

Octauum Volumen.

A R I S T O T E L I S
M E T A P H Y S I C O R V M

LIBRI XIII.

Cum

AVERROIS CORDVBENSIS
IN EOSDEM COMMENTARIIS,
ET EPITOME.

Theophrasti Metaphysicorum Liber.

Marci Antonij Zimari Contradictionum Solutiones,
in hos Metaphysicorum Libros,

*Quorum omnium recognitionem, & additionem,
versa pagina ostendit.*

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

IN HOC OCTAVO VOLVMBE

HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS Metaphysicorū libri Quatuordecim
à Bessarione Cardinale Niceno latinitate donati: de-
nuo vero à summis huius seculi philosophis castiga-
tiores redditi, ac in Summas & Capita diuisi.

AVERROIS in eisdem cum ipsius textu Cōmentarij,
ex Antiquis, doctissimorumq; virorum exemplari-
bus castigati.

Proœmium in Duodecimum librum, antea quidem à
Paulo Israelita, nunc vero etiam à Iacob Mantino in
Latinum conuersum.

Epitome in eisdem Metaphysicorum libros, Mantino
interprete: Aristotelis textibus, vt eis respondet, in
marginie citatis.

M. Antonij Zimaræ Solutiones contradictionum.

Theophrasti Metaphysicorum liber.

Summarum, ac Capitum index in voluminis initio.

Index

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM,

qui in hoc volumine
continentur.

Sūmę ac Capita Primi lib. Metaphy.

Summa Prima. De natura, et per-
fectione huius divina sciētia,
qua sapientia dicitur. fo. 1. C
Que cognitionum perfectior,
quam imperfectior eē dicatur: pariter ex-
pōnentes. Cap. 1. f. 1. C

Que sit sapientia natura: et que sit in hac
methodo sententia. Cap. 2. 2. C

Summa Secunda. Antiquorum opinionēs de
rerum causis, ac principijs. 3. C

Causarum in modis diversis: veterumq; opi-
niones de causa materiali. Cap. 1. 3. C

Veterū opinionēs de cā efficiente. Ca. 2. 3. L

Pythagoricorū opio d rerū principij. c. 3. 5. A

Opiniones ponētis vniuersū eē vñū. nōnullaq;
de his, q̄ antea recitate sūt, opionib. c. 4. 5. G

De Platonis Philosophia: omniumq; recita-
tarum opinionum epilogus. Cap. 5. 7. D

Summa Tertia. Antiquorum de rerū causis,
ac principijs opinionēs confutatur. 11. A

Adversus eos, qui principij oīum vñū, idq; cor-
porū statuēbāt: adversusq; ēi eos, qui plu-
ra principia, et corpora ponebāt. C. 1. 11. b

Examinatio opionū Anaxagoræ. C. 2. 13. K

Discutiuntur opiniones eorū, qui entia ali-
qua præter sensibilia ponebant: primumq;
reprehenduntur Pythagorici, principijs æ-
liori mudo, quam Naturales viētes. 15. A

Caput Tertium. 15. A

Reductiones adversus Idearū assertores,
quomodoq; cuncti naturalium causas in-
quirere visi sūt. Cap. 4. 17. H

Summę ac Capita. ij. lib. Metaphy.

Summa Unica. De Veritatis speculatione
agitur. 28. E

Veritatis speculationem tam faciliē, tū vero

difficilem esse. Quoq; pacto Philosophia ve-
ritatis sciētia recte appellatur. C. 1. 28. E
In nullo cārū genere dari possum i infinitū,
neq; sursum versus, neq; deorsū. C. 2. 30. E
Quales debent esse veritatis audiores, quāq;
veritatis cognitionē impedire solēt. c. 3. 34. G

Sūmę ac Capita. iij. lib. Metaphy.

Summa Prima. Dubitationes multa pro-
ponuntur. 36. E

Dubitationis causa exponitur. Cap. 1. ibid.

Dubitationes varia ad hanc sciētiā pertinē-
tes proponuntur. Cap. 2. 37. H

Summa Secunda. Examinantur propo-
sita difficultates. 39. E

Disputantur difficultates de causarum, princi-
piorū, ac substantiarū cognitione. Ca. 1. ibid.

Examinantur qōnes de Generib. Ca. 2. 47. D

Quæstiones de Vniuersalibus. Cap. 3. 50. M

Vtrum principia sūt eadē numero, vel specie.
Et an corruptibilium et incorruptibilium
eadem sūt principia, vel ne. Ca. 4. 52. K

An ens et vñū sūt rerū substantia. C. 5. 56. E

An numerus, et magnitudo substantia sūt,
vel ne. Cap. 6. 59. F

Dubitationes de Ideis. Cap. 7. 61. M

Vtrū principia potentia sūt vel actō mō. Ex
vtrū vniuersalia, an singularia. C. 8. 62. I

Sūmę ac Capita. iij. lib. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de quibus habeat
prima Philosophia pertractare. 63. K

Ens prout est ens, et primas causas à primo
Philosopho considerari. Cap. 1. ibidem.

Quo pacto ens multipliciter dicatur. Ens et
vñū idem esse. Item de ens, et ei specieb. ac consequētib. hanc con-
siderare sciētiā. Cap. 2. 64. H

Summa Secunda. De Principiorum cog-
nitione. 72. A

Ad Philosophiam cōsiderationē de principijs
oībus communibus pertinere. Cap. 1. ibid.

Disputatio contra eos, qui contingere idē ēē,
et nō esse dicūt, et ita arbitrari. C. 2. 74. E

Index

Contra Protagorā, affirmantem id quod opinatur, et nobis apparere, verū esse. 3. 86. D
Contra eos, qui vel contradicendi studio, vel alia quapiam de eā in dictam opinionem deaverant. Item contraria simul eisdē esse non posse. Cap. 4. 93. E

Inter contradictionē nō dari mediū. c. 5. 95. b
Contra eos, qui omnia falsa, aut qui omnia vera esse dicebant. Et contra eos etiam qui omnia quiescere aut moveri dicebant. Caput sextum. 97. G

Summa ac Capita. v. lib. Metaphy.

Summa unica. Nominum nominum multipliciter dictorum significationes distinguuntur. 100. B

De Principio. Cap. 1. ibid.

De Causa. Cap. 2. 101. G

De Elemento. Cap. 3. 104. L

De Natura. Cap. 4. 106. I

De Necessario. Cap. 5. 108. K

De Uno. Cap. 6. 110. C

De Ente. Cap. 7. 115. K

De substantia. Cap. 8. 117. K

De Eodem, Diverso, Differenti, Simili, et Dissimili. Cap. 9. 118. G

De Oppositis Contrariis, Diversis, et eisdē specie. Cap. 10. 118. L

De Priori et Posteriori. Cap. 11. 119. D

De Potētia et Impotentia. Ca. 12. 121. D

De Quante. Cap. 13. 124. F

De Quali. Cap. 14. 125. K

De Ad aliquid. Cap. 15. 127. E

De Perfecto. Cap. 16. 129. M

De Terminis. Cap. 17. 131. D

De Secundum quod. Cap. 18. 131. L

De Dispositione. Cap. 19. 133. A

De Habitu. Cap. 20. 133. D

De Passione. Cap. 21. 133. K

De Privatione. Cap. 22. 134. A

De Habere. Cap. 23. 135. C

De Ex aliquo. Cap. 24. 135. M

De Parte. Cap. 25. 137. A

De Toto. Cap. 26. 137. K

De Matilo. Cap. 17. 138. B

De Genere. Cap. 28. 140. B

De Falso. Cap. 29. 141. B

De Accidente. Cap. 30. 142. I

Summa ac Capita. vj. lib. Metaphy.

Summa Prima. Declaratur de quo ens prima Philosophia consideret, ex distinctione considerationis, et modi definiendi aliarum scientiarum, quarum hic sit divisio. 143. H

Summa Secunda. Declaratur quodam entis species, q̄ ab hac scia secluduntur. 147. B

Dari ens q̄ accidens, quidq̄ illud sit. ibidem.

De Ente vero, et falso, emittendumq̄ eē ens per accidens, verumq̄, ac falsum, ac de eo ut ens est considerandas esse causas, ac principia. Cap. 2. 151. H

Summa ac Capita. vij. li. Metaphy.

Summa Prima. Proponit de Substantia agendum esse, eū sit primū entis. 152. L
Substantiam multis modis entium omniumq̄ primam esse. ibidem.

Qua manifestissime videntur esse substantia, et an ea sola substantia e sint, vel alia etiā, multorum opiniones. Cap. 2. 155. E

Summa Secunda. De ipsa substantia. 157. P

Substantia quot modis dicatur, et qua proprie substantia sit. Cap. 1. ibidem.

De ipso quid est eisdem esse: Et quid ipsius sit. Cap. 2. 160. D

Quomodo substantiarum, accidentium, ac copulatorū su ipsū quid ē, et de se. c. 3. 162. b

Dubitationes quedā et c. copulatorum definitiones, et eorum, qua ex additione dicuntur: substantiarumque primo et simpliciter, aliorum vero quodammodo esse definitionem. Cap. 4. 166. C

Quo pacto ipsum quod quid est, et unumquodq̄ in primis, et q̄s, qua per se dicuntur, idem sit, in alijs vero qua per accidens quodammodo. Sophisticarum item redargutio nam solutio. Cap. 5. 168. G

Entis: m

index

Etiam alia natura, alia arte, alia causa: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, et aliquid fieri. Cap. 6. 171. L
Formam non fieri, sed compositam ex materia et forma. Cap. 7. 175. B
Non dari aliquam formam à singularibus separatam. Cap. 8. 177. E
Cum quaedam ab arte, et à causa fiant, quaedam vero minime. Cap. 9. 179. I
Omnia ex viuisco generari. C. 10. 179. G
Formam non generari non tantum in substantia, sed et in ceteris predicamentis verum esse. Cap. 11. 181. M
Dubitationum solutio. An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes totae sint priores. Cap. 12. 182. F
Quae nam forma, quae compositae partes sint in ipsa definitione. Cap. 13. 188. H
Quo pacto ex definitionis partibus unum fiat, ubi de definitionibus secundum divisionem multa. Cap. 14. 193. H
Unius solus substantia non esse. Ad hoc autem dubitationem sequi, nullum rei esse definitionem. Cap. 15. 197. A
Quae sequuntur incommode aduersus assertantes ideas substantias esse, et separatas, et ipsas ex genere et differentia consistere. Cap. 16. 200. B
Singularium non esse definitiones, et propter recte etiam idearum. Cap. 17. 201. F
Plura, quae videntur substantiae, potestatem, et partes esse. Cap. 18. 204. E
Eius et unum sunt ipsum ens, et ipsum unum non esse rerum substantias. Ca. 19. 204. M
Quid proprie substantiam dicere oporteat: eamque non elementarem, non compositam, sed principium esse. Vbi de quaestione propter quid multus sit sermo. Cap. 20. 206. D
Summa ac Capita. viij. li. Metaphy.
Summa unica. Agitur de sensibilibus substantiarum principiis, materia scilicet, et forma. 209. E
Dilectum recollectio. Cap. 1. ibidem.

Substantia et ens. Materialis substantia esse. Cap. 2. 210. E
De substantia, quae forma et actus est. Item definitiones formam et materiam complectentes, potiores esse, quam quae alteram tantum. Cap. 3. 211. H
Dubium, verum nomina compositorum, formarumque signa sint. Compositum non formam generari. Antitheticum item dubitationis solutio, definitionem non dari astruere. Cap. 4. 215. D
Quo pacto substantia numeri dici possunt. Cap. 5. 217. F
De Materiali rerum principio, eodem ac diuerso: agensque etiam. Et quo pacto ad quod reutem causam per omnia causarum genera sit respondendum. Cap. 6. 218. I
Non omnia contraria vicissim fieri, nec omnia esse materiam, et quo pacto materia cuiusque ad contraria si habet. Cap. 7. 221. F
Dubitationis solutio, quae ea est, ut definitio nec, et numeri unum sint in rebus obiectis, et rationis materia ac forma. Cap. 8. 222. L
Summa ac Capita. ix. li. Metaphy.
Summa Prima. Agitur de Potentia. 225. H
Dicenda proponuntur. Cap. 1. ibidem.
Dividitur Potentia in sua signata. c. 2. 226. O
Distinguntur potentiae per eorum substantia. Cap. 3. 227. E
Contra negantes potentiam, nisi cum rei sit in actu. Cap. 4. 229. F
Contra potentes omnia possibilis. C. 5. 231. M
Quae potentiae procedentes opere in re signantur, quae vero non: et quo pacto potentiae ad actum deducantur. Cap. 6. 233. K
Summa Secunda. De Actu. 235. E
Quid et qualem sit id, quod actus dicitur. ibidem.
Quando aliquid dicendum est potentia esse, et quando non. Cap. 2. 237. E
Actum priorem esse potentia, generatione, et tempore. Cap. 3. 239. D
Actu substantia prior est potentia. c. 4. 241. A
Actu prior est singulae potentiae. C. 5. 244. K
Quo

Index

Quo pacto differentia Geometrica actio in
accidit. Cap. 6. 245. H

Quo pacto ex veritate, et falsitate, alius po-
tentia sit praestantior. Cap. 7. 246. I

Summa ac Capita. x. lib. Metaphy.

Summa Prima. Agitur de uno secundum
se considerato. 249. E

Quot modi unum dicatur: et aliud esse q-
rere, quia unum dicuntur, et unum esse, ac eius
rationem. Cap. 1. ibidem.

Unum esse ac naturam maxime in hoc consi-
dere, quod prima omnium mensura sit: pro-
priissime vero ipsius quanti, et ab ipso in
alijs mensuram dici. Cap. 2. 250. L

Mensuram unum esse et indivisibilem quo pa-
cto sit intelligendum. Eadem semper eius-
dem generis esse. Et quo pacto scia ac totius
mensura vero esse dicantur. Ca. 3. 257. B

Dubitationis solutio, an unum sit rei substan-
tia: ipsiusque ad ipsum eius comparatio. Ca-
pit. 4. 255. C

Summa Secunda. De uno respectu multitu-
dinis considerato: ubi de contrarietatibus
quaestiones. 257. L

De Uno, et Multitudine, ac q's, qua ad ipsa
consequantur. Cap. 1. ibidem.

Contrarietatem differentia esse perfectam: et
quo differant ipsa contraria. C. 2. 260. L

Primum contrarietatem esse primationem et ha-
bitum: omnemque contrarietatem primationem
esse, et non e contra. Cap. 3. 262. G

Quo pacto Aequale magno et parvo oppo-
natur. Cap. 4. 264. E

Quo pacto unum, et multa opponantur. Ca-
pit. 5. 266. L

Media contrariorum in eodem genere cum ip-
sis contrariis esse, ac ex ipsis coponi. c. 6. 269. G

Differentiam secundum speciem contrarieta-
tem esse. Cap. 7. 272. B

Dubitationis solutio cur quaedam contrarie-
tas diversa specie faciat, quaedam vero no.
Et an materia diversa specie faciat, vel ne.
Cap. 8. 273. K

Qua sunt contraria, qua genericam faciant
differentiam. Cap. 9. 275. I

Summa ac Capita. xj. lib. Metaphy.

Summa Prima. Reassumuntur dubitatio-
nes, de quibus in Tertio lib. habitum esse
sermo. 277. E

Mouentur dubitationes circa Sapientiam con-
siderationem. ibidem.

Proponuntur dubitationes de rebus q's, qua
ab hac scia considerari dicuntur. c. 2. 278. B

Summa Secunda. Narrantur ea, qua ad huius
scie considerationem pertinent, de quibus
in Quarto lib. Ex q's autem nonnulla-
rum quaestionum supradictarum solutio-
nes eliciuntur. 278. L

Primum Philosophiam de eo prout est ens,
speculari: quo dicitur ea, qua ab uno, vel ad
unum dicitur. Cap. 1. 279. H

Primum Philosophiam versari circa communia
principia in unum sum. Ca. 2. 279. K

Quod circa primum principium non contin-
gat falsum dicere: redargunturque illi, qui
alter sentiant. Cap. 3. 280. E

Redarguitur Protergus opinio falsa, asseren-
tis omne, quod opinatur, verum esse: assigna-
turque deceptionis ipsius causa. C. 4. 281. C

Quibus supradicta opinantibus cum difficulta-
te, facilius sit occurrere. Item locutiones oes
nec veras, nec falsas esse posse esse. c. 5. 281. G

Summa Tertia. Annotatur Prima Philoso-
phia ad alias scientias differentia. Item ens
per accidens a scientiarum consideratione
abjicitur: de quibus omnibus supra in Se-
xto. 282. C

Prima Philosophia ab alijs differre sciens,
quarum hic sit divisio ex considerandi ra-
tione, ac de finiendi modo. ibidem.

Ens per accidens a nulla considerari scientia:
ipsiusque non habere causas, nec principia.
Nec etiam de ente vero querenda esse prin-
cipia. Item de fortuna causa per accidens
existens. Cap. 2. 282. C

Summa Quarta. De Motu, de Infinito, de di-
uisio-

Index

in finibus motus, & nonnullorum terminorum definitionibus: de quibus in Tertio, & Quinto Physicorum. 282. L
De Motu. Cap. 1. ibidem.
De Infinito. Cap. 2. 283. I
Distinguntur motus per se à motu per acci-
dens, et secundum partem. Quot modis ali-
quid in al. ad mutari dicatur. In quot, &
quibus predicamentis sit motus. Immobile
item quot dicatur modis. Cap. 3. 284. G
Nonnullorum terminorum assignantur defi-
nitiones. Cap. 4. 285. I

A Verrois Proæmium in Duodecimam
Metaphysicorum Paulo Ifractis, et La-
cob Mantino interpretibus. 286. A

Summæ ac Capita xij. lib. Metaphy.

S Vmma Prima. Agitur de substantia Sen-
sibili. 290. H
De substantia speculationem esse oportere,
ex Antiquorum et opinionibus. Ca. 1. ibid.
Denditur substantia in sensibilem & immo-
bilem, illaq; in simplicem & corruptibili-
em. Item ostenditur in sensibilibus substan-
tijs materiam necessariam esse: tria; ipsarum
esse principia. Cap. 2. 292. G
Nec materiam, nec formam generari. Item
quo pacto formas dari non male dixeris
Plato: & cur etiam non cogatur nos ea
ponere. Cap. 3. 297. K
Quot, quibusq; modis sensibilem rerum prin-
cipia eadem dici possint, & quibus mini-
us. Cap. 4. 305. I
Sûma Secunda. De substantia immobili. 313. A
Necessarium esse dari substantiam aliquam
immobilem, perpetuam, sempiternam, actu ex-
istentem. Item actum potentia esse priorem.
ibidem.
Cap. 1.
Quo pacto dicla substantia, qua primus est prin-
cipium, immobilis moueat. Ca. 2. 318. D
De Vita, essentia, perfectione; primi prin-
cipij. & contra nonnullas dictiones in ipso non esse

optimam ac pulcherrimam. Cap. 3. 321. H
Quot sint numero substantia immobiles, ac
sphæra, qua ab eis mouentur, opinioniones tam
aliarum, tam propria: ac permodum
Antiques de ipsis loquentes confirmatio
Caput. 4. 326. A
Examinantur nonnullæ dubitationes circa
primum intellectus intellectum. G. 5. 334. E
Summa Tertia. Quo pacto uniuersi natura
ipsam bonam, ipsamq; optimam habeat, opi-
nio propria, diuina; impugnatio. 336. D
Sûma ac Capita. xij. lib. Metaphy.

S Vmma Prima. De Mathematicarum re-
rum essentia pertractatur. 340. H
De quibus agendum sit in subsequenti-
bus libris. Cap. 1. ibidem.
Mathematica substantias non esse magis, quàm
corpora, nec eis priora nisi ratione, nec ab
eis separata esse posse. Cap. 2. 340. M
Mathematica, & entia esse, & quo pacto: et
quo modo non priora, & quomodo priora.
Vbi de abstractione multa. Ca. 3. 342. A
Sûma secunda. Disceptatio contra Ideas. 342. K
Quæ mouerint Idearum assertores ad eas po-
nendas. Cap. 1. ibidem.
Distringuntur fundamenta eorum qui Ideas
ponunt. Cap. 2. 343. B
Ideas ipsas neque rebus, neque scientijs prede-
fisse. Cap. 3. 343. I
Summa Tertia. Opinionum, numerus sub-
stantias separatas ponentium, destructio. 344. A
Quot modis possibile sit dicere numeros sub-
stantias esse separatas, & qui modis illis
vbi sint. Cap. 1. ibidem.
Destructio contra ponentes Ideas numeros
esse. Cap. 2. 344. K
Distringuntur opinioniones: Et ea, quæ numeros
mathematicos rerum principia ponit: Et
ea, quæ eandem esse numerum, & mathe-
maticum & idealem dicunt: Et ea, quæ Py-
thagoricorum est, dicentium numeros qui-
dam separatos non esse, sed ex ipsis consti-
tere corpora. Additurq; eorum erroris cau-
sa.

Index

In Cap. 3. 346. H
Considerandum esse quid, et quomodo dicatur, ideas, numeros uerisse rerum principia. Ostenditur autem quod idea principia esse non possunt. Cap. 4. 349. D
Difficultas determinatio, quo pacto unius salu dicatur esse se, entia, si substantia separata non sunt. Cap. 5. 349. H
 Sūma ac Capita. xiii. li. Metaphy.

S Vnum libri. In hoc libro disputat contra eos, qui mathematica, vel ideales numeros etiam principia ponebant. 350. C
Circa immobiles substantias non posse principia contraria existere. Cap. 1. ibidem.
Narrantur opiniones multae Antiquorum de principis. Cap. 2. 350. G
Narrantur opiniones confusae. C. 3. 350. K
Multis de causis Antiquis in has causas lapsos fuisse: praecipue vero ob Parmenidem dicentem ipsum cui vult esse: quod ab Aristotele redarguitur. Cap. 4. 351. K
Examinantur opiniones variae ponentium numeros rerum principia: eodemque improbantur. Cap. 5. 352. I
Dubitatio, quo pacto bonum in ipsis principijs insit: de qua re diversa Antiquorum redarguntur opiniones. Cap. 6. 353. K
Contra ponentes locum sanal cum magnitudine duobus fieri. Item contra dicentes ex numero, ut ex elementis, entia fieri, ipsum autem aliud ex alio esse, quos modum dicatur non dividendum. Cap. 7. 354. G
Numerum non esse causam aliquam ipsarum rerum. Cap. 8. 354. L
Contra ponentes bonum, quod est hic, omnia à numeris provenire. Contra etiam nonnul-

los Homerii expostores, satana quodam in numerum dicentes. Et quo pacto in numero ponendum est ipsum bonum. C. 9. 355. B

E *Pisones Antrois dicta Arist. textibus versis in marginibus iunctis citatis sunt accommodata.* 356. B

Capita lib. Metaphy. Theophrasti.

D *Vitationes, quo pacto si habeant intellectibilia cum naturalibus, et quae sint ipsa intelligibilia. Cap. 1.* 356. K
Dubitaciones de desyderio superiorum ac inferiorum rerum. Et an inferiora suis causis partes, et quo pacto. Et an circulari latio sit de causis substantia. Cap. 2. 357. D
Narrantur opiniones multae circa rerum principia. Cap. 3. 357. M
Dubitatio, an principia informia sint, vel formam adepti. Cap. 4. 358. D
Dubitatio circa principiorum motum, et quietem. Cap. 5. 358. H
Dubitatio, quo pacto etiam divisio in materiam, et formam fiat. Cap. 6. 358. E
Dubitatio, quo pacto universi natura in contrarijs existat. Cap. 7. 358. M
De varijs sciendi modis: quibusque unusquisque persequi debeat. Quo item pacto circa principia speculati debeamus. Cap. 8. 359. B
De causa Causae gratia in inferioribus à superioribus dependentibus: ubi et nonnullae Antiquorum opiniones adducuntur. Cap. 9. 400. A

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

METAPHYSICORVM

LIBER PRIMVS,

Bessarione Cardinale Niseno interprete:

Cum Averrois Cordubensis Commentarijs.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de natura, & perfectione huius Diuinæ Scientiæ, quæ Sapientiæ dicitur. In Secunda, Antiquorum narrantur opiniones de rerum causis, & principijs. In Tertia, eadem confutantur opiniones.

Summa Prime Caput Primum. Quæ cognitionem perficit, quæque imperfectior esse dicatur: pariter et cognoscitur.

Vide per
cipiū Epi-
somes
Auer.
Cognos-
cere.

C

Mnes hōes
natura scire
defyderant.
Signum au-
tem est sen-
sui dilectio.

nam & absq[ue] os amant. prae
ceteris autem, qui p[er] oculos fit.
non enim ut agamus solum, ve-
rum etiam nil acturi, ipsum vi-
dere prae omnibus alijs, ut ita di-
cam, eligimus. causa autem est,
q[uod] sensuum hic vel maxime nos
cognoscere quicquid facit, mul-
tasq[ue] * differentias manifestat.
Natura itaque animalia sensum
habentia sunt, a sensu vero qui-

busdam eorum non innascitur
memoria, quibusdam vero in-
nascitur. & ob hoc alia pruden-
tia, alia disciplinarum capacio-
ra sunt, q[uam] illa, quæ memorare
non possunt. Prudentia quidem
absque eo q[uod] discant, quæcunq[ue]
scilicet audire sonos nō possunt,
ut apes, & si quod aliud anima-
lium genus simile est. Discunt
autem quæcunq[ue] vna cū me-
moria hunc quoque sensum ha-
bent. Cetera igitur imaginatio-
nibus, ac memorijs viuunt: ex-
perientia vero parum par-
ticipant. humanum autem gen[us] ar-
te etiam, ac ratiocinationibus.
Fit autem ex memoria experiē-
Metaph. cū cō. Auer. A

Ape: audi-
tu carum.
S

* a. c. addit
rerum.
Vide con-
tra. Zim.

Metaphysicorum

Gia hoſibus. multę etenim eiufdē rei memoriz vnius experientię vim efficiunt. Quare experientia penē ſimile quid ſci entię, ac arti eſſe videtur. p experientiam autem ars, & ſcientia hoſibus eſſi citur. experientia. n. vt recte ait Polus, artem efficit, inexperientia vero fortunā. Fit autem ars, cū ē multis experimentalibus conceptibus vna de ſimilibus vniuerſalis opinio fiat. opinari etenim q Calliæ hoc morbo la-

Hboranti hoc conduxit, ſiſt Socrati, ac ſigillatim alijs multis, experientia: q aut oſibus huiuscemodi ſm vnam ſpēm determinatis hoc morbo laborantibus cōduxit, vtpote pituitoſis, aut bilioſis, aut febre ardente febricitantibus, hoc artis propriū eſt. Ad agēdum itaq nil videt experientia diſſerre ab arte. quinimo videm⁹ expertos magis id, quod intendunt, conſequi q illos, qui rationem abſq experientia tenent. Cauſa vero eſt, q experientia ſingulariū, ars aut vniuerſalium cognitio eſt. actiones aut, ac generationes oſ circa ſingulare ſunt. non enim hoſem, niſi per accidēs ſanat qui medetur, ſed Calliam, aut Socratem, aut alium quempia eorum, qui ſic dñr, cui accidit hoſem eſſe. Siq itaq rationem abſq experientia teneat, & vſe quidē cognoscat, quod autem ſub eo particulare eſt ignoret, ſpenumero errabit ā ſanādo. id enim magis ſanabile eſt, qd ſingulare eſt. Nihilomi-

nus ſcire, & cognoscere magis arti, q experientia arbitramur inſe: ac eos, qui artem tenēt, q eos, qui experientiam habēt, ſapientiores eſſe putamus: cō q ſapientia pp ſclam magis omnes ſequitur. hoc aut, qm illi quidē ſciunt cauſam, hi vero minime. experti etenim ſciūt quidem q eſt, ppter quid autem neſciūt: il li vero propter quid, & cauſam cognoscunt. Quare & eos, q in quaq re Archirecti ſunt, honorabiliore & doctiores, ac eis, q manibus operant, ſapientiores putamus: quoniam cauſas eorum, quę ſunt, ſciunt, illi vero, ſicut & quędam inanimata, faciunt quidem, ſed neſcientia faciunt ea, quę faciunt, vt ignis comburit. ſed inanimata natura quadam horū ſingula faciunt: manibus laborantes, ppter conſuetudinem. tanquam ſapientiores ſint, non prout acti ui ſunt, ſed prout rationem hñt, cauſasq cognoscunt. Et proſus ſignum ſciētis eſt poſſe docere. quamobrem magis artem q experientiam ſcientiam eſſe putamus. illi. n. poſſunt, hi vero minime poſſunt docere. Pręterea ſenſum nullum putamus ſapientiam eſſe. tametiſi ſingulariū hę maxime proprię cognitiones ſunt, de nullo tñ dicunt propter quid, vt propter quid calidus ignis, ſed ſolum q calidus. Primum itaq cuiuſcunq artis ſupra cōis ſenſus inuentorem, nō ſolum qm vtile eſſet, quod inue-

I
Actiones,
ac gñatio-
nes oſ cir-
ca ſingula
re ſunt.

Signū ſci-
tis eſt poſ-
ſe docere.

M

tum

A tum erat, verum & ut sapientē,
& ceteris præstantem (ut verifi-
mile est) hofes admirabāt. Cū
aut̃ plures artes inuenirent, qua-
rum aliæ ad necessaria, aliæ ad
degendū essent, semp tales sapiē-
tiores illis esse putamus, q̃ corū
scientiæ non ad vtilitatē essent.
Quō fit, ut hūmāni om̃ibus in-
stitutis, illæ sapientiarum, quæ
neq; ad degendum voluptarie,
neq; ad necessaria conducunt,
inuentę sint: & in illis locis pri-
mo, vbi vacabant. quare circa

B Aegyptum Mathematicæ artes
constitutę sunt, illic. n. gēs facer-
dotum vacare permissa est. Di-
ctum autem in Moralibus est,
quænam sit artis & scientiæ dis-
serentia, ac cæterorum, q̃ eiusdē
generis sunt. Cuius aut̃ gratia
nūc sermonē facimus, illud est,
quod appellatam Sapientiā cir-
ca primas causas, & principia
oēs arbitrant̃ versari. Quare, ut
dictum est prius, expertus qui-
dem sensum quencunq; haben-
tibus sapientior esse videtur ar-
tífex vero expertis. architectus
etiam manibus laborante: specu-
latiui autem factiui. Quōd igit̃
sapientia circa aliquas causas, et
principia scientia sit, patet.

*Quæ sit Sapientia natura: & quæ sit in
hac methodo intentio. Cap. 2.*

Quoniam autem hāc sciē-
tiam quærimus, hoc uti-
que fuerit consyde-
randum circa quales causas, &

qualia principia scīta sapientia d̃
est. Si itaq; repetat quisquā quas
de sapiente opiniones habem⁹,
fortassis ex hoc magis appa-
reat. Primo igit̃ opinamur sapiē-
tem maxime oīa, ut possit est sci-
re, non habētem singulariter eo-
rum scientiam. Deinde illū, qui
difficiliora, neq; scitu facilia hōi
cognoscere possit, sapiētem exi-
stimamus. sentire. n. oībus cōe-
est. quamobrem facile, & neu-
tū sapiēs est. Item illum, qui cer-
tior, ac magis docere valens cau-
sas reddat, sapientem in oī scien-
tia esse. Scientiarum quoq; illā,
quæ gratia suspēsius, & pp̃ ip̃m
scire, q̃ illam, quæ aliorum gra-
tia eligenda sit, magis sapientiā
esse. Et principaliorem, q̃ ei sub-
ministrantem, potius sapientiā
esse. non. a. ut sapienti præcipia-
tur, sed ut ille præcipiat: nec ut
ille ab altero, sed ut ab eo minus
sapienti suadeat, decet. Opinio-
nes itaq; tales, ac sor de sapiētia,
& sapientibus habemus. Horū
aut̃ hoc quidem, oīa inquam sci-
re, illi, qui maxime vltm scīam
habeat, necesse est inesse. hic. n.
quodam modo omnia subiecta
scit. Ferē autem & difficillima
hominibus cognitu sunt ea, quæ
maxime vniuersalia sunt, siquidē
remotissima sunt ē sensibus,
scientiarum autem illæ certio-
res sunt, quæ maxime primorū
sunt. nam quæ sunt ex paucio-
ribus certiores q̃s sunt, quæ
ex additione dicuntur: ut A-
rithmetica quā Geometria.

**habetur
Conditio-
nes requi-
sita ad sa-
pientem.*

*Vltā mētē
medicillī-
mā co-
g nēm.
Vide cont̃
ura. Zita.*

Metaphysicorum

G At vero illa magis docet, q̄ causas speculatur. q̄ n. docent, q̄ causas singulorum dicunt. Intelligere autē, & scire eorum ipsorū gratia, illi pręcipue sciētię inest, q̄ eius est, quod maxime scibile ē. qui. n. scire eius ipsius gratia eligit, eam, quę maxime scia est, p̄cipue eligit. talis autē est eius, q̄ maxime scibile. maxime autē scibilia sunt ipsa prima & causę p̄pter hęc. n. & ex his cętera cognoscunt, sed nō hęc p̄ subiecta. Principalissima autē scientiarū,

H & principalior subministrante ē, q̄ cognoscat id, ob q̄ quodq̄ agēdum sit. hoc autē est bonum cuiusq̄, & vtr̄ quod in oī natura optimū est. Ex oībus itaq̄ dictis, in eisdem scientiā cadit, q̄ querit, nomen. oportet etenim primorū principiorum, & causarū eam speculatiuam esse. nā & bonum, & cuius gratia vna de causis est. Quod autē nō factiua, ēt ex primis philosophantibus patet. p̄ admirationem. n. & nunc, & primo exceperunt homines philosophari. ā principio quidem, admirando ea, q̄ de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim vterius procedentes, etiam de maiorib⁹ dubitando, vt de passionibus Lunę, & eorum, q̄ circa Solē, & stellas sūt, ac de generatione vniuersi. Qui vero dubitat & admirat, putat se ignorare. quare Philosophus amator fabularum quodā mō est, eo q̄ fabula ex mirandis constat. Quare, si p̄p fugam ignorā

tię philosophanti sunt, patet q̄ cā cognoscendi, & nullius vsus gratia ipsum scire prosequerantur. Testat autē id ipsum, q̄ contingit. ferē, n. oībus inuentis, q̄ ad necessaria, & facilitatē, ac ad degendum conducant, hūmō prudentia q̄ri coępta est. Patet itaq̄, q̄ ob aliam nullam vtilitatem q̄rimus, sed quemadmodum dicimus, liber hō de eo, qui suspensus, & nō alterius gratia est, ita & hęc, sola scientiarū libera est: siquidem sola hęc suspensus gratia est. Quare merito non humana eius possessio putabitur. natura etenim hōrum in plerisque serua est. Quępropter secūdum Simonidem Deus vtr̄q̄ sol⁹ hęc habet dignitatem. Hōsem vero indignum non querere illam, q̄ sibi conuenit, scientiam. Quod siquid Poetę dicunt, & natura comparatum est vt diuinitas inuideat, in hoc maxime id verisimile est cōtingere, & infelices omnes esse, qui aliora se q̄runt. Sed nec diuinam naturā inuidā esse conuenit. Poetęq̄, secūdū **M** prouerbiū, multa mentiunt. Nec aliā q̄ huiuscemodi decet honorabiliorem putare, quā. n. diuinissima, eadem etiam honorabilissima est. Talis vero bifariam duntaxat vtr̄q̄ fuerit. nam & illa, quā maxime De⁹ habeat diuina sciarū est, & si qua ē, q̄ diuinorū sit. hęc autē sola vtrunq̄ cōsecuta est. Deus etenim tū cā oībus esse vidētur, tum quoddā principium: & talem autē solus, aut

Hōs i natura multipliciter serua est.

Poetę multa mentiunt.

Propter ad mirari homines & nunc & primo exceperunt philosophari.

Philosophus amator fabularum quodā modo est, eo quod fabula ex mirandis constat.

A aut præcipue Deus habet. Certe
re itaq; oēs magis ea necessariz
sunt, nulla uero melior. Oportet
aut quodā modo eius ordinē in
cōtrariū nobis inquisitionum,
quæ à principio fiebat, cōstitui.
incipiūt enim oēs, ut dixim⁹,
ab admiratiōe, an sic se habeat.
sicut de p̄stigijs, quæ p se ipsa
mouent, illi, qui nondū specula-
ti sunt causam, aut de solstitijs,
aut de diametri incōmensurabi-
litate. admirabile enim oibus ui-
detur, siquid, cū nō sit minimū,
nō mensuretur. decet aut in cōtra-
riū, & in melius, sūm proverbiū,
consummare. quēadmodū in his
sit, cū discant, nil enim magis
vir Geometric⁹ admiraret, q̄ si
diameter cōmensurabilis fieret.
Quenā igitur natura eius scien-
tia, quæ quærit, & quæ intētio,
quā debet quæstio, & totius tra-
ctatus consequi, dictum est.

SUMMA SECUNDA.

Antiquorum opiniones de rerum causis,
ac principijs.

Causarum in modos diuisio: Veterum
opinionis de causis materiali.

Cap. 1.

Vm aut manifestum
sit, q̄ primariū causa-
rum oportet scientiā
accipere (tum. n. scire
vnūquodq; dicimus, cū primā
causam nos nosse arbitramur)
causæ vero quadrisariā dicant,
quarū Vnā quidē causam dici-
mus esse substantiam, & ipsum
quid erat essenam ipsum quare

primū refert ad rationē vltimā, B
causa aut & principium, ipsum
quare primū: Vnam vero mate-
riam, & subiectū: Tertiā autem,
vnde principij motus: Quartā
vero oppositā ei causam, & cui⁹
gratia, & bonū. hoc enim finis
totius motus, & generationis ē.
de his aut oibus & si satis in de
Naturalibus speculari sit, nihi-
lominus tñ illos quoq; qui ante
nos ad entij pericurationē ve-
nerūt, & de veritate philosopha-
ti sunt, asciscam⁹. patet enim, q̄
illi et principia aliqua, & causas E
dicunt. Proderit itaq; profecto
huic tractatui nūc, si illa breui-
ter repetam⁹. aut enī aliud cau-
sæ gen⁹ inueniam⁹, aut certema-
gis illis credemus, quæ nunc di-
ctæ sunt. Plurimi igit eorū, qui
primo philosophati sunt, solas
illas existimarūt omnij eē prin-
cipia, q̄ in materie specie sunt.
ex quo enim oēs entia sunt, &
ex quo primo sunt, & ad quod
vltimū corrumpunt, substantia
quidē permanēte, mutata vero
passionibus, hoc elementum, & F
hoc omniū entij esse principij
aiunt. & ob hoc nihil fieri, neq;
corrūpi opinātur, tanquā huius-
cemodi natura semp cōseruata.
quēadmodum neq; Socratē, q̄
formosus, aut muscus efficitur,
simp̄ fieri dicimus, neq; cū
istos habētus amittat, corrūpi:
eō q̄ subiectum ipsum Socrates
pmanet. ita & opterorū nihil.
oportet enim aliquā naturā aut
vnā, aut plures eē, q̄ quib⁹ opera
A iij sunt,

methodo

Opiniones
circa cōm
materialē

Metaphysicorum

Thalesis
opinio, po-
nens aquā
principiū.

G sunt, illa conseruata. Pluralita-
tem tñ, & speciē huius principij
non eandē oēs dicunt. Sed Tha-
les qdē huiusmodi Philosophiæ
princeps aquā ait esse. quare ter-
ram quoq; super aquā assererat
esse. Fortassis hanc habuit opi-
nionem, quia nutrimentū om-
nium humidū esse videbat, ip-
sum quoq; calidū ex eo factum,
eōq; animal viuere. ex quo autē
fit, id esse principium omnium.
propter hoc igit hāc habuit opi-
nionem. & qm̄ cunctorū semi-

H na naturā humidā sortita sunt:
aqua vero naturæ principium
humidis est. Sunt autē quidam,
qui ēt Antiquissimos illos, & ni-
mis ā p̄senti generatione remo-
tos, & primos theologizātes sic
arbitrantur de natura sensisse.
Oceanū nanq; & Tethyn gene-
rationis parentes esse cecinerūt
Iusiurandum quoq; deorū aquā
esse, stygem ab ipsis Poetis ap-
pellatū. honorabilissimū enim
quod antiquissimū est iusiuran-
dum autē honorabilissimū est.

I Si igitur antiqua ista & vetusta
de natura opinio est, fortasse nō
est manifestū. Thales tamē hūc
in modum de prima causa dici
asseruisse. Hipponē etenim ne-
mo dignabitur cū istis cōnume-
rare, propter intellectū eius sim-
plicitatē. Anaximenes autem,
& Diogenes aerē priorē aqua,
& maxime simpliciuū corporū
principium statuunt. Hippasus
autē Metapontinus, & Heraclit⁹
Epheſius ignē. Empedocles autē

quatuor, vnā cū p̄dictis super
addens etiam terram quartum.
hæc enim semp̄ permanere, nec
fieri nisi pluralitate, & pauci-
tate cōiuncta, & disiuncta in vnū,
& ex vno. Anaxagoras autē Cla-
zomenius, q̄tate quidē illo supe-
rior, operibus vero inferior, infi-
nita dicit esse principia. serē enī
oīa, quę cōsimiliū partiu sunt,
vt aquā, vel ignem, ita fieri, &
corrūpi ait⁹ coniunctione & di-
iunctione solum. aliter vero nec
fieri neq; corrūpi, sed perpetua
permanere. Ex his itaq; solam
quis causam illam, quæ in mate-
riæ specie dicitur, putabit.

*Veterum opiniones de causa effi-
cient. Cap. 2.*

O autē modo procedenti-
bus, ipsa res eos duxit, &
coegit vltērius quærere.

Nā, & si q̄ maxime omnis cor-
ruptio, & generatio ex aliquo
vt ex vno, aut ex plurib⁹ sit, cur
hoc accidit, & q̄ causa est? Non
enim ipsum subiectū sese muta-
ri facit, vt puta, dico q̄ neq; li-
gnū, neq; es cā est, vt vtrunq; co-
rum mutet. neq; lignū quidem
lectū, æs vero statum facit, sed
aliud quippiā mutationis causa
est. hoc autē quærere, aliud prin-
cipiū quærere est, perinde atq;
id, qd̄ nos vnde principiū mot⁹
dicim⁹. Qui igit oīno à prin-
cipio istā viā attigerūt, vnūq; eīse
subiectū asseruerūt, nil difficul-
tatis sibi ipsis reliquerunt. Verū
quidā eorū, qui vnū constitue-
runt, quasi deuicti ab hac q̄ōne,
ipsum

Hippo.

* volitatē.
Anaxime-
nes, & Dio-
genis opi-
nio.
Hippasus &
Heraclit.
Empedo-
cles.

A ipsum vnum immobile dicunt esse, naturāq; totam nō solū fm generationem & corruptionem (hoc enim vetus est, & cui oēs cōsenserunt) sed etiā fm reliquā omnē transmutationem. & hoc eorū est propriū. Illorum igit, qui vnū solum esse dixerunt ipsum vniuersum, nulli contingit talē inspicere causam, nisi fortas sis Parmenidi. & huic eatenus, quatenus non solū vnā, verum etiā duas quodam modo ponit causas esse. Illis vero, qui plura

B faciūt, magis accidit dicere. vtpote illis, q; calidū, aut frigidū, aut ignē, & terrā. vtuntur enim igne, tanquā motiū habēte naturā; aqua vero et terra, & huiuscemodi, ecōtrario. Post hos autem, & hmoi principia tanquā nō sufficiētia, vt entium naturā generārēt, rursus ab ipsa veritate, vt dixim⁹, coacti, illud, quod sequit, quæsiuerunt principii. vt enim entia bene se partim habeant, partim fīāt, nec ignē fortassis, nec terrā, nec aliud huiuscemodi quicquā verissimile est cām esse: nec illos verissimile est arbitrari: nec rursus casui, & fortunæ tantā attribuere rem probe se habet. Quare, q; vt animalib⁹, ita in natura intellectū inesse causam mūdi, totiusq; ordinis dixerat, quasi sobrius comparat⁹ ad Antiquiores vana dicentes, apparuit. Istas autē rōnes qui palām attigit, Anaxagoram fuisse scimus. attū Hermotimus Clazomenius dī causam prius

dixisse. Qui igitur ita arbitrari sunt, principii entii posuerunt simul cā causam ipsius bene, q; illā, vnde motus entibus inest.

Suspicaretur autē aliquis Hesi- dum primū hoc quæsiuissē, & si quis ali⁹ amorē, aut desyderiū in entibus, vt principii posuit, sicuti Parmenides, etēn is vniuersi generationē monstrando. Primū quidem inter oēs Deos amorem, ait, produxit.

Hesiod⁹ vero, aī oīa fuisse chaos De de terrā spatioīā, atq; amorē Qui iter oēs immortales elucet. Tanquā opportunū fīe, vt in entibus aliqua causa in sit, quæ res ipsas moueat atque coniungat. Hos autem quomodo ordinare oportet, q; scilicet eorū primus sit, liceat posterius iudicare. Cū autē contraria quoq; bonis inesse naturæ apparerēt, nec solū ordo, & pulchrū, verū etiam inordinatio, & turpe, pluratq; mala q; bona, & turpia q; pulchra, ideo alius quidam amicitia introduxit, & cōtentionē, vtrūq; vtriusq; horū cām. si quis enim sequatur, & secundū sentētiā accipiat, non secundum ea, quæ balburiēs Empedocles dicit, inueniet amicitia quidē bonorū causam esse, contentionē vero malorum. Quare, si quis dicat quodā modo dicere, & primū Empedoclem dicere malum, & bonum esse principia, fortasse bene inquit: siquidem bonorū omnium causa ipsum bonum, ac malorum ipsum malum est.

Hesiodi opinio.

2 E

F

Metaphysicorum

- G** Hi quidem, vt diximus, & hucusq; duas causas, quas nos in de Naturalib⁹ determinauim⁹, attigerunt, materiam, & vnde motus. obscure tamen, & nō clare, sed quēadmodum in exercitati in praelio faciunt. etenim illi circumeuntes, egregias plerūq; plagas infligunt. sed nec illi ex scientia, nec isti videntur scire quid dicant. Ferē etenim nullo modo videntur his vti, nisi paulum quiddam. nam & Anaxagoras, tanquā machina vtitur intellectu ad mundi generationē. & cum dubitat propter quam causam necessario est, tunc eum attrahit. in ceteris vero magis cetera omnia, q̄ intellectu causam eorum, quæ fiunt, ponit. Et Empedocles plus quidē isto causis vtitur: neq; sufficiēter tamen, neq; in his reperit, quod se quē. multis enim in locis apud eum amicitia quidē distungit, contentio vero coniungit. cum enim in elementa per contentionem vniuersum dissoluitur, ruc ignis in vnum coalescit, & ceterorū elemētorum vnūquodq; cum autem rursus per amicitia in vnum conueniant, necesse est iterum particulas vnus cuiusq; separari. Empedocles itaq; preter alios Antiquiores, primus hanc causam diuidens, introduxit. nec unum motus principiu, sed diuersa fecit, & contraria. & adhuc elementa, quæ in materiæ specie dicuntur, quatuor esse primus asseruit. non tamen eis vt quatuor vtitur, sed tanquā duo essent sola, igne quidē per seipsum, oppositis vero terra, aere, & aqua tanquā vna natura. comprehendat autē quispīam idipsum, ex eius carminibus contemplans. Is igitur, vt diximus, ita, & tot principia asseruit. Leucippus vero, ac eius familiaris Democritus elementa quidem plenum, & vacuum esse aiunt, dicentes hoc quidem ens, hoc vero non ens: & rursus, ens quidem plenu & solidum, non ens autem vacuum et rarū. Leucippe
& Dem.
crit.
• locm
- H** Quare nihilo magis ipsum ens, quā ipsum non ens esse aiunt, quia neq; vacuū quā corpus. hæc autē causas entium, vt materiam esse. Et quemadmodum qui vnum faciunt subiectā substantiis, cetera passionibus eius generant, rarum, & densum passionum statuentes principia, simili modo hi quoq; differētiās causas ceterorū aiunt esse. Has autem tres esse dicunt, figuram, ordinem & situm. differre etenim ens aiūt duntaxat rhyismo, diathige, & trope. quorum rhyismus quidē figura, diathige vero ordo, trope autem situs est. differt autē A ab N, figura: A N vero à N A, ordine: Z autem ab N, situ. De motu vero vnde, vel quemodo existentibus inest, & hi, perinde atq; alij, per negligentiam omiserunt. Hactenus itaq; de duabus causis, vt dicebamus, videtur quæsitū à prioribus fuisse.

*Pythagoricorum opinio de rerum
principijs. Cap. 3.*

INter hos vero, & ante istos, qui appellati Pythagorici, primi Mathematicis operâ dederūt, hæc præponebāt, & in eis nutriti, eorū principia, entiū quoq; cunctorum esse putarūt principia. Cū autē numeri priores his natura sint, ī numeris ēt plures similitudines tum ad existētia, tū ad ea, quæ sūt, magis q̄ in igne, in terra, & in aqua cōtēplari videbant. talis etenim, **B** vtputa numerorum passio iustitia, talis vero asā, & intellectus, alia vero tēpus, cēterarū quoq; vt ita dicā, vnaquæq; sūt. Item cū harmoniarū in numeris inspicierēt passiones, ac rōnes, qm̄ cētera quidē viderent in omnibus numeris assimilari, numeri vero totius naturę primi, numerorū elemēta, entiū quoq; cunctorū elemēta esse putarunt, totumq; coelū harmoniā, & numerum esse: & illa quidem, quæ de numeris, & harmonijs cōsentanea passionibus, & partib⁹ coeli, **C** ac vniuersi dispositioni mōstrare poterant, colligentes applicabant. Quod siq; alicubi deerat, supplebāt, vt totus ei⁹ tractat⁹ cōsentaneus esset. dico autē veluti, qm̄ denarius pfectus esse videtur, totiq; numerorū naturā cōprehendere, ideo & ea, quæ in coelo ferunt, decē esse aiunt. cū vero nouē solūmodo sint, quæ manifeste apparent, decimā oppositā terrā faciunt. Determina

tum autē est ā nobis alibi de his **D** magis exquisitē. Sed cui⁹ gratia hæc repetimus, hæc est, vt & ab his ēt accipiamus, quæ ponunt esse principia, & quō in dictas causas incidūt. Apparēt etenim ēt isti numerū existimare principiiū esse, vt materiā entibus, et vt passiones, ac habitus, numeri autē elemēta, par, & impar. quorum alterū finitū, alterū infinitum. vnū vero ex ambobus his esse. par etenim & impar cē. numerū autē ex vno. numeros vero, vt dictū est, totū coelū. Horū **E** autē alij decē aiunt, inter se coordinata esse principia. finitū, infinitū: impar, par: vnū, plura: dextrū, sinistrū: masculinū, foemininum: quiescēs, motū: rectū, curuum: lumen, tenebræ: bonū, malum: quadrarum, longius altero latere. Quēadmodū ēt Alcmeo **F** *Alcmeo* Crotoniates putasse vī. & aut iste ab illis, aut illi ab isto hæc mutuati sunt opinionē. fuit enim etate Alcmeo Pythagoræ iā senioris. Afferuit autē istis sūt. in duo namq; plerūq; humanas **F** res ait distingui, contrarietates dicena: non tñ, vt illi, distinctas, sed quas cūq; vtputa albū, & nigrū: dulce, amarū: bonū, malū, parū, magnū. itaq; indistinctū de reliquis effudit sermonē. Pythagorici vero quot ēt, & quæ sunt cōtrarietates, asseruerunt. Ex ambobus igit his tñ accipere ē, q̄ cōtraria principia entiū sunt. quot autē, & quæ illa sint, ex cēteris solū, verū quomodo illa

Metaphysicorum

G illa ad dictas causas applicetur, clare quidē ab eis non est determinatū: videntur tñ, vt in materię specie ponere elementa. ex his enim tanquā interinfecis constare, ac fingi substantiam aiunt. Veterum itaq; ac plura elementa naturę dicentium mentē ex his satis speculari licet.

Opiniones ponētium vniuersum esse vniuersum: nonnullaq; de ijs, quę ante aristotelem sunt, opinionibus. Cap. 4.

H **S** Vnt autē qui de vniuerso, tanquā si vna natura esset, ita asseruerunt. non tamen modo eodē oēs. neq; eius, quod bene, neq; eius, quod fm naturā est. In pręsenti itaq; causarum confederatione nullo modo cōuenit sermo de eis. Nō enim, vt quidam Physicorū, vnum supponentes ipsum ens, nihilominus ex vno tanquā ex materia generāt, sed alio modo hi dicūt. illi enim, cūm generene vniuersum, addunt tamen motū. hi vero immobile esse aiunt. Attamē aliquatenus pręsenti perscrutatori proprium est. Parmenides etenim vnum secundū rationē attigisse videtur: Melissus vero secundum materiā. Quare & id ille quidem finitū, hic vero infinitum ait esse. Xenophanes autē, quanquā prior istis, vnum posuerat (nam Parmenides eius auditor fuisse dicitur) nihil tamen clarum dixit, & neutrius horū naturam attigisse videtur. sed ad totum cōelum respiciens, ipsum vnum ait esse Deū. Hi igit,

vt diximus, in pręsenti quęstione omittēdi. duo quidem, & penitus tanquam paululum agrestiores, Xenophanes, atq; Melissus. Parmenides vero magis inspicies, dicere, quoquo modo videtur. quod enim est pręter ipsum ens ipsum non ens nihili iudicās esse, necessario vnū putat ipsum ens esse, & nihil aliud. de quo clarius in de naturalib; diximus. Coactus vero illa, quę apparent, sequi, & vnū ratione, plura vero secūdum sensum putans esse, duas causas rursus, ac duo principia ponit calidum & frigidum, velut ignem & terrā dicens. Horum autem alterum, calidum scilicet cōm ente, alterum vero cū non ente collocat. Ex dictis itaq; ac ab illis, qui rationi incubuerunt, sapientibus, ista accepimus. A primis quidē & corporeū principium. aqua namq; & ignis, & similia corpora sunt. & horum, ā quibusdam vnum, ā quibusdam plura corporea principia. vtriq; tñ ista vt in materię specie ponentib;. **M** A ceteris vero & hanc causam, & cum ista etiam eam vnde motus statuētib;. & hanc ā quibusdam vnam, ā quibusdam duas. Posuerunt principium cuiuslibet speciei corporum vnum, quasi species materię. Quidam autem posuerūt istam causam, & coniunxerunt illud, ex quo fit motus. & quidam posuerunt ista duo, & quidam vnum.

Quia

Via Antiqui primi Naturales obveniunt in hoc, qd principii oſum generalium eſt vnum quatuor elementorum, & quidam ponunt ipſum ignem, & quidam aerem, & quidam aquam, præter terram niſi ponentes leges, d. de ipſis narrando, Poſuerunt principium, &c. i. Antiqui vero poſuerunt principii vnu ex qualibet ſpecierum corporu ſimplicium, ſquia quidam poſuerunt ignem, quidam aquam, quidam aerem. Et dixit quaſi ſpes matæ, quia materia eſt in potentia, iſta autem in actu. * & quia materia in rei veritate non generat neque corrumpitur, iſta autem ſunt gñabilia & corruptibilia, & iſti non pceperunt de cauſis niſi materialem. D. d. Quidam autem poſuerunt, &c. i. quidam autem dixerunt cauſam materialem eſſe, & addiderunt cauſam mouentem & agentem: & iſtorum quidam ponunt iſtam cām eſſe vnā, & quidam duas.

Vſq; ad Italicos igitur, & abſque illis mediocri⁹ ceteri de eis dixerunt, niſi qd, vt dixim⁹, duas cauſas vſi ſunt. & harum alteram vnde motus quidā vnā, quidam duas faciunt.

C Vſque ad tempus Italorum, et locuti fuerunt de iſta alij modicū. ſed, ſicut dixi, qui ponunt cauſas duas diuerſantur in alia cauſa. qui enim dicunt ipſam eſſe vnā, & quidam duas, ſcilicet illud, ex quo fit motus.

2 Potest intelligi per hoc, quod d. vſque ad tempus Italorum, qd hi ſciuerunt has duas cauſas tantum, ſ. ma-

teriale, & agentē. D. d. & locuti fuerunt de iſta alij modicū, ſ. de cā formali. narrauit. n. hoc in alio tractatu de Empe. ſ. qd volebat demonſtrare quid eſt os, & quid eſt caro: ſed non propalaui qd forma rei debet eſſe principii aliud à ſex principijs, ſ. quatuor elementis, & lite, & amicitia, quæ ipſe ponebat. D. d. ſed ſicut dixi, &c. & innuit Anax. qui ponebat intellectum eſſe motore tñ: & Empe. qui ponebat duos motores, ſcilicet amicitiam, & litem.

Pythagorici vero duo quidē eodē modo dixerunt principia. tñ autem addiderunt, quod & proprium eorum eſt, qd finitū, & infinitum, & vnū non putarunt villas alias eſſe naturas, v. puta ignem, aut terrā, aut aliud ſimile, ſed ipſum infinitum, & ipſum vnum ſubſtantiam horū eſſe, de quib⁹ prædicantur. quare & numerū ſubſtantiā oſum eſſe.

Pythagorici autem dixerunt duo principia eſſe ſecundum hunc modum. & eſt illud, quod declaratum fuit eis, & eſt proprium eis dicere finem & vnum, & infinitum, & non ſunt aſſueti appellare aliud naturam, verbi gratia, ignem & terram & ſimilia, ſed ipſum infinitum, & vnum eſt ſubſtantia. ſed ex iſtis ea, quæ ponit, & numerant. In Græco album.

Pythagorici autem conueniunt, cum Naturalibus in hoc, qd dicunt qd principia ſunt duo: ſed ſecundum modum, qui apparuit eis, non ſm modum, qui apparuit Naturalib⁹.

Et

Metaphysicorum

G Et, cum d. hoc, in quo conveniunt hae duae sectae, d. qd est proprium Pythagoricis, & d. & est ppriū eis dicere, & c. i. Pythagorici ponūt hęc duo principia. vnum aut eorum finem, & vñ, quae significant eandē intentionem apud eos: scdm aut principium ponunt infinitū. Et hęc duo fm istos sunt fm materiā & formā, non fm materiā & agens, sicut erāt apud Antiquos naturales. D. d. & nō sunt affueti appellare, & c. i. & isti homines cum hoc, qd ponunt hęc duo principia communia oibus naturalibus, non ponunt principii naturale rebus naturalibus, sicut fecerūt

H Naturales de hoc, qd ponunt principii naturale rerum naturalium. v. g. ignē & terram. & innuit per hoc diminutionem earum, cū non posuerunt rerum naturalium principii naturale. Non. n. posuerunt hęc duo principia, nisi fm qd opinabantur illa esse principia rerū: & qd numerus est substantia rerū naturalium: & qd principia substantiarū sunt substantiae. & hoc intēdebat, cū d. sed ipsum infinitum, & vñ est substantia, i. sed non posuerunt ipsum infinitum, & ipsum vnum principii entium, nisi fm qd est substantia. & fm hęc duo, principia sunt et substantiae, qd sunt principii numeri, qui est substantia entium, principii. n. substantiarū debet esse substantia. D. d. sed ex istis, etc. i. ex istis duobus principijs posuerunt, quae dicunt esse numerū, i. cū existimauerunt entia esse numerū, & qd principia numeri sunt vnum & multum, dixerunt quod hęc duo principia sunt entium.

incorporunt quidē dicere, et de **K** finire, sed valde simplici tractarunt. definiēbāt namq. * perfuntorie. & cui primo dicta definitio inesset, hoc esse substantia rei putarunt: perinde ac si quis putaret idē esse duplū, & dualitatem, qm primū dualitatis duplum inest. sed non est idē fortassis duplo, et dualitati esse, quod si non, ipsum vnum erit multa. quod illis quoque accidebat. A prioribus igitur, & ceteris tot licet accipere.

Et vñ sunt consideratione valde simplici in definiendo manifestum, & primū ens per definitionē, quam dixerunt. et hoc est, quod existimabant esse substantiam rei. sicut homo existimat quod duplū & dualitas est idem, quia duplū prius est dualitate, sed non secundum modum, secundum quem aliquid est duplū, est duo. si igitur non fuerit sic, erit vnum multum. & hoc est, quod accidit illis, & inveniuntur de priori et posteriori alia talia.

Id est, & cū isti hoīes, scilicet Pythagorici voluerūt cōsiderare de entib*, posuerunt suā cōsiderationē in eis in eo, qd est valde simplex, cū definiērent primū ens illud, qd est magis manifestū * & est magis dignū ^{a. Id est} in esse, & cognitione, scilicet substantia per definitionē, quā dixerunt, scilicet quia dicunt ipsum esse infinitū, & vnum, & numerum. D. d. & hoc est, qd existimabāt, & c. i. & hoc, qd existimabant,

In hunc itaq. modū & de his asseruerunt, & de ipso quid est

A bant, q natura entis est natura numeri, quia numeri predicant de entibus, est sicut existimatio eorum, qui existimant dupli & dualitatem esse idem, i. eiusdem nature: quia dupli est vniuersalius dualitate, & prius ea naturaliter. quod describitur sic, qd cum auferatur, auferatur aliud, & non econuerso: & cu aliud est, erit illud. D. d. sed non fm modu, i. sed non secundu modu, fm quem aliquid est dupli, est duo, i. qd cu de aliquo aliqua plura vno predi ant, non est necesse vt eodem modo predicent de eo, neq, vt pdicatur aemonstret substantia illius. D. d. si igitur non fuerit sic, erit vnu multu. id est si igitur natura posterioris non fuerit alia a natura prioris, tunc natura vnius & natura plaris erunt ead. & intende bar per hoc q. si entia essent numeri, quia numerus est prior entibus, tunc plus esset vnum, & vnum plus. D. d. & hoc est, quod accidit illis. i. & impossibile accidit dicentibus entia esse numerum est, sicut impossibile accidens opinantibus esse vnum plus, id est q contraria sunt vnum, quia sunt in vno. Deinde d. & inueniuntur de priori & posteriori alia

C talia. i. & multa alia talia sunt priora sensibilibus hoc modo prioritatis, sicut est numerus. Quia igitur fecerunt numeru esse substantiam sine illis alijs priorib⁹ naturalibus; & omnia ista reducitur ad hoc, qd prius fm definitionem homocundum esse. & hoc magis declarabitur in tractatibus substantiar.

De Platonis Philosophia: omniumq; re-
citatarum opinionu epilogus. Ca. 5.

Post dictas vero philosophias disciplina Platonis superuenit, in pleristq; quidem istos secuta, quaedam autem est propria, vltra Italicorum habens philosophiam. Cu Cratilo namq; ex recenti conuersatus, et Heracliti opinionibus assuetus, tanq omnibus sensibilibus semper defluentibus, & de eis non existente sefa, hec quidem est postea ita arbitratus est. Cum vero Socrates de moralibus quidem tractaret, de tota vero natura nihil.

Et post hoc, quod dictum fuit de modis philosophia, inuenta fuit philosophia Platonis, & sequebatur illos in multitudine in vniuersalibus autem erat secundum opinionem Italicorum, Et primu quod contingit post Demo. fuit opinio Heraclitica, s. quod omnia entia sunt semper in fluxu & quod nulla est in eis scientia, istas igitur & opiniones secundum hoc accepimus in postremo. Socrates autem locutus fuit in moralibus, & nihil dixit de natura.

Et postquam inuenti fuerit istius modi philosophia, & Pythagoricorum, & vtr qui ponebant mathematica principia entium & naturaliu, & Anaxagore, & Empedoclis, & Democriti, inuenta fuit philosophia Platonis. & dicit, q consequetur illam in multitudine, id est q

Plato

adole-
scen-
tia.

E
Socrates
circa mo-
ralia nego-
cians est,
& circa na-
turalia ni-
hil.

Primi Na-
turales in
Italia fue-
runt Ana-
xag. &
Democri-

Metaphysicorum

G Plato consequetur in pluribus suis opinionibus opinionē Pythagoricorum, & in paucioribus opinionē Italicā & fuerunt primi Naturales in Italia, scilicet Anaxagoræ, & Empedoclis, & Democriti. Et dicit, quod Plato sequebatur in maiori parte Philosophiz suos eos, qui ponebant mathematicas causas rerū sensibilem. quia Plato dicebat formas esse, & opinabatur naturā formarum, & numeri naturā esse eandē: ut declarati erunt in tractatibus substantiarum. & opinabatur quod quatuor elementa sunt composita ex superficiebus equaliū laterum & angulorū: & sunt quinque dicta corpora in ultimo Euclidis, & consequetur Naturales in dicendo materiā esse, & quatuor elementa esse. D. d. & primum. quod contingit post Democritum, fuit opinio Herculeorū, qui faciebant dubitare oēs dātes se ad Philosophiam in illo tempore, & dicebant quod nulla est scientia. Scientia. n. est necessaria & semp. & nihil est hoc, de quo pendeat scientia, nisi sensibilia, quæ sunt semper in transmutatione, & cum scitum est semper in transmutatione, igitur & scientia semper est

H in transmutatione. & scientia transmutata non est scientia: ergo nulla est scientia. Deinde dicit: istas igitur opiniones, &c. i. istæ igitur opiniones prædictæ puenerunt ad nos de considerantibus in Philosophia usque nunc. Socrates vero fuit primus eorum, qui locuti fuerunt de Philosophia Morali, & nihil addit eis, quæ dicta fuerint ab Antiquis in Philosophia speculatiua.

In his tamen vniuersale quæreret, & primus mentem ad de-

finitiones applicaret, illum ob hoc laudans, putauit de alijs, & non de aliquo sensibilem hoc fieri. impossibile. n. definitionē communem cuiuspiam sensibilem esse, quæ semper mutatur. & sic talia entium ideas appellauit. sensibilia vero præter hæc, & fm hæc, omnia dici. secundum participationem namque hæc multa vniuersorum esse speciebus æquiuoca. participationem vero secundum nomen solum mutauit. Pythagorici etenim imitatione numerorum aiunt entia esse: Plato vero, nomen mutando, participatione. participationē vero, aut imitationē formarum, quænam sit, communiter querere omiserunt. Item præter sensibilia, & formas mathematicas res ait medias esse, à sensibilibus quidem differentes, eò quod perpetuæ & immobiles sunt: à formis vero, eò quod illæ quidem multæ quædā similes sunt, forma vero ipsa quæque vna sola. & quā formæ causæ cetera, illarum elementa possum putauit entium elementa esse. et ut materiā quidē magnū, & paruum esse principia, tandem vero substantiā ipsum vnum.

Et hoc fuit dictum, quia accipit quod esse istius fuit admodum esse aliarum rerum, et in sensibilibus non est aliquid fixum, neque etiam est possibile ut sensibilia habeant aliquem terminum communem, cum semper sint in transmutatione.

Plato opinabatur naturam formarum, et numerum ea de esse. vide pro hoc. 8. Meta. tex. 66. 10.

Ob negant sciam: te quo latius in. 4. nouus.

A *Et vocatis illa, quae sunt entium, eadem formis. oia autem sensibilia dicuntur per ista. Et propterea multa vniuoca sunt communia in specie: sed ipse addidit equiuocationem. Pythagorici vero secundum similitudinem dixerunt quod entia sunt vnum. Plato vero addidit equiuocationem. communicatio autem, et similitudo, quae est inter species, dimiserunt perscrutationem vniuersalem de eis, sed non contraxerunt nisi in sensibilibus, et in speciebus mathematicis, quae dicunt esse media inter sensibilia. sensibilia autem quadam sunt semper non mobilia. species autem sunt illa, quae inveniuntur ad multa. et species est illud, quod inuenitur cuilibet. Et species etiam est causa aliarum rerum.*

B *Qui dubitatio Herculeorū mouit Platonē ad dicendū formas eē, incēpit hic declarare quomodo illud mouit eum ad credēdū hoc, & d. quia accepit, &c. i. & mouit Platonē ad dicendū formas esse, quia inuenit in quoquoq; genere, & in unaquaq; specie, qd esse istius indiuidui in illo est fm modū eē aliorum indiuiduorū in illo genere. & hoc est impossibile, vt esset accidentaliter. Et opinatus fuit qd nihil in sensibilibus est fixū: & qd impossibile esset ēt vt sensibilia haberent definitionē, in qua cōmunicarent, cū semper sint in transmutatione. ideo opinatus est qd intentibet, quae inueiuntur*

in indiuiduis vniuscuiusq; speciei, eadem sunt: & definitiones rerū sunt res necessariae extra animā. & vocauit eas formas, & exēplaria. s formas rerū sensibilibus, & exēplaria nāq; qd cōspicit, sicut artifex inspicit formas artificiatū. & si non, tunc qdlibet ēt a quolibet: & nō esset ex spermate hominis hō semper, neq; a spermate equi equus semper. D. d. oia autem sensibilia, &c. i. & opinati sunt pp hoc, qd oia sensibilia definiunt per istam naturā, & inveniuntur per illā, sicut res a suo exēmplari. D. d. & propterea multa vniuoca, &c. id est sed nomina vniuoca significant de multis rebus eandem cōm intentionem eis. & scdm sermonem in formis non erit hāc intentio eadē cōmunis multis: & sic hient nomina specierū cōmunia, & nō erit intentio vsis nisi tm nomē. & iō d. qd addidit equiuocationem. D. d. Pythagorici vero, &c. i. Pythagorici inducti fuerunt ad dicendū entia esse numeros per similitudinē, quia assimilauerūt numeros entibus, & crediderunt eos esse entia. & ideo non contingit eis habere nomen commune inter numeros & entia, neque fuerunt coacti ad dicendum nomen in Arabico, vocatum nomen equiuocum, commune in speciebus. Plato autem addidit nomen commune. Et forte inuit per hoc Antiquos opinantes, qd causae entium sunt genera vniuersalia, sicut vnum, & ens. isti. n. non credebant nomen hoc equiuocum esse. Et ex hoc errauit Parmenides, cum non distinguat inter hoc nomē ens, quod significat vnum in numero, aut vnum in genere: & credit omne ens eē vnum in numero.

Deinde

Pro deducendo istius consequentiae Porus vi. de co. 31. se primi huius.

E

F

Metaphysicorum

- G** Deinde dicit : obicatio afit, & simili rudo, &c. & innuit per hoc Platonē. qm̄, cūm fuerit perſcrutatus de cōmunicatione inter indiuidua, debet perſcrutari de coniunctione inter ſpecies. & dicit hoc, quia contingit ei, cūm dixit i vltimis ſpeciebus eē formas, dicere hoc in alijs ſpeciebus. & ſic formę haberent formas: & ſic in infiniri. aut diceret, q̄ oēs ſpecies ſunt res intellectę exiſtentes in anima, & non habent eſſe extra animā. D. d. ſed non contradixerūt niſi in ſenſibilibus, &c. i. & cauſa in hoc, q̄ conſiderauerunt de natura ſpecierum, & non de natura generum, eſt, quia perſcrutatio eorum fuit ſm̄ cōmū dictionem nō ſm̄ perſcrutationem, ideo cūm quidā contradixerunt Herculeorū quęſtioni in ablacione ſcēz à ſenſibilibus, dixerunt formas eſſe, & naturam mediam inter formas & ſenſibilia, vt diſſoluatur ab eis per hunc ſermonem quęſtio in vtroq̄. & ſi conſyderaffent in re ſm̄ naturę eius, tūc reſponſio eſſet eadē in ſenſibilibus, & mathematicis. Et quia iſta contradicō ſuit corrupta, incepit dicere contradicōne veram contra iſtos, & d. ſenſibilia autem quedam ſunt, &c. i. dicere autem q̄ ſenſibilia ſemper ſunt in tranſmutatione contradicō ſic. qm̄ entia ſenſibilia quedam ſunt non tranſmutabilia eſſentialiter, ſed permanētia, ſ. forma: & quedā ſunt tranſmutabilia ſemper, ſ. materia. Et hoc, qd̄ d. ſpecies autē ſunt illa, quę inueniunt, etc. ob tradicō opponēdo ſermoni de formis, & opponēdo dicentibus q̄ nulla eſt res, in qua cōmunicant indiuidua, niſi nomen tñ. & iſti ſunt illi, qui deſtruunt ſclam. qm̄, cūm manifeſtum eſt de definitione ſpeciei **K** q̄ eſt intentio exiſtens in pluribus ſm̄ numerum, ſm̄ q̄ vnumquodq̄ eorum eſt ens, manifeſtū eſt q̄ formę abſtractę impoſſibile eſt vt ſint in ſenſibilibus, ita q̄ ſint eadē, nedum vt demonſtrent eſſentiam eorum. & ſimiliter apparet ex iſta definitione q̄ illa multa, de quibus p̄dicantur ſpecies, cōmunicant in eadem intentione, nō tñ eadem dictione. D. d. & ſpecies etiam eſt cauſa aliarū rerum. i. cauſa ſcēz indiuiduorum, non cauſa indiuiduorū.
- Ex illis. n. participatione ipſius vnius formas numeros eē. **L** Ipſum tñ vnū, vt ſubſtantiā eē, et non aliquid aliud dici vnum eſſe, quemadmodum Pythagorici. dicebat quoque numeros cauſas cæteris ſubſtantię eſſe, ſi militer atque illi.
- Et quę ſunt ex illis ſecundum cōmunicationē in vno ſunt ſpecies. Quis autem dixit, quod vnum eſt ſubſtantiā, & nihil aliud eſt ens, quod dicatur eſſe vnum, dixit ſermonem propinquum ſermoni Pythagoricorum, ſ. quod nunc **M** ri ſunt cauſa ſubſtantiā aliarū rerum. iſta. n. eſt opinio illorum.
- Fortē intendit facere differētiā **7** inter indiuiduum & ſpeciem. Et cū dixit: Et quę ſunt ex illis, innuit indiuidua. & quaſi dicat, intentio autem vna, quę eſt in iſtis rebus indiuidualibus, ſm̄ q̄ nō cōmunicant in ea, ſed appropriatur vnicuiq̄ eorum, eſt vnum indiuiduale, intentio vero vna, in qua cōmunicant, qd̄ ſpecies. D. d. Qui autem dixit, quod vnum

A vnum est substantia, & nihil aliud, & c. i. qui autem dixit, qd vnum in numero est substantia, & nihil aliud est ens, de quo dicitur esse vnū alio modo ab vno in numero, dixit pro pinquē sermoni Pythagoricō. Et dicit proprie quum: quia isti sūt dicentes partem e. lē indiuisibilem: quia apud istos non est substantia & vnum, nisi ista pars. & ideo contingunt eis impossibilia, quæ cōtin- gunt dicentibus, qd substantiæ rerū sunt vnum. vtraque enim secta nō potest dicere quomodo ex istis sit communicatio: neq; quō istud vnū

B indiuisibile est cā passionis & actio- nis, & alterationis. qm̄, si reciperet transmutationem, esset compositū ex materia & forma: & oē compositū ex materia & forma ē diuisibi- le.

Sed pro infinito tanquā vno, dualitatem facere, infinitum ve- ro ex magno, & paruo, hoc eius proprium est. Item is quidem numeros præter sēsibilia, illi ve- ro numero ipsas res esse aiunt, & mathematica in medio horū nō ponebāt. Ipsum igitur vnū, & numeros præter res facere, &

C non vt Pythagorici, & introdu- ctio specierum, propter eā, quæ in rationibus sit perferuationē euemit. Priores enim Dialecticæ expertes erant. Dualitatem ve- ro fecisse alteram naturam, pro- pterea qd numeri, pter primos, ex ea aptissime velut ex quādā effigie generantur. Atqui acci- dit econtra. non enim verissimi- le est ita fieri. nūc etenim ex ma- teria multa faciunt: formas ve- ro semen generat solum. appa-

ret & ex vna materia vna mēsa. **D**

Et quidam posuerunt loco infiniti duo, sicut vnitatem. Et quidam po- suerunt causam infiniti magnum & paruum, & hoc est proprium. Et quidam posuerunt numerum ex sensibilibus. & quidam dixe- runt, quod ista res sunt vnum, & nō ponit mathematica inter ista. Qui autem posuerunt vnum, & numeros alia a rebus, & non si- cut fecerunt Pythagorici, venerunt ad species per perscrutationes de- finitionibus: & non habuerunt primi Antiqui arte definitionis. Qui autem posuit aliam naturam dualem, quia numeri sunt alij a prin- cipijs, generantur ex eā generatio- ne naturalis, sicut res generatur à suo exemplari. Quia autē accidit ei, sunt econtrario. dicere igitur quia ista sunt ex materia currit recte. In Græco album.

E Dixit, qd illi, qui posuerunt duo principia, vnum. & infinitum, qui- dam posuerunt finitum generari à dualitate, & non posuerunt dualita- tem contrariam, sicut illi, qui posue- runt eam ex magno & paruo. & hoc intendebat cū d. sicut vnitatem.

Deinde dicit: Et quidā posuerunt causam infiniti magnum & parū, & hoc est proprium. i. & quidam po- suerūt causam infiniti dualitatem, quæ est magnum & parū, quæ p- cedunt in magnitudinib⁹ in infini- tum. & d. & hoc est proprium, quia isti posuerunt principia tria. vt An- Metaph. cū cō. Auer. **B**

riores
lectici
pari-
bant.
modum

Metaphysicorum

G tiqui, cōtraria, s. magnum & parū,
& subiectum recipiens, qd est vnū.

Qui aut posuerunt principia vnū,
& infinitū gnant ex dualitate nō po
suerunt contrarijs, s. vnum & infinitū
aliquod subiectū. D.d. Et qui
dam posuerunt, &c. i. & istorum di
centium, s. q. principia sunt nume
ri, quidam et posuerūt numeros ex
sensibilibus, i. formas sensibiles. &
isti sunt dicētes formas & numeros.
& quidam etiā dicunt, q. sensibilia
sunt ipsi numeri, & sunt Pythagori
ci. Et quia quidam dicentiū formas
esse, ponunt numeros, & vñ subie
ctum mathematicorū naturas me
dias inter formas & sensibilia, & Py
thagorici neutrum dicunt, sed dicūt,
q. ex numeris componunt entia, d.
& non ponunt mathematica inter
ista. Et forte innuit dicentes nume
ros esse formas. Istz. n. sunt due se
ctz. quidam. n. dicunt, q. numeri, &
formz sunt eiusdem naturz: & qui
dam dicūt, q. natura numerorū est
alia à natura formarum, & q. est na
tura media inter formas & sensibi
lia, vt habetur in Tercio istius libri.

H **D.d.** Qui aut posuerunt vnum, &
numeros, &c. i. qui autem posuerūt
vnum, & numeros esse partes rerū
sensibilium, & non dixerunt, q. nu
merus est ipsa entia, sicut dixerunt
Pythagorici, s. partem formale, ve
nerunt ad dicēdum formas, & ad di
cendū eas esse numeros p pscruta
tionem de natura definitionum, s.
vñ venerunt formz in eis, & res de
finitz extra alam sunt transmutabi
les: quapp necesse fuit apud eos po
nere subiectum definitionum, aut
ipsas definitiones formas esse. & pp
hoc, quia formz sunt apud eos con
iunctz cū materijs, iudicauerunt, q.

natura earū nō est alia à natura qu
meri. formz. n. si sint, imposse est vt
natura earū sit alia à natura nōeri.

D.d. Qui aut posuit aliam naturā
dualem. i. qui aut posuit dualitatem,
q. est ex natura materiæ, non ex na
tura formz, quia ex ea generant nu
meri pares, non gnatione naturali,
sicut res generant à suo exemplari,
& q. est cū infiniti, recte dixerunt.
qm, si hoc esset accūs dualitatis, non
semp inueniret ei ista actio. Quod
enim inuenit in aliqua re acciden
taliter est econtrario, s. q. raro inue
nitur. & hoc intendebat cū dixit:
Quz aut accidūt ei, sūt econtrario.

Qui vero formam inducit, q.
vna est, multas facit. Similiter
autem & masculus ad feminā
se habet. hæc etenim ex vno cō
gressu impletur, masculus vero
multas implet. at ista imitatio
nes illorum principiorum sunt.
Plato igitur de propositis qua
stionibus ita determinauit. Pa
tet autem ex dictis, q. duab⁹ cau
sis vtitur solum, ea, quæ ipsius
quid est, & ea, quæ secundum
materiam. formz enim cæteris
ipsum quid sint causz sunt, for
mis vero ipsum vnum. & q. sub
iecta materia, de qua formz, il
lz quidem in sensibilibus, ipm
vero vnum in formis dicif: q. a
dualitas hæc est, magnum & par
uum. Item ipsius bene, ipsius male
causam elemētis attribuit
vtrifq. vtranz: quod etiam pri
morum quosdam Philosopho
rum Empedoclem, & Anaxago
ram magis dicimus quæsiuisse.

Et

Qd act
tate mu
nat ab
raro ma
nat. m.
Ph. cō. 4

L

M

Et species diuersantur in hoc, quod est vnum & facit multitudinem. Et similiter masculus, ex quo fit multitudo. ista igitur sunt exempla, & similia principiorum, quae illi dicebant. Plato autem definuit ea secundum hunc modum in suo libro de questionibus. Et manifestum est ex illo, quod dixit, quod ipse non utebatur nisi duobus canis, scilicet quiditate rei, & ea, quae est secundum materiam. species enim sunt causa quiditatis aliarum rerum, species vero sunt vnum. Et illud, quod est materia subiecta, in qua sunt species, & quaedam dicuntur esse in speciebus: quiditas enim dualitatis est magnum & paruum. Et etiam dedit, quod causa in bono & laudabili sunt elementa, vnumquodque eorum ceteris, & sunt ea, de quibus diximus quod perscrutatio cecidit in principys.

Dixit: Et spes diuersant, &c. ita cecidit abscissum de libro Graeco. & est vna signationum, quae dicebant dicentes formas esse facientes indiuidua: quia natura rerum assimilat naturae masculi, qui facit multitudinem. Et, quia ista signatio etiam fuit vna multarum, quae ceciderunt a libro, d. igitur ista sunt exempla, & similia principiorum. i. istae igitur consimilitudines sunt, quas inuenerunt inter species, & vera principia, ex quibus existimauerunt, quod species sunt principia. Plato vero definiuit species quod sunt principia secundum formam & secundum agens. Et est

manifestum, quod posuit quiditatem rerum, & definitiones earum formas rerum, & posuit materiam res, in quibus sunt formae. D. d. Species non sunt, sed formae sunt apud ipsum quiditas aliarum rerum, quod non sunt formae. D. d. Species vero sunt vnum, &c. i. species autem, quae vere dicuntur, sunt illud, quod congregat ex forma vbi & materia v. g. quod species hominis non est forma eius tantum, sed quod intendebat Plato, sed congregatum ex materia & forma. D. d. Et quidam dicunt esse in speciebus, &c. i. & signum, quod formae non sunt species, est quod quiditas rei, quae est forma, est in specie, sed quod est pars eius, sicut dualitas, quoniam quiditas eius apud dicentes eam esse principium, est magnum & paruum: & magnum & paruum sunt alia a dualitate. D. d. Et etiam dedit, &c. i. & signum, quod ipse dicit materiam & formam, est quia dedit causam boni & laudabilis, & etiam suorum oppositorum & hoc non est nisi materia & forma. D. d. vnum quodque eorum ceteris. quod ipse dedit causam rerum ceterarum apparentium in entibus de laudabili, & bono secundum vtrumque; elementorum, quae posuit, scilicet materiam & formam. Deinde exposuit quod sunt illa alia cetera, & d. & sunt ea, de quibus diximus, &c. i. & ista sunt res posteriores, quae apparent in entibus: & sunt ea, quorum causae sunt dandae per principia, & ut principia verificentur propter hoc. Et d. hoc, quia apud quoniam principiorum quoniam est ut fiat conuenientia omnibus apparentibus in existentibus: quoniam tunc videtur esse vera. & hoc non demonstrat necessarium ea esse principia, donec res manifeste signent ea, sed quoniam posteriora signant priora, tunc verificabitur quod sunt principia eorum.

Spes hola
no est for-
ma et tñ
vt intēde-
bat Pla. s;
congrega-
tū ex ma-
teria & for-
E
ma, sed vi
de opposi-
tū. 7. Met.
cō. 11. vñle
cōnt. Zim.

Metaphysicorum

G Breuiter igitur, & summam percurramus, qui nā, & quomodo locuti sunt de principijs: & ipsa veritate. Tantum tñ ex eis habemus, q̄ eorum, qui de principio & cā dixerunt, nemo quicquam præter ea, q̄ in de naturalibus determinata sunt, dixerit. sed oēs obscure quidem, illa tñ aliquatenus vsi sunt attingere.

Hæc pars
vique, ibi
Qd igitur,
non est in
tex. Auer.

Quidam. n. vt materiam principium ponunt, siue vnā, siue plures supponant. & siue corpus, siue incorpoream ponant, vt Plato magnū, & parū dicens, Italicū infinitū, Empedocles ignē, terram, aquam, & aerem, Anaxagoras vero infinitatem similitum partium. Hi igitur oēs talem causam perstrinxerunt. & ad hæc quicunq; aerē, aut ignē, aut aquam, aut igne quidem dē suis, aere vero tenui⁹. etenim tale quidam dixerunt primū elementum esse. hi igitur hanc attigerunt cām solam. Alij vero quidam vnde principium motus,

I quicunq; scilicet amicitiam & contentionē, intellm, aut amorem principium faciunt. Ipsum vero quid erat esse, & substantiā clare quidem nullus assignauit. Maxime vero dicunt, qui formas ponūt. nec. n. vt materiam sensibilibus formis, & ea, quæ in formis sunt, neq; cāquam illinc principii motus fieret, putant. immobilitatis. n. causa, & quietis magis eis esse aiūt. sed ipsum quid erat esse vniciq; cætero, rū formas attribuunt, formis at

ipsum vnum. Ipsum vero, cuius gratia actiones, mutationes, & motus quodāmodo quidem dicunt cām, non aut ita dicunt, vt apud esse natum est. Qui. n. in intellectum, aut amicitiam dicūt, tanquam bonū quoddā hæc ponunt. non tñ tanquam horum causa quicquam entiu, aut sit, aut fiat, sed tanquam ex his motus eorū essent. ita dicūt. Sūt & qui vnum, vel ens esse hanc naturam aiunt, substantiæ quidē causam esse dicunt, non tñ hui⁹ causa, aut esse, aut fieri. Quare contingit eius quodāmodo dicere, & negare bonum esse tale. non. n. simp̄r, sed fm accidēs dicunt. Quod igitur de causa, & quot, & quales sint recte determinatum sit, testari nobis etiā isti omnes videntur, cū non possint aliā attingere causam. et ad hæc q̄ principia, aut ita omnia, aut horū aliquo modo querenda sint, patet.

Et videtur quod omnes isti testantur nobis, quia non possunt addere aliam causam. Et cū hoc manifestum est, quod per scrutatio cadit de principijs, aut secundum oēs istos modos, aut secundū quosdam.

D. Et videtur q̄ sermo istorum de numero causarum testatur nobis, cū non possunt addere quintam causam causis, quas diximus. & cū hoc manifestum est cū de claratum est q̄ Antiqui non potuerunt addere aliud principium, per quod per scrutatio aut cadet super omnia

omnia illa principia, quæ diximus, aut sup̄ qdam in vnoquoq; entiu.

Quo vero pacto horum quicque dixerit, & quō de principijs se res habet, dubitationes, q̄ contingere possunt de his ipsis, deinceps percurramus.

SUMMA TERTIA.

Antiquorum de rerum causis, ac principijs opiniones consuetantur.

Adversus eos, qui principia vnam oīum, idēq; corpoream statuunt: Adversusq; etiā eos, qui plura principia, & corporea ponunt. Cap. I.

Vicunq; igit vniuersum vnum, & vnam quandam esse naturam, vt materiam ponunt, & hanc corpoream, & magnitudinem habentem, patet q̄ multipliciter errāt. Corporum enim elementa solū ponunt, incorporeorū vero minime, cūm ēt incorporea sint. Cumq; de generatione & corruptione causas dicere conarentur, & de natura

osum rationes reddere, motus causam perimunt. Item substantiam nullius causam ponendo, nec ipsum quid est.

Quomodo autem locutus fuit vniuersusq; eorum in eis, & quomodo dubitandum est per dubitationes possibiles in principijs, intendendum est post. Et omnes ponentes toti eandem naturam quasi materiam, & ponentes eam corporalem habentem magnitudinem manife-

stum est quod errant modis erroris. Quia non posuerunt nisi elementa corporum tantum, non corpora autem non. Et voluerunt loqui de causis generationis & corruptionis, & locuti fuerunt etiā de alijs rebus naturalibus, sed abstulerunt causam motus. Et etiam non posuerunt substantia cūm oīno, neq; fuerunt locuti de quibus ate illius.

Opiniones aut istorum de principijs iam dictæ sunt, quomodo autem posuit vnusquisq; eorum principium illud, quod posuit, & ratio, quæ induxit illum ad illud, & questionēs contingentes eis, dicendum est post. D. incipit dicere questionēs contingētes eis, & post eas, quas primo dixit, & d. Et omnes ponentes, & c. i. & manifestum est, q̄ antiqui, q̄ posuerunt toti eandem naturam, quasi materiam, & fecerunt eam corpoream aut igneam, aut æreā, aut aquam, errant modis erroris. Errant enim primo, quia posuerunt primum elementum corpus, & non posuerunt ipsum substantiā non corpoream. corpus vero videt esse compositū: & ideo contingit ei generatio & corruptio. & primum elementum non debet dici generari, neq; corrupti. cōtingeret enim elementum habere elementum, & sic infinitum. D. dedit diminutionem contingētem eis ex hoc, q̄ posuerunt primum principij corpus, & d. Et voluerunt loqui, & c. i. & voluerunt loqui ex hac positione de causis generationis & corruptionis, & non potuerūt: quia vera generatio & corruptio non inueniunt nisi in

II

Errant Aristoteles, quia posuerunt primum elementum corpus, & non posuerunt ipsum substantiā non corpoream, vide idem. 1. de Generatione. t. cō. 1. & 12. Met. cō. 14. & hic ista Leon. 17.

Metaphysicorum

Corruptibilibus. sed cum hoc potue-
runt loqui in alijs pter gnatione. &
quasi laudat eos ex hoc mō, qd non
possunt facere illi, q posuerunt prin-
cipium rerum naturalis mathema-
tica. D. d. sed abstulerunt cām mot⁹,
i. sed cum hoc q qui posuerunt cau-
sam materialem, & cōcesserunt mo-
tum, dimiserunt cām mouentē ma-
teriam, cum materia nō moueatur
per se & cum hoc q dimiserunt cau-
sam agentem, dimiserūt & causam
substantiarum singularium, p quā
sunt substantiæ in actu, & existētes

Materia
nō mouet
p se. vi. 3.
Phys. 8.

H per se: & est causa formalis.

Et ad hęc facile simpliciu cor-
porum quodcunq; principium
esse, terra excepta: non consyde-
rantes mutuam inter ea genera-
tionem, quonam modo ponūt.
dico aut ignem, terram, aquā, et
aerem. quēdam. n. congregatio-
ne, quēdam vero disgregatione
inuiçē fiunt. hoc vero vt pri⁹ &
posterius sit, multum differt.

*Et cum hoc dicunt facile, quod
corpora simplicia sunt principia:
quia non fuerunt sustentati apud
persecutionem eorum de genera-
tione eorum ex inuiçē, prater ter-
ram, s. ignis, & aqua, & aer, nisi
super hoc, quod quedam genera-
tur a quibusdam secundum congre-
gationem, aut secundum segrega-
tionem. & ista fuit dispositio eo-
rum in principio, in postremo aut
diuersantur magna diuersitate.*

Et oēs Antiqui dicūt, q facile ef-
fet q elementū sit vnū istorū triū,
saceris, & ignis, & aqua, pter terrā.

cum p hoc q sustentati sunt in hoc, &
qd diximus, vnusquisq; eorū dicat
esse elementū sup vnā viam. Et cā
in hoc est, quia iuerunt p viā cōm-
mū, q non significat hoc esse elementū
magis q hoc. & vnusquisq; eorū di-
cit hoc esse elementū, quia alia ge-
nerant ex eo, aut fm cōgregationē,
aut fm segregationem, i. densitatē,
& raritatem, q accidunt eis pp par-
tes, ex quibus componunt. Quin.
dixit, q elementum est ignis, inten-
debat q cetera generant ex eo fm
spissitudinem. fingeat. n. q quādo
ignis inspissatur, fit aer: & cum aer
inspissatur, fit aqua. Qui aut posuit
aerem esse elementum, intendebat
duos modos, i. cum aer rarefit, fit
ignis: & cum inspissatur fit aqua.
Qui aut dixit, q elementum ē aqua,
intēdebat q cum inspissatur, fit ter-
ra: & cum rarefit, fit aer. & nullus di-
xit q terra est elementum. Et bene
potuit dicere fm hunc modum. &
intēdebat q ponere generationem
esse fm hunc modum facit vnū-
quodq; eorū esse elementum alio-
rū. Et p hoc, qd dixit: in postremo
aut diuersantur, intendit contradi-
cere eis, vt vī, in hoc, q ponunt mo-
dum diuersitatis inter elementum
& elementarū fm spissitudinem &
raritatem. qm, si concessum fuerit
hoc in quatuor primis corporibus,
forte erit mod⁹, qui poterit dici. sed,
cum quāsitū fuerit ab eis de diuer-
sitate, quā sit in postremo inter en-
tia, & ista corpora simplicia, nō po-
terit aliq dare cām eius p densitatē
& raritatem. Res. n. q vīr genera-
ri ex quatuor elemētis, differūt ma-
xime ab elemētis, & differunt in-
ter se adinuicē maxime, adeo q nul-
lus pōt dicere q hoc accidit pp rari-
tatem

Res q vīr
gn in ex q
tuor elemē-
tū differunt
ab inuicē i
quiditate

A tatem & densitas: quia oia ista defini-
ferunt abinuicē in quiditate & defi-
nitione: v. g. caro ab esse, & ista à q-
tuor elementis. Et forte iste sermo
est excusatio à q̄one cōtingente eis
in hoc, qđ dixit, in postremo aut di-
uersant multū & quasi dicat, diuer-
sitas eorū inter se est parua: q̄a non
diuersant nisi fin densitatem & ra-
ritatem simpliciter, non duplicem: in
postremo aut, qñ entia generantur
ex eis, & mutant raritas & densitas,
tunc diuersant entia magis. sed tñ p
posito cuiuslibet istorū entium ad
naturam, qđ vniūsq; istorum
opinabat esse eūdem, demonstrat q
non excusarent se tali excusatione,
Cp qui dicebat q̄ elemētū est ignis,
dicebat q̄ quiditas osūm entū est
ignis, & in postremo fuerint ignis
& similiter qui dicebat, q̄ clemen-
tum est aer, aut aqua.

Id etenim apparere possit ma-
xime osūm elementale, ex quo
primo congregatione fiunt. tale
vero illud fuerit profecto, quod
partium minutissimā arū, subci-
lissimūq; corporū sit. Quapro-
pter quicunq; ignem principiū
statuunt, maxime cōuenienter
huic rationi dicent. tale autē ca-
terorum quoq; quisq; facit ele-
mentum corporum esse.

Opinio vero, quae magis conse-
quitur ordinē, est quod fuerint ex
prima maxime, & hoc de mini-
mis corporibus. Et ideo oēs dicētes,
quod principium est ignis, con-
cedunt hoc. & secundum hunc mo-
dum cōcedit vniūsq; eorū quod
definitio elementi est ista, scilicet

quod est illud de corporibus, cuius D
ordo est vltimus.

Opinio vero, q̄ est melior p̄de ele-
mentis, & magis conueniens appare-
tibus, est dicere, q̄ ista elemēta sunt
composita ex prima mixtione, quae
fir in corporibus indiuisibilibus.

D. d. Et ideo oēs dicentes q̄ princi-
pium, &c. i. & omnes dicētes, q̄ prin-
cipium est ignis, cōtingit eis concede-
re, q̄ elemēta sunt corpora indi-
uisibilia, qñ apud eos ignis est prin-
cipium, quia est subtilis, & est sub-
tilius p̄p̄ paruitatem partū: ex quo
contingit q̄ partes paruae sunt prin-
cipium. D. d. & fin hunc modum
concedit, &c. i. & fin sermonem di-
centem partes esse indiuisibiles con-
cedit vniūsq; dicentū hoc, q̄ de
finitio elementi est illud, cuius or-
do est vltimus in esse, & primus in
tpe & generatione: non qui dixit q̄
elementum est vñū corporum sim-
pliciu, quia nō est ordo alicui' isto-
rum corporum vltimus in esse. Et
intendit q̄ qui non dicit partes esse
indiuisibiles, non potest dicere defi-
nitionem elementi.

Definitio
elementi

Quare nemo posteriorū, qui
vñū ponebant, terram elemē-
tum existimauerat, s. p̄p̄ partiū
magnitudinem. Trium vero
quodcunq; elementorū habuit
authorem aliquem. quidam. n.
ignem, quidam aquam, qui-
dam aerem hoc aiunt esse. At
cur non dicūt & terram, vt mul-
ti hominum omnia etenim ter-
ram esse dicunt. Hesiodus quo-
que primam corporum terram
ait esse, tam vulgarem & publi-
cā accidit hanc opinionem esse.

B iij Se-

Metaphysicorum

G Secundum hanc itaque rationem, si quis aut quicquid horum, excepto igne, dicat aut aere quidem densius, aqua vero tenuius hoc ponat, non recte, perfectio inquit. Quod si id generatiōe posterior, natura prius sit, quod vero digestum, & congregatum generatiōe posterior sit, contrarium his esset utique. aqua quidem aere prior, terra vero hac ipsa aqua.

Dicentes autem elementum esse unum, & quod est terra, videtur dicere hoc propter magnitudinem partium. Elementa autem tria unusquisque eorum dicit. quidam igitur dicit ignem, et quidam aquam, & quidam aerem. & non dicunt quod ex terra sit aliquid, sicut dicebat multi homines, quod omnia sunt terra. Et Hesiodus dixit, quod terra est primum principium corporum, & opinabatur quod hoc esset famosum. Et secundum hunc sermonem nullus eorum, qui dixerunt ignem tantum, & eorum, qui posuerunt, quod aer est densior igne, & subtilior aqua, dixit recte. Si igitur illud, cuius esse est primum, est postremum inesse naturaliter, & coactum, & distinctum, generatio eius est postrema, tunc dicens quod aqua est ante aerem, & terra ante aquam, dixit e converso.

14 Dicentes autem, quod terra est elementum unum dicere hoc propter magnitudinem partium. quoniam subtilitas sit secundum parui

tate partium: ergo & grossities secundum magnitudinem partium. & isti dixerunt in elemento e contrario ei, quod debet esse. illud enim cuius ordo est ultimus, naturaliter est minus. D. d. Elementa autem tria unusquisque eorum, &c. i. quia fugiendum est a positione elementi alicuius non convenientis definitioni elementi, ideo Nullus Naturalium dixit quod terra est elementum, sed dixerunt tria tantum. Quidam igitur dixerunt ipsum esse ignem, & hoc est magis propinquum definitioni elementi. & quidam dixerunt aerem & aquam, & ille vir, qui dixit terram, est vir famosus imponendo leges apud eos. D. d. Et secundum hunc sermonem, &c. i. & secundum sermonem dicentis quod terra est elementum, quia est magnarum partium, non erit sermo dicentis quod elementum est ignis, aut aer, aut aqua, sermo rectus. Sermo enim dicentis ipsum esse ignem contrarius est huic sermoni. sermo autem dicentis quod ipsum est alterum duorum elementorum residuorum, non est verus: quia ex parvo fit magnum, & ex magno fit parvum. & est sermo contradicens sibi. D. d. Si igitur illud, cuius esse est primum, &c. i. si igitur illud, cuius esse est primum in tempore, & postremum in natura, est eternum: M & illud, cuius esse est postremum in tempore, est generatum, & distinctum in tempore, aut decoctum ex eo, aut quod voluerit dicere: tunc dicēs, quod aer est eternum ignis, aut aqua elementum aeris, & vltimius spiritus eternus subtilioris, dicit e contrario definitionem eterni. quia, cum autem est ante aerem in generatione, & aqua est in maioribus partibus quam aer, sicut posuit maius ante minus in generatione, & eternum ei. & est manifestum, quia minus est ante maius in generatione, cum maius dissoluatur in minus.

De

De his igitur, qui vnam, quam
lem diximus, causam ponunt, hæc
dicta sunt. Id ipsum autem & si quis
hec plura ponit, ut Empedocles
quatuor corpora ait esse mate-
riam. etenim huic partim eadē,
partim propria necesse est acci-
dere. Nam & quod inuicem fiunt, vi-
demus, tanquam non semper igne,
& terra manente eodem corpo-
re. dictum autem de eis in de Natu-
ralibus est. Deque causa mouentium,
vtrum vnum, an duo ponenda
sint, neque recte, neque irrationabi-
liter opinio arbitranda est dictum
fuisse. Et simpliciter alterationem
auferat necesse est, qui ita dicunt.
non enim ex calido frigidum, nec ex
frigido calidum erit. Quid enim ipsa
contraria patiuntur, & quænam
vna natura sit, quæ ignis & aqua
fiat, quod ille minime inquit.

Sint igitur ea, quæ dicuntur ponē-
tibus eandem causam, quæ sit an-
te, isti, sermones dicti. Et per istam
viam eamus cum ponentibus eam
plures vna, sicut Empedocles dicit. n.
quod corpora materialia sunt qua-
tuor. contingunt enim ei ista eadē,
& alia propria contingentia neces-
sario. Et iam locuti fuimus de re-
bus, quæ videntur alterari adinuicem,
cum non remaneant in eadē
dispositione semper, sicut ignis, &
terra, & ipsum corpus. & iam lo-
cuti fuimus in eis in naturalibus.
Et in causa mobilium de ponente
vnam causam, aut duas non recte

dixit. Et non bene dixit etiam, qui
abstulit alterationem vniuersali-
ter. contingit enim dicentibus hoc,
ut ex calido non fiat frigidum, ne-
que ex frigido calidum. idem enim
non recipit contraria. Quapropter
natura generata vniuersalis de-
bet esse vna, aut ignis, aut aqua.
quod nullus dixit.

Cum istis igitur contradictionibus
contradicamus alijs dicentibus, quod
materialis est vnum corpus istorum
quatuor. & sicut contingit dicenti-
bus vnum elementum, & illud ele-
mentum sit compositum ex alio, sicut
contingit Empedocli: quoniam vterque
eorum facit generationem per congrega-
tionem partium, & corruptionem
per segregationem earum: & sic contin-
git eis, ut aliquid sit prius elemento.
& cæ in hoc est, quia nullus eorum
dicit alterationem esse. D. d. cõtin-
gunt enim ei, &c. i. contingunt.
Empedocli impossibilia ista, quæ con-
tingunt dicentibus quod essentia est vnus
quatuor, & cæ alia propria. D. d. Et
iam locuti fuimus, &c. i. & iam decla-
ratum est in Scientia Naturali. quæ
cum ista quatuor corpora videntur
alterari adinuicem in accidentibus, &
formis substantialibus, remanenti-
bus illis in hac corporeitate singula-
ri, declaratur quod generatio eorum non
est per congregationem & segrega-
tionem, i. per densitatem & raritatem.
Densitas enim & raritas non faciunt trans-
mutationem in substantia, neque in
qualitate, cum sint de situ. Et simili-
ter dicentibus, quod elementa sunt cor-
pora indiuisibilia, contingit non esse
alterationem in substantia, neque
in qualitate: neque transmutationem
in

Densitas &
raritas est
de predic-
tione sit-
u. vide oppo-
sit. 7. Physi-
c. 1. 1. &
4. Ph. 84.
Vide con-
tra. 2. in.

Metaphysicorum

G in eodem corpore ex paruo in magnum, s. in quantitate continua s. m q continuum est: neq; ex vna forma in alia. & ista contradictio est cōis Empedocli, & dicentib⁹, q ista quatuor corpora sunt prima elementa: & q generatio sit p congregatio nem & segregationē. D. d. Et iā locuti fuimus et in naturalibus, & c. i. q locus fuit i scla Naturali i istis reb⁹. qm⁹ i hac scla inducit illud, qd declaratum fuit illic s. m rememorationem. Deinde cōsiderat de eis in hac scla, s. m q sunt entia. illud est, s. m q sunt principia substantię, non s. m q sunt pncipia naturalis corporis. Sunt. n. in hac scientia aliqua, de quibus pscrutatur hic, & demōstratio erit de scientia Naturali. v. g. quia i hac sciētia queritur, vtrum est substantia prima prior substantijs sensibilibus. deinde ponit hoc, quod de claratum fuit ex Naturali scla, s. pimum motorem esse non motū omnino: & q est principium corporis, quod circulariter mouet. D. d. Et non bene dixit, & c. i. & isti nō recte dixerunt, cūm abstulerunt alterationem in qualitate, & substantia ab elementis. quia, cūm posuerunt q elementa aut elementum sunt simplia, fuit impossibile vt calidū ex his in frigidum mutaret, neq; frigidū in calidum. Idem enim impossibile est vt recipiat passionem, & vt transmutetur de contrario in contrariū & hoc est contrarium ei, quod comprehenditur visu. Et similiter impossibile est in elemento, si fuerit corp⁹, & simplex, vt transmutetur de magno in paruum, aut de paruo in magnum. Deinde dicit: Quapropter natura, & c. i. quapropter, cūm illic non est alteratio in substantia, s. in

elemento aut in elementis, necesse est vt natura rerum compositarū ex eis sit natura elementarū: ita q si elementum fuerit ignis, erit natura omnium rerum ignis: & si aqua, aqua. & nullus eorum dixit hoc, s. q composita ex elementis cōueniunt cūm elemento nomine, & definitione.

Examinatio opinionis Anaxagorae.

Cap. 2.

A Naxagoram vero si quis putauerit duo dicere elementa, maxime secundū rationem arbitrabitur: quam ille quidem ipse non digessit, necessario tamē secur⁹ fuisset eos, qui eā inferrent. Quandoquidē & aliter cū absurdum sit dicere ā principi o oīa mista esse, tum qm accidit i mista oportere antea esse, tum qm non est natura aptum quodeuncq; cuiuscunq; mixti fieri, & ad hanc qm passionem, et accidentia separarent ā substantijs: eorundem. n. est mixtio, & separatio, si quis tñ sequatur, digrens vna cū eo quae dicere vult, fortassis videbitur quaedam noua decentius dicere.

Anaxagoras vero, qui dicebat elementa esse duo, opinabatur hoc proprie de sermone, quē ipse nō intellexit, & consoquebatur quasdā sophisticaciones, quā induxerunt eū ad hoc. Et turpe est vt faciat ens i alia dispositione, et sermo de eo fiat e conuerso. omnia. n. admixta sunt cum principio. contingit igitur, vt primo sint non admixta. & admi

H * Ari. i hac scla inducit illud, qd declaratum fuit i scla Naturali scdm rememorationem.

I Idē. n. impossibile est vt recipiat passionē, & vt transmutetur de contrario in contrariū, sed cōsidera instantiā de materia prima.

A xio rerum non est propter paruitatem. & cum hoc passiones & accidentia separantur a substantiis: admixtio enim, & separatio sunt simul. & qui diligit consequi verum in eo quod sit dicens, verum apparet in suis sermonibus.

B Anaxagoras vero, qui opinabatur quod causas sunt duae in actu, scilicet causa agens, & corpora consimilia partiis, quae sunt in mixtione, non secundum ordinem iuit, scilicet quia non declarauit qualitatem existentem corpori consimili in mixtione: neque etiam dixit illud per argumentum sufficiens, sed per sophisticaciones inducetes eum ad illud. Deinde dicit: Et turpe est, &c. id est turpe est dicere aliquid in principio entis, quoniam apparet quod entia sunt in dispositione diuersa ab eo, quod dictum fuit de suis principiis. D. d. omnia enim admixta sunt cum principio. & narrat sermonem Anaxagorae & intendit per principium, illud, quod vocat admixtionem: & per admixta, corpora consimilia partiis.

Deinde dicit: contingit igitur ut primo fiat non admixta. i. contingit igitur Anaxagorae, cum dixit quod res in principio sunt admixtae, ut ante non fiat admixtae. quapropter mixtio non erit principium. mixtio enim non intelligitur nisi post segregationem.

Deinde dicit aliud impossibile contingens Anaxagorae in hoc, quod dicit consimiles partes admixtae sunt valde minime, & dicit contra ipsum, quod mixtio vera non fit per paruitatem partium. Illa enim mixtio non est nisi apud sensum. Mixtio autem vera est ut mixta alteri in abinuiem, donec fiat ex eis forma media, v. g. forma oxymellis,

quae fit ex mixtione mellis & aceti. Deinde dicit aliud impossibile, & d. 'Et Et cum hoc passiones, & accidentia, &c. id est, &c. cum hoc actia separantur a substantiis, quoniam substantiae admiscuntur, ita quod mixtio substantiarum & separatio accidentis fit in simul. & substantiae cum sint, erunt extra passiones, & accidentia. D. d. & qui diligit consequi verum, &c. innuit quod Anaxagoras volebat per istos sermones facere simbras sibi, aut defendere aliquam opinionem fumosam. sed melius est dicere, quod hoc faciebat propter laudem, quia in suo tempore non erat lex, quam defenderet.

Quando enim nil erat separatum, patet quod nil erat vere de illa substantia dicendum. dico autem quod neque album, neque nigrum, aut fuscum, aut alium colorem, sed quod colore vacans necessaria esset. alioquin namque aliquem horum colorum haberet. fuit etiam sine sapore eadem ratione, nec aliud quicquam simile. nec enim quale quid possibile est illud esse, neque quantum, neque quid. formarum enim, quae in parte dicuntur, aliquae ei sine in essent. hoc vero impossibile, si mixta sint omnia. essent enim iam separata.

Quoniam autem in fundamento naturae non est aliquid distinctum, manifestum est, quod non vere dicitur in illa substantia quod est aliquid dispositionis. dico neque album, neque nigrum, neque alterius coloris, sed sine colore necessario, & in eo est negatio istorum omnium colorum. & similiter est sine aliqua mixtione, & similiter non erit in eo aliquid confusi-

D donec fiat ex eis forma media. vide. 1. de Gener. 86. & 89. & 90. & 2. de Generatione 48.

Metaphysicorum

G *confimilium partium, & non existimatur habere qualitatem, aut quantitatem, aut aliud omnino. quoniam illud, quod dicitur de aliquo particulari, illa sunt species illius: quod est impossibile.*

17 Quoniam autem manifestum est quod in principio, ex quo est generatio, scilicet principium secundum naturam non debet esse aliquid eorum, quae generantur ex eo in actu, manifestum est quod illud principium non debet esse in aliqua dispositione eorum quae sunt ex eo.

H quoniam, si ex eo sunt omnes dispositiones substantiales & accidentales, & generatio non est ex eo quod est ens, sed ex eo quod est non ens, manifestum est quod illud principium non debet esse in aliqua dispositione, neque secundum qualitatem accidentalem, neque substantialem, neque secundum quantitatem. Quoniam, si diceretur de eo aliquod istorum, tunc esset, antequam generaretur ex eo. & manifestum est quod non generatur, nisi illud, quod non est. & ideo necesse est, sicut dixi, ut in eo sit negatio colorum, & negatio omnium formarum. Et hoc intendebat cum dicit.

I & similiter est sine aliqua mixture. id est quod cum eo non admiscetur aliqua natura. & ideo, sicut d. non erit in eo aliquod corpus confimilium partium. Deinde d. & non existimatur habere qualitatem, &c. id est & non est possibile existimare ipsum predicari de aliquo ente. verbi gratia ut habeat qualitatem, aut quantitatem, aut aliud generum entium. quoniam, si ita esset, tunc esset genus entium, de quibus predicatur. & si ita esset, tunc essent illa entia species, & ipsum esset genus eorum.

* Et dixit hoc, quia declaratum est per post, quod genus est aliud a materia. Genus enim est forma vniuersalis: materia autem secundum quod in ea non debet esse in actu aliquid omnino. & ex eis, quae recipit, nullam habet formam omnino neque vniuersalem, neque particularem: sed primo recipit formam vniuersalem, & postea mediante forma vniuersali recipit formas alias usque; ad indiuiduales. * & est una in numero, secundum quod est subiectum formarum indiuidualium: & multa secundum formas, quia diuiditur per eas. Et est vniuersaliter similis generi, sed differt a genere: quia est una in numero in multis, secundum quod esse eius est in potentia, genus autem est unum in forma media inter actum & potentiam in multis. Et ideo habet genus predicari de pluribus speciebus & de indiuiduis illarum specierum: materia autem non potest predicari de speciebus generatis ex ea. Antiqui autem, & maxime Alexander scripserunt demonstratiue, quod genus est aliud a materia.

Ait autem omnia esse mixta, intellectu excepto: hunc vero solum impermistum, & purum. Ex his vero accidit principia dicere, & ipsum unum (hoc enim simplex & impermistum) & alterum tanquam ens, quale inde determinatur, & aliqua participet forma. Quare dicit quidem, neque recte, neque clare, vult autem simile quiddam & huius, quae posterius dicunt, & huius, quae nunc magis apparent.

Discutimur

A Discrepantur opiniones eorum, qui censent aliqua prater sensibilia ponenda: primūq; reprehenduntur Pythagorici, principijs alieniori modo quam Naturales rectores.

Cap. 3.

Verum hæc quidē illarum, quæ circa generationē, et corruptionē, & motum sunt rationū, propriæ sunt solū. ferē enī de tali substantia & principia, & causas inuestigant solū. Quicūq; vero de cunctis quidē entibus speculantur, entium autē quædā sensibilia, quædā nō sensibilia ponunt, manifestū est, qd de vtriusq; generib; perscrutant. Quare magis immoret quispiā de his quid bene, quidue nō bene dicant, ad eorum, quæ nobis proposita sunt, inquisitionem.

C Omnia autē sunt admixta. & rursus dicit omnia quidem prater intellectū. purus enim est nō mixtus. Et in istis rebus contingit dici quo ad principia quādam, esse vniū, & simplex, sicut posuimus ipsum esse indeterminatū, aut equā determinetur alio modo. Qui igitur dixerunt aliū sermonē, aut consimilem non recte dicunt, & præcipue illi, quos modo diximus. Sed isti sermones nō conveniunt nisi in generatione, & corruptione, & motu tantū. & ista perscrutatio de substantia & principijs, et causis suis fuit. Et qui ponit suā considerationem in oibus entibus, dicit entium quādam sensibilia, quādam insen-

sibilia. & manifestū est secundum D hunc modum, quem posuerunt in vtroq; genere. Et ideo si quis voluerit experimentari hoc, quod dixerunt vtrū recte dixerunt, aut non, poterit hoc facere ex perscrutatio- ne, quam diximus modo.

Ex his igit, quæ diximus, obtingit 18 dicere in principijs quāq; esse determinata, quāq; esse non determinata. Sunt enim nō determinata & in potentia: quia, si nō essent sic, nō esset generatio. Sunt autē determinata: quia si non essent sic, tunc generatū **E** nō est determinatū. Deinde dicit: qui igit dixerunt aliū sermonē, &c. id est & qui dixerūt aliū sermonem, scilicet qd elementū, & principium est in actu ex natura rerū, quarum est principijs, nō dixerunt recte. & innuit oēs. Vnusquisq; enim eorū nō posuit principium materiale aliquod extra ea, qd generant ab eo. & sic nō erit illic generatio. generatio enim est ab eo, quod est in potentia, nō in actu. Deinde dicit: & præcipue illi, quos modo diximus. & innuit Em pedoclē, qui ponebat elemēta esse in actu, & qd non alterant ad invicem. Et, quia perscrutatio de elemētis rerū mobiliū est propria sciē Naturali, & cōsideratio de eis in hoc loco nō est nisi fm qd sunt principia substantiarū existentium p se, & tū locutus fuit hic cū illis sermonē nālī, dixit: Sed isti sermones nō cōveniūt, &c. id est qd sermo verus cōveniēs huic principio est sermo acceptus ex rebus naturalibus. Perscrutatio autē de hoc principio, quod modo perscrutati sumus sine distinctione, sufficiens est in hoc loco, fm qd oportet in hac cō- sidera-

F Cōsideratio de elemētis rerū mobiliū ē propria sciē Naturali. Et cōsideratio d eis in hoc loco nō est nisi vt sūt substantiæ. vi de idem 5. cō. 15. & qd ibi.

Metaphysicorum

G syderatione. Et cū dixit hoc, voluit demonstrare cūm cogentē hoies ad dicendū, q̄ ista cōsyderatio est duarū cōsyderationū, non vnius: cūm ēt multi hoies reputent Naturalem sciam & Diuinā esse eandem. Et d. Et qui ponit suā cōsyderationē in oibus entibus, &c. i. quia quidā Antiquorū, apud quos diuisa sunt entia in duo, scilicet sensibile & insensibile, cū cōsyderauerūt in utroq; genere, & posuerunt ea vnū genus, ideo sermo cōtra eos erit p̄p̄ius huic sciz. & isti sunt, qui posuerūt, mathematica esse principia sensibiliū. D. d. Et ideo, si quis voluerit experimentari, &c. i. & q̄a iste sermo p̄p̄ius est cōtra eos, ideo, si quis voluerit scire utrū verū, aut nō verū dixerūt, poterit hoc facere perscrutatione aliqua, quam mō perscrutati sumus: & ex istis sermonib⁹, quos luenim⁹.

H Qui itaq; Pythagorici appellātur, principia quidē & elementis alieniori modo q̄ Physiologi vtunt. Causa vero est, qm̄ ea non ex sensibilibus acceperunt. Entiū enim quæ mathematica sunt, sine motu sunt, prāter illa, quæ circa Astrologiam sunt. disputant tñ, & tractant omnia de natura. etenim generant cœlum, & circa eius passionē, partes, & opera obseruant quod accidit, & principia, & causas in his consumunt, tanquam ceteris Physiologis conuenientes: quia ipsum ens hoc est, quodcunque sensibile est, & quod cōtinet id, quod vocatur cœlū.

Qui vero vocantur Pythagorici, vtuntur principijs, & elemen-

tis modo diuerso ab eis, quo vtuntur loquentes in natura. Et causa in hoc est, quia nō acceperunt ista ex sensibilibus. Mathematica enim sunt sine motu, prāter ea, quæ sunt in Astrologia. & isti disputant et loquuntur de natura, & cōsyderant cœlum, & partes eius, et actiones & passionē, & consequentia ista. & dant illi principia, & causas, vt numerentur in Naturalibus. entia enim non sunt nisi sensibilia, & accipiunt illud, l. quod dicitur cœlum. Et dicunt in causis et principijs multos sermones, sicut diximus.

Cū declarauit, q̄ ex perscrutatione ista pōt hō errorem scire istorum, qui admiscunt duo genera entium, scilicet sensibile & intelligibile, & ponunt intelligibile cūm sensibile, incepit declarare hoc, & d. Qui vero vocant Pythagorici, &c. i. quia Pythagorici posuerūt causas rerū naturalium res non conuenientes, & nō essentielles rebus naturalibus. D. d. Et cū in hoc est, &c. i. & cū in hoc, q̄ M ponit rebus naturalibus principia inconuenientia, est, q̄a nō querunt principia sensibiliū sū q̄ sunt sensibilia & mobilia, sed q̄rūt principia eorū ex rebus non mobilibus, scilicet mathematicis, in quibus nō est motus, p̄ter q̄ in Astrologia. * Et debes scire, q̄ licet subiecta Astrologiæ sint mota, scilicet corpora cœlestia, non tamē cōsyderat in eis Astrologus secundum q̄ sunt mota, sed cōsyderat de figuris, & sitibus eorum secundū qualitatem motuum, & secundum

* Documēti quō so-
la Astrologia inter
Mathematicas dis-
ciplinas mo-
tū cōside-
ret. vide ēt
11. Meta. c.
44. et 1.
Phy. cō. 18.
& 1. cōli.
com. 17.

A velocitatem & tarditatem, & considerat et de quantitate eorum. Naturalis vero considerat de naturis eorum, scilicet quod sunt mobilia, & declarat qualis modus motuum est possibilis in eis, & qualis non. Deinde d. & isti disputant, &c. i. Pythagorici cum hoc quod in rebus naturalibus non vruatur principio naturali, volunt se assimilari Naturalibus, & loquuntur de natura, & in motibus coeli, & et suis partibus: sicut Naturales loquuntur de actionibus & passionibus in rebus, quae sunt sub coelo: & laborant in omnibus istis dādo causas eorum per mathematica, scilicet numeros. Deinde d. ut numerent in Naturalibus, &c. i. & locuti sunt in istis rebus, ut numerent in loquuntibus de nā. concedebant. n. quod entia sunt sensibilia, & quod sunt alia insensibilia, scilicet substantiae abstractae, & sunt principia sensibilia. D. d. & accipiunt illud, quod dicitur coeli: i. quod isti ponebant coelum de natura rerum, quae sunt sub coelo: & dicitur in causas apparentium in eo multos sermones. Et innuit per hoc ponentes species numerorum causas entium. v. g. quia ponebant numeri parem causam entium, quibus accidit esse paria: & ponunt impares causas entium impari verbis gratia quia ponunt ternarium causam omnium entium, quibus accidit esse tria, similiter quaternarium, & quinarium. Ista. n. opinio est famosa, & credita apud istos homines.

Causas vero, & principia, sicut diximus, sufficientia, ut dicunt, etiam usque ad superiora entium transcendere, & magis quod de natura sermonibus conue-

nientia. Ex quo vero modo motus erit, finito & infinito, & pari & impari solum suppositus, nihil aiunt.

Ascendamus igitur ad illud, quod est altius de entibus, et principie ad illud, cui convenit sermo naturalis: & dicamus, quod motus quoquomodo quidā est finitus, & quidā infinitus, et nihil dicunt de subiecto pari & impari.

Quoniam omnes Antiqui conveniunt in hoc, quod principia sunt contraria, Pythagorici, qui opinabatur quod entia sunt numeri, dicebant quod contraria, quae sunt principia numerorum, sunt finitum & infinitum, incipit contradicere eis, & d. quod haec duo contraria inveniunt in motu, quapropter motus est numerus. Et, quia omnia duo contraria indigent subiecto, & isti, cum dixerunt de finito & infinito, non dixerunt de subiecto eorum, d. & nihil dicunt de subiecto. & quia contrarietas in numeris est par & impar, & melius est opinari numerum esse compositum ex contrariis, & opinari quod ista contrarietas est par & impar, dixit: & nihil dicunt de subiecto pari & impari.

Aut quomodo possibile est si ne motu & mutatione generatione & corruptionem esse, aut actiones eorum, quae in coelo feruntur. Item si quis eis concedat ex his magnitudinem esse, siue monstratur hoc, quomodo tamē quidā corpus levia, quaedam gravitatem habentia erunt: & quibus enim supponit,

Metaphysicorum

G & aiunt, nil magis q̄ mathematicis corporib⁹, de sensibilibus dicunt, quare de igne, aqua, aut de h̄mōi c̄teris corporibus nihil dixerunt, cūquam nil de sensibilibus proprium dicentes.

Et quomodo potest esse generatio & corruptio sine motu & alteratione, & actionibus diuersis, quæ sunt ex cælo. Et si fuerit concessum, aut fuerit declaratum, quod ex istis rebus fuerit magnitudo, quomodo igitur videtur fieri?

H corporum. n. hoc est leue, et hoc est graue, præter illa, quæ ponit, & dicunt, quod nihil est magis dignū eis, scilicet corpora mathematica, & sensibilia. & ideo non dixerunt de igne, & suis sensibilibus corporum, neque videntur etiam dicere de sensibilibus sermonem conuenientem.

21 Et cū omnia fuerint numeri, **I** non erit illic motus omnino. & cū motus non fuerit, nec alteratio, neq; motus celestis diuersus, non erit generatio & corruptio. D.d. Et si fuerit concessum, & c. i. & impossibile cōtingens eis est, q̄a congregant ex discreta quantitate, s. vnitatibus magnitudinē continuam. s. d. si hoc fuerit concessum, aut ponat q̄ impossibile est declarari, q̄uo ergo erit diuersitas istorū corporū naturalīū? D.d. corporū. n. hoc est leue, & hoc est graue, & c. i. manifestum est. n. q̄ corporū sensibiliū hoc est graue, & hoc est leue. q̄uo igitur p̄nt dare causam & leuitatis & grauitatis, cū hoc

q̄ ponūt corpus graue, & leue et v̄t corpus sensibile idē cum mathematico? Non. n. idem ponunt corpora mathematica esse priora substantia & definitione corporibus sensibilibus, sicut faciunt ponentes corpora mathematica principia corporum sensibiliū s̄m definitionem & esse. Isti autē nō ponunt aliqd̄ eorū esse prius secundo, immo ponunt corpora mathematica, s. composita ex numeris idem cum sensibilibus. & ideo non possunt dare cām. quare quedam sunt grauiora, & quedam leuiora. & cōtingit eis non dicere sermonem conuenientem in sensibilibus: q̄a intromiserunt se dare causas rerū mobiliū ex non mobilibus.

Item, quomodo passionēs q̄dem numeri, & ipsum numerū putandū causas eorum esse, quæ sunt à principio, ac de nouo in cælo fiunt: numerum vero aliū præter hunc numerum, ex quo mundus constat, nullum esse?

Et etiam quomodo intelligendum, quod passionēs numerorum sunt causa, et numeri, qui sunt ex cælo, sunt existentes, & proprii, & in æternum & nunc: & nullus alius est numerus, ex quo fit constitutio mundi?

Et q̄uo possumus intelligere, q̄ passionēs numerorū sunt par & impar, & aliæ sunt c̄q̄ passionum rerū sensibiliū, sicut albedinis & nigredinis? nulla. n. proportio est inter passionēs numerorū, & passionēs entīū naturalīū. Et, si entia mobilia essent numerus, tūc inuenirent in eis passionēs numerorū necessario. D.d.

Et

L Contingit
Analog
dicere se
monē ob
uenire a
sensibili
q̄a introm
terūt se a
re cū rei
mobilia
ex inueni
b⁹. Idē
p̄nt. t. c. i.
& p. c. c. i.
& i. d. de
cā. & c. i.
quē. & c.
c. c. i. p. a.
M hic infra
cā. i. p.

A & numeri, qui sunt ex coelo, &c. i. & numeri, ex quib⁹ fit coelum, in quo differunt a numeris, ex quibus sunt alia, q^{ue} sunt sub coelo? Cael⁹. n. h^{ab}et naturam existentem sibi propria ali^a ab ea, q^{ue} est generabilium & corruptibilium, cum coelum semp^{er} est in presenti & p^{re}terito & futuro, & oia g^{en}abilia & corruptibilia sunt transmutabilia & natura numerorum apud eos, ex quibus constituitur mundus, est eadem natura.

B Cum enim in hac quid^e parte opinio eis, & tempus sit, paulul^u vero desuper aut deorsum iniuri^a, & disunctio, aut mistio probationem autem asserat, q^{uod} horum quidem vnumquodq^{ue} numerus est, cōtingit autem in hunc locum multitudinem iam constitutarum magnitudinem esse, eò q^{uod} passiones h^{ab}e sequunt^{ur} singula loca, vtrum iste est idē numerus, qui in coelo, quē oportet accipere, quod horū vnumquodq^{ue} est, an p^{re}ter istum alter?

C Et cum existimauerunt in aliquo particulari aliqua existimatione, erit secundum illam existimationē. & dicunt quod hoc, quod est superius & inferius, & mixtio, & distinctio, est demonstratio quod quilibet istorum est numerus. quapropter cōtingit v^t magnitudines secundum hunc modū constituantur ex multis. passio. n. cuiuslibet eorum sequitur vnumquēque locorum. quandoque igitur erit iste numerus, qui est in cœ

lo. & hoc est opinandum, quod est vnumquodque istorum, aut proprie,

Id est, & contingit huic opinioni, v^t scientia particularium sit necessaria nō transmutabilis, quia est ex non transmutabili: quapropter necesse est, v^t sensibilia sint non transmutabilia in suis subiectis, cum sint numerus. D. d. Et dicunt, &c. i. q^{uia} entia in maiori parte sunt paria, v^t g^{en} superius & inferius, & alia contraria, signant^{ur} q^{uia} entia sūt numeri. Cōtingit ergo huic positioni, v^t oia corpora sint cōposita ex multitudine numerali. quapp^{er} natura eorū omnium entium erit eadem natura, & definitiones eadē, q^{ue} sunt in eis: & passiones, pp^{er} quod diuersant^{ur} in nominibus & definitionibus, adeo q^{uod} quoddam corporum dicat^{ur} coelum, & quoddā aer, & quoddā ignis, nō acquirunt ab istis corporibus, nisi pp^{er} loca: non quia habent d^{ist}as substantias dantes eis ista loca, sed eò uerō. q^{uod} est imposse. Contingit. n. huic positioni, q^{uod} idē corpus & eiusdem naturæ, q^{uā} fuerit superius, erit coelum & æternum pp^{er} locum: & q^{uā} inferius, erit ignis, aut terra, aut aq^{ua}, aut aer, aut generabile & corruptibile pp^{er} locum. Ex quia ista impossibilia non aperte fuerunt dicta ab eis, dixit: & hoc est opinandum, &c. i. & hoc, q^{uod} contingit eis, est opinandum in vnoquoq^{ue} corporum fm^{at} opinio nem eorum.

Plato etenim alium esse ait. at ille quoq^{ue} numeros putat, & illa esse, & horum causas. sed intelligibiles quidem causas, hos vero sensibiles. De Pythagoricis itaq^{ue} p^{re}termittam^{us} mō. sufficit. n. in tantum eos attigisse.

Metaph. cū cō. Auer. C

Scdm An
tiquos
ferentia
stiles cor
porū sunt
pp^{er} locum
Sed oppo
tinet At
F
videt^{ur} cō
cō. g. & q
ibi.

Metaphysicorum

G Plato autem dicit esse aliud opus naturae enim quod ista, & sua causas sunt numeri. sed causa sunt intellecta, & ista sunt sensibilia. Dimittamus nunc sermones Pythagoricos & similes contenti in hoc, quod diximus.

24 Plato autem dicebat, quod quidam numeri, qui sunt etiam sensibilia, sunt alij à numeris, qui sunt res sensibiles. Opinatur. n. quod numeri, qui sunt etiam, sunt naturae intelligibiles: & numeri, quorum illi sunt causae, sunt naturae sensibiles. Et cum vidit quod hoc, quod dixit in contradictione Pythagoricorum, est sufficiens, & quod post hoc oportet contradicere dicentibus numeros esse causas sensibilibus, d. Dimittamus nunc, &c.

Redargutiones aduersus Idcirco assertores: quomodoque Causa Naturalium causas inquirere nisi sunt. Cap. 4.

** a. c. addit causas.*

Qui vero ideas* ponunt, primum quidem, cum quaererent horum existentium causas habere, cetera equalia his numero attulerunt. velut si quis numerare volens, cum quidem pauciora existant. arbitretur non posse, plura vero ea faciat, & ita numeret. Ferè etenim formae aequales, aut non pauciores his sunt.

Qui autem posuerunt species esse causas, primo quaerit causas existentibus, & secundo accipit quod numeri istorum sunt aequales: adeo quod, si homo voluerit numerare,

non poterit facere entia minus, si autem non possit ea facere magis. species igitur sunt aequales, aut non minus.

Quia autem posuerunt species etiam sensibilibus primo peccant peccato, quod rectes scire etiam vniuërsali; etiam ex alio ente: & non quoniam etiam eius ex suo intellectu vñ. Et d. hoc quod, cum perscrutati fuerint de necessitate, quae inuenit in scientiis rerum, imposituerunt alteram speciem entium, & sunt quod dñr formae: & deberent dare causam in hoc, scilicet quod in eis est intellecta intentio eorum, non per aliud ens, cum quo non habet obidicationem: & sic naturae abstulerunt speciem, quod est intentio vniuërsalis, & fecerunt entia omnia contraria in nolle solum: & abstulerunt nomen vniuocum, & abstulerunt scientias. D. d. & secundo accipiunt, & c. i. & secundo peccant: quia ponit in qualibet specie specierum entium numerum parem, & quod nulla species est imparis: adeo quod, si homo voluerit numerare, non poterit numerare ex speciebus minus quam par, sicut non potest maius quam par. D. d. Species igitur, & c. i. species igitur sunt aequales, aut non magis neque minus. & intendit per aequalitatem paritatem.

Ex quibus, dum de eis causas quaerent, ad illas processerunt. nam secundum vnum quocunque equiuocum quid est, & praeter substantias ceterorum quocunque in multis est vñ & in his, & in sempiternis.

Et isti dimittunt illud, ex quo quoniam tur causa, & declinat ab eo. quoniam in vnoquoque istorum est nomen eide. & in substantiis rerum eris in multis tunc dñm vñ, et in istis, & in aeternis est.

Et

A Eristi dimittunt viam, ex quibus
6 runtur causæ rerum: & est conside-
 ratio in natura eorum speciali, non
 ex consideratione in natura aliorum
 entium, cum quibus non habent com-
 municationem. D. d. quoniam in unoquo-
 que istorum, & c. i. quoniam in unoquoque
 indiuiduorum specierum est nomen
 commune, & intentio communis,
 ita quod contingit ut in substantiis, quod
 sunt hic, sit una intentio communis. & si sunt
 hic substantiæ æternæ, quod faciunt eas
 intelligi, & dant definitiones earum,
 ut in eis sit intentio communis una
 & vult natura specialis, quæ nullum
 habet esse, nisi secundum quod est in
 intellectu.

Item quibus modis ostendit
 quod formæ sunt, secundum nullum eorum
 apparent. E quibusdam namque,
 non est necesse fieri syllogismum:
 est quibusdam vero etiam, quo-
 rum non putamus, horum for-
 mæ fiunt. secundum namque rationes, quod
 ex scientiis, formæ erunt osium,
 quorum scientiæ sunt. secundum
 vero vnum in multis, & nega-
 tionum. at secundum quod intelli-
 gitur quippiam eo corrupto,
 etiam corruptibilem: siquidem
 quicquam est horum phantasma.

Et etiam non declarant modum,
 qui declarat esse specierum, &
 quod ista habens esse. Ex quibus-
 dam enim nunquam fit syllogis-
 mus necessario, & ex quibusdam
 non declarantur nobis ea, quæ exi-
 stimantur esse species. secundum
 autem sermones acceptos ex scien-
 tiis, species non sunt nisi rerum, quæ

sunt scientia, aut ex vno in pluri-
 bus ex affirmatiui entibus. ex
 imaginatione autem alicuius cor-
 ruptibilis rerum corruptibilem
 hæc non est nisi imago aliqua
 istius rebus.

Et etiam non est manifestum quod **17**
 substantia vniuersalis habet esse eo
 modo, secundum quem hæc sub-
 stantia singularis habet. substantia
 enim indiuidualis non fit ex ea syl-
 logismus omnino. quoniam syllo-
 gismus non fit nisi ex substantia vni-
 uersali: & substantia vniuersalis non
 fit syllogismus ad eam omnino: dicitur
 ergo substantiæ illæ sunt diuersæ.

Deinde dicit: Secundum autem
 sermones, & ceteræ. id est sermones au-
 tem, qui sunt demonstrationum
 partes, & dicuntur scientiæ, non sunt
 aliud quam species & ista sunt, quæ
 constituuntur ex vniuersali, quod
 sic describitur, quod est vnum præ-
 dicatum de pluribus: & ex affirma-
 tiuis, quæ describuntur sic, aliquid
 prædicari de aliquo. Et, cum distin-
 xerit inter particularia & species,
 vult modo distinguere inter natu-
 ram imaginationis & intellectus, &
 dicit: ex imaginatione, & ceteræ. id est
 ex imaginatione vero alicuius cor-
 ruptibilis hoc est imago, non res in
 intellectu. Et intendebat per corrupti-
 bilia indiuidua, quæ collocantur sub
 generibus, quæ sunt scientiæ, sicut
 collocantur sub vniuersali, quod præ-
 dicatur de pluribus, & sicut collocan-
 tur sub affirmatione & negatione.
 Vniuersale enim non habet esse, ni-
 si secundum quod est scientia, id est
 secundum quod est in anima: & si-
 militer affirmatiuum & negatiuum.

Vlt de
 scriptio.

Vlt non
 hæc est, nisi
 secundum quod
 est, i. scilicet;
 quod est in a. a.
 Vlt non
 sunt gha-
 bilia & cor-
 ruptibilia,
 nisi per ac-
 cidens.

Metaphysicorum

G Et intendit, q̄ comprehensiones, q̄ dicuntur scientiæ, sunt rerum, quæ sunt in sensibilibus, non generabiles nec corruptibiles, nisi accidentaliter: & sunt intentiones vñs, quas intellectus comprehendit in eis, & sunt formæ. Comprehensiones vero, quæ sunt corruptibilium & generabilium, s. indiuiduorum cōpositorum, non sunt sciæ, sed imaginationes eorum. Et quasi intendebat q̄ ista sensibilia habet duos modos comprehensionis, modum, qui nō est scientia eorum, sed imago: & modum, qui est scientia eorum, & est intellecta vniuersalia,

Sensibilia
hnt duos
modos cō
prehensōis
vide' alia;
diuisione
3. de Alia
com. 33.

H Insuper rationum, quæ magis certæ sunt, quædam quidē eorū, quæ ad aliquid sunt, ideas faciunt, quorum non dicimus esse per se genus: quædam vero tertium hominem dicūt. & simpliciter hæc de formis rationes illa perimunt, quæ magis esse q̄ ipsas ideas esse volūt, qui dicūt formas. Accidit enim non dualitatem esse primam, sed numerū & quod ad aliquid eo, quod per se est: & cuncta, quæcunq; cūm
I quidā sequerentur de ideis opinionones, aduersati p̄cipis sunt.

Verificantes autem sermones quidam ponunt species de relationo, & non opinantur quod aliquid p̄ se est genus: & quidam dicunt tertium hominem esse. & isti auferunt per vnitatem sermones, qui sunt in speciebus, & p̄cipue qui opinantur dicentes esse species, & sunt ista. Et contingit ex hoc quod

dualitas non sit prior numero, & hoc etiam est relatiuum ad aliquid, & dicitur de se: & alia, quæ dicunt quidam de opinionibus infirmi, & errant in eis per principia.

Dicit, q̄ Philosophi verificantes: **28** sunt illi, qui opinant q̄ sp̄s sunt relatiui, & q̄ non sunt existentes per se: cūm manifestum est de relationo q̄ non d̄ nisi in respectu alicuius: & cūm relatiuum auferet, auferet illud. q̄ autem sp̄s sunt correlatiui manifestum est ex definitione sua: **L** species. n. est illud, quod ē magis p̄prium duorum vniuersaliū, q̄ d̄ potest responderi ad quid. D. d. & quidam dicunt tertii, &c. i. & quidam dicunt q̄, si hō sensibilis hēt hōsem intellm, sic hō intellectus debet habere hōsem tertium. D. d. & isti auferunt p̄ vnitatem, &c. i. & p̄ hoc, quia ponunt formas esse eadē in numero, auferunt definitiones specierum. vnum. n. in numero non p̄dicat de pluribus. & sp̄s est una intentio fm formā, & ideo definit, q̄ est vñ p̄dicabile de pluribus fm quid. & hoc contingit magis dicentibus q̄ natura specierū abstracta est eadē cum natura sensibilibus. D. d. Et contingit ex hoc, q̄ dualitas, &c. i. quia cū genera, & species fuerint res existentes per se, cōtinget vt sint principia priora elementis, ex quibus componunt illa, q̄ collocantur sub illo genere. intellm n. vñ ē p̄i fm causam, & tempus eo, qd̄ est sub eo. dualitas igit, ex qua cōponit numerus, est posterior numero: & cōposita ex quorū elementis sunt priora elementis. D. d. & hoc ē est relatiuum

Vñd nū-
ro non p̄-
dicat de
pluribus.
Idem Por-
phyrius c.
de Gñe &
I p̄dicant
ur, cap de
substantia.

M

Intellm
vñ ē p̄i
scdm cām
& tps eo,
qd̄ est sub
eo. Op̄o
1. de Alia
te. com. 2.
Vide com.

A us, &c. i. & qñ numerus erat prior dualitate, & dualitas est existēs per se, numerus autē est ex relatione. D. d. & dī de se. i. q. cūm numer⁹ ponat abstractus, & fuerit semper dictum de alio, contingit ut dicat de se, qd est impossibile. D. d. & alia q. dicit, &c. i. & hæc impossibilia contingunt ob opinionibus dictis a ponentib⁹ formas, & errantibus in hoc in perscrutatione principiorum.

Item secundum existimationem, secundum quam esse dicimus ideas, non solum substantiarum, sed multoties etiam aliorum forme erūt. Etenim vnus conceptus non solum de substantiis, sed de ceteris etiam est. & scientiæ non solum substantiæ, sed etiam aliorum sunt. & cetera huiuscemodi accidunt infinita.

Et etiam secundum intelligere, de quo dicebant esse formarum, contingit ut forma non sint tantum substantiarum, sed et non substantiarum. Et similiter scientia etiam non sunt tantum substantiarum, sed aliarum rerum. & talia multa enumerata, quæ contingunt eis.

Id est, & et contingit eis, cūm dixerunt, q. intelligere est formarum existentium per se, ut forme non sint substantiarum, sed accidentium. Intelligere. n. non est tantum substantiarum, sed etiam accidentium.

Secundum vero necessitatē & opiniones de eis, si forme participabiles sunt, necesse est substantiarum solum esse ideas. non enim secundum accidens participatio earum est, sed eatenus oportet

vniscuiusq. participare esse, quatenus non de subiecto dī. Dico autē, ut si quid ipso duplo participat, hoc ēt eterno participat, sed secundum accīdētia. accidit. n. duplo, æternitudo esse. quare forme substantiarum, hę autē hic, & ibi substantiā significant. An quicquid erit dicere esse aliquid propter has vnū multis. Et si eadē spēs est idearum, & participantū, erit aliqd cōe. Cur. n. magis in corruptibilibus dualitatibus, & pluribus quidem dualitatibus, sed æternis, dualitatē esse vnū, & idē sit, q. in hac, & quadā. Et si non est eadem species, æquiocatio erit profecto: & simile, ac si quis & Calliam, & lignum hominem appellaret, quorum nullam inspererit communicationem.

Secundum autem necessarium est et quod existimatur in eis secundum illum, utrum species substantiarum sint admixta, & necessarium est ut sint singularia. quæ determinatio eorum non est per accidens, sed necesse est ut quodlibet eorum in se sit determinatus, cum nec dicatur de subiecto. Dico, ut in aliquo sit duplum, a illo igitur erit æternitas, sed per accidens. accidit enim duplo, quod fuit æternum. et res, quarum species sunt substantia, sunt in hoc loco significantes substantias. Illic autem qualescumque sit ens, dicitur esse aliquid, et cum hoc vnū de pluribus. Si igitur

Metaphysicorum

Gitur est species specierum, & deter-
minat a habent aliquid, in quo cōs-
cant, quid est igitur illud, quod ē
propriū dualitatis. corruptibilis?
Et dualitas est proprium dualita-
tibus corruptibilibus, & dualitas
est multitudine. dualitas enim est
aeterna, & est eadem. dicitur er-
go in respectu alicuius, & de se.
Et si species non fuerit eadem, tūc
erunt aquiuoca. v.g. ut aliquis vo-
cet hominem Calliam & lignum

H sine consideratione ad intentionē,
in qua communicant.

10 Secundum aut illud, quod videt
esse necessarium in formis, & quod
consequitur ex eo, est credendum qd
species, qd dant definitiones & substā-
tias eorum, qd sunt sub eis, debent ēē
adunatae cum eis, de quibus p̄dicantur.
p̄dicatio. n. eorum de illis, quae
sunt sub eis, non est accidentaliter,
sicut p̄dicatio accidentium de sub-
stantijs, & accidentiū de se adinuicē.
Et dixit hoc, qd p̄ hoc qd istae sc̄ae
sunt necessariae, opinati sunt dicētes
I formas ēē, qd sc̄ae sunt formae abstra-
ctae: & vocauerūt eas forma abstra-
ctas. Et d. & necessariū ē vt sit singu-
laria: & p̄ hoc, qd sunt necessariae,
oportet vt sint cum eis, de quibus p̄-
dicantur eadem in actu. D. dedit
causam in hoc, & d. quia determina-
tio eorum non est per accidentis. i.
quia determinatio substantiorum ab
vniuersali, quod dicitur de eis, non
est sicut determinatio, quae est in p̄-
dicatione accidentium de substan-
tiji, aut accidentium de se adinuicē.
& d. hoc, quia necessariae sunt sc̄ae,

vt opinati sūt. D. d. sed necesse ē &c. **R**
i. s. necesse ē vt quilibet p̄dicabilis
formatus sit determinans suam sui
subiecti essentialiter, cū non p̄dicet de
eo sicut accidentis de suo subiecto. ac-
cidentia enim determinant sua sub-
iecta accidentaliter. D. d. exemplum
& dixit: Dico, vt in aliquo, &c. i. V.
g. vt aliquid sit duplum, & sit aeter-
num. tunc. n. continget vt alterum
eorum dicatur de aliquo accidenta-
liter. d. n. qd duplum est aeternum,
sicut d. qd musicus est medicus, qd
accidit eidem subiecto. D. d. & res,
quarum spēs sunt, &c. i. & ideo spēs,
qd sunt substantiae, signant de sensibi-
libus substantiis: & spēs, qd non sunt
substantiae, signant de sensibilibus nō
substantiis. D. d. Illic aut, &c. i. illic
aut quodcumq; sit de formis abstra-
ctis, d. esse aliquid, & ens in substan-
tia, sicut d. de quocumq; sit hoc, qd
est aliquid, & ens. D. d. Si igitur est
spēs specierum, &c. i. si igitur dicere ali-
quid & vnum & ens, quod p̄dicat
de abstracto & sensibili, & est deter-
minans oīa, qd inueniuntur in aliquo
esse, & est forma formati, & deter-
minata habent aliquid, in quo com-
municant, cōtingit vt illa, quae sunt
illic, & qui hic sunt, habeant aliqd,
in quo cōcant. v.g. si prima duali-
tas cōis omnibus dualitatibus secun-
dum sermonem dicentium hoc ēē
dualitatem absolutam determinan-
tem omnes dualitates, in quo igitur
cōcant? & quod est proprium cor-
ruptibili, & quod est propriū eterno?
& hoc intendebat cum dixit: quid
igitur est propriū? &c. i. quid igitur est
propriū primis dualitatibus cor-
ruptibilibus, & quid est propriū scor-
ruptibilibus, cū dualitates sint mul-
tae: & posuimus cum hoc qd prima
dua-

Acciden-
tium
determi-
nant sui
subiecta
accidēti-

Corrupti-
bili & p̄-
no nūc
vniuersali
est. i. ex
re. v. i. &
re. v. i. &
in ludo
stantia
a. b. i.

A dualitas est vniuersalis utroq; modo. accidit igit' dualitati eternæ vñ omnibus dualitatibus corruptibilibus & æternis, vt dicat' qñq; de se, secundum qd est æterna: & qñq; in respectu aliorum, fm qd determinant illa, & notificant substantias aliorũ. D. d. Et, si spēs nō fuerit eadem, &c. i. si non fuerit eadem intentio, in q communicant corruptibilia & æterna, tñc hæc dualitas, quæ dicitur de corruptibilibus, & æternis, dicitur equiuoce. & intendit, cum dualitas fuerit dicta de æterna, & de corruptibili, non erit forma eius, neq; de mō strans eius substantiam, & vñ si species non fuerit, & est illud, quod predicatur de pluribus diuersis fm qd, tunc nomen dictum de illis formis, & de illo, quod hic est, erit æquiuocum, & destruentur scientiæ.

Potissimum vero dubitabit aliquis, quidnam formæ conferat sempiternis sensibilibus, aut illis, quæ fiunt & corrumpunt. nec enī motus, nec alicuius trāsmutationis eis causæ sunt, At nec ad scientiam aliorum profunt. nec enim horum illę substantiæ sunt: in his etenim essent.

C nec ad esse, cum non insint participantibus. ita etenim fortassis causæ putabuntur esse, vt album mistum albo. Sed ista ratio facile redargui potest, quam Anaxagoras pri⁹, Eudoxus vero posterius, & quidam alij dixerunt. facile enim est multa, & impossibilia ad hanc opinionē congerere. At nec ex formis cætera sunt, fm vllum illorum modorum, qui dici solent.

Et ambigit homo magna ambiguitate in hoc, quod acquiruntur res sensibiles, & corruptibiles & generabiles de speciebus æternis, cum non sint causa alicuius motus, & alterationis. Et talis est dispositio earum in scientia. neq; etiā adiungunt in alijs rebus, neque substantia illorum sunt de substantiis istorum sensibilibus. Et ista etiam, si vnum in vniuersalitate non fuerint, non erunt, vt aliquis existimat quod causa in albo est, quia albedo fuit mixta cum albo. Sed hoc ē bona motione. & Anaxago, primo, et posterius Eudoxus, & alij dixerunt quod facile est congregare multa. Sed hoc est impossibile secundum hanc opinionē. Immo neque alie res fiunt ex speciebus secundum aliquem modorum, qui assueti sunt dici.

Et oām manifestum est qd cause rerum generabiliũ & corruptibiliũ, & vñ transmutabiliũ sunt corpora naturalia, q sunt principia transmutationis in rebus sensibilib⁹, miratur homo quid induxit eos ad inducendum formas abstractas quod enim ē abstractũ quō adaptat' vt ex eo trāsmutent' entia materialia? qd enī ē mālē nō trāsmutat' nisi ab alio mālī D. d. Et talis est dispō earũ in sciā. i. & nihil cogit ad ponendũ eas pp sciā. & et nō apparet qd hñt iuuamētũ i esse rerũ sensibiliũ, i. ga non gñant res sensibiles. indiuiduũ. n. nō gñat' nisi ab alio indiuiduo neq; et

F Qd est materiale nō trāsmutat' nisi ab alio materiali. Idē. 7 Met. cō. 31.

Indiuiduum nō generat' nisi ab alio indiuiduo. vide idē. 7 Met. c. 31.

Metaphysicorum

G adiuvatur in generatione individuo-
rum, sicut corpora celestia iuvant.

Cogita
quod sub
abstracto
non potest
esse agens
& forma-
les, ut cor-
rupti-
bilium.

Documen-
tum. Mixtio
intentionis
vbi sub-
stantialis
cum parti-
cularibus
est fortior
mixtione
accidentium
cum suis
subiectis.

D.d. neq; substantiæ illorū sunt de
substantiis istorum. i. neq; substan-
tiæ illarū formarum abstractarum
sunt de substantiis istarum rerū sen-
sibiliū, cum illæ sint æternæ. & istæ
generabiles & corruptibiles. & ideo
non possunt esse causæ eorū, neque
sine formæ neq; sine agentes. D.d. Et
ista etiam, &c. i. & ista etiam insensi-
bilia, si in eis non fuerit intentio uni-
versalis una admixta eis, non erunt
entia. quemadmodum, si albedo non ef-
ficeret mixta cum re alba, non esset ali-
quid album omnino. Et per hoc, quod
dixit: Sed hoc est bonæ motionis, in-
nuit quod mixtio intentionis vbi sub-
stantialis cum particularibus est for-
tior mixtione accidentium cum suis
subiectis. D.d. & Anaxa. &c. i. & ma-
nifestum est, quod nos possumus acci-
pere facile in rebus multis unam in-
tentionem vstem existentem in eis.
& si ista intentio esset una in nume-
ro, i. abstracta, sicut dicunt dicentes
formas esse, tunc impossibile esset ut in-
veniretur in pluribus. unum enim
in numero non invenitur in pluri-
bus. & sic congregare plura ad unū
est impossibile. D.d. neq; aliz res, &c. i.
& impossibile est ut formæ sint causæ
transmutationis, & generationis, &
corruptionis, & vbi causæ sensibiliū
sine aliquem modorum, qui adiecti
sunt dici ab eis. v.g. hoc, quod dicūt,
quod sunt exemplaria eorum, & quod sūt
causæ scientiæ eorum.

Dicere vero exemplaria eas
esse, & cetera eis participare, va-
niloquia, & metaphoras poeti-
cas dicere est. Quod enim est,
quod agit, ad ideas inspiciens?

post. n. est & esse, & fieri quod. &
cumque simile, etiam non ad illi-
9 imaginem. quare & existere So-
crate, & non existente, fiet utique
qualis Socrates est. similiter au-
tem etiam si Socrates semper
nus esset. At eiusdem erunt plu-
ra exemplaria, ergo etiam formæ.
veluti hominis, asini, & bipes, si-
mul autem & idealis homo.

Dicere autem species continen-
tes se est sermo vacuum, similis ser-
monibus versificatorum. Et quid
est illud, quod non agit absque eo
quod afficiet formam? potest enim
esse ens & non ens, & si non as-
similatur alicui: adeo quod Socrat.
eris, & non eris nisi ut exemplar
sit Socratis. Et secundum hunc mo-
dum declaratur quod Socrates sit
æternus, & habet multa exempla-
ria, sicut species. sicut homo habet
animal & bipedale, & homo idē
est in utroque.

Idest, Dicere autem species continen-
tes se, non species individuorū, sed
sed forma. existentes per se, v.g. si ali-
quis dixerit quod homo est sine carne,
& osse, est sermo fabulosus. D.d. Et
quid est illud, quod non agit, &c. i.
facientes exemplaria querunt, dicē-
tes quod res generans entia impossibile
est ut generet aliquid Individuorū,
nisi aspiciat exemplar illius indivi-
dui, querunt, scilicet de natura istius gene-
ratæ rei & generantis. Quoniam, si fuerit
generata & generans per quācunque
naturā sit, scilicet quod nullam habet materiā
propriam, tunc postea erit ut sit ens et
non ens æqualiter. & si fuerit ens, tūc
pos-

A possibile erit vt aspiat exemplar,
& non aspiat, & si asperit, tunc
post erit vt assimilet, & non assimi-
let: & sic gnatio erit à casu. & intelli-
gi gnatione esse casu, qd generas sit
de natura generari. & si nō, tunc ge-
nerans nō generabit sibi simile, v.g.
hō hōtem. & fm hoc generas nō in-
digeat exemplari. D. d. nō sicut So-
crates. i. & indiuiduū essentiafr non
generat nisi ab indiuiduo suæ spēi.
quapp necesse est vt generans So-
cratem sit aliud indiuiduum sibi si-
mile. D. d. Et fm hunc modum de-
clarabit qd Soc. sit æternus i. & etiā
si posuerimus hæc exemplaria, con-
tingit vt sit aliquod indiuiduū, qd
Socr. generans habebit Socratem
æternum. & fm hoc continget vt in-
diuiduum habeat naturā vtem. &
sit compositum ex naturis vñibus, si-
cut est spēs. & hoc intendeat, cum
d. sicut homo hēt animal, &c. i. & in-
diuiduum habet definitionem, si-
cut habet species.

Item non solum sensibilibium
exemplaria formæ erunt, verū
etiam ipsarū, vtpota genus, tan-
quam genus specierum. quare
idē erit exemplar, & imago. Itē
videri possit impossibile esse separa-
tam substantiam, & cui⁹ est sub-
stantia. quare quō idē, cum re-
rum substantiæ sint, separatæ fue-
rint in Phædon autem ita dī,
qd tum ipsius esse, tum ipsius fie-
ri formæ causæ sunt.

Et etiā species non sunt exem-
plaria rerum sensibilibū, sed & sui
ipsarum ēt, sicut genus, quod est ge-
nus multarū specierum. & sic
idem erit exemplum, & forma

sui ipsius. Et etiā impossibile est
vt existimentur esse entia abstra-
cta à substantijs, & substantia
non. & si non, quomodo erunt spe-
cies substantia rerum abstracta-
rum ab illis? & hoc dictum fuit
in Phædon, scilicet quod spēs sunt
causæ esse generationis.

Idest, & cum illud, qd pōcat de
aliquo, & notificat essentia eius, si
fuerit forma abstracta, tunc spēs nō
erunt exemplaria rerum sensibilibū,
sed sui ipsorū. qm sicut indiuidua
habent exemplaria pp specialitatē,
q est in eis, v.g. indiuidua hōis pro-
pter humanitatē, ita species abstra-
ctæ habent exemplaria per genera-
litatem, quæ est in eis, sicut species
sensus habent exemplaria per sen-
sum, quod est genus. Deinde dicit:
Et etiā impossibile est, &c. i. & et
impossibile est existimare formas
esse abstractas à substantijs, quarum
sunt formæ, & substantias non esse,
l. quod est impossibile, l. formas re-
manere, & dēicere res, quarum sūt
formæ: qm tunc nō esset generatio
neq; corruptio. Et, quia potest ali-
quis dicere, qd Plato non dixit eas ef-
se causas generationis & corruptio-
nis, neq; ptes formales rerū sensibi-
lium, notificauit qd Plato dixit hoc
in libro Phædon, & dixit: & hoc di-
ctum fuit, &c.

Quoniam formis existenti-
bus, non tamen participantia
sunt, si non sit, quod moueat.
At multa alia sunt, velut do-
mus, aut annulus, quorum non
dicimus esse formas. quare pa-
tet posse contingere cetera quo-
que

Imposse ē
existimare
formas ef-
abstractas
a substan-
tijs quarū
sunt for-
mæ.

F

Metaphysicorum

G que & eē, & fieri, ēt pp tales cau-
sas, q̄les eorū, q̄ nūc dicta sunt.

Et etiam cum species fuerint,
entia non habebunt determinans,
si non fuerit illud, quod ē lectus cu
alijs multis rebus, sicut domus &
animalis, & alia res, quas nō dixi-
mus ēē entia, manifestū ē quod pos-
sibile ē vt sint, & vt sint res à tali

34 bus istis causis, q̄ mō fuerāt dicta.

Et cum spēs fuerint res exītes ex-
tra aliam nō hnt genus, qd determi-
net eas, & qd notificet intentionem
H ylem, p quam sunt entia, & cum nō
habuerint hanc intentionē, nō erūt
entia: quē admodū, si dom⁹, & an-
nulus, & lectus non esset aliqd isto-
rum particularium, & hoc intende-
bar cum dixi, & aliq̄ res, quas nō di-
xi⁹ esse entia. D.d. manifestū est,
& c. i. si igit habuerit tales spēs, & ge-
nera, manifestū est, q̄ illæ sunt cau-
sæ, ex quibus componunt res sensibi-
les & ideo nō sunt his aliæ causæ,
& intendit, q̄ cōtingit ex hoc vt res
sensibiles sint compositz ex talibus
causis, ex rebus compositis ex for-
mis & materijs. Et dedit exemplū
I in artificialibus, quia nullus dixit, q̄
vīa eorū nō hnt esse extra aliam.
& ideo forte intēdebat, cum d. & res,
quas non diximus esse entia, istum
modū* vīum, artificialium.

* a. l. vīum

Item, si formæ numeri sunt,
quō erunt causæ? Vtrum qm ip-
sa entia sunt diuersi numeri, vt
puta hic quidē numer⁹ hō, hic
vero Socrat. hic autem Callias?
Cur igitur illi his causæ sunt?
etenim si hi quidem æterni, hi
vero non, nihil differt,

Et ēt, si spēs sint numeri, quō erūt
cāa? Primo vero, quia numeri entia
sunt diuersi, v. g. quod ista numerus
est hō, & iste Soc. et iste Hyllus:
quare igitur erunt illic illa causa
istorū? & nō adiuuant ēt i hoc, si
qdā fuerint æterna, & qdam nō.

Cum destruxit formas esse fm 35
oponē dictū, q̄ natura formarū
est alia à natura numerorum, reuer-
sus est ad opinionem dictū q̄ na-
tura numerorū, & formarū est ea-
dē, & est opio Platonis. Et d. Et etiā
si species, & c. i. & etiā si formæ fuerit
numeri, quō erunt cāa rerū sensibi-
liū? Primo vero, quia contingit vt
idem ens sit cōpositū ex multis nu-
meris diuersis fm formam. v. g. q̄
istud ens indiuisibile est alā, & est
hō, & est Socr. quā p debet habere
numerū, p quem est alā, & nume-
rū p quem est hō, & numerū p quē
est Socr. & si sī Hyllus debet habere
tales numeros. & cum hoc impossi-
bile est in numeris, in quo igitur
numeri causæ istorū? Deinde d.
& non adiuuant, & c. i. q̄ numerus,
qui est quasi genus de istis sensibili-
bus, non adiuuat in numero, qui est
quasi idiuuiduum. ille enim, qui est
quasi genus, est æternus, & æternū
non potest esse pars generabilis rei
& corruptibilis.

ratione

Quod si qm prōportiones nu-
merorū ea, q̄ hic, aut consonan-
tia, patet q̄ vnū quiddam erit,
quorū prōportiones sunt. Si
igitur hoc materia est, manife-
stum est q̄ ipsi etiam numeri, p
portiones cuiusquam alterius
ad alterum erunt. Dico aut, vt si
Callias

A Callias proportio ē in numeris ignia, terrę, aquę, & aeris, et ipse homo aliquorū aliorum subiectorum erit. et idea numerus, ac ēt ipse idealis hō, siue aliq̃s numerus sit, siue non, erit tū proportio in numeris aliquorū, & non numerus. & non erit aliq̃s propterea numerus.

Et cum definitiones numerorū fuerint conuenientes illis, quā sunt ante, manifestū est quod aliquid ē, cuius sunt ista definitiones. Et manifestū est, quod hoc est materia.

isti enim numeri sunt definitiones illorum adinuicem. Vt ubi gratia quod si definitio Hyllis fuerit i numeris ignis, & terra, & aqua, tunc iste homo aut erit aliquis numerus, aut non, quousque sit definitio aliquorum numerorū, & non numerus. & non erunt ista etiam aliquis numerus.

36 *Et cum numerus est ens existens extra animā, & habuit definitionē, sicut alia entia, manifestū est q̃ definitio numeri debet esse cōueniēs ei, qđ est ante, i. definitio. & sic numerus erit cōpositus ex materia & forma: & definitio numeri nō erit numerus, sicut definitio hōis non est hō. & ideo d. Et manifestū est q̃ est hoc materia. i. q̃ materia est recipiens definitiones. D. d. isti. n. n. numeri, & c. i. contingit ex hoc q̃ quędam entia sunt priora se inuicē, i. q̃ qđam corū accipiunt in definitionibus quorundā. & ex hoc, q̃ ponūt ea numerū, vt isti numeri, cōtingit ex hoc vt sint definitiones sui i plo-*

ri adinuicē. D. d. exēplū, & impossū D bile contingens ex eo, & d. V. g. & c. i. v. g. q̃ si numeri aquę, ignis, & terrę, & aeris fuerint accepti in definitione hōis, tunc hō, si fuerit aliquis numerus, non erit sic donec illa, q̃ sunt accepta in definitione eius, sint definitio numeri, & hōis, non aliquis numerus. Definitio. n. numeri non est numerus: quemadmodū definitio animalis nō est alal. & fm hoc ista elementa accepta in definitione hōis nō erunt numerus. & id posuimus ea esse numerū. qđ est incōueniēs. aut hō nō erit numerus.

Definitio numeri i est numerus: sicut definitio alalis nō ē alal.

Item ē multis numeris vnus E numerus sit, ex speciebus vero, quō spēs vna ē? Quod si nec ex his, sed ex numerabilibus, vt ex decē millibus, quō se habēt vni tatez. Siue. n. eiusdem spēs sunt, multa incōuenientia sequētur. siue non eiusdem speciei, nec eodē inuicē, nec ceterę oēs oib⁹.

Et etiā ex pluribus numeris sit vnus numerus, quō igitur ex pluribus spēsibus sit vna species? Et si nō fuerit ex eis, sed ex numeris, sicut mille, quō igitur sunt ista vnitates? Quomā si sunt cōsimiles in specie, cōtingunt multa impossibilia. et si vnaquaq̃ fuerit per se in aliqua spēs, non erunt diuersorum, neque diuersa omnia sunt omnino.

Et ē manifestū ē, q̃ ex plurib⁹ numeris sit vn⁹ numer⁹. & si spēs sunt numeri, quō ex plurib⁹ spēsibus sit vna spēs? & cōtingit, sicut dnt qđā, si sit vnitatis plūq̃, & dualitas sit linea, & trinitas superficies, & q̃ternitas sit corpus, vt superficies sit cōposita ex linea

&

Metaphysicorum

G & pñcto, & corp^o sit cōpositū ex sup
ficie & linea & pñcto: qđ ē īpōte. **D.**
d Et si nō fuerit ex eis, &c. i. qđi nu
meri formales nō insurgūt ex nume
ris diuersis, sed ex numeris cōueniē
tibus, sicut cēti ex denarijs, & mille
ex cētenarijs, rñc vnitates istorum,
aut erunt conuenientes in quantita
te & forma, aut diuersæ: si igit^r fue
rint conuenientes in forma, contin
gunt multa impossibilia. quorum
vnum est vt oēs species sint conue
nientes in forma. & si fuerint diuer
sæ in specie continget vt non sit nu
mer^o. Et ideo d. & si vnaquæq^{ue}, &c.
i. & si vnaquæq^{ue} vnitatum numero
rū formalis fuerit diuersa ab alia,
non erit numerus. Diuersa n. nume
rant se adinuicem. numerus autem
numerat se adinuicem, aut p vnita
tem, aut per numerum.

Quo nanq^{ue} differēt, cum im
passibiles sint: hęc enim nec rō
nabilia sunt, nec intellectiōni cō
sentanea. Item necesse est aliud
quiddā numeri genus ponere,
I circa quod Arithmetica.

*Et quid proficit, cum non sint
passiua? Et hoc non est de rectis
sermonibus, neque intelligitur. De
necessitate igit^r ē ponere aliū nu
merū, et ē subiectū Arithmetica.*

38 Et quid coget, vt cāq^{ue} rerū nō pas
suarū, sicut numerus, sint necessa
ria ī esse rerū passiuarū. passiua. n.
necessario cōponunt^r ex passiuis. **D.**
d. De necessitate igit^r, &c. i. & cū ma
nifestū est qđ īpōte est vt numerus
mathematicus sit suba rerū sensibi
liū, necesse est, si aliquis sit numer^o,
qui dat substantiā rerū sensibiliū, ut
sit ali^{us} a mathematico. Sūt igit^r tres

spēs numerorū. est. n. n. uer^o mathe
matic^o, qui nō multiplicabit^r p mul
tiplicationē numeratorū. & est nu
merus formalis, qui diuersas p nō
rationē entitū. & ē numer^o, cū^{us} istæ
numerus est forma: & sunt sensibi
lia. Et quia hoc contingit huic posi
tioni: & dicentes, qđ formæ sunt alię
a numeris ponunt numerū naturā
mediā inter formas & sensibilia: di
xit etiam contradicendo eis.

Et oīa, qđ media dñr ā qbusdā.
qđ qūo, aut ex quibus principijs
sunt, aut cur ista sunt, qđ media il
lorum, & horum erunt.

*Et oīa media, aut sunt ex rebus
simpliciter, aut ex aliquibus prin
cipijs, aut ex illo, ex quo est ordina
tum post media.*

Id est, & cū numerus mathemati
cus ē medijs inter formas & sensibi
lia: & oēs mediū aut est cōpositū ex
rebus simplicibus simplt^r, aut ex re
bus simplicibus in respectu medio
rū, aut ex formis īpōrū mediōrū:
sed quia media facta ā medijs prio
ribus eis nō sunt fm q sunt media,
sed fm q sunt formæ diuersæ: qđ, si
mediū esset ex medio fm q est me
diū, tunc media pcederent in infini
tū: ideo dixit in loco eius, qđ dicat
ex formis mediōrū cōpositis (ex il
lo, ex quo ē ordinatū post media.)
R. n. ordinatæ sub medijs, fm q
sunt media, l. fm q mediū est gen^o
eorū, sunt spēs mediōrū. & id dī, qđ
spēs sunt ordinatæ sub gñe. Et inten
debat p hunc sermonē, qđ numerus
mathematicus est cōpositus ex nu
mero formali & sensibili. & manife
stū ē, qđ hoc est īpōte in nūero ma
thematico. Et ē manifestū, qđ illi nō
in.

R
Tres sūt
spēs nume
rorum.

39
Oēs medi
aut est cō
positū ex
rebus sim
plicibus
simplt^r, aut
ex rebus
simplicibus
in respectu
mediōrū,
aut ex for
mis me
diōrum.

A intendebant p hoc, quod dicunt, q numerus mathematicus est medius inter formas & sensibilia, fm istum modū, sed intendunt q natura numeri est quasi nā media inter formas abstractas & formas sensibiles materiales. Sed notū est p se, q nulla natura est media inter eē abstractum & materiale. hęc.n. duo contraria, scilicet eternū & corruptibile manifestum est q sunt immediata.

Itē vnitates, quę in dualitate sunt, vtraq; ex aliq; priore dualitate, at hoc impossibile est. Item cur vnū est numerus collectus.

Et etiam vnitates cuiuslibet

B eorū sunt ex aliquo. enenit igitur hoc ex dualitate: quod est impossibile. Et etiam non erit numerus vnum iteratum.

40 Et cū vnitates fuerint dualitas numeri medij, cōtinget vt dualitas sit ex aliquo, & vt dualitate aliquid sit prius. D.d. Et ēt non erit numerus vnū iteratū, &c.i. & si numerus fuerit ab vno abstracto, tunc in eo non inueniet vnum iteratū. dualitas.n. i vna re est p p mām. causā n. iterationis eorūdem numerorum est iteratio vnus numeralis. & vnū, quod est immateriale, non iteratur

C secundum individuum. Et potest intelligi sic. & etiā quomodo vnus numerus vniuersalis erit iteratus: & similiter vnum intellectum: & vniuersalia innata sunt non iterari? Intellectum enim animalis non inuenitur magis vno: sed ex intellectu vnus inueniuntur multe vnitates. & similiter in terro, & quaternario inueniuntur infinite trinitates, & infinite quaternitates.

Itē ad hęc, q dicta sunt, si vnitates* differentes sunt, oportet ita dicere. sicut quicunq; quatuor, aut duo dicunt elementa. Etenim horū singuli non dicūt elementū, quod cōe est, vt puta corpus, sed ignem, & terram, siue commune quid sit corpus, siue non. nunc autē dī, ac si vnum ita esset (vt ignis, aut aqua) similitum partium. q si ita sit, numeri non erunt substantię. Sed si ipsum vnū aliquid est, et hoc principium est, patet q vnum multipliciter diciē. aliter nanq; impossibile est. Volentes autē substantiantiam referre ad principia.

Et similiter dicimus in vnitatibus, quas diximus, si fuerint nō diuersa secundū hunc modum: et est modus dicentium quod elementa sunt quatuor, aut duo. Omnes.n. illi non opinantur quod elementū est cōe eis, s. corpus, sed ignis, et terra, siue corpus fuerit cōe eis aut non. vnum igitur nunc dicimus de illo, quod est consimiliū partium, sicut ignis & aqua. Et, cū ita sit, numeri non erunt substantia. Sed manifestum est, quod si vnum est, quod illud est principium, & vno dicitur multis modis. Sed illi volunt eleuare substantias ad principia, secundū quod nō est possibile.

Et nos dicimus, &c.i. & nos dicimus, q via dicentium q substantiantium sunt cōpositę ex vnitatibus non diuersis in specie, est eadem est via dicentium, q elementa sunt res singu-

D
2. l. indif
ferentes.

B

F

41

Metaphysicorum

G singulares, & indiuiduales, non vtes:
sicut sermo dicentium, q̄ elementa
sunt quatuor, scilicet aqua, & ignis, terra,
& aer, aut duo eorum. isti enim nō
opinantur, q̄ vniuersale commune
istis est elementum, scilicet corpus,
sed ignis, & terra: & indifferenter
apud eos siue istud cōmune habue-
rit esse, aut nō habuerit esse. Et hoc,
quod dixit, est contingens eis, quia,
cū vnitates numerales fuerint ex-
tra animam, erūt in materia, & erit
vna secundum formam, & multe se-
cundum numerum. & ista est dispo-
sitiō vnitarum, quæ significant ea,
H quæ sunt consimilium partium: &
dispositiō multitudinis existentis in
eis. & hoc intendebar, cū d. vnum
igitur nūc, &c. Deinde dicit: &, cū
ita sit, numeri non sunt substantiæ.
id est & cū vnitates non sunt nisi
elementa vnitarum sensibilium, s̄m
q̄ sunt vnitates indiuiduales cōsimi-
lium partiū, manifestū est q̄ nume-
ri, qui sunt species, non sunt substan-
tiæ abstractæ, s̄ formæ. Sed manife-
stum est, si fuerit declarātū aliquod
vnū existens per se extra animā, q̄
illud est principiū omnium entiu.

D. d. & vnum dī multis modis. i.
I & posse est vt in quolibet p̄dicamen-
torū sit vnum, s̄ indiuisibile in illo
p̄dicamēto, sicut est in quātitate
discreta: quia vnū dī multis modis.

Et d. hoc, innuēdo errorē Antiquo-
rum opinantiū vnū dī de vna in-
tentione, s̄ substantia indiuiduali,
sicut dicebant de hoc nomine ens.

D. d. Sed illi volunt, &c. i. p̄ hoc, q̄
ipsi quærit principiā substantiæ, re-
ctum fuit. sed eleuant substantias, aut
q̄ nō est possibile vt sit principium
substantiæ, sicut formæ numerales,
& magnitudines geometricæ.

Longitudines quidem ex lon-
K go & breui ponunt, ex quodam
paruo & magno: planum vero
ex lato & stricto: corpus autem
ex alto & humili.

*Linea autem cōponitur ex lon-
go, & breui, & ex paruo & ma-
gno: & superficies ex lato & stri-
cto: & corpus ex profundo & imo.*

Quoniam Antiqui dicebāt, q̄ prin-
L cipia prima sunt cōtraria, & isti sūt
dicentes numeros dicunt q̄ prima
cōtrarietas in numeris est multū &
paucū, & in magnitudinibus prima
contraria sunt apud eos principia,
narrat sermones eorū in hoc, & d.
Sed isti ponūt principia lineæ hanc
cōtrarietatem, s̄ longum & breui,
& magnū & paruum: & ponunt cō-
trarietatem, ex qua sit superficies, la-
tum & strictum: & ex qua sit corp⁹,
profundum & imum.

At quō aut planū habebit li-
neam, aut solidum lineā atq̄ pla-
num? aliud namq̄ genus latū &
strictū, altum & humile. Quēad-
modū igit̄ neq̄ numerus est in
M eis, eō q̄ multū & paucū ab his
aliud est, ita manifestum est, q̄
nec aliud quicquā superiorū in-
ferioribus inerit. At vero nec la-
tum gen⁹ alti est. etenim corpus
esset planū quid. Itē punctū, ex
quo insunt? At huic generi ad-
uersabat Plato, tanquā existenti
dogmati Geometrico. sed nomi-
nabat principiū lineæ, hoc vero
sepius ponebat lineas indiuisibi-
les, atqui necesse est harū aliquē
esse terminū, quare ex qua rōne
linea est, punctum quoq̄ est.

Et

A Et etiā quomodo superficies est
linea, aut corpus linea & superfi-
cies? gemina. Lati & stricti aliud
est a genere profundi & omni: non
igitur inveniuntur in eis cōtraria.
Postquā autem multum & pau-
cum differunt ab istis, manifestū
est, quod neq. aliud superius inue-
niuntur in eis, q̄ sunt inferius. Immo
neq. genus lati est genus profundi.
superficies enim est aliquid ex cor-
pore: & puncta sunt ex aliquo.
B Et istud genus considerat Plato se-
cundum opiniones Geometricas, sed
vocat eas principia linea & mul-
totiens posuerunt hoc ex lineis non
discretis. & hoc necessarium est
ut sit secundum hunc modum. Vbi
enim est linea, est punctus.

43 Plato opinabatur, q̄ unitas est priu-
cipium puncti, & q̄ dualitas est for-
ma lineæ, & trinitas forma superfi-
ciei, & quaternitas forma corporis.
& opinabatur cum hoc, q̄ corpus cō-
ponitur ex superficiebus, & superficies
ex lineis, & linea ex punctis, & dicebat
cū hoc, q̄ linea cōponebatur ex duo-
bus cōtrariis, quæ sunt magnum &
parvū: & superficies ex stricto & lato:
& numerus ex multo & paucō. Dicit
ergo ei, q̄o est postē ut superficies
sit ex lineis, ita q̄ sit pars ei, & linea
ex longo & breui, & corpus ex superfi-
cie & linea, & superficies ex stricto &
lato: & corpus ex profundo & imo:
& oīa ista sunt cōtinua. & numerus
est ex multo & paucō. & oīa ista nō
cōgregantur in vno genere. Et si es-
set sic, cōtingeret ut oīa reducerentur

in vno genus, & cōtraria; ex quib⁹
surgūt illæ magnitudines tres, & ex
quib⁹ surgūt numeri, qui sunt prin-
cipia magnitudinum. & hoc intēde-
batur d. genus enim lati, & c. i. q̄ cō-
trarietas superficiei non congregat
cū cōtrarietate superficiei in vno
genere; neq. ista cōtrarietas num-
eri, quæ ē paucū & multū. impos-
sibile est igit̄ ut sint pars numeri. &
ideo d. Postq̄ autem multū & pau-
cum, & c. i. qm̄ oīa ista nō videntur
congregari in eodē genere supe-
riori istis generibus dictis. D. d. su-
perficies enim est aliquid ex corpo-
re, & c. i. & hoc quidē cōtingit eis, qā
ponunt superficiē partē corporis, &
pūctum partē lineæ. D. d. Et istud
genus, & c. i. & Plato sollicit⁹ fuit ad
declandū hūc sermone: quia opi-
nabatur q̄ magnitudines geometri-
cæ sunt principia corporum cū nu-
meris. Deinde dicit: sed vocat, & c.
idest, & vocat eas principia lineæ.
id nō dicebat eas apte partes lineæ: qā
cōtingeret ei ut cōiunctum esset de
nā discretū. & ideo dicebat q̄ linea
cōponitur ex lineis indiuisibilibus. &
hoc intēdebat, cum d. & multo-
tiens, & c. i. q̄ p̄ istam cōtradictiō-
nem cōtra pōnēt eas pōcta: & ideo
plures eorū vocabat eas lineas indi-
uisibiles, & existimauerunt, q̄ hīa
cōponatur ex lineis non discretis, non
ex punctis. quia necesse est, cū linea
recipiat diuisionem finē totū, ut et
diuidatur in non lineas aut in lineas
nō diuisibiles, aut in non lineam
quod est imposse. ergo necesse est ut
diuidatur in lineas indiuisibiles. &
huic pōitioni cōtradictum fuit in
libro de Generatione. Deinde di-
cit: & hoc necessariū est, & c. i. p̄
hoc q̄ ponatur lineas non discretas,
non

Primo de
Gen. c. 9.
& c. 8. & 9.
& inde

Metaphysicorum

G non euadunt et, cum istæ diuidantur
fm totum in puncta. vbi enim linea
est, necesse vt ibi sit punctus.

Et omnino cum Sapientie sit
de manifestis cām querere, hāc
quidē pratermissimus, nihil enī
de causa dicimus, vnde princi-
piū trāsmutationis. substātiā
vero eorū dicere putantes alias
substātiās esse dicimus. Quomo-
do vero illæ horū substātiæ, in-
casu dicim⁹. participare nāq,
vt prius diximus, nihil est. Nec

H illam ēt, quam scientiās esse cau-
sam videmus, pp quā omnis in-
tellectus, & omnis natura facit:
nec illā causam, quā vnā de prin-
cipiis esse dicimus, ipsæ formæ
attingunt. sed qui hac etate sunt
his Māthemata facta sunt Philo-
sophia, quamuis dicāt aliorum
gratia ea oportere tractare.

• Discipuli
enim.

I Et cum Philosophia consideret
de rebus apparentibus, hoc non col-
locatur in ea. & nihil dicemus de
causa, quæ est principium alteratio-
nis. cū igitur intēdimus sermonem
de substātia, dicemus quod substā-
tiæ istorū sunt alie, ita quod si di-
xerimus quod illa sunt substātia
istorum, erit falsum. Quoniam autē
sunt continentes, iā diximus primo
quod nihil est, neq, videmus etiam
quod sunt causa scientiarū. Et ideo
non videmus aliquē intellectum,
& naturarū, qui ponat hanc cām.
ergo species nō assimilantur alicui
principiorum. & Doctrina est per

*illas, quia Philosophia, quando lo-
cusa fueris in aliqua hora de ali-
quo, videtur istis propter illa.*

Et cām philosophia nō conside-
ret nisi de rebus existentibus extra
animā: species autē non sint de rebus
existentibus extra animā: ideo Phi-
losophia nō considerat de istis spe-
ciebus. & pp hoc, si aliquis cōsidera-
uerit de istis sensibilibus p istas sub-
stantias, nō poterit dare p eas princi-
pium alterationis & trāsmutationis
istarū substātiarum. Et, cām ita sit,
si cōcesserimus has esse, dicemus eas
esse alias substātiās dicere autē q istæ
sunt substātiæ istorū trāsmutabili-
um est falsum. Et d. hoc, quia ip-
se destruxit eas pp hoc, q ponit eas
causas sensibilibus, & sciz. Et cum de-
struxit eas causas esse, non cōtingit
ex hoc q destruant in se: & ideo d.
Qm autē sunt continentes, &c. i. qm
hoc, quod ponunt, q istæ substātiæ
sunt continentes sensibilia, quæ sunt
hic, vt spēs, quæ continet ea, quæ sub
illa sunt, iā dixim⁹ q nihil est. deter-
minās enim & determinatum sunt
idem numero cum specie. & ideo, si
istæ spēs fuerint abstractæ, nō erunt
fm q determināt sensibilia: neq, se-
cundum q sunt causæ istorū, ita q
sint causæ sciz obprehensæ in sensi-
bilibus. Et ideo d. post: Et ideo non
videmus, &c. i. & ideo nō possumus
ponere hāc cām alicui intellectui,
qui sunt in rebus sensibilibus, & ali-
cui principiorum existentium hic.
Deinde dicit: ergo species, &c. i. &
manifestū est, q spēs non assimila-
tur principiis sensibilibus: ergo ma-
nifestū est q nō sunt principia isto-
rum sensibilibum. D. d. & Doctrina
est, &c. i. q Philosophia videtur rebus
vniuer-

A vniversalib⁹, vt perueniat ad res exi-
stentes, sicut vult eis in definitio-
nibus & demonstrationibus: cum
scientia eorum ducit ad intellectū,
& rectum apud considerationē de
entib⁹ vniversalibus. & ideo demō-
strationes acceptæ hoc modo sunt
ex propositionibus Logicis cōmu-
nibus, nō ex propositionibus essen-
tialibus & conuenientibus.

sunt
a lo-
vide
ex. c.
et. 4.
7. &
7. 70.
8. Ge.
2. 6.

Item subiectam substantiam,
vt materiam magis mathemati-
cam, quis profecto putauerit, ac
magis prædicari, & differentiā
substantiæ, ac materiæ esse, ve-
luti magnum, & paruum, sicuti
aiunt Physiologi rarum, & den-
sum primas subiecti dicētes has
differentias esse. hæc etenim ex
cessus quidam, & defectus sunt.
De motu autem, si hæc quidem
motus erunt, patet q^d formæ
moueantur.

*Et etiam, si aliquis acceperit
substantiam, de qua loquimur, qua
si materiam mathematicam, hoc
non faciet proprie, nisi quando vo-
luerit dare differentiam inter sub-
stantiam & materiam, sicut ma-
gnum & paruum, sicut dicunt Na-
turales quod prima differentia
subiecti sunt raritas, & densitas.
& ista non sunt nisi additio & di-
minutio in motu. Si igitur, substantia
sunt motus, manifestum est quod
species sunt mobiles.*

45 Id est, si aliquis acceperit ista in-
tellecta logicæ propositiones vltimas
in demonstrationibus sive materialia demo-

num, & considerauerit. pilla in en-
tibus sensibilibus, hoc nō accidit, ni-
si qm̄ p̄scrutus fuerit in primis dif-
ferentijs vniversalibus substantiæ:
sicut p̄scrutatio de duabus differen-
tijs primæ substantiæ, in quas diuidit^r
ens, quarum vna est quali materia,
& alia quali forma: sicut declaratio
eorum, qui voluerunt declarare q^d
hæ sunt duæ substantiæ, scilicet magnum
& paruum, aut rarum & densum. &
quia hoc facit existimare q^d rō dicē-
tium q^d intellecta sunt entium sub-
stantiæ: qm̄ cum illud, qd̄ notificat
naturam substantiæ, est substantia:
ergo intellecta sunt substantiæ. Et d. **E**
& ista non sunt nisi additio, & c. si
igit^r intellecta istarū rerū demant
substantias, sunt substantiarū rerum.
sed, quia oīa contraria reducuntur
diminutionem & additionem: & ad-
ditio & diminutio reducit^r ad mo-
tum: tunc si intellecta istarum rerū
essent substantiæ, earū intellectū
motus esset motus. Et si intellectū
motus, qd̄ est genus sp̄rum motus,
esset motus, tunc oēs sp̄s essent mo-
tus. & si sp̄s essent motus, & essent sub-
stantiæ rerum, nihil esset fixū. Et d.
oīa ista ad confirmandum. qm̄ nō
tū est per se q^d intellectus motus nō
est motus: & est contingens dicenti-
bus q^d intellecta rerum sunt substanti-
æ earum. Arist. enim opinabatur
q^d intellecta rerum notificat substantias
rerum: non tamen sunt substantiæ
earum.

Quod si non, vñ euenit tota
etenim de natura consideratio
perit. Et qd̄ facile probare vñ, q^d
oīa vnū non sunt expositione ete-
nim nō sunt oīa vnū. Sed ipsū
vnum siq^d obcedat oīa, nec hoc
Metaph. cū cō. Auct. **D**

Aristoteles
bat q^d intel-
lecta, rerū
notificanc
substantias
rerū, & nō
hæc sub-
stantiæ ea-
rum.

Metaphysicorum

G quidem, nisi quis vniuersale cōcedat esse genus. hoc autem in quibusdam impossibile. Nullū autem rationem habent, nec illæ, quæ post numeros, longitūdines, plana, & solida sunt, nec quomodo sunt, aut futura sunt, nec siquam vim habent. hæc. n. nec formas possibile est esse. nō enim sunt numeri, nec media (mathematica enim illa sunt) nec corruptibilia.

Et omnis magna perscrutatio de natura non cadit nisi apud estimationem, quod declaratio est facilis. Et vnum nō eris omne. quoniam non est in actu omnia vnum. sed intentio, quam si homo posuerit ipsam in esse, hoc non eris, nisi si concesseris quod est genus illius omnis. Et hoc etiā impossibile est in quibusdam rebus. non enim inuenitur vna definitio communis eis, quæ sunt cum numeris, & lineis, & superficiebus, & quod eris, & quod iam fuit, et quod habet aliquam potentiam. & ista non sunt innata vt sint species. neque sunt etiam numerus, neque quæ sunt mediorum (illa enim sunt mathematica) neque corruptibilia.

46 Et perscrutatio Antiquorum de naturalibus fuit, quia opinabantur quod declaratio non tantum est possibilis, sed etiam facilis. & cum vniuersale, ex quo fit perscrutatio, est vni numero in pluribus, fuit quod dicitur dicentes formas esse: vnum aut nume-

ro in pluribus speciebus impossibile est. vt sit: ergo impossibile est vt sit demonstratio, aut disciplina. Et hoc intendebat, cum d. Et vnum non erit oēs, &c. i. & impossibile est vt genus vñ omnibus rebus sit vnum numero. quoniam, si ita esset, tunc esset possibile vt vnum numero esset in quolibet: quod est impossibile. tunc. n. oēs essent vni in actu, & indiuiduale. D. d. sed intentio, &c. i. si aliquis opinatus fuerit quod in omni est vna intentio, hoc non erit verum nisi posuerit ipsam esse genus omnium non vnam intentionem in actu. D. d. Et hoc impossibile est, &c. i. & ponere vnum cōe pluribus rebus, ita quod sit genus, videtur esse impossibile in quibusdam, nedum vt sit vnum numero cōe omnibus. Impossibile enim est vt numerus, & superficies, & linea habeant vnum genus cōe omnibus, nisi æquiuoce, v. g. quantitatem. manifestum est. n. quod hoc nomen quantitas dicitur de eis æquiuoce. neque etiam inuenitur vna intentio in eo, quod iam fuit, & erit, quod est potentia, & quod est actu. Et ideo artes Doctrinales considerantes de eis non sunt vnum, sed plures. D. d. & ista non sunt innata vt sint species, &c. i. & ista intellecta, quæ sunt genera & species, non sunt innata vt sint formæ per se existentes, & exemplaria, vt quidam dicunt. neque sunt media inter formas & sensibilia, sicut quidam dicunt in intellectibus Mathematicorum: quia sunt mathematica, i. quia materia non apparet in definitionibus eorum. neque sunt etiam formæ rerum corruptibiles, vt fingunt dicentes formas esse. declaratum est enim quod omnia ista impossibilia sunt.

Quidam est genus æquiuocum ad nomen. Mathematicorum, supradictam, & istam.

A Sed rursus quartū aliud quod
dam hoc genus apparet. Et om
nino elementa quærere entium
non diuidendo, cūm multiplica
ter dicantur, impossibile est in
uenire: præsertim cum hoc mo
do quærant, ex quibus elemen
tis est, ex quibus enī ipsum age
re aut ipsum pati, aut ipsum re
ctum, non est accipere. q̄ si est,
substantiarum solū esse potest.
quare aut quærere, aut putare
habere omnium existētium ele
menta, non est verum. Quomo
B do vero aliquis cunctorum ele
menta discet? Manifestum est
enim, q̄ non est possibile quic
quam cū cognoscere prius, quē
admodum enim ille, qui Geo
metriam discit, aliqua quidem
præscire contingit: quorum ve
ro illa scientia est, & quæ docen
dus est nihil præscit, ita & in cæ
teris. Quare si qua cunctorum
est scientia, vt quidam aiunt, ni
hil, p̄fecto is p̄cognosceſt posset.

C Et existimatur hoc esse aliud
genus quartum, quod quæris de
elementis omnium entium, absque
eo quod negas quod dicta multis
modis impossibile est vt sint: sed
quæris hoc modo de rebus, ex qu
bus sunt elementa. in quibusdam
vero ex actione, & passione,
aut conuenientia. & hoc non est
in quolibet, sed tantum in substan
tia. ita quod perscrutatio est de ele
mentis omnium entium, & qua

vere determinationem eorum. **D**
hoc non est verum. Et quō potest
hō scire elementa omnium entium?
impossibile est enim vt aliquis ad
discat aliquid, nisi præsciat prima
principia eorum, v. g. quod aliquis ad
discat Geometriam, sed ante de
bet scire aliqua illius sciētia, quā
vult addiscere: aut nescies aliquid
eorum. & similiter est dispositio
de alijs. ita quod ars, de qua homi
nes reputant quod doctrinat omne,
nihil notificat secundū hūc modū. **E**

Et, cūm posuimus q̄ spēs, & vlt̄
tellecta vñ sunt res existētes extra **47**
alam, & q̄ sunt formæ entium, obin
get vt hoc genus entium sit quartum
genus aliud à tribus generib⁹: & qđ
in eo est, cōsiderat quarta ars, scilicet
à tribus cōsiderantibus in mathe
maticis, & Naturalibus, & diuinis.
& contingit eis vt hoc genus p̄scrut
et de elementis osum entium. qm̄ cū
istæ spēs sint elementa, i. formæ en
tium osum: & ois ars perscrutet de
causis suorum subiectorum: & subiecta
istius artis sunt elementa rerū: con
tingit vt ista ars q̄ta p̄scrutet d̄ ele
mentis esthorū. D. d. sed q̄runt hoc
mō, &c. i. q̄ cū istæ spēs exñtes ex
tra alam sunt substantiæ subiectorum
trū scilarum: & ars, q̄ cōsiderat de
sp̄bus, p̄scrutat de causis cārum: ne
cesse est vt ois ars istarū trū p̄scrut
et de causis suarū cārum. D. d. in q̄
busdā, &c. i. scilicet impossibile est hoc i
tribus artibus, scilicet p̄scrutari de causis
causarum nisi in arte, q̄ p̄scrutatur
de causis actionis & passionis, & cō
ueniētis inter formam & materiam.

D ij Dd.

si darent
vñ Plato
nica, dare
tur quar
tum gen⁹
entium, &
quarta ars
speculati
ua.
F

Metaphysicorum

C D. d. ita q̄ p̄scrutatio, &c. i. & illud, qđ contingit à prima positione nō est vt aliqua istarum triū artū p̄scrutetur de causis suarum causarū. sed vt vnaquęq; istarum trium artium p̄scrutetur de causis suarum causarum. & hoc non est verum.

D. d. Et q̄s pōt hō, &c. i. & q̄s pōt test esse ars, q̄ notificat elemēta omnium entium. Impossibile est. n. scire aliquod eorum, q̄ sunt posita l artibus, nisi p̄sciantur intellecta prima in illa arte. qm̄, si indiguerit addiscens addiscere principia sc̄z in illa arte, contingeret q̄ addisceret principia principiorum: & sic in infinitū.

H quapropter contingeret vt ille, q̄ vult addiscere aliquam scientiam vt nesciat illam, v. g. q̄ si addiscens Geometriam non potest addiscere, nisi p̄sciat principia illius scientiæ, quam vult addiscere, tunc nesciet illam. D. d. & similiter est dispositio in alijs, &c. i. & sic contingit in alijs scientijs à Geometria: ita q̄ scientia in qua homines reputant addiscere oīa, quæ continentur in ea per disciplinam, nihil notificat.

Atqui omnis disciplina per p̄cognita, aut omnia, aut aliq̄ est: & aut per demonstrationē, aut per definitiones. ex quibus enim definitio ē, illa p̄cognoscere oportet, ac nota esse. similiter & q̄ per inductionem.

Et etiam omnis doctrina fit ex prioribus, aut omnibus, aut quibusdam. & similiter illud, quod declaratur per demonstrationem, & definitionem, debent p̄sciri in eo propositiones, per quas fit illa

declaratio. & similiter illud, quod scitur per inductionem.

Cū declarauit q̄ artes demonstrationis non declarant ignota nisi ex notis in illis artibus, vult declarare q̄ ista propositio est vniuersalis in artibus operatiuis, & consideratiuis, & d. sicut fecit in principio Analyticorum. Et etiam omnis doctrina, &c. i. & etiam manifestum est q̄ omnis doctrina in artibus operatiuis, quæ addiscuntur per exemplar, nō sit nisi per cognitionem rerum notarum per se in illo artificio, aut omnium, aut quorundam. D. d. & similiter illud, quod declaratur per demonstrationem, & definitionē, i. artes, quæ addiscuntur per rōnem, siue fuerint operatiuę, siue consideratiuę.

Deinde dicit & similiter illud, qđ scitur per inductionem. & intendit illud, quod scitur per artem disputatiuam.

Arti innata nobis est, mirum est quomodo nos fugit, optimā scientiarum habentes. Item quo pacto quis cognoscat, ex quib⁹ est, & quomodo manifestū erit: etenim hoc habet ambiguitatē. **M** Dubitabit enim quispiam, sicuti & de quibusdam syllabis. qui dā enim syllabā S M A ex S & M & A aiunt esse: quidam vero alium sonum esse dicunt, & nulum ex notis. Item quorum sensus est, ea quomodo quis noscet sensum non habens: atqui oportet. siquidem eadem cunctorum elementa sunt, ex quibus, sicuti compositæ voces, ex proprijs sunt elementis.

A Si igitur scientia est in nostra natura, mirum est quomodo eua-
det à nobis aliquid, cum in nobis
est firmissima scientiarum. Et
etiam quomodo scitur res, qua sit
ex rebus, & quomodo erit hoc ma-
nifestum? ambiguus enim acci-
dit in istis rebus. Et quidam rixati
sunt in hoc, sicut in pedibus. quid-
am igitur dixerunt in sexta lite-
ra Græcorum, s, z, qua est huius
forma, quod est composita ex C,

B & D, & A: & alij dixerunt, im-
mo est litera per se, non ex literis
notis. Et etiam illud, quod est ex
habentibus sensum, quomodo sci-
tur à carenti sensu? ista enim sunt
semper elementa cuiuslibet, quæ-
admodum voces composita fiunt
ex elementis sibi proprijs.

49 Si igitur scientia, &c. i. q. dicere
formas esse contingit ex eo, ut om-
nes scientiæ sint notæ à nobis in na-
tura. qm si hic sunt formæ, ad quas
intellectus aspicit, sicut sensus aspicit

C ad sensibilia: & comprehensio sensi-
bilibium est naturalis nobis, cum
non acquiritur ex cognitione ante-
cedenti: necesse est ut intellecta sint
naturalia in nobis: non ut quædam
sint naturalia, quædam autem acce-
pta per doctrinam. D. d. Et etiam
quomodo scitur res, &c. i. & fm hoc
deberemus scire æqualiter rem, &
causam eius, & non deberet cadere
dubitatio, in causis inter homines.
proportio. n. intellectuum esset si-
cut proportio sensibilibium. D. d. Et
quidam rixati sunt in hoc, &c. i. & si

ita esset, non ligarentur hoies in ele-
mentis multarum rerum, sicut acci-
dit Grammaticis sui temporis, ut ri-
xati sunt de litera z, utrum sit com-
posita, an simplex. D. d. Et etiam il-
lud, quod est ex habetibus sensum,
&c. i. & contingit huic positioni, q
formæ intellectæ sunt comprehen-
se per se, sicut sensibilia, quæ non in-
digent in acquirendo eas sensu. & si
ita esset, tu c. sciret naturas sensibi-
lium, qui habet læsionem in instru-
mentis sensuum, adeo ut naturaliter
cæcus cognosceret naturas colo-
rum, & naturaliter surdus vocum.

D. d. ista. n. sunt semper elementa, **E**
& c. i. & contingit, si cognitio istarum
formarum fuerit naturalis nobis,
ut cognitiones omnium rerum sint
naturales in nobis, propter hoc q
istæ formæ sunt elementa propria
omnium entium, sicut omnes vo-
ces siunt ex elementis proprijs. & in-
tendit q, cum formæ sint elementa
omnium entium propria eis, obia-
get ut nō ideo sit cognitio sensu.

Quod igitur illas, quæ in na-
turalibus dictæ sunt, causas cum
cti querere videantur, & præ-
ter illas nullam aliam dicere ha-
beamus, ex illis, quæ dicta sunt, **F**
prius patet. sed eas obscure dixe-
runt. quodam modo enim om-
nes dictæ sunt prius, quodam-
modo minime. Balbutienti enim al
similata fuit prima Philosophia
de omnibus, tanq. in principijs
nova existens.

Quoniam autem illud, quod di-
ctum fuit de causis naturalibus,
perscrutati sunt de eo omnes consy-
derantes, & quod nos nō iduximus

Metaphysicorum

¶ *Unā causam extrinsecam ab eis, manifestum est ex prædictis. Et dignum est, quod prima Philosophia perscrutetur de omnibus rebus. cōtinet enim omnia principia, & ea quæ sunt prima.*

50 Quod autem quod nos diximus in modis causarum naturalium, dictum est ab Antiquis, manifestum est ex prædictis ab eis. Et fuit manifestū est, q̄ nos non addidimus causam in modis causarum, quas Antiqui dixerant. Etiam notū q̄ Antiqui sciuerūt quatuor causas in suo tpe. & hoc, quod dicit de Antiquis manifestū est, q̄ ipsi concesserunt cām materialem & formale & agentem & finalem, aut non vident concedere ex eis, q̄ narravit de illis hoc tractatu. sed possumus dicere in hoc q̄ qui concedit cām agentē, debet concedere finalem, agens enim non est agēs nisi pp aliquid. & vñ innuere p hoc Socratem & Platonem. Dicit autem in alio loco q̄ in tpe Socratis perceptorunt hos causas finale: & ideo incēperunt regere ciuitates. & intēdit finē q̄ opinati fuerunt in fine hominis. D. d. Et dignum est, q̄ prima Philosophia, &c. i. & dignum est, vt appareat ex istis rebus, q̄ Philosophia perscrutetur de principiis, & maxime de his, quæ sunt prima in esse & cognitione.

Nam & Empedocles os ait esse se ratione. Hoc autem est quod quid erat esse, & rei substantia. At vero similiter necesse est etiā carnis, ceterorūq̄ singulorum esse rationem, aut nihil esse. propter hoc enim & caro, & os, cæ-

terorumq̄ vnumquodq̄ est, & non propter materiam, quam ille ignem, terram, aquam & aerem ait. sed & his, altero dicente, necessario consensisset profecto, clare tamen non dixit. De his igitur & antea manifestum est. quodcumq̄ autē de his quispam dubitauerit, rursus repetam⁹. fortassis etenim ex eis aliquid facultatis habebimus, ad futuras dubitationes.

Et quia Empedocles dixit, quod definitio est os, & est illud, per quod res est id, quod est substantia rei secundum hūc modum erit etiam caro necessaria, & vnumquodq̄ aliorum, aut nullum eorū erit. & ideo caro, & os, & vnumquodq̄ ceterorum non est propter materiam, quam ille dicit, quod est terra, ignis, & aqua, & aer. & non ponit causam in hoc, quod dicit istas res, sed cogetur vt dicat alia. sed nō dixit illud aperte, quod dixit. Et declaratum est prius de istis rebus, & de suis similibus. et nos reuertemur post ad dicendum in omnibus questionibus contingētib⁹ in eis. nunc autem incipiam⁹ est in dicendo aliquid de questionibus cōtingentibus in alijs rebus.

Quia Antiqui loquentes de reb⁹ naturalib⁹ locuti sunt i maiori parte de materia, & non de forma propria rebus mobilibus, nisi Empedo. qui innuit causam formalem, & nō dixit eam aperte, sed tū appareat de suis

Antiqui
scierunt

H quatuor
cās in suo
tpe. oppo-
siti. l. Ph.
com. 9.
Vide con-
tra Zim.
Qui con-
cedit cām
agentē de-
bet conce-
dere cām
finale. Idē.
l. cap. de
substantia
orbis.

L

M

51

METAPHYSICORVM

LIBER SECVNDVS,

Cum *Auct. Commen.*

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vnica, de Veritatis
speculatione agitur.

*Veritatis speculationem tam facilem, tam
vero difficilem esse. Quoque pacto
Philosophia veritatis scientia
recte appellatur. C. I.*

E

Peculatio de verita
te, partim difficilis,
partim facilis est. Si
gnum autem, q ne
que satis est aliquis

consequitur, neq aberrant om
nes ab ea, sed quisq aligd de na
tura dicit. & singuli quidē nil,
aut parum ei addunt, ex oibus
vero collectis aliqua magnitu
do fit. Quare, si ita se videtur ha
bere, vt in proverbio dicimus, q
quis aberrabit à ianua? hoc mo
do profecto facilis esset. totum
autem, & partem habere non
posse, hoc eius difficultatē osten
dit. Cum vero difficultas duo
bus sit modis, fortassis causa ei
non rebus, sed nobis ipsis inest.
quemadmodum enim vesperti
lionum oculi ad lumen dici se
habent, ita & intellectus animę
nostrę ad ea, quę manifestissi
ma omnium sunt.

*Vt vesperti
lionum
oculi ad
lumen dici
se habent,
ita intelle
ctus animę
nostrę ad e
a manifesti
sima omni
um sunt.*

- A suis sermonibus, incepit hic dicere
vnde apparet hoc, & d. Et, quia Em
ped. dicebat, &c. i. sed quia Emp. di
cebat in offe q hoc, quod est os, est
definitio, per quā definitur ab alijs
rebus compositis: definitio autē est
illud, quod notificat formam & sub
stantiam eius: manifestū est q con
tingit ex hoc vt hoc nomen caro, &
alia composita ex elementis signifi
cent intentionem additā materię,
aut nihil ex eis, q significant ista no
mina, sit definitio rerū. D. d. & ideo
erit caro, & os, &c. i. & propter hunc
sermonem, quem Emped. dicit in
B offe, & in carne, cōtingit in vnaqua
que rerum compositarum vt illud,
quod nosa significant, nō sit ppter
materiam trī, quam ipse dixit, sed
necesse est ei ponere causam additā
materię, s. formam, s. q necesse est
ei dare aliam causam ppter mate
riam, & dare istam causam vnicui
que generabili. a rerū. & quis non
fecit hoc, d. sed non dixit illud aper
te, quod dixit, i. sed non propalauit
istam causam esse vltim vnicuique
entium compositorum ex quatuor
elementis. D. d. Et declaratum est
prius de istis rebus, i. in scientia Na
C rurali. illic enim declaratum est de
formis. & quia quęstiones contin
gentes illic dissoluntur in hac sciē
tia, d. & nos reuertemur ad sermonē
in omnibus quęstionibus contingē
tibus illis. deinde narrauit intētiō
nem suam in tractatu consequenti,
& d. incipiendum est, &c. i. incipien
dum est dicere de quęstioni
bus contingētibus, id est
de quęstionib⁹ dis
tictib⁹ istius
scientię.

D iiii Con-

Metaphysicorum

G Consideratio quidem in Veritate difficilis est vno modo, & facilis alio modo. Et signum eius est, quod nullus hominum potuit peruenire in ipsam secundum quod oportet, neque de cuius se ab hominibus, sed unusquisque locutus fuit de natura. & unusquisque eorum aut nihil comprehendit de Veritate, aut modicum. & cum aggregatum fuit illud, quod congregatum fuit ab omnibus, qui comprehendunt

H runt ex eo, tunc congregatum erit alicuius quantitatis. Est igitur facilis secundum hunc modum, & est modus, secundum quem habemus in consuetudine inducere in proverbio, dicendo quod nullus ignorat locum ianue in domo. & demonstrat difficultatem eius hoc, quod non fuit comprehensa secundum eorum, neque maior pars eius. Et cum difficultas sit duobus modis, dignum est ut sit difficilis non propter res, sed propter nos. dispositio enim intellectus in anima apud illud, quod est in natura valde manifestum, similis est dispositioni oculorum vespersionis apud lucem solis

Via ista scientia perscrutatur de veritate simpliciter, incipit notificare dispositionem vię inducentis ad ipsam secundum difficultatem & facilitatem, cum sit manifestum apud oēs, quod comprehensio veritatis non

est impossibilis in multis rebus. ere
dimus. n. necessario nos scire veritatem in multis rebus. Et signum eius est, quod habemus desiderium ad sciendam veritatem. quia, si comprehensio esset impossibilis, tunc desiderium esset ociosum. & concessum est ab oibus quod nulla res est ociosa secundum damento nature & creaturę. Quia igitur concessum & maxime a peruenientibus ad hanc scientiam nos habere viam ad sciendam veritatem, d. Consideratio quidem, &c. i. via inducens ad veritatem vno modo est difficilis, & alio modo facilis. Et signum difficultatis eius est, quod nullus sine communicatione alteri sciuit de ea aliquam quantitatem secundum quod oportet. Et signum facilitatis eius est hoc, quod non ignorauerunt eam oēs homines. quia, si inuenirem quod omnes homines, de quibus audiuius loqui, nihil scirent de veritate, tunc iudicarem ipsam esse difficilem, & non impossibilem propter longitudinem temporis, quod est necessarium in sciendo veritatem. & quasi breuitas temporis, in quo scita fuit veritas, aut tota, aut aliqua quantitas, indicat facilitatem eius. D. d. sed unusquisque locutus fuit de natura, &c. i. & diximus hoc, quod diximus de modo comprehendendi veritatem. quia, cum nos considerauerimus oēs Antiquos in scientiis, inuenimus fuisse eos secundum alterum duorum, aut hominem, qui nihil comprehendit de veritate, aut hominem, qui parum, aut modicum comprehendit de ea. D. d. Est igitur facilis secundum hunc modum, &c. i. cum positum est quod est facilis secundum hunc modum, & difficilis secundum aliud modum, necesse est ut sit facilis secundum hunc modum. & est quod in quolibet genere entium sunt aliqua in respectu

Concessi
é ab oibu
q. nulla
res é oio
la f. fund
mentu
tuz. ldu
Cet. c. i.
& l. c. e.
& l. q. &
de Alia
q. m. 47
L

M

eorum

Aerum, quasi ianua domus in respectu domus, in hoc, quod non lateat aliquis sicut locus forte domus non lateat aliquis. & ista sunt prima cogitata naturaliter habita a nobis in quolibet genere entium. Deinde reuersus est ad dicendum modum difficultatis, & d. & demfat difficultatem eius hoc, quod nullus comprehendit eam secundum totum, nec magnam partem eius in se ipso, a quo ipse audiuit loqui de se. * Et quasi innuit se comprehendere veritatem simpliciter, aut in maiori parte, secundum quod est possibile in humana natura.

D. d. Et, cum difficultas sit duobus modis, &c. i. cum difficultas comprehensionis entium est duobus modis, rectum est vt difficultas in rebus, quae sunt in fine veritatis, scilicet in primo principio, & in principijs abstractis a materia sit ex nobis, non ex illis. quoniam, cum abstracta sint intellecta in se naturaliter, & non intellecta, quia nos facimus ea esse intellecta, sed quia sunt in se intellecta, sicut formae materiales, difficultas enim in istis est ex se, magis quam a nobis. Et, quia dispositio intellectus de re intelligibili est sicut dispositio sensus de re sensibili, assimilauit virtutem intellectus in comprehendendo intellecta abstracta a materia modo debilissimo visui in sentiendo, scilicet vespilationis, non comprehendendo maximum sensibili, scilicet oleum. Sed hoc non demfat res abstractas intelligere esse impossibile: sicut inspicere Solem est impossibile vespilationi. quoniam, si iam esset, tunc ocio se egisset. quia fecit illud, quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio: sicut si fecisset Solem non comprehensum ab aliquo visu.

Verum non solum illis agendae sunt gratiae, quorum opinionibus quae acquiescet, sed illis, qui

superficietenus dixerunt. confes-
runt. n. aliquid etiam isti. habi-
tum namque nostrum exercuerunt.
Si. n. Timotheus non fuisset, mul-
tum melodiae nequaquam habuisset.
semus. si tamen Phrynis non extitis-
set, ne Timotheus quidem. Simi-
li modo & de illis est, qui de veritate asseruerunt. a quibusdam enim aliquas accepimus opiniones. quidam vero, vt hi fierent, causa fuerunt.

Et iustum est non tantum red-
dere gratias illis, cum quibus ha-
buimus communicationem in con-
sideratione. sed et etiam illis, qui
habent in hoc aliquid dignitatis
modicum. quia iuuauerunt nos in hoc
aliquantulum. quia praecesserunt,
et exercitauerunt nostrum intel-
lectum. Quoniam si Timotheus non
esset, tunc careremus multum de
compositione musicali. et si Hie-
rosimus non esset, tunc non esset Ti-
motheus. Et sic est de loquentibus
in veritate. nos autem accepimus
quasdam locutiones ab Antiquis
quibusdam, et alij fuerunt causa
in esse istorum.

Addit quod non tamen oportet redde-
re gratias eis, qui docuerunt nos ve-
ras opiniones, & sunt illi, qui conue-
niunt nobiscum in opinionibus, sed
etiam illis, cum quibus non conue-
nimus. Isti. n. cum hoc, quod dixerunt
de persecutione rerum, exercita-
uerunt nostrum intellectum, & fecerunt
nos acquirere per hoc virtutem ad
comprehendendum veritatem. Et
quod

Metaphysicorum

G quod dixit in hoc capitulo manifestum est. Nullus enim potest per se inuenire artes operatiuas, aut consideratiuas in maiori parte: quia non complentur nisi per iunamentum prioris ad sequentem. & nisi prior fui set, non esset sequens.

Recte autem se habet Philosophiam scientiam veritatis contemplatricem appellasse. Speculatiua etenim finis veritas, practica autem opus. etenim si quomodo se habent considerant, non causam per se, sed ad aliqd, & eo in tpe practici speculatur.

H Et rectum est vocare cognitionem veritatis Philosophiam scientiam speculatiuam finis enim scientia speculatiua est veritas, & finis scientia operatiua est actio. operantes enim, licet considerent in eo, quod agunt, tamen non perscrutantur de causa propter seipsam, sed respectu eius, quod agunt.

I Et rectum est vocare, &c. i & quia scientie attributæ Philosophiæ sunt duæ, quarum vna est, cuius finis est

scire trā, & altera opari. & quia ista scientia sciendi est superior, dixit: Et rectum est vocare cognitionem acquisitam ex hac scia sciam speculatiuam. Scientia enim operatiua, quāuis vatur ratiocinatione, & speculatur de causis, tamen non est digna vocari scientia speculatiua: quia non perscrutatur de causis rerum & de definitionibus earum, nisi ut scientes eam agant, & non ut sciant, sicut est in scientijs speculatiuis. & sermo eius in hoc capitulo manifestus est.

Nescimus autem verum abscque causa. vni quodque vero id ipsum maxime aliorum est, sicut quod alijs vniuocatio inest, vtpote ignis calidissimū: etenim cæteris hic est caliditatis causa, Quare verissimū etiam est id, quod posteriorib⁹ ut vera sint, causa est. Propter quod principia semper existentium necesse est verissima esse. nec enim aliquando vera: nec illis ut sint, aliquid aliud causa est, sed illa cæteris. Quare ut sim esse vnum, quodque se habet, ita etiam secundum veritatem.

Et nos non scimus veritatem absque hoc quod sciamus suam causam. & vni quodque principiorū proprie est causa eorum, secundum quod sunt alie res, quæ conueniunt in nomine, & intentione. V.g. ignis in fine caliditatis. Ex quo oportet ut maxime verum sit illud, quod est causa veritatis rerum, quæ sunt post. Et ideo necesse est ut principia rerum, quæ sunt semper, sint semper, & in fine veritatis. quia non sunt vera in aliquo tempore, & in alio non neg. habens eam in essendo vera in eo quod sunt vera, sed illa sunt causa in hoc aliorum rerū. Quapropter necesse est ut dispositio cuiuslibet rei inesse sit sua dispositio in rei veritate.

Cum declarauit, quod hæc scia est de genere scientiarū veritatis, & quod est pars Philosophiæ speculatiuæ, vult declarare.

Nullus potest inuenire artes operatiuas, aut consideratiuas in maiori parte. Videtur in fine c. 3. & vertit de anima. Speculatiua Philosophiæ finis est veritas, practica autem opus.

Vnde quod que id est sim man me alior et, scilicet quod ali vniuocatio uel.

Ut sola essentia quodque, i hē t, ut h secū dūm veritatem

M

A declarare suū ordinem in veritate, & in scientijs speculariuis, & d. & nos nō scimus veritatē absq; hoc, q̄ sciamus suam causā. i. & quia nos nō scimus rē vera scia, nisi qñ scimus eam cum sua cā, vt dictū est in Posterioribus: & est manifestū p se, q̄ vnum quodq; principiorū in vnoquoque genere est proprie causa eorū, quæ dñr de alijs rebus collocatis in illo genere de dispositionibus, in quib⁹ cōueniunt illæ res nolē & definitio ne: cum principia in vnoquoq; gñe sint causæ esse eorū generum, & esse olum, quæ dñr illorum generū, fm q̄ sunt in illis generibus. & cū ita sit, manifestum est, q̄ primū i quo libet genere magis est dignum habere hoc nomen esse, & eius definitionem, q̄ ea, quorū est cā fm illud genus, & olum definitionum, & intentionum, quæ sunt in omnibus rebus, quæ sunt in illo genere, secundum quod sunt in illo genere. verbi gratia. quia ignis est causa in rebus calidis: ideo est magis dign⁹ habere hoc nomen calidum, & eius intentionem, q̄ oīa calida. Et, cū cōclusit hoc, d. Ex quo oportet vt maxime verum sit illud, quod est causa veritatis rerum, quæ sunt post, i. & cū declaratū est q̄ causa in quo libet genere entitū est magis digna in esse, & in veritate, q̄ illa, quorum est cā i genere illo, manifestum est q̄ si est hæc prima cā olum entitū, vt declaratum est in scientia naturalium, q̄ illa cā est magis digna, & in esse, & in veritate, q̄ oīa entia. oīa. n. entia non acquirunt esse & veritatē nisi ab ista cā. Est igitur per se, & verū p se: & oīa alia sunt entia, & vera p esse & veritatē ei⁹. D. d. Et ideo necesse est vt principia rerum, quæ

sunt semp in fine essendi, & veritatis, sunt semp ista. n. entia, quia non sunt in aliquo tpe sine alio, sed sunt in oībus tēporibus, ideo causæ eorū non sunt causæ eis in aliquo tpe sine alio, pp quod indigent se in essendo causas alijs causis. Et innuit per hoc dispositionem principiorū corporum cœlestium cū corporib⁹ cœlestibus, & intendebat p hoc notificare nobilitatem veritatis, in qua cōsiderat ista vniuersalis ars, q̄ considerat de principijs vltimis. D. d. Quapropter necesse est vt dispositio, &c. i. q̄ quanto magis fuerit pfectū in esse, tanto magis erit perfectum in essendo verum.

In nullo causarum genere dari processum in infinitum, neque sursum versus, neque deorsum. Cap. 2.

AT vero q̄ est principii aliquid, neq; sunt infinitæ entium causæ, neq; in rectum, neq; fm speciem, patet. Nec enim vt ex materia, hoc ex hoc potest ire in infinitū. vt carnem ex terra, terram, ex aere, aerem ex igne, & hoc non stare. Nec vnde principium mot⁹. veluti hominem quidem ab aere moueri, hunc vero à Sole, Solē autē à cōtentione, & huius nullum esse finem. Similiter nec cuius causa in infinitum progredi potest, vt deambulationem qui dem sanitatis causa, illam vero felicitatis, felicitatem vero alterius, & ita semper aliud alterius gratia cē. Similiter autem & de ipso quid erat esse,

E Quāto aliquis fuerit magis perfectus in esse, tanto magis erit perfectus in essendo verum. Idem. i. de Alia. c. c. primi. & c. Metaph. c. c.

Metaphysicorum

G At vero quod sit principium quoddam, & non infinita causa existensium, nec indirectum, nec secundum speciem, palam. Nec. n. ut ex materia, hoc ex hoc in infinitum progredi possibile est. Veluti carnem quidem ex terra, terrā vero ex aqua, aquā vero ex aere, aerem autē ex igne, & hoc nō stare. Nec unde principium motus. Ut hominem ab aere moueri, & hūc a Sole, Solem vero a luce, & huiusmodi nullum esse finem. Similiter autē nec id, cuius causa, in infinitum ire possibile est. iter quidem sanitatis causam, illam vero felicitatis. & felicitatem alius, & ita semper aliud alius causam eē. Et in quodquid erat esse similiter.

S Sermo eius in hoc capitulo est manifestus, & est q̄ impossibile est inuenire aliquā causarū quatuor pcedere in infinitum, s. ut aliqua res habeat materiam, & illa materia habeat aliā materiam, & hoc in infinitū. Aut ut aliqd habeat cām mouentē, & illud mouēs habeat aliud mouens, & sic in infinitū. Et intendit per fm rectitudinē, ut causę sint existētes Isimul, quasi in vna linea recta. & intendit p fm speciem, ut causę sint vna post aliā, nō in simul admodū rerū attributarum vni speciei, s. ut vna earū sit post aliā, & ut qñ fuerit posterior, ut prior corrūpatur. Et forte intendit p rectitudinē ea, q̄ sunt vnus speciei, v.g. ut homo sit ab homine. & per secundum speciem, ea, quę sunt de diuersis spe-

ciebus collocatis sub vno genere, R. v.g. ut ignis sit ex aere, & aer ex aq̄, & aqua ex terra. Omnia. n. ista sunt causę conuenientes in genere, quia omnes sunt eiusdem materię, & diuerificantur in forma

Mediorum. n. quorum extra aliquid vltimum & primū est, necesse est quod prius est, cām esse eorum, quę post illud sunt. Si. n. dicere nos oportuerit quid trium cā est, primum dicemus. non. n. vltimum: nullius. n. qđ vltimum est. neq̄ mediū: vnus enim. nil. n. differt vnum an plura sint, nec infinita, aut finita. in finitorum quidē hoc modo, & omnino infiniti oēs partes medię sunt similiter hucusq̄. Quare, si primum nihil est, omnino nulla causa est.

Res. n. media ē sunt ea, in quibus sunt prius et posterius, & necesse est, ut prius sit cā eius, quod ē posterius. Si. n. quāsitū fuerit a nobis, q̄ est cā trinitatis, dicemus primum. posterius. n. nō ē cā alicuius eorū. et similiter ē mediū non est cā eius, quia nō est cā nisi vnus tantū. & indifferentē siue medium fuerit vnū, siue plura: & si plura, siue finita siue infinita. et partes rerū infinitarum, quę currunt secundū hūc modū, et vniuersaliter partes infiniti oēs sunt secundū modū vnū vsq̄, ad nunc. Quapropter necesse est, si aliqua res non fuerit primū, ut vniuersum non habeat causam omnino.

Pria expō.

Secda expō.

Cūm

A Cūm dixit, q̄ impossibile est vt
6 causæ sint infinitæ, incēpit demō-
strare hoc in causis agentibus, & di-
xit: Res. n. mediz sunt, &c. i. signū
eius, q̄ causæ mouētes se fm ordinē
sunt finitæ, est q̄ in istis causis inue-
niuntur tria genera, s. prius, & me-
diū, & posterius. primum igitur est
cā osum, cūm moueat se, & sine me-
dio moueat mediū, & moueat po-
stremū per medium: & mediū est
causa postremi: & postremū non ē
cā alicuius. Et hoc intendebat, cūm
dixit Si. n. q̄ sitū fuerit a nobis, &c. i.
& cū hoc non pōt imaginari in pau-
rioribus q̄ tribus, & fuit necesse vt
oīa habeant vnā cām. & si nō, tūc
esset in eis aliquid sine causa. si que-
situm fuerit a nobis quid est cā vni-
uersi ex istis tribus, non possumus
dicere postremū: quia non est cau-
sā alicuius eorum. neq; et possum⁹
dicere medium: medium. n. est cā
postremi tm̄, non vniuersi. necesse
est igitur, si oīa habeat cām in mo-
to, vt primū sit causa osum, s. cā sui
ipsius, & causa duorum residuorū,
s. vt primū moueat se, & moueat me-
dium per se, & postremū p mediū.
& indifferēter, siue in primo fuerit
motor idem cum moto, vt intendit
C Plato, aut compositum ex moto &
motore non moto, vt intendit Ari-
sto. D. d. & indifferēter siue mediū
fuerit vnū, siue plura: & si plura siue
finita, siue infinita. fm. n. q̄ ē me-
diū necesse est vt sit causa postremi
non vniuersi. sed, si posuerimus me-
dia esse infinita, tunc vniuersum nō
habebit causam mouētē. media. n.
mouent postremū tm̄. quapropter
vniuersum mouebitur sine moto-
re. & declaratum est in Naturali-
bus q̄ omne motū habet motorē.

& hoc intendebat, cū dixit: & partes D
rerum infinitarū, &c. i. & partes re-
rum infinitarum, quē ponunt mo-
ueri insimul oēs, sunt mediz. i. me-
dię fm vnū modum vlq; ad nunc.
D. d. Quapropter necesse est, si ali-
qua res nō fuerit primū, vt vniuer-
sum non habeat cām oīno. & hoc
manifestum est in motis, q̄ mouēt
se adinuicē habentibus situm, s. quē
sunt insimul. ista. n. impossibile est
vt sint infinita essentialiter, aut ac-
cidentaliter. si autē hoc fuerit posi-
tum in vniuerso carenti situ, tunc
erit impossibile essentialiter, quia
vniuersum non habebit motorem **E**
omnino. sed est necessariū acciden-
taliter, q̄n primus motor fuerit po-
situs non motus oīno, quia tūc erit
æternū, & mouebit vnū post aliud
in æternū. & oīa hæc sunt declarata
in Octauo Phys. Et consideratio
v̄s in oībus causis, I eo q̄ sunt cau-
sæ, est huius scīę. & Arist. quāuis vta-
tur hic demonibus scīę Naturalis,
tm̄ inducit eas v̄sus q̄m. quāto fue-
rit demō v̄rior, tanto magis erit p
prior huic scīę. & Arist. obseruat se
in hac intētiōe, C inducō demō-
nes v̄s alio modo, q̄ in scīa Natu-
rali. & hæc est causa in iteratione il-
larum demonstrationū in hac scīa,
vt fecit in tractatu primo.

Et neq; deorsum possibile est
in infinitum descēdere, cūm id.
q̄d sursum versus principium
habet. vt ex igne quidem aquā,
ex hac vero terrā, & ita semper
aliud quoddā gen⁹ fieri. Dupli-
citer. n. hoc ex hoc fit, nō vt hoc
post hoc dī, vt ex isthm̄s ludis
olympiaci, sed vt aut ex puero
mutato vir, aut vt ex aqua aer.
Verum

Vide 7.
Phy. 41. &
46.

Octauo
Phy. cō. 15.
Cōsidera-
tio v̄s in
oīb⁹ causis, I
eo q̄ sunt
causæ, est hu-
ius scīę.

8. Ph.
39.
42. 44.

auo
33. &

Metaphysicorum

G Verū enim uero ut ex puero quod virū fieri dicim⁹, tanq̄ ex eo, qd̄ fiebat, id qd̄ factū est, aut qd̄ perfectū est ex eo qd̄ perficiebat. semp̄ etenim ē aliquid mediū, ut inter eē & nō esse generatio, ita qd̄ sit iter existēs & nō existēs. qui aut̄ discit. fit sciēs. & hoc ē, qd̄ dī, q̄ sit ex discente sciens. ut aut̄, tanq̄ ex aere aqua, corrupto altero. Quare illa quidē non reflectuntur mutuo, nec fit puer ex viro, non. n. fit ex generationē qd̄ sit, sed post generationē est. sic. n. dies ex diluculo, qm̄ post hoc est. quare nec diluculum ex die. cetera vero reflectunt. Vtroq̄ tñ mō impossē est in finitū progredi. Illorū. n. cū media sint, necesse ē finē eē. hec aut̄ iucē reflectunt. alterius. n. corruptio, alterius generatio ē. Simul aut̄ impossibile ē primū corrupti, cū sempiternū sit. cū. n. generatio non sit infinita sursum versus, necesse est non esse sempiternum illud, quo primo corrupeo quicquam factū est.

I Et etiam impossibile est ut quod habet principium ex superiori, procedat in infinitum ad inferius. Verbi gratia ex igne aer, ex aere aqua, ex aqua terra. & similiter fit genus a genere semper in infinitum. Fit enim aliquid ex alio duobus modis. unus, non secundum quod aliquid sit post aliquid, ut dicitur quod nebula sit ex vapore, sed ut dicitur quod ex puero sit

vir. secundus autem, cum dicitur quod ex aqua sit aer. Cū autē dicimus quod ex puero sit vir, intendimus quod ex re, qua erit, fit res, qua iam est, aut ex re, qua complebitur, fit res, qua iam completa est. quoniam, quemadmodum inter esse & non esse est generatio, ita id, quod generatur est semper inter id, quod est ens, & id, quod non est ens. addiscens. n. est generatū sciens. et hoc insēdū mō, cū dicimus quod ex addiscēte fit sciēs. cū vero dicimus quod ex aere sit aqua, et illud est per corruptionē alterius, scilicet aeris. Et ita nō reuertuntur res huius diffōnis ad invicem, neq̄, ex viro sit puer. quoniam ex existēte nō fit illud quod erit, licet post existens sit illud, quod erit. secundum igitur hunc modum dies fit ex mane, quia fit post. & ideo nō dicitur quod mane fiat ex die. alia vero reuertuntur ad invicem. Et secundū hos duos modos impossibile est ut res procedant in infinitum. Ea enim qua sunt inter duo, necesse est esse finita. ista autem reuertuntur ad invicem. corruptio. n. unus est generatio alterius. Et cū hoc, impossibile est ut primum aeternum corrumperetur. quoniam, quia generatio ex superiori non procedat in infinitum, necesse est ut primum, quod corrumpitur, & sit aliud, non sit aeternum.

A Cum compleuit demonstrationē de finitate causarum mouentū se, vult et dare demonstrationē de finitate causarū materialū, quā sunt et diuersæ in specie. & quia notum est de causis mouentibus eas habere vltimum, & quā sitū est ab eis vtrū habeant principū a superiori: de causis autē materialibus est eōuerso, scilicet quā habet principū a superiori, & est quā sitū vtrū ab inferiori habeant vltimū an non. D. Et etiam impossibile est, &c. i. & et, quia manifestum est de generatione ipsam esse finitā ex parte superiori, impossibile est vtrū illud, cuius generatio iā completa est, habeat principū materiale, & illud principū habeat aliud materiale, & sic in infinitū: adeo quod non inueniat postremum. v.g. quod ex igne non fiet aliud: & ipse fiet ex aere, & aer ex aqua, & aqua ex terra, & procedit sic in corporibus diuersis ab inuicē secundum formā in infinitū. Et, cum posuit hoc dedit demonstrationē, & d. Fit enim aliquid ex alio, &c. i. & demōstro super hoc, quod materię sunt finitę, est quod aliquid dicitur fieri ab alio duobus modis, quorum vnus est, sicut dicimus, quod ex puero fit vir, nō sicut dicimus quod aliquid fit post aliquid: sicut dicimus quod ex vapore fit nebula. i. post vapore. secundus autē est, sicut dicimus quod ex aere fit aqua. Et incipit exponere hunc modū generationis, & d. Cū autē dicimus, &c. i. cū autē dicimus quod ex puero fit vir, intendimus quod ex diminuto fit perfectū. & hoc intendebat, cū d. ex illo, quod erit, fit illud, quod est. Et, cū d. quod generatio fit ex illo, quod erit, & nō ex illo, quod iam completum est, incipit rōcinari super hoc, & d. quā, quemadmodum inter esse, & non esse, &c. i. generatio ē ex illo,

quod generat, i. ex illo, quod est in actu generationis. quia esse, quod est in actu, cuius generatio iam perfecta est, opponit in rei veritate ad nō esse, & ex nō esse nō fit generatio, i. impossibile est vtrū sit generatum: neque ē illud, cuius generatio iā completa est, impossibile est vtrū sit generari: remanet igitur vtrū sit generari illud, cuius est medium inter non esse & esse in actu. & ē illud, quod est in via generationis. Deinde dedit exemplū, & dixit: addiscens enim, &c. i. v.g. quod sciens dicitur fieri ex addiscente, & non dicimus quod sciens fiat ex se, neque ex non esse scilicet, sed ex medio inter sciētiā & ignorantiam, quā est principū sciētię, & est addisces. & hoc intendimus, cū dicimus quod sciens sit ex illo, quod erit sciens, i. ex illo, quod venit ad sciētiā, scilicet addiscente. D. d. secundū modū, & dixit: cū vero dicimus, quod ex aere fit aqua, &c. i. cū vero dicimus quod aliquid in actu sit ex alio in actu, v.g. quod ex aere fit aqua, intendimus quod ex aere corrupto fit aqua, scilicet quod aer corrūpitur, non secundum quod remaneat, neque secundum quod est in via generationis: sicut dicimus quod ex addiscente fit sciens.

D. d. Et ideo nō reuertuntur, &c. i. & generatio in primo modo non conuertitur, sicut conuertitur in secundo. quā, si ex viro esset puer, tunc quod erit, esset ex illo, quod iā est, scilicet tunc diminutū esset ex perfecto: quod est impossibile.

D. d. Et secundum hos duos modos, &c. id est & secundum hos duos modos generationis impossibile est vtrū generatio sit in infinitum. Quā, quia modus generationis, quā est transmutatio ex nō esse ad esse, scilicet de potentia ad actum est inter duo finita, scilicet esse & nō esse, necesse est vtrū illud, quod ē inter ea, sit finitum. Alter autē modus, in quo dicimus,

Illud, cuius generatio est completa, impossibile est vtrū sit generari. Vide 1. de Gener. 11. & 2. de Gener. 11.

Metaphysicorum

E dicimus, q̄ generatū sit ex illo, quod est in via corruptionis, reuertit ad inuicem, & reciprocatur, & nō procedit fm̄ rectitudinem. reciproca autem sunt finita necessario. v.g. q̄ ex terra sit aqua, & ex aqua sit aer, & ex aere ignis, deinde ex igne aer, & ex aere aqua, & ex aqua terra, & sic est in rebus finitis. hoc idem accidit in compositis ex elementis, q̄ componuntur q̄nq; ex eis, & dissoluuntur q̄nq; in ea. D. d. Et cū hoc, impossibile est vt primum, & æternum corumpatur. I. & etiam, si posuerimus q̄ generatio eorum adinuicem fm̄ hunc modum est fm̄ rectitudinem,

H continget vt in eis sit primum æternū, & vt sit hoc corruptibile. D. de dit causam in hoc, & d. q̄m, quia generatio ex parte superiori, &c. id est, q̄m, cū videmus q̄ generatio non procedit ex superiori in infinitum, eū in corporibus simplicibus peruenit, v.g. ad ignem, necesse est vt generatio elementorū vnus ex alio habeat principium primum, quod nō generatur ex alio. q̄m, si illic nō esset primum principium, nō esset finis. principium enim non intelligitur nisi in re, quæ habet finem. & quod habet finem necessario habet principium. quod enim non incipit non definit: sed illic est definitio: ergo primum principium, & quod non habet principium, est æternum necessario. fit igitur hoc, v.g. terra, aut aliqd prius terra, sed quia quolibet istorum non generat aliquid, nisi per suā corruptionem, necesse est vt illud primū principium corumpatur, quando ex eo aliquid generatur, & si corrumpitur, non erit æternum. sed iam ponitur esse æternum, quod est inconueniens.

Principiū
nō intelligi-
tur nisi in
re, quæ ha-
bet finem.

Item ipsum cuius causa finis, & tale autem est, quod nō est alterius gratia, sed ei⁹ causa cetera. Quare, si tale erit vltimum, non erit infinitum. q̄ si nihil tale, nō erit ipsum cuius causa. Sed qui faciunt infinitū, latet eos, q̄ boni naturam auferunt. at nullus inciperet agere quicquam, si non esset peruenturus ad finem.

Et etiam illud, quod est propter quod fiunt res, est finis. Et hoc est, cuius esse non est propter consequens aliud, sed esse aliorum propter illud. Necesse est igitur, si aliquid sit tale, vt vltimum non sit infinitum. si igitur nihil fuerit tale, non erit illud, propter quod fiunt cetera. Et facientes causas infinitas auferunt naturam boni, & non percipiunt, quamuis nihil incipit agere aliquam actionem quamcumq; non intendendo finem.

Cū declarauit finitatem diuersarum causarum, s. agentis, & materiz incipit declarare finitatem cause finalis, & d. Et et, &c. i. & est manifestum causam finalem esse, per quā fit vnusquodq; entium: & est illud, cuius esse non est in re pp̄ aliā causam in illa, sed oēs causæ existentes in re sunt pp̄ istam, s. agentis, & materia, & forma in habentibus agēs ante n. a. teriam, aut formā. Et, cū posuit hanc esse cām, d. Necesse est igit, &c. id est necesse est, si talis causa est in vnoquoq; ente, vt oēs causæ sint pp̄ illā in quolibet ente: & necesse ē vt istæ cāz, q̄ sunt posteriores in generatione, & priores in ef, nō sint finitæ.

Deinde

Vide idē
a. 1. h. 8.

A Deinde dedit signum super hoc, & d. si igitur nihil fuerit tale, etc. i. si igitur non fuerit ultimus finis, tunc nihil habebit causam finalem. Iam. n. descriptimus q. causa finalis in re quahabet et causa postrema. si igitur oēs causæ nō habuerint talem, s. ultimā non erit hæc causa finalis omnino, s. q. si finis habuerit finem, & sic in infinitum, non erit hæc causa alicui rei. Descriptio. n. istius causæ est vt non sit propter aliam eā. si ergo fuerit infinita, destruet eius descriptio, & auferet suum esse. sed iā posuimus eam esse & hoc tunc esset in

criptio
finalis
nō sit
aliā
sam.

B conueniens. D. d. Et facientes causas infinitas, & c. i. & facientes causas finales esse infinitas, destruunt finē, sicut diximus. & qui destruunt finē, destruunt omne bonum, & nihil precipiunt. nihil enim dī esse bonū, nisi per causas finales. D. d. quamuis nihil incipit agere, & c. i. & mirum est de negantibus istam causam, cum concedant, q. nullus facit actionem aliquam, nisi intendendo finem & ultimum. & sic debet esse in natura in hoc, sicut in artificio, & in oīb⁹ actionibus voluntarijs. Et dicit hoc, C quia multi Antiqui negabant hanc causam esse. & iam locutus fuit contra eos in Secundo Physicorum.

Bo Ph.
c. 7.
que in fi
im.

Nec esset intellectus in huiusmodi alicuius enī causa agit, quicunq. intellectum hēt. hoc nanq. terminus est, finis vero ipse terminus.

Intellectū
bens, ali
nus cau
agit.

Et cum hoc etiam, secundum quod dicitur, non est intellectus in entibus. habens enim intellectum non agit quod agit, nisi propter aliquam rem, qua est ultimum

actionis. Ultimum enim est finis, D ad quem intenditur.

Et facientes causas finales esse infinitas negant intellectum operatiuum. intellectus enim non agit omne quod agit, nisi propter aliud: & illud est, propter quod opus est finitum. ultimum enim est finis, quem intendunt actiones, & si non, tunc actio esset ociosa.

At vero nec ipsum quid erat esse reduci ad aliam definitionē ratione abundantem cōtingit. Semper etenim prior magis est, posterior vero non est, cuius autem primum non est, nec quod sequitur est.

Et etiam dispositio in eo, de quo queritur per quid, impossibile est vt sermo de eo sit extra terminos. Prius enim semper est magis dignum in esse, posterius autem non sic. & illud, cuius primum non est, quod consequitur illud, primum non est.

Cum declarauit finitatem trium 10 eorum, incipit facere hoc in causa formali, & d. Et et dispō, & c. i. & et sermo de dispōne eius, de quo querit p quid est, & et forma rei, impossibile vt sit diuersus a natura definitionū, s. q. si apparuerit q. natura definitionum est finita necessario, erit vt ita sit de formis. D. d. Prius n. semper, & c. i. in definitione. n. est pars prior, & posterior: & prior est magis digna in esse. & si prior non fuerit, posterior non erit. si igitur pars prior, verbi gratia genus habuerit definitionem, & pars prior illius definitionis habuerit definitionem, & sic in Metaph. cū cō. Auer. E

F

Metaphysicorum

Posterius
nō est po-
sterius nisi
priora.

Cum po-
stremū nō
fuerit non
erit primū

G infinitum, non erit illic prius, quapropter neque postremum. posterius enim nō est posterius nisi priora. & sic auferuntur definitiones, & destruantur cognitiones, si formae, quae amittuntur definitionibus sint infinitae. Et hoc intendebat, scilicet d. & illud, cuius primum non est, &c. i. & illud, cuius esse consequitur esse primi, & est postremum, non erit, quando primum non fuerit, & eodē uerbo. & cum postremum non fuerit, primum non erit.

H Item ipsum scire perimunt, qui ita dicunt. nō enim possibile est scire, antequam ad indiuidua deueniatur. Et ipsum cognoscere non est, quae enim ita infinita sunt, quomodo intelligere contingit? Nec enim simile de linea est, quae secundum diuisiones quidem nō stat. intelligere vero non potest, nisi sistat. quare non numerabit diuisiones, quae infinitae praesententur.

Et etiam qui hoc dicit destruit scientiam. scientia enim non erit si ne peruenit ad illa, quae non patiuntur diuisionem. Et sciens secundum hoc non erit. res enim infinita, quae sunt huiusmodi dispositionis, impossibile est ut comprehendantur ab intellectu. Linea enim dispositio non est talis scilicet, quod et si non adaptatur ut are super diuisiones suas, impossibile est ut comprehendantur per intellectum, nisi per suum statum, sed qui acceperit in sua imaginatione lineam infinitam, non determinabit diuisiones eius.

Hoc est complementum primae declarationis, in qua posuit postremam formam, & postremam differentiam, & declarauit quod necesse est ut prima forma sit in re definita, & quod impossibile est quod forma procedat de inferiori ad superius in infinitum. hic autem ponit primum superius esse, & declarat posterius esse. Et ideo d. scientia n. non erit sine peruentu, &c. i. quod cum posuimus postremum non esse, & primum esse, destruetur scientia definitionis, quae sit secundum dissolutionem: sicut destruitur scientia definitionum, quae fuerit per compositionem, cum posuimus postremum esse, & primum non esse quod enim in una re fuerit prima forma diuisibilis in differentias infinitas, non peruenimus per diuisionem ad cognoscendum naturam illius speciei. scientia n. alicuius non fit, nisi quando peruenit ad speciem postremam. D. d. secundum inopinabile, & d. Et sciens secundum hoc non erit, & scilicet scientia non fuerit, continget valde inopinabile, quod sciens nō erit. & causa hoc est, quod res cognitae sunt ea, quae determinantur ab intellectu: infinita autem non determinantur ab intellectu: ergo non sunt cognita. D. d. Lineae enim, &c. i. & non debet contra dicere aliquis nobis per diuisionem lineae, quia non possumus peruenire in sua diuisione ad partem ultimam, assimilando diuisionem generis in species diuisioni lineae in medietates, & medietatum in medietates, & haec in infinitum. Impossibile est enim nos intelligere lineam infinitam, nisi quando acceperimus eam finitam, & iterando eam infinitas. & hoc non facit intelligere infinitum. & ideo qui imaginatus fuerit lineam infinitam, nō

Hic addit
te Auct.
velle ad
personam
infinitam
se
differen-
tiam con-
tra opposi-
tum ipse
habet
7. Meta. c.
23. Videt
de
tra. Zia.
L

M

pote.

A poterit intelligere eam. & hoc intēdebat, cum dixit: sed qui acceperit suā imaginatione lineam infinitā, nō determinabit diuisiones eius, i. non poterit intelligere eam.

Sed etiam materiam necesse est in eo, quod mouetur, intelligere. atq; nulli est esse infinito. quod si non, non infinitum est infinito esse.

Et etiam materia necesse est vt imaginetur in re mota. & impossibile est vt sit in aliquo infinito in actu. si igitur non fuerit, tunc

B *illud, quod est in infinito, non erit infinitum.*

12 Hęc est alia declaratio de natura generati. & dicit q; materia necesse est vt sit cōclusa in moto, quod est generatum compositum ex materia & forma, aut formis. Si igitur in illo composito fuerint formę infinitę contingeret vt sit infinitum. &, quia generatum est illud, cuius generatio iam completa est, & est in actu: si igitur in moto, cuius magnitudo est infinita fuerit aliquid in actu, & est illud, quod sit in moto in finito, & forma est illud, quod terminat generatum, contingeret vt illud, quod est in actu, determinet in finitum: quod est impossibile. manifestum est enim q; illud, quod determinat infinitum, si possit determinari, necesse est vt sit infinitum. & ex hac positione sequitur destructio istius, sc. vt infinitum non determinetur ab infinito. Et hoc intendebat, cum d. si igitur nō fuerit, tūc illud, quod est in infinito, non erit infinitum. i. q; si finitum determinat infinitum, tunc illud, quod ter-

minat infinitum, nō est infinitum: D cum illud, quod æquabitur finito, debeat esse infinitum, aut quocūq; modo appelles, siue æqualitatē, siue terminationē, siue superpositionē.

Atqui etiam, si species causarum finitę multitudinem essent, nec hoc modo est ipsum cognoscere. tunc enim scire putamus, cum causas cognoscimus. infinitum vero sū additionem non est in tempore finito perturbare.

Et etiam si species causarum essent infinitę in numero, non esset scientia secundum hunc modum. E nos enim non videmus nos peruenire ad scientiam, nisi quando sci-

mus causas. Potest intelligi q; si genera diuer-

13 sarum causarum essent infinita in genere, non esset scientia omnino. Non enim videmus nos scire aliquid. Prima enim quando sciuerimus ipsum per omnia genera causarum existentis in eo, quando habuerit plus vno genere causarum, quousq; declarabit in quinto q; impossibile est inuenire in causis plusq; quatuor genera causarum famosa. Et potest esse demonstratio vniuersalis super infinitatem vniuersiusq; generum. Et cum d. q; impossibile est vt finitum comprehendat infinitum, intendit q; intellectus, qui est finitus, non potest determinare infinitum, ita q; comprehendat illud in actu, non in potentia. Et diximus in actu, quia vniuersale comprehendit res infinitas, sed non in actu. Idē. de Alia. c. 19. & 12. Met. 14. & 11. cō.

hedit res infinitas, sed in potentia, non in actu.

E ij

Quales

Infinitū ē per se in infinito tempore.

Prima enim

Secunda positio.

Vt cōprehendat res infinitas i. potentia, sed non in actu. Idē. de Alia. c. 19. & 12. Met. 14. & 11. cō.

Metaphysicorum

G *Quales debent esse veritatis auditores: quæque veritatem cognitionem impediunt. Cap. 3.*

A Visculationes autem secundum consuetudines accidunt. quæadmodum. n. consueuimus, ita iudicamus dici debere. & quod præter hæc, non apparent similia: sed quia non consueuimus, ignotiora, & magis peregrina. consuetum etenim notius est. **Quantum vero vim consuetudo habeat, leges declarant, in quibus fabulosa, ac puerilia pl^{us} possunt propter consuetudinē, quæ si cognosceremus ea.**

Cōsuetudinis vis.

Sed obedire oportet ei, quod audiui, & est secundum consuetudinē. dicimus. n. quod consueti sumus audire. & quod videmus extra illud, est inconueniens: immo videmus illud, ad quod non sumus assueti, esse inopinabile. illud. n. ad quod sumus assueti: est magis applicabile animo: & magis notum. Et tu potes scire quantum facit consuetudo in hoc considerando in legibus. inuenies. n. apologetas: & fabulas propter consuetudinē plus applicabiles animo: quam scientia veritatis.

* a. l. b. m. veritates.

14 Intendit in hoc cap. declarare quod impediunt scire veritatem. & fortissimum eorum est consuetudo in pueritia in rebus legi, & maxime in hac scia: quia plures opiniones huius scientiæ sunt radices legum, & ponuntur in legibus non ad sciendum, sed ad inquirendum bonitatem. Et cā in hoc est, quod cōplementū hominum non com-

Cōplementū hominum non cōplet

plet nisi per congregationes: & cōp-
gatio per bonitatem: esse ergo boni est
necessariū, & non est necessariū eos
scire veritatem & hoc non accidit tamen
in legibus, sed in primis cognitis: si-
cut accidit hominibus, qui in principio au-
dierunt sciam Loquentium. Isti. n. per
consuetudinem negant naturam esse,
& et veritatem. & negat et necessariū
esse, & ponit usā possibilis esse. Et
induxit hoc, per quod locutus fuit de
causis. multæ. n. leges ponunt hic esse
scientes res infinitas, & quod ab eis
proveniunt res infinitæ. Et, cū d. im-
pedimenta per consuetudinē, indu-
xit et aliud impedimentum, quod acci-
dit per humanam naturam, & dixit.

nisi per
prepara-
tione & cō-
prepara-
tione
bonitatem
Idem. la
Aia. ch.
& c.

Aliqui igitur, nisi mathemati-
ce loquentes, non admittunt. Qui-
dam vero non nisi exemplis uten-
tem. Quidam autem dignum ducunt,
ut testis producat aliquis Poe-
ta. Et quidam exacte osā. Quos-
dā vero tædet certitudinis, aut
propterea quod non possunt conse-
qui, aut per curiositatem. habet
enim certitudo tale aliquid, qua-
re ut in contractibus, ita & in ora-
tionibus illiberale esse quibus-
dā apparet. Quapropter opor-
tet peritum esse quod singula ad-
mittenda sunt: quoniam absurdum est
simul scientiam, & modum scien-
tiæ querere, neutrum autem fa-
cile accipere est.

Abfur-
dum est
sciam
modum
ut quæ

*Et quidam homines, si homo non
locutus fuerit cum eis mathemati-
ce, non recipiunt illud, quod dixit.
Et quidam querunt testimonium
multorum hominum. Et quidā qua-
runt testimoniū versificatoris. Et*

qui-

A quidā querunt loqui secundū per-
scrutationem maximam, & scri-
pturarum. Et quidā cōtristatur
per sermonē perscrutatio, et odiunt
illam, aut quia non possunt retine-
re ipsum, aut quia assimilatio eius
est mala. * scaturit Lando. n. in hoc
est quasi * scaturit Lando in merca-
tione. & sicut scaturit Lando in mer-
catione est vile, ita est in sermone.
Et ideo oportet hominē instrui in
cognitionē via cuiuslibet rei, quā
vult declarare: malum enim est si
nūl querere aliquam sciām, &
modum, secundū quem declarat.
& non est facile aliquod isorum.

I Vult declarare in hoc cap. quod
accidit hominibus in scientijs pp diuer-
sitate naturæ, & pp paucitatem in-
structionis in Logica. Et d. q. qdā
hōes frunt in oī scia demonstrationes
de genere demonstrationum mathema-
ticorū. & hoc accidit pluries in his,
qui non instructi sunt p Logicā. &
iam vidimus aliquos, quib' accidit
hoc p naturam. Et quidā frunt testi-
moniu multorū. & hoc accidit p
naturam. multi. n. hōum non pos-
sunt ptransire sermones probabiles,
& demfantes. & isti, cum concedūt
prima intellecta, non concedunt ea,
nisi inquantū sunt famosa, ita q si
accident q contraria eorum sunt fa-
mosa, negabunt ea. sicut accidit Lo-
quentibus, qui negabant impossibile
aliquid de nihilo, licet ppositio sit
concessa ab oībus, s. impossibile esse ma-
gnitudinē ex non magnitudine, ita
q vidi multos hōes dātes se ad Phi-
losophiā & negabant illam propo-
sitionem esse primā. & sicut negabant

formas speculativas esse proprias ma-
terijs necessario, adeo q Auic. cum
sua famositate f Philosophia dicit,
hōem gnari ex terra esse posse, sicut
murem, & alia multa, q dñr. Et acci-
dit et quibuscūq hōibus frere testi-
moniu Verificatoris. & hoc et acci-
dit p naturam eis, in quibus virtus
imaginatiua dñat sup virtutē cogi-
tatiuam & ideo videmus istos non
credere demfationibus, nisi imagi-
natio concommitetur eas. non. n. pos-
sunt credere nō plenum esse, aut va-
cuum, aut tps extra mundū: neque
credere hęc entia esse non corpora,
neq; in loco, neq; in tpe. & accidit
hoc multis considerantibus in Phi-
losophia Auic. & ista attribuunt ei,
sed non est verū, q eius fuit. Et qui
dā hōes frunt pscrutationem ma-
ximā. & ista est natu Philosophiæ.
Et quidā contristant p sermonem
valde pscrutabilem. & cū in hoc est,
aut quia intellectus eorum non pōt
retinere, & comprehendere ipsum:
& isti impossibile est vt addiscant: aut
pp segnitiam, aut pp errorem cō-
tingentē eis, quia assimilant dispo-
sitionē mercationi, & credunt, q p-
teruire in sermone est malum, sicut
malū est proteruire in mercatione.
& ideo d. Ari. q. necesse est vt hō in-
struat in cognitione viz cuiuslibet
rei, quā vult declarare. Et dixit hoc,
quia ars Logical, qdā est vrs oībus
scientijs, & qdam propria vniciq;
sciz. & hō non pōt esse instructus in
qualibet arte, nisi sciendo vrs, & p-
pria de eis. Et cū dixit hoc, dedit
præceptū valde * vile, & est, vt hō
non addiscat illam cū adiunctione
aliarum sciārū. qm tunc neq; addi-
scent hanc, neq; istā, sicut dixit. qm

Amoen. d.
hoie; pos-
se gharer
terra. Vid.
8. Phy. cō.
46.

Vide 1.
Cō. 100.

Natura
Philoso-
phi est q-
rere maxi-
mā pscru-
tationem.
Secundo
Cōl. 34.

Ans Logi-
ca duplex,
vrs, ppra
Idē. 1. Ph.
c. 3. & 35.
& 8. Ph. c.
70. & 7.
Met. c. 2. et
1. Eth. c. 1.
* Vile p-
ceptum b

1. Ph.
4. &
7.

E iij malum

Metaphysicorum

G malum est quere aliquam sciam, & modū, fm quem declarā. hoc. n. simile est ei, qui docet hoies viam, eff addiscit eam: aut qui intendit medicinari hominem, & iterum addiscit medicinam, sicut de quodam dī, q cum ad infirmum accessit, & propinavit medicinā ei, & inspicit post librum, & mortuus est infirmus.

Certitudinem vero sermonis mathematicam non oportet in cunctis querere, sed in his, q nō habent materiam. Quare nō est naturalis modus, tota. n. natura

H forte habet materiam. Quobrem considerandum est, primū quid nam natura sit. sic enim & de quo Naturalis sciētia est manifestum erit, & utrū vnus sciētie, an pluriū est causas. & principia speculari.

Et non oportet querere in qualibet scientia perquisitionē, sicut in Mathematicis. hoc. n. non oportet querere, nisi in eis, quae non miscentur cum materia. Et ideo iste modus non est naturalis. Videtur. n.

I quod tota natura ferē admiscetur cum materia. Et ideo oportet primo perquirere de natura quid sit. hoc. n. facto apparebunt nobis ea, de quibus perquiratur naturaliter, & utrum considerandum sit in causis principiorum in vna sciētia, aut i pluribus vna. Videtur. n. quod qualibet natura habeat materiam. Et ideo oportet perquirere primo de natura quid sit, & tunc

declarabuntur nobis ea, ex quibus declaratur scientia Naturalis.

Et nō oportet quere. i. & nō oportet hoīem quere vt modus fidei i demonstrationibus Naturalibus sit sicut modus fidei in Mathematicis. Demonstrationes. n. Mathematicae sūt in primo ordine certitudinis: & demonstrationes Naturales consequuntur eas i hoc. Certitudo. n. diuersat in eadem scia. v. g. fm demōne simpliciter, & fm demōnem quia. & cum diuersat i eadē scia, magis diuersat in scientijs diuersis fm genus. Deinde declarauit in quo genere debet hō querere certitudinē, q est in primo ordine, & d. sed hō debet querere hoc in eis, q non admiscēt cum materia, s. mathematicis. & ideo d. Et ideo iste modus non est naturalis. i. & ideo consideratio in hac scia non est naturalis cōsideratio, cum sit de rebus non admixtis cum materia. Et si considerauerit in rebus admixtis cum materia, tū in modo, fm quem nō admiscēt cum materia. v. g. res naturales diuidi in potentia & actum, vnum & multitudinē, & substantiā & accēs. D. d. vī. n. q tota natura ferē admiscet cum materia. i. & iste modus nō est naturalis. quia entia, in quib⁹ considerat, nō admiscēt cū materia: & oīa naturalia ferē sunt admixta cū materia. Et d. ferē, pp intellectum. intellect⁹ enim quīē postrema pfectio hoīs, est abstractus a materia. Et dubitat in hoc, quō d. ferē, & dispō intellectus, q est postrema pfectio hoīs, est dispō intellectum oīum abstractorum in corporib⁹ celestibus. isti. n. sunt postrema pfectio corporū celestium. Et rōdendū est q ipse d. ferē, Dubitium

16
Demiſſe
Mathema
uq ſi i p
mo ordi
ceruoli
nis, & de
monſtra
tione
Naturale
conſequi
tur eas i
hoc. Vnde
inſtantiā.
I
t. de Alia
cōt. i. Vnde
con. Zon.

Quo Me
ſit de reo
nō p adma
us cū ma
terna.

M

Dubitium

Solutio.
rē,

In Prima dubitationes multe proponuntur.
In Secunda eadem examinantur
dubitationes.

Dubitationis causa exponitur. Cap. I.

E

Dilla, quæ quæ-
tur, scientiam, ne-
cesse est in primis
nos percurrere, de
quibusdum dubita-

dum est. hæc autem sunt, & quæ
cunq; de eis aliter quidam exi-
stimarunt, & si quid vitra hæc
prætermisissimum sit. Est autem
operæpretium, aliquid facultatis
habere volentibus, bene du-
bitare. nam posterior facultas
solutio eorum est, quæ ante du-
bitata fuerunt. * Soluere autem
non est, cum nodus ignoretur,
sed intellectus hæsitatio manife-
stum hoc de re facit. quatenus
enim dubitat, eatenus simile quid-
dam ligatis patitur. utroq; nan-
que modo impossibile est ad vi-
teriora pcedere. Quare oēs pri-
mo difficultates speculari par est,
& horū grā, & ppter qd illi, qd
rūt, nisi primo dubitent, siñes il-
lis sunt, qd qnā ire oporteat igno-
rāt, & adhuc neq; vtrū suenerit

Posterior
facultas
lucio pri-
dubitato-
rū est.

F
* Soluere
si ē, cū no-
dus igno-
retur.

A re, in respectu corporis gñabilium.
& corruptibiliū ista. n. dñr magis nā
lia fm famofitate, q illa. D. d. Et id
oportet primo perferuari, &c. q
qn homo sciuerit naturam quid sit,
declarabuntur ei naturalia à non
naturalibus. natura enim vniuersa-
liter est, sicut dictum est, principis
transmutationis in rebus transmu-
tabilibus per se, & principium priua-
tionis transmutationis in rebus, q
quandoque transmutantur & quā-
doque non. illa autem, quæ semper
remanet in eodem modo modorū
transmutationis, s. in motu locali,

equinoce dicitur de eis natura, & de
alijs. D. d. & vtrum cōsiderandum
sit in causis principiorum, & c. i. de-
bet primo perferuari qui voluerit
cōsiderare in hac scientia, vtrum
cōsideratio in omnibus quatuor
principijs est vniuersæ scientiæ, aut plu-
rium scientiarum. quoniam, si fue-
rit multarum scientiarum, tunc om-
nia principia non erunt omnium
entium, sed quedam principia.

Deinde dicit: videtur enim qd
libet natura habet materiam. s. vide-
tur enim qd omne ens habet cau-
sam materialem. &, si ipsa est, nulla
est scientia alia à scientia Naturali.

Deinde d. Et ideo oportet perferuari
primo de natura quid sit. & d.
hoc, quia scientia Naturalis decla-
ratur per duas perferuationes, qua-
rum vna est perferuatio de natura
quid sit, sicut dixit: & secunda est
perferuatio de natura cuiuslibet entis
quid sit. & hoc manifestū est
per se. & Arist. perferuat
tur de hoc I alio li-
bro, qui dicitur
Ana-
lytica.

Metaphysicorum

G quod queritur, an non cognoscere possunt. finis etenim his quod dem non est manifestus, illi autem, qui antea dubitauerit, patefcit. Item melius se habere necesse est illum ad iudicandum, qui tanquam aduersarios, omnes vtrinq. rationes oppositas audiat.

Melius se
habet ad iudicandum,
q. vtrinq.
rationes oppositas au-
dit.

Necesse est nobis considerare primo quaestiones difficiles decedendas in hac scientia, & sunt illae, de quibus quidam existimauerunt existimationes diuersas, & alia, quae

H dimiserunt. Prima enim actio eorum, qui volunt comprehendere scientiam rerum, est perscrutari de difficultibus quoniam non enim comprehenduntur ea, quae sunt post, nisi per dissolutionem quoniam difficultium, quae sunt ante. Et non potest dissolvere ex modo ligamenti qui ignorat ligamentum. & hebetudo intellectus demonstrat quod hoc est sic. hebeti autem contingit simile ei, quod contingit ligato. hebes autem

I non potest intelligere, neque ligatus ire. Et ideo perscrutandum est prius de quoniam omnibus difficultibus, & propter hoc, quod diximus. qui enim querit cognoscere aliquid, antequam perscrutetur primo de difficultate eius, assimilatur ei, qui ignorat locum pedum per viam aequalem. & cum hoc, qui nescit quaesitum, nescit ipsum, quado inuenitur. finis eorum igitur, qui

non perscrutantur de difficultibus, & est ignotum, & finis eorum, qui perscrutantur de eis, est manifestus necessario. Et hominum est ut apud audientem, omnium sermonum affirmantium & negantium sint propositiones necessariae, & sufficientes.

Utendū in hoc tractatu
Iducere sermones disputatiuos, qui affirmant, & destruit idem in omnibus quaestionibus difficultibus huius scientiae. & ista est consuetudo Aristotelis in omnibus scientijs, scilicet in quaestionibus difficultibus. Iste enim quaestiones habent sermones disputatiuos: & nullus scit quantum sunt difficiles, nisi sciat eas per sermones disputatiuos. Sed in scientia Naturali vidit quod melior doctrina est proponere disputatiuum per se, quam in singulis quaestionibus, quado vult facere disputationem super illam quaestionem. In hoc autem lib. vult proponere sermones disputatiuos in omnibus quaestionibus difficultibus, quae sunt in hac arte: & proponere sermonem in eis per se. deinde inducit demonstrationes proprias vnicuique quaestioni in loco conuenienti tractatum huius scientiae. Et forte iste ordo est melior in doctrina huius scientiae: quia communicant scientiae disputatiui in vniuersalitate considerationis. subiectum enim vtriusque scientiae est idem, & ens simpliciter. Et, quia natura sermonum disputatiuorum facit ut proponatur in ordine sermonibus demonstratiui, vidit Ari. quod iste modus considerationis debet poni pars per se in hac scientia, sicut fecit in nomi-

Confiteri
do Ari.
inducen-
tibus in
ijs sermo-
nes diffi-
L
tationes
sermones
demonstra-
tios. Vnde
idē Ari.
cōf. d. 1.
Oppositio
1. Cōf. d. 1.
Vnde Ari.
tra. 1. m.

M

* al. vnde
te
Ens simp-
liciter est
iectum ut
usque ad
tra. 1. m.
& Log.
Idem est
com. 1.

mi-

A multis significantibus intentiones huius scientiæ, contrario ei, qd fecit in alijs scientijs, scilicet in alijs scientijs, exponit nomina apud confyderationem in vnaquaq; questione: in hac autem scientia exponit nomen in vno tractatu, non ad distinguendum nomen æquiuocum, sed numerando intentiones, de quibus cõsiderat ista scientia. Nicolaus autem ordinauit sermonem contra illud, quod fecit Arist. in istis duabus intentionibus, scilicet ordinauit ea, scilicet qd fecit Arist. in scientia Naturali, & putauit se incedere per viam meliorem. & melius est quod Arist. fecit propter causam, quam diximus. Et dixit: Necessè est nobis, &c. i. quia necesse est omni volenti scire res quas sitas in vnoquoq; genere scientiarum inspicere primo questiones illius scientiæ, & perferuari de eis, oportet nos facere hoc in hac scientia. D. d. quæ questiones sunt istæ, & d. & sunt illæ, de quibus quidam existimauerunt, &c. i. & istæ questiones sunt, in quibus homines diuersantur in hac scientia propter difficultatem earum, & aliæ questiones difficiles, de quibus dimiserunt perferuari. D. d. causam in hoc, & d. Prima enim actio, &c. i. & necesse est incipere à perferuatione de istis difficultibus questionibus, quia scientia quæ sita, quæ post acquiritur ex eis, est scientia, per quam dissoluitur difficultas, quæ erit in illis questionibus per dubitationes aduenientes in eis. Et cum d. qd causa, propter quâ incipiendum est perferuari de rebus difficultibus, est qd aduentus difficultatis præcedit ablationem eius: & modus, ex quo aduenit difficultas, est alius à modo, ex quo auferet.

modus enim, ex quo aduenit, est à modis ligamento, & modus, ex quo auferitur, est similis dissolutioni ligamenti. & ideo d. Et nõ potest dissolvere ex modo ligamenti, q igno rat ligamentum, &c. i. & quia nõ est per se q nullus potest dissolvere ligamentum, quod sit in membris motus, ex illo modo, ex quo cecidit ligamentum: & illud, quod accidit intellectui, simile est ei, quod accidit ligato. quoniam quemadmodum ligatum non potest moueri aliquo modo ad finem, quem intendit, ita est de intellectu, quando acciderint ei sermones contrarij. & ideo necesse est vt via, ex qua dissoluantur questiones, sit alia à via, ex qua accidunt questiones: quemadmodum modus, ex quo dissoluitur ligamentum, est alius à modo, ex quo aduenit ligamentum. Et d. Et ideo perferuatũ est prius de omnibus questionibus difficultibus propter hoc, quod diximus. i. propter hoc, quod diximus primo, quia est via ad acquirẽdum scientiã. proportio enim questionum ad animam similis est proportioni ligamenti ad membra: & proportio scientiæ acquisitæ post illas questiones est similis proportioni motus quæ sita post dissolutionem ligamenti.

Deinde d aliam causam, propter quam incipiendum est perferuari de difficultate, quæ est in questionibus, & d. qui enim quærit cognoscere aliquid, &c. i. qui enim cognoscit aliquid, anteq̃ cognoscat quantitatem difficultatis, assimilatur eis, quorum pedes sunt per viam rectã, & nesciunt q sui pedes sunt in illa via. D. d. & cum hoc, qui nescit quæ situm. &c. i. q qui nescit quantum quærit.

Proportio quoniam ad aliam sita est proportio ligamenti ad membra.

Metaphysicorum

G querit, nescit ipse qñ inuenerit est. & cum hoc qui perscrutatus est de aliquo, & nescit quantum est difficile, illud qđ querit, est ignotū apud ipsum. & sic si inuenerit ipsum, nesciet vtrum inuenerit aut non. qui autem scit difficultatem rei, scit finē quem querit, & sic, si inuenerit illū, sciet illud, quod querit. quæsitum enim erat apud illum scitum determinare. D. d. Et bonum est, & c. i. & etiam melius est volentibus iudicare inter homines diuersitates in aliquo vñ sint cognoscētes propositiones, quibus vñ affirmans & negās.

H *Dubitaciones varie ad hanc se emia pertinetes proponuntur. Cap. 2.*

E St autem prima dubitatio de his, q̄ in proœmio quoque dubitauim⁹, vtrum, vnius an multarum scientiarū sit causā speculāri. Et vtrū prima substantię principia solum huius sit sciētiæ considerare, an etiam de principijs, ex quib⁹ oēs demonstrant. vtpura vtrū contingit vnum & idem simul
I affirmare & negare, an non, & de alijs huiusmodi. Quod si circa substantiam est, vtrum vna, an plures circa omnes sint. & si plures, vtrum omnes inter se af fines, an aliquas earum Sapiētiā, nonnullas aliquid aliud appellandum sit. Et hoc etiam ipsum necessarium est vt queratur, vtrum sensibiles substantias esse duntaxat dicendum sit, an præter has, etiam alias. Et vtrū vnum, an plura substantiarum

genera sint. veluti qui formas, & quicq; mathematica harum & sensibilibus media faciunt. & de his igitur, vt dicimus, considerandum est. Et vtrum circa substantias solum speculatio sit, an etiam circa ea, quæ per se substantijs accidunt. Et ad hæc de eodē & diuerso, simili & dissimili, & contrarietate, & de priori & posteriori, & cæteris cunctis huiusmodi, de quibus Dialectici considerare conātur, ex probabilibus solum perscrutantes, cuius est de his omnibus speculāri. Item quæcunque per se eisdem ipsis accidunt. & non solum quid horum vnumquodque est, sed etiam vtrum vni contrarium. Et vtrum ipsa genera sint principia, & elementa, an illa, in quæ diuiduntur, quæ insunt singula. Et si ipsa genera, vtrum quæcunque vltima de indiuiduis prædicātur, an priora. vtpura, vtrum animal, vel homo principium, & magis q̄ singularia sit. Potissimum vero querendum & tractandum
M est, vtrum est aliqua, præter materiam, causa per se, an non. Et hæc separata, an non. Et vtrum vna, an plures numero. Et vtrum est aliquid præter cunctum (dico autem cunctum, cū quicquam de materia prædicatur) an nihil an quorūdam quidem sit, quorundam vero non, & quænam entium talia sint. Itē principia, vtrū numero, an spē definita sint, & quæ in rōnibus, &

A & quæ in subiecto. Et utrū corruptibiliū & incorruptibilium eadē, an diuerſa. & utrū incorruptibilia oſa, an corruptibiliū corruptibilia. Itē, quod omniū difficillimū eſt, & maximā ambiguitatē habet, vtrum vnū & ens, vt Pythagorici, & Plato dicebant, nō eſt aliud quicquā, ſed entiū ſubſtātia: an nō, ſed aliud quid ſubiectū, vt Empedocles amicitia ait, alius vero quidam ignē, etiā alius aquā, aut aerem. Et vtrum principia vniuerſalia ſint, an tanquā ſingularia rerū. Et potentia, an actū. Itē vtrum aliter, an ſecūdum motū. & hæc enim multā dubitationem præbere quæant. Et ad hæc utrū numeri, longitudines, figuræ & puncta ſubſtantiæ quædā ſint, an nō. Et ſi ſubſtantiæ, vtrum ſeparatæ à ſenſibilibus, an in eis. De his enim omnibus non modo inuenire veritatem difficile, verum neque bene ratione dubitare facile eſt.

C Et prima quæſtio quæſtionum difficiliſimum eſt, de qua quaſiuimus in prologo iſtius libri primi, utrū conſideratio de omnibus generibus cauſarum eſt vnius ſcientia, aut plurium. Et vtrum eſt ſcientia conſideratio de principijs ſubſtantiæ tantum, aut eſt etiam eius conſiderare de principijs, ex quibus fit demonſtratio cuiuslibet. v.g. utrū poſſit idem eſſe affirmatiuum & negatiuum inſimul, aut nō, & ta-

lia ſimilia. v.g. utrū equalia eidē ſint equalia. Et etiam, ſi ſcientia eſt conſideratio de ſubſtantiā, utrū illa ſcientia eſt eadē omnibus ſcientijs, aut plures. Et, ſi fuerint plures ſcientia, vtrum natura earum eſt conſimilis in genere, aut debet quædam dici philoſophia, & quædam aliud. Et etiā perſcrutandum eſt, utrū oporteat nos dicere quōd ſubſtantiæ ſunt ſenſibilia tantum, aut ſunt alia ſubſtantiæ ab iſtis ſenſibilibus. Et vtrum ſubſtantiæ habeant vnum genus, aut plura, ſicut dixerunt ponentes formas, & mathematica, quæ ſunt inter iſta & ſenſibilia. oportet enim nos perſcrutari de omnibus iſtis rebus, ſicut diximus. Et vtrum conſideratio eſt tantū de ſubſtantijs, aut etiam de accideñtibz. Et cum hoc oportet nos perſcrutari de eodem & de diuerſo, & de diſimili & ſimili, & de contrarijs, & de ante & poſt, & de omnibus alijs rebus conſimilibz iſtis, de quibus Logici perſcrutantur, qui ponunt opiniones ſuas de opinionibus laudabilibus, et nō bilibus. Et tē perſcrutandum eſt de omnibus accideñtibz, quæ accideñt omnibus iſtis, & de vnoquoque eorū quid ſit. & non de hoc tantum, ſed vtrum contradicans ſibi adinuicem. Et vtrum principia, & elementa, & genera ſint per ſe, aut ſint per ſingularia, in q̄ diuiduntur.

Et,

* a. l. domi
nalibus.

Metaphysicorum

G Et, si sint genera, utrum genera, aut sunt principia per motū. ista enim quaestiones sunt difficiles. Et valde intricatae. Et cū hoc oportet nos perscrutari, utrum numerus et longitudo, et etiā figura, et puncta sint substantia, aut non. Et, si sunt substantia, utrum sint abstracta et a sensibilibus, aut sint in eis. Difficultas enim nō tantum est in cōprehendere veritatē istarum rerum omnium, sed non est facile quaerere de eis secundum difficultatē earum secundum sermonē valde. 1.

H per quod disponitur materia) aut non est aliud. aut in quibusdam rebus est aliud a toto, et in quibusdam non, et qua sunt ista entia. Et utrum principia sint determinata in numero, aut forma, et loco. Et utrum principia corruptibilia sint principia incorruptibilia, aut diuersa. et utrum omnia principia non corrumpuntur, aut corrumpuntur principia corruptibilia. Et est perscrutandum est de quaestione magis difficili omnibus istis quaestionibus, utrum vnu et idem est substantia omnium entium, et non est aliud sicut dixerunt Pythagorici, et Plato: aut non, sed est aliud substantia, sicut dixit Empe. amicitia, et alius ignem, et alius aquam, et alius aerem. Et utrum principia sint vniuersalia, aut sint sicut singularia rerum particularium. Et utrum sint potentia, vel actu. Et utrum sint principia alio modo,

utrum cōsideratio, &c. et intendit per genera causarum causas diuersas diuersorum. causae enim diuersorum generū sunt diuersae. v.g. principia rerū naturalium, et principia rerū mathematicarū, et principia rerum abstractarū. D.d. Et vtrū est scientia cōsideratio, &c. i. et si cōsideratio in omnibus principiis est vnius scientiae, vtrū illa scia debet cōsiderare in principiis substantiae, et vniuersalium entium tū, aut cum hoc debet cōsiderare in principiis cognitionis, quae sunt prima intellecta. v.g. cōsiderare in sermone dicentium posse esse, ut affirmatiua et negatiua in simul sunt veræ, et in sermone negatiui quod aequalia sunt eisdem aequalia: et vtrū in sermone negatiui principia. D.d. Et est, si scientia est cōsideratio, &c. i. etiā, si scientia debet cōsiderare de substantijs, vtrū illa scia est vna, aut plures. Si enim substantiae fuerint diuersorum primorum principiorū, continget cōsideratio de eis an sit pluribus quā vni scie. &c. si fuerit conuenientiū primorum principiorum, utrum cōsideratio de

1.
Ox. de
for. i. ge
nū sunt
ueria. 1.
1. Met.
& 1. 1.
10. & 11.
1. 19. &
Caus. 1.

M
Princa
cogniti
na, & p
cipiū in
stantia
et. Idem
Phy. 11

A de eis erit vnus scientiz. D.d. Et si fuerint plures sciz, vtrum, &c. i. & si cōsideratio de entibus fuerit pluriū scientiarum, vtrum oēs sint species vnus genoris, s. partes vnus scientiz, aut sunt diuersarū scientiarū, adeo q̄ quædam dī Philosophia, & quædam scia Naturalis, & quædam Doctrinalis. D.d. Et ēt perscrutandū est, vtrū oporteat nos dicere q̄ substantiz, &c. i. & necesse est nobis perscrutari, vtrū sint aliz substantiz à substantijs sensibilibus, aut nulla est substantia p̄ter istas. D.d. Et vtrū substantiz habeant vnum genus, &c.

B id est &, si aliqua est substantia alia à substantijs sensibilibus, vtrum illa substantia est eadē natura, aut plures nature, sicut dicit illi, q̄ substantiz sunt res abstractæ, s. & sunt forme nō abstractæ, & sunt res sensibiles: & mediz inter formas & res sensibiles, & sunt mathematicæ. D.d. Et vtrum cōsideratio est t̄m de substantijs, &c. i. & etiā perscrutandum est, vtrū perscrutatio in hac scientia est de substantijs t̄m, aut de accidentib⁹, aut de vtroq̄. D.d. Et cū hoc oportet nos perscrutari de eodē & de diuerso. id est, & oportet nos perscrutari Et de consequentibus essentialibus, quæ appropriant enti in eo

C q̄ est ens. v.g. idem & diuersum, & sūt & dissimile, & contrariū & non contrariū. Omne enim ens, q̄ fuerit cōparatum ad aliud, aut erit idē aut diuersum, aut sūt aut dissimile, aut contrariū aut non contrarium. Et vtrū oportet perscrutari de oībus, de quibus Disputatores assidue sunt disputare p̄ sermones famulos laudabiles. *Philosophus enim & Logicus cōueniunt in perscrutacione de istis rebus, quia vtrq̄ cōsiderat de

ente simplr. D.d. Et etiam perscrutandum est de oībus accidentib⁹, &c. id est & perscrutandū est in istis questionibus de reb⁹, quarū prima est, quid est vnusquodq̄ eorum, & quæ sunt accidentia p̄pria eis. & non de hoc t̄m, sed & de illis, quæ sunt contraria eis, aut nō contraria. Per oīa enim ista cōpletur perscrutatio de istis, quæ intēdunt scribi, s. per cognitionē trium, s. priorū, & posteriorū, & oppositorū. D.d. Et vtrū principia, & elementa, &c. i. & perscrutandum est, vtrū rerū principia, & elementa eorū sint genera, aut indiuidua, in quæ diuidūtur in postremo genera. Et, si genera sint digniora vt sint principia q̄ indiuidua, vtrū genera remotissima ab indiuiduis sint magis digna, aut genera p̄pina, ita q̄ dignissimū eorum sit species, quæ diuidit in indiuidua. v.g. p̄scrutari quod est magis primū, animal aut homo, aut indiuiduū animalis aut hominis. Et si asal & homo sint priora suis indiuiduis, vtrū homo sit prior asali, aut animal homine.

D.d. Et ēt oportet nos multū perscrutari. i. & oportet nos querere, vtrū in indiuiduis substantiz est alia causa, p̄ter materiā, & est forma, aut nō, & d. hoc, quia ista causa fuit nota ab eo solo in rei veritate inter oēs Antiquos. D.d. Et vtrū ista causa differat a m̄, aut non. & d. hoc, ne aliquis existimet ipsam esse materiā quoquo modo. D.d. Et vtrū ista causa sit vna. i. forma. D.d. Et vtrū est aliquid p̄ter totū. i. vtrū est aliquid additū corporibus naturalibus, aut nihil est hmoi, aut hoc est in quibusdā, & in quibusdā nō. & innuit p̄ nos alam, & res additas corporibus nālibus cōsimiliū partiū.

D.d.

gicus cōsiderant de ente simpliciter. Idē supra c. i. & 4. Met. te. com. 1.

E

F

Solo Arist. cognouit cū materiam in rei veritate. Idē 1. Physico. com. 79.

Metaphysicorum

Viñ. l. Ph.
c. 6. cōfite

G D. d. Et utrū principia, &c. i. & etiā perſcrutandū eſt de principijs rerū cōpoſitarū, vtrum ſint vnū ſm formā, aut ſint plura numero. & dico vnū ſm formā vnum ſm definitionē. & dico ſm numerū ea, quę ſunt numerata ſm locū. D. d. Et vtrum principia corruptibilium, &c. i. & ē perſcrutandū eſt, vtrum principia rerum corruptibilium ſint principia incorruptibilium, aut alia. & ſi alia, utrū oīa non corruptantur, aut ſolummodo non corruptant illa, q̄ ſunt principia incorruptibilium, principia vero corruptibilium corruptunt. D. d. Et ē perſcrutandū eſt de q̄ſtiōe magis difficili, &c. i. & ē perſcrutandū eſt, vtrum vnum, quod eſt principium numeri, ſit vnū, quod eſt ſubſtātia vniuſcuiuſq; entium ſenſibilium, aut ſm q̄ dicit Pythagoras, q̄ illud eſt elementū entium, aut q̄ entia ſunt numeri. aut ſm q̄ dicit Plato, q̄ eſt ſubſtātia vñs oībus entibus, aut vnū numerale ē accidens, & vnū, qd eſt ſubſtātia, & elementū oīum entium eſt natura alia à natura vni⁹, ſicut dicit Empedocles q̄ vnū, quod eſt ſubſtātia entium, eſt aīnīcīa, aut lis. & ſicut **I** Antiqui naturalī dicebant, q̄ vnū quodq; qd eſt ſubſtātia entī, eſt ignis, aut aer, aut aqua. D. dicit. Et utrū p̄cipia ſint vñs, &c. i. Et utrū principia rerum ſint vñs, aut ſingularia. Et utrū ſint potentia, an actū. D. d. Et vtrum ſint principia alio modo, &c. i. & etiā perſcrutandū eſt de principijs, vtrum ſint principia, ſm q̄ ſunt mouentia, aut ſecundū alium modum ceterarū cauſarum. & intendit q̄ōnem contingentē in primo motore. Deinde dixit. Et cum hoc oportet nos perſcruta-

ri, vtrum numerus, & longitudo, &c. i. etiā perſcrutandū eſt de rebus mathematicis, v. g. de numero, & magnitudine, vtrum ſint ſubſtātia, an accidentia. Et, ſi ſint ſubſtātia, vtrum ſint abſtractę à ſubſtantijs ſenſibilibus, aut ſint exiſtētes in eis tali modo, q̄ nullā habeant conſtitutionem, niſi p̄ ſubſtācias ſenſibiles. D. d. difficultas. n. &c. i. oēs. n. iſtę quęſtiones non iſtę ſunt difficileſ propter difficultatem comprehendendi in eis, immo difficile eſt etiā ſcire difficultatem earū quanta ſit. Et cum cōpleuit numerationem illarū q̄ōnum, incēpit inducere ſermones Logicos in ſingularib⁹ q̄ōnib⁹.

SUMMA SECUNDA.

Examinantur propoſitę difficultates.

Difficultates difficultates de cauſarum, principiorum, ac ſubſtāciarum cognitione. Cap. 1.

Primū itaq; de q̄bus primo diximus, utrū vnus, an pluriū ſcientiarum ſit oīa cauſarū genera ſpeculari. Vnius. n. ſcientiæ, quomodo eſſet principia, cū non ſint contraria, cognoſcere. Item multis entium, non oībus, omnia inſunt. Quo nanq; mō poſſibile eſt motus principium in immobilibus eſſe, aut boni naturam, ſiquidem omne, quodcūq; per ſe, & propter ſuā ipſius naturam bonum ſit, ſinis eſt, & ita cauſa, qm̄ illius gratia cetera & fiunt, & ſunt: ſinis autem & cuius cauſa actionis cuiuſdam ſinis eſt, actiones vero omnes cum motu. Quare in immobilibus

Verū vñs
an pluriū
ſciarū ſit
oīa genera
cauſarū
ſpeculari

M

A mobilibus nō cōtingere queas hoc principium esse. non autē esse contingat quicquam per se bonum. Vnde in Mathematicis nihil per hāc causam probatur, nec est aliqua demonstratio, quare eius, quod melius, aut peius, & omnino alicuius talium, nemo mentionem facit. Quapropter quidam Sophistarum, vt Aristippus, spernebat eas. I alij .n. artibus, ac ipsi et illiberalibus, vt in Fabrilis, et Coriaria, in quiebat, cur melius, aut peius, **B** de oib⁹ dicit Mathematicas autē, nullam de bonis, & malis rationem facere. At si plures sunt causarum scientiæ, & alia alius principij, quam earum dicēdū, eam esse, q̄ q̄ritur? aut quis illorum, qui eas habent, rem quę quęritur, maxime sciet? contingit .n. eidem oēs modos causarum inesse. vt puta domus, vnde quidem motus, ars & faber: cuius vero causa, opus: materia autem, terra, & lapides: forma vero, definitio. Ex his itaq; quę **C** ab Antiquis determinata sunt, quę scientiarum appellanda sit Sapientia, rationabile videatur vnamquāq; ita appellandam esse. Verum, quatenus principalissima & honorabilissima, & cui ceteras scientias tanquā ancillas non contradicere decet, illa est ipsius finis & boni. huius .n. causa cetera. Quatenus vero primarū causarum, & eius, qđ maxime scibile definita est esse, ipsa vtiq; substantia fuerit,

cūm .n. multipliciter sit idē sci⁹ **D** re, magis qđ illū scire dicim⁹, qđ qđ nā sit ipso eē cognoscat, qđ illū, qui ipso nō esse. Istorum autē ipsorū, alterū altero magis, & maxime illū, qui qđ est non vero illū, qui quātū, aut vale, aut quid agere, siue qđ pati natura aptū est. Idē et in ceteris tūo scire vnumquodq; eorū ēt, quorū demōstrones sunt, arbitramur, cū quid est sciamus. vt puta qđ est tetragonism⁹, qđ inuētio medię, similiter & de ceteris. Circa generationē autē, & actiones totāq; trāsmutationē, cū sciamus motus principij, hoc autē aliud, & fini oppositū est. Quare altē⁹ **E** rius esse sciēz videatur harū causarum vnamquāq; speculari.

^{a. l. non alutius.}

Dicamus nunc primo de prima questione, Vtrum consideratio de omnibus generibus causarum est vnius scientia, aut plurius. Et quomodo est possibile vt vna scientia, principia sciat, qua non sunt contraria. Manifestum est igitur quod oīa multa principia non sunt omnium entium. Quia nō dicimus quomodo pōt eē principia motus in rebus nō mobilibus: et quomodo natura boni est in oībus rebus imo mobilibus, si omne, quod est bonū per se & per suam naturam, est finis & complementum, & est secundum hunc modum causa. rei .n. sunt propter illud finis .n. & illud, propter quod fit, aliud est

com-

Metaphysicorum

G complementum alicuius actionis. & actiones omnes fiunt per motum. Notum est igitur quod impossibile est quod iste finis sit in rebus immobilibus, et in eis aliquod bonum per se non est. Et ideo in scientiis Mathematicis nihil declaratur per istam causam. et nulla demonstratio fit per illam, nec quia est melior, neque quia est vilior. Et vniuersaliter nullus hominum inuenit istam talem causam

H in mathematicis scientiis. Et ideo quidam Sophistarum dimiserunt, sicut fecit Aristippus. in alijs autem artificeis, Verbi gratia Carpenteraria & Sutoria, illis dicitur melius et vilius. et artifices istius artis non perscrutatur omnino de bonis, & malis. Manifestum est igitur, quod scientia causarum multa sunt. & omni causa, & principium habet aliam scientiam, scilicet principium alterius scientie.

Ita. Querendum est igitur, qualis scientia istarum est digna, ut dicatur Philosophia: & qualis scientia est digna, ut vocetur Philosophia. & sic notificabitur illud, quod querendum est hic. impossibile est. n. ut species omnium causarum sint eiusdem rei, sicut domus. causa. n. domus, ex qua fit motus, est artificium, & adificator: & causa, propter quam fit domus, est operatio: & materia domus est la-

tum, & lateres: & forma domus est terminus eius. Secundum igitur quod distinximus, & diximus qualis scientia debet vocari Philosophia, continget ut omnis scientia vocetur Philosophia. Philosophia autem alia & prior, & nobilior, quam scientia alia consequitur, necesse est ut sit causa complementi, & boni. alia. n. causa sunt propter istam causam. Et iam diximus primo, quod Philosophia primum causarum, & illud, quod est valde sciri, est scia substantia. Res. n. multis modis scitur. & plus quod scitur est de sua substantia. Et, cum voluerimus scire vnamquamque rerum habetis demonstrationem, nos existimabimus notificare eas, quando sciimus quid sunt. v.g. quid est quadratura dicemus igitur, quod quadratura est modum inuenire. & similiter de alijs. Generationes autem, & actiones, & omnis transmutatio sciuntur a nobis, quando scierimus principium motus. & ista causa est alia a causa complementi. Manifestum est igitur, quod cognitio vniuscuiusque istarum causarum, habet aliam scientiam.

Dicamus nunc primo, &c. Intendit per omnia genera enulari quatuor causas. & quasi dicit, utrum perscrutatio de generibus causarum est vniuscuiusque, aut plurimum
D.d.

A D.d. Et quomodo est possibile vt
sciar principia, q̄ nō sunt contraria.
& ista propositio est probabilis, s. di
cens, q̄ scientia contrariarum est ca
dem. & non sequitur ex hoc dicere,
q̄ scientia contrariarū est eadem, q̄
scientia eorum non contrariarum
non est eadem, nisi supficietens, &
fm q̄ apparet exterius. & ideo iste
sermo est Logicus, fm q̄ fuit dictū,
q̄ sermones v̄itati in hoc tractatu
sunt Logici. Iste autem sermo esset
verus, si esset verum q̄ illa, quorum
scientia est eadem, sunt contraria.

B D.d. Manifestum est igit, q̄ omnia
principia, &c. i. & etiam manifestū
est per se, q̄ non inveniunt oēs cau
sae quatuor in oībus generibus en
tium. v.g. q̄ in rebus immobilibus
non debet aliquis querere causam
mouentem: neq; potest dicere, quo
modo est possibile, vt in eis sit cau
sa mouens. & intendebat Mathema
tica qm̄ licet fiat in re mota, tñ non
mouetur nisi accidentaliter.

C D.d. & quomodo natura boni est,
&c. i. quomodo causa, quae est finis,
inuenit in rebus immobilib⁹, cum
illud, quod est per se, & naturaliter
finis, est illud, ad quod mouet illud,
quod innaturum est perfici per illud.

Et, cum proposuit has propositiones
pro veris, accepit cōuerſas earū
pro veris. D. d. & est fm modū hūc
causa, &c. i. & ista causa, s. finalis est
fm hunc modum causa, i. fm, q̄ mo
uetur ad illam illud, quod perficit
per illam illud n. quod est anse, est
pp̄ illam. & hoc manifestum est de
causa finali. D. d. finis n. & illud pro
pter quod, &c. i. & necessarium est
vt finis sit in rebus mobilibus: quia
finis est finis actionis & motus. qđ
igitur caret motu, caret fine, nisi qđ

uoce. D. d. Notum est igitur, q̄ im
possibile est, q̄ iste finis sit in rebus
immobilibus, &c. i. propter istos ser
mones, quos dixim⁹. & dixi per se,
quia potest contingere, vt in rebus
immobilibus sit bonum, sed non p
se. Et debes scire, q̄ illud, qđ disponi
tur per bonum, est causa finalis. bo
num enim est desyderabile: & cau
sa finalis est desyderabilis. D. d. Et
ideo in scientijs Mathematicis, &c.

1. quia ista causa non inuenitur in
mathematicis, ideo nō datur in eis
in aliqua re quæſita finalis causa: ne
que in eis sit demōstratio, cuius ter
minus medius sit ista causa. & ipse
dicit in tractatu, de quo loquitur in
principijs Mathematicorum, q̄ ordi
natio, &c. i. ordinatio numerorū,
& magnitudinum inuenitur in eis.
& indiget hoc perſcrutatione. D. d.
& ideo quidam Sophistarum, &c. i.
negabant eam esse in omnibus sciē
tijs, quia non reperierūt eam in fir
missima scientiarum, s. Mathemati
cis. Deinde d. in alijs autē artifijs,
&c. i. in artifijs autem concedebat
causam finalem esse. melius n. aut
vilius proueniunt ab hac causa.

Deinde d. & artificeſ istius, i. artis
Mathematicorum. D. d. Manifestū
est igitur, q̄ scientia causarum, &c.
i. q̄ cum quædam entia habent pro
pria quædam generum causarū, &
non quædam, necesse est vt scientiæ
diuerſentur propter diuerſitatē ea
rum in principijs, & vt sint modi de
monstrationum v̄itatarum in ali
qua arte alij à modis demonstratio
num alterius artis. ergo artes, & sciē
tiæ sunt plures. Deinde d. Querē
dum est igitur qualis scientia, &c. i.
& cum declaratum est plures scienti
as esse: & est iam famoſum hic esse

Metaph. cū cō. Auer. F

Pōt conſi
gere q̄ in
rebus im
mobilib⁹
sit bonū
sed n̄ p se

Mathema
tica licet
ſint in re
motā, tñ
ſi mouent
nū per ac
cidentia

Metaphysicorum

G scientiam, quæ dicitur philosophia: querendum est quæ est illa scientia. quoniam, si vna scientia esset oſum rerum, tunc illa scientia deberet dici Philosophia. D.d. impossibile est enim, vt species causarum, &c. idest & necesse est, vt quædã scientiæ sint propriæ ad dandã aliquã causam sine alia, qm nō quodlibet genus, de quo scientia cōſyderat, habet quatuor causas, sicut domus habet. Et intendit, q hoc non inuenitur nisi in scientia Naturali cō. D.d. Secundum igit q narrauimus, &c. idest & causæ sunt plures, & Philosophia

H est cognitio causarum: & in omni scia cōtinetur cognitio causarum, quæ sunt in illo genere: cōtingit vt omnis scientia debeat dici Philosophia. sed nos posuimus hoc esse scientiam aliã à scientijs particularibus, quæ dicitur Philosophia, quod est dubitatio. D.d. Philosophia autem altera, &c. idest, sed si cōcēserimus, q ois scientia dicitur Philosophia, tamen necesse est, vt scientia, q dicitur Philosophia simp̃r, sit illa, quæ cōſyderat in causa finali vltima omnium entiu. oēs autē causæ sunt propter istam causam. D.d. Etiam diximus primo, q Philosophia causarum, &c. i. q illud, q dicitur Philosophia, est quæ notificat cū causa finali prima causam primã, quæ est forma, & substantia. scientia enim, q attribuitur cognitioni causarū primarum, est scientia, q est magis digna, vt dicatur Philosophia. Res. n. vt dixit, notificatur multis modis. & magis quod notificatur est p suã substantiam. & pp hoc ista scientia debet dici Philosophia, & non Naturalis scia. Scientia n. Naturalis cōſyderat etiã de duabus primis cau-

sis, scilicet motore, & materia: ista autē de duabus causis vltimis, scilicet forma & sine. Et, quia hæc duæ causæ sunt meliores illis, ideo ista scientia ē melior Naturali. Finis autē est melior alijs causis, q aliæ causæ sunt pp illã. Forma autē est melior alijs, quia scientia rei per illã est perfectior q scientia rei per aliam. D.d. testimonium super hoc, q scientia substantiæ est perfectior scientia, q sit per aliam rem omnium rerum existentium in re, & d. Et cū voluerimus scire vnãquãq; rerū, &c. idest & signū eius, q scientia substantiæ est perfectior omni scientia, est, L. q cū nos quæſiuerimus scire aliquid per demonstrationem, nō reputamus ipsum esse scitum, nisi qn nos intellexerimus in nobis, q scimus illud secundum quid. i. per suã substantiam, & definitionem. Deinde dedit exemplum, & d. ver. gratia q nos non videmus nos scire* quadratum æquale superficiæ, nisi quando sciuerimus q est illud, cuius latus mediū inter duo latera superficiæ est æquale. D.d. Generationes autē & actiones, &c. i. generationes autē, & actiones nō sciunt vere, nisi qn sciuerimus naturam motus, & agēs eū. Deinde d. & ista causa est alia à causa complementi. & intendit causam, quæ est principiū passionis, scilicet subiectum, & materiam. D.d. Manifestum est igitur, q cognitio, &c. idest declaratū est igitur ex hoc, q cognitio vnusculiusq; generū istarum causarum habet scientiam propriam: & quod est hæc vna scientia, quæ dicitur Philosophia, quæ proprie cōſyderat de prima forma, & primo sine.

q dicitur de
duabus
causis
scilicet
motore
& mat-
ria: ista
de duabus
videtur
forma, &
hinc
Idē i suo
prologo
sup. i. Phy
si. & 4. Me-
ta. com. i.
& 7. Met.
c. 5. & 12.
Met. cō. 6.

* a. l. qua-
draturā

M

Prima Philo-
sophia p-
prie con-
siderat de
prima for-
ma, & pri-
mo sine.

Secūda Natu-
ralis con-

At

A At vero & de principijs demonstratiuis, vtrū vnus sciētiæ an plurium sunt, ambiguū est. Dico autem demonstratiua, opinionones cōmunes, ex quibus oēs demonstrant. vtrū q̄ necesse est oē, aut affirmare, aut negare: & q̄ impossibile est simul esse & non esse: & quæcūq; alię similes propositiones sunt. Vtrū vna istarū, ac substantię sciētia est, an diuersa. q̄ si non vna, vtra dicenda est illa esse, q̄ nunc queritur. Vnius itaq; nō est rationabile esse. Cur.n. Geometrix magis q̄ cuiuscūq; p̄p̄riū sit de his speculari? Si itaq; æd-liter quidem cuiuscūq; est, de omnibus vero nō contingit, si cuti nec cæterarū, ita nec illius, q̄ cognoscit substantias, p̄p̄riū est de eis cognoscere. Et ad hæc, quō eorum scia erit? qd.n. horū quodq; est nunc quoq; cognoscimus. vtuntur nāq; eis cæterę etiā artes, tanq̄ cognitias. Quod si demonstratiua de eis est, oportebit aliquod genus subiectum esse, & aliquas passiones, & aliquas eorū dignitates esse. de oibus.n. demonstrationē esse impossibile est. siquidē necesse est ex q̄busdā, & circa quippiā, & quorūdam demfationem esse. Quare accidit cūctorū, q̄ demōstratur, vnū quoddā genus esse. omnes.n. demonstratiuę vtuntur dignitatibus. At vero, si altera, quæ de substantia, & illa, quæ de his, vtra earum principior, & prior est, vniuersa-

liter enim, & maxime principia omnium dignitates sunt. Et, si non est Philosophi, cuius alterius erit de eis verum, & salsum speculari?

Et etiam vtrum principia demonstrationis sint vnus scientia, aut plurium, est dubium. Et dico principia demonstrationis illud, quod est acceptum de propositionibus vniuersalibus, ex quibus queritur demonstratio super omne quid. v.g. dicere quod de quolibet affirmatio, vel negatio: et impossibile est affirmare, & negare infimul: et alia propositiones finis sibi. Nos igitur perscrutabimur, vtrū sciētia istorū principiorum, & sciētia substantia sint eadem, aut diuersa. & si nō sint eadem, quæ sciētia istarū debet dici nōte sciētia q̄ sita in hoc loco: nō.n. necesse est vt oīa sint vnus scia. Et cū hoc, quō erūt ista vnus sciētia. scimus.n. esse mō vniuersalē earum, & alia sciētia vtuntur eū: sicut cognitione nota. Si igitur habent demonstrationem, oportet vt habeant aliquod genus subiectum eis, & quadā sint magis latencia, & quadā manifesta vniuersalia. impossibile est.n. vt omnia habeāt demonstrationē, quia necesse est vt demonstratio fiat ex quibusdā rebus, & ad quadā, aut vni eorum. Manifestū est igitur quod accidit.

Metaphysicorum

G ut unum genus sit subiectum omnium rerum habentium demonstrationem. omnes enim modi demonstrationis videntur propositionibus manifestis universalibus. Et etiam, si scientia substantia est alia à scientia principiorum demonstrationis, quæ scientia istorum est prior alia nobilitate? Et quæ earum est fixa per suam naturam? propositiones enim universales sunt principia omnium scientiarum. Si igitur ista
H propositiones non sunt Philosophi, cuius sunt igitur?

Cū notū fuit, q̄ scientia, quæ dicitur Philosophia vere, est illa, quæ cōsiderat de causa formali & finali ultimis, vult modo p̄scrutari, vtrū cōsideratio de principiis demonstrationis est huius scientiæ, aut alterius, si aliqua scientia debet cōsiderare de principiis, & quis est modus cōsiderationis in eis, & cuius generis est. Et d. Et etiā vtrū principia demfatio nis sunt vnus scientiæ, &c. i. & si dixerimus q̄ in principiis scientiarum est cōsideratio, vtrum cōsideratio illa est vnus, aut pluriū. D. d. Et dico principia demōstrationis, &c. i. & dico principia demonstrationis primas propositiones vniuersales, ex quibus adaptatur nobis querere demōstrationem super omne, cuius cognitio est querenda. D. d. Nos igitur perscrutabimur, &c. i. nos igitur perscrutabimur, si principia habent scientiā, vtrū scientia istorum principiorū, & scientia substantiæ, quæ est forma, sint eadē, aut diuersæ. & si scientia principiorum scientiarum est vna,

& scientia substantiæ est alia, quæ earum debet dici Philosophia simpliciter. nō enim est necesse vt omnes scientiæ rerum sint vnus scientiæ. D. d. Et cū hoc, quō, &c. i. ante hoc perscrutandum est, si ista principia habeant scientiam, cuiusmodi scientiam habent. esse. n. eorum notum est nobis naturaliter, & aliz scientiæ ponunt ea fm hunc modū, s. fm q̄ sunt nota per se. D. confirmavit hanc dubitationem, & d. Si igitur habent demonstrationem, &c. i. si habent demonstrationem, necesse est vt habeant genus subiectū, de quo cōsiderat ars cōsiderans in eis, & vt quædam eorū sint manifestiora. L quibusdā, s. vt in eis sint aliqua nota per se, & alia declaranda per illa nota. D. d. impossibile est. n. vt omnia habeant demonstrationem, &c. i. sed necesse est vt demōstratio sit ex quibusdā, & ad quædam, aut ad vnū eorum ad minus. Ista. n. demōstratio est ex principiis notis per se, fm q̄ dictum est in sua definitione, q̄ syllogismus est compositus ex propositionibus necessariis. D. d. Manifestum est igitur, q̄ accidit, &c. i. quomodo erit hoc? & manifestum est, q̄ necesse est vt sit genus subiectum osum habentiū demonstrationem, & vt demfatio in illo genere habeat principia nota per se, & alia non nota, quæ demfantur ab illis principiis. sed in primis propositionibus non accidit hoc, s. vt quædam sint manifestæ per se, & quædam non. sed si hoc est, vnde fuit acquisita scientia eorum? D. d. Et etiam, si scientia substantiæ, &c. i. & si scientia principiorum substantiæ est alia à scientia principiorum scientiarū, quæ igitur scientia istorum duarum est prior alia

A alia, & obfus scientijs nobilitate? & quæ scientia est primo naturaliter & nota per se existimatur. n. q. viles propositiones sunt hmoi, cum sint principia omnium scientiarum. D. d. Si igitur istæ propoñes nō sunt Philosophi, cuius sunt igitur? i. qm, si consideratio in istis primis propositionibus vniuersalibus non fuerit Philosophi, non videtur esse alicuius omnino: quod est *impossibile.

a. l. inopabile. rima ex- ptiuo.

Et in hoc loco accidit in translatione diminutio. & hoc, quod diminuitur, est percrutatio de questione consequenti questione prædicta, fm quod dinumerauit i principio istius tractatus, vbi dixit: Et, si scientia est consideratio de substantia, vtrum illa sciētia, &c. i. licet dubitatio accidat in hac questione sic, qm si scientia substantiæ fuerit vna, cōtingeret vt oēs substantiæ sint vnius generis. & sic erunt oēs res generabiles & corruptibiles: qd est inopinabile. existimatur. n. q. principia corruptibilium sunt incorruptibilia. Et, si sciētia substantiæ sint plures, contingeret vt naturæ substantiarum sint diuersæ. & si fuerint diuersæ, aut erunt confimiles, aut nomen substantiæ diceretur de eis æquiuoce.

B Si igitur fuerint confimiles, cōtinget vt scientiæ substantiarum sint species vnius scientiæ. & si fuerint non confimiles, tūc hoc nomen substantia diceretur æquiuoce pure. & si hoc fuerit, tunc scientiæ substantiarum non reducitur in vnam scientiam: quod est inopinabile. Et pōt intelligi, vtrū via Logicalis, per quā cognoscuntur substantiæ, sit vna, s per definitiōes, aut plures. Si vna, oportet dicere, q est illa vna: v plures oportet dicere, quæ sunt, quæ.

Secunda ppositio.

hoc magis apparet fm intentione: B quia ista eadē percrutatione pcrutatus est in libro de Alia, & in Posterioribus analyticis. & ista pcrutatio est Logicalis. & pp hoc magis appropriatur huic sciētia. Deinde post hoc Iduxit multas questiones, quas nō numerauit i cap. qstionē, & incepit dicere qstionē, cuius initium est diminutum in libro sic.

Rōnes Logicæ magis appropriant huic sciētia q alia. Idem i. Ph. cō. 11

Et omnino, vtrum vna osum substantiarum, an plures scientiæ sunt. Si igitur non vna, cuius substantiæ hæc scientia erit ponenda? Vnam autem omnium esse non est rationabile. etenim demonstratiua vna de oib⁹ accidentibus esset. siquidē oēs demonstratiua ea, quæ per se circa aliquid subiectū accident, speculatur ex cōibus opinionibus. Circa itaq idem genus per se accidentia eiusdem est speculari, & eisdem opinionib⁹. Circa. n. qd est vnius, & ex quibus vnius, siue eiusdem, siue alteri⁹. vnde & accidentia aut⁹ hæc speculabuntur, aut ex his vna.

Vtrū oīm substantiarū sit vna sciēda.

E

* a. l. eadē F

Et oia accidentia habent vnam sciām scientiarum demonstrationis, cum omnis demonstratio ex vniuersalibus propositionibus notificat accidentia singularia in aliquo subiecto. Manifestum est igitur, quod scientia demonstrationis notificat ex propositionibus vniuersalibus accidentia singularia, q accidentia vni generi. Quoniam, si scientia fuerit cognisio demonstrationis,

F iij &

Metaphysicorum

G & alterius scientia est cognitio, ex quibus rebus est illud, & illa est scientia, aut demonstrationis cognitio, aut alia, manifestum est, quoniam cognitio accidentium est, aut scientia demonstrationis vniuersalis, aut vnius modi modorum de demonstrationis.

Apparet mihi, q̄ ista q̄stio est q̄stio dicens, vtrū scientia accidentiū existentium in vnoquoq; generū entium est vnius scientiæ scientiarū artium speculatiuarū, aut plurium

H vna. Deinde dicit. Et omnia accidentia habent vñā scientiā, &c. i. & apparet, q̄ cognitio accidentium est vnius scientiæ, non plurium, & est scientia considerans in genere, in quo existunt accidentia. Deinde dedit causam in hoc, & d. cum omnis demonstratio, &c. i. cum omnis demonstratio, quæ sit de accidentibus, notificat accidentia singularia ex vniuersalibus propōnibus, quæ existunt in re subiecta illis accidentibus. Deinde dicit. Manifestum est igit, q̄ scientia demonstrationis, &c. i. & cum ita sit, manifestum est, q̄ scientia demonstrationis non notificat ex propositionibus vniuersalibus.

I nisi accidentia singularia, quæ accidunt vni generi. i. scientia ergo accidentium est vnius scientiæ generū scientiarum. D. d. Qm̄, si scientiæ fuerit cognitio demonstratiōis, &c. i. & quia quædā demonstratiōes dāt quia, & quædam propter quid, manifestum est, q̄ scientia accidentium aut erit modorū demonstratiōis vniuersalis, aut vnius modi eorum. cognitio igitur accidentium est vnius scientiæ. Et ex hoc sermone accidit

sermo contradicens illi, q̄ diminuit **I** principio capituli: & est, q̄ nos videmus, q̄ quædam sciæ dant de accidentibus vnius generis quia tantū, & quædam de illis accidentibus propter quid: & sunt scientiæ, quæ sunt subalternantes, & subalternatæ, verbi gr̄a Perspectiua ad Geometriā, & Musica ad Arithmeticiam. Si ergo sermo fuerit acceptus in omni scientia vniuersaliter, erit Logica: & si determinatur, erit verus.

Idem. i. Potest.

Item, vtrum circa substantias solum speculatio est, an etiā circa accidentia eia. Dico aut, vtrūta si solidū quædā substantia est, ac lineæ, & plana, vtrū eiusdem scientiæ est ista cognoscere, & q̄ circa vnumquodq; genus accidūt, de quibus Mathematicæ demonstrāt, an alterius. Si. n. eiusdē, demonstratiua quædā erit etiam q̄ substantiæ. non vñ aut ipsius quid est demonstratio esse. Quod si alterius, quæ erit, quæ speculat circa substantiā accidentiarū hoc enim difficillimum reddere est.

Vtrū hæc sciæ sit solum circa substantias.

Et etiam perscrutandum est, vtrum scientia huius quasita hic **M** sit consideratio de substantiis tantum, aut est eius consideratio et de accidentibus contingentibus substantiis. Verbi gratia, si corpus est substantia, & lineæ, & superficies, vtrū cognitio substantiarum, & cognitio accidentium, quæ accidunt vniuersis generū, quæ declarant scientia Mathematica, sunt vnius scientiæ: aut cognitio accide-

Documētum.

tuum

Arium est scientia alterius à scientia substantiæ. Quoniam, si cognitio eorum fuerit vnus scientia, tunc scientia substantiarum est erit ex scientiis demonstrationis, sed nos non existimamus quod sermo, in quo dicitur, quid est hoc, habet demonstrationem aliquam. Et, si scientia accidentium est alia à scientia substantiarum, tunc expositio istius sermonis est valde difficilis.

6 Cum perscrutatus est, vtrum cognitio substantiarum est vnus scientiæ, aut plurium, & vtrum cognitio accidentium est vnus scientiæ aut plurium, vult etiam perscrutari vtrum cognitio substantiarum & accidentiis est vnus scientiæ, scilicet scientiæ, in qua modo consideratur, &c. d. Et ens perscrutandum est, &c. i. & si ista scientia considerat de substantiis, q̄ opponunt accidentibus, vtrum cum consideratione de substantiis considerat et de accidentibus suis, aut scientia substantiarum est alia à scientia accidentium. D. dedit exemplum, sicut diximus, si corpus est substantia, &c. i. v.g. si corpus & superficies, & linee sunt substantiæ, vt quidam dicunt, vtrum cognitio istarum rerum, & cognitio accidentium, q̄ accidit vnicuiq; istorum generum, in quibus considerant scientiæ Mechanicæ, sunt vnus scientiæ, i. vnus artis, aut p̄ vnā viam: aut cognitio accidentiis istarum rerum est scientiæ alterius à scientia istarum rerum, scilicet corporum, & superficiem, & linearum, quas posuimus esse substantias. D. d. dubitationem contingentem, si posuerimus q̄ cognitio eorum est vnus artis, &

d. Qm̄, si cognitio eorum fuerit vnus scientiæ, &c. i. sed, si posuerimus q̄ cognitio eorum est vnus artis, tunc definitiones eorum cognoscunt p̄ demonstrationes simplices. D. d. sed nos non existimamus, &c. i. sed non existimamus q̄ demonstratio potest fieri de quidditate substantiarum, scilicet de definitione earum, & sit de quidditate accidentium. Et cum dedit dubitationem contingentem, si posuerimus q̄ scientia eorum est vnā, deducit etiam inopinabile contingens, si posuerimus q̄ scientia eorum sunt duæ, &c. d. Et, si scientia accidentium, &c. i. q̄ dicere quomodo differunt hæ duæ scientiæ, valde est difficile, scilicet dicere q̄ ars, quæ considerat de substantia, est alia ab ea, quæ considerat de accidentibus.

Item vtrum sensibiles solum substantias esse dicendum est, an præter istas etiam alias. Et vtrum vnū, an plura substantiarum genera sunt, vt hi, qui dicunt formas & media, circa quæ Mathematicas aiunt scientias esse. Quo modo igitur dicimus formas causas, & substantias per se ipsas esse in superioribus sermonibus dictum est. Cum vero multiplicem difficultatem habeant, non minus est inconueniens dicere quidem esse quasdam naturas præter eas, quæ in coelo sunt, illas vero easdem, quas & sensibiles ponere, nisi quod illa quidem sempiterna, hæc vero corruptibilia. Idealem namque hominem & idealem equum, & sanitatem aiunt & nihil aliud simile quid illis facientes, q̄ dicunt

Vnde solus
substantia
sensibiles
inueniuntur

Metaphysicorum

G quidem esse Deos, sed formæ similis hominibus. nec enim isti aliud faciebant, nisi homines æternos. nec illi formas, nisi sensibilia sempiterna. Item si quis præter formas, & sensibilia ponat media, multas dubitationes habebit. Patet etenim quod similiter, & lineæ præter etiam ipsas sensibiles erunt, & aliorum generum singula. Quare cum Astrologia una earum sit, erit & cælum aliud quod præter sensibile cælum, & Sol, & Luna, & cætera similiter, quæ in cælo sunt. At quomodo credendum est talibus? nam immobile non est rationabile esse. mobile autem & omnino est impossibile. Similiter & de quibus Perspectiva tractat, & quæ in Mathematicis Harmonica. & hæc enim impossibile est præter sensibilia esse propter similes causas. si enim sensibilia sunt media, & sensus, parer quod animalia etiam erunt eorum mediorum, & quidem corruptibilium.

I Et etiam perscrutandum est, utrum oportet dicere, quod substantia sensibiles habeant esse ætærum, aut alia substantia sint ab istis sensibilibus. Et utrum genus substantiarum est unum, aut plura, sicut illi dicunt, quod illa, quæ sunt inter formas & sensibilia, sunt substantia, & quod scientia Mathematica sunt istæ substantia, quæ sunt inter formas, & sensibilia. Nos autem iam diximus in sermonibus,

quos diximus de formis; quomodo & dicimus, quod forma sunt substantia, & causa. Sermonibus autem istorum contingit inopinabilis multis modis, & maximo sermonibus dicentium, quod alia sunt substantia à substantiis, quæ sunt intra cælum, & quod illa substantia sunt sicut substantia sensibiles, præter quam quod illa sunt æterna, hoc autem sensibiles sunt corruptibiles. Fingunt enim quod homo in illis substantiis est sicut homo sensibilis hic, & similiter equus, & taurus. sermo igitur istorum est similis sermoni fingentium Deos esse, & quod forma eorum sunt sicut forma hominum. illi enim nihil dixerunt aliud, quam quod homines sunt æterni. & isti etiam sic dixerunt. Et etiam si aliquis finxerit substantias esse inter formas, & substantias sensibiles alias à formis sensibilibus, contingunt ei questiones multæ difficiles. Quoniam, si alia substantia sunt inter formas, & sensibilia alia ab eis, manifestum est, quod sic etiam erunt linea alia à lineis formarum, & à lineis sensibilibus. et similiter unumquodque aliorum generum. Si igitur scientia Stellarum est una istorum rerum, erit etiam aliud cælum à cælo sensibili, & alius Sol, & alia Luna, et sic de alijs quæ sunt in cælo sensibili. Sed quomodo oportet nos credere istis? non

A non. n. est rectū, vt illud cœlū, quod
fingunt, sit immobile. & etiā im-
possibile est oīno vt sit mobile. Et
similiter dicimus de rebus, quibus
vtitur ars Perspectiua, & quibus
vtitur Musica. impossibile. n. est,
vt ista res sint alia à rebus sensibi-
libus, propter cās, quas diximus.
quoniam, si fuerint res sensibiles
inter formas & res corporeas, ma-
nifestum est quod sunt etiam sen-
sus, & animalia inter formas, &
B res corporales.

7 Et etiam p̄cutandum est, vt ū
sint substantiæ abstractæ aliæ à sub-
stantijs sensibilibus, aut non sint ni-
si substantiæ sensibiles t̄sū. Et, si sub-
stantiæ aliæ à sensibilibus sunt, vt ū
sint vnum genus, aut plura: sicut di-
cunt quidam, q̄ substantiæ sunt tres,
s. sensibiles, & formæ, & ea, q̄ sunt in
ter eas, de quibus dicunt q̄ scientiæ
cōsiderant Mathematicæ. Deinde
d. Nos aut̄ iam dixim⁹, &c. i. nos au-
tem locuti sumus quō verum est di-
cere formas esse, & quō sunt causæ
aliorum entium, & quomodo non.

C & hoc est in tractatibus substantiæ
istius libri. D. d. Sermonibus autem
istorum contingit, &c. i. dicentibus
autem substantias abstractas esse, q̄
sunt formæ rerum, contingūt mul-
ta inopinabilia, & maxime dicenti-
bus, q̄ illæ substantiæ, & istæ sub̄æ,
q̄ sunt hic, sunt eadē nosc & defini-
tione, & q̄ nō differunt, nisi quia illæ
sunt æternæ, & istæ gñabiles & cor-
ruptibiles ponunt. n. q̄ homo, q̄ est
in illis substantijs abstractis, est sicut
homo, qui est hic sine aliqua diffe-
rentia in nomine, aut definitione.

Deinde dicit: sermo igit̄ istorū &c. **D**
id est, q̄ dicentes formas esse, simi-
les sunt fingētibz Denm, aut Deos
esse in formis hominū: sicut inue-
nitur in legibus Mahumeti. & isti
enim conueniunt in hoc, q̄ ponūt
homines æternos & generabiles &
corruptibiles cum hoc, q̄ cōueniūt
in definitione & in nosc. Et, cum
dedit inopinabilitatem contingen-
tem dicentibus formas esse, incipit
dare inopinabilitatem contingen-
tem dicētibz formas medias esse i-
ter sensibilia & formas abstractas,
& d. Et etiā, si aliquis finxerit, &c. i.
q̄ sermoni eius contingunt multæ
q̄stiones, quas non pōt dissoluere. **E**
D. d. Qm̄, si aliq̄ substantiæ fuerint i-
ter, &c. i. qm̄, si formæ medię fuerint
inter formas abstractas, & formas
sensibiles, tūc corpus, & superficies, &
linea, et alia subiectōrū mathema-
ticōrū habebūt tres modos forma-
rū, s. formas abstractas, & sensibiles,
& formas medias i-ter abstractas &
sensibiles. erunt igit̄ tres modi cor-
porum, & tres modi superficiū, &
tres modi linearū & sūt de alijs ge-
neribus, de quibus cōsiderat Mathe-
maticus. Deinde incipit dicere alia
inopinabilia cōiungentia huic posi-
tioni, & d. Si igitur scientia Stella-
rū, &c. i. & si ita sit, & scientia Stella-
rum est de Mathematicis scientijs,
tunc erit hoc aliud cœlū à cœlo sen-
sibili, & a iā Luna, & alius Sol. & sic
est de alijs stellis, & orbibus. Et q̄
manifestū est per se, q̄ istæ sermo
e falsus, d. Sed quō oportet nos cre-
dere, &c. i. q̄ sermo eorū esset credi-
bilis, si esset possibile, vt cœlū, quod
fingunt abstractū, esset immobile.
& hoc non possunt dicere, quia po-
nunt cœlū abstractū cōueniens cū

Contra le-
gem Ma-
humeti.

Sola Stella-
rum est de
mathema-
ticis scien-
tijs. Idem.
12. Mc. 4.

Metaphysicorum

G hoc cœlo nōse, & definitione. & abstractum non potest moueri. D.d. Et similiter dicimus de rebus, &c. i. & talia inopinabilia contingunt eis in scientijs Perspectiuis, & in scientijs, Musica, scilicet in hoc q̄ ponunt radios esse, & sonos alios à sensibilib⁹. impossibile est enim vt istæ scientiæ considerēt de alio aliquo, nisi de istis sensibilibus. D.d. & dedit maximum impossibile contingens in hoc q̄si, si fuerint res sensibiles inter formas, &c. i. & q̄ hoc contingit eis, quia concedunt q̄ Mathematici considerant de rebus sensibilib⁹, & ponunt, q̄ istæ res sunt medię inter formas intellectas abstractas, & formas sensibiles & generabiles & corruptibiles. unde contingit eis sensibilia esse æterna alia à sensibilib⁹ generabilibus & corruptibilibus. ergo cōtingit sensus esse alios ab istis sensibus, & vt sint æterni. sensus enī est in capitulo relationis & si sunt æt sus æterni, & sunt etiā animalia æterna, necesse ideo etiā hæc inopinabilia contingunt istis.

H Dubitauerit autem aliquis, circa quæ entia oportet has sciētias quærere, si enim in hoc differret solum à Geometria Geodesia, q̄ hæc quidem eorum est, quæ sentimus, illa vero non sensibilibus est, patet quod præter Medicinam erit aliqua scientia, & præter quamcunq̄ aliarum inter ipsam Medicinam, & hanc medicinam. At quomodo possibile est? etenim etiā salubria quædam essent, præter sensibilia, & ipsum salubre. Simul autē nec hoc verum est, q̄ Geodesia sensibilibus, & corruptibilibus

magnitudinum sit. corrumpere Ratur enim illis corruptia. At neq̄ sensibilibus magnitudinum, neque circa hoc cœlū Astrologia esset. Nec enim sensibiles linee tales sunt quales Geometria dicit. nil enim sensibilib⁹ ita rectū atq̄ rotundum. tangit. n. circulus regulam, non s̄m punctum, sed sicut Protagoras dicebat, redarguens Geometras. nec motus, nec reuolutiones cœli similes, de quibus Astrologia rationes facit. neq̄ puncta eadem naturam, quam stellæ habent.

Et rectum est, quod aliquis quærat questionem difficilem, & dicat in quibus rebus oportet quærere istas sciētias. Quoniam, cum fuerit differentia inter Geometriā, & Medicinā, quod vna earū est sciētia rerum sensibilib⁹ & alia in sensibilibus, manifestū erit, quod erit alia ars Medicina ab arte Medicina sensibili, & erit alia Medicina inter Medicinā, q̄ est in sensu, & hanc Medicinā sensibile. & similiter de vnaquaq̄ aliarum scientiarū, sed quō potest hoc esse? quoniam, si possibile fuerit, vt Medicina alia sit à Medicina sensibili, & vt sit etiā agens sanitatē aliud ab agēte sensibili, necesse est vt sint res recipientes sanitatem, alia à rebus sensibilibus, & vt sit etiā aliud principium à principio sensibili. Et cū hoc dicimus, ut quod

Sensus est in cap. relationis. Vid. s. Metaph. c. 10.

- A** quod sermo dicentium quod Medicina est scientia eorum corporum sensibilium corruptibilium, non est verus. quoniam si ita esset, tunc corrumperebatur per corruptionem corporum corruptibilium. Neque etiam scia stellarum, & celi istius est corporum sensibilium. Non enim sunt linea sensibiles, sicut ponit Geometer. nulla enim res rerum sensibilium est linea recta, aut rotunda, sicut ponit Geometer. circulus enim non tangit mensuram per punctum, sed per lineam, sicut dixit Protagoras in sua reargutio ne contra Geometras. neque motus celi, & circulus eius sunt, sicut disponit scientia stellarum. neque conveniunt puncta cum stellis in natura.
- B** In hoc cap. inducit rationes contrarias in hac questione, dicente, quod Mathematici considerant de natura media, & d. in quibus rebus oportet querere, &c. i. per scrutandum est quod sunt subiecta istarum
- C** scilarum, de quibus considerant Mathematici. scilicet. scilicet. sermonem dicentium, quod considerant de natura media apparet quod necesse est, ut consideratio de eodem sit in diversis subiectis. D. d. Quoniam, cum fuerit differentia inter Geometras, &c. i. quoniam cum fuerit positum quod differentia inter sciam considerantem de rebus sensibilibus, & inter considerantem in istis rebus mathematicis, est quod considerans in mathematicis in istis rebus considerat de natura media inter sensibilia & formas, continget neces-

sario ut consideratio de o sensibili sit duplex, scilicet consideratio in natura sensibilis, scilicet quod est sensibile, & consideratio in natura medij inter formas & sensibilia. Omne igitur sensibile habebit duas naturas. scilicet nam sensibile, & nam media. & sic erit ars Medicinae alia a medicina sensibili. D. d. Sed quomodo potest hoc esse? &c. i. & contingit huic positioni, scilicet si fuerit haec Medicina sensibilis alia ab ista Medicina, ut sint haec Medicinae, recipientes sanitatem, alia ab istis Medicinis sensibilibus, & ut sit hoc agens sanitatem aliud ab agente sensibili. Et, cum induxit inopinabilia contingentia huic opinioni, inceptit et in ducere rationes mouentes eos ad dicendum nam medium esse, & d. Et cum hoc dicimus, quod sermo dictorum, &c. i. Sed cum hoc inuenimus et quoddam rationes, ex quibus pendunt dicentes naturas medias esse. v. g. quoniam, si scia Mathematici coram considerat de rebus sensibilibus generabilibus & corruptibilibus, tunc scia eorum corrumpitur cum corruptione illarum rerum sensibilium: sed nos videmus sciam permanere, & non transmutari cum hoc, quod est in rebus sensibilibus: ergo necesse est ut sit rerum non transmutabilium. D. d. Neque etiam scia, &c. i. neque etiam scientia formarum orbium, & motuum stellarum est istorum corporum sensibilium. Circuli enim quibus utitur Astrologus, & lineae non sunt lineae sensibiles remanet igitur aut ut illi circuli, de quibus considerat Astrologus, sint ficti, aut falsi, aut habeat et aliud ab eis rerum sensibilium. D. d. sicut ponit Geometer, &c. i. & existimabit, quod scilicet, de quo considerat Mathematicus, non est rerum sensibilium. quoniam illud, quod demonstrat

Metaphysicorum

G in scientia Mathematicorum, non est verū in rebus sensibilibus. verbi gratia q̄ linea recta non inuenitur in sensibilibus, secundum q̄ ponit Mathematicus. Geometer. n. demōstrat, q̄ linea recta tangit circulum in puncto: sed linea sensibilis non tangit circulum sensibilem, nisi in linea. Et similiter ponit q̄ sphaera tangit superficies in puncto: sed sphaera sensibilis non tangit superficiem sensibilem, nisi i superficie. & ideo Protagoras sophista redargebat Geometras, & dicebat q̄ sciētia eorum est falsa propter hoc, quod accedit eis. Remanet igitur alterū duorum. autem, istae sciētiæ sunt falsæ, aut subiecta earū sunt res insensibiles. D. d. neq; motus cœli, &c. i. & affirmat opinionem dicentium subiectum scientiarū Mathematicarū est aliud à rebus sensibilibus, hoc est q̄ motus cœli, et circuli eius non conueniūt cum motibus, quos ponit Astrologus loco istorū. neq; naturæ stellarū sunt naturæ puncto rī, q̄ Astrolog⁹ ponit loco stellarū.

I Sunt autem quidam, dicētes esse quidem hæc, q̄ formarū, & sensibilium media dicuntur, nō tamē à sensibilibus separata, sed in eis. Quos quæ impossibilia se quuntur, oīa quidem enumerare lōgi sermonis esset. sufficit autem talia speculari. Nō enim de his solum, vt ita se habeāt, rōnabile est, sed patet, q̄ etiā formas contingeret in sensibilibus esse. eiusdem enim rationis vtraque hæc sunt. Item duo solida in eodem loco necesse esset esse, & nō esse imobilia, in sensibilibus exi-

stentia motis. Et omnino cuius causa quis ponet quidem eā ea, esse autem in sensibilibus eā eadē enim, quæ prædicta sunt, absurdum sequentur. erit nanque aliud quoddam cœlum præter cœlū: nisi q̄ non separatum, sed in eodem loco. q̄ impossibilis est.

Et fingunt quidam, quod ista, quæ dicuntur esse inter formas & sensibilia, habens esse, sed non sunt separata à sensibilibus, immo sunt in sensibilibus. Sed, si voluerimus numerare omnia impossibilia contingentia sermonibus istorum, indigebimus multis sermonibus. sed contenti sumus in hoc, quod diximus. Non enim est necesse, vt hæc media sint in sensibilibus tantum, sed manifestum est quod, si fuerit possibile vt ista media sint in sensibilibus, possibile etiam erit vt forma sint in sensibilibus. sermo enim de formis & medijs est idem. Et etiā, si ita fuerit, continget vt duo corpora sint in eodem loco, & vt sint media imobilia in sensibilibus mobilibus. Et dicimus inuenerit saliter, propter quam causam fingit aliquis hæc media esse, & esse in sensibilibus? & cum hoc, quod diximus, quod contingit sermonibus istorum, accidit etiā eis aliud impossibile, s. vt cœlum sit aliud ab hoc cœlo, non separatum ab eo, sed cum eo in eodem loco. & hoc diff.

Geometer
demōstrat q̄
linea recta
tangit cir
culū i pun
cto: sed li
nea sensi
bilis nō tā
git circulū
sensibilem
nisi i linea
Consi. l. i.
c. c. 3. l. 8.
H
q̄. Ph. c. 30
& c. i. de Ala
te. c. 13.

A difficile potest esse magis eo, quod diximus. ista igitur sunt res valde difficiles in comprehendendo veritates eorum.

9 Et fingunt quidam, &c. i. quidam fingunt formas medias esse non abstractas, sicut predicta secta dicebat formas medias esse non abstractas, sed existentes in sensibilibus. D. d. Sed, si voluerimus, &c. i. sed, si voluerim⁹ dicere oia impossibilia contingentia istis, prolongabit^r sermo. sed contenti erimus, in hoc, quod sufficit in destructione eorum. D. d.

B Non. n. est necesse, vt hæc media, &c. i. & principium impossibile contingentium est q, si fuerit possibile vt formæ mediz sint in sensibilibus, non solummodo erit necesse vt istæ solæ sint in sensibilibus, sed et vt formæ sint in sensibilibus. vtq; n. sunt æternæ, non generabiles neq; corruptibiles. & sermo de his est idem. D. d. Et etiam, si ita fuerit, continget vt duo corpora, &c. i. corpora sensibile & corpus medium sint in eodem loco. D. d. & vt sint media, &c. i. & contingit ex positione mediarum formarum in materijs, vt

C immobilia sint in rebus mobilibus: qd è valde inopinabile. Et contingit hoc, qm illud, quod est abstractum, est immobile. Et deinde. d. Et dicimus vtr, &c. i. & etiam dicens hunc sermonem non pōt inuenire cam, per quam singar formas medias et, & q debet esse in corporibus sensibilibus. ponere. n. eas transmutabiles contradiciti positioni earum in re transmutabili. D. d. & cum hoc, quod diximus, &c. i. q continget dicentibus hoc, vt duo celi sint infiniti in eodem loco. & d. q difficult-

lius potest esse q predicta. innuit D enim impossibilia contingentia dicentibus illas formas esse abstractas, & non in sensibilibus. D. d. Istæ igitur res sunt valde difficiles. & intendit istam questionem, & alias.

Examinatur quæstiones de Generibus. Cap. 2.

Magna itaq; de his dubitatio est, quoniam modo ponendo, veritatem consequemur. Et de principijs, vtrū oporteat genera existimare elementa, & principia, an illa magis, ex quibus inexistentibus quicquam primū est. vt vocis elementa, et principia videatur ea esse, ex quibus primo oēs voces compositæ sunt, sed non vox in communi. & designatio nū ea dicimus elementa, quorū demonstrationes in aliarum, aut omnium, aut plurium demonstrationibus insunt. Item et corporū, et qui plura dicunt elementa esse, et qui vnū, ex quibus oēs ponunt, & ex quibus constāt, principia esse aiunt. vt Empedocles ignē et aquam, et q cum eis sunt elementa ait esse, ex quibus inexistentibus entia sunt: sed nō ea, vt genera entium ponit. Et ad hæc, sijs cæterorū quoq; naturā velit cōsyderare, veluti lectū ex quibus partibus, & quō compositus ē, tūc eius naturā cognoscit. Ex his itaq; rōnibus nō essent principia genera entium. Cū autē singula cognoscamus per definitiōes: principia vero definitionē genera sint: necesse est

Verū gñā
& principia
reri poni
debet, an
E
ex, ex quibus
quocumque
primū est.

Metaphysicorum

G est definitōrū etiā principia genera eē. Et si entū habere scientiam est ipsum habere specierū scientiā, secundum quas etiā dicūtur, specierū principia ipsa genera sunt. Videntur autē quidam etiā eorum, qui elementa entium ipsum vnū, aut ens, aut magnū, aut paruum dicūt, tanquā generibus eis vti. Aut vero non possibile est viroq; modo principia dicere: ratio nāq; substantiæ vna. diuersa vero erit, quæ sit p̄ genera: definitio, & q̄ dicit, ex quibus inexistētibz. Et ad hæc, & si q̄ maxime ipsa genera principia sunt, vtrū prima generū arbitrandum sit esse p̄cipia, an vltima, q̄ de indiuiduis p̄dicant. etenim hoc dubitat. Si enim qm̄ vñā, magis principia sunt, pater q̄ suprema generū. hæc enim de oibz dicunt. Totigitur principia entū erūt, quot prima generū sunt. Quare & ipsum ens, & ipsum vnum principia, & substantiæ erūt, hæc enim de oibz maxime entibus dicunt. Non est autē post, neque ipsum vnū entium esse genus, neq; ipsum ens. necesse etenim est vniuscuiusq; generis dīas et esse, & vnāquanq; vnā esse. impossibile vero est, aut spēs generis de p̄prijs differentijs p̄dicari, aut genus absq; suis speciebus. Quare si vnum, vel ens genus est, nulla differentia nec vnū, nec ens erit. at, si non genera, nec principia erunt: siquidem genera principia sunt.

Idem. 1.
huius. 17

Vtrū p̄cipia
gēa, an vltima
pōda sūt
principia.

Imposse est
aut spēs ge-
neris de p̄-
prijs differē-
tentijs p̄di-
cari, aut
gen⁹ absq;
suis spēs.

Et difficultas est etiā in signi-
ficatione principiorum. perferamus adu-
m est enim vtrum existimandum sit
quod elementa, & principia sunt
genera, aut sunt illa, ex quibus
sunt omnia. Verbi gratia vtrum
elementa vocis & principia eius
sunt ista, ex quibus componuntur
omnes voces, aut sit vox vniuersa-
lis. & vtrum elementa propositionum
sunt propositiones, quarum de-
monstratio habet esse cum demon-
stratione aliarum propositionum:
aut elementa eorum est demonstra-
tio, quæ est omnium propositionū,
aut pluriū. Et etiam qui fingunt
quod elementa sunt plura, & qui
fingunt elementa esse vnum, di-
cunt, quod principia corporū sunt
ea, ex quibus componuntur & con-
stituntur, sicut dicit Empedocles. fin-
git enim, quod elementa sint aqua,
& ignis non vniuersalia eorum,
& quod composita sunt ex eis, &
in eis: sed non dicit, quod ista ele-
menta sunt sicut genera entium.
Et cum hoc si aliquis voluerit sci-
re naturas rerū, debet perferari
ex quibus componuntur. Verbi gra-
tia, si aliquis voluerit sci-
re naturam lecti, perferat abitur ex qui-
bus componitur lectus. cum igitur
sciueris ex quibus partibus compo-
nitur, & quo constituitur, tūc scies
naturā eius. Ex istis igitur sermo-
nibus declarabitur, quod genera
entium

entium

A entium non sunt principia. Si autem
scimus omnia ex definitionibus re-
rum, tunc necesse est, ut genera sunt
principia rerum definibilium. Et
si possibile est ut entia cognoscantur
per formas, per quas disponuntur
entia: et genera sunt principia
formarum: tunc genera erunt
principia scientia entium. Et vide-
tur, quod quidam eorum, qui fin-
gunt, quod elementa entium sunt
vnum et ens, et magnus et par-
uum, faciunt ea quasi genera. Sed
impossibile est, ut principia dicantur
duobus modis. definitio enim
substantia est eadem. et si dictum
fuerit quod principia sunt duobus
modis, continget ut definitio, qua
est ex generibus, sit alia a defini-
tione, qua definit rem ex rebus, ex
quibus est, et sunt in definitione
eius. Et cum hoc, si fuerint genera
principia, considerandum est qua ge-
nera sunt principia, utrum prima,
C aut ultima, quae numeratur numeris.
habet enim dubium. Quoniam, si uni-
uersalia sunt magis prima quam
alia, manifestum est, quod principia
sunt genera altissima. haec enim ge-
nera continent, id est vniuersos di-
cuntur de omnibus, quae sunt sub eis.
Numerus igitur principiorum entium
erit secundum numerum primorum
generum. Et erunt vnum, et ens
principia, et substantia entium.
haec enim in maiori parte dicuntur

de omnibus entibus. Sed impossi-
bile est ut genus entium sit vnum,
aut ens. differentia vero omnium
generum rerum habent esse neces-
sarium. et omnis differentia est
vna numero. et impossibile est ut
genus predicetur de formis diuer-
sis, neque genus predicatur nisi de
formis, quae sunt ei. Manifestum
est igitur, quod si vnum et ens sunt
genera, non necesse est ut aliqua
differentia sit vnum et ens. sed,
si vnum et ens non fuerint genera, B
non erunt principia, cum principia
sint genera.

Et difficultas est et in cognitione 10
principiorum, &c. i. et in cognitione
principiorum est quod sitio difficilis, utrum
principia, et elementa rerum sunt genera,
et vna eorum, aut sunt causa indi-
duales, ex quibus constriuntur res parti-
culares, quae sunt in illis generibus, non
vna genera illarum causarum. v.g. ut
elementa dictionis sunt litterae indi-
viduales, s. voces audibiles, quae di-
cuntur litterae, ex quibus constriuntur
dictiones: aut vox vna, et littera vna
universalis, quae est quasi generis istarum. F

D. d. et utrum elementa proposi-
tionum, &c. i. et sit quae sit etiam, utrum
principia propositionum sint pro-
positiones particulares, quibus vtra-
que in vnaqueque demonstratione,
aut demonstratio simpliciter et vna,
quae est ex propositionibus vniuer-
salibus. Deinde incipit dicere di-
cuntur principia et particularia, non
vna, & d. Et etiam qui fingunt, &c.
id est quod antiqui fingentes elementa
esse plura, et fingentes elementum
etiam

Metaphysicorum

G etiā esse vāum, opinati sunt principia esse indiuidualia, ex quibus constituantur sensibilia, vt Empe. qui fingit q̄ elementa cōpositorum sunt aqua, & ignis, & aer, & terra, cōstituta indiuidualia, non vñ eorū, verbi grā corpus: & q̄ omnia cōposita indiuidualia ex istis cōponuntur, & per ea constituantur: & nō opinatur q̄ genera istorū, aut vñ eorum intellecta sunt elementa vñ. & hoc intendebat cū d. sed nō dicit q̄ ista elementa, &c. i. sed nō dicit, q̄ ista sunt, elementa, sed q̄ sunt quasi genus omnium generabiliū. Et cū d. istos di-

H centes, q̄ principia sunt principia singularia non vñ, incoepit dicere et rōnes eorum, & d. Et cū hoc, si aliquis voluerit, &c. i. & ratiocinatio dicentū singularia eē principia nō intellecta, & q̄, si aliquis voluerit scire quid est lect⁹, perscrutabit de his, ex quib⁹ cōponitur lectus. cū enim sciuerit ea, ex quibus componit, & quō componitur, statim sciet naturam lecti. D. d. Ex istis ergo sermonibus, &c. i. ex istis igit ratiocinationibus, & eis similib⁹ apparet q̄ vniuersalia rerū non sunt principia eorum. Deinde incoepit et dicere ra-

I tuocinationes inducentes vñ esse principia, & d. Si autē scimus omnia ex definitionibus, &c. i. & ista ratio est sufficiens etiā, qm̄, cū fuerit positum, q̄ scientia rerū est per definitiones earū: & fuerit positū, q̄ definitiones sciuntur p̄ genera: manifestum est, q̄ cōtingit ex hoc, q̄ scientia rerum sit p̄ genera earū. & cū coniungetur ei, q̄ scia rei est p̄ principia eius, concludet ex hoc q̄ genera rerum sunt principia. D. d. Et si possibile est vt entia, &c. i. & iste sermo est manifestus. qm̄, cū fuerit

positum, q̄ entia cognoscunt p̄ suas formas, p̄ quas disponuntur secundum quid: & fuerit positū q̄ genera sunt principia istorū formarum: cōcludetur, q̄ entia cognoscunt p̄ sua genera. & cū coniungetur huic, q̄ ea, p̄ quā cognoscuntur res, sunt principia earū, concludetur q̄ genera, quā sunt principia cognitionis, nō sunt principia essendi. D. d. Et videtur q̄ quidam eorum, qui fingunt, &c. i. & dicentes genera, faciūt ea, quā sunt ex eis, sicut vnū & ens, & magnū & paruum, & vñ genera, quā dicunt vniuocē esse principia. & d. hoc videt⁹, quia quidam istorū nō ponūt genera esse principia, nisi ea, quā dicunt vniuocē. D. d. Sed impossibile est vt principia, &c. i. & impossibile est cōgregare, & facere cōuenire istos sermones sibi contradicentes, ita q̄ principia inueniantur duobus modis insimul. principia enim sunt substantiā: & substantia est vna natura: vñ autē & indiuiduale sunt duae naturae. hoc enim intellectum, hoc autē sensibile. Deinde dicit & si dictū fuerit, &c. i. & cōtingit vt definitiones principiorū diuersi ficerent. definitio enim principiorū, fm̄ q̄ principia sunt genera & vñ, est alia a definitione eorum, fm̄ q̄ sunt partes rei definibilis. Et, cū dedit dubitationes cōtingentes ponentib⁹ principia esse aut nō esse geuera, incoepit dicere et difficultatem contingētē, & inquisitionē in positione eorum essendi genera, & d. Et cū hoc, si fuerint gñā principia, &c. id est, & cū hoc, si cōcesserimus q̄ genera sunt principia, nascet⁹ hic locus p̄scrutationis & difficultatis. vñ principia sunt altissima genera, & generalissima, aut vltima, q̄ diuidunt

Vñ & indiuiduale sūt duae naturae: hoc intellectū, hoc autē sensibile.

A in indiuidua, & specialissima. Deinde dicitur: habet enim dubium, &c. i. quoniam, si principia generum sunt magis prima genera, necesse est ut genera generalissima sint principia, cum principia generum sunt genera generalissima. ista. n. genera prædicantur de omnibus, quæ sunt sub eis vniuocæ, si quid. Deinde d. Et erunt vniuocæ, si sunt principia. i. & contingit scdm hoc, ut vnum, & ens sint principia entium. ista enim sunt vniuersalia genera, quæ prædicantur de omnibus fm conuenientiam. D. d. Sed impossibile est ut genus entium, &c. i. sed impossibile est ut vnu & ens sint genera omnium rerum. Sunt enim genera altissima, quorum neutrum collocatur sub altero, & vtrunq; habet differentiam vnā propriam absque eo, qd conueniant in vnā naturam. hoc nomen igitur ens dictum de eis non notificat de eis vnā naturam, cum naturæ eorū sint diuerse. Deinde d. & impossibile est ut genus prædicetur de formis, &c. i. & impossibile est ut aliquid prædicetur prædicatione generis de rebus habentibus formas diuersas, quæ non communicant in vna forma numero: C sed genus non prædicatur nisi de formis, quæ cōcant in vna forma numero. D. d. Manifestum est igitur qd, si vnum, & ens, &c. i. qd, si vnum & ens fuerint genera vniuersalia de prædicamentis, si qd sciantur de eis vniuocæ, necesse est ut intellecta nō haberent differentias, quibus differrent abinuicem in omnibus suis naturis, adeo qd natura substantiæ & qualitatibus sit eadem. Deinde d. sed, si vnum & ens non fuerint genera, &c. i. sed cōdiger istis, si vnum & ens non fuerint genera, qd vnum & ens

non sint principia. ponunt enim q^d D
principia sunt genera. & hoc etiam
continget singentibus, q^d principia
sunt vnum, & ens.

Item etiam media, cum differentijs collecta, erunt genera vsque ad individua. nunc autem quædam videntur, quædam vero non videntur. Et ad hæc differentiz magis principia, q̃ genera. si igitur istæ etiam principia, infinita, vt ita dicam, principia sunt, & maxime si quis primum genus principium ponat. At vero & si principalis species E magis ipsum vnum est: vnũ autem est, quod indiuisibile est: oẽ vero indiuisibile, aut secũdum quantum, aut fm speciem: pri⁹ autem, quod fm speciem est: genera autem magis diuisibilia in species: vnum erit profecto, qđ vltimo prædicatur. non enĩ est homo genus singularium hominum. Item in quibus prius, & posterius est, non est possibile, quod de his dicitur, aliquid præter hæc esse. vtputa si dualitas numerorum est prima, non erit aliquis numerus præter species numerorum. similiter neq; figuræ præter species figurarum. Quod si non horum, multo minus aliorum erunt genera præter species. horũ enim maxime videntur genera esse: in indiuiduis vero non est hoc quidem prius, illud vero posterius. Item vbicunq; hoc quidem melius, hoc vero deterius est, semp pri⁹ est, quod melius est. quare nihil

Metaph. cũ cõ. Auer. G

Of indimi-
nibile, aut
q̄ritatane
specie est.

In inditri-
dis nō ē
hoc peris,
illud po-
sterioris.

Metaph. cũ cổ. Auer.

Metaphysicorum

G horum genus esset. Ex his itaque magis apparent, quae de indiuiduis prædicantur quàm genera, esse principia. Rursus tamen quomodo oporteat ista existimare principia non est facile dictum. Principium enim, & causam esse oportet præter res, quarum principium est, & posse esse separatim ab eis. Tale quid autem esse præter singulare cur quisquam opinaretur, nisi quoniam vniuersaliter, & de omnibus prædicatur? At si propter hoc, quae magis vniuersalia sunt, magis ponenda principia sunt. quare prima genera vtiq;ue principia sunt.

Et etiam perscrutandum est de eis, quae sciuntur cum differentijs, & sunt inter altissimum genus et indiuidua, utrum sint genera, aut existimatur, quod quaedam sunt genera, & quaedam non. Et cum hoc, utrum differentia sunt magis principia, quam genera. quoniam si differentia fuerint principia, erunt principia secundum hunc sermonem infinita. & iste sermo sequitur dicentes, quod principia sunt prima genera. Et est si unus est magis primus quàm aliud: & unus est indiuiduibile: & omne diuisibile diuiditur aut secundum quantitatem, aut secundum formam: & quod diuiditur secundum quantitatem est ante illud, quod secundum formam diuiditur: & genera secundum formam diuiduntur,

et forma secundum quantitatem: erit igitur unus prædicabile postremum magis unus quàm aliud. hoc. n. non est genus cuiuslibet hominum. Et etiam dicamus, quod genera rerum habentium ante & post, impossibile est ut sint aliud, nisi forma illarum rerum. v.g. quod si primus numerorum est dualitas, tunc numerus nihil aliud est quàm forma numerorum. & similiter nulla figura est, nisi forma figurarum. Et si ista sit, impossibile est ut genera sint aliud, nisi forma sua. existimatur enim in maiori parte quod genera sunt forma: indiuidua autem non sunt ante adinueniendum. Et est ea, quorum quaedam sunt nobiliora, & quaedam viliora, semper nobilior est ante vilior. Manifestum est igitur, quod genus non est primum secundum hanc intentionem: et immo declaratur nobis ex istis intentionibus, quod prædicabilia de indiuiduis sunt principia generum. Et est dicamus quomodo est existimandum quod ista forma sint principia. iste enim sermo non est facilis. Primum. n. & causa debet esse aliud ab eis, quorum est primum & causa, & ut habeas essentiam, quando fuerint separata a rebus. Sed quo potest aliquis existimare aliquod tale præter genus vniuersale prædicabile de omnibus? si igitur rectum est dicere

A quod vniuersalia sunt principia, quia sunt vniuersalia; tunc necesse est vt principia sint ea, quae sint magis vniuersalia, quam forma. Et secundum hoc erunt principia genera prima.

11 Cum induxit sermones probantes, qd vna sunt principia, & contradicentes illis, scilicet qd particularia sunt principia, vult modo perferutari de vniuersalibz, quae sunt inter generalissimum & indiuidua, vtrum sint genera, aut no: cum illi, qui ponit vniuersalia esse principia, non ponunt esse ea, nisi fm qd sunt genera.

B Et d. Et etiam perferutandum est, & c. & d. in istis medijs, qd sunt illa, quae cognoscuntur cum differentijs, quia genus altissimum est simplex, & illa media sunt composita ex genere superiori, & ex differentia, per quam diuiditur istud genus.

C sunt igitur, sicut dixit, cognita cum differentijs, idest cum differentijs adiunctis cum eis. & perferutatur vtrū omnia sint genera, aut quaedam. & dicit hoc, quia species specialissima non est genus. Et incoepit in hac perferutatione perferutari, vtrum differentiae sunt magis principia qd genera, aut econuerso: ista enim media componuntur ex generibus, & differentijs. Si igitur differentiae sint priores generibus, tunc ista media erunt priora altissimo genere: & quanto genus fuerit magis compositum differentijs, tanto magis primum erit. si autē genus fuerit prius differentia, erit econuerso. & d. qm, si differentiae fuerint principia, erūt fm hoc principia infinita. Et potest intelligi, qd non habebimus viā ad

numerandum principia, & sic erunt ignota apud nos. Differentiae enim licet non possint numeri a nobis, tñ non dubitamus eas esse finitas apud naturam. Et forte posuit ea infinita fm qd est famosum scilicet. sermo enim eius in hoc loco est fm probabilitatem hominum. Et forte intelligit qd, si fuerit posuit qd illud, qd est magis particulare, est magis principium qd vniuersale, continget vt formae indiuiduorū sint principia: & sic principia erunt infinita.

D dicit: & iste sermo sequit dicētes, qd principia sunt prima genera. ita inuenitur in exemplari. & forte

diminuitur ibi haec particula, non. & tunc sermo erit fm suum manifestum. Et si exemplar est verum, debet tunc legi sic. & istum sermonē sequuntur dicētes qd principia sunt genera. & sustentatur super hanc questionem qm, cum principia fuerint finita, & dīz fuerint infinita, & gna fuerint finita, cōtinget ei necessario vt principia sint gna. *D*. induxit rōnē dicentis, qd differentiae sunt magis principia, qd prima genera, & d.

Et etiam si vnum est magis primum, & c. i. quia illud, quod diuiditur fm formam, & est primum genus, diuiditur in aliquid, quod est vnum secundum formam: & vnum secundum formā peruenit diuisio in eo ad vnum secundum quantitatem: ideo illud, quod est indiuisibile secundum quantitatem, est magis vnum qd illud, quod est indiuisibile secundum formam. Et cum ita sit, illud, quod est minoris diuisibilitatis, est propinquius naturae vnius, qd est ea multitudinis. quod igitur est minoris diuisibilitatis, est prius illo, quod est pluris diuisibilitatis. spēs igitur

D Officere videtur licet non possint numerari a nobis, tñ non dubitamus eas esse finitas apud naturam. Sermo o Aristotele in hoc loco est secundum probabilitatem hominum.

E

F

Metaphysicorum

G vltima est prior omnibus superiori-
bus. v. g. homo, qui diuiditur in ho-
mines individuales, non in species.

Genus nō
hēt esse ni-
si i suis spē-
bus. Idem
7. Met. 40

D. d. Et etiam dicamus q̄ genera-
rerū habētium ante & post, impos-
sibile est, &c. i. q̄ genera priora suis
differentijs aon habent esse nisi in
suis differentijs, & sunt formæ, in q̄s
diuidunt. v. g. q̄ animal non habet
esse in actu nisi in suis speciebus, in
quas diuiditur. sicut color non habet
esse nisi in speciebus colorum. & nu-
merus non habet esse nisi in primo
numerorum, s. in dualitate, deinde
in alijs speciebus numeri: & dualitas
est prima forma formarum nume-
rorum. D. d. Et, si ita sit, impossibile est
vt genera sint aliud, nisi formæ suæ.
i. q̄ genera non habent esse nisi cū
formis. D. d. indiuidua aut nō sunt
ante adinuicem. i. quapropter con-
tinget eis vt essent in se adinuicem.
sed vnumquodq; eorū est existens
in actu per se: & non est in eis poste-
rius, quod constitutatur per prius.

Deinde induxit tertiam rationem,
& d. Et ētra, quorum quædam sunt
nobiliora, &c. i. & etiam quia mani-
festū est, q̄ nobilius est prius vilio-
ri, & spēs vī ēē nobilior genere, ma-
nifestum est q̄ species est prior ge-
nere. prius autem magis est princi-
pium q̄ posterius, & dixit hoc, quia
species est perfectio generis. Mani-
festum est igitur ex hoc sermone, q̄
genus non debet esse prius specie:
immo apparet nobis ex hac inten-
tione, & prædictis, q̄ vltima species
debet esse prior. & hoc intendebar,
cū dixit, q̄ prædicabilia de indiui-
dis sunt principia. i. vltimę species.
Et cum induxit rationes, q̄ species
est prior genere, etiam induxit ratio-
nem, q̄ genus est prius specie, & di-

xit: Et etiam dicam⁹, quomodo est
existimandum q̄ istæ formæ, &c. i.
sed potest aliquis dicere quomodo
possumus dicere q̄ formæ specierū
sunt digniores ad essendum princi-
pia q̄ genera. principia. n. debent ēē
alia ab eis, quorum sunt principia:
& vt sint habentes naturam separa-
tam per se. D. d. Sed quomodo po-
test aliquis existimare, &c. i. sed quō
potest aliquis existimare in istis q̄
principium est aliud ab eo, cuius est
principium fm definitionē primā:
& non existimatur hoc in genere
cū specie. i. spēs enim cū est prin-
cipium, non existimatur esse aliud
fm definitionem ab eo, cuius ē prin-
cipium. Primum igitur genus vī prę-
dicabile de omnibus est principiu.

Principia
debent ēē
alia ab eis
quorum sunt
principia.

D. d. Si igitur rectū est dicere, &c.
i. si igitur necesse est vt vniuersalia
sint magis principia, fm q̄ sunt vni-
uersalia, necesse est vt formæ magis
vīes sint magis principia, q̄ illę, quę
sunt min⁹ vīes. ergo genera sunt ma-
gis principia, q̄ species. & fm hoc cō-
tinget vt prima genera sint princi-
pia, cū sint vniuersaliora oībus.

Quæstiones de vniuersalibus. Cap. 3.

Est autem consequens his, M
& ad speculandum oīum
difficillima, maximeq; ne-
cessaria dubitatio, de qua præ-
sens sit sermo. Si etenim nō est
quicquā præter singularia, sin-
gularia vero infinita sunt, quo-
modo possibile est infinitorum
habere scientiam? quatenus. n.
vnum quid, & idem, & quate-
nus vniuersale quid est, eatenus
omnia cognoscimus. At si hoc
necesse est, & oportet aliquid p-
ter

Vtū ēē
quicquā
præter
singularia
ne.

Spēs est p-
fectio gñs

A res singularia esse, necesse erit, ut genera, aut vltima, aut prima, sint præter singularia. hoc autem quod impossibile sit, paulo ante dubitauimus. Item, si quam maxime aliquid est præter totum, cum quicquam de materia prædicetur, utrum si aliqua species est, præter omnia esse aliquid oporteat, an præter aliqua esse, & præter aliqua non esse, an præter nullum. Si igitur nihil præter singularia est, nihil intelligibile erit, sed omnia sensibilia: & scientia nullius erit, nisi quis sensum dicat scientiam esse. Item nihil est sempiternum, nec immobile. sensibilia. n. omnia corrumpuntur, & in motu sunt. At, si nihil est sempiternum, neque generationem esse possibile est. necesse est enim aliquid esse id, quod sit, & ex quo sit, & vltimum horum ingenitum esse: siquidem stat, & ex non ente fieri impossibile est. Itaque generatione & motu existente, necesse est ut finis etiam sit. nec. n. infinitus est aliquis motus, sed cuiusque est finis. & fieri non est possibile, quod factum esse impossibile sit. quod autem factum est, necesse est ut sit, cum primo factum est. Itaque si materia est, propterea quod ingenerata est, multo magis rationabile est ipsam substantiam esse, cum illa existat, ut hæc sit. Si. n. nec hæc erit, nec illa, nihil erit ofno. quod si hoc impossibile est, necesse est ut forma, & species aliquid præter totum sit. Si autem rursus hoc aliquis ponet, du-

bium est de quibus hoc ponet, D & de quibus non. quod. n. de omnibus non est posse, patet. non. n. ponemus aliquam esse domum, præter domos singulares.

Et sequitur hanc questionem difficile alia difficilius omnibus, qua necessario est consideranda, et est ista. Quoniam, si nihil fuerit aliud à rebus particularibus, & particularia sunt infinita, quomodo est possibile ut comprehendatur scientia infiniti? scimus. n. omnia per vniuersale vnum permanens in sua dispositione. Si igitur iste sermo est necessarius, ut aliud sit a particularibus, necesse est ut vltima genera, & prima sint alia à particularibus. Et iam diximus quod hoc est impossibile. Et etiam, quando oportet affirmare vniuersale esse aliud ab omnibus particularibus, dicamus igitur, quando aliquid dicitur de materia, utrum illud sit aliud ab omnibus particularibus, aut est aliud a quibusdam, aut non est aliud a quibusdam, aut non est aliud ab aliquo eorum. Quoniam, si non fuerit aliud a particularibus, nihil erit intelligibile, sed omnia erunt sensibilia: & impossibile erit ut aliquid sciatur per scientiam, nisi aliquis fingat quod sensus est scientia. Et etiam erit impossibile aliquid esse æternum, & immobile. omnia enim sensibilia

Metaphysicorum

G sunt corruptibilia. sed, si nihil fue-
rit aeternum & immobile, impos-
sibile erit generationem esse. neces-
se enim erit generationem esse, &
ex quo fit generatio, & ut princi-
pia istorum sunt ingenerabilia, si
cessent. Et est impossibile ut ali-
quid sit ex nihilo. quoniam, si gene-
ratio est, necesse est ut motus ha-
beat finem. nullus enim motus est
infinitus. sed omnis motus habet fi-
nem & complementum. & im-

H possibile est ut sit illud, quod im-
possibile est ut fiat, illud autem,
quod fit, est possibile i primo, quod
fit necessario. Et etiam, si res vni-
uersalis est materia, quia non gene-
ratur, necesse est ut substantia sit
magis prima quam materia. Quo-
miam, si vniuersale non fuerit ma-
teria, neque substantia compre-
hensibilis nihil erit omnino. si igitur
non fuerit hoc, erit vniuersale,
quod est aliud ab istis particulari-
bus forma, & figura necessario.

Si igitur finxeris aliquis hoc, con-
tinget ei aliquod impinabile. non
enim potest dicere, quod hoc est pos-
sibile in omnibus rebus, sed in quibusdam
esse, in quibusdam non.
manifestum est. n. quod impossibi-
le est hoc esse in omnibus rebus. nō
enī dicimus, quod domus sit aliud
a domibus singularibus.

11 Intendit in hoc capitulo induce-
re sermones probantes superticietē

nam, q̄ vniuersalia sunt existentia p̄
se, quæ mouerunt Platonem ad di-
cendum formas esse, & d. Qm̄, si ni-
hil fuerit aliud à rebus particulari-
bus, &c. Et iste sermo manifest⁹ est.
& abbreviatio eius est, q̄ si non fue-
rint hæc vniuersalia non trāsmuta-
bilia, neq; corruptibilia, quæ deter-
minent etiam particularia, non erit
scientia necessaria aliquo modo, ne
que scientia determinans continens
scirum osum. qm̄ particularia sunt
infinita: & infinita sunt indetermi-
nabilia: & ideo scientia non erit de-
terminans: sicut etiam neq; neces-
saria: quia particularia sunt infinita, **L**
& semper in transmutatione. D.d.
scimus enim omnia, &c. i. qm̄ mani-
festum est, q̄ noscimus omnia par-
ticularia per vnum vñ intransmu-
tabile determinans ea. si igitur vñ
non fuerit, tunc scientia erit falsa.

Et hoc intendebat, cum d. Si igitur
iste sermo, &c. i. si igitur fuerit neces-
sarium hoc, quod dixim⁹, q̄ in scien-
tia particularium necessarium est
vnum, quod est vñ intransmutabi-
le, necesse ut extra animam sit aliud
quid à rebus particularibus. D.d. ne-
cesse est, &c. i. &c. cum fuerit neces-
sarium aliquid esse aliud à particu-
laribus, quod est causa scientiæ, & vñ
est huiusmodi, necesse est ut prima
genera, & vltimæ species, & quæ sūt
inter ea sint existentia extra animā
alia à rebus particularib⁹, & ut prin-
cipia earum sint prima genera. sed
iam diximus prius impossibilia cō-
tingentia positioni vniuersaliū ab-
stractorum. D.d. Et, etiam qm̄ oportet
affirmare vñ esse, quia esse vñ
non habet dubium: qm̄ dubiū non
est nisi de natura eius quid ipsa sit.

Deinde d. dicamus igitur, quando
aliquid

Nō est du-
biū vñ esse
s; ē dubiū
quid sit na-
tura ip̄a.

A aliquid dicetur, &c. i. dicamus igitur
 q manifestum est, q vnū quid præ
 dicatur de materia particularium.
 Cum igitur aliquid fuerit prædica-
 tum de rebus particularium mate-
 rialium, vtrū illud quid est aliud ab
 omnibus particularibus, de quibus
 prædicatur, aut est aliud à quibusdā,
 aut non est aliud à quibusdā, aut
 est omnia eorum. Si posuerimus q
 nihil est aliud à particularibus, ni-
 hil erit scitum omnino: nisi aliquis
 vocet comprehensionem sensus sciē-
 tiam. & etiam contingit vtr ex posi-
 tione, q nihil aliud est q particula-
 ria sensibilia, vt nihil sit æternum &
 immobile: qm omnia sensibilia sūt
 corruptibilia. Deinde dedit impos-
 sibile contingens, si æternum & im-
 mobile non est, & dixit: Sed, si nihil
 fuerit æternū & immobile, non erit
 generatio. quoniam, si generatio est
 semper, necesse est vt sit aliqd, quod
 agat generationem primo, & quod
 sit ingenerabile, & aliquid, ex quo
 sit primo generatio, quod est etiam
 non generabile. Deinde dicit: & vt
 sint principia istorum, &c. idest, ne-
 cesse est enim vt principia genera-
 tionis non sint generabilia, cū nihil
 fiat ex nihilo, neque in infinitū. Et,
 cū ita sit, necesse ē vt generatio ces-
 set, & vt incipiat etiam à causa sine
 motore. Deinde dicit: qm, si gene-
 ratio erit, necesse est vt motus ha-
 beat finem. qm, si motus generatio-
 nis fuerit infinitus, non erit genera-
 tum, idest non complebitur sua ge-
 neratio. Deinde dicit: & impossi-
 bile est vt si illud, quod impossibile est
 vt fiat. idest, & lignum eius, q im-
 possibile est motum rectum infinitum
 esse, est q iste motus impossi-
 bile ē vt fiat, vt compleat: & illud,

cuius esse non cōpletur, non incipit D
 fieri, neq; est possibile vt incipiat fie-
 ri. Et istud signum dictum est etiā
 ab eo in. 6. Physicorū, cū dixit illic: Tex. cō. 9.
 verbi gratia, quia impossibile est in-
 ueniri hominem in stadio idest, impossi-
 bile est vt iste homo sit in genera-
 tione. Et ista est dubitatio in conti-
 nuacione generatiōis. & iam soluit
 istam quæstionem in Physicis, vbi
 determinauit q est impossibile in
 motu reciprocabili fm generatio-
 nem, fm q generabile sit ex corru-
 ptibili, & corruptibile ex gñabili.
 Deinde dicit: Et etiā, si res vniuer-
 salis est materia, & cætera. idest, E
 etiam, si vniuersale non transmuta-
 bile debet esse materia, qā vtrunq;
 est ingenerabile, tunc forma est ma-
 gis digna esse hoc, quia non genera-
 tur, neq; corrumpitur, & ens in actu:
 & materia in potētia. Deinde dicit.
 Quoniam, si vniuersale non fuerit
 materia, &c. & dixit hoc, quia vni-
 uersale cū est substantia: & cū
 nulla substantia est præter hæc duo
 fm famositatem: continget q, si vni-
 uersale non fuerit aliquod istorū,
 q non erit aliquod entium. Deinde
 dicit: si igitur non fuerit hoc, &c. i.
 si igitur vniuersale non fuerit mate-
 ria, necesse est vt vniuersale, quod F
 est aliud à particularibus, sit forma
 & figura. D. dicit: Si igitur aliquis
 finxerit hoc, &c. idest, & si aliquis
 posuerit ipsum esse existens extra
 animam, ita q substantia sit existens
 per se, contingent ei impossibilia.
 Nō enim potest ponere omnia vni-
 uersalia esse talia, sed quædam. & in-
 nuit exceptuonem vniuersalium rerū
 artificialium, & vniuersalium acci-
 dentium, quæ nullus pōt ponere sub-
 stantias abstractas. Hoc n. non pōt

Metaphysicorum

Null^o pōt
fingeri vni
uersū se
paratū in
artificialib^{us}.
G dici nisi in substantijs rerum natu-
ralium. nullus. n. potest dicere do-
mum esse vtem existentem extra
animam artificialem a domibus
particularibus, & literam vniuersa-
lem esse aliā a literis particularib^{us}.

Et ad hæc utrū vna erit om-
nium substantia, vtrū homi-
num. Sed absurdum est. non. n.
vnum essent omnia, quorū sub-
stātia vna, sed multa atq; diuer-
sa. sed hoc etiam inconueniens
est. Simul autem quomodo ma-
teria vnum quodq; horum est,
H & est totum hæc ambob^{us}

*Et cum hoc perscrutandum est,
vtrum substantia omnium homi-
nū est vna, aut nō. Si. n. dixerimus
quod substantia eorum est vna,
cōtinget inopinabile. quoniam om-
nia, quorum substantia est vna,
sunt vnum. & si dixerimus quod
substantia eorū diuersa sunt, hoc
etiam erit impossibile. Et cum hoc
quomodo potest esse ut materia sit
in aliqua hora qualibet istarum,
I cum omne sit vtrumq;, scilicet vni-
uersalia & particularia.*

13 Et perscrutandum est etiā, utrū
substantia osum entū est vna sub-
stātia, aut plures. Si igit vna, auferet
multitudo, & erit ens vnum, qđ est
contra sensum. Et, si substantiarū en-
tium fuerint plures, nihil erit i spe-
cie omnino, in quo cōcent duo, qđ
est imposse. Et, si dixerimus qđ nihil
est vnū omnino, quō ē posse vt ma-
teria sit in aliqua hora eadē cū oib^{us}
particularibus, in quibus existit? &
hoc est vtrumq;: materia, & qđ reci-

pit materiam. Et intendit sicut dixi-
mus qđ nihil est vnū oīno. pōt. n. ali-
quis dicere qđ materia inuenitur di-
stincta i aliqua hora ab indiuiduis,
quorum est materia.

*Verum principia sunt eadem numero, vel
specie. Et an corruptibilem, & in-
corruptibilem eadē sunt prin-
cipia, vel ne. Cap. 4.*

I Tem de principijs hoc etiam
aliquis dubitabit. nam si spē
sunt vnū, nihil erit numero
vnū, nec ipsum vnū, & ipso ena.
Ipsumq; scire quō erit, si non ali-
quod vnum in oib^{us} erit? At ve-
ro si vnū numero, quodq; prin-
cipiorū vnum, & non, vt in sen-
sibilibus, alia aliorū, vtrū hu-
ius syllabæ cum specie sit eadē,
et principia spē eadem sunt. ete-
nim hæc nūero alia sunt. Quod
si non ita, sed principia entū nu-
mero sunt vnum, non erit pter
elementa aliquid aliud. numero
enim vnum dicere, aut singula-
re, nil differt. ita. n. singulare di-
cimus, quod vnum numero est:
vte vero, quod in his. quemad-
modum si vocis elementa, eō qđ
vnū numero est, determinata es-
sent, necesse esset tot omnes lite-
ras esse, quot elementa, cum nō
essent duo, aut plura eadem.

*Et quarendum est etiam qua-
stionem difficilem de principijs,
quoniam, si principia sunt vna in
forma, nihil est vnum in numero.
neq; vnum generabile. Et si ita sit,
& nullum vnum sit predicatum
de omnibus rebus, quomodo est sciē*

L
Vnde pōt
cipia in
eadē nu-
mero, n.
specie.

M

A *ria, aut cognitio? Si autem omnia principia sint vnum in numero, et non fuerint principia quorundam alia a principijs quorundam, sicut principia rerum sensibilium, v.g. quod ista litera & alia est vna in forma, et principia earum sunt vna in forma, & diuersa in numero. Si igitur principia entium non fuerint talia, sed vnum numero, non erit aliud ab elementis. nulla enim est differentia inter dicere*

B *sermonem dicentem vnum in numero, & dicentem vnum particulare. ab vno autem particulari non nisi vnum particulare, quare nec ab vno numero non nisi vnum numero. dicimus. n. in omni esse particulare in eo, quod est vnum in numero: & dicimus vniuersale de illo, quod predicatur de istis particularibus. v.g. quod si elementa vocis essent terminata i numero, tunc omnes literae essent secundum numerum elementorum, neq. multiplicarentur, neq. magis essent.*

C *Ista qstio est dicens, vtrū principia sensibilia sunt omnia vnū i forma, aut vnum in numero. Et d. q. si omnia fuerint vnum fm formā, nihil erit hoc fm numerū, neq; vnū generabile erit vnum fm numerū: quod est valde inopinabile. & cum hoc non fuerit vnū particulare, nō erunt multa particularia: & sic non erit vñ: & sic non erit scia. hoc igit contingit, si principia fuerint vnū fm formam. D.d. Si aut oīa princi*

D *pia, &c. i. si autem vnūquodq; principium rerum sensibiliū fuerit vnū in nōero, & non fuerit quoddā vnū fm formā, neq; diuersa fm formā, sicut est dispositio in principijs rerū sensibilium, & in rebus ipsis sensibilibus, & nō fuerit illis vnum fm formam omnino, & oīa principia fuerint vnum fm numerum, nihil erit aliud ab ipsis elementis. i. si igit principia entium nō fuerint talia, nihil erit aliud ab elementis. D.d. cām in hoc, & d. nulla. n. est differentia &c. i. & hoc necesse est. quoniā vnū numero synonymum est cum particulari: & cū ista principia non fuerint nisi particularia, nō erit vñ oīno, s. forma. & cū ita sit, nihil erit aliud a principijs, cū posuerimus q. nihil est hoc aliud a particularibus, qm ex vno non fit compositum. Et, quia aliquis potest dicere, q. principia sunt vnum in numero tm, & generata ex eis sunt multa in numero, dedit inopinabile contingere hoc, & est qm tunc generabilia essent fm numerum primorū principiorū, & non magis, & d. v.g. &c. i. qm, si elementa vocis essent terminata in numero, i. particularia, tunc voces essent fm numerum eorum, & non generarentur a literis plus suo numero.*

Vnū nō-
ro syno-
ny
E
mā est cā
particulari.

F

Nihilo autem minor dubitatio & a praesentibus & a prioribus praetermissa est, vtrum eadem corruptibilium & incorruptibilium principia sint, an diuersa. Si enim eadem sunt, quomodo haec quidem incorruptibilia, haec vero corruptibilia sunt & propter quam causam? Quicunque igitur circa tempora He-
fiodi

Metaphysicorum

G siodi fuerunt, & cuncti Theologi, solum quò ad sibi persuaderent, curæ habuerunt, nos autē contempserūt. Cū enim principia Deos facerent, & ex Dñs fuisse dicerent, quæcunq; nō gustarunt nectar, & ambrosiam, mortalia dicunt fuisse. Manifestū autē est, q̄ sibi ipsis hæc nomina cognita dicētes, talesq; asserentes causas. supra vires nostras dixerunt. nam, si voluptatis gratia ea attigerunt, nequaquā sunt ipsius eē causa nectar,

H & ambrosia. q̄ si ipsius esse gratia, quomodo essent sempiterni cū alimento indigerent. Sed de his, quæ fabulose & sophistice dicuntur, non est dignum accurate considerare. Ab illis vero, qui per demonstrationem dicunt, petere oportet, ac interrogare, cur cū ex eisdē sint, hæc quidem entium sempiterna natura sunt, hæc vero corrumpuntur: cū autē neq; dicant cām, neque rationabile sit ita se habere, patet q̄ nō sunt eorū eadē principia neq; causæ. Emped. nanq;, quem quis maxime sibi ipsi putauerit consona dicere, is quoq; idē passus est. ponit. n. quoddā principium corruptionis cām, contentionem. nihilominus tñ & hæc videbitur generare, præter Deum, dicit enim.

- „ Ex quibus omnia q̄ erant, quæ sunt, quæq; in posterum erunt,
- „ Ac arbores pullularunt, & viri, ac mulieres, (triti,
- „ Ferg, alitesq;, & pisces I ad nu-

Ac Dñ longæui.

At etiam absque his patet. nam, „ si non inesset in rebus contentio, vnum omnia, vt ait, essent. cum enim conueniant, tunc extima statuitur contentio. Vnde & accidit ei felicissimum Deum minus sapientem cæteris esse. non enim cognoscit omnia elementa. contentionem nanq; nō hēt. cognitio autem similis simili.

Terra enim ait, terram inspicimus, aquam vero aqua:

Aetheræ autem æthera diuū, „ sed igne ignem manifestum.

Ac amicitia amicitiam, & contentionē contentione pñitiosa. Sed vnde sermo digressus est, hoc est manifestum, quod accidit ei, contentionem non magis corruptionis, q̄ ipsius esse causam esse. similiter nec amicitia ipsius esse. cum enim congreget in vnum. corrumpit cætera. & simul ipsius trāsmutationis nullam causam dicit, nisi qđ ita natura aptum est. ait enim.

Magna contentio in membris nutrita fuit.

Ac ad honores ascendit tempo re perfectio.

Quod eis cū æternum sit, amplum præcesit iusurandum. Tanquam necesse sit quidē trāsmutari, causā tñ necessario nullā manifestat. tñ tñ sibi ipsi consentanee dicit, q̄ non facit hæc quidem entium corruptibilia, hæc vero incorruptibilia. sed oīa corruptibilia, præter elementa. Quæ autem dicitur nunc dubitatio

Egē cibo
nō ē sempiternum.

Vide. d.
Aia. 13.

L

M

A ratio est, cur si omnia ex eisdem sunt, hæc quidem sunt, hæc vero non. Quod igitur non sint eadem principia, hæc demum dicta sint. Quod si diuersa principia sunt, vnaquodē dubitatio est, vtrū incorruptibilia et ista erunt, an corruptibilia. Si enim corruptibilia, patet quod necesse est ea quoque ex aliquibus esse. *os. n. in illa, ex quibus sunt, corrumpuntur.* quare accidit principiorum alia esse principia priora. hoc autem impossibile, siue statur, siue in infinitum progreditur. Item, si principia adimuntur, corruptibilia quomodo erunt? Quod si incorruptibilia sunt, cur ex his quidem cum incorruptibilia sunt, corruptibilia erunt, ex alteris vero incorruptibilia? hoc enim non est rationabile, sed aut impossibile est, aut multis indiget rationibus. Item nemo conatus est alia ostendere, sed eadem omnium principia dicunt, & quod primo dubitatum est, tanquam paruum quiddam putantes, prætereunt.

C Et nos dimissimus perscrutari de questione non minus difficili predicta. Et est verum principia corruptibilium sunt principia incorruptibilium, aut alia. Quoniam, si principia corruptibilium fuerint principia incorruptibilium, quomodo quedam erunt corruptibilia, et quedam incorruptibilia? Et quare? Epicurei autem, et omnes loquentes in Diuino laborant ratio

cinado, ut sufficerent anima sue tantum, non nobis. *Ponunt enim principia esse Deos, et ex Deis: et fingunt quod principia, que non potuerunt de sublimatione, et non gustauerunt de mamma, et necitare, moriuntur.* Manifestum est igitur, quod ipsi dixerunt ista, et sunt nota apud eos. sed hoc, quod posuerunt de istis causis, quoniam gustant et possunt, est extra rationes nostras. quoniam si receptio eorum est propter voluptatem, tunc nec necesse, nec *mamma est causa alicuius permanentia.* et si illa receptio est ut essentia eorum remaneant, quo erunt æterna, et indigent cibo? Et ideo non oportet perscrutari de sermonibus eorum, quorum Philosophia est similis pictura. sed oportet perscrutari, et querere a dicentibus illud, quod dixerunt, secundum demonstrationem, quare, si principia rerum sunt conuenientia, accidit quod quedam sunt semper permanentia, et quedam corruptibilia: et non est necesse, ut ista sint sic, cum non dabunt eam in hoc. manifestum est igitur, quod principia eorum non sunt conuenientia. Si igitur aliquis existimauerit se dicere aliquid in hoc, forisget ei quod contigit Empedocli. Emp. n. finxit, quod lux est causa corruptionis, et principium eius. et existimat quod ista lux generat omnia præter terram.

Metaphysicorum

G & oia prater Deum facta sunt ab hac lise. Fingit enim in suo sermone manifestum esse, quod ex lise est generatio omnium, quae fuerunt, & quae sunt, & quae erunt: & quod ex ea nascuntur arbores viri, & mulieres, & pisces, quorum nutrimentum est in aqua, & Dy, quorum vita est longissima, & alia. Et fingit quod, si lise non esset in rebus, omnia essent vna. lise enim cum fuerit cum rebus, disperget eas, & non dimittet eas quiescere. Accidit igitur ex hoc sermone, ut Deus, qui est perfectus in forma, sit minoris scientia quam aliud, cum nesciat omnia elementa, quia lise non est in eo, et simile cognoscitur per simile. Verbi gratia, terra per terram, & aqua per aquam, et amicitia per amicitiam, & lise per litem. Manifestum est igitur quod accidit ex suo sermone, ut lise sit causa corruptionis, non causa generationis. et secundum hunc modum accidit, ut amicitia non sit causa generationis. quoniam cum congregata fuerint aliqua in unum, corrumpuntur alia. & cum hoc Empedocles non narrasset, quae est causa transmutationis rerum, sed finxit quod natura earum est ita. & finxit quod cum lise, quae est maxima, fuerit interfusa in membris, & admixta in eis erunt generata, erit generans in fine temporis illud, & quod transmutatur, & transmutat res, & abstrahit eas a sermone. Et secundum hunc sermonem apparet quod transmutentur res necessario: neque narrasset quae est causa huiusmodi necessitatis, sed tamen dicit hunc modum sermonis, quasi esset manifestus. & non fingit quod quaedam entia corrumpuntur, & quaedam non corrumpuntur, sed fingit quod omnia entia sunt corruptibilia prater elementa. Nostra autem perscrutatio, & questio difficilis est, quare quaedam corrumpuntur, et quaedam non, si sint ex eisdem principijs. Et hoc, quod diximus, sufficit in hoc, quod principia rerum non sunt eadem. Si autem principia sunt diversa, contingit etiam questio difficilis, utrum ista principia corrumpantur, aut non. Manifestum est igitur, si corrumpantur, quod sunt ex alijs necessariis. **M** omnia enim corrupta vadunt ad ea, ex quibus sunt. & sic accidit ut principia habeant alia principia: quod est impossibile. hoc enim procedit in infinitum. Et etiam, si principia corrumpantur, & confundantur, quomodo erit generatio rerum corruptibilium? Et etiam si principia non corrumpuntur, quomodo ex quibusdam principijs non corruptibilibus fiunt corruptibilia,

*A*lia, & ex quibusdam incorruptibilia. hoc enim non est rectum: sed aut impossibile est hoc esse, aut indiget multo sermone ad confirmandum hoc. Et etiam nullus dixit, quod principia sunt diuersa, sed omnes finxerunt, quod principia omnium sunt eadem, & voluerunt perscrutari de predicta questione, ut illi, qui perscrutari sunt de hac questione.

*I*sta questio fit ponendo esse alia
B qua hic æterna, & aliqua corruptibilia, & utraque habere principia. Et d. Qm̄, si principia rerū corruptibilium, &c. i. si enim dixerimus, q̄ principia rerum incorruptibilium & corruptibilium sunt eadem, q̄d ex eisdem principiis fiunt corruptibilia & incorruptibilia? & causa in æternitate & corruptiōe sunt principia? D. d. Epicurei aut, & oēs loquentes in Diuinis, &c. & intendit p̄ loquentes in Diuinis loquētes sermonem extra intellectū hominis. & ideo dixit, q̄ isti in sermone suo sufficiunt sibi, non nobis: quia ipsi intelligunt per Apologos, aliquas intentiones, per quas sunt contenti. D. d. Ponūt. n. principia esse Deos, & ex Deis. idest ponunt. n. principia eiusdem naturæ, & faciunt ea diuina, & est natura rerum ingenerabilem: & faciunt Deos corruptibiles ex incorruptibilibus. D. d. cū eorū in hoc, & d. & fingunt q̄ principia, quæ non potant, &c. i. dicūt q̄ Dij, qui potant aquam de tali loco noto, & gustant de tali, sunt immortales: & Dij, qui non gustant, sunt mortales. D. d. Manifestum est

igitur, q̄ ipsi dixerunt ista, &c. i. & diximus, q̄ sollicitudo eorum fuit, ut sufficerent sibi: q̄a dixerunt ista, & ipsi intelligunt intentiones, quas ipsi apologizauerunt in hoc. D. d. sed hoc, quod posuerūt de istis causis, &c. i. & hoc, quod posuerunt de differentia inter corruptibile & incorruptibile, est extra intellectum hominis. qm̄, si potant aquam de illo loco, & recipiūt cibū ab illo loco alio p̄ delectationem, tunc delectatio, fm̄ q̄ est delectatio, non est cū permanentiæ alicuius rei. Deinde dicit: qm̄, si receptio, &c. idest, & si accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, ut non moriantur, mirum est quomodo qui indiget cibo & potu remaneat in æternum. cibos enim, & potus non sunt necessarij, nisi ut restaurent corruptum. q̄d igitur remanet æternum illud, quod est innatū corrupti? Et, q̄a iste sermo nō est dignus ut perscrutetur de eo in scientijs, d. Et id non op̄; perscrutari, &c. D. d. Sed oportet perscrutari, &c. idest, sed oportet querere de hoc ab eis, qui dicūt illud, quod dicunt, fm̄ demonstrationē, i. quomodo oīa fiunt ex eisdem principiis in natura, & quedā p̄ sunt æterna, & quedam corruptibilia, cū causa permanentiæ & nō permanentiæ nihil aliud sit nisi natura illius, quod est causa: Deinde dicit: manifestū est igitur, q̄ principia entium non sunt conuenientia, idest, manifestū est igitur, quoniam cū principia rerum corruptibilium fuerint per suam naturam, & permanentia rerum æternarum sint etiam per suam naturam, & natura eorum non est nisi causæ, ex quibus componuntur, manifestum

Delectatio, scdm̄ q̄ est delectatio, nō est cū permanentiæ alicuius rei. E Cibo, & potu nō sunt necessarij, nisi ut restaurent corruptum.

Metaphysicorum

Grum est qd causę generabilium & corruptibilium alię sunt a causis æternorum. D. d. Si igitur aliquis existi-
mauerit se dicere, &c. i. & ideo, si ali-
quis voluerit dare rōnē in hoc, con-
tinget ei quęstio similis contingen-
ti Empedocli. Empe. n. dixit hoc,
qđ lis est cā corruptionis, & qđ amicitia
est causa generationis: & qđ en-
tium quędā sunt facta ex quatuor
elementis, & lite & amicitia, & sunt
generabilia & corruptibilia: & quę-
dam sunt facta ex quatuor elemen-
tis, & amicitia sine lite. & hoc est coe-
lū, qđ est Deus apud ipsum. Et, cū
narravit sermonem Emped. indu-
xit sermonem eius, ne aliquis fingat
qđ diminutus erat Arist. in illo, & d.
Fingit. n. in suo sermone esse mani-
festum. &c. i. quoniam Empedo. in
hoc, qđ ponit litem cām corruptio-
nis, contradicit sibi in hoc, qđ ponit
eam necessariā in generatione om-
nium generabilium. Deinde indu-
xit causam, propter quam ponebat
litem esse necessariam in oībus ge-
nerabilibus, & d. Et fingit, qđ si lis
non esset, &c. i. & Emped. opinaba-
tur qđ amicitia, qñ dominatur, facit
entia esse vnum: & ideo lis est ne-
cessaria in multiplicando & dispar-
gendo, & amicitia in adunando. D.
dedit inopinabile contingens ex il-
lis, & d. Accidit igitur ex hoc sermo-
ne, vt Deus &c. i. & contingit Empe-
docli in hac opinione, vt Deus sit
minoris scientię alijs. Scientia. n.
apud ipsum, & alios Antiquos sit p
simile. Dicunt. n. qđ terra cognosci-
tur per terrā, qđ est in nobis, & aqua
per aquā, & amicitia per amicitia,
& lis p litē: sed in Deo non est lis: er-
go nō cognoscit litē, neq; qđ sit ex
ea: ergo est minoris scđz oībus enti-

bus. D. d. Manifestū est igitur qđ ac-
cidit ex suo sermone, &c. i. cōtingit
igitur ex sermone Empe. dictis qđ
lis est cā corruptionis, vt lis sit cau-
sa corruptionis, ipsa & amicitia. D.
dedit causam pp quam accidit, vt
amicitia sit cā corruptionis, & d. qñ,
cū cōgregata fuerint aliqua in vno,
corrumpent alia. D. d. & cū hoc Empe-
d. non narravit, &c. i. & cū hoc, qđ
iste hō ponit causas mouētes, tñ nō
pōt dare nobis causas generationis
& corruptionis. Querit. n. ab eo qua-
re amicitia agit i aliqua hora, & lis
in alia tūc. n. coget ad dicendū ser-
monē negantiū cām agentē, qđ di-
cunt, qđ natura entium querit de ne-
cessitate generationis & corruptio-
nē. Deinde induxit sermonē eius,
ex quo contingit hoc, & d. & finxit,
qđ cum lis maxima, &c. idest & iste
homo in rei veritate nullā causam
dedit in generatiōe. D. enim quod,
cū lis maxima imposita est i mē-
bris animalium, tūc membra eius
fuerunt generata: quia distinguit
vnum congregatum, deinde in fine
temporis venient oīa ad corru-
ptionē propter litem. Scđm igitur
hunc sermonē cōtingit vt res gene-
rentur p se, & corrumpantur per se. **M**
& sic nihil prodest ponere hāc cām
mouētes in generatione & corru-
ptione, sed erunt sicut illi, qui non
ponūt in generatiōe, neq; in corru-
ptione causam mouētem omnino,
& sunt dicentes materiam. Deinde
dicit neque narravit, quę est causa
huiusmodi necessitatis, &c. idest &
secundum hoc, sermo eius erit im-
perfectior sermone dicentium ne-
cessitatem esse. Illi enim dicunt ne-
cessitatem, & dant causam necessi-
tatis, & est materia: iste aut nullam
causam

A causam dedit, quasi causa necessitatis esset manifesta p se. D. d. & non fingit, q quædā entia corrumpuntur &c. i. & nō est opinio Empedo. q quædā entia sunt corruptibilia, & quædā nō, sed opinat q oīa corrumpunt præter elementa. & dixit hoc, quia quæstio, de qua loquebat, non accidit nisi ponētibz duos modos entiu, sc. corruptibile & incorruptibile: & causę eorū sunt eędę. Et, cū declarauit, q ista qstio nō cōtingit Empedo. nisi inquantū ponit principiu primū incorruptibile, quia in eo nō est lis longo tpe, nō incorruptibile simpliciter, reuersus est ad quæstionē p̄dictā, & d. Nostra aut p̄scrutatio, &c. i. & cū sermo eduxit nos ā quæstione inēta p hoc, q i accidit ex verbis cum Empedode, reuertamur modo ad quæstionē nostrā, sc. quare quædā entia sunt corruptibilia, & quædā nō, cū habeant eadem principia. & qd diximus de impossibilibz cōtingētibz huic positioni sufficit. D. incipit dicere impossia cōtingētia sermoni cōtradicienti, sc. si principia fuerint diuersa, & d. Si aut principia, &c. i. & si posuerimus q principia rerū corruptibiliū sunt

C alia ā principijs rerū incorruptibilis, cōtingit nobis quæstio difficilis: & est, verū principia corruptibilis sint corruptibilia, aut incorruptibilia. Manifestū est eim, si principia corruptibilis fuerint corruptibilia, q sunt ex alijs principijs necessario. qm oē corruptū dissoluit in ea, ex quibz cōponit. Si igit principia rerū corruptibilis fuerint corruptibilia, necessario habent principia. & accidit ex hoc impossibile: & est q principia habent principia. & hoc procederet in infinitū, & facient entia in-

finita esse in actu essentia. D. d. D. Et etiā, si principia nō corrumpantur, &c. i. & si principia rerū corruptibilis sunt incorruptibilia, sicut principia incorruptibilium, qua de causa sūt ā principijs incorruptibilibus qdā incorruptibilia, & quædā corruptibilia. hoc. n. aut est impossibile, aut indiget maximo sermone I causam illius dandā. Et, quia d. difficultatē cōtingentē positioni principiorum rerū corruptibilis & incorruptibilis esse diuersa, d. Et ē nullus dixit, &c. i. & p̄ apparentiā impossibile cōtingentē positioni principiorū diuersorū, sc. incorruptibilis & corruptibilis, ita q quædā agant corruptionē, & quædā permanent, ideo nullus Antiquorum dixit hoc esse, sed dixerūt q principia omnis sunt eadem, & laborauerūt perscrutando de qstione difficili, quā diximus. & dixit hoc vilipendendo dicentes duos Deos esse, quorum unus agit bonum, & alius malum.

An ens vnum sint rerum substantie. Cap. 5.

Omnium aut & ad speculandum difficillimū, & ad cognoscendā veritatem maxime necessariū est: vtrum ipsum ens, & ipsum vnū substantiæ entiu sūt, & nō aliqd aliud vtrunq eorū sit, sed hoc vnum, illud vero ens sit: aut oporteat quid nā sit ipsum ens, & ipsum vnū quærere, tanquā altera natura subiecta. Quidā enim illo, quidā vero hoc modo putāt naturā habere. Plato nanq, ac Pythagorici nō esse aliud qd ipm ens, nec ipsum vnum aiebāt, sed hoc

Vilipēdentes sunt dicentes duos esse Deos, quorum vnus agit bonū, alius malū.

de corrupto dissoluitur in ea, ex quibus cōponitur.

Metaphysicorum

G hoc eorū naturā esse tanquā sub-
stantia idem vnū, & ens, esset.
Qui autē de natura tractarūt, vt
Empedocles, tanquā in magis
cognitū reducens, dicit q̄ vnū
est ens, videri nanq̄ possit dice-
re hoc amicitia esse. causa enim
hęc osibus est, vt vnū sint. Alij
vero ignē, & alij aerem aiunt ip-
sum vnum, & ipsum ens esse, ex
quo entia & eē & facta esse. Sift,
& qui plura elementa ponunt.
necesse enim & his est tot esse di-
cere ipsum ens, & ipsum vnum,
H quot autē principia esse. Accidit
autē, si quis nō ponet esse aliquā
substantiā ipsum vnū, & ipsum
ens, nec aliorū vniuersaliū quic-
quā esse. hęc enim vñā maxime
omniū sunt. Quōd si non est ali-
quid ipsum ens, & ipsum vnū,
multo minus quicquā aliorū sit
p̄ter ea, q̄ singularia dicunt. Itē,
si ipsum vnū non sit substantia,
patet q̄ nec numer⁹ erit tanquā
natura alia separata ab entibus.
numerus enim vnitates, vnitates
vero vnū quid est. Quōd si qd
I est ipsum vnū & ipsum ens, ne-
cesse est eorū substantiā esse vnū
& ens. non enim aliquid aliud
vñ prädicatur, sed eadem ipsa.
At vero si quid erit ipsum ens,
et ipsum vnū, magna dubitatio
est, quonā modo aliquid aliud
p̄ter hęc erit. dico autē quomo-
do entia erunt plura vno. quod
enim aliud ab ente est, non est.
quare s̄m Parmenidis rōnē ne-
cesse est accidere oīa entia esse
vnū, & hoc esse ens. Vtroq̄ autē
modo difficile est. siue ens vnū
nō sit substantia, siue ipsum vnū
sit, impossē est numerū esse sub-
stantiā. Si igitur nō sit, dictū est
prius quare. Si autē sit, eadē ac de
ente dubitatio est. ex quo enim
& p̄ter ipsum vnū erit aliud
vnū, necesse p̄fecto est nihil esse.
oīa vero entia, aut vnū, aut plu-
ra, quorū vnū quodq̄ vnū est.
Item, si ipsum vnū indiuisibile,
s̄m quidē Zenonis positionem
nihil vtiq̄ fuerit. Quod. n. neq̄
additū, neq̄ demptū facit aliqd
maius, id nō esse entū aiūt, tan-
quā ens magnitudo sit. & si ma-
gnitudo corporalis: hęc nanq̄
omni quaq̄ ens. cētera vero quo-
dammodo qdē addita faciēt ma-
ius, quodāmodo vero nihil: vt
sup̄ficies & linea faciēt, punctū
vero & vnitates minime. Sed, cū
ipse moleste speculetur, ac cōtin-
gat aliqd indiuisibile esse, sic ad
illū habet aliqua rñsio. huiusce-
modi nāq̄ additū nō maius, sed
plus efficit. Sed quō ex vno tali,
aut plurib⁹ magnitudo erit? si
nanq̄ est, ac si dicat ex pūctis li-
nē esse. Quōd si q̄s ita putat, vt
quēadmodū quidam dicūt, ex
ipso vno, & alio quodā nō vno
numerus fiat, nihilomin⁹ tamē
querendum est, cur, & quomo-
do qñq̄ numerus, qñq̄ magni-
tudo erit, quod sit, si ipsum non
vnum inæqualitas, ac eadē na-
tura erat. Nec enī apparet, quo
pacto ex vno, & ista, neq̄ quo
pacto ex aliquo numero, & ista
magnitudines fieri queant.

- A** Et nos videmus, quod difficilior est arum questionum, & magis necessaria ad sciendum veritatem est, utrum ens & unum sit substantia entium, & utrum non attribuitur alij, sed hoc est ens, & hoc est unum: aut oportet querere quid est ens, & quid unum tali ratione; quasi alia natura esset eis subiecta. Quidam enim homines existimant, quod natura eorum est talis, & quidam aliter. Plato autem & Pythagorici non finxerunt ens & unum esse aliud, sed finxerunt quod natura eorum haec est, & substantia eorum, ut sunt unum, & ens. Naturalis autem, sicut Empedocles attribuit unum alij manifestiori, & fingit quod unum est ens. & forte dicit, quod illud unum est amicitia. & finxit, quod hoc unum est amicitia, quod est causa, per quam omnia sunt unum. Et alij fingunt haec, unum & ens esse ignem, & alij aerem, ex quo facta sunt omnia entia.
- C** Et similiter illi, qui finxerunt elementa esse plura, istum coacti sunt ad dicendum, quod unum & ens significans plura secundum numerum principiorum, quod dicunt esse. Et, si aliquis finxerit, quod unum & ens non sunt substantia rei alicuius, accidit ut nihil aliorum universalium sit substantia alicuius rei. unum enim et ens sunt universalia magis, quam alia. Si autem unum non fuerit existens per se, similiter neque ens est existens
- per se, nullum enim aliud est existens per se, nisi particularia. Et etiam, si unum non fuerit substantia, manifestum est quod non est numerus abstractus a numeris, quasi aliqua natura separata ab entibus. numerus enim unus est. unum autem est aliquid existens per se, solitarium. Et, cum aliquid sit unum & ens, necesse est ut sit substantia, quoniam de eis non dicitur aliquid universale, sed illa dicuntur de se. Et non est possibile, si aliquis dixerit quod unum & ens sunt idem, multa enim sunt quaestiones difficiles contra illud, quarum una est, quomodo est possibile, ut aliquid aliud ab istis sit, scilicet, quomodo est possibile, ut generationes sint plures una generatione non est nisi entis. & ideo accidit ut entia sint unum necessario, sicut dixit Parmenides, & ut istud unum sit ens. Secundum igitur utrumlibet istorum duorum modorum dicatur, hoc difficile est & grave, quoniam, si dixerimus quod unum substantia non est, & si dixerimus quod unum est aliquid existens per se, impossibile erit ut numerus sit substantia, si unum non fuerit substantia. Si autem aliquis dixerit, quod numerus est substantia, in hoc quidem erit quodammodo difficilis. & est quaestio querens de ente, utrum sit aliud ab uno, aut est unum. & necesse est ut ens omne non sit unum. & ne-

Metaphysicorum

Cesse est etiam ut sit, quia omnia aut sunt unum, aut plura composita ex multis. Et, etiam si hoc unum est indivisibile, erit secundum hoc, quod Zeno opinabatur, nihil esse omnino. Fingis enim, quod illud, quod non augmentatur apud additionem, neque diminuitur apud diminutionem, non est entium. manifestum est igitur, quod entia secundum suum figmentum sunt magnitudines. si igitur entia sunt magnitudines,

H sunt magnitudines corporales: quoniam magnitudo corporalis est ens omnibus modis. aliorum autem quaedam sunt, quae quando componuntur, fit ex eis magnitudo: et quaedam sunt, quae quando componuntur, non fit magnitudo, secundum quod diximus. finxit. n. quod superficies et linea, quando componuntur, faciunt magnitudinem, punctus autem, et unum non faciunt magnitudinem. Quia igitur iste

I Zeno errat in suo sermone et tenet opinionem tortuosam, et possibile est ut aliquid sit indivisibile, oportet nos respondere isti sermone aliquantulum. et dicamus, quod quando unus additur aliquid non magis erit, sed plus: et ideo non erit magnitudo. Quoniam quomodo est possibile ut magnitudo sit ex tali uno, et ex pluribus, quae non sunt unum? Et dicens hoc, est similis dicenti lineam componi ex punctis.

Et, si aliquis existimaverit hoc esse, et quod numerus sit ex hoc uno, et ex alio, quod non est unum, sicut quidam dicunt, quare ab eo, quare hoc non est in numero in quibusdam generibus numerus, et in quibusdam magnitudo, si illud, quod non est unum, est aequale uni, et habeat eandem naturam. Non enim est manifestum, quomodo numeri fiant ex uno, et ex alio, quod non est unum: neque quomodo est possibile ut magnitudines fiant ex aliquo numerorum, et ex hoc, quod non est unum.

Et nos videmus, &c. utrum ens, & unum &c. i. & ista questio est utrum ens, & unum significant substantias entium, & unumquodque eorum, quod significant non attribuitur alicui alij entium, ita quod subiectum eius, quod significant hanc nomina unum & ens, non fit aliud: aut si significant de entibus aliqua constituta per aliqua alia, i. aliqua in subiecto. Et hoc intendebat cum dicitur oportet quaerere quid est ens, &c. i. quod, cum quaesiverimus definitionem entis, & unius, definiemus illa, scilicet quod definiunt res, quae constituuntur per aliam naturam. D. d. Quidam. n. homines existimant, &c. i. quidam. n. homines reputant unum, & ens significare naturas existentes per alias, & quidam existimant ea significare naturas existentes per se. D. d. Plato autem, & Pythagorici &c. i. Plato & Pythagorici opinati non sunt quod unum, & ens significet de entibus naturas compositas, sed fingit, quod utrumque eorum significet unum in

noia de-
piatua
gnant v-
il copoli
i vide. 1.
a. cō. 26.
ale op-
a. c. Met.
a. 14. & 7
eta. c. 18
de cōc.
m.

est cā
n. 12. 1. 6
nū essen
titer, &
m. 2.

optone
armen-
as vide. 1.
ly. 25.

A tentionem, simplicem, nō compo-
sitam, i. non vnum compositū, sicut
significant nomina denotatiua. D.
d. Naturalis at, sicut Emp & c. i. Na-
turalis at, s. Emp. & alij conueniūt
cum Platone, & Pythagoricis, q̄ hęc
noia vnum: & ens significant de re-
bus vnas naturas & simplices. Sed tñ
Naturales dicūt in hoc vno sermo-
nem manifestiorem, q̄ dixerunt Py-
thagorici & dixit hoc, quia Pytha-
gorici dicebant, q̄ vnum & ens, qd̄
est substantia entium, est ipse nume-
rus: Plato vero dicebat ipsum esse
formas numerales. Naturales autē

B posuerunt vnum & ens esse elemen-
tum rerum sensibilem, aut ignem
fm sermonem quorundam, aut ae-
rem, aut aquam. Et, quia Empe. pon-
nit causam sensibilis vnus esse ami-
ciam, & hoc est proprium ei inter
omnes Naturales, d. & finxit, q̄ hoc
vnū est amicitia, & c. i. qm̄, cū opi-
natus est q̄ amicitia est causa, quā
facit oīa esse vnum, ideo est magis
digna vno. quia quod est causa vni-
tatis, est vnum essentialiter, & pri-
mo. D. d. Et alij fingunt & c. i. & in-
nuir per hoc illos, qui fuerunt ante
Empe qui non posuerunt causam
agentem. D. d. Et similiter illi, qui

C hñxerunt elementa esse plura, & c. i.
q̄ qm̄ isti etiam opinantur, q̄ hęc
noia vnū & ens, quē dñr multiplici-
ter, significant de rebus numerum
elementorum. Et, quia istis contin-
git dicere, q̄ hęc nomina vnum, si-
cut Annui fingeant, adeo q̄ Par-
menides propter hoc dixit, q̄ nulla
est multitudo vīno, & q̄ ens est sim-
plex non compositū, & vnum, & q̄
nō hñt elementum, d. illi. n. coacti
sunt ad dicendum, q̄ vnū & ens si-

gnificant. i. isti n. qui poscebat vnū **D**
& ens esse principia rerum, & posue-
runt principia esse multa, cōtingit
eis dicere, q̄ hęc nomina vnū & ens
significant plures intentiones. v. g.
ignem, & aerem, aquam, & terram
apud opinantes q̄ ista elemēta sunt
principia oīum entīū. Et, cū com-
pleur sermonē de dictis, q̄ vnū
& ens signant substantias existētes,
s quarū natura ē alia ā natura vni*,
incēpit dicere qdōnes contingentes
ēt dicentibus, q̄ non signant de reb*
substantias, & d. Et, si aliquis finxerit,
& c. i. & c. i. & c. i. si aliquis finxerit, q̄ hoc
nomen vnū p̄dicabile de oībus, &
ens non signant de reb* substantias,
continget vt nihil ex vñbus signet
substantias rerum: & sic destruetur
demonstrationes, & definitiones.

vnum enim & ens, sicut dixit, ma-
gis vniuersalia sunt, quā omnia
alia. D. d. Si aut vnū non fuerit, & c.
i. & c. i. si vnū vñe, & ens non signi-
ficent substantias existentes p se nō
erit hic vnum, quod est substantia
rerum particularium. D. d. Et ē, si
vnum non fuerit substantia, & c. i.
& c. i. si posuerimus q̄ vnum non si-
gnificat substantiam, sed naturam
sensibilem, manifestum est esse im-
possibile vnum esse abstractū exūs
per se solitariū ā rebus numerabi-
libus, fm q̄ posuerunt ponentes nu-
meros existentes per se abstractos ā
numerabilibus. Deinde dicit, & de-
dit causam in hoc exemplo, & dixit:
numeros enim vnitas est, & c. i. id est,
causa in hoc est, q̄ numerus coacer-
uatio est vnitatum. Si igitur vnita-
tes non significant aliquod ens, tūc
numerus non erit aliquid, ne dum
sit abstractus. Deinde incēpit dicere
quæstiones contingētes ponētibz

Vnum &
ens sunt
magis vñe
alijs.

Numerus
est coacer-
uatio vni-
tatum.

Metaphysicorum

S vnum substantiale esse significans intentionē vtem, & d. vnum autem est aliquid existens per se. i. vnū aut intelligitur, q̄ est intentio existens per se, non habens subiectum, neq; situm. est igit vna substantia, i. particularis. D. d. Et, cū aliquid sit vnū, & ens, &c. i. & cum hoc nomen vnū & ens significant vnā intentionem numero, necesse est, vt ens & vnum significant vnā substantiam particularem in numero. D. d. qm̄ de eis non dicitur, &c. i. & cū vnū & ens fuerint substantia, & nullum habet vlt substantia, vt, quod prædicet

H de eis fm̄ quid, ē manifestū, q̄ vnū & ens significant vnā substantiā numero. D. d. Et non est possibile, si aliquis dixerit, &c. i. & impossibile est dicere, q̄ vnum, & ens significant substantiā vnā numero. dicentibus. n. hoc contingunt quæstiones graues ad dissoluendum qm̄, si vnū & ens significarent substantiā vnā numero, q̄o erunt res generabiles in substantia: generabile. n. aliud est ab ente vno. & sic vnum erit duo, aut pl^r. qm̄ generationes non sunt, nisi in substantijs, non in accidentibus. Et intendebat q̄, si esset in accidentibus, non contingeret eis, vt ens est

I vnum ens. n. ad apud eos nisi de substantia. D. d. fm̄ igitur vtrūlibet istorum modorū, &c. i. & cū dixerim⁹, q̄ significat vnum numero, s. non plura, fm̄ igitur vtrūlibet istorum modorū fuerit dictū, erit difficile, si sue fuerit dictum q̄ significat substantiam, aut non substantiam. Qm̄, si fuerit dictum de substantia, auferetur multitudo. &, si nou de substantia, auferentur vnitates, q̄ sunt substantia: & erit impossibile numerum esse substantiā

fm̄ opinionem dicentis hoc. & fuit **K** contentus in hac contradictione in positione opinantium, q̄ numerus est substantia. quia licet dicens hoc non opinetur q̄ numer⁹ est substantia, tñ contingit ei vt non inueniat vnum, quod sit substantia, neq; aliud in substantia omnino: quod est contrarium sensui. Et, si positum fuerit numerum esse substantiam, & ens, contingeret eadem quæstio, p̄ quam dixerunt, q̄ vnum significat vnā intentionem numero: & est vt nulla multitudo sit oīno. qm̄ hoc nomen ens aut significat vnum numero, aut multitudinem. si igitur significat vnū numero, ens erit vnū in nūero: & ē sermo Parmenidis: & si multitudinem, tunc erit multum: quod est impossibile. omne enim aut est vnum, aut plura. Et hoc intendebat, cū d. Si aut aliquis dixerit, q̄ numerus est substantia, &c. & istæ oēs quæstiones contingunt Antiquis, quia non intellexerunt de hoc noīe vnum, nisi vnā intentionem dictā vniocē: & Parmenides intelligebat per hoc ipsum esse vnum particula re, & istæ quæstiones dissolunt p̄ hoc, q̄ hæc nola vnum, & ens dicuntur multipliciter, fm̄ q̄ Arist. contra dixit Parmenidi in Primo Physico. Et, quia quidam eorum et destruxerunt vnum esse, incēpit loqui contra illos, & dixit: Et etiā, si hoc vnū, &c. i. q̄ iste homo, s. Zeno dicebat, q̄ manifestum est vnum esse indiuisibile, & omne tale non augmentatur apud additionem in eo, neq; diminuitur, quia neq; diuiditur, ergo non recipit additionem, neque diminutionem: & enest illud, qd recipit augmentum & diminutionē: ergo non est ens. D. d. & incēpit con-

A contradicere ei, & d. manifestū est igitur, q̄ entia fm̄ suum figmentū sunt magnitudines, &c. i. & continget fm̄ sermonem istius, vt ens non sit aliud q̄ magnitudo: cum ens est illud, quod recipit additionem & diminutionem. D. d. si igitur entia, &c. i. & dicebat super hoc, si ens est illud, quod recipit diuisiones, tunc illud, quod recipit diuisionem in omnibus partibus, & est corpus, est ens in rei veritate. D. d. aliorum autem quædam sunt, &c. i. & dicebat, q̄ ea, quæ sunt præter corpus, ex quibus non componitur corpus, nō est ens.

B & hæc est dispositio vnus & plūti. & superficies, aut linea sunt apud eū entia, cum ex illis, vt dicebat, componitur corpus. Et cū narrauit ei⁹ sermonem, incēpit dissoluere eū, & d. Quia igitur iste Zeno, &c. i. q̄a sermo istius hōis est valde dubitatus, & tortuosus, ex quo existimauit q̄ oē, quod non diuiditur, non est ens, oportet nos respondere illi.

D. d. & dicamus, q̄ qñ vni, &c. i. q̄ sermo Zenonis, q̄ nihil addit vni, quia tunc esset maius, & diuideret omnino, & non remaneret vnum, non est verus: immo dicimus, q̄ ad dicitur ei, & sit plus, non maius. & ideo non debet fieri linea, ita q̄ recipiat diuisionem, sicut finxit ille. Deinde dicit, causam, propter quam fuit necesse, vt ex eo non sit magnitudo, & d. quoniam quomodo est possibile, vt magnitudo, &c. i. magnitudines enim impossibile est vt generetur ex vno, neq; ex multis reb⁹ alijs ab vno, s. q̄ ex vno, neq; cum vno, neq; cum alia re sit magnitudo. magnitudo enim est de natura continui: vnum autē est de natura discreti. D. d. Et dicens hoc est similis, &c.

idest dicens, q̄ additio vni facit vt D ex vno & addito fiat magnitudo, est sicut dices, q̄ magnitudines sūt ex punctis, & ex indiuisibilibus: qđ iam destructū est. D. d. Et si aliquis existimauit hoc esse, &c. i. si aliquis dixerit, contradicendo Zenoni, q̄ iam assueti sunt homines quidam ad dicendum, s. q̄ numerus & magnitudo sunt compositi ex vno, & ex aliquo non vno, dicatur ei, quare componuntur ex vno, & ex nō vno duo genera diuersa, quorum vnū est numerus, & aliud magnitudo. & natura vnus & non vnus, ex quibus componitur numerus, est æqua **E** lis naturæ vnus & non vnus, ex quibus componitur magnitudo. Et ita tendit, q̄ contingit huic positioni, q̄ elementa rerum diuersarū in specie sunt conuenientia in specie: qđ est inopinabile. D. d. Non enim est manifestum, &c. i. qm̄, qñ dixerim⁹ q̄ intentio non vnus est, quod nō habet naturam vnus, sed contraria, tunc impossibile erit vt ex eo componatur magnitudo, aut numerus. talia. n. contraria non admiscuntur.

*An numerus, et magnitudo substantia
sint, vel no. Cap. 6.*

His autem consequens dubitatio est, vtrum numeri, & corpora, & superficies, & puncta aliquæ substantiæ sint, an non. Si enim nō sunt, fugit nos quidnam ipsa ens, & quæ entium substantiæ sint. Passiones enim, & motus, & q̄ ad aliquid sunt, ipsæq; dispositiones, ac rationes nullius substantiam significare videntur. cuncta etenim de aliquo subiecto

Hij dicun-

Magnitudo est de natura continui: vnum autem est de natura discreti.

Metaphysicorum

G dicuntur, nihilq; horum ipsum
 qd est. Quæ vero maxime sub-
 stantiam videntur significare,
 sunt aqua, terra, & ignis, ex qui-
 bus cõposita corpora consistunt.
 horum aut caliditates quidem,
 & frigiditates, & huiusmodi
 passionēs non substantiæ sunt.
 corp⁹ vero solum, quod hæc pa-
 titur, permanet tanquam aliqd
 ens, & aliqua existens substantia.
 At vero corpus minus est sub-
 stantia, q̃ superficies, & superfi-
 cies q̃ linea, & linea q̃ vnitas,
 & punctum. his. n. corpus defi-
 nitur. & hæc quidem videntur
 posse sine corpore esse, corp⁹ ve-
 ro absq; his impossibile eẽ. Qua-
 re plures quidem, & Antiquio-
 res substantiam quidem & ens,
 putabant esse corpus, cætera ve-
 ro huius passionēs: vt & princi-
 pia corporum entiu essent prin-
 cipia. Posteriores vero, & illis sa-
 piẽtiores habiti numeros. Quẽ-
 admodum itaq; diximus, si hæc
 non sunt substantiæ, nulla sub-
 stantia, nec aliquod ens omnino
 est. quæ. n. eis accidunt, non con-
 uenit entia nominare. At si hoc
 quidem conceditur, q̃ longitu-
 dines, & puncta magis q̃ corpo-
 ra substantiæ sint, at qualia cor-
 pora hæc sint non videmus (in-
 sensibilibus nanq; impossibile
 est esse) nõ erit profecto vlla sub-
 stantia. Item videntur hæc oĩa
 dimensiones corporis esse, hoc
 quidem ad latitudinem, hoc ve-
 ro ad profunditatem, illud por-
 ro ad longitudinem. Et ad hæc

similiter inest in solido quæcunq;
 que figura. Quare si nec in lapi-
 de Mercurius, nec in cubo dimi-
 dium cubi, sic vt determinatũ,
 ergo nec superficies, nam si quæ-
 cunq; & ea profecto sit, quæ di-
 midium determinat. eadem au-
 tem ratio & de linea, puncto, &
 vnitate est. Quare si corpus ma-
 xime substantia est, hæc aut cor-
 pore magis, hæc vero non sint,
 neq; substantiæ quædã sint, fu-
 giet nos pfecto quidnã sit ens,
 quæue entium substantia est. Ad
 hæc. n. quæ dicta sunt, etiam q̃
 circa generationẽ, & corruptio-
 nem accidunt inconuenientia.
 Videtur. n. substantia, cum ante
 non existens, nunc sit, aut cum
 antea existens, postea non, cum
 generatione & corruptione hæc
 pati. At puncta, lineas, & super-
 ficies, neq; fieri, neq; corrupti
 contingit, cum qñq; sint, qñq;
 vero non sint. Cum enim tãgãt,
 aut diuidãt corpora, qñq; vna,
 cum simul tangunt, qñq; duæ,
 cum diuidunt, fiunt. quare neq;
 iam compositis, sunt, sed corrup-
 ptæ sunt: & diuisis, sunt, cum an-
 tea non essent. punctum nanq;
 indiuisibile, non est diuisum in
 duo. Ceterum, si generantur, &
 corrumpuntur, ex aliquo fiunt.
 Similiter autem se habet & cir-
 ca nunc, quod est in tempore.
 nec hoc enim contingit genera-
 ri, & corrupti, sed tamen aliud
 esse semper videtur, cum non
 substantia aliqua sit. Patet autẽ
 quod etiam circa puncta, lineas,
 &

Hęc nõ in
 bet Auz.

Hoc ali-
 quid.

A & superficies similiter se habet. eadem enim ratio est. cuncta nā que similiter, aut fines, aut diuisiones sunt.

Et istam questionem consequitur alia difficultas, & est, utrum numeri, et corpora, & superficies, & linea, & puncta sint substantia, aut non. Quoniam si nō fuerint substantia, tunc recedet a nobis cognitio, qua fit subiecto, & qua est substantia entium. Motus autem,

B & passiones, & species relationis, & dispositionum, & dictionum existimantur non significare substantiam alicuius, quia oīa dicuntur de subiecto, & nihil eorum dicuntur, quod est hic. Illud autem, quod existimatur in maiori parte significare substantiā est aqua, & terra, & aer, & ignis, ex quibus constituentur omnia composita corpora. caliditates vero, & frigiditates in istis rebus, & similia sunt passiones substantia. corpus vero ē illud, quod determinat istas passiones solum, quia est ens aliud, & alia substantia. Sed corpus est minus superficie in substantialitate, & superficies minus quā linea, & linea minus quā punctū. & unum corpus definitur per ista. ista enim existimantur esse sine corpore: & hoc possibile est: corpus aut impossibile est ut sit sine istis. Et ideo existimabāt An-

tiqui philosophorū quod substantia, **D** & ens est corpus, et quod alia sūt passiones istius corporis. et ideo isti existimauerūt quod principia corporum sunt principia entium. alij autē, qui reputabantur sapientiores illis, existimauerunt, quod substantia, & ens est numerus. Sicut igitur diximus, si ista, qua diximus, non sunt substantia, nulla est substantia oīno. neq. ens, quoniam relictum non est ut accidentia, q. accidunt istis substantijs, dicātur substantia & entia. Sed, cum sit manifestum quod longitudines, et pōeta, q. sunt corporis, sunt maiore substantialitate quā corpus, & non videmus ea esse substantias, ex quibus igitur corporibus sunt substantia entium? & impossibile est ut sint ex corporibus insensibilibus. aut forte nulla substantia omnino est. Et etiam videmus, quod omnia ista sunt dimensiones corporis. quadam enim sunt latitudinis, quadam spissitudinis, & quadam longitudinis. Et cum hoc dicitur, quod ista sunt in corporibus, sicut figura sunt in eis. corpus enim necesse est ut habeat aliquā figuram. Si igitur possibile fuerit, ut corpus non habeat figuram, possibile erit ut non habeat dimensionem, verbi gratia, quoniam, si fuerit possibile ut figura

Metaphysicorum

G Mercurij nō sit in idolo Mercurij,
possibile est ut figura semigrandi
nis sit in tota figura grandium. Et
cū hoc, quod diximus, accidit istis
error, cū perscrutati fuerimus de
rebus, quibus contingit generatio
et corruptio. Existimant. n. quod
substantia non primo fuit, deinde
fuit: aut fuit primo, deinde corrup-
pitur: et quod passiones contingūt
ei apud generationē et corruptio-
nem. Puncta autē, et linea, et su-

H perfacies impossibile est ut habeāt
generationem et corruptionē, aut
ut sint quandoq, et quandoq, nō.
Corpora. n. continua et discretā
apud continuationem adunantur,
et apud discretionem fiunt duo.
et nihil corrūpitur, nisi corruptio
accidat ei. et ea, quae diuiduntur,
non sunt sine generatione. Punctus
autem, si non diuiditur, non fit duo
puncta: et si generatur, et cor-
rumpitur, est necessario ex ali-
quo illud.

17 Est est quæstio difficilis perscruta-
tanda in hac scientia, utrū numeri,
et corpora, et superficies, et linea, et
puncta sunt substantiarum entium. scilicet
dicuntur secundum quid, sicut quidam di-
cunt, aut non. Existimatur. n. quod, si
ista non fuerint quiditates substan-
tiarum entium, quod recedat à nobis
cognitio naturarum eorū, scilicet entium
existentium per se: quia omnes cō-
ueniunt in hoc, quod appellant eas
substantias. D. d. Motus autem, et
passiones, &c. i. et ista existimantur

esse substantiarum, quia illa, quæ sunt et
præter ista, v. g. motus, et accidentia,
et relationes, et dispositiones, mani-
festum est, quod non notificant substā-
tiarum entium. scilicet vocantur substantiæ.
et intendit per passiones qualitates
attributas sensibus, v. g. calorem et
frigus. et per dispositiones modum
qualitatis, quæ dicit dispositio et ha-
bitus per dictiones autem forte in-
tendebat intellecta subiecta. D. de-
dit causam, propter quā omnes con-
ueniunt in hoc, quod ista nō sunt sub-
stantiæ, et d. quia omnia dicuntur,
&c. i. quia oīa ista sunt in hoc indivi-
duali, quod est individuum substā-
tiæ, et nullum eorum dicit ex hoc.
D. d. Illud autem, quod existimat,
&c. i. illud autem, quod videtur esse
secundum existimationem substantia en-
tium compositorū individualium,
sunt quatuor elementa, ex quibus
componuntur substantiæ sensibiles.
et intendit quod ista videtur esse sub-
stantiæ compositorum secundum materiā,
non secundum illud, quod dicitur in respō-
sione ad quid. D. d. corpus vero est
illud, quod determinat, &c. i. quā de-
finiuntur ista accidentia, corpus de-
terminat naturam eorū, scilicet quod est de
definitionibus eorum, quasi differē-
tiæ eorum sunt determinantes na-
turam entis, et distinguentes ipsum
ab alijs. D. d. Sed corpus est minus
&c. i. sed cū feceris comparationē
inter ista, videbis quod corpus est mino-
ris substantialitatis quā superficies, et
superficies quā linea, et linea quā punctum.

Deinde d. causam in hoc, et d. cor-
pus enim post ista inuenitur in de-
finitione: quia corpus definitur, quod
est illud, quod est diuisibile in tres
superficies: aut illud, quod continetur
à superficie, aut superficiebus.

&

A & etiam quia ista videtur priora corpore naturaliter. & innuit modum prioritatis fm consequentiam. aut intendit vt corpus, impossibile enim est vt intelligatur sine superficie. superficies autem impossibile est vt intelligatur sine corpore. similiter est de linea cum superficie, & de puncto cum linea. Et, cum dedit rationes sufficientes, q corpus est substantia absq; superficiebus, & lineis, d. Et ideo existimabant Antiqui Philosophorum, q substantia, & ens est corpus, & q alia non definiuntur per definitionem corporis, &c. i.

B quia opinati sunt, q corpus est substantia, crediderunt q principia corporum, ex quibus componunt, sunt corpora, quz sunt principia omniu entium. si. n. corpora sunt principia, ergo principia corporum sunt principia entium. D. d. alij vero, qui reputabantur, &c. i. illi autem, qui reputabantur sapientiores istis, dixerunt, q substantia fm hanc considerationem debet esse numeri, s. quia sunt priores in imaginatione alijs entibus: & quia sunt priores naturaliter: & quia sunt sicut magis libera ti a materia q corpus. D. d. Sicut igitur diximus, &c. i. contingit igit fm hunc sermonem, si ista non fuerint substantiz, existimari nullam esse substantiam omnino catiu. impossibile. n. est vt posteriora ab istis substantijs, s. accidentia, sint substantiz alicuius eoru, de quibus omnes conueniunt, vt sint substantiz sensibiles.

D. dedit dubitatione super hoc, & d. Sed cum sit manifestum, q longitudo, &c. i. sed ista consideratio facit q superficies, & linea, & puncta sint substantiz: & apparet de istis q non sunt substantiz, & sunt priora

corporibus mathematicis: ergo corpora mathematica non sunt substantiz. Ex quibus igitur sunt substantiz entiu? impossibile. n. est vt sint corpora sensibilia. Ista. n. sunt, quorum substantiz quantuntur, cum dicitur in eis, quz sunt ens & vnum. qm enim q est ista substantia, quam significat hoc nomen ens, & vnum, & nullum corpus est nisi mathematicum, aut sensibile. D. d. aut forte nulla substantia oino est. i. oportet vt dicamus fm hanc questionem, q contingit vt substantia no sit alicuius rei, i. q, cum sit destructu, q quiditates entium sunt corpora, recte videt opinari fm hoc q entia non sunt, neq; habent quiditates. Et, q declaratio, q corpus mathematicu non est substantia, fundatur sup hoc, q longitudo & latitudo sunt accidentia, & differentiz ipsius corporis, d. Et et videmus, q oia ista. &c. i. & declarat, q corpus mathematicum est accidentis, & q definitio corporis constituitur ex tribus dimensionib, & videmus cum hoc q dimensiones sunt corpori quasi figurz, s. differentiz eius. D. declarauit hoc, & d. corpus ens necesse est vt habeat aliquam figuram, &c. i. figura enim talem habet dispositionem de corpore, sicut dimensio in hoc, q corpus non potest denudari ab eis nisi corruptumatur, sicut est dispositio de differentia rei substantiali. D. dedit exemplum, & dixit. v. g. qm, si fuerit possibile, &c. i. qm, si figura non fuerit substantialis corpori, possibile erit vt figura propria auferat, & remaneat i. s. v. g. vt figura bois auferat, & remaneat h6, aut figura idoli Mercurij, i. remanente idolo Mercurij. Et, si esset posse vt figura ppria rei auferet

Nulla corp
poru aut
mathema
tica, aut
sensibilia
trouantur.
Et
corpus
metaphy
sicum.

Metaphysicorum

G tūc possibile esset vt semisfigura rei auferretur, remanente tota figura. & hoc intendebar cū d. possibile ē vt semisfigura grandinis sit in tota figura grandinis. Et dedit exēplū de tunica. quia tunica est de rebus, q̄ non habent hoc nomen, nisi fm figurā habendam. figura igitur ei⁹ est dīa ei⁹, q̄ distinguit eam ab alijs indumentis. Et intendit; declarare ex hoc capitulo q̄ cū posuerim⁹, q̄ dimensiones sunt accidentia, tūc corpus erit accidēs. & si posuerim⁹, q̄ corpus est substantia, tūc ista erūt substantiæ. D. d. Et cum hoc, quod

H diximus, & c. i. & cum istis inopinabilibus cōtingentibus huic positioni, s. corpora esse substantias, accidunt etiam alia inopinabilia ex apparentibus in rebus generabilibus & corruptibilibus. D. d. Existimant. n. q̄ substantia, & c. i. existimatur. n. & ponitur. & est cōcessum ab omnibus, q̄ substantia generatur & corrumpitur, & accidunt ei passiones apud generationem & corruptionem, s. q̄, cū generatur, sit substantia, quæ non fuit: & cum corrumpitur, corrumpitur illud, quod fuit. D. d. Puncta autem, & lineæ, & c. i. puncta aut, & lineæ, & superficies nec generant nec corrumpuntur, neq; sunt quandoq; & quandoq; nō, cum linea nō corrumpitur in non lineam, neque generatur ex non linea. & sūt est ēt de corporibus. D. incēpit declarare hoc, & d. Corpora enim cōtinua, & discretā, & c. i. & d. q̄ nihil corrumpitur, nisi corruptio cōiungat ei. i. & non omnis cōpositio est generatio, neq; oīs dissolutio est corruptio: vt quidā Antiquorum dicunt, s. q̄ congregatio est generatio, & segregatio corruptio, sed generatum

est illud, in quo sit substantia, q̄ nō fuit, & corruptū est illud, in quo corrupta est substantia, quæ fuit. D. d. & ea, quæ diuiduntur, non sunt sine generatione, i. ea, quæ diuiduntur in partes conuenientes fm nomē & definitionē, nō sunt sine gnatione. Et, quia accidit ei in hac intentione punctus: punctus. n. non diuidit, & non hēt gnationem: & dixerūt etiā q̄ illud, qd diuidit in talia semp fm nomen & definiuonem, non hēt generationem, d. & illa, q̄ non diuiditur ex re diuisibili, non sunt sine generatione. minima. n. partū corporis sensibilis, q̄ non diuidit, fm q̄ est illud corp⁹, est cōposita. v. g. q̄ minima pars ignis est cōposita ex materia & forma. D. d. Punctus aut, si non diuidit, & c. i. punctus aut, si est indiuisibilis, non gnabit: cū punct⁹ non diuidit in duo puncta, ergo nō hēt generationē, qm, si haberet generationem, esset cōpositus & hoc intendebar, cū d. est necessario ex aliquo illud. i. & cū punctus gnatur, & corrumpi, necessario generatur ex aliquo. & sic erit diuisibilis: quod est impossibile.

De uationes de Idem. Cap. 7. M

O Minino autē aliquis dubitabit, quare oportet alia quædam præter sensibilia, & media querere, vt puta eas, quas ponimus, formas. Si enim propterea q̄ mathematica quidē ab his, quæ hic sunt, alio quodam differunt, in eo sanē, q̄ plura eiusdē speciei sunt, nihil differunt. & ideo non erūt eorum principia, numero determinata, sicut etiam literarū quæ

Consistem
modū ar-
gūdi. vid
v. Phy. cō
16.

vide. ca.
de substā-
ia ubi.

Minima
ignis cō-
posita ex
materia
& forma.

A quæ hic, numero quidē nō sunt omniū principia determinata, sed specie. nisi quis huius syllabæ, & huius vocis accipiat. harum enim numero ēt determinata erunt. sūt etiam de medijs. infinita etenim ēt illic sunt, quæ eiusdē speciei sunt. Quare, si præter sensibilia, & mathematica nō sint alia quædā, qualia dicūt quidam formas esse, nō erit vna numero, & specie substantia: nec entium principia aliqua numero aliquot, sed specie erunt. Si

itaq; hoc necessarium est, & formas præea necesse est esse. etenim quanquā nō bene declarēt, qui hæc dicūt, hoc tñ est, qđ volūt: & necesse ē eis hoc dicere, qđ formas vnaquæq; substantia quædam sit, & nulla fm accidentia. At vero si ponemus formas eē, & principia vnū numero, non specie esse, diximus quæ impossibilia necesse est accidere.

Et rectū est querere de questione difficili, quare querenda sunt alia substantia a sensibilibus, & a medijs, scilicet forma, qua finguntur esse. Quoniam, si querimus istas substantias propter hoc, qđ mathematica distinguuntur a sensibilibus per aliud, nō distinguuntur ab eis per hoc, quod sūt multa forma, sicut ista forma: manifestū est igitur, quod principia ista nō erunt terminata a numero, quæ admodū principia qualitatē, qua sunt hic, nō sunt terminata a numero. prin-

cipia enī cunctislibet qualitatē non sunt terminata a numero, sed forma. nisi principia litera composita ex duobus literis, aut principia vocis composita ex duobus vocibus. principia enim istius litera sunt terminata forma, & numero. & similiter erit etiā in rebus medijs. Si igitur non fuerint alia substantia, alia a substantijs sensibilibus, & a substantijs mathematicis, sicut quidam dicunt, manifestū est formam non esse. sed, si concesserimus formas esse, & principia esse terminata a numero nō forma, iam narramus, quod contingit ex hoc necessario, & quod est impossibile omnino.

Et querendum est qua de causa fuit necesse ponere in positione cū substantijs sensibilibus, & mathematicis, quas vocat medias substantias, quas dicunt formas. causa enim, propter quam fuit necesse formas medias ponere, manifesta est. & est, quia nos videmus mathematicas formas differre fm definitionem a formis sensibilibus. Et hoc intēdebat, cū dixit: Qm, si querimus, &c. D. d. & non distinguunt ab eis, &c. id est, & isti non ponunt ista media distincta a rebus sensibilibus: ita qđ vnum quodq; eorum sit vnum numero tantum, sicut ponunt facientes formas: sed distinguuntur ab eis secundum qđ sunt similia eis, scilicet multa fm formas, & multa fm numerū.

Deinde dicit: manifestum est igitur, &c. i. & dicere formas esse, cōtingit ex eo, vt principia rerum, quæ sunt

Metaphysicorum

6 sunt hic, sint determinata numero, idest diuersa numero tantum, & nō forma. & hoc intēdebat, cū d. manifestum est igitur per se, q̄ res, quæ sunt hic diuersæ numero, & forma, sunt dispositio i qualitate, id est manifestum est igitur per se, q̄ sunt res tales. Et hoc intēdebat, cū dicit, quæ sunt hic: quia sunt diuersæ forma & numero, sicut literæ compositz ex literis, & voces compositz ex vocibus: quia necesse est vt principia istorum sint diuersa numero & forma. & sic ponunt media, dicētes ea, scilicet diuersa numero & forma.

Hic & hoc intēdebat, cū dicit. Et sic erit etiā in rebus medijs. Deinde dicit. Si igitur non fuerint substantiæ aliz, &c. idest & cum determinatum est ex hoc sermone, q̄ nō sunt nisi duæ substantiæ, sensibilis, & mathematica, manifestum est q̄ formæ nō sunt. Deinde dicit: Sed, si concesserimus, &c. idest iam narrauimus quod accidit ex hoc de impossibili questione, de qua perscrutati sumus, vtum sit vna numero, aut forma.

Vtrum principia potentia sint, vel alio modo: Et vtrum vniuersalia, an singularia. Cap. 3.

Hic autem propē est dubitare, vtum potentia, an alio quodam modo elementa sint. Si enim alio quodam modo, erit aliquid aliud principijs prius. potentia namq̄ prior illa causa est. non est autem necesse, vt omne, quod potētia est, illo modo se habeat. Quod si elementa potentia sunt, contingit nihil entium esse. possibile enim est esse, etiam quod nōdum est,

sit enim quod non est, sed nihil eorum sit, quæ esse impossibilia sunt. Et has itaq̄ de principijs dubitationes necesse est dubitare.

Et assimilatur istis questionibus dictis ista questio, Vtrum elementa sint potentia, aut alio modo. Si igitur alio modo, quomodo est possibile, vt aliquid sit ante elementa, & sunt principia. potētia enim est ante illam aliam causam. illud autem, quod non habet potentiam, nō est ante potētiā necessario. Si autem elementa fuerint potentia, tūc possibile erit vt elementa non sint aliquid entium. illud enim quod habet potentiam vt sit, nondum est. & non sit nisi illud, quod non habet esse. & nihil erit, quod non habet potentiam vt sit. Ha igitur questiones sunt difficiles, de quibus perscrutandum est in cognitione principiorum.

Quærit vtum elementa prima, 19 & principia omnium entium sint potentia, aut actu. & hoc intēdebat per alium modū. Deinde dicit. Si igitur alio modo, &c. idest si igitur elementa sunt actu, habent elementa. potentia enim est ante actum, idest illud, quod est in potētia aliquid, est ante illud, quod est in actu illud quid. & sic elementa habebunt elementa.

Deinde dicit: illud autē, quod non habet potentiam, &c. id est, illud autem, in quo non est potentia, vt ex eo fiat aliquid, nihil sit ex eo, quod sit in potentia oīno. quapp non erit elementum alicuius rei aliquo mō.

Et

Vtrū prin
cipia sint i
potētia.

A Et abbreviatio eius est, q̄ si elementa sunt actu secundum q̄ sunt elementa, & fuit potentia prior eis, cū sint in actu, contingit q̄ elementa habeant elementa. & si potentia nō fuerit prior eis, non erit in eis potentia omnino ad aliquid. & sic nō erit elementum alicuius rei. Et, cū dicitur impossibile contingens positioni elementorum in actu, inceptit dicere etiam quid contingit positioni eorum in potentia, & dicit. Si autē elementa fuerint potentia, &c. id est, si elementa fuerint potentia, possibile erit ut omnia entia, quæ sunt

B actu, destruantur, & nihil remaneat nisi illud, quod est in potentia. D. dedit causam in hoc, & dicit: illud enim quod habet potentiam, &c. id est illud enim, quod est in potentia, est aliud quid in actu. cū enim est in potentia, impossibile est ut illud sit in actu. actus enim & potentia sunt contraria. Deinde dicit: & non sit nisi illud, quod non habet esse, id est & non sit nisi illud, quod non habet esse in actu. & nihil sit, quod non habet potentia ut fiat.

Et utrum vniuersalia sint, an, ut dicimus, singularia. Si enim vniuersalia, non erunt substantiæ. nihil enim cōmuniū quod quid, sed quale quid significat. sed substantia quod quid. Quod si quod communiter prædicatur, qd̄ quid sit, & exponi possit, multa animalia erūt ipse Socrates, & homo, & animal. si singula quidē, quod quid, & vnū significant. Si igitur principia vniuersalia sunt, hæc accidunt. Quod si nō vniuersalia sunt, sed ut ipsa singularia, non erunt sci-

bilia. ipsius enim vniuersalis D omniū scientiæ sunt, quare erūt alia principia priora de principis vniuersaliter prædicata, si sit quidem eorū futura scientia.

Et etiam perscrutandum est, utrum principia sint vniuersalia, aut particularia. Si vniuersalia, non sunt substantia. cōmuni enim non dicuntur esse hoc singulare, sed exemplaria hæc substantia autem dicitur esse hoc singulare. Si igitur dicitur prædicabile de rebus modo cōmuni, quod ex hoc, tūc Socrates erit multa animalia, scilicet Socrates et homo, & animal. quoniam vniuersum quod, eorum significat quod est hoc vni. ista igitur accidentia accidunt, si principia fuerint vniuersalia. Si autem non fuerint vniuersalia, & fuerint sicut principia particularia, tunc sciū non habebit esse. scientia enim cōmuni sunt vniuersales. manifestū est igitur, quod, si fuerit possibile, ut ista principia cognoscantur, quod alia principia sunt vniuersalia ante particularia, quæ prædicantur de particularibus.

Et etiam perscrutandum est, utrum principia sint vniuersalia, aut particularia. Si autem vniuersalia, non erunt substantiæ. Vniuersalia enim sunt cōmuni, quia sunt in pluribus: & commune non est hoc singulare, quod est substantia, sed est exemplar huic singulari, scilicet for mæ communis eis, & omnibus indi uiduis

Actu & po
tētia sunt
contraria

erūt prin
cipia sint
alia an sin
gularia

C

10
Cōe nō ē
singl̄, sed
est exemplar
orb̄ singu
larib̄ ha
bētib̄ illā
formā. Idē
11. Meta.
cōm. 4. &
quæ ibi.

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

LIBER QVARTVS,

Cum Auct. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de quibus habeat prima Philosophia pertractare. In Secunda de Principiorum cognitione.

Summa prima: Ens, prout est ens, & primas causas à primo Philosopho considerari. Cap. 1.

¶ Individuis habentibus illam formam: substantia autem dicitur esse hoc singulare: propter quod concluditur in secunda figura, q substantia non est vniuersale. D.d. Si igitur dicitur predicabile, &c. si igitur vniuersale est commune, fm q est singulare existens in pluribus, tunc Socrates erit cōpositum ex multis animalibus. in Socrate enim erit humanitas existens in omnibus hominibus, quia est hoc singulare in numero. & sic Socrates & omnia individua hominiserunt composita ex vna re, & similiter erit compositus

H cum omnibus animalibus. animalitas. n. hæc individualis existit in omnibus indiuiduis animarum, aut indiuidua animalium existunt in ea. istæ igitur quæstiones accidunt, si principia fuerint vniuersalia. D.d. Si autem non fuerint vniuersalia, &c. id est si autem nō ponantur hic esse vniuersalia entia, contingit vt scientiæ necessariæ non sint. & hoc mouit Platonem ad dicendum formas esse. D. dixit scientiæ enim omnium sunt vniuersales. & intendit Scientias Speculatiuas necessarias. Deinde dixit manifestum est igitur, &c. id est, & cum necesse est vt principia particularia cognoscantur non generabili cognitione neque corruptibili, necesse est hic esse principia vniuersalia ante particularia.

+

Est scientia quædam, quæ specularitur ens, prout ens est, & q ei per se inest. Hæc autem nulli eorum, quæ in parte dicuntur, eadem est. nullæ namq; cæterarum vniuersaliter de ente. prout ens est, considerant, sed eius aliquam partem abscondentes, quod ei accidit specularitur, vt Mathematicæ scientiæ. Cum autem principia, & supremas causas quæramus, patet q alicuius naturæ p se necesse est eas esse. Si igitur illi etiā, qui entium elementa quærebant, ista principia quærebant, necesse est et elementa entis nō fm accidens esse, sed prout entia sunt. Quare nobis quoque entis, prout entis, primas causas accipiendum est.

Vnus quidem scia scientiarū est consideratio de ente, & de rebus, quæ sunt entis per se. Et ista scia non est vna earum, quæ dicuntur particulares, quoniam nō est alicuius

A alicuius scientia particularis consideratio de ente vniuersali, sed scientia particularis est consideratio de accidenti, quod accidit alicui parti partium entis diuisa ab eo, sicut faciunt scientia Mathematica. Si igitur inquisitio principiorum, & causarum vltimarum est a nobis, manifestum est quod necesse est, ut ista principia sint sicut principia alicuius naturae per se. Et, cum quaesierunt ista principia illi, qui querebant elementa entis, necesse est ut non sint elementa entis modo accidentali, sed sint essentialiter. Et ideo oportet nos quere causas, quae sunt in ente.

Iste tractatus continet duas partes. Prima igitur est in definiendo subiectum istius artis, & accidentia, & causas eius, & vult in rebus Logice, quae appropriant huic scientiae. In secunda autem disputat cum Sophistis, qui negant primas propositiones, & destruit scire, & prius declarando quod dicitur huius artis debet disputare cum istis. Quia igitur intentio eius est loqui de modo considerationis istius artis, & iam perscrutatus est in tractatu praecedenti de scientia, quae dicitur Philosophia, quae scientia sit, & dicitur, si scientia otium causarum est una, illa scientia debet dici Philosophia: deinde declarauit, quod consideratio de omnibus causis omnium entium non est vnius scientiae, cum entia sint diuersa, quoniam in quibusdam inueniunt de causarum quatuor, quae non inueniuntur in quibusdam, hoc nunc est possibile, si entia essent vnius

generis: deinde induxit ipse sermonem, quod Philosophia forte est illa, quae considerat de nobilissima causarum, scilicet de primo fine, & forma prima: accipit in hoc tractatu declarare hoc secundum demonstrationem & declarationem perfectam, & dicitur vniuersum quidem scientiae, &c. i. dicamus igitur, quod manifestum est per se hic esse aliquam scientiam, quae considerat de ente, in qua est ens, & de accidentibus essentialibus entis, ideo quod est ens. D. d. Et ista scientia, &c. i. & apparet, quod ista consideratio non est alicuius scientiae particularis. Manifestum est enim, quod non est alicuius scientiae scientiarum particularis consideratione de ente, secundum quod est ens: sed tamen est scientiarum particularium consideratio de accidentibus, quae accidunt alicui parti partium entis, accipiendo illam partem quasi distinctam ab ente, sicut faciunt scientiae Mathematicae, quae accipiunt numeros & magnitudines distinctas ab ente, & considerat de eis, & suis accidentibus essentialibus. Et similiter est scientiae Naturales considerat de quadam parte entis, scilicet de ente mobili, & de accidentibus essentialibus eidem, secundum quod est mobile, & de motu. D. d. Si igitur inquisitio principiorum, &c. i. & cum manifestum est, quod nos quaerimus in hac arte principia vltima, quae sunt principia simpliciter, manifestum est, quod quaerendum est ista principia istorum principiorum sensibilium secundum istum modum, secundum quem quaerimus principia naturae existentis per se. Et intendit, quod principia simpliciter debet quaeri de entibus, quae sunt simpliciter. Tunc, si acciderit quibusdam, ut sint sensibiles non simplices, tunc non quaeruntur ista eis principia, nisi secundum quod sunt entia simpliciter, non secundum quod sunt entia, v. g. mobilia aut mathematica. D. d. Et, cum quaesierunt ista principia, &c. i. & per hoc, quod diximus, quoniam

D Met. c. 1. & 12. Met. c. 6. & 1. p. logo suo sup. 1. Ph. 1. Scilicet Mar. sunt d. numeris, & magnitudinibus, & scientia naturalis de ente mobili, secundum quod est mobile. 53 vid. oppositum. 12. E. Meta. c. 1. vbi d. quod d. corpore mobili & praecio. primi Ph. dicitur quod est d. rebus sensibilibus. 12. q. d. subditio. Vid. c. 71. 1. Si acciderit ut in 1. Metaph. d. sensibilibus principia quaeruntur, hoc fit in quibus sensibilibus. 12. q. d. in quibus entia. 12. Met. c. 1. & 12. Met. c. 1. et 6. & 7. Met. c. 9. & 1. Met. c. 11. et 12. & 1. Ph. c. 12. ex hoc sumitur Met. non considerat quidam res in particulari. vid. hoc. 1. Ph. c. 11. Antiqui & quae ibi.

Metaphysicorum

G Antiqui quæruunt principia prima entium, fm q̄ sunt entia, & non quæruunt causas entium, quæ sunt hmoi, tunc quæstio eorum hominum in causis est accidentaliter. Et intendit q̄, cum quæsiuerunt causas entis, & non quæsiuerunt causas entium transmutabilium, v.g. tunc quæstio eorum fuit essentialis. & si quærent causas entium proprias, tunc esset q̄stio accidentalis.

Quo pacto ens multipliciter dicatur. Ens, & vnum idem esse. Item de ente, vt ens est, et de eius sp̄tibus, ac cōsequensibus hanc cōfigerare sciam. Cat. 2.

H

Ens autē multipliciter quidē dicitur, verum ad vnū, vnamq̄ quandā naturā, et non equiuoce, sed quēadmodū omne salubre ad sanitatē: qd̄dam eō q̄ conseruat: quoddā, eō q̄ facit: quoddā, eō q̄ signū sanitatis: quoddam vero capax eius est. Et medicinale ad medicinā: quoddam enim, eō quod habet medicinam, medicinale dicitur quoddam, propterea q̄ natura aptū ad eā sit: quoddā, p̄p̄ea q̄ opus medicinæ sit. eodē modo cētera quoq̄ accipimus. Ita & ens multipliciter quidē dicitur, sed totū ad vnū principium: quædam.n. qm̄ substantiæ, entia dicuntur: quædam, qm̄ passiones substantiæ: qd̄, qm̄ via ad substantiā, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua substantiæ, siue eorum, quæ ac substantiā dicunt, aut ad ali-

quorū ex his negatiōes, aut subitācias. Quare et ipsum nō ens, esse non ens dicimus. Quemadmodū igitur sanorum omnium vna scia est, ita & de cæteris est. Nō.n. solum eorū, q̄ fm vnum dicuntur, verum et eorū, quæ ad vnā naturam dicunt, vnius sciæ est speculari. etenim hæc est quodammodo fm vnum dicuntur. Patet itaq̄ vnius esse, & entia prout entia, speculari. Vbiq̄ autem proprie primi, et ex quocætera pendunt, & p̄p̄ qd̄ dicuntur scia. Quod si hoc substantia est, oportet profecto vt substantiarum principia, & causas Philosophus habeat. Omnis autem generis, & sensus vnus vnius, & scia: velut Grammatica vna existens, oēs voces speculari. Quare entis quoq̄ quot species sunt, & species specierū speculari vniuis scientiæ genere est.

Et ens dicitur multis modis, et non dicitur equiuoce, sed attribuitur vni rei, & vni naturæ, sicut omne sanans attribuitur sanari. quoddam enim dicitur sanū, quia conseruat sanitatem: quoddam autem sic, quia facit sanitatem: & quoddā, quia significat: et quoddam, quia recipit. Et similiter attribuitur esse medicū medicina. quoddam.n. dicitur medicū, quia acquirit medicinam: & quoddā, quia conuenit medicina: et quoddam, quia facit actionem medicinæ. & secundum hunc modum possibilia

Nō solent eorū q̄ ad vnum sed, & eorū, q̄ ad vnam naturam dicuntur, vnius scia ē speculari

L

M

A possibile est nobis inuenire res, q̄
attribuuntur vni rei, sicut ista, q̄
diximus. Et similiter et ens dici-
tur multis modis, sed omnes illi mo-
di attribuuntur vni primo, quodā
enim dicuntur entia, quia sunt sub-
stantia: & quodam etiam, quia
sunt passionēs: et quodam quia
sunt via ad substantiam, aut ad re-
las nonē, aut quia sunt non ens, aut
qualitates, aut agentes: aut gene-
rantes substantiam, aut aliud co-
Brum, quia dicuntur esse in substantia,
aut quia negant aliquod isto-
rum accidentium, aut substantia.
Et similiter dicimus etiam de eo,
quod non est ens, vnum quod non
est ens. Quemadmodum igitur scien-
tia sanctorum est vna, sic scientia alio-
rum similis. Quonia non est vnus
scientia cōsideratio de rebus, quia
dicuntur de vno tātum, sed etiam
cōsideratio de rebus, quia attri-
buuntur vni naturae. Et, quia ista
Cdicuntur de vnoquoq̄ modo, mani-
festum est igitur, quod vnus scien-
tia est cōsideratio de entibus vni-
uersaliter. Et scientia, quae est scien-
tia in rei veritate in omnibus re-
bus, est scientia rei prioris, per quā
continuatur alia res, & propter
quam vocatur, & dicuntur. Si
igitur hoc prius sit substantia, ma-
nifestum est, quod cognitio princi-
piorum, & causarum substantia
debet esse in Philosopho. Sed vni-

quodque genus habet vnam scien-
tiam: Verbi gratia scientia vocis
est vna, & debet cōsiderare in
omnibus vocibus. Et ideo dicimus,
quod cōsideratio de omnibus for-
mis entis vniuersaliter est vnus
scientia secundum genus. forma au-
tem sunt forma formarum.

Cum autē declarauit, q̄ vna scien-
tia debet cōsiderare de ente, fm q̄
ens est, vult declarare, q̄ hoc nomē
ens non est æquiucum. si. n. effect
æquiucū non cōsideraret de eo
vna ars. Et d. Et ens dicitur multis
modis, &c. i. & nomen ens dicitur mul-
tis modis, & non æquiucō, sicut canis,
qui dicitur de latrabili & mari-
no: neq; vniuocē, vt animal de ho-
mine, & asino: sed est de nominib⁹,
quae dicuntur de rebus attributis ei-
dem, & sunt media inter vniuoca &
æquiuoca. Et hoc intendebar, cum
d. sed attribuitur vni rei, &c. i. & ista,
quae attribuitur eidem non attri-
buunt eodem modo, sed modis di-
uerfis, & quodā attribuunt eodē
modo, sed diuersantur fm magis &
minus. sicut hoc nomē substantia, F
quae dicitur de formis & de indiui-
duo. Et, quia sana attribuunt sanita-
ti modis diuersis, sicut nouem præ-
dicamenta attribuunt ad esse, quia
sunt in vero ente, quod est substan-
tia modis diuersis, inceptis notifica-
re diuersitatem modorū, qui inue-
niuntur in talibus nominib⁹, ad de-
monstrandum q̄ ita est de hoc no-
mine ens cum substantia & cū alijs
prædicamentis, & d. quoddam enim
dicitur sanum, &c. i. quædam enim
dicuntur sana, quia attribuunt sanita-
tati hoc modo, s. quia conseruant la-

De æqui-
uoco non
cōsiderat
vna ars.

Metaphysicorum

Gnitatem. sicut dicim⁹ q^o exercitium est sanum, quia cōseruat sanitatem: & quedam attribuunt⁹ sanitati, q^{ia} faciunt sanitatem, sicut dicimus q^o portio accepta est sana. & sicut dicim⁹ sanum signum, quod nunciat sanitatem: sicut dicimus de criticis laudabilibus. & sicut dicimus sanum illud, quod cito recipit sanitatem, sicut corpus mundum ab humorib⁹. Et, cum adduxit ea, q^{ae} attribuuntur vni fini, induxit exemplum et de rebus, quae attribuunt⁹ vni agenti, & d. Et similiter attribuit⁹ esse medicū medicinæ, i. & similiter omne adiu-

Huans actionem medicinæ attribuit⁹ medicinæ. Et intendebat per hoc declarare, q^{od} attributa ei, aut attribuitur eidem fini, aut eidem agēti, aut eidem subiecto, sicut nouem prædicamenta substantiæ. D. d. quoddam enim dicit⁹ medicum, & c. i. quoddam. n. dicit⁹ medicum, quia acquirit⁹ artem medicinæ, v. g. hō medicus: & quoddam, quia conuenit⁹ actioni medicinæ, v. g. dieta. D. d. & quoddam, q^{ia} facit actionem medicinæ, licet non sit medicus. verula. n. q^{ui} medicabat cū illa herba, sicut dicit⁹, agebat actionem medicinalem, licet nō erat me-

Idica. D. d. Et sicut etiam ens dicitur multis modis. sed omnes illi modi attribuuntur vni primo. i. & sicut hoc nomen ens, licet dicatur multis modis, tñ in omnibus dicitur ens, quia attribuitur primo enti substantiæ. & istæ attributiones in vnoquoque eorum sunt diuersæ. prædicamēta enim attribuuntur substantiæ, non quia est agens aut finis eorum, sed quia cōstituiunt⁹ per illam, & subiectum est eorum. & vtr⁹ non dicunt⁹ entia, nisi quia sunt dispositiones entis. & multi homines negāt ea esse.

Prædicamēta accidentiū nō attribuuntur substantiæ, quia sic agens, aut finis eorum;

albedo enim non est, sed album.

D. incepit declarare modos, sū quos attribuunt⁹ substantiæ, & d. quoddam enim dicit⁹ entia, & c. i. quoddam dicit⁹ ens, quia est exiens per se, & est substantia: & quoddam dicit⁹ ens, quia est passio substantiæ. & intendit per viam ad substantiam motum ad substantiam. motus. n. dicitur ens, quia est via ad verum ens. Et intendit per relationem, quia est comparatio entis ad ens. & intendit relationem, q^{od} dicit⁹ ens, sū q^{od} determinatū est alijs locis. & dicit⁹ ens illud, quod est priuatio entis. & hoc nomen ē ens dicitur modo cōsimilitudinis. d. n. sub-

Istantia illud, quod facit substantiā, sicut dicentes hic esse virtutes & formas facientes substantiam. & sicut dicit⁹, q^{od} elementa substantiæ sunt substantiæ. & hoc intendebat, cū d. aut generantia substantiam. D. d. aut aliud. i. & dicit⁹ ē ens illud, quod existit in substantia. & hoc vtr⁹ est ceteris prædicamentis. D. d. aut q^{ia} negāt, & c. i. q^{uā} quemadmodum hoc nomen ens dicit⁹ de oibus istis modis, ita etiam dicitur de negatione & affirmatione. Et intendebat per hoc, q^{od} hoc nomen ens dicit⁹ de primis intelligibilibus, & secundis: & sunt res lo-

Mgicæ. Et, cum declarauit, q^{od} hoc nomen ens dicit⁹ omnibus modis istis, incepit declarare q^{od} cognitio eorum, quæ dicit⁹ tali modo, est vnius scientiæ, & d. Quemadmodum igit⁹ scientia vna cōsiderat⁹ de rebus attributis sanitati, i. medicinali, ita vna scia debet cōsiderare de omnib⁹ attributis enti. D. d. Qm̄ non est vnius sciz cōsideratio, & c. i. res enim, q^{ae} habent vnā sciam, non tñ sunt, quarum subiectum est vnum genere, aut specie dicto vniuocæ, sed qua-

K sed q^{ia} dicit⁹ substantiæ, & c. i. quoddam dicit⁹ ens, quia est exiens per se, & est substantia: & quoddam dicit⁹ ens, quia est passio substantiæ. & intendit per viam ad substantiam motum ad substantiam. motus. n. dicitur ens, quia est via ad verum ens. Et intendit per relationem, quia est comparatio entis ad ens. & intendit relationem, q^{od} dicit⁹ ens, sū q^{od} determinatū est alijs locis. & dicit⁹ ens illud, quod est priuatio entis. & hoc nomen ē ens dicitur modo cōsimilitudinis. d. n. sub-

Hoc no- men ens dicit⁹ de primis intelligibilibus & secundis.

Res. q^{ae} habent vnā sciam, non tñ sunt, quarum subiectum est vnum genere, aut specie dicto vniuocæ, sed qua-

A quarum est attribuitur vni fini, aut vni agenti, aut vni subiecto. Et dixit hoc, quia ista est dispositio entium, scilicet quae attribuntur vni fini, aut vni complemento, & hoc est quod est in hac scientia. D.d. Et, quia ista dicuntur, &c. i. & quia declaratum est quod hoc nomen ens dicitur modo modorum rerum, de quibus dicitur hoc nomen vnum, manifestum est, quod vna scientia considerat de ente. & dispositio in hoc modo generis est sicut dispositio in genere, quod dicitur vniuocet: quia praedicabilia essentialia inveniuntur in hoc genere, quod dicitur multipliciter, sicut inveniuntur in genere, quod dicitur vniuocet. sed hoc non inuenitur in genere, quod dicitur equiuocet. & licet inueniatur in quodam aliquod verum, tamen non est essentialiter. possibile est. n. ut aliquod praedicabile praedicetur vere de aliquo nomine equiuoco, v. g. omnis canis est pulcher, sed non inuenitur in eis praedicabile essentialiter omnino. D.d. Et scientia, quae est scientia in rei veritate, &c. i. & manifestum est, quod vera scientia in talibus rebus, quae dicuntur per attributionem, est scientia primi, quod est in illo genere, per cuius continuationem cum alijs attribuntur illa alia ei, & a suo nomine denominantur. D. dedit aliam propositionem manifestam, & d. Si igitur hoc prius sit substantia, &c. i. si igitur prius decem entium est substantia, ut post declarabitur: & Philosophus est ille, qui scit primas causas omnium, necesse est ut cognitio principiorum substantiae sit accepta in definitione Philosophi. Dicitur enim, quod Philosophus est ille, qui scit principia & causas substantiae. & ista est declaratio praedicatae quoniam, in qua dicitur,

verum vnius scientia est consideratio de substantia, aut non. D.d. Sed vniuocum quodque genus, &c. i. & est manifestum est, quod quodlibet genus entium habet vnam artem, & vnam scientiam considerat in omnibus speciebus illius generis. v. g. quod sonus est vnum genus, & habet vnam scientiam considerantem in omnibus speciebus sonorum, scilicet Musicam. D.d. Et ideo dicimus, quod consideratio, &c. i. & hoc, quod d. manifestum est ex praedictis. Posuit. n. quod quodlibet vnum genus habet vnam scientiam: & manifestum est quod ens est vnum genus: ergo ens habet vnam scientiam. D.d. formae autem sunt formae formarum. i. formae autem, quas quidam dicunt, considerandae sunt in hac scientia. sicut enim apud dicentes eas formae formarum entium, & ita haec scientia considerat de formis: ergo considerat de formis formarum.

Si itaque ens, & vnum idem, ac vna natura sunt, propterea quod se inuicem sequuntur, quemadmodum principium, & causa, sed non quod vna ratione significatur, nihil quidem refert, si etiam similiter putabimus, quinimmo magis proderit. Idem enim vnus homo, & ens homo, ac homo. & non significat diuersum aliquid secundum dictionem repetitam, i. homo, & homo, & vnus homo. Paret autem quod non separatur ens, nec in generatione, nec in corruptione, si militer & in vno. Quare manifestum est quod additio in his idem significat, & quod vnum nihil aliud est praeter ens. Item cuiusque substantia vnum est, non secundum accides: similiter & ipsum ens quoduis.

Metaphysicorum

G Quare quot vnus species, totidem & entis sunt, de quibus ipsum quid est speculari, eiusdem genere scientię est. dico autem, vtrputa de eodem, & simili, ceterisque huiuscemodi. ferē autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur.

Vnum autem & ens cum sint idem, et habeant eandem naturā, consecutio vtriusq; ad alterum est, sicut consecutio principij & causae vnius ad alterum, non quia eadem

H definitio significat vtrunq;. Nulla autem differentia est inter ea, & si existimantes fuerimus tali existimatione. Sermo enim dicitis homo vnus, aut homo est, aut homo iste, idem significat, & non diuersa significat apud iterationem.

Manifestum est. n. quod sermo dicens homo iste, & homo vnus, & homo est, non significat diuersa: cū non sit differentia inter dicere homo iste, & homo, neq; in generatio

I ne, neq; in corruptione. et similiter est etiam de vno. Manifestum est igitur quod additio in istis significat idem, & non significat vnum aliud ab ente. Et etiam substantia cuiuslibet est vna non modo accidentalis: et ideo dicimus, quod substantia cuiuslibet vnus cōis est esse ens. Manifestum est igitur, quod formae vnus sunt secundū numerum formarum entis, & vnus scientia est consideratio simuliter

de istis formis. s. quod vnus scientia est consideratio de conuenienti, & simili, & de alijs rebus similibus. & vniuersaliter oīa contraria attribuantur huic primae scientiae.

Cū declarauit, q vnus scientię est consideratio de ente & de causis suis, l. substantia, & de causis substantię, vult etiam declarare, q vlti⁹ scientię etiam est consideratio de vno, & dicit: Vnum autē & ens, &c. l. consideratio autē de eo, quod significat vñ, est istius scđz etiam. Qñ vnum & ens, aut significat idem oībus modis, s. definitione & subiecto, aut vtrunq; conuertit super alterū, & consequi illū: quia significant eandem naturam subiecto, & duas definitiones, sicut principium & causā. Nulla a. est dīa in hoc, quod intendimus inter ista duo, l. q quocumque sit illud, qui considerat de ente, debet considerare de vno. & si existimantes fuerimus, q diuersas habent definitiones, tñ manifestū est per se, q perfecte consequuntur adinuicem. oē. n. ens est vnum & e conuerso. & ista est obsecutio, quam dixit. Et, cū dixit q nulla est differentia inter has duas opiniones de vno & ente, s. in hoc q sciētia vna debet considerare de eis, inceptit declarare ea significare eādem naturam in forma, licet diuersificentur fm modum, & d. Sermo. n. dicentis, &c. & est necesse vt vnum & ens significet eandem naturā, non duas naturas diuersas: quia eadem natura intelligitur cū dicimus vnus homo, aut homo est, i. ens, aut iste homo. quia istę dictiones iterantur, licet importent dispositiones diuersas. Deinde confirmauit hoc, & d. Sermo. n. &c.

id est

Ens dicitur
significat
de naturā
i subiecto
Sed vñ q
positū ē
Met. d. 11.
& d. 12. n.
d. q. d. n.
naturā
significat
L
Vide et
tra. 2. m.

M

A id est, qm, quemadmodum manifestum est, q nulla differentia est inter dicere iste homo, & homo, neque in generatione, neq; in corruptione: ita est inter dicere homo, & iste homo vnus, s. q quemadmodum non numeratur subiectum, quando dicimus iste homo & homo, neque in generatione. neque in corruptione: quia dicere nec l generatione nec in corruptione est duplex negatio hominis: ita etiam est cum dicimus iste homo, & iste homo vnus. hoc enim nomen vnum significat ex eo negationem, & est priuatio diuisibilitatis. **A**uic. autem peccauit multum in hoc, q existimauit, q vnum & ens significant dispositiones additas essentiae rei. Et mirum est de isto homine, q modo errauit tali errore. & iste audiuit Loquentes in nostra lege, cum quorum sermonibus admisit ipse suam scientiam Diuinam. dixit enim q dispositionum quaedam sunt intentionales, & quaedam animales, siue essentielles, & dixit, q vnum & ens reducuntur ad essentiam dispositam per illa, & non sunt dispositiones additae essentiae, sicut est dispositio in albo & nigro & vno. Et iste homo ratio cinatur ad suam opinionem, dicendo q, si vnum & ens significat idem, tunc dicere ens est vnum est negatio, quasi dicere vnum est vnus, aut ens est ens. Et hoc non sequeretur, nisi diceremus, q dicere de aliquo q est ens & vnum, q significant eandem intentionem & eodem modo. Nos autem diximus, q significant eandem essentiam, sed modis diuersis, non dispositiones diuersas essentiae additas. & fm hoc non est diffia apud istu horem inter significationes,

q significant eandem naturam modis diuersis, absq; eo q significant intentiones additas illi, & inter significationes, q significant eandem essentiam dispositiones additas illi, s. diuersas ab ea in actu. Et fecerunt errare illu horem res, quarum quaedam est, q innuit hoc nomen vnus de genere nolum denominationis, & ista nola significant accedens, & substantia. Et et, quia existimauit, q hoc nomen vnus significat intentionem in re carente diuisibilitate, & q illa intentio est alia ab intentione, q est natura illius rei. Et et, quia existimauit, q vnum dictu de oibus pdicamentis, est illud vnus, qd est principiu numeroru. numerus autem est accedens. vnde opinatus fuit iste, q hoc nomen vnus significat accedens in entibus: & non intellexit, q vnum, qd est principiu numerorum, est ex entibus, de quibus dicitur hoc nomen vnus, licet sit magis dignum hoc, sicut scies in Nono tractatu istius libri. D. d. Manifestu est igit, q additio, &c. & intendit p additionem hoc, quod addimus vnus & ens eidem. v. g. qm dicimus iste homo, & iste homo vnus, & qm dicimus, iste homo & iste homo, nec in generatione, nec in corruptione. & istae duae significationes sunt idem: q dicere, iste homo significat vnum horem p consignificationem. & est propalatur hoc nomen vnus, no erit diffia inter duas significationes, nisi q in illo significatur vnus p consignificationem, & hic per appalationem. D. induxit alia racionem ad declarandu, q vnus signat de re disposita sua natura, non re addita illi, & d. Et etiam substantia cuiuslibet, & c. & etiam apparet, q vnum non dicitur de re addita naturae dispositae ex

Ci erroris
Auctores.
Denotari-
us signat
substantia,
& accedens
Idem. Me-
c. 16. & q
lib.

E

F

Metaphysicorum

G hoc, quia substantia cuiusque rei est una essentialiter, non per rem additam illi. Quoniam, si res esset unum per aliquam rem additam suae naturae, sicut credit Avicenna, tunc nihil esset unum per se, & per suam substantiam, sed per rem additam suae substantiae. Et illa res, quae est una, si dicitur quod est una per intentionem additam suae essentiae, quaeretur etiam de illa re, per quam sit una, & per quid sit una: si igitur sit una per intentionem additam illi, reuertitur quaestio, & procedetur in infinitum.

H Deinde d. & ideo dicimus, quod substantia cuiusque unum communis est esse eius. i. & ideo dicimus, quod substantia cuiuslibet unius, per quam est unum, est suum esse, per quod est ens.

Deinde d. Manifestum est igitur, quod formae unius sunt secundum numerum formarum entis. i. declaratum est igitur ex hoc sermone, quod formae, quas significat unum, sunt secundum numerum formarum, & naturarum, quas significat ens, scilicet quod utrunque significat decem predicamenta.

I Deinde d. & unius scientiae est consideratio, &c. i. & manifestum etiam, quod unius scientiae est consideratio de omnibus istis formis, & de propriis eis, & consequentibus ipsis. & ita diximus prius, quod unius scientiae est consideratio, &c. i. quod ista scientia considerat de conuenienti & de diuerso, & si. nili & dissimili, & eodē, & equali & inaequali, & vniuersaliter de omnibus contrariis considerat, & reducit circa ad prima contraria. omnia enim contraria sunt consequentia ens, secundum quod est ens. & consideratio istius scientiae est de primis causis in vnaquaque istarum rerum.

Considerata sunt autem haec in electione contrariorum. Atque tot Philosophiae partes sunt, quot substantiarum. quare necesse est ut aliqua earum prima, & alia sequens sit. sunt autem subinde habentia genera, ipsum unum & ens: quare et scientiae sequuntur ista. Philosophus namque est, ut ille, qui Mathematicus dicitur. & haec. n. habet partes. ac prima quidam, & secunda scientia est. ceterae quoque consequenter in Mathematicis. Ceterum, cum unius sit opposita speculati, uni vero opponitur pluralitas, negationem quoque & priuationem unius est speculati: propterea quod utroque modo unum speculatur id, cuius est negatio, aut priuatio, siue quae simpliciter dicitur, quod non inest illi, siue alicui generi. ibi siquidem uni differentia est, praeter illud, quod in negatione. negatio namque absentia illius est. in priuatione vero & subiecta quaedam natura sit, de qua priuatio dicitur. uni autem pluralitas opponitur. quare etiam praedictis opposita, diuersum, dissimile, & inaequale, & quaecunque alia, quae aut secundum eadem dicuntur, aut secundum pluralitatem, & unitatem cognoscere differentiae scientiae est. ex quibus unum quidem est, & ipsa contrarietas. contrarietas enim differentia quaedam, differentia vero diuersitas. Quare cum unum multiplex dicatur, haec quoque multiplex qui-

A quidam dicuntur. Vnius tamen est cuncta cognoscere. nō enim si multipliciter, ideo alteri⁹. sed si neque secundum vnum, neq; ad vnum rationes reducuntur, tūc alteri⁹. Cū ſit ad p̄mū cūcta reducunt, vtp̄ta q̄cunq; vnū dñr ad primum vnū, ſimiliter de eodem, & diuerſo & contrarijs dicendum ſe habere. Quapropter diuidendo quoties ſingula dicuntur, ſic attribuēdum eſt ad primum in vnoquoque p̄dicamento, quomodo ad illud dicitur. quædam enim eo q̄ habent illud, quædam eo q̄ faciunt, quædam ſecundum alios huiusmodi modos dicuntur. Maniſteſtum itaque quod in dubitationibus dictum eſt, vnius eſſe tam de his, q̄ de ſubſtantia rationem habere. hoc autē vnū erat eorum, quæ in dubitationibus diximus.

C Et nos perſcrutabimur de hac opinione, cum diſtinguemus cōtraria. Et diuiſiones, & partes Philoſophia ſunt ſecundum numerū ſubſtantiarum. maniſteſtum eſt igitur, quod iſta ſubſtantia habens vnā ſubſtantiam priorem illis, & alioſ omniſibus neceſſario. & prima genera ſunt vnum & ens: & ideo ſcientia conſequuntur hac genera. Philoſophus enim aſſimilatur Mathematico. ſcientia enim mathematica habet partes. & iſtarum ſcientiarum Mathematicarum hoc eſt primum, & hoc eſt

ſecundum. & ſimiliter de alijs ſecundum hūc modū. Et, cum vnius ſcientia eſt conſideratio de ſubſtantijs ſecundū oppoſitionē aequalem, & aqualiter oppoſitū vni in ſitu eſt multitudo, maniſteſtum eſt igitur quod vnius ſcia ē cōſideratio de negatione & primatione. conſideratio n. de vtroq; eſt vna, & vnius aut erit negatio, aut erit primatio, q̄ dicitur ſimpliciter, quod non eſt hoc, aut alicui generi. inter igitur vñū, & negationē eſt differentia. **E** quia negatio eſt ablatis vnius, primatio autem habet naturam ſubiectam ſibi, de qua dicitur primatio. Cum igitur fuerit oppoſitum in ſitu vnum multo, maniſteſtum eſt, quod opponetur in loco diuerſum, & diſſimile, & non æquale, & alia, quæ dicuntur hoc modo, aut modo multitudinis. Et, cum ſcientia, quā diximus, ē cognitio vnius & contrarietatis eſt vnum iſtorum, & vnum dicitur multis modis, maniſteſtum eſt, quod hæc contraria dicuntur etiam di multis ſpeciebus. Et vnius ſcientia eſt cognitio omniū, ſicut eſt cognitio vnius. quoniam, ſi iſta dicuntur de multis ſpeciebus, tunc cognitio omniū non eſt plurium ſcientiarum: ſed cognitio eorum erit plurium ſcientiarum, cum non fuerit propriū eis, ſicut diximus aliquid vñū, & nō dicuntur de vno: quid vñū, & nō dicuntur de vno: **F**

Metaphysicorum

G Cum igitur attributio omnium contrariorum est primo, quod est primum eorum, Verbi gratia, quod omnia, quæ dicuntur vnum, attribuntur vni priori. Et similiter dicimus de illo, quod dicitur idem Et diuersum, Et de contrarijs. Oportet igitur determinare primo secundum quos modos dicitur vnum quodam istorum, Et attributio eorum suis principijs, Et narrare quomodo attribuntur eis omnia præ-

H dicamenta. quoddam enim dicitur primum, quia habet primum quoquo modo: Et quoddam dicitur primum, quia agit aliquam actionem primi quoquo modo: Et quoddam dicitur primum alio modo istorum modorum. Manifestum est igitur, quod oportet scire ista, Et declarare definitionem eorum, Et definitionem substantiæ. Et ista questio est vna earum, de quibus perscrutati sumus in capitulo questionum.

I Et nos perscrutabimur, et declarabimus, quod cognitio omnium contrariorum attribuitur huic scientiæ primæ, cum distinguamus secundum quos modos dicuntur contraria. D. d. Et diuisiones & partes Philosophiæ, &c. i. & si diuisiones, & partes scientiæ istius, quæ dicitur prima Philosophia, sint secundum numerum specierum substantiarum: & substantiæ sunt multæ: manifestum est, quod istæ substantiæ habent vnam substantiā priorē, & altiore omnibus eorum necessario D. d. & prima genera eius sunt

vñū, & ens. i. & manifestū est, quod genera prima istius scientiæ sunt vñū, & ens. & ideo consequuntur genera partium vñius scientiæ eorum generantium, i. secundum numerum eorum erit, & consequentur partes scientiæ vñius earum, & partes entium, quæ sunt in illa scientia. & ideo numerus partium istius scientiæ erit secundum numerum specierum substantiarum. D. d. Philosophus. n. al

similat Mathematico, &c. i. & dispositio in partibus Philosophiæ Primæ est sicut est dispositio partium Mathematicarum. quæadmodum enim Mathematicarum quædam est pars prima, v. g. Arithmetica, & Geometria L & quædam secunda, v. g. Perspectiua & Musica, ita est dispositio partibus istius scientiæ. Pars enim prima eius considerat de substantijs abstractis, s. non prima in doctrina, sed prima in esse. Secunda autem considerat de substantia sensibili, & hoc est secundum in esse. primum autem in cognitione est substantia sensibilis. Consideratio. n. de substantia sensibili & accidentibus suis est prima in cognitione. consideratio autem in substantia abstracta est postrema in cognitione. & prima in esse: & iō M d. scientia Metaph. Et, cum declaratur, quod ista scientia considerat de vno, cui opponitur multitudo, & consideratio de oppositis est vñius scientiæ, incepit declarare hoc, & d. Et, cum vñius scientiæ est consideratio, &c. i. & cum necesse est vt eadem scientia consideret de oppositis in substantijs: & multitudo opponitur vni: manifestum est, cum ista scientia consideret de vno, quod debet considerare de multitudine. D. d. manifestum est igitur, &c. i. necesse est cum consideratio vñius scientiæ sit in affirmatiuo & negati-

Hic scilicet
medius e
numerali
ter Mach
maticus
scilicet. oppo
situm vñi
na. i. philo
te. con. i. 12
Metaphi
sica diuidi
tur i. duas
partes. i. d.
12. Metaph
1. & 19.

A negatiuo, vt cōsideret ēt de vno & multitudine. quia vnum, aut significat negationem multitudinis, aut priuationem eius, s. priuationē absolutā, non priuationem, q̄ est alicuius in aliqua hora, & non in alia: & in aliquo subiecto, & non in alio.

D.d. iter igit vnum, & negationem, &c. i. & diximus, q̄ vnum, & multū aut opponūtur fm negationē & affirmationem, aut fm habitū & priuationem: quia dīa est inter priuationem, & negationē. negatio. n. est ablatio alicuius negati simpliciter, priuatio autē est ablatio eius a natura terminata. & cum illa natura fuerit disposita per priuationem, erit illud i forma affirmationis. & hoc intendebat cum dixit: de qua dī priuatio. Et dīa inter negationē & priuationem declarata est in Logica. Modus aut, fm quem vnum & multū sunt opposita, declarabimr in tractatu, i quo loquitur de vno & multo, & de alijs contrarijs. D.d. Cum igitur fuerit oppositum in situ vnum multo, manifestum est, &c. i. & manifestū est q̄, cū oppositū vnius est multū, q̄ idem opponitur diuerso, & simile opponit dissimili, & æquale opponitur ad non æquale, & talia similia, quæ opponunt sibi hoc modo, aut mō vnius & multi. D.d. Et, cū scī, quam diximus, est cognitio, &c. i. manifestū igit, q̄ istius scī ē scire vnū: & hoc nomen vnū dī de cōtrario fm q̄ vnū dī contrariū, & vnū dī de multo: manifestū est, q̄ hoc nomen contrariū dī de multis rebus. D.d. Et vnius scī est cognitio osū, &c. i. & necesse est pp oīa ista, vt vnius scī sit cognitio osū modorū contrariorū, & est ista scīa. est. n. eius cognitio modorū vnius.

D.d. qm̄, si ista dīr, &c. i. qm̄ si ista dīr de multis rebus, tunc cognitio eorum nō erit multarum sciarrū. multa. n. q̄ sunt multarum scīarum, sunt multa, q̄ non attribuunt vni. ista autem, quæ attribuuntur vni, sunt vnius scī, sicut prius declarauimus. D.d. Cum igit attributio omnium contrariorum est primo, qd̄ est primum eorū. v. g. &c. i. & cum omnia ista habēt primum, cui attribuunt: & fuit necesse in hac scīa scire primum in vnoquoq; & quō attribuunt ei ea, q̄ cōtinent in illo genere, v. g. q̄ necesse est scire vnū, cui attribuuntur oīa, quæ dīcunt vnū, & similiter est dispositio de contrarijs, & de eodem, & de diuerso: oportet igitur præsire fm quot modos istorum dī vnumquodq; eorum. Deinde d. scire attributionem eorū ad sua principia. & hoc fecit i tractatu quinto in illo n. tractatu posuit intentiones omnium nominū, de quibus cōsiderat ista scīa. D.d. & narrare quō attribuuntur, &c. i. & narrandum est quid est primum i vnoquoq; genere istarum rerū. ista. n. inueniūtur plus q̄ in vno tractatu. v. g. quia vnum inuenitur in quanto, & in quali, & in substantia: & primo quærendum est primum in prædicamento substantiæ, deinde i vnoquoq; aliorum prædicamentorum.

D.d. quoddam enim dicitur primum, quia habet primum, &c. i. & similiter oportet scire fm quot modos dicitur primum. quoddam enim dicitur primum, quia hēt spēm specierum primi: & quoddam dicitur primum, non quia habet aliquam spēm spērū primi, sed q̄a hēt aliquā actionē, aut passionē primi i. aut agit, aut recipit actionē aliquā action-

Metaphysicorum

G actionis primi. D.d. Manifestū est igitur, q̄ oportet scire, &c. i. & cum ita sit, est manifestū, q̄ oportet Philosophum scire definitiones substantiarum istarum rerum, & definitionem substantiarum, quæ est causa omnium istorum. D.d. & ista quæstio est una eorum, &c. i. & ista, q̄ hic declarauimus esse consideranda in hac scientia, est una quæstionum difficultum, de quibus perscrutari fuimus in tractatu præcedenti.

Philosophi ē d' oī
bus posse
speculari.

Et Philosophi est de omnibus posse speculari. Si. n. non Philosophi, quis erit, qui considerabit, si idem Socrates, & Socrates sedens, aut si vnum vni contrarium, aut quid est contrarium, aut quoties dicitur, similiter de ceteris quoque huiusmodi. Cū itaque vnius, prout vnius, & entis prout entis, hæc per se passionēs sint, & non prout numeri, aut lineæ, aut ignis, patet q̄ illi scientiæ est, & quid est cognoscere, & accidentia eis. Et non ir hoc errant, qui de his considerant, tanquam non philosophantes, sed qm̄ substantia, de qua nihil sciunt, prior est. Nam, quem admodum & numeri, prout numerus est, propriæ passionēs sunt, vt imparitas paritas, commensuratio æqualitas, excessus defectus, & hæc tum absolutis, tum mutuo relatis insunt numeris, similiter solido, & immobili & mobili, & leui & graui aliqua propria sunt, ita & entis, put ens est, quædā propria sunt, & hæc sūt, de quibus veritatem considerare Philosophi est. Signum autē

Vnius vt
vni, & entis
vt ens,
cæcō sunt
passiones.
Vni⁹ sciz
ē quid est
cognoscere,
& accidentia
eis.

est, q̄ Dialectici, & Sophistæ eadem quidem, quā Philosophus subeunt figuram. Sophistica. n. apparens solum Sapientia est. Dialectici quoque de omnibus disputant. ens vero commune omnibus est. Disputant autem de his. scd q̄ hæc propria Philosophiæ sunt, circa idē. n. genus Sophistica, & Dialectica versatur cum Philosophia. verum Philosophia ab hac quidem mō potest differt. Dialectica autem est tentatiua, de quibus Philosophia ē cognitiua: Sophistica vero apparens, existens vero minime.

Circa idē
genus ver
sari Diale
ctica So
phistica, &
Philosof
phia.

Et oportet Philosophū habere posse considerādi in oībus istis. Quoniam, si hoc non est Philosophi, quis igitur debet perscrutari de sermone dicentis, quod Socrates est sedens et de sermone dicentis quod Socrates est stans? Et, si isti duo sermones sunt idem? Et, si vnum est contrarium alteri, quid est contrarium, et secundum quos modos dicitur? Et similiter de alijs similibus? M Cum igitur ista, et similia sint accidentia vnius solius, et passionēs entis simpliciter, et non sunt passionēs vnius et entis, secundum quod sunt numerus, aut linea, aut ignis, manifestum est, quod scientia, qua notificat vnum et ens, debet scire quid sit vnum et ens, et qua sunt accidentia, qua occidunt eis. Perscrutantes igitur de talibus rebus

A rebus non peccant, quia nō perscrutantur de rebus Philosophia, sed peccant, quia non perscrutantur de substantijs istarum rerū, quae sunt priores. Quemadmodum. n. numerus, secundum quod est numerus, habet accidentia propria, s. par et impar, & aequale & inaequale, & addens & diminuens, & ista sunt numeri, per se, & sibi adinuicem, et similiter substantia mobilis & immobilis, & graue &

B non graue habent alia accidentia prima propria, sic & ens simpliciter habet accidentia propria. et ista accidentia sunt, de quibus Philosophū oportet perscrutari. Et signum eius est, quoniam Logici et Sophistae laborant in hoc, quod Philosophus debet laborare. Scia. n. Sophistica est scia deceptoria tantū. Logici aut loquuntur de omnibus rebus. et ens est scia communis omnibus. Et manifestum est, quod isti

C loquuntur de istis rebus, quae sunt propria Philosophia. scietia enim Sophistarum et Logicorū reducuntur in vnum genus, scilicet genus Philosophia. sed differt Philosophia ab altera illarum modo virtutis, ab alia autem per considerationem regiminis. Vt. e. Logici enim sciūt illud, quod scit Philosophus: Sophista autem existimat scire, & nescit in rei veritate.

Philosophus debet perscrutari de talibus istis quonibus, s. q̄ contingit enti, in eo q̄ est ens. Qm̄, si Philosophus nō debet perscrutari de sermone dictis, v. g. q̄ Socrates est sedes, aut nō sedes, aut stans vtrū isti duo dimidat falsum & verū, aut nō, quis igitur debet? Et si quis debet perscrutari de contrario, vtrū habeat vnū contrariū, aut plus, & quid est contrariū, & sū quot modos dī contrarium, & similiter de alijs rebus, quae assimilantur istis? Et intendebat, qm̄, cū manifestū est, q̄ istae quōnes perscrutandae sunt in aliqua arte, & est manifestū, q̄ sciaē particulares non perscrutant de eis necesse est vti ista scia vti perscrutet de eis. D. d. cū igitur ista, & similia sint accidentia vnus, & c. i. & cū istae quōnes, & sui similes sunt accidentia vnus in eo q̄ est vnū, & accidentia entis in eo q̄ est ens, nō accidentia vnus in eo q̄ est vnū, aut numerus, aut linea, aut vnus ignis, neq; accidentia entis sū q̄ est ens numerus, aut ens linea, aut ens ignis, manifestum est scia, quae debet declarare ens sū q̄ est ens, & vnū sū q̄ vnū, debet scire quid est vnū sū q̄ est vnū, & quid est ens sū q̄ est ens, & q̄ sunt accidentia essentialia propria eis. D. d. Perscrutant igitur, & c. i. quod illi, qui opinantur quod perscrutatio de istis rebus non est necessaria, non solum peccant, quia dimittunt perscrutationem de rebus, de quibus Philosophus habet perscrutari, sed & quia per hoc q̄ dimittunt perscrutationem de istis, dimittunt perscrutationem de alijs rebus, quae sunt principia omnium entium: & sic accidit eis, vt nullum ens sciant quod sit in rei veritate. Deinde dedit rationē super hoc, & d. Quem-

F Qui opinatur sciam ista nō esse necessaria, accidit eis vt nullum ens sciāt rei veritate.

Metaphysicorum

G d. Quemadmodum .n. numerus fm
q est numerus, &c. i. & et manifestu
est. q quemadmodu numerus, fm
q numerus est, hēt accidentia pro-
pria, de quib⁹ consyderat Arithme-
ticus, v. g. parem & imparem, & ad-
dens & diminuens, & quada istorū
accidentium sunt accidentia ppria
quib⁹sdam : & similiter substantia
mobilis habet accidentia propria, si-
militer substantia immobilis, & sub-
stantia grauis & non grauis habet
accidentia sibi propria, sic ens, fm q
est ens habet accidentia propria sibi.

Ex hoc pa-
ter ens ha-

H
bere pro-
prias fas-
siones.

cōe & Lo-
gico Sophi-
stæ & Me-
taphysico
loquū de

I
te. Idem. j.
Met. cō. i.
& secūdo.

Philoso-
phia vera
differt a
Logica per
modu sci-
entæ. So-
phista ve-
ro diuidit
ab eis q in
tentionem
in tentā in
via.

D. d. & ista accidentia sunt, &c. i. &
de istis accidentib⁹, q sunt entis, fm
q est ens, debet Philosoph⁹ perscru-
tari. D. d. Et signum eius est, qm Lo-
gici, &c. i. & signum eius, q Philosoph⁹
debet perscrutari de ente, & de
suis accidentibus, est, qm illi, qui vo-
lunt assimilare se Philosophis, labo-
rant in perscrutando de istis inten-
tionibus, sicut Philosoph⁹ debet la-
borare. & hoc fuit ita, q isti et con-
syderant de ente cōsyderatione vñ.
D. d. Scientia enim Sophistica, &c.
i. scia autem Sophistarum est scien-
tia, q existimatur esse scia, sed nō
est sic. Logici autem loquunt de his
oib⁹, de quibus Sophista, & Philo-
sophus: & cōe est eis loqui de ente.
Et, cum d. q isti conueniunt in sub-
iecto, dedit modum, fm quem disse-
runt, & d. Scientia enim Sophistarū,
& Logicorum, &c. i. gen⁹ enim ista-
rum trium, in quo consyderant, est
vnum, & est ens simpliciter. sed Phi-
losophia vera differt a Logica per
modum sciētiz. Philosophia enim
consyderat de ente consyderatione
demonstratiua. Logica autem con-
syderatione probabili. Sophista ve-
ro diuiditur ab eis per intentionem

intentam in via. Sophista .n. intēdit
se videri Philosophum, ut acquirat
gloriam, aut aliud gratiarum huma-
narum. Philosophus autem tñ in-
tendit scire verum. D. d. Logicus .n.
scit illud, quod scit Philosophus. i.
& d. q Philosophia & Logica disse-
runt modo sciz. quia Logicus scit il-
lud, quod scit Philosophus: sed vn⁹
eorum scit quod scit de monstrati-
ue, & alius probabiliter. Sophista au-
tem nullam habet scientiam, sed sū-
tum facit existimare se esse scien-
tem, & non est.

Item contrariorum altera co-
ordinatio priuatio est, & cūcta L
ad ens & non ens, & vnum &
pluralitatem reducuntur, vtpu-
ta status quidem vnus est, mo-
tus vero pluralitatis. Entia ve-
ro, & substantiam ferē cuncti cō-
cedunt ex contrarijs compositā
esse. oēs etenim principia aiunt
esse cōtraria. quidam par & im-
par, quidam calidū & frigidū,
quidam finem & infinitum, q-
dam amicitiam & cōtentionē.
cetera quoq omnia videntur
reducta ad vnum, & pluralita-
tem. accipiat .n. reductio a no M
bis. principia vero & omnino,
& quę ab alijs, in hac tanq i ge-
nera cadunt. Manifestum itaq
ex his etiam est, q vnus sciētē
est ens, prout ens est, speculari.
Cūcta etenim, aut contraria,
aut ex contrarijs. principia ve-
ro contrariorum, vnum & plu-
ralitas. hæc autem vnus scien-
tiæ, siue fm vnum dicantur, si-
ue non: sicuti fortassis & veritas
se habet, Et quamuis vnum mul-

A multipliciter dicat, ad primum
enī cētera reducent, & contraria
similiter. Ac ppea & si ens, aut
vnū non est vlt, et idē in oībus,
aut separātū, sicuti fortassis nō
est, hāc nihilominus ad vnū, il-
la vero consequenter. Et ppea,
non est Geometre quid contra-
rarium, aut perfectū, aut vnū,
aut ens, aut idem, aut diuersum
sit speculari, nisi ex supposito.
Quodd igitur vnus scīa est ens
prout ens est, & q̄ ei prout enti
insunt speculari, manifestū est:
B et q̄ non solum substantiarum,
verū ēt eorū, quē substantiis
insunt eadē speculatiua est, ac il-
lorū, quē dicta sunt: & de prio-
ri & posteriori, et genere & spe-
cie, & toto & parte, ceterisque
huiuscemodi.

Et etiam, quā primario est vna
diuisionum contrariorum, & om-
niū, quā attribuantur enti & non
enti, & vni & multo, sicut quies
attribuitur vni, & motus multo.

C Et oēs dicunt, quod entia, & sub-
stantia componuntur ex contra-
rys. & omnes loquentes dicunt,
quod principia sunt contraria. quo-
rum quidam dicunt, quod princi-
pia sunt par & impar, & quidā
calidum & frigidum, et quidam
finitum & infinitum, et quidam
litem & amicitiam. & hoc ap-
paret quod omnia ista & alia at-
tribuantur vni, & multo. & ideo
sciēdum est cui attribuantur ista.

principiorum autem aliorum ab **D**
istis ista sunt quasi genera. Et
manifestū est ex his, quod vnus
scientia est consideratio de ente.
Omnia.n. aut sunt contraria, aut
ex contrarijs. et principia contra-
riorum sunt vni & multum. &
vna scīa habet cōsiderare de istis,
& si dicuntur de vno, & si nō di-
cuntur. & videtur quod iste ser-
mo cōuenit veritati. Sed si vnum
dicitur multis modis, tunc omnes
modi eius attribuantur vni primo, **E**
sicut alia contraria attribuantur
primo. Et iste sermo est possibilis,
& si ens, et vnum non fuerint idē
vniuersale predicabile de omni-
bus etiam, & si non differunt ab
alijs. videtur.n. quod non est sic:
sed quadam attribuantur vni, et
quadā ei, quod consequitur vni.
Et ideo Geometra non habet dice-
re quid est contrarium, et quid est
vnum, & quid perfectum, &
idem ē: diuersum, nisi secundum **F**
modum arithmetice. Manifestum est
igitur, quod vna scientia habet
considerationem de ente simpli-
citer, & quod ista scientia ha-
bet considerare non de substantijs
tantum, sed de his, quā sunt sub-
stantiarum etiam, scilicet pradi-
ctis, & ante & post, & gene-
re & forma, & vniuersali &
particulari, & alijs similibus.

Metaphysicorum

6 Et oportet ēt Philosophū con-
G derare de priuatione, & de modis ei.
priuatione. n. est vna diuisionū oppo-
sitorū. & declaratū est, q̄ ista scia cō-
syderat de oppositis. & ēt ista scia cō-
syderat de oib⁹ reb⁹. & oīa, aut sunt
ens aut nō ens, & priuatio ē nō ens.

Priuatō ē
nō ens. vi-
de i. Phy.
com. 79.

Oē indiu-
sibile ē im-
mōbile, &
oē mobile
ē corp⁹.
Idem. 6.
Phy. 32.

H Et intēdebat declarare, q̄ hāc duz
dīcī sunt vniuersalesiores rerū opina-
biliū, sicut vnū & multū rerū entiū.
& d. sicut quies attribuit vni. & intē-
debat q̄ omne indiuisibile ē immo-
bile, & oē mobile ē corpus, & omne
diuisibile habet multitudinē. D. d.
Et oēs dīcūt, q̄ entia, &c. i. & omnes
cōueniunt in hoc, q̄ principia sunt
cōtraria, licet qdā dicunt q̄ sunt par
& impar. D. d. & hoc apparet, &c. i.
& apparet de istis, q̄ oībus istis cōia
sunt vnū & multū. & ideo sciendū
est ā Philosopho prima contraria,
q̄bus attribuunt oīa cōtraria. D. d.
principiorū autē aliorū, &c. i. princi-
piorū autē, q̄ sunt sub istis principijs,
ista principia sunt q̄si genera. D. d.
Et manifestū est ex his, q̄ vnus scie-
tię, & c. i. & manifestū est, cū ista scia
cōsyderat de cōtrarijs, q̄ hēt cōsyde-
rare de ente in eo q̄ ē ens. Entia enī

I aut sunt cōtraria, aut cōposita ex cō-
trarijs. & caput huius cōtrarietatis ē
vnū & multū. Et ista diuīsiō est fm
p̄babilitatē, & si nō fm necessitatē.
corpus. n. quintū, nec est contrariū,
nec ex cōtrario. & si sūt apparet econ-
uerso, s. q̄ cōsyderat de ente, debet
cōsiderare de cōtrarijs. D. d. & vna
scia hēt cōsiderare, &c. i. & vna scia
habet cōsiderare de vno & ente, si
dicant de vno, aut pluribus. Et vide-
tur, q̄ iste sermo cōueniat veritati,
scilicet q̄ ens & vnū dicunt multis
modis sed & si dicantur multis mo-
dis, attribuunt tū alicui primo i eis,

sicut alia cōtraria attribuuntur ali-
cui primo in eis. Et d. hoc q̄, si non
essent attributa alicui vni, nō cōside-
raret de eis vna ars. & d. hanc qua-
stionē p̄p̄ errorē dictis ens ē vnū.

D. d. Et iste sermo ē possibilis, &c.
id est q̄ dicere vnū significare mul-
tum est posse. & si ens & vnū non si-
gnificat nisi vnā intentionem vtem
in oībus rebus dictis vniuoce, neq̄
ē fuerit diuersum ab oībus rebus.

Et d. hoc, quia isti duo modi sunt
impossibiles. & ideo dixit: videt enim q̄
nō est sic. i. q̄ vnū nō est hmōi, s. q̄
significet vnā intentionem in oībus
rebus, neq̄ est ēt intentione diuersa in
oībus rebus. D. d. sed quzdam attri-
buuntur, &c. i. & verū est, q̄ quzdam,
de quibus vnum dī, attribuunt primo
vni, & quzdam vni consequenti

primū, & quzdam vni consequenti
secundū. & sic de alijs. D. d. Et ideo
Geometra, &c. i. & ideo Geometra
nō habet declarare qd est cōtrariū,
& perfectū, & vnū, & idem, & diuer-
sum, nisi declararet, q̄ aliquod istorū
est negatū ab aliquo, aut affir-
matum cū aliquo, s. fm q̄ appropin-
quat illud suo subiecto, in quo cōsi-
derat. D. d. Manifestum est igit, q̄
vna scia habet, & c. i. manifestum est
igit ex istis rebus p̄dictis, q̄ vna est
scia, & q̄ ista debet cōsiderare de
ente, fm q̄ est ens, & de accub⁹ ei.
& est ēt manifestum ex p̄dictis, q̄
ista scientia habet cōsiderare non
tm in substantijs, sed ēt in eis, quz
accidunt substantiis fm q̄ est substan-
tia, v. g. de eis, q̄ iā numerata sunt:
& de ante & post, & de genere & for-
ma, & de toto & parte. oīa enim ista
sunt accidentia essentialia enti, fm
q̄ est ens: sed quzdam sunt opinabi-
lia, & quzdam entia.

Documen-
tum.

Corp⁹ q̄-
tū: nec est
cōtrariū,
nec cōpo-
sitū ex cō-
trarijs. Idē
i. Cor. 20.
& i. lib. de
Substāua
orbis fere
p̄ totum.

Summa

A SUMMA SECUNDA.

De principiorum cognitione.

Ad Philosophum, considerationem de Principijs omnibus communibus pertinet. Cap. 1.

Dicendum autem est, utrū vnus, an alteri⁹ scientiz est de hisce, quz in Mathematicis dignitates nominant^r, & de substantia speculari. Patet itaq; qd vnus est, & eius, qd Philosophi est, cōsideratio. Omnibus enim entibus insunt, sed nō alicui generi separatim ab alijs. & oēs quidē vtunt^r, quia entis, prout entis sunt. vnūquodq; autē gen⁹ ens, at eatenus vtunt^r, quatenus eis satis est. hoc autē est, quātum illud continet genus, de quo demonstrationes afferunt. Quare, cū pateat qd, prout entia sunt, eis insunt (hoc nanq; eis cōe est) illius de his speculatio est, cuius est de ente, prout ens est cognoscere. Propter qd nemo eorū, qd particulariter cōsiderāt, conat^r aliquid de his, siue quatenus vera, siue nō, dicere. nec enim Geometra, nec Arithmeticus, sed Naturaliū qdē merito hoc facientes. soli nāq; putabāt & de tota natura, & de ente cōsiderare. Cū autē aliquis adhuc superior Naturali sit (natura nanq; vnū quoddā entis genus est) illius vsq; & circa primā substantiā speculatiui profecto fuerit de his ēt cōsideratio. est autē Naturalis sapientia quzdam, sed non prima,

Et querendū est, utrū vna scia⁹ D
hēt considerare de vniuersalibus, quibus vtunt^r scia⁹ mathematica, & cōsideras de substantijs, aut scia⁹ de primis propōitionibus ē alia a scia⁹ substantiarū. Manifestū est igitur, quod cōsideratio de istis est vnus scia⁹, s. scia⁹ Philosophia. ista nō sunt autem entis, & nō sunt vnus generis proprii. & oēs scia⁹ vtunt^r istis, quia sūt entis simpliciter. & genus cuiuslibet istorum est ens. & scia⁹ vtunt^r istis secūdu quātitas ē suffi⁹ E
cientē. & ista quātitas ē secundū modū eorū, qd cōtinetur sub genere, quod voluit demonstrare. Manifestū ē igitur, quod ista dignitas ē vtes sūnt oīum sciarū vtrū, & ens cōicat istis, s. quod illud, quod notificat ens simpliciter, notificat et ista ēt. cōgenitio. n. eorū ē vna. Et iō nullus cōsideratū de particularibus intro- mittit se ad dicēdu in eis aliquid, neq; vere, neq; nō vere, neq; Geometra, neq; Perspectiuus. sed quidam F
Naturales dixerūt i hoc aliquid: quia isti soli existimāt se perscrutari de cognitione vtrū natura, & entis. Sed, sū alia scia⁹ ē magis alta Naturali scia⁹ (natura n. est vnus genus generū entis) & ideo cōsiderandum est de istis ab eis, qui perscrutatur de cognitione totius, & de prima substantiarū. scia⁹ enim Naturalis est vnus modorū scientiarū, sed nō est prima scientia.

Cūm

Metaphysicorum

7 Cūm declarauit, q̄ ista sciētia cō
G syderat de ente, & oib⁹ attributis ei,
vult perferutari ēt, vtrum ista scien
tia habeat cōsyderare de primis pro
positiōibus vniuersalib⁹, quę sunt
principia omnis demonstrationis.
& si habet, q̄slo vritur in eis, & quib⁹
proponib⁹. & est vna quęstio
num prædictarū in tractatu præce
denti. Et d. Et q̄rendū est, vtrū, &c.
idest & oportet perferutari Piloso
phum, vtrū vna sciētia habeat con
syderare de principijs vniuersalibus
oib⁹ sciētijs specularijs, & consy
derare de substantia: & sic erit ista
H scia consyderans de hoc, sicut consy
derat de substantia: aut scia, quę cō
syderat de principijs cognitionis vni
uersalis, est alia a sciētia, quę cōsy
syderat de principijs substantię.

D d. Manifestū est igit, &c. idest,
dicam⁹ igitur q̄ manifestum est ex
hoc, quod dico, q̄ consyderatio de
istis principijs est vnius sciētię, s.
istius, quę est sciētia Philosophi.
Ista enim principia sunt cōia om
nibus generibus entium, de quibus
cōsyderant artes speculariuz. & qd̄
est cōe omnibus generibus entis est
accidentium entis fm q̄ est ens: &
I quod est tale, debet consyderari ab
eo, qui consyderat de ente simplici
ter, s. Philosopho. Et, quia omnis
sciētia vritur aliquo proprio, & iā
d. q̄ oēs sciētię vtuntur istis, ince
pit dicere modum, fm quem sciētię
particulares vtuntur istis principijs
vniuersalibus, & d. & oēs scie vtun
tur istis, &c. idest & sciētię particu
lares vtuntur his principijs, q̄a sunt
entis, fm quod est ens quod est gen⁹
omnium. Et, quia aliquis potest di
cere, q̄o sciētię particulares vtunt
re, quę non est sui generis, incepit

declarare modum, quem declarauit X
in Posterioribus, & d. & sciz vtunt
istis fm quantitatem, &c. i. & scien
tię particulares vtunt quolibet isto
rum principiorum vniuersaliū, nō
fm q̄ sunt vniuersalia, sed fm quan
titatem sufficientem illi sciētię, fm
q̄ arctantur ad subiectum propriū,
de quo cōsyderat illa ars: sicut dicit
in Posterioribus. v. g. quia Geome
tra dicit in loco huius, de nullo si
mul affirmatio & negatio, illud, qd̄
est appropriatū suo subiecto, q̄ scili
cet omnis linea est symetra aut asy
metra, & æquale sūt aut inæquale
non sunt fm collocationem specie
rum sub vno genere, sed fm colloca
tionem proprii sub cōi. & hoc, sicut
declaratū est in Posteriorib⁹. D d.
Manifestum est igitur, q̄ istę digni
tates, &c. i. & cūm omnis sciētia cō
syderat de istis principijs modo pro
prio, manifestū est, q̄ sciētia, quę
vritur eis p se, & generaliter, est vñs
omnibus sciētijs: & est Philosophia.

D d. & ens cōicat, &c. idest, & com
municat istis principijs in cognitio
ne ei⁹. qui enim scit ens, scit illud ex
istis principijs. necessaria enim ē in
cognitione entis principiorū cog
nitio. D d. Et ideo nullus cōsyderan
tium, &c. i. & quia sciētia istorum
est vñs, nullus loquentium in scien
tijs particularib⁹ intromisit se ad lo
quendum de eis, sed tm quidā Na
turales locuti sunt de istis. existimāt
enim, q̄ sua sciētia est vñs, quę de
bet cōsyderare de ente fm q̄ est ens.
& causa huius existimationis est, s.
q̄ nullū est ens nisi naturale. D d.
Sed, cūm aliqua sciētia fuerit magis
alta, idest, sed cūm declaratum est, q̄
alia sciētia est magis alta, & magis
communis sciētia Naturali: & illa
debet

aturalis
confyde
de pri
ente
quo in
agēduj
vide. i.
cō. vlt.
l. h. 16

A debet cōsiderare de ente abstracto,
& de entibus abstractis, qm̄ sc̄la Na
turalis non confydat nisi in qui
busdam generibus entium, s. mobi
libus: necesse est vt ista scientia per
scrutetur de istis principijs & pro
positionibus. & hoc intendebar, cū
d. & ideo confyderandū est de istis,
&c. Et intendit per primam substā
tiā primū principiu substantiarū,
& est Deus. & scientia Naturalis nō
est ista scientia, quia non confyde
rat de primo ente. Primum aut̄ hic
est illud, quod est prius esse & nobi
litate & causalitate.

B Quæcunq; vero quidam co
rum, qui de veritate dicūt, quo
nam modo oportet admitti, di
cere conant, pp̄ ignorantia Re
solutiuorū hoc faciunt. oportet
enim accedere hæc edoctū, sed
nequaquam, dum audiunt que
rere. Quod itaq; Philosophi, &
eius, qui de tota substātia, quo
ad natura fert, speculatur, etiam
de principijs syllogisticis est cō
siderare, manifestum est. Decet
C autem illum, qui maxime circa
quodq; genus cognoscat, vt di
cere habeat certissima rei prin
cipia. quare & illum, qui de en
tibus, prout entia, omnium cer
tissima. hic aut̄ est Philosoph⁹.
Oīum autem certissimū prin
cipium est, circa quod impossi
bile est mentiri. Notissimum ete
nim, vt h̄mōi sit, necesse est. cir
ca nanq; illa, q̄ non cognoscunt,
decipiuntur omnes. Et non ex
suppositione, quod enim neces
se est illum habere, qui quoduis
entium intelligat, hoc non ē sup

um cer
tissimū
principiū
circa qd
nō pōt ē
mentiri.

D positio. quod aut̄ cognoscere il
lum necesse est, qui aliquid co
gnoscat necesse est, vt veniat ha
bens illud. Quod igit̄ tale prin
cipium omnium certissimū est,
patet. Quid autem illud sit, de
inceps dicamus.

*Quidam autem loquentes intro
mittunt se ad declarandum veri
tatem, & quomodo scienda est ve
ritas: sed non possunt hoc, quia ne
sciunt Analytica. sed oportet ad
discientem verum primo scire ista,
& non querere ea, cum queretur
ab eo de eis. Manifestum est igitur
ex istis p̄ncipijs, quod Philosophus
debet confyderare de rebus, q̄ sunt
magis alta omnibus sustantijs in
rei veritate, & debes perscruta
ri de principijs syllogismi. & qui
habet cognitionem alicuius gene
ris debet posse narrare, quæ sunt
principia illius generis permanen
tia in rei veritate. & ideo oportet
illum. qui habet cognitionē entiu
simpliciter, vt possit narrare qua
sint principia eorum in rei verita
te. Philosophus autem habet cog
nitionem entium simpliciter, & ip
se potest narrare principia vera.
Et primum in rei veritate, quod
est magis permanens quā alia
principia, est illud, in quo deceptio
non est possibilis. Necesse est enim
vt istud principium sit valde ma
nifestum, et notum homines enim
Metaph. cū cō. Auer. K*

E

F

Metaphysicorum

G non decipiantur, nisi in eo, quod ne sciunt. Et oportet illum, qui habet cognitionem alicuius entis, scire primum in rei veritate sine anarō. hoc enim primum non habet anarō, sed necesse est concedere illud illum, qui habet cognitionem entis. hoc enim necessarium est ei. Manifestum est igitur quod primum verum permanens magis quam alia principia est, quod narramus. Et paulo post narrabimus,

H quod est primum.

8 Cum declaravit, quod ista scientia habet considerare de principiis cognitionis, vult declarare modum cognitionis, qui est possibilis principiis, & modum, qui est impossibilis, & d. Quidam autem loquentes, &c. i. q. dam aut loquentes in scientiis speculatiuis volunt demonstrare primas propositiones. & isti sunt, quos dixit in Posterioribus, quibus contingit aut circulo, aut demonstratione procedere in infinitum. D. d. & quomodo scienda est veritas. i. querebat quibus propositionibus, & quibus principiis oportet scire verum existens in primis propositionibus. & hoc non possunt, quia non inveniunt propositiones manifestiores primis: & et quia contingit eis, aut circulo, aut demonstrationem procedere in infinitum. Et causa erroris eorum fuit, quia nesciunt quod dictum est in Analyticis de disputationibus primarum propositionum, & de diffinita illius, quod est notum per se, & illius, quod est notum per aliud.

Deinde dicit modum, qui sciendus

est ab addiscente veritatem de istis principiis, & d. sed oportet addiscentem, &c. i. sed quarens veritatem de istis principiis debet scire modos eorum, & in quo differunt ab alijs. & hoc erit, cum fuerint parata, & nota apud ipsum, cum quaeritus fuerit de eis, & non fuerit indigens quaerere ea. Deinde incipit dicere, quod Philosophus debet considerare de istis, & dicit: Manifestum est igitur ex istis, &c. i. manifestum est, quod, quemadmodum Philosophus debet considerare de prima substantia, quae est altior omnibus substantijs, sic habet etiam considerare de rebus, quae sunt magis verae, quam aliae & magis altae, scilicet de principiis syllogismi. syllogismus. n. est unum entium, de quibus considerat Philosophus: & Philosophus debet considerare de principiis entium. Deinde incipit declarare hoc alio modo, & d. & ideo oportet illum, qui habet cognitionem, &c. i. & quae admodum oportet habere cognitionem alicuius generis, ut habeat posse ad sciendum principia cognitionis in illo genere, & ordines eorum in cognitione, sic oportet considerantem in ente finem quod est ens habere posse ad sciendum principia cognitionis in eo quod est cognitio, non principia alicuius cognitionis. D. d. Et primum in rei veritate, quod est, &c. i. & oportet scire primum ex istis principiis quod est magis manifestum omnibus: & illud primum est, in quo est impossibile decipi, aut errare. Et hoc, quod dixit, manifestum est. quae admodum enim oportet Philosophum attribuere quodlibet genus generis entium alicui post in illo genere, & scire quid est illud primum, ita oportet ipsum, cum considerare de primis propositionibus, att-

Prio post.
ut. com. 6.

A attribueret oſa, quæ ſunt in illo gene
re, alicui primo in eis, & ſcire quid
eſt illud primum, quod eſt cauſa fi-
dei in omnibus. D. d. Neceſſe eſt
enim, vt illud primum, &c. i. & de-
ſcripſimus primum in cognitione,
quod eſt illud, in quo impoſſibile
eſt decipi: quia neceſſe eſt vt illud pri-
mum ſit valde maniſeſtum & clarū
nobis magis, q̃ alia. & quod eſt tale,
impoſſibile eſt, vt aliquis decipiat
in eo. omnes enim hoies non deci-
piuntur niſi in eo, quod neſciūt, aut
in eo, cuius cognitio non eſt valde
maniſeſta. D. d. & oportet illum, q
habet cognitionem, &c. i. & oportet
illum, qui ſcit primum, vt ſciat ve-
rum, quod non habet contradic-
torium. contradic-
torium. n. primi eſt
falſum. D. d. ſed neceſſe eſt concede-
re, &c. i. quia ex eo acquiritur cog-
nitionem, & vt omnis habens ſciē-
tiam, aut fingens ſe habere, neceſſe
eſt ei concedere hoc principium eſ-
ſe. D. d. Maniſeſtum eſt igitur, q
primum verū, &c. i. & cum hoc de-
claratum eſt, maniſeſtum eſt q
primum verū, quod eſt magis verum
omnibus alijs, debet diſponi ſecun-
dum q
dixim⁹, ſ. q
ſit impoſſe vt de-
claretur per aliud: & vt ſit maniſe-
ſtum maxime, ita q
nulla deceptio
accidat in eo. & poſt declarabitur q
principium eſt tale.

Idem enim ſimul ineſſe & nō
ineſſe eidem, & ſm idem, impoſ-
ſibile eſt. & quæcunq
alia anno-
tarem⁹, ſint ad Logicas difficul-
tates annotata. hoc autem oſum
eſt principiorum certifiſſimum.
habet etenim dictam annotatio-
nem. Impoſſibile nanq
eſt quæ-
piam idem putare eſſe & non eſ-

ſe, quemadmodum quidam He-
racium dicere arbitrabantur.
non enim neceſſe eſt quæcunq
quis dicat, ea etiā putare. Quod
ſi non contingit ineſſe eidem cō-
trariarum, annotentur autem a no-
bis etiam hæc propoſitioni cō-
ſuetæ, contraria vero opinio opi-
nioni eſt, quæ contradic-
tionis eſt. Et patet q
impoſſibile eſt ſi
mul eundem idem arbitrari eē,
& non eſſe. ſimul etenim habe-
ret opiniones contrarias, qui de
ea re haberetur mendax. Quare
omnes demonſtrantes ad hanc
vltimam opinionem reducunt.
natura etenim hæc cæterarum
quoque dignitatum omnium
principium eſt.

*Diſputatio contra eos, qui contingere idem
eſſe, & non eſſe dicunt, & ita arbi-
trari. Cap. 2.*

Vnt aut qdā, q, vt dixim⁹, ip-
ſi quoq
dñt, cōtingere idē
eſſe, & nō eſſe, & ita arbitra-
ri. vtunt⁹ aut hac oſione multi q
q
eorū, q
de natura tractant. Nos
aut nūc accepim⁹, tāquā ſpoſte ſit, F
de eodē ſimul eē & nō eſſe. & q
hoc moſtrauim⁹, q
certiſſimū
hoc cunctorū principiorū eſt.
Conant⁹ autem qdam hoc quo-
que pbare, propter ignorantia. Ignorantia
quid.
Eſt etenim ignorantia, neſcire
quorū oportet q̄rere demōnē,
& quorū nō. etenim oſino ſpoſte ē
oſum eē demōnē. in ſmū nā-
que p̄gredereſ: q̄re nec hoc mō
eēt demōratio. Si aut aliquorū nō
oportet q̄rere demōnē, quod

Metaphysicorum

E magis principium esse tale iudicarent, dicere non haberent. Est autem etiam de hoc demonstrare, redarguendo quod impossibile est, dummodo aliquid dicat, quod dubitat. Quod si nihil, ridiculum est quærere rationem ad eum, qui nullius habet rationem, quatenus nullam habet rationem. si milis namque plantæ talis est, putalis est. Demonstrare vero redarguendo, dico differre à demonstratione. quia qui demonstraret, videretur petere quod à principio. cum autem alia huiusce causæ sit, redargutio, & non demonstratio.

Sed oportet nos distinguere primo, quod impossibile est ut unum sit in duobus simul, & omni modo, & alia similia istius, quæ erunt distincta à nostra indigentia in questionibus Logicis difficilibus. hoc igitur est primum, quod est magis firmum omnibus principijs. in eo enim est distinctio dicta. Nullus enim hominum posset existimare quod affirmatio & negatio sunt idem, sicut quidam existimant quod Heraclitus dicebat. non enim est necesse quod illud, quod aliquis dicit, existimetur esse verum necessario. Quoniam, si hoc fuerit sic, possibile erit ut contraria sint in eodem. & ideo oportet nos distinguere primo in hac propositione etiam quod assueti sumus distinguere. quoniam, si contradictoriis opponitur sibi adinuicem, manifestum est, quod impossibile est, ut aliquis existimet ut affirmatio & negatio sint simul contingit enim peccatis hoc peccato opinari quod contrarietas est simul. Et ideo omnes, qui videntur hac demonstratione, perveniunt ad hanc dignitatem per ultimam. ista enim dignitas prior est omnibus dignitatibus universa libus communibus naturalis. Et quidam, sicut diximus, fingunt possibile esse existimare quod affirmatio & negatio sint simul idem, sicut narravimus & dicunt hoc multis Naturalibus. Nos autem iam diximus quod impossibile est ut affirmatio & negatio sint simul. & ideo declaravimus quod hoc principium est firmissimum omnium principiorum. Et quidam laborat ad declarandum hoc primum per demonstrationem propter suam ignorantiam, & paucitatem suam instructionis. Est enim male instructus, qui nescit in quibus oportet quærere demonstrationem, & in quibus non oportet. impossibile. n. est ut demonstratio sit in omnibus rebus universaliter. quoniam, si hoc esset possibile, tunc res essent infinitæ. & secundum hunc modum non erit demonstratio etiam. Si autem sunt aliqua, de quibus oportet quærere, & aliqua, de quibus non oportet quærere demonstrationem, neque

A neque potest aliquis dicere quod aliud principium est sicut istud principium, sed neque aliud primum. Et possibile est, ut aliquis accipiat demonstrationem secundum modum erroris, quod hoc est impossibile, si aliquis dicat a quo quarritur in hoc. Si autem nihil dicit, rectum est deidere illum quarentem sermonem, a quo nullum sermonem habet. quoniam qui est talis, similis est plantis in hac dispositione, secundum quam est. Et, si finxeris quod differentia est inter demonstrationem secundum hunc modum erroris, & demonstrationem simplicem, quia ille, qui inducit demonstrationem, si existimaveris quod inducit eam ex primo voto, & causa est aliud, hoc erit error, & non erit demonstratio. et omnia ista sunt concessio, quod sermo aut affirmat aliquid, aut negat aliquid.

hinc prius
inapio
npose
philoso-
phau.

9 Cum disposuit primum, quod est manifestius omnibus dispositionibus proprijs, quod est primum in cognitione, incepit notificare quid est hoc primum, & d. Sed oportet nos, &c. i. & cum declaratum est, quod Philosophus debet considerare in principijs cognitionis, manifestum est quod primo debet distinguere primum. quod si homo non concesserit, impossibile est philosophari. & est quod impossibile est, ut duo opposita sint simul, & eodem modo alia principia similia isti in cognitione. v.g. quod dictio-

nes habent significationes terminatas, & quod definitiones sunt necessarie.

D.d. hoc igitur est primum quod est magis firmum omnibus principijs, &c. i. & principium, dicens quod duo opposita non congregantur simul in eadem re, & eodem modo, est primum, & manifestius omnibus principijs. illud enim contingit dispositionibus, quibus primum disponitur. Est enim manifestius de propositione, & nullus decipitur in eo, & nulla demonstratio est demonstratio, nisi concedendo istam propositionem. **D.d.** Nullus enim hominum, &c. i. & diximus, quod istud primum est illud primum, quod posuimus. quia impossibile est ut aliquis decipiat hoc primo, scilicet affirmatio & negatio sunt idem, sicut dicitur, quod Heraclitus opinabatur hoc. **D.d.** non est necesse, &c. i. & sermo istius hominis non est verus. non enim omne, quod existimatur, & dicitur, debet esse verum, adeo quod homines credantur in duobus in utroque; contradictorio. **D.d.** Quia, si hoc fuerit sic, &c. i. quoniam, quoniam aliquis existimaverit aliquid esse, & alius existimaverit illud non esse, & utrumque fuerit verum, tunc negatio & affirmatio erunt simul in eodem. **D.d.** & ideo oportet nos distinguere primo, &c. id est & ideo oportet nos dicere, in defendendo hanc propositionem, illud, quod assueti sumus dicere. quoniam manifestum est per se, quod affirmatio & negatio non congregantur in simul. **D.d.** contingit enim peccanti, &c. i. contingit enim dicenti hoc, opinari quod duo contraria existant simul in eodem actu. v.g. quod idem est calidum & frigidum simul, & ens non ens, quod est impossibile. **D.d.** Et ideo omnes, qui videntur

Metaphysicorum

G demonstratione, &c. i. & testat' huic opinionioni hoc, q' omnis, qui vtr' demonstratione, & vtr' syllogismo, ponit hanc dignitatē, s. q' contradictoria non congregantur. & ideo ista dignitas est prior omnibus dignitatibus, & cōis naturaliter omnibus. impossibile enim est vt disputatio, aut ratiocinatio fiat sine illa. D. d. Et quidam, sicut diximus, &c. i. sicut diximus, quidam existimant, q' idem est negatio & affirmatio. & ideo de clarauiamus, q' hoc principium est firmitus omnibus principiis, s. q' si isti non negarent hoc principium,

H non loquerentur de eo, sed, quia destruēs hoc principium destruit Philosophiam, oportet sollicitari in defendendo ipsum. Sed, quia hoc non potest demonstrari, sed tm̄ homo vtitur in defensione eius sermonibus veris, & valde p̄babilibus, quos nullus potest negare, & quidam errant in hoc, & existimant ipsum posse demonstrari, dicite: Et quidam lahorant, &c. i. & quidam existimant possibile esse demonstrare hanc p̄positionem, dicentē q' duo contraria non congregantur. & hoc cōtingit eis, quia non fuerunt instructi p̄

I Dialecticam: & quia ignorant differentiam inter ea, quae indigent demonstratione, & inter ea, quae nō indigent demonstratione. D. d. impossibile enim ē, &c. i. & d. q' impossibile est hoc principium demonstrari, quoniam, si hoc principium, quod est manifestissimum omnium principiorum fuerit demonstratū, necesse est vt omnia vtr' habeant demonstrationem. Et, si principia demonstrationis habeant demonstrationem: & omnis demonstratio fiat ex principiis: necesse est, vt oīs demō

stratio habeat demonstrationē, & k vt procedat hoc in infinitū. & sic nulla demonstratio erit. & ideo dixit: & fm̄ hunc modum non erit demōstratio, i. fm̄ processum in infinitū.

D. d. Si autem sunt aliqua, de quibus oportet querere, &c. i. si autem posuerimus, q' quaedam sunt, de quibus fit demonstratio, & quaedam de quibus impossibile est vt fiat demōstratio, impossibile est vt aliquis inducat demonstrationē, q' hoc principium est verum: nisi sit demōstratio errans, si ille, qui hoc dicit, dicat aliquid, i. aliquid intelligibile. Et d. hoc, quia, cum dixit aliquid intelligibile, ponit hoc fundamentum, s. q' duo opposita non congregantur in simul. D. d. Et, si finxerit, &c. & dicit hoc. quia qui non concedit hoc fundamentum, non potest dare fundamentum verum, neq; errans, qui enim intelligit demonstrationem errantem, tm̄ errat in hoc, quia accipit hoc, qd̄ non est cā pro cā. & ideo negans hoc fundamentū, non pōt facere demōstrationem, neq; modum erroris. & cum ita sit, tūc inter istas duas demōstrationes non est dīria in hoc, adeo q' aliquis fingat esse possibile demonstrationem fieri de hoc **M** fundamento fm̄ modū erroris qm̄, cum duo opposita fuerint vera, nullus erit omnino demonstrator.

Principium vero ad haec oīa * non petere, vt aut esse aliquid, aut non esse dicat (hoc enim fortassis aliquis esse putaret quod a principio petere) sed aliquid si significare et sibi ipsi & alteri. hoc enī necesse ē, si qd̄ aliqd̄ dicat. Quod si nō, tali nō esset sermo, nec sibi ad seipsum, nec ad aliū.

A Si autem aliquis hoc concedat, erit demonstratio. id est. non erit aliquid determinatum. attamen non qui demonstrat, sed qui sustinet, causa est, tollens. non orationem, sustinet orationem.

* Primo igitur manifestum est hoc ipsum verum esse, quod nomen est hoc, aut non esse signat. quare non utique omne ita, & non ita se habet. Item si homo unum signat, sit hoc animal bipes. dico autem unum significare hoc si hoc est homo, si quid homo sit hoc est hoc esse. Nihil autem differt, et si plura quis significare dicat, solum

B at sunt determinata: imponeret enim cuilibet orationi aliud nomen. dico autem ut puta, si non dicat hominem unum significare, sed multa, quorum unius quidem una oratio, animal bipes, sint autem ceterae quoque plures, determinatae vero numero. imponeret enim proprium nomen secundum quodque orationem. Quod si non poneretur, sed infinita significare dicat, manifestum est quod non esset oratio. non unum. non significare nihil est significare. nominibus vero non significantibus, perit ipsa reuera disputatio, & ad invicem, & ad seipsum. nihil. non intelligere contingit nihil unum intelligentes. Quod si contingit, imponetur nomen huic rei. unum.

Primum igitur omnium istorum est concedere, quod sermo aut negat aliquid, aut affirmat aliquid. & dignum est existimare, quod hoc primum solum manifestum.

Et necesse est ut sermo loquentis sit signum de aliquo apud ipsum, & apud alium, si aliquid dicit. Quoniam si hoc non fuerit, non poteris disputare neque secum, neque cum alio. Si igitur aliquis concesserit hoc, eris demonstratio. concedet enim aliquid esse terminatum finitum. & causa essendi hoc est inducens demonstrationem. sed ille, cui contingit concedere, quod negat loquelam, contingit ei concedere loquelam. Manifestum est igitur primo, quod iste sermo est verum. nomen enim est signum ad affirmandum aliquid aut negandum. & si ita sit, affirmatio alicuius, & negatio non est simul. Et etiam si hoc nomen homo significat unum, sit illud unum animal bipedale. & dico, quod hoc nomen homo significat hanc unam intentionem. si dicitur hoc esse hominem, secundum quod est homo in rei veritate. Et, si aliquis dixerit, quod hoc nomen significat multa, sed illa sunt terminata, non erit differentia inter sermonem eius, & inter primum sermonem. impossibile enim est ponere multa nomina de unaquaque rerum nomine conveniens definitioni rei. Verbi gratia: si aliquis dixerit, quod hoc nomen homo non significat unum, sed multa, & quod unumquodque illorum multorum

Metaphysicorum

G habet definitionem, & habet rationem, dicentem animal bipes, et finxerit, quod hoc nomen homo significat illud, quod definitur per hanc rationem, & alia multa, qua definiuntur per alias rationes, sed illa sunt terminata a numero, dicimus, quod possibile est ponere nomen proprium unicuique istorum, secundum quod contingit sua definitioni. Si autem aliquis dixerit, quod impossibile est ponere nomen

H proprium unicuique istorum, secundum quod convenit definitioni eius, & finxerit, quod unum nomen significat multa infinita manifestum est, quod illud nomen non est definitio omnino. quod enim non significat unum, non significat aliquid, et si nomina nihil significant, destruetur sermo, & loquela inter nos: et in rei veritate destruetur nostra consideratio. qui enim non intelligit aliquid esse unum, impossibile est ut aliquid intelligat omnino. Qui autem intelligit aliquid esse unum, possibile erit ut ponat unum nomen huic alicui intellecto.

Et dignum est existimare, quod hoc, 10 & c. i. sermo, quod negare & affirmare non congregantur in simul. D. d. rationem super hoc, a qua aliquo modo non potest negans hoc evadere, & d. Et necesse est ut sermo loquentis, & c. i. dicamus igitur, quod necesse est homini concedere quod sermo dicentis, quod sua loquela significat illud, quod est

in eius anima apud ipsum, & apud illud. **K** cum quo loquitur. sed ille, qui loquitur, dicit aliquid intelligibile. quod si illud, quod dicit, non fuerit intelligibile apud ipsum, & apud audientem non sit disputatio, neque ad ipsum, neque ad alterum. D. d. Si igitur aliquis concesserit hoc, & c. i. si igitur aliquis concesserit, quod dictiones habent proprias significationes, concedit demonstrationem esse, & hoc principium esse, super quod fundatur demonstratio. concedit. n. quod dictiones significant res terminatas finitas, & non diuersas res, non oppositas, sicut contingit dicenti quod affirmatio & negatio sunt idem, v. g. homo & non homo. D. d. & causa essendi, & c. i. & causa fidei huius, scilicet hoc principium esse, est ille, qui inducit demonstrationem ad negandum ipsum. quoniam negando demonstrationem contingit ipsum dicere demonstrationem esse. D. d. sed ille, cui contingit concedere, & c. id est, sed contingit ei concedere illud, quod negauit. qui. n. negat loquelam, contingit ei concedere loquelam esse, non enim negat loquelam nisi per loquelam. loquela. n. non significat aliquid, nisi concedendo quod duz contradictoriae non congruantur, & quod nomina significant res terminatas. D. d. Manifestum est igitur primo, quod iste sermo, & c. i. & si dictiones non habent significationes intelligibiles, necesse est ut dictio sit, & significat affirmationem alicuius, & dictio, quod significat negationem eius. & sic affirmatio & negatio alicuius non erit in simul, id est non significant idem. Et, quia disputatio istorum fundatur super hoc, quod dictiones habent significationes terminatas per hoc quod intentiones sunt terminatae, incipit declarare

- A** declarare hoc, & d. Et est, si hoc nomen hō & c. i. & si hoc nomen hō signat vnā intētionē: & illa intentio hēt definitionē: sit igit illa definitio aīal bipes. & quia hoc nomen homo dicitur per transumptionem de hōle picto, d. & dico, q̄ hoc nomen hō, & c. i. & dico q̄ hoc nomen homo si significat vnā intētionē, cū fuerit acceptum fm verā intētionem, ad quam fuit positura, s. ad animal rationale, cū nō fuerit acceptum fm transumptionem. tunc n. significabit intentiones plures vna. D. d. Et, si aliquis dixerit q̄ hoc nomen,
- B** & c. i. & si aliquis dixerit, q̄ vnum quodq; nōlum hēt plures intentiones, sed illz intentiones sunt terminatz in numero, nulla erit differentia inter hunc sermonem, & sermonē dicētem, q̄ vnum quodq; nōlum signat vnā intētionem. qm̄, qn̄ aduersarius concesserit nōlā nō causas esse significantia multa, sed terminata in numero, possibile erit vt vnum nomen propriū significet vnum quodq; illorū multorū. & sic erunt nōla, quorum vnum quodq; significat vnā intētionē conuenientem suz definitioni. D. d. exēplum, & d. v. g. & c. id est v. g. vt aliquis dicat, q̄ hoc nomen homo significat multas intentiones non vnā, & vnā aliarum intentionum definitur, q̄ est animal bipes, & vnaquaq; illarū intensionū, quas significat hoc nomen homo, habet definitionē; dicemus, q̄ fm hoc possibile est ponere vnicuiq; illarum intensionū nomē fm suam definitionem. & sic erunt intentiones, quas significant nōla, & definitiones vnā. D. d. Si autem aliquis dixerit, & c. i. si autem aliquis dixerit, q̄ impossibile est vt nomen significet vnā intētionem, sed infinitas, manifestum est q̄ contingit ei dicere q̄ nomina non habent definitiones omnino. D. d. quod. n. nō significat vnum, non significat aliquid. i. qm̄ quod significat infinitū, non habet naturam terminatam. & quod est tale, non est terminatum. & quod non terminat, non significat aliquid. D. d. & si nomina, & c. i. & cū nos non intelligimus vnā intensionem, tūc nullum nōlum significabit vnā intensionē. & cū nomina non significabunt vnas intentiones, destruetur consideratio & disputatio. & sist, cū non intellexerimus vnā intensionem, destruetur consideratio inter nōlmet apud cognitionem. qui. n. non intelligit aliquid esse vnum, imposit est vt intelligat aliquid omnino, aut vt cogitet saliquo omnino. D. d. qui autem intelligit aliquid ē vnum, & c. & hoc, quod dixit, manifestum est; qm̄ qui ponit nomen, quod signat intensionem vnā, intelligit vnā intensionem esse. & qui intelligit vnā intensionem esse, potest ponere nomen significans illam intensionem, qui autem non intelligit vnā intensionē, non pot. ponere nomē oīno.
- C** Nomen itaq; vt ā principio dictū est, sit aliquid significans, & vnum significans. Non potest igitur homini esse significare id, quod nō esse homini, si homo quidem non solum de vno, sed etiam vnum significat. Non enim hoc dicimus vnum significare, quod de vno. hoc enim modo muscum etiam, & albū, & homo vnū significarent. quare vnū oīa erunt, vniuoca nāq;

Metaphysicorum

G & non erit esse & nō esse idem, nisi fm æquiuocationem, sicuti si quem nos hominem nomina-
mus, alij non hominem vocarent. Quod aut dubitatur, nō ē hoc, si contingit, simul idem esse, & non esse hominem nosse, sed re. Si autem nō alterum significat homo & non homo, patet q nec non esse homini ab eo, quod est esse homini. quare hō esse erit non homini esse. vnum nanque erit. hoc enim significat vnū eē, sicuti tunica & vestis, si rō vna.

H Si autem erit vnum, vnū signifi-
cat homini esse, & non hō. ve-
rum monstratum est q aliud si-
gnificat: necesse igitur si qd est
verum dicere q homo, aīal esse
bipes. hoc. n. erat, quod significa-
bat homo. Si autem necesse est,
non pōt idē non esse aīal bipes.

Sit igitur nomen significas ali-
quid, sicut diximus primo, & sit
nomen alicui vni. Et si ita sit, im-
possibile est, vt hoc nomen homo, se-
cundum quod est homo, significet
I non hominem. cum hoc nomen ho-
mo non significat vnam intentio-
nem tantum, sed significet etiam
aliquid vni. Et non dico quod pra-
dicetur de vno, quoniam secundum
hunc modum significat musicus,
& albus, & homo idem. ista igitur
nomina efficiuntur vnum no-
men insimul, & non sunt vni no-
men, nisi in rebus conuenientibus
nomine, & definitione, & impos-

sibile est vt vnum sit, & non sit
simul, nisi secundum æquiuocatio-
nē. Verbi gratia quia possibile est
vt alij vocent non hominem illud,
quod nos vocamus hominem. Sed
illud, de quo perscrutamur modo,
non est vt nomen hominis sit &
non sit simul, & in eadem disposi-
tione. sed perscrutamur vtrum sit
possibile vt homo sit & non sit si-
mul, & in eadem dispositione. Si
igitur non fuerit ita, & vnum no-
men significet hōiem, & non homi-
nem, manifestum est quod nomen,
quod significat non hōiem, signifi-
cat hōiem. & erit sermo dicentis
hominem significans non hōiem,
& erunt isti duo sermones vnum.
& multa nomina sunt vnum, quā-
do definitiones & rationes eorū
sunt vnum, vt tunica, & vestis. Si
igitur isti duo sermones sunt vni,
tunc dicere hominem, & non ho-
minem significat vnum. sed iam
declaramus quod isti duo sermo-
nes significant diuersa: necesse est
igitur vt oē, quod nominatur ho-
mo, in rei veritate sit animal bi-
pes, quia hoc nomen homo signifi-
cat hoc. Et, cum hoc est necessarium,
impossibile est vt sit aliud ab ani-
mali bipede.

Cū declarauit hoc nomen esse
significans vnam intentionem d. sit
igitur nomen, &c. i. ponam igitur,
q nomē signet aliquid vni: & cū
hoc

A hoc possumus fuerit, impossibile est ut ponatur quod nola contradictoriorum significant unam intentionem. v.g. ut nomen hominis & non hominis significet unam intentionem. Dicitur: Et non dico quod predicet de uno, &c. i. & non intendimus, cum diximus, quod homo significat unum, quod predicatur de uno. nola. n. que predicatur de uno, & sunt denotativa, non significant unam intentionem, v.g. album, & musicum, sed intendimus significationem nolum non denotativorum. D. d. quoniam secundum hunc modum, &c. i. quoniam si intenderemus, cum dicimus, quod homo significat unum, quod predicatur de uno, tunc secundum hunc modum, illud, quod significat hoc nomen album, & hoc nomen musicum, esset unum: quia predicantur de uno. & sic efficerentur illa, quod significant hanc nomina, unum. & hoc intendebat, cum dicit ista igitur nola efficiunt unum nomen in simul. D. d. & non sunt unum nomen, nisi in rebus convenientibus nola & definitione. i. & unum nomen non erit multis rebus, nisi quoniam ille res fuerint convenientes nominae, & de finitione & sunt illa, quae dicitur univoca. D. d. & impossibile, &c. i. & dicere, quod aliquid est, & non est, non est verum in simul, nisi aliquis vocet ens quod est non ens, & quod est non ens. Sed nos videmus, quod quilibet gens ponit dictionem propriam affirmationi, & dictionem propriam negationi. & sic impossibile est ut hae duae dictiones significant apud eosidem. Et, quia ista perscrutatio est de Grammatica, d. Sed illud, de quo perscrutatur modo, non est &c. id est, sed ista perscrutatio, quae intendimus, non est utrum possibile sit ut nomen affirmationis & ne-

tionis sit unum apud aliquam gentem, D. sed utrum possibile sit ut intentio affirmationis & negationis sit eadem, adeo quod idem intelligatur de homine et non homine, s. quod hoc nomen homo & non homo sint synonyma, & definitio hominis & non hominis sit eadem. Et hoc intendebat, cum d. Si igitur non fuerit ita, &c. i. si igitur illud, quod significat homo, non fuerit illud, quod significat non homo, sed potentia eorum fuerit sicut potentia unius nominis, sicut est dispositio in nominibus synonymis, manifestum est quod hoc nomen non homo & homo significant idem. D. inceptit dicere quod accidit hoc in nominibus, s. ut diversa nomina significant idem, et d. Et nola multa sunt unum. i. nola multa significant unum, quoniam ea, quae significant illa multa nola, fuerint in definitione unum. v.g. vestis & tunica, quarum definitio est vas, licet nomen non sit unum. Deinde d. Si igitur isti duo sermones, &c. i. si igitur definitio hominis & non hominis fuerit eadem, tunc significatio huius nominis homo, & non homo erit eadem, & erunt duo nomina synonyma significantia unam intentionem. D. d. sed iam declaravimus, F. &c. i. sed iam declaravimus quod definitio, quae significat hominem, est alia a definitione, quam significat non homo, ex eo quod diximus quoniam si definitio esset una, destrueretur locutio. D. d. necesse est igitur, &c. i. & cum definitione, quam significat alterum istorum, alia est a definitione, quam significat alterum, necesse est ut nomen hominis veri semper significet animal bipedes, quod est definitio eius: & ut non significet in aliqua hora aliud ab animali bipede.

Nola denotativa, predicantur de uno, non significant unam intentionem.

Metaphysicorum

G Hoc namq; significat ipsum
necesse eē, qđ impossibile est,
nō esse hominem. non contin-
git ergo simul verum esse idem
dicere hominem esse, & nō esse
hominē. Eadē ratio est & de nō
esse hoīem. homini namq; esse et
nō esse hoī diuersum significat.
siquidē et album eē & hominē
esse, diuersum. multo. n. magis il-
lud opponitur. quare diuersum
significat. Si autē albū aliquis
dicat vnum et idem significare,
rursus idem dicemus, qđ & an-
H tea dictū est, qđ oīa vnum sunt,
& non solum opposita. Quod si
hoc nō contingit, accidit quod
dictū est, si ad interrogatum re-
spondeat. Si vero simp̃ter inter-
rogante, addat ēt negationes,
non re pōdet ad interrogatum.
nihil. n. prohibet idem & homi-
nē, & albū, & alia infinita mul-
titudine esse. Attamen interro-
gāti si vere est dicere hoc homi-
nem esse, an non, id responden-
dū est, qđ vnum significat, & nō
addendum, qđ & album & ma-
I gnum. impossibile namq; est ac-
cidentia, cum infinita sint, per-
currere. aut igit̃ omnia percur-
rat, aut nullū. Similiter et si infi-
nities idem esset hō & non hō,
interrogatus si homo est, & nō
debet vnā cum eo, qđ simul etiā
non homo respondere, nisi cæte-
ra quoq; quęcunq; acciderunt,
quęcunque est, aut non est re-
spondeat. hoc autem si non re-
spondet, non disputat.

Ad vñd q-
sitū vnare
sponsio.

*Si igitur aliquis dixerit, quod &
necesse est dicere, vt hoc nomen ho-
mo significat hoc, quod impossi-
bile est vt non sit homo. si igitur ita
sit, impossibile est vt sit verū dice-
re quod idem est homo, & non ho-
mo in simul. Et iste sermo possibi-
lis est etiam in sermone dicentium
non hominē. dicere. n. hominem si-
gnificat aliud ab eo, quod signifi-
cat dicere non hominē: sicut dico-
re album significat aliud ab eo,
quod significat homo. sed hac no-
Lmina homo et non homo sunt con-
traria in situ valde, magis quam
hac nomina album & homo. ma-
nifestum igitur, quod vtrumq; co-
rū significat aliud. Si igitur ali-
quis dixerit, quod hac nomina al-
bum & homo significent idē, dice-
mus ei ēt, quod primo diximus. oīa
enim secundū hūc sermonem sunt
idem, non contraria tantū, sed om-
nia. Si igitur hoc non fuerit sic, ac-
cidit quod diximus, si loquens re-
Msponderet de eo, quod queritur ab
eo. Si autem querit simpliciter de
negatiuis, non responderet ad qua-
situm. quoniam sic possibile est,
vt idem sit homo & albū, et alia
multa. Sed, cū quæsitum fuerit ab
aliquo, vtrum sit verum dicere de
hoc esse hominem, aut non esse, de-
bet respondere per nomen, quod si-
gnificet vnū corū, de quibus queri-
tur, et non addere in suo sermone,
dicendo,*

A dicendo, quod hoc dicitur homo, et album, & magnum. impossibile n. est numerare omnia accidentia, cum sint infinita. & ideo oportet ipsum aut numerare omnia infinita, aut non dicere aliquid eorum. Et similiter est, si quaesitum fuerit semel, siue multotiens, utrum aliquid vnum sit homo, & non homo, oportet respondere si illud est homo, quod est homo, aut quod non est homo, si non est homo. et similiter cum hoc oportet respondere de alijs si sunt, aut non sunt. qui igitur hoc facit, non naturaliter querit.

11 Si igitur aliquis, &c. i. cum igitur aduerbially concesserit ex istis, quae diximus, quod necesse est ut dicere hominem significet quod impossibile est, ut non sit verum dicere in eodem, quod est hō, & quod non est hō. D. d. Et iste sermo, &c. i. & cum non fuerit verum dicere hominem & non hominem de eodem, similiter non erit verum et dicere non hominem de aliquo praeter hominem. v. g. ut non homo accipiat pro albo: album. n. non est homo. D. d. differentia inter affirmationem & negationem, & alia nomina diversa, & d. sed haec nomina, &c. i. sed negatio & affirmatio simplices magis sunt contraria in situ, quam negatio & affirmatio, quod sunt finem modum infiniti. v. g. cum aliquis dixerit in aliquo praeter hominem, quod est non hō. possibile. n. est ut idem sit hō & album, & non est possibile ut sit homo & non hō in simul. D. d. Si igitur aliquis dixerit, &c. quoniam sicut contingit dicentibus, quod affirmatio & negatio sim-

pliciter significant quid esse & non esse idē, sic et contingit dicentibus, quod affirmatio, & infinitatio significant idem, s. vt oīa entia significant idem. & non tūc contingit hoc in rebus oppositis, sed et in non oppositis. vt omnia sint idē. D. d. si igitur hoc non fuerit, &c. i. si igitur haec impossibilia non fuerint, continget necessario ut affirmatio & negatio diuidant verum & falsum: & necesse est, ut quaestio sit per negationem & affirmationem. sed dicens vult respondere ei per vnum sermonem de eo, quod quaeritur. D. d. Si autē quaerit simpliciter, &c. i. si autem quaerens qualiter per affirmationem & infinitationem, tunc non possemus respondere ei. infinitatio. n. significat multa, quae oīa sunt cum hōe, v. g. hō & non homo. hō. n. inuenitur cum multis numeratis, quae vere dicuntur non hōes. v. g. albo, & pluribus rebus aliorum accidentiū. D. d. Sed, cum quaesitū fuerit ab aliquo, utrum est verum dicere de hoc, &c. i. & id, cum aliquis quaesierit, utrum est verum dicere de hoc, quod est homo, aut non est hō, nos tūc debemus respondere, quod est verum, aut quod non est verum, & non dicemus, quod vere dicitur de eo, quod est homo & album, & oīa existentia in eo, & quod non est vere dicitur de eo tale & tale. ista. n. impossibile est ut numerentur: sed, cum impossibile est determinare & numerare infinita, oportet ut non intromittat se ad dicendum aliquid eorū, s. quod, cum aliquis quaesierit per infinitationem, oportet quaerentem, aut numerare oīa, quae sunt diuersa à nomine habentis, aut non respondere in talibus istis quonibus quaesiti hōi. D. d. Et similiter, &c. i. & cum

Metaphysicorum

G ita sit, qñ aliquis qñ fuerit vtrū hoc est homo, aut non hō, videbit rñdēs, si fuerit homo, & dicet q est homo: & si non fuerit homo, dicet q est non hō. & non debet dicere, q ē homo, & non hō in simul, intendendo per non hō aliquid ens, de quo dicitur non hō. & istam actionem innuit cū d. qui igitur hoc facit, non naturaliter querit. i. qui aliqd ens demonstrat per negationem.

Et qui hoc dicūt, omnino perimunt substantiā, & ipsum qd erat esse. necesse est namq eis dicere oīa accidere, & ipsum homini esse, aut animali esse non esse. Si. n. quicquam erit ipsum hō esse, hoc non erit non homini esse, aut nō esse homini, tamen si hz sunt eius negatiōes. vnū namq erat, qd significabat, & hoc erat aliquid substantia. substantiā vero significare est q nō est ei esse aliud quippiam. Si autem ipsum homini esse erit ei ipsum nō homini esse, aut ipsum non esse homini, aliud erit. Quare necesse est eis dicere q nulli⁹, talis rō erit, sed oīa fm accidēs. hoc. n. substantia & accidēs differunt. albedo etenim homini accidit, quoniā est quidem albus, sed non est ipsa albedo.

Et vniuersaliter dicentes hūc sermonem negans substantiā, quā declarat definitio manifeste definitionis, quā sit. & cognuntur ad dicendum, quod omnia sunt accidentia, & dicere de homine quod est hō, et de aīali quod est animal,

etc. et quod non est ēt. Quoniam, si aliquid est hōis secundum quod est. hō, hoc nō erit eius, cū nō fuerit homo, aut secundum quod non est homo. negationes. n. istius sunt tales. quonia, si significat aliquid vni, & illud est substantia aliquid, et non significat nisi substantiam aliquā, scilicet quia significat essentiam eius, & non essentiam eius. Si igitur habes quod habet essentiam hominis, ergo aliud ab eo habet, quod habet aliud ab homine, aut quod habet essentia eius, quod non est homo. Necessario igitur dicerent quod nulla est definitio talis, sed omnia sunt modo accidentia. & in hoc differt substantia ab accidente. albedo enim est accidens hōis, quia est albus, non quia est illud, quod est albedo.

Idest, Et vtrū dicentes, q duo contradictoria congregantur in simul, negant substantiam, quam significat definitio, & declarat quā sit. D. d. & coguntur, & c. i. & d. hoc, quia definitio non inuenitur in rei veritate, nisi in substantia. & cū definitiones significantes substantiam fuerint negare, omnia erunt accidentia, quoniam, si nulla fuerit dispositio necessaria in re, tūc omnes dispositiones erunt accidentales, & nulla erit dispositio substantialis. Deinde dicit: & dicere de homine, et cetera. idest & illud, per quod disponitur homo, in eo quod est homo, & per qd disponitur illud, qd est nō homo, differūt ēt fm definitionem

ab

Definitio
M
re veritate
te nō inue
tur nūi in
suba. loc.
7. Met. 4.
17. 19.

A ab eo, per quod disponitur homo.

D.d. qm̄, si aliquid ē hominis, &c. idest & causa huius esse imposita, est q̄ manifestū est per se, q̄ si quid est hominis, fm̄ q̄ est homo, illud non erit ei, cum non fuerit homo. quod enim est non hominis, fm̄ quod est non homo, aliud est ab eo, quod est hominis, secundum quod est homo.

D.d. negationes enim istius sunt tales, i. definitiones enim rerū cū suis negationibus habent tale dispoñē, quod non cōgregantur aliquo modo in eodem. D.d. qm̄, si significat aliquid vnum, &c. l. qm̄, si nomen

B significat aliquid vñ in nominato, quod est ei necessariū, & quod ē cū nominato vñ in numero, tunc illud significat substantiā, & si significat de re nominata aliquid nō necessariū, neq; est cū eo vñ, illud est accidens. & hoc intendebat cū d. & non significat nisi substantiā aliquā, l. substantiā hominis. i. quia significat dispoñē non mutabilem.

D.d. l. quia significat essentia eius & nō essentiam. i. intendimus, cū diximus, quod nomen significat aliquid vñ est significat substantiā, i. quia significat essentia illius rei, per quā

C efflens, nō dispoñē mutabile. & hæc est e contrario nominibus accidentiū, quæ significat duas essentias, quorū vñ est mutabile. Et, cū hoc posuerit pro concessio, d. Si igit̄ habet, quod habet essentia hōis, &c. idest & cum hoc significat illud, qd̄ habet essentiam hominis, est & essentia eius idem. ergo nō homo habet essentia eius, quod non est hō, aut essentia eius, quod pon̄ est hō, est illud, quod est nō homo: vnum ē & non cōpositū, & hoc declaratū est in tractatibus substantiæ perfecte,

D.d. Necessario igitur diceret̄ &c. D idest necessario igitur, cum non cōcellerint nomina esse, quæ nō significant res simplices & vnas, dicerent, quod nulla res habet definitionem, quæ significat substantiam eius: sed cōtingit eis, vt oīa sint accidentia, l. vt oīe dispoñiones rerum sint accidentales, non essentielles. D.d. & in hoc differt substantia ab accidente, l. q̄ substantia est necessaria, & nō est sic accidens. & ideo substantia habet definitionem, & accidens non habet definitionē. D.d. albedo enim est accidens, &c. i. albedo enim est accidens existens in homine, quia dicit̄ E albus, & non disponitur p̄ albedinē, fm̄ quod res disposita est ipsa albedo, l. q̄ homo non disponitur p̄ albedinem, quia substantia hominis sit albedo. qm̄, si ita esset, tunc albedo, & homo essent idem, & tunc idem significaret dicere homo albus.

Si autem omnia fm̄ accidens dicuntur, nihil erit primū vñ. Si autem accidens semper de alio quo subiecto significat prædicationē, necesse est in infinitū progredi. sed impossibile est. plura enim q̄ duo non conueniunt. F accidens enim non est accidenti accidēs, nisi quia vtrūq; eidem accidit. dico aut̄ veluti albū est musicū, & hoc albū, qm̄ vtrūq; homini accidit. sed nō ita Socrates musicus, qm̄ vtrūq; alicui alteri accidit. Cū itaq; quædā ita, quædā aliter accidentia dicant, quæcūq; ita dicunt, vt album Socrati, nō possūt infinita sursum versus esse, vt Socrati albo alterū aliquod quoq; accia, non

Accidens nō est accidenti accidēs, nisi quia vtrūq; eidem accidit.

Metaphysicorum

G non enim fit aliquod vnum ex omnib⁹. nec albo aliquid aliud accidens erit, vtputa musicum. nō enim magis hoc illi, q̄ illud huic accidit. Ex ad hęc distinctū est, q̄ quēdā ita accidunt, quēdam, vt mulicū Socrati. Quotcūq̄ vero hoc modo, non accidenti accidit accidens, sed quotcūq̄ illo modo. quare non oīa sūm accidens dicentur. erit ergo aliquid tanquā substantiā significans. quod si est, monstratum est quōd impossibile est simul

H contradictiones prædicari.

Et, si omnia dicuntur modo accidentali, nihil erit primum vnuerſale. Et, si accidens est, semper prædicabile de aliquo subiecto, necessario exhibet hoc in infinitum. sed hoc est impossibile: non igitur congregabuntur in vno. accidens enim nō per accidēs est accidens, sed vtrūq̄ accidit eidē et hoc est, sicut dico, quōd album est musicum, et musicum album, quia vtrūq̄, accidit homini. Socrates autem nō est musicus hoc modo, s. quia vtrūq̄ accidit eidem. Cum igitur quādā accidentia dicuntur secundum hunc modum, et quādam secundum aliū modum, omnia enim, quæ dicuntur, sicut album Socrati dicitur, impossibile est vt sint infinita in superioribus, sicut accidens, quod accidit Socrati de albedine. ē enim aliud, et non erit vnum ex omnibus. et

non eris accidens aliud ex eis, quæ sunt alba, sicut musicum. hoc enim per accidens non est magis quam illud neq̄ illud quam istud, et habent differentiam. Quādam enim accidunt secundum hunc modum, et quādam accidunt, sicut musicus Socrati. Quod igitur est secundum hunc modum, non est accidens modo accidentali, sed quod est secundum illum modum. non igitur oīa dicuntur modo accidentali, sed aliquid est, quod significat significacionē substantiæ. et, cū ita sit, manifestū est, quōd impossibile est, vt cōtradictoria prædicentur de eodem.

Id est, Et si oīa prædicabilia fuerint accidentia, nullū erit vñ prædicabile substantiale, & primū, ex quibus componunt definitiones. D. d. Et, si accidens est semp prædicabile de aliquo, &c. i. si omnia sint accidentia, & accidens naturaliter habet naturam, vt prædicet de aliquo, necesse est vt accidens, sūm q̄ est accidens, prædicet de accidente, & sic in infinitum: quod est impoſſe. D. d. sed hoc M est impoſſe. i. sed impoſſe est vt accidens prædicet de accidente absq̄ eo, q̄ congregent in eodē subiecto p se. Et, quia accidens non prædicatur de accidente nisi per accidens, quia ambo existūt in eodem, s. subiecto, verbi gratia dicere q̄ albū est musicū, deinde dicat accidens enim non per accidens ē accidens, &c. i. accidens enim nō existit in substantia p accidens, in alio aut accidente existit per accidens. qm̄, si accidens prædicaret de accidente non pp hoc, q̄ ambo existunt

A existunt in substantia, tunc accidēs esset per accidens non essentialiter.

& impossibile est ut aliud sit per accēs, nisi aliquid, qđ ē essentialiter. quod enim est essentialiter est pri^{or} eo, qđ est per accidens. non igit^r existentia cuiuslibet accidentium essentialiter in substantia esset, nisi essent quādam in quibusdam per accidens. Et hoc intendebat, cum d. & hoc est, si

cut dico, &c. i. qđ dicere musicū est album est per accidens, quia ambo sunt in eodem, s. Socrates: & nō est dicere qđ Socrates est musicus, & albus hoc modo, s. qđ Socrates & musicus sunt ambo in eodem, sed quia vnum eorum existit in altero essentialiter, s. quia musica existit in Socrate essentialiter. D. d. Cū igitur quādam accidentia, &c. i. & cū accidentia dicant^r duobus modis: quorum vnus est essentialiter, v. g. Socr. est albus, & alius accidentaliter, v. g. album est musicum. quā. n. sunt essentialiter, impossibile est ut prædicentur in infinitum ad superius: qđ autem sunt accidentaliter possibile est de eis hoc, sicut accidit Socrati ut sit musicus & albus, & alia multa.

B & hoc intendebat, cum dixit: sicut accidēs, quod accidit Socrati, &c. i. qđ vnum est eorum prædicatū de altero per accidens, s. albedo existens in Socrate, & aliud accidens, quod accidit ei, v. g. qđ est medicus aut musicus. D. d. & non erit vnum ex omnibus, i. & non erit de subiecto & accidente vnum quid, & ex accidentibus existentibus in vnoquoq; , nisi dicatur vnum p accidens. D. d. & nō erit accidens aliud, &c. i. & prædicatio accidentis de accidente, in quantum est prædicatio accidentalis, non differt a prædicatione accidentis de sub

stantia, neq; illud magis qđ illud, nec econuerso, s. quantum ad hoc, qđ notificant de eo, de quo prædicant^r substantiam eius. D. d. & habent differentiam, &c. i. & habent differentia, qm̄ quādam sunt accidentia essentialiter, v. g. musica in Socrate: & quādam accidentia per accidens, v. g. musica in medicina. D. d. quod igitur est fm̄ hunc modum, non est accidens modo accidentali: & quod est sicut albedo in musico, est accidens modo accidentali. D. d. non igitur omnia dicuntur modo accidentali, s. quia nō prædicant^r de hōe modo accidentali, sicut album prædicatur de eo. D. d. sed aliquid est, quod significat significationem substantiæ. & forte dixit hoc, quia prædicatio ista conuenit cū prædicatione substantiali in hoc, quod est fm̄ cursum naturalem, s. accidentia prædicabilia de substantia. accidentia enī existunt in substantijs per se, & attribuitur eis essentialiter. & secundum qđ substantiæ disponūt^r per illa, sunt accidentia substantiarum. attributio autē accidentis ad accidens non est essentialis. D. d. & cū ita sit, manifestum est, &c. i. & cum omnia ista sint impossibilia, s. contingētia positioni, qđ duo contradictoria dicuntur vere in simul de eodem, manifestū est qđ impossibile est ut duo contradictoria prædicent^r de eodē.

Item, si contradictiones simul vere de eodem omnes, patet qđ omnia erunt vnum. erit etenim idem & triremis, & paries, & homo, si de omni contingit quicquam affirmare, aut negare: sicut illis necesse, qui Protagoræ opinionem sequuntur. Metaph. cū cō. Auer. L

Attributio accidentis ad accidens non est essentialis.

F

Metaphysicorum

G si enim cuiquam videatur homo non esse triremis, patet quod non erit triremis. sed etiam est, si contradictio quidem vera est. & certe fit quod Anaxagoras aiebat, simul omnes res esse, ita ut nihil vere vnum sit. Indefinitum itaque videntur dicere: & putantes de ente tractare, de non ente dicunt. quod enim potentia, & non actu est, illud est indefinitum. At vero dicenda est eis de omni aut affirmatio, aut negatio. inconueniens nanque est, si

H cui sua quidem negatio inerit, alterius vero, quod non inest ei, non inerit. dico autem ut puta, si verum est dicere de homine, quod non est homo, manifestum est quod etiam non triremis est. Si affirmatio igitur, necesse est etiam negationem inesse. quod si affirmatio non inest, negatio tamen inerit, magis quam quod ipsius est. si igitur & illa inest, inerit triremis negatio. & si hæc, etiam affirmatio. Hæc igitur eis accidunt, quod hanc orationem dicunt, & quod non est necesse, aut affirmare, aut negare. nam si verum est quod homo, & non homo, patet quod nec homo, nec non homo erit. duorum. nam. duæ negationes. quod si illa ex utrisque una, & hæc una profecto opposita esset.

Et etiam manifestum est, quod secundum hunc sermonem omnia erunt idem. sit igitur nautis, & longitudo, & homo. & possibile est etiam ut dicatur affirmatiua

de omnibus rebus, & similiter negatiua: sicut cogitur ad dicendum qui dicis sermonem Protagora. isti enim dicunt, quod homo non existimatur esse nautis. & manifestum est, quod homo non est nautis. & si duo extrema contradictionis sunt vera, est nautis. contingit igitur ex hoc, quod dicit Anaxagoras, quod omnia sunt simul, & nihil est in rei veritate. Et isti videntur dicere sermonem suum sine termino, & existimant dicere quod est, & dicunt quod non est. quod. n. est in potentia & non est in actu, est sine termino. Quæritur igitur ab eis utrum affirmatiua & negatiua dicatur in omnibus de eodem. non. oportet in omnibus ut dicantur de eodem, sed affirmatiua dicitur de aliquo, & quod non dicatur de alio. ut. g. quod, si dicere quod homo & non homo fueris verum, manifestum est etiam quod non est nautis. quoniam, si affirmatiua fueris, necesse est ut negatiua sit etiam. & si affirmatiua non fueris, negatiua quæ est eius: dignior est ut sit. si igitur illa fueris, eris et eius, quod est nautis. & si ista fueris, eris etiam affirmatiua. Hoc. n. accidit dicentibus hunc sermonem, & accidit ut dicant, quod non est necessarium ut affirmatiua & negatiua sint de omnibus rebus. quoniam, si fueris verum, quod homo, & quod non homo est, manifestum

A festum est, quod est verum quod non homo, & quod non non homo. Ambae sunt negatuae. si igitur illa est una duarum, ista etiam est una opposita in se.

Et etiam contingit huic positioni, ut oia sint idem. D.d. sit igitur naui, & c. ponamus igitur, quod hoc est naui, & longitudo & homo, sunt tres diuersae. D.d. & possibile est et, ut dicatur, & c. i. & ponamus etiam, quod affirmatiua dicatur de omnibus, & sit negatiua ista. n. posicio contingit dicentibus sermonem Protagorae. D.d. isti enim dicunt, quod homo non existimatur, & c. i. contingit. n. dicentibus sermonem Protagorae, quod omne, quod homo existimat, est verum, & affirmatiua & negatiua sunt verae. & sic contingit eis ut naui, & homo, & Deus sint idem, licet non dicant. Et causa hoc apud eos est, quia nullus existimat, quod homo est naui, aut quod est Deus. quoniam apud eos non iudicatur affirmatiua & negatiua in simul de eodem, nisi quando existimantes fuerint diuersae in eo. v.g. quod si aliquis existimauerit hoc esse nauem, & aliud non esse nauem, tunc dicunt quod affirmatiua & negatiua congregantur in eodem. Si autem aliquis existimauerit quod homo est naui, & alius existimauerit quod non est naui, non dicunt hoc. D. incipit dicere, quoniam contingit eis hoc, & dixit: & si duo extrema, & c. i. & contingit eis ut homo sit naui. quoniam, cum concesserit, quod homo non est homo, contingit eis ut homo sit naui. D.d. contingit igitur ex hoc, quod d. Anaxa & c. i. contingit igitur Protagorae, & dicentibus sermonem eius, necessa-

sario dicere sermonem Anaxa. & quod omnia sunt existentia in simul, & quod contrarium existit in contrario. & si non, non haberent intellectum verba Protagorae, dicentis quod omne, quod existimat homo, est verum. existimatio enim hominis sequitur ens: ens autem non sequitur existimationem, si entia non haberent esse facta. D.d. Existi videntur dicere, & c. i. & Anaxa. & dicentes suum sermonem laborant in dicendo de entibus sermonem determinari, & dicunt quod non habent terminum, & existimant dicere aliquod terminatum, & aliquod ens, & quod dicunt non habet terminum, neque ens. Et dixit hoc, quod nola, quae sunt contraria, non sunt existentia in simul actu, sed potentia: & quod non est actu est non ens. & ideo dixit quod, cum voluerunt terminare ens per quod est, determinauerunt ipsum per quod non est. terminus enim non est nisi eius, quod est in actu. Et cum isti terminauerunt entia quod sunt in simul, & sunt simul potentia: & potentia est eius, quod non est: ergo illi terminauerunt entia per quod non est, existimando illud, quod terminabant illa, per quod est. Et ideo post: quod enim est potentia, & c. i. quod ipsi querebant terminare ens, quod est in actu, & terminauerunt illud, quod est in potentia, existimando terminare ens quod est in actu. D. incipit dicere quoniam contingit eis dicere sermonem Anaxa. & oia sunt idem, & d. Quae ramus igitur ab eis, & c. i. Quae ramus igitur a Protagoricis, verum affirmatio & negatio congregantur quolibet, aut in quibusdam concedent. n. impossibile est affirmatio & negatio congregantur in quolibet, cum quidam sunt in quibus nullus existimat existimationibus diuersis.

Existimatio sequitur ens: ens autem non sequitur existimationem, si entia non haberent esse facta.

B

Quod non est actu, non est ens. videtur per hoc. 9. me. c. 7. & vide de et pro hoc c. 11. 11. huius.

Metaphysicorum

G Et hoc intēdebat cū dixit: sed affirmatiua diciē, &c. i. & ipsi cōcedūt hoc in essentijs diuersis, & nō determinant hoc, nisi in eadem essentia.

D. incēpit notificare quō contingit eis vt omnia sint idem, & d. v. g. q. si dicere, &c. i. qm̄ qui ponit q. hō mo & non hōmo est verū, ponit q. hōmo non est nauis, s. q. est verum etiam, sicut isti faciunt. D. d. qm̄, si affirmatiua fuerit, &c. i. & cū isti concesserint, q. affirmatiua & negatiua congregantur in eodem, cōtingit q. affirmatiua, cum nō fuerit in aliquo, dignius est vt negatiua non

H sit in eo. v. g. q. si fuerit verum dicere de hōe q. non est hōmo, si fuerit falsum de eo dicere q. est nauis, dignius est vt verum dicatur de eo, qd̄ est non nauis. D. d. si igitur illa fuerit, &c. i. si igitur fuerit verum dicere de homine, q. est non hōmo, dignius est vt dicatur verum de eo, q. est non nauis. dicere enim non hōmo & non nauis sunt duæ negationes hominis. cū igitur vna negatiua fuerit vera cum hoc quod est hōmo, s. cū affirmar, dignius est vt ēt alia negatiua sit etiam vera: & est q. non est nauis cum falsitate affirmatiua, quod est nauis.

I D. d. & si ista fuerit, erit ēt affirmatiua. i. & si verum dicat de hōe q. non est nauis, & apud eos verum dī ēt de nauē q. non est nauis, continget vt verum dicatur de homine q. ē nauis, sicut hō non est nauis: & quod non est nauis est nauis: ergo hōmo est nauis. contingit igitur ex hoc vt hōmo sit nauis, & non nauis, sicut dicunt, q. vere dicitur de eo q. est hōmo, & non hōmo insimul. Deinde d. Hoc enim accidit dicentibus hūc sermonem. i. hoc enim contingit di-

centibus hoc in omnibus rebus, vn-
de oīa erunt idem secundum hoc.

Deinde incēpit dicere aliud impossibile, & d. & accidit, vt dicant, q. nō est necesse vt affirmatiua & negatiua vere dicantur insimul de quolibet, sed vere dicitur de aliquibus rebus aliqua, quæ non est affirmatiua neq; negatiua. vtraq; enim habet contradictoriam, s. nō affirmatiua, & non negatiua. & hoc intendebat, cū d. qm̄, si fuerit verū, q. hōmo, & non hōmo, &c. D. d. si igitur illa fuerint vna, &c. i. qm̄, si oppositio inter affirmatiua & negatiua fuerit inter duo, tunc oppositio de istis L erit etiam inter quatuor, s. qm̄ non affirmatiua, & non negatiua opponunt affirmatiua & negatiua.

Item aut in oībus ita se hēt, & est album, & ens & non ens, & circa cæteras affirmatiōes & negationes simili modo, aut non, sed circa aliquas, circa vero aliquas non. Et si nō circa omnes, istæ vtiq; certæ essent. Quōd si circa oēs, rursus, aut de quibuscunq; est affirmare, etiam negare est, & de quibuscunq; negare etiā affirmare: aut de quibusq; M dem est affirmare, etiā negare ē, de quibuscunq; vero negare, nō de omnibus est affirmare. & si ita, esset aliquid vtiq; pro certo non ens, & hæc firma opinio. q. si ipsum non esse, certū quid, & notum est, notior erit opposita affirmatio. Quōd si quodcumq; est negare, similiter etiam affirmare necesse sit, aut verum est diuidendo dicere, vt puta albū, & rursus qd̄ nō album, aut nō.

Et

Alintel-
gent?

A Et si non est verum diuidendo dicere, neque dicit hæc, nihilque prorsus sunt illa sane, quæ non sunt, quo loquentur, aut ambulant. Et, ut etiam antea dictum est, oia vnum erunt: & hō, De⁹, tiremis, ac eorū contradictoria idē erunt. Quod si de quocunque fuit, nihil aliud ab alio differet. nā si differet, hoc verū & propriū erit. Si tē & si diuidētē uera dicere cōtingit. qđ dictū ē accidit. Et ad hæc, qđ oēs vera dicerent, omnesq; mentirentur, ipsaq; se ipsum mentiri cōcederet. Simul aut manifestum est, qđ de nullo est ad eum cōsideratio. nihil, n, dicit. neq; n, ita, neq; non ita ait sed ita & nō ita. & rursus his ambob⁹ negationem, qđ nec ita, neque non ita. nam si non, esset aliquid utiq; determinatum.

Et etiam aut erit in omnibus secundum hanc dispositionē, & erit album & non album, & ens & non ens, & secundum hunc modum in alijs affirmatiuis etiā non erit, sed erit in quibusdam, & in quibusdam non. Si autem non fuerit in oib⁹, hoc est cōcessum. Et, si fuerit in omnibus, discernimus etiā, aut negatiua dicitur de oib⁹, de quibus affirmatiua dicitur, & affirmatiua etiam dicitur de omnibus de quibus dicitur negatiua: aut in quibusdam rebus dicitur de omnibus, de quibus affirmatiua, & nō dicitur de omnibus, de quibus di-

citur negatiua omnino. & si fuerit secundum hanc dispositionem, tunc erit aliquid, quod non est ens: & ista opinio est fixa & firma. et si illud quod est per negatiuam, est aliquid firmum & notum, tunc sermo contrarius secundum situm erit manifestior eo. Et si affirmatiua dicitur de omnibus, de quibus dicitur negatiua, etiam necesse est ut sermo diuidentis & dicentis, verbi gratia omne album non est album, erit verum aut nō verum. Et si non fuerit verum, quod dictum est per hanc diuisionem, & dicantur ista, & non quæ sunt entia, erit dictū, & nominatum idē. Et sic omnia erunt idem, sicut diximus prius, et erunt idem homo, & naui, & Deus, & negatiua istorum. Et si sermo de vnoquoque istorum fuerit idem, tunc non differt aliquod eorum ab altero, & aliquo modo. quoniam, si diuersatur, erit illud in rei veritate semper. Et accidit hoc, quod prius diximus, si fuerit possibile ut diuisio sit etiam vera. Et cum hoc accidit etiam ut oēs veridicent, et omnes falsent, & loquens concedit etiam super se, quod falsus. Et manifestū est etiam cum hoc, quod diffusatio cum isto est in eo, quod non est. quoniam non dicit hoc esse, & hoc non esse, sed dicit hoc & non hoc.

Metaphysicorum

G infimul, & negat, & omnia ista.
& si hoc non esset, esset sciens
quod omnia habent aliquid ser-
minatum.

16 Et etiā aut erit in oībus fm hanc
dispositionem, & erit album & non
album, & ens & non ens, & fm hunc
modum in alijs affirmatiuis etiam,
&c. id est aut negatiua & affirmatiua
erūt in oībus rebus fm hanc disposi-
tionem, s. q. vtraq; sit vera, ita q. sit
verum dicere album & nō album,
& ens & non ens, & similiter in alijs
affirmatiuis & negatiuis, sed affirma-
tua & negatiua erunt in quibuscū-
H rebus veridicē infimul, & in quibuf-
dam diuidentes falsum & verum. ni-
hil possumus dicere in hoc. D. d. Et,
si fuerint in omnibus, &c. i. & si af-
firmatiua & negatiua congregent,
tunc dictio necessario erit talis: aut
omne, de quo dicitur affirmatiua, &
de eo dicitur negatiua, & econuer-
so, s. q. omne, de quo dicitur negati-
ua, dicitur de eo etiam affirmatiua,
& affirmatiua etiam dicitur de quo
negatiua. & ista diuisio impossibilis
est fm q. declaratum est. aut oē, de
quo dicitur negatiua, dicitur etiam
I de eo affirmatiua: & non dicitur affir-
matiua de oī, de quo dicitur negatiua, &
econuerso, s. vt dicatur affirmatiua
de oī, de quo negatiua. Si igitur illud,
de quo dicitur negatiua, non de eo dicitur
affirmatiua, tunc erunt non esse ne-
cessario, & quod non est transmuta-
bitur in aliquod. Et hoc intendebat
cū dixit. & si fuerit fm hanc dispo-
sitionem, &c. i. & si illud, de quo dicitur
negatiua, non dicitur de eo affirma-
tiua omnino, tunc erit aliquod, qd
est non ens: & erit opinio nostra in
eo, quod est non ens opinio firma,

s. q. impossibile est vt non opinetur
in eo, quod est non ens. D. d. & si il-
lud, quod est per negatiuum, &c. i.
q. si fuerit manifestum hoc ē non
ens, s. non ens necessario, tunc mani-
festius est apud nos suū contrariū,
& suum oppositum ens non ens enī
non intelligitur, nisi fm compara-
tionē ad ens. Si igitur apud nos fue-
rit opinio firma in non ente, neces-
sario est vt apud nos sit opinio fir-
ma in ente. & sic non congregatur
negatiua, & non esse in aliquo omni-
nino. & similiter, si apud nos fuerit
opinio firma in ente, tunc apud nos
erit opinio in negatione firma: & est
vt aliquis fingat q. omne, de quo di-
citur negatiua, de eo dicatur affirma-
tiua: sed negatiua non dicitur de af-
firmatiua. D. d. Et, si affirmatiua dicitur
de omnibus, de quibus dicitur nega-
tiua, continget necessario aut vt ser-
mo diuidentis, & dicentis q. oē, qd
non est hoc, dicitur q. est hoc, sit ser-
mo verus, aut non verus. Si igitur con-
gregatio istorum duorum opposi-
torum non est verum, s. dicere verū
& non verum, & fuerit verum dice-
re, q. omne affirmatiuum est nega-
tiuum, & non erit differentia in hoc,
s. inter negationem conditionalem
& negationem simpliciter, s. in hoc,
q. affirmatio vere dicitur de oī nega-
tione, s. affirmatio simpliciter de ne-
gatione simpliciter, & affirmatio cō-
ditionalis de negatione conditiona-
li, omnia erunt idem, sicut prius fuit
dictum, Deus, & homo, & nauis, &
nox. Cū igitur dixit: Et si nō fue-
rit verum, quod dictum fuit p. hanc
diuisionem, intendit, & si non fue-
rit vera congregatio istius diuisio-
nis, s. vt sit verum, & non verum in-
simul. D. d. & non dicantur ista, &
non

Non enī
intelligi-
turi sēd
cōparati-
uē ad en-
tē: p. hanc
videt. p. hanc
69. &c. &c.
animā

A non quæ sunt entia. i. & negatio conditionalis, p quæ res negant abinui-
cē, & est tanquā negatio eius quod
est p se, non ens. Et intendebat per
oīa ista q, cūm fuerit positū hoc, cō-
tinget vt oīa sint idem, & vt non sit
aliquid omnino. D.d. Et si sermo
de vnoquoq; istorū, &c. i. & si nega-
tio vniuscuiusq; entium non diuer-
sat, tunc de negatione non dicet af-
firmatio: & sic entia oīa erūt idē, &
non diuersabunt aliquo mō: & erit
oē ens vnū, & non vnū. D.d. qm̄,
si diuersat, &c. i. qm̄, si aliqd ens di-
uersat ab aliquo eute p aliquā diffe-

B rentiam, semper diuersabit ab eo, s
necessario, & æterno. D.d. Et acci-
dit hoc, qd prius diximus, &c. i. & ac-
cidit ēt cum hoc vt oēs hoīes veridi-
cent, & falsent in simul. dicere enim,
q oēs hoīes veridicent, verū est di-
cere cum eo, q oēs hoīes falsent. &
sic disputantes falsant & veridicant
in simul, & ēt non falsant neq; veri-
dicant. D.d. & loquens concedit, &c.
i. & contingit loquēti dicenti aliqd
iudicium concedere q falsat, conce-
dit. n. q oppositum illius iudicij est
verum. D.d. Et manifestum est, &c.

C i. & manifestum est ēt, q disputatio
cum opinantibus hoc est in niliilo.
qui n. non dicit q hoc est hoc, & q
hoc non est hoc, non ita q hēt in al-
tero eorum aliqd firmū, nihil dixit.

D.d. sed dicit hoc & non hoc in si-
mul, &c. i. & disputatio cū istis non
est in aliquo intellectu autente, qā
dñr in eodem, q est hoc & non est
hoc. & negationes istorum entium,
s. q nō est hoc, neq; nō est hoc. D.d.
& si hoc non esse, &c. i. & nisi dubita-
tiones, quæ mouerunt istos essent,
tunc scirent prima scientia, q res ha-
bent naturas terminatas.

Item, si cūm affirmatio vera D
sit, negatio falsa, & cūm hæc ve-
ra sit, affirmatio falsa est, nō erit
simul idē affirmare & negare ve-
re. sed dicent fortassis hoc eē, qd
ā pncipio positum est. Itē vtrū
ille quidem, qui quanq; rē, aut
aliquo mō se habere existimat,
aut non se habere mentitur, qui
vero ambo verum dicit. Nā si
verum dicit, quid aliud, qd dīr,
est, nisi q talis natura entij est?
Quod si non iste, sed ille magis
dicit verum, qui illo modo exi-
stimat, iam aliquo modo se ha- E
berent existentia. & hoc verum
esset, & non simul etiam non ve-
rum. Quod si cūcti similiter &
mentiuntur, & verum dicunt,
nec loqui, nec dicere quicq; tali
homini possibile est. simul enī
eadem, & non eadē dicit. Quod
si nihil existimat, sed similiter
arbitratur & non arbitratur, qd
nam differat ā plantis?

Et ēt, si affirmatiua fuerit vera,
negatiua erit falsa, et cūm ista fue-
rit vera, & affirmatiua erit fal- F
sa, tunc nō ē verū vt affirmatiua
& negatiua dicātur de eodē in si-
mul. & videtur dicere hoc eē pri-
mū subiectū. Et ēt, si ille, qui existi-
mas quō sunt res, & quō nō sunt,
cōtingit ei falsum, & qui existi-
mas vtrūq; veridicas, tūc sermo
de hoc est, quod natura entij est ta-
lis. Et, si non veridicas, sed verido-
cas magis quā ille, qui opinatur
hoc opione, ille qui existimas quō
L iij sunt

Metaphysicorum

G sunt entia, tunc hoc etiam erit verum, & non verum. Et, si omnes falsant equaliter, & non dicunt verum, tunc dicens tale non habet sermonem. dicit enim aliquid, & nihil dicit insimul. Et si non existimat aliquid, sed existimatio eius & non existimatio idē est, in quo igitur differt a plantis?

Et cum declaratum est existis, q. cum affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falsa, & cum negatiua erit vera, affirmatiua erit falsa, non vere di-

H cetur q. affirmatiua & negatiua insimul vere dicantur de eodem. D. d. & vident dicere hoc esse primū subiectum. i. & dignum est oī disputati concedere hoc esse primum compositū, s. q. affirmatiua & negatiua diuidunt verum & falsum. D. reuerfus est ad impossibilia contingētia, & d. Et ē, si ille, qui existimat, & c. i. & si ille, qui existimat, q. alterū oppositorū est verum, aut q. est tale, aut non est tale, & q. existimat utrūque, verificat, necesse est vt natura entium sit talis dispositionis, s. q. vt sint entia & non entia insimul. D. d.

I Et, si non veridicat, & c. i. & si nō veridicat solummodo ille, qui opinat q. affirmatio & negatio verificent insimul, immo magis veridicat, q. ille, qui opinat q. affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, & opposita, q. sunt verum & non verum, veridicant insimul, tūc sermo vniui cuiusq. eorum erit verus, & non verus, & falsant equaliter, & verificant equaliter. & cum ita fuerit, nulla erit ratio, & tunc homo erit quasi planta. Et hoc intēdebat, cum d. Et, si falsant oēs equaliter, & c. i. & si oēs

opinati sunt q. oīs affirmatio & negatio cōgregant, & q. oīs sermo verificat & falsificat equaliter, tunc q. opinabatur, nullum hēt sermonē, dicit. n. & nihil dicit. i. profert enim, sed nihil dicit qm si dixerit aliquid, non diceret aliquid. D. d. Et si non existimat aliquid, & c. i. & si non existimat aliquid esse & non aliquid, in quo igitur differt a plantis & ab animatis? Rationale enim non diuidit ab animatis, nisi per comprehensiones & existimationes terminatas, hoc esse tale, aut nō esse tale.

Vnde & maxime manifestū est, q. nemo nec cæterorum, nec eorum, qui hanc orationem dicunt, ita affectus est. Cur. n. Megara vadit, & non quiescit ire putans? nec mox a diluculo ad puteū, aut ad scipitiū aliquid pergit sed vī verens, tanquam non sūt non bonū, & bonum cēputans cadere in illa. patet itaq. q. hoc quidem melius eē putat, illud vero minime. Si autē hoc, necesse est, vt & hoc qdē hoīem illud vero non hoīem, & hoc q. dem dulce, illud vero non dulce putet. non. n. equaliter oīa quærit & putat, cum melius esse bibere aquam, aut hoīem visitare arbitratus, deinde querat ea. at tamen oportebat, si sūt eadē essent homo & non homo. sed, vt dictum est, nemo est, qui nō videatur aliqua verens, aliqua vero non. Quare, vt videtur, omnes arbitrātur simpliciter se habere, etsi non circa omnia, saltē circa melius, & deterius. Quōd si non scientes, sed opinantes, multo,

R. Gualterius
diuidit ab
animatis
q. cōprehensiones
& existimationes
terminatas

* videtur

A multo magis curādum esset de veritate, sicuti & infirmo existēti q̄ sano, de sanitate. opinās nā. que ad scientem, non sane ad veritatem dispositus est. Item, etsi quā maxime omnia ita, & nō ita se habeant, attamen ipm magis & minus inest entium naturæ. Non enim similiter paria esse duo ac tria dicemus. nec eodē modo mentit⁹ est, qui quatuor esse putet quinque, aut qui mille. Si itaq; non similiter, patet q̄ alter minus. quare magis verū dicit. Si igitur quod magis est, propinquius est, profecto erit aliquid verū, cui propinquius est, quod magis verum est. Quod si nō est, at iam saltem aliquid est certius, & verius. & ita ab illa in temperata oratione remoti erimus, quæ prohibet quicquam mente determinare.

Et ex hoc declarabitur quod nullus opinatur hoc neq; de ceteris hominibus, neq; de eis, qui hoc dicunt.

C Qui enim ambulat, ambulat & non stat. & si opinaretur quod ambulandum est, & non iret per viā ad puteum stantem in viā, manifestum, quod erraret ipsum. sciret enim quod casus in puteo & non casus non est idē. & existimatio eius in bono & malo alius non est idē. declarātū est igitur quod ipse opinatur quod quoddā illius est bonum & quoddā non bonum. Et cum ita sit, scit igitur quod que-

dam sunt homo, & quādā non hō, D
& quādā dulcia, & quādā non dulcia. non enim existimat quod omnia sunt idem, neque equaliter querit in omnibus, sed existimat quod potius aqua est melior: et aspicere hominem, si hoc querit. & si essent idem homo, & nō homo, sed sicut dictum fuit, nihil videret nisi ad conservandum se ab hoc, & non ab hoc. Cum igitur declarātū est quod cognitio vniuersaliter est in omnibus rebus, & si non fuerit E
in omnibus rebus, sed est i eo, quod est bonum, & quod est malum, est ens. Et, si ista cognitio non fuerit per scientiam, sed per existimationem, tunc dignius est perscrutari de veritate, quemadmodum apparet infirmum perscrutari de sanitate, magis quā sanū. existimās enim non est certus in respectu scientis. Et si omnia i maiori parte sunt secundum hanc dispositionem, aut secundum aliam, tamen magis et minus sunt de natura entium. Non enim diximus quod duo & tria sunt numerus par. & non est error existimantis quatuor esse quinque, sicut error existimantis ipsum esse mille. Si igitur error eorum est minor, ergo est maioris veritatis. Et si illud, quod est magis propinquū, & maius est minus, tunc erit aliquid de veritate, cui est propinquū verum maius. Et, si hoc nō fuerit, erit

Metaphysicorum

G erit firmitus, & magis verum, & quiescemus ab hoc sermone, qui nihil determinat & impedit intellectum, ut terminet aliquid.

18 Cum declarauit impossibilia contingentia dicentibus, q̄ affirmatio & negatio congregantur in simul per opiniones eorū in entibus, incipit declarare impossibilia contingentia eis per opiniones eorum in mūdo, & d. Et ex hoc declarabitur, &c. i. ex hoc, quod dicam, & ex prādictis declarabitur, q̄ nullus opinatur hoc, neq; ex laicis, neq; ex clericis. D. d.

H Qui enim ambulat, &c. i. qui enim videt, q̄ ambulandum est ad aliqd, ambulat & non stat. & si videret, q̄ ambulatione operaretur & non operetur ad illud, non ambularet. & si videret q̄ ambulatione & status eēnt æquales, nō ambularet neq; staret. D. d. & non iret, &c. i. q̄ si aliquis existimasset q̄ casus in puteo & non casus essent idem, tunc nullus euitaret se à via in puteum timendo, ne caderet in ipsum. D. d. & existimatio eius in bono & malo alicuius non est idem. i. & existimare aliquid esse bonum & aliquid malum nō est

I idem qm̄, si essent idem, non quereretur bonum, & fugeretur malū.

Et ex hoc apparet, q̄ quedam sunt bona, & quedam mala, non tātum in rebus diuersis numeratis, sed etiā in partib⁹ eiusdem rei cū fuerint diuersarum virtutum. D. d. Et, cū ita sit, &c. i. & cū scientia eius in rebus vtilibus & inutilibus sit determinata, & non opinatur duo contradictoria in simul, sicut debet esse I sciētijs speculariis, v. g. q̄ quidam est homo, & quidam nō est homo: vel iam non opinari q̄ omne, quod nō

est homo, est homo: & etiam quod quedam gustabilia sunt dulcia naturaliter, & quedam non dulcia naturaliter, in his, quæ sunt sani gust⁹. Deinde dicit: non enim existimat, quod omnia sunt idem, & c. i. null⁹ enim existimat quod omnia sunt idem: & ideo nō æqualiter querit hæc omnia, sed quedam querit, & quedam non. v. g. quod, cum existi- mauit quod meli⁹ ē potare aquā q̄ vinum, tunc querit aquam & nō vinum. & si viderit quod idem est potare aquam & non potare, nō querit aquam: & similiter non æqualiter esse aspiciendum & non aspiciē- dum aliquem hominem * sanātū. * a l' ama- tum.

Deinde d. & si essent idem homo, & nō homo, & c. idest, & si existima- remus, quod homo & nō homo es- sent idem, non diligeremus quos- dam homines, & odirem⁹ alios, vel tueremur nos ab alijs, & nō esset dif- ferentia apud nos inter amicos, & inimicos. Deinde d. Cum igitur de- claratum est, quod cognitio, & c. i. cum igitur declaratum ē cognitio- nem necessariam esse, aut in omni- bus rebus, aut bonis, aut malis, ma- nifestum est cognitionem necessa- riam esse. Deinde d. Et, si ista cogni- tio fuerit per sciētiā, & c. i. & si ho- mo non habuerit de istis rebus nisi existimationem, tunc iste hō magis debet perscrutari de veritate, sicut infirmus de sanitate. Er intendebat, quod si scimus non habere sciām de rebus, oportet nos perscrutari & scire res: & si videmus quod illud, qd̄ habemus de principijs confyde- rationis, est existimatio, tūc magis debemus pscrutari, q̄uo accidit nobis ista existimatio I reb⁹, q̄ sunt p̄ci- pia cōsyderatiōis, & vñ accidunt.

Deinde

Bonum & malū non totū sunt in reb⁹ di- ueris nu- meratis. Ij & in pub⁹ eiusdē, rei cu fuerint diuersarū virtutum.

A D.d. Et, si oīa in maiori parte, &c. idest, & si aliquis existimauerit qd oēs opiniones hominis sunt existimationes, tñ existimationes diuersantur fm magis & minus in rei veritate, & qd magis & min⁹ sunt de natura entis: est igit aliquid, quod est verum in se. D.d. Non enim diximus, quod duo, & tria sunt numer⁹ par, &c. idest, qm manifestū est nobis qd duo est par, & tria impar, & qd non conueniunt in paritate. & hoc est de primis cognitiōibus necessarijs. Et etiam est manifestum nobis peccatum & errorem esse maiorem

B qd aliud peccatum. Non enim aequaliter peccat qui existimat quatuor esse quinq, & q existimat quatuor esse mille. D.d. Si igitur error eorum, &c. i. & si nō aequaliter peccat, manifestū est qd minus peccat qui opinat quatuor esse quinq, qd alius.

D.d. & maius esse minus, tunc erit aliquid de veritate, cui est propinquum verū maius. i. & si est aliquid minoris peccati, tñ erit aliquid maioris veritatis & minoris peccati. & sic necesse est vt sic aliquid verum, cui appropinquat illud, quod ē maioris veritatis, & minoris falsitatis.

C Et hoc necesse est qm, si aliquid fuerit maioris veritatis qd aliud, & minoris falsitatis, & necesse est aliquid esse verum simpliciter. D.d. Et, si hoc nō fuerit, erit firmitus, sicut inuenit in scriptura. & sic exponitur, & si nō fuerit hoc verū simpliciter, in cuius respectu dī illud, quod est magis verum, necesse est aliquid verum esse magis verum, qd illud, in cuius respectu dicitur magis verū. & hoc procederet in infinitū: aut perueniret ad aliquod verum simpliciter, idest, aut quiesceremus ab hoc sermone, & c.

idest, & cū declaratum est esse ali quod verum simpliciter, tunc quiescemus a sermone, ex quo nullum scitum terminatur, & impedit vt ali quid habeat terminum.

Contra Protagoram, asserentem omnes quod opinantur, & nobis apparet, verum esse. Cap. 3.

E X eadē vero opinione Protagorae quoq oratio est, & si est necesse ipsas ambas aut esse, aut nō esse. Si enim oīa, de quibus opinant, quæq appa rent vera sint, necesse est oīa simul vera & falsa esse. siqđ mul ti cōtraria inuicē opinantur, ac eos, qui nō opinant eadem, quæ ipsi mētiri putāt. quare necesse est idē esse & nō esse. qd si est, necesse est oīa, de quibus opinant, vera esse. opposita nāq opinantur qui mentiunt, & qui verum dicunt. si igit ea, quæ sunt, ita se habent, verum oēs dicūt. Quod itaq ambæ orationes ex eadem mente sint, patet. Non est autem idem oēs conueniendi modus. Quidā enim persuasione, quidā vero vi indigent. Quicunque nanq, propterea qd dubitēt, ita existimarunt, horū ignorātia sanabilis est. nō enim ad sermonē, sed ad mentē eorū obuiatio est. Quicunque vero sermonis gratia dicunt, horum sanatio redargutio est, & eius sermonis, qui in voce, & eius, qui in nominibus. Aduenit autem illis, qui dubitant, hæc opinio a sensibilibus, illa quidem, quæ dicitur simul contradictoria & cōtraria esse, viden-

Metaphysicorum

G videntibus ex eodem contraria fieri. si igitur non est post quod non est fieri, præexistit similiter vtrunq; ens: sicut & Anaxagoras oë in omni misceri ait, atq; Democritus. etenim hic quotq; vacuum & plenum sisti in quacunq; parte esse, atqui horū hoc quidē ens, hoc vero nō ens esse.

Et sermo Protagora est de sermonibus eorum, qui opinantur hoc, & coguntur ad dicendum res esse, aut quod nihil est. Quoniam si oēs

H existimationes sunt vera, necesse est ut omnia sint vera & falsa in simul. multi enim homines existimant contrarium eorum, quæ existimant alij, & opinantur, quod qui non opinatur illud, quod illi opinantur. peccat necesse est igitur ut idem sit & non sit. & si ita sit, necesse est ut oēs existimationes sint vera. errantes enim existimant contraria. & si entia sunt huiusmodi dispositionis, tunc verificatur oēs.

I Et manifestum est, quod isti sermones, & similes sunt ab una cognitione. Et ars in disputatione cum omnibus istis non est una. Sed quidam indigent sufficientia, & quidā ut cogantur in disputatione ad concedendum. Qui igitur existimaverit hoc propter difficultatem comprehensionis & suum errorem in ea, tunc sua ignorantia habebit medicinam. disputatio enim cum istis non est per verificationem sermonis, sed

per verificationem rationis. Qui autem dixerunt per verificationem sermonis, medicina eorum erit, ut incipiamus in verificatione significationis vocis, & nominis. Et accidit ista existimatio remouentibus se a sensibilibus, quibus contingit dicere contradictoria esse, & contraria esse in simul, quia opinabantur quod contraria erant ex uno. & si impossibile est, ut fiat illud, quod non est, necesse est ut res aut sit eōs ex utroq; sicut dixit Anaxagoras, qui dixit quod omne sit admixtum cum omni. & similiter dixit Democritus, talem enim sermonem dixit in parte, quæ est ex vacuo & pleno, licet hoc sit ens, & hoc non ens.

Et Protagoras est illorū, qui opinantur hoc, scilicet quod affirmativa & negativa sunt in simul. & oēs dicentes hoc coguntur ad dicendum quod res sunt, & quod nihil est. quoniam qui dicit, quod omnis existimatio est vera, & quod res consequuntur existimationes, continget ei dicere quod res sunt veræ & falsæ in simul. Deinde declarat hoc, & dixit: multi enim homines, &c. i. & necesse est, ut res sint veræ & falsæ, si consequuntur existimationes. quia multi homines existimant in eodem existimationes contrarias, scilicet quod unus existimat quod est affirmativum, & alius negativum, & alter existimat aliud peccare: ex quo contingit quod idem sit verū & falsum, quia consequitur vtrunq; existimationem, quapropter necesse est secundum hunc sermonem ut idem sit ens & non

A & nō ens & hoc intelligat accidere in oī ente, q̄ omne ens, quod aliq̄s existimat esse, possibile ē vt aliq̄s existimat ipsum nō esse. D. d. &, si ita sit, necesse est, &c. i. & si negatiuū & affirmatiuum sunt vera in simul, necesse est vt omnes existimationes sint veræ. existimantes enim aliqd esse, & alij, qui falsant illā existimationem, existimant existimatione contrarias. D. d. &, si entia sunt huius dispositionis, &c. i. & si entia cōsequuntur dispositiones hominum, cōtingit vt oēs homines vere dicāt.

Deinde dicit: Et manifestum est, q̄ isti sermones, &c. i. & manifestū, q̄ cognitio & opinio eorū est vna: sed ars, per quā remouentur ab hac opinione, nō est vna. quidam enim remouentur ab hac opinione p sermones sufficientes in dissolutione dubitationis, quibus accidit eis opinio: & quidam nō remouentur per discoloratē. Et ars in hoc est, vt oneretur ad concedendū aliquod positū, quousq; videatur suus defectus. iste enim nō vult cōcedere per rōnē intrinsecā, quas propter necesse est vt faciant ipsum cōcedere violenter p verbera. D. d. Qui igitur existima-

C uent hoc, &c. i. qui igitur existimauerit hoc p dubitationē contingentem ei ex debilitate cerebri, pōt curari ab hac agitudine dissoluendo illā dubitationem. D. d. disputatio enim cū istis non est, &c. i. contradictio enim cōtra istos non erit p institutionē significationis dictionū, & vtī disputatione cū eis, donec verificantur: sed p verificationē intentionis, in qua errauerit dissoluendo illam quæstionē, quæ accidit eis in illa intentione. D. d. Qui autē dixit per verificationē sermonis, &c. i. So-

phistæ autem fingentes q̄ res nō fir-
mantur nisi p verum sermonem, &
querunt a nobis verificare hoc prin-
cipiū, non possumus loqui cū eis in
hac quæstione, nisi prius verificem⁹
significationes nominū. &, cū cōces-
serint q̄ nomina habent signifi-
cationes proprias, tunc possē erit dispu-
tare cum eis. & hoc fecit ipse in prin-
cipio istius sermonis. & hoc intēde-
bat, cū dixit: vt incipiamus in verifi-
catione significationis, vocis, & nōs.
D. d. Et accidit ista existimatio obe-
dientibus sermoni, & non confide-
rantibus vtrū sermo conueniat sen-
sui, aut non. & qui hoc facit, contin-
get ei cōtradictio in reb⁹, & opinari
q̄ cōtraria sunt in simul. D. d. quid
mouit ad opinandum quosdam, q̄
cōtraria sunt in simul, & d. quia opi-
nabantur q̄ cōtraria, &c. i. & multi
Antiqui opinabant hoc, quia vide-
bant quod cōtraria generantur ex
eodē, & opinabatur cum hoc, quod
nō sit generatio ex nihilo, s. ex non
ente. vnde dixerunt quod contraria
existunt in simul in eodē, s. ex quo
generantur. & hoc intendebat, cū
dixit: necesse est vt res, aut sit cōis ex
vtrūq; .i. quod res, ex qua est genera-
tio, sit cōposita ex vtrūq; .i. ex ente
& nō ente. D. d. sicut dixit Anaxa-
goras, &c. id est, propter hāc opinio-
nem dixit Anaxagoras, quod par-
tes cōsimiles, quæ sunt elementa,
apud ipsum sunt admixtæ cum to-
to, s. quia omnes sunt admixtæ cum
omnibus. & sermo Democriti est
propinquus isti cū dixit partem
esse indiuisibilem, quæ est apud ip-
sum ex vacuo & pleno admixtis, &
sic opinatur quod plenus est ens, &
vacuum est non ens.

De hoc vi-
de 1. Phy-
sic. c. 32.

Metaphysicorum

G Ad illos itaq, qui ex his ita
arbitrantur, dicemus quod quodā
modo quidem vere docent, quodā
modo vero ignorant. ens namq, du-
pliciter dicitur. quare aliquo mo-
do quidem possibile est aliquid ex
non ente fieri, aliquo vero modo
non est. simulq, idem ens & non
ens esse, sed non secundum idem
ens. potentia namq, contingit simul
idem contraria esse, actu vero mi-
nime. Item eos efflagitabimus
H aliam quoque substantiam entium
existimare, cui neque motus, ne-
que corruptio, neque omnino ge-
neratio insit.

Nos igitur dicamus cū istis,
qui existimant istas turpes exi-
stimationes, qd sermo eorum est
verus aliquo modo, & aliquo
modo impossibilia. cōtrarietas
enim dicitur duobus modis. est
igitur aliquo modo possibile vt
aliquid fiat ex nihilo, & possibi-
le est vt non fiat alio mō. & pos-
I sibile est vt insimul ens & non
ens diuidantur duobus modis,
non ens, quod sit ens existens,
scilicet qd homo fiat terra, neq,
ens, sicut entia, sed non sunt
idem. possibile enim est vt con-
traria sint in eodem insimul po-
tentia, actu autem non. Dice-
tur igitur eis ad opinandum, qd
entia habēt aliam substantiam
etiam, quæ non habet motum,
neque corruptionem, neque ge-
nerationem omnino.

Et qui existimauerit ex hac dubi-
tatione, qd cōtraria sunt insimul, nos
dicem⁹ in hoc, qd sermo eorū ē ver⁹
aliquo mō, & aliquo mō non est ver-
us. cōtrarietas. n. nō dī vno mō ē,
sed duobus modis, potentia, & actu. Vide pro
hoc cō. d.
& 1. qui
d. p. 7.
dicere aūt qd cōtraria existūt in si-
mul in eodē, potentia est verū, actu
aūt est falsum. D. d. est igit aliquo
mō, & c. i. & similiter hoc, qd dicitur,
qd impossibile est vt ens generetur ex non
ente, dici ēt duobus modis: quorū
vno possibile est vt fiat, alio aūt nō.
D. d. & posse est vt insimul ens, & nō
ens, & c. i. quia vt unq, istorū, ens
& nō ens diuidi⁹ i. duo, s. in ens actu
& ens potentia, & simul nō ens diuidi-
tur in duo, s. in nō ens actu & in nō
ens potentia, hō hīc singularis, cum
fiat terra, nō est iste hō in actu, neq;
potentia propinqua, aut remota, si-
cut entia, sed, si ista terra fuerit hō,
potentia erit alius hō numero, nō il-
le idē hō corrupt⁹. D. d. sed nō sunt
idē, sed cōtrariū, qd est ens in pote-
tia, & qd est actu, non sunt idē. D. d.
possibile est. n. vt cōtraria, & c. i. isti
. n. homines errauerūt, & nō potue-
rūt distinguere inter potentiam &
actū, s. quia inuenerunt cōtraria ēē
insimul in eodē, existimauerunt qd
possibile est ea inueniri in actu. sed
actu est imposse, potentia aūt est ne-
cessariū pp generationē. D. d. Dice-
tur igitur eis, & c. i. & iō meli⁹ est vt
nō prohibeant ponere substantiam
aliam esse a sensibili, carentē motu
& generatione & corruptione om-
nino, sicut Plato dicebat, s. substan-
tiam, de qua pender scientia neces-
saria. & hæc est quasi causa per ac-
cidents, & immutatio de errore ma-
iori ad minorem errorem.

Similiter

Idem. 1. de
Generatio-
ne. 1. cōm-
vium.

M

- A** Similiter autem veritas in his quoque, quæ apparent, quibusdā ex sensibilibus aduenit. At enim verum nō pluralitate neque paucitate iudicari censere debent. idē autē quibusdā gustantibus dulce, quibusdā amarū esse vī. quare, si oēs egrotarēt, aut oēs insanirēt, duo vero, vel tres sani; aut mētis compotes essent, hi utique videri possent egrotare, ac insanire, cæteri vero minime. Item multis aliorū animalium contrariū apparent quā nobis, ac nostrū cuique non eadē ad seipsum semper secundum sensum apparēt. Qualia igitur horum vera vel falsa, nō est manifestum. nihilominus. n. magis hæc quā illa vera sunt, sed æqualiter: propter quod Democritus, aut nihil esse verū aut nobis ignotum ait. Et simpliciter propterea quod sensum quidem prudentiā putant, hanc vero alterationē esse, quod secundū sensum apparet, necessario verum esse aiunt. Ex his enim & Empedocles, & Democritus, & ceterorum quoque singuli, talibus opinionibus irretiiti fuere. Empedocles etenim habitu mutato, prudentiā quoque mutari ait.
- B** Ad præsens namque prudentia hominibus augeat. In alijs quoque dicit. Qua tenus mutant, eatenus semper et altera sapere eis affuit.
- C** Parmenides quoque eodem asserit modo.
- Ut enim cuius complexio membris flexibilem se habet, Ita intellectus hominibus adest.

Idem namque est, quod sapit me d
brorum natura hominibus, & oībus, et omni. quod. n. plus est, intelligentia est. Anaxagoræ autem insa ipsa quoque a quodā suo rum necessariorū memoriæ tradita est, quod talia eis entia erunt, qualia ea esse putarint. Homerum etiā talem aiunt opinionē habere videri: quippe, qui faciat Hectorem, cum a vulnere insaniret, iacere, aliud sapientē, tanquam & insaniētes saperēt quidem, sed non eadem. Pater itaque quod, si utraque prudentia est, entia quoque simul ita, et non ita se habēt. Qua ex re difficillimū quod sequitur est. si enim qui maxime possibile verū vident, hi autem sunt, qui maxime illud quaerunt, & amant, hi tales opiniones habent, & taliter de veritate sententiam ferunt, quomodo non secordia illis sit, qui philosophari conantur nam quaerere veritatem non esset nisi volucres persequi.

Et similiter non crediderunt quidam veritatem cognitionis in rebus manifestis sensibilibus. Et impossibile iudicare verum per multitudinem, aut paucitatem. idem enim sentitur a quibusdam dulce, & a quibusdam amarum. et, si omnes homines eēnt infirmi, aut transmutati intellectus, sani aut essent duo vel tres, aut habentes intellectū essent duo, aut tres, tunc

Metaphysicorum

Et tunc existimarentur isti esse infirmi & transmutati intellectus, et quod resicui non sunt ita. Et etiā pluribus animalibus apparet res econtrario illis secundū quod sunt, & nobis etiam apparet hoc, quod unicuique in se apparet aliqua in sensu econtrario illi, quod existimatur. & non sunt ita. Et non manifestatur eis, utrum sint vera, aut falsa. ista enim non redduntur contraria magis quam illa, sed sunt consimilia in eo quod reddunt. & ideo dixit Democritus, quod aut nihil est verum omnino, aut non manifestatur nobis. Et universaliter, cum existimarent quod intellectus est sensus, et sensus est certitudo, dixerunt quod verum necessario apparet per sensum. Et ex istis opinionibus crediderunt existimationes Empedocles, & Democritus, et unusquisque aliorum. Empedocles enim dixit, quod ille, cuius compositio transmutatur, transmutabitur suus intellectus. Et Parmenides et dicit, quod intellectus appropriatur homini secundum complexionem membrorum unuscuiusque hominum. Et quidam socij dixerunt sermonem Anaxagoræ, in quo dicit, quod entia apud homines sunt secundum existimationem eorum. Et dicitur quod Homerus prius videbatur opinari

hoc. dixit enim in suis versibus Hektorē, & dixit quod, cum fui percussus, valde timui. Manifestum intellectum proprium, & intellexit alio intellectu: quasi videret quod qui perdit suum intellectum, intelligit etiam. Et non est ita. et est manifestum quod, si in utraque dispositione habebat intellectum, tamē intelligebat quod entia sunt simul, & quod sunt in aliqua dispositione, & in suo contrario insimul. Et accidit ex utraque dispositione aliquid difficile. si igitur quod isti viderunt, est possibile de veritate, magis quam alij sunt solliciti in querendo eam, & si existimationes istorum secundum hanc diversitatem, & sermones eorum sunt tales in cognitione veritatis, quomodo non oportet illum, qui vult incipere in Philosophia, quod quiescat sua voluntas? quoniam, si ita fuerit, tunc querere veritatem est simile ad M currere ad volantem.

Cum dissoluit dubitationem in 21
ducentē ad dicendum contraria existere insimul, incēpit dicere aliam dubitationem, ex qua et accidit quibusdam negare sciam, & dicere nullam esse veritatē, & dixit. Et similiter non crediderunt, &c. i. & similiter dixerunt quidam, quod illud, quod sensus cōprehendit ex sensibilibus, nullam habet veritatē: & dicitur ratiocinando quod quā sentiantur à quibusdā

A busdam dulcia, & à quibusdā amara. & non differunt nisi in hoc, q̄ illi, qui sentiūt ea dulcia, sunt plures, s. sani: & qui ea sentiūt amara, sunt pauciores. Infirmi. & non est iudicandum aliquid esse verum per testimonium plurium absq; paucioribus. D. d. & si omnes homines essent infirmi, & c. i. & dixerūt, q̄ nō oportet credere existimationē sanorū: quia infirmi habent transmutatos sensus & intellectus. causa. n. in hoc non est nisi multitudo & paucitas. qm̄, si posuerimus q̄ plures sunt infirmi, & pauciores sunt sani, tunc dicetur q̄ sani sunt infirmi, & q̄ intellectus, & sensus eorum sunt transmutati, & quod alij sunt sani. Deinde dedit aliam rationē, & dixit: Et etiā pluribus a salibus, & c. i. & et dābāt aliam rationationē super hoc, dicendo quod plura a salia videntur comprehendere in eodē sensibilibus contraria, vident enim qdā fugere idē tanquam nocivum, & qdā sequi tanquam delectabile. & simile huic accidit et nobis cū animalibus. plura enim animalia vidēt iuvare à rebus nocentibus nobis, & noceri à rebus delectabilibus nobis. D. d. & nobis et apparet hoc, & c. i. & sicut accidit hoc animalibus, ita etiam accidit homini. quidam. n. delectatur in hoc, in quo contristatur alius. & non tantum hoc accidit diversis hominibus, sed & idem homo v̄t cōmprehendere in eodē per sensum contrarium illius, quod habet p̄ existimationem, & cū ita sit, tunc sensibilia non habent in se veritatem cōprehēdibilem, sed sunt sūm comprehendens. D. d. & non sunt ita. i. & manifestum est, quod non sunt, secundū quod sentiunt. D. d. Et nō

manifestat eis, verum sint vera, vel D falsa. i. & dicebant quod p̄ oīa ista nobis non declarabit quid sit verū, & quid sit falsum. D. dedit causam in hoc, & dixit: ista enim & c. i. iudicium enim sensus in eadem re esse alterum contrariorum non est firmitus iudicio alterius sensus in illa re esse aliud contrarium. v. g. quod iudicium sensus alicuius animalis, quod hoc est delectabile, nō est firmi⁹ iudicio sensus hominis illud esse contristabile. D. d. & ideo dixit De mocritus, & c. i. & ideo dubitavit De mocritus, & dixit, quod contingit ex hoc alterum duorū, aut v̄t nihil **E** habeat veritatem in se extra aliam, aut v̄t non comprehendatur aliquo modo. D. d. Et v̄t, cū existima verit, & c. i. & causa erroris eorum est: quia existimabant quod intellect⁹ est sensus, & quod non differunt in aliquo: & opinabatur, quod sciētia necessaria comprehenditur sensu: & cū viderunt, quod sensibilia vidēt habere dispōnes diversas apud sensum, crediderūt quod nulla sciētia est necessaria omnino. Deinde d. Et ex istis opinionibus, & c. i. & ex istis dubitationibus prādictis existimantur isti homines istas existimationes. Empedocles enim dicebat plures intellectus esse habentes iudicia diversa, & quod quilibet intellectus sequitur complexionē propriam. & ideo dixit, quod qui mutatur de aliqua complexionē in alia, transmutabit de aliquo intellectu in alium. & ratiocinatur super hoc, per hoc, quod apparet de transmutatione intellectus in infirmis p̄pter transmutationem complexionis. D. d. & Parmenides etiā dicit, & c. i. qm̄ iste dicebat quod intellectus

Metaph. cū cō. Auer. M

F Vide. de Ala. re. cō. 150. de opinionone Ein ped. & Ho meri.

Metaphysicorum

G appropriatur hominibus fm cōplexiones, & cōpositiones eorum. D. d. Et quidam socij, &c. i. & isti et opinabantur, q̄ entia consequunt exi-
stimationes hoīm, & q̄ non habent esse extra aliam, nisi fm q̄ hoīes intelligunt. D. d. Et dī, q̄ Homerus i. & existimabatur q̄ Homerus opinabatur plures intellectus esse, q̄ cōsequitur modos complexionis. D. induxit vnā narrationem scitā in ter illos de vno versu. D. d. quasi videret, &c. i. & ex hoc sermone apparet, q̄ Homerus opinabatur q̄ quisquis amiserit suum intellectu p̄p̄tā mutationem complexionis, q̄ intelliget alio intellectu ā primo. D. d. Et non est ita, &c. i. & hoc, quod existimant, nō est verum. manifestū est enim q̄ & si in vtraq; dispositione intelligit diuerso intellectu, tamen neq; hoc intelligit, q̄ entia sunt eadem, aut q̄ entia sunt in aliqua dispositione, & in sua contraria in simul. Et intendebat per hoc, q̄ nullus intellectus intelligit q̄ entia contraria existūt in simul, aut sunt idē. Deinde d. Et accidit ex vtraq; dispositione, &c. i. quoniam impossibile accidit, siue intellectus fuerit posit⁹

H secundum dispositionem intellectu istius existentis, aut secundum aliud contrarium. Deinde d. si igitur isti, &c. id est, si igitur isti videntur magis querere veritatem quā alij, & sermones eorum in veritate sunt tales impossibiles, quomodo non accidit audientibus illos vt voluntas, & sollicitudo eorum quiescat inquirendo veritatem? quoniam tūc qui querit veritatem, similis est currenti ad apprehendendum volante: quod nunq̄ fiet.

Null⁹ intellectus intelligit q̄ entia contraria sunt in simul, aut q̄ sūt idē. Vide cōsimile supra l. c. 9. cogitata instantia de veritate intellectu. Vide cōt. Zulu.

Causa vero huius opinionis his fuit, quia veritatem quidem de entibus cōsiderabant. entia vero sola arbitrati sunt sensibilia esse. In his autem magna indeterminati natura inest, & ei⁹, quod ita ens est, vt p̄diximus. quare verisimiliter quidem, sed non vere dicūt. ita enim magis conuenit dicere, q̄ vt Epicharmus i Xenophanem. Item cū hanc omnem naturam moueri viderēt, de eo autem, quod mutatur, nihil verificari, circa illud quod omnino mutaf, nihil verificari posse putabant. Ex hac enim existimatione summa illa eorum opinio pullulauit, qui se Heraclitum sequi affirmabant, qualem & Cratylus habebat, q̄ tandē nihil putabat dicere oportere, sed solum digitum mouebat, & Heraclitum, q̄ bis dixisset in eundem fluuium non esse intrare, reprehendebat. ipse. n. existimabat ne semel quidem. Nos autem ad hanc etiam rationem dicemus, q̄ id quod mutatur, cum mutatur, habet aliquā veritatem non esse putare, quāquam etiā ambiguum est. Abijciens enim habet aliquid eius, quod abijcit, ac necesse est aliquid etiam eius, quod fit, esse. & simpliciter, si corrumpitur, erit aliquid ens. & si fit, necesse est esse, ex quo fit, & ā quo generaf, & hoc non esse in infinitum. Se his omisiss, illa dicamus, q̄ non est idem fm quantitatem, & scdm qualitatem transmutari. d. detur itaque

A itaque non permanere secundū quantitatem, attamen secundū formam omnia cognoscimus.

Et causa in existimationibus istorum est, quia querebamus perscrutari de Veritate entium, & existimabant quod entia sunt sensibilia tantum, & natura istorum sensibilibus non sunt terminata, & maximam habens diversitatem, & omnia entia, quae sunt eiusdem dispositionis etiam. & ideo assumi-
B lantur dicere Veritatem, sed nō dicunt Veritatem. oportet enim hoc dicere, sicut dixerunt errantes in Xenophane. Et cū cum viderunt totam istam naturam moveri, & quod nihil dicitur in rei Veritate de rebus, quae non transmutantur existimauerunt impossibile ēē ali-
quid dici in rei Veritate aliquo modo de rebus, quae transmutantur secundum totum. Et ex ista opinione ramificata sunt opiniones Heracliti. Heraclitus n. in fine vitae
C sua opinabatur quod nō oportet ali-
quid dicere, sed tantum monebat digitum, & reprehendebat Socrum in hoc, quod dixit, quod impossibile est tangere aquam fluminis currentis. dicebat enim quod nec se mel est hoc sensibile. Nos autem dicamus in hoc sermone etiā, quod illud, quod transmutatur, habet apud transmutationem aliquam

sermonem, qui vere dicitur de eo, D
& existimatur, quod non est, & si hoc est dubium. Qui enim negas aliquid, necesse est ut habeas aliquid esse, quod possibile est negare. necesse est igitur, ut aliquid esse habeas illud, quod est. & minervaliter, si aliquid corrumpitur, habet esse. & si generatur, necesse est ut habeat esse illud, ex quo generatur illud, quod ex eo generatur, & illud per quod generatur, & quod hoc non sit infinitum. Sed
dimittamus ista, & dicamus, quod transmutatio secundum quantitatem non est eadem cum transmutatione secundum qualitatem. & scientia non est tantum per quantitatem, sed omnia cognoscuntur per formas.

Cū induxit dubitationes inducentes quosdā ad dicendum oīa esse vera, & quosdā ad negandum scientiam, modo dat causam erroris istorum, & dicit: Et causa in existimationibus, &c. i. & causa erroris istorū
est, quia isti volebant perscrutari de veritate entium, & non intendebāt intentionem sophisticam. & existimabant cum hoc, q̄ entia sunt sensibilia tū: & naturae sensibilibus sunt transmutabiles, & non permanentes. scientia autē, si est, debet esse permanentis, & ex rebus permanentibus. & propter hoc ambigebant, & negabant scientiam. & hoc intendebat, cum dixit: & maximā hnt diversitatē, &c. i. & diversitas in omnibus sensibilibus est maxima. & sūt in omnibus
M ij entibus,

Metaphysicorum

Gentibus, quæ sunt per res sensibiles.

D.d. & ideo assimilatur &c. i. & sermo eorum videtur verus vno modo, scilicet in hoc, quod dicitur, quod sensibilia sunt transmutabilia, & quod in eis non sit scientia, sed in hoc, quod dicunt, quod scita sunt sensibilia, falsantur. D.d. oportet enim hoc dicere, & c. i. oportet. n. evitare hanc dubitationem sicut eui tauerunt eam errantes in sermonibus Xenophanis. D.d. Et erit, cum viderunt, & c. i. & vñ sustentati sunt super duo quorum vnum est, quia viderunt istam naturam sensibilem transmutabilem per se. sed in autem est,

H quia opinari sunt, quod nulla res est, quod vere dicatur de rebus transmutabilibus secundum totum propter velocitatem transmutationis eorum. & secundum hoc nulla erit scientia permanens, nec semper, nec aliqua hora.

D.d. Et ex ista opinione, & c. i. & ex ista opinione ramificatur sunt opiniones Heracleti opinantis quod non oportet respondere ad aliquam questionem sic, aut non: quoniam erit falsum. antequam enim compleat respon sionem, transmutabitur res in contrarium. & ideo, cum ille quærebat de aliquo, innuebat per digitum, & non loquebatur. D.d. & reprehendebat, & c. i. & reprehendebat quendam verum Antiquum, qui opinabatur hoc in hoc, quod dicebat, quod impossibile est tangere aquam fluuij bis. dicebat. n. quod debebat dicere quod impossibile est tangere aquam fluuij semel, nedum bis. Et intendebat per hoc, quod ista est dispositio entium in cursu, & quod nulla scientia acquiratur de eis, neque in minimo tempore.

I D.d. Nos autem dicamus & c. i. nos autem dicamus contradicendo istis, quod quicquid transmutatur habet ser monem, qui vere dicitur de eo, secundum quod est transmutatum: v.g. dicitur quod non est permanens: & alium qui falsatur super ipsum: v.g. dicere quod est permanens. & hoc intendebat, cum dixit: & existimatur quod non est, i. & potest iudicari quod est non permanens, & erit iudicium non transmutabile. D.d. & si hoc est dubium, & c. i. & vñ qui negat aliquid de aliquo, necesse est ut negatum habeat aliquam naturam terminatam, & vñ necesse est ut aliquid ens sit. Et intendit, quod contingit negantibus scientiam ut scientia apud eos habeat aliquam naturam terminatam: & sic erit ali quod ens. & si non, nihil esset negatum omnino. D.d. necesse est igitur, & c. i. & vñ omne, quod generatur, necesse est ut habeat ens, ex quo generetur secundum naturam, & ens, per quod generetur, & quod illud non sit corruptibile, & ut hoc non procedat in infinitum. & similiter corruptum debet peruenire ad aliquid incorruptibile. D.d. Sed dimittamus ista, & c. i. sed dimittenda est ista contra dictio, & procedamus ad magis manifestam. & est, quod transmutatio, quæ fingunt esse perpetuam in entibus, est in quantitate, non in qualitate, M & forma. & scientia necessaria non erit per quantitates rerum tantum, sed & per formas. si igitur formæ sunt per manentes, ergo scia erit permanens.

L Item dignum est reprehendere eos, qui ita arbitrantur, quoniam, cum & ipsorum sensibilibus pauciora numero ita se habere viderent, de toto tamen cælo similiter senserunt. hic enim qui circa nos est, solum sensibilibus locus in corruptione & generatione.

A neratione est, qui nulla, vt ita dicam, vniuersi pars est. Vnde iustius fuisset pp illa, ista etiam ab soluisse, q̃ propter ista, illa condemnasse. Item manifestum est q̃ & ad istos eadem dicemus, q̃ olim dicta sunt. q̃ enim est simobilis quædam natura ostendendum, & persuadendum est eis. at accidit eis, qui simul dicunt esse, & nō esse, magis dicere quiescere cuncta, q̃ moueri. non enim est in quo quicquam moueret, nam omnia omnibus insunt.

B Et etiam contradicendi sunt existimantes istas existimationes. quoniam, cum viderunt in rebus sensibilibus, quod pauciores sunt talis dispositionis, iudicauerunt de toto celo. locus enim sensibilis, in quo est generatio & corruptio, est ille, qui continet nos tantum. & iste possibile est, vt aliquis potest dicere, vt nō sit in respectu totius pars sensibilis. Rectius est igitur negare a toto, quod est in istis paucis.

C quam affirmare in toto, quod affirmatur de eis. Et manifestum est et, quod dicendum est de istis, quod prius diximus in alijs, & demonstramus eis sufficienter naturā eē immobilem. et si accidis dicentibus quod dignum est affirmare & negare insimul, dicere quod oīa sunt quiescentia, quam dicere mobilia. non est enim aliquid, in quo transmutetur aliquid, quoniam in quolibet est quodlibet.

Et etiam contradicendum est istis D hominibus primo. qm̃, cum videntur quædam entia pauciora, s. quæ sunt in generatione & corruptione in dispositione transmutabili, iudicauerunt, q̃ plura, s. celi sunt huius dispositionis locus autē, in quo est generatio & corruptio, est insensibilis respectu totius, & hoc, si concessum fuerit eis, q̃ ista, in quibus est generatio & corruptio, non habent scientiam. D. d. rectius est igitur negare a toto, & c. i. rectius igitur est nō iudicare de toto illud, quod iudicatur de parte insensibili, & negare ab eo toto transmutationem existentia in parte. D. d. Et manifestum est, & c. i. & isti digni sunt, vt sufficiam⁹ eis per illud, p̃ quod sufficiamus alijs, declarando eis naturam immobilem esse. Et intēdit per istam naturam, spēs & genera, & forte subtilitias abstractas. D. d. et si accidis dicentibus, & c. i. & licet dignius est ponentibus q̃ affirmatio & negatio sunt insimul in omnibus rebus, vt oīa sunt quiescentia magis q̃ mobilia. D. dedit cām in hoc, & dixit: nō est enim aliquid, & c. i. fm̃ enim istos non est distinctum aliquid ab aliquo, i. quod transmutatur, sed oīa sunt admixta & quodlibet i. quodlibet. quapropter oportet secundum hoc, vt omnia quiescentia sint.

De veritate vero, q̃ non oē, quod apparet, verum sit. Primo quidem neq̃ sensus proprii fallax est. sed imaginatio nō ē idē, quod sensus. Deinde de admiratione dignum est, si hoc dubitant, vtrum tāta sint magnitudines, talesq̃ colores, quales eminus, an quales cominus apparent. &

Metaphysicorum

Etrum quælia sanis, an qualia egrotantibus, & grauiora, vtrū qualia debilibus, an qualia robustis. & vera, vtrum qualia dormientibus, an qualia vigilantibus. Quod. n. nō arbitrant, patet. ne mo etenim, si noctu existimet se Athenis esse, cum i Libya sit, ad Ariopagum vadit. Item de futuro (vt Plato quoq; ait) non est pfecto similiter certa Medici, & ignari opinio: vtpote de futuro sano, aut non futuro.

24m.

Sermo autem eorum in sensus
H veritate non omne, quod apparet, est verum. Primo, quia falsitas nō appropriatur sensui, sed phantasia, q non est eadē cum sensu. Miradū est igitur de eis, qui ambigunt in istis rebus, & quænt vtrū magnitudines, & colores sint in illa dispositione, in qua videtur ex remoto, aut in illa dispositione, in qua videtur ex propinquo. & vtrum sint secundum quod sani videtur, aut in firmis: & in grauitate, vtrum sint secundum quod debiles, aut secundum quod fortes. & in veritate, aut in falsitate, vtrum sint secundum quod sunt apud dormientes, aut apud vigilantes. Et manifestū est quod impossibile est hoc: nullus enim potest existimare modo alium, sicut Plato. Et consilium Me dici sapientis in rei veritate nō est simile cōsilio nescientis, in eo quod sanat de infirmitate, et in eo quod non sanat.

Sermo autem eorum, q omne, qd R
 apparet, non est verum, est falsus. & 24
 hoc destrui multis modis. Primo
 autem, qm falsitas non est propria
 sensui. qm falsitas nō accidit sensui
 nisi per accidēs. illud autem, cui fal-
 sitas est propria, est imaginatio. in
 hanc enim debet aliquis dicere q il-
 lud, quod ex ea fit, non est verū. Et
 dixit hoc, quia per istam virtutem
 imaginant res, q præcise vident im-
 possibiles esse. Dixit Mirandum
 est igitur. i. &, quia sunt dispositio-
 nes, in quibus opinantur sensum esse
 verum, & alie, in quibus opinan-
 tur sensum esse falsum v.g. sicut di-
 spositio rerum apparentium visui
 ex remoto & propinquo, & in sani-
 tate & in infirmitate, & vigore & de-
 bilitate, & magis in somno & vigi-
 lia. Mirandum etiam vtrum de quæ
 rentibus, vtrum vera quantitas cor-
 poris est, quæ apparet i propinquo,
 aut quæ in remoto. idem. n. apparet
 magnum in propinquo, & paruum
 in remoto. Et similiter quærentib'
 vtrum verus color apparet in ppin-
 quo, aut in remoto. & verum verus
 sapor comprehenditur à sanis, aut il-
 le, qui comprehenditur ab infirmis.
 & vtrum verum pondus est illud,
 quod comprehenditur à foribus,
 aut quod à debilibus & maior quæ
 stio est, vtrum quod dormiens vi-
 dens est verum, aut quod vigilans.
 Deinde dixit: Et manifestum est, q
 hoc est impossibile. nullus enim po-
 test modo. & hic abscinditur sermo
 Aristi quia diminutus est. Et intentio
 eius est, q nos habemus primā
 cognitionem, per quam distingui-
 mus inter illud, in quo sensus falsus,
 & in quo veridicus. quoniam qui du-
 bitat diuidere inter sensibilia falsa
 &

Falsitas
 proprietas
 imaginatio
 sed
 non
 per
 se
 per
 accidēs

L

M

&

A & sensibilia vera, est, sicut qui dubitat in istis rebus, scilicet utrum scimus dormientes, aut vigilantes. & utrum scimus, aut nō scimus. & similiter nullus dubitat quod veræ quantitates, & veri colores sunt, qui apparent ex propinquo, non ex remoto, & quod apparet sanis est verum, non quod apparet aegris. & ideo incipiunt curari. Et si omne, quod videtur, esset verum, sicut quidam dicunt, etiā non esset differentia inter sermones nescientis, & sapientis, verbi gratia Platonis. & tunc consilium Medici sapientis esset simile consilio nescientis sanare, aut non sanare infirmos. & omnia ista sunt impossibilia.

Item in ipsismet sensibus non est similiter certū, qui alieni est, & qui proprii, nec illius, qui prope est, & ipsiusmet: sed de colore quidem visus, non gustus, de sapore gustus, & non visus, quorum nullus vnquam ait eodem tempore circa idem simul ita, & non ita se habere. At nec in alio tempore circa passionē dubitarit, sed circa illud, cui passio accidit. dico autē veluti idē quidem vinum, aut ipsum mutatum, aut corpore mutato, videri possit quandoque dulce, quandoque non dulce, sed non ipsum dulce, cum quale est fit, vnquam mutatum est, sed semper verificatur de eo. & quod futurum est dulce, necessario tale est. Attamen omnes illæ orationes hoc perimunt. & quemadmodum substantiam non esse vilius, ita nec quicquam ne-

cessario esse. necessarium enim non contingit aliter, & aliter se habere. quare, siquid necessario est, non ita, & non ita habebit. Et simpliciter, si sensibile solum esset, nihil esset profecto, cum animata non essent. sensus namque non esset. neque sensibilia itaque, neque sensationes esse fortassis verum esset. sentientis. n. hæc passio est. Ipsa vero subiecta, quæ sensum faciunt, non esse etiam absque sensu, hoc impossibile est. Sensus namque nō ipse est sui ipsius, sed est aliquid aliud etiam præter sensum, quod necesse est prius sensu esse. mouens enim natura prius est moto, et si ad seinuicem dicunt hæc ipsa, nihil minus.

Et etiā dicamus hoc in ipsis sensibus. quoniam sensus rei proprius non est simul in rei veritate ei, qui est alterius, & non est simul sensus propinquus rei propria remotus alterius. visus enim est colorum, non saporum: gustus autem est saporum, non colorum. & vnusquisque eorum sentit aliquid in vno tempore, & nunquam affirmat aliquis sensus, ut aliquid sit in sua dispositione, & alia contraria infirmul, neque in alia contraria etiam, neque in alio tempore etiam. Rixæ autē de passionibus, v. g. quoniam existimatur, quod transmutatio est ex eodem, sicut vinum ex sapore, et existimatur, quod transmutatio

Sensus nō ipse sui ipsius
E
fines.

Metaphysicorum

G est propter diuersitatem complexionis corporis gustantis, & sic existimatur, quod vinum quandoque est dulce, & quandoq. non dulce. & non est rixa in ipso dulci, cum fuerit dulce, nec quando transmutatur: sed si sermo verus est in eo, & erit necessario dulce illud, quod erit secundum hanc dispositionem. Et, si isti sermones negant secundum hac, omnia, & similiter negant ut non sit substantia etiam alicuius rei,

H & ut nihil sit necessario omnino. quod enim est necessario, impossibile est ut sit alio modo. si igitur aliquid fuerit necessario, impossibile est ut sit in hac dispositione, & in sua contraria, & alio modo. Et, si sensibile est relativum, tunc sensibile solum non est alicuius, si non est animatorum, quoniam non erit sensibile. & est verum, quemadmodum non erunt sensibilia etiam. sunt enim passiva sentientis. Et impossibile

I est, ut subiecta facientia sensum sint, si sensus non fuerit. Sens enim nihil aliud recipit quam sensum, & est prius sensu necessario. motor enim est prior moto natura. & si ista dicuntur relative, tunc neutrum eorum erit sine altero.

Intendit in hoc sermone dissolvere dubitationem contingentem eis ex sensibus, & dicit: Dicamus et dubitantibus in sensibus, & ponentibus omnia apparentia aequaliter in veritate. quoniam iudicium alicuius sen-

sus in proprio sensibili non est simile sui iudicio de sensibili alterius, & communi. verior enim est in proprio, quoniam in sensibili communi, & alijs.

D. d. & sensus propinquus rei propriae, &c. i. & magis isto est quod non aequalis est comprehensio sensibilibus proprii a sensu, cum fuerit propinquus comprehensioni communi ab eo sensu, cum fuerit remotum illud sensibile commune. D. incipit dicere sensibilia propria unicuique, sensui, & d. visus. n. est colorum, &c. i. visus enim est proprius coloribus in verificando de eis, & si militer gustus saporum, & auditus sonorum, & olfactus odorum, & tactus tangibilium. D. d. & unusquisque eorum, &c. i. & unusquisque: quique sensum habet proprium unum sensibile, quod comprehendit uno tempore, subito. D. d. & nunquam affirmat, &c. i. & nunquam videmus quod aliquis sensus iudicat in suo proprio sensibili diuersas dispositiones in eodem tempore, aut in duobus temporibus diuersis. Et, quia accidit in hoc sermone aliquid ex hoc, quod apparet in sensu gustus in sanitate, & in infirmitate d. Rixa autem, &c. i. dubitatio autem, quae accidit in passione, quae dicitur gustus, v. g. quod aliquis dicat, quod idem vinum modo videtur dulce, & alia hora amarum, dubitatur: quoniam hoc forte accidit ex transmutatione gustantis, & forte ex transmutatione complexionis gustantis. unde de nullo modo possumus precise dicere hoc esse dulce in sua natura in aliqua hora. Deinde dedit responsionem, & d. & non est rixa in ipso dulci, &c. i. & ista dubitatio non oportet ut sit dulcis naturaliter. quoniam, si fuerit amarum ex sua transmutatione, manifestum est, quod natura dulcis transmutata

A mutata est, & habet naturam propriam, & q̄ erit dulce, q̄n illa natura reuerteretur ad illud. Si autem ex trāsmutatione complexionis gustantis, hoc erit manifesti⁹. s. q̄ dulcedo habet naturam propriam. sed ista rixa non est illa, in qua eramus in proprio: sed ista rixa est vtrum cōuersio dulcis in amarum est ex sua trāsmutatione, aut ex trāsmutatione complexionis gustantis. Et hoc intendebat, cum d. & rixa non est i p̄so dulci, &c. i. & rixa non est in dulci & cum trāsmutat in amarum, vtrum sit per suam trāsmutationē,

B aut per trāsmutationem cōplexionis gustantis: & si sit p̄ illam trāsmutationem, q̄n trāsmutatur, necesse est enim, vt sit dulce, dū habuit istā naturā, anteq̄ trāsmuuetur, & hoc intendebat cum d. sed si sermo ver⁹ est, &c. i. sed, si verum est dicere ip̄m esse dulce in aliqua hora, necessario erit dulce oē, quod fuit in illa dispositione, aut erit. D. d. Et, si isti sermones, &c. i. & isti sermōes, sicut negant oīa entia, ita negant vt aliquid habeat substantiam: & ita negāt aliquid eē necessario oīno. D. d. quod enim est necessario, &c. i. isti. n. sermones faciunt, vt oē sit alio mō ab eo, qd̄ est, & qd̄ est, impossibile vt sit alio mō ab eo, qd̄ est. D. d. si igit̄ aliquid fuerit necessario, &c. i. qm̄, si aliquid fuerit necessario, impossibile est vt sit in illo modo, fm̄ quem est i alio. Sensibile enim est relatiuum: cum nullam habet in se naturam, nisi relatiuā. contingit enim vt sensibilia non habeant esse, si aīalia sensibilia non fuerint. sensibile. n. non est relatiuū ad aliud nisi ad sensum: & si sensus non fuerit, non erunt sensibilia. D. d. & est verum, quēadmodū, &c.

i. & hoc, quod contingit, verum est **D** etiam alio modo, s. cum posuerim⁹ q̄ sensibilia sunt relatiua. contingit enim vt sensibile sit sensus, & sensus sit passio, i. accidens in sentiente. vn̄ de necesse est vt sensibile non sit nisi sentiens sit. accidens. n. impossibile est vt sit sine suo subiecto. D. d. Et impossibile est vt subiecta, &c. i. & cōtingit huic sermoni vt sensibilia non sint, nisi sensus sint. D. dedit causam & d. Sensus. n. nihil aliud recipit q̄ sensum. i. sensus enim non est sensibiliū, sed alterius a sensibilib⁹. D. d. & est pri⁹ sensu necessario. i. sed sensus est alterius, quod est prius sensu necessario, s. prius naturaliter. D. d. causam i hoc, & d. motor enim, &c. i. & causa in hoc est, q̄ sensibilia mouent sensus, & mouens est prius naturaliter moto. D. d. & si ista dictiū relatiue, &c. i. & si sensus, & sensibilia essent relatiua, tunc sensibilia non essent sine sensibus, quēadmodū sensus non sunt sine sensibilib⁹.

Contra eos, qui vel contradicendi studio, vel alia quapiam de causam dictam opinionem deuenerunt. Item contraria simul eodem inesse non posse.

Cap. 4.

Sunt autem quidā eorum, quibus de his p̄suasum est, quicq̄ has orationes solū dicunt, qui dubitāt. quērūt etenim, quis cum, qui sanus est, & oīno qui circa singula recte iudicari examine. Tales aut̄ dubitationes similes sunt, ac si quis dubitaret, vtrum dormimus nūc, an vigilamus. tales namq̄ cunctæ dubitationes idē possunt. de oībus etenim hi dignum ducūt rationem

Accūs in p̄se est vt sit sine suo subiecto. Idē. i. phy. 14. 19. & 7. Met. 1. 6. 6.

Metaphysicorum

G tionem esse. principium nanq (& hoc per demonstrationem) accipere querunt. Quod autem non est eis persuasum, ex eorum actionibus manifeste apparet: sed, ut diximus, iste eorum affectus est. rationem nanq eorum querunt, quorum nō est rō, demonstrationis. n. principiū non est demonstratio. His quidē facile hoc persuadebitur. non enim est difficile perceptu. Qui vero in oratione solum vim q̄runt, impossibile querunt. contraria

Demonstratio
principiū
non est de
monstratio

H nanq dicere dignum censent, mox contraria dicentes. Si autē non sunt omnia ad aliquid, sed quædam ipsa per seipsa sunt, nō erit vtiq verū omne, qđ apparet. apparens. n. alicui est apparens. quare qui dicit omnia vera, quæ apparent esse, oīa entia facit ad aliquid. Quare obseruā dum est his, qui vim i oratione querunt, simulq reddere oīones dignum ducunt, q non qđ apparet est, sed qđ apparet, cui apparet, & qñ apparet, & quatenus, & quō. Quod si reddant quidem orationem, non tñ ita reddant, accidet eis quam primum contraria dicere. pōt etenim eidem secūdum visum quidem mel apparere, gustu autem non. & cum oculi duo sint, si sint dissimiles, non eadem vtiq vi sui. Cæterum ad eos, qui ppter olim dictas causas, quod apparet verum esse dicunt, & ob hoc omnia similiter eē falsa & vera, nec sanē omnibus eadem appa-

Qui dicit
oīa vera, q
apparet
oīa entia
facit ad aliquid

rere, nec eidem semper eadem, sed plerunq contraria, etiam eodem tempore. tact⁹ etenim duo dicit in digitorum variatione, visus autem vnū: sed neq eodem sensu, & secundum idē, & eodem modo, & in eodem tñe. Quare hoc esset verū profecto.

Et quidā contenti sunt per ista, & dicunt istos sermones, & querunt quis est ille, qui querit, & ridicas, & scit omnia secundū veritatem. Et ista quæstiones ambigua sunt similes quæstionibus ambigentium in hoc tempore in vigilia & somno. & vis omnium istarum quæstionum vna est. isti. n. dicunt, quod omnia habēt causas. primo enim querunt quid, deinde querunt comprehendere hoc per demonstrationem. Quoniam autē non sunt contenti, manifestum est ex suis operationibus. sed infirmitas istorum est, quia querunt terminum in quo non habet terminum. non enim habet demonstrationem principium demonstrationis. Et medicinatio istorum est facilis, et comprehendere hoc non est difficile. illi autem, qui querunt sermonem tantum, & querunt victoriam, querunt impossibile. Volunt enim dici sermones contrarios, & illi in illa hora dicunt sermones contrarios. Si autem non omnia dicuntur relative, sed quadi sunt per

L

M

A per se etiam, tunc non omnia, quae apparent sunt vera. quod n. apparet, aliquid apparet. quod n. diximus quod oia apparentia sunt vera, facis oia entia relativa. Et ideo oportet praeservare nos ab eis, qui quaerunt victoriam per dissimulationem, et cum hoc dicunt quod illud, quod apparet, non apparet illud, quod est, sed apparet illud, quod est secundum illud, cui apparet, et in hora, in qua apparet. Et existimamus

B aliquid dicere, sed non est ita. accedit n. eis a propinquo dicere contrarium. possibile enim est ut idem appareat visui esse mel, et gustui non mel. et similiter duo oculi cum fuerint diversi, non videbunt unum. illis igitur, qui dixerunt in istis, quae apparent causas praedictas, in Graco album. ista apparent et non apparent eadem, sed apparent contraria multis modis in eodem tempore. sensus n. existimatur duo apud

C mutationem digitorum, et visus idem, et non quod terminatur, et invenitur. et quod est per unum sensum, et uno modo, et secundum unam dispositionem, et in eodem tempore, et hoc est verum.

16 Dicit, quod illi, qui utuntur istis sermonibus, sunt bipartiti. quidam n. quaerunt per illos victoriam et dominium, et quidam ambigunt ex dubitationibus contingentibus istis rebus, et quaerunt scire distinguere

re quis iudicat vere apud comprehensiones contrarias. et medicina istorum, sicut post dicit, ab hac infirmitate est facilis. D.d. Et istae quaestiones ambiguae, &c. i. et qui ambigit in similibus quaestionibus, et dubitat utrum illud, quod sani comprehendunt, est verum, aut illud, quod infirmi comprehendunt, et etiam illud, quod apparet ex remoto, aut illud, quod apparet ex propinquo, similis est dubitanti utrum nos cum dicimus hoc, scimus in somno, aut in vigilia. D.d. et vis omnium istorum, &c. i. et visus omni istarum quaestionum in eo quod datur de dubitatione, et ambiguitate, est eadem. Causa n. ambiguitatis earum est eadem, scilicet quia opinantes oia habere causas, ex quibus cognoscuntur, et quoniam principia, ex quibus demonstrantur. et si distinxerint quod est cognitum per se, ab eo, quod non est cognitum, tunc iste error auferetur ab eis.

D.d. Quoniam autem non sunt contenti, &c. i. quoniam iste modus hominum non negat ista protervendo, et propter gloriam sicut faciunt Logici, sed quia accidit eis non habere certitudinem. hoc n. manifestum est ex sermonibus istorum hominum, sed infirmitas eorum est, quia quaerunt terminum in eo, quod non habet terminum, et demonstratione in principio demonstrationis. D.d. Et medicatio istorum est facilis. i. quia non quaerunt ista intendendo victoriam, et ideo quaestione dissoluta abscindetur illa dubitatio ab eis. D.d. Illi autem, qui quaerunt, &c. i. illi, qui dubitant in istis, et quaerunt non est aliud nisi ad vincendum adversarios, quod impossibile, et quod non potest facere. quaerunt deinde facere ut contingant illis sermones contrarii. et cum laborat

Cetera Sophistas.

Metaphysicorum

G laborant in hoc, statim inducunt ser-
mones contrarios. & ideo contingit
eis conclusio, quam volebant indu-
cere sup aduersarios. D. d. Si aut nō
oīa dīr relatiue, &c. i. sed manifestū
est q, si non oīa comprehensibilia p
sensus sint relatiua, sed qdam eorū
sunt p se, nō in respectu ad sensum,
tunc nō oīa apparētia erunt vera, si
cut isti opinabāt. D. d. qd n. dixim⁹
q oīa, &c. i. contingit n. dicentib⁹ q
oe, quod apparet cuilibet hoīum, &
verum, vt oīa entia apud ipsū sint
relatiua. D. d. Et ideo oportet prae-
seruare, &c. i. & p corruptionē isti⁹

H hoīs, & quia multum nocet in Phi-
losophia, oportet nos praeferuare ab
istis qrentibus in hac intentione vi-
ctoriā & dominiū in disputatione.
contradiciunt. n. sibi, qm dicunt q il-
lud, qd apparet res, non est illud, qd
est, sed illud, qd est fm videntem, &
in eo tpe, in quo apparet, & sic negāt
vt res extra aīam esse habeant oīno.
D. d. Et existimant aliquid, &c. i. &
accidit eis, cum voluerunt dicere in
aliquo quid sit, vt dicant statim, iteo,
qd non est. D. d. declarauit qūo cōtin-

I gir hoc in eis, & d. posse. n. est vt idem
appareat, &c. i. contingit. n. istis iu-
dicare idē esse mel p visum, & nō ee
mel p gustū. & sic contradicent sibi.
D. d. & sūt duo oculi, &c. i. qn alter
oculorum fuerit diuersus ab altero
in situ. tunc. n. accidit eis idē appare-
re duo, qn exprimit oculus, intantū
q situs sit diuersus. D. d. illisigit, qui
dixerunt cās pdictas. hic absconditur
sermo Anſ. & pōt intelligi sic. decla-
ratū est igit, q illi, q dixerunt i istis
rebus illas cās pdictas, & illas rōcina-
tiones, accidit eis vt duo cōtradicto-
ria vera sint in simul, non fm diuer-
sos hoīs tm, sed fm eundē hoīem.

Isti. n. vt reputo, nō cōcedunt q con-
traria apparēt eidem hoī in eodem
tpe, & in eadē dispōne. & ideo dixit,
ista apparent, & non apparēt in eodē.
lingunt. n. q contraria apparēt
in simul, sed non eidē hoī, & in eodē
instanti, sed duobus hoīb⁹ in duo-
bus temporib⁹. D. d. sed apparent
contraria multoties in eodē tpe, &c.
i. sed contingit eis vt contraria appa-
reant multoties in eodē tpe, & ei-
dē hoī D. d. sensus n. existimat apud
mutationē, &c. i. & cā erroris i hoc, li-
cet sensus sit idem, & sensatū idē est.
quia, qn visus videt vnā rem, & qn
videt illam duo, non est in eadē di-
spōsitione. cum aut senserit rē ean-
dem i dispōne eadem & eodē sensu,
tunc erit vnum. & hoc intendebar,
cum dicit: & non qd terminat, &c. i.
comprehensio aut, quā sit vno sen-
su, & vno modo sensus, & in eadem
dispōne, & vera sp, & nunq diuersa.

Sed ob hoc fortassis his, q nō
pp dubitationē, sed oīonis grā
dicunt, necesse est dicere q hoc
nō sit verū, sed huic verū. & vt
antea dictū est, necesse est ad ali-
quid, & ad opōnē, & ad sensum
oīa facere. Quā nec factū ē, nec
erit quicquā, si nemo prius opi-
natus sit. q si factū fuit, aut erit,
patet q non ad opinionem oīa
sunt. Item si vnū ad vnū, aut ad
determinatum, & si idem est &
dimidium, & æquale, non tm ad
duplum, qd æquale est. ad opō-
nem itaq, si idem est hō, & qd
opinatum est, non est hō, q opi-
natur, sed quod opinatum est.
Quod si vnumquodq ad illud
erit, qd opinat, infinita spē q opi-
natur

Cōprehensio, q sit vno sensu, & vno modo sensus, & i eadē dispōsitione, est vera semper

M

A natur erit. Quod igitur omniū certissima opinio est non esse simul veras oppositas dictiones, & quid illis, qui sic dicunt accidat, & cur ita dicunt, hæc demū dicta sint. Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodē verificari, patet q̄ neq̄ cōtraria simul eidem inesse contingit. cōtrariorū enim alterū non minus priuatio est. substantiæ vero priuatio negatio à quodā determinato genere est. Si impossibile itaq̄ est simul affirmare, B & negare vere, impossibile est ēt contraria simul inesse, sed aut ambo s̄m aliquid, aut alterum s̄m aliqd, alterum simpliciter.

Inter contradictionem non dari modum. Cap. 5.

A T vero nec inter cōtradictionem possibile est quicquam mediū esse, sed necesse est dicere, aut negare vnū quodq̄ de vno. Manifestum autē est primo quidē definiētibus quid verum, quidue falsum est. dicere nanq̄ ens nō ēē, aut hoc C esse, falsum: ens autē esse, & nō ens non esse, verum est. quare & qui dicit esse, aut non esse, verum dicet, aut mētiatur. sed nec ens dicitur nō esse, aut esse, nec non ens. Item mediū inter contradictionē, aut erit quēadmodum fuscum inter album & nigrum, aut quēadmodum neutrum inter hominē & equum. Si itaq̄ ita est, non mutabitur profecto. ex non bono nanq̄ in bonum mutatur, aut ex hoc in

non bonum. nunc vero semper D apparet. non. n. est mutatio, nisi ad opposita & media. q̄ si ē medium, ēt sic aliqua erit in albū non ex non albo generatio. nūc autem non videtur. Itē oē intellectuale, aut intelligibile mens aut affirmat, aut negat: hoc vero ex definitione patet, cū verum dicat, aut mentiat. cūm .n. sic componens dicat, aut negat, verum dicit: cum vero sic, mentiē. Itē in oībus cōtradictionibus esse oportet, nisi orationis E gracia dicat. quare neq̄ verum ēt dicet aliquis, neq̄ non verum, & præter ens & non ens. quare ēt præter generationem & corruptionem trāsmutatio aliqua erit. Item in quibuscumque generibus negatio contrarium in ducit, in his ēt erit, vtp̄ta in numeris, nec impar, nec nō impar, numerus. sed impossibile est. ex definitione autem est manifestū. Item in infinitū procedet, et entia non solum sexquialtera, sed ēt plura erunt. rursus nanq̄ hoc negare erit ad affirmationem et F negationem. & hoc quicq̄ erit. substantia nanq̄ eius est alia quādam. Item, cū aliquo interrogāte, an album est dicat q̄ non, nihil aliud negauit nisi ipsum ēē, ipsum vero nō esse negatio est.

Et dignum est vt cogantur ad lucendum hoc, qui non dicunt ambigendo, sed diffusando sententiam, quod hoc non est verum, sed verū per hoc. & sicut prius fuit dictū, necesse

Metaphysicorum

- G** necesse est ut dicens hoc faciat omnia relativa ad existimationem, et sensum esse. Ergo non fuit aliquid, nec erit si aliquis prius non existimaverit. Et si res sunt iam generatae aut erunt, manifestum est quod non oia referuntur ad existimationem. Quoniam autem refertur unum ad unum, et ad terminatum, et ad idem, et similiter duplici, et aequale, et non refertur aequale ad duplici. Et cum hoc, si refertur homo, et existimans per illum ad suam existimationem ad illud, quod existimatur, et finxerunt ambo idem, tunc illud, quod existimas, non est homo sed existimatur per illum et. Et, si unaqueque res refertur ad illud, quod existimatur, tunc illud, quod existimatur, refertur et ad res infinitas in forma. Iste igitur est sermo noster in istis sermonibus suis, et quare sermo eorum est homini. Et, si est impossibile ut duo contradictoria vera
- I** insimul sint in eodem, manifestum est, quod impossibile ut contraria sint insimul in eodem etiam. alterum enim eorum est non esse. et non esse non est minus substantia, et non esse est negativum de aliquo genere terminato. Et si impossibile est dicere, quod affirmatio et negatio sunt insimul, recte videtur ut sit impossibile ut contraria sint insimul. Et forte dicetur aliquid ex utroque, et forte alterum eorum dicet modo simplici.
- Et etiam impossibile est ut aliquid sit inter duo contradictoria, sed necessario aut affirmativa, aut negativa altera earum erit de aliquo uno, postquam verum et falsum prius determinantur. Dicere enim quod ens non est, aut illud, quod non est, est, falsum: et dicere, quod illud, quod non est, non est, est verum. dicēs igitur quod hoc est, et non est, veritas est et falsitas: et dicēs hoc non dicis quod ens non est, neg. illud, quod non est. Et est si aliquid est inter contraria. v. g. l. pallidum inter album et nigrum. et hoc erit verum in homine. Quoniam secundum hanc dispositionem erit transmutatio. et videtur quod illud, quod transmutatur in bonum, aut hoc in eo, quod non est bonum. et hoc non est manifestum modo, quoniam non est transmutatio, nisi ad res oppositas in situ, et media etiam, si igitur medium fuerit secundum hanc dispositionem, tunc erit aliquid, quod transmutatur in album ex non albo. et hoc non videtur modo. Et etiam omne cogitatum, et intellectum aut affirmatur, aut negatur. et hoc manifestum est ex definitione, verum sit verum, aut falsum. quoniam, cum convenieris aut affirmativae aut negativae, erit verum: cum autem non convenieris erit falsum. Et etiam oportet ut illud sit in omni contradictione, si non fueris dictus sermo tantum. et si hoc, continget ut aliquis

A aliquis non veridicet, neq. credatur etiam. & erit hoc in ente & non ente etiā. & erit transmutatio alia à generatione & transmutatione. Et oportet ēt vt hoc sit in omnibus generibus, in quibus accidit cōtrarium ex negativa, v.g. in numeris, & vt in eis sit numerus, neq. par, neq. impar: quod est impossibile. Et est manifestum, quod de numero proceditur in infinitū, & erunt res non totum, neq. medietas tantum. Et cum queritur si est albu, et dicit quod nō est aliud, tunc dicit negativa, non quia est negativa, aut qua non est.

17 Et rectū est vt qui non dicit hūc sermonem propter dubitationes contingentes ei, & ambiguitatē, sed dicit proteruendo & cōtradicens, hoc non esse verum, vt cogatur ad dicendum impossibile cōtingens ei prius. D. dedit illud impossibile, & d. & sicut prius fuit dictū, &c. id est cōtingit enim dicēti hoc, vt omnia entia sint relata ad sensum, & ad cognitionem. & hoc intendebat, cum d. ad existimationē. D. d. Ergo nō fuit aliquid, &c. i. & cōtingit huic sermoni hoc, q. nūquam fuit aliquid, & nunq. erit, si aliquis prius nō existimauerit illud. & d. hoc, quia entia sū opinionem hanc non erūt prater existimaones hominum.

D. d. & si res sunt iā generate, &c. i. sed, quia manifestum est aliqua generata esse, & existētia extra animā, licet aliquis nunq. existimauerit in eis aliqua existimatione. manifestū est q. entia nō sunt existimationes.

tunc enī nulla generatio esset oīno: & tunc loquens loquendo, si aliquis nō existimaret ipsum esse, nō esset. D. d. Qm̄ aut̄ refert vñs ad vñs, &c. id est & ēt, si oīa entia sunt relatiua ad existimationes hominū, & relatiuum refert ad aliquid terminatū, necesse est vt hō, ad cuius existimationem referunt̄ entia, sit ens p se, & non relatiuum oīno. D. d. & cum hoc, &c. i. si igitur hō existimās non est ens p se, sed relatiuum ad suā existimationē, tunc ēt existimatio erit relata ad aliquā existimationem. & hoc procedet in infinitū. & hoc intendebat, cū d. Et si vnaqueq. rerū refertur, &c. D. d. Iste igitur est sermo, &c. i. istis igitur sermonibus cōtradicemus, & demonstrabimus causas erroris eorū. D. d. Et, si est impossibile, &c. i. cū manifestū est p se, & cōcessum apud negātes illud per istos sermones p̄dictos, manifestū est, q. impossibile est q. affirmatiua & negativa congregent̄ in eodē: ergo & impossibile est vt duō cōtraria congregent̄ in eodē. Et causa in hoc est, quia alterū duorū contrariorū est priuatio alterius. & istud, inquantū est oppositū enti, non est minus q. non esse, quod opponit̄ substantiz. Et in alia trālatione loco huius dicit: cōtrariorū aut̄ alterū est nō esse ad cōtradiCTORIORū, nō esse enim est substantiz. D. d. & non esse est negatiuum de aliquo genere terminato, i. & causa in hoc, q. istud nō est æquale ad nō esse, qd est in substantia, in hoc q. impossibile est vt sic cū illo, cuius est. D. d. & si impossibile est vt affirmatio et negatio, etc. i. quia contrariū est negatio p̄pria alicuius generis, sicut est dispō in priuatione substantiz. qm̄ quicquid negatur à specie,

Aliterum
duorū cō
trariorū ē
priuatio.
Idē. 2. Phy.
cā. 150. &
querit̄.

Metaphysicorum

E specie, in negatione simplici, negabitur a specie, scilicet negatione propria.

D.d. & forte, &c. i. sed forte utraq; inuenietur in eodem. & hoc erit in contrarijs habentibus medium, sed in potentia, sicut albedo & nigredo inueniuntur in pallore, sed nō in actu, nec perfecte. D.d. & forte alterum eorū dicitur modo simplici. i. & forte alterū inuenietur in re simpliciter, idest perfecte. & tunc nō inuenietur in eo alterū, nisi in diuersis tēporibus. Et in alia translatione loco totius istius est aliud manifestius sic: & si impossibile est ut insimul negetur, & affirmetur. impossibile est enim ut contraria sint insimul, sed qñq; hoc, & qñq; hoc. D.d. Et etiam impossibile est ut aliquid sit inter duo contradictoria, postq̃ inuenitur verū & falsum. i. quia definitio veri est illud, quod nō est falsum: & definitio falsi est illud, quod non est verum: unde manifestum est ex hoc, q̃ congregetur in eodem est impossibile. D.d. Dicere enim q̃ ens nō est, &c. idest & cum declaratu est, q̃ definitio veri ē diuersa à definitione falsi, tūc qui dicit in eo, quod est, q̃ non est, falsat, & qui dicit in eo, quod nō est, q̃ est, falsat etiam. Et intēdit, per verū esse, siue affirmatiuum siue negatiuū est, illud, quod est extra animam, sū q̃ est i. anima: falsum autem, si e converso. D.d. dicens igitur, q̃ hoc est & non est, veridicat, & falsat. i. cum impossibile est q̃ verum & falsum congregentur in eodem, tunc dicens in aliquo q̃ est hoc, aut nō est hoc necessario, aut veridicat, aut falsat. qm̃, si illud, quod veridicat, fuerit sū id, qd̃ est extra animam, siue esse siue non esse erit verum, sū aut falsum. D.d. & dicens

Vide. 1.
Phy. 4. 19.
12. & 6.
Phy. 32.

Hoc, non erit, &c. i. & qui hoc opinatur, non opinatur q̃ ens est nō ens, & neq; q̃ nō ens est ens. D.d. Et ēt, si aliqd̃ est inter contraria, sicut pallidum, &c. i. & si contraria habent medium, tunc inter hominē & non hominem erit medium. D.d. Qm̃ sū hanc dispositionem erit transmutatio, & c. i. & si inter hominē, & eius priuationem est medium: & opposita, inter quę est medium, sunt illa, quę transmutantur adinuicem, tūc erit transmutatio ex non esse in ē, v. g. ut sit transmutatio ex non bono ad bonum, & ex bono ad nō bonum. D.d. & hoc non est manifestum, & c. i. qm̃ cognitū est primū, q̃ transmutatio est ex oppositis, quorum utrūq; est ens, & quę maxime distant in esse, aut ex medijs, q̃ sunt inter illa. D.d. si igitur mediū fuerit sū hanc dispositionem, & c. i. si igitur medium fuerit inter affirmationem & negationem, tunc mutatio eius, quod mutat ad album, non erit ex albo, sed ex nigro, & ex priuatione albi. & hoc est impossibile, s. ut nō esse alteretur in esse, & esse in nō ē.

D.d. Et etiam of cogitarum, & c. i. & ēt manifestum est, q̃ omne imaginatum, aut affirmatur de eo aliquid, aut negatur de eo aliquid, aut ipsum affirmabitur, aut negabitur. D.d. & hoc manifestum est ex definitione. & c. i. & manifestabitur ex definitione veri & falsi q̃ non habent medium. D.d. qm̃, cum conuenierit, & c. i. qm̃, cum conuenierit affirmatiue, aut negatiue, illud, quod est extra animā, erit verum: & si non conuenierit, erit falsum. D.d. Et ēt oportet ut illud sit in omnibus, & c. idest, & ēt si fuerit necesse ut inter contradictoria sū affirmationem &

Cognitū
primū, q̃
transmuta-
tio ē ex op-
positis
ex medijs
inter opā
Idē. i. Ph.
2. 4. 1. v. 10.
ad 10. Idē
1. de Gen.
10. Idē.
Met. 2. &
2. de Al.
cō. 4. 4. 1.
Phy. 3. &
1. Meta.
rex. cō. 6.
M

nega-

Inueni
in ali
no natu
fr si iue
in quo
rius, &
podā nō
& l. Cō
19 & l.
M. l. c. 8.

A negationem sit medium, oportet ut hoc sit in omnibus contradictorijs. quod enim inuenitur in aliquo naturaliter, nō inuenitur in quodam eius, & quodam non: nisi hoc sit verbi tantum, non ratione. Deinde d. & si hoc, continget ut aliquis non veridiceret, &c. i. & si contradictoria habeant medium, continget ut nullus homo veridiceret in altero contradictoriorum & falsetur in altero. sed potest falsare in ambobus, sicut in duobus oppositis, quæ habent medium. Deinde d. & erit transmutatio alia à generatione & corruptione.

B ne. i. & continget secundum hoc ut alia transmutatio sit a transmutatione, quæ dicitur generatio, & vniuer saliter ab alijs quatuor transmutationibus. & in alia translatione est inter generationem & corruptionem. Deinde d. Et oportet etiam ut hoc sit in omnib⁹ generibus, &c. i. & contingit secundum hanc dispositionem, ut inueniatur inter contraria, quorum vnus est vis affirmatiua, & negatiua, adeo quod inter parem & imparem sit numerus neuter. Deinde d. Et est manifestum, &c. i. & hoc est impossibile: quoniam,

C si inter parem & imparem fuerit numerus, tunc ille numerus diuidetur in parem & imparem. Inter quos erit numerus neuter. & similiter ille neuter diuidetur, & sic in infinitum. Deinde d. & erunt res non totum, neque medietas tantum. & in alia translatione sic: & non erit numerus medietas totius tantum, nec alij modi etiam, & iste sermo est difficilis ad intelligendum. Et per hoc intendit, ut mihi videtur, quod secundum hunc sermonem contingit ut natura numeri diuidatur in infinitum,

sicut quantitas continua diuiditur in medietatem, & cum posset fuerit aliquod totum continuum, diuidetur in duo media, & vtraque medietas illarum diuidetur etiam in duo media, & sic in infinitum. & est manifestum, quod numerus nō diuiditur sic semper. hoc enim non inuenitur nisi in continuo. D. d. Et cum quæritur, si est album, &c. i. & ille, à quo quæritur in aliquo, quod est album, & dixerit quod non est aliud, concedit quod non est aliud ab albo. & ista est confessio, quod affirmatiua, & negatiua nō habent medium.

Aduenit autem quibusdam **B** opinio ista, sicuti cæteræ quæque præter communem opinionem sunt. cum enim non possint contentiosas rationes soluere, cedunt rationi, assentiuntque verum esse quod syllogizatum est. Quidam itaque ob talem causam dicunt. quidam vero, propterea quod omnium causam quærunt, principium vero ad hos omnes ex definitione. sit autem definitio ex eo, quod necessarium est aliquid eos significare. ratio enim cuius signum est nomen, definitio sit. Videtur autem Heracliti quidem opinio, omnia esse & non esse dicens, vera omnia facere. Anaxagoræ vero, esse aliquod contradictionis medium, quare omnia falsa. cum enim miscentur, neque bonum, neque non bonum est illud mi-

stum. quare nihil est dicere verum.

Metaph. cū cō. Auct. N

F
R6, cui⁹ si
gnū ē no-
men, ē de-
finiō.

documē-
tum.

Metaphysicorum

G Contra eos, qui omnia falsa, aut qui omnia vera esse dicebant. Et contra eos etiam, qui omnia quiescere, aut moveri dicebant.

Cap. 6.

His autē determinatis, manifestum ē q̄ illa quoq̄, quæ vno modo, & de oibus dicuntur, possibile est esse, vt quidam aiunt. quidā q̄dem, nullum dicentes verum esse. nihil. n. prohibere ita cuncta esse aiunt, vt diametrum cōmensurabilem esse: quidā vero oīa vera. ferē. n. rationes eorū eadem, quæ & Heracliti sunt. Qui. n. dicit q̄ oīa vera & oīa falsa, etiam separatim vt tanq̄ harū orationum dicit. quare, si hæc impossibilia sunt, illa quoq̄ impossibilia esse necesse est. Itē patet q̄ cōtradictiones sunt, quas non possibile est simul veras esse, neque falsas: et si id videri possit magis contingere ex iā dictis. Verū ad oēs tales orationes petere oportet, vt in superioribus sermonibus dictū est, non si sit aliqd aut non sit, sed si aliquid significat. quare ex definitione disputandum est accipientibus quid verum quidue falsum significat.

Et cōtingit ista existimatio hominibus sicut alia opiniones mirabiles. quia non potuerunt dissolvere sermones aduersariorū, & ideo dixerunt sermones illorum, & verificauerunt argumentationes illorum. Quidam igitur dicunt istos sermones propter istam causam.

Quidam, quia querunt rationē in omnibus rebus, & principium in omnibus istis rebus eris ex definitione. et definitio est illa, quæ significat rem necessario. & definitio est illa ratio, quam nomē significat. Et videtur quod sermo Heracliti affirmat quod omnia sunt vera, & quod non omnia sunt vera. Sermo autem Anaxagoræ affirmat aliquid esse inter duo extra contradictoria. omnia igitur sunt falsa. quoniam, cum admiscetur, mixtum non eris bonum, neque non bonum. ergo impossibile est vt aliquid dicatur vere. Et, cum ista sint distincta, declaratum est quod impossibile est vt res sint illa, quæ dicuntur eodē modo, & neq̄, quæ dicuntur de omni, sicut quidam dixerūt. quidā enim dixerunt quod nihil est verum, & nullum, Album in Græco. isti sermones sunt sicut sermones Heracliti. Qui enim dicit eos esse veros et falsos. non diuidit inter istos duos sermones, & dicit vtunque esse. & cum illa impossibile est vt sint ista, & manifestum est quod impossibile ē. Et hoc declarabitur etiam ex hoc, quod contradictoria sunt illa, quæ impossibile ē vt sint insimul vera, aut falsa oīa: et si existimetur ex predictis hoc esse impossibile. Sed oportet vt sint contradictiones super oēs, quæ sunt, sicut isti

A isti secundum quod predictum fuit in sermonibus predictis aliquid esse non esse, sed significat aliquid. Et tunc disputabimus cum eis ex definitione, cum inuenimus quid significat verum.

18 Id est, & accidit ista existimatio mirabilis quibusdā hominibus, sicut accidunt aliz opiniones mirabiles, q̄ nō existimātur dici ab aliquo homine. & ex hoc, q̄a non potuerūt dissoluere q̄ōnes hominum querētium & dicentium hanc opinionē

B esse, & ideo dixerunt sermones eorum. i. & ideo opinati sunt hāc opinionem, & studuerunt in confirmādo & verificando argumētationes eorum. Deinde. d. Quidā igitur dicunt, etc. i. quidam igitur dicebant istos sermones propter dubitationes cōingentes eis. & quidā ppter hoc opinabātur q̄ necesse est, si verum sit, ut oīa habeant definitiones naturales: & cū uiderunt q̄ sensibilia non habent definitiones naturales, negant sciam. & innuit Heraclitū. D. d. & principium in omnibus istis reb⁹ erit ex definitione. i. & principium disputationis cū istis in omnibus istis sermonibus erit ex verificatione definitionum, s̄m q̄ res diuersę habent diuersas definitiones. quoniā, si hoc concesserint, destruetur sermones eorum. &, si hoc non concesserint, disputatio cum eis destruetur. quoniā, si definitiones nō sunt, nomina non erunt. & sic auferretur sermo. D. d. & definitio est illa, &c. i. & definitio est illa, q̄ significat illud, quod nomē significat. sermo. n. qui significat illud, est definitio necessario. & hoc est in speciebus

& non in indiuiduis, & d. hoc ad declarandum q̄, cū fuerit concessum, q̄ species habent nomina propria, continget vt habeat definitiones proprias, & necessarias. &, cū ita fuerit, definitio affirmatiua erit alia ā definitione negatiua. & ideo impossibile est vt affirmatiua & negatiua sint idem, & vt quidlibet sit in quolibet: quemadmodum impossibile est etiam vt oēs scientię sint falsę. non. n. omnia sunt semper in transmutatione, sicut sinxerūt existimātes q̄ nulla res habet definitionē necessariā ppter hoc, q̄ semper sunt in transmutatione. D. d. Et videtur q̄ sermo Heracliti, &c. id est, & videtur q̄ sequitur ex sermone Heracliti, in quo dixit, q̄ omnia sunt semper in transmutatione, q̄ oēs sermones sunt veri, & oēs etiā sunt falsi, non tamē q̄ oēs sunt falsi, sicut singebat Heraclitus. transmutatione. n. media est inter esse & non esse. & ideo transmutatum pōt dici ens & non ens, & etic ens & nō ens in simul. morus. n. cōponitur ex esse & nō esse, & idem describit sic, motus est pfectio eius, quod est in potētia, in eo q̄ est in potentia. D. d. Sermo autē Anaxagorę, &c. i. quia medium est neutrum extremorum, & Anaxagoras dicebat mixtum esse quod non est ens neq; non ens, videbatur dicere medium inter ens & non ens. D. d. omnia igitur sunt falsa, &c. i. qm affirmatiua & negatiua falsant in simul in mixto, quāpropter oēs existimationes erunt falsę. D. d. Et, cū ista sint distincta, &c. i. declarātū est igit q̄ impossibile est vt res sint particulares aut vles, sicut quidā dicebāt, q̄ nulum eorum est verum. & q̄ omnia sunt falsa. Et inuenim⁹ in vno loco

Transmutatio est media inter esse & non esse. Morus cōponit⁹ ex esse & nō esse. t. Ph. t. c. 6.

Metaphysicorum

G aliter in alia translatione sic, illa autem omnia sunt vera, id est declaratum est igitur, quod sermo dicentis, quod omnia sunt falsa est falsus: & similiter sermo dicentis, quod omnia sunt vera. Et videtur mihi, quod diminuitur etiam à libro hoc, scilicet quod cum falsum est omnia esse falsa, & omnia esse vera: ergo falsum est dicere omnia esse falsa & vera in simul: sicut sermo Heraditi. D. d. Qui enim dicit, &c. i. qui enim dicit hoc, congregat duos sermones, & non reputat eos esse contrarios. D. d. & cum illa impossibile est, &c. id est impossibile est ut vera sint falsa. vel contra. D. d. Et hoc declarabitur etiam, &c. i. & dicere in eis, quae sunt vera & falsa in simul, declarabitur ex hoc, quod diximus, & declarauimus quod duo contradictoria diuidunt verum & falsum, & quod necesse est ut alterum sit verum & alterum sit falsum: licet existimetur de praedictis dubitationibus hoc esse possibile, scilicet ex dubitationibus dicentium quod omnia contradictoria sunt vera. D. d. Sed oportet ut sint, &c. id est sed oportet, cum voluerimus disputare cum istis in istis tribus opinionibus, ponere cum eis pacta, quae aut negabunt, aut sustinebunt, sicut fecimus prius querendo ab eis, utrum dicere in aliquo quod est & quod non est, utrum scilicet alterum istorum dicere significet intentionem, quae habet definitionem aliam à definitione intentionis, quam significat alterum, aut neutrum significet intentionem. Si igitur concesserint, quod significant aliam intentionem, queremus ab eis de illa intentione, & disputabimus cum eis, & ideo dixit: sed significat aliquid, &c. i. cum igitur concesserint quod dictiones significant

res terminatas, disputauimus cum eis de definitionibus, scilicet de definitionibus veri & falsi.

† { Si autem nihil aliud est, quod verum est affirmare, aut quod negare falsum est, } impossibile est omnia falsa esse. necesse est enim alteram contradictionis partem veram esse. Item, si omne aut affirmare, aut negare necesse est, impossibile est utraque falsa esse. altera enim contradictionis pars falsa est. Accidit autem, quod etiam publice fertur, his omnibus orationibus eas se

† Si autem nihil aliud verum significat, quod affirmare, vel negare & falsum est.

H ipsas perimere. quae n. omnia vera dicit, contrariam quoque sibi orationem veram facit: quare sua ipsius non veram. contraria namque, dicit eam non esse veram. quae vero omnia falsa, & haec seipsam. Quod si excipiant illa quidem contrariam, quod sola non vera est, haec vero seipsam, quod sola non falsa, nihilominus infinitas accidit eis petere orationes veras, & falsas. qui enim dicit veram orationem esse veram, consentit huic, quod vera est. hoc vero in infinitum procedet. Clarum autem est, quod nec illi, qui omnia quiescere dicunt, verum dicunt, nec quod omnia moueri. Etenim, si omnia quidem quiescunt, semper eadem vera, & falsa erunt. apparet autem hoc transmutari. qui enim hoc dicit, aliquando ipse non erat, & rursus non erit. Si vero omnia mouentur, nihil erit verum. cuncta ergo falsa. sed demonstratum est hoc impossibile esse. Itaque necesse est

L ipsas perimere. quae n. omnia vera dicit, contrariam quoque sibi orationem veram facit: quare sua ipsius non veram. contraria namque, dicit eam non esse veram. quae vero omnia falsa, & haec seipsam. Quod si excipiant illa quidem contrariam, quod sola non vera est, haec vero seipsam, quod sola non falsa, nihilominus infinitas accidit eis petere orationes veras, & falsas. qui enim dicit veram orationem esse veram, consentit huic, quod vera est. hoc vero in infinitum procedet. Clarum autem est, quod nec illi, qui omnia quiescere dicunt, verum dicunt, nec quod omnia moueri. Etenim, si omnia quidem quiescunt, semper eadem vera, & falsa erunt. apparet autem hoc transmutari. qui enim hoc dicit, aliquando ipse non erat, & rursus non erit. Si vero omnia mouentur, nihil erit verum. cuncta ergo falsa. sed demonstratum est hoc impossibile esse. Itaque necesse est

est

A est ens trāsmutari. ex aliquo nā-
que ad aliquid transmutatio. At
vero nec omnia quiescunt, aut
mouentur aliquando, semp ve-
ro nihil. Est enim quidā, quod
semper mouet ea, quæ mouen-
tur. & primum mouens, ipsum
immobile est.

Dicamus igitur, quid non est
verum aliquid, nisi quod, cum as-
firmatiua sit vera, & negatiua
sit falsa, impossibile est igitur vt
omnia sint falsa. quoniam necesse
vt alterum duorum extremorum
contradictionis sit verum. Et etiā,
si affirmatiua & negatiua dicun-
tur de omnibus rebus necessario,
necesse est vt non omnia sint vera.
quoniam alterum duorum extre-
morum contradictorie est falsum.
Ablatio in Græco. Et in alia tran-
slatione inuenitur loco huius dimi-
nuit sic. Sed qui dicit contraria eē,
existimat quod omne, quod dicit,
est verum, & quæ sunt contrario-
rum omnia sunt falsa. & ipse ve-
ridicat se. Si ergo destruuunt sermo-
nes contrarios, necesse est sermonē
non esse: & ipse affirmat suū ser-
monem, qui non est falsus. & hoc
quod accidit non est diminuens, si
fuerit quesitum ab eis omnia infi-
nita vera & falsa. & qui dicit in
sermone quod est verum, illud quod
dicit, est verum. & hoc procedit
in infinitum. Manifestum est igitur

tur, quod neque qui dicit quod om-
nia sunt vera, dicit verum, neque
qui dicit quod omnia mouentur.
Quoniam, si omnia mouentur, &
semper sunt idem, quoniam vide-
tur hoc trāsmutari, & ille, qui
dicit quod non, quia dicimus quod
non est, erit. Et etiam impossibile
est qui dicit quod omnia, & nihil
est verū. omnia igitur sunt falsa.
Et etiam declaratum est hoc esse
impossibile. necesse est enim ens
trāsmutari, & trāsmutatio est
ex aliquo. Neque, si etiam quie-
scant, & mouentur. Et post al-
bum in Græco.

Dicit: & cum conuenerint no- 29
biscum in hoc, q̄ nomen contrario-
rum significat aliquid terminatū,
& est q̄ verum sit illud, cui opponi-
tur falsum, dicemus eis nihil aliud
est verum, nisi q̄, cū affirmatiua fue-
rit vera, negatiua erit falsa: quoniā
impossibile est esse alicuius, & non
esse congregari in simul in eodem
tempore. Deinde dicit: impossibile
est igitur, vt omnia sint falsa, &c. i. ¶
impossibile est igitur dicere, q̄ om-
nes sermones sint falsi. alterū enim
extremorum contradictoriū necesse
est vt sit verū. Deinde dicit: Et etiā,
si affirmatiua & negatiua, &c. i. sed
q̄ opinatur q̄ omnia opposita sunt
vera, opinatur cum hoc q̄ contradi-
ctorium istius est falsum. & cū hoc
etiam credidit, q̄ omnia opposita
sunt vera: ergo contradicit sibi in ser-
mone dicenti quod omnia opposi-
ta sunt vera. oppositum. n. istius nō
est verū apud ipsum. Deinde dicit.

Metaphysicorum

G Si ergo destruunt, &c. i. si ergo dicentes, quod omnia opposita sunt vera destruunt sermonem oppositū istī, & est, quod nihil est verum, manifestum est quod sermo, dicēs quod omnia sunt vera, non est verus. dicēs enim quod omnia opposita sunt vera, aut falsa, non confirmat suum sermonem, nisi per hoc, quod sermo oppositus istī est falsus. Et hoc intēdebar, cūm dicit quoniam qui affirmat suum sermonem, secūdum quod est nō falsus. i. quoniam qui verificat suum sermonem, non verificat illum, nisi per hoc, quod est falsus. qui enim ponit quod omnia opposita sunt vera, accidit ei vt non omnia sint vera. & qui ponit quod omnia sunt falsa, accidit ei vt non omnia sint falsa. D. d. & hoc, quod accidit, non est diminutēs, &c. idest, & quod accidit istis hominibus de hoc, quod concedunt contradictorium eius, quod posuerūt, non prohibet, cūm quæsitum fuerit ab eis de definitione veri, vt cedant sermones oppositos esse veros, & falsos infinitos. Deinde declarauit quomodo cōtingit eis hoc de definitione veri, & d. & qui dicit in sermone, &c. idest, quoniam qui opinatur in aliquo sermone q̄ est verus, opinatur quod ista opinio est vera, & opinatur in ista secunda opinione, quod est vera, & sic in infinitum, & vnaquæque istarum opinionum quod est vera, & quod oppositum vniuscuiusq̄ est falsum opinatur enim sermones falsos esse infinitos, cum hoc quod opinatur q̄ omnes sermones sunt veri. & hoc est valde improbabile, & impossibile. D. d. Manifestum est igitur, &c. i. & manifestum est, q̄ neque dicens quod omnia opposita sunt vera, quia omnia entia sunt quiescentia, dicit verum, neque dicens quod omnia sunt falsa, quia omnia mouentur, dicit etiam verum. D. d. Quoniam, si omnia mouentur, & semper sunt idem. i. & qui dicit quod entia sunt semper, non est verum, dicens quod omnia sunt vera. quoniam entia semper videntur quandoq̄ vera, cūm fuerint in aliqua dispositione, & quandoque falsa, cūm fuerint in alia dispositione. Deinde dedit causam in hoc, & d. quoniam videtur hoc trās mutari. idest quoniam istæ res particulares transmutantur semper ab vna dispositione in aliam. D. d. quia dicimus quod non est, erit. i. quia videmus multa, in quibus dicimus aliquando, quod non sunt, deinde tamen erunt. D. d. Et etiam impossibile est, &c. i. & neq̄ est etiam verus sermo dicentis q̄ omnia opposita sunt falsa, quia omnia sint mota. D. d. Et etiam declaratum est quod hoc est impossibile. i. & causa in hoc est, s̄ impossibile vt omnia sunt mota: quia transmutatio erit ex aliquo quiescente, & in aliquod quiescens, s̄ transmutatio recta. D. d. Neque, si etiam quiescant, & mouentur. neque est verum etiam vt omnia entia moueantur quandoque, & quiescant quandoque. & intendit quod quædam sunt talia, & quædam sunt quiescentia semper, & quædam mouentur semper. & hoc manifestum est in scientia Naturali. & sic completus est Quartus tractatus.

8. Ph. 22
cō. 11. 12
ad 17.

Arist.

Liber
ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM

LIBER QVINTVS,

Cum Auct. Commem.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vltica nonnullorum nom-
inum multipliciter dictorum significatio-
nes distinguuntur.

De Principio. Cap. I.

B Rincipiū, hoc qui-
dē dicitur illud rei,
ā quo quis primū
mouetur, vtrūta
magnitudinis, &
vix, hinc quidem hoc princi-
piū est. Ex opposito vero aliud
principiū est, illud, vnde quod-
que optime fiat, vt doctrinā, nō
ā primo, ac rei principio aliqua
do inchoādum est, sed vnde qd
facilius discat. Aliud autē, ā quo
primo inexistente fit, vt nauis
carina, & domus fundamentū,
animalium quoq; quidam cor,
quidam cerebrum, quidā quod
cūq; tale cōtingit, putat. Aliud
vero, ā quo primo nō inexisten-
te fit, & ā quo primo natura a-
ptus est motus, & transmutatio
inchoari. vt ples ex patre & ma-
tre, & bellū ex cōtumelia. Aliud
porrō id, ad cuius electionē mo-
uentur quā mouentur, & mutā-
tur quā mutantur, quemadmo-
dum ciuitatum, principatus, po-
tentiz: regna, & tyrannides

100
principia dicuntur etiam artes, D
& ex his maxime architectoni-
ca. Item vnde primum res co-
gnita est, illud quoque princi-
pium rei dicitur. vtrūta demō-
strationum suppositiones. To-
ties autem causae quoque dicun-
tur. omnes nanque causae prin-
cipia. Omnibus igitur princi-
pijs commune est esse primum,
vnde aut est, aut fit, aut cognō-
scitur. Horum vero quaedam in-
trinsecus, quaedam extrinsecus
sunt. Quare natura quoq; prin- E
cipium est, & elementum. mēs
etiam & electio, & substantia, &
qā cuius causa. multis etenim
& cognitionis, & motus princi-
pium ipsum bonum, & malū.

*initium dicitur illud, ex quo
prius mouetur aliquid. v. g. prin-
cipium longitudinis. Et dicitur
etiam illud, ex quo melius est ali-
quid fieri. v. g. doctrina. quoniam
forte nō recipitur de principio rei,
sed de illo, de quo facilius est disci-
plina. Et dicitur etiam illud, ex F
quo prius fit res, & est in re. v. g.
fundamentum, nauis, & domus,
& sicut quidam dicunt cor in ani-
mali, & quidam cerebrum, &
quidam aliud secundum existi-
mationem vniuscuiusque. Et di-
citur etiam illud, ex quo fit res
prius, * & est in re, ex qua fit<sup>a. l. & nō
est in re.</sup>
initium motus, & transmuta-
tionis, v. g. filius a parentibus, &
les ab odio. Et dicitur etiam illud,*

N iiii pro-

Metaphysicorum

G propter cuius voluntatem mouetur quod mouetur, & transmutatur quod transmutatur. V.g. dominium in ciuitatibus & regnum, quæ dicuntur esse principia. & similiter in artificijs, & maxime in principijs artificiorum. Et dicitur initium etiam illud, ex quo res fitur primo. V.g. præpositiones in demonstratione. Et similiter dicitur causa etiam. omnes enim causa sunt principia. Et omnia principia habent aliquid commune, quod est primum, & sciendum est quomodo est, & quomodo erit. Et quedam principia sunt in rebus, et quedam extra res. Et similiter natura est principium, & elementum etiam. & cogitatio. & voluntas, & substantia, & illud propter quid, & bonum & largitas est principium plurimum, & cognitio, & motus etiam.

I
Intelectio.

Intendit in hoc tractatu distinguere significationes nominum secundum intentiones considerandas in hac scientia. & omnia ista nomina dicuntur secundum relationem ad vnum quid modis diuersis. & ideo expositio istorum nominum est pars istius scientiæ per se, non sicut consuetudo est in scientia Naturali, scilicet exponere nomina in quaestione, ad quæ hoc pertinet. quoniam distinctio nominum fuit illic solummodo ad distinguendum intentionem quaesitam ab alia intentione: hic autem est ad numerandum ea, de quibus considerat ista scientia.

Consyderatio igitur de nobis R est de genere considerationis in modis subiecti, in quo considerantur scientia: & ideo oportet poni per se. Et, cum hoc latuit Nicolaum, videbitur quod melior ordo est in hac scientia exponere nomen apud considerationem de intentione illius nominis, non ut ponatur pars istius scientiæ per se, sicut latuit illud dispositionis, & ordo sermonum logicorum in hac scientia, sicut diximus in tractatu Tertio. Et quia ista scientia primo & principali considerat de principij entis, secundum quod est ens, incipit distinguere secundum quod quatuor modos dicitur principium, ut sit declaratum ei primum, a quo deriuatur hoc nomen ad alia, & quia initium est ex principio, diuisit initium loco principij, & dicit. Initium dicitur, &c. i. & illud, ex quo fit initium transmutationis, quod dicitur principium, dicitur multis modis dicitur. n. illud, ex quo fit initium motus localis in longitudine: & sicut dicitur, quod initium motus augmenti prius erit ex magnitudine in longitudinem, deinde in latitudinem, deinde in profundum. D. d. Et dicitur etiam, &c. i. & initium transmutationis, ex quo fit, non erit ex illo, quod est principium illius rei, sed ex illo, ex quo fit facilius. ver. g. principium doctrinæ. est enim in scientijs aliud ab eo, quod est in rei veritate principium, sicut Aristoteles fecit in multis libris. D. d. Et dicitur etiam, &c. i. & dicitur initium prima pars generata in aliquo eorum, quæ generantur ex partibus diuersis. ver. g. quoniam initium parietis est fundamentum: & initium naui est lignum curuatum: & principium animalis est primum membrum generatum in eo. ver. g. cor,

Quod est
per se
ad alia
scientia
etiam
de nobis
sit conue
nienter
loquitur
fuit Nico
laus per
tertiu.

Met
cō. 1.

Quare in
cipere i
distinguit
principia

M
Principij
doctrinæ
scientiæ
aliud ab
eo, quod est
principium
in rei veritate.
Idem. Phys.
cō. 2.

A cor, aut cerebrum, aut aliud. & commune est huic principio hoc, quod est principium fm elementū, scilicet illud, ex quo fit principium rei: & primū, ex quo fit principium transmutationis, scilicet motus localis, & cremētū, & alterationis. Et cum induxit modos principiorum, ex quibus est res in substantia & accidēte, incipit dicere modos principiorum agentū. & dixit: Et dicitur etiam, &c. i. & dicitur principium generās & agens: & est illud, a quo trinitium generationis rei, quousq; generatio perficitur. v.g. generatio filij a parentibus, & hinc a diuersitate opinionū, & vlt ista causa est agens & mouēs. Et in exemplari inuenitur, & est in re: & videtur mihi qd est error scriptoris, & debet legi & non est in re. Et si non est hic error, tunc forte dixit hoc, quia est dispositio isti* causę in rebus naturalibus, scilicet qd non est extrinseca ab eis. ver.g. lemen maris & scēminę in speciebus generabilibus: in artificialibus autē & voluntarijs extra rem. sed vniuersali pater & mater sunt causę extrinsecę remote: pater tanq̃ agens, & mater tanq̃ materia. D. d. Et dicitur etiam illud, &c. i. & dicitur etiam principij causa finalis. & ista causa etiā est in natura, & est illud, propter quod fit generatio. & descripsit ipsum in rebus voluntarijs, quia in eis manifesta est magisq̃ in naturalibus. D. d. & similiter i artificijs, &c. i. & istud principium quęsitum est in artificijs: & maxime in initio introit* in artem. quoniam illud, quod homo inuenit apud strotum in artificio, nō inuenit ipsum primo nisi ppter finē. deinde illud, quod post inuenietur, non inueniet nisi propter il-

lud, quod primo fuit inuentū propter finem. Illud igitur principium est principium inuentionis & generationis in rebus artificialibus & naturalibus. D. d. Et dē introitū, &c. i. & hoc nōmē principium etiam dicitur de principio doctrinę, v.g. de propositionib* in demonstratione. & istud est aliud a principio, quod est principij doctrinę. istud. n. est principij scientiarum quęsitū in arte: prædictum autē est principium disciplinę artis, fm qd addiscitur. & vniuersaliter of principium aut est principium in arte, aut est principium in esse. & in quibusdam artibus accidit vt principium essendi sit idem cum principijs doctrinę, & in quibusdam nō, vt determinatum est in alijs locis. D. d. Et sifr dicitur, &c. idest sifr hoc nomen causa dicitur de oibus rebus, de quibus dixim* qd hoc nomen principium dicitur de eis. D. d. & omnia principia, &c. i. & oia, quę dicuntur de principio, dicuntur fm comparisonem ad aliquod principium in eis, quod est dignius dici principium q̃ illa. sed comparatio ad illud principij est modis diuersis fm propinquum & remotum, sicut est dispositio in hoc nōsens. D. d. & sciendum est quō est, & quomodo erit & istud principij intenditur ad sciendū in hac sciētia quomodo est in se, & quomodo est primū. & istud principium est causa finalis. omnes enī causę nō sunt principia, nisi propter istud primū. D. d. Et quędā principia sunt in rebus, &c. i. & principiorum quędam sunt i re. v.g. vt forma & materia, & quędā extra re, vt agēs, & finis. D. d. & cogitatio, & voluntas, &c. i. & oia ista sunt principia eorū, quorū sunt prin-

a. l. doctina.

E In quibusdā artib* accidit vt principij essendi sit idem cum principijs doctrinę. v. g. de propositionib* in demonstratione. & istud est aliud a principio, quod est principij scientiarum quęsitū in arte: prædictum autē est principium disciplinę artis, fm qd addiscitur. & vniuersaliter of principium aut est principium in arte, aut est principium in esse. & in quibusdam artibus accidit vt principium essendi sit idem cum principijs doctrinę, & in quibusdam nō, vt determinatum est in alijs locis. D. d. Et sifr dicitur, &c. idest sifr hoc nomen causa dicitur de oibus rebus, de quibus dixim* qd hoc nomen principium dicitur de eis. D. d. & omnia principia, &c. i. & oia, quę dicuntur de principio, dicuntur fm comparisonem ad aliquod principium in eis, quod est dignius dici principium q̃ illa. sed comparatio ad illud principij est modis diuersis fm propinquum & remotum, sicut est dispositio in hoc nōsens. D. d. & sciendum est quō est, & quomodo erit & istud principij intenditur ad sciendū in hac sciētia quomodo est in se, & quomodo est primū. & istud principium est causa finalis. omnes enī causę nō sunt principia, nisi propter istud primū. D. d. Et quędā principia sunt in rebus, &c. i. & principiorum quędam sunt i re. v.g. vt forma & materia, & quędā extra re, vt agēs, & finis. D. d. & cogitatio, & voluntas, &c. i. & oia ista sunt principia eorū, quorū sunt prin-

F Oēs causę nō sunt principia, nisi ppter primū principij. v. g. de materia. c. 4.

ā agens
ē extrin-
seca i reb*
naturalib*
sed i ar-
tificialib*
ē causa
ē, et mō-
dū ma-
terię.

de cal-
c. 31. l.
vii.

Metaphysicorum

G principia extrinseca ab eis, & intendit, per substantiam formam generatam sibi similem in specie. & intendit per largitatem & bonum, & per illud propter quid idem. i. principium finale: sed tamen non sunt synonyma simpliciter.

De Causa. Cap. 2.

Vide hæc
eandem. 1.
Ph. tex. 18.
& inde.
Vide A-
uer in E-
p. 1. 1.

Causa vero vno modo dicitur, ex qua inexistente aliquid fit, vt res statua, & argentum pateræ, & horum genera. Alia vero forma, & exemplar. hæc autem est ratio ipsius quid erat esse, & horum genera. vt ipsius diapason, duo ad vnũ, & simpliciter numerus, & partes, quæ in ratione sunt. Item, vnde principium mutationis primum, aut quietis. vt qui consuluit causam, & pater proles, & simpliciter faciens eius, quod factum est, & transmutatiuum transmutati. Item vt finis. hæc autem est cuius causa. vt ambulandi. sanitas. propter quid. n. ambulat, dicimus vt sanetur. & cū ita dicamus, putamus causam reddidisse. & quæcūq; inter illud mouens, & finem media fiunt. vt sanitatis, attenuatio, purgatio, medicamenta, aut instrumenta. omnia etenim hæc finis gratia sunt. differunt vero abin vicem, eò qd hæc quidem instrumenta, illa vero vt opera sunt. Causæ itaque ferè toties dicuntur. At, cū multifariam causæ dicantur, accidit multas quoq; eiusdem non secundum accidens causas esse, vt statua & ars sta-

tuaria, & ipsum res, nō sū aliud **K** quippiā, sed prout statua est: nō tñ eodem mō, sed hoc quidē vt materia, illa vero vt vnde motus. Et inuicem causæ esse, vt laborare bonæ habitudinis, hæc vero laborādi. non tamen eodē modo: sed hæc quidem, vt finis, illud vero vt principium motus. Itē, idē aliqñ contrariorū causa est. quod. n. cūm adsit, alicuius causa est, idē cūm absit, causam contrarij nonnumquā dicimus. vt absentia gubernatoris, naufragij, cuius præsentia, & salutis **L** cā erat. ambæ at, & pñentia & pñuatio, tanq̃ mouentes cā sunt.

Causa dicitur secundum unum modum illud, ex quo fit aliquid, & est in eo, vt cuprũ in idolo, & argentum in annulo. Et dicitur alio modo forma & exemplar. & hoc significat esse alicuius & generis eius. sicut proportio duorũ ad vnũ attribuitur ad diapason, & similiter omnes numeri, & partes definitionis. Et etiam dicitur alio modo, secundum quod est principium transmutationis & quietis primo. sicut dicitur quod ambulatio est causa agens sanitatem, & pater filij, & vniuersaliter agens acti, & transmutans transmutati. Et etiam dicitur alio modo tanquam complementum, & hoc est, propter quid fit aliquid. v.g. quod sanitas est causa ambulationis. Si igitur q̃ situm fuerit a nobis quare ambulamus,

Causa
dicitur
libi
inuicem
ca
sas
elle.
Idem
quādo
contrari
rum
ca
sa
est.

A Locus, dicemus ut sanemur. & hoc dicto, videmus nos reddere eam necessario. & similiter alia, propter quod sit complementum per motum alterius, & est medium. si cuius dicitur, quod causa sanitatis est dieta, et ieiunium, aut medicina, aut instrumenta. oia. n. ista adiuvant ad quendam complementum. & differunt, quoniam quodam sunt tanquam instrumenta, & quadam tanquam actiones. Et causa dicitur igitur in maiori parte de istius modi. Quia igitur causa dicuntur multis modis, accidit ut plures causa sunt eiusdem, sed modo accidentali. v. g. idoli ari idolorum est causa, & cuprum etiam, & non per aliud, nisi per hoc, quod est idolum: sed non est eodem modo, sed alterum est ut materia, alterum ut illud, ex quo fit motus. Et exercitium, & sanitas suppositus adiuvantem. exercitium. n. est causa sanitatis, & sanitas est causa exercitii: sed non eodem modo, sed hoc tanquam complementum, & hoc tanquam principium motus. Et etiam erit eadem causa rerum contrariarum. v. g. illud, quod cum fuerit praesens, causa alicuius, et cum fuerit absens, illud idem forte erit causa contrarii. v. g. quoniam absentia gubernatoris navis forte erit causa destructionis eius, et praesentia eius causa salutis illius. et haec ambo. s. praesentia et absentia sunt causa tanquam motus.

Dicit, quod causa dicitur de materia D sicut dicitur quod cuprum est causa idoli. 2 Et dicitur de forma, & exemplari. D. d. & hoc significat esse alicuius, & genera illius, i. & ista causa est, quod signat formam propriam rei, & formam suorum generum. D. induxit exemplum formae, quod Vide. 2. 1. h. 2. 8. est genus, & d. sicut proportio, & c. i. & forma, quod est forma generis, est sicut proportio duorum ad unum. est. n. tanquam genus ad diapason, ut declaratum est in musica. D. d. & similiter omnes numeri, & c. i. & similiter numerus est forma universalis partium numerorum, & similiter definitio est generatio specierum definitionum. D. d. Et etiam dicitur alio modo, & c. & intendit eam agentem, s. ex qua primo fit generatio rei. D. d. sicut dicitur, quod ambulatio est causa agens a nitatem & cum induxit causas secundum materiam & formam & agens, d. & etiam alio modo dicitur tanquam complementum, & c. i. & dicitur etiam causa modo quarto, s. complementum, quod interdit agens, v. g. sanitas, propter quam fit ambulatio, & exercitium. Et signum eius est. quoniam, si aliquis quod fuerit quare exercitamus, dicemus propter sanitatem. D. d. & similiter alia, & c. i. & rerum, quarum actio est propter finem, quaedam faciunt finem & complementum primo & per se, & quaedam mediantibus alijs. v. g. quod sanitas fit ex dieta & inanitione. inanitione. n. abstrahit humorem corruptum: dieta autem & abstinencia rectificat ipsum, ex quo sequitur sanitatem esse. & similiter est de medicinis, & instrumentis, s. quod non faciunt sanitatem nisi mediantibus alijs, & similiter exercitium. D. d. & differunt, quoniam quaedam sunt quasi instrumenta, & c. & omnia ista conveniunt in in-

Agens r. x. parat p. er. sciens. 2. Ph. 19.

Metaphysicorum

G in inueniendo finē, i. sanitatem. sed differunt eo q. quedā sunt actiōes, scambulatio: & quedā instrumenta, sc. preparationes, & ventosæ. D. d. Et causā dī in maiori parte, &c. i. & hoc nomē cā dī in maiori parte, et simosius de istis quatuor causis. & d. hoc, quia ēt dicuntur causæ consequentia istorū, & accidentia eorum. D. d. Quia igitur causæ, &c. i. & quia causæ sunt diuersis modis, accidit vt idem habeat plures causas. & d. quia accidit q. qdam sunt, q. non habent nisi quasdam causas, sc. quedā genera cārum. Deinde dedigexemplum famolum in suo tpe, & d. v. g. idoli, &c. i. v. g. q. ars idolificandi est cā idoli, & similiter cuprum est causa idoli: sed duobus modis, cuprum .n. est cā materialis, ars autē idolificandi est cā mouens & generans. D. d. Et exercitium, & sanitas, &c. i. & causæ, quæ sunt in eadē re, sunt causæ suppositi adinuicē. ambulatio. n. est causa sanitatis tanq. agens, sanitas autē est causa ambulationis tanq. finis. Et cū numerauit causas I mō secundo, incepit dicere dispōnes earū, v. g. qm accidit eis vt sint causæ eiusdem rei, & q. accidit q. quedam

H sunt causæ quarundā, incepit ēt dicere aliā dispositionē, & d. Et ēt erit eadē, &c. i. & contraria habent causas contrarias, sed qnque accidit vt idem sit causa contrariorum duorum, non tñ eodem modo, sed diuersis modis. v. g. q. gubernator, cū abist, est causa destructionis naui: & cū adest, est causa saluationis illius. D. d. & hæcambo, &c. i. & hæc duæ dispositiones sunt causæ saluationis, aut destructionis naui de genere causarum mouentium, & agentium.

Omnes autē nūc dictæ causæ in quatuor incidūt manifestissimos modos: elementa etenim syllabarum, & materia factibiliū, & ignis, & terra, & oīa huiusmodi corporū. partes quoq. totius, & suppositiones conclusionis causæ sunt, vt ex quo. Harū vero hæc quidē tanq. subiectū, vt partes, hæc vero tanquā ipsum quid erat esse, vt totum, & cōpolitio, & forma. Semen vero, & medicus, & consiliator, et simpliciter efficiens, omnia vn de transmutationis, aut status principii. Cætera vero tanq. finis, & bonū aliorū. ipsum. n. cuius causa optimū, et finis aliorū vult esse. nil autē differat, bonū id, an apparēs bonum dicatur. Hæc itaq. causæ, ac tot spēs sunt. Modi autē causarum numero quidē multi sunt, in pauciores autē reducuntur. Dicuntur etenim causæ ēt earum, quæ eiusdem speciei sunt multipliciter, prius videlicet, et posterius alia, q. alia. vt sanitatis medicus, & artifex: & ipsius diapason duplum, & numerus: & illa semper, q. continent quodcunq. particulariū. Item vt ipsum accidens, & eorum genera, vt statuz aliter Polycletus, & aliter statuarius, q. accidit statuatio Polycleto esse. Et ea, quæ continent accidens. vt hō causa statuz, aut simpliciter animal, qm Polycletus hō, homo autē animal est. Est autē accidentiū quoq. aliud alio remotius, & propinquius, vt puta, si albus,

Idē 2. Ph.
30.

Idē diuersis modis
pōt esse cā
cōtrario.
rū. Idē 2.
Ph. c. 30.

A albus, & muscus dicantur statuæ causa, & non solum Polycletus, aut hō. Præter oēs autē, quæ proprie dicuntur, quæue sūm accidens, alię vt potentia dicunt, alię vt agentes. vt ædificij extruendi ædificator, aut ædificans ædificator. Similiter autē illæ quoq; dicunt de his, quorū causæ sunt. vt huius status, aut statuæ, aut simpfr imaginis. aut huius æris, aut æris, aut simpliciter materiæ. & de accidentibus similiter. Item hæ, & illæ coniunctæ dicuntur. vtputa nō Polycletus, nec statuarius, sed Polycletus statuarius. Attamē hę omnes multitudine quidem sex sunt: dicuntur autem dupliciter. aut. n. vt singulare, aut vt genus eius: aut vt accñs, aut vt genus accidentis: aut vt cōiunctæ, aut simpliciter dictæ. item tanquā, agentes, aut sūm potentiam. Differunt autē, eō q; agentes quidem, & singulares simul sunt, & non sunt tam ipsæ, q̃ illa, quorum causæ sunt. veluti hic medicans huic conualescēti, & hic ædificator huic, quod ædificatur. Quod vero sūm potentiam, non semper. corrumpitur enim non simul domus, & ædificator.

Omnes igitur causæ, quæ modo fuerunt dictæ cadunt super quatuor modos famosos valde. littera enim syllabarum, & materia artificialiū, & terra, et omnia corpora similia, & partes totius, &

propositiones cōclusionis sunt sicut D
causæ, quæ sunt ex aliquo. Et quædam ipsarum sunt sicut subiectum
& quædam sicut partes, & quædam sicut illud, quod significat aliquid esse, sicut totum, et compositio, & forma. Semen autem & medicus, & ambulatio, et omne, quod agit aliquam actionem, sunt secundum principium transmutatio-
nis & quietis. Et quædam sunt sicut complementum & largitas E
alijs. illud. n. propter quod fit largitas alijs, vult ē esse complementum. & non est differentia inter dicere hoc esse largum, et hoc videri largum. Causa igitur sunt ista, et numerus suarum formarū est iste numerus. Et modi causarū sunt plures: sed, cum referuntur, sunt pauciores etiā. Dicuntur. n. causa multotiens ea, q̃ cōueniunt in forma, & dicuntur quædā ante, & quædam post. sicut dicitur F
quod causa sanitatis est medicus peritus, & ars: & duplum est causa ad diapason, & numerus ē: & similiter ē illud, quod cōtinet aliquid particularium, est tale. Et ē sicut accidens, & genera eiu. v.g. idolum. causa. n. ē idoli artifex idolorum. s. Polycletus, sed diuersis modis. accidit. n. vt nomē artificis esset Polycletus. Et similiter alio modo ē illud, quod cōtinet accidens. sicut hō cū fueris causa idoli,

Metaphysicorum

G idols, aut aliquod aliud. Et quaedam accidentia sunt remotiora quibusdam, & quaedam propinquiora, v.g. cū dicimus, quod albus & musicum est causa idoli, et non Polyclethus tantum, aut hō. Et dicuntur causa alio modo ab omnibus istis proprie, et vniuersaliter: & potentia, et actu. v.g. edificator rei edificandae, aut edificator, qui edificat. Et dicuntur tales sermones in rebus, quare cause habeant causam

Has. & et sicut cā istius idoli, quod est idolum, aut quod est alia forma, aut cuprum. & causa cupri est alia materia, & similiter in accidentibus. Et etiam dicuntur istae, & illa secundum compositionem v.g. nō Polyclethus. neq. artifex idoli, sed Polyclethus artifex idoli. Sed multitudo istorū omnium est sententia: & dicuntur duobus modis: aut tanquam genus, aut tanquam totum. Ablatio in Romano. Et

I differunt quod agentia & particularia sunt, & non sunt infimal. et quae habent causam etiam, v.g. sanans, & ista edificator istius edificati. Quae autem sunt in potentia, non sunt semper infimal. domus enim & edificator non corrumpuntur infimal.

3 Cū dixit genera causarū famosa, s. quatuor, & dispositiones earum famosas, vult hoc cap. dicere duo, quorū vnū est, q. oēs causae reducū-

tur ad hęc quatuor genera. scdm autē ē cognoscere suos modos. Et d. Oēs igitur cāe, &c. D. d. literę. n. & c. i. cōtingit literas ēē causas syllabarū, & materias artificialiū cās artificialiū, & naturaliū causas naturalis. v.g. terrę & aliorū corporū, q. sunt materię corporū consimiliū partiū, & corporū consimiliū partium, quę sunt materię organicorū, & illę, q. sunt partes rei, & quasi propōnes ēē causas conclusionū. Hoc tñ totum reducitur ad vnū genus illorum quatuor generū, s. materiale, qd demonstrat ex hac prapositione, ex: cū dicimus, q. omne generatum generatur ex aliquo. & hoc intendebat, cū d. sicut causę, quę sunt ex aliquo. D. incēpit declarare et modos causarū formalium, & d. Et quędam istarū sunt sicut subiectū, &c. i. & quędam istarū causarū rerum, quas numerauimus, est materia elementis, sicut diximus: & quędā sicut totū & partes. totū. n. est forma, & partes materia. & sūt lřę, & syllabę, & elemēta. cōpositio. n. in oibus istis est tanq. forma. & quasi intēdebat notificare, q. quęadmodum mā dī multis modis, sic forma. D. d. Semē autē, &c. i. cāe autē, q. sunt semē, & medicus, & ambulatio, & oēs agens aliqd reducunt ad cām, q. est principiū transmutatiōis post quietē, q. dī motus. D. d. Et quę sunt sicut cōplementū, &c. i. cōplementū. n. & bonū, & largitas nō inueniunt in rebus nisi p. cām finale. & ideo qd caret cā finali, caret bono. D. d. Cause igitur sunt istę, &c. i. & genera igitur causarū sunt ista quatuor, & species causarū sunt tales, quales numerauimus. D. d. Et modi causarū, &c. id est & modi causarū sunt plures:

Oppositū.
i. Ph. c. r.
vbi d. non
dicim' hō
i.
n. ex hoc.
Vide c. 2.

Torū ē for
ma, & gen
sunt mat
ria. vide.
Met. cō. 1.
& 4. Ph. c.
49. & 1.
Phy. 11.

Bonomet
largitas ē
inueniunt
i. reb' nū,
p. cām for
malē. Idē
3. Met. c.
3. & 2. Me.
te. c. 8. & 2.
Phy. 11.

sed,

A sed, cum referuntur adinuicem secundum oppositionem, scilicet cum diuiduntur in opposita, tunc determinabuntur. D. incipit eas determinare, & dicit. Dicuntur enim cause, &c. id est causarum enim conuenientium in forma, scilicet quae sunt unius generis, quaedam sunt ante quasdam in essendo causam alicuius. & secundum hoc causarum aliae sunt propinquae, aliae remotae.

D. dedit exemplum, & d. sicut dicitur quod causa sanitatis, &c. i. ver. g. in causis agentibus Medicus, & ars. utrunque, n. est causa sanitatis, sed ars

B causa remota, & medicus propinqua. **Phy. 12.** In formalibus autem duplici, & numero, utrunque, n. est forma ad diapason, quae est in proportionem duplici: sed numerus est forma remota, & duplici forma propinqua. D. d. & similiter etiam illud, quod continet aliquid quod particulari est tale i. & istae formae sunt remotiores abinuicem, quia quaedam continent quasdam. & ideo dispositio in eis, quae continent alia particularia, est talis, scilicet quod quaedam sunt propinquiora quibusdam, & quaedam remotiora. & iste modus etiam, scilicet propinquitas & remotio, inuenitur etiam in causa finali & materiali. Et, cum dedit istos duos modos oppositos, dedit et alium modum

Propinquitas, & remotio sunt etiam in causa materiali, & finali.

C oppositum, & d. Et etiam sicut accidens, &c. i. & etiam causarum quaedam sunt causa essentialiter, quaedam accidentaliter. v. g. quod causa idoli essentialiter est artifex idolorum, & accidentaliter Polycletus: cui accidit quod fuerit artifex idolorum. D. d. Et similiter alio modo est illud, quod continet accidens, &c. i. & quoniam illud, cui attribuitur aliud per accidens, quoniam collocatur sub eo quod est essentialiter, & quandoque continet ipsum

v. g. quod illud, quod tollitur sub eo, D. quod est essentialiter, est Polycletus qui facit idola. qui igitur facit idola essentialiter, est artifex idolorum. & ideo collocatur sub artifice simpliciter. & istud cum attribuitur ei actio idoli, erit per accidens. illud est, quod continet illud, quod est essentialiter, est sicut homo artifex idoli, scilicet quod, cum actio idoli attribuitur homini est per accidens, & magis si attribuitur animali & d. sicut accens, & genera eius, quia quod est per accidens, est multis modis. D. d. Et quaedam accidentia, &c. i. & I causas, quae sunt per accidens, inuenitur et causa propinqua, & remota. sicut in causis, quae sunt essentialiter. v. g. albus & musicus sunt causa idoli per accidens, sed remotae. & Polycletus, & homo causa sunt per accidens, propinquiores illis, quae sunt essentialiter. homo enim secundum quod est homo, non est artifex idolorum, quoniam tunc omnis homo esset artifex idolorum, sed secundum quod habet artem idolificandi. Sed tamen iste modus propinquior est modo essentiali, quam ille modus positus, scilicet de musico & albo. musicus enim & albus nihil faciunt in idolo, homo autem & Polycletus faciunt idolum, sed accidentaliter. D. d. Et dicuntur causa alio modo, &c. i. & et causarum alia est propria, alia propria. & iterum causarum quaedam sunt actu, quaedam potentia, potentia autem est sicut aedificator rei aedificandae, in actu vero est sicut aedificator, dum aedificat. D. d. Et dicuntur tales sermones, &c. i. & modi istarum causarum, scilicet propinquus & remotus, & communis & proprius non inueniuntur nisi in rebus, quarum causa sunt causae ab alijs causis, & illae aliae causa habet alias causas, donec perveniatur ad primas causas. v. g. causa istius idoli singularis est quod est

1. Phy. 1. & 7. Phy. 4.

B

F

2. Phy. 12.

1. Phy. 14.

Metaphysicorum

G igitur est agens idolum simpliciter, aut quod est habens aliam formam, & sicut causa est materialis. D. d. & sicut in accidentibus, &c. i. & etiam accidit causis, quae sunt per accidens, ut quaedam sunt propinquae, quaedam remotae. D. d. Et et dicuntur istae, & illae, &c. i. & istarum causarum quaedam dicuntur secundum compositionem, & quaedam simpliciter. v. g.

1. Phy. 56.

ut non dicat quod Polyclethus tantum est faciens idolum, neque artifex idolorum, sed dicat quod Polyclethus artifex fecit idolum. hoc enim componitur essentiali & accidentali. D. d. Sed multum do, &c. i. & interdit per se, propinquum

H & remotum, & essentialia & accidentalia, & compositum & simplex. compositum enim & proprium reducuntur ad propinquum & remotum. & cum ista sex multiplicentur in duo, scilicet in potentiam & actum, tunc omnes modi causarum erunt duodecim, compositi, & simplices. D. d. & dicuntur duobus modis, &c. i. & habetia eadem causas, aut erunt eadem species, aut genere. Causae autem, quae sunt eadem in genere, sunt sicut reflexio, quae est causa haecconis, & causa iridis. prima enim est conversio aeris: secunda autem est conversio radiorum. haec vero in species sunt sicut conversio radiorum, quae est causa iridis, & circuli Lunae.

Idem 1. Phy. 56. Vide 1. de Anima text. 66. 80.

Et forte est econverso, scilicet quod idem habet diuersas causas genere. v. g. hoc, quod dicitur in causa exitus Nili. & hoc declaratum est in Analyticis Posterioribus. Et forte istud dimittitur in isto loco. D. d. Et differunt, &c. i. & dicitur inter istum modum causarum agentium, & agentium, quae agunt res particulares, est, quoniam agens, quod facit particularia, erit, & non consequitur suum actum: & in illo primo modo semper sunt in simul, scilicet causa & causatum. D. d. & quae habet causam, &c.

id est & quae sunt homines sunt, sicut domus & edificator. edificator enim est, licet non sit domus. D. d. quae autem sunt in potentia, non sunt semper in simul, &c. i. causa autem, quae est potentia, cum fuerit in actu, non remanet in simul cum suo actu. domus enim & edificator non corrumpuntur in simul, sed alterum corrumpitur, & reliquum manet.

De Elemento. Cap. 3.

Elementum dicitur, ex quo componitur primo inexistenti in diuisibili specie in aliam speciem, ut vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in quae prima diuiditur illa vero non amplius in alias voces ab istis specie diuersas. sed & si diuidatur, particulae tantum eorum eiusdem speciei sunt: ut aquae particula, aqua, sed non syllaba. Sicut etiam corporum elementa dicuntur, ea dicentes ultimam, in quae corpora diuiduntur, illa vero non amplius in alia specie definita corpora. & siue vnum, siue plura huiusmodi sunt, haec elementa aiunt. Sicut autem figurarum quoque elementa dicuntur: ac simpliciter demonstrationum, primae. demonstrationes, quae in pluribus demonstrationibus insunt, haec elementa demonstrationum dicuntur. sunt autem tales primi ex tribus per vnum medium syllogismi. Hinc autem transferentes appellant etiam elementum, quod vnum & paruum existens, ad plura utile sit. Quare & paruum, & simplex, et in diuisibile, elementum dicitur. Vnde euenit, quae maxime vtilia sunt elementa

Vid. Aet. i. Epi. Tra. primo.

M. designationum.

2. 1. trium mediorum.

A elementa esse. quoniā cūm vnū quodq; aut eorū vnū, & simplex sit, in multis, aut omnibus, aut quā plurimis inest. Et vnū, & punctum principia quibusdam esse videtur. Cūm itaque illa, quæ genera vocātur, vniuersalia, & indiuisibilia sint (vna. n. est ipsoꝝ ratio) genera quidā dicunt elemēta, & magis quā differentiam, quoniā genus magis vniuersale est. cuiusq; n. differentia inest, genus quoq; sequitur illud: cui vero genus, nō utique differentia. Omnibus vero cōmune est. illud cuiusq; esse elementum, qđ primū cuiq; inest.

Elementum dicitur illud, ex quo res componitur primo, & est in ea, & non diuiditur secundum formam in aliam formam. v.g. sicut elementa soni sunt ex quibus componitur sonus, & ad quæ perueniunt vltimo: & illa non diuiduntur in alios sonos diuersos ab eis secundum formam: sed si diuidantur, partes eorū erunt consimiles secundum formam: sicut aqua, cuius pars est aqua, non sicut syllaba. Dicentes igitur, quod corpora habent talia elementa, in q̄ diuiduntur primo, & non diuiduntur in alia corpora diuersa secundum formam, dixerunt vnū elementum & plura talia. Et elementa linearum dicuntur proprie secundum hunc modum, & vniuersaliter elementa omnium demonstra-

tium. prima. n. demonstrationes, D que sunt in pluribus demonstrantur. omnibus, dicuntur elementa demonstrationum. & prima congregationes sunt similes istis, quæ sunt ex tribus terminis, quorum vnus est medius. Et etiam dicitur elementum secundum translationem illud per similitudinem, quod est vnū minimum, & non diuiditur, & indiget in pluribus rebus. Et ideo dicitur minimum simplex, quod non diuiditur, elementum. Vnde illud nomen fuit positum rebus, quæ sunt elementa vniuersalia magis quā alia. quoniā vnūquodque eorū, quia est vnū simplex, inuenitur in pluribus, & in omnibus rebus, aut in multis. Et ideo existimauerunt quidam, quod vnū & punctus sunt principia. Et, quia illa, quæ dicuntur genera, sunt vniuersalia, & non diuiduntur, quia nō habent definitionem, dixerunt quidā, quod genera sunt elementa, & quod sunt magis in elementatione, quoniam genus est maioris vniuersalitatis. quod. n. habet differentiam, habet genus etiā, & omne, quod habet genus, nō habet differentiam necessario. Et elementum est commune omnibus rebus, quod est primum cuiuslibet, & in quolibet primum.

Vult distinguere finē quorū modos 4 dicitur elemētū: qm̄ ista nota sunt

Metaph. cū cō. Auer.

Continuo.

Metaphysicorum

G propinqua synonymis, & cōibus ap propriatis. Elementum. n. non dicit de causis extrinsecis: & dicit de intrinsecis, & dignius de materia. Principium aut dignius est dici de causis extrinsecis: & causa est minor principio in hoc principium aut est quasi vniuersalius causa, cum dicat principium de principiis transmutationis, & de quatuor causis. Et d. Elementum dicitur, &c. i. hęc est definitio elementi, secundum quod est elementum.

Expositio.

Per hoc igitur, quod d. ex quo res componitur primo, excludit illud, ex quo res componitur secundo. compositiones. n. quæ sunt in eadem re, quædam sunt primæ, & quædam non primæ: & primum elementum est illud, quod non componitur ex aliquo omnino. Et per hoc, quod d. & est in ea, excluditur elementum, quod transmutatur, cum aliquid generatur ex eo. sicut cum caro generatur ex sanguine, tunc sanguis non remanebit pars carnis. Et per hoc, quod d. & non diuiditur secundum formam, excluduntur elementa propria alicui speciei: sicut organica componuntur ex similibus. Organica. n. primo componuntur ex illis, & sunt partes eorum: sed sunt diuisibilia secundum formam, & innuit per hoc, quod non est conditionandum ut non sit diuisibile secundum quantitatem. Et, cum describitur elementum, dedit exemplum, & d. sicut elementa soni, &c. i. v. g. sicut elementa syllabarum, quæ diuiduntur in consonantes & vocales. istę. n. literę non diuiduntur in alias diuersas ab eis, & omnino neque secundum formam, neque secundum quantitatem. & cum voces compositę, scilicet diuersę dissoluantur, ad istas peruenient, & ex istis componuntur primo, & sunt

in eis. Et, quia non est conditionandum in definitione elementi, ut non sit diuisibile secundum quantitatem, d. sed si diuidantur, &c. i. sed, si elementa diuidantur secundum quantitatem, tunc partes eorum sunt indiuisibiles secundum formam: sicut aqua, & terra, & ignis, & aer. Omnia enim composita ex istis in illa diuiduntur secundum formam, sed ista non diuiduntur in alia secundum formam, sed secundum quantitatem, & in partes consimiles secundum formam. Et ideo dicitur describendo: Partes consimiles sunt illę, in quibus definitio partis, & totius sunt similes, & in eadem. D. d. non sicut syllabę, &c. i. quod aqua, & aer non sunt sicut syllabę, quæ diuiduntur in indiuisibilia forma, & quantitatem. D. d. Dicentes igitur, quod corpora, &c. i. opinantes igitur, quod corpora habent talia elementa, scilicet talia, in quæ composita diuiduntur ultimo, & illa non diuiduntur in alia secundum formam. quidam. n. dixerunt, quod illud, quod est talis, erit vnum tantum quatuor corporum, & quidam plura vno. D. d. Elementa linearum, &c. i. & elementa figurarum, v. g. triangulus in figuris, & corpus igneum in corporibus.

Partes consimiles quod.

L

Et forte intendit puncta secundum sententiam eorum, qui dicunt, quod lineę componuntur ex punctis. & propter hoc est sententia eorum, qui dicunt, quod corpora componuntur ex corporibus indiuisibilibus. Elementum enim apud istos est, quod non diuiditur secundum formam, nec secundum quantitatem. & quod hoc vocatur conditio, & suppositio indiuisibilitate secundum quantitatem, quam indiuisibilitas sequitur secundum formam, quæ est vera conditio in definitione elementi. ideo de

M

finicio

H cōpones, quæ sunt in eadem re, quædam sunt primę, & quædam non primę. vnde. i. Ph. c. i. 2. Ph. 10.

I Expositum.

Expositum.

A finis istorum propinqua est definitioni veræ, ut post dicit. Deinde d. & vniuersaliter elementa omniū demonstrationum, &c. i. & hoc nomen elementum dicitur prope hunc modum de demonstrationibus. Quidam enim demonstrationes sunt de alijs demonstrationibus quasi elementa de compositis. Primæ enim demonstrationes, quæ componuntur ex primis propositionibus, sunt elementa omnium demonstrationum, quæ componuntur ex eis. demonstrationes enim compositæ dissoluuntur in demonstrationes simplices, istæ autem non dissoluuntur in alias. & quia hoc non accidit demonstrationi, nisi secundum quod est syllogismus, scilicet syllogismi compositi dissoluntur in simplices, d. & primæ congregationes, &c. i. & primi syllogismi, qui sunt ex tribus terminis tantum, sunt etiam elementa syllogismorum compositorum. Deinde d. Et etiam dicitur elementum secundum translationem, &c. i. & dicitur elementum secundum mutationem nominis propter similitudinem illud, quod est minimū vniū indiuisibile secundum quantitatem

ribus sed quod existit in omnibus, D aut in pluribus, est dignius hoc nomine elementum. Deinde dicit: Et ideo existimauerunt quidam, &c. i. & ideo existimauerunt quidam, punctum esse elementum corporum, & quidam vnum, qui viderunt ea esse indiuisibilia, & in pluribus. Deinde dicit: Et, quia illa, quæ dicuntur genera, &c. i. & quia genera generalissima non diuiduntur secundum definitionem, cum non habeant genus, & differentiam, & elementum est illud, quod non diuiditur, existimauerunt quidam quod genera generalissima sunt elementa. F

Deinde d. & quod sunt magis in elementatione, i. & existimauerunt propter hoc, hoc esse in omni genere, sed magis in generalissimis, quæ sunt maioris vniuersalitatis. Deinde d. quod enim habet differentiam, &c. i. & causa in hoc, quod genera generalissima sunt magis elementa quam alia genera, est, quia sunt simpliciora: alia enim habent differentiam. & quod habet differentiam, habet genus: & sic componitur ex duobus. genera autem generalissima non habent differentias omnes, n. quod habet differentiam, habet genus: & non omne, quod habet genus, habet differentiam. & hoc intendebat, cum d. & quod habet genus, non habet differentiam necessario. genera enim generalissima non habent genus, nisi genus dictum multipliciter. Et forte intendit per hoc, quod d. & omne, quod habet genus, non habet differentiam, huiusmodi genera ista enim genera non habent differentias, cum non dicantur vniuoce de alijs, sicut vnum & ens. & restat huic expositioni hoc. quoniam opinantes

Of qd hæc
tiam, hæc
F
gen°, & cō
econtra.
Gha gha
lissima nō
hnt gen°,
nisi genus
dictū mul
tipliciter. Disti
ctionē de
duplici ge
nere requi
re. 4. Met.
c. 2. & c. 1. de
Ala. c. 7. et
2. de Ala.
c. 30. & c. 3.
de Anima

B in alias. & quia hoc non accidit demonstrationi, nisi secundum quod est syllogismus, scilicet syllogismi compositi dissoluntur in simplices, d. & primæ congregationes, &c. i. & primi syllogismi, qui sunt ex tribus terminis tantum, sunt etiam elementa syllogismorum compositorum. Deinde d. Et etiam dicitur elementum secundum translationem, &c. i. & dicitur elementum secundum mutationem nominis propter similitudinem illud, quod est minimū vniū indiuisibile secundum quantitatem

C & est existens in pluribus. Deinde d. Et ideo dicitur, &c. i. in quantitate. v. g. hoc, quod dicitur, quod pars indiuisibilis est elementum. Deinde d. Vnde illud nomen fuit positum, &c. i. & quia elementum existit in pluribus, existimauerunt quidam, quod intentio vniuersalis est elementum, & quod illud, quod est maioris vniuersalitatis, est magis elementum. Deinde dicit: quoniam vnum quodque eorum, &c. i. vnum quodque enim eorum non habuit hoc nomen elementum, nisi quia existit in plu-

Metaphysicorum

G vniuersalia esse elementa, non opinabantur hoc nisi in vno, & ente, & similibus. Et, cum narrauit q̄ elementum dicitur tribus modis, qui eueniunt in indiuisibilitate, Quorum vnus est illud, quod est indiuisibile secundum definitionem, Secundus illud, quod est indiuisibile secundum speciem: & illud, aut est vniuersale, aut particulare. Et tertius est illud, quod est indiuisibile secundum quantitatem: & illud aut est vñ numerale, aut pñctus, d.d. Et elementum est commune, &c. 1. & cum definitio elementi sit illa prædicta, quæ diximus, manifestum est, q̄ verum elementum est commune omnibus cōpositis, quod est primum, ex quo cōponuntur omnia, & est existens in vnoquoq̄ eorū, & in q̄ dissoluuntur omnia. & istud elementum debet esse causa aliorū elementorū. & hoc, quod dixit, est prima materia.

Materia prima est vere ensuū Idem. 2. d. Gen. & corrupt. cō. 6. & 3. Cōst. c. 11. & 10. Met. cō. 1.

De Natura.

Cap. 4.

Vñ Auer. in Epi. Tra. cō. primo.

Natura vero dicitur, vno quidem modo nascētiū generatio. vt si quis producta voce dicat Y. Alio vero, ex quo primo inexistente generatur quod gignitur. Item vnde primus motus in vnoquoq̄ eorum, quæ natura sunt, in eo secundum quod ipsum est. nasci autē dicuntur, quæcūq̄ incrementum per aliud habent, tangēdo, & connascendo, aut adnascēdo, sicuti embryones. Differt autē cōnascētia à tactu. hic. n. nihil aliud præter tactum necesse est esse. in connascētibz vero est quiddam vñ in ambobz idē, quod propter id, quod se cōtin-

gant, facit vt cōnascatur, & vñ secundum cōtinuationē & quantitatem, non secundum qualitatem sine. Item natura dicitur, ex quo primo inordinato existēte, & immobili ex sua potētia, aut est, aut fit aliquid eorū, quæ natura sunt, vt statua, vasorumq̄ æneorum æs natura dicitur, ligneorū vero lignū. similiter autem & de cæteris. ex his. n. vñ quodque est, prima materia salua. hoc. n. modo & eorū, quæ natura sunt, elementa dicunt esse naturam, quidam ignem, quidam terrā, quidā aerem, quidā aquā, quidam aliquid aliud tale dicētes, & quidā aliqua horū, quidā vero hæc omnia. Alio itē modo natura dicitur substantia eorū, q̄ natura sunt, sicuti qui dicunt naturā esse primā cōpositionē, aut, sicut Empedocles dicit, q̄ nullius entiu natura est, sed mixtio solum, & mixtorum permutatio est. natura vero ab hoībus nōlatur. Quare & quæcūq̄ natura sunt, aut fiunt, iam existēte, ex quo aptum est fieri, aut esse, nondum dicimus naturā habere, si spēm, & formam non habeant. Natura igit, quod ex ambobz his est. vt animalia, & partes eorum. Natura vero hæc, prima materia. & hæc dupliciter, aut q̄ ad ipsum prima, aut simpliciter prima. vt puta operum gneorum ad ipsā quidem æs primum, simpliciter aut aqua fortassis, si omnia quidē liquabilia aqua. Et forma, & substantia. hæc autem

A autem est generationis finis. Metaphorice vero omnino omnes substantia natura propter hanc diffinitionem & natura est aliqua substantia. Ex dictis itaque prima, & quæ proprie dicitur natura, est substantia eorum, quæ in seipsis, ut ipsa sunt, motus principium habent. materia enim, eò quod huius est susceptiva, dicitur natura. generationes autem, ac ipsum nasci, eò quod ab hac motus sunt, principium quoque motus eorum, quod natura sunt, hæc est, inexistens quodammodo, aut potentia, aut actu.

Et dicitur Natura uno modo de omnibus pullulantibus. Et etiam dicitur natura illud, in quo pullulat pullulans primo. Et est in eo et illud, ex quo est primus motus in unaquaque rerum naturalium, et est in eis sicut est in res veritate. et dicitur pullulare, omne, quod habet clementiam in alio secundum contactum, aut secundum consolidationem, sicut embryones. Et inter contactum et consolidationem hæc est differentia. in contactu enim aliud non est necessarium quod aliud sit in actu a tactu. in consolidatione vero est virtus, aliquid, quod facit ea esse consolidata in loco contactus, et ut sint unum secundum continuationem et quantitatem, non secundum qualitatem. Et etiam dicitur natura illud, ex quo primo fit essentia rei naturalis, et sua ge-

neratio, et est immutabile, et intransmutabile a sua virtute, quæ habet. sicut dicitur quod cuprum est natura idoli, et cyphi cuprei, et lignum est natura cyphi lignei. et similiter alia. unumquodque eorum, quæ sunt ex istis, prima materia est in eis salvata concessa. et secundum hunc modum dixerunt, quod elementa sunt natura rerum naturalium. et quidam dixerunt, quod est definitio, et quidam quod terra, et quidam quod ignis, et quidam quod aer, et quidam quod aqua, et quidam aliud tale, et quidam omnia. Et etiam dicitur natura alio modo substantia rerum naturalium, sicut dicitur, quod natura est prima compositio. aut, sicut dicit Emp. quod natura entium nihil aliud est nisi mixtum. et huiusmodi vocant homines naturam. Et ideo omnia, quæ sunt per naturam, aut sunt ex aliquo, aut quod est ex eo, et ex eo naturaliter est sum esse, non dicitur quod habeant naturam, si non habuerint formam et exemplar eius. Natura enim est illud, quod est ex istis duobus, sicut animal, et membra animalis. Et dicitur natura prima materia. et ista dicitur duobus modis. dicitur enim primum in respectu alicuius, et primum in res veritate. sicut res facta ex cupro. cuprum enim, cum refertur ad ista, est primum. et di-

Metaphysicorum

Gnam est ut dicatur primum in rei veritate, si omnia liquabilia sunt aqua. Et dicitur etiam natura forma & substantia. & ista est finis generationis. Forma aut, & omnes substantia dicuntur natura, quia hoc nomen imponitur eis. natura autem est aliqua substantia. Manifestum est igitur ex dictis, quod prima natura, que dicitur in rei veritate, est substantia rerum, qua habens principium mo-

Hius in eis. & materia dicitur natura, quia recipit ista. & similiter est generatio & pullulatio pullulantis, quia sunt motus ex natura, & quia sunt idem principium motuum rerum naturalium, & sunt in eis simpliciter, aut potentia, aut actu.

S Quia hoc nomen Natura dicitur de causis: ista scientia considerat de causis: necesse est ut Philosophus determinet finem quod modos dicitur natura. Hoc nomen. n. natura, quo Philosophus utitur, est vniuersalius eo, quo Naturalis utitur. & etiam Philosophus debet disputare cum negantibus naturam esse: & etiam perscrutatur de causis suis. & Auicenna putauit, quod Philosophus demonstrat naturam esse, & quod Philosophus Naturalis accipit hoc a Philosopho. & non est sicut existimauit, & etiam declarauimus hoc in scientia Naturali. Et d. Et est de natura illud, in quo pullular, & c. i. & intendit per pullulas crescens ex aliqua re, & distinctum ab ea in creatura, licet sit continuu cum

ea. & quia intendebat quod natura dicitur de cremento crescentis, quod est distinctum ab eo, in quo crescit in forma & creatura, sicut embryones, & fructus in seminibus. & in hoc genere collocantur generabilia ex se. D. d. & est de natura, & c. i. & de natura illud, ex quo pullular pullulans primo, & est in eo. D. d. pullulare, & c. i. & de pullulare, omne, quod crescit in alio, & est continuum cum eo, aut finem contactum, aut finem consolidationem, sicut embryones, qui crescunt continuo cum impregnatis: & sicut fructus, & semina, qui crescunt consolidata, aut continua cum habentibus semina. & hoc modo collocantur partes membrorum continuorum adinui-cem finem contactum, aut finem consolidationem. D. d. & inter contactum & consolidationem, & c. i. & contacta non congregantur per aliquod cōe in eis, per quod fuerint vnum. consolidata autem fiunt vnum per aliquod consolidans, in quo cōcant. & hoc intendebat, cum d. in consolidatis vero est vtrumque; aliquid, & c. i. consolidata consolidantur per aliquod cōe vtriusque.

D. Exposuit hoc & d. & est illud, quod facit ea consolidata, & c. i. & illud, quo fit consolidatio, & est illud, quod facit consolidata vnum finem continuationem, non vnum finem qualitatem. & d. quod consolidata non sunt vnum finem qualitatem, sed finem continuationem, e conuerso miscibilis. ista. n. reuertitur in vnum finem qualitatem & continuationem. Deinde dicit: Et etiam dicitur natura illud, ex quo fit, & c. i. & dicitur natura materia rei, ex qua generatur, absque eo quod transmutetur sua natura. sicut cuprum, ex quo fit idolum remanente cupro: & similiter cyphus ligneus,

Pullulare quid est.

Dia inter contactu, & consolidauonem

M

2. Ph. cō. 3.
12. & c. Ph.
cō. vltimo

A ligneus, qui fit ex ligno remanente ligno. D.d. Et similiter alia, &c. i. quoniam vnumquodq; eorum est ex istis, & materia in eis est saluata. i. & similiter in alijs rebus generatis ex talibus rebus, quoniam natura cuiuslibet earum est natura materiz absque eo qd transmutentur. & hoc intendebat, cum d. saluata. D. d. & fm hunc modum dixerunt, &c. i. & fm huc modum naturę dixerūt, qd natura rerum naturalium est natura elementorum. & ista sententia est negantium formas esse, & dicentium substantiam nullam esse nisi materiam. Et ideo Antiqui opinabantur, qd naturę rerum sunt naturę elementorum. qui enim opinabantur terram esse elementum, dicebant qd naturę omnium rerū sunt terra, aut terrestria: & qui opinabatur elementum esse ignem, dicebāt qd naturę omnium rerū sunt ignis, aut ignea. D.d. Et etiam dicitur natura alio modo. i. & etiā dicitur natura tertio modo illud, quod ē substantia rerum naturalium, quę datur ad interrogationem factam per quid, s. forma. sicut quidam dicunt, qd natura rerum naturalium est forma primę compositionis. vnaquaque rerum naturalium. qui enim opinabatur elementa non admisceri, & qd sunt existentia in actu in eo, cuius sunt elementa, non tenet formam rei factę ex elementis, nisi in compositione & figura, sicut est dispositio in domo, quę fit ex lateribus & lapidibus. D. d. aut, sicut d. Emped. &c. i. aut sicut d. Emped. qd mixtio & mutatio mixtorū in mixto est rerum generabilis, s. qd formę & substantię rerum generabilium sunt in mixtione & mutatiōe, s.

in mutatione partium. Et iste hō, li D cet expresserit hoc nomen mixtio, tñ non opinabatur verā mixtionē esse, fm qd Aris. narravit alibi: sed solummodo per mixtionem intendebat compositionem. D. d. & hōi vocant homines naturam, &c. i. & si gnum eius, qd natura simpliciter dī de forma, est, qm oēs homines non dicunt in eo qd generandum est, anteq̃ generetur, qd habeat naturā donec habeat formam & exemplar, sicut non dicunt in aliqua rerum artificialium esse factum, donec acquiratur forma. D. d. Natura enim, &c. naturalia enim constituuntur ex duab⁹ naturalis, s. materia & forma. v. g. alalia & membra alalium. vtraq; enim cōponunt ex materia & forma. D. d. Et dicitur natura prima materia, &c. i. & natura dicitur de materia, & materia dī de duob⁹ modis. dicitur enim materia prima cōis oībus, & dicitur etiam materia propria vniciuiq; enti. D. dedit exemplum, & d. sicut res factę ex cupro, &c. i. & materia propinqua, qd dicitur esse prima in respectu alicuius generis, aut alicuius speciei, est sicut cuprum ad omnia facta ex eo. & materia, qd est prima in rei veritate ad fosa facta ex cupro, est aqua, si aqua est prima materia liquidabilium, quorum cuprum est vnum. D. d. Et dī natura, &c. i. & dī hoc nomen natura de formis, & de alijs substantijs, s. de materia & cōposito ex materia & forma, fm qd hoc nomē fuit transumptū. qm hoc nomē nā in rei veritate propriū est alicui substantię, s. formę: alię aut substantię, qd dicuntur natura in respectu alicuius gñs aut alicuius spēi, est fm trāsumptionem nominis de causa ad causari.

2. de Cha.
& Corr. u.
c. 37. & c. l.
etiā dē. l. c.
8. Idem. 1
Phys. 10. &
11.

E

Distinctio
secundimo
di. 1. Idē.
Physi. 9. &
hic infra
19.

Metaphysicorum

G D.d. Manifestum est igitur, qd pri-
ma natura, &c. i. declaratum est igitur
ex p'dictis qd hoc nomen natura, pri-
mo dicitur de substantia, quæ est for-
ma, quæ est principium motus in re-
bus naturalibus essentialiter & pri-
mo, & qd materia non dicitur natura, ni-
si quia recipit istam naturam. & Et
motus generationis & augmenti nō
dicuntur naturæ, nisi quia sunt viæ
ad istam naturam, quæ est forma,
& principium illi: & forma existit
in eis modo simpliciter, scilicet in motu iter
potentiæ puræ & actû puri, scilicet qd una
pars eius est potentia, & alia actû.

Natura dicitur
primo de for-
ma. Idem.
Phy. c. 12.
& c. 1. Cel.
c. 5. & 7.
Meta. 19.
Sed nō op-
portet. L. Phy.
c. 1. Idem.
Phy. c. 14.
Vide con-
tra Zam.

H De Necessario. Cap. 5.

Videtur
in Epistola
de prima.

Necessariū dicitur, sine quo
non contingit viuere tā-
q̃ concausa, vt respirare,
& alimentum animali necessa-
riū est. impossibile enim est ab-
que his animal esse. Et sine qui-
bus bonum non contingit aut
eē, aut fieri, siue aliquid mali re-
pellere, aut eo priuari, vt habere
portionem medicatā necessariū
est, vt non agrotet. & in Aegi-
nā nauigat, vt pecuniā recipiat.

Item violentum, & vis. hoc autē
est, quod p̃ter p̃positum & ele-
ctionem obstat, & prohibet. vio-
lentum enim necessarium dicitur,
quare ē triste, vt Euen⁹ quoq̃
ait. oīs namq̃ necessaria res tri-
stis est, & vis necessitas qdā est,
quēadmodū Sophocles dicit,

Enā vis me cogit hæc facere.
Et recte necessitas videtur ine-
uitabile quiddā esse. cōtrariū. n.
voluntario, & s̃m cogitationem
motui est. Item, quod non con-

tingit aliter se habere, necesse di-
citur⁹ ita se habere. & s̃m hoc ne-
cessarium cetera quoq̃ omnia
dū quodāmodo necessaria. nā
& ipsū necessarium aut agere,
aut pati tunc dicitur, cum non
cōtingat propter illud, qd vim
infert, s̃m propositum fieri, tan-
q̃ illa existente necessitate, pro-
pter quam non contingit aliter.
Et in eis, quæ concausæ viuēdi,
& boni sūt, similiter. cum enim
non contingat hic quidē ipsū
bonum, hic vero ipsum viuere,
& esse sine quibuscūq̃, hæc neces-
saria, & hæc causa necessitas qdā
est. Item demonstratio ne-
cessariorum est: qm̃ non contin-
git aliter se habere, si simpliciter
demonstratum est. Huius vero
causæ ipsa prima, si impossibile
est aliter se habere, ex quibus fit
syllogismus. Quorundam itaq̃
alia est causa, vt necessaria sint:
quorundam vero nihil, sed pro-
pter hæc, alia necessario sunt.
Quare & proprie necessarium
est, quod simplex est. hoc. n. non
pōt multū ipse se habere. quapro-
pter nec aliter & aliter: etenim
multiplē se haberet. Si igitur aliq̃
perpetua, & immobilia sunt, ni-
hil in eis violentum, aut p̃ter
naturam est.

Et necessariū est illud, quod im-
possibile est ut res sit nisi cum ipso,
& est tanquā causa, sicut ante
litus, & nutrimentum in animalibus,
q̃ sunt necessaria, et sine his impos-
sibile est ut animal sit. Et etiā ne-
cessa-

- A** cessarium illud est, quod impossibi-
le est, nisi per illud ut sit, aut non
sit bonū, aut negare bonū, aut pri-
uare ipsum, sicut dicitur quod acci-
pere medicinā est bonū, ne ei acci-
das infirmitas. Et nauigare ad
Athenas est necessarium, ut reci-
piatur debitum. Et est dicitur neces-
sariū de re faciente violentiā, et
de violentia. Et hoc est, quod impe-
dit voluntatem faciens. Violentiā
dicitur necessarium. Et ideo
- B** est contristans est, sicut dixit Eue-
nus, quod omne necessarium est contri-
stans, et violentia est aliqua ne-
cessitas, sicut d. Sophocles, quod uo-
letia de necessitate cogit me, ut hoc
faciam. Et existimatur quod neces-
sitas non facit opinantem aliquod
verum reuerti, et mutari a sua
opinione: quia est contrariū motui,
qui fit per voluntatem, et cogitatio-
nem etiā. Et est dicitur necessariū
illud, quod impossibile est ut sit alio
modo. Et secundū huiusmodi necessarium
dicuntur omnia alia necessaria aliquo
modo. dicitur. n. actio necessaria,
uel passio necessaria, uel illud, quod
impossibile est ire propter faciens
violentiam. Et ita necessitas est il-
lud, propter quod impossibile est ut
sit aliquid alio modo. Et similiter
in causis vitæ, et boni. quoniam, cum
impossibile est ut bonum sit in quibus-
dam rebus, neque est vita, neque
generatio sine aliquibus alijs. illa
- igitur sunt necessaria, et causa est
aliqua necessitas. Hæc igitur est
declaratio necessariorum: quoniam
impossibile est ut sit alio modo
ab eo, quod demonstratum est modo
simplici. Et causa eius prima est, si
fuerit possibile ut sit alio modo ut
sit syllogismus congregatio. Quodā
enim habent alia necessaria,
et quadam nihil, sed alia erunt
necessaria propter ista. Manifestū
est igitur, quod primum necessa-
rium in rei veritate est simplex: Et
impossibile est ut illud sit mul-
tis modis. ergo neque alio modo, sed
si non, erit multis modis. Si igitur
sunt res simplices, et æternæ, et
immobiles, nulla earum erit violē-
tia, neque extra naturam.
- Dicit, quod necessitas & necessariū
dicuntur multipliciter dicitur. n. illud,
quod impossibile est quod esse rei con-
seruetur nisi per illud, & est quasi
causa illius in permanentia eius, si-
cut anhelitus & cibus animalium.
- Deinde d. Et etiam necessariū il-
lud, & c. i. & necessariū dicitur alio
modo, scilicet illud, quod impossibile est
acquirere aliquid, aut suam priua-
tionem, nisi per illud, siue bonum
fuerit siue malum, sicut dicitur quod acci-
pere medicinam est necessariū, ne
accidat malū; & nauigare ad Athe-
nas est necessarium ad recipiendū
pecuniam à debitore. & hoc est ac-
quirere malum propter bonum Et
istud differt à primo: quia primum
est in rebus naturalibus, & istud in
voluntarijs. D. induxit tertium modū,
& d.

2. de Ala
100.
Secundus
modus.

Tertius
modus
& d.

Metaphysicorum

G D.d. Manifestum est igitur, qd pri-
ma natura, &c. i. declaratum est igitur
ex p̄dictis qd hoc nomen natura, pri-
mo dicitur de substantia, quæ est for-
ma, quæ est principium motus in re-
bus naturalibus essentialiter & pri-
mo, & qd materia non dicitur natura, ni-
si quia recipit istam naturam. & Et
motus generationis & augmenti nō
dicuntur nature, nisi quia sunt viæ
ad istam naturam, quæ est forma,
& principium illi: & forma existit
in eis modo simplici, s. in motu iter
potentiā purā & actū purū, s. qd vna
pars eius est potentia, & alia actū.

Natura dicitur
prior & for-
ma. Idē. 2.
Phy. c. 12.
& 1. Cael.
c. 5. & 7.
Meta. 39.
Sed videtur
pō. 2. Phy.
cō. 1. Idē. 2.
Phy. c. 14.
Vide contra
Zam.

H De Necessario. Cap. 5.

Videtur
in Epit. Tra-
cta. prio.

Necessariū dicitur, sine quo
non contingit viuere tā-
q̄ concausa, vt respirare,
& alimentum animali neces-
sariū est. impossibile enim est abs-
que his animal esse. Et sine qui-
bus bonum non contingit aut
eē, aut fieri, siue aliquid mali re-
pellere, aut eo priuari. vt bibere
portionem medicatā necessariū
est, vt non ægroter. & in Aegi-
nā nauigā, vt pecuniā recipiat.
Item violentum, & vis. hoc autē
est, quod p̄ter p̄positum & ele-
ctionem obstat, & prohibet. vio-
lentum enim necessarium dicitur,
quare ē triste, vt Euen⁹ quoq̄
ait. oīs nanq̄ necessaria res tri-
stis est, & vis necessitas qdā est,
quēadmodū Sophocles dicit,
Enā vis me cogit hæc facere.
Et recte necessitas videtur ine-
uitabile quiddā esse. cōtrariū. n.
voluntario, & s̄m cogitationem
motui est. Item, quod non con-

tingit aliter se habere, necesse di-
cim⁹ ita se habere. & s̄m hoc ne-
cessarium cætera quoq̄ omnia
dñr quodāmodo necessaria. nā
& ipsum necessarium aut agere,
aut pati tunc dicitur, cum non
cōtingat propter illud, qd vim
infert, s̄m propositum fieri, tan-
q̄ illa existente necessitate, pro-
pter quam non contingit aliter.
Et in eis, quæ concausæ viuēdi,
& boni sūt, similiter. cum enim
non contingat hic quidē ipsum
bonum, hic vero ipsum viuere,
& esse sine quibuscūq̄, hæc neces-
saria, & hæc causa necessitas qd-
dam est. Item demonstratio ne-
cessariorum est: qm̄ non contin-
git aliter se habere, si simpliciter
demonstratum est. Huius vero
causæ ipsa prima, si impossibile
est aliter se habere, ex quibus fit
syllogismus. Quorundam itaq̄
alia est causa, vt necessaria sint:
quorundam vero nihil, sed pro-
pter hæc, alia necessario sunt.
Quare & proprie necessarium
est, quod simplex est. hoc. n. non
pōt multip̄ se habere. quapro-
pter nec aliter & aliter: etenim
multip̄ se haberet. Si igitur aliq̄
perpetua, & immobilia sunt, ni-
hil in eis violentum, aut p̄ter
naturam est.

Et necessariū est illud, quod im-
possibile est ut res sit nisi cum ipso,
& est tanquā causa. sicut arbor
litus, & nutrimentum in animalibus,
q̄ sunt necessaria, et sine his impos-
sibile est ut animal sit. Et etiā ne-
cessa-

A cessarium illud est, quod impossibile est, nisi per illud ut sit, aut non sit bonum, aut negare bonum, aut privare ipsum, sicut dicitur quod accipere medicinam est bonum, ne es accidas infirmus. Et nauigare ad Athenas est necessarium, ut recipiatur debitum. Et et dicitur necessarium de re faciente violentiam, et de violentia. Et hoc est, quod impedit voluntatem faciens. Violentiam dicitur necessarium. Et ideo **B** est contristans est, sicut dicit Euenus, quod omne necessarium est contristans, et violentia est aliqua necessitas, sicut d. Sophocles, quod uoletiade necessitate cogit me, ut hoc faciam. Et existimatur quod necessitas non facit opinantem aliquid verum reuerti, et mutari a sua opinione: quia est contrarium motui, qui sit per voluntatem, et cogitationem etiam. Et et dicitur necessarium illud, quod impossibile est ut sit alio modo. Et secundum huiusmodi necessarium dicuntur omnia alia necessaria aliquo modo. dicitur. n. actio necessaria, vel passio necessaria, vel illud, quod impossibile est ire propter faciens violentiam. Et ita necessitas est illud, propter quod impossibile est ut sit aliquid alio modo. Et similiter in causis vitae, et boni. quoniam, cum impossibile est ut bonum sit in quibusdam rebus, neque est vita, neque generatio sine aliquibus alijs. illa igitur sunt necessaria, et causa est aliqua necessitas. Hac igitur est declaratio necessarium: quoniam impossibile est ut sint alio modo ab eo, quod demonstratum est modo simpliciter. Et causa eius prima est, si fuerit possibile ut sit alio modo ut sit syllogismus congregatio. Quaedam enim habent aliam necessitatem, et quaedam nihil, sed alia erunt necessaria propter ista. Manifestum est igitur, quod primum necessarium in rei veritate est simplex: Et impossibile est ut illud sit multis modis, ergo neque alio modo, sed si non, erit multis modis. Si igitur sunt res simplices, et aeternae, et immobiles, nulla earum erit violentia, neque extra naturam.

C Dicit, quod necessitas & necessarium dicitur multipliciter dicitur. n. illud, quod impossibile est esse rei conseruetur nisi per illud, & est quasi causa illius in permanentia eius, sicut anhelitus & cibis animalium. Deinde d. Et etiam necessarium illud, & c. & necessarium dicitur alio modo, scilicet illud, quod impossibile est acquirere aliquid, aut suam priuationem, nisi per illud, siue bonum fuerit siue malum, sicut dicitur quod accipere medicinam est necessarium, ne accidas malum; & nauigare ad Athenas est necessarium ad recipiendum pecuniam a debitore. & hoc est acquirere malum propter bonum. Et istud differt a primo: quia primum est in rebus naturalibus, & istud in voluntarijs. D. induxit tertium modum, & d.

2. de Alia
100.
Secundus
modus.

Tertius
modus.
& d.

Metaphysicorum

G & d. Et dicitur de necessitate actione violenta. faciens enim violentia cogit rem ad illam violentiam. sicut dicitur, q. res cogit seivum necessario ad interficiendum Platonem: & quia necessitas est contra voluntatem: & voluntas est delectabilis: & necessitas est contristabilis: sicut dicitur de Verificatore, qui dicit q. o. e., quod cogit hominem, necessario est contristabile. D. d. Et existimat q. necessitas, & c. i. & dicitur necessitas vera opinio, de qua impossibile est reuer-ti. Opinans enim opinionem hanc non habet opinionem, ut a secunda vertatur, & est sicut d. contra voluntatem. D. induxit quatuor modos, & d. Et etiam dicitur necessarii, & c. i. & et dicitur necessarium illud, quod impossibile est ut sit alio modo, s. q. impossibile est transmutari, aut inueniri alio modo ab eo s. m. q. est. & iste modus est famosior omnium istorum. et ideo d. & s. m. illud necessarium dicitur, & c. i. & ex hoc modo transumptum est hoc nomen necessarium ad omnia, q. d. n. necessaria p. p. consimilitudinem veram inter illa. D. induxit modum consimilitudinis inter ea, & d. d. s. enim actio necessaria, vel passio necessaria, & c. i. & ista, de quibus d. necessarium, non dicuntur necessaria nisi p. p. consimilitudinem, quam habent cum vero necessario. Non enim d. n. actiones necessarias, nisi quia necessarii est illud, quod impossibile est ut aliqd. agat aliud ab actione illa propter faciens violentia. & illud, quod impossibile est ut ab eo inueniat illa actio, s. m. qua paritur violentiam, necesse est ut in eo inueniatur modus vere necessitatis, & est illud, in cuius natura est ut non sit alio modo. D. d. & s. f. Icau

sis vita, & boni, & c. i. & similiter hoc X quod dicimus de causis, quae sunt necessarii in vita, & incensendo bonu, istae causae sunt acceptae ex hoc modo vero. D. exposuit hoc, & d. q. m. cum impossibile est, & c. i. impossibile est, ut inueniatur in eis bonum, aut vita, & v. r. generatio sine causis, sine quib. illae res dicuntur necessarii. q. m. cum impossibile est ut sint alio modo, s. sine illis causis, & istae sunt necessarii p. p. suas causas: illa autem, q. sunt necessaria propter alia, sunt necessaria quoquo modo. & hoc interdebat, cum d. & causa est aliqua necessitas. Et d. hoc, quia entia necessaria in rei veritate sunt illa, q. sunt necessaria per se sine causa. & ideo descriptio necessarii est, illud qd. impossibile est ut sit alio modo. Et hoc diuiditur duobus modis: Quorum vn. est iste, q. impossibile est ut sit alio modo per se. & est hoc necessarium simpliciter: quod quidam Moderni appellant inevitabile inesse. Secundu est illud, quod fit propter aliud, s. m. quem modum dicunt quidam Moderni debitu, & necessarii per aliud. Et, cum induxit hunc modum modorum necessariorum, d. h. e. c. i. g. i. tur est declaratio, & c. i. & declaratio rationem necessarii, & facit eam etiam intelligi in omnibus rebus necessariis hoc, q. impossibile est ut sit alio modo ab eo secundu q. est. & hoc est illud, s. m. quod est simplex non compositum. D. d. Et causa reru, q. impossibile est ut sint alio modo, est pars media accepta in syllogismo concludente. q. m. si terminus medius fuerit de natura possibili, erit illa res de natura possibilis: & si fuerit de natura necessaria erit illa res de natura necessaria.

Et

H
Quartus
modus.

L
Quartus
modus
habitu

I

M

A Ethocetia est duobus modis: aut
vterminus medius sit causa illius: &
tunc non erit ex rebus, quae sunt necessa-
riae, nisi per hoc, quod causa eorum sunt
necessariae. & si terminus medius non
fuerit causa, erit illarum res necessariae
per se, non per causam dante eis neces-
sitate, & istae res sunt simplices, quae non
habent causas. D. d. Manifestum est
igitur, &c. i. declaratum est igitur,
quod ens necessarium in rei veritate est
simplex, quod non componitur ex ma-
teria & forma. & quod impossibile est
ut sit multis modis. & similiter est
impossibile, ut sit alio modo ab eo,
finit quem est. quoniam, si esset possibile ut
esset alio modo, possibile esset ut ef-
ficeret multis modis. Et dixit hoc, quo-
niam, si fuerit possibile, ut substantia
eius mutaretur in alium modum,
non erit illi natura cogens ut muta-
tio non sit in multis modis. quoniam, si
fuerit possibile mutari in aliquam
speciem, tunc natura eius erit de na-
tura possibilis recipientis multas species.

D. d. Si igitur sunt res simplices, &c.
id est si igitur sunt entia simplicia, &
aeterna, & immobilia, ut declaratum
est alibi, nullum eorum acquireret esse
necessarium ab aliquo alio in eis, neque
est extra naturam. Et dicit hoc: quia
in compositis est natura addita natu-
rae componentium, scilicet illud, quod
fit ex compositione.

De vno.

Cap. 6.

V Num dicitur vno modo
finit accidens, altero per se.
Secundum accides quidem,
ut Coriscus & musicum, et Cori-
scus musicus. idem enim est dicere
Coriscus & musicum, & Cori-
scus musicus: & musicum & iu-
stum, & musicus iustus Coriscus.

Cuncta etenim haec vnum dicuntur D
secundum acciden- iustum qui
dem & musicum, quoniam vni sub-
stantiae accidunt: musicum vero
& Coriscus, quoniam alterum alteri
accidit. sicut etiam quodammodo
musicus Coriscus cum Corisco
vnum est, quoniam altera partium earum,
quae in oratione sunt, alteri acci-
dit. ut puta musicum Corisco, et
musicus Coriscus iusto Corisco,
quoniam utriusque pars vna eadem vni
accidit. nihil enim differt, aut Co-
risco musicum accidere, aut isti
hoc. Sicut autem, tam si de genere quod E
si de aliquo vniuersalium nomi-
num accides dicatur. ut puta, quod
idem homo, & musicus homo. aut
enim homini, qui vna est substantia,
musicum accidit, aut quoniam am-
bo alicui singularium accidunt, ve-
luti Corisco. non tamen eodem modo
ambo insunt: sed hoc quidem ut
genus fortassis, & ut in substan-
tia, illud vero ut habitus, aut pas-
sio substantiae. Quaecumque itaque
secundum acciden- vnum dicun-
tur, hoc modo dicuntur.

*Vnum dicitur aut per accides, E
aut per se: per acciden- sicut nau-
gator & musicus. Dicere. n. quod
nauigator & musicus sunt vnum non
est per differentiam essentiae, quia ac-
cidit nauigatori musicum. Et simili-
ter dicitur vnum per acciden- in ge-
nere est, & in rebus vniuersalibus.
V. g. quod homo, et homo musicus sunt
vnum. aut quia musicus accidit
utriusque homini, qui est substantia vna,
aut*

Metaphysicorum

G aut quia vtriusq; accidit alicui particulari, sicut navigatori, sed esse vtriusq; non est eodem modo, sed vnum eorum debet esse quasi genus in substantia etiam, & aliud quasi habitus, aut passio in substantia. Omnia igitur, q; dicuntur vnum per accidens, hoc modo dicuntur.

7 Dixit per accidens, sicut navigator & musicus. v. g. qm accidit, q; aliquis sit navigator & musicus. dicitur enim q; navigator & musicus sunt idem p accidens. navigator enim & musicus sunt dñz accidentales essentia illius, de quo dicunt, s; hominis. Et d. hoc. qm, si essent dñz substantiales eius, de quo prædicant, tunc cõgregatũ ex eis esset vnũ essentialiter: sed sunt accidentia subiecti. & hoc intendebar, cum dixit, qm accidit navigatori musicũ. i. & hæc duo sunt vnum p accidens, quia accidunt vni. D. d. Et si dicitur vnum per accidens, & c. i. & si dicitur vnũ per accidens de genere, quod est vnum cũ aliquo accidente magis particulari. v. g. dicere, iste est homo musicus: aut dicere q; hõ, & homo musicus sunt vnũ. Deinde dedit modũ, s; quẽ congregatũ ex istis est vnũ per accidens, & dicit, aut quia musicus, & c. i. aut quia musica accidit ambob; hominibus, q; sunt subiecta, s; homini, qui est tanq; genus, & hõ, cui accidit musica. qm isti duo homines, vñs, & particularis, s; cui accidit musica, sunt vnum essentialiter: & musica accidit particulari: ergo accidit vñi. Aut dicit q; homo musicus est vnũ, quia humanitas & musica accidunt vni particularium & in vno. Et, quia hoc nõ est si dicitur,

q; ædificator & musicus sunt vnũ, & quia sunt in vno subiecto, dedit differentia, & d. sed esse vtriusq;, & c. i. sed esse humanitatis & musicæ in vno, s; particulari nõ est eodem modo: sed vnum istorũ est tanq; genus in eo, quod est sub particulari, & ambo sunt de natura substantia, s; humanitas existens in homine particulari, & aliud est tanq; accidens, s; musica existens in isto particulari, sicut accidens existit in suo subiecto & passio. Et dixit hoc, qm dicere, q; musicus & ædificator sunt vnum p accidens, est quia existunt in vno particulari, & eodẽ modo, & habent eandem naturam, s; naturam accidentis. humanitatem autẽ & musicam existere in vno particulari non est sic: hoc n. est substantia, hoc autẽ accens.

Illorũ vero, quẽ p se vnum dicunt, hæc quidẽ dicuntur, eo q; continua sunt, vt fascis vinculo, & ligna visco. linea quoq; etiã, si curua sit, sed cõtinua, vna dñ. sicuti partium etiã vnaquorq; crus, & brachiũ. Ex his autẽ ipsi illa magis vnũ sunt, quæ natura, q; arte continua sunt. Continuum vero dicitur, cuius vnus p se motus, & nõ potest aliter esse. vnus vero, qui indiuisibilis, indiuisibilis autẽ secundũ tempus. Secundũ se autẽ continua, quæcunq; non tactu vnũ sunt. si eni pones inuicem tangentialia ligna, nõ dices ea vnũ, neq; lignũ, neq; corpus, nec aliquid cõtinuũ eẽ. Igitur & illa, quæcunq; omnino cõtinua sunt, vnũ dicuntur, etiã si habeant flexionem. & adhuc magis, quæ nõ habent, vt tibia,

aut

Idẽ q. Phv.
1. 2. Phyl.
49. 50.

Hõ vñs & particularis sunt vnũ essentialiter.

Dñz intermodos.

Aut feruntur, q̄ crux: qm̄ cōtingit vnum non esse motū cruris. & recta magis: q̄ curua, vnum est, curuā vero, & angulum habentem & vnā, & non vnā dicim⁹: qm̄ contingit & non simul ei⁹, motum, & simul esse. recta vero semper simul, nullatq; particula magnitudinem habens, hæc quidē quiescit, hæc vero mouetur, quemadmodum curuæ.

B Eorum autē, quæ dicuntur vni per se, quoddam dicitur vnum per continuationē. vt lignum conglutatum, aut illa, quæ congregantur à ligamento. & linea, si fuerit tortuosa, dicitur etiā vnum continuū: sicut dicitur vnumquodq; membrum, & sicut crux, & fœcile. Et istorum est magis vni, quod est continuū per naturā, quā illud, quod est continuū per artificium. Et dicitur continuū illud, cuius motus est vnus per se, & non potest esse alio modo. & dicitur vnus motus ille, qui non diuiditur neq; secundū tēpus. Et continua per se sunt illa, quæ sentiuntur secundū tactū vni. ligna enim continua adinuicē non dicuntur vni, cum tanguntur, neq; corpus, neq; aliud continuū. Illa autē, quæ sunt perfecta continuatio, dicuntur vni, & si habeāt tortuositatē. & istorū est magis vni quod non habet tortuositatē, sicut crux, & coxa. possibile enim est vt crux non sit vni. & dicitur, quod

linea recta est magis in vnitatē D quā tortuosa. & dicitur, quod linea tortuosa, quæ habet angulum, etiā est vna & non vna. possibile enim est vt motus eius sit vnus in simul, & non sit infimul. linea autem recta oportet vt motus eius sit infimul, & nullum corpus habens magnitudinē quiescit in vna parte, & mouetur secundum aliam, sicut partes lineæ tortuosæ.

Dixit Arist. q̄ vni per se & essen- tialiter, quoddā dicitur vni, quod est continuū, & continuū aut est p̄ cōglutinationē, aut p̄ ligamentū, aut naturaliter, sicut linea, & superficiēs, & corpus. D. d. & linea, si fuerit tortuosa, & c. i. & continuū nāst, aut est rectum, aut tortuosum, siue curuum, sicut crux, & multa mēbra, in quibus est tortuositas. D. d. Et istorum, & c. i. & eorū, quæ dicunt vni per continuationē, magis est vnum illud, quod est cōtinuum p̄ naturā, q̄ illud, quod est continuū p̄ artificium, v. g. per ligamentū, aut per cōglutinationē. D. d. Et dicitur con- tinuum illud, cuius motus, & c. i. & dicitur continuū in rei veritate illud, quod mouet ex se vno motu, i quo nō est posse vt sit motus alterius modi, sicut est motus corporis celestis.

D. narrat qualis est vnus motus, & dixit: & d̄ vnus mot⁹ ille, qui nō diuidit neq; fm̄ tempus. i. quia non diuiditur neq; fm̄ tempus, neq; fm̄ intentionem, s̄ quia nō erit in duobus tēporibus, neq; erit in duobus motis, licet sit in vno tpe. D. d. Et cōtinua p̄ se sunt illa, & c. & hoc, qd̄ dixit, manifestū est: & est, q̄ corpora cōtinua

5. Ph. 11.

f

a. l. mo-
da

Metaphysicorum

G continua sunt illa in re ueritate per
 * a. l. vna. tactum & visum * continua. & forte
 erunt necessarij isti duo sensus, q. q.
 vnus inuat alterū. & multotiens co-
 iunguntur corpora participiū, tali
 modo q. tactus & visus falluntur,
 & reputat ea esse continua. & cū hu-
 ius est, quia continuatio est de 'enfi-
 bilibus cōibus. D. d. illa aut, q. sunt

1. de Ani-
 ma 64.

perfecte continuatiōis, & c. illa au-
 tem, q. sunt perfecte cōtinationis,
 s. per naturā dicuntur vnū, licet nō
 sint recta, sed in eis fuerit aliquator-
 tuositas, sicut crus, & cora, s. quia dī
 vnum crus, & vna cora, D. d. possi-
 bile est n. v. crus nō sit vnū, i. & tor-
 tuosum minus est vnū, quia possibi-
 le est diuidi crus in duas partes, & nō
 remanere vnum, s. in loco tortuosi-
 tatis. D. d. & dī, q. linea recta, & c. i.

H & linea recta magis vnum est q. tor-
 tuosa, qm̄ tortuosa est quasi compo-
 sita ex duabus lineis. in linea n. tor-
 tuosa sunt tria puncta, cū habuerit
 angulū : & ideo dixit : & dicitur q.
 linea tortuosa, & c. i. & dī q. linea ha-
 bens angulum est vna vno mō, &
 non vna alio modo. fm̄ n. q. termi-
 natur a tribus punctis, est nō vna :
 sed fm̄ q. vnum extremorum est

I apud angulum, est vna : econtra-
 rio de linea recta. D. dedit cām in
 hoc. & d. possibile enim est, & c. i. par-
 tes n. lineæ tortuosæ, cū mouen-
 tur fm̄ totum, non mouentur par-
 tes æqualiter, sed quædā citius qui-
 busdā. & sic iudicatur de illa q. mo-
 tus partium sunt insimul, quia mo-
 tus est in eodem tēpore, & non insi-
 mul, quia diuersantur in velocitate
 & tarditate. linea autem recta mo-
 uetur secundum totum insimul.

Linea non
 mouetur,
 sed corp.
 Idē. 6. Ph.
 32.

Et potest intelligi q. cū linea tor-
 tuosa mouetur, potest distingui al-

tera linearum ab altera apud angu-
 lum, & non mouebuntur insimul:
 quod impossibile est in linea recta.
 Et intelligendū est hic per lineam,
 corpus: linea n. non mouetur. D. d.
 & nullum corpus habens magnitu-
 dinem, & c. i. & nulla magnitudo re-
 cta inuenitur, cuius quædam pars
 quiescat, & quædam moueatur, si-
 cut inueniētm linea habente angu-
 lū, q. a est cōposita ex duabus linea

Alio item modo vnum dicitur,
 cū subiectum sit forma
 indifferens. Indifferens autem,
 quorum forma indiuisibilis se-
 cundum sensum est. subiectum
 vero, aut primum, aut vltimū
 ad finem. etenim vinū vnū, &
 aqua vna dicitur, quatenus in-
 diuisibilis fm̄ formā est : liquo-
 resq. oēs, vt oleum, vinū, & li-
 quabilia vnum dicuntur, qm̄
 osum vltimū subiectum idē est
 aqua namq. & aer hæc oīa sunt.

Et dicitur etiā vnum alio mo-
 do, quorum subiectum non diuidi-
 tur secundū formam. Et illa non
 diuiduntur secundum formā, quo-
 rum forma non diuiduntur secun-
 dū situm, & subiectum aut pri-
 mum, aut vltimum, quod est pro-
 prie cōplementū. dicitur n. vi-
 num vnum, & aqua vna, cū nō
 diuidantur secundum formam, et
 dicitur omnia liquabilia vnum,
 sicut oleum, & vinum, et omnia
 liquida. subiectum enim omnium
 istorum est vnum, & omnia sunt
 aut aqua, aut aer.

Idest,

A Id est, & dicuntur vnum illa, quae
9 sunt vnum secundum formam, & di-
 uisibilia secundum quantitatem, & sunt il-
 la, quae sunt consimilium partium,
 quae partes conueniunt in nomine
 & definitione. & ista, sicut d. non di-
 uiditur: secundum subiectum & secundum locum.
 Et, quia forma, in qua conueniunt,
 aut est vltima forma, quae est finis
 in generatione, aut forma prior ista,
 dedit exemplum de postrema forma,
 scilicet per quam vocatur compositum,
 scilicet v.g. per quam vinum dicitur vi-
 num, & aqua aqua. partes. n. aquae
 sunt aqua, & vini vinum. D. dedit
B exemplum eorum, quae conueniunt
 in forma remota a postrema forma,
 sicut aqua & oleum, quae conueniunt
 in forma liquiditatis & hoc inten-
 debat, cum d. subiectum enim om-
 nium istorum est vnum, & omnia
 aut sunt aqua, aut aer.

Dicuntur autem vnum, et quo-
 rum vnum genus differens op-
 positis differentiis, ac cuncta haec
 vnum dicunt, quoniam vnum est ge-
 nus subiectum differentiis, ut homo,
 equus, canis, vnum quid, quo-
 niam omnia animalia, & quodam
C simili modo, sicuti materia vna.
 Haec autem quoniam quidem ita vnum
 dicuntur, quandoque vero supe-
 riore genere, quod idem dicunt, si
 vltimae generis species sunt, illa
 autem superiora ipsa, ut puta trian-
 gulus duorum equalium laterum
 vna & eadem figura cum trian-
 gulo trium aequalium laterum
 est ambo etenim trianguli, sed
 non idem trianguli.

Et etiam dicuntur vnum, quo-
 rum genus est vnum, & differunt

per differentiam subiectam in figura. **D**
 homo, & equus, et canis, & sicut
 dicitur omnia animalia sunt vnum.
 et prope istum modum est dicere,
 quod materia est vna. Ista igitur
 forte dicuntur vnum secundum hunc
 modum, & forte dicuntur vnum
 secundum genus superius, cum sint
 postrema forma superioris gene-
 ris. v.g. sicut isosceles, & isopleu-
 ros: dicuntur enim figura vna ea-
 dem: ambo enim sunt trianguli, **E**
 et non dicuntur idem trianguli.

Sermo eius in hoc capitulo ma-
 nifestus est, & est, quod hoc nomen vnum
 dicitur de speciebus, quae conueniunt in
 genere. v.g. quod homo, & equus, & ca-
 nis sunt vnum in animalitate. Et
 quia genus est simile materiae, d. &
 prope istum modum, &c. i. & con-
 uenit cum isto modo modus, secun-
 dum quem dicunt aliqua esse vnum
 in materia. v.g. quod canis, & equus, &
 asinus, & animalia anhelantia, & an-
 bulantia sunt vnum, in eo quod sunt ex
 sanguine, aut ex carne, & ossibus. Et,
 quia eorum, quae sunt vnum in ge-
 nere, aut sunt vnum in genere, pro-
 pinquo, aut vnum in genere remo-
 to, dixit: Ista igitur forte dicunt, &c. i.
 ista igitur dicunt forte et vnum in gene-
 re propinquo, sicut didimus quod homo & ca-
 nis sunt vnum in animalitate, & isopleu-
 ros & isosceles sunt vnum in figura-
 tione. & d. cum sint postrema for-
 ma superioris generis, i. postremae
 speciei species. n. postremae sunt vlti-
 mae formae, in quas genus superius
 diuiditur, sicut figura, quae in po-
 stremo diuiditur in triangulos. D.
 dicit: dicuntur enim figura, &c. i.
 &

Metaphysicorum

C & figura est genus superius & remotum à speciebus triangulorum, quæ non sunt figuræ propter hoc, quod sunt triangulus. Propter hoc, quod congregantur in figura: sed propter hoc, quod congregantur in triangulo. & ista est forma generis remoti. D. d. & non dicuntur idem triangulus i. quod triangulus, aut isosceles, aut isopleuros dicuntur esse unum per figuram, i. in genere remoto. i. quia triangulus non est ultima species. & hoc intendebat, cum d. & non dicuntur triangulus idem. i. non triangulus simpliciter est hoc, quod inuenitur collocari

H sub figura mediante collocatione eorum sub ultima specie. quoniam, si ita esset, tunc non esset medium inter illum & figuram.

Item unum ea dicuntur, quorum ratio, quod quid erat esse dicens, indiuisibilis ad aliam est, quod quid erat esse rei significatam. ipsa. n. per seipsam omnis ratio diuisibilis. sic enim & augmentum, et diminutum unum est, quoniam ratio una: quemadmodum in superficiebus est ipsius speciei una. Et omnino quorumcumque intellectio, quæ quod quid erat esse intelligit, indiuisibilis est, neque separari potest nec tempore, nec loco, nec ratione, hæc maxime unum sunt. & horum, quæcumque substantiæ sunt. Vt nanque quocumque non habet diuisionem, quatenus non habent, eatenus unum dicuntur. ut puta, si prout homo non habet diuisionem, unus est homo: quod si prout animal, unum animal: quod si prout magnitudo, una ma-

gnitudo. Plurima itaque unum dicuntur, eo quod aliquid unum aut agunt, aut patiuntur, aut habent, aut ad aliquid unum sunt. Quæ vero primo unum dicuntur, illa sunt, quorum substantia una: una vero, aut continuatione, aut forma, aut ratione. numeramus etenim tantumquæ plura, aut quæ non continua sunt, aut quorum forma non est una, aut quorum ratio non est una. Item est quidem, ut quodcumque dicamus cõtinuitate unum esse, modo quantum & continuum sit: est autem ut non aliquid totum sit. hoc autem, si non habeat formam unam, non. n. dicemus similiter unum, cum viderimus partes calcamenti quomodocumque compositas, propter cõtinuitatem, sed si ita ut calcamentum sit, ac quandam formam habeat, tunc unum. Quare maxime linearum circuli linea una est, quam tota & perfecta est.

Et etiam dicuntur unum illa, quorum definitio, quæ significat quid est, non distinguitur a definitione alterius significante quid est. omnis enim definitio diuiditur in se. & secundum hunc modum augmentabile & diminubile sunt unum. & etiam definitio est una, sicut definitio superficialium planarum est una. Et dicitur unum modo simplici de illis, quæ non diuiduntur secundum tempus, neque secundum locum, neque secundum sermonem, et maxime quod est ex

A *in substantia: illud enim est magis in unitate. Et dicitur etiam unum modo vniuersali illud, quod non habet diuisionem secundum suam speciem. Verbi gratia dicere unum hominem & unum animal, & unum os. Et multa dicuntur unum secundum naturam, quoniam agunt aliud, aut patiuntur ab alio: aut differant per alia, aut referantur ad alia. Et illa, quae dicuntur unum primo modo, sunt illa, quorum est substantia*

B *una: & sunt unum, aut secundum continuationem, aut secundum formam, aut secundum definitionem. dicimus enim in numero plura illa, quae non sunt continua, neque habent formam unam. Quodam enim modo dicitur unum, et si fuerit de quantitate, & continuum etiam: & quodam modo non dicitur unum, si totalitas sua non fuerit perfecta. illud igitur, quod non est totum, non dicitur unum vniuersaliter. non*

C *enim dicimus, quod partes solutae compositae aliquo modo sunt unum propter continuationem: nisi dicatur hoc modo, secundum quod sunt solutae, & secundum quod habent aliquam formam unam. Et secundum hunc modum dicitur, quod linea circuli est una magni quamvis alia linea. est enim linea perfecta, in qua est totum.*

11 *Id est, & dicitur etiam hoc nomen unum de illis, quorum definitiones*

diuersae non distinguuntur a definitione alterius, quod est commune eis. definitio enim cuiuslibet talis non distinguitur a definitione subiecti, & quia definitio subiecti sumitur in definitione cuiuslibet eorum. Et hoc est, quod d. quae significat quid est quia definitio non est definitio, nisi cum signat essentiam rei & d. ois enim definitio diuiditur in se: quia definitio semper diuiditur in duas partes, scilicet genus & differentiam: & utrumque istorum diuiditur in definitione alterius rei, scilicet subiecti eorum. & hoc est proprium cuiuslibet definitionis, diuidi scilicet in duas partes ad maius & ad minus. & d. hoc, quia ista est causa, quare definitiones compositae perueniunt ad definitiones vnius rei: sicut accipit in definitionibus specierum compositi diuidentium, & quia perueniunt ad definitionem vnius rei, quod est superius genus, & generalissimum. D. d. & secundum hunc modum augmentabile, & diminubile. 1. & hoc modo sunt res diuersae secundum definitionem & vnum secundum subiectum, sicut augmentabile & diminubile. Illud enim, quod recipit augmentum & diminutionem, sumitur in definitione augmenti & diminutionis. D. d. & est definitio est una, &c. i. & ex hoc modo et sunt de finitiones superficies diuersarum, quod conueniunt in definitione superficies, quod superius genus est. & d. planarum ad excludendum concavas & conexas. istae. n. superficies non conueniunt in eadem definitione, sicut linea recta & curva non conueniunt in eadem definitione. & iste est alius modus ab eo. secundum quem dicitur vnum secundum formam. D. induximus alium modum magis famosum, & magis verum, & d. Et dicitur vnum modo simplici, &c. i. & dicitur vnum de eo, quod non diuiditur secundum

Metaphysicorum

G igitur cognitionis in unaquaq; re-
rum est unum. & non unum om-
nibus generibus est idem. in quibus-
dam enim totus est unum, in qui-
busdam vocale est unum, & i qui-
busdam est consonans unum. &
vnu grauatius est aliud, & quod
est i motu est aliud. Et in omnibus
rebus est unum illud, quod non di-
uiditur, aut secundum quantita-
tem, aut secundum formam eoru,
aut que non diuiduntur. Secundum
H quantitatatem enim illud, quod non
diuiditur omnino, neq; habet situ,
dicitur unum: & quod non diuidi-
tur omnino, & habet situ, dicitur
punctus: & quod diuiditur vno
modo, est linea: & duobus modis
est superficies: & omnibus tribus,
est corpus. & dicuntur ista econ-
uerso. quod autem diuiditur duo-
bus modis, est superficies: & quod
vno modo, est linea: & quod no di-
uiditur aliquo modo secundum qua-
ntitatem punctus est. & unum est
istorum, quod non habet situ, est
unum: & quod habet situ, est
punctus. Et etiam istorum quoddam
est unum numero, & quoddam
unum forma: & quoddam unum
secundum aequalitatem, & quod-
dam unum secundum genus. Et il-
la, que sunt unum numero, sunt il-
la, quorum materia est vna. Et il-
la, que sunt unum secundum for-
mam, sunt illa, quorum totalitas

est unum. Et que sunt unum gene-
re, sunt illa, quorum figura pradi-
camentis est vna. Et illa, que sunt
unum secundum aequalitatem, sunt
quorum proportio est ad aliam rem.
Et ista postrema semper consequen-
tur prima, sicut dicimus, quod om-
ne, quod est unum in numero, est
unum in forma: & quod est vnu
in forma, non est unum numero ne-
re. & omne, quod dicitur unum se-
cundum formam, est unum gene-
re: sed non, quod est unum genere,
est necessario unum secundum for-
mam. & non omnia, que sunt v-
num secundum aequalitatem, sunt
unum secundum genus. Manifestum
est igitur, quod Plura dicun-
tur de oppositione vnus. quaedam
enim, que non sunt continua. &
quaedam, quia materia eorum adu-
nata cum forma diuiditur secun-
dum formam. & aliud cum oppo-
sitione, quia definitiones, que signi-
ficant essentias, sunt plures.

Dicit: Et essentia vnus, & c. i. & 12
definitio vnus est principium nu-
merorum, non numerus. Deinde
prima enim mensura est princi-
pium. i. & vnus est principium nu-
merorum, quia res non mensuran-
tur primo & essentialiter, nisi p pri-
mum, quod est in eis indiuisibile,
ex quo componuntur. oportet igitur,
vt omne mensurans primum sit
principium, s. in omni genere, i quo
inuenitur primum in esse, & in co-
gnitione.

Mensura
di esse pri-
ma in esse
& i cogna-
tione. i. de
10. Met. l.
c. 3.

A gnitione. D.d.& illud, quo primo
scimus, &c. i. & mensura in omni re
est magis manifesta apud nos. quo
niam per illam cognoscitur mensu
rabile, & propter istud cognoscunt
reliqua in illo genere. Deinde d. Et
principium igitur cognitionis, &c.
i. & cum vnum est mensurans: & me
surans est principium cognitionis
in omni re: consequitur, vt vnum
in omni genere sit principiu cog
nitionis in illo genere. Deinde dicit:
Et non vnum in omni genere est
idem, &c. i. & vnum in omnibus ge
neribus, per quod cognoscitur vnū
quodq; genus, non est eiusdem na
turæ, sed in quolibet genere differt
à se in alio. v.g. quod vnum in mu
sica est tonus, & in dictionibus con
sonantibus est syllaba consonans, &
in vocalibus syllaba vocalis. Et sicut
vnum in pōderibus est aliquod pō
dus minimum secundum sensum,
& vnum in motu est motus velocis
simus. v.g. motus diurnus. Deinde
d. Et in omnibus est vnum illud, qd
non diuiditur. i. & vnum vniuersa
liter, quod collocatur in hoc gene
re, est illud, quod non diuiditur, aut
secundum quantitatem, aut fm for
mam, & qualitatem. Quod igit om
nino nō diuiditur in quantitatem,
neq; habet situm, dicitur vnum, qd
est principium numerorū: & si ha
buerit situm, dicitur punctus. pun
ctus enim habet situm, quia est finis
& principium lineæ. D.d. & quod
diuiditur vno modo, &c. i. & qd
habet situm, & non diuiditur nisi
vno modo dicitur linea: & quod di
uiditur duobus modis, scilicet longitudi
ne & latitudine, dicitur superficies:
& quod diuiditur tribus modis, scilicet
longitudine latitudine & profundi

tate, dicitur corpus, & est vnum fm tota
litate, scilicet perfectum. D.d. & dicunt
ista econuerso, &c. i. & intendit per
hoc istas esse definitiones, quia con
uertuntur. D. inceptit diuidere vnū
alio modo, & d. Et etiam istorum,
&c. Deinde inceptit exponere vnū
quodq; istorum & d. Et illa, q sunt
vnum numero, &c. i. Et vnum num
ero dicitur de illo, cuius est mate
ria vna. & differentia inter illud, &
vnum, quod est principium nume
rorum, est quia hoc vnum est i ma
teria, & vnum, quod est principiu
numeri, non est in materia. Deinde
d. Et illa, quæ sunt vnum fm formā,
&c. i. plura numero, scilicet in materia, q
sunt vnum fm formā, sunt illa quo
rum definitio est vna. & ista sunt, q
sunt vnum fm vnā speciem, * quæ
diuiditur in indiuidua. D.d. Et quæ
sunt vnum genere, &c. i. & illa, quæ
dicuntur vnum genere, sunt quæ
collocantur sub vno prædicamēto.
& hoc intendebat, cum d. quorum
figura prædicamenti est vna. Et di
xit hoc: quia res, quæ sunt vnū fm
formas, quædam sunt vnum secun
dum formas speciales, quædam fm
generales. D.d. Et illa, quæ sunt fm
æqualitatem, &c. i. & illa dicuntur
vnum, quæ sunt vnum fm propor
tionalitatem. sicut dicitur, q. ppor
tio Rectoris ad ciuitatem, & guber
natoris ad nauem est vna. Deinde
d. Et ista postrema semper consequi
tur prima. Et intendit per prima ma
gis vniuersalia: & per postrema ma
gis particularia. D.d. sicut dicimus,
&c. i. quod oēs, quod est vnū nume
ro, de necessitate erit cum eo, à quo
differt in numero, vnum etiā i spē.
v.g. quia Soc. est vnum numero, cō
tingit vt ipse sit cū Platone vnū in
p iij forma

Quid vni
numero.
Vnū, qd ē
principiu;
numero
rum, nō
i materia.

Quid vni
specie.
E

* a. l. q. dicit
indiuidua
Quid vni
genere.

Quid vni
proportione.
F

Ph. 107.
98.

De pōcto,
& vni ta te
nde. 4. ph.
106.

de. l. cor. 3

Metaphysicorum

G forma. D.d.& quod est vñ in forma, &c.i.& prima eorum consequitur postrema, fm q̄ consecutio nō conuertitur in istis. quod enim est vñ in specie, non est vñ in numero. vñ in specie ad min⁹ dī vere de duobus in numero. & dixit vere: quia accidit vt vñ in specie sit vñ in numero, quādo de specie non inuenitur nisi indiuiduum.

1. Phy. 60.
4. Phy. 49
2. Phy. 70.
3. Phy. 19.

D.d.& omne, quod dicitur vñ fm formā, &c.i.& omnia, quæ sunt vñ fm speciem, sunt vñ secundū gen⁹. v.g. quia Socrates & Plato sunt vñ in specie, sunt vñ in genere, sū animalitate, & nō cōuertit. Deinde d. & omnia, quæ sunt

vñ secundū æqualitatem, &c. i. & omnia, quæ sunt vñ secundū proportionem, sunt vñ secundū genus, & nō conuertitur. & hoc fuit

7. Phy. 31.
Locus hic suspectus est, ut ex textu, cum ex Alberto, aliter ipsum legente.

ita, quia æqualitas non est aliquod genus. D.d. Manifestum est igitur, &c.i. & cum declaratum est, q̄ vñ dicitur multis modis: & multitudo opponitur vñ: manifestum est, q̄ multitudo dicitur multis modis, cū omne vñ habeat multum, cui opponitur. Deinde dedit exemplum de quibusdam prædictis, & d. quædam enim, &c. v.g. quia iam declaratum est, q̄ vñ eorum, de quibus dicitur hoc nomen vñ, est

Quot modis dicitur vñ, tot & multa.

continuum. i. & etiam de illis, quorum materia est vñ, aut genus, dicitur etiam multū de oppositis istorum. dicitur. n. de his, quæ sunt non continua, & de illis, quorum materia est non vñ p̄ diuisibilitatē materiz, aut fm formā in sp̄e, aut scdm formas diuersas fm cōtrarietatem. Et hoc intendebat, cum dixit, q̄ materia eorū diuidit fm formā, &c.i. & illa, q̄ dñt plura fm materiā, qdā

dñt q̄a materia eorū diuidit in quibusdā fm formā specialem, & in quibusdā diuidit fm formā contrariam. D.d. quia definitiones, &c.i. & formæ, fm quas diuidit materia, sūt diuerse: quia formæ, quæ quiditates rerum significant, sunt multe.

De Ene. Cap. 7.

ENs dicitur, aliud fm acci- dens, aliud per se. Secundum acci- dens quidem, vt iustum musicum esse dicimus, & hominem musicum, ac musicum hominem: sūt dicentes vt cum dicimus musicum ædificare, quia accidit edificatori musico esse, aut musico ædificatori. hoc etenim hoc esse dicere significat hoc huic accidere. Ita igit de his, quæ dicta sunt, cum hominem dicimus musicum esse, & musicum hominem, aut album musicum, siue hunc album, hoc quidē, qm̄ ambo eidē accidunt: illud vero, qm̄ enti accidit. Hoc autem musicū hominem, qm̄ huic musicum accidit. ita etiam dicitur album esse, qm̄ cui accidit, illud est. Quæ igit fm acci- dens esse dñt, ita dñt, aut qm̄ eidem enti ambo insunt, aut qm̄ illud eunti inest, aut qm̄ ipsum est, cui inest, de quo ipsum prædicatur.

Viñ Auct. in Epistola ad pri.

Ens dicitur quodam modo acci- dens ali. Verbi gratia, quod insus est musicus, & quod homo est musicus, & similiter, quod musicus est homo. Verbi gratia, quod homo musicus ædificat. accidit enim ædificatori vt sit musicus, aut musico

A *ut sit adificator. accidit hoc igitur quia est, & quia hoc accidit ei. Et similiter accidit in rebus, quas diximus. sicut homo, cum dixerimus quod est musicus, & musicus quod est albus, & quod est albus musicus, aut musicus est albus. Ita. n. dicuntur modo accidentali, vno modo, quia vtraq; accidunt eidem enti: alio modo, quia a accidit enti ut esset illa. Entia igitur, quae dicuntur modo accidentali, secundum hoc B dicuntur, aut quia vtraq; sunt eiusdem entis, aut quia est quiditas entis, aut quia est cum eo cuius est, & de quo dicitur, idem.*

13 *Quia ens dicitur de illo, de quo dicitur vnum: & vnum dicitur de illo, quod est vnum per se, & vnum per accidens: ita etiam fuit dispositio entis. & ideo incepit primo notificare modos entis, quae sunt entia per accidens, & d. Ens dicitur, &c. i. sicut dicimus, quod illud, quod est iustum, est musicum, scilicet, ista enim identitas est per accidens: quia accidit vni alteri, & ambo vni C subiecto, quod defert musicam, & iustitiam. Haec igitur est intentio vnius modi. & suum exemplum est, quod dixit, omnis musicus est iustus. Secundus autem modus est, sicut dicimus, quod homo est musicus, aut quod musicus est homo. & iste modus dicitur vnus per accidens, aut quia homini musicum accidit, quod est talis generis: aut quia musica & humanitas accidunt sibi inuicem vnum alteri, quia sunt in vno subiecto, scilicet in homine, in quo existit musica per accidens, sicut dicimus, quod omnis mu-*

sicus est homo. sed vnum istorum D inest per accidens subiecto, in quo conueniunt, & aliud essentialiter. e contra dispositioni in primo modo, in quo dicimus, quod musicus est albus. Hoc igitur, quod dixit: Ita. n. dicuntur modo accidentali, &c. est exemplum ad dicendum, quod musicus est albus, & non ad dicendum, quod homo est musicus. Deinde congregauit ambas intentiones, Et d. Entia igitur, quae dñr modo accidentali, &c. & intendit per illa, quae ambo sunt vnius entis, sicut albus, & musicus, quod sunt vnius rei, cui accidit ut sit albus & musicus. Deinde d. aut quia non, E scilicet, sicut dicimus quod musicus est homo. illud enim, in quo est musica accidentaliter, scilicet homo, idem est cum homine vniuersali. & sicut est, cum dicimus, quod homo musicus est. intentio enim istius hōis est homo, cui accidit quod sit musicus. Et determinandum est in eis, quae dñr idem essentialiter, hoc, quod sunt duo essentialiter vno modo, & idem essentialiter alio modo. sicut dicimus, omnis homo est animal. homo. n. essentialiter differt ab animali in vno modo, & sunt idem essentialiter alio modo.

Hō differt ab animali essentialiter in vno modo, & sunt idem essentialiter in alio modo.

Per se vero esse dñr, quocumque significant predicationis figuras. quoties. n. dñr, toties ipsum esse significant. Cum ergo eorum, quod praedicantur, quaedam ipsum quid est significant, quaedam quale, quaedam quantum, quaedam ad aliquid, quaedam facere, aut pati, quaedam vbi, quaedam quando, horum cuique idem ipsum esse significat. nihil. n. differt, homo conualescens est, aut homo-

P iij conua-

Metaphysicorum

G conualefcit:& homo ambulans vel incedēs est, aut hō ambulat vel incedit. ſimiliter in alijs quoque. Itē ipſum eſſe, & ipſum eſt ſignificat qđ verū eſt, ipſum vero non eſſe, qđ non verū, ſed falſum ſiſt, tam in affirmatione, q̃ in negatione. vtputa, q̃ Soc. muſicus eſt, qm̃ verū hoc eſt: aut q̃ Socr. non albus, qm̃ verum. q̃ autem diameter non ſit incōmēſurabilis, qm̃ falſum eſt. Item ipſum eſſe, & ipſum ens, quoddā eorum, q̃ dicta ſunt, potentia dici poſſe ſignificat, quoddā actū. videns etenim dicimus eſſe, & qđ potentia, vt dī, videt, & qđ actū. ipſum quoq̃ ſciens, ſiſt, & quod poteſt vti ſcientia, & qđ iam vtitur. ac etiam quieſcens, tum illud, cui iam ineſt quies, tum quod quieſcere poteſt. Siſt autē in ſubſtantijs. etenim Mercurium in lapide dicimus eſſe, & lineæ medietatem, ac triticū, quod nōdum maturum eſt. qñ vero poſſibile, & qñ non, ī alijs determinandum eſt.

I Et dicuntur entia per ſe omnia, qua ſignificāt figuras prædicamētorum. ſunt enim ſecundum nomen eorum, qua dicuntur etiā entia. Quadam igitur prædicamēta ſignificant quid, & quadam quale, & quadam quantum, & quadam ad aliquid, & quadam agere, aut paſſi, & vbi, & quando. et ſignificatio vniuſcuſlibet iſtorum eſt vnius entis. non. n. eſt diſſe-

rentia inter dicere, quod homo eſt & in ſanitate, & dicere, quod homo eſt ſanus, aut quod hō ambulat, et eſt in ambulatione. & ſimiliter in alijs rebus. Et etiam ens ſignificat eſſentiam, & Veritatem rei. quoniam cum dixerimus aliquid eſſe, demonſtrabimus ſuam veritatē: & cum dixerimus aliquid non eſſe, demonſtrabimus ipſum eſſe non verum, ſed falſum, & ſimiliter in affirmatiua & negatiua. ſicut dicimus quod Socr. eſt muſicus, hoc enim eſt verum: & dicimus, quod Socr. non eſt albus, & hoc non eſt verum. & ſicut dicimus quod diameter eſt aequalis coſtæ, & eſt falſum. Et eſt quadam entia ſunt potētia, & quadam actū. quadam. n. ſunt entia per viſum, quia videntur: & quadam, quia habent virtutes, qua videntur. & ſimiliter eſt de ſcientia. in eis enim eſt qui habet virtutem, vt vtiatur ſcientia: & in eis qui habent viſum. & M dicitur quieſcens illud, in quo eſt quies, & illud, quod habet potētiā, vt quieſcat etiam. Et ſimiliter in ſubſtantiā etiam. dicimus enim quod in lapide eſt idolum Mercurij, & ſemilinea.

Cū declarauit modos entis, qđ 14 eſt ſecundum accidens, incepit declarare ſecundum quos modos dicitur ens eſſentialiter, & d. Et dicitur entia, &c. i. & intendit per figuras genericæ prædicamētorum, & dictiones ſigni-

A significantes genera prædicamentorum. Deinde d. sunt enim fm numerum, &c. i. d. enim ens fm numerum, secundum quem dñr prædicamēta.

D. d. quædam. n. &c. i. & hoc nomē ens dicit de omnibus, de quibus dicuntur prædicamenta: quia quod significat hoc nomē ens, idem videt cum eo, quod significant dictiones prædicamentorum. D. numeravit prædicamenta, & d. Quædam igit prædicamenta significant quid, &c. i. & tacuit prædicamentum situs, & habitus propter abbreviationē sermonis, aut quia latent. D. d. & signi

B ficatio vniuscuiuslibet istorum, &c. i. & significatio vniuscuiuslibet nominum novem accidentium est sua significatione super illud accidens est significatio super vñs prædicamentum, s. prædicamentum substantiæ. non enim est differentia inter dicere in prædicamēto qualitatis q homo est sanus, & q homo est in sanitate. Et intendebat per hoc non significare, q nomen denominatiuū non significat in propositione, cui subiectum est substantia, & cuius prædicamentum est denominatiuum. v. g. Socrates est albus, substantiam & accidens, aut substantiam, in qua sit accidens. Sicut existimavit Auic.

C qui, cum vidit, q hæc fictio albus significat aliquid, in quo est albedo, q primo significat subiectum, & secundo accidens. Sed est e converso. primo significat accidens, secundo subiectum. accidens enim innatum est existere in subiecto. Et, si esset sicut dicit, s. q albus primo significat corpus, tunc idem esset dicere Socr. est albus, q dicere Socr. est corpus album, & idem esset dicere corpus album & album corpus: & sic in in-

nitum. qñ, cum dicim⁹ hoc vocabulum albi, collocabitur in eo corpus. Et, cum d. q hoc nomen ens dicit de decem prædicamentis, dixit: & ens significat essentiam, &c. i. & hoc nomen ens et significat illud, quod significat dicere aliquid esse verum. Cum enim dicimus aliquid esse, demonstramus ipsum esse verum, & qñ dicimus aliquid non esse, demonstramus ipsum nō esse, s. ipsum esse falsum. D. d. & sicut est in affirmatiua & negatiua, &c. & intendit per ens illud, quod sonat verum aut simpliciter, aut compositum, s. in quæsto singulari & composito. in propositione autem composita, sicut dicimus, q Socrates est musicus, aut Socrates non est musicus: in quæstione autem simpliciter, sicut dicimus, verum Socr. sit aut non sit. & vñ hoc nomē ens nō significat nisi verum. D. d. sicut dicimus, q Socr. &c. i. & sicut in affirmatiua, cum demonstrabimus esse per affirmationem, in qua est hæc copula, & demonstrabim⁹ esse ipsum verum. v. g. Socr. est musicus. & cum demonstrabimus ipsum esse per negationem, demonstrabimus ipsum non esse verum. v. g. Socr. non est albus. hoc enim demonstrat, q dicere ipsum esse album, non est verum. Et hoc intendebat, cum d. & dicere, q Socr. non est albus, & hoc nō est verum. i. & dicere, q Socr. non est albus demonstrat q dicere ipsum esse album non est verum. Sed debes scire vñ, q hoc nomen ens, quod significat essentia rei, est aliud ab ente, quod significat verum. &ideo expositores diuersantur in quæsto simpliciter, s. dicere verum aliquid est i secundo Topicorum, verum collocet in quæstionibus accidentis aut genis.

Documentum
Ens, qñ significat essentia rei, est aliud ab ente, qñ significat verum.

Qui

Metaphysicorum

G Qui enim intelligit de ente illud, quod est esse decem predicamentis, d. quod collocatur in questionibus generis: & qui intellexit de ente illud, quod intelligit de vero, d. quod collocatur in questionibus accidentis. D. d. & sicut dicimus, quod diameter est æqualis &c. & hoc est aliud exemplū, quo virtus in hac intentione. i. quod dicere quod diameter est asymmeter constructa, & hoc esse verum, significat quod diameter est symmeter constructa, est falsum. Et intendebat distinguere inter hoc nomen ens, quod significat copulationem in intellectu, & quod significat essentiam, quæ est extra in intellectum. D. d. Et etiam quædam entia sunt potentia & quædam actu. i. & dicitur hoc nomen ens de ente, quod est actu extra animam, & de ente, quod est potentia, quædam. n. dñr visa, quoniam videntur actu: & quædam dicuntur visa, quia possunt videri in actu. Et sicut sciens quicquid: dicitur sciens, quoniam virtus scientia: & talis est sciens in actu: & dicitur sciens, quoniam non virtus scientia, s. sciens in potentia propinqua. Et hoc intendebat cum d. & similiter est de scientia, &c. i. dicimus enim scientem illum, qui habet potentiam, quæ virtus scia, licet non vera: & dicimus scientem illum, qui virtus scientia, quoniam virtus illa. D. d. & dicitur quiescens, &c. i. & similiter quiescens dicitur quiescens in actu, & est illud, quod quiescit: & dicitur quiescens in potentia, illud, quod non quiescit: sed habet potentiam, ut quiescat. Deinde dicit: & similiter inuenitur actus & potentia in substantia, & in forma. dicimus. n. quod in lapide est idolum Mercurij & semilineæ. & hic fuit diminutio & intendit, quod sicut inuenitur actus & potentia in sub-

stantia, & in forma. dicimus. n. quod in lapide est forma Mercurij, & in potentia & actu. potentia autem, quia habet naturam recipiendi formam Mercurij, actu vero quia recipit illam.

De Substantia. Cap. 8.

Substantia dñr & simplicia corpora, ut terra, ignis, aqua, & quæ talia sunt, & virtus corpora, & quæ ex his consistunt aſalia, & dæmonia, ac eorum particularia. hæc vero omnia dñr substantia, quoniam non dñr de subiecto, sed de eis cætera. Alio vero modo quodlibet cunctum fuerit causa existentia, talibusque inexistens, quæ non dñr de subiecto, ut anima aſali. Item quæcunque particularia inexistentes sunt in talibus, definitives, & quod quid significantes, quibus peremptis, totum perimitur. ut superficie, corpus, ut quidam aiunt, & linea superficies. & uniuersaliter numerus videtur quibusdam talis esse. eo etenim perempto nihil esse, & omnia terminare. Item quod quid erat esse, cuius ratio definitio est, & hoc uniuscuiusque substantia dicitur. Accidit igitur duobus modis substantiam dici, & ipsum vltimū subiectum, quod non dicitur de alio: & id, quod cum quod quid sit, etiam separabile fuerit. tale vero cuiusque forma & species.

Dicitur substantia corpora simplicia, sicut terra, & ignis, & similia, & uniuersaliter omnia corpora, & quod ex eis constituitur ex anima.

Idem. 2. de anima. 14

Vide Aug. in Epistola ad Paulum. Vide etiam Zon.

* hoc id quod

A animalibus, & idoliis, et membris istorum omnia. n. ista dicuntur substantia, quia non dicuntur de subiecto, sed alia dicuntur de eis. Et dicitur et substantia alio modo illud, quod est causa essentia rerum, qua dicuntur de subiecto, sicut anima animalium. Et et dicitur substantia de illo, quod est subiectum anima, & habentia definitiones, et significantia aliquid, & per quorum priuationem priuatur totum,

B sicut corpus superficies, & sicut quidam dicunt superficies linea, & omnes numeri. quidam enim existimant, quod istis priuatis nihil erit. Et et dicitur substantia illud, quod significat quid in omnibus rebus, & definitionem earum. et hoc est substantia cuiuslibet rei. Accidit igitur, ut substantia doceatur duobus modis. quorum unus est vltimum subiectum, quod non dicitur de alio: alius autem, quod significat hoc demonstratum, & est distinctum a rebus, sicut forma cuiuslibet rei, & eius exemplar.

C Cum determinauit quot modis dicitur ens, & vni eorum, de quibus dicitur, est substantia, & substantia dicitur multis modis, incepit et diuide re illos modos, & d. Et dicitur substantia, &c. i. & substantia dicitur de omnibus corporibus simplicibus, & de compositis ex his, ut minere, & plantae, & animalia, & de membris istorum. Et, cum declarauit hoc per exem-

plum, incepit declarare illud per definitionem, & d. oia enim ista, &c. & incedit neque in subiecto. & ista est definitio indiuidui substantiae. Et quasi dicat, substantia dicitur primo de illo, quod non dicitur de aliquo, neque est in aliquo, & alia dicuntur de eo. & hoc dicitur indiuiduum substantiae. & hoc appellatur in praedicamentis prima substantia. Et forte intendit per hoc, quod d. de aliquam intentionem in ea. & secundum hoc iste sermo continet primas substantias, & secundas. D. d. Et dicitur etiam &c. i. & hoc dicitur substantia de illo, per quod indiuiduum substantiae sit substantia, s. de forma, per quam sit substantia, sicut anima in animato. & dedit exemplum de anima, quod est forma in substantia in actu, contra de formis simplicium. D. d. Et etiam dicitur substantia de illo, quod est subiectum animae, v. g. de corpore animalium. & haec est substantia materiae. D. d. et habentia definitiones, &c. i. & dicitur hoc nomen substantia et de definitione & in rebus habentibus definitiones. D. d. & per quorum priuationem, &c. i. & dicitur substantia de rebus, quod sunt priores secundum definitionem rebus sensibilibus, de quibus quidam opinantur illas esse substantias rerum sensibilibus. quoniam, quoniam intellectus abstulerit eas, auferentur cum eis res sensibiles, sicut est dispositio de corpore simplicis cum corpore sensibili, & de superficie cum corpore, & de linea cum superficie. et, quia Aristoteles non opinatur hoc, d. quod n. existimatur, &c. i. & quidam appellant istas substantias, quae existimantur quod illud, per cuius priuationem secundum intellectum priuatur aliquid, debet esse substantia illius. & id appellauerunt istas substantias. unde quidam fingunt

Substantia de forma. E

Vi. s. Ph. 10. Substantia materiae. Substantia de definitione. Substantia per oia, quod remouetur substantia. F

15
Substantia
cui ad
ima &
sundt.

Metaphysicorum

G numerum esse substantiam entium.
D.d. Et etiam dicitur illud substantia,
quod significat quid, &c. i. & dicitur
substantia de illo, quod datur ad in-
terrogationem factam per quid in
vnaqua; rerum. & hæc est substan-
tia cuiuslibet rei. Deinde d. Accidit
igitur vt substantia, &c.

*De Eodem, Diuerso, Differenti, Simili, &
Disimili. Cap. 9.*

Hæc duo
sequuntur
Capitula. 9.
& 10. A-
uer. nō hēt

H
in hac cō-
rōtatione.
Vide ipm
in Ep. Tia
cā. 1.

E Adem vero, quædam fm
accidens dicitur. vt albū,
& musicum idem, qm ei-
dem accidunt: ac homo & musi-
cum, qm alterum alteri accidit.
musicus vero homo, qm musi-
cum homini accidit. Vtriq; ve-
ro hoc, & huic vtrunq; illorum.
etenim homini musico & hō, &
musicum idem dī, & his illud.
Quare omnia hæc vñ non dicū-
tur. non. n. est verum dicere q
omnis homo idem & musicum.
vniuersalia namq; per se existūt,
accidentia vero non per se, sed
de singularibus simp̄t dicūtur.
idem enim videt Socrates, & So-
crates musicus esse. Socrates. n.
non de multis. quare non dicit
oīs Socrates, sicuti omnis hō. q-
dam igitur ita dicuntur eadem.
Quædam vero per se, sicuti &
vnum. etiam quorū materia,
aut specie, aut numero vna, ea-
dem dicuntur: & quorum sub-
stantia vna. Quare patet, q idē-
titas vnitas quædā essentia est,
aut plurium; aut cūm vt pluri-
bus vtaē. vtp̄ta cūm dicat ip-
sum sibi ipsi idem. vt duob⁹. n.
ipso vtitur, Diuersa vero dicun-

Diuersa.

tur, quorum aut species plures, **K**
aut materia, aut ratio substantia.
& omnino diuersum dicitur op-
positum ad id, quod idem dicitur. **Differētia**
Differentia vero dicuntur, quæ-
cunq; diuersa sunt, cum idem
quid sint, modo non sint idem
numero, sed aut specie, aut gene-
re, aut proportionem. Item, quo-
rum diuersum genus, & contra-
ria, & quæcunq; diuersitatem
in substantia habent. Similia di-
cuntur, & quæ idem passa sunt. **Similia**
& quæ plura eadem q̄ diuersa
passa sunt. & quorum qualitas
vna, ac secundum quæcunq; cō-
trariorum alterari contingit id,
quod plura his, aut magis pro-
pria habet, simile illi est. Opposi-
te vero similib⁹ dissimilia dñr. **Dissimilia**

*De Oppositis, Contrariis, Diuersis, & rī-
dem specie. Cap. 10.*

Opposita dicuntur, cōtra-
dictio, contraria, ad ali-
quid, priuatio & habi-
tus, & ea, ex quibus, & in quæ
ultima. vt generationes & cor-
ruptiones, & quæcunq; suscepti-
uo amborum non contingit si-
mul adesse, hæc opponi dicunt,
aut ipsa, aut ex quibus sunt. fu-
scum namq; & album simul ei-
dem nō insunt. quare ea, ex qui-
bus sunt, opponuntur ipsis. **Contrarij**
Contraria dicuntur, q non possunt
simul eidem adesse, cū eorum
sint, q secundum genus differūt.
& quæ plurimū differunt, cūm
i eodem genere sint. quæue plu-
rimum differunt, cūm in eodē
susceptiuo

Vid. Auer.
i Ep. Tā
cā. 1.

Contrarij

A susceptiuo sint, ac etiā quæ plurimum differunt, cū eorū sint, q̄ sub eadem potentia sunt. & quorū differentia maxima, aut simpliciter, aut s̄m genus, aut secundū speciem. Cætera vero contraria dicuntur, quædā, eō q̄ talia habent: q̄dā, eō q̄ susceptiua taliū sunt: q̄dā, eō q̄ actiua aut passiua taliū sunt, aut agentia, aut patientia, aut abiectiones, aut sumptiones, aut habitus, aut priuationes sunt horum, ac talium. Cū autem vnum et ens multipliciter dicat, necesse est, vt cætera quoq̄, quæcunq̄ secundum hæc dicuntur, sequantur. quare & idē, & diuersum, et contrarium vt secundū vnū quodq̄ prædicamentum diuersum sit. Diuersa vero specie dicuntur, quæcunq̄, cū eiudē sint generis, non sunt subalterna. & quæcunq̄, cū in eodem genere sint, differentiā habent. & quæcunq̄ in substantia contrarietatem habent. Contraria quoque diuersa specie inuicem sunt, aut omnia: aut quæ primo dicuntur, & quorum in vltima generis specie rationes diuersæ. vt homo & equus indiuidua genere, rationes vero eorum diuersæ. & quæcunque, cū in eadem substantia sint, differentiam habēt. Eadem vero specie sunt, quæcunque his opposite dicuntur.

De Priori & Posteriori. Cap. 11.

Priora, & posteriora dicunt, vno quidem mō tanquam

aliquo p̄fō & principio in quo D
que genere existēte, q̄d propinquius est principio cuidam determinato, aut simp̄r et natura, aut ad aliqd, aut vbi, aut ab aliquibus. Vtputa quædam s̄m locum, eō q̄ propinquiora sunt alicui loco natura determinato, medio videlicet, aut vltio, aut ad quoduis. Quod vero remotius, est posterius. Quædam s̄m tempus. aliqua. n. eō q̄ remotiora a nunc sunt: vt de eis, quæ facta sunt. quæ. n. in Troia fuerūt, priora sunt his, q̄ apud Mediam E
facta sunt, q̄m remotius a nunc distant. aliqua vero, eo q̄ propinquiora ipsi nunc sunt: vt de futuris. prius. n. festum, quod apud Nemeam futurum est, q̄ q̄d apud Delphos, q̄m propinquius ipsi nūc est, vt principio, et primo ipso nunc: osito. Quædam s̄m motū. quod. n. propinquius primo mouēte est, prius est: vt puer viro. etenim quodam & hoc simp̄r principium est. Quædam s̄m potentia. q̄d enim excellit potētia, & fortius F
est, prius est. tale vero est, cuius electionem, vt alterū, & quod posterius est, sequatur necesse est, ita vt non mouente illo, nō moueatur, & mouente moueatur. electio. n. principium est. Quædam s̄m ordinem. hæc vero sunt, quæcunque ab aliquo vno determinato proportionalliter distant. vt in tripudis qui s̄m locū obtinet, prior est eo, q̄ tertiu tenet, et paranete, q̄ nete. illuc

Penultima
& vltima.

diuersa
de.

de sp̄e.

Auer.
p. Tra.
tu. l.

Metaphysicorum

G illie enim tripudij ductor; hic vero media principiu est. Hæc itaq; hoc modo priora dicuntur. Alio vero modo, qd cognitione prius, tanq; & simpliciter prius. Horu aut aliter ea, quæ fm rationem, atq; ea, quæ fm sensum. Secundum enim rationē vñ priora, fm uero sensum singularia. Et secundum rationem accidēs toto prius. vt musicum homine musico. non enim erit ratio tota absq; parte. tamet si non contingit musicū esse, si non sit aliquis musicus. Itē priores dicunt passionēs priorum, vt rectitudo leuitate. ista enim lineæ per se passio, hæc uero superficies. quædā igitur ita priora et posteriora dicunt. Quædā uero fm naturam, & substantiā, quæcūq; cōtingūt absq; alijs esse, ista uero sine illis minime: quæ diuisione usus est Plato. Cū aut ipsum esse multiplex dicat, primo quidem subiectū eī prius, propter quod substantia prior. Deinde aliter quæ fm potentiā, & quæ fm actum. quædā enim fm potentiā priora sunt, quædā uero fm actum. uelut fm potentiā quidē dimidia q̄ tota, & particula q̄ totū, & materia q̄ substantia. fm actū uero posterior, dissoluto etenim fm actū erit. Quodā mō igitur oīa, q̄cūq; prius & posterius dicunt, fm hæc dicunt. Quædam enim fm generationē contingit absq; alijs esse, ut totū partibus. quædā uero fm corruptionem, ut pars toto, sūt etiam cætera.

Discuntur quedā ante, & post, & tanquā prius ens & principium in vnaquoq; genere, et quod est proximu alicui principio terminato, aut modo simplici, aut naturaliter, aut modo relationis, aut vbi, aut quando, aut quia sunt, sicut dicimus illa, quæ dicuntur ante secundum locū, quæ est proximus alicui loco terminato, verbi gratia loco medio, aut ultimo, aut naturaliter, aut casu. Et remotum dicitur post. Et etiā dicitur ante secundum tempus, aut in præterito, & est illud, quod est remotius ab instanti. sicut bella Troianorū fuerunt ante bella Medorū. & in futuro, & est illud, quod ē presenti propinquius alio modo. sicut dicimus quod fuit Clitus ante Hirtium, quia est propinquior presenti. & presenti videtur hoc, tanquā primo, & posteriore principio. Et dicitur ante secundū motū illud, quod est propinquius ad motore. sicut puer. qui ē ante virū secundū motum. & ista principia sunt modo simplici. Et dicitur ante secundū potentiā, vel virtutē, sicut dominus ante dominatū. dominus enim, quia est superior, in potentia dicitur ante. & ē illud, quod est fortius, dicitur ante. & tale illud est, quod cogit alterū sequi suā voluntatē, ita quod, si illud, quod est ante, nō mouetur, nō mouebitur illud, quod est post, & si mouebitur, moue-

A mouebitur. & voluntas est iuncta
hic. Et dicuntur ante secundū ordi-
nem illa, quæ aduñatur in se secun-
dum relationē ad aliquid vñū, &
diuersantur secundū definitionem,
sicut dicimus quod stans est secun-
dus in propinquitate ante tertium,
& neuima, quod dicitur, barbari-
ca, mediū acutorū est ante mediū
discretorū. in illis enim ē principium
illud, quod stas capite, in istis est
neuima, quod est mediū. ista igitur
B dicuntur ante secundū hunc modū.

Et dicitur ante alio modo illud,
quod ante per scientiā est, & dici-
tur ē ante modo simpliciter. Et ē di-
citur ante secundū definitionē, &
sensum. Secundū aut definitionem
illud, quod ē ante modo vniuersali.
Secundū vero sensum res particula-
res. Et secundū definitionē vniuer-
saliter etiā accedens ante totum.
sicut muscica ante hominem muscicū.
totū enim nō erit penitus sine par-
te. & cū hoc impossibile est vt mus-
C ficus sit, si non fueris aliquis musci-
cus particularis. Et ē dicuntur an-
te passim, sicut res, q̄ sunt ante, si-
cut relictudo & leuitas. vñū. n.
istorū est passimū linea per se, &
aliud superficies. quada enim dici-
tur ante, & post secundū hos mo-
dos. Et quada dicuntur naturaliter
& substantialiter, & sunt illa, quæ
possibile est ut sint, & nō alia. illa
aut non erūt, neq. ista. & ista diui-

sione utebatur Plato. Et cū ens **D**
igitur dicitur multis modis, dici-
tur primo secundū subiectū, quod est
ante, & per quod substantia erit
ante. Et dicitur alio modo, qui sunt
in potētia, et ī actu, sicut dicimus.
potētia aut est, sicut medietas ē de
toto, & pars de toto, & materia
de substantia. actu vero, sicut illud
quod est post. erit enim, postquā dis-
soluitur in actu quoquo modo. Oīa
igitur, quæ dicuntur ante & post,
secundum hos modos dicuntur. Et **E**
quadam possibile est vt sint, &
non alia, sicut totum & partes.
& quadam sunt possibilia vt cor-
rumpantur, & non alia, sicut defi-
nitio totius & alia similiter.

Et vñū eorū, de quibus dicitur **16**
ante & post, est illud, quod est prin-
cipiū primū in vnoquoq. genere.
verbi gratia principium in genere
substantiæ, & in alijs generibus. &
vñ dicitur ante de omni principio
terminato, & de oī. quod est propin-
quius alicui, & principio terminato. **F**
D. d. aut modo simplici, & c. i. & pri-
mum principium, de quo dicitur, &
de cuius propinquo ante, aut est pri-
mum simpliciter, aut naturā, aut
fm relationem, aut fm locum, aut
fm tempus, aut secundū suum esse.

Deinde dedit exem plū de illo, qđ
est prius fm tempus, & d. Et etiam
dicitur ante fm tēpus, & c. i. & illud,
quod est prius in tēpore præterito,
est illud, quod magis distat à præ-
senti. sicut dicitur qđ bellum Tro-
ianum fuit ante bellum Medorum.

D. d.

Metaphysicorum

G D.d. & in futuro est illud, quod est presenti propinquius, &c. i. & prius in tpe futuro est econtra priori in tpe præterito. prius enim in tpe futuro est propinquius presenti, sicut dicitur presenti in præterito: aut est remotius à presenti, sicut Agamenon à Cæsare. D.d. & presenti vult hoc, tanq̃ primo, & posteriore principio, idest in priori & posteriori. non enī est principium nasci, sed positione.

D.d. Et dicitur ante fm motū, &c. idest & intendit per primum motum rem primā generationē hominis. puer enim est propinquior primæ generationi viro. D.d. & ista principia sūt modo simplici, &c. i. & ista initia, in quorū respectu dicitur post & ante, sunt initia simplici non fm relationem, sed alio modo. D.d. Et dicitur ante, &c. i. & dicimus qd dñs est ante dñatum, quia dñs est in digniori ordine. & vult dicitur ante, illud, quod est fortius & dignius, & est illud, qd cogit illud, quod est post, vt voluntas eius consequatur voluntatē suā, adeo qd, si illud, quod est prius, non moueatur, non mouebitur illud, qd est post. & initium, fm qd dicitur hoc ante & post, est voluntas. qm̃ si voluntas

I debilioris consequitur voluntatem fortioris. & hoc intendebat, cum d. & voluntas est initium. D.d. Et dicuntur aut fm ordinem, &c. i. qd illa, quæ existunt in simul, non possunt imaginari priora & posteriora, nisi respectu alicuius positi in eis, tanq̃ vnum & principium, scilicet considerando suum ordinē de illo, & suum ordinem ad invicem. Dicimus enim in acie hominū qd secundus est ante tertium in respectu primi, qui est in capite. & sicut dicimus, qd tale neuma est ante tale in respectu alicuius primi

in eis neumatibus. D.d. & diuersantur fm definitionem. i. & diuersantur fm definitiones, & nomina in respectu illius vnius illud enim, quod consequitur illud vnum, dicitur fm, & quod consequitur fm, dicitur tertium, & indifferenter, siue differant in nominibus, & definitionibus habitis, secundū qd sunt aut conueniunt. non enim habent ante & post nisi fm ordinē: ordo autem non fit nisi respectu alicuius primi positi aut subintellecti.

D.d. Et dicitur ante alio modo. **L** hoc, quia illud, quod est notius apud nos, scilicet prius in cognitione, non est prius in esse. & ideo iste modus est alius à prioribus modis. D.d. Et dicitur ante fm definitionem, & sensum, &c. i. & illa, quæ dicuntur ante fm comprehensionē, diuersantur ab intellectu & sensu. in intellectu enim notius est vlt q̃ particulare: in sensu autem conuerso. D.d. Et fm definitionem accidens etiam, &c. i. & accidens est prius est in definitione rerū compositarū ex substantia & accidente. definitio enim compositi ex istis constituitur ex istis duabus partibus, scilicet substantia & accidente, & partes cuiuslibet sunt priorēs illo, quia sumuntur in ipsa definitione. v.g. qd homo & musicus sunt priorēs definitioni hominis musici. & cū hoc homo est prior musico: musicus. non erit nisi homo fuerit. D.d. Et etiam dicuntur ante passiva, &c. i. & dicitur, qd passiva passionibus proprijs sunt ante passionēs & accidentia, sicut dicitur, qd superficies est ante hanc passionē propriam, quæ dicitur leuitas: & qd linea est ante rectitudinē, quæ est propria passio linearis. D.d. quædam igitur dicuntur ante & post, &c. idest, specierum igitur prioris & poste

rioris

Ordo scilicet
hic mihi re
spectu: ubi
cuius pri
mi positi
aut initia
dicuntur
1. Phisic.
4. c. contra
Thoma
stas.
In intellectu
notius
est vlt q̃
particulare
contra
Nominales
conceden
tes initia
12. Meta.
c. 4. Vnde
c. 4. Vnde
c. 4. Vnde
M

Arioris quædam sunt ista, quæ determinauimus. Et quædam dñr priora naturaliter: & sunt illa, quæ cum fuerint, non sequitur vt posteriora sint, & si posteriora fuerint, illa erūt. & hoc intendebat, cum dixit: & sunt illa, quæ possibile est vt sint, & non alia. Deinde d. & ista diuisione utebatur Plato. & innuit qd hæc diuisio, qua ipse vsus fuit in priori & posteriori, est quam dixit in sine prædica mētorum, scilicet quinque genera famosa, & non est dubium ex hac diuisione. Hæc dicta diminuuntur hic primum Idignitate, sicut diminuitur **B** ex illa diuisione prius in cognitione. D. d. Et cum ens igitur dñr multis modis, &c. i. & cum hoc nomen ens dñr de decem prædicamentis, ens, qd est subiectū aliorū nouē entium, est ante oīa entia: & ens, ex quo fit substantia, est etiam ante substantiam: & si sit eius in potentia est prius ente in actu. D. d. exemplū de vtroque ente, & d. potentia autem est sicut dimidium, quod est duplum in potentia. & si sit pars, quæ est totum in potentia. & si sit materia, qd est substantia in potentia. actus vero, cum refertur huic, videbitur posterior. **C** & hoc contingit, qñ intellectus dissoluerit compositum in materiam & formam, & sciuerit ipsum cōponi ex his duobus. D. d. Omnia igit, quæ dicuntur ante, & post, &c. i. & isti modi, quos numerauimus, determinant omnes modos prioris & posterioris. D. d. Et quædam posse est vt sint, & non alia, &c. i. & priorum quædam possibile est vt sint, & non sint posteriora, & quædam possibile est vt corrumpantur, & nō corrumpantur posteriora. & istæ sunt causæ, ad quas consequuntur causæ

ta. Et videtur tacere consequentia **D** propter manifestationem eorū. Et intendit per totum & partes genus & species: & per partem & totum, speciem & genus.

De Potentia, & Impotentia. Cap. 12.

Potentia dicitur, quædam quidem principium motus, aut transmutationis in altero, aut prout alterum est. vt ædificatiua potentia est, quæ nō inest in ædificato. sed ars medendi cum sit potentia, inerit vtiq in eo, qñi sanatur, sed non prout sanatur. Quædam igit omnino principium transmutationis, aut motus dicitur potentia in altero, aut prout alterum est. Quædam vero ab altero, aut prout alterum est: secundum quam profecto quod patitur, aliquid patitur. Qñq igitur, si quodcumq pati possibile est, dicimus illud posse pati: qñq vero nō fm omnem passionem, sed si ad meli⁹. Item qua eius, quod bene, quipiam efficiatur, aut fm electionem. aliqui enim eos, qui solum ambularunt, aut dixerunt, non autem bene, nec vt proposuerunt, non dicimus posse dicere, aut ambulare. si sit quoq de pati. Item quicunq habitus, scdm quos impassibilia omnino, aut immutabilia sint, aut non facile ad deterius moueantur, potentia dicuntur. franguntur nōq, & conteruntur, & flectuntur, et omnino corrumpuntur, non ppter posse, sed propter nō posse,

Meta. cū. cō. Auer.

Viñ Auer.
I. Epi. Tra.
c. cū.

E

F

Q

Metaphysicorum

De Possi-
bile.

G & in aliquo deficere. impassibi-
lia vero à talibus sunt, quæ pro-
pter potentiam & posse, & ali-
quatenus se habere vix & parū
patiuntur. Cum autem poten-
tia tot modis dicat, potens quo-
que vno quidē modo dicitur,
quod motus, aut transmutatio-
nis principium habet. etenim se-
datium potens quid est in alte-
ro, aut prout alterum est. Alio
vero, si quid ei⁹ aliud talem po-
tētiā habet. Alio vero, si quid
ad quodcumq; transmutetur, si-

H ue in peius, siue in melius potē-
tiā habeat. etenim quod cor-
rumpitur, videtur possibile esse
corrumpi. aliter non corrumpē-
retur, si impossibile esset. nunc au-
tem habet quandam dispositio-
nem, causam, & principium hu-
iusmodi passionis. quando-
que enim, propterea quod ha-
bet, quandoq; propterea qd pri-
uatur, tale videtur esse. Quod si
priuatio habitus quodam mo-
do est, omnia, propterea qd ha-
bent, profecto aliquid erunt. æq;

I uoce autem dicimus ipsum ens.
Quare, propterea qd habet habi-
tum quendam, & principium,
possibile est, & propterea qd ha-
bet huius priuationem, si possi-
bile est priuationē habere. Alio
autem modo, propterea qd non
habet eius potentiam, aut prin-
cipium in altero, aut prout alte-
rum, corruptiuam, Itē hæc oīa,
aut eō qd solum contingant hæc
fieri, aut nō fieri, aut eō qd bene.
etenim inanimatis etiā talis po-

tentia inest, vt instrumentis. ad
quam. n. posse sonare lyrā aiūt,
aliquā minime, si nō bene sonā
est. Impotentia vero potentiz
priuatio est, & quædā talis prin-
cipij oblatio, quale dixim⁹, aut
oīno, aut ab eo, q natura aptus ē
hīe, aut & cum natura aptus sit
iam habere. nō. n. sūt dicēt im-
post esse puerum generare, & vi-
rum eunuchum. Itē vtriq; potē-
tiz est impotentia opposita, &
ei, q solum motiua, & ei, q bene
motiua est. Impossibilia quoq;
quædam sū hanc impotētiā
dīr, quædam m alio mō, vt post,
& impost. impost, quidem, cui⁹
contrarium necessario verū est.
veluti diametrum cōmēsurabi-
lē esse, impost est, qm falsum hu-
iusmodi est, & cuius cōtrariū
non solū verum, sed necessariū
quoq; est, vt incommensurabi-
lis sit. commensurable igit non
solū falsum, sed necessario ē fal-
sum ē. Ipsum vero post huic cō-
trarium, cum non sit necessariū,
contrarium falsum esse. vt fede-
re hominem possibile est. non
enim necessario non sedere fal-
sum est. possibile itaq; vno qui-
dem modo significat, vt dictū
est, quod non necessario fal-
sum est: alio vero, ipsum ve-
rum esse: alio autem, cōtingens
verum esse. Metaphorice au-
tem, quæ in Geometria, poten-
tia dicitur. Hæc igitur possibi-
lia, non secundum potentiam.
Quæ autem dicuntur, sū potē-
tiā, oīa ad primam vnam dīr,
hæc

De libro
secund. 4

L

M

A hæc autem est principium trans-
mutationis in altero, prout alte-
rum est. cætera namq[ue] possibilia
dicuntur, quædam, eo q[uod] eorum
aliquid talem pot[en]tiam habet:
quædam, eo q[uod] non habent: quæ-
dam, eo q[uod] sic habent. Similiter
etiam impossibilia. Quare pro-
pria primæ pot[en]tiæ definitio
profecto erit, principium trans-
mutatiuum in altero, prout al-
terum est.

Pot[en]tia dicitur multis modis.

B Dicitur enim pot[en]tia principium
motus, aut transmutationis in alio
secundum quod est aliud, sicut ars
adificandi, quæ est pot[en]tia, &
non est in eo quod edificatur. sed
ars medicina est pot[en]tia, & est
in eo qui sanatur, sed non secundum
quod sanatur. Principium igitur
vniuersale transmutationis, &
motus dicitur pot[en]tia in alio, se-
cundum quod est aliud. Et dicitur
pot[en]tia illud, per quod possibile
est ut aliquid moueatur ab alio,
C aut secundum quod est aliud. Et
etiam illud, per quod patitur ali-
quid, in quo facta est aliqua actio
ab eo, quod agit in ipso, & habet
pot[en]tiam patiendi quod est bo-
num, & conuenientiam ad recipi-
dum. Et etiam dicitur pot[en]tia,
per quod aliquid fit melius, & a-
liis fit secundum quod oportet. si-
cut dicuntur potentes homines,
qui possunt in bonitate sermonis,

& illi, qui sermocinantur non se-
D cundum quod oportet, non dicuntur
esse potentes. & similiter est in
passione etiam. Et etiam dicitur
pot[en]tia in omnibus entibus, qui-
bus res non patiuntur omnino, nec
transmutantur, aut quibus motus
rerum non erunt ad priora. omne
enim quod frangitur, & destrui-
tur, aut corrumpitur aliqua corru-
ptione, accidit ei hoc, non quia ha-
bet pot[en]tiam, sed quia non habet
pot[en]tiam, aut quia diminuitur E
ab eo aliqua pot[en]tia. & dicuntur
non tangibilia ista, in quibus dif-
ficilis est tactus, aut quorum ta-
ctus est æqualis propter pot[en]tiam
existentem in eis: & quia sunt po-
tentia aliquo modo. Cum igitur po-
tentia dicatur his modis, pot[en]s et
dicitur uno modo illud, quod habet
principium motus, aut transmuta-
tionis in alio, secundum quod est
aliud. Et alio modo dicitur pot[en]s
illud, quod habet pot[en]tiam talem, F
quæ alicuius est, quod est aliud. Et
etiam illud, quod habet pot[en]tiam,
ut transmutetur in aliquid, aut in
pot[en]s, aut in melius. quod enim cor-
rumpitur, existimatur esse pot[en]s
ad corrumpi. & nisi hoc esset, non
corrumpere, s. nisi haberet hæc
pot[en]tiam, sed tamen habet aliquā
dispositionem, & causam, & prin-
cipium ut recipiat tale patiendum.

Metaphysicorum

G & forte existimatur esse secundum hanc dispositionem, quia habet ali quid, aut quia forte h^{et} privationem illius. Et cum non esse igitur est esse ali quo modo, omnia igitur habentia aliquid ex quo, dicitur modo acqui uocacionis, & per quod dicuntur potentia. Non enim dicitur quod aliquid habet hanc privationem nisi in tempore, in quo possibile est ut sit illa privatio. Et, cum non ha bueris potentiam illius, tunc dice-

H tur habere aliquid principium cor rumpens aliud. Et etiam omnia ista accidunt, quia accidit aut so la generatio, aut non generatio, aut bonitas generationis. ista enim po tentia est in rebus inanimatis, sci licet in instrumentis. dicimus enim quod quedam instrumenta. Verbi gratia illud, quod lutina loquitur, & quedam non loquuntur, cum non fuerint boni soni. quoniam im potentia est privatio potentia. Et

I nitium, quod est simile dicto, aut modo vniuersali, aut illud, quod habet naturam recipiendi genera tionem, & in tempore in quo ha bet naturam recipiendi. non enim sunt similes sermones, dicentes quod impotentia est puerum generare, & castratum. Et etiam utraque potentiarum habet impotentiam oppositam in situ illi, qua mouet tantum, & illa per quam fit mo tus melior. Et secundum impoten-

tiam dicuntur res non habere po tentiam. & dicuntur res alio mo do potentes, & non potentes. dicitur enim impotens illud, cuius contrarium est verum necessarium. Ut diametrum esse symetrum coe stia non habet potentiam, quia hoc est falsum. suum autem contrarium non solummodo est verum, sed ne cessarium. Symeter igitur non est tantum falsum, sed falsum necessa rium. Et contrarium huic est po tens, & non est necessarium, sed **L** contrarium huic est falsum. quoniam, si hominem sedere est poten tia: non est necessarium tamen: ergo non sedere est falsum. Potentia igitur significat alio modo falsum quod non est necessarium: & alio modo significat esse verum: & alio modo illud est possibile ut sit verum. Et modus transumptionis in Geo metria potentia. ista igitur dicitur posse, non in potentia. Quae autem dicuntur in potentia omnia: **M** dicuntur in respectu primi vnius, s. principij transmutationis in alterum, secundum quod est alterum. Alia enim dicuntur potentia, quia quedam habent tale potentia, & qda non: & qda habent ista poten tia, secundum quod oportet. Et simili ter illa, q non habent potentiam. Definitio igitur, q est prius potentia, est principij transmutationis in alterum, secundum quod est alterum.

Deinde

A Deinde d. Et est illud, per quod patitur, &c. i. & est de potentia de principio, per quod patitur aliquid ab agente aliqua actionem in eo passione meliori & convenientiori ad recipiendum illam actionem. Et d. hoc, quia patientia ab alijs quaedam patiuntur ad melius: & hoc dñr habere potentia: & quaedam ad peius, & hoc non dñr habere potentiam. D. d. Et etiam dicitur potentia &c. i. & de potentia de forma & habitu, per quas aliquis agit bona actione, sicut dicitur, quod illi, qui bene sermoneantur, habent potentiam in bono sermone. bonitas. n. in ueniunt in potentijs actiuis & passiuis. & dñr habere potentiam alio modo ad duobus modis narratis. hoc. n. est quasi genus eorum. Sicut igitur quatuor modi, secundum quos de hoc nomen potentia. D. induxit modum quinarum, & d. Et etiam dicitur potentia in omnibus entibus, &c. i. & de potentia de formis, & habitibus, quibus res non recipiunt passionem & transmutationem, & vtr non facile mouentur ad peius, s. ad corruptionem & diminutionem. omnia enim que franguntur & vtr que facile transmutantur ab extrinsecis, accidit eis

C hoc, non quia habent potentiam, sed quia diminuitur ab eis potentia aliqua: ista potentia est genus qualitatis, que de naturalis potentia vel impotentia. D. d. & dñr non tangibilia, &c. i. & ista, in quibus existit potentia, & cum dñr non tangibilia, i. non potentia apud contactum, quoniam difficile patitur ab eis: immo alia, a quibus tanguntur, magis patiuntur per potentiam in istis. D. d. & quia sunt potentia aliquo modo. i. hoc nomen potentia dicitur de istis, quia existit in eis principium potens, i.

expellens ab eis. D. d. Cum igitur potentia dicatur de istis, &c. i. & cum declaratum est, quod potentia dicitur secundum istos modos: ergo subiectum potentie dicitur secundum istos modos. Dicitur. n. primo modo illud, quod habet principium transmutationis in alio, secundum quod est aliud. D. d. Et alio modo dicitur potens, &c. i. & de potens alio modo illud, quod habet potentiam, qua patiatur ab alio. D. d. Et etiam illud, quod habet potentiam, ut transmutetur, &c. i. & etiam de potentia illud, in quo existit principium, quo possibile est ut transmutetur ab alio in aliud, & illud aliud aut erit peius, aut melius. D. d. quod enim corrumptur, &c. i. & dicitur in eo, quod transmutatur ad peius, quod habet potentiam, quoniam, si illud, quod transmutatur ad corruptionem, non haberet potentiam non transmutaret. v. g. quod, si illud, quod corrumptur, non haberet potentiam in corruptione, impossibile esset ut corrumperetur. Et cum ita sit, ista habent dispositiones in se, & causas, & principia, quibus recipiunt transmutationem. D. d. & forte existimat, &c. i. & illud quod de potens, de quia existimat habere aliquam dispositionem, qua sit potens in illud: & illud, quod de non habere potentiam, de quia existimat carere dispositione, qua sit potens. D. d. Et cum non esse est, &c. i. & cum priuatio, qua dicitur aliquid non habere potentia, de multis modis secundum equiuocationem, qua priuatio est aliquis habitus, manifestum est, quod impotentia dicitur multis modis secundum equiuocationem, & similiter potentia, que opponitur ei. Deinde d. Non enim dicitur quod aliquid habet hanc priuationem,

Priuatio est aliquis habitus. Vide per hoc. 10. Me. 2. c. 15. & 2. Phy. c. 15. & 4. ill.

Metaphysicorum

Gtionem, nisi, &c. i. & cum dicim⁹ ali
quid non habere potentiam in hoc, sc.
aliquid carere dispositione, qua sit
potens, hoc dicim⁹ in tpe, in quo hēt
illam priuationē. v. g. q. homo non
dī non habere potentiam adambu
landum, nisi in tpe, in quo caret po
tētia, qua possit ambulare. D. d. Et
cum non habuerit potentiam illi⁹.
i. qm̄ in tpe, in quo in aliquo existit
priuatio potētiæ, in illo existit aliud
principium, quod corrumpit illam
potentiam, & quod facit priuatio
nem. D. d. Et etiam oīa ista accidūt
i. & cōe est istis oībus, q. p. omnia
H ista, sc. potentias & priuationes, acci
dūt aut generatio, aut nō generatio,
aut bonitas generationis. Et, quia p
hoc, quod dixit, non generatū, inē
debat priuationem, & malitiam ge
nerationis, incepit declarare hoc,
& dixit: ista. n. potentia est in rebus,
&c. i. & dicimus nō generationem,
intelligendo malitiam. quia mani
festū est in idiomate Græco, q. ma
litia actionis demonstratur per pri
uationem actionis. & hoc mani
festum est non tñ in potentis alatis,
sed etiam in inanimatis instrumen
ta. n. quorum soni sequūtur modu
lationes hominum, quēdam dñr lo
qui, & qdam non, intelligendo nō
bene sonare. D. d. qm̄ impotētia est
priuatio potētiæ. i. qm̄ malitia p
uenit ex impotētia: & impotētia
est priuatio potētiæ. D. d. Et initū,
quod est simile dicto, &c. i. & initū,
quod est simile predicto, sc. de quo
dī potētia & impotētia, aut demō
strabit inēctionem cōem oībus mo
dis potētiarum, aut non potētiarum:
aut solummodo demonstrat
per hanc potētiā illud, quod hēt
potentiam naturā, & in tpe, i. quo

hēt potētiā. & per non potētiā
demonstrat illud, qd caret potētia in
tpe, in quo caret potētia, aut de oī
bus de quibus dī non hēt potētiā.
hoc. n. multiplī narrat dicere. n. pue
rum non hēt potētiā gñandi &
virū pfectum castratū non hēt po
tētiā generandi, non significat
idē. D. d. Et ēt utraq; potētiarū, &c.
i. & hoc debet esse ita, sc. q. potētiæ
sunt tot, quot impotētiæ. quia oī,
quod dī potens, hēt oppositum, qd
dī impotens. v. g. q. oī habens potē
tiā aliquam potētiarum mouen
di, hēt oppositum proprium, quod
dī impotētia, & fm̄ illum modum
mouendi. D. d. Et fm̄ hanc impoten
tiam dñr res nō habere potētiā. i.
& fm̄ has inēctiones, quas numera
uimus, dī potētia & impotētia in
rei veritate. D. d. & dñr res, &c. i. &
fm̄ transumptionem dī potētiæ, &
non potētia de alijs non consyde
randis hic, sed dñr equiuoce cū pō
ctis, q. attribuantur vni rei. D. ince
pit numerare ista & dī dñr. n. impotēs
&c. i. & intendit per huoc sermonē
q. potētia dī de necessario affirma
to, & non potētia de necessario ne
gato, e contra dispositioni, & poten
tiæ & impotētiæ, q. dñr possibiliter.
M Ad. dī. n. impotens, &c. i. qm̄, qm̄ fue
rit dictum de illo, quod non potest
in Geometria, q. est potens, erit fal
sum: & suum contrarium, quod est
verum, erit verum necessariū. v. g.
ponere diametrum costz symmetru.
hoc erit falsum & impossibile: sed suum
oppositum erit verū semp. Et hoc
intendebat, cum d. vt diametru esse
symmetrum, &c. D. d. suum aut cōtra
rium. i. contrarium aut huius ppo
sitionis, sc. q. diametrum est potens,
sc. q. diametrum non pōt non ē ali
quod

Potentia
sunt ut,
quot im
potentia

A quod verū, sed verum est semper. D. d. symmetrē igitur non est tamen falsum, &c. i. dicere. n. diametrum esse symmetrū non est tamen falsum, sed falsum necessarium, non posse. Et, cum declaravi, quod falsum in istis est falsum necessarium, & verū, verū necessarium, incipit notificare, quod e converso est impossibilitas vera, & d. Et contrarium huic est potens, &c. i. & dicere potens in rei veritate, & est illud, quod est in rebus naturalibus potens, & dicere posse est e converso Geometriæ. cum. n. diximus in rebus aliquibus possibilibus aliquid esse & fuerit verū, tunc suum contrarium erit falsum, non semper, sed quod potest esse verū. D. d. quoniam, si hoc sedere, &c. i. quoniam, si hoc sedere fuerit potentia, antequam existeret in actum, non tamen ipsum sedere est necessarium, sed potest transmutari. D. d. ergo non sedere est falsum. i. & cum sedere non est necessarium, ergo dicere de sedente ipsum esse non sedentem, dum sedet, est falsum, sed potest tamen esse ut sit verum. D. d. Potentia igitur signat, &c. i. vera igitur potentia est illa, quod quoniam res, in qua potest, fuerit posita in actu quoniam potest, erit falsum, sed non falsum necessarium, sed falsum potest, scilicet quod potest esse in verum reuert. D. d. & alio modo signat, &c. i. & verum & falsum, quod inveniunt in impossibili, sunt alio modo ab eis, quod inveniunt in necessario. & potentia non dicitur nisi in possibilibus, in Geometriis autem dicitur æquiuoce secundum transumptionem. D. d. Ista igitur. i. ista autem, quæ dicuntur potentia in Geometria, non vere dicuntur, sed transumptive. illa autem, de quibus dicitur hoc nomen potentia, in rei veritate, scilicet res mobiles, omnia dicuntur secundum similitudinem ad illud, de quo dicitur

hoc nomen potentia in hoc genere D principaliter : & est principium in re, per quod innatum est agere in aliud, aut pati sub alio secundum quod aliud. D. d. Alia. n. dicitur potentia, &c. i. potentia autem, quæ dicitur de rebus, quæ sunt generis passionis ab illo, dicitur, quia hoc accidit eis, quia in eis existit potentia, sicut potentia vera agens. & dicitur hoc nomen impossibilitas de rebus, quæ sunt velocis passionis ab alijs, quæ carent potentia vera. & dicitur potentia naturalis quandoque de eo, quod habet veram potentiam agentem, secundum quod oportet, scilicet in fine bonitatis. Et hoc intendebat cum d. quædam habent istam potentiam, secundum quod oportet. & per totum hoc intēdebat quod hæc nomina potentia & impossibilitas, quæ sunt genera qualitatis, dicuntur his modis propter hoc. quod habent in se aliquid ex eo, de quo dicitur nomen in rei veritate, scilicet de potentijs agentibus in aliud, secundum quod est aliud, & patientibus ex alio, secundum quod est aliud. Deinde dicitur: De finitio igitur, quæ est, &c. i. definitio vera, quæ est primæ potentie prior omnibus definitionibus eorum, de quibus dicitur hoc nomen potentia, est definitio, dicens quod est principium transmutationis in alterum, secundum quod est alterum.

De Quarto. Cap. 13.

Quantum dicitur, quod est in ea quod sunt diuisibile, quorum utrunque aut singulum unum quid, & quod quid aptum est esse. Multitudo igitur quantum quod, si numerabilis est: magnitudo vero, si mensurabilis.

Vis Auer. in Epistola. Tra. ca. prio. sub ca. tie. accideret. Vide et in tradich. nes Zim. hoc aliquid.

Quantum iii Dicitur

Metaphysicorum

G Dicitur autem multitudo qui-
dem, quæ potētia diuisibilis est
in non continua: magnitudo ve-
ro, quæ in continua. Magnitudi-
nis autem, q̄ quidem ad vnum
continua est, longitudo: quæ ve-
ro ad duo, latitudo: q̄ autem ad
tria profunditas est. Horum au-
tem multitudo quidē finita nu-
merus, longitudo vero linea, la-
titudo autem superficies, profun-
ditas vero corpus est. Item alia
per se quanta quædam dicuntur,
alia secundum accidens. vtp̄ta

H linea quidem quantum quiddā
per se est, musicum vero s̄m ac-
cidens. Eorum vero, quæ per se
sunt: quædam s̄m substantiam
sunt: vt linea quantum quiddā,
in definitione nanq̄, quod quid
est dicenti, quantum quiddā in
est. q̄dam passiones, & habitus
huiusmodi substantię sunt: vt
multum & paucum, longum et
breue, latum & strictū, profun-
dū & humile, graue & leue, &c.
quoq̄ huiusmodi. Sunt autē
magnum etiam & paruum, ma-
ius & minus, tam s̄m se, q̄ ad se
inuiem dicia quanti per se pas-
siones. transferuntur autē & ad
alia ista nomina. Eorum autem,
q̄ s̄m accidens dñr quāta, quod
dam ita dñr, vt prædictū est, q̄
musicum, & album quantū est:
eō q̄ illud, cui insunt, quantum
quid est. Quædā, vt motus & tē-
pus, & hæc. n. quanta q̄dam &
continua dñr, eō q̄ illa diuisibi-
lia sunt, quorū hæc sunt passio-
nes, dico autē non quod mouet,

sed quo moueri est. etenim q̄m il-
lud quantū est, & motio est quā-
ta tēpus autem, propter illam.

*Dicitur quantitas illud, quod
diuiditur ī res, quæ sunt in eo, quo-
rum vnumquodq̄, aut vnum hēt
naturam, vt sit aliquid vnum. Et
dicitur multa quantitas illud, quod
numeratur: & magna quantitas
illud, quod mensuratur aliqua mē-
sura. Et dicitur multū illud, quod
diuiditur secundum numerum in
rebus discretis: magnum autē est il-
lud, quod diuiditur in rebus conti-
nuis. Et magnitudo continua secun-
dum vnam partem est longitudo,
& secundum duas latitudo, & se-
cundum tres est profundū. Et mul-
titudo ex istis rebus finitū est nu-
merus, & longitudo etiam linea,
& latitudo in superficie, & pro-
fundum in corpore. Et etiam quan-
titatū quædam dicuntur per se, et
quædam per accidens. v. g. linea est
quantitas per se, musicus autē per
accidens. Et quantitatū, quæ di-
cuntur per se, quædam est substan-
tia, sicut linea est. n. aliqua quanti-
tas in definitione, quæ significat
quid sit aliqua quantitas, & quæ-
dam sunt passiones, & essentia ta-
lis substantia: sicut multū & pau-
cum, & longum & breue, & la-
tum & strictum, & profundum
& tenue, & leue & graue, &
alia similia. Et etiam magnum et
paruum*

A paruum, & maius & minus, dicuntur esse passionēs quantitatis per se, cum secundum sermonem referantur per se autem ista sunt nomina, quæ transmutantur, & de alijs etiam. Quantitates autem, quæ dicuntur per accidens, quedam dicuntur sic, sicut dicitur quod musica est quantitas, & album etiam. illud autem, cuius sunt, habet aliquam quantitatem. Et quedam dicuntur sicut motus & tempus. ista

B enim dicta sunt quantitates continue. illa enim quorum ista sunt passionēs, diuiduntur. & dico non motum, sed quo mouetur. quoniam, quia illud est quantitas, & motus etiam est quantitas, & tempus etiam propter motum.

18 Iste sermo potest esse quasi dissolutio continuæ & discretæ quantitatis. omne. n. quod diuiditur, diuiditur in res, quæ naturaliter sunt vnum. Et potest intelligere quantitatem discretam, quæ diuiditur in vnitates indiuisibiles naturaliter. quantitas vero continua diuiditur in vnitates, sed tamen recipiunt diuisionem. Et quia multa, aut sunt multa secundum vnitates discretas, aut secundum vnitates continuas, dixit: Et dicitur multa quantitas, &c. i. & dicitur multa quantitas omne, quod numeratur per vnum numerale: & dicitur magna quantitas omne, quod mensuratur per mensuram continuam. D. d. Et dicitur multum, &c. i. & multum dicitur de rebus diuisibilibus in vnitates numerales.

C magnitudo. n. quæ est quantitas continua, est quæ diuiditur in continuam & quasi intendebat declarare, quod quicquid

diuiditur indiuisibilia naturaliter est numerus: & quicquid diuiditur in res indiuisas, sed receptibiles diuisionis, est magnitudo. D. numerauit magnitudines, & d. & magnitudo continua, &c. i. magnitudo extensa in vna parte tamen est linea: & quæ extenditur in duobus partibus est superficies: quæ autem in tribus est corpus, quod habet longitudinem & latitudinem & profunditatem. & accipit latitudinem loco superficiei. quoniam quicquid habet latitudinem habet longitudinem: & quicquid habet longitudinem & latitudinem, est superficies. & eodem modo accipit profundum loco corporis. E

D. d. Et est quantitarum, &c. i. & intendit per illa, quæ dicitur accidentaliter, illa, quibus contingit mensuratio: quia sunt in quantitate essentialiter, scilicet continua. D. d. exemplum, &c. d. sicut linea, quæ est aliqua quantitas per se. musica autem & albus diuiditur per accidentes, quoniam accidunt albo & musico ut sunt in continuo. D. d. Et quantitarum, quæ, &c. i. & quantitarum, quæ sunt essentialiter, quedam est quantitas per se, & quedam est quantitas, quæ accidunt quantitati, quæ est per se, sicut magnum & paruum, & longum & breue, & latum & strictum, & profundum & non profundum, & tris & priuatio sicut leue autem & graue numerantur in accidentibus quantitatis secunda intentione: sunt enim quantitates naturales, sed collocantur sub accidentibus quantitatibus, quia grauitas & leuitas diuidunt eadem diuisionem, qua magnitudo diuiditur. Est igitur de quantitatibus secunda intentione. D. d. Et est magnum, & paruum, &c. i. magnum & paruum, cum accipiuntur secundum quod sunt dispositiones magnitudinis essentialiter. dicitur esse passionēs & accidentia

Vide species magnitudinis. i. cor. li. l. com. 1.

Ide. i. Phys. li. 1.

Grauitas, & leuitas sunt in predicamento

F

quantitatis secunda intentione.

Vide oppos.

1. de Anima

108. & 4.

cel. c. 6. 2.

Vide contra 2um.

Quo magnum & paruum differunt

de sunt relationes

& quantitates

res.

inter alia & genus.

Metaphysicorum

G densia quantitatis. & cum respiciat
vñ in respectu alterius, vñr colloca
ri in capso relationis. relatio. n. acci
dit quantitati & ceteris pdicamentis.
D. d. p se aut, & c. i. quantitas, q est q
titas p se, dñ de continua, & de alijs
& intendit vt mihi vñ ens. Et pñt in
telligi de alijs accidentibus quanti
tatis. v. g. æquale, & alia D. d. Quan
titates aut, q dñr p accidens, & c. i. il
la aut, q dñr accidentaliter, non dñr
quantitates, nisi illud, i quo sunt, sit
quantitas per se. D. d. Et qdam dñr
sicut motus, & c. i. & quantitatũ est
motus & tempus. ista aut sunt quã
titates p se, & continuæ. D. dedit cau
sam, & d. illa. n. quorũ ista sunt pas
siones, diuidunt, & c. i. & ista sunt q
titates, q a sunt accidentia consequen
tia essentialiter illa, q sunt quantita
tes per suam substantiam, s. magni
tudinem, quæ diuiditur essentialit,
& primo motus enim consequitur
magnitudinem, & diuiditur p suam
diuisionem: & tempus cõsequit mo
tum ista igitur sunt de passionibus
quantis, non de substantia quanti.

Quo mo
tus, & q
sunt q
tas per se

Vide. 6.
Phy. 10.

I D. d. & dico non motum, & c. i. & di
co, q motus sunt passionis q̄tatis,
non pp motũ, sed pp illud, in quo
est motus, s. magnitudinẽ, p quã est
motus. D. d. qm̄ quia illud est q̄tatis,
& c. i. qm̄ illud, p qd est motus, ẽ q̄ti
tas, motus ẽ erit q̄tatis & quia mo
tus est q̄tatis, tempus ẽ erit q̄tatis:
consequit. n. motus spacium, & tem
pus consequit motũ. Et posuit hic
motũ de spẽbus q̄tatis, qd nõ fecit
in libro Prædicamentorũ: & illic lo
cum, qd non fecit hic. Et forte dimi
sit hic locũ, quia apud ipsum est de
passionibus q̄tatis: & ideo non po
suit ipsum in eis, q sunt quantũ per
suã substantiam. Motus aut non est

4. Phy. 98.
103.
Locumen
tum.

consuetudo vt mensuretur p suam
partẽ, sed p suum spacium, aut p tẽ
pus: & ideo non nolauit illum i prẽ
dicamento q̄tatis in prẽdicamen
tis. & illic solummodo intendit nu
merare spẽs famosas quantitates.

Vide 3a
co. 6. 7a
37.

De Quali. Cap. 14.

Q Vale dñ vno modo dñia
substantiæ. vtputa qua
le a ial hõ, qm̄ hipes
i quos vero quadrupes. & circu
us qualis qdã figura, qm̄ absq
angulis est, tanq̄ dñia, q fm̄ sub
stantiam, qualitas sit. vno itaq
modo qualitas dñ substantiæ dif
ferentia. Alio, vt immobilia, &
mathematica, veluti numeri q
les qdam sunt. vt q compositi:
& non solum, qad vnum sunt,
sed hi. quorum imitatio superfi
cies & solidum. hi aut sunt, qui
quoties quanti aut quoties quã
ti quoties. & oĩno qd in substanti
a, prætẽr q̄tum existit substanti
a nãq cuiusq̄ est qd semel, vt
puta ipsorum sex, non qui bis,
vel ter, sed q semel. sex. n. semel
sex sunt. Item qcunq substantia
rum, q mouent passionẽ, vt ca
liditas & frigiditas, albedo & ni
gredo, prauitas & leuitas, & q
cunq similia, fm̄ q dñr alterari
corpora, ipsis mutatis. Item, fm̄
virtutem & malitiam, & omni
no bonum & malum. Ferẽ itaq
fm̄ duos modos dici possit ipm̄
quale, & horũ vnum maxime
proprium. prima etenim quali
tas substantiæ differentia est, hu
ius autem pars, & quæ in nume
ris qualitas est. etenim differen

Vide 1a
in Ep. Ta
3a. p. 10
sub ca. 14
Accidit.

Sex semel
ca. 14
M

A tia qdam substantiarum est. sed non aut eorū, q mouent, aut nō prout mouent. hæc aut passiones eorū, q mouent, prout mouent sunt, & motuum differentiar. Virtus aut, & malitia passionum qdam partes sunt. differentias enim morē, & actionis quasdam manifestat, fm quas bene, vel male agunt, aut patiunt ea, q i motu sunt. Quod. n. hoc modo potest moueri, aut agere, bonū: quod vero illo modo & contrario, prauum. Maxime autem **B** bonum & malū significant qualitatē in illis, q animata sunt, & in illis maxime, quæ habent electionem.

Qualitas dicitur vno mō illud, per quod differt substantia. sicut dicimus, quod homo est aīal quale, & equus dicitur sic etiam. & si q situm fuerit a nobis q est qualitas figura circuli, dicimus, quod est figura sine angulo. & ista est qualitas, per quam differunt substantia.

C qualitas igitur dicitur quoq, vno mō, secundum quod narrauimus, de alietate substantia. Et est dicitur alio modo, sicut res, q nō mouetur, & mathematica est sicut numeri. dicitur. n. qualitates aliqua sicut compositi, & qui non sunt secundū eandem diffōnem tantū, sed qui af similitur superficies plana, & corpori. isti igitur sunt qualitates in quantitatibus, vel quantitates in qualitatibus, et vniuersaliter quā

titas quæ est in substantia. substantia. **D** tia. n. cuiuslibet illud, quod est, est semel. y. g. sex non est bis tres, sed semel sex. Et est oēs passiones mobiles, sicut caliditas & frigiditas, et albedo & nigredo, & leuitas & grauitas, & omnia, de quibus dicuntur, & omnia, per quorum trasmutacionem transmutantur corpora. & quæ attribuntur studiositati & prauitati, & vniuersaliter bono & malo. Qualitas igitur ferē dicitur duobus modis, quorum **E** vnu est verus. quæ igitur primū differt a substantia. & qualitas, quæ est in hominibus, est pars earum. sunt enim aliqua transmutationes substantiarum immobilium, secundum quod sunt immobiles. passiva igitur sunt res mobiles, secundum quod sunt mobiles, & modo motuum. Et studiositas & prauitas sunt aliqua pars passionū, quia significant differentias motus & actionis, & per illas agunt aut patiuntur modo bono aut malo illa, quæ sunt in motu. Quoniam istorum, quæ habent potentiam ut moueantur aliquo motu, aut vt agant aliqua actione, est bonum: eo quod eorum mouetur e contrario, est malum. Et in maiori parte bonum & malum significant qualitatem in animatis, & istorum in maiori parte in eis, quæ habent voluntatem.

Metaphysicorum

G Non intendit hic de spebus qua-

19
Documentum.

¶ Phy. 18.

¶ Ph. 18.

Vide 7.
Phy. 18.

H in hoc genere concludunt vtr̃ omnes differentie substantiales vltimę, s. differentie specierũ vltimarũ, sed non vltimę, s. dñę generũ substantiales. D. d. & si quæsitum fuerit à nobis, &c. i. & fm intentionem propinquã, qua hic dicitur qualitas, cõstans circa quantitatem, fm q̃ est quantitas: quã p illã differunt quantitates in suis substantijs. v. g. q̃, si q̃siũ fuerit à nobis, quã figurã habet circulus, aut quæ est figurã circuli, dicemus figurã non habens angulũ. & hæc vox, non habens angulũ, est dñia substantialis figuræ. Et hoc intendebat, cũ d. & ista est qualitas, per quã differunt substantiæ & intendit substantiã quantitativã, nõ illud, qd̃ est substantia simpliciter. & supposuit hoc in hoc genere, quia ista sunt de suis substantijs, quasi formæ substantiales de substantijs. Deinde dixit: qualitas igitur, & cetera, idest & cũ ita sit, sicut narrauimus, ergo qualitas dicitur de illo, fm q̃ differunt res in suis substantijs, s. de formis suis. D. d. Et et dicitur alio modo i. & dñ quale de illo, fm q̃ differunt et entia immobilia, s. q̃ non

Secundus
modus.

existunt in materia, aut verbis dñi, & aut sermone & esse, sicut quidam opinantur mathematica esse substantias abstractas. D. d. sicut numeri, & cetera. i. sicut numeri, qui dicuntur in Arithmetica cõpositi nõ primi. numerorum. n. cõpositorum, quidam sunt, qui assimilantur superficiali circulari, & quidã corporali, & quidã corporeo. & ideo Arithmetici solent dicere, iste numerus est superficialis, & iste solidus. D. d. isti igitur sunt qualitates in quantitativis, &c. i. & isti numeri aut est dicendum, q̃ substantiæ eorũ sunt qualitates in quantitativis, aut quantitates multiplicatæ per qualitates. D. d. vtr̃ quantitas, quæ est in substantia, substantia. n. cuiuslibet est illud qd̃ est semel. v. g. sex, &c. i. sed vtr̃ apparet, q̃ omne, qd̃ est de quantitate discretæ, tanquã substantia & forma, est vnicum in quantitate, nõ quantitas in qualitate. sicut sex, cuius substantia est vnicum sex, nõ tres binarij. D. d. Et et oēs passiones, &c. i. & dicitur qualitas et alio modo de omnibus passionibus, de quibus est transmutatio motus, v. g. calore frigore, albedine, nigredine, & oibus rebus attributis istis, per quas transmutatur corpora, in quibus inuenit motus. Et d. hoc, quia qualitates, per quas differunt corpora, & quantitates in suis substantijs, non pertinent motui, neq; per illas mouent corpora, vt declaratu est in Septimo Physici. D. d. Et q̃ attribuuntur studio sitati, &c. i. dicuntur qualitates de formis, q̃ sunt in animatis, q̃ attribuuntur studio sitati aut prauitati, aut malo aut bono. D. d. Qualitas igitur ferẽ, &c. & intendit per duos modos, qualitates, quibus pertinet motus:

Tercius
modus.

Qualitates, per quas differunt corpora i suis substantijs, & quantitates nõ pertinent motui. Vid. Ph. 18. & 19. 10. et 11. Ph. 10. & 14.

&

A & qualitates, quibus non pertinet. D.d. & istorum modoru, quorum vnus est verus. & intendit qualitates substantiales, in quibus non est motus. D.d. quale igitur primum, &c.i. per qd differunt entia in suis substantiis. D.d. & qualitas, quæ est in hominibus, est pars, &c.i. q. qualitates, quæ sunt in animatis, sunt de qualitatibus in quibus non est motus. Deinde exposuit hoc, & d. sunt .n. aliquæ transmutationes, &c.i. & causa, pp quam studiositas & prauitas concludunt in qualitatibus, est, quia sunt passionis, & formæ substantiæ immobilis essentialiter, Cani-
ma. D.d. Et studiositas & prauitas, &c.i. & studiositas & prauitas quoquo mō intrāt qualitates, & in qualitatibus & in quibus est motus, quæ consequunt differētiās motus. qui est in corporibus, alterationis ver-
re, quam consequitur studiositas & prauitas. ex eis .n. mutantur motus animatoru, aut ad melius aut ad peius, aut ad studiosum aut ad prauū. D.d. & per illas agunt aut patiunt, &c.i. & istas differētiās patiuntur ad peius, aut agūt ad melius res animata, in quibus est motus. Et hoc
intendebat, cum d. Qm istoru, quæ habent potentia vt moueantur, &c.
i. qm formaru animataru illa, per quam hō pōt moueri voluntarie à voluntate & intellectu motu ad aliqd bonum, est passio, quæ est bona: & illa, per quā non pōt hoc, sed patitur à voluntate, & mouet ab eo, est malum. D.d. Et in maiori parte bonum & malū significant, &c. & hoc manifestū est, qm hæc nomina bonū & malum non dicunt simpliciter in maiori parte, nisi de accidentibus prouenientibus à formis, q sunt in ani-

matu, & præcipue in animatis rōnabilibus & qnq; dī bonū & nō bonum de actionibus eius, qd non est rōnabile, sed raro. Arist. Et non videtur hic numerare in qualitate genus, qd dī fm potentia & impotentia naturalem. ista .n. sunt pp preparationes, & actiones potentia, non qualitates in actu. & istæ preparationes consequunt qualitates substantiales & inquantū sunt potentia, numeravit eas inter potentias: & inquantū sunt preparationes sunt priuationes non est pscrutatus de eis Septimo Phy. vtrū in eis sit motus, aut nō. & nota hoc quia melius est.

Documen-
tum.

Vide. 7.
Phy. 10.
E

De Ad aliquid. Cap. 15.

A D aliquid dicitur quædam, vt duplū ad dimidiam, & triplū ad terciā partem, & omnino multiplex ad multiplicati partem, & excedens ad excessum. Quædam, vt calefactuum ad calefactibile, et sectium ad secabile, et omnino actiuum ad passiuū. Quædā, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad sciētiā, & sensibile ad sensum. Dicunt aut prima quidē fm numerū, aut simpliciter, aut determinate ad eos, aut ad vnū, vtpote duplū quidē ad vnū numerus determinat. multiplex vero fm numerum ad vnum, non tñ determinatum, vt hunc vel hūc. sexquialterum vero ad subsexquialterum fm numerū ad numerū determinatū. super partiens aut ad suppartientem fm indeterminatū, sicuti multiplex ad vnū, excedens autem ad excessum,

Vid. Auer.
in Epi. Tra
cta. 1. sub
c. de Acci-
dentibus.

num et
lū non
sim-
& ima-
pe, ni
de acci-
pue-
ribus à
mis, q
& aia-
sed op-
tū vī
e Phī
et. c. c.
de. cā.
p.

Metaphysicorum

G excessum, omnino indeterminatum secundum numerum. numerus enim communisurabilis, secundum vero incommensurabilis numerum dicitur. excedens enim ad excessum terminum est, & ultra hoc vero indeterminatum est, quodcumque enim contingit, est aut equale, aut non æquale. Hec itaque ad aliquid omnia secundum numerum dicuntur, & numeri passionibus sunt. Et adhuc æquale, simile, & idem secundum alium modum. secundum unum etenim omnia dicuntur Eadem enim sunt, quorum substantia una. Similia vero, quorum qualitas una. Aequalia autem, quorum quantitas una. ipsum vero unum numeri principium, & mensura. unde hæc omnia ad aliquid dicuntur, secundum numerum quidem, non terminum eodem modo. Activa vero, & passiva secundum activam & passivam potentiam, & potentiarum actiones. ut puta calefactivum ad calefactibile, quoniam potest. et rursus calefaciens ad id, quod calefit, et secans ad id, quod secatur, ut agētia. Eorum autem, quæ secundum numerum sunt, non sunt actiones, nisi quemadmodum in alijs dictum est, sed secundum motum actiones non existunt. Eorum vero, quæ secundum potentiam, et secundum tempora iam dicuntur ad aliquid. veluti quod fecit, ad id, quod factum est: & id, quod facturum est, ad id quod faciendum est. sic enim pater quoque filij pater dicitur. hoc enim fecit, ad illud passum quod est. Item quædam secundum privationem potentie, ut impossibi-

le: & quæcumque ita dicuntur, ut impossibile. Quæcumque igitur secundum numerum, & potentiam ad aliquid dicuntur, cuncta sunt ad aliquid, eo quod ipsum, quod est alterius, dicitur ipsum, quod est, sed non eo quod aliud ad illud. Mensurabile autem, & scibile, & intelligibile, eo quod aliud ad illud dicitur. Nam intelligibile significat quod eius est intellectus. Non est autem intellectus ad illud, cuius intellectus est. idem enim profecto bis dictum esset. similiter & visus cuiusdam est visus, non cuius est visus (etiam verum est hoc dicere) sed ad colorem, aut aliquid aliud tale. illo vero modo bis idem diceretur, quod visus est, cuius est visus. Eorum igitur, quæ per se ad aliquid dicuntur, quædam ita dicuntur, quædam si genera eorum talia sunt. ut puta Medendi ars eorum est, quæ ad aliquid sunt, quoniam genus est scientia verum eorum esse, quæ ad aliquid sunt. Item secundum, quæ ad aliquid dicuntur etiam, quæ illa habent. ut æqualitas, quoniam ipsum æquale: & similitudo, quoniam & ipsum simile. Aliqua vero secundum accidens dicuntur. ut homo aliquid, quoniam accidit ei duplo esse. hoc autem eorum est, quæ ad aliquid sunt. aut album, si eidem accidit duplo, & albo esse.

Quædam dicuntur relativa, scilicet duplum ad dimidium, et tripulum ad subtripulum, & omne, quod multiplicatur multotiens, ad alterum, & non omne, quod multi-

- A** multiplicatur multisotiens, & est sicut quod est superius, ad illud, quod est magis superius. Et quoddam dicitur, sicut calefaciens ad calefactum, & abscondens ad abscessum, & omne agens ad patiens. Et quoddam, sicut mensuratum ad mensuram, & scitum ad scientiam, & sensatum ad sensum. Primum autem relativum dicitur modo numeri, aut illud, quod est modo simpliciter, aut terminatur, & per illud
- B** refertur ad illa, aut ad unum, sicut duplum ad unum, quod est numerus terminatus. Numerus autem multiplex non est relativum ad unum terminatum sicut illud. & istud terminatum ex simplicibus est aut duplum. multiplex autem superpartiens non est terminatum. totum enim & dimidium ad totum dimidium, & numerus ad numerum est terminatum. totum autem & pars ad dimensum in parte non est terminatum, sicut multiplex ad unum superius autem ad magis superius modo universali non est terminatum secundum numerum: numerus enim est equalis. & ista dicuntur secundum numerum non aequalem. & superius ad magis superius, sicut illud ad illud non terminatum, quia est unum duorum, quod ex eis comprehenditur, aut aequale, aut non aequale. Omnia igitur ista relativa dicuntur per numerum, & per accidentia
- numeri etiam. Et dicitur etiam alio modo aequale, & simile, & idem. sunt igitur eadem. omnia enim ista dicuntur secundum unum modum, quia conveniunt in aliquo. sunt quoddam igitur eadem, quia substantia eorum est una. Et similia, quorum qualitas est una. Et aequalia, quorum quantitas est una. Et unum est principium numerorum, & mensura eorum. omnia igitur ista dicuntur relativa, sed non eodem modo.
- A**ctiva autem & passiva per potentiam activam & passivam, et actionem potentiarum, sicut calefactivum ad illud, quod calefacit, quia potest. etiam calefaciens ad illud, quod calefacit, & abscondens ad illud, quod abscondit. Secundum autem modum numeri non habet actiones, nisi secundum modum dictum in alijs. actiones enim, quae non sunt per motum, non habent. Et dicuntur relativa illa, quae sunt secundum tempus. ut agens ad patiens: & illud, quod agit, ad illud quod patitur. et sic dicitur pater est pater filij. pater etiam: quoddam enim est agens & patiens etiam. Et etiam quoddam dicitur de eo, quod caret potentia. sicut illud, quod non habet potentiam. & omnia, quae dicuntur similia, sicut non terminatum. Omnia igitur relativa, quae dicuntur non numeri & potentia, sunt relativa, quia essentia eorum dicitur

Metaphysicorum

E ad aliquid, & non quia illud aliud dicitur ad illa. *Mensuratum autem, & intellectum, & scitum dicitur relativum, quia ad illud dicitur aliud aliquid. Intellectus enim significat habere intellectum. Et intellectus non est relativum ad illud, quod est intellectus. quoniam, si hoc dicitur, tunc idem diceretur. & similiter, si visus est visus ad aliquid, non est visus illius, quod est. & si iste sermo est verus, sed dicitur respectu coloris, aut aliud aliquid tale. secundum hoc autem idem diceretur bis, aut illud, cuius est visus. Et relativorum, que dicuntur per se, quaedam dicuntur hoc modo, & quaedam dicuntur quia sunt genera talia. sicut Medicina, que est relativa, quia suum genus, quod est scientia, existimatur esse relativum, & est omnia, que sunt in eis. Et dicitur relativum, sicut equalitas, quia aequale, & consimilia propter similitudinem. Et relativorum est quod dicitur modo accidens ali. sicut homo, qui est relativus, quia accidit ei esse duplum alicuius. & hoc est relativorum. & similiter album accidit eidem ut sit duplum, & album etiam.*

20 Id est, quod una specierum relationis terminata est sicut duplum & dimidium, & omnes, qui multiplicatur per numerum ad numerum productum, cum numerus productus sit multiplex ad illos duos numeros ductos unum in

alterum finem unitates utriusque eorum. **K**
D. d. quod multiplicat multoties, est, & c. i. quod relatio numerorum multiplicatorum est relatio terminata: & relatio numeri superioris ad magis superius est relatio non terminata, sicut relatio pauci ad multum. D. d. Et quoddam sicut calefaciens, & c. i. & quoddam relatiuorum est in potestatis actibus & passivis, sicut calefaciens. non enim acquirit hanc dispositionem nisi in respectu illius, quod calefacit. & sicut abscidens ad abscissum, & ut agens ad patiens, & d. sicut mensura ad mensuratum, & c. Et, cum dixit istos tres modos relatiuorum, dicit. Primum autem relatiuorum, & c. i. & relatiuorum existentium in numeris quedam sunt, quibus relatio est terminata. v. g. quod duplum est duplum dimidii, & quod duo est duplum unius, & triplex unius. & sicut alij modi numerorum attributorum ad unum & hoc intendebat, cum d. & per illud refertur ad illa, aut ad unum. quoniam relatio terminata est, sicut diximus esse duo, tria, quatuor, quinque. omnia enim ista sunt multiplicativa unius, multiplicatio non terminata. Deinde dedit exemplum de non terminata, & d. numerus autem multiplex, & c. i. & intendit quod, **M** cum aliquis dixerit, iste numerus est multiplex, hoc non dicitur in respectu alicuius numeri terminati, nisi determinet multiplicationem. v. g. ut dicat quadruplum aut sexcuplum. D. d. & istud determinatum ex simplicibus est ante duplum, i. quod numerus terminatus, qui est dimidium, est ante duplum in ordine numerorum, & utique est terminatus. D. d. multiplex autem super patiens non est terminatum. & intendit nisi numeretur numerus multiplicis, & numerus super partietis. **D. d.**

Expō pt-
mi mod-
L

A D.d. totum enim & dimidiū, &c. i. proportio. n. & dimidium, &c. i. pro portio. n. totius ad totū & dimidiū est proportio terminata: & sūt talis numerus ad talem numerum. D. d. totū aut & pars, &c. i. proportio. n. totius ad partem, & illius partis ad magis diminutum non est propor tio terminata, sicut dicimus, iste nu merus est multiplex ad vnum sine determinatione. D. d. superius autē, &c. i. dicere aut, q̄ iste est superior isto, & iste superior alio, est propor tio nō terminata. quia isti excedūt se fm numeros & non æquales: & il

B lid est terminatum ex eis, quia suc cedit p numeros æquales: isti autem possunt excedere se fm nūeros æqua les & non æquales. D. d. Omnia igit ista relatiua, &c. i. omnia igit ista re latiua, q̄ numeri vni⁹ sunt relatiua, aut quia sunt ipsius numeri, aut q̄a sunt in accidentibus numeri, & acci dentia numeri sunt min⁹ & plus, & addens & diminuēs, & æquale & in æquale, & similia. D. d. Et dicitur ēt alio modo, &c. i. & dicunt etiam re latiua alio modo de æquali in quā titate, & simili in qualitate, & de eo dem in substantia. D. d. omnia. n. ista

C &c. i. & proprium est istis tribus ge neribus relatiuorum, quia propor tio in eis est eadem in vtroq; extre mo. similitum. n. vtrunq; est simile alijs, & sūt æqualia. & hoc intēdebat, cum d. quia conueniunt in aliquo, econtra in alijs speciebus relationis. D. d. Et vnum est principium nu merorum, &c. i. & vnum, fm q̄ est principium numerorum, & mensu ra eorum, concluditur etiam in re latiuīs, quæ sunt in numero. D. d. omnia igitur, &c. i. quia eorum est quædam, cuius ratio est terminata,

& quædam cuius est opposita, & q̄- D dam cuius est cōis in vnitare, & quæ dam in accidentibus numerorū m, & quædam est in substantia nume rorum. D. d. Actiua aut, & passiva, &c. i. relatiua autem, collocata in ge nere actionis & passionis, sunt relati ua per potentias existentes in eis. & intendit, q̄ non sunt sicut numer⁹ in numero. n. non est actio neq; pas sio. & ideo d. Secundum aut modū numeri non habent actiones, &c. i. relatiua autem, q̄ sunt in numeris, non habēt actiones, neq; passionēs, & accidentia existentia in rebus mo bilibus. D. d. Et dicuntur relatiua, &c. i. & relatiuorum quædam sunt, q̄ non sunt relatiua nisi in termina tis tēporibus, sicut res actiua, & pas siua, q̄ appropriantur temporibus terminatis, sicut quod agit i aliquo tempore, & non agit in alio: & sicut agit quod est i præterito, & agit qd̄ est i præsepti. D. d. & sic d̄ p̄, &c. i. quia pater & filius sunt de genere agentis & patientis, in quo non in uenitur actio & passio nisi in tem pore terminato. vir. n. & mulier nō generant in qualibet ætate, sed in tē poribus vitæ determinatis. D. d. Oia igitur relatiua, &c. i. omnia igit re latiua, q̄ sunt in numeris, & potētijs, sunt relatiua, quia essentia vtriusq; eorum collocatur in relatione eo dem ordine, non quia alterū intrat in relationem per se, & alterum nō in relatione per se: sed qm̄ alterum accidit ei, illud, quod est relatiuū per se, & accidens alterius, p̄ quod fuit relatiuum. D. d. Mensurati au tem, & intellectum, &c. i. quod autē est de modo relatiuorum, sicut in tellectum & scitum, sensatum dicit esse relatiuum, quia illud, quod est

Expō secū di modi.

In nume ro si est a- ctio, neq; passio. V i de 4. Ply. 74

E

F

Expō ter- tiy modi.

Metaph. cū cō. Auer. R

Expō mō diū priā

Metaphysicorum

G relatiuum per suam substantiam, accidit ei, si intellectus, qui est in sua substantia relatiuus, cum accidit ei quod fuit relatiuum intellectui, accidit intellectui, quod fuit relatiuum: non quia relatio est in substantia intellectui, si est in substantia intellectus, sed quia relatio accidit ei. hoc igitur intendit, cum d. talia esse relatiua, scilicet quia aliud relatiuum per suam substantiam predicatur de illis. Et quasi d. quia relatio est duobus modis, scilicet aut relatio in substantia vtriusque relatiui, aut relatio in substantia alterius tantum, & in altero propter istud. Et, cum induxit hos duos modos relationis, incipit declarare naturam secundi modi, & d. intellectus n. significat, &c. i. & intellectus non refertur ad intelligentem, sed ad intellectum. quoniam, si ita esset, tunc intellectus constitueretur per intelligentem. sed videtur esse conuerso: ex quo consequeret quod illud, quod constituitur per aliquod, constitueretur per causatum. & sic idem esset in respectu eiusdem causa & causatum in simul. & hoc intenderat, cum d. tunc idem dicitur bis, & tunc idem erit causa & causatum eiusdem. D. d. & si sit visus, &c. i. v. g. quoniam, si visus fuerit relatiuus ad visum, videns non est relatiuus ad visum. D. d. & si iste sermo, &c. i. & si sermo dicens, quod visus non est relatiuus ad visum, sic visus erit relatiuus ad aliud, aut ad colorem, aut ad aliquid simile. D. d. tunc autem hoc idem dicitur bis. scilicet si autem posuerimus visum esse secundum relationem ad visum, continget idem esse duo opposita secundum causam & causatum, i. si posuerimus, quod visus non est visus, nisi per visum, non per rem visam. D. d. Et relatiuum, quod dicitur per se,

&c. i. & relatiuum, quod dicitur per se, quodam sunt homini, & quodam existimant collocari in eis, quia genus collocatur in eis. v. g. Medicina, quod existimatur esse huius speciei relatiuum, quia suum genus est huius speciei, scilicet anima. & existimatur quod illud, cuius genus est relatiuum, est etiam relatiuum. Sed ista existimatio accidit secundum hoc, quod scita est modi relatiuum, quod referuntur ad inuicem, propter hoc, quod conueniunt in eodem, sicut equalia & similia: equalia. n. sunt relatiua, quia conueniunt in eodem. & quia existimatur quod scientia est homini, quia est idem, in quo conueniunt scientia & scitum, continget ut Medicus sit ex hoc modo relatiuum. Et intendebat per hoc declarare causam, propter quam accidit quod aliquod genus sit relatiuum, & sua species non sit relatiua. & causa in hoc est, quod non est genus in rei veritate. scientia. n. non est genus Medicinæ in rei veritate, nisi scientia diceretur secundum relationem ad scientem, & Medicina ad Medicum. tunc enim scientia esset genus Medicinæ, & scientia genus Medici. D. d. Et relatiuum est, quod dicitur modo accidentaliter, &c. i. quod quando homini accidit ut sit duplum ad aliquid, accidit ei ut sit relatiuum, sicut accidit ei ut sit album. homo enim secundum quod homo non est duplum, neque album.

De Perfecto. Cap. 16.

Perfectum dicitur vno quidem modo, extra quod non est vllam accipere particulam. ut puta tempus ipsum, vniuius cuiusque perfectum est, extra quod non est vllum accipere tempus, quod pars huius temporis sit.

Videtur in Epistola prima.

Relatio est duobus modis.

Documentum.

M

Modi improprij.

Et

A Et quod secundum virtutem, et quod est eius, quod bene, nō habens excessum ad genus. vt perfectus musicus, & perfectus tibi cen, cum secundum proprię virtutis speciem in nullo deficiant. Ita etiam in malis transferentes dicimus calumniatorem perfectum, & furem perfectum, quoniam etiam bonos eos appellamus, vt puta furem bonum, & calumniatorem bonum. Virtus quoque quędā perfectio est. vnū quodque namque tunc perfectū est, cunctaq; substantia tunc perfecta, cum secundum speciem proprię virtutis nulla desit particula magnitudinis naturalis. Item quibus finis studiosus est, ea perfecta dicuntur. etenim secundum quod habent finem, perfecta dicuntur. Quare cum finis vltimorum quippiā est, ad praua quoque transferentes, dicimus perfecte interemptum esse, & perfecte corruptum esse, cum nil corruptionis, aut mali desit, sed in vltimo sit. ppter quod & mors metaphoricę dicitur finis, quoniam vltima. finis autem & quod cuius gratia, vltimum. Quęcūque igitur per se perfecta dicuntur, toties dicuntur. Quędam, eō quod fm bene in nullo deficiūt, nec habent in aliquo genere excessum, nec ē quicquid extra. Quędam, eō quod omnino in vnoquoque genere excessum nō habēt, nec quicquid est extra. Cetera vero iam fm ipsa, eō quod aut tale faciunt, aut habent, aut conue-

niūt, aut tali aut aliquo alio modo, do ad ea, quę primo dicta sunt, perfecta dicuntur.

Perfectum dicitur vno modo illud, quod impossibile est habere aliquam partem omnino extra illud. sicut tempus. tempus enim perfectum cuiuslibet rei est illud, quod impossibile est vt extra illud sit aliquod tēpus, quod sit pars istius temporis. Et similiter illud, quod habet studiositatem, & quod dicitur modo bonitatis, quando nullam habet dignitatem super genus. sicut dicitur medicus perfectus, & musicus perfectus, cum non haberint diminutionem in modo studio sitatis proprię. Et secundum hunc modum dicimus in rebus turpibus secundum transumptionem sermonis. dicimus enim mendacem perfectum, & latronem perfectum, quia vocamus eos nomine bonitatis. & etiam sicut dicimus quod iste est bonus latro, & bonus mēdax. Vnumquodque igitur omnium rerum perfectarum, & omnes substantię dicuntur perfecta, quando non diminuitur in modo studiositatis suę aliqua pars omnino. Et etiam dicuntur perfecta illa, quę habent perfectionem nobilem. sunt enim perfecta per suam perfectionem. Perfectio igitur est aliquis finis per suam transumptionem a rebus malis.

Nota hic dari magnitudinē virtutis.

B Idē. 10. huius 11.

Metaphysicorum

G & dicitur quod aliquis corrumpitur perfecta corruptione, et destruitur perfecta destructione, quando de corruptione nihil diminuitur, sed est valde malum. & ideo dicitur corruptio modo trāsumptionis perfectio, quia utraque est finis. perfectio igitur, est illud, propter quod fit aliquid, sunt fines. Et quia dicuntur perfecta per se secundum hos modos dicuntur. Quaedam, quia nō diminuitur aliquid ab eis de boni-

H tate, neq. in eis est magis etiam, et nihil inuenitur extra illa. Et quedam modo vniuersali, ita quod in eis non est nobilitas in vnoquoque generū, & quibus nihil est extra. Alij autem modi secundum hunc modum, aut quia agunt aliquid tale, aut quia habent, aut quia agunt buntur, aut quia dicuntur aliqua alia proportionē, quae attribuitur ad illa, quae dicuntur perfecta primo modo.

21 Idest, Perfectū dī multis modis, quorū vnus est illa, quorū nulla pars sua diminuit, sed est totū. totū. n. est illud, cuius nulla pars inuenit extra, & qd non est totū, est illud, cuius aliqua pars est extra illud. D. dedit exēplum de reb., qd dīr pfectū hoc modo, & d. sicut tps, & c. i. sicut tempora pmanētē entium naturalium, qd dīr mensurā essentīe vitæ. tēpus. n. vitæ pfectum in vnoquoq. entie est illud, extra qd non inuenit tempus, qd sit pars illius tēpis. Et fm hūc modum dī mundus esse pfectus. & fm

hunc modū dī hō perfectus, qn nūllū mēbrum est extra illum, i. qn non habuerit aliquid membrū diminutum. & fm hunc modū dī corpus esse pfectum, quia nulla dimensio inuenit extra illud, s. dimensio quarta, & vtrū dimensio illa est perfectio fm quantitatem. D. induxit perfectionem et fm qualitatem, Et d. & list illud, quod hēt studiositatē, & c. i. & dī etiam perfectum fm qualitatem, qn nihil diminuitur ab eo in modo studiositatis suae: & qn nihil inuenitur dignius eo in suo genere. medicus. n. perfectus est ille, a quo nihil diminuitur ex eis, quae pertinent ad actionē medicinæ, & quo nullus medicus est perfectior. D. d. Et fm hunc modum dicimus in rebus turpibus. i. & hoc modo sonat hoc nomen perfectum in rebus prauis fm trāsumptionem. sicut dicimus iste est mendax perfectus, cum fuerit in summo mendaci. & iste latro perfectus, cum fuerit in summo latrocinij. D. d. quia vocamus eos, & c. i. & hoc nomen perfectio trāsumptum est ad istos, quia hoc nomen bonitas trāsumit ad eos: ergo magis trāsumitur ad eos hoc nomen perfectio. Et cum induxit hanc duo genera perfectionis, dixit: Vnū quodq. igitur omnium rerum perfectarum, & c. i. oē igitur, quod perfectum dī in substantia, dī perfectū, qn nihil diminuitur in sua studiositate propria & in suis partibus naturalibus. perfectio. n. substantiæ prouenit ex perfectione in magnitudine & in qualitate. D. induxit alium modum perfectionis, & d. Et ē dīr perfecta, & c. i. & dī omne perfectum habens finem studiosum. illa. n. dicuntur perfecta, qd habent finem perfectum

Secundus

L

M

Perfectio
fit ex prouenit ex perfectione in magnitudine, & in qualitate

A **ctum.** D. d. Perfectio igitur est aliq̃
finis, &c. i. & quia perfectio est finis,
& finis est p̃fectus, ideo vtr̃ trāsum
ptione in rebus, q̃ sunt valde prauē.
& sic dī, iste destruit destructione p̃
fecta, q̃n̄ venerit ad finē destructioni-
nis. D. d. & ideo dī corruptio, &c. i.
& hoc modo dī corruptio, q̃ est cō-
traria g̃nationi p̃fecta transumptio

Phy. 17.

ne, quia vtr̃aq̃ est finis. D. d. p̃fectio
igit, & illud, pp̃ quod, &c. i. p̃fectio
igit, aliquid, & illud, pp̃ quod aliquid
fit, vtr̃unq̃ est finis: & ideo dī de eis
hoc nomen perfectio. D. d. Et quāz
dñr̃ perfecta per se, &c. i. illa igitur,

B q̃ dñr̃ perfecta per se, sunt à quibus
nihil diminuitur in bonitate, & qui
bus nihil est nobilius in illo genere,
sed sunt in summo nobilitatis per
se. Et dixit hoc, quia ista sunt perfe-
cta in qualitate, & quantitate primo,
& essentialiter. D. d. & quēdam mo-
do vniuersali, &c. i. definitio eorum
vniuersaliter est talis. perfecta sunt
illa, quorum nihil inuenitur in eis,
per quod dicuntur imperfecta ī eis,
aut extrinsecum. & ista est dispositio
primi principij, s. Dei. Et forte
intelligit per hoc, quod dixit, & qui
bus nihil est extra. i. & à quibus ni-
hil diminuitur ex eis, quāz sunt. Et

Disps̃ pri-
mi princi-
pij est sum-
p̃t p̃fecta

Idem. 3. de
Aia i. 5. c. i.
Iosone. 3.
q. & c. 14.
& 12. Met.
37.

C hoc potest intelligi per hoc, quod
dixit, ita q̃ in eis non est nobilitas
in vnoquoq̃ generum, i. quādo de
eis non diminuitur nobilitas ex eo,
quod inuenitur in vnoquoq̃ gene-
rum. D. d. Alij autē modi, &c. i. alij
autem, de quibus hoc nomen perfe-
ctio dicitur, dicuntur perfecta, aut
quia agunt illa, quāz sunt perfecta p̃
se, aut quia in eis est aliquid istorū
perfectorum, aut quia assimilantur
eis, aut quia attribuuntur eis aliquo
modo attributionis.

Terminus dicit̃, quod vlti-
mū cuiusq̃ est, extra qd̃
nihil est accipere primū,
& intra quod omnia primum.
Et quod magnitudinis forma,
aut magnitudinem habētis. Et
cuiusq̃ finis, tale vero est, ad qd̃
motus & aci⁹, & nō à quo. q̃nq̃
autem ambo, & à quo, & ad qd̃.
Et cuius cā. Et substantia vni⁹
cuiusq̃, ac quod quid erat esse
vnicui⁹ cognitionis. n. hoc ter-
minus est. q̃ si cognitionis, rei
quodq̃ est. Quare patet q̃ quo-
ties dicitur principium, toties
etiā terminus, & adhuc ampli⁹.
principium nanq̃ termin⁹ qui-
dam: sed non omnis terminus
principium.

E

*Dicitur finis illud, quod est vlti-
mum vni⁹ cui⁹q̃ rerū, & à quo
nihil extra inuenitur vt sit primū
& quod est primum, & oēs par-
tes eius sunt intra. Et quod est for-
ma magnitudinis, aut habens ma-
gnitudinem. Et complementum cu-
iuslibet rei. & sicut illud, ad quod
est motus, & non illud, ex quo est
motus. Et forte vtr̃unq̃, & illud
ex quo, & illud ad quod. Et etiam
illud, propter quod. Et substantia
vni⁹ cui⁹q̃ rerū, & etiam
quod significat essentiam cui⁹li-
bet. hac enim est finis cognitionis.
& quod est cognitionis, est etiam
rei. Declaratum est igitur, quod se-
cundum numerum modorum prin-*

Metaphysicorum

Gecipy dicitur etiam finis, & magis
etiam. principium enim est aliquis
finis: & hoc in utroq; non dicitur
semper omnibus modis.

22. Id est, finis autē dicitur multis mo-
dis. dicitur. n. finis de vltimo magni-
tudinis. v. g. q. superficies sunt vlti-
ma corporis, & lineæ sunt vltima su-
perficierum, & puncta sunt fines li-
nearum. D. d. & à quo nihil extra in-
uenitur. i. & dicitur primum de illo,
extra quod nihil est, ita q. sit primū
rei collatū in eo sicut dicimus q. ex

His, & omnes partes ei sunt intra ip-
sum, & q orbis stellaris est finis cor-
porum, quæ sunt intra, qm̃ extra ip-
sum nihil est. & similiter cutis aialis
cum partibus animalis. D.J. Et qd
est forma, &c.1. & dicitur q forma
est finis eius* quod est finis compo-
sitæ ex subiecto & forma. sicut dici-
mus q forma hominis est finis for-
mæ

2. de Aia.
37. & 38. 4.
Phy. 14.
* a. l. quod
cōtinet cō
positum .

lar morus generationis, non illud, a quo incæpit esse morus. D. d. & forte utrumque, &c. i. & forte hoc nomen finis dicitur de fine, & principio morus. D. d. Et etiam illud, propter qd, &c. & dicuntur finis, & causa propter quid, complementum. n. est finis similis, quod est ante complementum. Et dicitur finis etiam de quiditate & substantia rei, & de sermone, qui significat substantiam vniuscuiusq; rei. Definitio. n. est finis in cognitione, & esse. quod. n. est finis in cognitione, est finis in esse. & hoc inredebatur, cum dixit: & quod est cognitionis est etiam rei. Deinde d. Decla

Definitio
est finis in
cognitione.
vide oppo.
l. de A12 t.
c. 11. vbi dñs

rarum effigitur, &c. i. declarati est R
igitur, q^d fin numerum intentionū,
de quibus dicitur principium, dicit
etiam hoc nomen finis principium
enim est aliquis finis. & cum hoc di
citur modo vniuersaliori eo, quod
dicitur principium. D. d. & hoc in
vtrōq^{ue}, &c. & intendit, vt mihi vide
tur, q^d vtrūq^{ue} istorum nominum
non significat communiter omnes
intentiones, de quibus dicitur, sed
secundum mutationem.

De Secundum quod. Cap. 18.

Secundū quod multiplici dī. **V**no modo, forma & subitātia cuiusq; rei, vt fm quod bonus, ipsum bonū. Alio, in quo primo fieri aptum est, vt color ī superficie. Quod igitur primo dictum est fm quod ipsa forma est, secundo vero, tanq; cuiusq; materia, & primum cuiusq; subiectum. Et osno ipsum fm qđ, toties dictum erit, quoties dicitur causa, fm quod enim venit, aut qua causa venit dicitur. & fm quod paralogizatum, siue syllogizatum est, & quā syllogismi, siue paralogismi causa ē. Item fm quod dicitur, quod secundum positionem est. fm qđ stetit, aut secundum quod vadit. etenim hæc omnia positionem & locum significant. Quare & fm se multipliciter vt dicat necesse est. Vno nanque modo secundum se est quod erat esse cuiuslibet. vt Callias, & quod quid erat esse Calliam. Alio vero, quę cuiusq; in eo quod quid est isunt. vtpote Callias fm se animal est.

Vid. Auct.
i. Fp. I. r.
i. sub. c. de
Silentio.

A in ratione ens animal inest. Cal-
lias enim quoddam animal est.
Item si in seipso primo susceperit,
aut in aliquo sui. vtputa superfi-
cies alba secundum se, & homo
secundum se viuens, anima nan-
que pars quædam hominis est,
in qua prima ipsum viuere est.
Item cuius non est aliqua alia cõ-
hominis nisi quæ multæ causæ sũt,
animal, bipes. attamen secundum
se homo est homo. Item quæcũ-
que soli, prout soli insunt. quare
quod separatum est fm se est.

colo-
am.

B Quod est per se dicitur multi-
modis. Vno modo dicitur forma &
substantia cuiuslibet rei. sicut di-
citur per se bonum illud, quod est
bonum. Et alio modo illud, in quo
est aliquid primo naturaliter, vt
color i superficie. illud igitur, quod
primo dicitur per se, est illud, quod
dicitur per formam. & dicitur se-
cundo modo materia, & subiectũ
cuiuslibet. Et vniuersaliter illud,
quod est per se, & causa aqualia
C sunt in essentia. dicitur enim ad
quam essentiam facit hoc. & dicitur
quare fecit hoc. & etiam dicitur
ad quam essentiam non conclu-
dit veram conclusionem, & dicitur
qua est causa vera conclusionis,
aut non vera. Et etiam dicitur per
se illud, quod est situm per se, sicut
stans, aut ambulans. omnia enim
istã significant locum, aut situm.
Manifestum est igitur, quod illud,

quod est per se, dicitur multis mo-
dis. Primo enim dicitur per se il-
lud, quod significat quidamatem cu
inlibet rei. sicut dicitur, quod Cal-
lias est per se. in sua definitione. n.
est viuus, & Callias est aliquid
viuum. Et etiã alio modo est, cum
in aliquo apparuerit primo. sicut
superficies, qua est alba per se, &
homo est viuus per se, quia anima
est aliqua pars hominis, & in ea
est vita propria. Et etiam illud,
quod non habet aliam causam. cau-
sa enim hominis sunt multa, & vi-
uus, & bipes. sed causa eius per se
secundum quod est homo est homo.
Et etiam quæ sunt eiusdem, s. hu-
manitas. est enim humanitas sicut
generans per se.

Idest quod vnus modorũ, fm quos dñ
aliquid esse per se, est forma & sub-
stantia. dicimus. n. quod aliquid existit
per se. v. g. dicimus. n. quod aliquid est
bonum per se, cum fuerit bonum p
suam formam, & per suam substan-
tiam. D. d. Et alio mō, & c. i. & dicit
alio modo, quod aliquid existit in ali-
quo p se, cum fuerit eo sine medio.
v. g. cum diximus colorẽ existere in
superficie per se, & in corpore non p
se. in superficie. n. existit primo p se,
& secundo in corpore. D. d. Illud igitur,
quod primo dñ p se, & c. i. illud igitur,
quod dñ per se, dicitur duobus modis:
quorum vnus est & primus illud, quod
dicitur fm suam formam, & alius fm
suam materiam, i. primum subie-
ctũ formæ cuiuslibet rei. sicut dici-
mus, quod scamnũ est lignum per se,
R iiii &

23
Primus
modus.

1
Secundus

Idē 4. Ph
24.
Oñia pri-
mi a secũdo

Metaphysicorum

G & idolum est p se & hō est viuus p se, & vtr oē compositum est per se per suam materiam & formam. & omne, quod est i aliquo p se, aut est per se per materiam eius, aut per formam, aut per vtrunq. D.d. Et vniuersaliter illud, quod est p se, & c. i. q. causæ sunt in re per se, & quæ sunt in re per se sunt causæ: signant igit eandem naturā. v.g. quia dī ad cui⁹ essentiam fecit Polycletus hoc, sicut dicimus ad cuius cām fecit hoc. in vtroq; n. loco qrit cā. & iste modus visus est i Arabico mal⁹. D.d. aliud exemplum, & dixit: Et ē dī, & c. i. &

Primo cō
li. 91. &
100.

H exemplum in vtendo essentia loco causæ, & cā loco essentia est, cum qrit, quare iste syls non concludit veram conclusionem, aut ad cuius essentiam concludit veram conclusionem. hoc. n. idem est cū hoc, quod qritur, qua de causa iste syllogism⁹ non concludit veram cōclusionem, aut concludit veram conclusionē.

Situs p se,
quia q in
siru per se
sunt.
Difunctio
modorū
per se.

D.d. Et ē dī per se, & c. i. & dī per se omne, quod est in pradicamento si rus. v.g. ambulans & stans dñr. n. habere situm per se in loco D.d. Manifestum est igitur, q illud, quod p se est, dī multis modis. Vno. n. modo dī p se, quod significat quiditatē cuiuslibet rei. sicut dicimus, q Callias est per se viuus. & vtr illud, quod est per se, dī multis modis: quorū vnus est illud, quod primo dixim⁹, & est acceptus in sua substantia rei, i. aut genus, aut differentia, aut definitio, quæ sit ex ambobus. sicq; dicimus, q sermo est vnus per se, quia vnum accipitur i sua definitione, & demonstrat suam quiditatem. D.d. Et etiā alio modo, & c. i. & dicitur per se etiā de pradicabilibus de subiecto propter naturam subiecti sine aliquo

De fōdica
bilibus in
lib. 100.

mediate. sicut dicimus, q superficiēs est alba p se, i. primo & sine medio. corpus. n. non est album nisi p superficiem. & hoc est quod dixit: & homo, quia anima, & c. est exemplum huius, quod dixit: qm in aliquo apparuerit sicut hoc, quod diximus. Et hoc quod dixit, sicut superficies, q est alba, est exemplum huius, quod dixit, aut est in aliquo, & c. i. q. res habent causas, quæ dicuntur existere in illis reb⁹ per se, licet attribuantur eis p alias causas. sicut dicimus, q homo est viuus p se, quia est viuus propter animam, & est animatum per se, non propter alium.

Et similiter omne, quod existit in aliquo p se, aut existit in eo tanquā accidens, aut tanq; substantia: & vtrūque istorum, aut per medium, aut sine medio. substantia cum medio, aut per medium est, vt homo viu⁹: & accidens per medium, vt corpus coloratum: & substantia sine medio * rationale: & accidens sine medio, superficies colorata. D.d. Et etiam illud, quod nō hēt aliam cām, & c. i. & ē dī aliquid existere p se illud, qd non hēt cām, pp quam existat, nisi p se si aliquid est tale. homo. n. & si milia non existūt nisi p suas cās, q habent multas cās. D.d. sed cā ei⁹ p se, & c. i. & quamuis existat homo p plures causas, tamen causa eius, qua existit per se, est humanitas. D.d. Et etiam quæ sunt, & c. & vniuersaliter omne, quod existit in aliquo fm q est, & illud in quo existit, sunt vnū essentialiter, non accidentaliter, sicut color in superficie. dī enim existere per se, sicut dicimus q superficies est colorata. dicere autem q homo est coloratus non dicitur ita, quod sit ei per se.

L Oē, quod existit in quo p se aut existit in eo tanquā substantia, aut tanquā accēs, & vtrūque istorū aut inest cum medio, aut sine medio. * a. l. hō rō nalis. De illo, cō nō h̄y causam.

M

De

A De dispositione. Cap. 19.

De Habitu. Cap. 20.

D

Dispositio dicitur ordo partes habentis, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum formam. positionem. n. quandam esse oportet, sicut ipsum etiam dispositionis nomen significat.

Situs autem dicitur in habente partes secundum ordinem partium, aut secundum locum, aut secundum potentiam, aut secundum formam. debet enim habere situm

B *aliquem, sicut sonas hoc nomen situatum.*

24

Quo situs
est per
mentu
distinguitur
situs ut
differetia
quantu.

C Dixit: Situs inuenitur in omni habere partes, aut per ordinem partium in loco, & iste est situs, qui est predicamentum. Aut per ordinationem partium rei adinuicem: & iste situs est una differentiarum quanti, secundum dictum est in predicamentis, quod quantum aliud habet positionem, aliud non habet positionem, & quod partes rei distinguuntur ab inuicem: Aut secundum formam. & hoc est in rebus compositis ex partibus diuersis secundum formam, aut in magnitudine, sicut in magnitudine partium linearum, & corporis, & vniuersaliter corporum consimilium partium. & istae partes non sunt distinctae in hac dispositione nisi potentia, actu autem non. Et ideo dixit, aut secundum potentiam, aut secundum formam & quasi intendebat quod situs dicitur in habente partes secundum ordinem partium, aut in loco, aut adinuicem. & hoc est, quando distinguuntur partes, aut secundum potentiam, aut secundum formam.

H Abitus autem dicitur uno modo, tanquam quidam habitus, & habitus actus, sicut uti actio quaedam aut motus. nam cum hoc quidem efficit, illud vero fit, est media effectio. ita & habentis vestem & vestis habitus est medius habitus. Hunc itaque habitum, quod non contingit habere manifestum est. in infinitum enim progredieretur, si habitus esset habitum habere. Alio modo habitus dicitur dispositio, secundum quam bene vel male disponitur dispositum, & aut secundum se, aut ad aliud. ut sanitas quidam habitus est. dispositio etenim talis est. Item habitus dicitur, si particula talis dispositionis sit. quare partium quoque virtus quidam habitus est.

Dispositio dicitur uno modo, quasi aliquid quod actio eius, cuius est, sicut aliqua ars aut motus. cum enim aliquid agit & aliud patitur, passio est inter ea. & similiter inter vestes, & vestitus est dispositio. Manifestum est. n. quod impossibile est, quod ista dispositio sit alterius. Et dicitur dispositio alio modo secundum positionem, & est secundum quam positio rei aut est bona, aut est mala, aut per se, aut in respectu alius cuius. ut sanitas est. n. aliqua dispositio quia talis secundum unam dispositionem. Et dicitur etiam dispositio, cum fuerit pars alicuius, quod dicitur secundum positionem tali modo. & ideo bonitas partium est aliqua dispositio.

Dispo-

Metaphysicorum

G Dispositio dicitur multis modis.

25 **25** dicitur enim de actione agentis alicuius in aliquo patiente; sicut aliqua ars, aut aliquis morus. v.g. qd cum aliquid egerit in aliquid aliqua actionem, & illud aliquid patiarur ab eo, illud, quod fit inter ea, dispositio dicitur: sed in respectu agentis dicitur actio, & in respectu patientis dicitur passio.

Secundus. D. dedit exemplum, & dixit: & sicut inter vestiens, &c. i. & dicitur hoc etiam in dispositione, qd fit inter vestiens & vestitum, qd dicitur vestitio. D. d. Et dicitur dispositio alio modo, &c. i. & dicitur

H dispositio alio modo de illo, quod fit ex compositione, & est dispositio, ex qua compositio rei est aut bona, aut mala. sicut sanitas, quae est dispositio istarum dispositionum. est. n. dispositio facta ex compositione membrorum, & humorum. D. d. aut per se, &c. i. & dixit hoc, quia dispositiones, quae sunt ex compositione partium rei, sunt bonae aut malae in se, aut respectu alterius dispositionis. ut sanitas Socratis in respectu sanitatis Platonis. Et vocavit compositionem positionem, quia compositio est in positione partium adinuicem. * D. d. Et dicitur etiam dispositio, &c. i. & dicitur dispositio de dispositione, quae potio totius aut partus est bona aut mala. & ideo bonitas partium in composito est aliqua dispositio. & intendit, qd dispositio bona aut mala, aut erit ex positione omnium partium adinuicem, aut in una parte respectu totius.

Sanitas est dispositio facta ex compositione membrorum, & humorum. Idem. 7. ph. 17.

Compositio est in positione partium adinuicem.

Inuicem. Vnde de oppositis. 1. de Gene. re. co. 87. Vide etiam. 2im. Tertius.

De Passione. Cap. 21.

Passio dicitur vno quidem modo qualitas, secundum quam alterari contingit. ut album & nigrum, dulce, &

amarum, grauitas & leuitas, & quaecumque alia similia. Alio vero horum actiones, & iam alterationes. Item harum magis, qd noxiae alterationes, & motus, & maxime quae tristes & noxiae sunt. Item calamitatum & tristitum magnitudines passionum dicitur.

Passio dicitur vno modo qualitas, quae possibile est transmutari in album & nigrum, & dulce & amarum, & graue & leue, & alia. Et alio modo transmutationes, & actiones istorum. Et etiam dicitur magis specierum nocentes transmutationes et motus, & maxime nocui, & maxime contristantes. Occasiones autem maxime delectabiles & contristabiles dicuntur passionum.

Passio dicitur vno modo de potentia, quae aliquid transmutatur de contrario in contrarium, ut de albedine in nigredinem, & de amaritudine in dulcedinem. Potentia enim quae aliqua transmutantur adinuicem, dicitur potentia passiuam: & ista est materia passiuum. sicut cum aliquid transmutatur ad nigredinem de albedine, & de nigredine ad albedinem: & de dulcedine in amaritudinem, & de grauitate in leuitatem. D. d. Et alio modo, &c. i. & etiam dicuntur passiuam ipsa accidentia, quae recipit prima materia, scilicet caliditas & frigiditas. Deinde d. Et etiam dicitur magis, &c. i. & magis dicitur hoc nomen passio in istis modis in eis, quae sunt poenitina & contristantia animalium, aut delectabilia. tangibilia.

26 Primus modus.

M 9. Met. 6

Secundus modus.

Tertius.

&

A & ideo dixit. Occasionibus enim maxime, &c. id est, & ideo dicitur illud, quod accidit ex occasionibus maximis contristabilibus, & illud, quod accidit delectabilibus maximis in maiori parte passiones.

De Priuatione.

Cap. 22.

3 Auer.
Epu.
2 ad 1.

Priuationo dicitur vno modo, si nō habeat aliquid eorū, quæ apta sunt haberi, etiā si ipsum nō sit natura aptum habere. vt planta dicitur oculis priuari. Alio mō, si cum aut ipsum, aut genus eius aptū habere sit, non habeat. vtputa aliter cæcus homo visu priuatus, & aliter talpa: hæc quidem sūm gen⁹, ille vero sūm se. Itē si cū aptum sit, & qñ sit aptū habere, non habeat. cecitas namq̃ priuatio quædam est. cæcus aut non sūm omnē etatem, sed si, in qua aptus est habere, non habet. Sicut si in quo, & secundum quod, & ad quod, & quemadmodū natura aptus sit, non habeat. Item violenta cuiusq̃ ablatio priuatio dicitur. Et quoties negationes ab IN, vel si mili negatione incipientes dicuntur, toties et priuationes dicuntur. Inæquale namq̃ dicitur, eō q̃ nō habeat æqualitatē, aptū existēs habere. inuisibile vero, eō q̃ nō habeat omnino colorē, & quod exigue. & impes, eō q̃ & non habeat omnino pedes, & quod debiles. Item cū parum quid habeat. vt cū dicimus exossem, hoc autem est, eō q̃ exile quiddam habet. Itē, cū nō facile, aut non bene, vt insecabile,

non solum eō q̃ non secetur, sed D etiam eō q̃ non facile, nec bene. Item, cū omnino non habeat. cæcus namq̃ dicitur non qui vniculus est, sed qui vtriusq̃ oculi visu caret. Quare non oīs, bon⁹ vel malus, aut iustus vel iniustus, sed et intermedium est.

Priuationo dicitur vno modo, cū aliquid non habueris illud, in cuius natura est esse in aliquo, licet ipsum non habeat illam naturam. V.g. quoniam dicitur, quod plantæ carens sensu. Et alio modo, cū non habueris illud, quod debet habere per suā naturā. vt homo cæcus. modus enim cæcendi visu in hōie alius est a modo cæcendi visu in talpa. hæc enim est priuatio secundū genus, hoc aut per se. Et etiam, cū hoc fuerit in sua natura, & in tempore in quo debet habere, aut non habere. cecitas enim est aliqua priuatio. cæcus enim non est in omni, sed in tempore, in quo debet habere visum. Et similiter si fuerit per se, aut refertur ad aliquid. Et etiā abstractio, qua fit violente in vna quaq̃ rerū, dicitur priuatio. Secundum igitur numerum modorum, qui fuerint per negationem, erit numerus modorum priuatio nis. Dicitur enim non æquale illud, in cuius natura non est. & dicitur non visibile, quod non habet colorē omnino. & dicitur non habens pedem,

in nucleum

Metaphysicorum

E pedem, qui non habet pedem oīno, quia est claudum, & etiā quia parum ambulat, sicut dicitur non habere potenti. ut illud, quod est debile. Et etiā illud, quod non est facile, aut illud, quod non est aptabile, ut non abscondibile. non enim dicitur illud, quod omnino non absconditur, sed illud, quod non facile absconditur, aut illud, quod nō bene absconditur. Et etiā illud, quod non habet omnino. nō enim dicitur

H cecus, qui habet unū oculum, sed illud, quod non habet visum in utroq; oculo. Et ideo dicitur non oē, bonū aut malū, aut iustum aut iniustum, sed inter hæc.

17 Id est, Priuatio dī multis modis. Dicit enim qñ aliquid caruerit aliquo, in cuius natura ē vt sit in alio, non in illo, neq; in suo genere. sicut dicit, qđ plantæ carent aliquo, quod animalia habent naturā habendi, scilicet sensu. D. d. Et alio modo, & c. i. & videtur aliquid carere hoc, qñ caret aliquo, quod innatū est inueniri i sua specie. sicut cecitas in hōe. & hoc est illud, quod innatū est inueniri in aliquo p se, aut quod innatū est inueniri i suo genere. sicut cecitas talpæ. est enim priuatio alicuius, quod innatū est inueniri in animali, quod ē

Carere aliquo apto haberi est duobus modis.

genus talpæ. Et, quia aliquid carere illo, quod nāfr debet habere, est duobus modis, scilicet aut in tpe, in quo natum est habere, aut in tpe, in quo non natū est habere, incipit distinguere hoc, & d. Et est, cum hoc fuerit, & c. i. & tali quid carere illo, quod naturaliter debet habere, aut est in

tempore, in quo debet, aut in tpe, in quo non debet habere. v. g. quia cecitas ē priuatio visus in animali, qđ naturaliter habet visum: sed non dicitur cecum, nisi in tpe, in quo debet habere visum. v. g. qđ catulus non dicitur cecus, qñ nascitur, licet non videat tunc. catulus autē, carens visu post hoc tempus, dicitur cecus. D. d. Et si fr, & c. i. & hoc contingit in eo, qđ caret aliquo, quod innatū est inueniri in specie eius, aut in genere ei, quod nō habet nām vt inueniatur in illo, sicut quod illud, quod innatū est inueniri in genere alicuius, aut est innatum inueniri in aliquo tpe. **L** aut in quolibet tempore. v. g. qđ talpa caret illo, quod innatū est inueniri in canibus in aliquo tpe, & in hōe in qualibet ætate. D. d. Et etiā abstractio, & c. i. & et dicit priuatio oē, quod caret aliquo, non tñ nāfr, sed violenter. v. g. qñ lapis violenter nō mouet ad inferius. D. d. Secundum igitur numerum modorum, & c. i. & numerus modorum priuationis inuenitur sicut numerus modorum intentionum, quæ significant per nomina priuatiua, vel infinita. D. d. Dicit enim non æquale, & c. i. dicit enim non tale illud, quod caret aliquo, quod nō habet nāfr. v. g. dicere, qđ color est nō æqualis, quia non habet nām habendi æquale, aut priuationē æqualis. aut dicere non visibile, in eo quod nō habet colorem. quod enim caret colore non est natum videri, quemadmodum quod caret quantitate, nō est natū esse æquale, aut in æquale. D. d. & dī non habens pedē, & c. i. & priuatio eius, qđ debet nāfr haberi, inuenitur tribus modis, aut priuatio pura, sicut i eo, quod non habet pedē oīno: & alius, sicut

M
2. de An.
ma 66.

Priuatio
foris apte
haberi est
tribus mo-
dis. idem
2. de An.
101. 110. &
3. Phy. 14.

A sicut in eo, qui habet pedem tortuosum, ita q̄ male ambulat: tertius, sicut dñ in eo, quod habet pedem debilem. D. d. Et ē illud, quod nō est facile, &c. i. sicut dicimus non abscindibile. non enim dñ illud, quod non est impossibile abscindi tm̄, sed ē illud quod difficile abscinditur, aut illud quod male abscindit. D. d. Et etiā illud, quod non habet os nō, &c. i. & etiā priuatio non dñ nisi de illo, qđ

B caret aliquo fm̄ totum, non fm̄ partem. non enim dñ cecus ille qui hēt vnum oculum. D. d. Et ideo nō dicitur, &c. i. & ideo priuatio, & habitus non diuidunt verū & falsum in omnib⁹ rebus. falsant enim in simul in medijs. v. g. qm̄ nō omnis homo est aut malus aut bonus. hō⁹ enim non ciuilis neq; dñ bonus neq; malus, & similiter iustus aut iniustus.

Et quasi intendeat declarare causam in hoc, q̄ priuatio, & habitus diuidunt verum & falsum in subiecto proprio. verbi gratia, q̄ iustitia & iniustitia diuidūt verum vel falsum in homine ciuili.

De Habere. Cap. 23.

C Habere multipliciter dñ. Vno modo, cū quid fm̄ suā naturam, aut suā inclinationē agar. quare dicit q̄ sebris hominē habet, & tyrāni ciuitates, & induti vestē. Alio modo, in quo quid tanq̄ susceptiuo existit. vt zēs habet statūq̄ formam, & corpus zgritudinem. Alio modo, vt cōtinens ea, quæ cōtenta sunt: in quo nanq̄ contentū quiddam est, haberi ab eo dicit. vt vas habere humidū dicimus, & urbē homines, & nauem nautas. sic & totum partes

habet. Itē quod prohibet aliquid fm̄ suam inclinationē moueri, aut agere, habere dñ hoc ipsum. vt & columnæ imposita onera. & vt Poetæ Atlantē faciunt cœlum habere, tanquā, nisi ipse teneret, casurū super terrā, vt quidam Physiologorū tradūt. Hoc aut modo & continens dñ, quæ continet habere, tanquā separaretur secūdm̄ suam inclinationem vnumquodq̄. In aliquo ē esse similiter & consequenter, sicuti habere dicitur.

Habitus dicitur multis modis. Vno modo dicitur quod pōt acquirere aliquid secūdm̄ suā naturā, aut secūdm̄ suum studiū. Et ideo dicitur quod homo habet castrū, et victores habent ciuitates, et vestientes habent vestimentū. Et alio modo, cū aliquid fuerit in aliquo simili recipiendi. vt cuprū, quod habet formā idoli, et corpus, quod habet infirmitatē. Et alio modo sicut contentū continens. cōtentum enim dicitur habere cōtinens. sicut cyphus, qui dicitur habere aliquid humidū, et ciuitas habere hoīes, et nauis habere nautas. Et secūdm̄ hunc modū dicitur totum habere partes. Et ē dicitur habere illud, quod prohibet aliquid moueri aut agere aliquid. sicut dicimus quod domus habet res graues positas super se. et sicut verificatores dicunt, quod calū habet Atlantē altantē,

natio,
habitus
diuidit
rū, & fal
m in oī
s rebus.
d. x. Me
cō. 16.
uatio,
habitus
diuidunt
rū, et fal
m i sub
do. Pro
do. Vnde
I. h. v. 24.
4. Phy.
9. & 11.
21. 129.
110. Me
16.

Metaphysicorum

G autem, qui si non esset, celum
caderet super terram, sicut dicitur
quidam loquentes in Naturalibus.
Et secundum hunc modum dicitur
et continens cum rebus, quas con-
tinet, quod habet illas, quas unaqua
que earum esset separata ab alia. Et
species, quia dicitur in aliquo etiam,
sunt similes speciebus habitus.

28 Id est, Habitus dicitur omne habens po-
tentiam acquirendi aliquid. dicitur
enim, quod habet illud. sicut dicitur quod
homo habet vel pecuniam, & habet ca-
strum: & victores habent ciuitates,
quas illi regunt possessione, & hoc
habere significat possessionem. D.
d. Et alio modo, &c. i. & dicitur habitus
de attributione formae ad habens for-
mam, sicut recipiens illam. sicut dicimus
quod cuprum habet formam idoli, &
ferrum formam gladii, & corpus
formam sanitatis. D. d. Et alio modo,
sicut contentum continet, &c. i. & iste
sermo ita cecidit in libro. sed exem-
plum non conuenit exemplificato. di-
cere. n. quod contentum habet continens
est sicut animal habere cutem, & ar-
borem habere cortices & hoc est p-

1 dicamentum habitus. cyphum au-
tem habere aquam, & ciuitatem ha-
bere homines est conuerso, quia
continens habet contentum. & secundum
hunc modum dicitur, quod locus habet
locatum: & hoc est in praedicamen-
to ubi: & vniuersaliter respectus in
hoc praedicamento est conuersus il-
li, qui est in praedicamento habitus.
Et forte fecit hoc, quia isti duo mo-
di sunt propinqui, & quasi eiusdem
generis. Est. n. respectus comparatio-
nis inter continens & contentum. si igitur
fuerit comparatio continens ad

contentum, erit praedicamentum habi-
tus: sed conuerso de ubi. Per primum
igitur sermonem intendebat primum re-
spectum, & per exemplum alium re-
spectum. & dicitur, quod multoties videtur
hoc Arist. D. d. Et est de habere, &c.
i. & dicitur habere omne, quod habet
deferens. de latum. a. dicitur habere
deferens, & quod prohibet de latum a
casu aut a motu. sicut. dicitur, quod do-
mus habet tectum, & sicut dicitur,
quod Verificatores dixerunt antiqui-
tus celum habere angelum, qui de-
fert caelum. D. d. & secundum hunc modum, &c.
i. quod respectus inter ea inuenitur ex
hoc, quod continens impedit contentum
ut agat illud, quod naturaliter debet agere.
sicut cyphus ne fluat. nisi igitur con-
tentio esset, tunc separaretur vnum
ab altero. D. d. Et ipse, &c. i. quod nu-
merus respectuum, qui demonstratur per
habere, sunt secundum numerum respectuum,
qui demonstrantur per hanc dictionem in.
sed hic haec praepositio, in, dignius
dicitur de respectu contenti ad continens,
& recepti ad recipiens. & hoc verbum
habere dignius dicitur de respectu
continens ad contentum, & possi-
dentis ad possessum.

Vide 4.
Ph. 1. c. 4.

M

De Ex Aliquo. Cap. 24.

EX aliquo est vno modo di-
cis ex quo, ut ex materia
est. et hoc dupliciter, aut
secundum primum genus, aut secundum vlti-
mam speciem. ut puta omnia li-
quabilia quodam modo quidem
ex aqua sunt, quodam modo vero
ex aere statua est. Vno modo di-
citur ex primo mouente prin-
cipio. ut ex quo pugna est ex co-
uicio, quia hoc pugnae princi-
pium. Vno modo ex composito
ex materia, & forma. sicuti ex

totum

* a. l. respo-
ditus.

A toto ptes, & versus ex Iliade, & lapides ex domo. finis nanq; est forma: perfectum vero, quod habet finem. Quædã vero tanquam ex parte forma. vt hõ ex bipede, & syllaba ex elemento. aliter nanq; hoc, atq; statua ex ære. ex sensibili nanq; materia composita substantia est. forma quoq; ex materia. Quædã itaq; ita dicuntur. quædam, si quis horum modorum fm aliquam partem sit. vt ex patre & matre proles, & ex terra plantæ, quia ex aliqua eorum parte. Vno modo, post qd̃ tpe. vt ex die nox, & ex sereno tempestas. qm̃ hoc post illud. Horum autem quædam, cõ q; habent mutuam trãsmutationem, ita dñr, sicuti & q̃ nunc dicta sunt. quædam, cõ q; solum fm tempus consequent. vt ex æquinoctio facta est nauigatio, qm̃ post æquinoctium facta ẽ. & ex Bacchanalibus Thargelia, quia post Bacchanalia.

sicut lapides ex domo. forma. n. est complementum: & complementum est illud, quod habet complementum. Et quodam dicitur sicut forma ex parte, & sicut homo est ex bipede. et ẽt alio modo, sicut idolum ex cupro, quia est ex materia sensibili, aut substantia sensibili. & etiam sicut forma, quia est elementum forma. Quædã igitur istorum dicuntur his modis. et qdam, quando quædã partes istorum fuerint alius istorum specierum. vt filius ex patre et matre, & ex terra, et ex plantis. sunt. n. ex quibusdam partibus. Et alio modo, quia sunt post in tempore. vt nox ex die, & pluuia ex sereno. sunt enim post illa. Et quædã istorum dicuntur hoc modo illa, quia habent potentia trãsmutari adinuicem, sicut ista modo dicta. & quædam, quia sequuntur se adinuicem in tempore tantum. sicut dicimus, quod ex meridie fit occasus solis, post meridiẽ. et dicimus quod ex motibus Dionysii sunt Dionisia.

Cũ autem numerauit fm quot modos dñr habere, & in, vult modo numerare fm quot modos dicitur ex, & d. Ex aliquo dicitur, &c. i. aliqd̃ ẽẽ ex aliquo dicitur multis modis. Dicitur. n. sicut dicitur aliquid esse ex sua materia, & ista est significatio famosior ex significationibus ex. D. d. & hoc dicitur duobus modis, i. ex materia, ex qua dicitur aliquid esse, forte est prima materia, quæ

Thargelia
hodi in ho
noct Apol
lin n.

C Ex aliquo dicitur vno modo, sicut dicitur aliquid ẽẽ ex materia. & hoc dicitur duobus modis, aut secundum primũ genus, aut secundum vltimam formam. sicut forte dicitur, quod omnia liquabilia sunt ex aqua, et forte dicitur sicut idolum ẽẽ ex cupro. hoc. n. est inuicem contrarietatis. Et alio modo illud d. quod est compositum ex materia & forma. vt partes ex toto, aut metrum carminis, sicut metrum versum, qui dicuntur Iliades, &

Primo hoc
exignatio
nõ ex, ẽ
quã aliquid
dĩ ẽẽ ex ali
quo, tanq;
ex m̃.

Metaphysicorum

G quæ estranq̃ genus altissimū. & forte est propinqua materia, quæ est ultimā formā habens in generatōe. Quæ recipit ultimā formam. D. d. exemplum vtriusq̃, & d. sicut forte dicitur, & c. i. materia remota est sicut aqua in liquabilibus reb⁹, vt plūbo, cupro ferro. ista n. dicuntur esse ex aqua. Materia aut̃ propinqua est, vt idolum ex cupro. cuprum n. est illud, in quo existerat non esse contrariū formæ idoli. & hoc intendebat, cum d. hoc n. est initium contrarietatis, & c. i. hoc n. est primum subiectum recipiens formā idoli, & suam priuationem successiue. D. d.

Primo phy.
78. 80.
Secundus
modus.

H Et alio modo, & c. i. & dicitur ex alio modo. sicut dicimus, q̃ partes sunt ex toto, & vtr̃ sicut dicimus, q̃ manus est ex homine, & tale carmē ex tali metro. & ista sunt ptes fm quantitātē. istz n. partes sunt æquales toti in hoc, q̃ vtrunq̃ cōponit ex materia, s. partes & tot⁹ sicut dicimus lapides ex domo. D. d. forma n. est complementum, & c. i. & dicitur, q̃ lapides sunt ex domo, quia forma domus est cōplementū domus, & domus est completa per complementum qd̃ habet, & partes domus sunt ex domo, i. q̃ partes domus sūt ex domo per dissolutionem, & domus ex suis partibus per compositionē, denudando à se suas formas, & recipiendo formā domus. D. d. Et qd̃dam dicitur sicut forma ex parte, i. & quoddam dicitur reuersione. s. totum ex parte, sicut homo ex bipede.

Idē supra.
2. c. 3. & 2.
Phy. 32.

Tertius
modus.

I D. d. & etiā alio modo, & c. i. q̃ iste modus est generatio formæ ex materia, s. q̃ hæc præpositio, ex, dicitur tribus modis, aut compositum ex materia & forma: aut partes ex toto: aut totum ex partibus: & secundum hunc modum videtur quasi re-

terare primam intentionē. Et forte intendit, q̃ aliquid esse ex aliquo dicitur sic, q̃ natura generati est nā illius, ex quo generatur. sicut dicimus, q̃ idolum est ex cupro, i. q̃ natura idoli est natura cupri. Deinde d. Quædam igitur istorum, & c. i. q̃ quædam eorum, q̃ dicuntur esse ex aliquo, dicuntur duobus modis: quorum vnus est vt aliquid sit ex toto alicuius. sicut dicimus animal sanguineum esse ex carne. tota n. caro concluditur in animali sanguineo. filium aut̃ esse ex patre & matre dicimus, quia e partibus. & similiter L est ex terra, & ex plantis. & intendit per plantas nutrimentū. D. d. Et alio modo, & c. i. & ista præpositione, ex, videtur transumptiue in loco huius præpositionis post. vt dicitur nox est ex die, non ita q̃ dies sit materia noctis aut pars, sed quia nox est post diem. D. d. Et quædam istorū dicuntur hoc modo, & c. i. & oēs intentiones, quæ significantur per hanc præpositionē ex, concluduntur duobus modis. quorū vn⁹ est in quibuslibet duobus, quorū alterū trāsmutat in alterū. trāsmutari n. dī ēē ex eodē, de quo trāsmutat. Mā igit̃ trāsmutat̃ ad cōpositū & ad formā, & cōpositū ē trāsmutat̃ ad mān, & totū trāsmutat̃ ad ptes apd̃ suā corruptionē & generationē partū, & ptes trāsmutant̃ ad totū apud generationē totius. Tēp⁹ aut̃ dī successiue. res āt, q̃ sequunt̃ se aduice, dīr ēē ex se ad inuice sed ista ppositio, ex, signat in hoc loco idē, qd̃ signat post. D. d. & dicim⁹ q̃ ex motib⁹, & c. i. q̃ post motus alicui⁹ fuit qd̃, aut mouebat̃. & fm hunc modū dicimus q̃ motum est ex eo, ex quo est, & ad quod est.

Quartus
modus.

M

Vide. 1.
Phy. 25.

De Parte.

A
72 Aven
Epi. T. l. 1.

De Parte. Cap. 25.

Pars dicitur vno quidem modo, in quod quoquo modo quātum diuidi potest semper enim quod à quanto, prout quantū, aufertur, pars illius dicitur, vt duo pars trium quodam modo dicitur. Alio modo, ex his ea duntaxat, quæ metiuntur, quare duo quodam modo quidem sunt pars triū, quodam modo vero non. Itē in quæ forma absq̃ quanto diuidi pōt, hæ quoq̃ partes cius dicuntur.

B quare species generis aiunt partes esse. Item in quæ aliquid diuiditur, aut ex quibus totū cōponitur, aut ipsa forma, aut qđ formā hēt, vt sphaeræ æneæ, aut ænei cubi & ipsum æs pars. hoc autem est materia, i qua forma, & angulus pars. Item quæ in ratione vnumquodq̃ significante sunt, hæc quoq̃ pars toti⁹ sunt. quare genus pars etiam spēi dī. aliter vero species generis ps ē.

C Pars dicitur vno modo, in quo possibile est quantitatē diuidi quoquo modo. quod autem diminuitur ex quantitate, secundum quod est quantitas, semper dicitur pars illius, ex quo diminuitur. sicut dicitur quod duo sunt pars trium quoquo modo. Et alio modo dicitur illud, quod numerat ista tantum. Et ideo forte dicitur quod duo sunt pars trium, & forte non. Et etiam illud, in quo possibile est formam diuidi absque quantitate, dicuntur

etiam partes. Et ideo dixerunt D quod forma sunt partes generis. Et etiam illa, in qua diuiditur aliquid, ex quibus componitur totum aut forma, aut habens formam. sicut sphaera cupri. cuprum enim est pars illius. Et hac est materia, in qua forma est. Et angulus etiam est pars. Et etiam illa, quæ sunt in definitione, quæ significant vnamquantū verum, sunt etiam partes totius. Et ideo dicitur quod genus est pars forma.

Id est, q̃ pars dicitur multis modis. E Vno modo illud, in quod diuiditur 30
quantitas, secundum q̃ est quantitas. Idē supra. 13. & l. 1. ph. 14
aliquo modo diuisionis. illud enim quod cum diuiditur à quantitate, diminuitur quantitas, sicut q̃ est quantitas, dicitur pars illius. Et d. quoquo modo, præseruando se à parte mensurant. Dicitur enim, q̃ duo sunt pars trium, & tria pars quatuor, & nullum istorum mensurat totum.

D. d. Et alio modo dī illud, quod numerat, & c. i. & dicitur pars alio modo illud istorū, quod numerat, aut mensurat illud, cuius est pars. & ideo forte dicitur, q̃ duo sunt pars triū, & forte non, cum non numeret tria. Parsigitur sicut quantitatē alia est mensurans, alia non, & Geometre vtuntur hoc nomine pars de parte mensurante. D. iduxit tertium modum, & dixit. Et etiam illud, in qđ possibile est formam diuidi, & c. i. & dicitur pars etiam illud, in quod diuiditur forma, secundum q̃ est forma. & ista diuisio est secundum qualitatem non secundum quantitatem: & est formarum compositarū, quæ

Meta. cū. cō. Auct. S

Secundus.

Pars quantitas diu-
plex est.
Tertius

Metaphysicorum

G diuiduntur in formas. vt formard,
q sunt genera, q diuidunt^r i formas,
q etiam sunt differentie illorū ge-
nerum. D. d. Et illa, in qz diuidi-
tur aliquid. i. & dñr partesille, in q
diuiditur composita ex materia &
forma, f. materia & forma. dñ. n. q
sphaera cupri diuiditur in cuprum
& in sphaericitate. & hoc est aliud à
primo. in primo. n. diuidit forma i
formam, vt spēs in gen^r: hic autem
aliquid diuiditur in formam & ma-
teriam. D. d. & hæc est materia, i qua
est forma. i. q diuisio alicuius i ma-

Hteriam & formam est alio modo à diuisione speciei in formam cōmē & propriam. D.d. & angulus ē est pars. Potest autem intelligi sic: & angulus ē est pars figurę duobus his modis, quantitate, & qualitate. Vel sic: ē angulus diuiditur in angulos. diuisio enim anguli in angulos est fm quantitatem & qualitatem & ideo dubitauerunt quidam, in quo genere magnitudinis continetur angulus, adeo q̄ quidam eorū fecerunt illum quartum genus, & dixerunt genera magnitudinis esse quatuor, corpus, superficiem, lineam, & solidum. D. induxit quintum modum partiendi, & d. Et etiam illa, q̄ sunt in definitione, &c. i. & ē illa, ex quibus componuntur definitiones significantes quidditatem cuiuslibet rei,

Formæ, ut
sunt quæ
& dicitur, dif-
ferunt a se
ipsis, ut sunt
formæ in
illis. n. esse
genus, aut
aliam ac-
cidit eis.

Mat. 23. 46 quod accidit eis.

De Tote. Cap. 1A

Et quod continet contenta , vt
vnum quid illa sint. hoc aut du
pliciter. aut. n. vt vnumquodq
vnum, aut ex his illud vnū. ip
sum. n. vlt. & quod omnino vt
totum quippiam ens dñr, sic est
vlt. vt multa continens, eo q de
singulis prædicatur, & vnum
omnia sunt singula . vt homo ,
equus, deus, qm̃ omnia anima
lia. Cæterum continuum & fini
tum, cum è pluribus inexisten
tibus vnū quid sit, maxime qui
dem potentia, non actū. horum
autem ipforū , magis q natura,
quam arte talia sunt : sicut & de
vno dicimus, æquum totalitas
vnitas quædam sit. Item, cum
quantum habeat principiū me
dium, & vltimum, quorūcunq
positio non facit differentiā, om
ne dicitur : quorūcunq vero
facit, totum: quæ aut ambo face
re contingit, & oē, & totū. Sunt
aut hæc, quorum natura quidē
eadē manet in trāspōitione, for
ma vero minime, vt cera, & ve
stis. etenim totum & oē dñr. am
bo nanq habent. Aqua vero, &
q̃cunq humida, ac numer⁹, oē
quidem dicuntur: tot⁹ vero nu
merus, totaq̃ aqua non dicunt⁹,
nisi translatione. Omnia vero
dicuntur, de quibus omne tan
quā de vno, de his omnia, vt
de diuisis, omnis hic numerus,
omnes hæ vnitates.

A Totum dicitur illud, à quo non diminuitur aliqua pars eorū, quorum dicitur totum. Et dicitur totū naturaliter continens ad contentum, ita quod contenta sunt vni. Et hoc duobus modis. aut sicut vnaquaq; rerum est vnum, aut sicut vnum istorum. totum enim, Et illud, quod dicitur vniuersale, est vniuersale, sicut aliqua, quæ contineat plura, Et prædicatur de particularibus, Et erunt omnia vni, sicut pars. sicut i homine, Et equo. ambo enim sunt animal. Continuum etiam, Et infinitum est, cum fuerit aliquod vnum ex pluribus existentibus in eo, maxime in potentia, Et si nō aliquo actu etiam. Et plura istorum, quæ sunt talia naturaliter, aut artificialiter, sicut diximus de vno. Et vniuersale est aliqua vniuersalis quantitas. Et, cum habeat initium, Et medium, Et vltimum, omnia, in quorū situ non est diuersitas, dicuntur omnia. Et omnia i quorum situ est diuersitas dicuntur totum. Et omnia, in quibus est possibilis vtraque dispositio, dicitur omne, et totum. Ista igitur sunt omnia, quorum natura in sua dispositione immutatione, in forma autem non. sicut cera Et pix, quæ dicuntur totum, Et vniuersum, quia habent vtraque dispositionem. Aqua autem, Et vniuersum quodque humidorum, Et numerus

dicuntur omne. Et non dicitur esse totus numerus, Et tota aqua, nisi si transumpitur. Et dicuntur omne illa, de quibus dicitur omne, sicut congregatum dicitur de vno, sicut dicitur in discretis collectio istorum modorum, Et omnes istæ vniuersitates.

Id est, Totum dicitur multis modis. quorū vnus est illud, à quo non diminuitur aliqua pars, in quarum respectu dicitur totum. totū enim est totum partium. Deinde d. Et dicitur totum naturaliter, &c. i. & dicitur totum naturaliter & primum cum continens & contentum in eo est vnum. Deinde d. & hoc duobus modis, i. & hoc vniuersale, quod est continens dicitur duobus modis. quorum vnus est, sicut dicimus in vnaquaque rerum demonstratæ, quod est totum, quando ab ea non diminuitur aliqua pars suarum partium. Secundum autem dicitur per similitudinem, & est vniuersale. & hoc intēdebat, cum d. aut sicut vnū istorum, i. aut illud, de quo dicitur hoc nomen fm similitudinem. Deinde incēpit declarare modum similitudinis inter vniuersale & totū & d. totum enim, & illud, quod dicitur vniuersale, &c. i. totum enim & vniuersale sunt similia, ex eo qd vniuersale continet particularia, quem admodum totum continet partes. Deinde dicit: & prædicatur de particularibus, id est, & assimilatur toti, quia prædicatur de particularibus, & facit ea vnum modo simili vni particulari, scilicet, qd totum facit partes adunatas. vt homo, & equus, qui sunt vnum in animauitate.

S ij Deinde

D Totum quantum
Tota naturale
E

Secundo inter vñ & particularē

F

Idē. l. Phy. com. 4.

Secunda similitudo

Metaphysicorum

G Deinde d. Continuum enim, &c. i. & totum, quod dicitur de continuo finito, s. discreto ab alio, dicitur totum & vnum, cum fuerit ex pluribus, quae in maiori parte existunt in eo in potentia, aut prope potentiam. & hoc intendebat, cum d. & si non aliquo actu. & quoniam dicitur totum de illo, in quo sunt partes in actu, sed continuae aut contiguae. D. d. & plura istorum, &c. i. & istorum dicitur totum magis ob, cuius partes sunt continuae naturaliter, aut artificialiter. sicut dicimus de vno, quod dicitur de continuo. D. d. & vnitas est aliqua vniuersalitas quantitatibus, &c. i. & etiam totum & vnum sunt similia, quia vnitas est quasi aliqua vniuersalitas quantitatis & intendit vnitatem, quae dicitur de continuo. est enim, quasi totum continens partes. Deinde d. Et, cum habeant initium, & medium, &c. i. & cum in partibus, ex quibus est totum, est primum & medium & vltimum, tunc tota, in quibus non accedit formas diuersari propter diuersitatem situs partium, dicuntur omnia: & in quibus accedit diuersitas in forma propter diuersitatem situs partium, dicitur totum. & ista sunt sicut res compositae ex partibus diuersis in figura & quantitate. & cum fuerint diuersa in situ, corrumpitur forma in situ totius, & natura partis, sicut est dispositio in partibus alibi. Deinde d. & omnia, in quibus est possibile, &c. Et, cum dixit istos modos dedit exempla eorum, & d. Ista igitur sunt omnia, &c. i. & illa, in quibus inuenitur utraque dispositio, sunt illa, quorum partes cum transmutantur in situ, remanebit natura eorum obseruata in substantia: in figura autem diuersantur, sicut cera, & pix. cera autem

remanet eadem, partibus mutatis, sed & figura diuersatur. De istis igitur, sicut dixit, dicitur totum, & ob, quia habent dispositionem utramque, s. transmutationem: & non transmutationem, quoniam situs partium adinuicem mutat. D. d. Aqua autem, &c. i. aqua autem, & omnia humida, & numeri dicuntur omnia forma enim aquae non diuersatur per diuersitatem situs partium, s. per mutationem locorum earum adinuicem. D. d. & non dicitur omnia, &c. i. & non dicitur iste numerus est totum, aut congregatum, neque in aqua, & vtrum in carentibus toto, nisi transumptiue. D. d. Et dicitur omne, &c. i. & vtrum illud, de quo dicitur omne, in rei veritate est illud, in quo significat omne illud, in quo significat collectionem. sicut dicitur quod numerus est collectio vnitatum.

De Mutilo. Cap. 17.

Mutilum dicitur quantorum non quodcumque, sed & diuisibile, & totum illud sit oportet. Duo etenim non sunt mutila, altero ablato vno. non enim. & quale mutilamen & reliquum vnquam est. nec omnino numerus vllus substantiam namque manere oportet. si calix mutilus, ad huc oportet esse calicem. numerus vero non amplius idem. Et ad haec etiam, si partium dissimilares sint, nec haec omnia. numerus etenim est, ut etiam dissimilares habeat partes, ut puta binarium & ternarium. Ceterum nihil omnino eorum, quorum positio differentiam non facit, mutilum est, ut aqua vel ignis: sed oportet talia esse, quae secundum substantiam positionem habent. Item conti-

Við Auer.
I Epl. T. L.
sub noie
de ipso
&c.

M

A continua harmonia namq & ex partibus dissimilarib⁹ est, & positionem habet, mutila aut non fit. Et ad hæc nec illa, quæ tota sunt cuiuscunq; particulæ priuatione, mutila sunt. non. n. oportet, nec quæ principales ipsius substantiæ, nec vbiuncq; existētes. ut si pforetur calix, non mutilus, sed si ansa, aut extremū ali quod. homo quoq; nō si carnē, aut splenem, sed si extremitatē: & hanc non omnem, sed quæ tota ablata, non habeat generatio nem. quare calui, non mutili.

ut aqua & ignis, sed oportet ut ista sint sicut habentia sibi in substantia. Et etiam ut sint continua, compositio enim est ex non confusilibus partibus, & habent sibi etiam, sed non est membri diminutio. Et cum hoc & non erunt omnia, quæ sunt per sibi inuersum, neque illa, quæ carent aliqua parte, sunt diminuta a membris. non enim dicitur diminutum membrum, quando diminuitur aliquid ex eis, quæ sunt substantia in rei veritate, neque vbiuncq; fueris ex locis. sicut arca, cum perforatur, non dicitur diminuta a membro, sed cum diminuitur, aut aure, aut aliquo extremorum. homo etiam, non quando diminuitur caro, aut splen, sed quando diminuitur aliquod extremum: & hoc etiam non omne, sed illud, quod cum extrahitur totum, non generatur. & ideo caluities nō est diminutio membri.

Et quantum dicitur diminutū membrum, & non quolibet modo, sed oportet ut illud sit aliquid non distinguishibile. Et dicere duo, quando ab eis diminuitur unum, non dicitur diminutum membrum. quoniam diminutum membrum non est æquale membro, neque dicitur æquale in aliqua hora, neque in aliqua partium numerorum omnino. substantia autem oportet ut permaneat. quoniam, si ab arca diminuitur membrum, & arca permanet. numerus autem non est idem. Et cum hoc, quod narrauimus, & si fuerint consimilium partium, neque sunt omnia etiam. numerus. n. permanet, ergo habent partes non consimiles, ut duo, tria, & alia. Et vniuersaliter omnia, ex quorum fit tu non fit diuersitas, non fit ex eis aliquid diminutum membrum,

Id est, & dñ in eis, q sunt ex quantitate diminutū membrū. sed hoc nō dñ si pñr, sed qñ diminutū, & diminutio fuerint in dispositionibus terminatis D. I. cōp̄it dicere illas dispōnes, & d. sed oportet ut illud, & c. i. & vna illarū determinationū est, ut diminutio non sit innata diuidi a diminuto. & ideo, qm pili diuiduntur ab hōe, & plumæ ab auibus, nō dñr diminuta in mēbris. D d. Et dicere duo, & c. i. & cum aliquid fuerit compositum ex duabus partibus, ex quo altera diminuitur, nō dñ diminutū

Metaphysicorum

E membro oportet enim ut sit compositum ex pluribus duabus partibus. D. d. causam, & d. qm diminutum membrum, &c. i. qm compositum ex duobus, qn ab eo diminuitur alterum, tunc diminutum est equale diminutioni, & talia non dicuntur diminuta. D. d. neq; aliqua partium numerorum omnino, potest intelligi, & non dicitur diminutum membro in eo qd est de quantitate discreta omnino, & si diminutum non sit equale diminutioni. v. g. qd qn ex tribus diminuitur vnum, nō dicitur qd est diminutum membro.

H D. d. substantia autem, &c. i. & diminutum membrum non dicitur diminutum membrū, nisi qn nomen & forma eius nō sunt amissa per diminutionem illius partis, sed forma dicitur permanere, & diminutio est tm̄ in numero, non i substantia: ut cum ab arca diminuitur aliqua pars, per cuius diminutionem arca non debet amittere nomen. & similiter est de homine, sc̄p nō dicitur diminutum mēbro, qn diminuitur ab eo ex mēbris illud, per quod fit homo. D. d. Et cum hoc, quod narraui mus, &c. i. & cum istis dispositionibus narratis nō dicitur etiam dimi-

I nutū mēbro, nisi dum sit ex corporibus cōsimilibus partium. qm, qn ab eis diminiuitur aliqua pars, tunc illud, quod remanet, potest diuidi i numero partium, in quas diuiditur totum, ut existimatur. v. gr. qd, si ab aqua, quæ existimatur diuidi i tres partes, diminuitur aliqua pars, possibile est ut illud, quod remanet, diuidatur in tres partes: & diminutum membro est illud, cuius numerus non remanet. Deinde d. ergo ha-

cente est ergo, ut diminutum membro habeat partes non cōsimiles, aut ut duas partes, aut tres. Deinde d. Et vniuersaliter, &c. i. & vniuersaliter oportet diminutum membro ut non sit ex eis, quorum situ partium non accidat diuersitas in sortita, ut aqua & ignis. qm, qn partes talium diuersantur in situ, nō diuersabuntur formæ, e contrario eis, quæ sunt composita ex partibus nō cōsimilibus. Deinde d. sed oportet ut ista sint, &c. i. sed oportet ut talia sint composita ex partibus habebantur, i. est necessarium ad earum esse, sicut hepar. qm vnum eorum, ex quibus constituitur, est suus sit⁹ ex membris vicinantibus. D. d. Et etiam ut sint continua, &c. i. & etiā est necessarium, ut partes non cōsimiles sint continuæ adinuicem. qm cum non fuerint cōtinuæ adinuicem non erit ex eistorum, neq; aliquid vnum. D. d. compositio enim, &c. i. & potest intelligi sic: composita. n. ex non cōsimilibus habet sitū: sed non dicitur diminuta a membro, nisi fuerint cōtinua. D. d. Et cum hoc, &c. i. neq; omnia, quæ existunt fm totum, ex quib⁹ diminuitur ali-

M quod mēbrum, quodcunq; mēbrū sit, dñt diminuta. illud. n. mēbrū pōt esse tale, ex quo constituit illud totum, ut cor in aīali. D. d. neq; vbi-
cunq; fuerit, &c. i. neq; in quacunq; quantitate fuerit diminutio, neque in quocunq; loco dñ diminutū mēbrum. ut arca perforata. perforatio enim est diminutio, & non dñ esse diminuta mēbro. D. d. sed cum diminuit, aut aure, &c. i. qn diminuit aliquod membrum organicum fm totum, non fit diminutio in quan-

titate

A *dicat. & idro d. non qñ diminuitur caro, aut splē. i qñ qñ caro, aut splē diminuitur, nō dī diminutum mēbro, sed cūm diminiuit aliquod extremum. D. d. & hoc ēt non oē, &c. i. & non oē extremum, qñ diminiuit, dī esse diminutum membro: sed illud extremum, quod cūm absconditur, non rectū generat. D. d. & idem caluities, &c. i. neq; ēt oē, quod non potest regenerari, dī diminutū mēbrum, sicut caluities in homine.*

De Gener. Cap. 28.

con-
lim.
B *G*enus dicitur, hoc quidē, si generatio eorum, quæ eandem spēm habent, cōtinua sit. vtputa dicitur quousque genus hominū sit, quia donec eorum generatio continua sit. Hoc vero, à quo sint primo ad esse mouente. ita enim Græci genere, aliī vero Iones dicunt: eo q̄ illi quidem à Græco, hi vero ab Ione primo generāte sunt. & magis qui à generante, q̄ qui à materia. dicuntur etenim à forma genere, vt à Pyrrha. Item vt superficies figurarum superficialium genus, & solidum solidarum. quæq; n. figurarū, hæc quidem superficies talis, illa vero solidum tale. hoc autē est, qđ subiectum differentijs est. Item, vt in rationibus quod primum inest, quod dicitur in eo quod quid est, hoc genus, cuius differentia dicuntur qualitates. Genus itaq; toties dicitur. hoc quidem secundum generationem continuam eiusdem speciei, hoc vero secundum primū mouens

eiusdem speciei, hoc autem vt D materia. cuius enim differentia, & qualitas est, hoc est subiectū, quod dicim⁹ materiam. Diuersa autem genere, quorū primū subiectum diuersum est, & non resoluitur alterum ī alterū, nec ambo in idem. vtputa forma, & materia diuersa genere sic quæcunq; sū diuersam figurā prædicationis entis dicuntur. quædam enim entīū quid est significant, quædam autē quale qđ, quædam vero vt est prius diuisum. nec enim hæc resoluūtur in inuicem, nec in vnum quiddā.

Diuersa
genere.

E

Dicitur genus quoddam, quando generatio rerum, quarū forma est eadem, fuerit continua. vt dicitur, dum genus hominum fuerit, id est, dum generatio hominū fuerit continua. Et quoddam illud, ex quo sunt. & est primus motor in generatione eorum. & secundum hoc genus dicitur, quod quidam homines sunt Hellini, & quidam Iocini: quoniam quidam sunt ex Hellino, & quidam ex Iocino primo patre. & denominantur à patre magis quam à matre. genus etiā dicitur de femina, sicut qui nominatur à patre. Et etiam sicut plana superficies, qua est genus figurarum planarum, & corpora corporaliū. oīs. n. figura, aut est plana superficies sicut hæc, aut corpora sicut hæc. & hoc ē subiectū dīariū.

Metaphysicorum

G Et etiam omne, quod est vniuersaliter primum, & est in eis, & dicitur secundum quid, istud est genus, & est illud, cuius differentia sunt qualitates. Genus igitur dicitur secundum istas modas. quoddam secundum generationem eiusdem forma generatione continua, quoddam sicut primum motor similis in forma, et quoddam sicut materia, habens enim differentiam & qualitates est subiectum, quod dicitur

H tur materia. Et dicuntur diuersa genere, quorum subiectum primum est diuersum, & non alteratur vnu in alterum, neque vtrumque in aliud idem, sicut forma & materia vnu in genere. Et omnia, quae dicuntur alio modo de predicamentis entis, quoddam enim entia significant quid, & quoddam quale, & quoddam quantum, sicut primum fuit determinatum: quae non alterantur ad idem, neque adinuicem.

I Id est, & dicitur genus multis modis. **33** dis: quorum vnus est de generatione continua eorum, quae sunt eadem in forma. ut dicitur dum genus hominum fuerit, id est dum generatio hominum fuerit. Deinde d. Et quoddam, &c. i. & dicitur etiam generatio de primo patre, cui attribuitur tota generatio. D. d. & secundum hoc genus, &c. i. & secundum hunc modum dicitur, quod quidam homines sunt ex tali genere, i. ex tali patre. Deinde d. & denominantur à patre, &c. i. & homines attribuuntur proprie pa-

tri magis quam matri. motor enim nobilior est materia. D. d. generationem, &c. i. & dicitur quod mater dicitur genus: quia quicquid homo attribuitur matri, fitur patri: & si magis patri. D. d. Et sic sicut plana superficies, &c. i. & dicitur genus de illo, quod commune est rebus diuersis in forma, sicut dicitur, quod plana superficies est genus omnium figurarum planarum, & corpus omnium corporum, omnis enim figura plana dicitur esse superficies plana. & si militer de corpore. D. d. Et etiam omne, quod est vbi primum, i. & vniuersaliter genus est primum vniuersale in vniuersalibus, scilicet quod duo vniuersalia fuerint, primum eorum erit genus, & secundum species, scilicet fuerit in substantia eius. Et forte intendit hic genera generalissima, quae sunt prima simpliciter. D. d. & dicitur secundum quod istud est genus, &c. i. & cum dicitur, quid est genus, dicitur est illud, quod recipit qualitates. Et d. hoc, quia iam descriptis generis, & est illud, quod dicitur per differentias. D. d. Genus igitur dicitur, &c. i. genus igitur dicitur vniuersaliter tribus modis. quorum vnus est de generatione continua eiusdem formae secundus de proprio patre, quia generat res conformes in forma: & ideo dicitur genus, scilicet quia facit genus. tertius de materia. genus enim est illud, quod recipit differentias & qualitates, & tale est materia. Deinde d. Et dicuntur diuersa, &c. i. & illa, quae dicuntur diuersa genere, sunt quae sunt diuersa secundum subiectum, & in materia remota. & ista non alterantur adinuicem, neque ad aliud idem, quae enim alterantur adinuicem habent eandem materiam: & quae alterantur ad aliquid idem, habent illud

k
Motor au-
bilior est
materia.
Idem, i. de
Alia, i. ca.
Secundus

L
Tertius

Genus est
muta materia.
Idem, i. de
1. Met. 17.
M
& 7. Met.
43. & 11.
Met. 14. b.
10. Met. 14.

Quae al-
terantur ad
inuicem, ha-
bent eandem
materiam.
Idem, i. de
1. de Gene-
t. c. 43. &
53. & c. 1. ca.
de Subst.
alia orba.

A illud idem pro materia. D.d. sicut forma & materia vnum in genere: i sicut ex materia & forma fit vñ. D.d. Et omnia, quæ dicuntur, &c. i. & omnia prædicamenta sunt talia in genere: quædam enim significat substantiam, & quædam quantum, & quædam qualiter: & ista non collocantur in eadem natura: non enim alterantur adinuicem, neque alterantur ad vnum.

De Falso. Cap. 29.

Falsum dicitur vno modo, vt res falsa. & huius, hoc quidem eo quod non componitur aut quod impossibile sit componi. quemadmodum dicitur diamentrum esse commensurabile, aut te sedere. horum, n. illud quidē semper, hoc vero aliquñ falsum est. sic. n. non entia hæc. Alio vero, quæcūq; sunt quidem entia, apta tñ natura sūt apparere, aut non qualia sunt, aut q̄ non sunt, vt umbra picturæ, & insomnia, hæc enim sunt quidem aliquid, sed non sunt ea, quorum faciunt imaginationē. res itaq; falsæ sic dicuntur, aut eo quod non sunt, aut eo quod imaginatio ab eis facta nō entis est. Oratio vero falsa, put falsa est, quæ non entium est. Vnde omnis oratio falsa alteri⁹ est, q̄ eius, cuius est vera. vt puta q̄ circuli, falsa trianguli. Cuiusq; vero oratio quodammodo quidem vna, quæ est ipsius qd erat eē, quodam modo vero multæ, quoniam idem quodam modo est ipsum, & ipsum passum. vt Socrates, & Socrates musicus.

falsa vero oratio nullius est similis. D. pliciter oratio. Quare Antisthenes in scite putabat, nihil ducena dignum dici, nisi propria ratione vnum de re vna. ex quib⁹ accidebat non esse contradicere. se re autem, neq; mentiri. est autē vnum quodq; dicere, non solum sua ratione, sed etiam ea, quæ alterius est, & false quidem osno, quodam autem modo et verē. quemadmodū octo dupla sunt, ratione dualitatis. Quædam igitur ita falsa dicuntur. Homo vero falsus, qui promptus tales eligit orationes, nō propter aliqd aliud, sed propter id ipsum, & q̄ alijs talium orationum cā quem admodum res falsas eē dicimus, quæ falsam imaginationem faciunt. Vnde osno, quæ apud Hippiam est, sophistica est, q̄ idem sit mendax & verax. Eum namque, qui potest mentiri, accipit vt mendacem. hic vero sapiens & prudens est, item eū, qui sponte prauus est, meliorem ait. hoc autem falsum per inductionem accipit. qui. n. sponte claudicat, melior est eo, qui inuitus, claudicare dicēs, pro imitari, nā si claudus sponte, esset peior fortassis. quæadmodum ī morib⁹ & hoc.

Falsum dicitur vno modo, sicut aliquad falsum. quoddā, quia ē compositū, aut quia est impossibile componi. sicut dicitur, quod diameter est symeter costæ, aut te sedere. illud enim semper est falsum, hoc autem in aliquo tempore: & ista

non

Metaphysicorum

G non sunt idem. Et quedam, sicut illa, que non apparent, sicut sunt in natura, aut apparent que non sunt. sicut umbra imaginata, & somnia. ista enim sunt aliquid, sed non sunt illa, que imaginantur. res. n. dicuntur falsæ secundum hunc modum, aut quia non sunt, aut quia imaginatio non est alicuius. Et dicitur sermo falsus ille ex eo, que non sunt, secundum quod est falsum. & ideo omnis sermo, qui dicitur

H de alio, est falsus præter illum, qui dicitur de eo, cuius est verus. sicut sermo circuli, qui est falsus de triangulo. Et definitio cuiuslibet rei, quæ significat essentiam rei, forte est sicut unum, & forte est sicut plura. sunt enim cum passivis idem, & sunt idem quoquo modo. Ut Socrates, & Socrates musicus. sermo autem falsus non est sermo alicuius. Et ideo Aristoteles opinabatur quod non oportet aliquid dicere

I re omnino præter illud, quod dicitur proprio sermone, qui est unus ex uno. & accidit ex hoc ut sermo non sit omnino, neque falsum etiam possibile. possibile est enim dicere quodlibet esse falsum omnino non secundum suam definitionem tantum, sed secundum definitionem alterius etiam aliquo modo. & alio modo possibile est ipsum dicere verum. & sicut octo, qui est multiplicatio per definitionem duorum.

Quedam igitur dicuntur falsa hoc modo, & sunt omnia, que faciunt imaginari falsa. Et ideo dicitur in quodam sermone quod falsificus, & veridicus sunt idem. Accipit enim falsum illud, quod potest falsificare, & iste est intelligens, apud quem est cognitio. & etiam accipit quod faciens malum sponte est melior. & hoc est falsum. & ipse accipit hoc ex sermone sequens, et est quod qui humiliatur sponte, est melior, quam ille, qui humiliatur. **I** vi. & dico hoc modo similitudinis. & si non, ille qui humiliatur sponte est peior, sicut illa, que dicitur in moribus.

Idest & falsum dicitur, quod non 34
Vide. in
li. 119. convenit descriptioni rei possibili: & est opinari aliquid econverso esse ei, quod est & hoc duobus modis, aut possibile ut reuertatur verum. v. g. cum dicimus, quod Socrates est stans, quoniam Socrates est sedens. hoc. n. falsum potest redire in verum. aut impossibile, sicut dicimus, quod diameter est symeter costæ. **D. d.** & ista non sunt idem, & c. & intendit, quod falsum possibile, & falsum impossibile sunt duæ naturæ diuerse. **D. d.** Et quædā, sicut illa, & c. i. & falsum dicitur etiam de rebus, quæ imaginantur finem quod non sunt in esse, aut non sunt omnino. Et iste modus falsitatis est in intelligere, & primus in credere. Deinde dicit: sicut umbra imaginata, & somnia, idest, sicut illud, quod imaginatur in somniis, & in umbris rerum, scilicet ipsas esse res. Deinde dicit: ista enim sunt aliquid, & c. idest, istæ enim imaginationes

M

Secunda
modus.

A paciones sunt aliqua existētia in intellectu: sed illud, qđ imaginat ex eis, non existit extra animā. D.d. res enim dicunt falsę, &c. i. & falsum dicitur duobus modis. In fide autē est opinari illud, qđ non est qđ est, aut e converso, scilicet falsum, qđ est in compositione. Intelligere autē est ut aliquid intelligatur, nō fm qđ est, aut intelligatur illud, qđ nō est. D.d. Et dicitur sermo falsus, &c. i. & dicitur falsum de sermonibus veris, cū dicunt nō de illis, de quibus veridicant, ut definitio circuli, quę falsat in triangulo, & in omni figura, qđ est præter circuli. Et quasi intendebat, qđ falsum intelligēdo aliquid est duobus modis vno mō, qui oīno non veridicat, & ē falsus essentialiter: & alio modo, qui veridicat, qñ prædicatur de illo, cuius est definitio, & si prædicet de alio erit falsum: & hoc est falsum quasi p accidens. D.d. Et definitio cuiuslibet rei, &c. i. & dictiōes, significantes essentia, & substantia rei, qñq; significāt de definito vñ intentionē, & sunt definitiones substantiarū: & forte significant ex re plures intentiones vna intentione, & sunt definitiones accidentium. In definitionibus. n. accidentium sumūtur subiecta, in quibus existunt. unde definitiones eorū componuntur ex pluribus natura vna: & ideo dixit: sunt. n. cum passivis, &c. i. accidentia. n. & eorū receptibilia sunt idē quoquo mō. & ideo habent definitionem aliquam, ut post declarabitur. D.d. ut Socrates, &c. idest ut definitio Socratis musici, quę componitur ex Socrate & musico. D.d. sermo autem falsus, &c. idest & definitiones falsę essentialiter, quę non sunt definitiones omnino ali-

curus. Deinde d. Et ideo Antisthenes opinabatur, &c. i. & ideo opinabatur, qđ non debet aliquid defini omnino, neq; significari nisi per vnicam dictionem, quę significet ex eo vnicam intentionē. & opinabatur, qđ verum est vnus cum vno. unde omnino definitiones intentionum vniuersalium non veridicant de proprijs. D.d. & accidit ex hoc, &c. i. sed accidit ex hoc ut non inueniatur sermo falsus omnino, neq; verus & dicit hoc, quia sermo, qui est genus veri & falsi, est ex compositione & cum compositio non fuerit, non erit verum & falsum. D.d. possibile est enim, &c. i. contingit. n. fm hunc sermonem ut omnia sint falsa non ex suis definitionibus tantum, sed ex definitionibus aliorum, ex eo qđ omnes definitiones componuntur ex pluribus. D.d. & alio mō possibile est, &c. i. & cum dicimus, qđ definitiones eorum falsant de aliquo non est verus sermo: sed quoquo modo falsant, & quoquo modo veridicant. ut octo, in cuius definitione accipitur definitio duorū, cum dicitur, qđ fit ex multiplicatione duorū per quatuor: & quoquo modo non veridicat: duo enim alii est ab octo. D.d. Quędā igitur dicunt falsa, &c. i. quędā igitur eorum, quę dicuntur falsa, dicunt falsa quia falso intelligitur: & quędā, quia falso creduntur. D.d. Et ideo dicit in quodā sermone, &c. i. & ideo quidam homo fecit fallaciā in hoc sermone, & dixit: qđ ille, qui veridicat, & falsificat in eodem, est idē homo. Deinde respondit, & d. Accipit enim falsum, &c. idest & causa deceptionis istius hominis est in hoc, quod d. quod verum est idem quod

D cōtra Antisthenē.

Sermo, qđ ē genus veri & falsi, est ex cōpositione. Vide j. de Alia. 22.

E

incho-
acch-
signi-
ficat vñ
m. Vi.

1 C
7. Met.
& 19. et
14.

xio Me
& c. 12.
17. 18.
19.

Metaphysicorum

G quod falsum est quia putauit, qd verum potentia & actu est idem, & similiter falsum. & c. cū accepit actū loco potentia, imaginatus est qd falsum in potentia & actu idem est.

Deinde d. & iste est intelligens, & c. i. & ille, qui falsificat in potentia, est intelligens & cognoscens: qui autē falsificat in actu, non habet cognitionem. Deinde d. & etiam accepit, & c. i. & si iste homo accepit, qd qui facit malum sponte est melior, qd qui facit malum vi. ergo qui facit malū sponte, est melior qd qui facit malū vi. D. d. & ipse accepit hoc, & c. i. & ip

H se ratiocinatur super hoc ex inductione, dicendo, qd qui humiliatur sponte, est melior, qd qui humiliatur vi. & hoc est falsum. D. d. & dico hoc modo similitudinis, i. qd agere malum sponte est peius. quia quod agitur sponte est magis perfectum in similitudine iuter ea, quae agitur sponte, i. qd actio eorum deficiat, siue fuerit bona, siue malā. D. d. & si non, & c. i. & dicere, qd omne, quod agit sponte, est melius, est falsum. quod enim agit malum sponte, est peius qd agit vi, ut dictū est in Ethica.

Qd agit malū sponte, ē peius qd qd agit vi. De hoc vide 3. Ethic. diff. 16

De Accidente. Cap. 30.

I
Viā Auer.
i. Ep. T. l.

Accidens dicitur, qd inest alicui, & qd verū est dicere, nō tñ neq. necessario, nec vtpm. vtputa si quis p. plāta rodies fossam, inuenit thesaurum. hoc itaq. accidens fuit findendi fossam, thesaurum inuenire. nec enim necessario hoc ex hoc, aut post hoc, nec vtpm, si cui s. plantet, thesaurum inuenit. musicus quoq. fuerit quispiam alb. sed cum nec necessario, nec

vtpm hoc fiat, accidens ipsum dicimus. Cū igitur sit existens aliquid, & alicui, & horum quaedam etiam alicubi, & qñq., qd vtcunq. existit quidem, sed non propter id hoc, aut nūc, aut hic, accidens erit. nec itaq. vlla causa determinata accidentis est, sed q. cunq. cōtingit. hæc autē indeterminata. vt abire in Aeginam accidit, si non p. hoc evenit, vt ille luc iret, sed a tempestate pulsus, aut a latronibus captus. factum fuit igitur, & est ipsum accidens, sed fm se, sed non fm alterum, tēpestas. n. causa, vt iret; quō non nauigabat. hoc autem erat Aegina. Dicitur et aliter accidens, vt quæcunq. existunt in vnoquoque fm se, non existentia in substantia. vt triangulo duos rectos habere, & hæc quidem cōtingit sempiterna esse, illorum vero nihil. ratio autem huius in aliis.

Et accidēs ē dicitur illud, quod ē alicuius, & dicitur de eo vere, sed nō necessario, neq. i. maiori parte. Vt si aliquis fodierit foueam ad aliquā inuentionē, & inuenit thesaurū. nō. n. ē necessario vt hoc sit ex illo, neq. i. maiori parte, si inuenire thesaurū post fossurā foueae. & similiter vt aliquis musicus sit nō albus. dicitur. n. quod accidit hoc. non. n. ē hoc necessario, neq. vt sit in maiori parte. Ergo, quia est aliquid alicuius, & quia quadam sunt in loco, & in aliquo tempore, secundum

A ccurandum quod sunt, non secundum causam, qua est hic primo modo, nunc autē hic, est accidens. & accidens non habet causam terminatam omnino, nisi casu. & secundū hoc nō est terminatum. Vt dicitur quod accidit ire Athenas casu, i. sed non intendebat ire illuc, sed subito venit ventus fortis, aut latrones occupantes, & ducentes eos illuc. & hoc est accidens, & non est quod est, sed aliud. Ventus enim **B** est causa curdi ad illum locū, qui non intendebatur. Et dicitur accidēs alio modo, vt omnia, qua sunt alicuius per se, et nō insubstantia. Vt triangulus habet rectum. ista autem possibile est vt sint aeterna etiam, ex illis autem nullū. et sermones de hoc sunt in alijs.

35 Id est, Et accidēs dē de illo, qd existit aliquo verē, sed nō necessario, neq; in maiori pte. v.g. vt aliq; fodiat foueā ad plantādū, & inueniat thesaurū. dī. n. qd accidit fossori. inuenire. n. thesaurū per fossuram ad plantandū non est necessariū, neq; **C** in maiori parte. D. d. Et sūt, &c. i. & propē hanc intentionē est q; musicus nō est albus. differunt tñ hz duę intēctiones. prima. n. est de casu, hoc autē de predicabilibus p accidens. & differūt in hoc, q; prima ē cā, & hoc nō est cā, sed adiunctū cū cā, q; fossura est cā inueniendi thesaurū, sed p accūs. non albū. n. non est cā musici. neq; p se, neq; p accidēs: sed acci dithomini, q est cā musici, q fuit niger. & iā dedit dīā in Scōo Phy-

sicorum. D. d. Ergo, quia est aliqd, D &c. i. quia oē, qd est in tēpore, & loco, dicit in omni, qd conuenit loco aut tēpore, qd est cā per accūs nō vere, sed quia tñ conuenit in tempore aut in loco. in loco autē, sicut fossura conuenit thesauro in loco fossurę: in tēpore autē, vt si cū fiat ali qua corrulcario, moriat aliqd alal. D. d. & accidens nō habet cām. id est qd dī fieri per accidens, non habet cām, nisi casum. casus vero necessario nō est cā. causa. n. terminata est, & non casus, & intendit per hoc, qd **E** dicit, terminatum, terminatū in respectu causati, i. q; causatum nō potest fieri nisi per illam. quod. n. sit ā pluribus causis, non erit ā causa terminata. & hęc est dispositio eius, qd est ā casu. & illa duo exēpla, q induxit, sunt intellecta per se. Deinde induxit alium modum de accidente, **Tertius** **modus.** & d. Et dicitur accūs alio mō, &c. i. & hoc nomen accidens dī alio modo sic, & est oē, quod naturaliter p dicitur de aliquo, sed nō est substantia illius, de quo p dicitur sicut dicimus q; triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. D. d. ista autem, &c. i. & istud accidēs differt ab accidente p dīcto in hoc, q; ex **F** isto inuenitur aliquod necessariū, in p dīcto autem nullū est necessarium. & d. hoc, quia accidentia, quę dicuntur p sitione substantię, quędam sunt necessaria, quędam non necessaria, s. separabilia. & sermo de hoc est in alijs, i. & loqui de accidentibus, & de modis suis pertinet ad alium tractatum. etenim hic non intendit nisi exponere tantum nomina.

Aristoteles

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

LIBER SEXTVS,

Cum Auct. Comment.

SVMMAE LIBRI.

In Prima declaratur, de quo ente prima Philosophia consideret, ex distinctione considerationis, & modi definiendi aliarum scientiarum, quarum hic fit divisio.

In Secunda declarantur quedam entis species, quæ ab hac scientia seducuntur.

H

Principia, & causarum entium quærent. & patet, quod prout entia sunt. Est enim aliqua sanitas, bonæque habitudinis causa. mathematicorum quoque principia, elementa, & causæ sunt. & simpliciter omnis intellectualis scientia, siue aliquo modo intellectu participans, circa causas, & principia, aut certiora, aut simpliciora est. Attamen hæc omnes, circa vnum quid, & quoddam genus circumscribentes, de eo tractant, sed non de ente simpliciter, nec prout ens est, neque ipsius quid est vllam rationem faciunt: sed ex hoc, quedam sensu illud manifestum facientes, quedam suppositione ipsum quid est accipientes, consequenter ea, quæ per se generi insunt, circa quod sunt, aut magis necessario, aut debilius demonstrant. Quare manifestum est non esse demonstrationem substantiæ, ipsiusue

quid est ex ipsa inductione, sed alium aliquem manifestationis modum. Similiter autem nec si est, aut non est genus, circa quod tractant, quicquid dicunt, eo quod eiusdem mentis est & ipsum quid est manifestare, & si est hoc. Cum autem Naturalis etiam circa quoddam entis genus scientia sit (etenim circa talem substantiam est, in qua principium est motus, & status, qui in ea est) patet quod nec actiua, nec factiua est. Factiuarum etenim in faciente principium est, aut intellectus, aut ars, aut aliqua potentia. actiuarum vero in agente electio. idem enim agibile & eligibile. Quare, si omnis intellectus, aut actiuus, aut factiuus, aut speculatiuus est, Naturalis speculatiua quedam profecto est. sed speculatiua circa tale ens, quod possibile moueri, & circa substantiam secundum rationem vtriusque in separabilem solum est.

Manifestum est, quod principia, & causa entium sunt quæ sita, secundum quod sunt entia simpliciter. Aliqua enim est causa sanitatis, & infirmitatis. & res exercitabiles habent principia, & elementa, & causas. & vniuersaliter omnis scientia cogitativa habet principia, aut secundum finem perscrutationis, aut secundum perscrutationem simplicem. Et quia vnaquæque istarum continet aliquod ens, & aliquod genus, ideo videtur illo, & non vtriusque,

A *visitur, & queris ens vniuersale, neque secundum est ens, neque ali qua earum perscrutatur per quod est omnino: sed quadam secundum hunc intentionem affirmat quod est sensu, & quadam affirmat secundum positionem, & secundum hunc modum demonstrant, & declarant quae sunt per se generis, sub quo continetur, aut necessario, aut facilius. Et ideo manifestum est ex sequentibus, quod substantia non*
B *habet demonstrationem, & si non cuius est, sed aliam significationem quoquo modo. Et ideo non narratur omnino, si genus. quo visitur, est, aut si non est. in vna enim cogitatione declaratur quid sit, & verum sit. Et, cum scientia Naturalis est etiam alicuius generis entis (continet enim substantiam, in qua est principium motus, & quietis) manifestum est, quod non est actiua, neque artificialis. Principium*
C *enim verum actiuatum est in agente, aut intellectus, aut ars, aut aliqua virtus. & principium artis est in artibus, scilicet voluntas. artificiatum enim & voluntatum fuit idem. Omnis igitur cogitatio agens & speculans habet aliquam considerationem. & ipsa perscrutatur de ente quod impossibile est moueri, & de substantia, quae in maiori parte est quasi definitio non abstracta.*

Via in hoc tractatu inter-
 dit perscrutari inter spe-
 cies entis de ente, quod
 est per accidens, cum ens
 primo hęc duo diuidatur, scilicet in ens
 quod est per se, & ens, quod est per
 accidens, inceptit rememorationem
 facere de illo, quod declarati est in
 tractatu tertio, scilicet quia scientia habet
 considerare de omnibus speciebus
 entium, scilicet quod sunt entia, & dat sup
 hoc testimonia, & d. Manifestum est
 quod principia, &c. id est manifestum est
 quod iam declaratur scientiam esse per-
 scrutantem de ente secundum quod est
 ens, & de principijs entium, & causis
 eorum, & de ente, non secundum quod
 ens est tale ens. Cum enim sint entia
 diuersis modis, manifestum est, quod
 consideratio de eis est duobus mo-
 dis: aut consideratio de vnoquoque
 illorum secundum proprios modos
 habitos: aut consideratio de eis se-
 cundum illud, in quo conueniunt,
 scilicet in quantum sunt entia. Et,
 cum posuit, quod necesse est ut ens
 simpliciter habeat causas simplices,
 inceptit declarare, hoc, & dicit. Ali-
 qua enim causa, &c. id est & per in-
 ductionem scientiarum, & per hoc,
 quod credimus, quod scire aliquid
 constat ex scientia causarum, appa-
 ret quod omnis scientia, & omnis
 ars habeat causas, de quibus perscru-
 tetur. sed hęc est scientia perscrutans
 de ente simplici: ergo habet perscru-
 tari de causis eius simplicibus. Et in-
 tendit per res exercitabiles scientias
 Mathematicas: & per scientiam cogi-
 tatiuam scientiam speculatiuam:
 & per perscrutationem simplicem,
 illam, quae non est valde certa.
 Scientia enim diuersatur in hoc
 secundum diuersitatem naturae subiectae.

Et

D Ens primo diuidit in ens per se, & in ens per accidens. Vide oppositum. i. Phy. cō. 6. 8. 5. Meta. 1. c. 14. et. 3. Ph. 3. Vide cō. 2im. Scia ista si cōsiderat entia i par ticulari. E. Idē. i. Phy. 11. & 4. huius primo. Cōsideratio de entibus duobus modis.

F Vide in p. oratio tuo in. i. Phy. 11. Scia cogi tatiua pro speculatiua. Vide 9. Met. cō. 11. & 1. de Ala cō. 1. Scia di uersant se cundū di uersitatē nāq subre. Idem. i. de Ala. cō. 1. Vide con- sile 3. de Ala. c. 35

Metaphysicum

I positionibus, aut in maiori parte. & hoc intendebat, cum d. aut facilius.

Demfo ē
hīc ad ge-
nus ipsius
attus, neq;
ad speciem
eius. Idem
1. de Aīa.
27. vide tñ
oppositiō
ē igne. 4.
Cō. cō. 12.
Vide cōm.
Zuth.

Vide i. de
Anima II.

L Plures de
finitiones
superbarum
scuorū h
tribus, i
via diuisio
nis, & co
pulatione,
& demone
stratio. Ide q. Phy.
c. 2. & 1. de
Aia cōf.
* Eiusdem
scizt ē scire
aliquid esse,
& quid sit.
Vide infra
tiam in 1.
Phy. t. cō.
26. Vide
cōf. Zura

D.d. causam in hoc, & d. Principiū enim rerū actuarum, &c. i. principiū rerū factarum a nobis est in agente, s. aut intellectu, aut in arte, aut in alijs potētijs similibus arti: & in nobis non est potentia, aut principium faciens naturalia. D. incoepit exponere hoc, & d. & principium artis, &c. i. & est manifestū, q. primum principium

Artificia-
& vult
idem
ut i for-

Vide. 2.
Meta. 1.
con. j.

A principium rerum artificiatum, qd est in nobis, s in artifice, est voluntas: artificiatum. n. & voluntas idem sunt in forma. Et intendebat ipse p hoc, q illa, quorum principium est voluntas, sunt alia ab illis, quorum principium est natura, & q scientia istarum sunt diuersa. D. d. Omnis igitur cogitatio, i. omnes igitur cogitationes agentes & operantes, & q vtuntur argumentatione, sunt arguentes fm aliquid, non arguentes simpliciter, cum scientia in eis non sit nisi propter opus. & per hunc sermone videtur quasi dare differentiam inter scientias speculativas & operativas: & si tm det exemplum de scientia Naturali. D. d. & ipsa per scrutatur, & c. i. & intendit scientiam Naturalem. & intendit per hoc, qd dixit, formam & aliam: sunt. n. immobiles essentialiter: & plures partium eius animarum non sunt abstracte per definitionem. Et dixit, in maiori parte, propter intellectum. Et si fuerit lectus iste locus, & de substantia, quae impossibile est moueri, addito illo adverbio, non, tunc poterimus intelligere ex eo omnia, de quibus considerat scientia Naturalis. sed in omnibus libris, a quibus correximus istum librum, quem glossamus, inuenimus sine non.

Eorum q
dehniunt,
& ipsoru
quod e, q
da sunt vt
sumum, q
da, vt coa
u. Id. 2.
Ph. 19. &

Oportet autem vt nō lateat, quomodo ipsum quid erat esse, & ratio sit. nam absq hoc querere, nihil est facere. Eorum igitur quae definiuntur, & ipsoru qd est, quaedam quidem ita sunt, vt ipsum simum, quaedam, vt ipsum concauum. differunt autē haec, qm simū quidem vnā acceptū est cum materia: est enim simū

concauus nasus, concauitas vero absq materia sensibili. Si cuncta igitur naturalia ita, vt simū dicitur, vt nasus, oculus, facies, caro, os, omnino animal: foliū, radix, cortex, osno planta (nullius enim eorum ratio absq motu, sed semper habet materiam) manifestū est quomodo i naturalibus oportet ipsum quid est querere, & definire. & cur etiā de quadam anima speculari Naturalis est, quaecumq non sine materia. Quod igitur Naturalis speculatiua est, ex his patet. sed & Mathematica speculatiua est. verum si immobilium & separabilium, adhuc non est manifestum. q autē aliqua mathematica, prout immobilia, & prout separabilia sunt speculatur, dilucidum est. Quod si quippiā est immobile, & perpetuum, & separabile, patet q speculatiua est cognoscere, & non Naturalis: de mobilibus namq quibusdā Naturalis ē, nec Mathematica, sed prioris ambabus. etenim circa separabilia quidem, sed nō immobilia. ipsius vero Mathematicae nonnullae sunt circa immobilia quidem, non tamen separabilia fortasse, sed vt materia. Prima vero etiam circa separabilia & immobilia. Necessē autē est omnes quidē causas perpetuas esse, maxime vero has. hae etenim causae manifestae diuinorū sūt. Quare tres utiq erunt speculatiuae Philosophiae, Mathematica, Naturalis, Theologia. Mant-

D
de Ala. 35.
& 7. Met.
34.
Vides uas
contr. 21.

Idem. j.
Meta. c. 1.
& 7. Met.
c. 35. & 2.
Ph. 18. & 1.
de Ala. 17.
& 2. Ph. 71

Sciendū ē
culatiua-
nū diuino

Metaphysicorum

G festum est enim q̄, sicubi diu-
 num existit, i tali natura existit,
 & honorabilissimā oportet cir-
 ca honorabilissimum genus es-
 se. Speculatiuæ itaq̄ alijs scien-
 tijs præponēdæ sunt, hæc vero
 speculatiuis.

Honorabi-
 lissimam
 scilicet; oportet
 circa
 honorabi-
 lissimū ge-
 nus esse. Idē
 i. de Anima
 primo.

Et oportet nos non ignorare il-
 lud, quod significat aliquid, quid
 sit secundum essentia & definitio-
 nē, qualiter est, quasi querere abs-
 que hoc, est facere nihil. illa autē, q̄
 determinant & significant quid,
 qdā sunt sicut finis, & quādā si-
 cut profundū. & differentia ē est,
 quia qdā accipiuntur cū materia,
 profundum aut nō. finis. n. est pro-
 fundum in naso: profunditas autē
 est sine materia sensibili. Et omnia
 naturalia dicuntur modo simili il-
 li, quo dicitur finis, vt manus, &
 oculus, & nasus, & caro, & c., et
 totum animal: & folia, et radices,
 & tota planta. definitio. n. non fit
 in aliquo istorum sine motu. mani-
 festum est igitur, quod in rebus na-
 turalibus queritur quid sit mate-
 ria, & determinatur, & quare sit
 etiam. Naturalis. n. habet conside-
 rare de aliqua forma, scilicet illa, qua est
 non sine materia. Manifestum est
 igitur ex hoc, quod scientia Natu-
 ralis est aliqua scientiarū specula-
 tiuarū. & ē scia Mathematica
 est sciatarū speculatiuarū. sed ma-
 nifestum non est, si scientia rerum,

qua non mouentur, est abstracta &
 etiam. & si sit manifestum, quod
 quidam mathematica non mouen-
 tur, & sunt abstracta. Et si ali-
 quid sit sempiternum non mobile,
 aut abstractum etiam, manifestū
 est etiam, quod cognitio eius erit
 in aliqua scientia speculatiua alia
 a Naturali scientia. n. Naturalis
 est rerum mobilium. neg. Mathe-
 matica. sed illa, q̄ est ante omnes
 istas. scientia enim Naturalis est
 rerum inseparabilium, sed non im-
 mobilium. Et Mathematicarum
 quidam sunt rerū immobilium,
 sed non videtur abstracta, sed qua
 si in materia. Prima autem scien-
 tia erit rerum abstractarum, &
 qua non mouentur. Vnde necesse
 vt omnia sint æterna, & maxime
 ista. quoniam ista sunt causa re-
 rum apparentium ex diuinis. Mo-
 di igitur Philosophia essentialis
 sunt tres, Mathematica, Natura-
 lis, & Diuina. Nullus enim igno-
 rat quod, si diuinus est, quod est in
 tali natura. & scientia nobilis de-
 bet esse nobilis generis. alia enim
 scientia speculatiua sunt valde bo-
 na. sed ista scientia est melior om-
 nibus scientijs speculatiuis.

Quia diuersitas artium fit per di-
 uersitatem modi terminorum vt en-
 dorū, incipit declarare hoc, & d. Et
 oportet, & c. i. & oportet nos nō igno-
 rare modum vtendi definitionibus
 signi-

A significatibus quid, qualiter est ille
modus in vnaqua; arte, & i hac ar
te. querere enim aliquid scire, hoc
non determinato, est quasi non q-
rere. D.d. Illa autem, q determinat,
& c. i. & via ad sciendum hoc est, vt
primo sciamus, q definitiones sunt
duobus modis, aut sicut definitio si
mitatis, aut sicut definitio profundi
tatis. D.d. & differentia etiam, & c.
i. & istæ duæ definitiones differunt:
quia definitio similitatis est cum ma
teria sensibili: profunditatis autem
est sine materia sensibili. dicim⁹. n.
in definitione similitatis, q est profun
ditas in naso: & accipitur nasus, q
est aliquid sensibile, in definitione.
& dicimus, q profunditas est demis
sio in superficie, in qua non apparet
materia sensibilis: sed, si apparuerit,
erit intelligibilis. D.d. Et omnia na
turalia, & c. i. & in definitionib⁹ om
nium rerum naturaliu apparet ma
teria, sicut i definitione similitatis. &
hoc est in omnib⁹ membris aialiu,
sicut in definitione nasi, & oculi, &
faciei, & carnis, & ossis, & vtr consi
milium, & non consumilium, & in
toto aiali: & sicut in omnibus partib⁹
plantæ, & in tota planta. nullum. n.
Cistorum habet definitionem absq;
eo, q illa definitio accipiat aliquod
transmutabile. D.d. manifestum est
igitur q in rebus naturalibus, & c. i.
& cum definitiones reru naturaliu
non possint fieri sine materia & for
ma, manifestum est q oportet Na
turalem querere de materia rerum
naturalium notificando quid sit, &
querere secundum quod est illud,
pp quod est materia, s forma. D.d.
Naturalis. n. habet cōsydere, & c.
i. Naturalis enim habet cōsydera
re de aliqua forma, s de illa, quæ im

possibilis est reperiri absq; materia. **D**
Et intendebat, q Naturalis hēt cō
sydere in vtroq; s de forma, quæ
est in materia, & de materia ppter
cōsyderationem de composito: sed
cōsyderatio eius de formis natura
libus est prima intentione, & de ma
teria propter formā. Deinde d. Ma
nifestum est igitur, & c. i. ex hoc ap
ret, q scientia Naturalis est specula
tiua, non operatiua. & cum in defi
nitionibus rerum naturalium appa
ret natura, sicut in definitionibus re
rum voluntariarum apparet volun
tas: & etiam est manifestum, q scie
tia Mathematica est speculatiua, &
q est scientia rerum immobilium:
sed non est manifestum per se, vtrū
illa immobilia, de quib⁹ Mathema
ticus cōsyderat, sint abstracta à ma
teria, aut sint in materia. Deinde d.
& si sit manifestum, & c. i. & si simili
ter fuerit declaratum, q quædā ma
thematica sunt abstracta fm defini
tionem & esse, aut alia natura sit ab
stracta, tunc cōsyderatio de eis nō
erit Naturalis scilicet, neq; mathema
tica. Scientia. n. Naturalis cōsyde
rat de rebus mobilibus, Mathematica
aut de rebus abstractis fm defini
tionem, non fm esse. scilicet cōsyderatio
de abstractis naturis est scientia
altioris scitis. & hoc intendebat cum
d scientia enim Naturalis, & c. i. & scie
tia rerum abstractarū est alia à scie
tia Naturali, & à Mathematica: q
scientia Naturalis cōsyderat de re
bus non abstractis, & cū hoc nō im
mobilibus. Mathematicarum au
tem licet quædam cōsyderent de
immobilibus, sicut Geometria, &
Arithmetica, tamen visum est, q il
la, de quibus cōsyderat, non sunt
abstracta à materia, imo coexistētia

Consyde
ratio Na
turalis est
de formis
naturalib.
prima in
tentione.
& de ma
teria pp
formam.
E

F

Quare di
xerit qd i.
Vide. 12.
Met. c. 44
& 1. Meta
19. & 1. cor
li. 17. & 1.
Phy. 18.

T ij in Phy. 18.

idem. 1.
Phy. 11.

Metaphysicorum

¶ In materia : est materia non appareat esse in definitionibus eorum. D. d. Prima autem scientia, &c. i. & cum res abstracte sint priores in esse nobis abstractis, necesse est ut prima scientia in esse sit scientia rerum abstractarum. D. d. & quae non mouentur, &c. & intendit, quod res immobiles necesse est ut sint aeternae magis quam aeternae mobiles diuinae. scilicet corpora celestia. sunt enim causae istorum, scilicet quod substantia abstracta est causa corporum celestium. D. d. Modi igitur Philosophiae, &c. i. manifestum est igitur ex hoc sermone, quod modi Philosophiae speculatiuae sunt tres, scilicet scientia rerum mathematicarum, & naturalium, & diuinarum, scilicet substantiarum, in quarum definitione accipitur Deus, & intendebat quod, quod admodum naturalia sunt illa, in quorum definitione accipitur natura, ita diuina sunt illa, in quorum definitione accipitur Deus : & voluntaria sunt illa, in quorum definitione accipitur voluntas. D. d. Nullus enim ignorat &c. i. non enim latet aliquem quod, si est scientia Diuina, quin sit in tali natura, abstracta. D. d. & scientia nobilis, &c. i. & cum manifestum est per se, quod scientia nobilior est generis nobilioris : & scientia Diuina est scientia nobilior, ergo est nobilioris. Omnes enim scientiae, licet sint nobiles, tamen scientia Dei est nobilior illis, cuius subiectum est nobilius omnibus subiectis.

H

In definitione diuina non sumitur Deus : & naturalium natura & voluntas non voluntas.

Dubitauerit etenim aliquis, utrum prima Philosophia vniuersalis sit, an circa aliquod genus, & unam naturam. Non enim idem modus est atque in Mathematicis, sed Geometria quidem & Astrologia circa quandam na-

turam sunt, illa vero vniuersali ter omnibus communis est. Si igitur non est aliqua alia substantia praeter eas, quae natura consistunt, Naturalis praefecto prima scientia est. Quod si est aliqua substantia immobilia, haec prior, & Philosophia prima, & vniuersalis, quod prima.

Est dignum est querere utrum prima Philosophia sit vniuersalis, aut alicuius generis, aut vniuersalis natura. Non enim est vna species, neque in scientiis Mathematicis est, sed Geometria, & Astrologia sunt alicuius naturae, & scientia vniuersalis est communis omnibus. Si igitur non fuerit substantia aliqua alia a substantiis existentibus natura, tunc prima scientia est Naturalis. Et si aliqua substantia immobilis fuerit, illa erit primum, et scientia eius erit prima Philosophia, vniuersalis etiam.

Id est, Est rectum est querere, postquam declarauit ualem scientiam esse, quae dicitur prima Philosophia, utrum ista scientia sit vniuersalis pluribus generibus, aut eiusdem generis, aut eiusdem naturae. Deinde d. Non est enim vna species. Iapparet enim, quod Mathematica non est vnius generis, sed diuersorum generum. Geometria enim est naturae diuersae à natura, cuius est Astrologia. & vtraque est Mathematica. Deinde d. & scientia vniuersalis communis est omnibus. i. sed, si scientia ista fuerit vniuersalis, dignum ut sit communis omnibus entibus. D. d. Si igitur non fuerit, &c. i. & manifestum est, quod si non est

Nisi esset aliqua substantia praeter naturas, Naturalis scientia esset prima.

sec

scia. Dini-
na est po-
sterior via
doctrinae,
sed ē pri-
secūdam
naturam.
Vide pro
hoc. 4. me-
ta. cō. 4. &
7. huius
cō. 3.

A set hic alia substantia à sensibili, q̄ non esset scientia prior Naturali. D.d. Et si aliqua substantia mobilis, &c. i. & manifestum est q̄, si aliqua substantia à immobilis est, q̄ ista substantia est prima, & q̄ scientia istius est scientia vniuersalis, & Philosophia prima. Et dixit in esse, quia ordo addiscendi ista scientia est posterior, & ideo discim⁹ eā post Physicā.

Et de ente put ens est, ac qd est, & quē ei insunt, prout ens ē, speculari huius est.

SVMMA SECVND A.

B Declarantur quidam entis species, quae ab hac scientia secluduntur.

Dari ens per accidens, quidq; illud sit.

Cap. 1.

Ed cum ens illud, qd̄ simpliciter dicitur, multiplicit̄ dicatur, quorum vnum quidem erat, quod s̄m accidēs, aliud vero, quod vt verum, & nō ens vt falsum: prāter hāc autem sunt praedicationis figurae, vt quid, quale, quātum, vbi, qñ, & si qd C aliud hoc modo significat: item prāter hāc omnia, quod potentia, & acti: cū itaq; ens multiplicit̄ dicat, primo de eo, qd̄ secundum accidens est, dicēdū, quod nulla circa illud speculatio est. Signum autē, q̄ nulli sciētiā curae est illud, neq; actiue, neq; factiue, neq; speculatiue. Nec enim qui facit domum, facit simul quae accidunt domui factae. infinita nāq; sunt, quibusdam enim delectabilem, quibus

dam noxiam, quibusdam vtilē D nihil prohibet factam esse, & vt ita dicam, ob eas res omnes esse aliam, quarū nullius factiua est aedificatiua simili mō, Nec Geometra ea, quē ita figuris accidunt specularatur, nec si diuersus triangulus duos rectos habēs. & hoc rationabiliter contingit. nā quā si nomine solum ipsum accidēs est. Quare Plato non male quodam modo circa Sophisticā ipsum non ens applicuit. Sophistarum etenim rationes circa accidens, vt ita dicam, maxime omnium sunt. Vtrum diuersum an idem musicum & grammaticū, & musicus Coriscus ac Corisc⁹. & si omne, quod est, non autem semp factum est. quare si music⁹ existens grammaticus factus ē, & grammaticus existens musicus, & quaecunq; aliae orationū tales sunt. Videtur etenim accidens propinquum quiddam esse non enti. hoc autem ex his ē orationibus manifestum est. eorum etenim, quae alio modo se habēt, ē generatio & corruptio: F eorum autem, quae secundum accidens, non est.

Et quia habet considerationem de ente, secundum quod est ens, & quid sit. Sed cum ens, quod dicitur simpliciter, dicitur multis modis, quorum vnus, vt diximus, dicitur per accidens, & vnus dicitur quasi verum, & non ens quasi falsum. & alijs modis ab istis modis figu-

Metaphysicorum

G rān prædicamentorum, sicut hoc, & quantum, & ubi, & quando: & etiam præter omnia ista quod dicitur potentia & actu: & cum ens dicatur multis modis, dicamus primo de illo, quod dicitur per accidens. nulla enim scientia speculativa videtur tali modo. Et signū eius est, quod nulla scientia perscrutatur de hoc, neq. actiua, neq. artificialis. Aedificator enim non facit omnia, quæ accidunt cum artificio

H domus, quæ sunt infinita, non enim facit, ut domus adiuuet vni, & non ceat alijs, & vniuersaliter ut sit alijs modis, qui non sunt facti a nobis. Et similiter Geometria etiam non considerat de rebus, quæ accidunt figuris tali modo, neq. si triangulus alius, & triangulus habet duas rectos angulos alios. et si conueniant in definitione. accidens. n. est quas aliquid nomen tantum. Et ideo nō malefecit Plato quoquo

I modo, quando ordinauit Sophisticum sub eo, quod non est. sermones enim Sophistici in maiori parte sunt in eo quod conueniunt accidenti. sicut illud, quod dicitur quod est omnia, & non est. musicus enim & grammaticus sunt idem, & nauta & musicus sunt idem, & omne, quod est non secundum quod dicitur de eo. sicut ille, qui fuit musicus, et sit grammaticus: aut ille, qui fuit grammaticus, & sit musi-

cus: & omnes alij sermones similes istis. Accidens enim videtur propē illud, quod nō est quoquo modo. & hoc manifestum est ex sermonibus exemplaribus. res enim, quæ sunt alio modo habens generationem & corruptionem: quæ aut sunt nō accidentali, nō habet hoc.

Id est, & quia declarātū est, q̄ ista scientia habet considerare de ente fm q̄ est ens, quid sit, & quæ sunt res existentes eo, fm q̄ est ens, manifestum est, q̄ dominus huius scientiæ debet primo incipere, & scire de ente. D. d. Sed cū ens, quod dicit, & c. iam declaratum est, q̄ ens simpliciter diuiditur in prima diuisione in ens per accidens, & ens per se. Prima enim diuisio est talis, aut esse, aut non esse, quod est falsum & possibile, aut essentialiter, aut accidentaliter: quod autē est essentialiter, diuiditur in decem prædicamenta. Deinde incorp̄it numerare decē genera prædicamentorum, & d. sicut hoc, & c. i. v. g. quod dicitur de substantia, & quanto, & quali, & ubi, & qñ, & alijs prædicamentis. Et intendit q̄, quia hoc nomen ens dicit de omnibus, oportet artificem huius scientiæ considerare de omnibus, & attribuiere illa ad primū ens, quod est causā in omnibus entibus. D. d. & etiam præter omnia ista, & c. i. & ens etiam diuiditur præter istam diuisionem, in potentiam & actum. D. d. & cū ens dicatur, & c. Deinde d. causā, propter quā incorp̄it considerare de ente, quod est per accidens, & d. nulla enim scientia, & c. i. & incipiemus loqui de hoc ente, ad demonstrandū, q̄ ista scientia non con-

Dñs huius
sciz pmo
I
debet con
siderare
de ente.
Ens prima
sui diuisio
ne diuidit
in ens p se
& in ens p
accidens.
Idem. s.
Meta. 17.

41

A confyderat de illo, nisi ne noceat in cognitione entis, quod est essentialiter. & tale debet pponi vt premuniatur homo ab illo. D.d. Et signi eius, &c. i. & signum, qd artifex huius artis non habet confyderare de ente per accidens, est qd nulla ars cōfyderat de illo, neque speculatiua, neque operatiua. Aedificator enim, cū facit domum, non confyderat facere in ea omnia accidentia infinita. v.g. vt sit domus fortunata habitatoris & vtilis. hæc. n. accidunt casu. nec et vt sit infortunata & nocens. hæc. n. accidunt malo casu, & alia similia in

B finita, quod enim est infinitum nō est determinatum. D.d. & vtr, &c. i. & vtr Aedificator non facit domū vtilem aut nocentem, aut alijs modis rerum contingentium domui. Et similiter Geometer nō confyderat de rebus, quæ existūt in figuris per accidens. non. n. confyderat in figura habente tres angulos, vtrū accidat ei vt i ea sint tres alij anguli. neque etiam cōfyderat vtrum accidat illi vt in ea sint anguli, alij à tribus æqualibus duobus rectis, & tres æquales duobus rectis. & hoc accidit trius gulis, fm qd sunt ex ligno & cupro, aut aliqua alia materia. D. d. et si conueniant in definitione. Potest intelligi sic: & si anguli accidentes triangulo conueniant in definitione cum angulis, qui sunt essentialiter in triangulo in essendo æquales duobus rectis. Et potest intelligi sic: & si illud, quod est per accidens, conueniat cum eo, quod est essentialiter i definitione. & ideo dixit post: accidens enim est quasi aliquid nomen tm. i. quod. n. est p accidens in rei veritate, est nomen ziferz. i. sine aliqua significatione. D. d. Et ideo

non male fecit, &c. i. cū Plato posuit sermonem sophisticum in eo, quod est non ens, non male fecit, & non posuit ipsum in ente. & causa fuit in hoc, qd sermo Sophiste I maiori parte est per accidens. D. d. sicut illud, quod dicitur, &c. i. qm illud, quod dicitur esse idem per accidens, est illud, quod recipit quodlibet, & suum diuersum vno modo: sicut accidit homini vt recipiat albedinem & musicam, & nauigatoria, & alia infinita. talia. n. dicuntur idem per accidens, sicut dicimus, qd musicus est albus, & est nauigator. Et hoc intendebat, cū d. musicus. n. & grammaticus. i. v. g. vt aliquis hō sit musicus & grammaticus. dicitur enim, qd grammaticus & musicus idē sūt, sed per accidens. & similiter nauigator & musicus dicūtur idem p accidens, qn aliquis homo fuerit nauigator & musicus, & sūt dī, qd homo, qui recipit nauigatoriam, est idem cum nauigatore, sed per accidens.

D. d. & omne, quod est, &c. i. & omne, quod dicitur esse idem per accidens, non dicitur semper neque in maiori parte. sicut dī, qd grammaticus est musicus, aut efficit musicus, aut musicus est grammaticus, aut musicus efficit gramaticus. D. d. & oēs alij sermones, &c. i. & sūt omne prædicabile accidentale. Plato enim posuit eum in non ente. quia quod est propter accidens, propē videtur ei quod non est, cū raro accidat. & hoc intendebat, cū d. Accidens. n. videtur propē, &c. i. illi, quod est nō ens aliquo modo. D. d. & hoc manifestum est, &c. i. & numerare ea, quæ sunt per accidens sub non ente, apparet ex rebus, quæ inducunt. Existentes enī res essentialiter sunt illæ,

T iij quæ

Vide. 1. Phy. 21. E

Idem. 1. Phy. 48.

Illud, qd ē p accūs, propē vt ei qd nō ē ideo Plato posuit illud i nō ente. Vide pro hoc. 1. ph. 55. & 56.

Qd ē iniuriū non est determinatū. Idē. 2. Phy. 40. & 50. & 51. Met. cō. vi. timo.

Metaphysicorum

Nulla sp̄s
inuenit̄ p̄
accidens. Idē
7. Met. cō.
22.

G quæ habent aliquam speciem, in quorum indiuiduis existet generatio & corruptio. illa autem, quæ sunt per accidens, nullam habent speciem: unde neq; generationem neq; corruptionem. & intendebat q̄ nulla species inuenitur per accidens.

Attamen dicendū est ampli⁹ de accidente, quoad possibile ē, quæ nā ei⁹ natura sit, & ob quā causam est. simul autē patebit, & cur eius scientia non est. Cū igitur in entibus sint quædam semper similiter se habentia, & H ex necessitate, non ea, quæ secundū vim dicitur, sed quā dicim⁹, eō q̄ non contingit aliter, quædam ex necessitate quidē non sunt, nec semper, sed vtplurimū, hoc principiū & hui⁹ causa est, vt accidens sit. Quodcunque. n. non semper, neq; vtplurimum est, hoc dicimus accidēs esse. vtp̄ta, si sub cane tempestas & frigus factū fuerit, hoc dicimus accidisse, non si æst⁹ aut calor. quoniam hoc quidem semper, aut vtplurimū, illud vero non. hōminē quoq; al bñ eē accidit: nec enim semper, nec vtplurimum. aīal vero non secundū accidens. & Fabrum sanitatē fecisse, accidens est. quoniā nō est aptus ad sanitatē faciendā Faber, sed Medicus, verū accidit Fabrum esse Medicum. Cocus etiā voluptati intentus facit quicquā salubre, sed non secundū pulmētariā. vn de dicimus q̄ accidit, & quodāmodo quidem facit, simpliciter vero minime. Illorū etenim aliq̄

quandoq; facti: ut potētia sunt, & horū vero nulla ars, nullatq; potentia determinata est. eorū. n. q̄ s̄m accidens aut sunt, aut fiunt, causa quoq; s̄m accidens ē. Quare cū non omnia ex necessitate, & semper, aut sint, aut fiant, sed multa vtplurimū, necesse ē esse, quod secundū accidens est. vtp̄ta nec semper, nec vtplurimū albus musicus est. cū autē aliquando fiat, secundū accidēs erit. q̄ si non, cuncta ex necessitate erunt. Quare materia erit causa contingens eius, quod aliter accidit, q̄ illud, quod vtplurimū est. Principiū autē hoc sumendū est, vtrū nihil est, q̄ nec semper, nec vtplurimū, an hoc impossibile. Præter hæc igit ali quid est, quod vtcunq; contingit, & s̄m accidens. Sed vtrum, quod vtplurimū, quodue semper nulli inest, an aliqua sunt sēpiterna, de his sanē posterius cōsyderandum est.

Sed tamen loquamur de accidente, secundum quod possibile est in sua natura, & quæ de causa sit. & videtur quod cum hoc declarabitur quare non habet scientiam fixam. Et cum in rebus sunt quedam, quæ semper sunt in eadē dispositione, & sunt necessaria etiā, non illa, quæ dicuntur violente, sed quæ dicuntur de illis, quæ impossibile est vt sint alio modo, & quedam non sunt necessaria neq; semper

A per; sed sunt in maiori parte, & hoc est initium, & causa essendi per accidens. Illud enim, quod non est semper, neque in maiori parte, vocetur accidens. sicut pluvia apud ascensum canis hoc enim accidit, quia nunquam fuit, neque in maiori parte. & accidit ut homo fuit albus, sed non semper, neque in maiori parte. & Aedificator & Medicus curat, non in eo quod aedificator, sed per accidens. & Cocus potest facere serculum vile, sed non est scientia coquendi, & ideo dicitur quod accidit. Secundum igitur hanc dispositionem forte virtutes agentes erunt alia, & ista non habens artem, neque virtutem terminatam, causa enim eorum, quae sunt aut erunt per accidens, est etiam per accidens. Et cum non omnia sunt necessario semper, sed pluries, & in maiori parte, tunc necesse ut illud, quod est per accidens, sit sicut album, non enim semper est musicus, neque in maiori parte. & cum sit in aliquo tempore, est per accidens. & si non, omnia erunt necessaria. & tunc accidens habebit aliquam causam in maiori parte, & oportet accipere hoc primo possibilitatem alio modo. Et oportet primo, si aliud non fuerit Album in Graco. principium eorum aeternum, de istu per scribitur post.

Dicitur: & licet illud, quod est per accidens, non contineatur sub cognitione, in loquamur de eo scilicet quod est possibile in sua natura, & notificamus causam, per quam est. videtur enim quod ex hoc declarabitur, quare non continetur sub cognitione, & quare nulla ars perscrutat de causa eius. D. incoepit loqui in eo & d. & cum in rebus, &c. i. & cum in rebus sint aliqua, quae semper sunt in eadem dispositione, scilicet necessaria & non necessaria, quae dicitur de rebus patientibus violentiam, sed quae dicitur de rebus, quae impossibile est ut sint alio modo ab eo, quo sunt. D. d. & quaedam non sunt necessaria, &c. i. & cum rerum quaedam non sunt necessaria in esse, & quaedam habent esse in maiori parte temporis, & tunc istud genus est causa eius, quod est per accidens. quoniam enim in eis, quae sunt in maiori parte, non fiet illud, quod innatum est fieri in maiori parte, fiet illud, quod est per accidens. & ideo si omnia essent necessaria, nihil esset per accidens. Et cum narravit, quod causa eius, quod est per accidens, est aliqua esse in maiori parte: quoniam, si aliqua fuerint in maiori parte, aliqua erunt in minori, d. Illud enim, quod non est semper, &c. & dicit hoc, quia ex ascensu canis sequitur abscissio pluuię essentialiter. & non hoc esset necessarium, si esset pluvia in eo in minori tempore. & ideo qui non concedit aliquid esse per accidens, contingeret ut omnia facta sint necessaria in fiendo. D. d. & accidit ut homo fuit albus, &c. i. & ex hoc accidit homini quod fuit albus, & quod non fuit, & quod album fuit multa infinita, v. g. musicus & aedificator, & medicus, & alia. Deinde dicitur: & Aedificator, & Medicus, &c. i. verbi gratia

Si omnia essent necessaria nihil esset per accidens.

F

Metaphysicorum

S gratia, q̄ accidit Aedificatori medi-
cari nō in eo q̄ Aedificator, sed q̄
accidit ei q̄ fuit Medic⁹ & similiter
Cocus potest facere ferculum vtile,
sed tamen p̄ accidens. Cocus. n. fa-
cit delectabile ferculum, Medicus &
vtile. D. d. Secundum igitur hanc
dispositionem, &c. i. fm igitur hūc
modum virtutes actiūz, & artes ha-
bent alias operationes ab eis, p̄pter
quas sunt Deinde d. & ista non hnt
artem, &c. i. & ista, quę sunt per acci-
dens, non habent artem agentē, ne-
que virtutem terminatam, a qua p̄-
nient. Causę enim eorum, q̄ sūt
per accidēs, sunt etiam per accidēs,
Equęcunq; causa sit, immo causę i-
finitę. D. d. Et cūm non oīa, &c. i. &
cūm manifestum est, q̄ non oīa sūt
necessaria: sed plura sint in maiori
parte, necesse est vt illa, q̄ sunt p̄ ac-
cidens, sint in maiori parte, ex quo
illa, q̄ sunt in maiori parte, sunt ne-
cessaria. & si non, oīa essent necessa-
ria. & ista sunt sicut albū ēē musicū.
accidit. n. albo q̄ fuit musicus nō ne-
cessario, utq; in maiori parte. D. d.
cūm sit in aliquo tpe, &c. i. & si illud
qd̄ est p̄ accidens, non fuerit, tūc oīa
entia erunt necessaria: & tunc quod
sit p̄ accidens, habebit cām aliam a
cā possibili, qd̄ est in maiori parte.
Et dixit hoc, quia cā eius, qd̄ est per
accidens, est cā possibilis, quod est
in maiori parte. Et dixit hoc, qn̄ ex
ea non provenit aliqua actio habēda
naturaliter, sed alia actio, vt di-
ctum est in Physicis. D. d. & opor-
tet accipere hoc primo, &c. i. opor-
tet accipere, q̄ causa eius, quod est p̄
accidens, est causa rerum, q̄ sunt in
maiore parte. nulla. n. est alia causa,
quę potest accipi pro causa eius, qd̄
est per accidens, prater istam.

Cū eorū,
q̄ sunt p̄
accidēs, sūt
H
p̄ accidēs
infinītę. Idē
2. Phy. 10.
32. & 33.

Cā rerū, q̄
sunt p̄ ac-
cidēs, est
cā rerū q̄
sunt i ma-
iori parte,
& nulla a-
lia. Vide. 1
Ph. cō. 48.

Quod autē non est accidēs &
scientia patet. Oīa. n. scientia ei⁹
est, quod aut semper, aut vtplu-
rimū est. quomodo enī discet,
aut alium docebit oportet. n. vt
determinentur, aut per semper,
aut per vtplurimū. vtp̄ta febrī-
citanti proficuum melicratum
est vtplurimū. Quod vero prę-
ter hoc ē, nō habebit dicere qn̄
non, vt in nouilunio. nā etiā in
nouilunio aut semp, aut vtplu-
rimū, accēs vērō p̄ter hęc est.

Quoniam autem accidens non
habet scientiam permanentem ma-
nifestum est. Omnis enim scientia
permanens aut est illius quod est
semper, aut illius, quod est in ma-
iori parte. quomodo enim potest do-
cere, aut addisci, quod non est ita?
quoniam quod determinatur opor-
tet vt sit semper, aut i maiori par-
te. 7. g. quod Sympus talis adinuēat
febricitantes in maiori parte. Et
impossibile est vt aliud dicatur in
alio tempore. vt nouitas mensis, q̄
est semper, aut in maiori parte.

Cū declarauit, q̄ illud, quod est
per accidens, non habet naturā ter-
minatam, cūm non habeat causam
terminatam, incēpit declarare, q̄
non habet etiam scientiā, & d. Quo-
niam autem, &c. & d. scientiam per-
manentem, quia illud, quod est per
accidens, sicut qn̄ accidit, sed non
permanentem. quia scientia non est
permanens in scito nisi per causam.
& dicere est permanentiam iudica-
re, q̄ cūm causa fuerit, erit causatū.

Sciā non ē
permanens
in scito ni-
si p̄ cām.

aut

Idē. 1. Poſ.
et. co. 11

A aut de neceſſitate, aut in maiori par-
te. & ideo in hoc genere impoſſibi-
le eſt aliquam cognitionem eſſe. Et
hoc, quod d. q̄ ſcientia permanens
nō eſt niſi rerum neceſſariarū, aut
earum, quæ ſunt in maiori parte, ma-
niſeſtum eſt per ſe. & q̄ impoſſibile
eſt addiſci, aut ſciri q̄d non eſt alte-
rius iſtarū duarū diſpoſitionū. q̄m,
ſicut dicitur, oē, q̄d deſinit, aut diſpo-
niſi aliqua diſpoſitio, aut illa diſpoſitio
erit ei neceſſaria, aut in maiori par-
te. ſicut dicimus, q̄ ſyrupus acetofus
adiuuat febricitantes, quia adiuuat
eos in maiori parte. & ſi contingen-
ter adiuuaret eos, aut in minori par-
te, non haberemus ſcientiā perma-
nentem in eo. D. d. Et impoſſibile eſt ut
aliud dicatur, &c. ita accidit Luna.
& intendit q̄ nouitas menſis eſt ne-
ceſſaria non in maiori parte, ſed il-
lud, quod eſt p̄ accidens, neq; eſt ne-
ceſſariū, neq; i maiori parte.

C Quid itaq; accidens eſt, & ob
quā cām, & q̄d non eſt eius ſciē-
tia, dictū eſt. Quod autē ſint pri-
cipia & cauſæ generabiles, &
corruptibiles, abſq; eō q̄ gene-
rentur, & corrumpantur, mani-
feſtum eſt. Etenim ſi nō hoc, ex
neceſſitate omnia erunt, ſi eius,
q̄ generatur, & corrumpit non
ſm accidens cauſam aliquā ne-
ceſſe ſit eſſe. Vtrum. n. erit hoc,
an non: Si hoc, fiet. ſi vero nō,
minime. hoc vero, ſi aliud. &
hoc modo videlicet (tēpore ſem-
per dēpto à tempore finito) de-
uenies vſq; ad nunc. quare hic
morieſ egritudine, aut vi, ſi exi-
uerit, hoc autē, ſi aliud. & ſic deue-
niet ad id, quod nunc eſt, aut ali-

quid, corū, q̄ facta ſunt. vtp̄ta, D
ſi ſituerit. hoc vero, ſi comede-
rit acria. hoc vero aut ē, aut nō.
quare neceſſario moriet, aut nō
morieſ. Siſt & ſiquis ad iam fa-
cta aſcenderit, eadē ratio eſt. iā
enim hoc in aliquo eſt. dico autē
quod factū eſt. ex neceſſitate er-
go erunt oſa futura, vt mori vi-
uētē. iam. n. aliquid factum eſt,
vtp̄ta contraria in eodē corpo-
re. ſed ſi egritudine aut vi, non-
dum, ſed ſi hoc factū fuerit. Pa-
tet igit q̄ vſq; ad aliquod vadit
principium: hoc vero non am-
plius ad aliud. erit igit hoc eius,
quod vtcunq; cōtingit, cauſatq;
generatio nis eius nulla. Sed in
quale principium, & qualē cau-
ſam talis reductio eſt.

*Dictū eſt igitur quid eſt acci-
dens, & quid cā accidetis. & quod
nulla hēt ſciam permanentē. Quo-
niā aut principia, & cauſa ſunt ge-
nerabilia & corruptibilia, & abſ-
que eo quod generentur aut corrū-
pantur, manifeſtū eſt. Quoniam, ſi
hoc non fuerit, tunc oīa erunt neceſ-
ſaria. quoniam, ſi illud, quod gene-
ratur & corrumpitur, non habuerit
aliquam cām modo accidetis, ſuc-
erit neceſſariū. Sicut dicimus, utrū
erit hoc aut non erit? hoc. n. erit, ſi
erit hoc, & ſi non, nō. & hoc, ſi fue-
rit aliquid, & ſecūdu hāc diſpoſitōē.
et manifeſtū ē, quod ſēper dimini-
tur tps ex tēpore finito. et ſit per-
uenit ad illud, quod eſt in inſtanti.
ſicut*

Metaphysicorum

C sicut dicimus, quod si Socrates exierit, morietur aut infirmatus, aut violentia. Et hoc erit, si aliud fuerit. et sic pervenietur ad illud, quod est instans, aut ad aliquid eorum, quae fuerint. Ut tale comestum inducit sitim. et hoc, si comederit calida. et hoc aut erit aut non. ergo morietur necessario. Et similiter, si aliquis ordinaverit, Et dixerit illa, quae iam facta sunt, sermo de eis erit talis, et ha-

Hbens essentiam existentem. dico illa, quae iam fuerint essentia eorum, Et cognitio eorum, Et generatio eorum. erunt igitur necessario omnia generabilia, sicut mors vius, quia iam praecessit. sit enim idem, sicut contraria sunt eadem, quia sunt eiusdem, sed non sine infirmitate, aut violentia, nisi hoc sit. Manifestum est igitur, quod accedit ad aliquod principium: et hoc non accedit ad aliud. Et accedes ad illud, quod comprehenditur casu, et non est causa motus omnino. Sed finis, qui est talis, erit ad principium habens qualitatem, Et causam habentem qualitatem.

7 Id est, quoniam aut oportet ex hoc hic esse causas, quae generantur, deinde corrumpuntur absque eo quod generent alia, aut alia corrumpant, manifestum est. Deinde dicit. causam in hoc, & d. Quoniam, si hoc non fuerit, & c. i. quoniam si fuerit necessarium ut omnis causa generabilis sit generans

aut corrumpens, continget ut omnia sint necessaria! Deinde dicit: quoniam si illud, quod generatur, & c. id est quoniam, si illud, quod est generandum, non habuit causam accidentalem, sed omnem causam sequitur causatum necessario, tunc omnia quae sunt, sunt necessariae & sic auferetur natura possibilitatis. Deinde dicit: Sicut dicimus, utrum erit, & c. i. quoniam si sola fuerint necessaria, tunc continget ut sermo dicentis, utrum hoc erit in futuro, aut non erit, alterum eorum erit necessarium, & alterum impossibile, & continget ut causa illius generandi sit causa generata necessario, & c. cum fuerit erit creatum necessario. & hoc intendebar, cum d. quod erit hoc, si fuerit hoc, & si non, non Deinde dicit: & hoc si fuerit, & finem hanc dispositionem. i. & continget ut utrumque a causa eius sit causarum necessario, si fuerint generata, ut sit finem hanc dispositionem, s. ut sit necessario a sua causa, & sua causa ab alia, & hoc perveniet necessario ad aliam causam necessariam in esse. tales enim causae non procedunt in infinitum. Deinde dicit: & manifestum est, quod semper diminuitur, & c. i. quod tempus, in quo sit causa rei factae in tempore terminato futuro, diminuitur ex illo tempore, & diminuitur etiam ex tempore residuo tempus, in quo sit causa causae, donec perveniat ad instans praesens, in quo est prima causa eius, quod est fiendum. Deinde dicit exemplum in hoc, & d. sicut dicimus quod, si Socrates exierit, & c. i. v. g. quod, si fuerit necessarium quod Socrates moriatur, si vulneretur, ut si infirmeretur quod moriatur. & si hoc fuerit, infirmabitur necessario, donec perue-

Aperueniatur ad causam existentem in presenti. v.g. q. si patiarur sitim, patietur calorem necessario. & si patiarur calorem, patietur febrem. & si febrem patiet morietur. & si materia exiuerit, patietur sitim necessario. Deinde dicit: vt tale comestum, &c. i. & si patiarur sitim, necessario comedit aliquod calidum. & sic comedere illud calidum erit necessarium, & illa consequentia erunt necessaria. continget enim expositione eorum, quæ sunt in futuro, esse necessario, scilicet alterum duorum oppositorum, vt sunt et facta necessario, & vt consecutio eorum adinuicem sit necessaria. Deinde dicit: & hoc aut erit, aut non. & innuit autem aut clatū, scilicet vt utrumque erit necessario. D.d. ergo morietur necessario. i. & si istæ causæ fuerint huius dispositionis, necesse est vt exeat, & moriatur necessario. D.d. Et similiter, si aliquis ordinauerit, &c. i. & similiter continget vt omne, qd sit, antequam fiat, qd fuit necessarium vt fieret, ita qd omnia futura, & oia præterita fuerint necessaria. & hoc est contra intellectum & sensum. D.d. & habent essentiam existentem. i. continget vt oia facta habeant essentiam aliquam existentem, ex quo continget exitus eorum in actū necessario. vt dicitur in exemplis legalibus, quia oia sic da sunt scripta in tabula, & qd est scriptū in illa tabula, exhibet in actū, & id exposuit hoc, & d. dico illa, &c. i. continget vt naturæ rerū faciant eas generari necessario, quæadmodum natura generabilis facit ea corrumpi. & id. d. erunt igitur necessario omnia generabilia, &c. i. continget igitur secundum hanc positionem vt naturæ & substantiæ rerū, ex quibus genera-

bilia generantur, faciant eas generari: quemadmodum cum generantur, faciunt eas corrumpi, vt viuus corrumpitur. D.d. sit. n. idem, &c. i. & est necesse vt generatū corrumpatur necessario, quia antequam corrumpatur, fuit necessarium vt componeretur, & fieret id ex contrarijs, & fuit idem, quia contraria sunt in eo, scilicet formæ. & sic necessario corrumpitur, sed non sine infirmitate & violentia, sed corrumpitur si aliqua infirmitas fuerit, aut violentia: quarum altera, infirmitas est naturaliter & de necessitate, & altera per accidens, scilicet violentia. D. **E** dixit. Manifestum est igitur etc. id est, declaratum est igitur ex hoc, qd omne, quod generatur & corrumpitur, habet causas, & qd illæ causæ perueniunt ad primam causam. sed tamen differunt, quia corruptio sit de necessitate, generatio autem non. & si hoc esset, omnia essent accidentia necessario. & si hoc esset, tunc generatio esset in substantia rerum, in quibus est generatio, sicut corruptio existit in substantijs eorum. D.d. & accedet ad illud, quod comprehenditur casu. i. quod autem ex istis causis provenit ad illud, quod fit casu, non est causa alicuius motus naturalis omnino, id est qd omne, quod fit casu, non est causa alicuius speciei entium. Deinde dicit: Sed finis, qui est, &c. id est sed quod fit casu, fit a principio habente naturam terminatam & causam terminatam. quod. n. est accidentaliter, accedit illi, qd est essentialiter.

Corruptio sit de necessitate, non aut generatio.

Vtrum

Metaphysicorum

G *Utrum ut ad materiā, an ut ad cuius gratia, an ut ad mouens, maxime considerandum est. De eo itaq, quod secundum accidens est, dimittatur: determinatum enim sufficienter est.*

De ente vero, & falso: omittendumque est ens per accidens, verumq; ac falsum: ac de ente ut ens est considerandas esse causas, ac principia. Cap. 2.

H *Q*uod autem tanquam verum ens, & non ens ut falsum, quoniam circa compositionem, & diuisionem est, & omnino circa partitionem contradictionis. verum etenim affirmatio non in compositis habet, negatio non vero in diuisis, falsum vero huius partitionis contradictionem. Quo autem modo quod simul, aut quod separatim est intelligere accidit, alia ratio est. dico autem quod simul, & quod separatim, ut non consequenter, sed vnum quod fiat. Non enim est falsum, & verum in rebus (ut quod bonum verum, quod vero malum I falsum) sed in mente. quod vero circa simplicia & circa ea, quod quid sunt, non quod sunt in mente. Quocumque igitur speculari oportet circa id, quod ita ens & non ens est, posterius perscrutandum est. Cum autem compositio, & diuisio in mente, non in rebus sit: quod autem ita est, diuersum a proprie dictis, ens est: aut enim quod quod est, aut quod quale, aut quod quantum, aut si quod aliud copulat, aut diuidit mens: quod quod tanquam accides, et ut verum

ens, omittendum est. et enim illius quod de determinata, huius vero, metis aliqua passio. et ambo circa reliquum entis genus, et non extra ostendunt esse aliquam entis naturam. Propter quod haec quidem pretereant, consideranda autem sunt ipsius entis causae, & principia, prout ens est. Manifestum autem est in his, quae determinauimus de eo, quoties vnumquodque dicitur, quod ens multipliciter dicitur.

*Et oportet nos perscrutari mat-
tuum, utrum sit quasi perueniens
ad materiā, aut ad aliud pro-
pter quid, aut ad illud, cuius est mo-
tus. Dimittamus igitur loqui de
ente accides ali: non sufficit, quod de
terminatum est de eo. Et loquamur de
vero ente, quod non est sicut falsum.
est enim in compositione et diuisione, et
vniuersaliter in diuisione contradi-
ctoriorum. quia habet affirmatio-
nem, secundum quod est verum, &
secundum quod est compositum ha-
bet negationem aliquam, et secun-
dum quod est diuisum habet falsita-
tem ipsius diuisionis, quae est con-
tradictoria. Quomodo autem ac-
cidis intelligi formal, & prius, ha-
bet alium sermonem. & dico si-
mul & prius, ne aliquid sit pos-
aliquid, sed ut sit idem. Ve-
rum enim & falsum non sunt
in rebus, sicut bonum & malum
ut verum sit sicut bonum, &
falsum sicut malum, sed sunt in
cogni-*

A cognitione. & nulla cognitio est de simplicibus, aut de illo quod est. Omnia igitur perscrutanda de ente, quod est huiusmodi, & de eo, quod non est, dicenda sunt post. Et cum in cognitione est aut compositio, aut diuisio, non in rebus, quod est aliud secundum hunc modum: ex rebus enim, quae sunt in rei veritate, est illud quod significat aut quid, aut quale, aut quantum, aut quod copulatur, cum alio, & cogitatio diuidit illud:

B dimittamus ergo ens, quod est quasi accidens, & quod est quasi verum. causa enim unius eorum non habet definitionem, & causa alterius est cognitio. & utrumque est in genere diminuto generum entium, & non sunt ex eis, quae significant esse entis. Et ideo dimittatur, & perscrutetur. Album in exemplari. Iam de clarauimus, ubi diximus quod iniqua rerum dicitur multis modis. quoddam enim significat quid.

C Album in exemplari.

8 Modo narrat quid perscrutandum est de causa, ad quam ascendunt omnes causae, quae sunt accidentales, aut essentialiales, & d. Et oportet nos, &c. i. & oportet nos multum perscrutari de causa accidentali, verum reducatur ad causam materiale, vel finale, vel agentem. & ipse iam declarauit in Secundo Physicorum, quod reducitur ad causam agentem. & forte propter hoc dimittit hic loqui de illo. Et cum iam declarauit, quod in hoc ente, quod est per accidens, non considerat ista ars, d.

Dimittamus igitur, &c. i. quia iam determinauimus de natura eius, quod sufficit. D. d. Et loquamur de vero ente. i. & cum iam locuti fuerimus de ente accidentali, loquamur de ente veridicanti, scilicet quod est veridicans. & hoc est illud, quod est in anima. haec enim entia facta sunt ab intellectu, quoniam diuidit entia abinuicem, aut componit ea adinuicem. hoc igitur ens est unum genus generum entium, & est verum istud ens tantum in affirmatione aut negatione. D. d. quia habet affirmationem, &c. i. vera enim affirmatiua significat compositionem in entibus, & vera negatiua diuisionem. Et quia idem ens impossibile est quod sit compositum & diuisum in simul, ideo, si affirmatiua fuerit vera, negatiua erit falsa. & quasi dicat, affirmatiua autem quia est vera, est ens in compositione, quasi haberet negatiuam, cuius falsitas existit in diuisione. quoniam, cum affirmatiua est vera per compositionem, negatiua est falsa per diuisionem. & si sit, quoniam negatiua est vera per diuisionem, affirmatiua est falsa per compositionem.

D. d. Quomodo autem accidit simul, &c. & intendebat per hunc sermonem declarare diuersitatem duorum entium, scilicet entis, quod est in intellectu, & entis, quod est extra intellectum. Quod enim est in anima, contingit ut recipiat duo opposita in simul. quod autem est extra animam, non. & quasi dicat quoque autem accidit quod anima intelligit duo opposita in simul, quod non potest esse extra animam, quia materia recipit contraria successive, loquendum est de eo in alio loco, & in nouo libro de Anima. D. d. in hoc causam, & d. Verum enim & falsum, &c. id est, & causa in hoc, quod intellectus comprehendit in simul duo opposita est, quia namque primorum oppositorum

E
de Ala
tex. col. 11.

Quod est in anima, contingit ut recipiat duo opposita simul. Sed huius oppositi tunc vide. 4. huius textus col. 9. vide con. Zim.

F
Verum & falsum sunt in cognitione, et bonum & malum est in materia. Vide oppositum. 3. de Anima. 14. ubi dicitur quod ens in intellectu est bonum simpliciter & ens extra animam est bonum in respectu. Vide con. trad. Zim.

in

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

LIBER SEPTIMVS.

CUM ARIST. COMMENT.

SVMMAE LIBRI.

In Prima proponit de Substantia agendum
esse, cum sit primum entium.
In Secunda agit de ipsi sui substantia.

SVMMAE PRIMAE

Substantiam nostrum modis rationis omnia
primum esse Cap. 1.

N isto tractatu perscrutatur de speciebus entis, de quibus intendit perscrutari in hac scientia. Ista enim scientia diuiditur in tres partes primas. Prima est de diuisione entis in substantiam, & accides. Secunda de diuisione entis in potentiam, & actum. Tertia de diuisione entis in vnu, & multa. Et iste tractatus est primus eoru, in quibus perscrutatur de substantia. Et, quia substantia alia est separabilis & abstracta, alia inseparabilis, perscrutat in hoc tractatu, & in sequenti de substantijs inseparabilibus, & non de numero eoru. Deinde in Nono tractatu perscrutat de potentia & actu. Deinde in Decimo de vno & pluribus. Et post in tractatu Undecimo de substantijs separabilib, & cuiusmodi est habet, & quot sunt. Deinde in Duodecimo & Tertiodecimo perscrutabit de eis, quae dixerunt Antiqui de naturis separabili & substantiaru. Tractatus & praecedentes hunc tractatu, sunt quasi preparatorij ad hoc, qd intendit dicere in istis. Et incipit in hoc tractatu dicere, Ens est multis modis, &c.

Ens

G in intellectu, & veri & falsi, non est natura primorum oppositorum extra animam, sed boni & mali verum & falsum sunt in cognitione, & bonum & malum sunt in materia: & nullum entium, quod sunt in cognitione, deest simpliciter finem quod est extra animam. D. d. Oportet igitur perscrutanda, &c. i. & oportet perscrutanda, verum sint de ente in cognitione, aut de ente extra animam, dicenda sunt ubi perscrutabitur de veribus, & numeris, & alijs similibus. D. d. Et cum in cognitione, &c. i. & cum illud, quod est in cognitione ex hoc ente, est compositum aut diuisum, absque eo quod sit extra animam ens, quod differt ab

H isto, quod est in re, est illud, quod significat aut quod, aut quale, aut quantum, aut aliquod continuu cum alio. & haec sunt cetera praedicamenta. D. d. & cogitatio diuidit illud, &c. & forte intendit per hoc illud, quod est per praedicamentum substantiae, & forte intendit praedicamenta, quod comiter habet compositionem. ista. n. existimantur, quod nisi alia esset, non essent. D. d. dimittamus ergo ens, &c. i. dimittamus igitur perscrutari perscrutatione de ente, quod est per accidens, & de ente, quod est veridicans, sed quod est in anima. Ens enim, quod est per accidens, non habet causam terminatam: & quod est veridicans, non habet esse causam nisi animam. & ideo vtrumque numerat in genere entis diminuti. & ideo perscrutandum est de ente perfecto, quod est ens extra animam. D. d. Iam declarauimus, &c. id est, & determinauimus, ubi locuti fuimus quendam de eis, quae significant multis modis, quod ens dicitur multis modis. quoddam enim dicitur secundum quid, scilicet de substantia, quoddam de qualitate, quoddam de quantitate, quoddam de copulationibus istorum cum alijs.

Id est de
Ata: 839

7 Septimo
Aicta 46.
47. & 50.

Met. 12.
com. 14.

A
a. Leo qđ
aulpfr.

hoc ali-
quid
Auer.
Epl. Tr. 1.

Ne multipliciter di-
ciť, quemadmodũ
in his qđ de * quo-
ties pri⁹ diuifim⁹.
figñat. n. aliud qui
dē qđ est, & quod quid, aliud
vero quod quale, aut quātum,
aut fingula aliorũ, qđ ita pđicāt.

*Ens dicitur multis modis, vt
primũ luximus in sermone, in quo
diximus quos modis dicitur ali-
quid. quoddũ enim significat quid
efi aliquid, & quod efi hoc, &
quoddam significat quod efi qua-
le, aut quantum, aut aliud eorum,
que pđicantur in sermone secun-
dum hunc modum.*

I

Itit. & cũ sit declara-
tum qđ hoc nomen ens
dē mñtis modis, vt dictũ
ē in tra ctatu, Iquo decla-
rauimus nořa vřitata in hac ſcĩa. il-
lic enim diftinxiimus qđ hoc nomē
ens qñq; ſignificat quiditatem ſub-
ſtantĩe demonſtraiz, & qñq; ipſam
ſubſtantiam demonſtrataz, & qñq;
aliquod accidens in vltis ſubſtantijs,

C

aut quantitatem, aut qualitatem, aut
aliud eorum, qđ pđicant de ſubſtã-
tĩs non pđicatione declarante ſub-
ſtantias eorum, nec in reſponſione
ad quid eſt hęc ſubſtantia demon-
ſtrata. Et hoc intendebar, cũ d. &
quoddam ſignificat, & c. i. & hoc no-
men ens qñq; ſignificat in ſubſtan-
tĩs qualitatem, aut quātitatē, aut
aliud accidentium pđicabiliũ
de eis non ita qđ declarant ſubſtan-
tiam, ſed pđicantur fm quale, aut
quantum, aut vbi, aut quando,
aut alio modo.

Cũ autem ens tones dicat, D
patet primum horũ ens eſſe ip-
ſum quid eſt, quodq; ſubſtantĩã
ſignificat. cũ enĩ dicimus qua-
le quippiam hoc, aut bonum di-
cimus, aut malum, ſed non tri-
cubitum, aut hominem. cũ au-
tem quid eſt, non album, nec ca-
lidum, nec tricubitum, ſed ho-
minem aut deũ. Cetera vero
entia dicuntur, eo qđ vře entis
quẽdam ſunt quantitates, quẽ-
dam qualitates, quẽdam paſſio-
nes, quẽdam aliquid aliud tale.

Vide ſup
4. hui⁹. c.
c. 2. & ifra
1. 14. & 12.
c. 3. & 21.
* a. l. cali-
ter enus.
E

*Et, cũ ens dicitur multis mo-
dis, manifeſtum eſt, quod primũ
ens iſtorum eſt illud, quod ſigni-
ficat quid, & hoc eſt illud, quod ſi-
gnificat ſubſtantia. quoniam, cũ
dicimus de aliquo quale eſt, dici-
mus aut bonum, aut malum, &
non dicimus homo. & cũ inter-
rogatur quid eſt, non dicimus al-
bum, aut tricubitũ ſed homo, aut
deũ. Et alia dicuntur entia, quia
ſunt entis, quod eſt huiusmodi, quẽ-
dam quantitates, & quẽdam qua-
litates, & quẽdam paſſina, &
quẽdam aliud tale.*

F

2

Cũ declarauit, qđ hoc nomē ens
ſignificat ſubſtantiam, & accidentia
ſubſtantie, quẽ ſunt nouem pđi-
camenta, intendit declarare, qđ hoc
nomen ens principaliter, & ſimpli-
citer ſignificat pđicamentũ ſub-
ſtantie, & ſecundario & determina-
te, ſ. relatiue ad ſubſtantiam, alia pđi-
camenta accidentium, quẽ non
dicuntur eſſe, niſi quia accidunt enti,

Meta. cũ. cõ. Auer. V

Metaphysicorum

Et quod est ens per se, s. substantia. Et d. Et. cum ens dicitur, &c. i. & cum declaratur est, q. hoc nomen ens d. de generibus predicamentorum, manifestum est, q. primum, de quo d. hoc nomen simpliciter, & principaliter, est illud, quod d. in responsione ad quid est hoc individuum demonstratum per se existens: & ista interrogatio est de substantia. D. in corpore declarare hoc ex modo interrogandi, & respondendi, & d. qm, cum dicimus de aliquo, &c. i. & signum eius, q. illud, de quo interrogat per hoc nomen quid in individuo substantie,

Hstantie, est dignus hoc nomine ens, est, qm, si interrogatur per alia nomina interrogantia de individuuis substantie, non respondetur per aliquid determinans quiditatem ei. v. g. qm, qn interrogatur, quale est istud demonstratum, aut eiusmodi, respondemus bonum aut malum, calidum aut frigidum: & non respondemus ipsum esse hominem aut orbem, quod intendebat per deum. Et cum hoc interrogatur quid est illud individuum existens, quod dicitur substantia, non respondemus ad hoc p. aliquid extra essentiam eius, v. g. album, aut calidum, aut tricubitum, sed

Ibum, aut calidum, aut tricubitum, sed homo, aut orbis. Et intendebat per hoc, q. predicabilia, quae declarant quiditatem individui substantie demonstratae, sunt digniora hoc nomine ens, q. predicabilia aliorum accidentium, cum nunquam notificent quiditatem substantie. & ideo quod declarat quiditatem individui substantie est substantia. In hoc ergo capitulo intendit declarare, q. quiditas individui substantie est prior in esse quiditatis accidentium. Individuum enim substantie prius esse alijs indi-

viduis accidentium manifestum est per se. Et sciendum est, q. ista declaratio est logica, & plures demonstrationes in hac scientia sunt logice, s. qm propositiones eius sunt acceptae a Dialectica. Dialectica enim visitatur duobus modis. vno modo, s. q. est instrumentum: & sic visitatur in scientijs alijs. & alio modo, v. accipitur illud, quod declaratum est in illa in alijs scientijs, s. q. accipitur. & s. q. accipitur illud, quod declaratum est in aliqua scientia speculativa ad aliam scientiam, est cum ista considerat de ente simpliciter. & p. positiones dialectice sunt entis simpliciter, sicut definitiones & descriptiones, & alia dicta in eis.

Vnde dubitauerit aliquis, vtrum ipsum ambulare, & sanum esse, ac sedere, & vnumquodq. horum ens an non ens est, similiter & de quocunq. ceterorum similium. nihil enim horum est per se natura aptum, neq. possibile a substantia separari: sed magis, si quidem ambulans entium aliquid: & sedens, & sanum. haec autem magis entia apparent, qm subiectum eis determinatum est. hoc autem substantia. & singulare est, quod i tali predicatione apparet. bonum enim, aut sedens absque hoc non dicitur. patet igitur quod propter hanc illorum quoque singula sunt.

Et ideo quarens aliquis vtrum ambulatio, & sanitas, & sessio quilibet significet ens, aut non ens, & similiter in vnoquoque talium. quoniam nullum eorum est existens per se, nec potest

Dialectica visitatur duobus modis. v. accipitur illud, quod declaratum est in illa in alijs scientijs, s. q. accipitur. & s. q. accipitur illud, quod declaratum est in aliqua scientia speculativa ad aliam scientiam, est cum ista considerat de ente simpliciter. & p. positiones dialectice sunt entis simpliciter, sicut definitiones & descriptiones, & alia dicta in eis.

Individuum substantie prius est alijs individuis accidentium. Idem ista c. 4. & 47. Secundum.

A potest separari à substantia. sed, si ambulans fueris de entibus, & sedens, & sanus ista sunt digniora, ut sint entia ut videtur, quoniam subiectum eorum est aliquod terminatum. & hoc est de substantijs, q̄ sunt uniuscuiusq̄ particularium, & hac significant categoria, quae sunt tales. sedens. n. & sanus non dicuntur sine hoc. manifestum est igitur, quod hac est causa essentia cuiuslibet illorum, & illa sunt propria pter istam.

3 Cum posuit, q̄ ens in rei veritate est substantia, & in hoc conveniunt oēs Antiqui, quorū plures pp hoc, qd opinabant q̄ substantia est ens in rei veritate, dubitabant utrū accidentia sint entia, aut non, d. Et ideo querebat, &c. i. & id dignū est, ut qui opinatur hoc de substantia, dubitet in omnibus accidentibus, v. g. ambulatione, & sanitate, & sessione, utrū dicantur esse simpliciter, aut non. & hoc dignum est dubitare, cum nullū eorū existat p se, aut possit separari à substantia, & q̄ ens est illud, qd p se est. D. d. sed si ambulans, &c. i. sed, si cōcesserim q̄ hoc nomen ens significat ista, tunc substantia est dignior ut significet hoc nō ens, sc̄m q̄ apparet sensui, l. qm̄ est manifestior apud sensum. D. d. causam in hoc, & d. qm̄ subiectum, &c. i. qm̄ subiecta quiditatu substantiarum, & uniuersaliorū eorum sunt indiuidua substantiae, q̄ sunt terminata per se, qm̄ sunt terminata à locis & superficiebus: & quiditas est pars istius substantiae, quae sunt indiuidua substantiarum particularium, & secundū hæc duo d̄

predicamentum substantiae. & d. qm̄ D subiectum eorum, &c. intendebat à quiditate substantiarū uniuersaliorum earum. Et cum d̄ est aliquod terminatum, &c. intendebat indiuidua substantiae, q̄ sunt terminata, quae sunt corpora existentia per se. D. d. & hoc est de substantijs, &c. innuit p hoc quiditates. & quasi d. & ista sunt substantiae, quia sunt partes substantiarum, q̄ sunt substantiae in rei veritate, sc̄l. particularium. D. d. & hæc significant, &c. i. & ista uniuersalia, q̄ sunt substantiae, significant prædicamentū substantiae. D. d. sedens. n. & sanus, &c. i. & causa in hoc est, qm̄ accidentia, v. g. sanus & sedens, non dicuntur esse entia sine istis. & accepit hoc nomen denominatiuum pro accidente tantum. Deinde d. manifestum est igitur, &c. & cum hoc declaratū sit de substantijs, manifestum est, q̄ substantiae sunt causae essentiae accidentium. & accidentia non sunt nisi propter substantias. & hoc necessarium est, quoniam, cum declaratū est, q̄ nomen ens dicitur de decem prædicamentis, & dignius de substantijs: & est declaratum q̄, cū plura communicant in eodem nomine, & quoddam dignius quibuscūq̄ illud, quod est dignius illo nomine, est causa cæterorum: & dispositio cæterorum ad causalitatem est sicut dispositio illorum cum illo nomine. ex istis igitur propositionibus concluditur, q̄ substantia est causa cæterorum prædicamentorum.

Quare quod primo est ens, & non aliquod ens, sed simpliciter ens substantia. Multis igitur modis primū d̄r, atq̄ substantia

V ij &

Cū plura dicantur i vno noie, & quoddā est dignius quibuscūq̄, dignius ē sp̄ cū cæterorū. v. de idē. 2. met. text. c. 4. & hic infra t. c. 7. & 8. met. cō. 7. Vid̄ Auer. I Ep̄. Tr. 2.

Vide pro hoc. i. Ph. 21. 23.

Metaphysicorum

G & ratione, & cognitione, & tempore, & natura omnium primū est aliorum. n. q̄ prædicant, nullū est separabile, sed hæc sola. Ratione quoq; hoc primū. necesse est. n. in cuiusq; rōne inesse rōne substantiæ. Scire ē tūc putam⁹ vnumquodq; magis, cū quid est homo, aut ignis sciamus, q̄ quale, aut quārum, aut vbi nam & horum ipsorum tunc vnumquodq; scim⁹, cū qd ē ip̄m q̄le, aut ipsum quantum sciamus.

H *Ens igitur, quod est principale, non illud, quod est aliquod ens, sed ens, quod est simpliciter, est substantia. Et primum dicitur multis modis, sed substantia est prima omnium rerum definitione, & cognitione, & tēpore. nullum. n. aliorum prædicamentorum est separabile. & istud solum est separabile. Et est etiam prima secundum definitionem. necessarium est. n. vt de finitu substantiæ accipiat in definitione cuiuslibet rei. Et nos videmus etiam, quod scimus quodlibet magis, quando scimus ipsum quid sit. v. g. quando scimus hominē esse ignem magis, quā cū scimus ipsum esse quale, aut quārum, aut vbi. & etiam vnumquodq; istōrū non scitur, nisi quando scitur quid est, aut quale, aut quantum.*

4 Et, cū sit declaratum, q̄ quiditates accidentium posteriorant quiditatibus substantiarum, s̄m q̄ causata posteriorantur causis, manife-

stura est, q̄ ens, quod est principale & quod est prius & simpliciter, ē substantia, nō illud, qd est aliquod ens, i. non simp̄r nec principat. Et hoc intendebat, cū d. Ens igit, qd est, & c. i. ens ergo, quod principat & simpliciter est ens, est substantia, non illud, quod est aliquod ens, i. nec principaliter, nec simpliciter. & est in verbis eius ordo posterior. Et, cū narravit, q̄ substantia est prior cæteris prædicamentis. & hoc intendebat per principale, & primū d̄ multis modis, incōpit declarare quot modis pcedat substantia accidentia, & d. Et primū d̄ multis modis. i. & primū, quod est prius, d̄ multip̄r. & substantia est primum oīum s̄m definitionem, & cognitionē, & s̄m tempus.

D. dedit eam in hoc, & d. nullum. n. prædicamentum, & c. i. & substantia est prior his trib⁹ modis: qm̄ nullū accidentium est separabile, & ipsa sola est separabilis. & hoc intendebat cū d. i. de substantia. Et dixit hoc, quia declaratum est, q̄ vniuersalia accidentium sunt illa, q̄ dñr in subiecto. Et, cū dixit eam esse primā s̄m definitionem, dedit modum, & d. Et est etiam prima s̄m definitionem, & c. i. & diximus, q̄ substantia est prior definitione cuiuslibet accidentium: qm̄ necesse est vt substantia accipiat in definitione cuiuslibet accidentium. qm̄ partes definitionum sunt illa, per quā construuntur res: & quia accidentia constituuntur per substantias, necesse fuit vt accipiantur in definitionibus eorum: & in definitionibus substantiarū nō accipit aliquid extra suā naturā, cū causæ suæ accipiantur in suis definitionibus, q̄ sunt substantiæ. Et, cū narravit, q̄ substantia est prior alijs

Nullū prædicamentū ē separabile p̄: substantia. Idē. 1. ph. 14. 19

Partes omnino sunt illa p̄ q̄ constituitur res. Idē. 1. ph. c. 1. & 1. de anima com. 6

acci-

A accidentibus cognitione, dedit modum, & d. Et nos videmus, & c. i. & si gnium eius, q̄ substantia apud nos est manifestior accidentibus, s. vniuersalia substantia q̄ vniuersalia accidentium, est s. q̄ scire indiuiduum substantia per sua vniuersalia substantia est perfectius q̄ scire illud per vniuersalia accidentium. v. g. q̄, cū voluerimus scire hominem, & sciuerimus ipsum esse aliquam naturā substantialem, v. g. scire ipsum ignē per hoc prædicabile substantiale erit perfectius, q̄ scire ipsum esse quantum, aut quale, aut vbi, aut aliud præ

B dicabilium accidentium. Et intendebat, q̄ non sunt accidentia quæ sita per se, sed sū q̄ sūt dispositiones substantia demonstratæ. & primum quæsitum est substantia demonstrata. Et quia scire substantiam hanc p suas dispositiones substantiales est perfectius q̄ scire eā per suas dispositiones accidentales, necesse est vt dispositiones substantiales sint manifestiores dispositionibus accidentalibus. D. d. alium modū, ex quo declaratur, q̄ scire aliquid per quid ē, est manifestius q̄ scire ipsum p aliquid consequens, siue fuerit substantia, siue accidens, & d. & etiam vnūquodq; istorum non scitur, & c. i. & signum eius, q̄ scire indiuidua substantia per quid est, manifestius est q̄ scire ipsa per quale, aut quantum, est q̄ nos videmus quod non scim⁹ vnūquodq; suorum accidentiū, donec sciamus illud accidens qd sit, aut quale, aut quantum. Et substantia est prior tempore. quoniā, si accidens sit post corpus, in quo est, manifestum est, quod illud corpus præcedit ipsum secundum tempus: & si fuerit ex accidentibus inseparabili-

bus à re, in qua sit, tunc substantia D subiecta ad illam rem præcedet illā rem, & accidentia consequentia ipsam. v. g. qm̄ subiectum, ex quo generatur ignis, est prius forma, & calore ignis

Quod quoq; tam olim, q̄ nūc, & semp̄ quæritur, semp̄ dubitatur quidnam ipsum ens sit, hoc est quænam substantia est. hoc enim quidam vnum aiunt esse, quidam plura q̄ vnum: & quidam finita, quidam vero in finita. Quare nobis quoq; maxime, & primum, & solum, vt ita dicam, de ente hoc pacto quidnam sit speculandum est.

Que manifestissime videntur esse substantia: etiam ea sola substantia sunt, vel alia etiam, multorum opinionem. Cap. 2.

Videtur autē substantia existere manifestissime quidem in corporibus, quare alia, & plantas, & eorū partes substantias esse dicimus, a: naturalia corpora, vt ignem a: quam, & terram, ceterorū quoque singula: & quæcūq; aut horum partes, aut ex his sunt, aut partibus, aut omnib⁹, vt coelū, & eius partes, sydera, Luna, & Sol. Vtrum autem hæc solæ substantia sint, an etiam alia, an harum quidem nulla, sed aliq̄ alig, considerandū est. Vt autē quibusdam corporis terminos, vt superficiem, lineam, punctum, & vnitatem substantias esse, & magis q̄ corpus, & solidum. Itē præ

V. 2. Auct.
I. Epi. T. 2.

F

do substantia
pe accidentis
a præcedit.

Metaphysicorum

G sensibilia quidā non putant aliquid esse tale. quidam plura, & quę magis sempiterna sunt, sicuti Plato, & ipsas formas, & mathematicas duas substantias, tertiam vero sensibilem corporū substantiā. Speusippus vero ēt plures substantias, ab vno incipiens, & principia cuiusq; substantiæ, aliud numerorū, aliud magnitudinum, deinde animę. & hoc modo extendit substantias. Quidā autē formas quidē, & numeros eandem habere naturam aiunt, cætera vero sequētia, lineas, & superficies, vsq; ad cœli substantiam, & sensibilia.

H Et etiam illud, quod semper fuit quæsitum à longo tempore, & modo est quæsitum, & semper faciet errorem in quiditate entis, hoc est, quoniam substantiam quidam dixerunt ipsam esse vnam, & quidam plures: & quidam dixerunt eas esse finitas, & quidam infinitas. Et ideo nos primo considerabimus ex eo, quod est huiusmodi magis, & est primum, & vnum, & dicemus quid sit. Existimatur. n. quod esse substantiæ est manifestū in corporibus. & ideo dicimus, quod animalia, & vegetabilia sunt substantia, & corpora naturalia, verbi gratia ignis, & aqua, & terra, & aer, & oēs partes istorū: & q̄ iūt ex eis, aut ex suis partibus, aut ex suis vniuersalibus, v.g. cœlum, & partes eius, & corpora stella-

R rā, & Luna, & Sol. Perscrutemur igitur de istis, vtrum sint substantia tantum, aut sint alia substantia quā ista, aut quedam ista, aut quedam alia, aut nullum istorum, sed alia. Quidam igitur existimauerunt, quod vltima corporis, vt superficies, & linea, & p̄t̄us, & vnum, sunt magis substantia quā solidū & corpus, & etiā magis quā sensibilia. Et quidam nō opinantur, quod tale sit vno, et dicunt quidam plura entia esse, at **L** aterna, vt Plato, qui dicebat quod forma, & mathematica sunt dua substantia, & quod tertia substantia sunt corporum sensibiliū. Speusippus autem dicebat plures substantias esse, & incepit ex vno et plura principia esse. & vnaquęq; substantiarum habet primum, & quod substantia & primū numerorum est aliud, & magnitudinis aliud, & postea. iūa. & secundū hunc modum multiplicantur substantia. Et quidā dicunt, quod forma & numeri habent eandem naturam, & quod alia res sequuntur ea, sicut linea, & superficies, quousq; perueniant ad substantia cœli, & similiter sensibilia.

Cū declarauit, q̄ quiditates substantiarum sunt priores alijs entib', & causa eorum, incepit querere q̄ sunt quiditates substantiarū sensibiliū, & dixit, q̄ Antiqui semp p̄scrutati

Ati sunt de hoc, & q' quò ad sùt tē
pus nihil demōstratue fuit dictum in
hoc, & dixit: Et ē illud, quod semp.
& c. i. & cūm declaratum sit, q' sub-
stantia est prior alijs accidentibus,
q'rendum est de substantia illud, qd
semp fuit quæsitum vsq; ad hoc tē-
pus, in quo nullus dixit aliquid de-
monstratue, & est, quid est illud,
quod est quidditas huius substantiæ.
Et augmentauit hanc quæstionem.
qm, cūm fuerit scitum illud, qd est
quidditas istius substantiæ, tunc erit
scita prima causa osum entium. Et,
quia ista quæstio semper fuit desy-

Bderata ab oibus naturast, & est val-
de difficilis, incœpit notificare opio-
nes Antiquorum in ea, & dixit: qm
substantiam quidam dixerunt, & c.
i. Et istas eadē opinionēs dixit, cū
perscrutatus fuit de principijs substan-
tiæ mobilis, & substantiæ naturalis.
sed illic, s. in Physico auditur fuit per-
scrutatus alio modo ab isto. illic. n.
perscrutatus est de principijs corpo-
ris fm q' ē naturale, i. fm q' quiescit,
aut mouetur: hic autem perscruta-
tus est de eis fm q' est substantia tū.
prima. n. diuisio, secundum quā di-
uiditur ens, est fm q' est in substan-
tiam & accidens. & ista quæstio dif-
fert ab illa, quæ est in scientia Natu-
rali. qm ista quæstio inducit ad sciē-
dum primam formā osum entis, &
vltimum finem: & prima quæstio,
quam incœpit in scientia Naturali,
inducit ad sciendum primam mate-
riam, & formas naturales, & primū
motorem. Et dixit: quidā dixerūt,
& c. forte innuit Parmenidē, & Me-
lissum, dicentes vnum esse ens isti
enim dicebant, q' illud, quod est p-
ter substantiam, nihil est: & dicebāt,
q' substantia est simplex non com-

posita. Et forte innuit eos, qui con-
cedunt compositionem, & ponunt
elementum esse vnum quatuor, aut
medium inter illa. isti enim conce-
dunt multitudinem prouenientē à
compositione, & ponūt alia esse ac-
cidentia præter illud principiu vñ.
Deinde d. & quidam dixerunt plu-
ra entia vno. & innuit dicentes, q'
principia substantiæ sunt partes in-
diuisibiles, & dicentes eas esse partes
conformes, vt Anaxagoras: & dicen-
tes ea esse plura vno elemēto, vt Em-
pedocles. Et quia istorum quidam
dicebant has esse finitas, & quidam
infinitas, dixit: & quidam dixerunt
E
eas esse finitas, & c. & videtur mihi,
q' omnes isti, quos narravit, sunt
illi, qui non percipiunt de causis, ni-
si materialem tantum. D. d. Et ideo
los primo considerabimus, & c. i.
propter hanc diuersitatem acciden-
tem inter Antiquos oportet prius
nos ponere principium considera-
tionis in principio substantiæ, quā
oēs hōes concedunt esse primum,
& vnum, & dicere quid sit. & innuit
principium indiuidui substantiæ.
ideo dixit: Existimatur. n. q' ē sub-
stantiæ, & c. i. & posuimus principiu
cōsiderationis in principio indiui-
dui subz. qm oēs hōes conueniūt
in hoc, q' indiuidua corporū existi-
tū p se sunt subz, & q' in eis ē prin-
cipiu. & hoc intendebat, cūm d. exi-
stimať. n. q' ē subz, & c. i. oēs. n. opi-
nant, q' natura subz est manifesta i
corporibus demonstratis. & ista sub-
stantia, de qua dicit se perscrutatu-
rū, est illa, de qua declarabit ēē for-
mam: & dixit ipsam esse primam,
quia est causa subz demonstratæ:
& substantiæ demonstratæ nō sunt
substantiæ nisi per illā, & dixit ipsam

* Oēs isti,
quos nar-
rauit, non
pceperūt
nisi cām
materialē
vide oppo-
s. de Anax.
1. Ph. 39. &
1. d. aia. 80
& 8. Phys.
37. ga po-
nit intell.
& 1. ph. 4.
& 8. ph. 1.
Empe. po-
nit lucē &
amicitiā.
Vide con-
tra Zam.

Subz de-
monstratū
p formā.
Idē. 1. de
aia. 1. 7. 8.
& 9. & 8. S.
Meta. 1. 1.
1. Ph. 4. 1.
1. de Ana.
90.

V iiii esse

1. Ph. & 1.
cō. 6. vsq;
ad 41.

Dia cōfy-
deratōis
naturalis
a cōsyde-
ratione di-
uina. vide
pro hoc i-
tra cō. 9.

Vid. 1. ph.
8. 1. 14.

Metaphysicorum

G esse vnam, quia substantia demonstrata non est vna nisi p. hanc substantiam, & per hanc naturam, quæ dicitur forma. D. d. & ideo dicim^{us}, quod alia lia, &c. i. & quia natura ei^{us} est manifesta p. se in indiuiduis existentibus p. se, ideo oēs concedūt, quod alia demerata per se, & vegetabilia, & suæ partes, & vñ composita sunt substantiæ, & corpora naturalia simplicia, vt ignis, & aqua & terra, & aer, ex quibus sunt composita: & oēs, qd numerat in istis substantijs, aut in illis, q sunt partes contentæ, aut in illis, q sunt vñ continentia, vt cælum aut

H ex partibus istorum, vt stellæ, & Luna, & Sol, & oēs quod generat ex istis primo, & sunt consimilium partiu. D. d. Perscrutemur igit, &c. i. perscrutemur igit, vtrum ista sint substantiæ tm, & dispositiones indiuiduorū substantiarum, aut sunt hæc dispositiones substantiarū aliz ab istis, aut qdam istarum dispositionū, q dñr in responsione ad quid sint substantiæ, & qdam non sunt substantiæ, aut nulla istarum dispōnum est substantia. & hoc latet eos. quod aut indiuidua substantiæ sunt substantiæ, manifestum est, & nullus dubitat i hoc.

I & hoc intendebat, cum d. aut qdam ista, aut qdam alia. D. d. aut nullum istorū, sed alia. i. aut nulla dispositio num existentiu in indiuiduis sensibilibus sit substantia, sed substantiæ istorum sunt aliz. D. d. Quidam igit existimauerunt, &c. i. quidā igit existimauerunt, q vltima corporū, sicut superficies, & linea, & punctus, & vñ, sunt substantiæ magis q corpus, quia sunt principia. & ideo contingit, q ista sint substantiæ magis q substantiæ sensibiles demonstratæ. Et dixit hoc, quia quidā opinabant

q puncta sunt priora lineis, & lineæ supficies, & superficies corporibus, & dicebant q indiuidua istorū sunt priora indiuiduis corporis sensibilibus, & vñ eorū vñbus corporis, & ideo d. magis q solidum, & corpus, & et magis q res sensibiles. Et dixit, solidum & corpus, qm isti hñt duas opiones in corpore. quidā. n. dicūt, q tres dimensiones sunt forma substantialis corporis, & isti dicunt corpus. qui aut dicunt, q corpus sit ad coniunctionem superficierum adinuicem, dignius est dici ab eis corporeū, & fm vtrunq; sermone sequit, vt superficies, & linea, & puncta sint substantiæ magis q corpora, & priora eis: aut fm q forma est prior composito ex materia & forma fm priorē sermone: aut fm, q partes compositi sunt priores composito fm scdm sermone. D. d. Et quidam non opinantur, &c. i. & quidam non opinantur, q aliquod linearum, & superficierum, & punctorum sit substantia, aut vñ numerale. Et quidā non solummodo opinantur q magnitudines, & numeri, s. mathematica sint substantiæ, sed opinantur cum hoc, q formæ rerum sunt sicut substantiæ abstractæ: & opinabant^{ur} cū hoc tertiam substantiā, s. indiuidua substantiæ sensibiles. Et qui opinabant^{ur}, q mathematica sunt substantiæ, qdam ponebant ea esse alia à formis, & quidam ponebant numeros & formas esse eiusdem naturæ, vt post diceret. & isti sunt, qui pceperunt causā formalem propriam. & intendebāt dare substantias proprias reb^{us} ex formis vñbus, s. quia ponebant ea esse principia substantiarū sensibilibus. D. d. Speculippus aut, &c. i. Speculippus aut dixit plures substantias esse, q substantiæ sunt

Vi. i. co. l. 60.
L

Opinio po-
nentiū sub-
stantiū ma-
thematicarū
cū mathe-
maticæ
principiū.

M

Opinio po-
nentiū so-
la mathe-
matica
principia.
videt. me
t. 10.

Opinio
Speculippi

A sunt diuersæ, v. g. grana, & magni rudo, & ala, ideo principia substantiarum sunt diuersa. Principium. n. numeri, qd est vnũ, ẽ aliud a principio magnitudinis, & a principio alar: & fm hoc multiplicat sp̃s, q sũt posti, fm numerũ naturarũ diuersarũ pp suas cãs diuersas & d. vt mihi vt, & incœpit ex vno, quia videt, q numeri sunt priores in sub̃a aliis, q vnũ, qd est principiu eorum, est pri' principijs substantiarum diuersarũ. D. d. Et quidã dicunt, & c. i. & quidam hoĩes non dicebãt, q numeri & formæ sunt duæ naturæ, sed dicebant, q formæ, & numeri sunt eiũsdẽ naturæ, & q istæ sunt causæ linearum & superficiesũ, & q lineæ & superficies sunt causæ corporum coeli, & aliorum sensibilium.

De his igit quid bene, quidue non bene dicat, & q substantiæ sint: & vtrum aliquæ p̃ter sensibiles sint, necne: & hæ quõ sint: & vtrũ est aliqua separata substantia, & cur, & quõ, an nulla præter sensibiles, q̃scrutandum est, descripta primo substantia, quidnam sit.

C *Perscrutemur igitur de istis, & qui sermones fuerunt dicti bene, & qui econtrario, & quæ substantia est: et vtrũ sint hic aliquæ substantia aliæ a sensibilibus, aut non: & istæ quõ sint: & vtrum aliqua substantia sit separabilis, & quare, & quomodo, aut nulla est præter sensibiles.*

Cũ compleuit numerare optones Antiquorum de substantijs, incœpit numerare qõnes, consideras

hic de substantia, & d Perscrutemur, D & c. i. p̃scrutemur igit de istis oĩbus optionibus, & declaremus q earum fuerint dictæ bene, & q non fuerint dictæ bene, cũ non oĩs fuerint dictæ bene. D. d. & q substantia est, & c. & debemus perscrutari de quiditate substantiarũ, q manifeste sunt substantiæ. s. indiuidua existenna p̃ se. D. d. & vtrũ sint hicaliquæ substantiæ, & c. i. & vtrum sint hic aliq substantiæ separabiles, aliæ a substantijs sensibilibus, q sunt causæ substantiarum sensibilium, vt dicunt dicentes formas mathematicas esse: aut nihil est tale, vt si sint quõ sunt substantiæ istarũ substantiarum sensibilũ. D. d. & vtrum aliqua substantia sit separabilis, & c. i. & vtrũ oportet p̃scrutari, vtrum sit hic aliqua substantia separabilis a sensibilibus. & si est, quare est & quõ, aut nulla substantia est hic præter substantias sensibiles.

SUMMA SECVNDA.

De ipsa Substantia.

Substantia quot modis dicatur: & quæ proprie substantia sit. Cap. 1.

Iciũ autem substantia, si non pluribus, saltẽ quatuor modis maxime. etenim quod quid erat esse, & vtrũ, & genus substantia cuiusq̃ esse vtrũ: & q̃rtum subiectũ. subiectũ autẽ est, de quo cetera dñr: illud vero nõ amplius de alio. Quare primo de eo determinandũ est. maxime nanq̃ substantia subiectum primum esse vtrũ. Tale vero quodam modo quidẽ materia dñr, quodam modo vero forma, rerũ

Metaphysicorum

G tium vero, quod ex his est. Di-
co autem materiam quidem. ut
as: formam aut figuram idem:
quod vero ex his est, tota statuā.
Vnde, si forma p[ri]or materia ē,
& magis ens, illud quoq[ue], quod
ex ambobus est, prius erit ob eā
dem rationem. Nunc itaq[ue] quid
nam substantia sit, quasi figura
dictum est, quod non de subie-
cto, sed de quo cetera.

H Et oportet ante distinguere sub-
stantiam. quoniam substantia, et si
dicitur multus modus, tamen qua-
tuor existimatur enim, quod est ef-
fentia, & vniuersalis etiam, &
genus existimatur esse substantia
cuiuslibet, & quartum istorum
est primum subiectum. & subie-
ctum est illud, de quo dicitur aliud,
ipsum autem non dicitur de alio.
Et ideo primo perscrutemur de
hac substantia. primum enim sub-
iectum existimatur esse substan-
tia magis quam aliud. Et dicitur
tale quoquo modo materia, & alio
modo forma, & tertio modo illud,
quod est ex eis. Et dico materiam,
ut cuprum: & formam, ut figurā
statuā: & quod est ex eis, statuā.
si igitur forma fuerit ante mate-
riam, & magis ens, erit etiam an-
te illud, quod est ex utroq[ue] eadem
ratione. Distinctum est igitur mo-
do quid sit substantia, & quod est
non illud, quod est de subiecto, sed
illud, de quo est aliud.

Id est, & oportet prius distingue-
re finem quorū modos dī substantiā, & 7
considerare quis istorum est causa
substantiæ quælibet. D. d. qm̄ sub-
stantia et si dī, & c. i. substantia enim
& si dī multis modis, tñ concludun-
tur in quatuor modis famosis. Hoc
nomen enim substantia dī de qui-
ditate rei, & dicitur de vniuersali p[ro]-
dicabili de aliquo secundum quid,
& similiter existimatur, q[ui] genus p[ro]-
pinquum prædicabile de aliquo sit
substantia. Et forte dixit hoc, quia
Antiqui diuersabantur in hoc. & q[ui]
dam dicebant, q[ui] vñ commune est
dignius hoc nomine substantia q[ui] l
vniuersale propinquum. & ista est
sententia Platonis. Deinde d. & quar-
tum istorum est subiectum. i. indi-
uiduum substantiæ. Et ideo induxit
suam definitionem, qua definiuit
ipsam in libro Categoriarum. & d.
& subiectum est illud & c. i. & illud,
de quo prædicantur alia, sed de ni-
hilo prædicatur. Deinde d. Et ideo
primo perscrutemur de hac substan-
tia. i. & ideo primum perscrutandū
est de causa istius substantiæ, quæ
est subiectum. qm̄ subiectū aliarū
rerum cōceditur esse substantia ma-
gis q[ui] aliud. D. d. Et dicitur tale quo-
quo modo, & c. i. & substantia dī de
materia quoquo modo, & de forma
etiam alio modo, & de composito
ex eistertio modo. & d. quoquo mo-
do materiam & alio modo formā:
quia materia est substantia, fin q[ui] sub-
stat formæ: & forma est substantia,
fin q[ui] constituit & cōpositum ex eis
est substantia, secundum q[ui] compo-
situm est ex eis Deinde dedit exem-
plū, & d. Et dico materiā, & c. i. & in-
telligo p[er] materiā, cuprū subiectum
statuæ: & p[er] formā, figuram statuæ:
&

Subiectū
aliarū re-
rū cōcedi-
tur esse sub-
stantia ma-
gis q[ui] aliud
M
id est, p[er] h.
& c. 9. idem
hic est ex-
emplum.

A & per compositum, statim. Deinde dicit: si igitur forma fuerit ante materiam, &c. i. si igitur forma fuerit prior in eo q̄ materia, & magis ens, pp hoc q̄ materia est in potentia, & forma est in actu, erit etiam necessitas prior composito ex ambobus. compositum enim ex ambobus nō est in actu, nisi propter formam. & hoc intendebat cum dixit, eadem ratione. i. q̄ modus, fm quem forma est prior materia, est idem cum eo, secundum quē est prior composito. Et intendebat q̄, cū forma sit prior composito ex materia & forma, & compositum est substantia, sequitur q̄ forma sit magis substantia quam compositum. Deinde dicit: Distinguum est igitur modo, &c. id est iam igitur descripsi materiam substantiam primam, de qua loquimur, ita q̄ est illud, quod nō pradicatur de aliquo, & de quo pradicantur omnia alia.

Oportet autem non ita solū. non enim sufficiens est. & hoc nanq̄ ipsum non est manifestū. Et item materia substantia est. nā, si hęc non est substantia, quę alia ē, fugit nos. Dēptis etenim ceteris, nihil aliud remanere vī. cetera nanq̄ passionēs corporū & effectiōes, & potentię sunt. longitudo vero, latitudo, & profunditas quantitates quędam, sed non substantię sunt. quantitas etenim nō est substantia, sed magis cui hęc ipsa pmo infunt, illud ē substantia. enimvero ablatā lōgitudine, latitudine, & profunditate, nihil videm⁹ reliquū, nisi siquid est, quod ab eis deteminetur, vt ita consyderantib⁹,

materiā solam necesse sit apparere substantiam. Dico autē materiam, quā per seipsam, neque quid, neq̄ quantū, nec aliquid aliud quippiā dicit, quibus ens determinatur. est enim quid, de quo singula horū pradicantur: cui esse, ac cuiq̄ pradicatiōnū diuersum est. cetera nāq̄ de substantia pradicant, hęc vero de materia. Quare quod vltimū est p se, neq̄ quid, neq̄ quantum, nec aliquid aliud est, neq̄ ē negationes. etenim hęc quoq̄ fm accedens erūt. Ex his itaq̄ speculantibus, accidit substantiā esse materiam. At impossibile est. etenim se parabile, & quod quid vident maxime inesse substantię: pp quod forma, & qd̄ ex ambobus suba vī esse magis, q̄ materia.

Et oportet vt distinctio non sit tali modo tantū. non enim sufficit. quoniam hoc non est manifestum. Et etiam materia est substantia. quoniam, si non fuerit substantia, substantia non erit aliud. & si nō, substantia erit ignorata a nobis. Quoniam, cum alia fuerint abstracta, nihil videmus permanere. & alia passiva corporū, & actiones, & virtutes. & etiā longitudo, & latitudo, & profundū sunt quantitates, & nō substantia. quantitas enim est substantia, sed illud cuius sunt ista primo, modo est substantia. sed, cū longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abstracta, nihil

ide idē
Met. c. 7
1. Phyl.
4. & 1.
Anima
om. 7.

ide con-
ad. 2um.

Metaphysicorum

G nihil videtur permanere præter illud, si fuerit aliquid, quod est per suam definitionem. necessarium est igitur ut solam materiam videas esse substantiam illi, qui perscrutatur hac perscrutatione. Et dico materiam illud, quod per se non dicitur quale, nec quantum, nec aliquod eorum, per quæ terminatur ens. est enim aliud, de quo dicitur unumquodque istorum, & essentia illius est alia ab essentia cuiuslibet prædicamenti.

H bilis. alia enim dicuntur de substantia, & hæc de materia. vltimum igitur subiectum, quod est per se, non est illud, quod dicitur quale, aut quantum, aut aliud omnino, neque negatio. ista enim sunt accidentia. Ex istis igitur accedit ut substantia sit materia. Sed hoc est impossibile. existimatur enim, quod separabilia, & quæ significant essentiam secundum rationem istius rei, sine substantia magis. & ideo existimatur, quod forma, & illud, quod est ex utroque, sine substantia, magis quam materia.

8 Dicit: Et oportet ut non simus contenti hac distinctione tantum, sine perscrutatione, & diuisione, scilicet substantiæ in materiam & formam. quoniam non sufficit, nec est manifestum per se, scilicet formam esse substantiam. Et dicitur hoc, quia materia est manifestior in substantialitate, quam forma in primo aspectu. & ideo induxit post sermones, ex quibus apparet, quod sola materia est substantia, & quod

est causa in hoc demonstratum est et substantiam. & dixit: Et etiam materia est substantia, &c. i. materia autem ut esse substantia magis quam alia. Potest enim aliquis dicere, quod si substantia non ponitur materia, nihil etiam hic, quod dicatur substantia, & tunc substantia erit non ens. & hoc intentione debet, cum dixit: & si non, substantia erit ignorata. Et forte innuit per hoc, quod dixit. Et oportet ut distinctio, &c. id est, ad descriptionem substantiæ famosam, quæ est, quoniam substantia est illud, de quo prædicantur alia, & ipsum de nihilo. & tunc dixit hoc, quia ex hac descriptione sequitur, quod materia sit magis substantia quam forma. Et ideo incepit inducere post rationes, ex quibus sequitur, quod materia sola est causa substantiæ demonstrare, & dixit: Et est materia, &c. D. d. Quoniam, cum alia fuerint abstracta, &c. i. & ratio cinatio super hoc, quod materia est causa individui substantiæ sensibilis tantum, est, quod, cum abstraxerimus in intellectu ea, quæ sunt præter materiam ex rebus abstractis in individuo demonstrato, nihil remanebit nisi materia, scilicet quoniam materia non auferretur per ablationem illorum, & auferuntur illa per ablationem materiæ. D. d. & alia passiva, &c. i. & virtutes passivæ, & actiue, & actiones provenientes ab eis videtur, quod cum auferuntur, remanet materia. & d. hoc ad declarandum, quod formæ conveniunt in hoc cum accidentibus: & ex hoc existimaverunt plures formas esse accidentia. D. d. & et longitudo, & latitudo, & profunditas, &c. i. & etiam longitudo, & latitudo, & profunditas, quæ existimantur esse substantiæ corporis, videntur esse quantum, & non substantia: quoniam quantum non est substantia.

Et

Prima ratio ad probandum materiam esse magis substantiam.

Secunda ratio quod materia sit magis substantia.

A Et intendebat q, cum concesserimus corpa esse substantias, & q longitudo & latitudo & profundu, per quæ definimus corpus, sit quædam, & non substantia, nō remanebit in corpore aliud, quod dicat substantia, nisi mā, qm, cum non fuerit substantia p tres dimensiones, quæ existimant esse substantia magis q alia: qm, cum auferuntur à corpore, auferunt alia rehdia: sequitur, q substantia sit necessario p materiā. necesse est enim vt individui substantia sit substantia p aliquid existens in eo, quod sit substantia, si nō fuerit p oēs partes eius. **D.d.** sed illud, cuius sunt ista, &c.i. & cum ista, quæ sunt existentia in mā, non fuerint substantia, necesse erit vtilia, in quibus existunt ista primitus & sine medio, sint substantia. & hæc est mā.

D.d. sed cum longitudo, & latitudo, &c.i. & cum longitudo, & latitudo, & profundum fuerint abstracta à corporibus, quæ accipiuntur in de finitionibus eorū, nihil remanebit ex corpore, nisi illud, quod definit à longitudine & latitudine & profundum. & hæc est mā. & ista est alia ratiocinatio à prædicta. Et cum dedit

C ratiocinationes, ex quibus sequit, q mā est substantia, i. dicentem materiam esse substantiam, pp hoc quod ablati alijs nō auferunt, & ipsa ablata auferunt alia, & ratiocinationem dicentē, q corpus est substantia, & nihil aliud est q tres dimensiones in mā, & dimensiones non sunt substantia rerū, remanet q corpus sit substantia p materiam, & illud, per quod substantia sit substantia, est substantia. Et, cum induxit has duas ratiocinationes, sicut diximus, dixit: necessarium est igitur, &c.i. & cum

ita sit, necesse est vt illi, qui perscrutantur hac perscrutatione, & concedunt has ppōnes, opinentur q sola mā est substantia individui substantia demonstrat. Deinde inceptit declarare qualis mā est ista, & dixit: Et dico materiam, &c.i. & intelligo per materiā illud, quod est existens p se, quod est nec quale, nec quantū, nec aliquid aliorū prædicamentorum: qm est in potentia oia ista, i. decem prædicamenta, vt declaratiū est in Phisicis. **D.d.** est. n. aliud, &c. **l. Ph. 69.** idest declaratum est enim subiectū esse omnibus prædicamentis deest: & q suum esse est aliud ab esse cuiuslibet eorū. prædicamenta enim accidentium dicunt de prædicamento substantia: & prædicamentū substantia dicitur de hoc, quod est mā.

D.d. vltimū igitur, &c. i. subiectū igitur vltimum, quod est subiectū per se, & primo, nō est illud, in quo dicitur quale, nec aliud prædicamentorum deest, nec priuatio istorum entium: qm hoc est ei per accidens. & intendit, subiectum igit vltimum, quod p substantiam suā est aliud ab vnoquoq; prædicamentorū, & à suis priuationibus, cum omnia ista sint ei p accidens. Et dixit hoc: qm, si aliqua forma, aut aliqua priuatio est essentialiter in mā, nō reciperet oēs formas. Et, cum induxit ratiocinationes ex quibus sequit, q mā est magis substantia, d. Sed hoc est impossibile, &c.i. sed impossibile est vt materia sola sit substantia, cum opinat q intentiones separabiles in intellectu, i. quæ non intelliguntur in respectu aliorum, sicut est in mā, sed quæ intelliguntur p se, sunt magis substantia. & ideo existimat, q forma sit et substantia, cum sit quidditas, quæ significat

Si aliqua forma vel priuatio est essentialiter in materia, non reciperet oēs formas. **l. d. l. Ph. 69. & 70. &c. i. ca. de substantia or. bis.** Ratio ad oppositū. **F**

Metaphysicorum

6 ficat definitio, & congregatū ē ex forma & materia est substantia, & q̄ hęc duo magis sunt substantia q̄ materia. Et isti sermones, quos induxit hic, sunt logici famosi. & ideo induxit eos ad destruendum, & ad confirmandum formam esse substantiam. deinde perscrutabitur de hoc perscrutatione demonstratiua.

Documen-
tū Vidē in-
tra 19. &
4. Ph. 3. &
1. Ph. 12. &
3. Ph. 36. &
1. cor. 15. 85.

At illa substantia, q̄ ex ambob⁹, dico autē quę ex materia & forma est, omittenda est. posterior enim, et manifesta est. manifesta vero quodam mō etiā ipsa ma-

Hateria. At de tertia considerandum est. hęc. n. maxime dubitabilis. Conceditur autē quā-
dā esse substantias sensibiliū. quare in his primum querendum est.

Dimittamus igitur nunc loquē de substantia, quā ē ex ambob⁹, s. ex materia, et exemplari, quia est vltima substantia, & manifesta est etiam, & materia quoquo modo. Et perscrutemur igitur de tertia. est. n. in ea maximus error.

1 *Et concessum est aliquas substantias esse sensibiles. queramus ergo de istis.*

9 Id est, Dimittamus igit perscrutationē de substantia composita ex materia & forma, quia ē posterior duabus substantijs, ex quibus componitur: & perscrutari hoc non est nisi de causis, non de causariis. & est etiam manifestū per se ipsam esse substantiam. Deinde dicit: & materia quoquo modo. i. concessum est ab omnibus materiam esse substantiam. & d. quoquo modo, quia An-

tiqui diuersantur in materia. Qui-
dam n. dicūt partes indiuisibiles esse: & quidam corpora consimiliū partium, & alia numerata in Naturalibus. Et quia omnes Antiqui concedunt materiam esse, sed differūt in ea, dixit, quoquo modo, notando q̄ conueniunt in ea fm genus estum, & non simpliciter. fortasse dixit, quoquo modo, quia est substantia diminuta, quia est in potentia, D. d. Et perscrutemur igitur de tertia, id est forma. D. d. Et concessum est, & c. & quia manifestum est per se. q̄ indiuidua substantia sunt substantię, oportet vt primo queramus de substantia, quę est prima substantia istarū substantiarū, & causa earum, id est sine medio. Et sciendū est, q̄ ista perscrutatio differt ab ea, quę est in primo Physicorum. qm̄ illic, quia est perscrutatio naturalis, non perscrutatur nisi ad declarandum primā materiam esse, secundum quod est materia, non secundum q̄ est substantia, & ad declarandum formas naturales esse tantum, nō primam formam omnium sensibilibus rerum, nec formam secundum q̄ est substantia. & ideo consideratio de formis naturalibus, secundum q̄ sunt naturales, non inducit ad primam formam. Consideratio enim de forma, inducēs ad primam formam, est consideratio de ea secundum quod est substantia, & scientia Naturalis non considerat de rebus secundum q̄ sunt substantię. De prima autem materia considerat vtrique scientia. sed Naturalis considerat de illa, secundum quod est principium transmutationis. Philosophus autem considerat de illa, secundum quod est substantia

Documen-
tū, siue di-
gressio q̄
ostendit di-
uersitas
considera-
tionis: Natu-
ralis, & di-
uine sci-
entię. Vidē
consiste. 1.
Phy. 4. &
21. & 1. Me-
ta. c. 15. 18.
M
& 4. Met.
cō. 1. & 6.
Met. c. 1.
& 12. Met.
1. 3. & 6.
Idē hic fa-
pra c. 5. &
infra c. 19.
Vide Philo-
sophū i.
11. Met. ca.
3. Essentia
rerū igno-
rē cognos-
cuntur ex
ambob⁹
earū pro-

A Substantia in potentia. Et, quia Aristoteles considerauit de illa in Naturalibus, ideo contentus fuit illa consideratione, & non iterauit considerationem in hac scientia: cum illa ex qua peruenitur ad cognitionem essentiae rerum ignoratur, sint actiones earum propriae: & actio materialis est transmutatio. Formae vero, quia sunt plures, & non habent eandem actionem communem, ideo non potuit declarare de suis actionibus in scientia Naturali primam formam. Sed illud, quod fuit illis declaratum, est ex hoc, quod actiones formarum perueniunt ad actionem primae formae, quae non est in materia, & est primus motor: & non fuit declaratum de actione istius formae, verum est substantia aut non. Et in hac scientia quaerit de principio primae substantiae. & ideo posuit principium perquisitionis ex hoc de principijs substantiarum sensibilium. Et, cum fuerit ei hoc declaratum, quod principia substantiarum sensibilium, scilicet formae, sunt substantiae, & est declaratum in scientia Naturali hoc esse corpus sensibile, quod est causa in alijs substantijs sensibilibus, & prius eis, declarabitur, quod forma istius corporis est principium vltimae substantiae, quae est prior alijs substantijs, & quod ipsum est illud, quod dat alijs substantias, & formas substantiales generabiles & corruptibiles.

De ipso quo dicitur agendum esse: Et quod ipsum sit. Cap. 2.

Cum autem in principio diuiserimus quot modis substantiam determinamus, ac horum vnum quiddam esse videatur, quod quid erat esse, de eo considerandum est. prodest etenim transcendere ad notius. Ita namque disciplina sit oibus, per minus nota naturae ad magis nota. et hoc opus est, ut in actionibus ex eis, quae sunt bona facere, quae simpliciter bona sunt, sint, cuius bona ita ex sibi notioribus, quae naturae nota sunt sibi facere nota. Quae autem singulis nota, & prima, saepenumero parum nota sunt, & parum, aut nihil entis participant. attamen ex eis, quae parum nota, sibi tamen nota sunt, conandum est cognoscere, quae simpliciter nota sunt, per haec ipsa, ut dictum est, transcendētibz.

Et, cum prius distinxerimus secundum quot modos definitur substantia, inuenimus substantiam, & existimatur, quod vna illarum est illud, quod significat essentiam rei, consideremus in eo. ex principijs enim operationum transfertur ad illa, quae sunt manifestiora. Et similiter est doctrina in vnaquaque rerum, quae sunt minoris cognitionis ab illa, quae sunt maioris cognitionis. & similiter est in operatione etiam. operationes enim sunt nisi ad agendum

Viſ Auer.
I Epit. Tra
Secu. 2.

Metaphysicorum

G dum ex illo, quod est aliquid bonū,
 & bonū singulis rebus ad aliquid,
 quod est bonum vniuersale, &
 bonum cuiuslibet. Et similiter ex
 eis, quæ sunt cognita singulis re-
 bus, ad vniuersalia, quæ sunt co-
 gnita per naturam, & erunt co-
 gnita cuiuslibet. Et illa, quæ sunt
 cognita cuiuslibet, in maiori parte,
 sunt pauca cognitionis, aut parua,
 aut nihil est in eis de cognitione en-
 tis. sed tamen necesse est ut scia-
 mus ex istis, quæ sunt mala cog-
 nitionis, sed habent cognitionem par-
 ticularem, illa quæ cognoscuntur
 modo vniuersali, transferendo, ut
 dictum est, de istis eisdem.

10 Id est. Et, cū distinxerimus prius
 fm quor modos dicitur substantia,
 & dixerimus, qd vna illarū est illud,
 qd inducitur in rñsione ad quid est
 hoc indiuiduum demonstratū, con-
 syderemus de hac substantia, quam
 significat definitio quid sit. D. dicit
 causam, p p quam incoepit perferu-
 tari de hac substantia, quæ est princi-
 pium istarū substantiarū sensibilium,
 & dixit: consyderemus in eo, &c. i.
 qm ita est de cognitione speculati-
 ua in istis rebus, sicut de opatiua. qd
 quæadmodū artificia, qd primo facta
 sunt, trāsferuntur ab eis ad artifi-
 ciata, qd sunt manifestiora apud arti-
 ficium, cum illa sint manifestiora
 apud nos, ita est de cognitione spe-
 culatiua. Et hoc intendebat cū di-
 xit: & similiter est de doctrina & si-
 militer est processū doctrinæ in ob-
 iectis scientijs, pterquā in Mathema-
 ticis, qd in eis procedit ex eis, qd sunt

maioris cognitionis apud nos, & mi-
 noris cognitionis apud naturā, ad il-
 la, qd sunt maioris cognitionis apud
 naturā. & ab hoc incoepit librū suū
 in Phisicis. D. d. & sūt est in opati-
 one, &c. i. & substantia in operatio-
 nibus humanis, scilicet artificijs actiuis, ut
 in arte regiminis ciuitatum, & in ar-
 te medicandi. ista. n. non inueniunt
 bonum vlt, nisi ex rebus, quæ sunt
 bonæ vnicuique hominū, cū istæ sunt
 manifestiores apud nos. D. d. Et si-
 militer ex eis, quæ sunt cognita, &c.
 i. & similiter transferunt de cog-
 nitione singularium rerum, quæ sunt
 manifestiores apud nos, ad vniuer-
 salia, qd sunt manifestiora apud na-
 turam. D. d. & erunt cognita cuius-
 libet. i. & in postremo erunt vltima co-
 gnita cuiuslibet, qd particularia sunt
 cognita cuiuslibet. D. d. Et illa, qd sunt
 cognita cuiuslibet &c. i. & illa, qd sunt
 cognita cuiuslibet sunt pauca & par-
 uæ cognitionis in respectu eorū, qd
 sunt cognita apud naturā. D. d. aut ni-
 hil est in eis de cognitione entis. i.
 & in eis, quæ sunt prima cognita à no-
 bis, aut nihil est de cognitione entis,
 aut modici, scilicet ex eis peruenit ad co-
 gnitionē perfecti entis. D. d. sed ta-
 men necesse est, &c. i. sed tamen, cū
 impossibile sit aliud ab hoc, necesse
 scire ex eis, quæ sunt male cog-
 nitionis, quia habent cognitionē par-
 ticularem ad illa, quæ cognoscun-
 tur per cognitionē vltimā, transferēdo
 de cognitione naturaliter istarū
 substantiarum sensibilium ad sub-
 stantiam simplicem, quæ cognosci-
 tur modo vniuersali, scilicet qd con-
 tinet omnes substantias.

At primo quædam de eo lo-
 gice dicamus, qd illud est, quod
 quid

1. ph. 1. c. 1.

Singularia
 sunt obo-
 ra apud nos
 qd maps
 vltima. Vide
 L
 oppositū.
 1. Ph. 4. &
 5. & 1. c. 1.
 Vide cō.
 Zum.

M

- A** quid erat esse vnumquodq, qd secundum se dicitur. Etenim tibi esse non est musico esse. non enim secundum teipsum musicus es. quod ergo fm teipsum. Nec tamē hoc totum. nec enim illud, quod ita fm se est, vt supficies alba. quoniam superficies ei se non est albo esse. Quare: quoniam hæc inest. In qua ergo rōne ipsum dicente non inerit ipsum, hæc ratio ipsius quid erat
- B** esse cuiq, quare, si superficies albæ esse est superficies leui esse, albo & leui eē vnum & idē est.

Et iam diximus prius hoc in quibusdam nostris sermonibus sermone logico, quid est illud, quod significatur per essentiam rei, et est illud, quod dicitur per se. Aliquid enim esse in loco non est ipsum esse musicum. musicus enim ē vbi nō sunt idē per se. Nec etiam hoc est vniuersale. nec illud, quod est per se, est secundum hunc modum, vt album superficies. essentia enim superficies non est essentia albedinis. Et etiam non est illud, quod est ex ambobus, id est superficies alba. et hoc propter additionem, quæ est in sua definitione. Definitio igitur, in qua dicens non habet quid, est definitio, quæ est rei per suam essentiam in quolibet. quoniam, si essentia superficies alba est essentia superficies leui, tunc albedo, & leui eas sunt idem.

Quia sicut diximus perferatur hic in maiori parte de propositionibus dialecticis, quarū vna est, q sub stantia rei est illud, quod dī in respō sione ad quid est, & hoc est indiuiduum substantiæ, ideo dixit: Et iā diximus, &c. i. & iam descripsimus hanc substantiam alibi Dialectica descriptione, qd est illud, qd significat sermo, qui dat essentia rei, q est definitio. D. d. & est illud, quod dicitur p se. i. quod prædicat essentia fr. & innuit primum modum prædicabilium essentialium, scilicet definitionē. declaratum est. n. q ista prædicabilia sunt tria, genus, & differentia, & definitio, quæ componitur ex eis: quæ definitio est idem cum substantia rei. & vtr prædicabilia substantia sunt illa, quæ adunantur cum subiecto, & adunant adinuicem, & accidentalia e conuerso. Et cū declarauit, q ista substantia est illud, quod significant definitiones, & partes definitionum, & q prædicabilia, ex quib⁹ componuntur definitiones, sunt illa, quæ adunantur cum definito, & adunantur adinuicem, incepit declarare, quare sermones, qui demonstrant aliquid extrinsecum, & non inducunt ad interrogationē de qui ditate, q nec sunt definitiones, nec partes definitionum. D. d. Aliquid enim esse in loco, &c. i. & necesse ē, vt illa, quæ demonstrantur per aliquid extrinsecum, i. per aliquid accidens, non sint definitiones. qm, si essent, contingeret vt accidentia prædicabilia de aliquo, essent eiusdē naturæ. idem enim videtur disponi p plura accidentia. sed illud, quod congregatur ex eis, non est vnum nisi per accidēs: & definitio declarat substantia rei: & illud, quod congregat

D
11
Com. 1. in
hoc 7.

Prædicabilia essentialia.
E
liter sunt tria. Idē. i. Pos. ca. de per se.

Metaphysicorum

G ex eis, ē vnū essentialis. Si igit diuer-
sa accidentia existentia in aliquo de-
clarant substantiā illius, erunt eius-
dem rei, & naturæ. Et hoc intende-
bat cum dixit: Aliquid. n. esse in lo-
co, &c. i. & si aliquis interrogauit qd
est hoc demonstratū, & respondetur qd
qd est hoc in loco pro definitione &
ali^o rñderit, qd ē music^o p definitionē
ē, tunc est possibile vt natura musi-
ci, & vbi esset idem: quod non est. &
vtr ex hac positione nouem prædi-
camenta essent eiusdem naturæ, i.
naturæ substantiæ: qñ fm hoc erūt
differentiæ substantiales. & ideo di-
xit: Aliquid. n. esse in loco, &c. D. d.

H Nec etiam hoc est vtr, &c. i. nec ista
prædicabilia, qñ prædicatur de sub-
stantia, sunt prædicabilia vniuersa-
lia, qd describunt in analyticis Poste-
rioribus. aut intendit, qd nō sunt vni-
uersalia substantia, vt dictum est
in libro Prædicamentorum. qd ser-
mones cōpositi ex accidentibus cō-
positione ligata quidam sunt coniu-
cti per accidens, & quidam per se, s.
per secundum modum essentialiū
prædicabilem, qd enumerata sunt i
Posterioribus, s. in quibus subiectū
accipitur in substantia prædicati.

Et cum declarauit, qd illud, quod si-
gnificat illa, qd sunt per accidens, nō
est substantia, incepit declarare, qd
neq; ē sermo cōpositus ex acci-
dentibus essentialibus signant hoc,
quod est quidditas substantiarum sen-
sibilem, & dixit: nec illud, quod est
per se, &c. i. nec illud, qd significat de-
finitio substantiæ, & est illud, qd exi-
stet per se, est sicut illud, quod signi-
ficant hæc verba, superficies alba.

Deinde d. essentia enim superficies,
&c. i. albedo enim non est quidditas
superficies, quando dicim^o, qd super-

ficies est alba, sicut rationalitas est
quidditas animalis: quoniam dicim^o
animal rationale. Deinde d. Et etiā
non est illud, quod est ex ambobus,
&c. i. nec illud, quod demonstrat iste
sermo, est aliquid cōpositū vnū
ex ambobus, sicut illud, quod signi-
ficat animal rationale, s. homo. D.
d. & hoc propter additionem, quæ
est in sua definitione. i. quoniam cō-
positum ex duobus definitur cō-
posite ex duabus definitionibus il-
lorum duorum. & ideo sequitur, vt
definitio albi sit cōposita ex defi-
nitione albedinis, & definitione sub-
iecti albedinis. Et, quia in definitio-
ne albedinis accipitur definitio sub-
iecti, contingit qd in definitione al-
bi accipiat definitio subiecti bis.
ista igitur est additio, quæ accipitur
in definitione albi. & hoc non acci-
dit in cōpositis ex substantijs. ver-
bi gratia quoniam definitio homi-
nis componitur ex animalitate & ra-
tionalitate, & non accidit ex hoc ite-
ratio, quæ accidit in cōposito ex
substantia & accidente. Dinde dicit:
Definitio igitur, &c. i. definitio per-
fecta est sermo, qui cum cōpletur,
non remanebit in eo aliquod ens in
actu, de quo interrogat per quid, M
cum i eo sit data quidditas, quod est
esse illius rei, & non est in eo ens ad
ditum suo enti. & ista est differenti-
a inter definitiones substantiarum, &
definitiones accidentium. Et quasi
dicat, sermo igitur, in quo non inue-
nitur ens, de quo interrogatur per
quid, est definitio perfecta, quæ dat
causam rei, quæ est quidditas in vna-
quaq; rerum. D. d. post: quia, si essen-
tia superficiei alba, &c. i. & si aliquis
posuit qd quidditas superficiei est al-
bedo, aut quidditas albedinis est su-
ficies

Cōpositum
ex duobus
definitur cō-
posite ex
duabus de-
finitionibus
illorum
duorum

L

Sermones
cōpositi
ex acci-
dentibus cō-
positione
ligata, qd
da sunt p
se, & qd
per acci-
dens.
Idē. 4. me.

l.c. 14.

A species, disposita per plures dispo-
niones diuersas, continget, vt oēs aliz dispo-
sitiones sint eēdem, & q̄ congrega-
tum ex eis sit idem. & sic albedo, le-
nitas, & aliz dispositiones, quib⁹ dis-
ponitur superficies, essent eēdem.
& econtrario in prædicabilibus sub-
stantialibus rationalibus. n. est diffe-
rentia substantialis, existens in qui-
ditate animalis rationalis.

*Quomodo substantiarum, accidentium,
ac copulatorum sit ipsum quod est,
& definitio. Cap. 3.*

Cum autem secundum ce-
tera quoq; prædicamen-
ta composita sint (est ete-
nim aliquod subiectū cuiq; vt
qualitati, & quantitati, & quan-
do, & vbi, & motui) perscrutan-
dum est utrū est ratio ipsius qd
erat esse cuiq; horū: & utrū in-
est etiā his ipsum quid erat. vt
homini albo quid erat albo ho-
mini: sit autē nomen eius vestis:
quid est vesti esse. At vero, nec
hoc eorum est, quæ s̄m se dicun-
tur. An hoc, non secundū se, du-
pliciter dī. & huius est hoc qui-
dē ex additione, istud vero non.
C Hoc enim dicitur, eō q̄ ipsum,
quod definitur, alteri adīcitur.
vt puta, si albo esse definiens di-
cit albi hominis rationem. Istud
vero, eō q̄ aliud ipsi. vt si vestis
album hominem significat, ille ve-
ro definiat vestem vt albū. qd
autem est albus homo, est albū
quidem, non tñ quid erat esse al-
bo homini, sed vesti esse. Vtrum
est quod quid erat esse aliquod,
aut simp̄r? An non. ip̄m. n. qd
qd erat esse est ipsum qd erat ef-

se. cum vero aliud de alio dicat, **D**
nō est ip̄m qd qd. vt hō alb⁹ nō
est qd quid: si ipsum quidē qd
quid substantiis solis inest.

*Et, cum sint cōposita ex alijs præ-
dicamentis, et aliquid est subiectū
cuiuslibet, v.g. quantitati, & quali-
tati, & quido, & vbi, & motui.
perscrutemur igitur, utrū sit defi-
nitio cuiuslibet istorū. erit igitur
istis ē illud, quod significat essen-
tiā rei, v.g. hō albus. sit igitur ista,
quod habeas hoc nomen vestis. si
igitur dicatur quid est dicitur ve-
stis. Sed non est ex eo, quod est per
se, nec hoc ē aliquid ex eo, quod est
per se, sed nō simplici. Et quoddā
ex additione, & quoddā nō. Quod-
dam. n. definitur per definitionem
alterius. sicut qui definit essentiā
albedinis, & dicit definitionē hoīs
albi. Et quoddam per aliam defi-
nitionem. vt vestis, si significat ho-
minem album, & ipse definit
vestem tanquam album. homo. n. **E**
albus est album, sed definitio eius
non est definitio albi. & quia est
vestis, habet definitionem, quæ si-
gnificat essentiā eius quod est. et
definitio rei est illud, quod signifi-
cat quid est essentiā rei. & cū fue-
rit dictum aliud de alio. non est il-
lud, quod est istud. Verbi gratia
homo albus, quod non est istud.
hoc enim non est nisi substantia-
rum tantum.*

Metaphysicorum

G Intendit in hoc capitulo declarare, quod composita ex accidentibus & substantiis non habent definitionem, sicut definitiones compositorum ex materia & forma, & quod accidentia per hoc non sunt dispositiones accidentales. Et dixit: Et, cum composita, &c. i. & cum sint hic aliqua composita ex substantia, & alijs predicamentis, substantia est subiectum vniuersaliusque accidentis, v.g. quantitatis, & qualitatis. perscrutemur igitur utrum ista composita habeant definitiones, sicut substantia composita. & sic erit in istis etiam substantia, quae significat definitionem, & est illa, quae notificat essentiam rei. Et dixit hoc: quia substantia composita manifestum est ipsas habere definitiones, & nomina aequalia suis definitionibus: sed predicantur de indiuiduis substantiae secundum quod, aut definitiones, aut nomina aequalia illis definitionibus, illa, quae congregare significant illud, quod definitiones significant distincte. In hoc igitur capitulo vult perscrutari, utrum composita ex substantia & accidentibus habeant tales definitiones, & sic accidentia erunt differentia substantiarum: aut non habeant definitionem omnino: aut habeant definitiones, quae dicuntur secundario in respectu definitionum substantiarum. & ideo induxit exemplum, compositum ex substantia & accidente, & dixit: v.g. homo albus. i. si igitur aliquod istorum compositorum habuerit definitionem, sit igitur, quod homo albus habeat definitionem, quemadmodum homo habet definitionem. D. d. sit igitur ita, quod habeat hoc nomen vestis. i. & si homo albus habeat definitionem, necesse est ut habeat nomen aequale ei in signifi-

catione: ita quod illud, quod congregatur de homine & albo, sit vnum in actu, & duo in potentia, & homo erit genus, & album differentia, & sit illud nomen vestis. Cum igitur quaeritur de aliquibus nominibus compositis ex substantia & accidente, v.g. de homine albo per quid contingit respondere congregare, est vestis, & distincte per definitionem declarantem quiditatem eius. sicut accidit, cum aliquis interrogauerit per quid de aliquo composito, ex duabus substantiis, ut de homine, qui componitur ex animalitate & rationalitate. debemus enim respondere ad hoc per definitionem declarantem quiditatem, & essentiam hominis. D. d. Sed non est ex eo, quod est per se, &c. i. sed illud, quod significat hoc nomen vestis, album hominem, non est ex rebus, quae existunt per se, sed ex rebus existentibus tantum. & hoc intendebat cum d. sed modo simplici. i. quod homo albus, secundum quod est albus, non existit per se, sed est ens terminus, non ens per se, nec pars entis per se, quod est indiuiduum substantiae. Et cum narravit, quod iste sermo compositus non est definitio, quoniam non componitur ex predicabilibus essentialibus, declarantibus substantiam vnius rei simplicis in actu, sicut significant definitiones, sed significat aliquod compositum ex duobus, hoc est albedine, narravit etiam, quod haec duo sunt in hoc sermone ex duabus naturis diuersis, & praeter sermonis definiti sunt eiusdem naturae, & d. Et quoddam est ex additione, & quoddam non, inducit partes istius sermonis sunt diuersae. In definitione. n. albedinis ad dicitur subiectum, secundum quod est accidens. in definitione vero hominis, qui acci-

Definitio est vnum in actu & duo in potentia. si vide opposita. ubi dicitur de finitum per vnum esse per hunc vnum factum, & aliud per potentiam: et go non duo in potentia. Vide contra dicta boni sum.

Sub compositum manifestum est ipsas habere definitiones. Idei. 8 Met. c. vi. Sed vide oppos. hoc infra c. 37 Vide contra. Sum.

I

A accipitur in hoc sermone tanq̃ ge-
nus, nihil additur extra ipsum, cum
nō existat in subiecto, sicut albedo.
D. incepit declarare quomodo ad-
ditio existit altera duarum partū
istius sermonis, & non in reliqua, &
dixit: Quoddam enim definit, &c.
i. v. gr. q̃ qui vult definire quida-
tem albedinis existentis in homine,
accipiet definitionem eius definitio-
nem hōis albi, cum albedo existens

B nomen vestis, definitur duabus de
finitionib⁹, s. definitione hominis,
& definitione albedinis, cum hoc no-
men vestis significet vtrūq, s. & ho-
minem & albedinem. D.d. & ipse de
finiuit vestem tanq album.i. & ne-
cessse est vt definitio vestis sit cōposi-
ta ex duabus definitionibus duorū:
sicut definitio alicuius albi compo-
nitur ex duabus definitionibus duo-
rum, s.albedinis, & sui subiecti. D.d.
homo. n.albus, &c.i. & definitio al-
bedinis non predicatur de homine,
ita q dicatur q homo est albedo, i.
ita q predicat hoc nomen non fm
definitionem, sicut dixit in Catego-
rijs: & q propter hoc non habet de-
finitionē. D.d. & quia est vestis, &c.i.
sed fm q posuimus, q hoc nomen
vestis est nomen hominis albi, om-
ne habens nomen habet sermonem
significantem suam essentiam, cum
illud, quod significat nomen, est de-
terminatū. D.d. & definitio rei, &c.
i. sed istę definitiones non habent
vniuersalitatē, i. non est totū vni-
uersaliter, i. nomen, sed definitio, quę
declarat qualitatem rei, est rerum,
quę sunt totum, & vnum, i. q alb⁹

non est totum & vnum, sed est con-
gregatum ex homine & albedine.
D.d. & cum fuerit dictum aliud de
alio, &c. i. & cum aliquid commune
fuerit dictum in alio proprio, aut al-
terum fuerit predicatum de altero,
non erit natura alterius natura secun-
di: & congregatum erit totum, cum
hoc non inueniatur, nisi in disposi-
tionibus substantialibus, & hoc est
declaratum in Dialectica.

Quare quod quid erat esse il
lorum est, quorumcunq; ratio
est definitio. Definitio autē est,
non si nomē idē, quod oratio
significet (omnes etenim sermo
nes definitiones essent. erit nan
que nomen idē cuiusq; sermo
ni. quare & Ilias definitio erit)
sed si primi alicuius sit. ita ve
ro sunt, quæcunq; dñr, nō cō q;
aliud de alio dicatur. Non ergo
vlli eorū, q̄ non sunt spēs gene
ris, inest qd̄ quid erat esse, sed
his solum. hæc enim vidēt nō
secundum participationem, &
passionem, nec vt accidēs dici.

Ergo quid est per essentiam est
idem omnibus rebus, quorum ser-
mo est definitio. Et definitio non
est eius, cuius nomen et sermo si-
gnificant eadem. (Et si non, om-
nes sermones essent definitiones.
omnis enim sermo habet nomen.
ergo metrum albedinis erit defini-
tio.) sed cum fuerint alicuius pri-
mo. et talia sunt nomina, quae disci-
tur non per illud, quod dicitur a-
liud. Ergo illud, quod est secundum
essentiam, non est aliqua formatio

Definitio-
nes, q̄ de-
fiant qui-
libet rei
sunt rerū,
q̄ sunt to-
tū, & vñ.

Metaphysicorum

G carentium genere, sed illarum tantum. existimatur enim quod non dicuntur modo communis, & passivo, neque sicut accidentis.

I 3 Dicit: Ergo quiditas, quæ dat essentiam rei, est omnium rerum, quorum sermo significans eas est definitio: & definitio non est omnis sermo significans illud, quod significat nomen rei, sed necesse est cum hoc, quod sermo convenit nomini, ut significet prædicabilia substantialia, per quæ constituitur. D. d. impossibile contingens ei, qui ponit, quod sufficit in descriptione definitionis ut sit sermo compositus, cuius significatio est æqualis significationi nominis illius rei, & dixit: & si non, omnes sermones essent definitiones, i. & contingit ponentibus hoc, ut omnes sermones compositi habentes nomina sint definitiones. omnes. n. sermones compositi habet, aut possunt habere nomina. D. d. ergo metrum, &c. i. & si hoc fuerit, continget ut omnes sermones, quorum sunt nomina, essent definitiones. & d. hoc, quia omnia metra ferè in eius idiomate habuerunt nomina propria. D. d. sed cum fuerint alicuius primi, i. sed cum nomina æque pollentia significationi sermonum significant rem, i. essentiam rei. D. exposuit essentiam, & dixit: & talia sunt nomina, quæ dicuntur, &c. i. & talia nomina sunt nomina, quibus dicuntur aliqua, non propter aliqua extrinseca ab ipsis, sicut ea, quæ nominantur a suis accidentibus. nomina enim non significant essentias eorum prima significatione, sed, si significant, mediantibus illis accidentibus. & ideo illi sermones non debent esse definitiones. Deinde d. ergo illud

quod est secundum essentiam, &c. i. ergo definitiones, quæ significant quiditates rerum, non sunt alicuius formarum carentium genere, s. formarum, quarum subiectum est eis genus. & d. hoc: quoniam subiecta accidentium sunt alia a naturis eorum: & ideo non sunt genera illorum. D. d. existimatur. n. &c. i. & formæ substantiales solummodo habent genus, s. subiectum ex natura illarum, quia existimatur, quod non inuenitur per communicationem cum alijs, sicut accidentia. neque sunt passionem i. alijs, i. in eis, in quibus existunt, & uniuersaliter non sunt de natura accidentium, quorum esse est in alio.

Sed oratio quidem cuiusque et aliorum erit quid significat, si nomen sit, quod hoc huic inest: aut per simplicem orationem certior definitio vero non erit, neque quod quid erat esse. An definitio quoque ut & ipsum quid est multipliciter dicitur. Etenim ipsum quid est uno quidem modo substantialiam & quod quid significat, alio vero singula eorum, quæ prædicantur, quantitatem, qualitatem, et quæcunque cetera talia sunt. Quam admodum. n. & ipsum est, inest quidem omnibus, non tamen si inest, sed huic quod prius, illis vero consequenter, ita & quod quid est simpliciter substantiæ, ceteris vero quodam modo. etenim interrogare possumus quod est ipsum quale quod & ipsum quod est eorum, quod est quod est, non tamen simpliciter. sed sicut de non ente logice quidam aiunt esse ipsum non ens, non simpliciter, sed non ens, ita & ipsum quale.

Ergo

A Ergo erit sermo cuiuslibet aliorum, qui significant quid sit, aut nomen, si fuerit, quod significat quod hoc est: aut loco sermonis simplicis sermo maioris perscrutationis definitionem autem simpliciter non habebunt, nec illud, quod est per essentiam. Definitio enim dicitur multis modis, sicut dicitur quid sit. Illud enim quod dicitur quoquo modo significat substantiam & hoc, & alio modo vnumquodque

B pradicamentorum, & gr. & quantitatem, & qualitatem, & alia talia. Quoniam, quemadmodum de substantia interrogatur per quid, similiter de quantitate. quantitas igitur, & qualitas sunt eorum, que dicuntur per quid, sed non ut modo simplici, sed ut quidam dixerunt modo logico, in eo quod est non modo simplici, sed illud quod non est tale, & qualitas etiam.

14 Cum declarauit, quod definitio simpliciter non inuenitur nisi in substantiis, non in accidentibus, quia sunt compositae ex substantia & accidente, vult declarare quantum habent accidentia de intentione definitionis, & d. Ergo erit sermo. i. cum sit declaratum, quod in alijs pradicamentis non inuenitur sermo substantiae, i. definitio eius, dicamus igitur, quod in vnaquaque rerum, quae sunt non substantiae, inuenitur sermo, qui significat illud, quod est in ipso, non definitio simpliciter. Et si sit, si fuerit positum in eis nomen, illud nomen significat,

quod hoc est huius, i. signabit sermonem compositum ex duabus intentionibus, subiecto, scilicet & predicato. Et d. hoc quoniam si iste sermo, homo albus, habet nomen, illud nomen signat hominem, in quo est albedo. D. d. aut loco sermonis simplicis sermo maioris perscrutationis, & c. i. aut dicamus loco eius, quod diximus definitionem simpliciter, sermonem maioris declarationis quod nomen. quoniam, si habuerint sermonem aut definitionem, non habebunt nisi illud, quod est maioris declarationis quod nomen, non definitionem simpliciter.

D. d. definitionem autem simpliciter non habebunt, & c. i. definitionem in simplici ter non habebunt, nec quiditatem simpliciter, i. dantem esse. & quali dicit, & ista non habent definitionem simpliciter, quia non habent quiditatem simpliciter. Et cum declarauit, quod ista habent definitiones quoquo modo declarauit, quod ista notatio potest poni, quoniam definitio dicitur multipliciter, non eque uoce, & dixit: definitio. n. dicitur, & c. i. definitio enim dicitur multis modis secundum numerum eorum, quod dicitur in interrogatione ad quid. D. inquit numerare illos modos diuersae quiditatis, & d. Illud. n. quod dicitur quoquo modo, & c. i. illud, quod significat quiditatem, est modo priori, & definitio substantiae, & huius demonstrati, existentis per se. D. d. & alio modo vnumquodque pradicamentorum. i. illud, quod significat quiditatem cuiuslibet pradicamentorum, significat alio modo. & causa in hoc est. quoniam quiditas in substantia inuenitur alio modo ab eo, quo inuenitur in alijs pradicamentis. in substantia enim inuenitur simpliciter, & in alijs pradicamentis quid. & ideo talis est dispositio definitionum, quae significant

Distinctio de quiditate.

Metaphysicorum

G has quas quiditates. Proportio enī definitionis ad definitionem debet esse sicut proportio quiditatis ad quiditatem. Et, cum dixit, q̄ habent definitiones aliquas, & quiditates aliquas, incipit ratiocinari super hoc, & dixit: Qm̄, quemadmodum interrogatur, &c. i. & signum eius, q̄ alia accidentia habent quiditates, est q̄, quemadmodum interrogamus per quid de quiditatibus substantiarum simpliciter, similiter interrogamus per quid quoquo modo de alijs p̄dicamentis, v. g. quid est quantitas, & quid est qualitas. D. d. sed vt quidā dixerunt, &c. i. qm̄ nomen definitionis in eis non dicitur modo simplici,

Definitio
acciditum

H
ē sicut de-
homo pri-
uationis.
Iruatio
no ē non
ens simplr
Vide opp.
p̄ h. c. 79
Vide con-
Zum.

sed definitio est in eis s̄m q̄ dictum est i definitione priuationis, s̄ q̄ est illud, quod non est tale, nec tale, i. illud, quod est non esse alicuius, non ē simpliciter. Et dixit hoc, qm̄ hoc non est aliquid, quod nō est simpliciter: qm̄ non est non esse simpliciter, sicut nec est esse simpliciter, sed non esse in respectu, cum non esse est nō esse alicuius. D. d. & qualitas, &c. i. & ita est de predicamento qualitatis etiam in hoc, sicut de alijs p̄dicamentis. Et appropriauit qualitatem, vt mihi videtur, qm̄ hoc nō ē I
quale existimatur significare substantiam, cum quod interrogat per ipsum in speciebus, quæ significant substantias, & in indiuiduis, significat p̄dicamentum, quod dī quale, quod numeratur in accidentibus.

Oportet igitur considerare & quomodo de quocunq̄ dicere decet, non tamen magis, q̄ quomodo se habet. Quare nunc quocq̄, cum manifestū quod dī sit, ipsum ēt quod quid erat esse

similiter inerit, p̄mo quidē & K
simplr substantiæ, deinde ceteris, sicut & ipsum quid est non simplr quid erat ēē, sed qualitati aut quantitati quid erat esse. Oportet etenim aut æquiuoce ista esse, aut cum additione vel ablatione. sicut & quod non scibile, scibile. nā rectius est neque æquiuoce dicere, neq̄ eodē mō. sed quemadmodū medicinale, eō q̄ ad idem quidē & vnum, non aut idem & vnum, non tñ etiam æquiuoce. nullū etenim medicinale corpus, opus, & vas dicitur æquiuoce, neq̄ s̄m vnū, sed ad vnum. sed hæc quidem quomodocunq̄ dicere quis velit nihil differt.

Oportet igitur vt latitudo sermonis in vnaquaq̄ rerū sit secundū quod oportet, & non sit in sermone magis. Et ideo, si iste sermo, quem modo diximus, fuerit manifestus, erit illud, quod est in essentia tale, & erit primo modo et simpliciter substantia, deinde alterius ēt, sicut est, non illud, quod est per essentiam mō simpliciter. Oportet igitur vt non dicantur entia eodem modo æquiuocationis, sed secundū magis & minus. sicut illud, quod non est notum & verum, etia de noto & ignoto. sermo. n. verus, qui non est modo æquiuoco, sed secundū similitudinem. sicut medicina. q̄ attribuitur alicui, ita quod sit idē, non quia est idem cum eis vnum, neque

A neq, modo equiuoco etiam. Non. n. dicitur corpus medicinale, et actio medicinalis equiuoce, nec vno modo, sed respectu vnius. ista igitur dicantur a dicente quocumq, modo volueris: quoniam inter ea non est differentia in sermone omnino.

15 Oportet igitur, vt sermo de vnaquaq; rerū sit fm q̄ pertinet ad naturam illius rei, & non debet continere magis q̄ illud, quod prinet ad suam naturam, nec minus. Et d. hoc

B quia qui dicit accidentia habere definitiones, dicit ea habere magis q̄ habent. & similiter qui dicit, q̄ nō dicitur de eis hoc nomen ens & definitio, dicit ea non habere illud, qd̄ debent habere. Et dixit hoc, vt mihi vī, qm̄ Antiqui habebant in eis has duas opiniones, & ipse induxit mediam, quæ est vera. & ideo dixit: Et ideo si iste sermo, &c. i. & ideo, si noster sermo de definitionibus est iustus, necesse est vt noster sermo de naturis, quas significant definitiones, sit talis. Et dixit hoc, quia posuit principium perscrutationis de istis naturis à definitionibus. D. d.

C & erit primo, &c. i. & si noster sermo de definitionibus fuerit verus, tunc definitiones erunt duobus modis. Quorum vnus primo, & simpliciter est definitio substantiæ. & hoc intendebat, cum dixit: & erit primo modo & simplici substantiæ. Secundus non primo modo, & simplici, sed modo conuenienti naturæ rei, cui* est definitio. Et hoc intendebat, cū dixit: deinde alterius etiam, sicut. i. definitio erit primo modo substantiæ, quia est ens simpliciter: deinde erit accidentis etiam, sicut est acci-

in suo esse, cum nō sit mō simplici. D. d. Oportet igitur vt non dicantur entia, &c. i. & cū sit declaratum, q̄ ens simpliciter est substantia, & q̄ ista habent aliqua entia, oportet vt hoc nomen ens nō dicatur de eis equiuoce pure, sicut nomina, q̄ dñr de affirmatiua & negatiua, & vñ de oppositis. & hoc intēdebat, cū d. fm magis & minus. quod. n. addit affirmatiua, diminuit negatiua. & ideo dixit: sicut illud, quod nō est notum, & verum ē, i. sicut illud, quod dixit hoc nomen notum de noto, & ignoto. Et forte intendit per hoc, q̄ hoc nomen notum dī de noto scientia vera, & de noto sophistice. & iste modus equiuocationis debet numerari inter modos nominū equiuocorum. & hoc multū inueniunt idiomate Arabico. v. g. Cearam, quod significat lucem & obscuritatem: & Alum, quod significat magnum & paruum. D. d. sermo. n. verus, &c. i. sermo. n. verus de istis est, q̄ hoc nomen ens dī de substantia, & de alijs pdicamentis non modo equiuoco puro, sed fm q̄ aliqua attribuuntur eidem, sicut plura attribuuntur Medicinæ, & non est idem in rebus attributis & hoc intēdebat, cū d. non F quia est idem cum eis vñū, &c. i. & ista attribuuntur eidem, tñ illud idē non est in eis idem in omnibus modis, sed in respectu. v. g. qm̄ cū dicimus herba medicinalis, & instrumentum medicinale attribuuntur eidem, i. Medicinæ, sed non est eadē intētio Medicinæ in instrumento, sicut in herba qm̄, si ita esset, esset sermo in eis ipsa esse medicinalia, sicut sermo in rebus multis viuis ipsa esse animalia. D. d. neq; mō equiuoco, i. & cū ita sit, hoc nomen ens* nou significat

* Hoc nomen ens nō significat pdicamenta nō equiuoco, nec vniuoco. vid. 4. me. cō. 2. & c. 1. Ph. 13. 2. & A. 2. 3. 12 Met. 1. 1. 12 & c. 1. Met. pr- 14.

Qui dicitur accidentia habere definitiones, hic dicitur ea habere magis q̄ habent. & qui negat definitiones, dicit ea habere minus q̄ debent habere.

Metaphysicorum

G

pdicamēta mō æquiuoco, neq; vni
uoco. D. d. non. n. dī corpus medici
nale, &c. i. & hoc nomen ens non dī
de eis æquiuoce, nec vniuoce. quia
hoc nomen ens dī de accidentibus,
sicut dī corpus medicinale, & actio
medicinalis. & ista non dīr æquiuo
co, neq; vniuoce. Et dicit hoc, qm̄ di
cere vnumquodq; pdicamētorū
esse ens, eo qd̄ deriuatur ab esse, sed
esse non sūm vnam & eandem inten
tionem, est in vnoquoq; eorū quē
admodū herba, & instrumētū attri
buūtur Medicinæ, sed Medicina nō
inuenitur in eis eadem omnib⁹ mo
dis, nisi in quantum qd̄ inducūt vñ
finem, & proueniunt ab eodē agen
te, s. Medicina. D. d. ista igit̄ dicant,
&c. i. & cū ista intētiō fuerit intel
lecta p hoc nomen ens, tunc homo
vocat illos sermones* signētes na
turas accidentium quocunq; modo
vouerit definitiones. & si vouerit
descriptiones, & definitiones, sunt
substantiæ tñ. & ideo dixit post.

* a. l. signi
ficantes.

Quo pacto
subarū, ac
aliorū sit
definitio.

Illud autem manifestum est,
q quaz primo & simpliciter de
finitio, & quod quid erat eē sub
stantiarum est, at ceterorū quo
I que similiter est, non tñ primo.
Nō. ē. necesse, si hoc ponam⁹;
huius definitionē esse quodecun
que oratione idē significat, sed
quod aliqua oratione. hoc aut̄ si
vnius sit, non continuatione, si
cuti illas, aut q̄cunq; cōiunctio
ne, sed si quoties dīr vnum. Vñ
autem dīr sicuti & ens. ens autē,
quoddā qd̄ qd, quoddā quātū,
quoddam quale qd̄ signat. Qua
re & albi hoīserit oīo & definitio
tio, alio vero mō & albi, & sub

*Et hoc manifestum est, quod de R
finitio primo modo, et simpliciter,
& quod est per essentiam, est sub
stantia, & est aliorum similiter
etiam, sed nō primo modo. Nam. n.
ē necesse, si nos posuerimus aliquid
subiectum esse, vt sua definitio, q̄
significat ipsum, sit sicut significa
tio sermonis, sed aliquis sermo. &
illud etiam, quando fueris vnum,
non ita quod sit cōtinuum; sicut di
ctamen Abah, & omnia, qua co
pulantur per aliquod ligamētū: L
sed cū fueris vnum ex eis modo,
secundum quos dicitur vnum. Ens
vero, quoddam significat hanc sub
stantiam, & quoddam quantita
tem, & quoddam qualitatē. &
ideo homo albus habebit sermonē
& definitionem, sed alio modo; &
substantia alio modo.*

Cum d. q nulla est dīa inter hoc, 16
q homo vocat sermones signētes
quiditates cuiuslibet pdicamēti, de
finitiones aut non. s. qñ intellexerit
naturā essendi in quolibet eorum, M
dixit: Et hoc est manifestum, &c. i.
declaratū est igit̄ ex hoc sermone,
q definitio primo modo, & simpli
citer, & quiditas simpliciter, quam
significat definitio, est substantia
rum. & manifestum est, q alia etiā
habent definitiones similiter, sed
non primo mō, s. simplici, sed secun
dario. Deinde d. Non enim est ne
cesse, &c. i. non enim est necesse, si
posuerimus aliquid esse, vt habeat
definitionem significantem ipsum
ad modū significationis definitiōis
sim-

A simplicis: sed tñ est necesse, si non habuerit definitionē simplicem, vt nabear aliquā definitionem. D. hoc ne aliquis dicat q̄ substantia est vna omnium rerum. Et, cum d. q̄ illa, q̄ habent definitiones, debent esse vnum, excepit ex eis illa, q̄ dicuntur vnum per ligationē, & contactum, cum ista non habeant definitionē, neq; simpliciter, neq; fm quid. Et d. & illud ē, &c. i. & est necesse vt aliquid habeat definitionem. qm̄ hoc nomen vnū dicitur de eo, non sicut dicitur de aliquo dictamē esse vnū, quia copulatur per coniunctiones,

B aut quia est eiusdem intentionis, & vtr, quia omnia dicuntur vnū per ligamenta & copulationem: sed cū dicitur vnū aliquo modo vero eorum, fm quos dicitur hoc nomen vnum, vt dictum est in tractatu, in quo distincta sunt omnia. D. d. Ens vero, quoddam significat, &c. i. & cum hoc nomen ens significat substantiam hanc, & quoddam hanc quantitātē, & quoddam qualitatem, manifestum est q̄ non eadē intentionē est eis omnibus definitio & nomen. D. d. & ideo albus homo habebit sermonem, &c. i. homo albus habebit ē nomen, & definitionē, & similiter vnumq; q̄; p̄dicamentorū: sed definitio & nomen est eis alio modo, & substantiz alio modo.

C Dubitationes quedam circa copulatorum definitiones, & eorum, quae ex additione dicuntur: substantiarumq; primo & simpliciter, aliorum vero quodammodo esse definitionem. Cap. 4.

Habet autem dubitatio- nem, si quis non dicat de finitionem esse eam, quae ex additione fit, rationē, cuius

rit definitio non simpliciu, sed **D** copulatorū. Ex additione, n. ne cesse est manifestare. Dico autē vtputa est nasus, et cōcauitas, et simitas, q̄ ex ambob⁹ dī: eo q̄ hoc, i. hoc et n̄ fm accñs, neq; cōcauitas, neq; simitas passio nati, sed fm se. nec vt albū Callig, aut hoi, qm̄ Callias albus, cui accidit hoi esse: sed vt masculū animalī, & æquale quanto, & cuncta, q̄ p̄ se esse dicunt. Hæc autē sunt, in quibus inest, aut rō, aut nomen eius, cuius hæc passio ē: & nō contingit separatim ostē- **E** dere, sicuti albū absq; hoīe cōtīgit, sed n̄ foemininū absq; aīali. Quā istorū qd̄ qd̄ erat eē, et de finitio, aut nulli⁹ ē: aut si ē, aliter est, q̄ quemadmodū diximus.

Si igitur aliquis dixerit, quod sermo, qui recipit additionē, nō est definitio, erit i. hoc errori. quonīā, si non fuerit, quid igitur est definitio eorū, quae non sunt simplicia, sed cōgregata in simul. Necesse est igitur, vt significetur, ita quod recipiant additamētum. v. g. nasus, & cōcauitas, et simitas, quae dicitur ex vtroq; hoc. n. est in hoc, et cōcauitas non est passio nati modo accidentali, neque simitas, sed per se, & non sicut Callias, aut hominus, qui est Callias albus: accidit enim ei quod sit hō: sed sicut masculinitas in animalibus, & equalitas in quātitate, et omnia, quae dicuntur per se esse rerum. Et

Metaphysicorum

G Et ista sunt omnia, quae sunt in eis, aut definitio, aut nomen, cuius est ista passio: & non potest significare sine ipso alio modo, sicut alburnum potest sine homine, sed femina sine animali non potest. Ergo aut non est habitum ab istis illud, quod est per essentia, & definitio etiam: aut si fuerit, erit alio modo, sicut diximus.

17 Dixit: Si igitur aliquis dixerit, &c. i. si igitur aliquis dixerit, quod definitiones, in quibus addita natura alia a natura definiti, non sunt definitiones oino, in hoc erit dubitatio. D. d. quoniam, si non fuerit, &c. i. sed huic positioni continget improbabile: & est, ut definitiones sint simplicium, & non compositorum ex substantia & accidente compositione essentiali, non compositione accidentali: ut homo albus. Et ideo d. Necessesse est igitur, &c. i. necesse igitur dicere in definitionibus, & signant res compositas essentialiter ex substantia & accidente, eas recipere additionem. D. d. v. g. nasus. &c. i. v. g. nasus, & concavitas, & similitudo, & concavitate. D. d. hoc. n. in hoc, &c. i. & est necesse, ut definitio similitudinis sit ex ambobus, quia similitudo signat nasum & concavitate, & concavitas non est passio existens in naso per accidens, sed per se. & est similitudo non est in naso, sicut albedo in Socrate, aut in homine. similitudo enim est in naso de accidentibus essentialibus: albedo autem est in homine de accidentibus non essentialibus. & ideo non necesse est ut homo accipiat in definitione albedinis, sicut est necesse ut nasus accipiat in definitione simi-

In definitione accidentis sensibilis, ponitur subiectum, non in definitione accidentis per accidens.

tatis. hoc. n. nomen signat ambo, & concavitate, & nasum. D. d. accidit. n. ei, &c. i. accidit. n. albo, quod sit Socr. aut homo. D. d. sed sicut masculinitas, &c. i. sed concavitas in naso est sicut masculinitas in alalibus, & equalitas in quantitate. Et intendit, quod nasus dividit in simum & non simum, sicut alal in masculinum & femininum, & quantum in aequale & in inaequale. D. d. Et ista sunt omnia, &c. i. & ista accidentia sunt accidentia & passionibus, in quorum definitione accipitur, aut definitio rei, cuius est ipsa passio, aut nomen eius. D. d. & non potest significare sine ipso, i. & nomen istius passionis, & definitio eius non possunt significare ipsam sine eo, quod significat suum subiectum, sicut est posse in albo & sua definitione, sed non in digent significare hominem: sed quod admodum termina non potest significari a suo nomine, aut a sua definitione sine alali, ita similitudo non potest intelligi sine naso. D. d. ergo aut non est habitum, &c. i. ista ergo aut non habent quidditatem veram & definitionem veram: aut si habent, habent alio modo. i. secundario. Et hoc est ita. quoniam subiecta talium accidentium non sunt sicut genera differentiarum. M sunt. n. diversa secundum genus, & secundum naturam: quod non contingit in genere & differentia differentiarum. neque illud, quod congregatur ex eis & ex subiecto, est unum in actu, sicut illud, quod congregatur ex differentia & genere. & ideo substantiae sunt digniores definitionibus, & quidditatibus.

Est autem alia quoque de eis dubitatio. Si enim idem simus nasus, & concavus nasus, idem erit simum, & concavum. Quod si non,

A non, propterea q̄ impossibile est dicere simū absq̄ ipsa re, cui⁹ p se passio est, et simū erit cōcauitas in naso, nasum simū aut non est dicere, aut his idē erit dictū nasus, nasus concavus. nasus nāq̄ simus, nasus nasus cōcauus erit. pp̄ quod inconueniens est talibus inesse q̄d quid erat esse. q̄d si non, in infinitū progredietur. naso nanq̄ naso simo aliud inerit. Paret igit q̄ solius substantiæ definitio est.

B *Et in istis rebus est alia dubitatio. Quoniam, si idem est nasus finis, & nasus concavus, idem est finium, & concavum crurium. Et si non, impossibile enim est ut dicatur finis per se, sine illo, cuius est passio, et si finis est concavitas in naso, aut impossibile est ut dicatur nasus finis, aut idem dicetur his, aut erit nasus aut finis. et iō ista nō habens aliquid, quod est per essentia. & si non, proceret in infinitum, ita quod non erit nasus, postquā non erit alius. Manifestum est igitur, quod definitio est substantiarum tantum.*

8 Cū declarauit, q̄ ista definitio vera est substantiarum tm̄, quia habent genera & differēcias, & in suis definitiōibus nō inuenitur additio, & q̄ accidentia nō habēt definitiōes, qm̄ in suis definitiōibus accipiuntur definitiōes suorum subiectorum, quē nō sunt genera eis, sed aliz nature, & accidentia sunt in sub-

iectis duobus modis, aut accidentialiter, vt albedo in homine, aut essentialiter, vt simitas in naso, & masculinitas in animalibus, & primus modus istorū duorum non habet definitionē omnino. definitio. n. significat res terminatas in definito. & q̄ qui considerat ad istum modū accidentium & non ad alium, negat accidentia habere definitiōes omnino: & qui considerat et accidentia habentia subiecta essentialia asfirmat ea habere definitiōes simpliciter, ideo incēpit declarare, q̄ substantias habere definitiōes est manifestum, & q̄ accidentia habēt aliquid de intentione definitiōis. & questio contingens in hoc ex accidentibus, quē sunt in subiectis per accidens, soluitur ex hoc, l. qn̄ accipiunt in suis subiectis essentialibus: quia tunc habebunt nomina, quē significant vtrunq̄, vt simitas. Et, quia aliquis potest dicere in talibus accidentibus, quia habent definitiōnem substantiæ: & quē sunt tanq̄ differentiz suis subiectis, & sua subiecta tanq̄ genera, incēpit et declarare impossibilia cōtingentia huic positioni, & d. Et in istis rebus, &c. i. & est quomodo est dicere, q̄ simitas est differentia substantialis nasi, & q̄ illud, q̄ congregatur ex eis, est vnum: sicut est dispositio in differentia cum genere. Continget. n. dicēti hoc, vt nasus finis, & nasus cōcauus sint idem. qm̄ concavitas est dīa substantialis in naso: & sic nasus concavus erit idē cū naso simo. & ex hoc contingit, q̄ crura concava, & nasus finis sunt idem, l. eiusdē speciei: qm̄ subiectum concavitas est tanq̄ genus concavitatis, & concavitas tanquam dīa. & sic oīa,

Accidētia
D
sunt duobus modis.
Idē sup̄.
c. 17. & 18.
Phy. 29.

Accidētia & accūs nō habēt definitiōes omnino
Sed oppositū vt dicere sup̄a.

E
14. & 15. c.
Vid. c. 21.

F

in

Metaphysicorum

Q in quibus inuenitur cōcauitas, sunt eiusdē speciei: quēadmodū oīa, quę constituuntur per eandem dīam, sunt eiusdem speciei. D. d. imposse enim est vt simus sit p se. i. & cōtingit hoc, quia imposse est fingere q̄ limitas existat per se sine subiecto.

Oīa, q̄ con
stituunt p
eādē dīā,
sunt eius
dem sp̄i.

D. d. & si limitas est concavitās in naso, &c. i. si limitas significat concavitatē in naso, sicut nomē significat congregatū ex dīa, & genere, vt hō animal rōnale mortale, necesse est vt nasus non disponat per limitatem, dicendo nasus simus. qm̄ tunc aut dicitur idem bis, s. q̄ dicere nasus

H simuserit tanq̄ dicere nasus nasus, aut dicere aīa homo: aut sim⁹ significat aliquod oppositū ei, qd̄ significat nasus: aut limitas erit aliqd̄ existens per se sine naso. & hoc intēdebat, cum d. aut erit nasus, aut simus. Et hoc est necesse, qm̄ cōcauitas fuerit dīa substantialis. qm̄ nasus est ei tanq̄ genus: & sic hoc nomen limitas cōtinet ipsum, sicut genus continet speciem compositam ex genere & dīa. Et, cum dī, nasus est simus, accidit nugatio, quę nō accidit, si concavitās est accēs in naso. hęc enim limitas nō significat nasum, nisi finem continentiam. Et si dī aperte, non sequitur imposse, s. cum dicitur nasus simus: cum profunditas est in eo accidens, erit in potētia: & cum dicitur in actu, non sequitur imposse. Si autē profunditas esset substantia in naso, tūc hoc nomen limitas significaret nasum in actu, & tūc esset dicere nasus simus, sicut dicere nasus nasus.

Et ideo d. & ideo ista non habent aliquid, quod est p essentiam, &c. i. & manifestū est igit q̄, si illud haberet definitionē verā, contingeret vt nasus haberet nasum, & nasus nasum,

& sic in infinitū, ita q̄ imposse esset K inuenire nasum, postq̄ nō est alius. Et cū declarauit q̄ sequitur ex his sermonibus talis nugatio, dixit: Manifestū est igit q̄ definitio est substantiarum tm̄. i. pp̄ imposse p̄dictum.

Si enim & ceterorum quoq̄ p̄dicamentorū, necesse ex additione esse, vt qualitatis, & imparis. non. n. sine numero, nec huius, quod est fēmininū, sine aīali. Ex additione autē dico, in quibus accidit bis idē dicere, sicut in istis. Quōd si hoc verum est, neq̄ copulatorū erit, vtpote **L** numeri imparis: sed latet q̄ nūc non accurate dicuntur rationes. Si autē & istorum sunt definitiones, aut alio mō sunt, aut, sicuti dictū est, multipliciter est dicendum definitionē, & quod quid erat eē. quare quodā modo quidē nullius erit definitio, nulliq̄ inerit quodqd̄ erat esse, nisi substantiis, quodā modo verū erit. Quōd igit definitū est ipsi⁹ qd̄ erat esse oīo, & qd̄ quid erat esse, aut substantiarū solū est, aut maxime **M** primo & simpliciter, manifestū est.

Et si est aliorum p̄dicamentorum, necesse est vt sis ex additione. vt definitio quantitativā, & numeri. quoniam nō est sine numero, nec illa, quę est fēmina, est sine animali. Et sermo, quē est ex additione, quę accidit in eis, est dicere bis idē, sicut est in istis. Et si est verum, nō eris in congregatū infimal, vt numerus impar: sed latet, quōd definit-

A definitiones non dicuntur perfectae. igitur ista habent definitiones, sunt alio modo, sicut dictum est. dicamus igitur, quod definitio, & illud, quod est per essentiam, dicitur multis modis. ergo quoquomodo nihil omnino habet definitionem, aut illud, quod est per essentiam, nisi substantia, & quoquo modo habent. Quod autem definitio est sermo eius, quod est per essentiam, et illud, quod est per essentiam solummodo substantiarum, aut magis primo modo & simpliciter, manifestum est.

19 Id est, & si alia praedicamenta habent definitionem, necesse est ut in illis definitionibus ut additio supra nomen definitum. D. d. ut definitio quantitatis, & c. i. sicut definitio quantitatis, & imparis. Impar. n. non definit sine numero, nec numerus sine quantitate. Et si sit femina non potest definiti sine eo, quod in sua definitione accipitur, s. alia: & ista sunt subiecta eorum. subiecta igitur eorum addunt in definitionibus eorum. D. d. Et sermo, qui est ex additione, & c. i. & accidit definitioni, in qua est additio, s. definitione accitens, qui nititur aliquis definiti aut illud, quod componit ex subiecto & accitente, dicere idem bis, s. subiectum bis in definitione. necesse est. n. definire subiectum per se & accidens per se. sed, quia in definitione accidens accipit subiectum, continget subiectum dici bis in definitione & si est verum, quod in definitionibus istorum est additio. i. quod idem dicitur bis in definitione congregati ex duobus, ideo res congregata ex duobus non habet definitionem,

v. g. numerus impar. Et, quia sermones compositi ex substantiis non dicuntur esse unum secundum congregationem, cum sint unum in actu, plures in potentia, e contrario ei, quod est in sermonibus compositis ex substantiis & accidentibus, d. d. sed latet, & c. i. sed latet quod definitiones non dicuntur eodem ordine, nec quatenus in eis perfectio eodem modo & ideo, si ista habet definitiones, sunt alio modo definitiones, s. accidentium, & definitiones eorum, quae congregantur ex accitibus & substantiis.

D. d. dicamus igitur, quod definitio, & c. id est ponamus igitur secundum quod apparet ex sermone hoc, quod definitio dicitur multis modis: ergo quoquo modo debemus dicere, quod nihil habet definitionem propter substantiam, & alio modo possumus dicere, quod omnia habent definitionem. Et d. hoc quoniam quatenus intelligitur per definitionem illud, quod dat quiditatem rei propriam sibi, & convenit nomini sine additione & sine iteratione, tunc definitio non erit nisi in substantiis. & cum fuerint accepta alia, quae sunt propter substantiam, secundum quod sunt entia, continget ut habeant definitiones. Et, cum fuerit positum quod definitio dicitur multis modis, dissolvitur quaestio. & ista est dispositio demonstrationis cum sermonibus logicis, s. quia distinguuntur partes verae a falsa. Dicere enim accidentia habere definitiones quodammodo est falsum, quia non habet definitiones substantiarum: & quodammodo verum est, quia habent aliquas definitiones. D. d. Quod autem definitio, & c. i. declaratum est igitur ex hoc sermone quod definitio simpliciter est sermo, qui significat quiditatem rei, & quiditatem non inuenit nisi in substantiis tantum, aut magis in substantiis, & modo priori & simpliciori.

Quo

Ista est dispositio demonstrationis cum sermonibus logicis, s. quia distinguuntur partes verae a falsa. vide per hoc, s. 2. & s. 3. l. Physic.

Metaphysicorum

Quo pacto ipsum quiddam est & unumquodq; in primis, & q; quæ per se dicuntur, idem sit: in alijs vero, quæ per accidens quodammodo. Sophisticarum item redargutionum solutio. Cap. 5.

Vtrum autem idem est, an aliud ipsum quid erat esse, & unumquodq; perscrutandū. proderit etenim aliquid ad cōsiderationē de substantia. Nam & vnūquodq; non videtur aliud esse à sua substantia: & ipsum quid erat esse dicitur esse vniuscuiusq; substantia. De his igitur, quæ secundum accidens dicuntur, videri possit aliud esse. vtpote albus homo aliud est, & albo homini esse. si enim ipsi homini esse, & albo homini idem: idem namque homo, & albus homo, ut aiunt: quare & albo homini, & homini. An non necesse est quæcunque secundum accidens eadem esse. non enim extrema sunt eadē fuisse. sed fortassis illud videatur accideri, extrema eadem secundum accidens fieri. vtpote albo esse, & musico esse. vnde autem minime. In his autem, quæ per se dicuntur, semper necesse est eadē esse. ut si quæ substantiæ sunt, quibus diuersæ substantiæ non sunt, nec aliæ naturæ priores, quales aiunt aliqui esse ideas. Si enim erit aliud ipsum bonū & bono esse, & animal & a tali esse, & enti et ipsum ens, erunt & aliæ substantiæ, & naturæ, ac ideæ propter eas, quæ dicuntur: & illæ priores substantiæ, si ipsum quid erat esse substantiæ est. Er, si absolutæ ad se inuicem, harum quidem non erit scia, illæ vero non erunt entia.

Dico autem absolui, si nec ipsi bono non est esse bono, nec huic esse bonum. Sciētia namque cuiusque hæc est, quod quid erat illi esse, & de bono, & de cæteris sibi se habet. Vnde, si neque ipsi bono esse bonū, nec ipsi enti ens, nec ipsi vni vnum, sunt autem omnia sunt, certe nihil est quod quid erat esse. quare si nec ipsi enti ens, nec aliorum alicui. Itē, cui non inest bono esse, non bonū est. necesse est igitur vni esse bonū & bono esse, & honestum & honesto esse, quæcunque non per aliud dicuntur, sed prima & per se. etenim hoc sufficiens est, si existit, et si non sint forme: fortassis autem magis, si formæ sint.

Sed perscrutemur, vtrum quod est per essentiam, & singulare sine idē, antequam perscrutemur de substantia. Singulare enim existimatur non esse aliud, quam substantia in qua est, & dicitur, quod quod quid est per essentiam est substantia singularis in eis. Illa autem, quæ dicuntur per accidens, rectum est existimare esse aliud. v.g. homo albus est aliud, & quid est albi hominis per essentiam est aliud. quoniam, si fuerint idem, tunc essentia hominis, & homo albus idē erunt. homo enim & homo albus, ut dicunt sunt idem: ergo homo albus & homo etiam. Quoniam autem non est necesse ut sint idem omnia, quæ sunt per accidens, quoniam non erunt eadem extrema. sed rectum est existimare hoc accideri

A dere eius essentia albi et musci.
sed hoc non videtur. in eis autem,
qua dicuntur per se, rectum est ut
sint idem necessario. sicut dicimus
si aliqua substantia sint prima, et
non sint substantia aliorum, nec
natura aliorum, sicut quidam di-
cunt de formis. Quoniam, si bonum
est illud, quod bonum est, erit
essentia boni etiam, et animal et
essentia animalis, et essentia en-
Bis et ens, et alia substantia, et
natura, et forma alia ab eis, qua
dicuntur, et illa substantia sunt
prioris, si quid est per essentia sub-
stantia. Et, si fuerint absoluta ab in-
uicem, quadam non sciuntur per
scientiam, et quadam non erunt
entia. Et dico ea esse absoluta, si bo-
num per se non habet essentiam bo-
ni, neque illud, quod dicitur hoc, ha-
bet essentiam boni. Scire enim con-
tinuabitur rei, hoc est scilicet scire
Cquid est per essentiam, et similiter
in bono, et de alijs similiter. Si igitur
bonum non habet essentiam bo-
ni, ergo ens non habet esse, neque
vnum vnum. et similiter omnia aut
habebunt quid est per essentiam,
aut non habebunt. et si ens non ha-
bet, ergo neque omnino aliud. Et
etiam quod non habet quiditatem
boni non est bonum. ergo necesse est
ut bonum et essentia boni sint idem,
et studium et essentia studij sint
idem, et omnia que non dicuntur

de alijs, sed sunt prima per se etiam. **D**
in istis enim est sufficientia, si fue-
rit forma, et si non fuerit. sed re-
ctum est etiam ut sint forma, et
non est manifestum si sint infirmum.
Cum declarauit, quod quiditates sim-
plices non inveniuntur nisi in sub-
stantijs, et quod per illas sunt substantie,
vult hic perferuari utrum ista sub-
stantia, quae est quiditas, et substan-
tia singularis, scilicet indiuiduum substā-
tiae, sint idem: ita quod quiditas, quae est
substantia eius, sit quiditas singula-
ris, et illud singulare est substantia
per istam quiditatem, aut quiditas rei
sit aliud à re in actu. Et quia fuit hoc
propter formas, quas dicit Plato. quoniam
in illam opinionem erunt quidita-
tes primarum substantiarum aliae à
primis substantijs: quia sunt etiam
primae substantiae existentes per se.
Et d. Sed perferuemur, et c. i. et, cum
sit declaratum, quod quiditates sunt sub-
stantiarum singularium, perferue-
mur igitur, utrum substantia, quae
est quiditas, et substantia singularis
sunt idem, aut non, antequam perferue-
mur de substantia, quam significat
definitio quid sit. D. d. Singulare
enim existimatur, et c. i. apparet. n. quod
singulare nihil aliud est quam substan-
tia cuius est. scilicet quiditas eius. et
apparet etiam e contrario. scilicet substan-
tia, quae est quiditas, est substantia sin-
gularis v.g. Socrates est animal ra-
tionale. Socrates enim nihil aliud
est quam animalitas et rationalitas, quae
sunt quiditates eius: nec animalitas,
et rationalitas sunt quiditates nisi
Socratis et Platonis. D. d. Illa autem
quae dicuntur per accidens, et c. i. co-
posita autem ex substantijs et acci-
dentibus, quae sunt vnum per acci-
Metaph. cum cō. Auer. Y

Socrates
nihil aliud
est quam ani-
malitas, et ra-
tionalitas, et
sunt quidita-
tes eius.

Metaphysicorum

- G** dens, dignum est existimare, q̄ prædicabilia eorum non sunt eadē cum quiditatib⁹ eorū, de quibus dñr. D. d. v. g. hō albus ē aliud, &c. i. v. g. qm̄ hō alb⁹ ē aliud ab hōīe simp̄l. qm̄, si hō simpliciter & homo alb⁹ essent idem, tunc quiditas hōis & quiditas hōis albi essent idem. D. d. homo. n. &c. contingit enim dicentibus hoc, dicere q̄ idem est dicere homo, & dicere homo albus, deinde notificauit etiam q̄ contingit dicere eodē ratio, & d. ergo homo albus & homo, &c. i. & etiam homo alb⁹ erit homo tñ D. d. Qm̄ aut̄ nō est necesse, &c.
- H** i. qm̄ autem impossibile est vt prædicatum & subiectum sint idē in prædicabilibus accidentalibus, manifestum est ex hoc, s. q̄ prædicatum & subiectum, q̄ sunt extrema, nō sunt idem per se, v. g. music⁹ albus. Et dedit exemplum de hoc modo accidētis, qm̄ dispositio est manifesta i eo, s. q̄ non est eiusmodi, de quo est dicere, homo alb⁹, vt distinctum fuit prius in eis, quæ sunt idem per accidens. & hoc intendebat, cum d. qm̄ non erunt eadē extrema. i. qm̄, cum prædicauerimus duo accidentia de aliquo vno, v. g. vnum hominē esse albū, & musicum, non est necesse vt musicum sit albū. & p̄ extrema intendebat musicum & album, quæ sunt extrema propositionis dicentis musicum esse album. D. d. sed rectū est existimare, &c. i. sed rectum est existimare, q̄ ista accidentia sunt cum eis, de quibus prædicatur eadem per se, quia sunt eadem per accidens propter hoc, q̄ congregantur in eodem. v. g. q̄, cum album prædicatur de aliquo, & musicum de ipso, existimatur, q̄ propter hoc congregantur in eodem, q̄ essentia albi & musici est eadem. sed non est ita. R. D. d. In eis aut, quæ dicuntur per se, &c. i. in eis autem, quæ sunt vnum per se, rectum est dicere, q̄ sunt cū suis quiditatibus idem necessario. D. d. sicut dicimus, &c. i. v. g. qm̄, si istæ substantiæ sensibiles sunt primæ substantiæ, manifestum est q̄ ipse sunt eadem cum suis quiditatib⁹. i. cum suis definitionibus & si nō, nō erūt primæ substantiæ, sed erunt substantiæ aliorum, sicut contingit ponentibus q̄ quiditates eorum sunt substantiæ separatæ ab eis. & ideo d. nō sint substantiæ aliorum, &c. i. qm̄ ex hoc q̄ posuimus q̄ substantiæ sensibiles sunt substantiæ existentes per se, non per aliud, sequit̄ vt sint cum suis quiditatibus idem. D. d. quoniam, si bonum, &c. i. quoniam, si bonum, quod est bonum, fuerit aliud à quiditate boni, tunc boni erit aliquid & sua essentia etiam aliud, & animal est aliquid & essentia eius aliud est, & similiter ens & essentia entis. & erunt hic aliæ substantiæ à primis substantiis, & naturæ, & formæ, & erunt illæ substantiæ, & formæ priores primis substantiis, & diuiduis substantiarum. D. d. Et, si fuerint absolutæ, &c. i. & si quiditates rerum non sunt eadem per se cū rebus, sed sunt absolutæ abinuicem, continget vt quædā substantiæ non sint scitæ s. primæ substantiæ, quoniam non sciuntur nisi per quiditates suas: & vt quædam nō sint, s. quiditates separatæ. qm̄ quiditates rerum non sunt entes nisi per esse rerum habentium quiditates. Et hoc intendebat, cum d. Et dico ea esse absoluta, &c. i. & dico ea esse absoluta abinuicem, i. vt quiditates boni existētis per se sit aliud ab eo, vt dicūt ponent-

A ponentes formam & similiter de quiditate rerum singularium. D. d. Sci re enim, &c. i. & diximus, quod contingit ut primæ substantiæ non sint scitæ, quæ res non sciuntur nisi per suas quiditates: & cum suæ quiditates fuerint aliæ ab eis, quomodo poterunt sciri? D. incipit declarare quod sequitur ut omnia habeant quiditates aduatas cum ipsis, & d. Si igitur bonum, &c. i. si igitur bonum existens per se, s. genus vniuersale, non habet quiditatem boni, tunc ens vniuersale non habet quiditatem entis: & vniuersale non habet quiditatem vni.

B & sermo de omnibus in hac intentione debet esse vnius, s. aut habent quiditates aduatas cum eis, aut nullam habebunt quiditatem aduatum. D. d. & si ens non habet, &c. i. & si ens non est idem cum sua quiditate, nihil est idem cum sua quiditate. D. d. & etiam quod non habet quiditatem boni, &c. i. & si illa, quæ sunt bona, non habent quiditatem boni, non sunt bona, cum illud, quod est bonum, habet essentiam boni. Deinde d. & omnia, quæ non dicuntur de alio, &c. & interdebat primas substantias, i. quod etiam ita est de primis

C substantijs, s. quod quiditas & habens quiditatem sunt idem. D. d. in istis enim est sufficientia, si fuerit forma & si non fuerit. i. in quiditatibus rerum, quæ sunt eadem cum rebus, est sufficientia in hoc, quod res sciuntur: siue posuerimus formas separari, ut Plato dicit, siue non. D. d. sed rectum est, &c. i. & rectum est si sint hic formæ, ut Plato dicit, quod in hoc profuit in cognitione hominis. nec est etiam manifestum ex scientia necessaria quod sint cum formis sensibilibus, sicut fingunt dicentes formas.

Simul autem patet et quod, si idem sunt quales eas quidam aiunt, quod et non erit subiectum substantia. has enim substantias quidem necesse est non de subiecto quid esse. essent enim secundum participationem. Ex his itaque rationibus vni & idem non secundum acciden ipsum vni quodque, & quod quid erat esse: & quod scire vnum quodque, hoc est ipsum quid erat esse scire. quare secundum expositionem necesse est vnum quiddam ambo esse. Quod autem secundum acciden dicitur, ut musicum, aut album **B** propterea quod duplex significat, non est verum dicere, quod idem sit quod quid erat esse, & ipsum: etenim, cui acciden albi, & acciden. quare quodam modo quidem est, quodam modo vero non est idem quod quid erat esse & ipsum. homini namque, & albo homini non est idem, passione vero idem. Absurdum autem apparet, & si quis vnicuique ipsorum quid erat esse nomen imponat. erit namque etiam præter illud, aliud, quod quid erat esse equo. **F** At vero quod prohibet nunc quoque est vestigio esse quædam quod erat esse, si substantia quidam est quod quid erat esse: enimvero non solum vni, sed ratio etiam eorum eadem, ut ex dictis patet. non enim secundum acciden vni vni esse, & ipsum vnum. Item, si aliud erit, in infinitum procedet, etenim hoc quidem erit quid erat esse vni esse, illud vero vni. quare de illis quoque eadem ratio erit.

Metaphysicorum

G Quod igitur de primis, & quæ per se dicuntur, vnicuique esse, & vnumquodque idem, & vnum est, patet. Sophisticæ autem ad hanc positionem redargutiones manifestum est quod eadem solutione soluantur, & si idem Socrates, & Socrati esse. nihil enim differt, nec ex quibus aliquis interroga uerit, nec ex quibus soluens obtinuerit. Quo igitur modo idem cuique est quod quid erat esse, & quomodo non idem, dictum est.

H Et forma si sint, sicut dicitur quidam, tunc subiectum non erit substantia, quoniam necesse est, ut illa substantia non sint de subiecto, & si non sint modo communicatio nis. Ex hoc igitur sermone quodlibet & quid, est per essentiam idem, & non modo accidentali. & quod scientia cuiuslibet rei est ista, si sci re quid est per essentiam. per hanc igitur positionem necesse est ut am bo sint idem. Quæ autem dicuntur per accidens ut musicum, aut album, quia significant duo, ideo non est necessarium dicere quod sint rem per essentiam. illud etenim, cui accidit album, & accidens est est secundum unum modum idem, & quid est per essentiam, & secundum alium non est idem, secundum autem quod sunt hominis, & hominis albi, non sunt idem: secundum autem quod sunt passionis, sunt idem. Et si aliquis existimauerit, quod quodlibet nomen habet quid

per essentiam, apparebit contra rium. erit enim apud ipsum quid est per essentiam aliud etiam, verbi gratia equus est aliud, & quid est per essentiam equus est aliud. Et quid prohibet in quibusdam rebus, ut sit quidem per essentiam statim ut modo sit, si quidem per essentiam est substantia? & etiam non erit idem solum, sed definitio etiam erit etiam idem, sicut manifestum est de dictis etiam. essentia enim vnius & vnum non sunt idem modo accidentali. Et si fueris etiam aliud, procedetur in infinitum. quoddam enim quid est erit per essentiam vnum, & quoddam quod est vnum. iste igitur sermo dicitur de illis etiam. Manifestum est igitur, quod in rebus primis, quæ dicuntur per se, etiam essentia cuiuslibet rerum singularium, & quodlibet singulare sunt idem, & vnum. Et manifestum est, quod redargutio Sophistarum dissolvitur hac solutione, & quod Socrates & essentia Socratis sunt idem. non enim est differentia inter ea, neque ex illo, quod est relictum queri ab aliquo, nec ex illo, cuius dissolutio est difficilis. Dictum est igitur, quomodo quid est, per essentiam est singulare, & quo non.

Id est, Et si formæ sunt, ut dicunt, necesse est ut indiuidua substantia rû nō sunt idē. Ita. n. nō sunt subē, nisi p formas. & formæ separatē nō dicunt.

A dicuntur de subiecto, quia essent nō separatæ, & communicantes subiecto. & si hoc esset, essent generabiles & corruptibiles. & hoc est cōtra positionem eorū qui dicunt formas esse. D. d. ex hoc igitur sermone, & c. i. ex istis igitur sermonibus, quos diximus, apparet quod quid, & sua quiditas sunt idem, & quod non sunt idē p accidens. v. g. quoniam homo, & sua quiditas, quæ est alia rationale, sunt idem non separabiles, & sistit rationalitas & alialitas, quæ sunt in eo, sunt idem in actu, & duo in potentia. D. d. & quod scia cuiuslibet rei, & c. i. & manifestum est

B ex hoc, quod diximus, quod scia cuiuslibet rei est ex sua quiditate. quoniam omnis res est idem cum sua quiditate. quoniam, si illa, quæ significant partes definitionum, & definitiones essent separatæ a definitis, essent alia. & si essent alia, tunc scientia definitorum non esset a definitione. D. d. p hanc igitur positionem, & c. i. potest intelligi sic, & quia convenimus cum adversariis in hoc, quod omnes res nō sciuntur nisi per suas definitiones, debent concedere, quod illa, quæ significant definitiones, & partes earū, non sunt separatæ a definitis, sed sunt idē essentialiter. Et potest intelligi sic: & per has propositiones, quas posuimus, cogitur considerans credere, quod quiditas & habet quiditatem sunt idem. D. d. Quæ autem dicitur per accidens, & c. i. illa autem, quæ dicuntur per accidens. v. g. homo albus, & homo musicus, quia iste sermo significat duas naturas diversas, scilicet albedinem & musicam, ideo sermo cōpositus ex eis non est idem: & ideo non habent unam communem definitionem. D. d. illud. n. cui accidit, & c. i. illud. n. cui accidit albedo, est aliud ab albedine: & acci-

dens fm quod potest predicari de suo D subiecto, quia est eius passio, est idē: & fm quod natura eius non est natura subiecti, non est idem. & hoc intendebat, cum d. fm autem quod sunt homines, & homines albi, & c. i. fm autem quod accidentia sunt in subiectis, non sunt subiecta: fm autem quod sunt passionēs subiectorum, sunt idem. v. g. homo albus Et intendit, quoniam fm quod sunt passionēs substantiarum possunt predicari de substantijs fm quod nomina non fm definitiones: fm enim definitiones non possunt predicari de substantijs. & hoc d. in categorijs. D. d. Et, si aliquis existimaverit, & c. i. & si aliquis existimaverit, quod omne habens nomen habet definitionem, fm illud nomen apparebit contrarium. quoniam, si omne nomen haberet definitionem, tunc quiditas rei, i. forma eius haberet definitionem. & si ita esset, contingeret quod quiditas equi esset aliud ab equo fm definitionem. D. d. Et quid prohibet in quibusdam, & c. i. & quid prohibet in substantijs, quod posuerimus quod illud, quod significant definitiones earum, sunt substantia, ut sint idem cum eis, quæ significant definitiones, & non sunt alia? D. d. & etiam non erit idem solum, i. & definitum non erit unum terminum: sed definitum & definitio sunt idem, sicut declaratum est superius. v. g. quod homo non est unum terminum, sed unum cum sua definitione. D. d. Et, si fuerit etiam aliud, procederet in infinitum. i. & si illud, quod significat definitio, habet naturam aliam a natura definiti. i. naturā existentē in actu extra naturā definiti, sequitur ut natura, quæ signat definitio, habeat secundam definitionem significantē tertiam naturā extrinsecā a natura secunda, & tertia

Metaphysicorum

E quartam, & sic in infinitum. D.d. quoddam.n. quid est erit p essentia, &c.i. idē. n. diuidet in duas ptes, quarum vtraq; est vnum, scilicet in formam, & illud, cuius est forma. & intendit, si forma habuerit definitionem, & materia definitionē, cuius quoddā est quiditas & vnū, & quoddam ē illud, cuius est qditas & vnū, aliud habebit aliā definitionē. D.d. iste igit sermo dī de illis ē. i. v. g. qm̄. forma & materia, si hnt definitionē, necesse est vt diuidant in duas partes: quarum vtraq; diuiditur definitionē, & definitū: & cū hoc qd congregat

H ex eis, est vnū. D.d. Manifestū ē igit q in rebus primis, q dnt p se, & esse tia cuiuslibet rerū singularium, & quodlibet singulare sunt idē, & vnū &c.i. manifestū est igit, q quilibet primarū substantiarū est idē cū sua quiditate. D.d. Et manifestū est q redargutio, &c.i. *qm̄ Sophistæ qrebant si hō est vnus, si rñdes q ita, dicunt, nonne hō est aīal & rōnale? ergo est vnū & nō vnū. & ideo dixit, q p istam eadē solutionē dissoluit ista qstio, scilicet q dicet eis q hō & sua definitio sunt vnū in actu, & plura in potentia. & hoc intendebat, cū d.

I & q Soc. & essentia Socratis, &c. Et forte qō Sophistarum est ista. quiditas hoīs aut est eadē cum hoīe, aut aliud. si aliud, tunc hō non habebit quiditatem. si idem, tunc quiditas hoīs est hō: hō hēt quiditatē: ergo quiditas habebit quiditatem. & sic in infinitum. Et solutio est. qm̄ quiditas hoīs est hō vno modo: & non est hō alio modo: & est forma hoīs, & non est hō, qui est congregatus ex materia & forma. & hoc intendeat, cum d. neq; ex illo, quod est reētū qri ab aliquo, &c.i. & p istū ser-

monem dissolunt oēs qōnes quæ sitæ in hac intēctione, siue fuerint faciles dissolutionis, siue difficilis. D. d. Dictum est igit qūo quid est, per essentiam, &c.i. declaratum est igit ex hoc sermone modus, ex quo apparet q substantia sola est definita, & q est vnum, i. qm̄ est vnū ī actu, & non vnum in potentia, i. q natura actus non est eadem cum natura potentie: sed Sophistæ accipiebant definitionē, & definitū vnū quodā modo, & non vnum quodā modo.

Etiam alia natura, alia arte, alia casu: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, et aliquid fieri. Cap. 6.

Eorum autem, quæ fiunt, quædam natura, qdam arte, qdam a casu fiunt. Omnia vero, quæ fiūt, & ab aliquo, & ex aliquo, ac aliquid fiūt. Aliquid vero dico, secūdū quodq; predicamentum. aut. n. hoc, aut quātum, aut quale, aut vbi. Generationes vero, naturales qdē hē eorum sunt, quorū gñatio ex natura est. ex quo autem fit, ea est, quam materiam dicimus. a quo vero, quippiam eorum est, quæ natura sunt. ipsum autē aliquid, homo, aut plāta, aut quicq; aliud similitum, quæ maxime dicimus substantias esse. Cuncta vero, quæ aut natura, aut arte fiunt, habent materiam. possibile. n. est esse, & non esse eorum vnumquodq; hoc autē cuiq; materia. Vniuersaliter vero & id, ex quo natura, & illud, per quod natura, quod. n. fit, hēt naturā, vt planta, aut aīal. Et a quo, natura

Dubium
Antisthe-
nis. p quo
videt. Me-
ta. 3. 4.
* al. qñ.

Quiditas
hoīs ē hō
vno mō,
& nō ē hō
alio mō, ex
est forma
hoīs. Ide;
Ista. 3. 3. 4.
& 43. 12.
Met. c. 14.

Atura quæ fm formam dicitur, q
eiusdem speciei est. hæc autem
in alio est. hō namq hostem gene
rat. sic igit fiunt, q ob naturam
fiūt. Cæteræ vero generationes
dicuntur effectiōnes. Omnes au
tem effectiōnes, aut ab arte, aut
à potestate, aut ab intellectu.

B illa autem, quæ generantur, q
dam generantur natura, & qua
dam artificio, & quodam ex illo,
quod est per se. Et oē, quod genera
tur, est aliquid, & ab aliquo per
aliquid. Et dico aliquid, quodlibet
predicabile, aut hoc, aut quantum,
aut ubi, aut quale. Generabilia
autem quædam sunt, quorum ge
neratio est à natura. & ex eis
quoddam est illud, ex quo est gene
ratio, quod est materia: & quod
dam illud, per quod fit aliud, quod
fit à natura, aut hoc, aut domus,
aut aliud tale, de quibus dicimus
cas esse substantias. Et omnia, quæ
generantur aut a natura, aut arti
ficio, habent materiam. quodlibet
enim eorum habet potentiam ad
esse & non esse. & hoc in quolibet
est materia. & quod habet
naturam, & est generatum ha
bens naturam, ut domus, aut aīal.
Et illud, per quod est illa natura,
est illud, quod dicitur per formam,
aut simile forma, & est in alio. t. o
mo. n. generat. illa. n. q sunt per na
turam secundum hoc generantur.

D Generabilia autem alia dicuntur
actiones. Et omnes actiones, aut
sunt a potentia, aut artificio, aut
cognitione, aut casu, aut ex se.

Intendit in hoc caplo declarare, 2.
q formæ Platonis nihil prosunt ad
gnationem: qm, cum destruxit eas
non prodesse in scia, si cōcesserim⁹
eas esse, vult et in hoc cap. destruire
eas non prodesse in generatione. Et
d. Illa autem, q generantur, &c. i. &
manifestum est, q omne, quod gene
rat, generatur ab aliquo triū, aut
à natura, aut ab artificio, aut ex se, f.
casu. D. d. Et oē, quod generat, & ali
quid, &c. i. & omne, qd generatur, ē
aliquid decem predicamentorum,
& generatur ab aliquo, & est mate
ria: & per aliquid, & est agens. & di
co generabile esse aliquid, f. substan
tiam, & aliquod aliorum predica
mentorum. D. d. Generabilia au
tem, &c. i. generabilium aut quædā
sunt naturalia, & sunt illa, quæ sunt
a natura. Et, cum induxit generabi
lia per naturam, incepit narrare, q
causa materialis cuiuslibet eorū est
sui generis, & d. & ex eis quoddam
est illud, &c. i. ex generabilibus p na
turam inuenitur causa materialis, &
agens generabilia, ut hō, aut aliud
generabilium. Et d. aut aliud tale, in
uendo q sermo eius est de genera
bilibus, quæ sunt in predicamento
substantiz, quæ dicuntur generari
proprie. generabilia autem, quæ sūt
in alijs predicamentis, magis dñr pa
ri, q gnari. Et, cū declarat, q gna
bilia nālia fiunt a materia, & ab agē
te, j sunt hoi⁹ gnīs, i. gnābiliū natu
rali, incepit narrare, q artificialia
conueniunt cū rebus nālibus istis

Y iiii tribus

Metaphysicorum

G tribus, scilicet quod habent materiam, & quod sunt per aliquod, & quod sunt aliquid, & d. Et omnia, quae generantur aut natura, &c. Deinde d. causam, propter quam quodlibet eorum habet materiam, & d. quodlibet enim eorum, &c. i. in quolibet enim eorum inuenitur aliquid, quod potest recipere formam naturalem: aut artificialem: aut non potest recipere, & quod est tale dicitur materia, & est illud, ex quo est natura totius. D. d. & quod habet naturam, &c. i. & conueniunt etiam omnes res generabiles habentes naturam & formam in

H forma & natura generatum. n. habet naturam & formam. ut homo in rebus naturalibus, & domus in rebus artificialibus. & d. aut simile, propter illa, quae generantur a natura communi duabus formis diuersis, ut mulus ab equo, & asino. D. d. Generabilia autem alia dicuntur actiones, i. generabilia autem alia, praeter illa, quae sunt in substantiis, magis dicuntur acta quae generata. Et cum d. ista, induxit etiam causas agentes ea, & d. Et omnes actiones, &c. i. & intendit per artificium potentiam artis: & per potentiam virtutem animam: & naturalem: & per cognitionem illud, quod homo agit a cogitatione & voluntate; & per illud, quod est ex se, casum, qui est a natura, & ab anima: & per casum, qui est voluntarius, ut dictum est in Secundo Physico. & non dixit in generabilibus per naturam, scilicet generabilibus in substantia ea generari ab illo, quod est per se, quoniam nulla species inuenitur fieri casu, sed inuenitur aliquod simile ei, quod fit casu, scilicet species, quae sunt ex se, non ex simili, ut postea dicet.

2. Phys. 17.
Nulla species
inuenitur fieri
casu. idem
6. Met. 4.
& 6. & 8.
Phys. c. 46.
re. com. 32
Haec non re
ferretur in
Auer. tex.

Harum autem quaedam etiam a casu sunt, & a fortuna, perinde atque in his, quae a natura sunt. quaedam enim & illic, eadem & ex semine, & absque semine sunt. de his itaque postea considerandum est. Ab arte autem sunt, quorum forma in alia forma autem dico ipsum quod erat esse vniuscuiusque, & primam substantiam. Etenim contrariorum quodam modo eadem forma est. priuationis namque substantia opposita substantiae, ut sanitas egritudinis. illius. n. absentia ostenditur egritudo. sanitas vero est ratio, quae in anima & i. scientia est. Fit autem sanum, ita intelligere. cum hoc sanitas sit, necesse est, si sanitas erit, hoc fieri, ut puta aequalitatem. quod si hoc, caliditatem. & ita semper intelligit, donec redigat in illud, quod ipse potest vltimum facere. Deinde motus, qui iam post haec fit, effectio ad sanitatem appellatur. Quare quodam modo ex sanitate sanitatem accidit fieri, & domum ex domo, quae sine materia, eam, quae habet materiam. Ars enim medendi, & aedificandi est forma sanitatis, & domus. dico autem substantiam absque materia quod quid erat esse. Generationum autem, & motuum, haec quidem intellectio, illa vero effectio vocatur. quae quidem a principio & forma, intellectio: quae vero ab ultimo ipsius intellectio, effectio. Similiter autem & in ceteris medijs vnumquodque fit. dico autem, ut puta, si conualecet, oportet.

K
tu, v. q. d.
sanitas e
ro erit a
th expon
ex tenu
Nicolaus

L
Hic habet
meth. v. q.
Resolutio
na ac co
positum

M

A oportet adequari. quid igitur ē
adequari: hoc autem erit, si ca-
leſcit. hoc autē quid eſt hoc qui
dem. hoc autem poteſtate ineſt,
hoc vero iam in ipſo eſt. Faciēs
igitur, & vnde cōualeſcendi mo-
tus incipit, ſi ab arte, forma eſt
ī anima. q̄ ſi ā caſu, ab eo, quod
eſt faciendi principium illi, qui
ab arte facit. ſicuti fortasſis & in
medendo principii ā calefaciē-
do fit. hoc autē facit fricatione.
Calor itaq; in corpore, aut pars
ſanitat̄is, aut ſequitur eum ali-
B quid tale, quod ē pars ſanitat̄is,
aut plura. hoc autem vltimum
faciens, & quod ita pars eſt ſani-
tat̄is, & domus, & aliorum, vt
lapides. Quare, quemadmodū
dicitur, impoſſibile eſt fieri, ſi
nihil pręexiſtat.

*Sanitas vero eſt definitio, qua
eſt in aīa, & ſciētia etiam. Et erit
ſanitas eius, qui infirmatur ſecun-
dum hunc modum. cū illud fueris
ſanitas, neceſſe eſt, ſi hoc ſanatur,
vt habueris naturam diuerſam. et
C ſi hoc fueris, erit calor. & ſecundu
hunc modum dicemus vnum poſſi
aliud, donec perueniamus in hoc,
quod impoſſibile eſt vt poſt ipſum
ſit aliud. Deinde motus, qui eſt ex
hoc, eſt actio eius, quod p̄ceſſit ad
ſanitatē: ita quod accidis quoquo
modo vt ſanitas ſit ex ſanitate, do-
mus ex domo, q̄ ſunt non a materia
illa, que ſunt ex materia. Ars. n.
medicina, & ars adificatoria ſūt*

*forma ſanitat̄is, & forma domus. **D**
& dico ſubſtantiā, & hoc ē ta-
le, & eſt talis in potentia. Et ē ta-
lis cauſa agens, & illud, ex quo ē
principium motus. ſanitas. n. ſi eſt
ab artificio, eſt ā forma, qua ē in
aīa. et ſi eſt ex illo, quod eſt per ſe,
erit illud, quod eſt ex hoc. & cum
principium actionis eſt agens ex
artificio, vt operari per medicinā,
rectum eſt vt principium ſit ex ca-
leſactione, & erit hoc per confrica-
tionem. Calor igitur, qui eſt in cor-
E pore, aut eſt pars ſanitat̄is, aut ali-
quid tale ſequitur ipſum, & eſt
pars ſanitat̄is, aut erit per plura,
quorum vnum eſt agens, & eſt ſe-
cundum hunc modum etiam pars
ſanitat̄is, & domus.*

*Iſte ſermo non vſ continuus eſt **23**
ſermone p̄dicto. & in libro Nicolai
Peripatetici, & ſeius abbreviatione
ex hoc libro dicit: & actiōes reſidue
aut erunt ab artificio, aut ā poteſtia:
& pauca generabilia erunt ex ſe, &
caſu, quēadmodū in rebus naturali-
bus eſt etiam aliquid, qđ generat ex
ſeminibus, & aliquid, quod generat
ex non ſeminibus. Debet igitur le-
gi continuum cū hoc, qđ dixit, qđ
dā erunt ex ſe & caſu, quēadmodū
in rebus naturalibus ē eſt aliquid, qđ
generat ex ſeminib⁹, & aliquid, qđ
gñatur ex non ſeminibus, i. qđ illud,
qđ gñatur ex non ſeminibus, eſt ſi-
mile actionibus, qđ ſunt caſu. Dein
de inuenimus in lib. Nicolai ſequi:
Et gñabilia ab artificio ſūt illa, quo-
rū formę, & quiditates ſunt exiſtē-
tes*

*Introdu-
ctio Nico-
lai*

f

Metaphysicorum

Etes in aīa, s. in prima substantia. & illae formae sunt quodāmodo eadem forma. Multotiens ē scimus formas non esse, & non esse p formā: qm non existunt in simul, vt sanitas, & infirmitas, sed corruptio alteri⁹ est generatio reliqui. Et sanitas dī duobus modis. dī. n. de forma, q est in aīa, & de habitu, qui est in corpore. & ambo sunt idem: sed sanitas secūdo modo inuenit ab ea, q est fm primum modum. Et, cum ita sit, ē post istā, aut ista est sanitas. & post hunc sermonē inuenimus sermonē Arist. Et Nicolaus intendit per hoc, quod dicit: & generabilia ab artificio, &c.

Hi. & res existentes ab artificio, sunt illa, quorū formae, & quiditates sunt in aīa: & formae contrariae existentes in aīa, sunt quodāmodo eadē forma: & ideo recipiūt aīa contrarias formas. D. d. cām in hoc, & d. multoties enim & c. i. & signū huius ē, qm multotiens scimus formas per suas formas contrarias, & contraria p suas formas. & hoc erit fm illud, qd est manifestius, non quia congregantur aīa duae formae contrariae in simul sicut non congregantur extra aīam: qm esse alterius est corruptio reliq, & corruptio alterius est generatio reliqui. D. d. & sanitas dī duob⁹ modis, & c. i. & cum ita sit, manifestum est, q forma artis dī duobus modis: quorum vnus est forma, q est in anima, & alius est illa, q est extra aīam, & sunt idem: & q illa, q est extra animam, est ab illa, q est in anima. v. g. qm sanitas dī duob⁹ modis. dicitur enim de intellectu sanitatis, qui est in anima, & dī de sanitate existente in corpore: & q sanitas, quae est in corpore, est a sanitate, q est in anima. & hoc intendebat in hoc cap. de

clarare, qd artificio in hoc est fīte naturae, qd in hoc, q illud, quod sit, sit ab eodem in forma, aut a simili. & ideo dicit, q sanitas in aīa est sanitas prima intētiōe. D. d. & cum ita sit, & c. i. sanitas igit^r, q est extra animam, est per sanitatem, q est in anima: aut sanitas, quae est in anima, est sanitas simpliciter, & q est extra animam, est posterior. D. incipit dicere quomodo inuenitur sanitas, quae est extra animam, a sanitate, quae est in anima. & hoc est de verbis Arist. cum dixit. Sanitas vero ē definitio, quae est in anima, & scīa etiam, & c. i. sanitas vero in rei veritate est definitio sanitatis, q est in anima. & scire ipsam non est sanitas, quae est extra animam. D. d. Erit sanitas ei⁹, qui infirmatur fm hunc modū, i. & sanitas, quae est extra animam, est a sanitate, quae est in anima, fm q dicitur D. d. cum illud fuerit sanitas, necesse est, & c. i. & cum iste infirm⁹ est modo sanus, necesse est vt fluxus naturae fuerit: & si fluxus naturae fuerit, necesse est calorem fuisse: & si calor est, necesse est potasse laxatiuū. & hoc intendebat, cū dixit: & si hoc etiam fuit calor. D. d. & secundum hunc modum dicemus vnum post aliud, & c. i. & sic dicem⁹ vnum post aliud secundum dissolutionem, s. incipiendo a posteriori, & perueniendo ad primum principium i cognitione. D. d. Deinde motus, qui ē ex hoc, est actio, & c. i. deinde motus, q incipit ab vltimo in dissolutione, & est compositio, dicitur actio procedēs ad sanitatem, ita q accadat, q sanitas, quae est extra animam, sit ad sanitatem, q est in anima. Et intēdebat, q esse sanitatis, q est in aīa, est in compositione ad esse sanitatis, quae est

Hic expō-
nit textū
suum.

L

Quiliter
scipiendo

M

a postero-
ri. & pue-
niēdo ad
primū pri-
cipiū. sed
oppo. vide
i. Me. c. ii.
Vide etia.
Zim.

Posse con-
trariā exi-
stentes in
aīa s. quo-
dāmodo ea-
dē forma.
& id aīa re-
cipit con-
trarias for-
mas. vi. 6.
Me. c. ii.

Sanitas in
aīa & ex-
tra aīam
s. idē. vide
oppo. i. 12.
hui⁹. c. 12.

A est extra animam. & hoc est illud, qd
df, qd principium operationis est h-
nis cognitionis: & principii cogni-
tionis est finis operationis. D. d. q
sunt non a materia, illa, quæ sunt a
materia, i. & a domo, quæ est in aia.
& hoc intendebat, cum dixit: non a
materia erit domus, quæ est extra ani-
mam, & est illa, quæ est in materia.
D. d. Ars enim medicinz, &c. i. & cæ-
ius est, qm ars medicinz, quæ est in
anima, est eadem cum forma medi-
cinæ, quæ est extra animam. & simi-
luer de arte edificatoria cū formis
edificatorum. D. d. & dico substan-
tiam. & forte intendit: & dico sub-
stantiam, i. formā sine materia, for-
mam quæ est in anima: & formam
quæ est in materia, formam quæ est
extra animam. Deinde cum hoc co-
pula hoc, quod dicit: & hoc est tale,
& c. & in sanitate inveniunt tria, quæ
inveniuntur in oībus generabilib⁹.
Est n. aliquid, & ex aliquo in poten-
tia, & per aliquid in actu: & est illud
quod assimilatur principio motio-
nis. D. incoepit dicere spēs causarum
agentium, & d. sanitas. n. & c. i. sani-
tas. n. & si fuerit ab arte medicinz,
tunc prin. um agens sanitatem ē for-
ma sanitatis, quæ in anima: & si fue-
rit sine arte, tunc agens ipsam est ex
sanitate, quæ est in corpore sanabi-
li. sed est diminutū, & ideo indiget
artificio. Et dicit hoc, qm virtutes
naturales generatur sunt siles vir-
tutibus artificialibus. D. d. & cū
principium actionis, & c. i. v. g. in sanita-
te, quæ sit ab artificio, rectū est igit,
vt sanitas fiat ex calefactione: & ca-
lectio fiat ex confractione, aut a
potu vini, & sibus. Calor igit, q est
in corpore, qui sit a cōfricandis, aut
a potu vini, aut ē pars sanitatis, aut

illud, qđ sequit ex eo, est pars sanita
tis. & hoc auterit vnum, aut plura.
ofa igit ifta erunt partes fanitatis. &
vnum eorum erit primum agens. &
color: & est quoquo mō pars sani
tatis. Et intendebar, qđ fanitas, qđ est
ā non artificio, ē ēta fanitate aliqua
aut ā parte fanitatis: cum artificio
necessario vtutur in inueniendo fan
tatem. Ista parte fanitatis, l. qđ est i
re fanabili. Et in libro Nicolai inue
nī sequi: domus igit, & sanitas, &
sphæra cupri, qđ est ex eis existens in
materia: qm aliqua pars non est cū
materia, qđ hēt illud, quod est genus
ē. hoc. n. est vte. materia vero, & il
lud, ex quo est aliquid, non dī semp
fm equiuocationem, cū illo, qđ fit
ex ipsa fm qđ circulus fit, aut ex cu
pro, aut ex lapide. hoc. n. nō nolatur
ā nosc alterius istorum. i. domus au
tem & sanitas pars eorum, qđ est i ma
teria, l. forma, qđ est extra animam,
bene potest prædicari de illa parte
nomen formæ cōis illi parti, & defi
nitiō eius, qđ est in anima. & ista for
ma dī genus. pars autem, qđ est mate
ria domus & sphære, non pōt præ
dicari de cōposito nomen eius, nec
definitio ei. sphæra. n. cupri dī sphæ
ra, sed non dī cuprum. sed, si dicat,
dicet fm denotatiōē. v. g. cuprea.
& qđ in hoc capto intendī declarare
naturam generationis. Et hoc in
uenitur in sermone Arist. in cap. se
quenti, in quo dicit: dī in sermone,
& c. i. & declarat diffam inter formā
& materiam, & dat propositionē in
eo, quod vult declarare, qđ forma
nec est gnabilis, nec est corruptibilis,
nisi p accidens. & sūst est de mate
ria, & qđ generabile & corruptibile
in rei veritate est indiuiduum cōm
positum ex forma & materia.

Quod

Materia
nō p̄dicat
de eo, cui
ē m̄a, nisi
sc̄dm do-
notationē
Idē infra.
43. 34. &c.
45. cō. &c. 9
Mc. cō. 12.
Idē l. c. se-
quēti &c. 1.
Mex. c. 17.
& L. 7. Ph.

F
c. 15. Sed vi
de opposi.
2. de Gha.
com. 4.
Vide con.
Zim.
Fofa nō ē
ghabilis
nec corru
pibilis nili
per accūs.
lōē infra.
26. 27. 31.
& 33. lde; c.
8. Met. c.
8. 12. me
ra. cō. 18.

Nid. 4. cor.
1. 24. & 25
& irritus
hales gna-
nux fē li-
miles vir-
tutibus ar-
tificialib⁹.
nde. 2. ph.
78.

Metaphysicorum

G Quod igitur pars ex necessitate existet, patet. materia namque pars. inest et hæc, & fit. Sed utrum eorum etiam est, quæ in ratione? utroque quidem modo dicimus multos circulos quidnam sint, et materiam dicentes, quod est, et formam, quod talis figura, et hoc est genus, in quo primo ponitur. æneus autem circulus habet in ipsa ratione materiam. Ex quo vero tanquam materia fiunt, aliqua dicuntur cum sit non illud, sed illiusmodi. ut statua, non lapis, **H** sed lapidea. homo autem conualescens non dicitur illud, ex quo.

Et dicitur in sermone duobus modis, quod in eo sunt plures circuli: et dicimus, quod materia est cuprum, et dicimus, quod forma est talis figura. et hoc est genus, in quo ponitur primum subiectum. cuprum vero in suo sermone est materia. illa autem, quæ sunt ex alio quo, sicut illa, quæ sunt ex materia, quedam dicuntur cum fuerint non illud, quod dicitur illa materia, sed secundum respectum ad illud, verbi gratia quod statua non dicitur lapis, sed lapidea. homo autem sanus non dicitur esse illud, ex quo fit.

24 Et dicitur in sermone, &c. iste sermo est præcisus à præcedenti. Et intendit per sermonem definitionem. & intendit per duos modos formam & materiam, id est quod pars composita continet duos modos, scilicet materiam & for-

mam. v. g. circuli cupri, & ideo definitio continet multos circulos quodammodo, & quodammodo unum. D. d. & dicimus, quod materia est cuprum, &c. i. & dicimus per hoc, quod diximus de differentia inter formam & materiam, quod materia sphaeræ demonstrat est commune. & dicimus, quod sphaera secundum suam formam est figura talis. Et intendebat per hoc distinguere inter materiam & formam & compositum ex eis, & quod definitio composita est ex ambo. Et intendebat per hoc, quod dixit talis, rotundum, aut quadratum, aut aliam figuram. D. d. & hoc est genus, &c. i. & hoc, quod prædicatur de forma, secundum quod est uniuersale de forma, & est illud, in quo prædicatur species, est illud, quod dicitur genus. Et intendebat distinguere per hoc inter materiam & genus. D. d. cuprum vero, &c. illud autem, quod fit ex cupro & figura, inuenitur in sua definitione cuprum, & figura, cum dicitur statua cuprea, & circulus cupreus. D. d. Illa autem, quæ sunt ex aliquo, &c. i. generabilia autem, quæ generantur ex alio, scilicet materia, quæ componuntur, quædam nuncupantur à nomine eius, ex quo generantur, scilicet materia eius, sed secundum denominationem. v. g. idolum, quod fit ex lapide, quoniam non dicitur lapis, sed lapideum. & hoc plus manifestabit in rebus naturalibus. v. g. quoniam homo dicitur sanguineus & carneus, sed non caro aut sanguis. D. d. homo autem sanus, &c. i. quedam vero, v. g. sancti non denominantur ab illo, ex quo transmutatur, ut in infirmo, ita quod dicatur quod sanum sit laborans, id est quod contrarium est remotius à natura generati quam materia, licet utrumque non vere prædicatur de illo.

Dicitur inter genus et materiam vide infra c. 41. & c. 47.

Materia denominatur prædicat de materiali. M. Idem supra c. 12.

Vide. 1. de Anima c. 6.

Causa

A Cū vero est, quia fieri contin-
git ex priuatione, & subiecto, quod
dicimus materiā. vtpote & hō,
et egrotus sit sanus. magis tñ dī
ex priuatione fieri, veluti ex egro-
to sanus, q̄ ex hōe. quare sanus
egrotus qdē nō dī, sed hō, et hō
sanus. Quorū vero priuatio in-
certa & innominata est, vt ī gre-
cuiuscunq; figurę, aut in lateri-
bus & lignis domus, ex his non
dicentur fieri, sicuti illic ex egro-
to. Quare, sicut nec vbi ex quo,
hoc nō dī illud, nec hic statua li-
gnū, s; deriuatiue dī lignea n̄ li-
gnū, et enea n̄ es, et lapidea et n̄ la-
pis, et dom⁹ latericia s; n̄ lateres.

*Et cā eius est, quoniā fit ex pri-
uatione, et subiecto, quod dicitur
materia. v.g. quoniā homo, et infir-
mus erit sanus. et generatio dicitur
ex priuatione magis, vt sanus
ex infirmo, aut ex hōe. et iō nō
dicitur sanū esse infirmū, sed dicitur
hō, et sanus hō ē. Illa aut, quo-
rū priuatio nō est manifesta, nec
habet nomē vt aliqua figura nū-
cupatur, aut domus in lateribus,
et lignis, existimatur quod ex istis
fit, secundū quod dictū est illic ex
infirmo. Et iō, quē admodū nō dicitur
illic aliquid à nomine eius, ex
quo est, ita hīs etiam non dicitur
idolum esse lignum, sed ligneum,
et cupreum non cuprum, & lapi-
deum non lapis, & domus lateri-
cia & non lateres.*

Cū narrauit, q̄ quedā genera-
bilia denominantur ab illis, ex quibus
generantur, & qdā nō, vult dare cau-
sam, pp̄ quā generatum non dicitur à
nomine materie, à qua generat, &
d. Et cā illius est ē, qm̄ ex priuatio-
ne fit, & subiecto, &c. i. & cā in hoc
est, qm̄ generatum nou generat ex
materia tñ, sed ex materia, & pri-
uatione, q̄ est in materia dicere. n.
hominē esse sanū est dicere homi-
nem infirmū esse sanum. D.d. & ge-
neratio dicitur ex priuatione magis,
i. & generatū magis videt attribui,
q̄ fiat ex priuatione, q̄ attribui sub-
iecto priuationis generatio. n. fit ex
priuatione, nō ex esse. & ideo dī in-
firmum fieri sanum, magis q̄ dicitur
hō fieri sanus. & hoc intēdebat,
cū dixit: vt sanitas ex infirmo, aut
ex homine. D.d. Et ideo non dī sa-
num esse infirmum. i. & ideo gene-
raturū nō obicit cum contrario, ex
quo generatur in nomine. vnde nō
dī q̄ sanus est infirmus, sed dicitur,
q̄ hō est hō sanus, & q̄ homo nō sa-
nus sit sanus. D.d. Illa atq; quorum
priuatio, &c. i. generabilia autem,
quę generantur ex subiecto, quo-
rum priuatio non est manifesta in
subiecto, nec habet nomen, existi-
mat, q̄ dicere in eis ea generari ex
subiecto. est sicut dicere ex lateri-
bus fieri domum, aut ex lignis fieri
scamnum, & sicut est dicere ex infir-
mo fieri sanum. D.d. Et ideo, quē-
admodum nō dicitur illic, &c. i. &
cū ita sit, quē admodum non di-
citur sanum esse infirmum, ita non
dicitur idolum ē cuprum, nec do-
mum esse lateres aut ligna, sed se-
cundum denominationem cupressi,
& lapideum.

Cū

Quorū pri-
uatio pri-
uatio, non sit
denomina-
tio.

Vi. l. Ph.
s. l. & 61.
Generatio
magis vi
attribui
E

priuationi,
q̄ subiecto
priuationis.
Sed oppo-
siti vid. 1.
Ph. ch. 60.
vbi hēt q̄
mā ē illd,
q̄ vere ge-
nerat. Vi-
de. c. Zim.
Quorū pri-
uatio la-
tet, deno-
minatio fit.

F

Metaphysicorum

G Cum neq. tanquam ex ligno, fit statua, aut ex lateribus domus, si quis accurate inspexerit, profecto simpliciter dicit: propterea quod oporteat fieri, mutato ex quo, sed non permanente. propter hoc igitur sic dicitur.

Formam non fieri, sed compositum ex materia et forma. Cap. 7.

H Vm aut & ab aliquo fiat quod fit, hoc aut dico unde generatiōis principiū est: et ex aliquo, fit aut hoc non priuatio, sed materia, iam enim determinatum est, quēadmodum hoc dicimus: & quod sit, hoc aut est aut sphaera, aut circulus, aut quodcūq. ceterorum euenit, sicuti neq. subiectū facit ipsum q. s, ita neq. sphaerā, nisi fm accnō, q. a gnea sphaera sphaera est. illā aut nō facit: hoc aliqd. n. facere ex oīno subiecto hoc facere est. Dico aut q. a s. facere rotundū nō est ipsum rotundum, aut I sphaeram facere, sed aliqd. aliud, vtputa formam hanc in alio. Si .n. facit, ex aliquo alio profecto facit. hoc. n. supponebatur, vtputa facere aenā sphaeram. hoc autem ita, quia ex eo, q. q. s, hoc facit, quod sphaera est. Si igitur & hoc ipsum facit, paterq. similiter faciet, & generationes in infinitum procedent.

Cum igitur sit sicut idaleum fit ex ligno, aut domus ex lateribus,

si aliquis bene consideret, non dicet modo simplici ipsum esse vñ. illud enim quod est ex aliquo, debet esse ex aliquo quod transmutatur, non ex aliquo quod remanet in eadem dispositione. & ideo dixi secundum hunc modum. Et, cum illud, quod generatur per aliquid, dicitur hoc, ex quo est principium generationis, est ex aliquo etiam & fit hoc. ergo non priuatio, sed materia. iam igitur distinctionem superius, quomodo dicitur hoc, & quod est ex hoc. ex hoc autem sphaera, aut circulus, aut aliud, quod comprehenditur ex alijs. quoniam, quemadmodum non facit cuprum subiectum, similiter etiam neq. sphaera nisi per accidens. quoniam sphaera cupri est sphaera. & ideo facit illam. Dico enim quod hoc facit hoc ex vniuersali subiecto, scilicet cuprum rotundum, & sphaeram. & hoc non est aliud, sicut ista forma in anima. Quoniam si facit, ex alio facit. & hoc est subiectum, sicut factura sphaera cupri. & est secundum hunc modum, quoniam ex hoc, quod est cuprum, facit hoc, quod est sphaera. Manifestum est igitur quod illud facit etiam similiter. & sic procedunt generationes secundum hoc in infinitum.

Id est,

A Idest, & cum omne generatū in substantia non dicitur generari ab hoc, nisi fm q dicitur, q idolum fit ex ligno, & dum ex lateribus, manifestum est q, si aliquis bene considerauerit in hoc, q non est dicendum q generatum est vnum simpliciter, idest forma tantum, sed compositum ex materia & forma & priuatione precedente. D.d. causam, & dixit: illud enim, quod est ex aliquo, &c. id est, quoniam generatio erit, qn generans transmutat materiam, donec faciat in ea formam. & dixit, non ex aliquo, quod remanet in eadem dispositione: quoniam, si materia remaneat in sua dispositione, quando generans generat generatum, tunc generans nihil facit nisi formam tantum. D.d. & ideo dixit fm hunc modū, id est, & generatio dicitur in hoc demonstrato fm hunc modum, non in hac forma demonstrata. D.d. Et, cum illud quod generatur, &c. i. & cum generatum nō generetur, nisi p aliquid, ex quo est principium generationis, manifestum est, q generatum generatur ex aliquo, quod est materia, non ex priuatione accidentis materiae. Et, quia hoc distinctum est in naturalibus, d. iam igitur distinximus superius, quomodo dicit hoc, scilicet quomodo dicit, q materia est principium, & priuatio principium, & fm quot modos dicitur materia. D.d. & quod est ex hoc, i. & cū declaratum est, q generatum componitur ex materia & forma, & quod est aliud ab eis: illud igitur, quod generatur est hoc indiuiduū demonstratum in actu. v.g. hæc est sphaera demonstrata ex hoc cupro demonstrato, aut circulus demonstratus ex

materia demonstrata, aut aliud comprehensum sensu. Deinde dicit: rationem super hoc, & dicit, quoniam, quædam non facit cuprū, &c. idest, & agens, cum facit ex cupro, non facit ex cupro formam tantū, quemadmodum nō facit materiā, & hoc intendebat, cum dicit, quemadmodum non facit subiectum, similiter non facit sphaeram cupri, s. formam, nisi per accidens. Et dixit per accidens, quoniam, cum fecerit aliquid habens formam, tunc facit formā per accidens. Deinde dicit: quoniam sphaera cupri est sphaera, &c. idest, quoniam sphaera cupri est sphaera cuprea, & non sphaera tantū, nec cuprum tantum: & ideo est illud, quod facit artifex. Deinde dicit: Dico enī q hoc facit hoc, &c. idest & dum declaratum sit hoc, necessario est vt artifex sit aliquid demonstratum, quod facit aliquid demonstratum, scilicet q facit cuprū esse rotundum, aut sanguinem esse hominem, aut equum. D.d. & hoc non est aliud, &c. id est, & non facit aliquid vnum in aliquo vno, v.g. formam in subiecto. quoniam manifestum est q si facit, facit ex alio aliud, non aliud in alio. facit enim ex materia formatum, non in materia formatum. Deinde dicit, & fm hunc modum, &c. idest, v.g. q artifex facit ex hoc demonstrato illud, quod est sphaera, & est res sphaerica, nō sphaera simpliciter, idest, si igitur facit formam, tunc facit formam ex forma & materia, & illam formam etiam ex forma & materia, & sic in infinitum. & similiter est de materia. Generatū igitur est illud necessario, quod congregatur ex forma & materia, non forma nec materia.

Forma fit p accūs. Idē supra. 22. & 1. Physic. com. 5.

* Agens facit ex alio aliud, non aliud i alio, nō facit ex ipsa forma, nō in materia formatum. Idem in sequenti.

Si agens ageret formā, tunc faceret formā ex forma & māt, & sic i infinitū. Idē cōsequenti. vide p hoc cōmen. 11. 12. Met.

Mani-

Charū compositur ex māt & forma, & est aliud ab eis. Idē infra. 17. & 60. cō. & 5. Met. cō. & 3. d. Alia cō. s. iuxta dimidiū.

Metaphysicorum

- G** Manifestum igitur est, q̄ neq̄ species sit, aut quodcunq̄ nominare oportet formā, quæ in sensibili est, nec est eius generatio, nec est hæc ipsum quid erat eē. Hoc enim est, quod i alio sit, aut ab arte, aut à natura, aut potentia. æneam vero sphærā esse facit: facit nanq̄ ex ære & sphæra. in hoc enim hanc formā facit: & hoc est sphæra ænea. hoc autem sphæræ esse. Eius vero, quod est sphæræ esse oīno si generatio ē, ex aliquo aliquid erit. oportebit nanq̄ diuisibile semp̄ esse quod sit, & esse, hoc quidē hoc, illud vero hoc. dico aut̄ q̄ hoc quidē materiā, illud vero formā. Si itaq̄ sphæra est figura, quæ à me dio equalis est, huius hoc quidē est, in quo erit quod facit: illud aut̄ in illo: totum vero, quod factū est, ut puta ipsa ænea sphæra. Manifestū igit̄ ex dictis est, q̄ illud quidem, quod ut forma, aut substantia dīr, nō sit: copulatio vero, quæ fm̄ hanc dīr fit. et q̄ in oī, quod sit, materia inest: & est hoc quidē hoc, illud vero hoc.
- H** Manifestum igitur est, q̄ neq̄ species sit, aut quodcunq̄ nominare oportet formā, quæ in sensibili est, nec est eius generatio, nec est hæc ipsum quid erat eē. Hoc enim est, quod i alio sit, aut ab arte, aut à natura, aut potentia. æneam vero sphærā esse facit: facit nanq̄ ex ære & sphæra. in hoc enim hanc formā facit: & hoc est sphæra ænea. hoc autem sphæræ esse. Eius vero, quod est sphæræ esse oīno si generatio ē, ex aliquo aliquid erit. oportebit nanq̄ diuisibile semp̄ esse quod sit, & esse, hoc quidē hoc, illud vero hoc. dico aut̄ q̄ hoc quidē materiā, illud vero formā. Si itaq̄ sphæra est figura, quæ à me dio equalis est, huius hoc quidē est, in quo erit quod facit: illud aut̄ in illo: totum vero, quod factū est, ut puta ipsa ænea sphæra. Manifestū igit̄ ex dictis est, q̄ illud quidem, quod ut forma, aut substantia dīr, nō sit: copulatio vero, quæ fm̄ hanc dīr fit. et q̄ in oī, quod sit, materia inest: & est hoc quidē hoc, illud vero hoc.
- I** hoc quidē hoc, illud vero hoc.

Declaratū est igitur, quod forma, & creatio debet dici exemplar, & quod est in sensato nō erit etiā, nec habet generationē, neq̄ habet istud, quod est per essentiā. Hoc n. est illud, & est in alio, aut per artificium, aut per naturā, aut per potentiam. & ipse facit sphærā cupri, faciendo ex cupro sphærā. & ipse ponit istam formā in hoc: & hæc

est sphæra cupri. Si aut̄ est generatio essentia sphæra modo immutabili, tunc aliquid erit ex nihilo, & tunc necesse est ut sit diuisibile, & quoddā erit hoc, & quoddam hoc. dico quoddā erit forma, & quoddam materia. Et forma, quæ est sphæra, si fuerit figura, quæ est ex medio, in quo est quoddam istius, & est illud, quod facit ex hoc: & quoddam in illo: & quoddam totū generatū, v.g. sphæra cupri. Manifestum est igitur ex dictis, quod substantia, quæ est tanquā forma, non sit: congregatio vero, per quod dicitur generatur. & quod in omni, quod generatur, ē materia, quæ est in eo, & quoddam est hoc.

Idest, Declaratū est igit̄ etiam ex hoc sermone, q̄ formæ & exemplaria, s. formæ, quæ debent dici exemplaria, qm̄ nō apparet quibus in sensibilibus sunt exemplaria, nec generantur, nec habent vtr̄ quiditatem.

D. d. Hoc enim est illud, & est in alio, &c. i. artificiatū enim & generatum constituit̄ ex actione alicuius ab agente, & est illud, quod dīr forma in aliquo, & est illud, quod dīr mā. Si igitur forma esset artificiatā, tūc constitueret̄ ex actione alicuius ab agente: & sic formæ esset forma, & sic in infinitū. & sūt quiditas est alicuius: ergo, si forma haberet quiditatem, tunc constitueret̄ ex aliquo, & in aliquo. D. d. & ipse facit sphærā cupri, &c. i. & cūm dicitur, q̄ artifex facit sphærā cupri, nō dīr hoc, nisi quia facit ex hoc cupro demonstrato sphærā, faciendo hanc formā demonstratā,

A stratum, & ex hoc cupro demonstrato. D. d. Si autem est generatio, &c. i. & si agens generaret sphaeram vniuersalem, tunc generatio esset ex nihilo, i. ex non forma. D. d. & necesse est vt sit diuisibile. i. & cum declaratum sit, qd ex forma simplici nō est generatio, nec materia habet generationem, necesse est vt oē generationum sit diuisibile in duas partes ratione, non actu, in materiā s. & formā. D. d. Et forma, quæ est sphaera, &c. i. & forma, quæ est sphaera, v. g. si generatur, non generatur nisi ab illo, quod est in figura medij, i. congregati ex materia & forma. & hoc intendebat, cum dixit: figura, quæ est ex medio. & est illud, quod fit ex cōgregatione materiæ & formæ. & in natura hac sunt tria, forma s. & materia, & aliquid quasi medium, id est mixtum inter materiam & formā, i. generans simile medio. & ideo dixit: figura, quæ est ex medio. & hæc tria intendebat, cum dixit: in quo ē quoddam istius, &c. intendebat igitur per hoc, quod dixit, in quo est quoddam istius, & est illud, quod facit ex hoc subiectum, recipiens formā generatā, quia est illud, qd recipit formam demfatam, & est illud, qd facit ex hoc, i. ex materia. Et intendebat, cum d. & quoddam in illo forma, quæ est in subiecto, s. animā. & intendebat, cum d. & quoddam totum generatum, i. congregatum ex materia & forma. v. g. sphaera cupri, composita ex sphaera & cupro, & hō compositus ex anima & corpore. Et declarauit hoc, vt appareat, qd natura, quam habent species in generabilibus rebus, est aliquod mediū, i. compositū ex materia & forma. Deinde d. Manifestum est igitur ex

dictis, qd substantia, quæ est tanq̃ forma, non fit, id est non generatur. Deinde d. congregatio vero, &c. i. & manifestum est, qd congregatum, quod fit ex forma & materia, est illud, per quod dicitur i quolibet est ipsum generari. Deinde d. & quod in omni, quod generatur, est materia, &c. id est, & manifestum est, qd omne generatum, quoddā est materia, & quoddam forma: & est illud, quod demonstratur per hoc pronomen hoc.

Non dari aliquam formam a singularibus separata. Cap. 8.

E

Vtrum igitur est aliq̃ sphaera præter has, aut domus præter lateres? An nec factum fuisset vnquam, si ita esset quod qd. sed qm̃ tale significat. hoc aut̃ & terminatum non est, sed facit, & generat ex hoc tale. & cum generatum est, est hoc tale. totum autem hoc Callias aut Socr. est, sicuti sphaera ænea hæc: hō vero & animal, sicuti sphaera ænea simpliciter. Pater ergo qd formarum causæ (quæadmodum quidam dicere solent formas) si aliquæ sunt præter singularia, ad generationes, & substantias nihil profunt, nec sunt pp̃ has substantias secundum se. In quibusdam etenim etiam manifestum est, qd generans tale est, quale quod generatur: non tñ idem, nec vnum numero, sed vnum specie: vt in naturalibus. homo nanque hominem generat, nisi quid præter naturā fiat, vt equus mulum. & hæc quoq̃ Meta. cū. cō. Auer.

Vide contra. 2um.

F

Hic sumit multa et genera in nouata.

In natura hac sunt tria forma mater ade aliquid quasi mediū. Idē supra c. 16. & q̃ ibi.

C

Metaphysicorum

G similiter . quod enim est cōmune equo, & asino, non est nominatum propinquissimū genus: fuerint autem ambo fortassis, ut mulus. Quare patet q̄ non oportet tanq̄ exemplar formā ponere. in his etenim maxime quærentur: hæ enim maxime substantiæ sunt. sed generās sufficiens ē ut faciat, & causa sit formæ in materia. tota vero iam talis forma in his carnibus, & ossibus Callias, & Socrates. & diuersa quidem p̄pter materiam (diuersa etenim) idem aut specie: indiuisibilis namq̄ forma est.

Quæstio autem querens, utrum aliqua sphaera sit alia ab ista, aut aliqua domus sit alia a lateribus. Quoniam, si ita esset, nunquam esset generatio. quoniam, si esset secundum hunc modum, hic non esset generatio, sed significat aliquid tale, & non est aliquid terminatum. sed facit et generat ex hoc tale, & generatio istius est talis, & universalitas istius est Socrates, & Callias. & sicut sphaera cuprea hoc: & homo et animal, sicut sphaera cuprea modo universalis. Manifestum est enim quod quidam homines assueti sunt dicere, quod forma sunt causa formarū. & si ista sunt alia a particularibus, nihil profunt omnino ad generationem in substantiis. & non erunt substantia per se propter ista. Quoniam

in quibusdam est manifestū, quod si pater similis est filio, non sunt idem, aut unum numero, sed unū forma, sicut est in rebus naturalibus. homo enim generat hominē, si nō fuerit aliquid extra naturam, ut equa generans mulum. & hoc est simile etiam. nominatur enim per illud, quod est commune equo & asino, quia sunt propinqua in genere. rectum est igitur, ut ambo sint equalia, ut mulus. Manifestum est igitur, quod non oportet. L. ut aliqua forma sit quasi exemplar. & si non, magis queritur in istis rebus, quoniam hæc magis sunt substantia. sed ut generans possit agere, et ut sit causa forma in materia, i. ut generet formam, quæ est in istis carnibus, & in istis ossibus, & ut sit Socrates & Callias, & non generet aliud propter materiam, & ut sit idem secundum formā, quoniam forma nō dividitur.

Dicit: Quæstio autem querens, M. utrum sit hic sphaera separata a materia, existens extra animam alia a materialibus, aut domus separata a lateribus, & ut sit forma separata a materia alia a formis rerum particularium, quæ sit causa sphaeræ compositæ domus factæ, est quæstio impossibilis. D. d. causam in hoc, & d. Qm̄ si ita esset, &c. qm̄, si formæ rerum generabilium essent eadem forma numero, i. forma generans & generata non esset hoc al. quid factū omnino. generans enim & generatū sunt duo

A duo numero, & vnum in intentione vñ. D.d. sed significat aliqd, &c. i. sed generatū significat aliquid sūt generanti, sed non est idem numero cum generante, neq; generatum est intentio terminata. Et intendit p intentionē terminatam illud, qd est cōe generanti, & generato. D.d. & vniuersalitas istius, &c. i. & intentio vniuersalis est vniuersalis indiuiduis. v. g. hō, qui est vniuersalis indiuiduis hominū. v. g. Socrati & Catilix. & sphaera cuprea est vniuersalis etiam isti sphaeræ, & illi. D.d. & hō & animal, &c. i. & homo & animal
B vñ est, sicut sphaera vniuersalis, quæ non generat neq; generat. Et, cum declarauit, qd forma separata à materia neq; generat, neq; generat, d. Manifestū est. n. qd quidam hoīes asueti sunt, &c. i. & cum hoc sit declaratum, est manifestū, qd hoc, qd quidam sunt asueti dicere, s. formas eē, quæ sunt causæ formarum, si intendunt alias à particularibus, nihil p sunt in generatione substantiarum neq; in generatione accidentiū. qd si intendunt qd formæ istæ sunt causæ agentes formas particulares, nō profunt in generationibus, s. in generatione substantiarum, & accidentiū. oīsenim generatio manifestū est, qd sit per transmutationem materiz: & materia est indiuiduum generans. Et dixit hoc, quia impossibile est, qd formæ separatæ transmutent materiam. non enim transmutat materiam, nisi illud, quod est in materia. & ideo contingit dicentibus mundum generari qd transmutans ipsum sit aliquod indiuiduum s. corpus particulare D.d. & nō erūt substantiæ per se propter ista, i. & impossibile est, qd substantiæ sint separatæ

existentes p se ad generandum substantias particulares. manifestū est enim in pluribus generabilibus, qd pater est similis filio in forma. sed & pp hoc non sunt idem, qm nō est verum dicere, qd pater est filius, aut filius pater, sed vnum fm formam. D.d. sicut est in rebus naturalibus, i. sicut est dispositio in speciebus generabilibus, quarum generatio est naturalis, v. g. homo, qui generatur ab hōe, & equus ab equo. D.d. homo. n. generat hominem, &c. i. oīsenim species generat spēm sibi similem, v. g. homo hominē: nisi generatio sit per accidens, & non fm naturam: vt mulus, qui generatur ab equo & asino. Et induxit hoc exemplum ad verificandam propositionem vñem, dicentem, qd oē, quod generatur, generatur a suo simili in forma. Dubitatur. n. in hac propositione ex animalibus propinquarū specierum, quorum congregatio generat aliud animal in spē, vt ab equo & asino mulus. Et ideo ad verificandū hanc propositionem dicendū est, qd omne generatū generatione actuali, i. generatione non cessabili generatur a suo simili. Et respondet ad hoc per hoc, quod dixit post: & hoc simile est etiam. n. oīatur. n. &c. i. & hoc non negat vniuersaliter propositionis, dicentis, qd omne, quod generatur, generatur a suo simili in forma. mulus. n. generatur a natura sibi simili, & est natura communis equo & asino. D.d. testimonium famosum super hoc, & dixit hoc qd nomen multi apud eos significat eōdem naturam. D.d. rectum est igitur, vt ambo sint æqualia, i. rectum est igitur vt ex duobus feminib⁹ generet natura æqualis, i. temperata.

Quæstio
 generatione
 animali ge-
 nerat a si-
 mi sibi spē
 vide & p
 F
 hac ppō-
 ne cō. 14.
 12. huius.

Imposse ē
 qd formæ se-
 paratæ trans-
 mutent ma-
 teriā. Idē
 tra cō. 31.

Metaphysicorum

G Et innuit hoc, quod d. in libro de Animalibus q̄ sperma asini est frigidum, & sperma equi calidum, & temperantur apud mixtionem, & fit illic natura media inter equum & asinum. D. d. Manifestum est igitur q̄ non oportet, &c. i. rerum, quę generantur inter duas species, i. quę generantur à putrefactione. D. dedit signum super hoc, & d. & si non, magis queritur in istis rebus, &c. i. & si natura indigeret in generatione rerum, quę non generantur semper exemplari, tunc generabilia magis indigerent illa, quę sunt definitione & nomine substantię digniora. D. d. sed ut generans possit, &c. i.

H sed sufficit in generatione ut in generante sit potentia ad generandũ formam sibi similem in materia, q̄ est in potentia forma eius, i. q̄ actio eius nihil aliud ē q̄ extrahere illud, quod est in potentia, in actum: & erit causa* in multiplicatione generabilium ab vno generante multiplicatione materierum, in quas agit, & vtr̄ ipsum agere in aliud, & ut generas & generatum cum hoc sint idē in forma. Et hoc intendebat, cum d. & ut sit Soc. & Callias, &c. i. qm̄, si generatio esset à formis separatis, nō esset possibile ut istę formę essent causę eius, quod apparet, s. q̄ generans et generatum sunt duo in numero, et vnum in forma.

Cur quedam ab arte, & à casu fiant, quedam vero minime. Cap. 9.

D Vbitauerit autem aliquis, cur quedam & arte, & casu fiunt, ut sanitas: quedam aut̄ minime, ut dem⁹. Causa vero est, q̄ horum quidē ma-

teria, q̄ principii p̄stationis est **K** cum faciens sit, & factũ aliquid eorum, quę ab arte sunt, in qua est aliqua pars rei, q̄dā talis, ut à seipsa moueatur, quedam non. & huius q̄dam sic possibili est, quedam impossibili. multa nā que possibilia quidem a seipsis moueri, sed non sic, ut puta saltare. Quorūcunq̄ itaq̄ talis materia est, ut lapides, impossibile ē sic moueri nisi ab alio, sic tñ certe est & ignis. propterea q̄dam non erunt absq̄ eo, qui habet artem, quedam erūt. ab his enim **L** mouebuntur, q̄ non habent quidem artē, moueri vero possunt ipsamet, aut ab alijs non habentibus artem, aut ex parte.

Et forte quæret aliquis, quare q̄dam sunt artificio, & ex se etiā, ut sanitas: et quedam non, ut domus. Et causa istius est, quoniam in materia quarundam rerum, que est principium generationum suarum, aut in generatione alicuius ex ea ex artificio, in quo ē aliqua pars rei eius, quedam pars est sic ut istud potest moueri ex se, & quedam non, & quoddam potest, secundum quod oportet. plura. n. sunt, que possunt moueri per se, sed non secundum quod oportet, ut saltatio. Omnis igitur, quorum materia est talis, ut lapides, non possunt moueri in eo, quod oportet nisi per aliud, & per speciem motam. & ideo ignis non generat quoddā sine

Viā. l. Ph. 45

Actio agens, nihil aliud est q̄ extrahere illud, q̄d ē in potentia ad actum. Idē 8. Me. c. 15. & 12. Me. cō. 18. * Cā i multiplicatione gñabili ab vno

gñante est multiplicatio materierū, in qua: agit. vide. i. me. ta. cō. 40.

A *sine illo, cuius est artificium, et generat quoddam. mouebuntur. n. ex istis illa, quae non habent artificium, sed possunt moueri aut ex alijs, q. non habet officium, nisi particulare.*

19 Quia aliquis posset dubitare super hoc, quod posuit, quod generatum sit à conuenienti in nomine, nisi generatio sit non solum cursum naturalem, ut generatio muli ab equo, et asino, et fuit dictum etiam, quod homo quoquo modo est à conuenienti, vult dissolvere aliam questionem in hoc, et est quod quaedam videntur generari à natura, et ab artificio insumus, et quaedam non generantur nisi ab artificio trā. existimat enim propter hoc aliquid generari à duobus formis, artificiali et naturali. et est dubitatio super hoc, quod generans, et generatum sunt idem in forma. Et d. Et forte quæret aliquis. i. et forte quæret aliquis in hoc, dicendo, quare quaedam sunt ab artificio et à natura, ut sanitas, quæ sit ab arte et à natura: et quaedam non sunt nisi ab artificio tantum, ut domus, quæ non sit nisi ab artificio. D. dedit causam in hoc, et d. et causa istius est, quoniam in materia quorundam eorum quod generantur ab artificio, est pars potentiae naturalis similis artificio: et in materia quorundam non est pars potentiae naturalis similis artificio: et ista sunt, quæ generantur ab artificio tantum. Illa autem, in quibus est pars potentiae naturalis similis artificio, generantur ab utroque. ita. n. est de generabilibus sicut de mobilibus. quemadmodum enim eorum, quæ mouentur in loco, quaedam mouentur ex se, et quaedam ex alio, ita est

de generabilibus. Deinde dicit: et quoddam potest, sicut oportet, i. et quoddam eorum, in quibus est pars potentiae naturalis similis artificio, potest transmutari ex se, donec compleatur sua generatio, secundum quod oportet: et quoddam non potest hoc, donec ars adiuuet. D. d. plura enim etc. i. et sicut hoc inuenitur in natura, ita etiam inuenitur in arte. quaedam enim artes non possunt agere suas actiones, nisi alia ars adiuuet. v. g. ars saltitandi, quæ non completitur nisi cum arte Irah, quæ est pars Musicae. Deinde d. Omnia igitur, quorum materia, etc. i. et omnia, in quibus non est pars potentiae motus ex se, et omnia, quæ non mouentur nisi ab artificio tantum, ut lapides, impossibile est ut moueantur ex se, ad complementum, sed mouentur per alia, et istæ sunt omnes materiae artificiorum, in quibus non est principium naturale, quo possent moueri per se ad finem, quem intendit ars, neque perfectum, neque diminutum, nisi parte. Illa autem, in quibus est principium naturale, quo ars utitur, sunt sicut ars Medicinae, et Culturae. et vtriusque artes, in quibus ars iuuat naturam. D. d. et ideo ignis non generat, etc. i. et propter hoc inuenimus quaedam, quæ non possunt generare aliquid sine artificio, et possunt generare alia ex se. verbi gratia ignis, qui non potest generare cultellum nisi ex arte, et potest generare alium ignem ex se. D. d. mouebuntur. n. etc. i. et, cum ita sit, accidit quibusdam moueri ex se, absque eo quod indigeant artificio omnino, et sunt illa, quæ non indigent artificio particulari, aut vniuersali adiuvante, ut sanitas, quæ sit praeter Medicinam in quibusdam agnitudinibus.

de 3. Phy.
23. & 32. i.
ta est et
ghabilis.
Sed h^o op
positi reg
re. 1. phyl
com. 1.

E In m^a re-
rū artificia
liū nō ē
principiū
nāle quo
possit mo
ueri p se
ad finem
quē inten
dit ars. idē
3. de Ala.
cō. 18. & q
ibī.

Hic v^t po-
neret ichos
C
tionē for-
marum.

Eord, quæ
mouentur
loco, quæ
mouentur
ex se, & quæ
ex alio. v.

Metaphysicorum

G Omnia ex vniuoco generari. Cap. 10.

Manifestum autem est ex his, quæ dicta sunt, & quod quodam modo omnia fiunt ex vniuoco, quemadmodum quæ natura sunt: aut ex parte vniuoca, ut domus ex domo: aut ab intellectu, ars enim forma est: aut ex parte, aut habente aliquam partem, si non per accensum. Causa enim faciendi, prima scilicet pars. calor. n. in motu calorem in corpore fecit. hic vero, aut sanitas est, aut pars, aut sequitur eam aliqua sanitatis pars, aut ipsa sanitas. quare & dicitur facere, quia illud, quod sequitur & cui accidit calor, sanitatem efficit.

Manifestum est igitur ex dictis quidem, quoquo modo omne quod fit, fit a conuenienti in nomine, sicut illud, quod est per naturam: aut a parte eius, quod est conueniens in nomine, ut domus a domo: aut per actionem, artificium enim est forma: aut a parte, qua habet partem, si non fuerit generatio per accedens. Agens enim est per se pars. calor per motum facit calorem in corpore. & hic est sanitas, aut pars, aut sequitur ipsum aliqua pars sanatus per se. & ideo dicitur, quod conformatio & exercitium agit, quia facit sanitatem per illud, quod sequitur ipsum, & accidit ei calor.

30 In hoc sermone facit rememorationem de prædictis, & d. Manifestum est igitur ex prædictis, quod omne, quod ge-

neratur, generatur à conueniente in nomine & ratione: ut illud, quod est per naturam, i. homo ab hōe. D. d. aut à parte eius, &c. & intendit per conueniens in nomine generabilia naturalia ex parte & matre, sicut diximus. Et intendebat per hoc quod dicitur à parte eius, quod est conueniens in uole, illud, quod generatur ab arte. & d. hoc ex parte, quia artificiarum componitur ex materia & forma, & non est in anima artificis ex generatione, nisi forma tantum, quæ est pars generati. & ideo d. artificium enim est forma, i. quod artificium non est nisi forma generati, non congregatum congregatione materiarum & formarum: sicut est dispositio in generabilibus naturalibus. & ideo non d. in istis generari totum a toto. D. d. ut domus à domo, i. ut domus, quæ fit ex lateribus & lapidibus, generatur à domo, quæ est in anima artificis. & intendit per hoc, quod dixit, aut per actionem, i. aut per actionem aliquam artificis non per omnes actiones. D. d. aut à parte, quæ habet partem, &c. i. aut ars agit in subiecto per aliquam partem ipsius in substantia, & quod habet partem etiam ex partibus naturæ. & ista ars est earum, quarum actio componitur ex arte & natura. & ideo ars agit partem actionis, quam habet in talibus istis. D. d. & spectat finem actionum naturæ. ista enim est dispositio artis Medicinæ, & Culturæ cum virtutibus naturalibus, quæ sunt in corporibus animalis, & in feminibus, & in plantis. D. d. aut generatur alia rei ab aliqua parte conueniente in nomine: & utrumque est conueniens cum generato. D. d. si non fuerit generatio per accedens. i. & si generatio alterius duarum partium à reliqua

Artificium non est nisi forma

generatum non congregatum ex materia & forma. videtur philosoph. 11. & 1. de anima cō. 8. & 1. de anima 18. & 8. Metaph.

a. l. subiecto.

illa d. generatur ab accedens per accedens non conuenientia. videtur de 12. h. cō. 24. & supra hic com. 28.

non

A non fuerit p accidēs. & exceptis hoc, qm̄ illa, quæ generantur abinuicē p accidens, non sunt conuenientia.

D. d. Agens. n. est per se pars. i. & primum agens, quod est ex artificio, & existens per partem agentem, q̄ est in natura. calor enim per motū, &c. i. v. g. calor, qui sequitur motum corporis. est. n. sanitas quoquo modo, quia generat in corpore aliquē calorem, & generatio illius caloris est sanitas, aut sequitur eam sanitas. & vtr calor, qui est in corpore, aut est pars sanitatis, aut est sanitas in potentia, quia sequitur ipsum pars sanita

Būs, quæ est quasi vltima perfectio. D. d. & ideo dī, &c. i. & ideo dī, q̄ cōfricatio & exercitium agunt sanitatem, quia agunt illud, quod sequitur sanitas. illud enim, cui accedit calor, facit Medicus,

Quare, sicut in syllogismis omnium principium substantia est (ex ipso enim quid est syllogismi sunt) hic etiam generationes. Similiter se habent & quæ natura constituta sunt. semen namq̄ facit, sicut ea, quæ ab arte sunt. habet etenim potestate formā.

C & à quo semen est, quodam modo vniucum (non enim oīa ita oportet quæzere, sicuti ex hōe homo. etenim mulier ex viro. vnde mulus non ex mulo) sed si non læsura fuerit. Quęcūq̄ vero, quorum materia potest & à seipsa moueri eo motu, quo semen mouet, à casu, sicut ibi, sūt. quorum autē non, hæc impossibilia sunt aliter fieri, q̄ ex ipsis.

Ergo, sicut dictum est, quod in syllogismo est principium cuiuslibet

bet substantia: queniā syllogismi sūt D ex eis q̄ sunt: ita hic generationes.

Et illa, per q̄ constituentur natura similiter. semen. n. facit, sicut illa, quæ sunt ex artificio. forma. n. est in potentia in eo. & istud ex quo est semen, conueniens in nomine, sicut illa quoquo modo. non. n. oportet quæzere omnia in ista eadē dispositione, i. qua generatur homo ex hōe. mulier enim est ex viro. & ideo mulus non est ex mulo, nisi sit quidam. Omnia. n. quæ sūt ex se, sunt E sicut illic omnia, quorum materia habet potentiam, vt moueātur ex se hoc motu, quo mouet semen. & omnia, quorum materia non pot, hæc sunt alio modo, non ex istis.

Dicit: Ergo sicut dictum est, &c. 31 i. & intendit per substantiam quiditatem rei factæ, quæ est similis syllogismo. Et d. quemadmodum principium cuiuslibet rei factæ est sua q̄ditas, q̄ est similis, ita est etiam in oībus generabilibus p naturam, & p sunt à quiditate pcedenti. Et hoc in F

tendebat, cum d. qm̄ syllogismi sūt ex eis, quæ sunt. i. quemadmodum syllogismi, ex quibus sunt artificia ta, sunt quiditates artificiatorum, ita res generabiles sunt a suis quiditatibus: & indifferenter est in hoc ars, & natura. & hoc intēdebat, cum d. Et illa, per quæ cōstituantur, &c. i. & illa, quæ inueniuntur à natura, sunt sicut illa, quæ inueniuntur ab artificio. Deinde d. semen enim facit, &c. i. semen enim generat per potentiam i eo similem artificio, q̄

Z iij est

Metaphysicorum

G est quiditas artificiat, & hoc declaratum est I Sextodecimo lib. de Animalibus. D. d. forma. n. est in potentia, i. forma n. generati est in semine in potentia, quemadmodum forma artificiat est in artifice in potentia. & illud, ex quo est semen, convenit nomine & ratione cum eo, quod sit ex semine quoquo modo. D. d. non. n. oportet querere, & c. i. & dicim' quo quo modo: qm non inuenitur I omnibus rebus, q filius sit sicut pater simpliciter in omnib' modis. v. g. vt homo masculus sit ab hōe masculino, cum mulier inueniatur i masculo,

H & magis. qm mulus inuenitur non a mulo, sed ab aliquo alio a mulo quodam modo. & hoc intendebat, cum d. nisi sit quidam. D. d. Omnia enim, q sunt ex se. i. oia autem, que generantur ex se non a simili, generantur modo simili generationi rerum, in quarum materia est potentia, vt ex eis generetur aliquod simile per potentiam, que est in semine. Et intendit, q generatio accidentis est quodāmodo similis generationi substantiarum, quæ sunt non a suo genere. & modus similitudinis inter ea est, quia generantur non a simili in specie. D. d. & omnia, quorum materia non potest & c. & intendit animalia, quæ generantur nō a suo genere. in materia. n. corū non est potentia generare simile. & iste mod' est generat' alio modo ab eo, quo generantur accidentia, & ab eo, quo generantur illa, quæ generantur ex se, & ab eis, quæ generantur ex seminibus. Hæc igitur est summa eorum, quæ dñr I hoc loco, s. q, si sint formæ hic separatæ, nihil profunt I generatione: & q generatio est ex rebus convenientibus fm formā, & diuersis fm numerū. Et in hoc, qd dixit, sunt multe qdōnes difficiles. qm, cum fuerit positum, q illud, qd est in potentia, sit in actu ab illo, qd est sui generis, aut sue speciei factu: & nos videmus hic plura alia, aut plures plantas exire de potentia in actu sine semine, quod generat' a suo simili fm formā: & ex hoc existimat' substantias & formas esse dātes istas formas, p quas sunt alia, & plantæ. & hæc est maior ratio, q attribuitur Platoni. Et dicitur etiam q, cū forma substantialis in quolibet ente est aliquid additum formis complexionalibus in rebus miscibilib', & primis qualitatibus quatuor, vt forma leuitatis in igne, & grauitatis in terra, & maxime alæ, qm manifestum est animam esse additam formis complexionalibus. Istæ igitur formæ additæ qualitatibus, aut generantur ex se, & tunc generatio erit a nō generante: aut generantur ex aliquo extrinseco: & illud extrinsecum aut est aliquod indiuiduum illius spēs, aut generis, aut forma separata. Sed quia formæ rerum generabilium a semine generantur, neq; a genere, neq; a specie, necesse est formas eē, quæ danteis formas. Et hoc non so. M

I simili in specie. D. d. & omnia, quorum materia non potest & c. & intendit animalia, quæ generantur nō a suo genere. in materia. n. corū non est potentia generare simile. & iste mod' est generat' alio modo ab eo, quo generantur accidentia, & ab eo, quo generantur illa, quæ generantur ex se, & ab eis, quæ generantur ex seminibus. Hæc igitur est summa eorum, quæ dñr I hoc loco, s. q, si sint formæ hic separatæ, nihil profunt I generatione: & q generatio est ex rebus convenientibus fm formā, & diuersis fm numerū. Et in hoc, qd dixit, sunt multe qdōnes difficiles. qm, cum fuerit positum, q illud, qd est in potentia, sit in actu ab illo, qd est sui generis, aut sue speciei factu: & nos videmus hic plura alia, aut plures plantas exire de potentia in actu sine semine, quod generat' a suo simili fm formā: & ex hoc existimat' substantias & formas esse dātes istas formas, p quas sunt alia, & plantæ. & hæc est maior ratio, q attribuitur Platoni. Et dicitur etiam q, cū forma substantialis in quolibet ente est aliquid additum formis complexionalibus in rebus miscibilib', & primis qualitatibus quatuor, vt forma leuitatis in igne, & grauitatis in terra, & maxime alæ, qm manifestum est animam esse additam formis complexionalibus. Istæ igitur formæ additæ qualitatibus, aut generantur ex se, & tunc generatio erit a nō generante: aut generantur ex aliquo extrinseco: & illud extrinsecum aut est aliquod indiuiduum illius spēs, aut generis, aut forma separata. Sed quia formæ rerum generabilium a semine generantur, neq; a genere, neq; a specie, necesse est formas eē, quæ danteis formas. Et hoc non so. M

lummodo existimatur in non generabilibus ex semine, sed in generabilibus etiam. In semine enim nō est anima in actu, sed potentia: & eo quod est potentia, indiget aliquo in actu. & sicut in habentibus semen: in semine. n. non est anima in actu. & nō possumus fingere, q alæ sint a complexione, nisi fm optionem dicentū animam eē cōplexionem. Propter istā igitur existimat', q necesse est formas separatas esse: & fm posteriores Philosophos Philosophia Ari. est illud quod

Digressio
Argū. 1.

L. Argū.

L

Confir. &
cunda

Options
pp argu-
menta ad
dica.

A quod vocat intelligentiam agentem, & existimat, qd nō solummodo dat formas alias, & formas substantiales, quę sunt consimilium partium, sed et formas substantiales, q sunt elementorum: apparet. n. q elementa non patiantur, neq; agant nisi per qualitates, non per formas substantiales. & vtr apparet, q non sunt hic potentiz agentes, nisi quatuor qualitates: & istę non sunt formę substantiales. & ideo non dicimus, q leuitas & grauitas sunt, actiuz aut passiuz. Et vtr ista quęstio fundat sup propositiones. Quarum vna est, q illud, quod est in potetia, nō exit in actum, nisi ab aliquo extrahente suę speciei, aut generis. Et q formę substantiales materiales, neq; sunt actiuz neq; passiuz essentialiter, & q actiuz & passiuz sunt primę qualitates. & ex istis sequitur, vtragens istas formas sint principia non naturalia. Et ideo quia Auic. obedit istis propositionib⁹, credidit oēs formas esse ab intelligentia agente, quam vocat datorem formarum. Et existimatur etiā, q Themisti⁹ dicat hoc. In entibus vero, quę generantur ex semine, manifestum est de eo, & id d. hoc aperte in tractatu libri suę abbreviationis. I oibus vero formis apparet hoc ex hoc, quod dixit in sexto suę abbreviationis de ala, q anima nō est illud, in quo sunt omnes formę tantum. s. intelligibile & sensibile, sed est illud, quod ponit oēs formas in materijs, & creat eas. Et manifestum est, q ipse intendit per hanc animam formam separatam. Alexan. autem videt conuenire ei, quod dicitur hic ab Arist. & ei, quod dixit in Sextodecimo de Alalibus. Et etiam potest aliquis dicere, q for-

ma elementorum proueniunt a datore formarum, qm videmus a motu generari ignem in actu, ex eo q est ignis in potentia: & nō possumus dicere, q motus facit formam substantialem ignis: sequitur igitur, vtr forma ignis, qui fit a motu, sit a datore formarum. Ne autē dicamus q, cum considerata fuerit demonstratio Arist. in hoc loco sup hoc, q formę materiales sunt generantes formas materiales, apparebit, q semina sunt illa, quę dant formas rerum generatarum a seminibus per formas, quās dederunt semina generantia. In generabilibus autem non ex se, i. casu, apparebit, q corpora celestia sunt illa, quę dant istis aliquid loco seminum, & virtutū, quę sunt in seminibus, & in eis quę generant ex semine. & q omnia ista sunt virtutes naturales diuine generantes sibi similia, secundum q artes generant sua artificata. & ideo d. Arist. in libro de Animalibus, q hę sunt similes intellectui, s. quia agunt actiones intellectuales. Et istę virtutes assimilant intellectui in hoc, q non agunt per instrumentum corporale. Et in hoc differunt istę virtutes generatiuz, quās Medici vocant formatiuz, a virtutibus naturalib⁹, q sunt i corporib⁹ animalib⁹. Istę enim agunt non actione intellectus operatiui, sed agunt per instrumenta terminata, & mēbra propria. Virtus autē informatiua non agit p membrum propriū. Et ideo dubitat Gal. & dicit, nescio vtrū ista virtus sit creator, aut non. sed vtr non agit nisi per calorem, qui est i semine: nō ita q sit forma i eis, sicut anima in calore naturali, sed ita q sit inclusa in eis, sicut ala ē inclusa in corpori

Op. Auer.
& quā ē.
vi. 12. Met.
et. 12. & 18

Quo vir
informati
ua assimi
lat intel
lectui.

Phyf. 17.
B

in lib. de
sensu & se
libus.

Auicenna

Themisti⁹.

Alexander.

R. 8. p. Aul.

Metaphysicorum

Gporibus celestibus. Et ideo Arist. magnificat hanc virtutē, & attribuit illā principijs diuinis, non naturalibus. sed ita virtutē* [esse intelligentiam separatā] est impossibile. Et demōstratio Arist. in hoc est, qd formę nō generant p se. qm, si sic esset, tūc generatio esset non ā materia. & cum

* a. l. intel-
ligere se,
te dum vt
sepata sit

ide. 8. ph.
15. & 7.
4. 2. & 10.
5. 12.

ita sit, generatum est formans generans. ransigit est illud, qd mouet materiam, donec recipiat formā, i. illud, quod extrahit ipsam de potētia ad actum: & illud, quod mouet materiam, necessario est corpus, habens qualitatem actiuā, aut potētiā, qd agit p corpus habens qualitatem actiuam.

HEt, si illud, qd generat subiectū formę, esset aliud ā generante formā, tūc subiectū & sua forma essent duo in actu: qd est impossibile. & quia subiectū formę non hēet nisi p formā, ideo actio agentis non pendet ab ipso, nisi fm qd pendet de forma ēt: cū actio agentis, non pendet ā forma, neq; de subiecto sine forma. Et cū

ita sit, manifestū est, qd actio agentis pendet ex subiecto pp hoc, qd pendet de forma. Illud igit, qd generat subiectum formę, est illud, qd generat formā: imo non generat subiectum nisi qd generat formā. Et, si subiectum formę generaret ab aliquo agente & forma ex alio, tūc vnū actum, fm qd est actum vnū, generaret ā duobus agentibus: qd est impossibile. Secundum hoc igit debet hō sustentari in hoc loco. Et hōies errauerūt

Iin hoc, quia nō intellexerunt demōstrationem Arist. & non est mirum de Auiē. sed de Alfarabio. vī enim in suo libro de duabus Philosophijs dubitare de hoc. Et omnes hōies declināt magis ad opinionē Platonis, quia est similei, quod loquētes no

* et rōis
in quo-
um.

strę legis opinantur, & qd agens oīa est vnū, & qd non operant in se ad inuicem. Videt enim, qd contingit eis ex creatione eorū adinuicem pcedere in infinitum in causis agentibus: & ideo posuerunt vnū agens nō corpus. Sed illud impossibile est vt trāsmutet materiam, nisi mediāte corpore alio non transmutabili, s. corporibus celestibus. & ideo impossibile est vt intelligentię separatę dēt aliquam formam formarum mixtarum in materia. Sed mouit Arist. ad ponendum mouens separatū ā materia in factiōe virtutū intelligentium, quia virtutes intellectuāles apud ipsum sunt non mixtę cū materia. Vnde necesse est vt illud, quod est non mixtum cū materia, generet quoquo modo ā non mixto cum materia simpliciter: quęmodum est necesse vt oī mixtū cū mā gneret ā mixto cum materia.

Rō cōtra illos.

Formam non generari, non tantum in substantia, sed et in ceteris predicamentis verum esse. Cap. 11.

Non āt de subā solū oīdit rō nō fieri formā, sed de oīb; primis sūt cōis rō

est, vtputa qntitate, qualitate, & alijs pīdicamētis. Fit. n. vtputa qnta sphaera, sed non sphaera, nec ars. & I ēre fit: p nāq; oportet pexistere materiā, & formā. ita & i ipso qd ē, & i qlitate, & qntitate, & alijs pīdicamētis sūt. nō. n. fit qlitas, sed qlē lignū: nec qntitas, sed qntū lignū, aut aīal. Certe

Necesse ē vt nō mixtū cū mā gneret quoquo mō a nō mixto cū mā. vnde de conside. 1. Me. c. 14.

rū ex his ppriū subę accipere ē, qd necesse ē pexistētē sp aliā subā actu existētē, qd facit, vtputa aīal si aīal sit: qlē vero, aut qntū non est necesse, nisi potentia solum.

Vide pro hoc. 1. c. 4.

Et

A ut iste sermo non significat substantiam tantum, quod forma non generatur, sed est sermo communis omnibus primis rebus, Verbi gratia quantitati, & qualitati, & alijs prædicamentis. Est enim sicut sphaera cuprea, sed non est sphaera, nec cuprum si generatur ex cupro, oportet semper ut materia sit ante formam per essentiam, & forma est. & similiter illud, quod est per qualitatem etiam, & quantitatem.

B alia prædicamenta non enim generatur qualitas, sed lignum habens qualitatem: nec quantitas, sed lignum quantum, aut animal. Sed inuenitur ex istis, quod substantia propria habens semper necessario aliam substantiam, qua est aut in actu, ut animal si est animal: qualitatem aut esse, aut quantitatem non est necessarium, nisi in potentia tantum.

32 Dicit, & hoc quod dicimus, quod forma non generatur, nec corrumpitur, non est proprium substantiæ, sed est commune prædicamento substantiæ, & et alijs prædicamentis. D. d. Est enim sicut sphaera cuprea, &c. i. generatur enim sphaera cuprea demonstrata, & non generatur sphaera, s. figura neque cuprum. D. d. & si generatur ex cupro, &c. i. & si sphaera generatur ex materia & forma, oportet ut materia & forma præcedant compositum ex eis, s. generatum. D. d. & similiter illud, quod est, &c. i. & similiter prædicamentum qualitatis, & alia prædicamenta, s. quod generatur ex eis compositum est substantia, &

accidente secundum tempus. D. d. non enim generatur qualitas, &c. id est, non enim generatur qualitas, quæ est tanquam forma, sed generatur corpus habens qualitatem aliquam. v. g. hoc lignum demonstratur, in quo est albedo aliqua: & sicut in substantia non generatur forma. v. g. animal. & hoc in te debet cum d. aut al. D. d. Sed inuenitur ex istis, &c. & est proprium substantiæ inter alia prædicamenta ut ante generatur sit alia substantia agens ipsum, quod est in actu ex specie illius, quod ager. vt animal, quod generatur alibi sibi sit.

D. d. qualitatem autem esse, &c. i. sed non est necesse ut ante qualitatem generatur sit alia qualitas agens: sed est necesse ut ante qualitatem generatur sit aliquid, quod est in potentia qualitas, id est materia. Et d. hoc quoniam qualitas alia generatur a sibi simili qualitate: & alia est, cuius generatio sequitur formam mixtionis primarum qualitarum.

Dubitationum solutio. An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes toto sunt priores.

Cap. 12.

C Vm autem definitio ratio sit, omnis autem ratio partes habeat, ac sicuti ratio ad rem, sicut & pars rationis ad partem rei se habeat, dubitatur utrum oportet partium rationem inesse in ratione totius, an non. In quibusdam enim videntur inesse, in quibusdam vero non. circuli enim ratio non habet rationem sectionum: ratio vero syllabæ habet rationem elementorum. atqui circulus diuiditur in sectione, sicuti syllaba in elementa.

Item

Propriū ē
subde inter
alia prædic
amenta, vt
an gharū
sit alia sub
stantia agens

Instrūta ē
de igne ge
nerato a
motu ex
1. Meteor.
et ex 2. cor
11 c. 42. Vt
de contra
dic. Zim.

Primum
dubium.
F

Vide. 12.
Meta. tex.
com. 17.
Non gharū
qualitas.
Vide. 5.
Phy. c. 5.

Metaphysicorum

G Item autē, si partes priores sunt toto, recti autē acutus est pars, & digitus animalis, prior erit acutus recto, & digitus homine. Videntur tamen ista esse priora: ratione namque dicuntur ex istis, & eo quod sint absque inuicem, priora sunt. An multis modis dicitur pars. Quorum vnus modus, quatenus quantum mensurat.

Ergo definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, & quemadmodum est sermo ad rem, ita est

H pars sermonis ad partem rei: dubitatur ergo in hoc, utrum sermo partium debeat collocari in sermone totius, aut non. Videmus igitur, quod quedam collocantur, & quedam non. in sermone enim circuli non est ille, qui est partium: in sermone autem syllaba est sermo literarum. et si circulus diuiditur in suas partes, sicut syllaba in literas. Et etiam, si pars est ante totum, & acutum est pars recti, & digitus ante homine. Sed existimantur illa esse priora, quia dicuntur per sermonem, quoniam sunt ex illis, & quia sunt ex alijs ab illis, sunt ante etiam. Aut dicamus quod pars dicitur multis modis. Quorum vnus est ille, qui numeratur, per qualitatem, & alius per quantitatem.

33 Cum declarauit, quod definitio est illud, quod significat quiditatem rei, & quod solummodo est substantia, & secundario aliorum predicamentorum, & quod definitio & definitum sunt idem

in actu, & quod multitudo in suis partibus est in potentia, & declarauit ex hoc, quod si res habet quiditates, & formas existentes per se, quod non sunt eadem cum rebus, quarum sunt formae, & quod per hoc nihil profuit in substantia illarum rerum, quarum sunt formae, & quod formae & et ideo, si sunt, nihil profuit in generatione rerum, quae sunt substantiae sensibiles: ostendemus substantia generat a substantia sibi simili, cum generatio non sit forma nec materia, sed congregati ex eis, quod est demonstratum. Et cum hoc declarauit, reuersus est ad completum sermonem de definitionibus, & dixit: Ergo definitio est sermo, &c. id est, & quia definitio est sermo, & omnis sermo habet suas partes significantes partes rei: & apparet, quod sicut est proportio definitionis ad rem, ita est proportio partis definitionis ad partem rei, id est, quoniam, quemadmodum definitio declarat quiditatem rei, ita pars definitionis declarat partem quiditatis rei: ideo accidit quaestio in hoc. Et est quaestio talis, utrum omnes definitiones partium rei debeant esse partes definitionis, ita quod praecedant re, & eius definitionem, scilicet ut definitiones partium sint tota definitio, & priores ipsa, aut non omnes definitiones partium definiti sunt partes definitionis. Sed sunt posteriores re, & sua desione. Et intendebat per hanc perscrutationem declarare, quae partes definitionis significant partes quiditatis rei, & non partes suae materiae, & quae non significant partes quiditatis rei. D. d. Videmus igitur quod quidam, &c. id est, haec quaestio accidit hoc ex hoc, quod nos videmus quidam res partium, quarum definitio non collocatur in suis definitionibus. v. g. definitiones partium circuli,

Expositio

Primum dubium.

M

Documentum.

R. d. primum dubium.

Secundum dubium. Videtur Auer. in Epit. Tra. claru.

A circuli, quæ non claudunt in definitione circuli. quia tertia, & quarta pars circuli non collocant in definitione circuli: nec definitio circuli dissolvitur in definitiones earum: sed circulus accipitur in definitione partis. in definitionibus vero syllabarum est definitio litterarum: quoniam syllaba est illud, quod componitur ex duobus litteris, scilicet consonante & vocali. Si igitur syllaba fuerit brevis, definitur ita, quod est illud, quod componitur ex duobus litteris. & sic accipitur in sua definitione definitio litterarum, consonantis, scilicet brevis & vocalis. Et si syllaba longa accipitur

B pis enim in sua definitione definitio litterarum consonantis producit & vocalis. Sed in definitione circuli non accipitur definitio medietatis, nec quartæ. & hoc manifestum est, immo facinus e contrario. Dicimus enim, quod medietas circuli est arcus circuli, quæ distinguit diametrum: & sic circulus est acceptus in definitione semicirculi, & non e contrario. D. d. & si circulus dividitur, &c. i. quod cum in hac diversitate, quæ apparet in istis partibus, videmus totum utriusque, istorum duorum modorum dividi in partes eodem modo: syllabæ enim dividuntur in litteras, sicut circuli in partes. D. d.

C Et et, si pars est ante totum, &c. i. & sequitur ex hoc sermone etiam in hoc modo, scilicet in eo, quod est sub circulo, quod pars præcedit totum, aut acutum sit ante rectum, & est e converso, scilicet quod definitio recti accipitur in definitione acuti, & in definitione expansi. & sicut definitio circuli præcedit partes, & definitio animalis præcedit digitum.

D. d. Sed existimatur, &c. i. sed existimatur, quod rectus est ante acutum, quia definitur per rectum. & existimatur, quod acutum est ante rectum, quia iste in-

venitur sine eo, quod innervat rectum. & intendit quod finis quod sunt partes, inveniunt præcedere in generatione totum. D. d. Aut dicamus, quod pars definit multis modis. Quorum unus est ille, qui numeratur per quantitatem. i. & ista quaestio dissolvitur etiam dicendo, quod partes dicuntur duobus modis. dicuntur enim de partibus qualitatis, & de partibus quantitatis. definitiones igitur partium quantitatis sunt posteriores definitione totius & toto: definitiones vero partium qualitatis præcedunt definitionem totius & totum.

Sed hæc quidam prætermittunt, ex quibus vero substantia, tanquam ex partibus est, hoc compositum de-
Erandum est. Si igitur hoc quidam materia est, hoc vero forma, hoc vero ex his: & substantia est materia, & forma, & quod ex his: quodam modo quidam materia etiam pars alicuius dicitur, quodam modo vero non. quando quidam ex quibus ratio formæ, ut puta concavitatis, non est pars caro. hæc enim materia, in qua fit similitudo aut pars aliqua est. & totius quidam statum pars est: eius autem, quod ut forma dicitur statum, minime. dicendum enim forma, & quatenus formam habet, unum quodque materiale vero nunquam
F finem se dicendum. Quare circuli quidem ratio non habet esse, quæ sectionum ratio est: sed syllabæ est, quæ elementorum est. quia elementa rationis partes sunt formæ, & non materia: sectiones vero horum sic partes tanquam materia, in quibus adveniunt: propinquiores autem ipsi formæ, quæ res, cum in ære rotantur.

Principium rationis. vide. 1. Metaph. 10. 11. Partes quæ sunt rationis, & partes quæ sunt rationis: dist. 1. Pby. 1. & 16. c. 1.

Secundum dubium.

Metaphysicorum

G rotunditas fiat. Quodā mō ve-
ro nec elementa cuncta in rōne
syllabę inēunt. vtputā hęc ce-
rea, aut q̄ i aere sunt. iam. n. etiā
hęc syllabę pars sunt, tanquam
materia sensibilis. Etenim linea
nō, si cū diuiditur i medietates,
corrumpit̄, aut hō in ossa, et ner-
uos, & carnes, pp hoc & ita ex
his sunt, tanquam ex his, q̄ sunt
partes substantiæ, verū tanquā
ex materia. & totius quidē sunt
ptes, formę vero et cui⁹ rō mini-
me pp hoc nec in rōnib⁹. Quo-
H rundā itaq̄ inerit talium partiū
ratio, quorundā vero non opor-
tet inesse, nisi sint ipsius simul
sumpti propter hoc. n. nonnul-
lē ex his, tanquā principis sunt,
in quas corrumpuntur: quēdā
vero non sunt. Quęcunq̄ igitur
simul sumpta, forma & materia
sunt, vt simū, aut zeneus circu-
lus, illa sanē in hęc corrūpūt̄,
et pars ipsoꝝ est materia. quę-
cunq̄ vero non simul cum ma-
teria sumuntur, sed absq̄ mate-
ria, vt rationes formę solū, hęc
I pfecto nō corrūpūt̄, aut peni-
tus, aut nequaquā ita. Quare il-
loꝝ quidē principia & ptes, q̄
in eis sunt, formę vero neq̄ pat-
tes, neq̄ principia hmdī. & pro-
pterea lutea statua in lutum cor-
rūpitur, et sphaera i ga, & Callias
in carnē & ossa item & circulus
in sectiones. est. n. aliquid, qd cū
materia sumitur. æqui uoce nam
que dīr circulus, et qui simplici-
ter dicitur, et singuli, ppter ea q̄
singulis non sit propriū nomē.

Et dimittamus hoc, & perscrutemur de eis, ex quibus est substantia, et sunt tanquam partes. Si igitur quedā est materia, et quedam forma, et quedam illud, quod est ex istis: substantia autem, & materia, & forma, et illud quod est ex istis: forte dicitur pars rei materia etiam, et forte non dicitur, sed ex quibus est definitio forma, vt caro, qua non est pars profundū. est enim materia, in qua est profundum, & est pars similitudinē. & cuprum pars totius idoli, & non est pars idoli, quod dicitur forma. forma igitur dicitur de illo, quodcumque rerum habet formam: materia autem non dicitur esse omnino per se. Et ideo non dicitur in definitione circuli definitio partium: & in definitione syllaba sunt litera. litera enim sunt partes forma, & non sunt materia: partes vero circuli sunt partes tanquam materia, in super quam sunt, & sunt propinquiores forma cupri, cum circulus est in cupro. Et forte est possibile vt non sint omnes litera syllaba in sermone. vt ista audibiles, aut que sunt in aere. ista enim etiam sunt partes syllaba, quia sunt sensibiles per naturam. Linea enim non corrumpitur, quia semper diuiditur in media, aut homo in ossa & nervos & carnem,

** ita decantant i. ecc. Aug. viq. ibi Linea.*

A et ideo sunt ex istis secundum hunc modum, tanquam partes substantia, sed quasi ex materia, totius vero non sunt partes. forma autem, & illius, quod habes definitionem, non sunt partes: & similiter in definitionibus etiam. In quibusdam autem non sunt, neque aliqua definitionum partium, quae sunt tales. & in quibusdam non oportet ut sit unum, nisi sit illud, quod est congregatum. quoniam

B nam ista quaedam sunt ex illis, quae sunt principia, & in ea corrumpuntur: et quaedam non. Omnia igitur, quorum materia et forma sunt congregata, ut finis, & circulus cupri, corrumpuntur in ista, et materia est pars eorum. et omnia, quae non congregantur cum materia, sed definitiones forma sunt sine materia, aut corrumpuntur omnino, aut non corrumpuntur, sicut illa corrumpuntur. Ergo in illis il-

C la, quae sunt sub eis, sunt principia & partes earum, forma vero non est ista partes, nec principia earum. et ideo corrumpitur idolum terre recte in terram, & sphaera in cuprum, et Callias in carnes et ossa, & etiam circulus in partes. quodcumque igitur congregatur cum materia, & dicitur aequivoce circulus, qui dicitur modo simpliciter, et ille, qui dicitur particularis. particularia autem non habent proprium nomen.

Id est, sed dimittamus haec questionem de aequivocatione, quae est in hoc nomine pars, & ponamus per scrutationem de aequivocatione, quae est in hoc nomine substantia. Deinde dicit. Si igitur quaedam est materia, et cetera. id est, si igitur hoc nomen substantia dicitur simpliciter de materia substantiae compositae ex materia & forma, et de forma eius, & de composito, tunc forma substantiae dicitur esse substantia rei, cum ipsa declararet essentiam illius.

* materia vero dicitur secundum considerationem ad substantiam compositam ex materia & forma esse pars substantiae. secundum considerationem vero ad substantiam declarantem essentiam rei non dicitur esse pars substantiae, sed esse deferens formam in suam definitionem. v.g. similitudo, cuius definitio est concavitatis in naso, aut in carne nasi. Nasus enim est pars substantiae eius, quod significat hoc nomen similitudo, quod est congregatio nasi & similitudinis. & non est pars definitionis concavitatis, sed est subiectum ei. Et hoc, quod dicit, non accidit nisi in rebus, quarum nomina significant aliquid existens in subiecto, non aliquid existens per se. & similiter cuprum est pars definitio nis idoli facti ex cupro, & non est pars formae idoli. Et, cum dedit differentiam inter partem definitionis, quae est materia, & inter partem, quae est forma, indiget dare differentiam inter materiam & formam, & dixit. forma igitur dicitur, & cetera, id est, & differentia inter formam & materiam est, quoniam forma praedicatur per se de habente formam, secundum quod declarat quidditatem eius substantialem:

materia

D

34

Idem. 2. de
Ala. l. c. 2.
& hic si-
pra. c. 7. &
3. Med.

* ME non e-
st quiddita-
tis sed ve-
hementia de-

E

ferens quiddi-
tatem videt
idem super
c. 11. & in-
ter. c. 4.

Metaphysicorum

G materia vero nō prædicatur de habente formam vera prædicatione, nedum v^o prædicetur per se. idoli enim non est esse cuprum, nec homo caro, nec simus nasus. D. dicit: Et ideo non dicitur in definitione circuli. i. qm̄, cum in definitionibus quorundam appareat materia, & sunt composita ex materia in actu & forma, ideo definitiones omnes suarum partium non sunt partes definitionis. Et, quia in definitionibus quarundam, scilicet simplicium non apparet materia in actu, & partes definitionis in eis sunt partes formæ, contingit in talibus istis, vt definitiones omnium suarum partium sint partes definitionis. &, quia definitiones syllabarū sunt ex hoc genere, ideo definitiones literarum sunt pars definitionis syllabæ. Et, quia dispositio circuli cum suis partibus est dispositio materiæ rei cum forma eius, ideo partes circuli non accipiuntur in definitione circuli: qm̄ in definitione circuli non apparet materia. et p hoc intēdebat dis-

H
Ata. cō. 16.
Idē hic. 33.
37. 39. & c.
Met. t. c. 1.
& c. 8. Met.
cō. 6.

Quo præ
circuli asu
mā. māc

in actu, nō
sic syllaba
rum.

soluere hanc qōnem. Et quia partes circuli non apparet in definitione circuli, sicut materia apparet in definitione rerum habentium materiam, v. g. sicut cuprum apparet in definitione circuli cuprei: & potest alijs obijcere ei per hoc, deinde d. partes vero circuli, & c. i. & partes circuli, licet non sint materia, quæ apparet in definitione circuli, tñ est similis materiæ, quæ apparet in definitionibus rerum, & est propinquior formæ, q̄ materia, quæ apparet in definitione circuli, qui est ex cupro. Et, quia partes circuli assimilantur materiæ, quæ apparet in definitionibus rerum habentium materiam, ideo defini-

tiones partium non sunt partes definitionis circuli: sicut definitiones literarū sunt partes definitionis syllabarum. D. d. & forte est possibile, & c. & dixit hoc, quia syllaba, cum consideratur cum hoc, qd est motus compositus ex duobus motibus, est de numero rerum, in quarum definitionibus apparet materia, & definitio cuiuslibet partis eius nō est pars definitionis totius. &, cum consideratur sū hoc, qd est vox composita ex duabus vocibus, est de numero rerum, in quarum definitione non apparet materia: & definitio cuiuslibet partis eius erit pars definitionis. Deinde inuenimus in libro continuum. Linea. n. non corrumpitur, & c. i. & apparet hoc, qd diminuitur aliquid inter hæc duo capitula, cum quo posset sermo continuari. Sermo. n. est de definitione rerum, in quarum definitione non intrat materia, vt linea, & supscies: & in quarum definitionibus est materia, vt hō, qd nunquā inuenitur nisi in carne, nervis, & ossibus. & sunt res, qd cū accipiuntur, quodāmodo inuenitur materia in sua definitione, & quodāmodo nō, vt circulus qm̄, qñ accipit sū qd est circulus cupri, inuenitur cū sua definitione materia: & qñ sū qd est circulus, nō inuenit in eo materia: & in quibusdam est dubium. & ideo dixit post: & ideo sunt ex istis sū hūc modū, & c. i. & ideo partes materiales rerum, in quarum definitione inuenit materia, sunt quodāmodo partes substantiæ, & quodāmodo non sunt partes substantiæ. in respectu congregati ex mā & forma sunt partes substantiæ: in respectu vero eius, quod habet veram definitionem, scilicet formæ,

Solutio in
scilicet idē
cō.

L

M

A *l* formæ, non sunt substantiæ. D.d. In quibusdam autem, &c. & quia entia inveniuntur his duobus modis, *l* forma sine materia, & forma *l* materia, ideo in definitionibus quorundam non inueniunt aliqua definitionum rerum, quæ sunt in materia, & sunt illa, quorum partes sunt partes formæ eius : & non inveniuntur in alijs nisi per accidens, & sunt quædam, in quorum definitione inuenitur materia necessario, & sunt illa, quorum nullum inuenitur nisi sit in re necessario, & essentialiter.

B D.d. qm̄ ista quædam, &c. i. qm̄ illa quædam sunt, in quorum definitione non inueniuntur materia, quæ est in actu : & quædam quorum definitio est ex materia, quæ est in actu, sicut ex ea, & suis principijs & ideo, cum materia corrumpitur, corrumpuntur ista. D.d. & omnia, quæ nõ congregantur cum materia &c. i. res, autem, in quarum definitione non apparet materia sensibilis, sed apparet in sua definitione partes formæ, aut non corrumpuntur aliquo modo, aut corrumpuntur per accidens.

C D.d. Ergo in illis, &c. i. & ideo illa, quorum esse est in alio, illud aliud est principia, & partes eorum. illa vero, quæ naturaliter non existunt in alijs, sed in sua natura est sua forma, illa alia non sunt partes neq; principia eorum. D.d. & ideo corrumpit idolum terrestre in terra, &c. i. & quædam entia existunt in alijs, vt idolum terrestre in terra, & sphaera cupri in cupro, & Callias in carne & ossibus, & circulus in partibus suis. Et intendit, qd partes eius sunt quasi materia, licet materia sit non sensibilis, sed intelligibilis, vt post dicemus. circulus igitur mathematicus

in respectu partium assimilatur entibus, quæ sunt in alijs. D.d. quod cumque igitur congregatur cum materia, &c. i. & cum ita sit, hoc nomen circulus, qm̄ dicitur de circulo simpliciter, & qm̄ dicitur de circulo, qui magis est proprius isto, & quasi particularis in respectu ipsius, qd est ex cupro, aut ex terra, hoc nomen circulus dicitur æquiuoce. Plura enim, quæ sunt huiusmodi, non habent proprium nomen, s. qm̄ non est nomen proprium, quod significet circulum cupreum aut lapideum.

Dicta itaq; nunc quoq; veritas est, adhuc tñ dilucidius dicemus repetentes. Quæcunque rationis partes, & in quas diuiditur ratio, hæc priores, aut oēs, aut aliquæ. Ratio vero recti nõ diuiditur in acuti rationem, sed acuti in rectum. vtitur namq; recto, qui definit acutum. minor etenim recto acutus. sicut autem circulus & semicirculus sese habent : semicirculus namq; circulo definitur. & digitus totus : talis. n. hominis pars digitus. Quare quæcunque quidem partes vt materia, & in quas diuiditur vt *l* materiam, posteriores : quæcunque vero vt rationis, & s. m. ratione substantiæ, priores, aut omnes, aut aliquæ. Qm̄ vero animalium anima (hoc enim substantia animati) secundum rationem, & formam substantia, & quod quid erat esse tali corpori : cuiusq; n. que pars, si probe definitur, nõ sine eo opere definitur, quod si ne sensu non existeret : sanè partes eius priores, aut oēs, aut aliquæ

D Quid sit manifestum, & qd intelligibilis Vide i. cō. sequenti. & s. Met. com. 3.

Vide contra. Zim.

Meta. cū. cō. Auc. A A

Metaphysicorum

G toto a tali & de vnoquoq; sit. corpus vero, & ei⁹ partes posterores hanc substantiam, & diuidetur in eas vt in materia, nō ipsa substantia, sed totū. Toto itaque quodam modo quidē priores sunt hę, quodam modo vero non, qñ quidem nec esse possunt separatę. non. n. qui quocūque se habet, digitus a talis ē, sed æquiuiocus, qui mortu⁹ ē. Quædam vero simul, quęcunq; principales, & in q̄ priā ratio, & substantia, vt puta si hęc cor, aut cerebrū est. nihil. n. differt, vtrū talis sit. Homo vero, & equus, & quę ita se habent in singularib⁹ sunt. vñ vero substantia nō est, sed totum quiddam ex hac ratione, & hac materia cūquā vniuersali. singulari vero ex vltima materia iam Socrates est. & de ceteris similiter. Pars itaq; ē formę est (formam autē dico quod quid erat esse) & ipsius totius, quod ex forma & ipsa materia est. Sed rationis partes, quę formę solum sunt, ratio vero est ipsius vniuersalis: circulo namq; esse & circulo⁹, & animę & animā idem est. Totius vero vt circuli huius, & singulariū alicuius sensibilis, aut intelligibilis (dico autem intelligibiles quidē, vt mathematicos: sensibiles vero, vt æneos & ligneos) horum in quā non est definitio, sed intellectio, aut sensu cognoscuntur. cū vero abeant ab actu, non est manifestum vtrū sint aliquñ, an nō sint: tñ semper dñr & cognoscū

tur vniuersali ratione. Materia vero per seipsam incognita. Materia vero, quędam sensibilis, quędam intelligibilis. Sensibilis quidem, vt æs, & lignum, & quęcūque mobilis materia. Intelligibilis vero, quę in sensibilibus existit, non prout sensibilia, vt puta ipsa mathematica.

Iam igitur diximus sermonem latens modo, sed tamen dicamus magis manifestum. Sed prius reuertamur ad quos sunt partes sermonis, & in qua diuiditur etiam L sermo. ista. n. sunt autē, aut omnia, aut quędam. Definitio autē recte non diuiditur in definitionem acuti, sed quę est acutus in rectum. quoniam enim definit acutum dicitur recto. acutus enim est minor recto. & circulus & semicirculus sunt simili istis. semicirculus enim definitur per circulum, & digitus per totū. digitus enim est pars talium partium hominis. Omnes igitur partes, quę sunt tanquam materię, et quę diuiduntur sicut ista, q̄ sunt in materia vltima: & omnes, quę sunt definitionis, & substantia, quam significat definitio, aut omnes, aut quędam. Et etiam anima animalis, (hęc enim est substantia animalis animati) per substantiā, quę est tanquam definitio & forma, & quod est per essentiam talis. & vnaquęq; partium, si definitur bene, non definitur sine definitione

K
Mā qdam
sensibilibus,
qda intell
ligibilibus.
Idē intell
te. 19. & 1.
Met. 10. 11.

A *iscne, qua est cum genere. ergo partes eius sunt ante, aut omnes, aut quedam, magis quam partes animalis congregati. & similiter in omnibus particularibus. corpus vero, & sua partes sunt post hac substantiam, & diuiduntur ista, sicut illa, quae diuiduntur in materiam, non ita quod sint substantia, sed quia sunt vniuersum. ista igitur sunt ante totum, & forte non, quoniam non possunt diuidi. & non erit*

B *illud, quod est aliquo modo in aliqua dispositione digitus animalis, nisi equiuoce, ut mortuus. Et imagines totum, quae sunt in rei veritate, & in quo est definitio primo, et substantia, ut cor, aut cerebrum, aut illud quod est ex eis. & non est in hac diuersum. Homo vero, & equus, & quae sunt huiusmodi in particularibus non sunt modo vniuersali, sed aliquid totale congregatum ex hac definitione & materia: sicut duae partes totius vltimi. & est sermo etiam similiter in alijs rebus. Forma vero est pars. dico autem formam illud, quod est per essentiam, & totum congregatum etiam ex materia & forma. Sed partes definitionis sunt formae tantum, definitio vero est totum. essentia enim circuli & circulus, & essentia anima & anima sunt idem. Res autem totalis congregata, verbi gratia iste circulus, est*

aliquid particularum, aut sensibile, aut intelligibile, & dico intelligibilia ut mathematica, & sensibilia ut cuprea & lignea. ista non habent definitionem, sed cognoscuntur cum cognitione aut sensu. & cum recedunt ab intellectu, non manifestantur utrum sint, aut non sint. & vnum non dicitur, neque cognoscitur sermone vniuersali. Materia vero per se non cognoscitur. Et quedam materia est sensibilis, & quedam intelligibilis. Sensibilibus ut cuprum & lignum, & omnia quae mouentur. Materia intelligibilis est illud, quod est in sensibilibus, non secundum quod sunt sensibilia, ut mathematica.

Iam igitur diximus, & cetera, & hoc quia ex sermone praedicti declarauit, quod definitiones sunt duobus modis: modo scilicet cuius altera pars est materia, & modo, in cuius definitione non apparet materia. & illud, in cuius definitione apparet materia, definitio suae partibus non est pars definitionis totius, in eis autem, in quorum definitione non apparet materia, definitio cuiuslibet partis est pars definitionis totius. & ex hoc solum modo apparet quare definitio quarundam partium definitionum est pars definitionis, & quarundam non: & non apparet ex eo solutio questionis politae, scilicet quare res totius sunt in definitione partis, quae est in quantitate, & non inuenitur pars in definitione totius. & ideo d. iam diximus, &c.

AA ij Deinde

Partes definitionis sunt for.

35
Præambula
laad solue
du secunda
q bonem.

Metaphysicorum

G Deinde d. Sed pri^o reuertamur, &c. hoc est principium pscrutatiois de solutione quæstionis, quam nititur soluere, & d. ista enī sunt ante, &c. i. ista enim sunt ante definitionē, aut omnia, aut quædam. qm̄, si omnia fuerint partes formæ, omnia erunt ante. & si quædam fuerint partes formæ, & quædam materiæ, quædam erūt priora tota definitione, & quædam non. Deinde d. Definitio autem recti, &c. i. & definitio anguli acuti non est pars definitionis recti, sed econuerso, scilicet qd definitio recti est pars acuti. & similiter est de definitione partis circuli cum circulo, vt de homine cum sua parte, v. g. cum digito. homo enim accipitur in definitione partis, & non pars in definitione hominis. Et istæ definitiones, in quibus totum accipitur in definitione partis, sunt de genere definitionum, in quibus apparet materia, non de eis, in quibus non apparet nisi pars formæ. Deinde d. & omnes, quæ sunt definitionis, &c. i. & cum sit declaratum, qd definitio si quædam est, in qua apparet materia, & quædam non: ergo partes definitionum, & partes rei, quam signi-
I cāt, sunt partes definiti, aut omnes, si in definitionibus, in quibus nō apparet materia: aut quædam, si in definitionibus, in quibus apparet materia. Et, cum voluit declarare quæ sunt illa, in quibus non apparet nisi forma, & partes eius, & quæ sunt illa, in quibus apparet vtrūq; , dedit exemplum de animali, & d. Et exā anima animalis, &c. i. & anima est existens substantia ī corpore, quod est recipiens animā, & sunt illa, quorum congregatur dicitur animal: & definitiones omnes, quæ sunt par-

tes formæ, sunt partes talis substantiæ, scilicet animæ & similis. Et intendit, qd definitio animæ, quæ dat quiditatem eius, videtur esse ipsum suum esse: & qd in definitione eius nō apparet materia omnino. illa autem, ī quorum definitione apparet materia, sunt illa, in quorum definitione apparet aliud, & definitio dicitur in illis principaliter, & in istis secundario, vt declaratum est. Deinde d. & vnaquæq; partium, &c. i. & vnaquæque partium definitionum, siue fuerit de definitionibus, in quibus apparet aliud à definito, aut de eis, in quibus non apparet nisi definitum, non definitur nisi eo qd in eius definitione appareat genus & differentia. Et intēdebat notificare per hoc, qd hoc sequitur in omnibus definitionibus, & in rebus habentibus definitiones. Deinde d. ergo partes eius sunt ante, aut omnes, aut quædam &c. i. & cum hoc sit declaratū, partes cuiuslibet definitionis sunt ante definitum, magis q̄ sint partes definiti, quæ sunt fm̄ quantitatem, ante totum: aut omnes, si in partib⁹ definitionis non appareat materia: aut quædam, si appareat. Et dixit hoc: quia quæstio prædicta fuit, quare partes non inueniuntur in definitione totius, scilicet quæ sunt secundum quantitatem, & totum inuenitur in definitione partium. & dixit: quia partes definitionis præcedunt istas partes, scilicet quæ sunt fm̄ quantitatem: aut omnes, si partes definitionis sunt formales: aut quædam, si quædam sunt formales, & quædam materiales. Et intendebat, qm̄ si illud, qd est prius, debet accipi in definitione rerū posteriorum, tūc recte accipit^r recti, qd est totū, in definitione partis, & nō econ-

Solo ad q
tionē le-
cundum
materiā.

M

econ-

A econuerſo. ſ. ſm quantitatem. Qm totum præcedit partē, magis q̄ pars totum, qm prius eſt totū parte prioritate formæ ad materiam: & pars eſt prior toto prioritate materie ad formam. ſ. tempore indiuiduali. & ideo partes circuli præcedunt circuli indiuidualem non vñem: & definitio eſt partium præcedentium ſpeciem. & hoc eſt vñum corſi, p̄ quæ diſſoluitur quæſtio prædicta, & eſt dicens, quare pars non inuenitur in definitione totius. Et pars præcedit totum tunc, cum ſit exiſtens per ſe: totum autem conſtituitur per partes. Deinde dicit: & ſiſt in oibus particularibus. i. & ſiſt eſt de oibus particularibus cum ſuis vñibus. ſ. q̄ partes totius præcedunt in definitione particularia. non definitio particularium definitionem toti: ſicut eſt diſpoſitio generis cū ſuis ſpeciebus. Et dixit totum hoc, quia iſta eſt diſpoſitio recti cū acuto, & circuli cū ſuis partibus, & vñ generum cū partibus, quæ ſunt ſm quantitatem. & quali æquat partes rei ſm qualitatē cum eis, quæ ſunt ſm quantitatem. qm prioritas qualitatis eſt prioritas formæ, & prioritas partium quantitatis eſt prioritas materie, & totū eſt prius parte prioritate formæ. & ideo dixit: corpus autem, & partes ipſius ſunt poſt hanc ſubſtantiam, ſ. formam. Deinde d. & diuiduntur iſta, &c. i. & omnia diuiduntur in ſuas partes ſm quantitatem diuiſione rerum per ſuas materias. i. diuiſione ſpecie in indiuidua. Deinde incœpit diminuerē prioritatē partium, quæ ſunt ſecundum quantitatem, quia eſt prioritas materialis, & dixit: iſta igitur ſunt ante totū, &c. i. & partes, q̄ ſunt ſm quantitatem,

ſunt priores ſm tempus in generatione: & cum hoc iſta prioritas non inuenit in oibus & ſunt partes quæ non poſſunt ſeparari à forma: neq; præcedere eā in eſſe, neq; ſequi eā, vt partes animalis cum animali. qm enim anima ſeparatur, nō noſatur à ſuo noſe vero niſi æquiuoce, v. g. digitus. qm, ſi dicatur digitus i mortuo, dñ æquiuoce: & ſimiliter, antequam in eo ſit ſenſus. & hoc intēdebat. cum dixit. qm non poſſunt diuidi, &c. i. impoſſibile enim eſt, vt iſte partes diuidant à forma, neq; mutetur in aliam ſpēm eſſendī, q̄ ſpēs & prima collocant ſub eodē genere, niſi prima ſpēs, & aliæ ad quam mutantur, dicant æquiuoce: vt hoc nomen manus, quod dñ de manu viui & mortui. D. d. Et imagines eorum, q̄ ſunt in rei veritate, &c. i. & omnes partes animalis ſunt in hac intentione, ſicut vera pars, in qua eſt principium alie, aut cor, vt quidam dicunt: aut cerebrum, vt alij. Nulla enim eſt diuerſitas quo ad hoc, qd opinantur, q̄ nomen dñ de prima parte, qm ſeparatur à vita æquiuoce cum eo exiſtente in vita. nullus. n. dubitat q̄, qm in iſtis non fuerit forma, q̄ tunc nomen eius non ſimplr dicitur de eis niſi æquiuoce. & i hoc non nocet quæſtio accidens, vtrum ſit cor, aut cerebrum. D. d. Homo vero, & equus &c. i. homo autem demōſtratus & equus demonſtratus & oē quod eſt ex particularibus, & non modo vñ, prædicatur nō plus q̄ de vno particulari, ſed eſt totū demonſtratum congregatum ex forma demonſtrata & materia demonſtrata, & eſt in ſua vltima ſpecie: ſicut Socrates in ſpecie hominis, & ſimiliter alia particularia in ſuis ſpeciebus.

Partes animalis qm alia ſeparat, non noſatur a ſuo noſe vero, niſi æquiuoce. loq̄ infra. 19. & 4. Meteo. te. cō. vltimi & hic. cō.

37. E

Vide 7. pby. cō. 4.

Metaphysicorum

E & intendit, licet non habeant nosa, sicut Socrates & Plato habent. & intendebat, qd hoc nomen species dicitur de indiuiduo & specie æquiuoce. Deinde d. Forma vero est pars, &c. i. forma vero est pars: sed nōmē formæ dicitur de forma vniuersali, quæ declarat quidditatem speciei, & de forma particulari, quæ est forma materiæ demonstratæ. Deinde d. Sed partes definitionis, &c. i. sed partes veræ definitionis sunt partes formæ vniuersalis: definitio autem totius, i. speciei, non indiuidui. quidditas enim circuli & circulus sunt idē apud intellectum: & similiter anima vniuersalis, & quidditas animæ. D. d.

Nomē for
mæ dī de
forma vñ
& de forā
particula
ri. idē in
sequenti.

H

Prima cā,
quare indi
uiduā nō
hñt defini
tiōē. Vi
de infra §

Mā per se
nō cognō
scit, sed co
gnoscit p
formā. Idē

1. Ph. c. 6.
69. & 4.
ph. c. 16.
& c. 1. ca. de
suba orbi
& 12. Met.
c. 14. & 9
Met. 11.
* Difficilio
de mī sen
sibili, & in
telligibili,
pro qua vi
de supra
c. 14. & 5.
Met. c. 6.
& 8. Met.
c. 15. & in
hoc. 7. te.
comē; 9.

Res autem totalis congregata, sicut iste circulus, &c. i. indiuiduum autē congregatum ex forma & materia demonstrata, v. g. iste circulus, aut aliquod particularium, quæ sunt in materia demonstrata, aut sensibili aut comprehensa per intellectū, aut qd suum esse in sensibili sit comprehensum per intellectum, vt indiuidua, quæ sunt in mathematicis: ista enim non habent definitionē. D. d. dicit causam in hoc, & dixit: ista enim non habent definitionem, &c. i. & illa, quæ cognoscuntur per definitionem, non mutant fm substantiam: qm̄ scientia eorum nō mutatur: ergo sunt alia ab indiuiduis. Deinde d. & vnum nō dī, neq; cognoscit, &c. i. & vnum numero non cognoscitur omnino per definitionē, sed cognoscitur sensu. i. & ideo non habet definitionem. Materia autē per se non cognoscitur, sed cognoscitur per formam. D. d. Et quædam * materia est sensibilis, &c. i. & intelligibilis est illud, quod comprehendit in sensibilibus, & intellectus iudicat, qd

non sunt in sensibilibus, fm qd sunt & sensibilia: vt linea demonstrata, & superficies, & corpus. ista. n. sunt materiæ figurarum habentium angulos, & carentium angulis.

De toto igitur & parte, ac priorē & posteriorē, quomodo se habeant dictum est. Ad interrogationem vero necesse est occurrere, cū quis interrogaret vtrū rectus, & circulus, & aīa priora, an in quas diuiduntur, & ex quibus sunt, partes, qd non simpliciter. nā etiam si aīa animal ē, aut animatum, aut vnumquod l. que, aut vniuscuiusq; & circulus circulo esse, & rectus recto esse, & substantia recti, aliquid qdē & aliquo posteriori dicendum est, vtputa his, quæ in rōne, & aliquo recto. Etenim quicum materia gēus rectus, & q in singularibus lineis. qui vero absq; materia his quidem, q in ratione sunt, posterior, partibus vero, quæ i singulari sunt, prior est. simpliciter autem non est dicendum. & si diuersa est, & non est anima animal, sic etiam quādam dicendum, quādam nō dicendum, vt dictum est.

Dictum est igitur, quomodo est de toto & parte, & de ante & post. sed necesse est vt responsio sit secundum interrogationem, quando aliquis quaesierit vtrum rectus & circulus vniuersaliter sint ante, aut partes, in quas diuiduntur. quoniam essentia non est recti simpliciter. neq; aīa simpliciter ē aīa

aut

Aut animatum, neq; unusquisque
circulorum. & quod hēs quilibet
circulus est circulus, & rectus
essentia recti est rectus, & substā
tia, quā est recti. Illa autē q̄ dīcū
tur post, & post non, sicut illa, quā
sunt in definitione, sunt ante &
post, i. rectus. Rectus n. qui est cum
materia cuprea, est rectus, & qui
est in lineis particularibus, qui au
tem est sine materia, est post par
tes, quā sunt in definitione, & an
te partes, quā sunt in particulari
bus. & non dicuntur modo simpli
ci, si unum fuerit, aut fuerit non si
ent anima, si fuerit animal. secun
dum igitur hunc modum dicitur
quidam esse, & quidam non dicit
ur, sicut dictum est.

36 Dictum est igitur, q̄uo est dispo
sitiō totius apud partē in prioritate
& posterioritate. D.d. Sed necesse ē,
&c. i. sed oportet ut responsio in in
terrogationib⁹, q̄ dñr æquiuoce, sit
distinguedo nōia æquiuoca in il
la interrogatione. v.g. q̄, cum aliq̄s
quæ fuerit utrum angul⁹ rect⁹, aut
circulus, aut animal sunt ante partes
suas, aut e converso. oportet enim di
stinguere fm̄ quōt modos dicit⁹ re
ctus, aut animal, aut circulus : & fm̄
quōt modos dicitur pars aut totum
& ante & post. Deinde incorpō n ar
rare, q̄sta nomina sunt æquiuoca,
& d. qm̄ non est essentia recti, &c. i.
qm̄ intentio, quam significat hoc
nomen rectus, non est eadem, neq;
comparatio animæ ad animal, aut
animatū est vna. Et intendit, q̄ ani
ma attribuitur alicui attributionib⁹

diuersis, quarum sunt quedam ve
re, & quedam falsæ. v.g. ut dicat⁹ q̄
aia, aut q̄ animatum sit animal. De
inde d. & rectus & essentia recti. i. &
ota ista dñr æquiuoce, & secundū
attributiones diuersas. Quiditas n.
recti vniuersalis, & est forma, attri
buit recto fm̄ q̄ sunt idem. dicim⁹
enim, q̄ quiditas recti est rectus : &
dicimus qm̄q; q̄ quiditas recti, & est
forma eius, existit i recto. & fm̄ hoc
forma recti nō erit rectus: sicut ani
ma non est animal. D.d. Illa autem,
quæ dicuntur post, & post non. i. &
similiter ante & post, q̄ dñr in istis
rebus. Post. n. dñr multis modis. Il
lud enim, quod est post quodā mo
do, & non est post quodā alio mo
do, est sicut definitiones cū suis par
tibus definitiuis, & partes eius, quæ
sunt fm̄ quantitatem cum definitio
ne. D.d. & post. i. rectus & c. i. cū
igitur dixerimus, q̄ partes recti sūt
post rectum, distinguendum est q̄d
rectum intendimus & quam partē.
D.d. Rectus enim, qui est cum ma
teria, &c. i. angulus enim rectus dici
tur de illo, qui est in materia, (parti
culari: & dicitur de illo, qui est non
in materia, vniuersali. & similiter
circulus dicitur de his duobus mo
dis. vniuersalia autem ista sunt post
partes suæ definitionis, & ante par
tes, q̄ sunt in particularibus, & ante
particularia. Deinde d. & non dicit
ur modo simplici, &c. i. & non attri
buūtur adinuicem attributiones ve
ra quocunque modo attributionis
sit: ut anima ad animal. dicere enim
q̄ anima est aia est falsum, & q̄ est
animatum est verum. Deinde d. fm̄
igitur hunc modum, &c. i. fm̄ igit
hūc modum attribuitur verum re
bus, in quibus est definitio rerum,

AA iiii in

Dicere q̄
aia ē aia ē
falsum. q̄
quō inel
ligētiā sit
vide supra
com. 11.

Metaphysicorum

G in quarum definitione apparet materia & ignitur per hoc, quod dixit, sicut dictum est, illud, quod p̄dixit in p̄dicto cap. Omnes igitur partes definitionum, q̄ sunt substantiæ, quæ habeant definitionem in, aut oēs, aut quædam, . aut vere dicant simpliciter de definito, & sunt definitiones substantiales: aut quædam vere prædicabuntur, & quædam non, i. q̄ vere prædicatur quodam modo, & alio modo nō. & hoc manifestum est in expositione loci p̄cedentis.

Quæ nam forma, quæ nō composui partes sunt in ipsa definitione. Cap. 13.

H **M**erito autem dubitatur etiam quænam formæ sint partes, q̄ vero non sed eius, quod simul sumitur, cū & hoc non existente manifesto, non sit definire vnumquodq̄. Vniuersalis etenim & formæ definitio est, quæ est igitur partium vt materia sunt, & quæ non, si nō sint manifestæ, nec rō rei manifesta erit. Quæcūq̄ igitur apparent aduenientia in diuersis specie, vt circulus in ære, ligno, &

VTis & forma est de finitio.
Vide con
Zim.

I lapide, hæc quidem manifesta esse videntur qm̄ nihil substantiæ circuli æs, neq̄ lapis est: propterea q̄ ab eis separatur. Quæ vero non videntur separari, nihil quidem prohibet similit̄ his se habere, quemadmodum si circuli omnes viderentur ænei, nihil. n. minus æs esset ipsius formæ. difficile tamen est hoc mente auferre, vtputa forma hoīs sēper in carnibus & ossibus, & talibus partibus apparet. Vtrum

igit sint & hæc partes formæ & rōniæ? An nō, sed materia. verum qm̄ non adueniūt & in alijs, nō possumus separare. Cū autem hoc videat̄ quidem contingere, qm̄ vero, non est manifestum.

Et rectum est, vt quærat aliquis quæ sint partes formæ, & quæ nō sunt partes eius, sed congregati. quoniam, si hoc non fuerit manifestum, impossibile erit definire quodcūq̄. Definitio enim est vniuersalis, & forma. quæ igitur materia est partium, & quæ etiam cū fueris, non eris res, & sic non erit definitio, quæ est rei manifesta etiam. Omnia igitur, quæ videntur esse per formam in alio, vt circulus in cupro, & ligno, & lapide, ista existimantur esse. cuprum enim non est aliquid de substantia circuli, neque lapis, quæ separatur ab eis. Omnia vero, quæ non videntur separari, nihil prohibet vt sint sicut ista, quemadmodum omnis circulus si videtur cupreus. quoniam si ista esset, cuprum non esset sine forma omnino. sed difficile est vt hoc sit separabile in intellectu, vt forma hominis, quæ semper videtur, & in carnibus, & ossibus, & i partibus similibus istis. Vtrum igitur etiam ista sint partes formæ & definitionis, aut non sed sunt materia. sed, quæ non separantur in alio, etiam non possumus

*A non cognoscere ea. hoc enim existi-
marur esse possibile, sed non mani-
festatur in hac hora.*

37 Cum declarauit q sunt partes, qua-
rum definitiones precedunt defini-
tionem totius, & quæ quarum præ-
cedunt definitum trā, non definitio-
nem totius, & quæ partes sunt, quas
totum precedit, & sunt illæ, q sunt
fm quantitatem, vult modo inqui-
rere quæ sunt partes formæ, & for-
ma, quæ est materia, & dixit: Ex re-
ctum est, &c. i. & rectum est, vt ali-
quis quærat quæ sunt partes formæ,

B & quæ non sunt partes eius & intē-
dit p hoc partes materiales. & cum
hoc non fuerit cognitum, tunc defi-
nitiones non erunt cognitæ. qm, cū
partes, quæ sunt formæ, non fuerint
distinctæ apud nos à partibus, quæ
sunt congregatæ ex forma & mate-
ria, & tunc definitiones latebūt nos,
& nō poterim* definire illud apud
nos, quod est tale, donec distinguan-
tur partes eius formales à paribus
congregati ex materia. D. dedit cau-
sam in hoc, sc. q qui nescit formam
& suas partes, non poterit definire

Definitio
sicut vlt
C

non cō-
gregati ex
mā & for-
ma. vide
oppositi. 8.
sc. cū vl-
/ vide con-
tradictio-
nem. Zim.

aliquid, & dixit: * Definitio enim est
vniuersalis, & formæ, &c. i. & causa
in hoc est, qm definitio est in tēti-
onis vniuersalis & formæ vniuersa-
lis, & proprie non congregati ex for-
ma & materia: vt declaratum est in
Posterioribus analyticis. Deinde d.
quæ igitur materia est partium, &
cetera. i. & declarandum est quæ est
materia, propter quam inueniun-
tur partes in congregato ex illa &
forma, & quæ est pars rei, quæ cū
fuerit, non sequitur vt sit res, scilicet
materia. forma enim est pars, quæ
cū fuerit, est res. materia vero est

illud, quod cū fuerit, non erit res. D
Deinde dicit: & sic non erit defini-
tio rei manifesta. i. & si hoc non fue-
rit cognitum, definitio non erit co-
gnita. Deinde incipit persequari
de hoc, & dixit: Omnia igitur, quæ
videntur, &c. i. & manifestum est, q
omnia, quæ videntur existere secū-
dum formas in pluribus subiectis,
quoniam formæ earum sunt aliz à
materiæ. & hoc manifestum est per
se. verbi gr. circulus, qui quandoque
est in cupro, & quandoque, in lapide,
& in alijs materijs. Et ideo dixit: ista
existimantur esse, &c. i. qm mani-
festum est per se, q cuprum non est
pars circuli substantiæ, nec lignum.
circulus enim qmque existit in cupro,
quandoque, in ligno. & si alius isto-
rum esset de substantia circuli, tunc
circulus non esset circulus, nisi per
illud. Deinde d. Omnia vero, quæ
non videntur separari, &c. i. omnes
vero formæ, quæ non existunt plus
q in vna materia, à quæ nunquam
separantur quoniam hoc non pro-
hibet intellectum intelligere, in eis
est aliquid simile materiæ, & ali-
quid simile formæ. quemadmo-
dum, si circulus nunquam esset ni-
si in cupro, hoc non prohibet in-
telligere, quod cuprum non est for-
ma circuli, nec pars formæ.
Deinde dicit: quoniam, si ita esset,
tunc cuprum non esset sine forma.
quoniam, si forma circuli esset pro-
pria cupro, & cuprum proprium ei
ad modum, secundum quem est in
materijs rerum naturalium cū suis
formis, tunc non esset possibile cu-
prum esse sine forma, nisi diceretur
cuprum equiuoce: quemadmodū
est impossibile carnem existere sine
sensu, & motu, nisi equiuoce.

Fota ē, q
cū fuerit
erit res, si
mā cū fue-
rit, nō erit
res.

E

B

Deinde

Metaphysicorum

G Deinde dicitur: sed difficile est, &c. i. sed differentia est inter formas, quæ non habent materias proprias, scilicet mathematicas, & formas naturales, quæ habent subiectum proprium, verbi gr. forma hominis, quæ nunquam est sine carne & ossibus: quoniam istæ formæ naturales difficile abstrahuntur intellectu à suis materijs. impossibile enim est intelligere hominem sine carne, & ossibus. formæ autem mathematicæ, quæ inveniuntur in pluribus vna materia, intelliguntur abstractæ à materijs. Et intendebat quod intellectus comprehendit diuisionem inter formas & materias facile: quia abstrahit eas in imaginatione à materia. in naturalibus vero difficile: quia non potest abstrahere eas in imaginatione à materia.

In omnibus intellectibus non potest abstrahere formam in imaginatione a materia. Idem. 4. ph. c. 16. & 1. de anima c. 16. & 4. bi. Sed vnde op. po. 4. phy.

c. 17. & 8. Met. c. 8. Vide contra. Zim.

Et ideo accidit questio in talibus istis rebus inter partes, quæ sunt per materiam, & inter illas, quæ non sunt per materiam, & ideo dixit: Vtrum igitur etiam ista sint partes formæ, &c. i. & ideo dubitatur in talibus entibus naturalibus, ut in homine & in animali, vtrum tota sint materiæ, aut sint hoc formæ extra ipsam, aut sint composita ex materia & forma. v. g. os & caro, vtrum sint partes formæ in animali, aut partes materiæ. Deinde dedit causam in hac questione, & dixit: sed quia non separantur, &c. i. & causa in hoc, quod nos non possumus distinguere inter eam, & formam in istis rebus, est quia forma non est in alijs materijs, sed in vna materia. D. d. hoc enim existimatur esse possibile, &c. i. & distinguere formas à materijs est possibile ad sciendum in omnibus istis rebus, licet in aliqua hora non manifestetur, s. in principio originis Philolophi.

K Quidam etiam de circulo, & triangulo dubitant: tanquam non deceat lineis & continuo definiri, sed hæc omnia sunt dici sicuti carnes aut ossa hominis, & quæ & lapis circuli, & cuncta referunt ad numeros: & lineæ rationem, &c., quod duorum esse dicunt. Eorum est, qui ideas dicunt, quidam ipsam lineam dualitatem, quidam lineæ formam. quædam etenim eadem esse formam & cuius forma, v. puta dualitatem & dualitatis formam. in linea vero non est. Accidit itaque & vnam multorum formam esse, quorum species videtur diuersa: quod etiam Pythagoricis accidebat. & contingit vnam omnium facere ipsam formam, cetera vero non formas. ad hoc modo vnum omnia erunt.

Et quidam dubitant in circulo, & in triangulo quoniam non debent definiri quod sunt linea et continuus, sed dicuntur omnia ista, sicut caro hominis dicitur, & ossa eius, & cuprum, & lapis circuli sunt, quasi membra circuli. & attribuantur omnia ista numeri: & dicunt quod definitio linea est definitio duorum. Et quidam eorum, qui dicunt formas, dicunt quod est linea. quoniam linea est prima dimensio, & duo est prima dimensio duorum, & quidam, quod est forma linea quidam. n. res sunt eadem forma & habens formam, ut duo & forma duorum. & hoc non est in linea.

Vnde

A unde accidit, ut una forma sit plurium, quorum forma videtur esse partes: & hoc accidens accidit Pythagoricis etiam. et quod est possibile ut istud sit forma omnium, & ut alia non sint forma. et secundum hunc modum omnia erunt unum.

- 38 Id est, Et quidam dubitant in circulo, & triangulo, & in alijs figuris. qm vident, q non definiunt per lineas, aut per naturam continui, sed videt, q res mathematice sunt quas si materię, & q ista non habent formas, quę declarant substantias eorū, & q sunt entibus, quasi os & caro. & hoc intendebat cū d. sed dicitur ista omnia, sicut dicit caro, &c. D. d. & attribuant omnia numeri. i. & propter hoc posuerunt formas omnium esse numeros, & posuerunt omnia ista contingentia eis in numeris illis. & isti, qui posuerunt numeros formas figurarum, dicunt, q definitio lineę est definitio duorū. D. d. Et quidam eorum, qui dicunt formas, &c. i. & quidā eorū, qui dicunt formas esse, nō dicūt, q definitio lineę est pars duorū, sed dicūt, q definitio lineę est linea, & q in eo est primum & post, & remotio a linea, sicut nos dicimus in definitionibus cum definitis. & similiter dicunt in dualitate, q in ea est primum & post, & remotio a dualitate. i. qm in istis rebusest aliquid simile formę, & materię. & hoc intendebat, cū d. & quidā q est forma lineę. D. dicit: quędam. n. res, &c. i. & quidam istorum dicunt, q res dividitur in formam materialem, & in illud qd habet formā, v. g. in duo demonstrat

ta, & i formā dualitatis. & qdā sunt D materia tñ, ut linea. & hoc intendebat, cū dixit: & hoc nō est linea. Et cum notificavit, q isti hoies posuerunt oīa quasi materias, & dicūt formas, & numeros esse, d. Vnde accidit, &c. i. & contingit isti ut res plures, quę vident esse diuersę fm formā, & definitionē, sint vnum: & ut hoc, quod vñ sit falsum: & q oīs species sint vnum fm formam, v. g. q, si vnitas existens in homine & lapide est eadē, necesse est ut forma hominis & lapidis sit eadem. & similiter in vnitatibus. & sic hoc nomen vnum non dicitur æquiuoce, nec multipliciter, sed vniuoce. D. d. & hoc accidens accidit Pythagoricis, &c. & d. hoc, quia Pythagorici opinantur ēt, q numeri sunt principia entium, sed non opinabant eos esse principia fm formas, sed fm q sunt elementa entū. vtriq; sectę contingit idem, s. ut formę rerum, quę cōueniunt in eadem forma numerali, sint eędē. vnitas. n. existēs in quantitate continua, & discreta, & lapidibus, & animalibus, & cœlis facit omnia ista esse eiusdem naturę. & sic non erit illic differentia inter entia. Et hoc intendebat, cū d. & quod est possibile ut istud sit forma omnium, & ut alia non sint forma, id est, & secundum hoc contingit ut numerus sit forma omnium rerum, & ut alia, quę dicimus esse formas, non sint formę omnino. & secundum hoc omnia erunt numerus, & nihil erit hic extra naturam numeri.

Quod itaq; habent aliquā dubitationem ea, quę circa definitiones sūt, et quā ob cām dictū est, Quare cūcta ita reducere, & auferre

Si vnitas exās i homine & lapide sit eadē, necesse ē ut forma hominis & lapidis sit eadem.

F

Metaphysicorum

& auferre materiā, superuacaneū
 est. quædam namq; fortasse hoc
 in hoc sunt, aut sic hæc habetia.
 Et comparatio de asali, quā iu-
 nior Socr. dicere solebat, non be-
 ne se habet. abducit. n. a vero, &
 opinari facit, tanquam cōtinge-
 ret hōem sine partibus eē quē-
 admodum absq; are circulum.
 Hoc aut non est sūt. etenim sen-
 sibile quiddam fortassis asal ē.
 & absq; motu definire non est.
 quare neq; sine partibus quodā
 modo se habentibus. non. n. om-
 nino pars hōis est manus, sed il-
 la, quæ potest opus perficere. q-
 re animata existens, non anima-
 ta vero non est pars. Circa Ma-
 thematica vero, cur ratiōes nō
 sunt partes rationum? vt circu-
 li ipsi semicirculi: hæc. n. nō sūt
 sensibilia. An nihil refert. erit nā
 que quorundam ēt non-sensibi-
 lium materia, & oīs, quod non
 ē quid erat esse. circuli itaq; vñ
 uersalis quidem non erunt, sin-
 gularium vero erunt he partes,
 vt prius dictum est. est etenim
 materia, quædam sensibilia, quæ-
 dam intelligibilis. Manifestum
 autem est qd asa quidem substā-
 tia prima, corp^o vero materia.
 homo vero vel asal, qd ex am-
 bohū, vt vñ. Socr. vero, & Co-
 riscus, si asa quidem, duplex, hi
 enim vt animam dicent, illi au-
 tem vt ipsum totum. Quod si
 simp̃t. aīa hæc, & hoc corpus,
 quemadmodū vñ, ēt & singu-
 lare. Vtrum autem pter materiā
 huiuscemodi substantiarum sic

aliqua alia, & oporteat quætere
 substantiam eorum aliquā aliā,
 vtputa numeros, aut aliquid ta-
 le, posterius considerandū est.
 Huius. n. gratia & de sensibilib⁹
 substantiis definire tentamus.
 qñ quidem quodam modo Na-
 turalis & secundus philosophia
 op⁹ est, ea, q; circa sensibiles sub-
 stantias, speculatio est. non. n. so-
 lum de materia Naturalē cogno-
 scere oportet, sed etiam de ea, q;
 secundum rationem, & magis.

Dictum est igitur, quod in defi-
 nitionibus est dubitatio, & quod
 est hoc, quia omnia non sunt eius-
 dem dubitationis, & quia mat-
 eria est materia totius. Rectum est
 igitur, vt quoddam sit tale in hoc,
 sicut hoc in hoc, aut sicut oportet
 vt sint illa, quæ sunt semper. Et iō
 idea, quæ Socrates + minor est af-
 fectus dicere in animalibus nō est
 bonum. procedis enim a veritate,
 & existimatur quasi esset possibi-
 le vt homo sit sine alio, sicut circu-
 lus sine cupro. Et hoc nō est simile.
 rectū est. n. vt animal sit aliquod
 habens sensum, & non est sine mo-
 tu: & ideo non est sine partibus, et
 sunt quoda modo, manus enim non
 est pars huiusmodi oī modo, sed quan-
 da potest complere actionem. cum
 igitur fuerit animata, & cum nō
 est non est pars. In Mathematicis
 vero, quare non sunt definitiones
 partium definitionum, vt semicir-
 culorum?

Non oīno
 p̃ hōis ē
 H
 man⁹, sed
 qd pōt op⁹
 perficere.

I
 Idē supra
 te. 35. & 4.
 Met. 15.

Nō ē non
 solū dñi
 cognoscit
 oportet, q;
 de ea, q; se-
 cundū rō-
 nē, & ma-
 gis. Idē.
 Phy. 11. &
 16. & 1. de
 L.

Par. alibi
 cap. 1.

+ talior

A colorum? quia ista sunt insensibilia. Aut in hoc non est differentia. ergo eris materia etiam quibusdam rebus non sensibilibus. & cunctislibet, quod non est quid est per essentiam. circuli vero vniuersalis non erunt partes, particularium autem erunt ista partes, sicut dictum fuit prius. materia enim alia sensibilis, alia intelligibilis. Manifestum est igitur, quod anima est prima substantia,

B corpus vero materia. homo autem et animal, aut illud quod ex utroque, sicut totale. Socrates vero, & Remus, si fueris & corpus et anima, est dupliciter. quidam enim est sicut anima, & quidam sicut totum et congregatum. Et, si fueris modo simplex, tunc ista anima, & illud corpus eris sicut vniuersale, & particulare. Si autem aliqua substantia fueris sine materia, aut inueniuntur substan-

C tia alia a sensibilibus, perscrutandum est postea. Quoniam propter hoc nitimur distinguere suas definitiones in substantiis sensibilibus etiam. quoniam quodam modo Naturalis, & secunda Philosophia est consideratio de substantiis. oportet enim Naturalium, ut non solummodo habeat cognitionem materia, sed cognitionem eius, quod est per definitionem, & magni.

Dictum est igitur, quod in definitionibus est questio: & dictum est in 39 solutione istius questionis, quod solutio eius est per hoc, quod definitiones rerum non sunt, sicut dicentes formas opinabantur. D.d. & quia materia est materia totius, &c. i. & quia materia manifestum est quod non potest esse extra formam, manifestum est quod formae naturales, aut plures, aut omnes non sunt extra materiam. D. dicit: & ideo ideo, quas Socrates minor est affectus, &c. i. cum declaratum sit, quod impossibile est formam esse sine materia, cum sit impossibile materiam esse sine forma, ergo illud, quod opinatur Socrates minor, & est Plato, animal abstractum esse, & hominem separatum esse, est falsum, & extra rationem. quoniam, si ita esset, tunc possibile esset hominem esse ante hominem, & hoc intendebat cum d. sine alio. Et d. hoc quoniam, si esset possibile hominem esse separatum, tunc possibile esset hominem esse sine corpore: quod est impossibile. & ideo dixit, sicut circulus sine cupro. i. sermo Socratis facit imaginari, quod in definitione hominis non est necesse ut appareat materia hominis. quemadmodum non est necesse ut materia circuli appareat: I definitione circuli, ut cuprum & lapis. Et d. hoc quia illud, quod separatur sermone existimatur separari sine esse. illud autem quod non separatur sermone, quanto magis non separatur in esse. & ideo sermo obuiauit veto in hac opinione. D.d. Et hoc non est simile. i. & res naturales in hoc sunt e contrario mathematicis. quidam scilicet naturalis non potest intelligi sine motu, & sensu, sicut potest intelligi quidam mathematicos. D.d.

* a. laon.

F

illud quod
parat ser-
mone, exi-
stimas se-
parari so-
cundum est.

Metaphysicorum

G D.d. & ideo nō est sine partibus. i. & oportet hanc cām cogentē vt forma a se hāc in materia: impossibile est enim vt a se hāc sine eo, quod habet partes materiales. D.d. & sunt quodammodo, & c. i. & partes, cū separant a sensu, sunt alio modo ab eo, quo sunt, qñ habet sensum. v. g. qñ manus nō est pars hoīs, nisi qñ agit actionē manus. D.d. cū igit fuerit animata, & c. i. & manus, v. g. qñ fuerit aiata, erit pars animalis: & qñ non fuerit animata, non erit pars illius. Et cū d. q ista naturalia habens partes p quantitātē, quia non intelligunt sine materijs, & mathematica intelliguntur sine mā sensibili, existimā, q sequitur ex hoc, q mathematica ē non habeat partes posteriores definitionē totius, sed, qā habēt tales partes, accidit qd in hoc, & ipse vult declarare hoc. Et d. In Mathematicis vero, quare nō sunt definitiones partū definitionum, vt semicirculi partes circulorū quia ista sunt insensibilia. i. pō enim aliquis dicere dubitādo: qñ definitiones omnium partū nō sunt ante definitionem totius, quia illa, q sunt talia, habent materias sensibiles, quare igit in Mathematicis non sunt definitiones partū ante definitionē totius, vt de finitio semicirculorū? qñ ista non habēt materias sensibiles. D.d. Aut in hoc non est dīa, & c. i. & responsio in hoc est dicere, q ista etiam habent materiā. sicut illa. & q in hoc non differunt, sed quaedam habent materiam sensibilem, s. naturalia, & quaedam intelligibile, sicut mathematica, sicut dictum est. D.d. & cuiuslibet, & c. i. & vtriusq; modorum duarum partū, s. quae sunt fm quantitātē in duobus generibus, s. mathe-

matico, & naturali, nō habēt definitionē. & hoc intendebat, cū d. illud, quod non est quid est p essentiam.

D.d. circuli vero, & c. i. qñ partes, q sunt ante mām, quae sunt posteriores in definitionē a definitionē totius, nō inveniunt in specie intelligibili de circulo, sed inveniunt in particulis, s. in indiuiduis imaginatis, sicut est dispo in rebus naturalibus. D.d. mā enim alia sensibilia, alia intelligibilia. i. vtrāq; enim nō indiuidua, nisi quia est in mā. Et ideo d. post. Manifestū est igit, q aīa, & c. i. & ideo hoc est manifestū in animalibus, s. formā existere in mā. manifestū est enim p se, q aīa in animali est prima forma, & q corpus ē mā.

D.d. homo autem, & animal, & c. id est, homo autem & animal est totum congregatū ex aīa, & corpore. D.d. Socrates, & c. i. nomina autem indiuiduorum qñ significant corpus & aīam, substantiā significant duplicem, s. animam & corpus. D.d. Et, si fuerit modo simpliciter, i. sicut significat totū congregatū ex partib⁹ per se, & partes et per se. i. cū significāt partes indiuidui significatiōe intentionis simpliciter non cōpositae ante istā aīam & istud corp⁹, sicut significat congregatū & demonstratum, v. g. istud aīa, & istud hoīem.

D.d. sicut vlt, & particulare. i. & significat vtrūq; istorum duorum modorū simplicium significatiōe vlt, s. speciei, & significatiōe particularis. & sicut congregatum habet duas significatiōes, s. significatiōē indiuidualem, verbi gratia Socratē & istum hominem, & significatiōnem vniuersalem, v. g. hominem. Et intendebat, q est ens eiusdem speciei, s. q est totus est esse partium.

Et,

Quidā
nā les non
rō sunt in
telligi sine
motu &
sensu. Idē
supra. 17.
& quae ibi.

H

I

M

de supra
om. 35.

A *Et, est declarauit, qd oēs istae substan-
tiae sunt in materijs: & ideo defini-
tiones quarundā partī sunt poste-
riores definitione totius, & partes
earū, quae sunt p quantitatem, non
habēt definitiones, cum nō sint prio-
res totō prioritare definitionis, sed
prioritate materiae ad formā, d. Si
aut aliqua substantia fuerit sine ma-
teria, &c. i. & qd apparet ex hoc ser-
mone est, qd substantia, quā signifi-
cat definitio, est in mā. Vtrum aut
sit hicaliqua substantia sine mā, sūst
istis substantijs, quae sunt in materijs:
aut vtrū inueniunt in istis substan-
tijs, q sunt aliae ab istis substantijs sen-
sibilibus, vt dicimus de numeris, per-
scrutandū est postea. D. d. Qm pro-
pter hoc nitimur distinguere has
definitiones in substantijs sensibilibus
etiā. i. nos enim nō pscrutati sumus
de substantijs sensibilibus, neq; distin-
xim⁹ modos earū hac distinctione,
nisi quia intendimus perscrutari de
substantia insensibilī. & pp hoc, quod
dixit, Philosophus prim⁹ nō consy-
derat de substantijs sensibilibus, fm
q sunt sensibiles, sed fm q sunt sub-
stantiae: Naturalis vero fm q sunt
substantiae sensibiles. Et ideo d. qm
quodammodo perscrutatio de sub-
stantijs sensibilibus, & consyderatio
de eis ē Philosophiae t. naturalis, quae
est secūda, i. q Philosophia Natura-
lis nō perscrutat de substantia secun-
dum q est substantia, sicut facit ista
ars, sed perscrutat de substantia fm
q est sensibilibus. & d. ipsam esse secun-
dum respectu primae Philosophiae,
quae dicitur Metaphysica, non fm
ordinem doctrinae, sed esset. D. d.
oportet enim Naturāle vt nō sūst
modo habeat cognitionē materiae,
sed cognitionem eius, quod est per*

definitionem, & magis istam, id est D
Naturalis enim non debet perscrutari
de substantia, quae est materia,
quia materia est propria entibus na-
turalibus, sed & de substantia, quae
est forma, sed tñ ad terminū nostrū,
& q perscrutat de hac substantia ma-
gis q de substantia, q est per mate-
riā. & hoc declaratū est in 2. Phis. 22. & 24.

In definitionibus vero, quo
modo partes, quae in rōne sunt,
& cur vna ratio definitio (patet
etenim q res vna: res autem ali
quo vna, partes habens) postea
consyderandum est. Quid igitur E
est quod quid erat esse, & quo-
modo ipsum per seipsum, vtr de
omni dictum est. & cur quorun-
dam ratio ipsius quid erat esse ha-
bet definiti partes, quorundam
non. & q in rōne quidem sub-
stantiae, q ita partes sunt vt ma-
teria, nō inerunt. nō. p. sunt illi⁹
substantiae partes, sed totius. hui⁹
vero est quodā modo rō, & non
est. cū materia nanq non est in-
definitū etenim. secundū primā
aut substantiam est, vt hominis
alq rō. substantia enim est forma, F
q inest: ex qua & materia, tota
dī substantia: vt cōcauitas. ex hac
enim & naso, sim⁹ nasus, & simi-
tā ē. his nāq in his inerit nasus.

Et cum partes, quae sunt in ser-
mone, sunt quoquo modo partes de
finitionum etiam, & definitio est
vnu sermo, quia res ista est vna,
& hoc manifestum est, quoniam vo-
r. res quoquo modo est vna, & ha-
bet partes, perscrutandum est post.
Dicitū

Metaphysicorum

G Dicitur est igitur, quid est esse per
essentiam & quomodo est per es-
sentiam, & quomodo est per se, quon-
iam est uniuersale de omni. &
quare in quibusdā rebus sermo, qui
est quid est per essentiam, & in eo
sunt partes definiti, & in quibus-
dam non. & quod partes, quae sunt
per materiam, nō sunt in definitione
substantia. quoniam illa substantia
non habet partes, sed partes sunt
substantia congregata. & ista ē
H habet quoquo modo definitionem,
& non habet etiam. quoniam, cum
fuerit cum materia, non habebit:
quia nō est definitum per primam
substantiam, ut sermo anima homi-
nis substantia enim est forma, quae
est in eo. & ex eo etiam dicitur cō-
gregatio materia, & substantia
etiam: ut concavitas. quoniam ex
ea, & ex naso est simus, & simi-
tas. & nasus bis est in istis.

40 Et, cum sit declaratum, q partes
I substantiae quoquo modo sunt par-
tes definitionis, & definitio hēt unū
sermonem, quia res definita est una
essentialit. & post dicemus quō defi-
nitio est una, & habet partes. Et di-
xit, quoquo modo, quia definitio est
unū cum definito sū predicationē:
non quia ipsa definitio, quae est for-
ma, est ipsum definitū, quod est ha-
bens formam. Et, cum peruenit ad
hunc locū, fecit rememorationē de
declaratis, & d. Dicitur est igitur, &c.
idest declaratum est igit, quid est sub-
stantia, quae est quiditas rei, & quo-

modo ista substantia est predicabi-
lis de illo, quod est substantia p se, &
q hoc est ei sū q est vīs. Et decla-
ratum est ēt, quare in quibusdā de-
finitionibus oēs partes sunt partes
definiti, & quibusdā definitionibus
non oēs partes sunt partes definitio-
num, sed ipsius definiti. D.d. & q
partes, quae sunt p materiam, nō sunt
in sermone substantiae, &c. i. & decla-
ratum est ēt, q partes rei, quae sunt
p materiam, & sunt illae, quae sunt p
quantitatem, non accipiunt in defi-
nitione substantiae, quae est forma.
qm ista substantia nō habet partes
quātitatiuas, sed istae partes sunt sub-
stantiae congregatae ex mā & forma,
& est res demonstrata. & intendit fi-
cut partes circuli, & ptes recti. D.d.
& ista ēt habet quoquo modo defi-
nitionē, &c. i. declaratum est, q sub-
stantia, quae est forma, habet defi-
nitionē quoquo modo. & ponatur ip-
sam esse verā definitionem: qm in
definitione istius substantiae appa-
ret aliud, & est subiectū: vera autem
definitio, in qua non apparet aliud,
non est huius definitōis. D.d. cau-
sam in hoc. & d. qm, cum fuerit cum
materia, &c. i. causa enim in hoc est,
qm res, quae sunt in illis, nō sunt de-
finitae p definitiones primariū sub-
stantiarum, quae non sunt in alijs.
*anima enim quia ē existēs in alio,
nō habet perfectam definitionem.
D.d. substantia enim est forma, &c.
idest qm haec substantia, quae est for-
ma in talibus reb*, & ex illo, in quo
est, materia, erit definitio congrega-
ta ex eis. ut simitas, quae definitur
per concavitatem, quae est in hac defi-
nitione, quasi forma, & subiecto ob-
cavitatis, quod est nasus. & ideo acci-
dēt in talibus definitionibus dicere
materiam

Definitio
est unū cū
definito
secūdam
predicatio-
nem: non
qā definitū,
q est forma,
est ipm de-
finitū, qd
est hūc for-
mā. Idest sū
1. sa cō. 12.
14. & 16.

*Alia qd ē
existēs in
alio, h̄ hēt
pfectā de-
finitionē.
Vide d. 1.
& Metaph.
& 16.

A materia bis; necesse est enim ut definitio congregati componatur ex duobus definitionibus partium, ex quo sequitur materiam diuisibilem, ut declaratum est in principio istius tractatus.

In tota vero substantia, ut naso simo, aut Callia, inest et materia. Et quod quod erat esse & unum quodque in quibusdam quidem idem est, ut in primis substantiis: ut puta curuitas & curuitati esse, si prima est. dico autem primam, quod non dicitur, eo quod aliud in alio sit, & subiecto, ut materia. Quaecumque vero ut materia, vel ut simul cum materia sumpta sunt, non idem: neque sunt accidens unum, ut Socrates & musicum. haec enim sunt accidens eadem sunt.

In substantia vero congregata, ut naso simo, aut Callia, non est materia. Et quod illud, quod est per essentiam, et simplicia in quibusdam sunt rebus, quae sunt eade, sicut sunt in prima substantia, ut reflexio et essentia reflexionis, si fuerit primum. et dico primum illud, per quod non dicitur aliud esse in alio, ut in subiecto. Omnia vero, quae sunt sicut materia, aut sicut congregata ex materia, non sunt idem, neque sunt unum per accidens, ut Socrates, et musicum. quoniam omnia ista sunt per accidens.

41 Dicitur, composita vero ex materia & forma in actu, ut congregati ex naso & concavitate, quod dicitur finitas. substantia, quae est ex eis tanquam

forma, non praedicatur de materia. Dicitur enim modum finem quem quiditas rei est ipsa res in praedicatione, & sunt res existentes per se. Dicitur expositum hoc, & dicitur simplicia in quibusdam rebus, &c. i. & res determinatur in quibusdam vero quiditates sunt ipsae. i. quiditates earum declarant suas essentias secundum quid: & sunt illae, de quibus dicitur, quod praedicatum est substantia subiecti, ut inuenitur in primis substantiis: v. g. reflexio, & quiditas reflexionis. sed quia reflexio non est prima substantia in rei veritate, quae est in alio, sed tamen quoniam intellectus abstrahit eam a subiecto, tunc ita habet se ad quiditates, sicut primae substantiae ad suas quiditates, dicitur huius primum. Dicitur expositum primum, & dicitur & dico primum, &c. i. & intelligo per primam substantiam illud, quod non dicitur in subiecto: & ista sunt uniuersalia substantiarum, ut dictum est in praedicationibus. Dicitur d. Omnia vero, quae sunt sicut materia, &c. i. composita vero ex materia & forma et sunt illae, quae inueniuntur in alijs essentialiter: licet quiditates eorum non declarant essentias eorum, finem quod quiditates primarum substantiarum declarant essentias earum: quoniam congregatum ex duobus partibus in eis non est unum per accidens, sicut est dispositio in rebus, quae sunt unum per accidens. ver. g. homo mulier, & homo albus. Et intendit, quod differentia inter hominem & musicum & nasum concavum, quod dicitur finitas, est, quia nasus finitus est unum essentia liter, & concavitas est inseparabilis ab eo. homo autem albus non est ita: quoniam albedo non est inseparabilis ab eo. & ideo homo albus est unum per accidens. Et intendit, quod

Metaphysicorum

Gnatus diuiditur in concavum, & non concavum, fm q genus diuiditur in suas diuisiones principales: & hoc non diuiditur album & non album, nisi p accens. albedo. n. inuenitur in pluribus spēs alijs ab hoīe. & dicitur nasorum, in quibus differunt, non inuenitur nisi in figuris. & ideo non est remoti, vt aliquid in predicamento qualitatē accipiat in definitione eius, quod est in predicamento substantiæ. & Arist. perscrutabitur de hoc tract. sequenti.

Non remoti ut aliquid in predicamento qualitatē accipiat in definitione eius, quod est in p-

H dicamēto su bz. vide idē. 8. Me. i. c. 5. & 4. coel. 6. & 26. & 1. ph. 32. & 1 de Ala. 2 & 1. Phyl. com. 10.

Quo pacto ex definitione partibus unum fiat. Vbi de definitionibus secundum diuisionem multa. Cap. 14.

Nunc autem primo dicamus quatenus in Analyticis de definitione non est dictum. dubitatio namq, q in illis dicta est, proderit sermonibus de substantia. Dico autē hanc dubitationem, quare unū est definitum, cuius rationem definitionem esse dicimus. vt hōs aīal bipes (sic namq, eius rō) cur igitur hoc vnum est, non autem multa, animal & bipes? Homo enim & album multa quidem sunt, cū non insit alterū alteri. **I** vnum vero cū insit, & subiectum, vt homo, aliquid passum fuerit, tunc. n. albus homo unū fit, & est. hic vero non est alterū alterius particeps. gen⁹ etenim non vī particeps esse differentiarum. simul namq, contrariorum idē participaret, differentiarū nā, que contrariarū, quibus gen⁹ differt. Quod si ē participat, eadē rō est, si dicitur quidē plures sunt vt pedestre, bipede, plume, Cur

Genus nō vī particeps ē dīuīd.

enim vnum, sed nō multa sunt hęc non, na quia insunt sic. n. ex omnibus erit unū. oportet autē vnum esse, quācūq, in definitione sunt. definitio namq, ratio quædam vna, & substantia est: quare vnius cuiuspiam oportet ipsam esse rationem. etenim substantia unū quiddam & quod quid, vt dicimus, significat.

Definitio rō qdā & substantia est vna.

Dicamus igitur nunc primo de definitione, cum non sit dictum in analyticis. quæstio enī difficilis dicta in illis præcedit sermonem de substantia. Et dico hanc quæstionem, quare de causa est vnum illud, de quo dicimus quod sermo eius est definitio. Vt sermo hominis animal bipes (et sit hic sermo eius) quare est vnum, et nō multa, scilicet animal, et bipes. In homine vero et albo est multum. quoniam alterū non est reliquum: vnum vero cum inest, et cū subiectum fuerit homo, tunc. n. sit vnum, et est albus homo. hic autem alteram non est in reliquo. genus. n. nō existimatur congregare differentias. et si non, tunc idem congregaret contrarias insimul, differentia enim, in quibus genus diuiditur sunt contrarie. Et si vnum sermo congregat differentias, et differentie sunt multe, v.g. ambulans, bipes, nō penatum, quo ista sunt vnum, et non plura? Non. n. sunt vnum quia tunc in vno. quoniam secundum hoc oritur vnum

A vnum ex omnibus rebus. & oportet ut sint vnum omnia, quae sunt vnum numero. quoniam definitio est vnus sermo de substantia: ergo debet esse sermo vnus. substantia enim est vna, & significat rem, sicut diximus.

42 Dicit: Dicamus igitur nunc de definitione, quare significat vnum, & hęc partes. hoc n. nō fuit dictū ī Posteriorib⁹ analytici. qm̄ illic posuit hanc positionem, & non dedit cām. Considerare enim de definitionibus est commune Logico & Philo sopho: sed duobus modis diuersis.

Logicus. n. considerat de definitionibus, sicut qd est instrumentum, qd inducit intellm̄ ad intelligere quid taret rerum: Philosophus autem, secundum qd significat naturas rerū. & ideo dare causas de hoc magis est proprium huic sciētiæ. causa enim in hoc est, qm̄ vltima differentia data in definitionibus est differentia, qd continet formam, per quā ens est vnus in actu, & ens in actu. differentia. n. quae sunt ante vltimam differentiam, sunt existentes in definito potentia. & ideo definitum nō multiplicatur p̄ multiplicatione partū definitionis. Et cum dixit, qd intentio eius nunc est loqui de definitione, & dicere qdēna, quam dimisit in Analyticis, dixit: questio. n. difficilis, &c. i. ista enim questio debet precedere sermonem de substantia. ista. n. questio est de questionibus, super quas fundatur scientia de quiditate substantiae. D. induxit questionem, & dixit: Et dico hanc questionem, &c. i. & questio est, quare dicimus vnum in re, de qua dicim⁹,

q̄ sermo, qui significat illam, est de finito v. g. cum dicim⁹ qd homo est animal bipes. D. d. & sit hic sermo ei⁹. i. & cum definitio hominis, v. g. est animal bipes, sit questio, quomodo dicimus qd homo est vnus, & non plura, cum accipimus in definitione plura, scilicet animal & bipes. D. d. In homine vero scilicet, &c. i. dicere vero homo albus non significat vnus qm̄ alterum istorū non est reliquū essentialiter. & ideo homo & albedo non sunt idem nisi per accidentia. D. d. & cum subiectū fuerit homo, &c. i. & homo albus est vnum: quia subiectū albedinis accidit ei qd fuit vnum. & ideo est vnum per accēs. E. D. d. hic autē, &c. i. & intendit, qd bipes non est in tali, sicut albus in hōle: nec definitio dī esse vna hoc modo. D. d. cām in hoc & d. genus enim non existimat, &c. i. vna n. species, aut genus non existimat p̄ se inueniant dī contrariē, sicut fuerit albedo & nigredo in hōle. Deinde d. Et etiā, si vnus sermo congregat differentias, &c. i. & etiā q̄ret aliquis, & dicit, si vnus sermo q̄ret definitio, quae congregat multas differentias, v. g. ambulans, ambulans, bipes, quae existunt in definitione hominis, q̄so igitur dī in istis, qd sunt vnum, & non multae. D. d. Non enī sunt vnum, quia sunt in vno. i. istae enim differentiae non dīr per accēs esse vnum, scilicet quia sunt in vno, sed essentialiter. qm̄, si concesserimus, qd omnia, quae sunt in vno, sunt vnum essentialiter, contingeret, quod tot⁹ mundus esset vnum essentialiter. omnia enim sunt in coelo, quod est vnum. Deinde dicit: & oportet ut sint vnum, & cetera, id est & oportet ut illa, qd sunt vnum p̄ definitiones,

BB ij sunt

Considera-
re de defi-
nitionib⁹
ē oīe Logi-
co, & p̄lo-
philoso-
pho, differe-
nter, cū
&c.

Defin. q̄
ad vltimā
dnam, sūt
C
existentes
ī definito
ī portia. cō-
sile cō. se-
quenti. &
s. met. te.
som. 6.

Si oīa, q̄
in vno, sūt
vna essen-
tialit. vocat
mūdu. et
sūt vna es-
sentialit.

Metaphysicorum

G sint vñ numero: quia definitio est sermo vnus, qui signat substantiam vnā. **oe.** n. qđ signat definitio, est vna substantia: ergo necesse est vt definitio sit sermo vnus, quia signat ire vnā substantiam. Et d. hoc, quia si pdixit qđ definitio est multa, & est vnus: & ipse d. e contrario, s. q. vna est res, q. hēt vnā definitionem, ad declarandum ex hoc, q. definitio est vna.

Oportet autem primo considerare de his, q. sū diuisiones sunt, definitionibus. Nihil. n. aliud in definitione est, nisi quod **H** primū dī genus dī, cetera vero genera sunt, & ipsum primū, & post hoc, q. comprehendunt dī. vtputa ipsum primū, est aīal: consequēs vero, aīal bipes, & rursus aīal bipes implume. Si misit ēt si per plura dicatur, & c. no nihil differt per multa, an q. pauca dicat. neq. vtiq. per pauciora q. duo. duorum vero hoc quidem genus, hoc vero differentia. vtputa huius aīal bipes, animal quidem genus, differentia vero alterum. Si igit genus simpliciter non est prāter eas, quae **I** vt generis species sunt, aut si est quidem, sed tanquā materia est (vox nāq. genus & materia, differentiae autem spēs & elementa quoq. ex hac faciunt) manifestū est q. definitio est ex differentijs ratio. At vero oportet etiam diuidi differentia differentiam. vt puta aīalis dīa est pedes habere, rursus aīalis pedes habentis dīam scire oportet, put pedes hēt. quare non est dicēdū pedes

habentis aliud plumiferū, aliud **K** implume, si bene dicat (verū q. non pōt. faciet hoc) sed si aliud fissos, aliud nō fissos pedes hīs, hē. n. pedis dīa sunt. fissio namque pedū aliqua peditas est. & sic sp. procedi vult, donec ad indifferentia deueniat. tum āi tot pedis spēs erunt, quot differentiae, & pedes habentia aīalia xq. lia differentia. Si igit hēc ita se habeant, manifestum est q. vltima dīa, rei substantia erit, & de finitio. siquidem nō oportet crebro eadem in definitionib. dicere: **L** superfluum nāq. est. Accidit autē hoc, cum. n. aīal pedes hīs, bipes dicat, nihil aliud dixit, nisi aīal pedes habens, duos pedes habēs, & si hoc propria diuisione diuidat, crebro & equaliter, ac dīas dicet. Si igit dīg differentia fiat, vna, q. vltima est, erit spēs & substantia. Si autē fm accidens, vt si diuidat habētis pedes, aliud album, aliud nigrum, tot quot sunt sectiones. Quare manifestū est q. definitio est rō, q. ex differentijs est, & ex harum **M** vltima secundū rectū. Patet autē hoc, si quis transponat tales definitiones, vtputa hōis, dicēs aīal bipes, habens pedes. superfluum enim est habens pedes, dicto bipede. ordo vero nō est in substantia. quo namq. modo intelligere oportet, hoc quidē prius, illud vero posterius. De his igit definitionibus, quae sū diuisiones sunt, quales quēdam sunt, haētēus dicta sunt.

A Sed per scrutandum primo de de
finitionibus, quia sunt secundum di
uisionem. Nihil enim est aliud in
definitione præter genus, quod dicitur
primum & differentia. alia vero
sunt genera, ut primum, & diffe
rentia, quæ existunt cum eo. ut pri
mum animal, quod recipit animal
bipes, & etiam animal bipes, non
pennatum. Et similiter etiam est,
si dicitur per plura. & universali
ter non est diuersitas, siue dicatur
B per multa, siue per pauca. ergo non
est diuersitas inter illa, quia dicun
tur per pauca, aut illa, quia dicun
tur per duo, cum dicuntur per duo.
genus vero sicut est illud, quod est
animal, & animal est genus, &
illud differentia albedo & nigre
do. Aut non erit genus modo sim
plici aliud à forma, quæ est sicut
forma generis, aut ars, hoc est sicut
materia. sonus autem est genus et ma
teria, differentia autem faciunt for
mas & literas ex sono. manifestum
C est igitur, quod definitio est sermo
ex differentijs. Sed oportet diuide
re differentias differentia. & ope
tet diuidere animal habens pedes
secundum quod est bipes, & non
oportet dicere quod bipes quoddam
est pennatum, & quoddam non
pennatum, si intendis bonus sermo
(quoniam hæc non sunt nisi in non
posse diuisionis) & oportet ut diui
sio bipedis sit talis, bipedis, aliud

est scissorum pedum, & aliud non D
scissorum. ista enim sunt differentia
pedum, quoniam scissura pedis est
aliqua dispositio propria. & sic pra
cedatur semper, donec perueniamus
ad diuersa. tunc igitur erit diuisio
pedis secundum differentiarum nu
merum, & erunt animalia bipe
dia aequalia numero differentijs.
Ergo manifestum est, quod ultima
differentia erit substantia solius
rei. & non oportet dicere hos sermo
nes in definitionibus multotiens: E
quoniam hoc est superfluum in opo
ratione. Et hoc accidit, quoniam cum
dicitur, animal bipes, de quo prædi
catur duo pedes, nullus dicitur ani
mal præter animal habens duos pe
des. & si diuisit diuisione propria,
tunc dices multotiens secundum nu
merum differentiarum. Et, si fue
rit differentia differentia, tunc ut
timum additum erit forma, & sub
stantia. Et, si diuiseris per accides,
verbi gratia, si bipes quoddam est F
album, & quoddam nigrum, tunc
erit secundum numerum diuisionum.
Cum ergo declaratum est,
quod definitio est sermo, qui est ex
differentijs, & ex suis partibus
etiam, tunc erit manifestum quod
si aliquis mutauerit definitiones
tales, ut est definitio hominis, &
dixerit ipsum esse animal bipes,
de quo prædicatur duo pedes, quod
hoc verbum, de quo prædicatur

Metaphysicorum

G duo pedes, est superfluum. cum enim dicitur bipes, non erit in eo in substantia. quoniam, quomodo est intelligendum, quod quodam est ante, & quodam post? Iste igitur sermo primus est in definitionibus, quae sunt secundum divisionem.

43 Cum quaeritur quomodo definitio est una & habet multas partes, & quomodo definitum est unum, & definitio habet multas partes, vult ponere principium perscrutationis de hoc a definitionibus, quae sunt secundum divisionem, ut ei appareat solutio quaestionis. Et d. Sed perscrutandum est de definitionibus, quae sunt per veram divisionem. Apparet enim ex definitionibus, quae sunt per veram divisionem, quod non continent nisi duo, scilicet genus propinquum, & differentiam essentiali illi generi, & vocatur genus propinquum primum: quia in definitione ponitur primum. Deinde d. alia vero, &c. i. illa autem quae sunt post primum genus, scilicet genera, & differentiae illorum generum, sunt in suo esse de natura eius.

H quod significat primum genus praeter differentiam aequalem definitum. Deinde dicitur: ut primum animal, quod recipit, &c. i. ut animal, quod primo dividitur in animal bipes & multipes: deinde bipes dividitur in pennatum & non pennatum. omnia enim ista sunt tanquam genus. Deinde d. Et similiter etiam est, si dicitur per plura. i. & similiter contingit in definitionibus, quae continent differentias multas, quoniam non est differentia inter multitudinem differentiarum in hoc, & pau-

ciatem in hoc, quod sunt quasi genus, & hoc intendebat, cum d. & vult non est diversum, &c. i. & diversitas non est inter definitiones in hoc, quod sunt quasi primum genus. & secundum hoc definitiones erunt compositae necessario ex duabus naturis, scilicet ex genere & differentia: huc sunt in ea multae differentiae, huc genus & differentia eorum. quoniam illa, quae sunt inter primum genus & ultimam differentiam, sunt quasi genera. & hoc intendebat cum dixit, aut per illa, quae dicuntur per duo. i. & per genus & differentiam tantum. Deinde d. genus vero, &c. i. sumitur igitur, quod omnes definitiones componantur ex duabus naturis, scilicet genere & differentia. Deinde d. post: Aut non erit genus modo simpliciter, &c. i. & cum sit declaratum, quod omnis definitio componitur ex genere & differentia, & genus componitur ex forma & materia, aut genus, quod dicitur simpliciter, non sit aliud a forma subiecti, formae autem erit forma & subiectum, & quomodocunque fuerit erit simile materiae: Et forte intelligit per genus, quod est unum ex materia & forma, aut habet hoc nomen ex parte formae, aut materiae. & quomodocunque fuerit, simile est materiae. Et intendebat per hoc, quod genus in re non existit in actu sicut materia, & quod illud, quod est in actu, est ultima differentia: quia genera diversantur. quaedam enim magis assimilantur formae, & quaedam magis materiae. Deinde dedit exemplum, & d. sonus autem est genus, & materia. i. & genus, quod quodammodo est genus, & quodammodo est materia, est sonus. sonus enim in quodammodo assimilatur materiae

illa, quod sunt inter primum genus & ultimam differentiam, sunt quasi genera. Idem est procedens.

M

Genus in re non est in actu sicut materia. vide. i. Met. 6. 17. & 8. Met. 5. & 6. & 12. Met. 14. & 5. Met. 1. c. 33. & 10. Met. 14. Genus diversant, quod magis assimilantur formae, & quod magis assimilantur formae, & quod magis assimilantur materiae.

A quia est propinquius materiae literarum: & quodammodo assimilatur formae, quae praedicatur de literis secundum quid. * Et materia non praedicatur de re nomine principali.

MT non
dicat de
re nomine
principali.
Vide Idej
supra c. 13
& quae ibi.

Deinde d. differentiae autem, &c. i.

potest intelligi, differentiae autem percussorum faciunt formam literarum ex sono. videtur. n. q. inter istas hic per formas literarum syllabas, per latas, & per literas elementa. Et forte intendit, differentiae autem acceptae in definitionibus literarum, sunt illae, quae faciunt formas literarum, & literas esse ex sono, i. faciunt eas esse ex natura soni. Et intendebat declarare modum, secundum quem genus hoc est materia. Et forte differentia inter sonum in hoc, q. est materia literarum, & inter cuprum in hoc, q. est materia idoli est, quia sonus non denudatur a forma & percussione, s. ex aliquo simili syllabae longae & brevis. & cuprum denudatur a forma & figura omnino. & ideo cuprum est materia pura, & sonus non est materia pura literarum: sed est similis materiei, secundum q. recipit literas: & est sicut generis, secundum q. non est extra modos honorum. Et cum compleuit hoc, &

B declaratum est igitur, q. definitio est sermo ex differentiis. i. & cum declaratum est ex quibus componuntur definitiones, manifestum est, q. definitio est sermo compositus ex differentiis. & non dixit, ex differentiis & genere: quia genus apud ipsum est forma universalis: & differentia est particularis. Et, cum narrauit ea ex quibus componuntur definitiones, scilicet declarare, q. diuisio est, quae largitur tales sermones, & d. Sed oportet diuidere diuisas diuisas, &c. i. sed

C d. manifestum est igitur, q. definitio est sermo ex differentiis. i. & cum declaratum est ex quibus componuntur definitiones, manifestum est, q. definitio est sermo compositus ex differentiis. & non dixit, ex differentiis & genere: quia genus apud ipsum est forma universalis: & differentia est particularis. Et, cum narrauit ea ex quibus componuntur definitiones, scilicet declarare, q. diuisio est, quae largitur tales sermones, & d. Sed oportet diuidere diuisas diuisas, &c. i. sed

Gen^a apud
Arist. est for-
ma vna, &
diuisa est for-
ma prae-
cuiuslibet
laris. Idem
Me. co. 17
& c. Me. c.
& c. 2. ph.
co. ultimo

tialem, & primam generis diuisionem, & d. qua primo diuiditur genus in primam diuisam, & suam oppositam, deinde illam differentiam in suam primam differentiam, non ut primo diuidatur genus in differentiam suam differentiae. v. g. animal habet pedes, quoniam primo debet diuidi in suas primas differentias, v. g. in bipes & multipes, deinde bipes diuidatur per differentias essentialiales ei, per quas diuiditur prima diuisione: sicut genus diuiditur in suas primas differentias. & sic fiat se per, donec perveniat ad illud obiectum ex differentiis aequale definitio. D. d. & oportet, &c. i. & ideo oportet ut animal habens pedes diuidatur secundum q. est bipes, & non diuidatur in pennatum & non pennatum. & hoc intendebat, cum d. non oportet dicere, q. quoddam bipes est pennatum, & quoddam non pennatum. qui. n. hoc facit, non bene potest diuidere, sed intendit bonam diuisionem essentialiter, q. largitur definitionem essentialiter. D. narrauit q. diuisionem est essentialis ista differentiae, & d. & oportet ut diuisio bipedis, &c. i. & intendit per scilicet pedem hominis: & intendit per propriam dispositionem formam propriam pedis scilicet. n. est unus

E: tet ut animal habens pedes diuidatur secundum q. est bipes, & non diuidatur in pennatum & non pennatum. & hoc intendebat, cum d. non oportet dicere, q. quoddam bipes est pennatum, & quoddam non pennatum. qui. n. hoc facit, non bene potest diuidere, sed intendit bonam diuisionem essentialiter, q. largitur definitionem essentialiter. D. narrauit q. diuisionem est essentialis ista differentiae, & d. & oportet ut diuisio bipedis, &c. i. & intendit per scilicet pedem hominis: & intendit per propriam dispositionem formam propriam pedis scilicet. n. est unus

F eorum, per q. perficitur actio pedis in quibusdam animalibus. D. d. & sic procedatur semper. i. diuidens semper debet tenere istum modum in diuisione diuisarum, donec perveniat ad illa, q. sunt diversa secundum individuum, s. ultimas species. Deinde dicit: tunc igitur erit diuisio pedis, &c. i. & talis diuisio est, in qua numerus specierum bipedis est secundum numerum ultimarum differentiarum, ad quas pervenit diuidens. Deinde dicit: Ergo manifestum est, &c. i. & cum diuisio pervenit ad diuisas,

BB iij quorum

Metaphysicorum

G quarum numerus est fin numerus specierum bipedis, manifestum est, qd vltima differentia est ex specie, qd est substantia illius speciei solus, & sola definitio eius & quod illud, quod est ante, non est substantia propria ei, neq; aliquid existens extra animam in actu. Quoniam, cum illud, per quod inuenitur species in actu, sit vnum, manifestum est, qd illud, quod significat definitio, est vnum, & qd definitio est vna. quoniam in ea non est aliquid in actu nisi vnum, & multitudo, quae est in ea, est in potentia & cum ita sit, dissolueturque

H stio. Et cum d. qd, qui diuidit hac diuisione non dimittit aliquid de substantia definiti, & d. qd qui obuiat isti modo non intelligit substantiam definiti, d. etiam qd, si iterauerit eandem differentiam, errabit, ac si diminuerit, & d. & non oportet dicere istos sermones, &c. i. & hoc est praecepti definitionis. Deinde induxit exemplum, in quo accidit hoc in suo idiomate, & dixit: Et hoc accidit, &c. i. quoniam, cum dixerimus in definitione hominis, qd est animal bipes, de quo praedicantur duo pedes, tunc significatio huius nominis bipes est sicut significatio istorum aliorum vocabulorum, de quo praedicantur duo pedes. & ideo d. non dicit aliud animal praeter animal habens duos pedes, i. qd nihil aliud d. nisi qd est animal habens duos pedes: quod est negatio. Deinde dicit: & si diuisi diuisione propria, &c. i. & cum diuisi diuiserit rem per suas differentias proprias, & usus fuerit hac additione, tunc numerus iterationis rei eiusdem erit secundum numerum differentiarum, quas induxit in illa definitione. sed talis iteratio non vi-

tatur in idiomate nostro. Deinde d. **K** Et si fuerit differentia differentiarum, &c. i. necesse est, si diuiserit differentiam per differentiam essentialem, & illam per aliam, & non iterauerit neq; diminuerit, tunc vltima differentia erit forma, & substantia illius speciei definitae, & erit vnum necessarium. Deinde d. Et si diuiserit per accidentem, &c. i. & si diuiserit differentiam diuisione accidentali, v.g. bipes in album & nigrum, & istas differentias accidentales, & illas accidentales in accidentales, tunc istae differentiae erunt infinitae. & infinitum non largitur scientiam. Deinde d. Cum ergo declaratum est, &c. i. declaratum est ergo, qd definitio est sermo compositus ex differentiis, & qd definitum est ens per differentiam vltimam: & hoc manifestum est vltimo vera definitione. & hoc posito erit manifestum qd, si aliquis addiderit in definitionibus aliquam differentiam iteratam per aliam dictionem, qd nungabitur: vt dicat in definitione hominis qd est animal bipes, de quo praedicatur duo pedes. ista enim differentia est superflua. Deinde dedit causam in hoc, & d. cum enim dicitur bipes, &c. i. & causa in hoc errore est, quia **M** posuimus, qd bipes non significat substantiam similem substantiae, quam significat illud, de quo praedicantur duo pedes, ita qd quoddam ponatur ordinatum ante quoddam: sicut debet poni partes definitionum, cum isti duo sermones significant idem. Deinde dicit: Iste igitur sermo primus, &c. i. hic igitur est primum eorum, quae debent dici in definitionibus, quas largitur diuisio. & sciendo naturam istarum diuisionum dissoluetur questio praedicta.

Infinitum
non largi-
tur
sciam. Idem
i. phy. 31.

Vniuer-

A Vniuersalia substantias non esse. Ad hoc autem dubitationem fugi, nullius rei esse definitionem. Ca. 15.

substantia
et quatuor
modis.

Cum autem de substantia consideratio sit, rursus redeamus. Dicitur autem, si cuti subiectum substantia esse, & quod quid erat esse, & quod ex his, & vte. De duobus itaq; dictum est. etenim de ipso qd erat esse, & de subiecto, qd dupliciter subiicitur, aut quod quid existens, vt animal passionib; aut, vt materia actui.

B Et cum perscrutatio sit de substantia, reuertitur etiam. Quoniam quemadmodum subiectum dicitur esse substantia, & quid est per essentiam, ita & istud, quod est ex eis, & totum. Et dictum est de duobus, dictum est enim, quod est per essentiam, & dictum est de subiecto. quoniam est subiectum duobus modis: aut est hoc, sicut animal est subiectum passionum: aut sicut materia.

C Cum in hac perscrutatione querat de principijs primarum substantiarum, quæ non sunt in subiecto, neq; de subiecto, sed compositarum ex materia & forma, & est manifestum materiam esse substantiam, incipit perscrutari de forma, verum sit substantia, aut non, & posuit principium perscrutationis de hoc de eis, quæ significant definitiones. Cum igitur declarauit, qd illa, quæ significant definitiones, sunt substantiarum rerum, & definitiones componuntur ex vñibus, qd prædicant de particulari-

bus, incipit perscrutari de vñibus, verum sunt substantiarum rerum aut non, sed tñ sunt substantiarum particularia, de quibus prædicant illa vñia. & hoc est necessarium in declarando qd formæ in diuiduorum substantiarum sunt substantiarum: & qd in indiuiduo non est substantia, nisi materia & forma particularis, ex quibus componitur. Et d. Et, cum perscrutatio sit de substantia, & c. i. & cum perscrutatio sit de formis substantiarum, verum sint substantiarum, aut non: & id prædiximus, qd substantia dñ famose quatuor modis: dñ. n. de subiecto, qd est duobus modis, quorum vnus est materia, & alius congregatum ex materia & forma, & de eis, qd significant definitiones, quæ dant quidditates rerum, & de toto. & cum est manifestum, qd subiectum est substantia, & fuit declaratum, qd quidditates rerum sunt substantiarum aut non, dicendum est de vniuersalibus, verum sint substantiarum, aut non. Et d. hoc, quia post perscrutationem de istis rebus declarabit, qd substantia, quam significat definitio, est forma rerum particularium. D. d. Et dictum est de duobus. & d. hoc quia in hoc tractatu est dictum de substantia, qd est qd dicitur, & et dictum est subiectum esse substantiam, & intendit p subiectum passionum indiuiduum substantiarum, & per passionem accidia.

Videtur autem etiam vñ causa quibusdam esse maxime, ac esse principium ipsum vñ. quare de hoc etiam tractemus. Videt nã que impossibile substantiam esse quæcunq; eorum, qd vñ dicuntur. Prima namq; substantia vniuersalis cuiusq; quæ propria cuiusq; est qd aliq; nō inest. vñ vero cōe. hoc enim 57.

In indiuiduo non est substantia, nisi materia & forma particularis, ex quibus componitur. Op. post. 1. me. com. 9. Vide con. 21m.

F

vñ est qd plurimum natura apud se habet. infra 12. c.

Metaphysicorum

G enim dī vīe, quod pluribus natura aptum est in esse. Cui⁹ igit hoc erit substantia: aut. n. ofum, aut nullius: ofum vero nō ē possibile. vni⁹ autē si erit, cetera q̄ hoc erunt. quorum enim substantia vna, & qd quid erat eē vniū, ipsa quoq; vnum sunt.

Et existimatur etiam, quod vniuersale est causa etiam rerum, & quod magis, quoniam vniuersalia sunt prima causa magis rerum. reuertamur igitur ad hoc dicendum.
H videtur. n. quod est impossibile ut substantia alicuius sit, qua dicuntur vniuersalia. Substantia enim prima, qua est cuiuslibet, est propria cuiuslibet, & nō est alterius. vniuersale autem est commune. nō enim dicitur vniuersale, nisi illud, quod vniuersaliter est plurium rerum. Quorum igitur erit ista substantia? quoniam aut erit omnium rerum: aut si fuerit vnus rei, erit alia illius rei. illa enim, quoru substantia est vna, & quid est per essentiam, erit eū vnum, cum sit vnum per substantiam.

45 Dixit: Et existimatur etiam, q̄ vīe, &c. i. quia existimatur q̄ vīe ē causa rerum magis q̄ causę particularis, & est prima causa causarū particularium: & causę substantiarum existimantur esse substantię: p̄scrutandum est, vtrum vīe possit eē substantia, aut non. Et d. reuertamur igit, qm locutus fuit in hoc, q̄ vīa non sunt causę agētes particularia,

sed hic q̄rit vtrū sint causę formales. **K**
D. d. Videt. n. q̄ est impossibile, &c. i. dicamus igit q̄ impossibile est ut aliquid eorum, q̄ dnr vniuersalia, sit substantia alicuius rei, & si declararent substantias rerum. D. d. rationem sup hoc, q̄ vīe non est pars substantię alicuius entium, & dixit: Substantia enim prima, &c. i. & vniuersale non est pars substantię alicuius eorum, quę sunt substantię existentes perse: quia substantia cuiuslibet rei demonstratē est ei propria: vniuersale autem est cōe pluribus: ergo vniuersale non est substantia propria. D. d. Quorum igitur est ista substantia? &c. i. & si fuerit substantia omnium rerum, erit substantia vnicuique eorum. ergo si fuerit substantia vni, & cuiuslibet. D. d. causam in hoc, & dixit: illa enim, quorum substantia est vna. i. & cum oīa indiuidua conveniunt in vna substantia numero, ergo sunt vnum numero. Et forte intendit, q̄ oīa erunt vni specie, si dixerimus hoc esse aliquem sermonem vīem continentem ipsā, quę sit substantia eorum, v g. ens, qm tunc omnia erunt vnum fm de functionem: & q̄ sunt vnum fm de definitionem, sunt vnum fm speciem. **M**
Et forte intendit vtrunq;.

Item substantia dī, quod nō de subiecto. vīe vero de subiecto aliquo dī semper. Sed vtrū ita quidem nō contingit, ut qd quid erat esset in ipso autem inest, vtrūta aīa in hōe, & equo. patet igitur q̄ erit aliqua ei⁹ ratio. differt autem nihil, si nō omnium ratio est eorū, q̄ in substantia sunt. etenim nihil minus hoc erit substantia alicui⁹, vt homo homi-

A hominibus, quo existit, quare iterum idem accidit, erit. n. substantia illius substantia, ut animal speciei, in quo ut proprium existit.

Et substantia non dicitur de aliquo subiecto. Vniuersale autem dicitur de aliquo subiecto. Et si ista sit impossibile est, ut non sit sicut illud, quod est per essentiam, sed est in hoc ut animal in equo, et homine, ergo declaratum est, quod habet aliquem sermonem. Et in hoc non est diuersitas. Et si non fuerit sermo omnium eorum, quia sunt in substantia etiam, et si non fuerit, hoc est aliqua substantia non minus. Ut homo hominis, in quo est, ergo accidit hoc idem, ut animal, in quo est dispositio, quasi propriam.

46 Id est, ut autem substantiale est illud, quod predicatur de aliquo secundum quid, et substantia in rei veritate est illud, quod non predicatur de aliquo omnino. et cum ita sit, tunc ut non significat substantiam, nisi substantiam, quam significat pars, sicut animal significat de substantia equi et hominis, naturam communem, et non propriam. D. d. ergo declaratum est, quod habet aliquem, & c. i. ergo declaratum est, quod substantia, quam significat vniuersale, habet aliquam definitionem: ergo definitiones, quae componuntur ex vniuersalibus, non sunt partes substantiarum sensibilium. Quoniam substantiae sensibiles non diuersantur in suis substantiis, quoniam definiunt, et quoniam non definiunt. Quoniam sunt substantiae, licet non definiant, et minus quoniam quoniam definitur, sicut est dispositio

in visibilibus. quoniam ipsa non sunt minus visibilia, quando videntur, quando non videntur. D. d. ergo accidit hoc idem, & c. i. ergo definitiones vniuersalium habebunt aliquam dispositionem substantiarum existentium extra animam, et qualitatem accidentem eis. ut alia, quod est ut animal proprio, et demonstrato in vnoquoque animali.

Item impossibile, ac inconueniens est ipsum quid et substantiam esse, si ex aliquibus non ex substantiis, nec ex ipso quid, sed ex quali. Prius namque non substantia, et quale erit, quoniam substantia, et quod quid: quod impossibile est. nec ratione enim, nec tempore, nec generatione possibile est passiones priores substantia esse. essent namque separabiles.

Et etiam ex rebus, quae sunt impossibile, et non bonum ut sit substantia, et si est ex rebus, ut non sit ex substantiis, neque ex isto, quod est hoc demonstratum, sed ex qualitate. Erunt. n. ex non substantia substantia, et qualitas ante substantiam: quod est impossibile impossibile. n. est, neque secundum definitionem, neque secundum tempus, neque secundum generationem passiones esse ante substantiam.

Id est, et cum sit declaratum, quod vniuersalia intellecta sunt dispositio dispositionum substantiarum, impossibile est ut ista sint partes substantiarum existentes per se impossibile. n. est, et turpe, si posuerimus substantiam compositam

visibilia non sunt minus visibilia, quoniam videntur. Vnde hinc aliqui dispositionem dispositionum substantiarum existentium extra animam et qualitatem accidentem eis.

Impossibile est qualitates precedere substantiam, neque secundum definitionem, neque secundum tempus, neque secundum generationem, nisi consistere supra et c. 4. & c. 1. ph.

47
14. Vide quoniam hoc sit intelligendum per mo. ca. d. substantia orbis.

Metaphysicorum

G compositam, vt non sit composita ex substantijs, sed ex qualitatibus. D. d. impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit: Erit. n. ex nō substantia, &c. i. contingunt. n. huic positioni multa impossibilia, s. q. substantia sit ex non substantia: & vt qualitas præcedat substantiam: quod est impossibile. impossibile. n. est qualitatem præcedere substantiam, neq; fm definitionem, neq; fm tēpus, neq; fm generationem: & vniuersaliter impossibile est vt passionēs existentes in substantia præcedant substantiā.

H Item Socrati substantiæ inheret substantia: quare duobus erit substantia. Et omnino, si homo, & quęcunq; ita dicunt, substantia est, accidit nihil eorū, quę in ratione sunt, alicuius substantiæ eē, nec sine ipsis existere, nec f alio. dico autē vtputa nō esse aliquid animal pter aliqua, nec vllum aliud eorū, quę in rōne sunt. Ex his itaq; cōsiderantibus patet nihil eorum, quę vñ existunt, substantia esse: nihilq; eorū, quę cōiter prædicant, qđ quid, sed tale significare. Quod si nō, & alia multa accidunt, ac tertius homo.

Et etiam in Socrate est substantia, cum sit substantia. ergo erit substantia duobus. Et vniuersaliter accidit, si homo est substantia, & oīa, quę dicuntur hoc modo, vt nullum eorum sit aliquid se paratum. v. g. vt nō sit animal ali quod aliud a particularibus, neq; aliud aliorum. quę sunt ex vniuersalibus oīo. Ex istis igitur decla-

rabitur consideranti, quod nullum eorum, quę sunt vniuersalia, est substantia: & quod nullum eorum, quę prædicantur cōiter, significat hoc, sed tale. Et si non, accidunt plura alia, et tertius homo.

Idest, si vñ est substantia existēs in indiuiduo demonstratio, & est substantia addita substantiæ, per quam indiuiduum demonstratū est indiuiduū substantiæ: & sic erunt in indiuiduo duę substantiæ. & qđ erit hoc. D. d. Et vñ accidit, si homo est substantia, &c. Forte intelligit. qm substantiæ, q sunt existentes per se: & vñ est in capitulo ad aliquid: ergo vñ non est substantia separata omnino. separata. n. sunt de genere rerum existentium per se, & nō de genere relatiuorum. & fm hoc non erit hæc substantia nisi substantia particularis existens p se, aut in materia, aut non in materia. D. d. neq; aliud aliorū, quę sunt vñ substantiæ, &c. i. neq; vñ, q est vñus eorum, quę sunt rerū sensibilibus, neq; aliud generum collocatōrū sub hoc vniuersali, quorum proportio ad illud est sicut proportio particulariū ad vñ, qđ est magis particulare eorum, q inueniuntur in eodem genere. D. d.

Ex istis igitur declarabit, &c. idest, qm nullum vñum pdicabilem fm quid de re demonstrata significat ea fm q est demonstrata & indiuidua, sed fm q in ea est natura similis naturę, q est in quolibet indiuiduorū illius vñs, s. naturę cōis præter naturam propriam vñicniq; eorū. D. d. accidunt. n. &c. i. cōtingunt. n. huic sermoni multa impossibilia alia prædictis. Cōtingit. n. vt sit hic homo

vñ est ea, ad aliqd, & entia se para sunt de gñe rerū p se existentiū. vñ idē ltra. c.

17.

M

vñ, qđ pdicatur i qđ de re, si significat ea vt ē indiuidua, sed vt ē ea nā si mñu nā, qđ ē quolibet indiuiduorū. Vi de. 12. Mc. cō. 4.

mo

Vt ois al
cōgregata
ex duabus
naturis cō
uenientib⁹
necesse est
vt sit d nā
cōpouen-
tium.

A mo tertius. qm̄, si ex homine intel-
lecto, & ex homine sensibili sit vñ
congregatum, continget vt congre-
gatum sit homo tertius: & vñ om-
nis natura cōgregata ex duabus na-
turis conuenientibus, necesse est vt
sit de natura componentium.

Item sic quoq; patet. Impossi-
bile. n. est substantiam ex substan-
tijs esse, quæ sic insunt, vt actu.
quæ enim duo sic actu sunt, nū-
quam vnum actu sunt, sed si po-
tentia duo sunt, erunt vnum: vt
duplum ex duobus dimidijs po-
tentia, actus namq; separat. Qua-
re, si substantia vnum, non erit
ex substantijs inexistētibus, &
fm̄ hunc modum, quē recte De-
mocritus dicit. impossibile. n.
ait esse ex duobus vnum, aut ex
vno duo fieri. magnitudines nā
quæ indiuisibiles substantias fa-
ciūt. Patet igitur qd̄ similiter et de
numero se habebit, si numerus
quidem compositio vnitatis ē,
vt a quibdā dicitur. aut enim
non est vnum dualitas, aut non
inest in ea vnitas actū.

C Et etiam hoc est manifestum
hoc modo. Impossibile enim est vt
substantia sit ex substantijs, cum
sit vnum, sicut illa, quæ sunt in
actu. duo enim, quæ sunt in actu
secundum hunc modum, non erunt
in aliqua hora vnum in actu, sed
si fuerint duo in potentia, erunt
vnum, sicut est duplex ex duobus
in potentia. actus. n. diuidit. Ergo
substantia non est vnum ex substan-

tijs, quæ sunt idem in actu. Et se-
cundum hunc modum dixit Demo-
critus sermonem verum, dixit. n.
quod impossibile est vnum esse ex
duobus, & duo esse ex vno. tunc
enim essent substantia magnitu-
dinem indiuisibilem. Et est ma-
nifestū, quod similiter erit i nume-
ro et. et si ista sunt vnitates, sicut
quidam dicunt duo, aut illa, in quib⁹
non est vnitas in actu.

Id est, Et manifestū est alio mo-
do declarationis, qd̄ impossibile est
vt vna substantia actu sit ex dua-
bus substantijs in actu. & intende-
bat, qd̄ hoc sequit, si vñ est pars sub-
stantiæ indiuidui demonstrati præ-
ter substantiā ei propriā. D. d. duo
enim, quæ sunt in actu, & c. i. & cau-
sa in hoc est, quia impossibile est, qd̄
duo i actu sint, ex quibus in aliqua
hora fiat vnum in actu existētibus
eisdē duobus in actu in eo. D. d. sed,
si fuerint duo potentia, & c. i. illud,
qd̄ est possibile, s. vt vnum in actu
sit compositum ex duobus existen-
tibus in ipso in potentia: vt linea,
quæ est vna in actu, & duplex dua-
bus medietatibus, quæ est in potētia
medietas non in actu. D. d. actus. n.
diuidit, & c. i. & causa in hoc est, qd̄
actus facit additum esse diuisum, &
duo. & ideo impossibile est vt vñ
sit ex duobus in actu. vnum enim
est continuum, & actus est discretū.
D. d. Ergo substantia, & c. i. igit de-
claratum est qd̄ substantia eius non
est vnum, cū est cōposita ex dua-
bus substantijs existentibus in actu.
D. induxit Democritum testem, &
d. Et fm̄ hunc modum d. Democri-
tus,

Metaphysicorum

G rus, &c. i. & intendit, q̄ Democritus concedebat impossibile esse vnam substantiam cōponi ex duabus substantijs. D. d. causam in hoc, q̄ sermo eius in hoc est verus, & est quia ipse opinabatur, q̄ entia composita sunt composita ex corporibus indivisibilibus, & nō dicebat mixtionē, per quam dicimus possibile esse vt ex pluribus substantijs fiat vna substantia, & opinabatur in substantijs naturalibus esse eas vnum in genere, non in actu, & negabat naturam continui. Et, quia similiter contingit hoc eis, qui componūt entia ex numeris, d. Et est manifestū, q̄ similiter est in numero, &c. i. & est similiter manifestū, q̄ similiter contingit dicentibus q̄ substantiæ demonstratæ sunt composuæ ex numeris, scilicet quæ sunt vnum tm continuationem. Et, cū dixit: & si ista sunt vnitates, innuit entia. i. si ista entia, sicut quidam dicunt, sunt composita ex vnitatibus, D. induxit illud, ex quo fingunt entia componi, & d. sicut quidam dicunt, &c. i. sicut fingunt quidam, q̄ numerus eorum, ex quibus componitur natura entiu, in quibus nō est vnitās in actu, est duo. Et innuebat per hoc, q̄ contingit etiam istis hominibus, aut dicere q̄ entia, quæ sunt fm genus, nō sunt vnū in actu: aut dicere, q̄ vnitates, ex quibus componuntur, nō sunt vnitates in actu: & sic contingit eis vt numeri admiscantur: & tunc generabitur ex eis vnum in actu: quod est impossibile.

Habet autem qđ accidit dubitationem. Si enim nec ex vniuersalibus possibile est vlla substantiam esse, p̄ea quod tale, et

non quod quid significant, nec K ex substantijs actu contingit vllam substantiam esse compositā, quicquā in compositū erit perfectio ois substantiæ, quareneq̄ rō vllius substantiæ erit. At cunctis vñ, et iā dictū est, aut solus substantiæ, aut maxime definitionē esse: nunc vero nec huius: nullius igit definitio erit. An quodā mō quidē erit, quodā mō vero nō. manifestum autem quod dī magis erit ex posterioribus.

Ex in hoc, quod accidit ex hoc, ē error. Quoniam, si est impossibile, vt sit substantia oīno de substantijs in actu, ergo nulla compositio est alius substantiæ. Sed oīs existimās ex prædictis, quoniam definitio, aut est substantia tantum, aut est ea magis: sed secundum illud, quod est nunc, definitio non est substantia, nec alterius rei omnino. Nisi dicatur, quod quodam modo est definitio, & quodam modo non. Et iste sermo erit de definitionibus dictis post.

Dixit: Sed accidit qđ in eo, qđ dictum fuit, scilicet impossibile est, q̄ vna substantia sit ex pluribus substantijs in actu. qm̄, si ita sit, existimatur q̄ omnes substantiæ essent simplices, & q̄ nulla substantia sit composita. D. d. Sed omnes existimant, et ceteri. sed omnes existimant, quod substantiæ sint composuæ, ex hoc, quod concedunt quod definitiones significant compositum, & q̄ definitiones aut sunt substantiarum tantum, aut magis. Deinde dicit: sed

A sed fin illud, quod dictū est nōc, &c. idēl. & fm q sequitur ex primo sermone, i. qm substantia non componitur, nulla substantia habebit de finitionem, nisi dicatur q quodam modo compositionis erunt definitionis, & quodam modo nō. D. d. & istī sermo, &c. l. & post declarabit cuius modi compositorum sunt definitiones, & cuius modi nō. Et intendit q definitiones significāt plures substantias in potentia, & vnam in actu. & hoc iā declarauit. sed vult cōplere pēferatōnē de illo post, & suat composita ex partibus, quz sunt secundum quantitatem.

Que sequitur incommoda aduersus assertionē idēl substantias esse, & separatas, & ipsas ex genere & differentijs constare. Cap. 16.

EX his autem ipsis id etiam patet, quod accidit illis, q ideas pariter substantias, & separatas esse dicunt. & pariter ex genere & differentijs faciunt formam. Si enim formæ & animal in hōe sunt, & equo, aut vnum & idē numero sunt, aut alterū. ratione namq patet q vnum. **C**andē enim exhibebit rationē, qui dicit in vtroq. Si itaq aliquis homo est ipsum per se quod qd, & separatum, necesse est, vt etiā illa, ex quibus (sicuti animal, & bipes) quod quid significant, & separata, ac substantiæ sint, quare & ipsum animal. Si idē igitur, & vnum quiddam etiam in equo, sicuti tu tibi ipsi, quomodo in separatim existētibz vnū erit, & cur non etiam absque seipso erit animal hoc?

Et ex hoc apparet quid accidit dicentibus formas, s. ideas esse substantias. & separatas, & dicentibus cum hoc, quod forma est ex genere, & differentijs. Quoniam, si forma & animal est in hōe & equo, tunc aut sunt vnum numero, aut diuersa. & est manifestū, quod ambo sunt vnum per definitionem. Si igitur aliquid fuerit homo, & est per se hoc, & est separatū etiā necesse est illa, ex quibus est animal, vt significant hoc, & vt separatū sit per substantiam. Ergo & animal etiā, si est idē in equo et sicut non est idē quodam modo, quomodo possunt ponere ipsum esse separatū, & vt sit vnum? & quare nō est separatū ab eo ipsum animal?

Idēl. Et ex pōitōis, & ex eis, quz modo dictū, apparet quid accidit de impossibili dicētibz spēs esse idēl, & substantias separatas, qui dicunt, q species generantur ex generibus & differentijs. D. d. illud impossibile, & d. Qm, si forma, & animal, &c. **F** qm, si forma, quz est genus in speciebz, est sicut alā in hōe, & equo, tunc aut animalitas, quz est in eis, est vna numero, aut ea, quz est in equis, est alia ab ea, quz est in hōe simpliciter: & vtrunq, est impossibile: ergo sequitur vt sit in eis vna fm de finitione & quidditate. D. d. Si igitur aliquid fuerit homo, &c. l. si igitur fuerit hic homo separatus vnus in numero, & demonstratus, qui est exemplar hōis generabilis & corruptibilis, necesse ē vt ps hōis separati, quz

Metaphysicorum

G quæ est exemplar animalis, quod est hic, aut sit prædicationis de animali, cuius est exemplar, aut quod sit et separatæ per substantiam ab eo, cuius est exemplar & vñ numero. D. d. Ergo & animal, &c. 1. & cum fuerit concessum, quod animal est in hōe, & equo quodammodo vñum, scilicet vñum secundum genus, & non est in eis vñum alio modo, scilicet secundum numerum, quō possunt ponere illud, quod est secundum genus vñum separatæ, & vñum in numero? & quare nō est animal separatæ, quod est exemplar idē cū animali, quod est in sensato? & sic non erit exemplar

H ei, sed formæ quæ sunt in sensibilibus, sunt separatæ. Et dixit hoc, quia iste sermo potest magis existimari, scilicet quod formæ, quarum actiones apparent in materiis, sunt separatæ. & ipse pertractabit de hoc in alia scilicet, & maxime in anima, & in anima intellectus.

Deinde, si participabit quidē bipede & multipede, impossibile quiddā accidit. cōtraria nāque simul inerunt ipsi vñi, & huic quidē enti, sin minus, quis modus est, cū aliquis dicat animal, & bipes, aut pedestre esse? Sed fortassis componunt, & tangūt, aut miscentur. At cuncta incommenientia sunt. Sed diuersum in vnoquoque est. Infinita igitur, ut ita dicam, erunt, quorū substantia animal est. non enim secundum accidens ex animali homo est. Item multa erit ipsum animal. nā & substantia animal est, quod in vnoquoque est. nō enim secundum aliud dicitur. Quod si non, ex illo erit hō, & genus eius illud. Ac item oīa, ex quibus homo, idē, non

igit alterius quidem idea erit, aliterius vero substantia. impossibile nāque est, ipsum ergo animal erit vñum quodque eorum, quæ in animalibus sunt. Item ex aliquo hoc ipsa erit: & quō est ex ipso animali? aut quō est possibile esse animal, quod hoc ipsum substantia est, præter ipsum animal? Itē in sensibilibus & hæc accidunt, & his absurdiora. Quod si impossibile est ita se habere, patet quod nō est eorū idea ita, ut quiddā aiunt.

Et etiam, si per cōsecrationē sunt bipes et multipes etiā, necesse est, ut in eis sint contraria infiniti in eodem cū hoc etiam. Et si non, quō igitur dixit aliquis, quod animal est ambulans, aut bipes? Et recte est, ut sint composita, aut contraria aut mixta. sed omnia sunt indiuindua, quæ nō separantur, sed vñum quodque eorū habet aliud vñum. Ergo erit sicut sermo decentis, quod illa, quorū substantia est animal, sunt infinita. homo enim est ex animalibus non per accideris, et etiam ipsum animal erit plura. substantia enim est animal, quod est in quolibet, et non dicitur ad aliud. Si non, erit homo ex illo, et hoc est genus eius. Et etiā omnia, ex quibus est homo, sunt exemplaria. ergo non erit exemplar dictū de alio, et de alia substantia. hoc enim est impossibile: ergo erit illud, quod est aliud, vñum quodque eorum, quæ sunt animalia.

Et

A Et etiam ex quo orit ex hoc : *Et quomodo ex illo, quod est animal, aut quomodo possibile est ut aial, quod est substantia, sit aliud ab eo, quod est animal? Et quadam ista sunt impossibilia in sensibilibus, et magis inopinabilia. Et si est impossibile ut sint huiusmodi, manifestum est, quod non sunt exemplaria secundum modum quem dicunt quidam.*

S Id est, Et erit, si officent in vno numero, & est aial bipes & multipes, &

B oes spes diuiduntur per duas pedes, necesse est ut in illo vno congregent contraria in simul. D. d. & si non, quo ergo, &c. i. & si non proprie, quo potest aliquis existimare ut vnum numero, v. g. aial, inueniatur in eo spes aialis ambulantis per duos pedes, & ambulantis per plures pedes? D. d. Et rectum est, &c. i. sed rectum est, si existimantur plura esse in vno fm numerum, qm illud recipies fuerit diuisibile fm quantitatem, ut illa plura sint ex reb' compositis in vno, aut contacta aut mixta. sed cu hoc

C crunt non abinuicem distincta : & vnumquodq; eorum habebit naturam alia a natura alterius. D. d. Ergo erit, sicut sermo dicentis, &c. i. ergo contingit ex hoc, ut animal separatum, qd est vnum, sit substantia rerum infinitarum, scilicet specierum compositarum per ipsum. h. d. n. & equo, & alie species animalis, substantiunt per illud, non per accidens : & ipsum est simile materie : & ideo d. homo. n. est ex animali, non per accidens. D. d. & etiam erit homo, &c. i. & etiam erit homo separatus ex illo animali separato, & illud separatum erit gen'

cus. & similiter contingit in alijs rebus, ex quibus est homo, & non sunt aliud q' genera, ex quibus constituitur. D. d. ergo non erit exemplar, &c. i. ergo animal & alia genera, ex quibus est homo, erit predicari de pluribus fm quid. & impossibile est in eo, quod est exemplar existens per se, scilicet vna substantia in numero, predicari de pluribus. D. d. ergo erit illud quod est animal, &c. i. nisi aliquis reputet possibile, q' vni numero, qd est aial, congreget species animalis existentis in ipso, ita q' omnes sint vnum : quod est impossibile. D. d. Et erit ex quo erit ex hoc, &c. i. & eadem species ex quo erit ex animali demonstrato, quod est vnum numero & indiuisibile : & quomodo est possibile ut illud, quod est ex animali, sit ex substantia eiusdem speciei, alia a toto animali? i. q' animal non potest diuidi fm quantitatem : sed, si diuidatur, tunc definitio totius & partis est eadem. D. d. Et quedam ista sunt impossibilia in sensibilibus, &c. i. qm ponuntur conuenire cum suis exemplaribus. D. d. Et si est impossibile &c. i. si est impossibile ut sensibilia sint fm hoc, scilicet composita ex substantijs distinctis abinuicem existentibus in eadem substantia numero, manifestum est, q' non habent exemplaria fm modum, quem dicit quidam hoies. & intendit illum modum, quem dixit hic, ut sint hic exemplaria, & q' sic vniuersalia sint.

Singularium non esse definitiones, et propterea nec etiam idcirco. Cap. 17.

Cum autem substantia altera sit ipsum scilicet totum, & rō. dico autem q' illa quidem ita substantia est cum Metaph. c. 6. Auer. CC

Metaphysicorum

Et materia simul accepta ratio, hæc vero ratio simpliciter. Quæcumque igitur illo modo dicitur, eorum quidem est corruptio: nō & generatio. rationis autem non est ita ut corrumpatur. nec. n. generatio est (non enim fit domui esse, sed huic domui) sed absque generatione, & corruptione sunt, & nō sunt. ostensum est. n. q. nullus hæc generat, neq. facit. Propterea etiam substantiarum sensibilem singularium neq. definitio, neq. demonstratio est, eo q. habet materiam, cuius natura talis est, ut esse & non esse contingat. quare corruptibilia sunt omnia singularia eorum. Si igitur demonstratio, & definitio scientiæ necessaria est, & non contingit, sicuti neq. sciam, quāvis sciam, quāvis ignorantiam esse, sed quod tale est opinio est, ita neq. demonstrationem, neq. definitionem, sed opinio est ei⁹, quod contingit & aliter se habere, patet q. neq. demonstratio, neque definitio eorum est. corruptibilia namq. nō sunt manifesta his, qui scientiam habent, cum à sensu abscesserint. & rationib⁹ eisdem in animo seruatis, non erit amplius neq. definitio, neq. demonstratio. Quare cum quis eorum, quæ ad definitionem quicquam singulariū definiat, oportet non ignorare q. semper perimendum est. non. n. contingit definire. Nec ullam ideam est definire, singularium enim, ut aiunt, idea est, & separata.

Nō fit domui esse, si huic domui.

Suā run. sensibiliū singulariū nō ē definitio neq. demonstratio

H

I

Et cum substantia sit alia et de huius finis alius, et alius s. quid quidam substantia sunt hoc nō, quid definitio congregat materia, et q. d. est unitas definitionis. Oia igitur q. dicuntur secundum hoc, habent generationem, et corruptionem et definitio autē, quæ est hoc modo, non habet corruptionem, quoniam non possibile est generari. essentia. n. domus non generatur, sed generatur essentia, cuius ē domus. Et ista igitur sunt, et non sunt si line generatione et corruptione. Et declaratum est, quod ista neq. generant, neq. aliud faciunt. Et ideo neq. definitio, neq. demonstratio est substantiarum sensibilibus particularium. habent enim materiam, quæ quidē habet naturā, q. pot. esse et non esse. Et ideo corrumpuntur omnia particularia. Et, si demonstratio est ex rebus necessariis; et definitio est vera, quemadmodum est impossibile scire aut ignorare illud, quod potest non esse tale, sed est secundum existimationem, ita nō erit demonstratio, nec definitio eius quod potest esse alio modo, sed est secundum existimationem. manifestum est igitur, quod nō habent definitionem, nec demonstrationem. quæ enim corrumpuntur, non sunt manifesta apud habentes cognitionem, quando recedunt à sensu, et erit sermo confirmatus in aia.

Et

A Et ideo oportet definiētes scire, cū aliquis definiuerit aliquid particularium, quod est vt remaneat istud semper. impossibile enim est vt definitur, & non definiatur etiam, vt vnum exemplarium. Et quoniam non definitur etiam exemplar, exemplar enim est ex particularibus, sicut dicunt, & est separatum.

S Et intendit per substantiam totalem illud, quod est totū, congregatum ex materia & forma particulari, & est indiuiduum demonstrati.

B & intendit per definitionem substantiam, quam significat definitio: & est forma, & quasi dicit, substantia, q̄ dicitur de demonstrato, est alia à substantia; q̄ dicitur de forma substantiæ demonstratæ. D. exponit hæc duo, & d. scilicet, q̄ qdam, & c. i. qm̄ altera dicitur substantia, quæ est congregata ex forma & materia, s. ex materia & forma demonstrata, quæ est in materia: altera autem est forma vniuersalis, quam significat definitio. D. d. Omnia igitur, quæ dicuntur, & c. i. substantia igitur, quæ dicitur de congregato ex materia & forma, habet generationem & corruptionem: substantia vero, quam significat definitio, non habet generationem neq; corruptionem. Deinde d. definitio autem, quæ est, & c. i. definitio autē, quæ significat hoc modo, s. quæ significat formam, nō habet corruptionem, quia non habet generationem. Quidius enim domus simplex non habet generationem, quia generatio non est nisi istius domus demonstratæ. D. d. & ista igitur sunt, & nō sunt, & c. i. q̄ sub

stantia particularis sunt existētes. D. d. & declaratum est, & c. & introduit vniuersalia. D. d. Et ideo neque definitio, & c. i. quia generant & corrumpuntur. D. d. eam, p̄ quam accidit eis generatio & corruptio, s. indiuiduis, & d. hnt enim materiam, & c. i. & necesse est, vt res demonstratæ hic corrumpant p̄ hoc, q̄ habet materiam, quæ pōt recipere formā in aliqua hora, & amittere eā talia. D. d. Et, si demonstratio est, & c. i. & si demonstratio est vera, definitio debet esse ex rebus necessariis æternis & perpetuis quemadmodum. n. impossibile est vt scire & nescire sit eius, quod non est necessarium, sed existimare, ita impossibile est vt sit scientia rerum, quæ possunt esse in aliqua dispositione, & in contraria dispositione. Et, cum posuit, q̄ scientiæ sunt in reb⁹ necessarijs, incēpit declarare, q̄ in rebus transmutabilibus non est scientia necessaria, & d. manifestum est igitur etiam, q̄ nō habebunt, s. res transmutabiles generabiles & corruptibiles. D. d. quæ. n. corrumpunt, & c. i. particularia. n. non sciuntur, nisi dū sunt in sensu: & cū recedūt à sensu possunt corrūpi, & tunc non remanebit cognitio eorū apud sentientes, sed tū remanebit existimatio. D. d. & erit sermo conseruatus in ala. & q̄ si sensati recesserit a sensu, remanebit sua informatio in ala, nō ita q̄ sit certus ip̄m dē, qm̄ recedit à sensu: & ideo sensibilia nō hnt definitionē, neq; demonstrationē, q̄ postq̄ recedit, nō hnt nisi existimationem. D. d. Et ideo oportet definiētes scire q̄ si definitio esset particularium, necesse esset vt particulare esset pmanens. D. d. impossibile. n.

Sensibilia nō hnt de finitionē; neque demonstrationē; q̄ postq̄ recedant, hnt nisi existimationem.

Suba, quā signat definitio, nō habet generatio nem neque corruptionē. Idē. 8. Met. 14.

Metaphysicorum

G est vt definiatur, s. particulare fm q
est particulare. & cūm non sit eter-
num, impossibile est definiri. D. d.
Et qm non definitur etiā, & c. i. qm
particularia, fm q sunt particularia
non habeant definitiones: & exem-
plaria, quz dicuntur esse, sunt parti-
cularia fm q sunt extra animā: ne-
cesse est vt non habeant definitio-
nes. Et dixit hoc, quia definitiones
rerum sunt permanentium, & parti-
cularia non sunt permanentia: ex
quo sequitur vt sint hic res perma-
nentes, & sunt exemplaria & forme.
& ideo vult declarare hoc eis, q a
definitiones sunt rerum permanentiū,
fm q sunt vtes non particulares: &
cūm posuerint vniuersalia esse sepa-
rata, sequitur vt sint particularia. &
sic nihil profunt in definitione.

Definitio-
nes sūt re-
rū pmanē
tū, scdm
q sūt vtes,
non parti-
culares.

H Necessarium autem ex nobis
rationem esse. nomen vero non
faciet, qui definit. ignotū enim
erit, quz vero posita sunt, omni-
bus communia sunt. necesse est
igitur & alijs talia inesse. Et si
qs te definiat, animal dicet gra-
tile, aut albū, aut aliquid aliud,
quod & in alio sit. Quod si quis
dicat nihil prohibere separatim
quidem omnia multis, simul ve-
ro huic soli inesse, primum qui-
dem, q etiam ambobus, vt aīal
bipes animali & bipedi. & hoc
in sempiternis quidem etiā ne-
cesse est eē, cūm priores existāt,
& partes compositi. at verō etiā
separabilia, si hoc quidē, quod
homo, separabile. nam aut nul-
lum, aut ambo. Si igitur nullū,
non erit genus prater species.
q si erit, erit etiam differentia.

deinde, qm priora ipso esse, hæc
sanē non vicissim perimuntur.

*Et necesse est vt sermo sit ex no-
minibus. & qui non definit, non
ponit nomen, quoniam non erit no-
tum si feceris. nomina autem posi-
ta sunt communia omnibus rebus.
ergo necesse est vt hoc sit aliud et.
Et si aliquis definiens aliquid, di-
cet ipsum esse animal, aut ma-
crum, aut aliud quod est alterius
etiam. Et si aliquis dixerit, quod
nihil prohibet vt omnia ista sint
separata in rebus multis, & vt
sint infimal istius solius, tunc pri-
mo vero eris duobus, vt animal bi-
pes, animal, & bipedi. & hoc ne-
cesse est vt sit in æternis, que sunt
ante, & sunt partes compositi. &
vt sint etiam separata, si homo est
separatus, aut nullum erit, aut
vtrunque. Si igitur nullum fuerit,
non erit genus aliud a forma. & si
fuerit, differentia erit etiam ante
essentiam. & ista non destruunt
se adinuicem.*

Id est, & necesse est, vt definitiōes
sint cōpositæ ex nominibus. & qui
nescit rē, non ponet ei nomen. nul-
lus enim ponit nomen ei, quod nes-
cit. Deinde d. nomina autem posi-
ta, & c. i. nomina autem accepta in
definitionibus sunt nomina com-
munia omnibus rebus definitis.

Deinde d. ergo necesse est, & c. i. &
cūm fuerint hic nomina, quz signi-
ficant de entibus dispositiones com-
munes, sed ex vna re, necesse est, vt
ista

54
Nullū ipo
nūc nomē
rei, quam
ignorat.
Idē + ma-
t. c. 10.

- A** Ista res disponatur per aliam rem. & intendit, q̄ ex hoc modo est possibile substantiam prædicari de substantia. Deinde d. Et, si aliquis definit, &c. i. & ex hoc modo, si aliquis definit aliquid, inducet definitionem eius dispositiones communes. v.g. vt dicat in definitione alicui⁹ q̄ est album animal, aut mīa crū, aut alia dispositio. & erit illud, quod cōgregatur ex illis dispositionibus cum disposito idem ī specie, & eadem natura. & intendit q̄ tale esse non inuenitur in exemplarib⁹. D. d. Et, si aliquis dixerit, q̄ nihil p̄hibet, &c. i. si igitur aliquis dixerit, q̄ non est possibile vt talia prædicationes sint separata abinuicem, & diuersa in numero, & erūt omnia existentia in eodem numero. D. induxit possibile, quod sequitur ex hac positione, & d. tunc primo vero, &c. id est & sequitur ex hac positione de impossibilitatibus primo, q̄ quælibet duæ dispositiones, aut plures sunt duorum dispositorum, aut pluriū, aut illa disposita sunt eiusdem dispositi numero. D. d. & hoc necesse est vt sit in æternis, & c. i. & ista positio in rebus insensibilib⁹ est necessaria in suis exemplaribus æternis, l. vt inueniantur ex eis in vno exemplari numero plus q̄ vnum exemplar: & in rebus, quæ sunt partes exemplaris. v.g. vt in homine separato sit animal separatum, & ambulans, & bipes, & vtrūq̄ formæ, ex quibus componitur homo. & hoc intendebat, cum d. & vt sint etiā separata, si est homo separatus. i. & continget ī his substantijs, quæ sunt partes hominis separati, vt sint etiam separatæ. D. d. aut nullum erit, &c. i. aut illæ dispositiones, quibus disponitur vnū
- dispositum, sint non diuersa aut diuersa v.g. qm̄ non definitur dispositio duobus, l. genere & differentia. Si igitur istæ duæ dispositiones fuerint adunatæ, tunc genus non erit aliud à differentia. & si fuerint diuersæ, & non vnus rei, apparebit, q̄ differentia præcedat genus in esse. D. d. & ista non destrunt se adinuicem. Et, si hic non fuerit error scriptoris, intendit, q̄ istæ formæ, & dispositiones congregatæ in definitione, non sunt ex rebus, quæ differūt à se inuicem, l. quæ omnes sunt in actu, sed sunt ex dispositionib⁹, quarum quædam sunt ad perficiendū. & quædam, & ideo possunt prædicari de se adinuicem: & q̄ cōgregatum ex eis sit vnum. & hoc impossibile est in exemplarib⁹, & in rebus, quarum sunt exemplaria. & hoc est solummodo possibile in vniuersalib⁹ quæ non habent esse: sicut esse rerum, quæ sunt extra aliam, neq̄ sunt etiam definientes. Sed videt mihi, q̄ hic sit error in libro, in quo deberet scribi. & ista non declarant se adinuicem, i. & formæ diuersæ in esse in exemplarib⁹ non declarant se adinuicem, l. q̄ illa, q̄ est magis particularis, non declarat naturā vniuersalis, sicut etiam est dispositio differentiarū cū genere. qm̄, si ī hoc separato est pars ex separatione animalitatis & rationalitatis, tunc rationalitas non distinguit animalitatem hominis ab animalitate simplici, sicut accidit hic in definito. Declarabit igitur ex hoc, q̄ vniuersalia impossibile est vt sint substantiæ neq̄ exemplarium, neq̄ sensibilis: & q̄ et non sunt definientes oīno: qm̄ tunc non est scititia: & etiam in rebus non inuenietur identitas, & oppositio.

Metaphysicorum

G Deinde, si ex ideis ideae, minus profecto composita sunt, ex quibus. Item de multis oportebit etiam ista praedicari, ex quibus idea, ut animal & bipes. Quod si non, quomodo scietur erit namque alia qua idea, quod impossibile est de pluribus praedicari quod de uno. non videtur autem, sed omnis idea videtur esse participabilis. Quomodo dum igitur dictum est, latet quod impossibile est in perpetuis definire, maxime vero quaecumque vni ca sunt, ut Sol, aut Luna. Non solum enim in hoc peccant, quod talia addunt, quibus ablatis, adhuc erit Sol, ut puta, quod circuit terram, aut quod nocte absconditur (si enim steterit, aut apparuerit, non erit amplius Sol) sed inconueniens est, si non. Sol. n. substantiam quandam significat. Item quaecumque in alio contingunt, veluti si alter fiat talis, patet quod erit Sol. communis ergo ratio. at Sol singularium erat, sicut Cleon, aut Socrates. Caeterum cur nemo eorum definitionem profert ideae? fiet enim profecto manifestum tentantibus, verum esse quod nunc dictum est.

Et etiam exemplaria sunt ex exemplaribus. quae autem sunt ex eis sunt maioris compositionis. Et etiam oportet praedicari per sermonem illa, ex quibus est exemplar etiam de pluribus, v.g. animal & bicubitum. Et si non, quo erit? & etiam scietur, sicut illud, quod im-

possibile est praedicari per sermonem de pluribus, sed de uno. & hoc non existimatur sed existimatur, quod esse exemplar est acquisitum. Quod admodum igitur dictum est, latet quod est impossibile ut definitio sit rerum aeternarum, & maxime illud, quod est aeternum, ut Sol, & Luna. Peccant. n. non solum in hoc, sed quia nituntur in talia, quae cum recedunt, erit Sol, ut quod in nocte latet sub terra. quomodo, si apparet, & si occidit, erit Sol. sed hoc non sentitur. I Sol. n. significat suam substantiam. Et est oia, quae possunt esse in alio, sicut erit si fuerit aliud tale. manifestum est quod erit Sol. ergo Sol est commune. sed iam fuit ex rebus particularibus, ut Socrates, & Plato. Et si non, quare non apparet aliquis exemplar. quoniam, si esset manifestum illud, quod dictum est hic, esset et verum eis, qui hoc nituntur.

Dixit: Et contingit istis, ut exemplaria etiam sint composita ex exemplaribus. quoniam, si fuerit hic homo separatus, erit etiam hoc alius separatum. D. d. quare autem sunt ex eis sunt maioris compositionis, i. quare autem componuntur ex aliquibus, sunt maioris compositionis, quam componentia. Et d. hoc, quia cum illud, quod est maioris compositionis, est separatum, & exemplar illud, quod est minoris compositionis? D. d. Et etiam oportet praedicari, & c. i. & contingit dicentibus exemplaria esse dice

A re, q̄ siamrē separatē, ex quibus cō
ponuntur exemplaria, debent præ-
dicari de pluribus, ita q̄ sint vniuer-
salia, q̄ non possunt esse in vno s̄m
numero, & si non, q̄so particula
re possit sciri? D.d. v.g. alal & bicu-
bitum, i. v.g. asal, & bicubitum. q̄m
homo, si habuerit exemplar extra
animam, & fuerit scitum, necesse est
vt animal, quod est in illo exampli-
ari, & bicubitum p̄dicetur de pluri-
bus. vnum aut numero non prædi-
catur de pluribus. D.d. & etiam scie-
tur, &c. i. & contingit sciri per defini-
tionem illud, quod nō est intentio

B vsis. D.d. & hoc non existimat, &c. i.
nullus querit definitionem, & ex-
plar particularis, sed existimatur, q̄
ab omni exemplari acquiritur intē-
tio cōis eius, cuius est exemplar. D.
d. Quemadmodum igit dictum est
&c. i. sed quidam nituntur dicere in
definitionibus rerum particulariū
æternarum, ex quibus non inueni-
t nisi vnum indiuiduum, quia latet,
esse impossibile vt sit definitio rerū
ex quibus nō inuenitur nisi vnum
tantum indiuiduum, vt Sol, & Lu-
na. apparet. n. q̄ qui laborat in defi-
niendo talia indiuidua, peccat. D.d.
C Peccant enim, &c. i. qui enim nitun-
tur definire Solem, & Lunam esse,
peccant: q̄m definiunt Solem p̄ res,
quæ, cum auferuntur, non auferuntur
Sol. dicebant enim Solem eē astrū
latens de nocte. & hoc intendebat,
cum d. q̄m, si apparet, &c. i. q̄m q̄
latet, & q̄m apparet, est Sol. & hoc no-
men Sol significat illud, quod signi-
ficat substantia. & ideo oportet eos
definire ipsum per definitionem cō-
uenientem nomini. D.d. Et etiam
oīa, quæ possunt esse, &c. i. & si habe-
re definitionem, esset ex definitio-

nibus, quæ si essent in aliquo demō D
strato, illud aliud eēt Sol. & s̄m hoc
nomen Sol significaret plures So-
les. & hoc nō est rei particularis,
v.g. Socrates, & Plato. D.d. Et si nō,
quare non apparet alicuius exem-
plari. & si hoc nomen esset nomen
speciei alicuius, tunc essent plura in-
diuidua similia. D.d. q̄m, si esset ma-
nifestum, &c. i. q̄m, si apparet aliud
indiuiduum, tunc sermo eorum, q̄
nituntur definire Solē, esset verus.

*Plura, quæ videntur substantia, potentia
& partes esse. Cap. 18.*

M Anifestum autem est q̄ E
etiam eorū, q̄ videntur
esse substantiæ, plures
potentiæ & partes animalium
sunt. nihil. n. eorum separatum
est. cōm aut separarentur, tū ē
vt materia omnia, terra, ignis,
et aer. nihil enim eorum vnum
est, sed quasi cūmul⁹, anteq̄ cō-
coquantur, & ex eis vnum fiat.
Maxime autem aliquis anima-
torum partes putauerit, & ani-
mæ propinquas ambas fieri, vt
sint & actu, & potētia, cō q̄ pri-
cipia motus ab aliquo in flexi- F
bus habent. quare quædam ani-
malia diuisa viuunt. sed tamen
potentia omnia erūt, cum vnū
& continuum fuerit natura, sed
non vi, aut copulatione. tale nā
quælatio est.

* a. l. serū
ex Michae
le Ephe.

*Et est manifestum etiā, quod
plura, q̄ existimantur esse substan-
tia, sunt potentia, & similiter pa-
tes animalu. quoniam ex eis non ē
distictū vnu, sed quasi generata
C C iij sunt*

qui labo-
rā definit
C
o singu-
ria rerū
ternarū
peccat.

Metaphysicorum

¶ sunt, antequam adiungantur, & fiat ex eis vnum. Et potest aliquis existimare, quod partes rerū animarum, & partes animarū magis quam aliud, appropinquant sibi adinuicem in esse in actu, & in potentia, habent enim principia motus ex aliquo in oppositis. & ideo quoddam animal, postquam diuiditur, vnus, sed tamen erit omnis potentia, cum sit vnum & continuum per naturam, non per glutinum, & applicationem. quod n. est tale, est diminutio naturæ.

56 Quia dicere exemplaria est propinquum ad dicere formas sensibilibus esse separatas, vult in hoc cap. narrare, q. plura eorum, q. existimantur esse substantiæ, vident non separata à materijs. D.d. Et est manifestum, &c. i. & est manifestū, q. plura eorum, q. existimantur esse substantiæ, sunt existentes primo in potentia, & postea sunt in actu. & qd est tale, est in materia. D.d. & sunt partes animalis, &c. i. & ideo partes animalis non habent vnum, per quod sunt substantiæ, cum sint distinctæ ab animali, sed sunt apud diuisionē, sicut partes, quæ sunt in generatione, & quarū esse non pñit, donec adiungantur adinuicem, & fiat ex eis vna substantia, quā significat nomen & definitio. Et hoc, quod d. manifestum est, quoniam, cum posuerim⁹ q. nomina, quæ sunt fm definitiones, significant substantias, & similiter definitiones, quæ sunt fm ista nomina, & posuerimus, q. partes animales diuise non signant à nobis, sicut

significantur ab eis, qñ sunt contrariæ nisi æquiuoce, & manifestum est q. illa, quæ significant à nobis, & sunt continua, sunt substantiæ materiales. D.d. Et potest aliquis existimare, &c. i. potest aliquis existimare, q. causa in hoc in istis animalibus est q. partes suorum membrorum, & partes animæ appropinquant sibi adinuicem in potentia, & actu: sed, quælibet pars recipit oēs potentias animæ, & virtutes animæ nō appropinquant alicui parti sine alia: ideo talia animalia, cum diuiduntur possunt viuere, & apparent omnes virtutes in qualibet parte. & hoc, quod d. est manifestius in plantis. Et quia si intēdebat, q. causa in hoc nō est, quia non est in materia, sed causa in hoc est propinquitas virtutum alæ adinuicem. Impossibile n. est vt anima, quæ est in hoc animali, sit nobilior anima, quæ est in animali perfecto: ita q. existimatur q. ista anima sit separata, & animalis perfecti non separata. D. d. habent n. principia motus, &c. i. & virtutes animæ appropinquant sibi in hoc animali, quia habet partem parua, & debilem de principio, per quod animal mouetur motibus diuersis contrarijs. D. d. sed tñ, &c. i. & signum, q. anima ei⁹ est in materia, est q. actio eius est perfectior, qñ est vnum naturaliter, non vnum violenter, & fm applicationem, & vniuersaliter apparet q. hoc, quod accidit ei est, quia est de actionibus naturæ actio diminuta, s. ens diminutum.

Ens & vñ, sive ipsum ens & ipsum vñ non esse rerum substantias. Ca. 19.

CVm autem vnū dicatur, sicuti & ens, & substantia vnus vna, & quorū vna numero

L
Quare ista aliqua diuisa videntur esse contraria de Anima l. c. 19.

M

A numero vnum numero, manifestum est & neque vnum neque ens contingit substantiam esse rerum, si cuti neque elementum esse, aut principio. sed querimus quid ergo principium, ut ad notiora referamus. Magis igitur his substantia est ens & vnum, & principium, & elementum, & causa. sed necdum ista, si nec aliud quidem esse vnum substantia est. nulli. n. inest substantia nisi sibi ipsi, & habet ipsam, cuius substantia est. Item ipsum vnum in pluribus non erit simul: commune vero simul in pluribus est. Quare patet quod nihil vniuersale separatim praeter singularem esse.

Et cum vnum dicitur sicut dicitur ens etiam substantia vnum est vnum, & substantia entis est vnum numero, manifestum est igitur, quod impossibile est ut substantia rerum sit vnum, aut ens, sicut est impossibile, ut principium sit essentia elementum. sed queritur quid est principium ad sciendum duo.

C Et substantia, quae est istorum magis quam aliud, est ens & vnum, & principium, & elementum, & causa. sed non videtur ista esse substantia, cum nullum aliud commune omnino sit substantia. substantia enim non est alterius, nisi sui ipsius, & illius cuius est, & est substantia illius rei. Et etiam in pluribus non erit in simul: & commune non in simul erit plurimum. Manifestum

est igitur quod nullum vniuersale est separatim a particularibus.

Quia opinantes vniuersalia esse substantias, dicunt quod illud, quod est magis vnum, est dignius hoc: & ideo plures opinabantur, quod principium omnium est vnum vnum: inceptum tradicere eis, & dicit: Cum hoc nomen vnum dicitur de omni, de quo dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen ens videtur dici multiplex, ergo manifestum est, quod illud, quod significat vnum, impossibile est quod sit principium omnium entium, ita quod sit commune eis sicut est impossibile ut hoc nomen principium sit vnum commune elementis omnibus. Sed querendum est in entibus quid est dignius vnum, & nomen principium: & illud est, per quod inuenitur in alijs habentibus hanc notam. apparet. n. quod haec nota dicantur semper prius & posterius, & hoc intendebat, cum d. manifestum est igitur, quod impossibile est, & c. i. & manifestum est igitur, quod impossibile est ut vnum & ens sint substantia plurium. D. d. sicut est impossibile, & c. i. sicut est impossibile, ut principium dictum de elementis communibus sit prima substantia principiorum. D. d. Et substantia, quae est, & c. i. & existimatur quod illud, quod est dignius hoc nomen substantia, inter ista concessa esse substantias, est illud, de quo simpliciter dicitur hoc nomen ens, & hoc nomen vnum, & elementum, & principium, & causa. sed vniuersalia sunt, quae significant hanc notam, scilicet quia existimatur, quod vniuersalia sunt principia rerum, de quibus praedicantur, semper sunt vniuersalia. Deinde d. sed non videntur, & c. i. sed ista vnum impossibile

Metaphysicorum

Gibile est ut sint substantiæ istarum rerum, quarum sunt vniuersalia vniuersalia enim sunt cõia: & nullum cõe est substantia. D. d. substantia. n. nõ

Nullũ ebe
ẽ suba. idẽ
i. me. c. 45.
& 10. Me.
cõ. 6. & 12.
Met. 11. S3
oppositi. vi
dicere su-
pra. c. 46.
Vide con-
zim.
" Vlt & p
riculare f
ad aliquid

est alterius, &c. i. & nullum cõe est substantia, qm substantia non ẽ substantia plurium, sed ẽ substantia aut sui ipsius, aut illius cuius est substantia. & ẽ substantia non ẽ i pluribus insimul: vñ autẽ ẽ commune: & commune est in pluribus insimul. D. d. Manifestum est igit, &c. i. ex contingentibus impossibilibus, & ex hoc, qd vñ & particulare sunt ad aliquid, & principium ei* est, cuius est principium, necesse est ut principium non indigeat in suo esse, cuius est principium.

H
idẽ supra
c. 48.

ius est principium, necesse est ut principium non indigeat in suo esse, cuius est principium.

Sed qui formas dicunt, parti recte dicunt separatas eas, si substantiæ quidem sunt: partim nõ recte, quoniam vnam in multis formam dicunt. Causa vero est, qd non habent reddere quẽ nam tales incorruptæ substantiæ, pter singulares & sensibiles, sint. Faciunt igitur eadem specie his quæ sunt corruptibiles (has enĩ cognoscimus) ipsum hominem & ipsum equum, addẽtes vocabulum, ipsum, sensibilibus. At tamen etiam si non videremus astra, nihil min⁹, ut puto, essent substantiæ perpetuæ præter eas quas nos sciremus. Quare nũc quoquẽ, si non habeamus quænam sint, necesse tamen fortassis fuerit aliquas esse. Quod igitur nec eorum quicquam, quæ vniuersalia dicuntur, substantia sit, nec vlla sit substantia ex substantijs, patet.

Sed dicentes formas esse, quo modo possunt dicere verum, cum faciunt eas esse separatas, cum sint substantia: & quodammodo non est verum, dicunt enim, quod eadem forma est in pluribus. Et causa in hoc est, quod non possunt narrare quæ sint substantia, quæ sunt ex talibus, vtrum sint substantia, quæ non corrumpuntur, alia a substantijs particularibus sensibilibus. Et illi faciunt eas esse easdem per formam, quæ corrumpitur, & dicunt nos scire ista esse hominem: & hoc additum est in sensibilibus verbum, quod dicitur est. Et si nos non videremus stellas, tamen earum essentia non diminueretur, & essent substantia aeterna. Ergo rectum est ut sint necessario, licet non sit scientia apud nos quid sint. Manifestum est igitur, quod nullum eorum, quæ dicuntur vniuersalia, est substantia, nec aliqua substantia.

Intẽdit in hoc cap. notificare veritatem, & falsitatem sermonis dicentis formas esse, & d. Sed dicentes, &c. i. qm hoc, quod dicunt, qd substantiæ sunt separatae, est verum. Substantiæ enim debent esse separatae, i. qd non sunt in subiecto i actu. sed cum hoc, qd dicunt eas esse, separatas, ponunt eas existere in pluribus, particularibus. D. demonstrauit quõ accidit eis peccatum, & d. Et causa in hoc est, &c. i. & causa sui erroris est: quoniam, cum sint hic scientiæ, quæ nõ corrumpuntur.

A corrumpuntur, non possunt distingere inter naturā, quæ est substantia starum scientiarū, & inter nām, quæ est substantia. & pp hoc opinati sunt hic esse substantias nō corruptibiles, & q sunt cū substantijs corruptibilibus eadem per formā, quæ nō corrumpit, & hic est error magnus.

D. d. & hoc additū est in sensibilibus, & c. i. qm, cū ponunt illud, quod significat definitio, partē substantia rum sensibiliū, contingit eis vt eas esse intellectas sit pars suorum esse, adeo q, si ista sensibilia non fuerint

B intellecta, non erunt. Et est manifestum, q sensibilia sunt entia, licet nō intelligantur, quemadmodum sunt entia, licet non sentiant. Et ideo d. Et si nos nō videremus stellas, & c. i. & necesse est vt essentia rerum intelligibilium sint existentes, licet non intelligant, & intendit, q manifestū est, qm quædammodū sensibilia non sunt sensata in actu, donec sentiant, ita est de intelligibilibus. Et fm hoc sequitur ex opinione* Arist. vt intelligibilia sint noua: & fm opinionē di centiū formas esse, sunt æterna. sed quō substantia æterna est pars substantiæ corruptibilis, aut idē illi, & substantia corruptibilis est vnum numero? D. d. Ergo rectū, & c. i. & rectum est vt contingat dicentibus formas esse, vt sint hæc intellecta necessaria in actu, et si non sciant neq; intelligant. & sic scia acquisita de nouo non erit addiscere, sed rememorari. D. d. Manifestū est igitur, q nullū eorū, quæ dicunt, & c. i. & cū omnia hæc impossibilia contingant dicentibus substantias vltē esse separatas, manifestū est, q nullum vniuersalium est substantia, neq; aliqua substantia est vniuersale.

Quid proprie substantiam dicere oporteat: D. e. omq; non elementum, non compositū, sed principium esse. Vbi de questione propter quid multus sit sermo. Cap. 20.

Quid vero, & quale quid substantiam dicere oporteat, rursus aliud qsi principii cū fecerim⁹, dicam⁹, fortassis enim ex his erit manifestū de illa quoq; substantia, quæ est separata à sensibilib⁹ substantijs. Cū igit substantia principii, & causa quædam sit, hinc est procedendum. Querit vero ipsum **E** pp quid semp sic, pp quid aliud aliq alicui inest. querere nanq propter quid musicus homo ē, certe querere est quod dictum est, ppter quid homo musicus est, aut aliud. Querere igit propter quid ipsum est ipsum, nihil ē querere. oportet enim ipsum quod, & ipsum esse existere manifesta entia. dico aut, vt puta q Luna patitur eclipsim. ipsius autem quod id ipsum, nō nisi vna ratio, vnāq; causa in omnibus (propter quid hō est homo, aut music⁹ musicus) nisi quis dicat q vnūquodq; ad seipsum indiuisibile est. hoc aut erat vnū eē. sed hoc, & cōe de omnibus, & breue est. Querat autē aliquis, propter quid homo animal tale quoddā est. hoc igitur manifestum est q non querit propter quid is, qui est homo, homo est. aliquid ergo de aliquo querit, pp quid inest. q aut inest oportet manifestū eē. si enim nō ita.

nihil

Viā Auer.
I Epi. T. 2.

Essentia rerū intelligibilium sūt exites, licet nō intelligantur. Oppositū vt dicitur. 2. Met. c. i. Vide cōt. Zim.
* Ex opinione Aristot. seq q intelligibilia sint noua.

C Idē. 1. Met. c. 49. & 7. Phy. c. 10. et. 1. Poste. cō. 2. & 3. de Aia. cō. 2. contra chumerizates Auerrouias.

Metaphysicorum

¶ nihil querit. vtputa, pp quid to
nat: quia sonus in nubibus fit.
ita nanq aliud de alio est, quod
querit. & propter quid hæc, vt
puta lateres & lapides domus
sunt: Manifestū itaq est q cau-
sam querit. hæc aut est quod qd
erat esse, vt logice dicam: quæ in
quibusdam quidē est cuius gra-
tia, vtputa fortassis in domo &
lecto: in quibusdam vero quod
primū mouit. causa nanq etiā
hoc. sed talis quidem causa que-
ritur, dum quippiā fit, vel corrū-
pitur: altera vero etiam, dū est.
Latet aut præcipue quod qua-
ritur in his, quæ non de alijs di-
cuntur, vtputa queritur homo
quid est: eo q simplr dicit, neq
determinatur q hæc vel hoc.
Oportet igitur recte disponētes
querere. q si non, commune fit
eius, quod nihil est querere, &
eius, quod aliquid querere.

Et etiā incipiamus alio modo.
dicamus igitur quid oportet dici
substantiam, & sicut quid. rectū
est igitur, vt ex istis sermonibus de-
claretur sermo de illa substantia
etiam, quæ est separata a substan-
tijs sensibilibus. Et, cum substantia
habeat principium, & causam ali-
quam, accipiamus ab eo viam. Et
queremus quare secundum hanc di-
positionē semper queritur aliud,
& est alicuius. querere enim qua-
re musicus est homo, aut quare ho-
mo est musicus, aut aliud, postremo
querere quare ē, est querere cuius.

qua oportet vt esse & essentia de-
clarentur. v.g. quoniam Luna eclip-
satur. sermo enim de istis rebus est
vnus, & causa in omnibus est vna,
quare homo est homo, & musicus
est musicus. nisi aliquis dicat, quod
omne vnum ex se non diuiditur: et
hæc est essentia vniuersalis. sed hoc est cō-
mune, & dicitur de omnibus re-
bus vere. Et forte quæret aliquis,
quare homo est animal, sicut hic.
manifestū est enim quod non qua-
rit quare est homo illud, quod est L
homo, quod queritur, sicut quidā
dicunt, quoniam hoc manifestum
est. si igitur interrogatio non fue-
rit huiusmodi, nihil queris. sicut
quare est tonitruus, quia est rui-
tus in nubibus. quoniam secundum
hoc quasitum erit de alio. & qua-
re hoc, sicut lapides & lateres, do-
mus. Manifestum est enim quod
queris causam, et hæc est quid sit
rei, sicut est homo logico. quoniam in
quibusdā rebus non pōt inueniri a
quibusdā causa, sicut forte inueni-
tur in domo, aut scanno. & queri-
tur in quibusdā quid est motor pri-
mus. hic enim est causa. sed causa,
quæ est talis, queritur apud gene-
rationē & corruptionē, & est for-
ma i essentia. Et questio latet mol-
tum in eis, quæ nō dicuntur de alijs,
vt queritur quid est homo: quoniam
est modo simplici, & non distingui-
tur hoc esse in hoc.

Et,

S Et, cum declaratum sit, qd vult nō
A est substantia, & qd illud, quod signi-
 ficat definitio, est substantia, incipia-
 mus p̄scrutari de hac substantia alio
 modo. Et d. dicamus igitur quid oportet
 dici substantiam, & sicut quid. i. qm̄
 oportet declarare quid sit sub-
 stantia per definitionem, & exēplū.

D. d. rectū est igitur vt ex istis ser-
 monibus, &c. i. rectum est igitur, vt
 ex cognitione substantiæ sensibilis
 declaratur substantia quæ sita, & sepa-
 rata æterna. D. d. Et, cum substan-
 tia habeat principium, &c. i. dicam⁹
 igitur qd, cum sit manifestū per se qd

B itz substantiæ habeant causas, & qd
 causa substantiæ est substantia, oportet
 ponere p̄scrutationē in substan-
 tijs istarum rerum ex p̄scrutatione
 de suis causis. Et, quia p̄scrutatio
 de causis rerum sensibilium non
 potest fieri nisi numerando interro-
 gationes naturales de causis, hic in-
 cepit declarare loca, in quibus qua-
 ritur p̄ quare, & d. Et quærem⁹ qua-
 re, &c. i. quia manifestum est per se,
 qd per hoc ipsum quare quæritur de
 causis rerum, manifestum est, qd nō
 vsinatur in re simplici nō cōposita,
 sed in rebus cōpositis, in quib⁹ po-
 nitur aliquid esse in aliquo, & aliqd
 prædicari de aliquo, aut aliquid esse,
 aut non esse. qm̄, cum fuerit manife-
 stū nobis aliquid esse in aliquo, in-
 terrogauim⁹, quare est hoc in hoc,
 aut quare est hoc. Et, quia prædica-
 tionū alia est naturalis, alia non na-
 turalis: & ipse nō curat in hoc loco,
 qd in duobus locis sit interrogatio
 vna aut duæ, d. quætere enim quare
 musicus est hō, aut quare homo est
 musicus, aut aliud. i. & causa quæ sita
 in aliqua p̄pone, & in suo cōuerso,
 aut sunt eadem quæstio, aut sunt

duæ: & qd cūq; fuerit, subiectum **D**
 est cōpositū, & non simplex. Et,
 quia quætere p̄ quare in re simplici
 est nugatio: si enim homo simplex
 esset, tunc dicere, quare hō est musi-
 cus, esset sicut dicere, quare homo ē
 homo, ideo d. quia oportet, &c. i. &
 quia oportet vt sit cognitum nobis
 ante interrogationē hic esse duo di-
 uersa, & qd alterū existit in reliquo.
 v. g. qd, cum apud nos sit cognitum
 qd Luna eclipsat, interrogamus qua-
 re eclipsat. D. d. sermo enim i istis
 rebus, &c. i. quætere enim per quare
 de vna re impossibile est. v. g. vt aliquis
 quærat quare hō est homo. nisi ali-
 quis dicat, qd oīa sunt simplicia, qm̄
 quodlibet eorum est vnum p̄ se, &
 vnum non diuidit in prædicatū &
 subiectū, & sic interrogat de eis per
 quare, cum essentia vnitatis sit indi-
 uisibilis, neq; p̄ qualitatem. D. d. re-
 spondendo, sed hoc est cōe, &c. i. &
 res existentes habent dispositiones
 cōes, quæ prædicantur de omnibus
 vera prædicatione: & sic apparet eas
 esse cōpositas, & quærit in eis cau-
 sa cōpositionis. D. d. Et forte quæ-
 ret aliquis, &c. i. & rectū est, vt inter-
 rogatio vera sit, quare homo est ani-
 mal, non quare homo est homo. **F**

D. d. si igitur interrogatio nō fuerit
 huiusmodi, s. vt aliquis quærat qua-
 re tonitruus est in nubibus, & dicat,
 quia in nubibus est sonus. D. d. &
 quare hoc, sicut lapides, &c. i. & hoc
 est aliud exēplum, i. quare est hoc
 domus, quia est cōpositū ex lapi-
 dibus & lateribus. D. d. Manifestū
 est enim, qd quærit causa, i. qm̄ inter-
 rogantur istis interrogationibus.

D. d. & hæc ē quiditas rei, &c. i. ma-
 nifestum est enim qd in talibus locis
 quærit p̄ quare causa, qd est quiditas
 rei,

Nō sit qd
 p̄ quare i
 re simpli-
 ci, nō com-
 polita. Idē
 cō. seqnari.

Prædica-
 tionū alia
 nō alia
 nō nō.

Metaphysicorum

Qui, quam descripsimus superius de-
 Quæ sunt declaratio
 nes logicæ.
 Vid sup. c.
 1 et. 1. Ph.
 cō. 3. 5. & q
 ibi.
 * a. l. rōn-
 bus.

Hic agitur de
 ut max se i
 reb* gñabi
 lib*, & cor
 ruptibili-
 b*. Vid. c.
 4. 4. 12. hu-
 nus. Idē su-
 pra. ec. c. 4.

Cā agitur de
 ut max se i
 reb* gñabi
 lib*, & cor
 ruptibili-
 b*. Vid. c.
 4. 4. 12. hu-
 nus. Idē su-
 pra. ec. c. 4.

Item agitur de
 ut max se i
 reb* gñabi
 lib*, & cor
 ruptibili-
 b*. Vid. c.
 4. 4. 12. hu-
 nus. Idē su-
 pra. ec. c. 4.

rei, quam descripsimus superius de-
 scriptione logica, cum dicimus, q
 est illud, qd significat definitio. ista
 enim causa, quæ est forma, declara-
 ta est hic duabus * declarationibus
 logicis, quarū altera est definitio, &
 alia interrogatio per quare. Et cū d. q
 per quare queritur cā, quæ est fm
 quiditatem, d. ēt qd ēt per illud que-
 ritur alia causa, & d. qm in quibus-
 dam rebus, & c. i. qm in quibusdam
 rebus pōt qri causa, quæ est fm qui-
 ditatem, & n quibusdā primus mo-
 tor. sed ista cā, s. agens, queritur ma-
 xime in rebus generabilibus & cor-
 ruptibilibus. D. d. Et questio latet
 multum, & c. i. & causa, quæ est qui-
 ditas rei, & formæ eius later multū,
 qm interrogatur de rebus, quæ non
 prædicantur de alio, s. in substātijs.
 & hoc erit per quid. v. g. quid est ho-
 mo. D. dedit causam i hoc, & d. qm
 est modo simplici. i. & causa in dif-
 ficultate istius questionis est, quia
 est questio simplex, non composi-
 ta. queritur. n. quid sit homo, & nō
 dicitur quare homo est tale. Et in-
 tendit, q scire quiditates substātiarum
 est magis q scire causas accidē-
 tium. & causa in hoc est simplici-
 tas substātiarum, & compositio,
 quæ est in accidentibus. & ideo il-
 lud, quod est simplex in rei verita-
 te, non habet definitionem, neque
 queritur per quare.

Cum autem & habere et exi-
 stere ipsum esse oporteat, mani-
 festum est q pp quid est ipsam
 materiam querit. v. t. puta hæc
 sunt domus. propter quid & q
 hæc existunt, qd erat domui es-
 se. & homo hoc, aut corpus hoc
 tale habens, quare & causa ma-

teriz queritur. hæc autem est
 forma, qua aliquid est. hæc au-
 tem est substantia. Paret itaque
 q de simplicibus non est aliqua
 questio, neq doctrina, sed aliq
 talium questionis modus. Cū
 vero qd ex aliquo compositū,
 ita vt vnum totū sit, non est vt
 cumulus, sed vt syllaba. syllaba
 vero non est ipsa elementa, nec
 idē, qd a, & a. nec caro ignis, et
 terra. dissolutis namq hæc qui-
 dē amplius non sunt, vt caro &
 syllaba: elementa vero ignis &
 terra sunt. ē ergo syllaba aliqd, &
 non solum elementa, vocalis &
 muta, sed ēt aliquid aliud, & ca-
 ro, nō solū ignis & terra, aut ca-
 lidū & frigidum, sed ēt aliquid
 aliud. Si igitur necesse est illud
 quoq aut elementū, aut ex ele-
 mentis esse: si elementū quidē,
 rursus eadē ratio erit. ex hoc. n.
 & igne & terra erit caro, & itē
 alio: quare in infinitū progre-
 dietur. si vero ex elemento, pa-
 tet q nō ex vno, sed ex pluribus
 q id ipsum, erit. quare iterū de
 hoc eandem rōnē dicemus, quā
 de carne, aut syllaba. Videbitur
 autē esse aliqd tale, & nō elemen-
 tū, ac cām, sed hoc carnē, hoc ve-
 ro syllabā esse. s. i. & de ceteris.
 substātia vero cuiusq qdē hoc.
 hoc namq prima ipsius esse cau-
 sa est. Cū autē quædā rerum non
 substantię sint, sed qcunq sub-
 stantię fm naturā, et natura cō-
 stitutz sint, videri possit profe-
 cto aliquibus hæc quoq natura
 substātia esse, q non elementum
 sed

A sed pñcipium est. Elementum autem est, in quod existens diuiditur, vt materiam, vtputa syllabæ ipsum A, & B.

Et cum oportet, vt habeat essentia, aut erit essentia, et manifestu e, quod materia qñtur quare e. v.g. quare hæc e domus? quia tale est: et tale, cū fuerit eñtia domus. et quare hoc est hō? quia hōr hoc, et hoc est corpus. igitur manifestu est, quod qñtur ea, q est materia, et ista est forma eius, quod hōr ali-
B quod, et est substantia. Manifestu e igitur, quod in simplicibus nō qñtur, neq. cōsideratur, sed queritur tale alio mō. Ergo cōpositu est ali- quod, quod e secundū hunc modū, ita quod totū sit vnū, non ita quod sit sicut coacternatio. quēadmodū syl-
C laba nō est litera, et B, et A. neq. caro est ignis, et terra, quoniam ista cum dissoluntur quada, non sunt sicut caro, et syllaba: litera vero sunt sicut ignis et terra. ergo syl-
C laba est aliud, quod non est litera, s. litera vocales, & consonantes, sed est aliud ē. et caro nō est ignis & terra, & calidum & frigidū, sed sicut aliud ē. Si igitur fuerit, necesse vt illud sit ē elementū, aut ex elementis. quod si fuerit. elemē-
C tum, sermo de eo etiā est, sicut di-
C ctum est idem. caro. n. est istius et ignis, & terra, et etiā alterius, donec procedatur in infinitum. et,

si fuerit ex elementis manifestum
D est quod non est ex vno, sed ex plu-
ribus. & si non, erit illud idem. et
etiā iterabimus istum sermonem,
quem dicimus de carne et syllaba,
et apparebit, quod hoc est aliquod
ex elementis, & causa eius, quod
est per essentia, et quod est aliu-
ius caro, et aliuim syllaba. et si-
militer aliud ē. & hoc est quod li-
bet, quoniam hæc est causa prima
essentia. Et, cū quadi non sunt sub
stantia rerum, sed constituentur
in simul, rectum est vt ista natu-
ra appareat in aliqua substantia,
qua est non elementum, sed prin-
cipium. Elementū. n. est illud, in
quod diuiditur res, et est in re qua
si materia, vt A, et B in syllaba.

Idem, & cum necesse est, vt ista ha-
beant quiditatem, & quiditas est in
materia manifestum est, q queri-
tur in istis rebus per quare causa, q
est tm materiam, sicut queritur cā,
quæ est tm formā. & intendit q,
si in entibus non esset ista natura, s.
forma, solummodo materia, nihil
ēet querere de causa materiali, qm
esset questio de ipsa re. D. d. v. gra-
tia quare hæc est domus? quia est facta ex
hoc, s. lateribus & lapidibus, quoniam
essentia domus debet esse ex istis:
aut quare hoc est homo? quia est
generatus ex hoc, & hoc, scilicet ex
rebus, ex quibus constituitur cor-
pus proprium homini. Deinde di-
cit igitur manifestum est, q queri-
tur causa, quæ est materia, etc. etc.
id est

Nō tñ ē,
cui⁹ qdī
tas & for-
ma ē reci-
pe formā.
Cōlisse pri-
mo ca. de
lib. d. orbi.
& 2. Ph. c.

19.

Metaphysicorum

E idest, manifestum est igitur, quod quandoque queritur causa, quæ est materia per quare, & est forma, propter quâ est materia, & est substantia rei. & ista natura est illa, cuius quiditas, & forma est recipere formam. D.d. Manifestum est igitur, quod in simplicibus, &c.i. & cum hoc sit declaratum, manifestum est, quod in rebus simplicibus non compositis non queritur, neque per quare, neque per quid, sed questio in istis erit alio modo. D.d. ergo compositum, &c.i. & cum sit declaratum hic esse aliqua composita, ex quibus congregatur vnum in actu, non sicut composita ex rebus, ex quibus non fit vnum nisi per contactum, ut acervus congregatur ex pluribus granis, sed ex congregato ex eis fiet aliquod additum aliud à componendis, ut syllaba, quæ sit ex literis. Syllaba enim non est literæ, ex quibus fit, sed est aliquod additum literis. & similiter caro non est terra & ignis, ex quibus componitur, sed est aliqd aliud additum. Et signum eius, quod est aliquod additum elementis, est, quoniam, ista, quando dissoluntur, & corrumpuntur, tunc syllaba non resoluitur in syllabas, neque caro in carnes, sicut resoluuntur res congregatæ in illa, ex quibus congregantur, i. res, in quibus per congregationem non fit aliquod additum. Deinde dicit literæ vero, sicut ignis & terra, idest, literæ vero ita componunt syllabam, sicut ignis & terra carnem. Deinde dicit ergo syllaba est aliud, &c. idest ergo syllaba non est literæ, ex quibus componitur. D.d. Si igitur fuerit, necesse est ut illud sit etiam, &c.i. si igitur caro non est aliud ab elementis, necesse est ut sit aut ele-

mentum, aut compositum ex elementis præter prima elementa. Deinde dicit, quod si fuerit elementum, &c. i. & si hoc additum elementis fuerit elementum aliquod, continget ut hoc elementum, & ignis, & terra habeat aliquod additum eis. & si illud additum fuerit elementum, continget etiam ut illa elementa cum hoc elemento habeant aliquod additum. & si illud additum fuerit etiam elementum, continget in eo illud, quod continget in alijs: & sic proceditur in infinitum & ideo impossibile est ut illud additum sit elementis commune ignis & terræ, & istius elementi, cum caro sit nomen congregati ex elementis. Et hoc intendebar, cum d. caro enim est istius, & ignis, & terræ, idest, & si dixerimus etiam, quod illud tertium est etiam elementum, contingit ut congregatur ex istis habeat aliquod additum congregato ex elementis. & similiter contingit in quarto. & sic aut procederetur in infinitum, aut erit hoc aliquod additum elementis, quod non est elementum. & hoc intendebar, cum d. & etiam altorius, donec procedatur in infinitum. Et, cum destruxit illud, per quod caro est elementum, destruit etiam ut sit compositum ex elementis, & d. & si fuerit ex elementis, &c.i. & cum illud additum elementis fuerit compositum ex elementis, non fiet ex elementis, sed congregatum ex elementis non erit vnum, sed plura, & non fiet ex eis aliquod additum. Deinde d. & si non, erit illud idem, &c. idest, quoniam si fuerit ex elementis, erit in eo aliquod additum eis. & si fuerit elementum, continget ut habeant etiam alia elementa aliquod

In cōposi-
tis p se ex
cōgregato
fit aliqd

H
aditū aliū
à cōponēti-
bus. Idē.
Me. c. 6. &
8. Me. re. c.
15. & 3. de
Aia c. 5. &
hic supra
26. & 27.
Oppositū
regre si-
pra. c. 44.
& 1. Ph. ob.
17. Vide
cōt. Zim.

I soluitur in syllabas, neque caro in carnes, sicut resoluuntur res congregatæ in illa, ex quibus congregantur, i. res, in quibus per congregationem non fit aliquod additum. Deinde dicit literæ vero, sicut ignis & terra, idest, literæ vero ita componunt syllabam, sicut ignis & terra carnem. Deinde dicit ergo syllaba est aliud, &c. idest ergo syllaba non est literæ, ex quibus componitur. D.d. Si igitur fuerit, necesse est ut illud sit etiam, &c.i. si igitur caro non est aliud ab elementis, necesse est ut sit aut ele-

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

LIBER OCTAVVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac vnica Summa agitur de sensibilibus substantiarum principijs Materia, scilicet & Forma.

Disseruim recollectio. Cap. 1.

X his igitur, quę di-
cta sunt, colligere
oportet, ac congre-
gando summam
finē imponere. Di-
ctum autem est, q̄ substantiarū
causę, principia, & elementa q̄-
runtur. Substantię vero, quędā
ab oībus concessę sunt, de qui-
busdam autem separatim enun-
tiauēunt quidam. Cōcessę qui
dē, quę naturales sunt. vt ignis,
terra, aqua, & cętera simplicia
corpora: deinde plantę, & par-
tes earū, animalia, & partes co-
rum: & tandem coelum, & par-
tes coeli. Separatim autē substan-
tias quidam esse dicūt formas,
& mathematica.

Oportet nos congregare dicta,
& determinare sermonē, & post
comple. Dictum est igitur, quod
quaerenda sunt causa substantia-
rum, & principia, & elementa.
Quedam enim substantia sunt cō-
cessę ab omnibus, & de quibusdā
dicunt quidam sermones proprios.

Meta. cū. cō. Auer. DD

A aliquid additum, & est forma. & si
non, non fieret aliquid hic. Deinde
dicit: & apparebit, quod hoc est
aliquid ex elementis, idest, & per
hęc perscrutationem apparebit hic
esse substantiam aliam ab elemen-
tis materialibus, quę etiam est ele-
mentum, & quod est prima causa, &
quod est causa, quę est forma, & q̄
alicuius est caru, & alterius os, & al-
terius simile. & similiter in omnib⁹
rebus diuersarum substantiarum.

Deinde dicit: quoniam hæc est cau-
sa primę essentię, idest, quoniam
ista substantia est causa, quę est pri-
ma quidditas. Deinde dicit: Et, cum
quędam, & cętera, idest, & cū quę-
dam prædicabilia de substantijs nō
sunt substantię, sed sunt existentia
cum substantijs, & naturarum alia-
rum, scilicet accidentia, rectum est
aperire, quod ista natura, quę dicitur
forma, sit substantia addita ele-
mento, cū sit neque elementum
neque ex elementis: & est aliud ab
eis, quę existunt cum substantijs,
scilicet ab accidentibus, sed est prin-
cipium alterius esse, entis præter ele-
mentum. Elementum enim est il-
lud, in quod resoluitur res, & est in
re quā materia. hoc autem est ele-
mentum, quod, cū res resol-

uitur, non resoluitur in
ipsum. & hic perfi-
cit iste tracta-

tus Se-
pti-
mus.

Idē s. met.
del. c. 4.

Metaphysicorum

G Concessa igitur sunt substantia naturales. *Vi ignis, et terra, et aqua, & aer, & alia corpora simplicia: deinde planta, & partes earum, et animalia, & partes animalium: & cælum, & partes cæli. Et quidam dicunt substantiam propriam esse formas, & mathematica.*

Intendit in hoc tractatu facere rememoratione de dictis in prædicto, & complere sermonem de substantia, qd dicitur forma. qm oēs, de

H quo perscrutatus est de speciebus substantiarum, non est nisi: propter substantiam, quæ dicitur forma. Dixit: Cum locuti sumus de speciebus, de quibus dicitur hoc nomen substantia, oportet determinare omnia prædicta, & complere sermonem de substantia quaerita. D. incipit ponere illud, de quo intendit perscrutari in isto tractatu, & d. Dictum est igitur, qd quaerendæ sunt, &c. i. & iam prædixim⁹ in tractatu præcedenti, qd intentio nostra est quaerere causas substantiarum demonstratarum, & principia, & elementa earum. Et vocat principium, illud, quod dicitur de existenti in re, & de existenti extra rem. causa vero dicitur maxime de agente & fine, & qnq; dicitur de quatuor causis. elementa vero non dicitur nisi de causis existentibus in re. Et, cum induxit suam intentionem, quam intendit in tractatu prædicto, incipit dicere summarum vnamquamq; prædictarum in illo tractatu, & d. quædam substantiarum, &c. i. & iam prædixim⁹, qd quædam substantiarum sunt concessæ apud oēs, & quædam sunt concessæ apud quosdam propriæ, & non

apud quosdam. D. d. Concessæ igitur sunt substantiæ naturales, &c. & intendit per alia corpora, ea quæ sunt consimilium partium: & vocat ea simplicia in respectu officialiū. Et, cum induxit substantias concessas, induxit etiam illa, de quibus dicitur supra, sicut qd dixit in illo tractatu.

Alias vero accidit ex rationibus substantias esse, quod quid erat esse, & subiectum. Item aliter gener⁹ magis qm species, & vniuersale qm singularia. Vniuersali vero & generi idem quoq; copulantur. eadem namq; ratione substantiarum videntur esse. Cum autem quod quid erat esse substantia, huius autem ratio definitio, ideo de definitione, & de ipso per se determinatū est. Quoniam vero definitio ratio, ratio autem partes habet, necesse quoq; de parte erat videre quamnam substantiarum partes, & quæ non, & si has definitionis quoq; esse oportet. Item etiam, nec vniuersale substantia est, nec genus. De Ideis vero, & Mathematicis posterius considerandum est. etenim præter sensibiles substantias, has quidem esse dicunt. Nunc vero de concessis substantiis tractemus. hæ autem sunt, qd sensibiles sunt.

Et accidit ex sermonibus ut sint substantia eius, quod est per essentiam. Et si subiectum eius, & genus magis quam forma, & vniuersale magis quam particulare. Et exemplaria etiam coniunguntur cum vniuersalibus per genus existenti-

L Vide contra. 2um.

M

Ethica non dicitur nisi de causis existentibus in re. Vid. 5. me. cō. 4. & 1. Phy. cō. 1.

A existimantur enim esse substantia, qui a recipiunt unum sermonem. Ergo quid est per essentiam est substantia, & sermo eius est definitio. & ideo dictum est quod dictum est in definitione, & in illo quod est per se. Et, cum definitio est sermo, & opus sermo habet partes, considerandum etiam est necessario de parte. & cognitio est, qua sunt partes substantiarum, & qua non sunt. & si sint partes substantiarum, etiam non est substantia neque, uniuersale, neque, genus. De exemplaribus vero, & de mathematicis perscrutandum est post. quidam. n. dicunt ipsa esse substantias alias ab ipsis substantijs sensibilibus.

7. Met. c. 4+

* homines

C Et accidit nobis dixisse in tractatu praeterito, q. substantia dicitur a mosé de quatuor, de definitione, f. forma: & de subiecto forma, & de genere magis q. de specie, & de uniuersali magis q. de particulari. & hoc accidit nobis ex hoc, quod * oēs dicunt de substantia. & exemplaria et apud dicentes ipsa collocantur in uniuersalibus. existimatur enim, q. uniuersalia sunt exemplaria D. d. Ergo quid est per essentiam est substantia. i. & quia illud, quod est quidditas rei, est substantia: & sermo, qui significat ipsam, dicitur definitio: rectum est ponere principium considerationis in natura substantiae a consideratione de definitione. D. d. Et, cum definitio est sermo, & c. i. & quia incipit dum est considerare de definitione, & definitio habet partes, quia & sermo compositus, est considerandū

de partibus definitionis, quae earum **D** est substantia, & quae non. & intendit facere rememorationē de illis, quae declarata sunt de substantia, & dare causam, propter quam locutus fuit de definitionibus, ne existimet q. loqui de hoc pertinet ad Logicā. D. d. & si sunt partes substantiarum, & c. i. & declaratum est cum hoc, q. forma, & partes eius sunt substantia, & q. vlt. non est substantia, neque, genus, quia est aliquid uniuersale. D. d. de exemplaribus vero, & c. i. & intendit, q. de hoc non est perferatur in tractatu praecedenti, & post perscrutabitur de hoc. qm̄ quidam dicunt q. sunt substantiae separatae aliae a substantijs sensibilibus.

Substantia diuisio: Materiamq. substantiam esse. Cap. 2.

Sensibiles vero cunctae substantiae materiam habent. Est autem substantia idipsum, quod subsistit, aliter quidem materia, * & aliter ratio. materiam autem dico, quae, cum nō quod quid actu sit, potentia est quod quid. Aliter autem ratio & forma, quod cum sit qd̄ quid ratione separabile est. Tertium vero, quod ex his est, cuius genere ratio solius, & corruptio est, & separabile simpliciter, earum. n. substantiarum, quae secundum rationem, quaedam sunt separabiles, quaedam vero non.

Et omnes substantiae sensibiles habent materiam. Et substantia est subiectum, & alio nō est materia. & dico materiam illud, quod non est hoc in actu, & hoc i. potentia.

Viā Auer. I Epā T. l. 1.

* a. c. non hēt hanc, & aliter rō.

M

Metaphysicorum

Et alio modo est definitio, & forma, qua est principium rei, & est per definitionem separat a. Et tertio modo illud, quod ex istis, cuius solus est generatio & corruptio, & est separatim modo simplici. substantia enim, qua sunt substantia per definitionem, quaedam sunt ista, & quaedam non.

3 Hoc, qd dicit, qd oēs substantiæ sensibiles habeant materiam, declaratum est in scia Naturali. Et, cum d. Et substantia est subiectum, &c. i. & intenditur, qd substantia dicitur primo modo de illo, qd est existens per se, qd est subiectum alijs predicamentis, & est compositum ex materia & forma: & dicitur alio modo de materia istius substantiæ, & dico materiam illud, qd non est in actu aliquod demonstratum, & est in potentia illius. D. d. Et alio modo est definitio. i. & substantia dicitur secundum modo de illo, quod significat de finitio, s. forma. D. d. & est per definitionem separata. i. & substantia, qd est forma, est secundum definitionem separata a materia non inesse. impossibile. n. est separari formam a materia. D. d. & tertio modo illud, qd est ex istis, &c. i. & substantia tertia, illud,

Hoc, qd dicit, qd oēs substantiæ sensibiles habeant materiam, declaratum est in scia Naturali. Et, cum d. Et substantia est subiectum, &c. i. & intenditur, qd substantia dicitur primo modo de illo, qd est existens per se, qd est subiectum alijs predicamentis, & est compositum ex materia & forma: & dicitur alio modo de materia istius substantiæ, & dico materiam illud, qd non est in actu aliquod demonstratum, & est in potentia illius. D. d. Et alio modo est definitio. i. & substantia dicitur secundum modo de illo, quod significat de finitio, s. forma. D. d. & est per definitionem separata. i. & substantia, qd est forma, est secundum definitionem separata a materia non inesse. impossibile. n. est separari formam a materia. D. d. & tertio modo illud, qd est ex istis, &c. i. & substantia tertia, illud, quod congregatur a materia et forma: et est illud, cuius solus, ut declaratum est, est generatio & corruptio. D. d. & est separatim modo simplici, i. secundum definitionem & secundum esse. D. d. substantiæ. n. quæ sunt substantiæ, &c. i. & substantia, quam definitio significat, est substantia quodammodo, quia per ipsam est substantia existens per se: & quodammodo non est, sicut illud, quod existit per se, quia est in subiecto. & forte intendit, qd

substantia, quam significat definitio, quaedam partes eius sunt forma, & quaedam materia, ut declaratum est superius.

Quod autem materia quoque substantia est, patet. In cunctis namque oppositis transmutationibus est aliquod transmutationis subiectum. ut puta secundum locum, quod nunc hic, rursus alibi. & secundum augmentationem, quod nunc tantum, rursus minus aut maius. & secundum alterationem, quod nunc sanum, rursus ægrum. sicut autem & secundum substantiam, quod nunc in generatione, rursus in corruptione. & nunc quidem subiectum, ut quod quid, rursus autem subiectum, ut secundum priuationem. Et sequuntur hanc etiam alie transmutationes. cæterarum vero, aut unam, aut duas hæc non sequitur. non. n. est necesse, siquid materiam habet localem, hoc generabilem etiam & corruptibile habere. Verum quæ inter simpliciter fieri, & non simpliciter dici sit, in Physicis dictum est.

Nō ē necesse, siquid materiam habet localem, hoc generabile, & corruptibile habere.

Impossibile est formam separari a materia.

Et manifestum est, quod materia est substantia. Omnes. n. transmutationes oppositæ in situ habent subiectum fixum, sicut est illud, quod est in loco. illud. n. quod est nunc, fiet etiam alius locus. & in re est, qua est tunc secundum hanc quantitatem, fiet et minor, aut maior. & in transmutatione est aliquid, quod modo est sanum, quod etiam ægrum. & similiter etiam in substantia

M

A *stantia, qua est nunc in generatio-
ne, fiet etiā in corruptione. Et erit
nunc subiectum sicut hoc, quod est
per priuationem. Et alia transmu-
tationes sequuntur istam, ista au-
tem non sequitur vnam, aut duas
aliam non. n. est necesse ut illud,
quod habet materiam localem, et
habeat materiam, qua generatur
et corrumpitur. Dictū igitur est
in Naturalibus, qua est differen-
tia inter esse simpliciter, et non
simpliciter.*

in augmento, & in loco. Et cum di-
xit, q̄ transmutationes vident con-
uenire in hoc, q̄ indigent subiecto,
incepit declarare quō apparet hoc,
& d. illud. n. quod est nunc, &c. i. ap-
paret. n. qm̄ quodammodo vnū & idē
numero in loco aliquo est nunc, &
post transfertur in alium. & vnū &
idem modo est alibi, & post erit ni-
grum in alteratione & vnū & idē
est magnum & parū in augmento.
sūt etiam vnū & idē qnq; ē ge-
neratum, et qnq; corruptū. Sed tū
differunt in hoc, q̄ subiectū, qd̄ est
in transmutatione, q̄ est substantiæ,
est in potentia, et ē in aliis transmu-
tationibus in actu et suū esse est,
quod est medium inter esse factū,
et non esse. et hoc intendebat, cū d.
et erit nunc subiectū, sicut hoc, etc.
i. et istud subiectum, qn̄ recipiet for-
mam, assimilatur ei, quod est factū,
et qn̄ dimisit eam assimilatur ad non
esse. et totum hoc dictum ē in Natu-
ralibus. D. d. alie transmutatio-
nes, etc. i. et alie transmutationes se-
quuntur illā, q̄ est in substantia, s. qm̄
illud, qd̄ hēt transmutationē, quæ ē
in substantia, hēt alias transmutatio-
nes. transmutationes aut in loco nō
debet sequi vna, aut plures aliarum
transmutationū. et ideo non est ne-
cesse vt of habens materiam localem
habeat materiam generabilem et cor-
ruptibilem. Et innuit p̄ hoc, qd̄ de-
claratum est in scientia Naturali, q̄
coelum habet materiā localem, et tū
non habet materiā generabilem et
corruptibilem. et ideo videmus, q̄
coelum non componitur ex mate-
ria, quæ est in potentia et forma, q̄
est in actu. Deinde d. Dictum ē igitur
in Naturalibus, etc. i. declaratum est
enim quæ est differentia inter gene-

* Subiectū
transmu-
tationis sub
fctuales ē
in potentia,
accidentalis
ē in actu.
Idē. 1. phy.
c. 6. 1. de
Gēn. 1. 1. &
2. 2. d. ala
c. 4. & 1.
ca. de sub-
stantia oc
bit.

B

4 Cū posuit, q̄ vnū eorum, de
quo dī hoc nomen substantia, ē ma-
teria, incepit declarare hoc. & in rei
veritate debet declarari in scia Na-
turali, s. materiam esse subiectū, ip-
sam aut esse substantiam est de hac
scia. Et d. Et manifestum est, q̄ ma-
teria est substantia. i. & hoc apparet,
quia ē subiectum formæ. D. incepit
declarare hoc sū rememoratione-
nem p̄ inductionem, sicut fecit i. Pri-
mo Physicorum, & d. Omnes enim
transmutationes, &c. i. apparet enī
p̄ inductionem, q̄ necesse est vt om-
nes transmutationes oppositæ per
suā materiam, habeant subiectū fi-
xum. v. g. in transmutationibus i lo-
co. & d. sū fixum, i. sū loci: qm̄ op-
positio primo & essentialiter inue-
nitur eis, q̄ oppositum ē in loco. Et
intendit per opposita hæc quatuor
contraria. Et, quia contrarietas in
rei veritate inuenit primo in eis, q̄
sunt in loco, * ideo accepta est in de-
finitione eorū distantia, cū dī of
contraria sunt, q̄ maxime distāt. hic au-
tem intendit p̄ opposita, contraria,
q̄ sunt in q̄litate, & in substantia, &

M̄m esse
subiectū;
debet de-
clarari in
scia Nāli:
ip̄am aut
ē sub am
est de hac
scia. vid. 2.
phy. c. 6. 11.
& 7. Met.
c. 6. 9. & 12.
M. c. 6. 9. &
quæ ibi.

C Oppō pri-
mo & esse
tialit inue-
nitur eis q̄
opponunt
i loco con-
siste in pōi-
camentis,
ca. de q̄lita-
te. Sed
oppo. vt 8
phy. c. 16.
Vide con-
tra. 2im.
* Vide. 10.
Met. c. 13;

Coeli hēt
m̄m loca-
lē, & non
m̄m gēn-
bilē & cor-
ruptibilē.
Idē. 1. phy.
c. 6. 1. & 1.
c. 10. Idē
1. & 2. & 3.
ca. d. in dā
orbis &
hic cō. 12.
& 12. M. e.
c. 6. 10.

Metaphysicorum

G rationem simpliciter, & nō generationem simp̃l̃t̃: & inter generationē & corruptionē, quæ sunt in substantia: & generationē & corruptionē, q̃ non dñr simpliciter, s̃ q̃ sunt in alijs transmutationibus.

De substantia, quæ forma & actus est. Ite definitiones formam & materiam complectentes, potiores esse, quàm quæ alteram tantum. Cap. 3.

Cum autem quædā, vt subiecta & vt materia, concedatur substantia, hæc autem est, quæ potentia est, restat illam, quæ vt actus substantia sensibilium est, quænam sit dicere. Democritus igitur tres differentias esse videtur existimare. subiectū enim corpus, materiā, vñum & idem. differre autē, aut rhyſmo, quod est figura: aut trope, quod est situs: aut diathige, quod est ordo. Videntur autem multæ differentie esse. vtputa quædam compositione dicuntur materiz, sicuti quæcunq; mistura, quemadmodum melicratū. **I** quædam clauo, vt arca. quædā ligamine, vt fascia. quædam glutine, vt liber. quædam pluribus ex his. quædam positione, vt limen & superliminare. hæc. n. eō q̃ modo quodam sita sint, differunt. quædam tempore, vt cœna, & prandium. quædam loco, vt venti. quædā sensibilium passionibus, vt duritie & mollitie, & densitate & raritate, & siccitate & humiditate. & qdā quibusdam ex his. quædā oībus his, & oīno qdā redundā. 1, qdā defe-

ctu. Quare patet, quod & ipsum est toties dī. limen. n. est, qm̃ ita situm est. & esse, sic ipsum poni signat. & glaciē esse, sic densari. Quorundam vero esse & his oībus definitur: eō q̃ quædā miscentur, quædam temperantur, quædam ligantur, quædā densantur, quædam cæteris differētijs vtunt̃, sicuti manus, aut pes. Accipiendā igitur genera dīarum. hæc. n. principia existētia erunt. vt quæ in magis & min⁹, aut denso & raro, & cæteris talibus. cuncta etenim hæc redundantia & defectus sunt. Quod siqd figura, aut leuitate, aut alpe-ritate, omnia recto & curuo. his vero esse erit misceri, opposito autem modo, non esse. Manifestum igitur ex his est, q̃ si substantia causa ē, vt vñum quodq; sit, in his quærendum est, quænam vt horum singula sint, causa est. Substantia itaq; nihil horū est, neque combinatum: attamen p̃portionale in vnoquoq;.

Cum igitur quædam substantia sine concessa, vt subiectum, & materia etiam, & est illud, quod est in potētia, remanet dicere quæ est substantia sensibilium, quæ est in actū. Demo. vero existimauit. quod differentia eorum sunt tres. materia vero, quæ est substantia subiecta, est eadem etiam: & differt, aut secundum ordinem, qui ē figura: aut secundum transmutationem, q̃ est situs: aut secundum

Vide in
p̃or Met.

con-

A contum, qui est compositio. Et ipse
videt multas differentias. Ut di-
citur qdā per compositionem mate-
ria, ut oīa q̄ admiscetur, v.g. mel,
& aqua. & quedam per ligamē-
tum, ut lectus. & qdam per gluti-
num, ut liber. & quedam per cla-
uos, ut arca, & quedam per plura
istorum. & quedā secundū situm,
ut via & limes. ista. n. differunt
secundum motum situalē. & q-
dam secundum tempus, ut pran-
B dium, & cœna. & quedam secun-
dum locum, ut ventri. & quedam
per passiones q̄ sunt sensibiliū, ut
durities & mollities, & spissitu-
do & raritas, & siccitas & humi-
ditas. & quedam per quedam, &
quedam per oīa. & inuēsaliter
quedam magis & quedā minus.
& ideo, cum limes ponitur supe-
rius, non est limes. Manifestū est
ergo, quod ens dicitur secundū nu-
merum istorum modorū dicitur. n.
C ens via, q̄ ē secundū hunc sitū. &
hoc ē significat quod ē secundum
hunc sitū. & esse grando ē signifi-
cat quod in spissatum ē illud secun-
dū hunc modū. Et essentia quorun-
dam determinatur per oīa ista. q-
dam. n. sunt mixta, & quedā co-
plexa, & quedā ligata, & qdam
videntur alijs differentijs, ut ma-
nus & pes. Accipiatur igitur ge-
nera differentiarū. ista. n. sunt pri-
cipia essentia, sicut quod ē maioris

& minoris, & spissum & rarum, **D**
& partes similes istis. ista. n. noīa
sunt in additione & diminutione.
& si fuerint alicuius figura, ut le-
uitas, aut asperitas, & oīa sunt in
recto, aut tortuoso, & quedā sunt,
quorum esse est in mixtione, & se-
cundum modum oppositionis, qui ē
non essentia. Manifestum ē igitur
ex istis quod, si substantia sit causa
essentia cuiuslibet, quod querendum **E**
ē istis, q̄ est causa essentia cuiusli-
bet istorum. Nulla. n. istorum est
substantia, neq. quando congrega-
tur cum alijs: sed indiget quolibet
earum conueniente.

Cum declaratum sit in tractatu s
precedenti, q̄ formæ sunt substantiæ
ex hoc, q̄ illud, qd̄ signat definitio,
est substantia, & q̄ definitio signat
formam p hoc, quia interrogatio p
quare est de forma, vult pericruiari
hic de primis differentiis substantia
libus, quib⁹ diuidit forma vrs, & d. **F**
Cum igit qdā substantiæ, &c. i. & cū
oēs Antiqui conueniunt in hoc, q̄
materia est sub̄a, & est illa, q̄ existit
in potentia: & cum sit declaratū, q̄
forma est sub̄a, q̄ est in actu, rema-
net dicere q̄ sunt dīe illius sub̄æ, q̄
est in actu i cōposito, s. primæ dīæ,
p quas distinguntur formæ entū,
fm q̄ sunt entia. D. inducit sermonē
Democriti in hoc, & d. Democ. ve-
ro existimauit, &c. i. Democ. opina-
batur, q̄ materia est vna natura in
specie in omnibus entibus, s. partes
indiuisibiles: & quod ista materia **I** dē. l. Phy.
primo diuiditur in tres differentias **I** c. 4.
maximas, quibus entia differunt.

DD iij Prima

Metaphysicorum

- G** Prima autem differentia est propter diuersitatem figurarum partium indiuisibilium: & hoc vocauit ordinē. Secunda autē differentia est, ppter diuersitatem partium in situ quolibet ente: & hoc vocauit transmutationem in situ. Tertia autem differentia est pp diuersitatē earū in ordine: & hoc vocauit contactum. & opinabatur, q̄ entia non differunt abinuicem, nisi per vnā istarum trium dispositionum, aut per plura vno. D.d. Et ipse videt multas differentias, & mirum est de isto hōe, quomodo est contentus istis tribus.
- H** differentijs, cum viderit multas differentias alias ab istis tribus, p quas distinguuntur entia abinuicem. Deinde incēpit numerare istas differentias, & d. vt dī quādam per compositionem materiz, &c. i. sicut illa, q̄ differunt per diuersitatem compositionis elementorum, ex quib⁹ componuntur, s. fm magis & minus, & sunt illa, q̄ differunt fm completionem. & ista est dispositio omnium corporum consimilium partium. & dispositio plurium rerum artificialium, vt diuersitas rerū, q̄ componuntur ex melle & aqua. D.d. & quādam per ligamentum, &c. i. & sunt quādam, quorum differentie sunt in copulatione, s. qm nomina, & actiones rerū copulatarū diuersantur propter diuersitatem copulationis: quā dā. n. copulātur per ligamentum, & quādam p glutinū, & quādam per clauos. D.d. & quādam per plura, i. & quādam diuersantur per plures vnā istarum dñarum. v.g. vt sit aliquid, cuius quā dā partes copulant p glutinum, & quā dā per ligamentum. hoc. n. differi per ista duo ab eo, cui⁹ oēs partes copu-
- lantur p clauos. Et in hoc debet p hoc & declarare, q̄ in compositione sunt multæ differentiz, aliz ab eis, quas dixit Demo. & q̄, si illæ sunt differentiz, istæ erunt differentiz. D.d. & quādam fm situm, vt via. i. & nomina viz etiam diuersantur fm diuersitatem situs. v.g. via ad superius & via ad inferius, & dextrū & sinistrū. & limen etiam differt à limine in alto fm situm. qm, cum fuerit inferius, dī limen, & superius luna. D.d. & quādam fm tēpus, vt prandium, & coena. i. qm prandiū differt à coena fm diuersitatem tēpis tñ. D.d. & quā dā fm locum, vt veni. i. & diuersitas vtorum est p diuersitatem locorum. D.d. & quādam p passionē, &c. i. & quādam diuersant fm notā, & definitiones per passionē sensibiles, & maxime in rebus naturalib⁹: & præcipue in corporibus consimilium partium, & in simplicibus: & intelligē dē sunt cum istis qualitatibus dictis alię passionē & qualitates, numerat in Quarto Meteororum. D.d. & quā dā per quādam, & quādam p oīa. i. & quādam entia differunt à quibusdā p quādam istarum passionū, & quādam differunt à quibusdā p oīa. v.g. aqua & terra p duritiem & molliem, & spissitudinem & raritatem, & humiditatem & siccitatē. D.d. & vñ quādam magis, & quādam minus, & intendit per quā dā magis & minus, aliquid oīe diuersitatis, q̄ est p qualitatem, & q̄ est p quantitatem. Et, cum declarauit generā istarum dñarum, quas addidit tribus, quas d. Demo. dixit: Manifestū est ergo, &c. i. cum notā & definitiones sunt p has dñas: & istę dñę sequuntur formas substantiales entium: manifestū est, q̄ formę substantiales sunt fm

A fm numeri istarū dñarū. Et d. hoc, quia istæ dñæ dicte sunt accidētia, sed accipiuntur loco dñarū substan- tialium propter latentiam dñarum substantialium: & definiēs, vt dictū est, non ponet nola. D. d. dñ. n. ens via, &c. i. dicet. n. via, quia est fm si- rum proprium. D. d. & esse grando, &c. i. & hoc nomen grādo signat ex eo spissitudinem propriam. D. d. Et essentia quorundam, &c. i. & qdam definiuntur p quardam, & qdā defi- niuntur per oīa ista. quardā. n. defi- niuntur p mixtionem, & quardā p ligationem, & qdam p complexio- nem. Et forte intendit permixtionē aliquid cōe complexioni. est. n. ali- quid, quod dñ mīseri & non com- plecti: vt genēra mixta adinuicem, & vīr partes indiuisibiles apud dice- tes eas. D. d. & qdam vtunt' alijs dif- ferentijs. i. & ista differunt abinuicē per actiones. D. d. Accipiuntur igit, &c. i. & cum ista sequant' dñas entū qui volunt noscere principia entū, pscrutentur de generib' primis dif- ferentiarū. ista. n. sunt principia entū, q sunt causæ ī diuersitate entū, vt quidam dixerunt, q primæ dñæ sunt magis & minus: & quidā dixe- runt: rarū & spissum, & alia primo- rum contrariorum similium istis. D. d. ista. n. nola sunt in additione & diminutione, i. ista. n. nola vidētur reduci in duas differentias primas, s. in additionem & diminutionē. D. d. Et, si fuerint alicuius figuræ, &c. i. & dñæ, quæ sunt fm figuram, & leni- tas & asperitas, collocantur sub re- cto & tortuoso. & ista est qualitas, q est fm quantitatem & qualitātē. Et quasi intendit declarare, q primæ dñæ qualitatis passiue est additio, & diminutio: & qualitatis, quæ est

fm quantitātē, rectitudo & tortuosi- tas. D. d. & quædam sunt, quorū esse est in mixtione: D. d. & fm modum oppositionis, &c. & intendit, vt mi- hi vī, q qdam sunt, quorum esse est in oppositione ad esse, s. in privatio- ne. Et d. hoc, qm differentię quarun- dam rerum sunt ex privatione. Et, cum induxi. genēra istarum diffe- rentiarū primarum, dixit: Manife- stum est igitur ex istis, &c. i. sed est manifestum q, si formæ substantia- les sunt causæ essendi quodlibet ens naturale demonstratū, q nulla ista- rum dñarum est causā alicuius eo- rum, & q querendum est in quoli- bet eorum, & quid sit causa eius sub- stantialis, quæ querit aliquam ista- rum dñarum. D. d. causam in hoc, & d. Nulla. n. istarum est substantia, &c. i. nulla. n. istarum dñarum est substantia, neq; in se, neq; in respec- tu alterius. D. d. sed indiget quodli- bet earū conueniente. i. sed vnaque- que istarum differentiarū sequitur substantiam sibi conuenientem: & ideo accipiunt' in definitionibus ho- eo substantiarū. Sed tñ hic est que- stio. Existimaf. n. q qdam qualita- tes passiue sunt dñæ quibusdam en- tibus, vt calor igni, & humiditas ac- ri, & siccitas terræ. qm, si aliqua ista- rum qualitarum auferat, auferet' il- lud en. qm, si calor auferat' ab igne, non remanebit ignis. Et ideo vide- mus plures expositores dicentes ap- te, q dñæ substantiales istorū elemē- torū sunt in istis qualitatibus. Sed ex hoc sequit' inconueniens. s. q ali- quid sit in se qualitas, & in respectu alterius sit substantia: & substantia non dñ in respectu alicuius. Dicam' nos igit, q via ad sciendū hoc, ē, via qua iussit Aris. in pscrutione de sim- plicibus

Dñæ qua-
rūda rerū
& ex primo
tione.

Digressio,
q quæ an
aliq quali-
tates passi-
ue sunt ali-
quib' en-
tibus sub-

Motuum
Aleat.

Imp.auer
Prima sē

Metaphysicorum

G plicibus & compositis. Qm, si calor
Secunda rō in igne erit dria substantialis, tunc
ad idem. compositū habebunt definitiones
ignis. Calidū. n. cōponit ex substan
tia & qualitate, aut componitur ex
substantia & accidentibus: & erant
vñ in actu, & duo in potētia. & ex
hoc apparet, q calor non potest esse

Solutio ad
motuum
Alex.

dria (substantialis. Et, cum ignis au
ferat p ablationem caloris, non aufer
tur primo neq; per se, sed mediante
ablatione formæ ignis: sicut, qñ au
fertur risibilitas, auferitur homo, sed
non primo, sed mediante ablatione
rationabilitatis. Et, si esset in aliquo
accidens, & in aliquo substantia, nō
diceret equivoce, Leo modo, quod di
citur hoc nomen ens de substantia
& accidente. Et scire debes, q actio
formæ ignis, quæ sequitur formam
ignis, est calor maximus, & motus
ad superius. calor igitur in igne est
sicut abscissio i cultello, & actio ma
n^o i manu: nō quasi albatio i albo

Tertia rō
ad idem.

Documen
tum.

Et quemadmodum in substā
tijs, quod de materia p̄dicatur,
ipse actus est, & in alijs definitio
nibus maxime. vtputa, si limen
oportebit definire, lignum, aut
I lapidem sic positum dicemus.
& domum, lateres, aut ligna sic
posita. (An etiam & cuius causa
in quibusdam est.) Si vero gla
ciem, aquā congelatā, aut sic de
fatam. consonantia vero ē acuti
& grauis mistio talis. eodem au
tem modo & in cæteris. Manife
stū itaq; ex his est, q actus alijs
alterius materię & ratio. quorū
dam. n. compositio, quorundā
mistio, quorundā aliquid aliud
eorū, q dicta sunt. Quare eorū,

qui definiunt, hi quidem, qui di
cunt, quid ē dom⁹, q lapides la
teres, ligna, potentia domum di
cūt. materia. n. hęc sunt. Qui ve
ro vas conseruatiū rerū & cor
porū, aut aliquid aliud tale ad
dentes, actum dicunt. Qui por
rō hęc ambo cōponunt, tertiā,
& q ex his ē, substantiā. vñ etenī
ea quidē, q ex differentijs rō fit,
formæ & actus eē. q vero ex his
q insunt, materię magis. Sift. &
quas Archytas approbat definiti
ones. etenī simul vtriusq; sunt.

Definitio
nes Archy
te.

vtputa quid est Serenitas? ges
L in multitudine aeris: materia q
dem aer: actus vero & substātia
quies. quid est Trāquillitas? ma
ris planities. subiectū quidē, vt
materia, mare: actus vero & for
ma, planities. Manifestū itaq; ex
dictis est quēdā sensibilis substā
tia, & quō sit. etenim hęc quidē
vt materia, hęc autē vt forma,
qm actus: tertia vero ex his.

Et quemadmodū i substātijs eadē
actio p̄dicatur de materia, similiter
i alijs definitionib. magis. V. g.
si voluerimus definire viā, aut la
pidē, dicemus quod est illud, cuius
pars ē tale, & tale. & domus, q ē
ligna, et lateres, quorū situs ē talis.
Et ē i quibusdā definitionibus cō
sideramus illud propter quod. V. g.
quod grādo ē aqua congelata, et sp̄s
sa aliqua sp̄situdine. & commu
tatio vocis in exitu est mixtio vo
cis acuta cum graui alia mixtio
ne. & secundum hunc modum in
alijs

M

A alio rebu. Et iam apparuit ex istis rebu, quod ois materia actio est ab alia ab actione alterius materia, & sermo est. actio. n. cuiusdam est compositio, & cuiusdam mixtio, & cuiusdam aliud dictu. Et ideo illi, qui definiunt, & dicunt, quod domus est lateres, et lapides, et ligna, dicunt domū i potētia: ista. n. sunt materia. Et qui dicunt, quod domus est, quod regit diuitias & corpora, dicunt actionē.

B Qui autē congregant oia ista, & componunt ea, dicunt tertiā substantiā, q̄ ē ex istis. Videtur. n. quod sermo differentiarum sit forma, & actionis, & illud ex istis rebu, in quo est, sit materia magis. Et ista definitio videtur illa, quas Archytas accipiebat, q̄ congregantur ex ambobus. Ut dicitur quid est serenitas? et dicitur quies in motitudine aeris. aer igitur est materia, & quies actus et substantia.

C Et quid est Tranquillitas? & dicitur lenitas est maris. Subiectu igitur, quod est quasi materia, est mare, actio vero, & forma, est lenitas. Declaratu est igitur ex dictis quid est substantia sensibilis, et quā. quādā. n. est quasi materia, et quādā est quasi forma, q̄ in actu: & tertia, quae est ex istis.

6 Intendit declarare, q̄ partes compositi sunt partes ipsius definitionis: & q̄ definitiones perfectae sunt illae,

quae continent oēs partes, ex quibus constant compositum, & haec est forma, & quod est in ente quasi materia. Et d. Et quā. modū in substantijs, &c. i. quā. modū in substantijs illud, quod existit in eis, est actus, s. forma, quae praedicat de materia, & materia existit in ea in potētia, ita vltima differentia in istis definitionibus habet magis materiā definiti. Definitum. n. est ens i actu per vltimā differentia: & aliae differentiae, quae sunt ante, sunt quasi materia. D. d. exemplū taliū definitionum, & d. v. g. si voluerimus, &c. i. v. g. qm̄, si voluerimus definire viam, aut lignū, inducimus illud, qd est quasi materia, s. genus, & illud, qd ē quasi forma, s. illa duo, ex quibus constituitur definitū. v. g. dicitur q̄ via est locus, quā itur. via. n. vna pars ei est locus: & alia pars dispositio in loco, per quē itio est possibilis in ea ad finē intentū. Et similiter ligni quēdā pars est corpus, & quēdā forma addita corpori, per quā lignum dicitur arca, aut scamnū. Et hīc de lapide. & hīc domus, q̄ est cōposita ex lignis & lateribus, pars qdā eius est mā, s. ligna, & lateres, & alia forma eius, p. quam dīc domus. D. d. Et ē in quibusdā definitionibus, &c. i. & etiā in quibusdā definitionibus inducimus in postremo illud, pp qd illud definitū habet nomen, & est forma coniuncta cum materia. v. g. dicere in definitione grandinis, q̄ est aqua cōgelata, aut ipsa propter fugam frigoris a calore in profundum nubium. & istae sunt definitiones perfectae. Et d. hoc, ut mihi videt, qm̄ quēdam non diuersantur fm̄ nomina propter suas formas, sed propter accidentia propria. & hoc accidit

Definitū ē ens i actu per vltimā differentia; & aliae differentiae, quae sunt ante, sunt quasi materia. D. d. 7. Met. 43

¶

ex

Metaphysicorum

G ex componentibus nomina. Et sur
te d. hoc, f. hoc, quod d. q. in quibus
dam definitionibus obleruimus
illud propter quid: quia differentia
quarundam rerum sunt ex suis ma
terijs, f. vltimæ differentia: & forma
est illud, propter quod est genera
tio, non materia. Deinde d. & com
mutatio vocis, &c. i. & definiunt neu
mata, ita q. sunt mixtio aliqua iter
vocem grauem & acutam, i. secun
dum proportionem terminatam.

D. d. & fm huc modum in alijs re
bus. i. & inducunt in definitionibus
in alijs reb⁹ omnes partes, quæ sunt

H quasi genus, & quasi differentia:

Oportet enim scire, q. definitiones
existentes per se, sunt illæ, in quibus
genus est quasi materia, & differen
tia quasi forma. Definitiones autē
compositorum ex substantijs & ac
cidentibus, aut definitiones rerum,
quæ sunt in subiecto, sunt e contra
rio, f. qm illud, quod est in eis quasi
differentia, est materia. & hoc decla
ratum est in Seprimo. Et non debes
dubitare in hoc ex hoc, quod dictū
est in Nono, f. q. materia non prædi
catur de aliquo secundum nomen
& fm definitionem, & est dictum

I hic, q. definitiones naturales consti
tuuntur ex formis & materijs. In de
finitionibus enim compositorum
ex substantijs & accidentibus, & in
definitionibus rerum, quæ sunt in
subiecto, est materia quasi differen
tia, & forma quasi genus: & sic non
attribuitur ei nisi fm aliquam præ
dicationem. v. g. vt dicatur, q. simi
tas est concavitas in naso: & idolum
terrestre: idolum ex terra. In defini
tionibus vero rerum existentium
per se genus est quasi materia, & dif
ferentia quasi forma. & sic materia

nō dicitur de definito nisi fm q. est
genus ei. Nomen enim generis signi
ficat materiam, fm q. est in poten
tia illud, quod habet materiam: & sic
prædicatur de habente materia. No
men autem materiae significat ma
teriam, hoc est aliquid, quod est in
actu pars eius, cuius materia est: &
ideo non prædicatur de eo, cum non
prædicatur aliquid in actu de aliquo
in actu, nisi per aliam prædicationē
importantem habitudinem. Et, cum
declarauit, q. definitiones continēt
materias & formas, ex quibus con
stituitur compositū, sicut debent ef
se convenientes definitis, & declarā
tes substantias eorū perfecte, & sunt
illæ, quæ constituuntur ex generi
bus & differentijs, dixit: Et iam ap
paruit ex istis reb⁹, &c. i. iam igitur
apparuit de istis reb⁹, q. illud, quod
est in actu in omni materia, & e for
ma eius, est aliud ab illo, quod est in
actu in illa materia. Et declarauit
ola ista de definitionibus, & definitis,
& dixit: Et ideo illi, qui definiūt,
& dicunt, &c. i. & hoc quod dixim⁹,
apparet. qm illi, qui contenti sunt
definitionibus a materijs tm, defi
niunt illud, quod est in potentia, nō
illud, quod est in actu. ver. gr. illi, q.
definiunt domum, dicēdo, q. est co
posita ex laceribus, & lignis, & lapi
dibus. isti enim definiunt domum,
quæ est in potentia, non domum,
quæ est in actu. ista. n. sunt materia
domus tm. D. d. Et qui dicūt, q. do
mus, &c. i. & illi, qui definiunt res p
formas sine illis, in quibus sunt, nō
etiam perfecte definiunt. formæ. n.
non inveniuntur sine materijs. v. g.
qui definiunt domum, dicēdo q.
ē illud, quod tegit corpora, & cefus:
isti. n. definiunt domū, q. est non in
materia.

Digressio,
q. ostenditur
dici inter
definitiones
substantiarum
& accidentium
seu coposi
torum ex
subiecto &
accidente

Qui defi
niunt for
mas sine m
nō pe
de cō
nunt Vi
d. l. de aia
c. 16. & q
ibi.

A materia. D. d. Qui aſt congregat oſa iſta, &c. i. qui autē definiunt rē per ſuā formā, & ſubiectū ſuę formę, definiunt terciā ſubſtantiā, quę eſt congregata ex illis. v. g. dicere, qđ domus ē operatū ex lapidibus & lateribus & lignis, ad cooperiendum corpus & cenſus a calore & frigore. D. d. v. f. n. & c. i. v. f. n. qđ ſermo, qui cōtinet dīas, & materiam ex rebus materialibus, eſt definitio perfecta. D. d. Et iſte definitiones vident, &c. i. & iſte definitiones videntur illę, quas Anchytas recepit. & iſte fuit homo, qui ſciuit extrahere definitiones

B perfectas, ſ. definitiones, quę componuntur ex formis & materijs. v. g. quid eſt Serenitas? quies aeris multū. D. d. aer igitur ē materia, & quies actus, & ſubſtantiā. i. qm̄ quies eſt forma ſerenitatis & genus, & aer eſt materia eius. dīa igitur in hac definitione eſt materia, & forma eſt genus, cōtrario de definitionibus ſubſtantiarū. Deinde dedit aliud exem plū de definitionibus accidentium, & d. & quid eſt Tranquillitas. & iſta definitio eſt ſimilis prædictę eſt. n. definitio accidentis. & lenitas i ea, ſicut dixit, eſt forma: & mare materia. & hoc intēdebat, cū dixit: ſubiectum igit, &c. i. igitur ſubiectum, qđ eſt ſicut materia i hac definitione, eſt mare: actus vero, qui eſt ſicut forma, eſt lenitas. Et, cū declarauit illa, qđ intendit declarare, ſecit rememorationē, & d. Declaratū ē igitur, & c. i. declaratū eſt igitur qđ ſit ſubſtantiā ſenſibilis. i. per qđ conſtituit, cū ſit declaratū, qđ qđā eſt mā, & qđā forma, & quādam congregatū ex ambobus: & qđ materia in eo eſt ſubiectū, & forma prædicatū. & hoc intēdebat cū dixit, quomodo.

*Dubium, vtrum nomina compoſitorum, D
formarum ſigna ſint. Cōpoſitū nō formam queritur. Antiphonice item dubitationis, ſolutio, definitionem non dari aſſertis. Cap. 4.*

OPortet autē nō ignorare, Via Auer. 1 Epi. T. 1.
qđ aliquñ latet vtrum nomen cōpoſitū ſubſtantiā ſignificet, an actum & formam. vtputa domus vtrū eſt ſignum cōis, qđ operimentum eſt ex lapidibus, et lateribus ſic poſitis: an actus & formę, quod eſt operimentū. & linea, vtrū dualitas ſ lōgitudine, an qđ dualitas. Et aſa, vtrū aſa in corpora, an anima. hæc. n. ſubſtātia & actus alius cuius corporis. Erit autē vtiq in vtriſq animal, non vt vna ratione dictum, ſed vt ad vnum.

Et oportet nos nō ignorare, quomā forte latet quid eſt illud, quod ſignificat nomen, vtrum ſignificat ſubſtantiā cōpoſitam, aut actū, & formam. v. g. domus, vtrum ſignificat commune quod eſt cooperimentū ex lateribus, & lapidibus, cōpoſitū tali modo: aut ſignificat actum et formā, ſcilicet cooperimentum. & linea, vtrum ſignificat duo pñctā. et aſa, vtrum ſignificet animam in corpore, aut animam. iſta. n. eſt ſubſtantiā, & actio corporalis. Et forte animal dicitur de ambobus, nō ſicut illud, quod dicitur ſecundum vnam eandem definitionem, ſed ſicut, illud quod attribuitur eidem.

Intendit

Metaphysicorum

7 Intendit hoc capitulo declarare

G quid est dignus nōse, vtrū forma, aut compositum ex mā & forma. Et d. Et opus nos non ignorare, &c. i. & oportet nos scire, qm̄ latet vtrum nōsa rerum significant substantias compositas ex mā & forma, aut formam tm̄. & hoc est in nominibus, quz significant essentias rerū, non in nominib⁹, quz significant res ex accidentib⁹ in eis. Deinde induxit exemplum de hoc, & d. verbi gratia domus, &c. i. verbi gsa hoc nomen domus, vtrū significet congregatū ex mā & forma. & hoc intēdebat cūm

H d. per cōe. v.g. cooperimentū ex lateribus & lapidib⁹, compositū aliquo modo. cooperimentū enim est in eo quasi forma, & ex lateribus & lapidibus quasi mā. vtrum autē hoc nomē domus significet congregatū ex mā & forma, aut solummodo significet formā, quz est in actu, s. cooperimentum tm̄. D. induxit aliud exemplū, d. & linea, vtrū, &c. i. & vtrū hoc nomē linea significet duo puncta, & illud, qd est inter duo puncta: aut solummodo significet illa duo puncta. Et innuit hoc, quod dictū est in definitione linez, s. qd est illud, qd

I terminat ad duo puncta, qd puncta igitur sunt in ea quasi forma, & illud, qd est inter ea, quasi mā. D. d. Et animal, vtrū significet animam in corpore, aut animā. ista enim ē substantia, & actio corporalis. i. anima enim est substantia, & est perfectio corporis. Et, cūm induxit hanc interrogationem, dedit rñsionem, & d. Et forte animal dī de ambobus, &c. i. & nomen significat vtrūq; & cūm dicit de vtroq;, verbi gratia animal de cōposito ex materia & forma, & de forma tantum, nō dicitur sicut dicunt

nōmina vniuoca, quorū definitio ē est eadem, sed dicitur principaliter & secundario, s. sicut res, quz attribuantur eidem, & quzdam in illo sunt priora quibūsdam. Et intendebat, qd hoc nomen animal dicitur principaliter de forma, & dicitur de cōgregato ex materia & forma secundario, s. quia dicitur de formā. Nomen enim non significat rem, nisi secundum qd est in actu: & causa actus in cōposito est forma. & cū duo fuerint, quorū alterum est causa reliqui, illud, qd est causa, dignius habebit nomen. illud enim nomen est secundi propter primum. v.g. res calide, quoniam non habent nomē caloris, nisi propter calorem ignis, qui est in fine. & ideo, cū fuerint plura, quz habent nomen idē propter aliud, illud aliud est dignius habere illud nomen, & erit cā illorū.

Sed hæc ad aliud quidem aliud quid conferūt, ad quæstionē autem substantiæ sensibilis nihil. etenim quod qd erat eē formæ & actui adest. anima namq; & animæ esse idē est homini vero & hō non idē, nisi & anima homo dicatur. sic autē alicui quidem, alicui vero nō. Non vñ itaq; quærentibus, qd syllaba ex elementis, & cōpositione sit, neq; dom⁹ lateres, & cōpositio. Et hoc recte. Compositio enim & mistio nō est ex his, quorū est compositio, aut mistio. s. nec aliorum. v. puta limen positione, nō ex limine positio, sed magis istud ex illa. nec homo est ipsum animā & bipes, sed aliqd esse oportet, quod pter hæc est, si hæc materia sunt.

Nomē nō significat rem, nisi secundum qd est in actu.

L Cū fuerit duo, quorū alterū est cā alterius, illud, qd est cā, dignius habebit nōmē. compositio. s. Met. c. c. 4. & c. Postea. ter. com. 5.

Vide contradi. Zim.

M

Alia ē substantia & p secho corporis. Idē 2. de Anima c. c. 4. & 7.

sed

A sed nec elementū, nec ex elemen-
tis, sed substantia, quod materia
auferentes dicūt. Si itaq; hoc ip-
sius esse causa, & hoc substantia,
ipsam substantiam utiq; non di-
cerent. Necessē autē est, aut sem-
piternā hanc esse, aut corrupti-
bilem, absq; eo q; corrumpatur,
& factam esse, absq; eo q; fiat.
Ostensum autem est, & declara-
tum in alijs, q; formā nullus fa-
cit, neq; generatur, sed efficitur
hoc: fit autem quod ex his. Si ve-
ro corruptibiliū substantię sunt
B separatę, nondum est manife-
stum: attamen quod quorundā
non contingit, patet, vt ea, quę
nō possunt pręter particularia
esse, vt domus, aut vas.

Sed istę in alio nō diuersantur,
querere vero substantiam sensibi-
lem non diuersantur oīno. illud. n.
quod est per essentia est per formā,
& per actū. quoniam anima &
anima esse est idem. homo vero &
hominis non: nisi dicatur quod ani-
ma est homo etiā. & similiter in
C aliquo est, & in aliquo non est. Et
non apparet quęrētib; quod syl-
laba est ex literis, & cōpone: neq;
quod domus est lateres, & cōposi-
tio. & hoc modo videtur. Composi-
tio enim & mixtio est ex eis, &
non alteri secundū hunc modū. &
vt via, quoniam non est ex fin. neq;
simus ex via, sed hoc est ex illo. nec
homo animal bipes, sed oportet vt
sit aliquod aliud ā rebus mixtis.

Et etiam materia non est elemen- D
tum, neq; ex elemento, sed est sub-
stantia, quam dicunt esse illi, quę
negant materiam. Si igitur causa
essentia est substantia, ergo non di-
cunt substantia esse ipsam. Ergo ne-
cessē est ut ista sint aut æternę, aut
corruptibilia, absq; eo quod corrū-
pantur, & quod sint sine genera-
tione. Et declaratu est, & demon-
stratu in istis, quod forma ex nihilo
facta est, & non generatur, sed
fit hoc, & generatur illud, quod ē E
ex istis. Et nondū est declaratu, si
substantia rerū, quę corrumpuntur
sint separatę, sed tantū declaratu
est, quod hoc est impossibile in qui-
busdā, & sunt oīa, quę nō possunt
esse sine alijs, vt domus, & vas.

Id est, formę vero, cū distinguun- 8
tur ab intellectu ā materijs, inuenit
eas aliud ā subiecto, & aliud ā com-
posito ex eis & subiecto. cū autem
intelligat congregatum ex eis, scilicet
saturum, inuenit eas idem in definitio-
ne, & non diuersa. Deinde induxit F
exemplū de hoc, & dixit illud enim,
quod est per essentiam, est per for-
mam, &c. illud enim, quod signifi-
cat animam, & illud, cuius est ala, est
idem. illud vero, quod significat ho-
minem, & illud, quod est forma ho-
minis, non est idem: nisi esset verū
dicere, q; anima est homo. & simili-
ter est de definito omni cū suis par-
tibus. apparet enim q; sunt idē quo-
dāmodo, & nō idem alio modo.

D. d. Et nō apparet quęrētib; &c.
id est & de syllaba cā literę cōpositę:
quia

Metaphysicorum

C quia compositio literarū, & mixtio earum non est sine syllaba. D d vt via, &c. i. vt via, qm̄, nec non sit ipse situs, neq; situs ipsa via, tñ constituitur p̄ situm. D. d. nec homo animal bipes, &c. i. nec homo ē ipsa animalitas & multitudo pedum, sed est ali quid, quod disponit per animalitatem, & per multitudinē pedum etiā tali modo, q̄ non inuenitur in alio.

D. d. & etiā mā non est clementum, neq; ex elemento. i. & signum eius, q̄ substantia, quæ est forma, nō est materia, est illud, quod declaratum est prius, s. q̄ non est elementū,

H neq; ex elemento, sed est substantia in rei veritate apud illos, qui negāt materiā, & dicunt formas separatas esse. Et induxit oīa ista, ne obijceret ei aliquis ex dicentibus formas, dicendo, q̄ formæ & materiæ sunt eadem. & p̄ hoc signū, q̄ formæ prædicātur de materijs. D. d. Si igitur causa essentis, &c. i. si igitur cā quiditatis est substantia alia à substantia sensibili, s. forma, tunc non erit ipsa substantia sensibilis. & cum ita sit, necesse est vt substantiæ, quæ sunt formæ, aut sint æternæ non corruptibiles oīno, aut corruptibiles per accidens non essentialit. & hoc intendebat, cū, d. ergo necesse est vt ista sint aut æterna, aut corruptibilia, &c.

I D. d. Et declaratum est, & demonstratū in istis, q̄ forma, &c. i. & declaratū est ex dictis q̄, cum forma fuerit hmoi, non generatur nec corrūpitur: sed illud, quod generat, & fit, est substantia demonstrata, & ex ea est generatio. sed non est declaratū adhuc, si istæ substantiæ, quæ generant & corrūpunt, habeant formas separatas, aut quō est de hoc, sed est declaratū, q̄ impossibile est in quibusdā

vt formæ eorū sint separatae, vt in rebus artificialibus. & hoc intendebat, cum d. si substantiæ rerum, &c.

Fortassis igitur nec substantiæ sunt hæc ipsa, nec aliorum quicquā, quæcunq; non natura constitunt. naturam etenim solā profecto quis ponet eā, quæ in corruptibilibus est, substantiā. Quare dubitatio, quā Antisthenici, & hoc pacto pariter indocti dubitabāt, habet aliquid occasionis vt soluat, q̄ non est ipsum quid est definire (definitio nem enim longū esse sermonē) sed quale quid est cōtingit etiā docere. quæadmodum argentū quid est, non: quod autē quale, stansum. Quare substantiæ, est quidē, cuius contingit definitio nem et rationē esse, vt puta compositæ, siue sensibilis, siue intellectus sit. ex quibus aut hoc primis, nō est: siquidem aliquid de aliquo significat rō definitiuæ: & oportet hoc quidem vt materiā, illud vero vt formam esse.

Et rectum est vt ista sint neque substantia ei neq; aliquid hoc, neq; aliquid omnium partium est, quia non constituentur per naturā, rectū est igitur, vt aliquis ponat naturam tantū esse substantiā in rebus, quæ corrumpuntur: & est questio difficilis, quā interrogabas Antisthenes in aliqua hora, non secundū curialitatem. impossibile enim est vt sit definitio entis quid sit. definitio enī est sermo longus. sed impossibile enim

Forma nō
ghat, sed
cōpositū.
Idē 7. Phy.
23. 26. &
27. 32.

- A enim est definire aliquid quale sit, & quale scitur per qualitatem. ut cyphus, quoniam impossibile est ut sciat quid sit, sed est quasi vas. Ergo in substantijs est quedam substantia, quae possibile est ut habeat definitionem, & sermonem, ut substantia composita, siue fuerit sensibilis, siue intelligibilis, illa autem, ex quibus est ista substantia prima, impossibile est ut habeat hoc: cum sermo definitionis significet
- B aliquid de aliquo: & oportet ut quedam sit quasi materia, & quedam quasi forma.

- 9 Quia induxit exemplum in materijs & formis de rebus artificialibus intendit declarare, quod nulla forma artificialis est substantia, nedum ut sit separata, & d. Et rectum est, & c. i. rectum est, ut formae artificiales non sint substantiae, neque; etiam res demonstratae, ita quod sunt unum, sicut est dispositio in substantijs naturalibus. D. d. neque; aliud omnium partium est, & c. i. & intendit, neque; ut maior
- C pars formae naturalis sit separata. & hoc intendebat, cum d. rectum est igitur ponere naturam, & c. D. incipit dicere quaestionem, quam quaerebat quidam famosus apud eos dubitando, & d. Est est quaestio difficilis, & c. & d. non curialiter, quia ignorabat, quod definitio non est osium rerum, & intendit per curialitatem, Logica. D. d. solutionem illius quaestionis, & d. impossibile. n. est, & c. i. & quaestio horum est quod, si oia habeant definitiones definitio habebit definitionem, & sic procedetur in infinitum.

tum. & d. dissoluendo. impossibile. n. est D ut sit definitio entis, & c. i. impossibile. n. est, ut formae ultimae in definitionibus habeant definitionem quoniam formae ultimae sunt simplices, & definitiones sunt compositorum: definitiones. n. rerum sunt ex materijs & formis. v. g. cyphus, qui definit per hoc, quod est vas talis qualitatis, i. talis formae. D. d. Ergo in substantijs, & c. & intendit composita ex materia & forma. & intendit per intellecta mathematica. D. d. illa autem, ex quibus est ista substantia. & intendit per illa, ex quibus est substantia primo, materia & formam, si quod impossibile est ut forma aut materia habeat definitionem. Definitio. n. est sermo, in quo disponit aliquid per aliquod: forma vero & materia utraque; signari idem: & neutra diuiditur in dispositionem & dispositum. D. d. & oportet ut quedam sit quasi materia, & quedam quasi forma. i. & in definitione oportet ut sit aliquid, quod significet formam: & aliud signans, quod est quasi materia.

Quo pacto substantia numeri dici possunt.
Cap. 3.

Manifestum autem hoc etiam est, quod si aliquo modo substantiae numeri sunt, ita sunt: & non, quemadmodum quidam dicunt, unitatum. Nam & definitio numerus quidam est. diuisibilis etenim, & in diuisibilia. non. n. infinite rationes. numerus vero tale quid est. Et quae admodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus est, non est amplius idem numerus, sed diuersus, etiam si minimum auferatur, aut addatur,
Met. c. 6. Auer. E E

Definitio-
nes sunt eo
positorum;
ex mate-
rijs, & for-
mis. cõtille
infra c. vi.
& 7. Met.
com. 40.

Quo pacto
substantiae
numeri sunt
F

Metaphysicorum

G ita nec definitio, nec ipsum qd erat esse erit amplius, ablato aliquo aut addito. Et numerum oportet aliquid esse, quo vnus, quod nunc non habent dicere quo vnus, si vnus est. aut enim non est, sed quasi congeries: aut si est, dicendum est quidnam illud sit. quod vnum ex multis facit. Et definitio vna est. sicut autē nec hanc dicere habent. & hoc merito accidit. eiusdem enim rationis & substantia est, vt vnū: non vt quidam aiūt, vt vnitas quædam existens, aut punctū, sed actus & natura quædā vnaquæq. Et quemadmodum nec numerus habet magis & min⁹, ita neq. substantia, quæ fm formam est, sed, si est quidem, ea est quæ secundum materiā est. De generatiōe igitur, ac corruptione dictarum substantiarū, quomodo accidit, quoq. modo impossibile est, deq. reductione ad nūerū hacten⁹ determinatū sit.

I Et manifestum est quod, si substantia sint etiam numeri, quod sunt huiusmodi, non sunt igitur sicut quidam dixerunt ex vniuersalibus. Definitio, n. est aliquis numerus, quia diuiditur in res indiuisibiles. definitiones enim non sunt in finita. & numerus est tale. Et quē admodum, quādo ab aliquo numero diminuitur aliquid, aut ei additur aliquid eorum, ex quibus est numerus, tunc primus numerus nō remanebit idem, sed fiet alius nu-

merus, sicut diminutum, vel additum sit valde modicum, similiter nō remanebit definitio, neq. illud, quod est per essentiam, postquam diminuitur ab eo aliquid, aut ei additur aliquid. Et oportet vt numerus sit aliquid, quasi illud, quod est nunc: & non possunt dicere per quod est vnum. si igitur fuerit vnum, aut non erit, sed est sicut currens: aut si fuerit, dicatur quod facit vnum ex pluribus. Et definitio etiam, si est vna, oportet eos dicere in ea simile dicto, sed non possunt dicere etiā. & recte accidit hoc. vñ enim vnus definitionis, sed quod est vnum per substantiā. secundum igitur hunc modum est vnum, & nō sicut quidam dicunt, quod aliqua vnitas, aut aliquis punctus, sed est actio. & est aliqua natura simplex. Et quemadmodum in numero non est magis & minus, & similiter neque in substantia, quæ est quasi forma, nisi sit substantia, quæ est cū materia. Sit igitur ista distinctio in generatione & corruptione substantiarum, quæ dicuntur, & quomodo est possibile, & quomodo nō, & in attributione earum numero.

Id est, Et est manifestum q, si substantiæ sunt cōpositæ ex numeris, sicut quidam dicūt, necesse est vt numerus, ex quo componunt, sit gen⁹ & differentia. & q hoc intendebat modo

A modo, cum diximus, eas esse cōpositas ex numeris. D. d. non sunt igitur sicut quidam dicunt ex vnitatibus. i. & cum intelligendū fuerit hic ex numero hoc, hoc non est dicendū, q̄ iste numerus, ex quo componuntur entia, est cōpositus ex vnitatibus, sicut dixerunt fingentes, q̄ natura substantiarū est numerus: sed iste numerus debet componi ex genere & differentia. Et, cum narrauit q̄, si dicatur q̄ principium entis est numerus, oportet intelligere numerum, qui est in definitione, non numerū cōpositū ex vnitatib⁹, in
B cepit dicere similitudinem, q̄ est inter numerum, & inter definitionē, & d. Definitio. n. est aliquis numerus, quia diuidit in res indiuisibiles etiā. i. definitio assimilatur numero, quia definitio diuidit in res indiuisibiles, sicut numer⁹ diuidit in res indiuisibiles. sed differunt in hoc: qm̄ illud, quod nō diuidit in numeros, est vnitās, & in definitione est gen⁹ & differentia. D. d. definitiones. n. non sunt infinitæ, & c. i. definitio. n. q̄ diuiditur, non diuiditur in infinitum, sed peruenitur in diuisione ad indiuisibilia, s. ad partes vltimas definitionis. & intendebat per hoc declarare, q̄ definitio magis assimilatur naturæ numeri, q̄ diuidit semper in indiuisibilia. D. d. & numer⁹ est tale. i. quia in diuisione peruenit in eo ad indiuisibilia, s. vnitates. D. incepit inducere alium modum similitudinis, & d. Et, quemadmodū, qn̄ ab aliquo numero, & c. i. & quēdammodum, qn̄ alicui numero addit vnum, aut ab eo diminituit vnū, trāsfertur ad aliam naturam numeri, si militer definitiones cōpositæ ex primo genere & plurib⁹ differentijs,

qn̄ ab eis diminituit aliqua dīa, trāsfertur definitio ad definitionē alterius naturæ: & sūt cum additur i eis aliqua dīa. v. g. qm̄, cum dixerimus in definitione animalis, q̄ est corp⁹ nutritibile sensibile, si diminauerim⁹ vltimam differentiam, remanebit definitio vegetabilium. & si addit alia differentia, s. rationabile, fiet definitio hominis. Et sūt quatuor, cū eis addit vnum, sicut quinq; & cum ab eis diminituit vnum, sūt tres. Et, cum induxit similitudinē inter numerum & definitionem, incepit dare modum, sū quē differunt, & dixit: Et oportet vt numerus sit aliqd & c. i. sed, si entia componant ex numeris, oportet dicentes hoc dicere, quomodo ex numeris sit vnum, & per quid sit vnum. sed hoc non possumus dicere: quia numerus componit ex vnitatib⁹ discretis. Deinde d. si igit fuerit vnum, aut non erit, sed est sicut cumulus, & c. i. qm̄ vnūquodque entium, cum non fuerit vnū sicut cumulus cōgregatus, necesse est dicere p quid sit vnum, s. quō illud, qd congregat ex vnitatibus, sit adunatū. hoc. n. nō possumus facere. D. d. Et definitio est, si fuerit vna, oportet eos dicere in ea simile dicto. i. vt mihi vñ, & definitio est, si fuerit cōposita & vna, oportet eos dicere quō sit vna. idem. n. sequitur in hoc. D. d. vnum. n. vnus definitionis, & c. i. nos aut dicimus, q̄ vnum, quod significat definitio vna, est vnum per substantiam, q̄ est forma, s. p vltimā formam & vltimam differentiam. Deinde, secundum igitur hūc modum est vnum, & c. i. & non dicitur definitum demonstratum esse vnum, sicut dicitur in vno numerali, quod est principium numerorū, &

Metaphysicorum

G sicut dicitur in puncto, scilicet quod nullum habet esse nisi hoc, quod est indivisibile: immo illud, quod est demonstratum, est unum per actionem unam existentem in eo, & unam naturam: quia est unum secundum formam. D. induxit tertiam similitudinem inter definitiones, & numeros, & d. Et quod admodum in numero non est magis & minus, ita neque in substantia, & est quasi forma, & c. i. & quod admodum forma numeri, v. g. trinitas & quaternitas, non recipit magis aut minus, scilicet quod non est trinitas magis trinitas quam alia trinitas, neque dualitas magis quam alia dualitas, ita forma substantialis non recipit magis & minus. non enim est homo maioris humanitatis quam alius homo secundum formam: sed, si fuerit, erit secundum quod forma est in eo in materia. D. d. Si iungitur ista distinctio, & c. i. & ista distinctionem oportet scire, & de generatione earum declarare illud, quod est possibile, & illud, quod est impossibile in hoc, & quod assimilantur in hoc numeris, & quomodo differunt ab eis.

De materiali rerum principio, eodem, ac diverso: agenteque: etiam. & quo pacto ad querentem causam per omnia causarum genera sui respondendum. Cap. 6.

I
Mⁱ osium
vna cois,
cuiusque
se propria

DE materiali vero substantia oportet non latere, quod etiam ex eodem omnia primo, aut eisdem tamquam primis, & eadem sit materia, ut principium illis, quae fiunt, est tamen quaedam cuiusque propria. pituitae prima materia, ipsa dulcia aut pinguis: bilis vero, amara, aut alia quae alia. Fortassis autem haec ex eodem. Fiunt autem plures ma-

teriae eiusdem, cum alterius altera sit. ut puta pituita ex pingui & dulci, si pinguis ex dulci: ex his vero esse, ob resolutionem in primam materiam. Duplitter enim hoc ex hoc, aut quoniam ex eo quod praecedet, aut quoniam ex eo quod resolutum fuerit in principium. Contingit autem, una existente materia, diuersa fieri propter mouentem causam. ut ex ligno sit arca; & lectus. Quorundam autem diuersa materia necessario, diuersis existentibus. ut puta ferra nunquam fiet ex ligno, nec est hoc in causa mouente. non enim faciet ferram ex lana, aut ligno. Si autem idem contingit ex alia materia facere.

Contingit
ex vna ma
diuersa fi
ri pp mo
uentis dy

In substantia vero materiali oportet nos non ignorare, quoniam si omnes sunt ex eodem, tamen ex proprijs vnicuique. ut phlegma, et cholera. phlegmatis enim sunt calida, & vntuosa: cholera autem amara, & alia talia. Et rectum est ut ista sint ex eodem. Et erunt plures materia ex eodem, cum materia unus fuerit ex altero. ut materia phlegmatis ex vntuoso, & vntuosum ex dulci, si vntuosum est ex dulci: cholera autem, cholera soluitur in primam materiam. Quoniam duobus modis erit hoc ex hoc, aut ut praecedat ad ipsum, aut ut soluantur & veniat ad primum principium. Et possibile est ut sit materia una, & ut res diuersa sint causa mouentes. Verbi gratia

ut

A *U*t ex lignis fiat arca, aut scamnum.
Et in quibuslibet rebus materia est
diuersa, & necesse est ut sit diuer-
sa etiam, terra enim non fit ex li-
gnis, & non est hoc ad causam mo-
uentem. non enim potest facere ser-
ram ex lana, aut ex ligno. illud
enim est, quod potest facere hoc ex
alia materia.

I Id est, substantiæ vero materiales
diuersæ oportet nos non ignorare,
quoniam etiam omnes resoluantur in vltimo
in vnam materiam, tñ vnaquæque
B carū hēt materiā propriā, p̄pinquā.
v.g. phlegma, & cholera. materia. n.
vtriusq; propinqua differt à mate-
ria alteri¹. materia enim phlegma-
tis est cibus vinctuosus & dulcis: ma-
teria vero cholere est cibus amarus
& acurus. & hoc intendebat cū d.
ut phlegma, & cholera, &c. Deinde
d. Et rectum est ut ista sint ex eodē,
sc̄p ista cibaria diuersa attribuitur
causæ vnius materiæ. D. d. Et erunt
plures materiæ, &c. i. & erunt etiam
plures materiæ ex eadē materia alio
modo. i. q̄ ex p̄sa materia fiat alia
materia, & ex illa alia aliqua, donec
C perueniatur ad vltimam materiā.
Et q̄ si dicat, q̄ ex vna materia sūt
plures materiæ duob² modis: aut q̄
sint in eodem ordine, sed diuersant³
secundum magis & minus, v.g. dice-
re, q̄ materia liquabilium est aqua:
aut q̄ sint in ordinibus diuersis, v̄t
quædam sint materia quarundam,
1. prima secundæ, & secunda tertiæ,
& tertia quartæ. Deinde d. ut mate-
ria phlegmatis ex vinctuoso. i. & ma-
teria si fuerit abinnicem, ut phleg-
ma à cibus vinctuosus, & vinctuosum
ex dulci, si vinctuosum sit ex dulci:

quoniam hoc non est manifestum **D**
in hoc loco. materia vero cholere
est res amara. & res amara est prima
materia, quæ est terrestris combu-
sta. & hoc d. proprie de amaro, q̄m
existimatur resolui in primum ele-
mentum mediante alia materia. &
ideo d. q̄ amara resoluantur in pri-
mum elementum. Deinde d. Qm̄
duobus modis erit hoc ex hoc. i. & il-
lud, quod est ex materia, vtrunque
generatur à reliquo: sed vltimum
ex primo erit. * qm̄ primum trans-
mutatur in illud: primum autē ex
vltimo est, * quoniam vltimum re-
soluitur in illud. v.g. quoniam ge-
neratio ligni ex quatuor elementis
fit, quando ista elementa transmutā-
tur in lignum: & ista generantur ex
ligno, quoniam lignum resoluitur
in ipsa apud corruptionem. Deinde
d. Et possibile est ut materia sit vna,
& c. i. possibile est ut materia sit vna,
& ut sit ex rebus pluribus diuersis
non propter materiam: quoniam,
cū materia fuerit vna, & motor fue-
rit vnus, & de necessitate generatū
erit vnum. quemadmodum, si ma-
teria fuerit diuersa, & motor diuer-
sus, generata erunt diuersa. Quādo
autem materia fuerit vna, generata
possunt esse diuersa propter diuersi-
tatem mouentium. & hoc non inue-
nitur nisi in rebus artificialibus. * v.
gr. quoniam arca, & scamnum sunt
ex ligno, & differunt propter diuer-
sitate duarū artium. Ecce cū nar-
rauit, q̄ diuersitas entium prouenit
q̄nq; ex diuersitate motoris, f. agen-
tis, & quemadmodū materia recipit
formas diuersas, narrauit, q̄ hoc nō
sequitur in oibus, qm̄ quædam for-
mæ sunt, q̄ non recipiuntur nisi ab
vna materia, & d. Et in quibusdam

* a. l. q̄.

* a. l. q̄.
E

F

Qm̄ mate-
ria fuerit
vna & mo-
tor vnus d
necessita-
te gham;
ent vnus.
Vide 12.
Met. c. 11.
* In artifi-
cialib³ so-
lū contin-
git ex vna
mā fieri di-
uersa p̄
diuersita-
tē agentis
Quere cā;
p. de Aia
com. 18.

Metaphysicorum

G rebus, &c. i. & in quibusdam reb⁹ di
uerſis diuerſa materia neceſſario
pp diuerſitate formę. D. dedit exē
plū de hoc, & d. ſerra. n. &c. i. qm̄, ſi
fuerit ex ligno, nō habebit actionē
ſerrę. D. d. & nō eſt hoc ad cām mo
uentē, &c. i. & cā mouens nō poteſt
hoc facere, ſ. facere formā i qualibet
materia, ſ. i materia propria. Et
hoc, quod d. qdā materię recipiūt
formas diuerſas, & qdā formę non
recipiunt niſi vnā materiā, verū eſt
in entibus artificialibus. in entibus
aut naturalibus qlibet forma habet
materiam propriam. ſed, quia i hoc
loco ſermo eſt vniuerſalis, contētus
eſt hac diuiſione.

In entibus
nālibus q
libet forā
hēt mātū
H
propriam.
Vid idē 8.
ph. cō. 46.

Paret qd pncipium & ara, q
eſt vt mouens, eadem eſt. etenī,
ſi materia diuerſa & mouens, &
ipſum quod factū eſt. Cū ita
que quiſquam quęnā ſit cauſa
quęrat, qm̄ multipſt cauſę dñr,
omnes contingentes cauſas di
cere oportet. vtpu hominis, q
cauſa vt materia ē nēpe men
ſtrua. quę vero vt mouens ē nē
pe ſemen. quę vero vt forma ē
quod quid erat eſſe. q autem vt
huius cauſarū finis, fortasſis autē
hę ambę idem ſunt. Oportet au
tem proximas cauſas dicere. q
materia, non ignem vel terram,
ſed propriam. In naturalib⁹ igitur
& generabilibus ſubſtantīs
neceſſe eſt ita procedere, ſiquis
recte procedet: ſiquidē hę, totę
cauſę ſunt, & oportet cauſas co
gnoscere. De naturalibus autē,
ſed perpetuis ſubſtantīs alia ra
tio eſt. fortasſis etenim quędam
non habent materiam, aut non

talem, ſed ſolum quę ſecundum
locum mobilis eſt. Nec quęcum
quę natura quidē, non aut ſunt
ſubſtantię, his materia eſt, ſed
qd ſubjicitur ſubſtātia. vtpu
quę cauſa eclipſis ē q materia.
non enim eſt, ſed Luna eſt, quę
patitur. quę cauſa vt mouens,
atq corruptens lumen: terra.

*Maniſeſtum eſt igitur, quod ar
tiſticum eſt pncipium, quod mo
uet. quoniam, ſi materia fuerit alia
& motor, & factum etiam. Cū
igitur aliquis quaſiueris quę ē cau
ſa, cū dicitur multipliciter, opor
tet dicere omnia, quę poſſunt eſſe
cauſa, vt cauſa hominis, ſic ut ma
teria. ſ. menſtrum. & cauſa, quę
eſt quaſi motor, ſ. ſperma. & cauſa,
quę eſt quaſi forma: eſt iſud, quod
eſt per eſſentiam. & cauſa, quę ē
ſicut illud propter quod, eſt cōple
mētum. & forte hac duo ſunt idē.
Et oportet dicere cauſas propin
quas. ſ. materiales, non vt ignē &
terram, ſed materiam propriam. M
Neceſſe eſt igitur in ſubſtātijs na
turalibus generabilibus etiam ire
hac via, ſi aliquis voluerit dare de
ſinitionem ſanē: cū iſta cauſa
ſint ha numero: & oportet ſcire
cauſas. In ſubſtātijs vero natura
libus, ſed æternis eſt alius ſermo.
rectum eſt igitur, vt quędam non
habeant, & ut nō ſint tale: ſed erit
motor in loco tantū. Et non illa q
ſunt*

A sunt per naturā. & non habent aliā quā materiā, sed substantia eorū est subiectum. vt causa eclipsis nō est aliqua materia, sed Luna, quæ patitur est aliqua causa: sicut causa motus. & causa amittendi lumen est terra.

11 Et est manifestum, qd artificium est principium mouens & agens. D. d. qm si materia, &c. i. & est manifestum qd si materia fuerit alia ab artificio, motor erit aliud à materia, & similiter artificiatū est aliud à materia & à motore. Et, cum d. qd hæc tria sunt diuersa, incipit dicere, quod sunt modi causarum querendarū i causato, & d. Cum igitur aliquis qsi uerit, &c. i. & quia causæ dicunt multipliciter, oportet nos, qn uoluerimus cognoscere aliquid per suā causam, scire omnes modos causarum existentium in illo, & tunc perficere tur nobis scititia eius. D. dedit exemplū, & d. vt causa hominis, sicut materia. i. v. g. qm nos videmus in homine quatuor causas, causam, s. materiale, qd est sanguis menstruus: & causam mouentem, quæ est sperma maris: & causam, quæ est secundum formam, & quæ dat quidditatem rei per quam est: & causam, propter quam est generatio, s. finis & complementum. oportet igitur, qn uoluerimus scire hominē vere, vt sciamus per istas causas quatuor. D. d. & forte hæc duo, &c. i. & intendit causam formalem & finalem. forma. n. vltima in generatione est illud, propter quod generatur ens. sunt igitur vnum in subiecto, & duo secundum modum. & hoc intendebat, cū d. sunt idem, i. fm subiectum. D. d.

B Et oportet dicere causas propinquas, D. &c. i. & oportet querere primo i recognitionem causarum propinquarum non remotarum. v. g. qm, si qsiuerimus causam hominis, quæ est causa materialis, non oportet querere causam remotam, vt quatuor elementa, quæ sunt cause materiales remotæ: sed oportet querere materiam propriam, & est sanguis menstruus. D. d. Necessè est igitur i substantijs, &c. i. & est manifestum, qd i substantijs naturalibus generabilibus & corruptibilibus querendæ sunt omnes istæ causæ, si aliquis uoluerit ire in cognitionem earū vera via: cū istæ causæ quatuor sunt cause omnium generabilium & corruptibilium, & numerus earum sit iste numerus. & est necesse querere omnes causas rei, cuius est cognitio querenda. & si non, cognitio eius esset diminuta. D. d. In substantijs vero naturalibus, &c. & intendit corpora coelestia & cum d. rectum est, vt quædā non habeant materiam, nō intendit quædam corporū coelestium: omnia enim non habent materiā, sed intendit elementa, quæ sunt æterna secundum totū, & generabilia & corruptibilia secundum partem, vt dictum est in naturalibus. Materia. n. in rei veritate, cuius esse est in potentia, non inuenitur nisi in substantijs generabilibus & corruptibilibus. Substantiæ vero æternæ, quia in eis nō est potentia ad corruptionem, non est in eis materia, sed materia eorū est aliquid existens in actu, s. corpus. ideo dignius habent hoc nomen subiectum, qd hoc nomen materia. Et, cum narrat, qd substantiæ naturales æternæ non hnt materiā, quæ sit in potentia, cum non habeant generatio

E Et oportet dicere causas propinquas, D. &c. i. & oportet querere primo i recognitionem causarum propinquarum non remotarum. v. g. qm, si qsiuerimus causam hominis, quæ est causa materialis, non oportet querere causam remotam, vt quatuor elementa, quæ sunt cause materiales remotæ: sed oportet querere materiam propriam, & est sanguis menstruus. D. d. Necessè est igitur i substantijs, &c. i. & est manifestum, qd i substantijs naturalibus generabilibus & corruptibilibus querendæ sunt omnes istæ causæ, si aliquis uoluerit ire in cognitionem earū vera via: cū istæ causæ quatuor sunt cause omnium generabilium & corruptibilium, & numerus earum sit iste numerus. & est necesse querere omnes causas rei, cuius est cognitio querenda. & si non, cognitio eius esset diminuta. D. d. In substantijs vero naturalibus, &c. & intendit corpora coelestia & cum d. rectum est, vt quædā non habeant materiam, nō intendit quædam corporū coelestium: omnia enim non habent materiā, sed intendit elementa, quæ sunt æterna secundum totū, & generabilia & corruptibilia secundum partem, vt dictum est in naturalibus. Materia. n. in rei veritate, cuius esse est in potentia, non inuenitur nisi in substantijs generabilibus & corruptibilibus. Substantiæ vero æternæ, quia in eis nō est potentia ad corruptionem, non est in eis materia, sed materia eorū est aliquid existens in actu, s. corpus. ideo dignius habent hoc nomen subiectum, qd hoc nomen materia. Et, cum narrat, qd substantiæ naturales æternæ non hnt materiā, quæ sit in potentia, cum non habeant generatio

M Mā oculi ē in actu, & rectius dī subiectū q mā. Idem 1. c. de substantia orbis. & 9. Met. 17.

EE iij ratio

Metaphysicorum

G rationem & corruptionem, incipit dare modum, secundum quem dicitur illas habere materiam, &c. & ut non sint, &c. i. & non debet aliquis dicere eas habere materiam per potentiam, quae est in eis loco. omne. n. motum in loco est corpus habens potentiam in vbi: quoniam, quemadmodum transmutatio in substantia, fecit nos scire materiam primam esse, ita transmutatio in loco fecit nos scire, quod corpora coelestia sunt habentia potentias in vbi. Et, cum narravit, quod istae substantiae coelestes non habent materiam, quia non sunt compositae ex materia & forma, sed ex corpore & forma animata intelligibili, non ita quod anima sit resalata, non ita quod illis est aliquid, quod animatur per animam, aut vivit per vitam, sed sunt animata per se, & viva per se: omne. n. quod vivit per viam, est generabile & corruptibile. & ideo d. Themistius, quod Sol & Luna & stellae aut sunt formae sine materiis, aut habent materias per equiuocationem, sicut est dispositio in materia intellectus. Et, cum narravit hoc de materia corporum coelestium, incipit narrare etiam, quod accidentia, quae apparent in istis, non sunt qualitates passivae, quae faciunt subiectum transmutari, & alterari ex contrario in contrarium, v. g. corpus alterari a calido in frigidum. causa. n. istius alterationis est materia, quae est in potentia. Et d. Et non illa, quae sunt per naturam, &c. i. & accidentia, quae sunt naturaliter in istis corporibus, quae non habent materiam, quae sit in potentia, non indigent materia tali, sed indigent materia, quae sit subiectum tantum, in actu, ut causa eclipsis materialis eclipsis etiam non indiget ut fiat materia in potentia & hoc in

sendebat, cum d. non est materia alia quam. i. ut est eclipsis materialis. quoniam non est materia aliqua, i. in potentia, sed Luna est causa materialis, non ita quod patiarur in sua substantia, ut accidit in qualitatibus passivis, sed ita quod transmutetur in loco tantum. & hoc intendebat, cum d. sed causa, sicut causa motus. i. sed Luna est causa materialis eclipsis, sicut corpus est causa materialis motus in loco. Est enim proprium huic materiae, quoniam non transmutatur in se per suam transmutationem in loco: & quia ista transmutatio est abscissio luminis a nobis. **L**

D. & causa amittendi lumen est terra hoc, quod terra interponitur inter nos & Solem apud eclipsim. Luna enim, quoniam transmutatur in loco, donec cadat in umbram terrae, abscinditur lumen ab ea.

Cuius vero causa forsitan non est, quae vero ut forma, ratio: sed non manifesta ratio, nisi cum ipsa causa sit. ut puta, quod eclipsis est privatio luminis. si vero addas a terra in medio interposita, haec est cum ipsa causa ratio. De somno vero non est manifestum quid **M** est primum, quod patitur. sed nunc quid animalita. attamen hoc secundum aliquid. & quid primum, cor, an aliquid aliud? deinde, a quo? deinde quae passio, quae illius & non totius? quia talis immobilitas, ita. sed haec, eo quod aliquid patiat ipsum primum.

et rectum est ut non sit causa, quae est propter quid, & causa, quae est quasi forma & definitio. sed sermo si non fuerit cum causa, non erit

Transmutatio in substantia fecit cognoscere materiam. 4. ph. com. 38.

H animata intelligibili, non ita quod anima sit resalata, non ita quod illis est aliquid, quod animatur per animam, aut vivit per vitam, sed sunt animata per se, & viva per se: omne. n. quod vivit per viam, est generabile & corruptibile. & ideo d. Themistius, quod Sol & Luna & stellae aut sunt formae sine materiis, aut habent materias per equiuocationem, sicut est dispositio in materia intellectus. Et, cum narravit hoc de materia corporum coelestium, incipit narrare etiam, quod accidentia, quae apparent in istis, non sunt qualitates passivae, quae faciunt subiectum transmutari, & alterari ex contrario in contrarium, v. g. corpus alterari a calido in frigidum. causa. n. istius alterationis est materia, quae est in potentia. Et d. Et non illa, quae sunt per naturam, &c. i. & accidentia, quae sunt naturaliter in istis corporibus, quae non habent materiam, quae sit in potentia, non indigent materia tali, sed indigent materia, quae sit subiectum tantum, in actu, ut causa eclipsis materialis eclipsis etiam non indiget ut fiat materia in potentia & hoc in

Vide sine primum cap. de substantia orbis.

I istum transmutari, & alterari ex contrario in contrarium, v. g. corpus alterari a calido in frigidum. causa. n. istius alterationis est materia, quae est in potentia. Et d. Et non illa, quae sunt per naturam, &c. i. & accidentia, quae sunt naturaliter in istis corporibus, quae non habent materiam, quae sit in potentia, non indigent materia tali, sed indigent materia, quae sit subiectum tantum, in actu, ut causa eclipsis materialis eclipsis etiam non indiget ut fiat materia in potentia & hoc in

A eris manifestus. v.g. quod eclipsis ē
privatio luminis. & si additur ē
ex terra, quia sit in medio, hoc erit
sermo causa. Et similiter in somno
non erit manifestum quod sit pri-
mum patient. sed est manifestum
ipsum ē animal. sed querere hoc,
& quid sit primum, vtrum cor aut
aliud, deinde per quod, deinde qua
sit passio, qua accidit ei, & non est
totus. somnus. n. est aliqua quies ta-
lis. sed hæc erit prius passio i aliqua.

13 Et rectum est, vt causa, q̄ est for-
ma, & causa pp̄ quam est forma, nō
sint eadem, licet illa, pp̄ quam ē for-
ma, multum intret definitiones per-
fectas, quæ dñr transmutatz demō-
strationes in situ. Et innuit hoc, ne
causæ admisceantur. D. d. sed sermo,
& c. i. sed definitio, si non continue-
rit causam, propter quam inuenitur
forma, tunc definitio non erit ma-
nifesta, neq; perfecta. Deinde dedit
exemplum, & d. v.g. q̄ eclipsis ē pri-
uatio luminis. i. cum homo fuerit
contētus à tali definitione in cogni-
tione eclipsis, erit cognitio diminuta,

C licet teneat forma. n. quæ est pri-
uatio luminis possibile. n. est, vt pri-
uatio luminis sit per aliquod cōtin-
gens ipsi in te. Et cum dñr propter in-
ter iacentiam terræ ipsi, & Soli, tunc
perficitur cognitio eclipsis. & hoc in-
tendebat cum d. & si additur, & c. i. &
si fuerit additum hac definitione,
q̄ priuatio luminis est ex terra, q̄a
interiacet ipsam, & Solem, tunc in-
ducitur definitio, quæ continet cau-
sam agentem eclipsis, & formā ecli-
psis. Deinde adduxit aliud exemplū
de somno, & d. Et sūt in somno, & c.

i. Et sūt, si contenti fuerimus in defi-
nitione somni ex hoc, q̄ ē quies ani-
malis, non erit manifestum ex hoc
quid sit primum patient recipiens
istam quietem, q̄ est somnus: vtrū
sit cor, aut cerebrum. & fm hūc mo-
dum erit definitio diminuta. D. in-
cepit dicere omnia, quæ oportet in-
ducere in hac definitione, & d. sed q̄
rere hoc, & quid sit primum, vtrum
cor, aut aliud. i. sed remanet, postq̄
induxerimus hanc definitionē, noti-
ficare quare accidit ista quies sensi-
bus animalis, & dicet propter pausa-
tionem. & quid sit materia, in qua
accidit ista causa primo, v.g. cum di-
catur q̄ est cor. & ex quo accidit, v.
g. vt dicatur propter cibum. & quid
sit passio, propter quam accidit, v.g.
quia frigus. D. d. & non est totius. i.
qm̄ oportet notificare de somno q̄-
re non est omnis animalis, aut oīs
habentis animam. D. d. somnus. n.
est aliqua quies, & c. i. definitio enī
somnia completa & perfecta est, quæ
quæ est omnib⁹ his dispositionib⁹.
D. d. sed hæc erit primo passio in ali-
quo. i. est enim quies propria, q̄ ac-
cidit à passione propria in membro
proprio, & à recipiente proprio, &
propter causam propriam.

*Non omnia contraria vicissim fieri, nec
omnium esse materiā. & quo pacto
materia cuiusq; ad contraria
se habeat. Cap. 7.*

C Vm autē quædā absq; ge-
neratione & corruptione
sint, & non sint, vt puta
puncta si sint quidem, & omni-
no specics & formæ (non. n. albe-
do sit, sed lignum albū, si ex ali-
quo & aliquid sit oē, quod sit)
perfecto non oīa contraria sūt
vicissim,

Metaphysicorum

G vicissim, sed aliter albus hō ex nigro hōie, & albedo ex nigredi ne. Nec ofum materia ē, sed quomuncūq; generatio, & trāsmutatio inuicem sunt. quæcunque vero absq; eō q̄ trāsmutent sūt, aut non, horum materia nō est. Habet aut dubitationē, quonā modo ad contraria cuiusq; materia se habeat. vtputa, si corpus potentia sanum, contrariū vero sanitati infirmitas, vtrū ambo potentia. & aqua potentia vinū & acetum. An huius quidē fm habitum & secundum formam materia est, illius vero fm corruptionē & priuationē p̄ter naturā. At qdā dubitatio est, cur vinū non sit materia aceti, neq; potētia acetū, tamen si fiat ex eo acetum. & viuens potentia mortuus. An nō, sed fm accidēs corruptiones. Ipsa vero aīalis materia fm corruptionē mortui potentia & materia. aqua quoque aceti est. fiunt etenī ex illis, quē admodū ex die nox. & quicūq; tra inuicē trāsmutant, ad materiā oportet redire. vtputa si ex mortuo aīal, primū ad materiā, deinde animal: & acetum ad aquam, deinde vinum.

Cum igitur quadam res sint, et non sunt sine generatione & corruptione, ut puncta si fuerint, & modo vniuersali forma (quoniā non ē album, sed lignum albū, si oē generatū est ex aliquo, & erit aliquod albū) non igitur erunt oīa cōtraria

adinuicem, sed alio modo. Vt hō albus ex homine nigro, & album ex nigro. Neq; materia cumlibet rei sed qua habens generationem, & trāsmutationem trāsmutat autur adinuicem. oīa autē, qua sunt absque eō quod trāsmutatur, aut nō sunt horū non est materia. Sed in hoc est questio, & est quō materia cumlibet rei est ad contraria. Vt dicimus, si corpus in potentia est sanum, & infirmitas est contrariū sanitati, est igitur vtrūq; in potētia. & aqua in potentia acetum, & vinum. Et materia in quibusdam est secūdu habitū & formā, & etiam in quibusdam secundum priuationē, & corruptionē naturalem. Questio vero est cuius sit, & quare vinum non est materia aceti, neq; est acetū in potentia, et si ex eo fiat acetum. & vtrūq; est vinum in potentia, mortuum in primo. Sed corruptio erit accidentaliter. Materia vero animalis ē materia corruptionis potētia mortui, & materia eius. & similiter ī aceto. acetum n. est ex eo, sicut nox ex die. & omnia, qua trāsmutantur adinuicem, sunt secundum hūc modum. oportet igitur reuerti ad materiam rei. Verbi gr. Vt ex mortuo fiat vinum, oportet primo peruenire ad materiam, deinde ad vinū: & acetum primo ad aquam, & post ad vinum.

Et

A Et, cum quedam sint existētia p
14 generationem verā, & non existen-
tia p corruptionem verā, & nō sunt

VRa non
ghant. idē
7. Met. 16.
& 17. & 33

generabilia & corruptibilia per acci-
dens, vt pōtia, & vtr formā. vniuer-
salia enim non generantur. non. n.
generatur album vtr, sed generatur
lignum album singulare, aut lapis
albus. & sic necesse est vt omne ge-
neratum essentialiter, & ex substan-
tia, generetur ex aliquo, s. materia,
& q ipsum sit etiam in se aliquid. &
totum hoc dictum est in tractatu p
cedenti. D. d. non igitur erunt om-
nia contraria, &c. & cum sit hęc ge-
neratio essentialis: & generatio sit ex

B contrarijs: manifestum est, q non
ola generantia sunt ex se inuicem,
sed ex contrarijs terminatis. vt ho-
mo albus ex nigro, & vtr quę sunt
in eodem genere, non quę sunt in
generibus diuersis. non enim gene-
ratur album nisi ex nigro, nō ex ca-
lido aut frigido, aut humido aut ari-
do. D. d. Neque materia cuiuslibet
rei. i. & non inuenitur materia vna
communis vnicuiq; rerum natura-
lium, nisi ex rebus habentibus gene-
rationem & corruptionem. & hoc
declaratum est in naturalibus. & ex

Mā cōis ē
i rebus ha-
bēub⁹ ge-
ne rationē
& corrup-
tionē idē

C hoc verificatur, q prima materia re-
rum generabilium & corruptibilium
est eadē. s. quia omnia generabilia
& corruptibilia alterantur ad inuicē.
Deinde d. omnia autem, quę sunt
absque eo q transmutantur, &c. &
intendit corpora cōlestia. & inēdit
per trāsmutationem, illam, quę est
in substantia, & qualitatem alterati-
uam. istę enim daz trāsmutatione-
nes sunt impossibiles in corporibus
cōlestibus. Et, cum d. q eadem ma-
teria est vtriq; contrariorum, incor-
pit dubitare de hoc, & quętere, vtrū

est in eis eodē modo, ita q, cum alte **D**
rum duorum contrariorū fuerit in
actu, erit reliquum in potentia, & ex
quo continget vt omnia contraria
equaliter trāsmutentur in inuicem,
qd dixit in principio huius libri, &
dixit: Sed I hoc est quęstio, &c. i. sed
in generatione istorum & ex elemē-
to cōi est quęstio, vtrum ols mate-
ria accipiat duo contraria, ad quę
pōt equaliter: ita q, cum alterū fue-
rit in eo in actu, reliquum erit I po-
tentia. vt dicimus, q corpus recipiēs
sanitatem recipit agritudinem, s. q
sanum reuertitur in infirmū, & infir-
mū in sanū, qm, cum alterū fuerit I
actu, reliquū erit in potentia. & hoc
intendebat, cum d. vt dicimus, si cor-
pus in potentia fuerit sanum, &c. i.
v. gr. si posuerimus aliquid esse I po-
tentia aliud, & illud aliud habeat cō-
trarium, i. oppositum, necesse est vt
illud sit in potentia, sicut duo cōtra-
ria: & q, cum alterum fuerit in actu
& reliquum contrarium erit in po-
tentia. v. g. vt aliquis ponat q corp⁹
asals recipit agritudine, & cū alterū
fuerit in actu, erit reliquū I potētia.
& sicut, si posuerit aliquis aquā esse I po-
tentia acetū & vinū, & posuerit ace-
tū esse oppositū vino: qm necesse ē **F**
vt aqua sit in potentia acetū, & vinū
eodem modo: ex quo contingit ace-
rum reuerti in vinum, sicut infir-
mum in sanum. hoc autem non est
verum nisi in veris contrarijs. & nō
est verum in omnibus formis oppo-
sitis, scilicet quarum quedam est
via quarundam per accidens, vt cor-
pus formę vini ad formam acetū.
istę enim daz formę sunt oppo-
sitę, cum altera sit corruptio reliquę.
Et ideo dicit. Et materia in quibus-
dam est secundum habitū, &c. i. qm
materia

i. de Gha.
i. c. 43. &
33.

Metaphysicorum

Q materia est quibuscumque forma quod est formatum. ut aqua, quam non sit materia acceti, donec habeat formam vini. & quidam est materia, non forma quod est formatum, ut prima materia cum formis contrariis, sed forma quod ponitur in forma, scilicet mediante alia forma, ut aqua. & ideo, cum aqua est vinum in actu, est acetum in potentia: & non quando fuerit acetum in actu, est vinum in potentia: neque est in eodem termino vinum & acetum in potentia. Acetum. n. non reuertitur in vinum, donec resoluitur in elementa, e contrario generationi quatuor elementorum adinuicem. Prima. n. materia est in potentia utrumque contrariorum eodem termino, scilicet quando alterum fuerit in actu, erit reliquum in potentia. Et, cum notificauimus istos duos modos generationis, incipit dare modum, ex quo accidit quod in hoc, & d. **Q**uestio vero. & quid sit talis, quod ex vino sit acetum, & non ex aceto vinum: cum habeant materiam communem, quae est utrumque in potentia eodem termino, & est aqua. v.g. D. d. & utrumque; vinum est in potentia, & c. i. & utrumque; vinum est in potentia & essentialiter mortuum, aut mortuum non sit ex viuo, nisi accidentaliter non essentialiter: quoniam, si vinum in potentia est mortuum, & mortuum in potentia est viuus. & sic ex mortuo erit viuus, sicut ex viuo erit mortuum. D. d. Materia vero animalis, & c. i. materia vero recipiens vitam habet in se potentiam ad mortem per accidentem, scilicet quia in ea est potentia ad corruptionem vitae: non quia recipit mortem, sed forma quod est viuus. quoniam si ita esset, tunc mortuum reciperet vitam, sed forma quod viuum. D. d. & similiter in aceto. i. & similiter acetum fit ex vino, & mortuum ex viuo, sicut nox ex die. post diem, non ex materia

ista. D. d. & oia, quae transmutantur in inuicem, & c. i. & oia, quae transmutantur ad inuicem hoc modo transmutationis, generatio non reuertitur in eis reciproce sine medio, sed generatio reuertitur in eis priusquam ultimum reuertatur in primum: deinde primum transfertur ad media, deinde media transferuntur ad ultimum. v.g. quod ex viuo fiat mortuum, tunc ex mortuo non fiet viuus, donec mortuum reuertatur in quatuor elementa: deinde forma, quae sunt inter quatuor elementa & vitam generabunt, & sic generabitur vita necessario.

Dubitationis solutio, quae causa est, ut definitiones et numeri vnum sint in rebus omnibus: et vniuersa materia ac forma. Ca. 8.

DE dubitatione autem dicta et circa definitiones, et circa numeros, quae causa est ut vnum sint. Omnium namque, quocumque plures partes habent, & non est totum quasi coaceruatio, sed ipsum totum est aliquid aliud praeter partes, est aliqua causa. Nam & in corporibus quibusdam tactus est causa, ut vnum sint: quibusdam vero viscositas, aut aliqua alia talis passio. definitio vero oratio est vna, non co-iunctio, ut Ilias, sed eo quod vnum est. Quid est igitur quod hominem facit vnum, & cur vnum & non multa sunt asinus & bipes, praesertim si, quemadmodum quidam dicunt, sit quid ipsum animal, et ipsum bipes? cur. n. non illa homo esset et erunt. sed participationem homines non hominis vnius, sed duorum, asinis & bipedis. & omnino profecto

Prima materia est in potentia

H
utrumque contrariorum eodem termino. Vnde de idem. 1. Ph. co. 16. & 82.

I

M

homo

A hō non erit vnū, sed plura, atal,
& bipes. Manifestū itaq̃ ē q̃ ita
quidē tractantibus, vt solent de
finire & dicere, non est possibile
reddere rationē, & soluere du
bitationē. Qd̃ si, quēadmodum
dicimus, hoc quidem materia,
hoc vero forma est, & hoc qui
dē potentia, hoc vero actu, pro
fecto non ṽt amplius dubitatio
esse qd̃ q̃rit. Etenim dubitatio
est eadē, ac si definitio vestis es
set res rotundū. esset etenim hoc
nomē rōnis signū. quare qd̃ q̃
rit est, qnā cā sit, vt rotundū &
res vnū sint. amplius vero non
apparet dubitatio, qm̃ hoc qui
dē materia, illud vero forma ē.
Quē igit̃ huius cā est, vt qd̃ po
tentia est actu sit in quibuscun
que generatio est, p̃ter illud, qd̃
fecit nullā. n. alia cā est, vt actu
sphæra sit, quæ potentia sphæra
erat: sed hoc erat ipsum qd̃ erat
esse vtriq̃. Est aut̃ materia, que
dam intelligibilis, quædā sensi
bilis. & semper rationis hoc qd̃
dē materia, hoc vero actus est.
C vt circulus figura plana.

In q̃stione vero dicatur de defi
nitionibus & in numeris, qua est
cā in hoc, quod sint vnū. Omnia n.
qua habent plures partes, quorū
vnumersum non est sicut circulus,
sed sicut aliquid, quod habet par
tes, habet causam. In corporibus
enim ē quædā habent cām, quo
rum essentia est actus: & quædā
viscificas, aut alia passio talis ac

finisio vero est sermo vnus non se
cundum ligationem, vt liber ilias,
liber s. Homeri primi, sed quia
est vnus. Quid igitur facis homi
nem vnū, & quare est vnū, &
non plura, vt animal, & bipes, et
etiam alio mō si fueris, sicut qui
dā dicit, aliquid quod est animal,
et bipes. & quare illa nō sunt ho
mo? & sicut hoīes secundum mo
dū acquisitionis erunt non ex hoīe
vno, sed ex duobus, et similiter ex
animali bipede. & vniuersaliter E
cū homo non sit vnū, sed magis
atal, & bipes. Manifestum est igit̃
tur quod si aliquis inuenit hac via,
sicut est cōsuetudo eorū i definitio
nibus, quod impossibile est dissolue
re hanc qōnē difficilem. Si aut̃ fue
rit, sicut dicitur quod quædam est
materia, & quædā forma, & qd̃
dā potentia, et quædā actus, rectū
est vt nō existimetur error in q̃si
to. ista n. qō erit eadē, et si defini
tio sphæra esset caprū rotundū. quo
nia, cum fueris, eris signum defi
nitionis hoc nomen. ergo esset qua
situm quid eris cā vt sit rotundum
& caprū. quoniam tunc nō appare
bit qō. alterū n. est materia, et re
liquum est forma. Et cā illius vni
tatis est. vt illud, quod est in potē
tia, in actu fiat ab agente in omni
bus in quibus est generatio. quoniam
nō est aliud causatū sed erit illud,
quod est in potētia sphæra in actu
sphæra.

Vide. 1. de
Ala. 12. 7.

Idē. 7. Me.
1. 35. & 39.

Metaphysicorum

G *sphæra. sed hoc est illud, quod est per essentiam cuiuslibet, et est sicut circulus, qui est figura plana.*

- 15** Sermo vero de quōne dicta in definitionibus & numero, & ē quō definitio signat definitum et definitio hēt plures partes, & q̄ est cā, pp quā est definitio vnū. hoc. n. dictū est in tractatu p̄cedēti. D. d. Oīa. n. quē habēt plures partes, &c. i. & necesse est querere cām pp quā definitio est vna. qm̄ oīa, q̄ habēt plures partes, & sunt vnū fm̄ totum, non eo mō, quo dicitur cumulus esse vnus. in hoc .n. est cā, per quā multitudo sit vnū. Deinde dedit exemplū in hoc, & d. In corporibus. n. &c. i. I corporibus ē cōpositus ex pluribus est cā, propter quā corpus cōpositū est vnū. v. g. qm̄ quēdā sunt vnū per contactū, & quēdā per cōglutinationē, vt in rebus viscosis: aut per alia ligamenta, vt clauī. & hoc iure debet, cum d. quorum essentia est tactus, s. q̄ quēdam sunt quorū causa vnitatis, & essentia ē contactus. D. d. definitio vero, &c. i. definitio vero est sermo vnus, & nō per prēpōnes copulātes, sicut versus Homeri. qm̄ illi versus sunt vnū p copulā: sed de finitio ē vna, quia est vnus, v. g. hominis. Et, cum narrauit, q̄ hō dēt esse vnus, in corpore dubitare in hoc, & d. Quid igitur facit hōem vnū, &c. i. & si concesserimus ipsum esse vnū, q̄rendū est quid sit illud, qd̄ fecit hōem vnū, & quare est vnū & nō est plura. s. quare dī, q̄ est vnus, cū sit cōpositus ex pluribus vno. est .n. animal, & bipes. & hoc existimatur ē definitio hōis. D. d. & ē alio mō. i. & si ēt fuerit, sicut qdā dicunt, q̄ hō nihil aliud est q̄ congregatio

alala & bipedis, nihil erit hic! quo K cōscent hęc duo, Lalal & multipes, ita q̄ hoc nomen hō significet hoc cōc: sed hoc nomen hō significet animal p se, & bipes p se: ergo quare hō non erit duo hōes? D. d. & similiter est animalī & bipede, &c. i. & similiter contingit eis vt sint ex animalī & bipede, & si nō dicat ipsum esse animal, siue hō disponat p hęc duo fm̄ hoc verbū esse, aut attribuat ei per hęc prēpōnes ex & ideo dixit post: & vtr, &c. i. & vtr cōtingit huic, vt hō nō sit vnū, sed plura vno animal & bipes. D. d. Manifestum est igitur q̄, si aliquis iuerit hac via, L &c. i. manifestū est igitur q̄, si aliquis processerit hac via in definitionē, & concesserit ipsam esse cōpositā simpliciter ex pluribus, & non distinxerit pluralitatē, quē est in potētia ab ea, q̄ est in actu, impossibile est soluere hanc quōnē. D. d. Si autē fuerit, sicut dī, &c. i. si autē distinxerimus dualitatē, quā est in definitione, & dixerimus, q̄ hęc est materia, & hęc est forma, & hoc existit in potentia in cōposito, s. materia, & hoc existit in actu, s. forma, dissoluatur qd̄. D. d. Ista. n. quēstio erit. id ē qm̄, si nō pcedat hac via, ista qd̄ remanebit. M Deinde induxit exemplū, & dixit: & si definitio sphærę esset cuprum rotundū, &c. i. v. g. qm̄, cū posuerimus, q̄ definitio sphærę est cuprum rotundū, tūc hoc nomē esset aquale huic definitioni. D. d. ergo esset q̄-sigum, &c. i. & cū posuerimus, q̄ definitio sphærę est cuprum rotundum, & quēsiuerimus in ea hoc, scilicet quomodo definitio est vna, & habet plures partes, tunc queritur quomodo cuprum & rotundū sunt vnum. D. d. qm̄ tunc non apparebit

A hic quæstio. i. & cum definierimus spheram, quæ est cuprum rotundû, & intellexerimus per cuprum materiam, & p rotundum formâ in hac materia, tunc non accidit quæstio.

D. d. Et causa illius unitatis est, &c. idest, & causa illius unitatis est ut tras mutetur quod est in potetia, donec fiat in actu ab agente. Lab extrahente ipsum à potetia in actû. Est igitur hic aliquid vnû, quod primo est in potetia, & post transferri de potetia in actum. traslatio enim eius nõ largit ei multitudinẽ, sed perfectionem in esse, & in toto. hoc est vnum in actu. & hoc intēdebat, cum d. qum nõ est aliud causatû, &c. i. nõ enim est hoc aliud causatû ab agente ab eo, in qd agit, sed illud idem, scilicet quod est spherâ in potetia, sit spherâ in actû, cũ agens extrahit ipsum de potetia in actû. D. d. sed hoc est illud, qd est p essentiâ, &c. i. & hæc duo dant esse rei, quâ significat definitio in oibus rebus habentibus materiâ & formâ. ut in defõnẽ circuli dicimus, qd est figura plana. figura enim est quasi mâ, & plana quasi forma. Et intēdebat declarare p hoc exēplum qd,

C cum dispõ fuerit talis in dispõnibus rerû mathematicarû, quanto magis ut sit in defõnibus rerû nõ mathematicarû: ne aliquis dicat, qd oēs definitiones nõ componuntur ex mâ & forma. mathematica enim nõ sunt in mâ, sed declaratû est prius, qd ista habent materiam non sensibilem.

Quæstioq; vero neq; intelligibilem, neq; sensibilem materiâ habent, statim vnû quiddâ esse vnumquodq; est: quẽadmodû ipsum ens hoc quiddam, hoc, quale, quantum, quare nõ inest

in defõnibus nec ens, nec vnû: D et ipsum qd erat esse statim vnû quiddam est, quemadmodum & ens quiddam. Propterea non aliqua alia causa vli istorû, vt vnum sint, nec vt ens quiddam sint. statim etenim vnûquodq; est ens quiddâ, & vnû quiddâ, nõ vt in genere in ente & vno, nec tanquã sint separata præter particularia. Ob hanc aut dubitationẽ quidam participationẽ aiunt, & causam quandâ participationis: & quidnam sit illud participare dubitant. Quidâ co E pulâ animæ, sicuti Lycophron ait, sciam esse ipsius scire & afæ. Quidam cõpositionẽ, aut coniunctionẽ animæ cũ corpore, ipsum viuere. Attamen eadem de oibus ratio erit. etenim ipsum sanû esse, aut copula, aut cõpositio, aut coniunctio animæ & sanitatis erit. & æs esse triangulû, cõpositio æris & triaguli. & album eẽ, cõpositio superficiẽ & albedinis. Causa vero est, qm potentia & actus rationẽ quærent vniẽtẽ, & dñam. est autẽ, P vt dictû est, vltima materia & forma idẽ: & hoc quidem potentia, hoc vero actu. Quare simile est quætere quiddâ vnus causa sit, & vt vnû sit. vnû enim quiddam vnûquodq;. & quod potetia, & quod actu vnû quodam modo ẽ. Quare nulla alia cã est, nisi siquid fuit, tanquã ex potentia in actû mouẽs. Quæcumq; vero nõ habent materiâ, cũcta simpliciter entia sunt ipsum quid.

Omnia

Extractio
alicuius ab
agente de
potetia ad
actû si lar
git multi
B
tudine sed
pfectionẽ.
Idẽ. 12. Me
ta. cõ. 18.
Idẽ & hoc
cõ. sequẽti

Metaphysicorum

C Omnia aut, qua non habet materia, neq, intelligibilem, neq, sensibilem, unumquodq, eorū statim est unum illud, quod est per essentia, sicut illud, quod est aliquod ens. Et ideo in definitionibus non est ens neq, unū: Et illud, quod ē per essentiam, est unū, sicut aliquod ens ē. Et ideo non est alia causa, neq, aliquid istorū, ut sit unū, neq, ut sit ens etiā. quoniam unumquodq, eorū statim est aliquod ens, Et aliquod unum, non quia sunt in ente Et in uno, sicut illa, qua sunt in genere, Et non quasi separata, Et alia a partibus. Et propter hanc difficultatem dixerunt quidā acquisitionē, Et dubitauerunt in causa acquisitionis, Et quid sit acquisitio. Et quidā dixerunt congregationē aīa, ut aliquis dixit enim, quod cognitio, qua est per verā scientiam, est per animā etiā. Et quidā dixerunt compositionē, Et ligamentū corpore Et anima esse per viā. Sed sermo in omnibus istis est unus. Sanctitas enim in omnibus est una, aut congregatio, aut ligamentū, aut compositio animae. Et sanctitas. Et etiā erit caprum triangulare per compositionē capri, Et trium angularū. Et essentia albi est compositio superficiei Et albedinis, Et causa in hoc est, quia quatuor unū, quod est in potentia Et in actū, quasi diversum etiā. Et est, sicut dictū est, quemad-

modum materia ultima, et forma est idem, Et unū. Ergo non habent aliquā causam omnino prater motorem quō de potentia in actum. Omnia vero, qua non habent materiam, modo simpliciter, essentia eorum, per quam sunt entia, non feruntur in quibusdam rebus.

Id est, Omnia vero, q, carent mā intelligibili & sensibili, sicut mā rerum mathematicarū, unūquodq, eorū est idem cū illo, quod dat sū esse. q, quiditas, & essentia sunt in eis idē. D. d. sicut illud, quod est aliquod ens, &c. i. ut dicam¹⁶ in aliquo, quod habet aliquā essentia, q, in eo non est aliquod additū essentia. q, ens non est genus illi. & hoc intendebat cū dixit aliquod. D. d. & ideo in definitionib¹⁶. &c. id est. Et dixit hoc, quia ista genera altissima, sunt simplicia, cū nō habeant genera, definitiones vero sunt oppositorū.

D. d. & illud, qd est p essentia, &c. id est, & sit illud, quod significat de finitio, l. forma, non habet definitionem: quēadmodum aliquod habet ens, l. q, ens non est genus ei. D. d. Et ideo non est aliqua cā alia, &c. i. & ideo illa, q, non habent materia, non habent cām aliā a se in hoc, q, sunt unū, & in hoc q, sunt ens, contrario eis, quę sunt in materia, p formas enim sunt opposita ex forma & mā unū, & aliquod ens. D. d. qm unūquodq, eorū statim, &c. i. qm unūquodq, eorū ex se est aliquod unū, & aliquod ens: q, non est unū ex alio, neq, ens ex altero. & hoc intendebat, cū dixit, statim, trāsumptū. D. d. nō quia sunt in ente & in uno, sicut illa, quę sunt in genere. id est,

16
Mā intelli
gibilis ē
mathemat
icarū re
rum.

Idē supra
com. 3.

Per foras
fuit cōpo
sita ex mā
& forma
unū & ali
quid ens.
Idē. 1. de
Ala. 1. et
7. & 1. de
Ala. c. 90.
& quonā
Met. 17.

A i. nō q̄a sunt disposita p̄ vnitate & ef-
fentiā, ita q̄ vnitas & essentia sit ge-
nus ei*, sed essentia ē ip̄m. D. d. & nō
q̄ si separata. i. neq̄ esse illi* fōtē sim-
plicis ē ita, q̄ f̄ actu sit aliud à rebus
p̄cularibus, quā ē fōsa, ita q̄ res
p̄cularis, & fōsa ei* sunt duo diuer-
sa. & hoc intē debet, cum d. separata.
D. d. Et p̄ hanc difficultatē, & c. i. &
innuit q̄nē p̄dictā dicentē q̄to est
hō vnus, & ē cōpositus ex ala & cor-
pore, q̄ sunt exiſtētia in actu. Oīa. n.
qui ponit q̄ ala & corpus sunt duo
diuerſa, contingit ei dicere quid sit
cā ligamētū ala cū corpore. Qui it̄
B dicit, q̄ ala est p̄fectio corporis, & q̄
corpus non exiſtit sine ala, nō sunt
apud ip̄m duo diuerſa, nec accidit
ei quæſtio hæc. Et intendit p̄ acqui-
ſitionem cōicationē. i. q̄ p̄ hāc q̄nē
dixerūt quidā, q̄ ex ala & corpore
sit vnū p̄ cōicationem, q̄ est inter
illa: & isti dubitauerunt in quo sit
cā cōicationis ala, & corporis, q̄ sit
illa cōicatio. i. cuiusmodi cōicatio
sit. D. d. Et quidā dixerunt cōgrega-
tionem ala, & c. i. & vt reputo, q̄ q̄-
dā dixerunt, q̄ cōicatio, quæ est in-
ter alam & corpus, est, quia non per
ſicitur actio alteri* eorū, niſi cōgre-
gatione, vt quidā Antiquorū dice-
C bant, q̄ cognitio est p̄ alam & cor-
pus, sed cā veritatis est ala, & ſaluta-
tis accidentis in ea est corpus. D. d.
Et quidam dixerūt cōpositionē,
& c. i. & quidā dixerunt, q̄ illa cōica-
tio est cōpositio ala cum corpore,
& q̄ ligamētū, p̄ q̄ sit cōpositio,
est vita: & ideo, cum diſſoluit liga-
mentum, non erit vita. D. d. Sed ler-
mo in oībus istis, & c. i. sed istæ cau-
ſæ, quas indaxerunt Antiqui in co-
pulatione ala cū corpore, oēs sunt
eiusdē modi. Quidā. n. opinabant,

q̄ ſanitas iſti* copulationis erit per
iltam congregationē, ſ. cōgregationē
nē ala cū corpore: & quidā opinabā-
tur, q̄ est p̄ ligamētū: & quidā per
cōpositionē ala & corporis, cōposi-
tione ſanitatis, non cōpositione cor-
ruptionis. D. d. & c. erit cuprum, & c.
i. & non est dīa inter cōpositionē
ala cum corpore, & cōpositionem
cupri cū tribus angulis, ſ. q̄ dicere
cuprū habens tres angulos, est, ſicut
dicere corpus aſatum, & ſicut dicere
ſup̄ficiē albā. Et intendit, q̄ ſermo
de oībus q̄nibus est vnus: & ſicut
non accidit eis q̄ in cōpositione ſi-
guræ cum cupro, oportebit vt non
accidat eis q̄ in cōpositione ala cū
corpore. ala. n. ita ſe hēt ad corpus, ſi
cut ſigura ad cuprū, & albedo ad ſu-
p̄ficiē: ſola n. ſunt p̄fectiones & fōzæ
ſubiecti. D. d. Et cū in hoc eſt. i. & cā
deceptionis eorū eſt, quia ponunt
idē q̄nē in poſſetia, & q̄nē eſt in actu
eſſe diuerſum: & in rei veritate eſt
vnū illud. illud. n. q̄ fuit in poten-
tia, ē i actu, & nō ſunt hic duo diuer-
ſa. D. d. & ē ſicut dictū ē, & c. i. & ala
cū corpore ſunt vnū, ſicut dicimus, q̄
p̄ſa materia & fōsa ſunt vnū. D. d.
Ergo non hñt, & c. i. & cū ala non eſt
niſi eſſe eius, q̄ ē in poſſetia alaſtū eſ-
ſe alaſtū i actu, tūc exiſtus eius de po-
tētia i actu nō hēt cām niſi motorē
extrahentē ip̄m de poſſetia in actu.
D. d. Oīa vero, q̄ nō hñt materiam
ſimp̄l, neq̄ ſenſibile neq̄ intelligi-
bile, & ſentia eorū, per quā ſunt
entia, non attribuitur in ſuo eſſe q̄-
buſdam rebus, quæ non ſunt p̄ſectio
materiae omnino, & attribun-
tur quibuſdam. * Et intendebar per
hoc intelligentias abſtractas, quæ at-
tribuantur corporibus celeſtibus,
ſm q̄ anima attribuitur corpori.

Met. cū. cō. Auer.

FF

In rei veri-
tate idē ē
in poſſetia
& in actu.

Idē ſupra
com. 15.

* intelligi-
tur abſtra-
ctæ attribu-
untur corpo-
ribus, ſed
ſola attri-
buitur corpo-
ri. Vide &
hoc primū
& ſecundū
ca. de ſub-
ſtācia ce-
leſtis.

Vide. 1. de
Ala. l. c. 7.

Metaphysicorum

ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM

LIBER NONVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima igitur de Potentia.
In Secunda de Actu.

Summa Prima. Dicenda proponuntur.
Cap. 1.

H

E primo itaq; ente,
& ad quod cæteræ
omnes entis prædi-
cationes referuntur,
hoc est de substan-
tia, dictum est. nam s'm substan-
tiæ rationem cætera dicunt en-
tia, quantum & quale, ac cætera,
quæ ita dicuntur. cuncta etenim
habebunt substantiæ rationem,
vt in primis sermonibus disse-
ruim⁹. Cum autem dicatur,
hoc quidē quid, aut quantitas,
aut qualitas, hoc vero secundum
potentiam & actum ac opus, de-
terminemus etiam de potentia
& actu. Et primo de potentia, ea
quidem, quæ dicitur maxime
propriè, nō sanè est utilis ad qd
nunc volumus. potentia namq;
& actus in plus est, q̃ illa, q̃ s'm
motum solum dñr. Sed, cum de
ea dixerimus in determinatio-
nibus de actu, declarabimus
etiam de alijs.

Dictum est de ente, cui attri-
buuntur alia prædicamenta entis,
vbi dictum est de substantia. dictu-

rum enim entia multa secundum
quod habet definitionē substantia,
vt quantitas, & qualitas, & alia,
q̃ dicuntur hoc modo. oīa. n. habent
definitionē substantia sicut diximus
in primis sermonibus. Et, cum ens
dicitur, aut quia hoc est, aut quā-
tum, aut quale, aut quia est in po-
tentia, & complemento & actu,
etiam distinguemus & loquemur
de potentia, & complemento. Et
de potentia primo, quæ dicitur ma-
gis vere, non illud, quod non est vti
le in hoc, quod volumus nunc. potē-
tia enim & actus dicuntur multi-
pliciter magis quā illa, quæ dicitur
secundum modum motus tantū.
Sed, cum dixerimus de differētijs
in actu, tunc declarabitur vltima.

Via ens, s'm q̃ ens, diuidi-
tur essentialiter in potē-
tiam & actum. & ista ars
habet cōsiderare de en-
te simplici, & de generibus & differē-
tijs, in quas diuiditur essentialiter,
incēpit hic loqui de speciebus potē-
tiæ & actus, vt declarat substantias
eorum, & contradicat dictis potē-
tiam nō esse in entibus. Et d. Di-
ctum est, &c. i. dictum est igitur de
prædicamento substantiæ, cui attri-
buuntur alia prædicamenta, s'm q̃
sunt prædicamenta, & hoc Sexto &
Septimo istius libri. D. d. vbi dictū
est de substantia. i. vbi locuti sumus
de principijs substantiæ sensibilis.
Deinde d. dicuntur enim entia mul-
ta secundum q̃ habent definitionē
substantiæ, id est, q̃ in definitione eo-
rum

Idē. 4. me.
c. 1. & 6.
Met. cōs.

Potentia &
actus in
plus est, q̃ il-
la, q̃ s'm
motū solum
dñr.

Arum apparet substantia. D.d. Et, cū eis dicitur, &c. i. & cū declaratum sit qd ens diuiditur in substantiam & alia prædicamenta, & diuidit et in potentiam & actum, qm̄ ens qdādam est in potentia, & quoddam in actu & complemento, & iam locuti sumus de substantia, oportet etiam nos loqui de potentia & actu, cum in ista diuidatur ens fm̄ qd est ens. Et primo incipiamus distinguere secundum quod modos distinguuntur potentia & actus, & declarare quæ eorum dicitur vere, & quis trāssumptiue. D.d. causam in hoc, & d. potētia enim & actus, &c. i. hoc enim nomen potentia dicitur pluribus modis eis, fm̄ quos dicuntur potentia & actus in rebus transmutabilibus. D.d. Sed, cū diximus, &c. i. & in tentio nostra est in hoc. qm̄, cū locuti fuerimus de differentiis rerum existentium in actu, & quomodo ordinatur in hoc, declarabitur nobis natura vltimæ differentię, de qua intendimus perscrutari.

Daviditur potentia in suis significata.

Cap. 2.

Quod igitur multiplex potentia & posse dicatur, determinatum est a nobis in alijs. Harum vero quæcunq; quidem æquiuoce dicuntur potentię, prætermittantur. Quædam etenim similitudine quadam dicuntur, vt in geometria & possibilia ac impossibilia dicimus, eodē quodam modo sint aut non sint. Quæcunq; vero ad eādem formam oēs, aliqua principia sunt, & ad vnam primam dicuntur, quæ est principium trāsmutationis in alio,

prout aliud est. Aliqua. n. est patiendi potentia, q̄ in ipso patiente principii est trāsmutationis passus ab alio, prout aliud ē ali q̄ vero habet^r impossitatis, q̄ in deterius ē, & corruptionis, q̄ est ab alio, prout aliud est, principio trāsmutatio in his. n. oīs de finitionibus inest primæ potentię ratio. Rursus autē hæc potētię dñr, aut ipsius faciendi solū, aut patiendi, aut ipsius bene. quare E in harū quoq; rōnib⁹ quoddam mō insunt priorū potentiarum rōnes. Manifestū igitur ē qd quodā mō quidē vna est ipsius facere & pati potentia (potētia. n. est, & eo qd ipsum habear patiēdi potentia, & eo qd aliud ab eo) quodā mō vero alia. Hæc. n. in patiēte est. ppea. n. qd hēt aliqđ principii, & qd materia aliqđ principium est, patiē quod patit, & aliud ab alio. pingue namq; combustibile est. cedēs vero sit pressibile. & similiter de ceteris. Hæc vero in faciente. vtputa calidū, & ædificatiua. hoc quidem in calefactio, hæc vero in ædificatio. Propter quod nullum, prout cōnnaturale factum, ipsum a seipso patitur. vnum etenim, & non aliud est. At impotentia quoque, & impotens, atq; quæ tali potentię cōtraria est, priuatio est. quare eiusdē & fm̄ idem potentia, impotentiaq; omnia.

Quoniam autē potentia & agere per potentia dicuntur multis modis, determinatum est i alijs locis.

FF ij Et

Potentia, & actus dñr pluribus modis eis, secundum quos dñr potentia & actus i rebus transmutabilibus. Vide pro hoc. 3. de Alia. c. 3. in solone. 3. 4. & 1. c. 14. eiusdē.

C. Viā Auer. i Epi. T. 3.

^a al. cōnes una

Metaphysicorum

G Et quæ istarum potentiarum dicitur æquiuoce, dimittatur. Quædam enim dicuntur per aliquam similitudinem, sicut dicitur in Geometria potentia, & non potentia esse quoquo modo, aut aliqua attributione. Omnia aut, quæ dicuntur per attributionem ad eandem formam, sunt aliqua principia, & attribuantur potentia ad unum principium, & est illud, quod est principium transformationis in aliud, secundum quod

H est aliud. Potentia enim passionis est in ipso passivo principium transformationis passivi ab alio, secundum quod est aliud. habitus vero est potentia, quæ non patitur ad illud, quod est peius, aut ad corruptionem ex alio secundum quod est aliud, ex primo transmutante. omnes. n. istæ definitiones habent definitionem primam potentia. Et etiam dicuntur ista potentia, aut quia agunt tantum, aut quia patiuntur, aut modo bonitatis: ita quod in definitionibus istarum etiam sunt definitiones primarum potentiarum quoquo modo. manifestum est igitur, quod forte possibile est ut actio & passio sint una potentia. (dicitur. n. quod potentia est eius, cuius est potentia passionis, & alterius per illud) & forte erit sicut alia. Quædam. n. est in passivo. passivum. n. patitur, quia habet aliquod principium, & quia materia est princi-

pium, & etiam illud habet aliud & ex alio. Vnusquisque enim comburitur. obediens enim quoquo modo dissolvitur. & alia similiter. Et quædam sunt in agente, ut in carpentario, & edificatore. quædam. n. sunt in carpentario, & alia in edificatore. Et ideo sunt infinitæ, & nihil patitur per se, quia est unum, & non est aliud. Illud enim quod non est potentia, & non habet potentiam, & quod est contrarium tali potentia, est privatio. ergo potentia est eiusdem, & idem non pot.

Dicit: Quia vero si aliquo esse potentia ad recipiendum aliquod, & in aliquo esse potentia ad agendum aliquid dñr multipliciter, declaratum est ubi distinxim⁹ fm quot modos dñr potentia passivæ & activæ. scilicet in Quinto istius libri. D. d. Et q istarū rerum, &c. i. & quæ istarum rerum dñt de eis hoc nomen potentia transumptive, & de quibus dñt fm similitudinem, ut dñt in Geometria, q talis linea potest i tale superficiem. v. g. q diameter pōt duo quadrata duorum laterum. Et intendit p hoc, q quadratum diametri valet duo quadrata. & hoc dictum est, non quia linea est quadratum, sed exitus eius de potentia ad actum, nō est p transformationem. & hoc intendebat, cū d. esse quoquo modo. i. & dicit, q lineæ, & superficies habent potentias aut non potentias, quia assimilantur potentijs quoquo modo, aut quia attribuantur eis quoquo modo. Et, cum d. modum, fm quæ dñt hoc nomen potentia transumptive, induxit mo-

A modum, fm que dñ in rei veritate, &c. Oia aut, &c. i. oia vero, de quib⁹ Jf hoc nomē potētia, quia attributū tur ei potētiæ, q̄ ē causa in alijs, istę potētiæ sunt principia entium generabilium, & corruptibilis, & sūt attributz eidem potētiæ, q̄ ē principium osum entis. Et, cum distinguit potētiā, q̄ dñ vere ab ea, quę dñ transumptiue, descripsit potētiā actionis & passionis, & dixit: & est illud, quod est principium transmutationis, &c. i. potētia agens est illud, quod est principium transmutationis in aliud, fm q̄ est aliud, nō in se, cum sit manifestum, q̄ nihil agit in seipsum. D. d. Potētia. n. passionis, &c. i. & ideo potētia passiva ē illud, quod recipit transmutationē in se ex alio, fm q̄ est aliud, cum ē sit manifestum q̄ nihil patitur a seipso. Et, cum descripsit potētiā actiuā, quę est ex forma, & potētiā passiuā, quę est per materiam, dixit: habitus vero est potētia, &c. & intēdit p potētiā, formā. i. q̄ forma non patit fm q̄ est forma a primo transmutante essentialiter, sed patitur p accidens. & ideo transmutatio eius non est prima transmutatio, fm q̄ est forma i passivo, sin materia. & ideo formę, q̄ non sunt i materia non patiuntur essentialiter, aut accidentali. Et d. ad peius, aut ad corruptionem, quia omne, quod patitur, aut patitur ad peius, aut ad corruptionem. & d. ex alio, quia nihil patitur ex se. D. d. omnes. n. istę definitiones, &c. i. istę potētiæ non dñr equiuoce, quia oēs habent definitionem primę potētiæ. Et intēdit q̄, cum cōsideratum fuerit de istis potētijs in utroque genere, videntur attribui primę potētiæ. * in defini

tione enim omnis potētiæ passiuę accipitur potētia primę materię: & similiter in definitione ois potētiæ actiuę accipit definitio actiōis primę formę, q̄ est definitio prię formę, q̄ est absoluta a materia. Et, quia definiuit potētiās actiuās & passiuās, dixit: Et ē dñr istę potētiæ, &c. i. d. hoc nomen potētia dñ de potētijs actiuis & de potētijs passiuis. & dñ de actiuis, quę sunt bonę actionis, & de passiuis, quę sunt bonę passiōis. D. d. Manifestū ē igitur, q̄ forte, &c. i. & forte est possibile, vt potētię actiuę & passiuę ab eis sunt in eodem. existimat enim, q̄ potētia, q̄ est altērius, s. potētia, quę est in agente, est eius, cuius est potētia passionis. v. g. illud, qd mouetur in loco per se. alteratio autem & generatio existimatur esse vere, vt principium actionis sit in eis in subiecto aliquo alio a subiecto potētię passiuę. D. d. & forte erit sicut alia, &c. i. & forte potētia agentis erit in alio ab eo, in quo est potētia passionis. in quibusdam enim reb⁹ potētia actiua erit in ipso passiuo, & in quibusdam in alio. D. d. passiuum enim patit, &c. i. passiuum. n. patit, fm q̄ habet principium, quod differt ab ipso, quod extrahit ipsum de potētia ad actum. Et intēdit, q̄ non est necesse vt hoc principis sit in subiecto diuerso a subiecto, in quo est potētia passionis in loco. D. d. & quia materia, &c. i. &, q̄ materia est etiam principium passionis est necesse vt aliquid sit ab aliquo: vt generatio ignis ab oleo, & rebus vinctuosis est dissolutio partium rei obediens in illa, in qua dissoluit. Deinde d. Et quidam sunt in agente, &c. i. & potētia actiua alia est in

D potētię passiuę accipit potētia primę materię: & i definitione ois potētię actiuę accipit definitio actiōis passiōis prię formę q̄ ē ab absoluta a mō. Vide etiam istius 12. Met. c. 13. in 5. j. c.

Manifestū ē q̄ nihil agit a seipso.

sum. Idē 8 ph. 4. c. 8. de Alia cō. 4. 8. con lib. destructio nō disputanda de prima. i. solutione primę dubij, & in. i. ca. 8. suba obis & j. ph. c. 8. formę, q̄ nō sunt in mō, nō patitur.

C uiunt essentialiter, neq; accidentaliter. Instantis. vide j. de Alia de intellectu post c. 4. Vide con. 2im. † Forā nō patiens essentialiter sed p accēs. Vide j. ph. c. 5. & 2. de Gha. 31. & 4. cōcl. 22. * In definitione ois

Metaphysicorum

G ipso patiente, & alia in agere, vt carpentaria in carpentario, & edificatoria in edificatore. D.d. qdam. n. sunt in carpentario, &c. i. actio. n. artis carpentariae est in carpentario, & actio artis edificatorum est in edificando.

D.d. Et ideo sunt in simul. & quia quaedam potentiarum actiuarum sunt in agente, ideo necesse est vt agens nihil agat, donec sit in simul cum patiente, i. eodem loco. D.d. & nihil patitur per se, &c. i. & nihil patitur per se, fm qd est vnū, & nō est illic aliud, ex quo transmutat. quia, si esset, tūc

H aliquid esset in potentia fm qd est in actu. & intendebat declarare, qd in simplici non est potentia oīno, & qd illud, in quo est potētia, est compositum. D.d. Illud. n. quod non est potentia, &c. i. dicere enim, qd non habere potentiam non est simpliciter. qm dicere non potētia, est alicuius, quod caret illa potentia. & hoc, qd est contrarium potentiae, est priuatio. D.d. ergo potentia est eiusdem, &c. i. ergo potentia, & non potentia sunt alicuius compositi.

I Priuatio autem multifariam dicitur. etenim quod nō habet. & quod natura aptum est si nō habet, aut omnino, aut cū natura aptum sit, aut sic, vt puta oīno, aut quomodocūq; in quibus dā aut si natura apta habere, vi non habeat, priuari ea dicimus.

Distinguntur potentia per earum subiecta. Cap. 3.

Viſ. Auer.
I. Epi. Tr. 3.
Vide contra.
Zim.

C Vm autem quaedam in inanimatis talia principia insunt, quaedam vero in animatis, & in anima, & in animae ea parte, quae rationem hēt, patet qd potētiarum quoq; qdam

irracionales, quaedā cū ratione erunt. Quare omnes artes & factiuae scientiae potētia sunt. principia enim transmutatiua in alio, prout aliud est. Et quae quidem cum ratione omnes, eadem contrariorum sunt irracionales vero, vna vnica. vt calidū, ipsi calificandi solius: medicandi vero potentia, infirmitatis & sanitatis. Causa vero est, quia scientia ratio est, ratio autem eadem manifestat & rem, & priuationem, nisi qd non similiter. & quodam modo quidem amborum est, quodam modo vero ei⁹ magis, quod existit. Quare necesse est tales etiā scientias esse quidē contrariorū: esse vero hui⁹ quidem per se ipsas, illius vero non per se ipsas. etenim ratio hui⁹ quidē fm se ipsam, huius vero quodam modo fm accidēs. negatio enim & sublatiōe manifestat contrarium. prima namq; priuatio contrarium est: haec autē alterius demptio est.

Priuatio autem dicitur multipliciter. dicitur enim illius, quod non habet, & istius, quod hēt naturam habendi, aut vniuersaliter, aut in tempore, in quo habet, & se cūdem quod oportet, vt illud quod non est omnino, aut erit quoquo modo: in quibusdam vero rebus, quae habent naturam habendi, si nō habent, dicemus, quod ista carent vniuersaliter. Sed, cum quaedā istorū principiorum sint in carētib; anima,

A *Quada in aia, & anima est in habente rationem anima, manifestum est igitur, quod quada potentia non habent definitionem, et quadam sunt cum definitione. Et ideo omnia artificia, & scientia sunt potentia, quia sunt principia transmutantia in aliud, secundum quod est aliud. Et oia, q̄ sunt cū definitione, sunt contrariorum, sed nō sicut unum unum. Ut calidum calefacere, medicina vero est sanita*

B *in & infirmitatis. Et causa in hoc est, quia habet rationem scientia. ratio vero eadem significat rem, & suam priuationem, sed non eodem modo. & forte eris possibile ut sis duorum, & forte eris illius, quod est magis. Ergo necesse est ut sint illa, qua sunt talia, contraria, & ut sint quorundam per se, & quorundam non per se. ratio. n. est quorundam per se, & quorundam quoquo modo. per accidens igitur significat contrarium, per negationem & per remotionem: nāque prima priuatio est cōtrarium. & hac est remotio alterius. contraria enim non appropinquans eadem ex eodem.*

3 *Quia dicere in potentia significat aliquem modū priuationis, & dicere ēt aliquid habere potētiam ad hoc ēt fm q̄ caret illo, ad quod pōt, & primus Philolophus habet consyderare de modis priuationis, & est proprium loqui de priuatione, ubi*

fit sermo de potentia, incipit de clare rare modos priuationis, & d. Priuatio aī, &c. i. ista. n. est prima diuisio secundum quam diuidit priuatio. omne. n. quod caret aliquo, aut caret illo, qd nō innatum est habere, aut caret illo, quod innatū est habere. & hoc intendebat, cum d. illius, qd non hēt, &c. D. d. aut vtr, aut in tpe, in quo hēt. i. & illud, qd caret illo, quod naturaliter debet habere. aut caret illo, quod innatum est habere simpliciter, aut illo, quod innatum est habere aliquo tempore, ut barbam in tpe, i. quo debet eā habere. D. d. & fm q̄ oportet, &c. i. & priuatio, q̄ est fm q̄ oportet, s. quā dicitur principaliter, est carete illo, qd non habet oīno: aut illo, quod hēt raro, & hoc intendebat, cum dixit: aut erunt quoquo modo. Et hoc inuenitur sic in alia trāslatione, & priuatio dicitur multipliciter: dicitur enim illud, quod non habet, & illud quod innatum est habere etiam, aut vniuersaliter, aut in aliquo tempore, & sic sicut illud, quod non est oīno, aut in paucioribus: & si innatū est habere, cum non habet, dē carete violente. i. & cū aliquid caret illo, qd innatū est habere in tpe, in quo F innatum est habere, dē q̄ illud est priuatio violenta. D. d. Sed, cum qdam istorum p̄cipiorū, &c. i. & intendit p̄ principia potentias agētes. istarum. n. potētiarū sunt qdam in habente aīam, & qdam, sicut dixit, in non habente animam. ut calefacere in corpore calido, & infrigidare in corpore frigido. D. d. & aīa est in habente rationem aīz. i. & anima existit i eo, quod habet definitionē animæ, & ratiocinari & comprehendere. D. d. manifestū igitur, &c. i.

Metaphysicorum

G & cum sit manifestum, qd qdam potentia actiua sunt potentia in rebus non alaris, & quada sunt potentia in rebus alaris, s. in habetibus comprehensionem & rationem, manifestum est, qd potentiarum qdam sunt cu definitione & ratione, & qda sine definitione & ratione. D. d. Et ideo oia artificia, &c. i. &, quia potentia actiua sunt rationales, ideo oia artificia & scientia non sunt potentia, quia agunt in alia, s. qd sunt alia. Et d. hoc, quia haec est definitio potentiarum actiuarum simpliciter. D. d. Et oia, quae sunt cum definitione, &c. i. & ois potentia

H q sunt cum ratione, agunt duo contraria. D. d. sed non sicut vnus vnus, &c. i. & istae potentia, q habent rationem, non agunt alterum contrariorum vnus, sicut est dispositio in potentia carentibus ratione. calidum. n. agit calorem, & non agit alterum contrarium, s. frigus. Potentia. n. rationales agunt duo contraria in simul, v. g. ars Medicinae, q agit sanitatem, & infirmitatem. D. d. Et causa in hoc est, &c. i. & causa in hoc est, quia istae potentia agunt per se, & scia est duorum contrariorum s. imaginationem & definitionem, & definitio alteri contrariorum intelligitur in respectu reliqui contrarii. sed hoc non habet eodem modo. D. d. & forte erit possibile, &c. i. qm forte est possibile vt potentia agant duo contraria, & forte agunt alterum contrarium in maiori parte. D. d. ergo necesse est, &c. i. qm, cu istae potentia agunt ab intellectu & scia: & scia est contrariorum: ergo sciet duo contraria in simul: ergo necesse est vt agat contraria. D. d. & vt sint quorundam per se, &c. i. & vt agere contraria sit quorundam per se, & quorundam per accidens, & quorundam

alterum contrariorum erit essentia liter, & alteri per accidens. D. d. per accidens igitur, &c. i. & cum aliquis artifex non intellexerit de priuatione nisi negatione tamen, tunc non intelliget alterum contrariorum nisi per accidens. & ideo qui talem habet dispositionem, non intelliget naturam contrarii. verum. n. contrarium est priuatio. & hoc intendebat, cum dixit: priuatio enim prima est contrarium.

Sed, qm contraria non fiunt in eodem, scia vero potentia, cu per habet rationem, a se quoque motus principium habet (salubre enim quidem sanitatem solum facit, & calefactuum caliditatem, & refrigeratum frigiditatem, sciens autem ambo. ratio. n. amborum qui dem est, non tamen sinit, & in a se, quae motus principium habet) ambo profecto ex eodem mouebit principium, ad idem coniungens. Quare q s. rationem potentia sunt contraria his faciunt, quae absque ratione potentia sunt. vnum namque principium continetur ratione. Manifestum autem est qd & ipsius bene potentiam sequitur solius facit. di aut patendi potentia: haec vero illa non semper. qui. n. bene facit, necesse est vt etiam faciat: q vero solum facit, non necessario & bene facit.

Et scientia est potentia, secundum quod habet rationem. & anima habet principium motus etiam, quoniam verum sanans facit sanum, & calefaciens calorem, et infrigidans frigus. scientia vero facit

Potentia rationales agunt duo contraria in simul. Idem ista te. c. 10. & te. cum. 4.

A cit vtrunq, quia vtrunq, habet de finitionem, sed non eodem modo. et habet in anima etiam principium motus, ergo mouebis vtrunq, ex vno principio, et congregabis ea in idem. Agit enim contraria, quādo agit possibilia sine definitione possibilia per definitionem. est. n. proprium per vnum principiu, per definitionem. Et hoc etiam est manifestum, quod sequitur bonitatis potentiam, quia est actionis tantum aut passionis: illa aut non sequitur
B istam in omni tempore. necesse est n. vt illud, quod est bona actionis, sit agens etiam: agens vero tantum, non de necessitate erit bona actionis.

4 Et scientia est potentia actiua, vñ q̄ habet rationē, i. fm q̄ habet formā. D.d. & anima habet principiu motus, &c. i. & in alia etiam sunt principia motuum p̄ter motum à scientia. & illud principium non agit nisi alterum contrariorū tñ. v.g. q̄ potentia sanans animata solummodo agit sanitatem, vt calor calorem, & frigus frigus. D. d. scia vero, &c. scis aut agit duo contraria, qm̄ contraria apud ipsum sunt intentiones in intellectu: & ideo non inuenit in alia principium motus, qm̄ mouet ab intellectu in actu, aut mouet à ratione eodem modo. Et intendit qm̄, qm̄ mouetur à ratione, agit duo contraria: & qm̄ mouetur non à potentia, agit alterum contrariorū tñ. & hoc est manifestus in alia translatione, in qua d & non eodem modo inueniuntur in eis motus. D. d. ergo moue

bit vtrunq, &c. i. ergo anima, quando mouet contraria duo à ratione, mouet vtrūq, ab eodem principio, cum congregat duo contraria in intellectu in eodem. s. q̄ scientia eorū est eadem. Et in alia translatione est: & ideo mouet, & congregat ad ipsam vtrunq, ex eodem principio. D. d. Agit enim contraria, &c. i. & sciens agit contraria, quia agit illa, q̄ sunt possibilia sine ratione, & etiam possibilia cum ratione. v.g. qm̄ facit sanitatem, quē est possibilis à natura, possibilem à ratione, & fm̄ arte Medicinæ. D. d. est enim proprium per vnum principium, p̄ definitionem. i. sciens enim mouet contrariū, qd̄ vult facere, p̄ principium propriū, & est definitio propria. D. d. Et hoc est etiam manifestū, q̄ sequit, &c. i. & est manifestum, q̄ actionē & passionem sequitur bonitas actionis & passionis, s. q̄ omne bonæ actionis est agens, & omne bonæ passionis est patiens: & non conuertitur, s̄p̄ omne ue agens sit bonæ actionis, & omne patiens sit bonæ passionis. & hoc intendebat cum d necesse est. n. vt illud quod est bonæ actionis, &c.

Contra negantes potentiam, nisi cum res sit in actu. Cap. 4.

Sunt autem quidam, vt Me garici, qui dicunt tunc solum posse, cum agat: cum vero non agat, non posse. vtp̄ta eum, qui non ædificat, ædificare non posse, sed edificatē, cum ædificat. similiter quoq, & de ceteris. Quibus quæ inconuenientia accidunt, non est difficile videre. Patet namque, q̄ nec ædificator erit, si non ædificat. ædificatori

Viñ Auer.
I Ep. Tr.

Metaphysicorum

G eatori enim esse ipsum posse q̄di
ficare est. s̄st. autem & de alijs ar
tibus. Si igitur impossibile ē hu
iusmodi artes habere, nisi q̄n
que discat, & accipiat, & non ha
bere, nisi amittat aliquā (aut enī
obliuione, aut quadam passio
ne, aut tempore. non. n. re corru
pta. semper uanq̄ est) cū cessa
uerit, non habebit artem. rursus
autem statim q̄dificabit, q̄uo ac
cipiens. Et inanimata etiā s̄st.
nec enim frigidum, neq̄ calidū,
neq̄ dulce, nec omnino vllum
sensibile erit non sentientibus.

H quare Protagoræ opinionē acci
det eis dicere. Atqui nec sensum
aliquid habebit, si non sentiat,
aut operetur. si igitur cecum ē,
q̄ non habet visum, natura ta
men aptum, & quando aptum,
& item prout natura aptum est
habere, h̄dem s̄pius in eodem
die cēci, & surdi erunt.

Et quidam, ut Megarici, dicūt
quod potentia est apud actionē tan
tum. Vt a. d. ficator cū non adifi
cat non habet potentiam adificato

I tia. sed qui adificat, quando adifi
cat. & similiter in alijs rebus. Et
non est difficile scire quid accidit
istis de impossibilibus. Manifestū est
enim quod non eris adificator, quā
do non eris adificās. essentia enim
adificatoria est essentia impossi
bilitatis adificatoria. & similiter
in alijs artificijs. Quoniam, si im
possibile est ut ista artificia sint
in aliquo tempore in eo, qui non

ignorat in aliquo tempore, aut per h
obliuionem, aut per actionem, aut
per tempus, non recedet artificij,
quando destruitur apud finem rei,
sed est semper. & si accipiat in
eo aliquo modo, quomodo ē statim?
Et erit simile huic sermōi in re
bus inanimatis. non enim est cali
dum, aut frigidum, aut dulce, aut
sensibile sine habentibus sensus. ac
cides enim eis dicere sermōi Pro
tagoræ. Et etiam nihil habebis sen
sum omnino, nisi sentias, aut intel
ligas. si igitur cecū est illud, quod
non habet visum in tempore, i quo
debet habere visum, & habet q̄
naturam & esse, tunc illi ipsi erūt
caci multisotiens in vna die, &
suri etiam.

Cū d. secundum quot modos
dñr potentiz, s. de actiua & passiua, s
& descripsit & numerauit ea, & de
dit differentias inter rationalem ea
rum, & irrationalē, vult loqui nunc
cum negābus potētias esse, & sunt
illi, qui negant posse esse. Primus. n. M
Philosophus debet loqui de hoc cū
istis, cū ista opinio sit sophistica. Primus^o Phi
Et d. Et quidam, ut Megarici, & c. i. lo soph^o de
& quidam negant potentiam prz
bet dispu
cedere secundum tempus illud, ad
tare cōtra
ad quod potest, dicendo, q̄ potentia, &
negantes
illud, ad quod potest, sunt in simul, potentia.
ex quo contingit nullam potētiam
posse. potētia enim opponitur actui,
& impossibile est ut existant in si
mul. & iste sermo existimat nunc
i. de Aia
a quibusdam loquentium, & est
com. 6.
sermo contrarius naturæ hominis.
Deinde dedic, exemplum de hoc, &
d. ut

Potentia op
ponitur a.
ctui. Vnde
i. de Aia
com. 6.

A dicit, vt edificator. i. opnatur, q po-
tentia ad edificare est cū edificare:
& q edificator, qñ non edificat, nō
habet potentiam ad edificare, quia
non habet potētiā edificandi, dñ
nondum edificat. D. d. & similiter
in alijs reb⁹. i. & similiter dicebat in
alijs potentijs, s. qñ non præcedunt
illa, in quz possunt secundū tēpus.
Deinde incipit dicere impossibilia
contingentia eis, & d. Manifestū est
enim, & c. i. contingit enim eis q edi-
ficator non vere dicitur edificator,
nisi quando edificat. & hoc est quasi
impossibile. D. d. essentia enim, & c.

B id est, & cū edificator, qñ non edi-
ficat, non habet posse edificandi, tñc
forma edificatoriz, quz est ars edi-
ficatoriz, non est posse edificare, s.
qñ contingit, q edificator non di-
citur edificator qñ non edificat, nisi
per istud, quod est in eo de nō posse
edificatoriz, & sic non est dñia inter
istud, quod habet artem edificato-
riz, qñ non edificat, & inter illud,
quod nō habet. D. d. & sūt in alijs
artificijs. i. & similiter contingit in
alijs artificijs, vt substantia artificij
sit non posse suz actionis: quod est
valde impossibile. D. d. declarauit hoc &

C dicit. Qm, si impossibile est, & c. i. qñ, si
ista ars non existit in eis, qui habent
industrias, qñ non agunt, aōsq; eo q
accidit eis aliquid, quod corrumpat
artem, aut obuius, aut longa egritu-
do, continget necessario vt corrūpa-
tur, qñ actio finitur. & est manife-
stum, q ars non destruitur, neq; cor-
rumpitur, quando perficitur edifi-
catum. sed ipse Arist. dimisit conse-
quens, & destruxit ipsum. D. d. Et
erit sūte huic sermoni, & c. i. & sūt cō-
tingit in rebus inanimatis, cū posue-
rimus, q nō est in eis potētia anteq

agant, s. qñ cōtingit, vt non sit hoc **D**
frigidū, aut calidū, & vñ tangibile
anteq tangat, neq; dulce, neq; ama-
rū anteq gustetur, & vñ nullū sensi-
bile anteq sentiat. & sic nullum isto-
rum inuenit, nisi alal inueniat, neq;
in potentia, neq; in actu. & sic acci-
det eis opinari opinionē Protagorē
Sophistz. D. d. uox illud inpossi-
bile, & d. Et ē nihil habebit sensum
oīno, & c. & d. hoc, qā senties, qñ nō
sentit, est sentiens in potentia. & si
potētia non fuerit, sequit vt alal nō
sit alal, nisi qñ sentit. D. d. si igitur
cēcū, & c. i. si igit cēcū est illud,
quod non habet visum in tēpore, in **E**
quo naturaliter debet habere, & qui
non inspicit aliquid non habet vi-
sum in tpe, in quo naturaliter debet
habere, s. quia caret illo, quod innatū
est habere in illo tpe, tunc hō
erit cēcus, qñ non inspicit aliquid:
& sic homo potest esse cēcus & vidēs
multotiens in vna die. D. d. & habet
etiam naturam & esse. i. & qui non
videt apud eos caret illo, quod natu-
raliter debet habere in tempore, in
quo non videt, & illa priuatio est in
eo, sicut dispositio est in cēcō: quia
caret illo, quod naturaliter debet ha-
bere in tempore, in quo innatū est **F**
habere. Sed est differentia inter cē-
cū & vidēs, quando non videt:
quia cēcus non habet potentiam vi-
dendi, & clausi oculi habent poten-
tiam videndi. & ideo, cū auferim⁹
potentiam ab illo, qui non videt, in
tempore, in quo non videt, contin-
git q in illa dispositione sit cēcus.

Itē, si impossibile id est, quod
priuatur potētia, quod non sit,
imposse est fieri. qñ vero impossi-
bile est fieri, qui dicit esse aut fu-
turū

Dñia ē iter
cēcū & cñ
vidēs, qñ
nō videt.

Metaphysicorum

G turum esse, mentietur impossibile enim hoc significabat. Vnde ille orationes & motus, & generatio nem perimunt. semp etenim & quod stat stabit, & quod sedet sedebit. si enim sedet, non surget. impossibile namque erit surgere, quod non est possibile surgere. Quod, si non est possibile ista dicere, manifestum est quod potentia & actus aliud & aliud est. illarum vero orationes idem faciunt potentiam & actum. propter quod non parum quiddam quaerunt perimere.

H *Et etiam, si illud, quod caret potentia, non habet potentiam, illud, quod non erit, non habet potentiam ut sit. & qui dicit, quod illud, quod non habet potentiam ut sit aut erit, mentitur. quoniam non habere potentiam significat hoc. isti igitur sermones negant motum etiam, & generari. & stans eris semper stans, & sedens semper eris sedens. quoniam, si fueris sedens non surget, quia non habet potentiam ut moueatur. si igitur impossibile est dicere hos sermones, manifestum est potentiam esse aliud ab actu. isti vero sermones faciunt potentiam & actum esse idem, & sic volunt aliquid negare non paruum.*

6 Id est, si igitur illud, quod caret potentia, non habet potentiam, manifestum est etiam, quod illud, quod erit, non habet potentiam: & illud, quod non erit, manifestum est etiam, quod non habebit potentiam: ex quo sequitur, quod

illud, quod erit, non erit. D. d. & K qui. &c. i. & qui d. quod illud, quod non habet potentiam, non sic est aut erit, fallit necessario. cum enim dicimus aliquid non habere potentiam, intendimus in hoc, scilicet non habere potentiam ad esse. D. d. Isti igitur sermones negant motum, &c. id est, & d. hoc, quia motus est perfectio eius, quod est in potentia: & cum non fuerit potentia, non erit motus. Deinde dicit: & stans eris semper stans, &c. & hoc est intellectum per se. quoniam illud, quod non habet potentiam ad aliquid, nunquam ex illo erit illud, dum non habet potentiam. Deinde posuit omnia ista impossibilia quasi antecedens, & positionem quasi consequens, & d. Si igitur impossibile est, &c. i. si igitur est impossibile, ut omnia ista impossibilia sint, quae contingunt negantibus potentiam praecedere actum, manifestum est, quod potentia est aliud ab actu, & ante actum. Deinde dicit: Isti vero sermones, &c. & d. hoc, quia, quando aliquid erit in actum, iam fuit in potentia, antequam existeret in actum. cum igitur aliquis negaverit potentiam praecedere secundum tempus, & est impossibile ut sit in actu, cum potentia & actus sint contraria, continget eis facere potentiam & actum idem. Et hoc est, quod d. quod potentia est cum actu, est sermo quasi nihil. & d. & sic volunt negare aliquid non paruum. quia hoc esse, quod est in potentia, est quasi in medio entis simpliciter: & qui negant potentiam, negant primam materiam, & omnes motus, & generationem, & corruptionem, & omnes artes, quae agunt per cogitationem, & voluntatem ad expellendum nocuentum, & ducendum iuumentum.

Id est. Phy.
tex. c. 6.

Potentia est
aliud ab
actu & ab
actu.

Qui negat
potentiam, ne
gat primam
materiam, &
omnes motus,
& omnes artes,
quae agunt
per cogitationem.

Quare

A Quare contingit posse quidē esse aliquid, non esse autē: & possibile non esse, esse vero. sicut autē in ceteris quoque predicamentis, quicquam posse ambulare, non autē ambulare: & possibile non ambulare, ambulare. Hoc autē possibile ē, cui si illius insit actus, cuius potentia habere dicitur, nihil impossibile erit. dico autē, ut si possibile sedere est, ut sedere contingit, huic si extiterit ipsum sedere, nil impossibile erit. et si moueri quicquam, aut mouere, aut stare, aut sibi, aut esse, aut fieri, aut non esse, aut non fieri, sicut. Nomen vero actus, qui ad perfectionē annectitur, aduenit ēt in alijs, maxime ex motibus. vñ etenim maxime motus actus est. Quare non entibus non attribuit ipsum moueri, sed alias quasdam predicationes, ut putant intelligibilia, & desiderabilia esse ipsa non entia, non autē mota. hoc autē, quia cum non sint actu, erūt actu. non entium enim quodā potentia sunt, non autem sunt, quā actu non sunt.

C Ergo possibile est, ut aliquid habeat potentia ad esse, sed non est: et ut non sit illud, quod non habet potentia. Et similiter in alijs predicamentis illud, quod non habet potentia ad ambulare, non ambulabit, et illud, quod ambulat habet potentia ad ambulationē. Potens enim est illud, quod, cum habet illud, agit in quod dicitur posse: et nihil erit quod non habet potentia.

Verbi gratia si potest sedere cum dicitur venit ad hoc sedere, nihil erit ad quod non potest. Et si moueatur aut mouebit, aut erigatur, aut erigat, aliud aut est, aut erit, aut non est, aut non erit, similiter etiam magis. Et hoc nomen actus non venit, nisi illius, quod cum potentia complemento, et cum alijs et magis ex motibus. existimatur enim magis quod actus ē motus. Et similiter non attribuitur motum eis, quia non sunt, sed attribuitur illud predicamentis alijs, ut dicuntur que non sunt esse cogitabilia, aut appetibilia, mobilia vero non. Et illud est, ne sint in actu, cum non sint in actu. quodā enim non sunt in potentia, et non sunt, quia non sunt in complemento.

Id est, sequitur igitur ex hoc, quod possibile est ut aliquid habeat potentia, ut sit ens demonstratum, sed in ipse, in quo habet potentiam, est non ens.

D. d. & ut non sit illud, quod non habet potentiam, &c. i. & ut non fiat illud, quod non habet potentia. Et in alia translatione: Ergo posse est ut aliquid sit, cum non sit ens, & impossibile est ut non sit & sit. i. ergo posse est in re, quod non est, ut sit, cum fuerit non ens, sed est posse ut non sit, & erit posse. D. d. & sicut in alijs predicamentis, &c. i. & sicut est in vnoquoque predicamento, scilicet quod illud, quod non habet potentia ad aliquod eorum, non disponitur per illud, ad quod non potest. v. g. in predicamento actionis: quoniam quod non potest ambulare, impossibile est ut in aliqua hora ambulet. D. d. & illud,

Metaphysicorum

G illud, qđ ambulat, habet potentiam ad ambulationē. i. & oē, qđ est ad aliquid, habet potentiam ad illud. D. d. nihil erit, qđ non habet potentiam, manifestū est igitur, qđ nulla actio provenit ab aliquo, qđ non habet potentiam ad illam actionē. D. d. exemplum, & d. v. g. & c. i. v. g. qđ, si aliquis habet potentiam ad sedendū, illud est possibile ut sedeat. & hoc, qñ sedet, non agit actionē, ad quam nō habebat potentiam, sed agit illud, ad qđ habebat potentiam. Et intendit, qđ querendū est a negantibus potentiam pcedere actionem, scđ, qñ aliquis agit aliquam actionem, utrū agat illud, ad qđ habebat potentiam ante actionem, aut ad qđ non habebat potentiam: si ad qđ nō habebat potentiam, ergo agit impossibile sibi, & illud, ad qđ potest: ergo concedunt potestiam pcedere actionē. Moderni autē ponunt vnum agēs oīa entia sine medio, scđ. Deum. & cōiungit ista, ut nullum ens habeat actionē propriam naturaliter. & cū entia nō habuerint actiones proprias, non habebunt essentias proprias. actiones n. non diversant nisi per essentias diversas. Et ista opinio est valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt hmoi, non habent cerebrū habitatum naturaliter ad bonū. D. d. Et si moveatur, & c. i. & c. si quicquid mouetur, aut mouet, aut eleuet, aut eleuetur, aut est, aut erit, nō disponit per aliqd istorū, nisi illud, qđ habet potentiam ad illud, scđ. qđ nō dicitur aliquid moueri, nisi qñ habet potentiam ad illud: & similiter non dicitur eleuari aut eleuari, nisi illud, qđ potest hoc: & similiter non dicitur esse, aut fore, nisi illud, qđ potest eē, aut fore. D. d. aut nō erit, & c.

i. & similiter cū dī aliquid nō esse, aut nō facere aliquid, dicitur qđ nō habet potentiam ad illud. D. d. Et hoc nomen actio, & c. i. & illa, quæ sunt composita ex completō, et potentia, non dicuntur esse actio, qñ mouentur. Existimatur. n. qđ illud, qđ est in actu, est mobile, & qđ motus est actio. illa autē, quæ nō mouentur, nō dicuntur esse actus: ut intelligibilia, & voluntabilia. non n. dicuntur esse simpliciter, sed esse in anima, & in cognitione. Et hoc intendebat, cū d. Et similiter non attribuit, & c. i. v. g. qđ entia, quæ nō sunt extra animā, non dicuntur esse simpliciter, sed dicuntur esse in anima cogitativa, aut aīa appetitiva: sed non dicuntur entia, sicut dicuntur res mobiles. D. d. & illud est, ne sint in actu, & c. i. & illud, qđ est in potentia, nō dī esse, quia entia in aspectu primo sunt illa, quæ mouentur in actu. Et induxit hoc ad declarandū causam latentiæ, propter quam hoc nomen ens non dicitur simpliciter apud vulgus de eo, quod est in potentia, & sit in anima in actu.

Contra ponentes oīa possibilis. Ca. 5.

Si autem possibile est quod M dictum est, quatenus sequitur, manifestum est qđ non potest verum esse dicere, qđ possibile quidē est hoc, non tñ erit. alioq quāzā impossibilia sint, hoc modo fugiunt nos. dico autem, ut si quis dicat posse diametrum commensurari, non tamen commensurabitur, non cogitās quidnam impossibile sit: quia nihil prohibet aliqd, possibile existens aut esse aut fieri, non

Entia, qđ sunt extra animā, non dicuntur esse simpliciter, sed dicuntur esse in anima cogitativa, aut appetitiva. m. c. Me. c. 11. & 10. Me. ca.

Digressio contra loquentes in sua lege. Si entia nō habuerint actiones proprias, nō habebunt essentias proprias. actiones n. non diversant nisi per essentias diversas. Et ista opinio est valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt hmoi, non habent cerebrū habitatum naturaliter ad bonū.

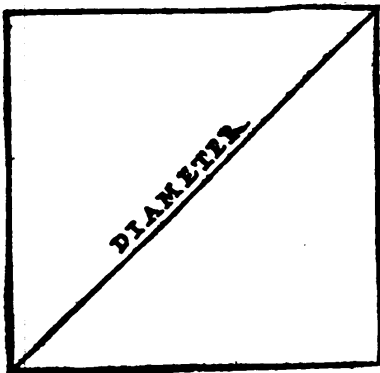
I sane, nili qđ diversas essentias. Vi de. i. Caeli. 8.

A non esse nec futurum esse. Attamen ex his, q̄ posita sunt, illud necessario sequitur. quia, si supponamus esse, aut factum esse, quod non quidem est, possibile autē est, nihil impossibile erit. at accidet quidem. commensurari enim impossibile est. Enim uero non est idem falsum, & imposit. te nanq̄ nunc stare falsum quidem, sed nō impossibile est.

Si igitur hoc, quod dictum est, sit possibile, aut necessarium, manifestum est, quod impossibile, est ut sit verus sermo, dicens hoc esse possibile ut sit, sed nō erit, ita quod sequitur ex hoc sermōe ut fiat res, qua impossibile est ut fiat. v.g. si al-

quis dixerit, quod diameter mensura, quod impossibile est mensurare. non. n. cogit at hoc esse impossibile. nihil. n. prohibet, cū fuerit aliquid, quod possibile est ut sit, aut ut generetur, ut non sit, neq̄ generetur. Sed hoc est necessarium ex positis, si fuerit, et posuerimus ipsum esse, aut fuisse illud, quod nō est, sed impossibile est ut sit: et accidet, quod aliquid, quod non habet potentiā, ex dicere, quod non habet potentiā secundum mensuram. Non falsum, & non habere potentiā est idem. sermo enim dicentis te esse modo surgentē, est falsus, sed nō habet ipotentiā, cū sit possibile.

LATVS

Metaphysicorum

G Si igitur illud, quod dictū est, sit
S possibile, aut necessarium, s. q. potē-
 tia & posse præcedunt actionem, ma-
 nifestum est, qm̄ impossibile est. vt
 aliqd possibile nunq̄ exeat in actū.
 D. d. ita q. sequitur ex hoc sermone,
 i. qm̄, cum fuerit positum, q. aliqd
 possibile non erit, & est opinio* Pla-
 tonis, sequitur impossibile ex posi-
 tione istorum, s. vt sit illud, qd im-
 possibile est vt sit. D. d. v. g. si aliqs
 posuerit q. diameter impossibile ē
 vt sit symeter costę, & q. est symeter
 ei. D. d. non. n. cogitat, & c. i. istz. n.
 duz opiniones non congregantur

H in vna cogitatione. qui. n. opinantē,
 q. diameter impossibile est vt sit sy-
 meter, non cogitat de demonstra-
 tione super hoc, q. sit symeter. D. d.
 nihil. a. prohibet. & c. i. &, cum ali-
 quid fuerit possibile vt sit, forte erit,
 & forte nō erit. D. d. Sed hoc est ne-
 cessarium expositis. i. & cum sit im-
 possibile illud, qd pōt esse non esse,
 continget huic positioni, q. aliquid
 fuerit, qd ante fuit impossibile vt ef-
 fet. Et intendebat notificare, q. ista
 consecutio, quę est necessario vera,
 est econtrario ei, qd ponunt negan-
 tes naturam esse potestare. cōtingit

I .n. ponentibus aliquid esse, qd ante
 nō fuit possibile, hoc. s. q. illud, qd est
 possibile, nō erit omnino. D. d. & ac-
 cidit, q. aliqd, qd non habet poten-
 tiam, & c. i. & sequitur hanc positi-
 onem, vt illud, qd non habet poten-
 tiā, v. g. latus, quod nō habet poten-
 tiam ad mēsuram vt sit. D. d. Nam
 falsum, & c. i. & cōtingit dicentibus,
 q. erit illud, quod est impossibile vt
 sit hoc, q. falsum possibile, & falsum
 impossibile sunt idem. Nulla. n. est
 differentia inter hæc duo falsa, nisi
 hoc, q. alterum pōt recipere verum,

& reliquum non pōt. &, cum non
 fuerit illic posse, qd præcedat ei rei,
 tūc ponere ipsum esse, anteq̄ sit, est
 falsum impossibile, nō falsum possi-
 bile. D. d. exemplū, & d. sermo. n. di-
 centis, & c. i. & differentia inter hæc
 duo falsa, s. impossibile & nō impossi-
 bile, est quia non imposse habet po-
 tentiā ad verum, impossibile autē
 non habet potentiā ad illud. v. g.
 quoniam dicere te esse surgentem,
 dum sedes, est dicere falsum, sed po-
 test tamen esse verum in aliquo tē-
 pore. dicere vero, quod diameter
 est symeter costę est dicere falsum,
 quod nunquā erit verum.

Simul autem manifestum est
 q. si a existente, necesse est a eē,
 ita etiam a existēte possibile eē,
 necesse est a quocq̄ possibile eē.
 Nam, si nō necesse est possibile
 esse, nihil prohibet non esse pos-
 sibile esse. sit itaq̄ a possibile. cū
 igitur a possibile fuerit eē, si po-
 netur ipsum a, nihil impossi-
 bile esse accidit. at tū ipsum a ne-
 cesse ē esse. attm̄ imposse erat. Sit
 igitur imposse. q. si imposse, necesse
 est a eē, necesse ē et a eē. sed erat
 a posse, ergo ēt a. Si igitur a posse
 sit, a ēt posse erit: si ita quidē se
 habebant, vt a exīte, necesse sit
 ēt a eē. Si itaq̄ sic se habētib⁹ a
 a, nō ita posse sit a, nec ipsū a
 se habebunt, vt positiū est. et si a
 posē exīte, necesse ē a posse eē, si
 a est, necesse est a ēt esse. possibi-
 le nanq̄ esse necessario a esse, si
 a posse, hoc significat, si a sit, &
 qm̄, & sicuti erat possibile esse,
 illud quocq̄ tūc, et ita necesse eē.

Et

*. a. l. Philo-
 nos.

Ques. edia
 iter falsū,
 posse, & in-
 ter falsum
 imposse.

A Et cum hoc manifestum est quod si *A* fuerit, necesse erit *B*. Et si non licet, si possibile fuerit ut sit *A*, necesse est ut *B* sit etiam possibile. Si igitur non fuerit possibile, nihil prohibet ut non sit possibile. si igitur *A* est possibile, cum igitur fuerit possibile *A*, si fuerit positum, accidet ut sit aliquis impossibilis. Et si *A* fuerit positum necessario erit *B*, sed non est possibile. Cum igitur fuerit *A*, et *B* erit possibile. **B** le, cum fuerint in hac dispositione, ita quod si sit *A*, necesse est ut sit *B*. Si autem *A*, et *B* fuerint in hac dispositione, et si non fuerit *B* possibile in hac dispositione, neque *A*, et *B* erunt, sicut est positum. Et si *A* fuerit possibile, necesse est ut sit *B* possibile. Et si *A* fuerit, etiam necessario erit *B*. quoniam possibilitas essendi *B* est necessaria esse, cum sit impossibile aliquid loco istius, si *A* fuerit. Et cum fuerit illud quod est impossibile ut non sit, ergo et illa necesse est ut sit cum fuerint, et ut sint in hac dispo-

la, quz debent preponi, scilicet quod falsum **D** impossibile non sequitur ex falso possibile. Alio modo vero utimur hac propositione, quam intendit in hoc capitulo declarare hoc, quod nihil habet potentiam ad corruptionem quin corrumpatur, aut ad generationem quin generetur, et quod nihil quod non habet potentiam ad generationem generabitur, aut quod non habet potentiam ad corruptionem corrumpitur. Sic declarabit, ponendo, quod in *A* est potentia ad corruptionem, et cum *A* corrumpitur: deinde ponatur, quod *A* corrumpit: et ista positio erit falsum possibile, non impossibile. quod **E** enim habet potentiam ad aliquid, si fuerit positum factu erit falsum, sed non impossibile. falsum. n. impossibile est illud, in quo non est potentia. Cum enim posuerimus *A* corrumpi et non corrumpi, sequitur in tertia figura, quod quiddam, quod non corrumpitur, corrumpitur. Et, cum fuerit positum, quod hoc falsum impossibile non sequitur ex propositione possibile, erit scitum, quod propositio, ex qua sequitur impossibile, est dicens, quod illud, in quo est potentia ad corruptionem, non corrumpitur. et proponit ad declarandum hoc, quod ex possibili non sequitur impossibile. et hoc fecit in Prioribus analyticis, et in Caelo, et mundo Et d. Et cum hoc, et c. **M** Exp6 text.

9 Quia dicentibus, quod aliquid erit, quod est impossibile ut sit, et sunt negantes, potentiam precedere actum, contingit quod illud, quod est possibile ut sit, non erit omnino, inceptit destruere hoc ad destruendum potentiam eorum, scilicet dicentem aliquid esse possibile, quod nunquam exit in actum. et inceptit in hoc capitulo preponere ad destruendum hanc positionem il-

la, quod est manifestum quod, cum fuerint duo, quorum alteri sequitur reliquum, v.g. quod *A* sequitur *B*, si *A* fuerit necessarium, *B* erit necessarium: et si possibile, possibile: et si *A* fuerit, *B* erit. Et, quia syllogismus et conclusio sunt consequentia, est necessarium quod, cum syllogismus fuerit ex propositionibus necessariis, conclusio erit necessaria: et, si ex possibilibus, positi

Metaph. cum eo. Auer. GG

Metaphysicorum

G bilis. D. incipit dicere hoc, & d. si igitur non fuerit posse, &c. i. si ergo conclusio, quæ est a, non fuerit possibilis, & est conclusio syllogismi possibilis, f. a, ponatur q. a sit non possibile, f. falsum impossibile. D. d. si igitur a est possibile, i. ponatur igitur, q. a est possibile, & a impossibile. D. d. cum igitur fuerit possibile, &c. i. si a fuerit possibile, & fuerit positum esse in actu, continget ut conclusio, quæ sequitur ex ipso, sit impossibilis: ergo a est impossibile nõ possibile: sed positum fuit a est possibile. & hoc est inconueniens. qm a,

H cum non fuerit, non erit a. qm positum fuit q, cū a fuerit, erit a. D. d. Cum igitur fuerit a, & a, &c. i. necesse est igitur, si a fuerit possibile, ut a sit possibile, cum fuerint in hac dispositione, f. q. a sequit ex a, erit a & a possibilis, f. syllogismus & conclusio, cum fuerint posita in hac dispositione, f. q. a sequat ex a. D. d. Si autem a, & a fuerint in hac dispositione, &c. i. si autem a, & a fuerint fm q positum est de consecutione, & a nõ fuerit posse, a et non erit, si cut est positum. i. non erit possibile.

I D. d. & si a fuerit possibile, &c. i. manifestum est igit ex hoc q, cum a fuerit possibile, a necessario erit possibile. & cum a fuerit, a necessario erit. D. d. qm possibilitas essendi a, &c. i. qm possibilitas essendi a est necessaria p possibilitatem essendi a. D. d. cum sit impossibile, &c. i. cum sit impossibile aliquid in loco isti, f. cum a fuerit ut sit a: & similiter si a fuerit in alia dispositione, a impossibile est ut sit, nisi in illa dispositione. D. d. ergo necesse est ut sit a, cum fuerit a, & ut sit in illa dispositione essendi, in qua est a.

*Quæ potentia præcedat operi in re signi-
ficatur, quæ vero non, ex quo præ-
dicta potentia ad actum de-
catur. Cap. 6.*

Cum autem osum potētia rum qdam natura nobis insitæ sint, ut sensuum: qdam consuetudine, ut tibis canendi: qdam doctrina ut artium, has quidem necesse est eos, qui primo operati sunt, habere, quæcunq. f. consuetudine & ratione. qcunq. vero nõ tales, & q patiendi potētiæ sunt, non est necesse. Qm vero qd pōt, aliquid pōt, & aliqñ, & aliquo modo, et qcunq. alia necesse est adesse in definitione: & qdam quidē rōne possunt mouere, & potētiæ eorum cum rōne, qdam vero irrationalia, & potētiæ irrōnales, & illas quidem necesse est in alio esse, ha s vero in ambobus: huiusmodi quidem potētiās necesse est, ut cum quoad possint actiuum & passiuum appropinquare, hoc quidē faciat, illud vero patiat, illas vero nõ est necesse. hæ. n. oēs, vna vnus factiua, illas vero contrariorum. Quare, simul ne faciat contraria hoc vero impossibile est. Necesse est igitur aliud quiddam esse, quod distet, dico autem, siue appetitum, siue electionē, quodcunq. n. appetat, principaliter hoc faciet, cū quoad possit pæmet passiuo. Quare oēs fm rōnem potens necesse est ut, cum appetat id, cuius potētiā hæt, & uti hæt, hoc faciat. hæt aut passiuo præsentē, et

A sic se habente, facere. In minus, facere nō poterit. nullo. n. intrinsecus prohibente, separationem faciendo, nihilo op⁹ amplius ē: potentiam. n. hēt, ut eius qd est potestate faciendi. at non quocumq, sed aliquo modo se habētibus, a quibus separabunt etiā extrinsecus prohibentia. remouentur. n. hēc eorum quēdā, q in definitione assunt. Quare nec si simul velit aut desyderet duo, aut cōtraria facere, faciet. nō. n. ita potētiam eorum simul hēt, **B** nec est potentia simul faciendi. at quorum est, ita faciet.

Et, cum fuerint oēs potentia, et qdam habent unum genus, ut sensus: et qdam per additamentum, ut musica: et quadam per doctrinam: ut artificiorum: ergo necesse est ut quadam sint in eis, quorum actio precedit, et sunt omnia, quae sunt per consuetudinem, et locatio **C** nem. quae autem non sunt talia, sūt ista, quae sunt per passionem, et nō est necesse ut sint sic. Et, cum possibile est aliquid, possibile est in aliquo tempore, et quodammodo, et per omnia, q debent distingui necessario: et illa, quae possunt ad motum, sunt secundum rationē, et potentia eorum et sunt cum ratione etiā: ergo q non habent rationē potentia, eorum non habent rationē etiā. et est necesse illa esse in animato, ista vero in vitro. potentia

aut, q sunt tales, quando appropinquantur secundum quod est possibile eis, de actiuo et passiuo, necesse est ut qdam agant, et quadam patientur, alia vero non est necesse. Vnaqueque enim omnium istarum agit aliam, illa vero agunt contraria. Ergo agit contraria in simul: quod est impossibile. Ergo necesse est, ut dominus dicens sit aliud. et hec est appetitus, et voluntas. quoniam non agit nisi illud, quod appetit in rei veritate, cum fuerit secundum suam **E** potentiam, et fuerit propinquum passiuo. Ergo et, quod habet potentiam secundum rationem, necesse est cum fuerit appetens illud, quod habet potentiam, ut agat illud, et secundum quod habet de appetitu etiā semper erit, cum passiuum fuerit propinquum, et habuerit potentiam actionis in hac dispositione. et si actio potest ad hoc, et non indiget addere in sermone, nisi fuerit aliquod extrinsecum, quia **F** potentia est in eo, et quasi hoc in potentia actionis est additamentum. et hoc non est omni modo, nisi in eis, quae sunt quodam modo: et in hoc erit diuisio, et additio, et per res extrinsecas prohibentes, et quia ista diminuant quādam in diuisione. Et ideo, si volueris et appeteris agere contraria in simul, non agit: quia non habet

Metaphysicorum

E potentiam ad illa secundum hanc dispositionem, & etiam non habet aliquam potentiam, qua agat cum illo, quod potest agere hoc modo.

10. Id est. Et cum potentie modi sint diuerſi, quædam exiſtunt p naturâ, & collocantur ſub vno genere, ſ. natura, ſ. q. conueniunt in hoc, q. exiſtunt per naturam, v. g. ſenſus: & quædam exiſtunt per aſuetudinem, & quædam p diſciplinam, v. g. vt plures artes agentes, v. g. vt ars Medicinæ, & aliz artes operatiuæ, q. vtrunq. rone. Et d. hoc, quia artes operatiuæ, q. dam acquirunt p aſuetudinem, & quædam p rationem, & quædā per rationem & aſuetudinem. Et, cum narrauit modos potentiarū, d. ergo neceſſe eſt, &c. i. ergo neceſſe eſt, vt potentie & habitus præcedant actio nes illarum potentiarū & habitum. qui. n. tangit citharam, non acquirat habitum tangendi citharam, do necc tangat illam. D. d. quæ autē nō ſunt &c. i. potentie autem naturales præcedunt ſuas actiones in eſſe. qui enim hēt potentiam viſibilem, non eſt neceſſarium in hoc q. acquirat
- I hanc potentia hoc, ſ. q. ante videat. D. d. Et cum poſſe eſt, &c. i. &, cum poſſe eſt aliquid, ē poſſe in aliquo tpe & in aliquo mō poſſitans, & vtr oēs diſpoſitiones, q. debet diſtingui neceſſario in quolibet poſſibili. D. d. & illa, q. poſſunt ad mortū, &c. i. & cū illa, q. poſſunt aliquam actionē, ſue rine rationabilia, poſſetiz eorū agētes erunt coniunctæ cū rōne. & intēdit, q. ratio eſt primus motor in eis. D. ergo quæ non habent rationem, &c. i. ergo omnis potētia, cui⁹ actio non prouenit à ratione, eſt abſoluta à ratione. D. d. & eſt neceſſe, &c. i.

& eſt neceſſe vt illa, quæ ſunt cum ratione, ſint in animato: & quæ non ſunt cum ratione ſint in vtroq.; ſin animato & in inanimato. D. d. potētiz autem, quæ ſunt tales, &c. i. potētiz vero, quæ ſunt ſine ratione, qñ agens appropinquat actō, & nō eſt illic aliquid impediens extrinſecū, neceſſe eſt vt agens agat, & patiatur pariens. v. g. q. quando ignis appropinquat alicui combuſtibili, & non fuerit illic aliquid impediens, neceſſario comburet. D. d. aliz autem, &c. i. aliz vero potentie, ſ. quæ ſunt cum ratione, non eſt neceſſe, qñ appropinquant ſuis agendis, vt agant. qñ vnaqueq; illarum agit alterum contrariorū tm̄, quæ autem ſunt cum ratione, agunt duo contraria. ſcientia enim eſt ſcientia contrariorū. D. d. ergo agit contraria in ſimul: quod eſt impoſſibile. ſed, ſi agit duo contraria per ſe & primo, continget ex hoc vt agat duo cōtraria in ſimul: quod eſt impoſſibile. D. d. Ergo neceſſe eſt, vt domin⁹ dict⁹ ſit aliud. i. ergo neceſſe eſt vt in iſtis ſit principium prius potentij mouentibus, quæ ſit cauſa in hoc, q. agunt alterum contrariorū quādoq; & alterum qñq; & vniuerſali ter neceſſe eſt vt aliquid ſit, quod faciat magis agere alterum contrariū q. alterum: & hoc eſt verum principium. D. d. & hoc eſt appetitus, & voluntas. i. & hoc principium, quod facit magis agere alterum contrariorū, eſt appetitus, & voluntas, quæ eſt ab intellectu. appetitus. n. cū fuerit alterius contrariorū, tūc actio agentis pendet ex illo contrario, & ſit à voluntate. D. d. qñ non agat, &c. i. & iſtæ potentie non agunt de contrarijs, niſi illud, quod magis appetunt

Ab actio
nāli debet
te approm
māto paf
ſo, & nō i
pedito, ne
ceſſario p
ueniatio

Potentie rō
nales agunt
duo cōtra
ria. Id ē ſe
pra. cō. j.

Artes opa
tiaz quot

H
modis ac
quirant.

M

petunt

Apetunt, aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginatiōis. Et d. fm sua potentiam: quia qñq; appetit, quod non pōt acquiri. Et d. qñ fuerint propinqua, quia propinquitas est necessaria, & est cōis duabus potentijs, scilicet rationali & irrationali. D. d. Ergo omne, quod habet potentiam, &c. i. ergo necesse est, cum ratiocinatus habuerit magnum appetitū ad illud, quod potest agere, vt agat illud fm suum appetitum & suum posse: sed non agat, nisi qñ patiens fuerit propinquum ei, & habuerit in tempore actionis istam dispositionē, quā dicimus, scilicet appetitum, & potentiam ad agere. D. d. & si actio potest, &c. i. & non indigemus cum hoc, q potētia possit agere, & addere, nisi aliqd extrinsecum impediatur. qm sufficit hoc, quod dicimus, q potentia possit agere: qm, cum fuerit illic impediens, tunc potentia non poterit. & hoc intendebat, cum d. quia potētia est in eo. & ideo impedimenta in quibusdam virtutib⁹ sunt per accidēs. D. d. & quasi hoc in potentia actionis est additamentum. i. & dicere hoc in potētia actionis est superfluum. D. d. & hoc nō est omni modo; &c.

C i. & non exicipiunt impedimenta extrinseca in omni potentia, sed in aliquo modo possibili. & in istis, quando distinguit potentia actionis, dicitur q potētia ad actionem dominatur super agendum, & impedimenta extrinseca auferuntur. D. d. & quia ista diminuunt quēdam in diuisione, i. qm in istis, qñ non distinguit potētia agentis his duobus modis, tūc intellect⁹ erit diminut⁹. D. d. Et ideo, si voluerit, &c. i. & necesse est vt potentia agentis ad actionem sit cū appetitu, & tunc inueniet actio, qm, si

appetuerit agere cōtraria infimul, D non potest, quia non habet potentiam ad illa infimul. D. d. & etiā nō habet aliquam potentiam, &c. i. & ideo non habet aliquam potētiā, qua agat illud, quod potest agere secundum hunc modum, scilicet agere duo contraria infimul.

S V M M A S E C V N D A.

De Actū.

Quid, & quale sit id, quod actū dicitur.
Cap. I.

Vm autem de potentia, q fm motum dicitur, dictum sit, de actu de terminemus quidnā actus, & quale quid sit. etenim post quoq; simul manifestū erit si diuiderimus, q non solum hoc dicim⁹ posse, qd natura apertū sit aliud mouere, aut moueri ab alio, aut simpliciter, aut qdā mō, sed ēt aliter. propter quod cum inquiramus, de his etiam tractabimus. Est aut actus, rem existere, nō ita quemadmodum dicim⁹ potestate. Dicimus autem potestate, vt in ligno Mercurij, & in tota dimidiā, cō q auferri possit. & scientem ēt illum, qui non speculatur, modo speculari possit. est autem hoc actu. Manifestum aut quod dicere volumus per inductionem i singularib⁹, & non oportet omnīū definitio nē querere, sed ēt quod proportionale est conspiciere. qm vt gēdificans ad gēdificatum, & vigilans ad dormiens, & videns ad conuiuens habens tñ vīsum, &

Viſ Auer.
i Epi. Tl. 1.
E

Metaphysicorum

G segregatū à materia ad materiā,
& elaboratū ad inelaboratū. hu-
ius autē dīfīa alteri parti act^o ap-
plicat^o sit, alteri vero post. Dīfī
autē actu non oīa sīst, sed propor-
tionat. vt hoc ī hoc, aut ad hoc,
ita illud ī illo, aut ad illud ī illo,
aut ad illud. qđd. n. vt motus ad
potentiā, qđd. vt suba ad aliquā
materiā. Aīr autē infinitū & va-
cuū, & q̄cunq; hui^{us} ascemodi, q̄
pleraq; entīū potentia & actu

dīfī, vt q̄ videns, ambulans, & R
visum. etenim hāc quidē cōtin-
gunt, & simp̄r, & q̄nq; vera eē.
visum enim hoc quidem quo-
niam videtur, hoc vero quoniā
videri possibile est. infinitum
vero non ita potentia est, vt a-
ctu futurū separatū, sed cogni-
tione. etenim potentia esse hunc
actum attribuunt diuisioni, ne
deficiat, non autem vt separet.

H Sequens textus, quorū reperitur in Græco exemplari, tñ a nullo vñ ex Latinis
huit cōsideratus, præterq; à Dño Chiriaco Seronza Florentino nobili & erudi-
tissimo viro gr̄carum literarum peritissimo, qui, cum in Viſano Gymna-
ſio gr̄cas literas doceret, nō solum hoc animaduersione dignum
putauit, sed & tranſiit, verum etiam doctissime ip-
sum publice interpretatus est.

Quoniam vero actionum, quarum est terminus, nul-
la finis est, sed ex his, q̄ circa finē, vt extenuandi tenuitas
ipse est, ipsa autē q̄n extenuauerit sic sunt in motu nō exi-
stentia ea quorū causa est motus, non sunt hāc actio, aut
saltē non perfecta, nou. n. finis, sed illi inest finis & actio:
vt videt. verum etiā sapit & intelligit, & intellexit, sed
non discit, & didicit, nec conualescit & cōualuit, bene
I viuit & bene vixit, sed etiam felicitate fruitur & fructus M
est. sin oportebat aliquādo cessare, vt q̄n extenuauerit,
num autem non, sed viuit & vixit, harum quidem alias
motus dicere, alias autem operationes. Omnis motus im-
perfectus extenuatio, disciplinatio, itio, edificatio. Hæ
enim sunt motus & imperfecti profecto. nō. n. simul it,
& iuit, nec edificat & ædificauit, nec fit & factū est, aut
mouetur & mouit, sed diuersum, & mouet & mouet. vi-
dit autē & videt simul idem, & intelligit, & itellexit. Hu-
iusmodi igitur appello operationē, illā autem motum.

Et

- A Et, cum dictum est de potētia, cum etiam, & omnia, quae sunt D
quae est secundum modum motus, talia in potentia & actus plurimum
distinguenemus actū. & quæstio est pradicamentorum, ut dicitur in
quid sit actus, quoniam hoc distinctio visa, & edificato & inspecto. quo
manifestabit etiam possibile. nō. n. niam in istis possibile est ut actus
dicimus hic tantum esse possibile sit verus, & simpliciter etiam. al-
mouere aliud, aut moueri ab alio lud autem, quod aspicitur, quia vi
simpliciter, aut aliquo modo sed et detur, & aliud, quod habes poten-
secundum alium modum ē. & ideo tiam ut videatur. infinitum autē
apud nostram quæstionē dicimus non est in potentia aliquo modo, si
ista etiam. Quod est igitur in actu cus illud, quod est separatum in
est ut sit res non in dispositione, in actu, sed secundum cognitionem.
B qua dicitur esse potentia. Et hoc, necesse est enim ut iste actus sit E
quod intendimus dicere, declarabit in potentia, ne diuisio finiatur, et
tur per sermonem & rationem se- non ut sit separatum.

- quæntem in rebus simplicibus. & Id est, & cum omnia ista dixim⁹ 11
non oportet quætere definitionem de potentia, quæ in mobilib⁹, loque-
omni modo, sed consideratio est de mur de distinctione illius, quod si-
rebus, quæ dicuntur secundum con- gnificat hoc nomen actus. & qstio
uenientiam. quoniam sicut propor- primo est quid sit actus. D. d. & quæ-
tio edificatoris ad edificatum, & sitio est, & c. i. & quæstio, I qua est er-
vigilantis ad dormientem, & vi- ror, est scire primo quid sit actus, &
dentis ad clausum oculos quod ha- quæ sint differentie eius. quoniam
bet visum, & abstracti a matē- distinguendo illum per definitio-
ria ad materiam, & artificiatu ad nem, distinguetur possibile etiam
artificem. sunt igitur alterius dua- secundum definitionem eius: cum
rum partiu istius distinctionis actus possit et non intelligi, nisi in res-
per se, & alterius potentia. Et nō pectu actus. D. d. non. n. dicimus, & c. i.
dicuntur de oib⁹, quæ dicuntur po- & c. i. pp quam indigemus definire
tentia eodē modo, sed dicuntur aut actum in sciendo posse, est, qstio, cum
secundum conuenientiam, ut sit ad dicimus, qd aliquid pōt moueri ab
hoc hoc ē in hoc, aut ad hoc. qua- quid, & moueri ab aliquo, non dici-
dam enim sicut motus ad poten- mus hoc si mpt, sed in respectu, qstio
tiam: & quædam sicut substantia vnaqueq; illarum potentiarū non
ad aliquam materiam. Et alio mo- intelligitur nisi in respectu act⁹. D.
do dicitur, quod infinitum, & va incipit describere actū, & d. Quod
est intellectus per se. D. d. Et hoc, est igitur in actu, & c. Iste sermo
quod intendimus dicere, & c. i. & hoc, est intellectus per se. D. d. Et hoc,
quod diximus in descriptione act⁹, qd intendimus dicere, & c. i. & hoc,
quod diximus in descriptione act⁹, qd intendimus dicere, & c. i. & hoc,
quod diximus in descriptione act⁹, qd intendimus dicere, & c. i. & hoc,

Metaphysicorum

G declarabitur ex inductione. & hoc intendebat per sermonem sequentem, cum dixit, quod ista descriptio apparebit, quoniam considerauerim quid significat actus in vnaquaque rerum, quod dicitur esse in actu. nihil aliud intendimus quam hoc, scilicet quod est in dispositione, in qua non est, cum fuerit in potentia. & sicut aliquid esse in potentia significat, quod est in dispositione opposita dispositioni, in qua est in actu. & quia actus & potentia sunt relatiue contraria: & vtrunque relatiuum accipitur in definitione alterius: & non accidit inde malum.

Actus & potentia sunt relatiue contraria.

H Et dicitur & non oportet querere definitionem omni modo, & non oportet querere definitionem in omnibus rebus eodem modo. definitiones enim rerum non relatiue debent esse alio modo a definitionibus rerum relatiuarum. Dicitur sed consideratio est de rebus, quod dicitur secundum convenientiam. id est sed definitio, quod querimus hic est alio modo: cum consideratio hic est in rebus, quod dicunt secundum comparationem adinuicem, scilicet in rebus relatiuis. Dicitur exemplum, & dicitur quoniam, sicut proportio, & c. id est quoniam sicut edificans dicitur in respectu edificati, & edificatum in respectu edificantis: & dormiens in respectu vigilantis: & vigilans in respectu dormientis: & videns in respectu clausi oculorum, & e conuerso: & forma in respectu materiz, & e conuerso: & artifex in respectu artificati, & e conuerso, & sicut est in suis definitionibus, est significatio definitionis debeat esse equalis significationi nominum. Dicitur sunt igitur alterius, & c. id est sunt igitur hae duae definitiones actus vniuersalis, quod autem significat vtrumque istorum in vnaquaque specie est

diuersum, non consistit. Dicitur sed dicitur & aut secundum convenientiam, & c. id est quoniam quidam de quibusdam dicitur secundum convenientiam & proportionalitatem, sicut dicitur hoc nomen potentia de duobus secundum proportionalitatem eorum. & hoc intendebat, cum dicitur ut sit id est ut hoc nomen potentia de duobus, quorum proportio alterius ad illud, ad quod comparatur, est sicut proportio relliqui ad illud: & hoc per hanc proportionem ad, aut alias proportionem. Dicitur exemplum, & dicitur quodam enim sunt sicut motus ad potentiam, & c. id est v.g. in eis, quod dicuntur secundum proportionalitatem, est dicere potentia ad motum, & potentia, quod est in materia ad formam: proportio enim potentia, quod est in moto ad motum, est proportio potentia, quod est in materia ad formam. Dicitur Et alio modo, & c. id est & potentia dicitur alio modo ab eo, qui dicitur secundum convenientiam. v.g. dicere, quod infinitum est in potentia. & intendit, quod non intelligitur hic per potentiam potentia, quod dicitur respectu actus. ista enim est finita, sed intelligitur cum dicitur infinitum est in potentia, id est quod semper potentia associatur ei, ut dictum est in Physicis. Dicitur & vacuum id est & sicut sermo dicentis, quod vacuum est in potentia in corporibus non actu, & sermo dicentis, quod in materia est potentia ad formas infinitas est de hoc genere. Dicitur & omnia, quod sunt dicitur in potentia & actu secundum convenientiam, inveniuntur in pluribus speciebus entium. ut dicitur, quod in visu & in edificatione, & in spectro. id est quoniam dicitur quod visus quidam est in potentia, & quidam in actu. & sicut visum quoddam est in actu, & quoddam in potentia. & sicut de edificante & edificato. Et cum indu-

Proportio quod est in moto ad motum, est proportio potentia quod est in materia ad formam.

M

A induxit istos duos modos potentie, scilicet qui dicitur secundum convenientiam, & qui non dicitur, inceptit distinguere eos, & d. quoniam in istis possibile est ut actus sit verus, &c. i. potentie autem, quae dicitur in rei veritate, possunt exire in actum in aliquo tempore, ita quod in eis non remaneat potentia aliquo modo: & tunc erit verum dicere eas exire in actum simpliciter, non in actum incompletum. D. induxit exemplum praedictum, & d. illud autem, quod aspicitur, quia videtur. i. illud autem, quod est visum in potentia, potest exire in actum, quoniam in aliqua hora aspexitur aliquis ad ipsum, quoniam in illa hora erit visum in actu. & similiter aspiciens illud in potentia potest aspicere illud in actu, quia habet potentiam ad hoc. D. induxit secundum modum, & d. infinitum autem, &c. i. dicere autem, quod infinitum est in potentia, non in tendimus potentiam, quae exit in actum, ita quod non remaneat in eo potentia ordinis. & hoc dixit, quod declaratum est in Physicis, quod si ista potentia exiret in actum, tunc infinitum esset in actu: quod est impossibile. quoniam signum istius potentie est non cessare, neque separari ab illo, ad quod potest. & ipsum non potest, nisi ad singulas partes eius, quod exit in actum rei, cuius exitus est infinitus. Et de hoc genere est potentia accepta in definitione motus. quoniam, si ista potentia exiret in actum, destrueretur motus. Et d. quod ista potentia non potest esse separata, sed secundum cognitionem: quoniam illud, quod est separatum ab ea est illud, quod intellectus intelligit in actu. & iste modus potentie inuenitur in tempore, & in motu, & in diuisione quantitatatum, ut dictum est in Physicis. Deinde d. necesse enim est, &c. i. &

necesse est ut ista potentia sit in istis rebus non separata desinens, neque res infinita reuertatur finita. v. g. quoniam potentia, qua diuiditur mensura, si finiretur, tunc finiretur diuisio: quod est impossibile.

Quidnam igitur, & quale quod sit, quod actus est, & his & huiusmodi manifestum nobis sit.

Quando aliquid dicendum est potentia esse, & quando non. Cap. 2.

Quando autem potentia vniu^{visi} quodque est, & quoniam non, de^{visi} terminandum est. Non enim quoniamcumque, ut puta terra^{visi} hunc est potentia? An non, sed magis cum iam fuerit semen. nec hoc adhuc fortassis. quoadmodum nec a Medicina quodcumque utique sanetur, nec a fortuna: sed aliquid est, quod potest esse, & hoc potentia sanum. Definitio vero eius, quod a mente actu sit, ex potentia ente est, quoniam quod vult fiat, nullo eorum quod extrinsecus sunt, prohibere. ibi. n. in eo qui sanat est, cum nihil eorum quod in eo sunt, prohibeat. sicut autem potentia & domus, si nihil eorum, quod in ea re & in materia sunt, ut domus fiat prohibeat, nec est, quod aut addatur, aut tollatur, aut mutetur, hoc est potentia domus. Similiter autem in ceteris, quorum extrinsecus generationis principium, & quorum in habere ipso, quocumque nullo exteriori prohibente per seipsa erunt: quale semen nondum est, oportet namque in alio esse, & transmutari. cum autem iam per suum principium tale fuerit, hoc iam potentia est, illud,

Que potest
trahitur
I definitio
ne motus.

Metaphysicorum

Sed vero altero principio indiget. quemadmodum terra nondum est potentia statua: transmutata namque res erit. Vnde autem esse quod dicimus, non hoc, sed illiusmodi. ut arca non lignum, sed lignea: neque lignum terra, sed terrenum. rursum terra, si sic non aliud, sed quod illiusmodi, ipsum semper potentia simpliciter posterius est. ut arca, neque terra, neque terra, sed lignea. hoc enim potentia arca, & materia arcæ hæc simpliciter quid est ei, quod simpliciter est huius autem hoc lignum. Quod si est aliquid

H primum, quod non secundum aliud dicitur illiusmodi, hoc prima materia. ut puta, si terra acrea, aer vero non ignis, sed ignis, ignis prima materia est, tanquam quod quid & substantia. hoc enim videtur, & subiectum differt, eo quod est quod quid aut non est. ut puta quod subijcitur passionibus, homo, corpus, & anima: passio vero musicum & album. dicitur autem, musica adueniente illud non musica, sed musicum: & hoc non albedo, sed album: nec ambulatio, aut motus, sed ambulatio, aut motum, sicut ipsum illiusmodi. Quæcumque igitur ita ultimum substantia est, quæcumque autem non ita, sed forma aliqua, & quod quid est quod prædicatur, ultimum materia & substantia materialis est. Et recte sane accidit illiusmodi dici secundum materiam, & passiones. ambobus etenim indeterminata sunt.

Declaratum est igitur quid sit actus, & qualis est, ex istis sermonibus, et

similibus. Distinguemus igitur in 2. unoquoque particularem, quando est in potentia, & quando non. Quoniam, neque eris semper, neque simile non enim hoc est in potentia illud, ex quo est, sed sperma quando perficitur sua generatio, & quando non fuerit tale. & rectum est ut sit, sicut non sunt illa, quæ sunt omnino, quæ sunt in medicina, neque casus etiam: sed aliquid est, quod habet potentiam, & hoc est virtus vel potentia sanans. Et definitio eius, quod est in actu, est secundum perfectionem ex illo, quod est in potentia, quando volueris ut sit, & nullum prohibet extrinsecum illud vero in eo agit sanitatem, quando non prohibet aliquid in eo. & similiter etiam domus in potentia, si non prohibet aliquid, ex quibus est ut sit domus: illud enim quod est possibile ut sit additio talis, & diminutio & transmutatio est in ea, hæc igitur est domus in potentia. Et similiter in alijs rebus, quarum principium generationis est ab extrinseco. & etiam omnia, quorum principium generationis est in illo, cuius est omnia, per quam nullum erit eorum, qui sentiuntur ex extrinseco, ut sperma. quoniam, non quando fuerit in alio, transmutatur, sed quando fuerit sicut hoc per principium quod habet, tunc erit in potentia, illud autem indiget alio principio. ut terra, quæ non adhuc est idolum in potentia: &

trans-

A si transformatur, eris cuprum. Et videtur ut sit illud, quod dicitur, non hoc, sed de quo. V.g. arca, qua non est lignum, sed lignea: neq. lignum terra, sed terraeum. Et terra, si dicitur hoc modo, non alterius, sed de quo semper, et est illud, quod est in potentia simpliciter, et est aliud. Ut arca, q. non terrea, neq. terrea, sed lignea. et ideo hoc est in potentia arca, et est materia arca, simpliciter vero illud quod est simpliciter, istius vero istud lignum. Et si aliquod primum non dicitur de alio solo, haec est prima materia. V.g. si terra fuerit aerea, et aer non est ignis, sed igneus, ignis erit prima materia, cum non sit hoc. est enim differentia inter universale et subiectum passionum. Ut homo, et corpus, et anima. et passio, ut musicus, et albus. illud autem, in quo est musica, non dicitur musica, sed musicus: neque homo dicitur albedo, sed albus, neq. ambulatio, neq. motus, sed ambulans et motus sic dicitur de quo. Omnia igitur, quae sunt secundum hunc modum ultimorum eorum est substantia. et oia, quae non sunt talia, sed sunt alia forma, et hoc predicabile, ultimum eorum est materia, et substantia materialis. Et accidit superfluum in hoc, quod dicitur de materia et de passionibus: quoniam virtusque est indefinitum.

Declaratur igitur, etc. i. declaratum est igitur quid sit actus, et q. est dria eius, et quid sit potentia, et quae est dria ei⁹ ex istis sermonibus dictis, et potest declarari et per alia similia. D. d. Distinguemus igitur, etc. i. dicamus igitur q. erit vnumq. particularium in potentia, et quando non, i. dicemus subiectum propinquum, q. p. esse: et describamus ipsum p. descriptione, qua distinguiamus ipsum ab alijs. D. d. q. n. neque .n. erit, semper neq. simile. i. non .n. erit subiectum in potentia semper, neq. simile recepto: sed hoc erit in aliqua hora, et alicuius subiecti, neq. in qualibet hora neq. in quolibet subiecto. D. d. n. n. homo est in potentia, etc. i. h. n. n. est in potentia in illo, ex quo generatur, v.g. patre. aut quatuor elementis, sed in spermate, q. perficietur eius generatio. D. d. q. non fuerit tale. i. non fuerit in dispositione diminuta, sed in dispositione, per quam est generatum. Et hoc est manifestius in alia translatione, in qua d. et non q. inuenitur h. est homo in potentia, sed quando fuerit sperma proprie: et forte neq. tunc est. D. d. et rectum est ut sit, sicut, etc. i. et forte quodammodo casus non est agens oia existentia in arte medicandi, s. sanitatis, sed aliquid, q. habet potentia ut agat sanitatem essentialiter, et haec est virtus sanans, ita est in oibus actis, s. q. agens illa non est casus, sed potentia aliqua, q. est ex eis, sicut potentia sanans de arte Medicinæ. D. d. Et definitio eius, etc. i. et terminus sanitatis, qui est per potentia ita propinquum, est ex ratione in actu et complemento, i. ex forma sanitatis rationali ex illo, quod est in potentia, quando aliquis artem voluerit

* a. l. quae est pot.

Metaphysicorum

G voluerit ut sit, & nullum extrinsecū impedit. & ista definitio, licet induxerit eam in sanitatē, est vñs oībus rebus factis ab artificio. D. d. illud vero, &c. i. homo vero, qui recipit sanitatem, agit i ipsum facies, sanitatem, qñ nullum impedit extrinsecum, aut intrinsecum ad recipiendā sanitatem. D. d. & similiter dom' in potentia. i. & similiter illa ē, ex quibus est domus, sunt domus in potētia, qñ artifex fuerit præsens, & voluerit facere domum, & non fuerit aliquod impediens. D. d. illud. n. qđ est possibile, &c. i. illud enim, quod

H est generatū in potentia, recipit additionem, & diminutionem, & trāsmutationem. Et d. hoc quia generatio perficitur per hęc tria. necesse est enim, quando aliquid generatur, ut aliquid superfluum, quod non conuenit ad recipiendū formam, diuidatur ā sua materia: & necesse est etiam ut aliquid addatur ei, scilicet forma, per quam dicitur generari: & additio & diminutio non erunt sine trāsmutatione. D. d. hęc igitur est domus in potentia, &c. i. & illud, quod est domus in potētia, est illud, in quo ponit' esse hęc tria.

I & hoc est in omnibus rebus, quarū generatio extrinseca est. D. d. & etiā omnia, quorum principium, &c. i. generalia autem ex se illacorum, quæ sunt in potentia, sunt omnia in quibus non est aliquid, quod idiget primo motore extrinseco, ita qđ sit in potētia illud. D. d. ut sperma, &c. i. ut sperma. & qñ non qñ fuerit in alio, in quo indiget trāsmutante ā quo trāsmutetur, & tunc erit sperma: qñ tunc non dē esse in potētia, v. g. qñ est sanguis in venis: sed cū fuerit sperma i actu, & habuerit vir

tutē, p quā est sperma. D. d. illud autē indiget. &c. i. materia autem remota non est in potentia illud, cuius est materia: quia indiget i hoc, qđ exeat in actum alio motore ab eo, qđ generat illud, qđ est in potentia. v. g. qñ terra non est idolū in potentia, sed est cuprū potētia, qñ, cū trāsmutatur ā corpore cœlesti, erit cuprū & cuprū est idolū in potentia: qñ ē illud, qđ ab vno motore fit idolum, scilicet ā faciente idola. Et intendebat declarare hoc, qđ materia, qđ pot' simpliciter non indiget in hoc, qđ exeat i actū, nisi vno motore tñ. Materia autē, qđ nōn dē posse simpliciter, sed p potēriam remotam, exit in actum per plures vno motore fm remotionē, aut propinquitatem. D. d. Et videt' ut sit illud, quod dicitur, nō hoc, sed de quo. i. videtur qđ illud, quod desert potētiā propinquā rei, est illud, per cuius nomē principale nō disponitur illud, ad quod potest, sed per nomen denominatiū. v. g. qñ idolum nō dicitur esse cuprum, sed cupream: neque qñ demonstratur idolum, & cuprum dicitur hoc, sed hoc cum hoc. & hoc est proprium idiomati Græcorum. D. d. exemplum, & d. ver. gra. arca, &c. i. hoc, M quod d. manifestum est in nostris idiomatibus in reb' naturalibus, et in artificialibus non est manifestū. Deinde d. & etiā terra, si dicitur, &c. i. & etiā terra, si habet materiam, de qua prædicatur, non dicitur qđ est illud, quod est materia illius, sed illud, quo. D. d. & est illud, quod est in potentia simpliciter. i. & illud, ā quo denominatur nomē generati, est illud, quod est in potentia illud, quod potest simpliciter. D. d. ut arca, quæ non est terra, &c. i. v. g. arca,

Dia inter
mām pro
pinquā, &
remotā

L

Arca, qm materia ē remota, v.g. terra non dicitur principaliter de arca, neq; fm denominatione. non.n. dicitur q arca ē terrea, aut terra, sed dicitur arca esse lignea, quia est potencialiter arca, & est materia arce. D. d. simpliciter vero, &c. i. & illud, qd est in potentia simpliciter, est illud, qd est materia simpliciter. & hec ē materia propinqua. remota autem non dicitur materia simpliciter, neq; in potentia simpliciter. D. d. Et si aliqd primum, &c. i. & si fuerit hic aliqd primum subiectū, qd nō predicatur de alio, hoc solum erit materia prima. D. d. v.g. si terra fuerit aerea, i. v.g. si terra non vere dicatur aer, sed aerea, tunc aer erit materia terrae. & similiter si aer non vere dicatur ignis, sed igneus, tunc ignis erit materia aeris. & si ignis nō denominatur ab alio, tunc ignis erit prima materia. D. d. cū non sit hoc. i. cū non predicatur de alio. D. d. est. n. dicitur, &c. i. est. n. dicitur inter totale, qd est cōgregatū ex materia & forma, vt hō, q est cōgregatus ex anima & corpore: & inter animā & corpus, & inter subiectū & passiones, vt albus & musicus. non.n. dicitur q hō est albedo, sed albus: neq; dicitur q hō ē musica, sed musicus: sicut est dispositio in oī re cū sua materia, sūp materia nō predicatur de illo nōse principali, sed denominationis: vñ autem predicatur de re fm q est, vt dicitur q hō est animal. D. d. Omnia igitur, quae sunt, &c. i. oīa igitur illa, quae sunt composita ex accidentibus, vltimū eorū est substantia de se ferens illa. illa autem, quae sunt cōposita ex formis, vltimū eorū est materia. D. d. Et accidit superfluum in hoc, &c. i. & accidit additio in definitionibus rerum, quae dūnt fm nomina denominatiua, & nomina at-

tributiua. neutrum. n. habet definitionem & in rei veritate, vt declaratum est in tractatu de substantia.

Quando igitur dicendū est potentia, & qm non, dictum est.

Ad hunc priorem esse potentia, generationis, & temporis. Cap. 3.

Quoniam autē quot modis dicatur prius determinatum est, manifestū ē qd actus prius potentia est. Dico autē non solum illa potentia definita, quae dicitur principium transmutatorium in alio prout aliud est, E sed prorsus oī motiuo, et statuario principio. etenim natura in eodē sit. in eodē. n. genere cū ipsa potentia. principium. n. motiuū: non tñ in alio, sed in ipso, prout ipsum. Oī itaq; tali prior ē actus, & rōne, & substantia: tpe vero quodā modo quidē est, quodā modo vero nō. Quod autē rōne prior, patet. potens. n. est, qd prius potest, ppter q contingit operari. vt puta edificatiū, qd potest edificare: & visiuū, qd potest videre: et visibile, qd potest videri. eadē autē de ceteris quoq; ratio est. quare necesse vt rō pcedat, & notitia notitiā. Tēpore autē prius sic. qd idē specie agit prius, numero vero nō. dico autē hoc, qd eo quidē hōse, qui actus iā est, & frumēto, & vidente prior tēpore materia, & semē, & visiuū est, qd potentia qdē hō, & frumentū, et videns sunt, actu vero nōdū: sed hic alia tpe priora actus existia, ē qbus haec facta fuerūt, semper

MA si predicatur de re multa nōse principali, sed denominationis. Idē. 7. Me. cō. 12. & q ibi.

Metaphysicorum

¶ semp etenim ex eo, quod poten-
tia est, fit actu ens ab actu existē-
te: vt hō ex hōie, musicus ex mu-
sico, semp aliquo primo mouen-
te. mouens autē actu iam est.

Dictū est igitur, quādo oportet
dicere potentiam, & quando non.
Et, cum distinctum sit secundum
quos modos dicitur actus, manife-
stum est quod actus est ante poten-
tiam. Et dico potentia non defini-
tum, quod est principium transmu-
tationis in aliud secundū quod est
aliud. sed vniuersaliter omne prin-
cipiū habens motū, aut quiescē. na-
turā enim est in genere, quod est po-
tentia, quia est principium habens
motū: sed nō in alio, sed in se, secun-
dum quod est ipsum. Actus igitur
est ante oīa, q̄ sunt talia secundum
definitionē & substantiā: tempore
vero forte est, & forte non. Ma-
nifestū est igitur, quod est ante, sicut
diximus. primū enim in potētia est
illud, quod habet potentia in pote-
stare actus. V.g. adificator, quoniā
est illud, quod pot adificare: & vi-
sus est illud, quod hēt potentia vt
videat: & visum est illud, quod ha-
bet potentia vt videatur. & iste
sermo est de alijs et. ergo necesse est
vt in definitione sit ante non esse.
Et vt sit ante seipso tempore illud,
quod agit rem, numero vero non.
V.g. quoniam in homine, qui est in
actu, & triticum, & videns, ma-

teria est ante secundū tempus, & R
semen etiā, & visum, quod est in
potentia homo, & triticum, & vi-
dens, in actu vero non est ante: sed
quia est ante secundū tempus per
aliū actum, & ex eo generatur
ista. semper enim ex illo, quod est
in potentia, erit istud, quod est in
actu, vt homo ex hōie, & musicu
ex musico, semper ex alio primo
motore. & motor est in actu ante.

Idest, Declaratum igit est qn ali 11
quid erit in potentia, & qn nō erit. L
Et, quia incepit in hoc tractatu di-
cere fm quos modos dicitur poten-
tia, & actus, deinde definiuit poten-
tias actiuas & passiuas, & disputauit
contra negantes potentia pcedere
actum fm tempus, deinde definiuit
quid sit potētia & actus simpliciter, vale
quarete qd corū, & potētia & actus,
sit prior reliquo, & d. Et, cum distin-
ctū sit, &c. i. & cum distinctū sit in
Quinto fm quos modos dī prius &
posterius, manifestū est, q actus est
ante potentiam fm substantiā, & de M
finitionē. & quia potētia dīcunt de
artificialibus & naturalib^o, d. q ista
prioritas inuenit in vtrifq. Et d. &
dico potentia, &c. i. & nō intelligo
hic per potentia, potentia, quā deli-
niuimus in principio istius tractat^o,
in quo diximus, q potentia actiua ē
principiū trāsmutationis in aliud,
fm q est aliud, & passiuā principiū
trāsmutationis ex alio, fm q est
aliud nō ex se: sed intelligo hic p po-
tentia. oē, quod est principium mo-
tus omnis habentis motū, & princi-
piū quietis oīs habentis quietem.
Et est intelligendum hic p motū
tranf-

A transmutatione, & per quietem per-
uatione transmutationis. D.d. na-
tura enim, &c. i. natura enim collo-
cata in genere, quod est in potentia.
natura enim est principium: & oē
principiū est potentia: & potētia est
genus eorū, quia cōtinet artificialia
& naturalia. D.d. sed nō in alio, &c.
idest sed nā nō est principium in
alio, sed in essentia rei, sū q est esse-
tia illustrer: quod nō est in reb⁹ arti-
ficialibus. D.d. Actus igit, &c. i. &
actus in oibus reb⁹ naturalibus &
nō naturalibus est ante potentiam
sū definitionē & sū substantiam, i.
B sū formam: sū vero tempus forte
actus pcedit potētiā in quibusdam
rebus, & forte in quibusdā rebus nō
pcedit. D.d. Manifestū est, &c. i.
& manifestum est, q actus est ante
potētiā sū definitionē & substan-
tiam, vt declarātū est prius de defi-
nitione eius, quod est in potentia il-
lud enim quod est principiū poten-
tiz, est illud, quod innatū est esse in
actu ab aliquo, quod ē in actu. ergo
actus pcedit in esse potētiā, aut
apud naturā, aut apud artificium.
illud enim quod pōt edificare, est
illud, quod habet formā edificati. &
C similiter illud, quod videt, est illud,
in quo est preparatio ad recipien-
dum rem visam. & v. l., quia poten-
tia est non esse, & actus esse, necesse
est vt esse pcedat non esse, & agēs
pcedat tempore actum. D.d. num-
ero vero, &c. i. generatum autem
vnum in numero, & iste homo ge-
neratus demonstratus non est anteq̃
generetur, sed est post suā materiā
sū tempus. & agens aliquid est etiā
ante actum sū tempus, actum autē
non est ante materiam sū tempus,
neque ante agens, sed agens est ante

actum sū tempus. & quia materia **D**
est, & sū potest facere aliud sibi sūte
ex illa materia pcedenti. Quod n.
generat, generat à suo simili in po-
tentia, & ab agente sibi simili in spe-
cie. homo enim generat ex eo, qd
est homo in potētia, & ab eo, quod
est hō in actu. oē enim generatum
mouet: & oē, quod mouetur, moue-
tur à motore in actu ante ipsum.

D.d. in actu vero nō est ante, idest
actus vero in hoc demonstrato nō
est ante potētiā secundū tempus.

D.d. sed quia est ante, &c. i. qū il-
lud, quod est in potētia, nō sit actu,
nisi per illud, quod est in actu illius
speciei. vt nō ex homine, & musicus
ex musico: oē enim generatū moue-
tur à motore priore ipso in actu.

Dictum est aut in sermonib⁹
de substantia, q omne, quod sit
ex aliquo, aliquid, & ab aliquo
sit. & hoc specie idem. Quare vi-
detur impossibile esse edificatorem,
qui nihil edificauerit, aut citha-
roedū, qui nihil citharizauerit.
q enim discit citharizare, citha-
rizando discit citharizare. sūte
et alij. Vnde redarguitur sophisti-
ca oriebatur, q aliquis non ha-
bens sciam, faciet id, cuius scia. **F**
qui nanq discit non habet. sed
qm eius, quod sit, aliquid factū
est, & eius, quod aliquo modo
mouet, aliquid motum est (hoc
autē in de motu manifestū est)
discētem quoq necesse fortasse
est aliquid scientiæ habere.

*Et dictum est in sermonibus de
substantia, quod omne, quod gene-
ratur, ē ex aliquo, & per aliquod,
& q*

Idē. 8. hui⁹
cō. 15. & 8.
Phys. 15.
E

Metaphysicorum

C quod hoc est secundum formam
ide. & ideo existimatur, quod im-
possibile sit ut sit edificator, qui
non edificet oīno, & ut sit cithari-
sta, qui non citharizat omnino. qui
enim addiscit citharizare cithari-
zat et addiscit. et similiter de alijs
etiā. Et ex hoc fuit causa sermonis
Sophistarū, quod possibile est ut co-
gnitio non sit in vno, & ut agat il-
lud, quod habet dominus cognitio-
nis. non igitur habet addiscens, nisi

H ut sit aliquid ex eo, quod habet ge-
neratum, & ut moueatur aliquo
motu eorum, quia vniuersaliter ha-
bet motor. & est manifestū in ser-
monibus de motu, quoniam est ne-
cesse ut hoc & addiscens habeant
aliquid de cognitione.

14 Intendit per sermonē de substantia
Septimū istius libri, in quo locutus
est de principijs substantiarū sensibilibus.

Agens &
actū sunt
idē ista.
Idem. 7.
Met. 12.

Et cum d. ex aliquo intendit mā. &
& per aliquid, intendit agens. & quod agēs
& actū sunt idem in forma. totum
enim hoc declaratum est in illo tra-
ctatu, & intendebat declarare per hoc,
quod actus est ante potentia sicut tempus,
& sicut substantia. D. d. & ideo existi-
mat, quod impossibile sit ut sit edificator, qui
non edificet oīno. i. & quia actus pō-
dit potentiam tpe, existimat, quod im-
possibile est ut acquiratur arte edificati-
onis qui non edificat, neque artem ci-
tharizandi, qui nunquam citharizauit.

D. d. qui enim addiscit cithariza-
re, &c. i. qui enim addiscit cithariza-
re citharizat ut addiscat, & sic acqui-
rit artem citharizandi. & sicut in alijs ar-

tificijs, quod addiscuntur per exercitium. **K**

D. d. Et ex hoc fuit cā, &c. i. & ex
hoc, quod actus pōdit potentia, fuit cā
quod nō Sophistarū famose attribuit
Menonui, per quā destruit scire & ad-
discere. dicebat. n. quod impossibile est ali-
quid addisci. Iam addiscere aut erit
sine aliqua actione sciē addiscere, aut
per aliquā actionē. si igitur sine aliqua
actione, nō erit illic addiscere oīno,
& si per actionē illius sciē, tūc addi-
scens erit sciēs, & nō indigebit addi-
scere. v. g. quod, si nō addiscit cithariza-
re nisi qui citharizat: & non cithari-
zar nisi qui scit citharizare: ergo im-
possibile est addiscere citharizare. Sc-
quitur enim ex hac quōne ut qui nescit
citharizare agat citharizari actionē.
& hoc intendebat, cum d. & ut agat il-
lud, quod habet dūs cognitionis. i. ut
addiscēs agat actionē scientis: dicen-
do quod qui addiscit habet sciam, & qui
habet sciam est sciens: ergo addiscēs
est sciens. D. d. non igitur habet, &c. i.
quoniam oī quod generatur & fit aliqd,
impossibile est hoc fieri, nisi ut habeat
nātū illud aliquid ex eo, quod habe-
bit in postremo. v. g. quoniam impossibile est
ut citharizet, nisi ille, qui habet ali-
quid de arte citharizandi. & ideo a-
nus non addiscit citharizare, neque
hō, qui non est innatus citharizare.
& hoc intendebat cum dicit, & ut mo-
ueatur, &c. i. & omne, quod mouet
in aliquo motu, impossibile est ut mo-
ueatur illo motu, nisi habeat aliqd
eorū, quare habet motor: & si nō ha-
bet eodem modo, secundum idem quod ha-
bet motor. D. d. & est manifestū ex
sermonibus de motu, &c.

K Menonui
ambigui-
tas, de qua
Philoso-
phus memi-
nit in po-
tmo Poēta

At ex hoc quoque patet quod
actus prior potentia, & genera-
tione, & tempore est.

Actum

6. Phy. nec
com. 12.

A *Actum substantia priorum esse potentia.*

Cap. 4.

AT vero substantia etiam. Primo subditur, quia quæ generatione posteriora, forma & substantia priora sunt: ut vir puero, & homo semini. il lud enim iam habet formam, hoc vero non. Et quoniam omne, quod fit, ad principium & finem progreditur. etenim cuius causa principii est generatio vero finis gratia finis vero actus, & huius gratia potentia sumitur. non enim ut visum habeant animalia vident, sed ut videant visum habent. similiter et ædificatiuam ut ædificet, & speculatiuam ut speculentur, non ut speculatiuam habeant speculantur, nisi qui exercitantur. hi vero non speculantur, sed aut sic, aut quia non indigent speculari.

Et etiam est rectum ut sit manifestum, quod actus hoc modo est ante potentiam secundum generationem, et tempus, et substantiam etiam. Primo vero, quia quod in generatione est post, est ante secundum formam, et substantiam etiam. V. g. ut qui est ante puer, et homo est ante utrumque, in quibusdam enim forma precedit, et in quibusdam non. Et si aliquid generatur, inquit ad principium, et complementum per quod est, et generatio est propter complementum. actus vero est via, et propter hoc inuenitur potentia animal enim non videt ut

habeat visum, sed ut videant illi habent. et similiter scientia edificatoria est ut edificet, et scientia considerationis est ut consideret. sed non considerant quando generatio est in eis prater illos, qui consulunt. et isti non quia considerant, sed quia hoc fuit, quia non indigent considerare aliquid omnino.

Idest, et rectum est ut appareat, quod actus est ante potentiam, non solummodo tempore et generatione, sed et substantia hoc modo. D. d. Primo vero, & c. i. primo vero, quia oculus, cui generatio est post in tempore, est ante secundum formam et substantiam. ut vir, qui secundum formam est ante puerum, & in generatione est post illum, & homo precedit utrumque secundum formam. D. d. in quibusdam enim, & c. i. & causa hoc est, quoniam illa, quæ sunt posteriora in generatione, habet formam, & priora non habent formam, quæ est complementum. Et in alia translatione d. illud enim, habet formam, & hoc non habet vir. non habet formam completam, & puer non habet: & ideo precedit ipsum secundum formam. D. d. Et, si aliquid generatur, & c. i. & apparet etiam, quod actus precedit potentiam in esse, secundum quod apparet, quod finis precedit illud, cuius est finis. omne enim quod generatur, fit per suam generationem ad complementum. D. d. actus vero est via, i. actus vero est via, & finis, ad quæ fit generatum. D. d. & propter hoc inuenitur potentia. i. propter actum inuenitur potentia ante actum. D. d. animal enim non videt, & c. i. animal enim non videt ut acquirat virtutem visibilem, sed habet virtutem visibilem ut videat per

Meta. c. i. c. o. Auer. HH

Metaphysicorum

G illam. & similiter scientia ædificandi est vt ædificet, & considerandi vt consideret, non e conuerso. Deinde d. sed non considerant, &c. i. sed nō considerant, qñ consideratio generatur in eis, sed quando generatio scientiæ speculatiuæ perficitur i eis. D. d. præter illos, &c. i. & isti enim considerant vt acquirant illud, per quod est consideratio, & vniuersali ter agunt vt acquirant illud, p quod est actio. sed isti non habent veram considerationē, quæ est ex scientia. illi enim, qui habent consideratio-

H nem, non indigent considerare vt acquirant considerationē. & hoc intendebat, cum d. & isti non quia considerant, &c. i. & illi, qui considerant consideratione disciplinæ considerant, non quia sunt de numero considerantium, sed considerant, vt sint in tali dispositione, i qua nō indigent considerare de aliquo omnino. Et in alia translatione, d. & illa non cōsiderant, sed ita accidit vt non indigeant considerare de aliquo oīno. i. & isti non sunt vete cōsiderantes, sed per istam actionem accidit eis vt sint i tali dispositione, i in qua non indigent tali consideratione, quia acquirēt cōsiderationē.

Item materia est potentia, q̃a progredi pōt ad formā, cum vero actu sit, tunc in forma est. sicut etiam de cæteris, & quorū motio finis. Quare quēmodum docentes, cum discipulum ostēdant operantem, putant impossuisse finem, similiter etiam natura. Si enim nō ita sit, erit Mercurius Pasonis. non enī erit manifestum, an intra vel extra sit scia, quēadmodū ēt ille, opus. n.

finis, operatio vero opus. vnde nomen operatio dī ab opere, & tēdit ad perfectionem. Cum autem quorundam quidē vltimū sit vsus, vt visus visio, & nihil pter hanc aliud a visu fiat opus, a quibusdam vero fiat aliud, vt ab ædificatiua domus præter ædificationem, nihilominus tñ illic quidem finis, hic vero magis finis potentiz est. ædificatio namque in ædificato simul & fit, & est cum domo. Quorūcūq; ita que aliud quiddā præter vsum est id, quod fit, horum actus in eo, quod fit, est: vt ædificatio in eo, quod ædificatur, & cōtextio; in eo, quod cōtextitur. similiter & de alijs, & omnino motus in moto. Quorū vero nō est aliud quoddam opus præter actionē, in ipsismet actio est. vt visio in vidente, & speculatio in speculāte, & vita in anima. quare felicitas etiam, vita namq; qdam est.

Et etiam, quia materia est in potentia, impossibile est vt veniat ad formam. & cum materia fuerit in actu, tunc erit in forma. & si militer in alijs etiā, & in eis quorum complementum est motus. & ideo quēadmodū quando sciunt, & faciunt addiscentem agētem, vident quod iam veniunt ad perfectionē, similiter est de natura ēt. Quoniam si non fuerit in hac dispositione, tunc Mercurius erit vniuersus. & erit scia non manifesta: si fuerit intrinsecus: & si fuerit extrin-

A trisectus, sicut Mercurius. operatio enim est complementum, & actio est operatio. & ideo hoc nomen actus etiam dicitur de operatione in Græco, & habet quasi complementum. Ergo erit in usu rerum, quæ sunt magis propria, ut consideratio visus, & non erit alia operatio considerationis præter hæc omnia, & erit operatio ex quibusdam rebus aliquid, sicut est domus ex arte adificatoria. & est aliud ab arte adificatoria, sed est potentia quasi aliquod complementum in aliquo, aut est in aliquo non complementum. adificatoria enim est in illo, quod adificatur, & textoria in illo, quod textitur. & similiter in alijs rebus, & vniuersaliter motus in moto. Omnia vero, quæ non habent aliam operationem præter actum, actus est in eis. ut consideratio in considerante, & vita in anima. & ideo fortuna est in aia:

C quia est qualitas alicuius vite.

16 Id est, Et etiã materia, dum est in potentia, non est perfecta per formam, neque habet esse, quod habet forma. & cum venit ad actum, tunc perficitur per formam, & habet esse, quia habet formam. Et potentia isti declarationis est talis. quia forma præcedit substantiam, & esse materiam, & materia perficitur per illud, quod est perfectum secundum actum, non secundum potentiam, & ideo necesse est ut actio sit perfectior potentia, & prior in ea in esse. D. d. & similiter in alijs. i. &

similiter est de alijs potentijs, nisi potentia, quæ est in prima materia. D. d. & in eis, quorum complementum est motus. i. & similiter est in eis, quorum perfectio est in motu, si perfectio non erit in eis, nisi per actum, non per potentiam: & illud, propter quod acquiritur perfectio, est perfectius. D. d. & ideo quemadmodum, quando sciunt, &c. i. & quemadmodum magistri, quando faciunt addiscitorem esse scientem, vident se peruenire ad complementum & perfectionem, ita est de natura, quia non cessat mouere rem, donec perueniat ad suam ultimam perfectionem, & tunc cessat. & declarat per istam, quod ars & natura intendunt actum, non potentiam. D. d. Quoniam, si non fuerit, &c. i. quoniam, si esse rei non fuerit, secundum quod est in actu, sed secundum quod est in potentia, tunc ignoras & sciens erunt idem. ver. g. Mercurius, qui fuit valde sciens, & Onofrius, qui fuit valde turpis. & tunc scientiam existere in anima est sicut existere extra animam, scilicet quod anima non habet proprium de scientia aliquid, quod non est extra animam. anima enim non proprie disponitur per scientiam, nisi quando fuerit sciens in actu: & maxime quando fuerit in sua ultima perfectione, scilicet quando videtur scientia. Deinde d. sicut Mercurius. ita quod accidit hoc in Mercurio, scilicet ut disponatur per scientiam, quando sit in potentia, sicut disponit illud, quod non habet scientiam. Deinde d. operatio enim, &c. i. & signum eius, quod actus est complementum, & perfectio, est, quoniam actus est operatio, & operatio eius est complementum, & perfectio operantis. & ideo hoc

Illud, per quod acquiritur perfectio est perfectius.

Nisi non cessat mouere rem, donec perueniat ad ultimam perfectionem.

F

Operatio est complementum, & perfectio operantis.

Metaphysicorum

G nomen actus est dicitur de operatione in lingua Græca. & ideo significat illud, quod significat complementum, & perfectio. Et cum d. q. actus & operatio est finis, incipit definire operationem, & actum, quæ sunt huiusmodi in vnoquoque ente. D. d. Ergo erit aut per vltimum rerum, &c. Ista operatio est, quoniam vnumquodque entium videtur actione sibi propria, v. g. visum uti in inspectione, quæ est sua operatio propria, in qua non conuenit cum alio. & ideo ista operatio est finis visus. D. d. & erit operatio, &c. i. & ista operatio in quibusdam rebus est in hoc, quod faciat aliquod proprium, ut ars ædificatoria, quoniam operatio eius propria est facere domum. Et d. hoc, quoniam quædam res sunt, quarum finis est agere terminum, & quædam sunt, quarum finis est aliquod actum. oia igitur entia conueniunt in hoc, quod complementum & perfectio eorum est in operatione propria. & hoc duobus modis: quoniam aut finis erit agere ut in visu, aut aliquod actum ut in ædificatoria. D. d. sed est potentia, &c. i. quoniam actus est perfectio potentia, & omni modo materiz, siue fuerit complementum, aut in alio etiam. D. d. ædificatoria. n. est in edificato, & textoria in texto. similiter in alijs rebus etiam videtur motus in moto, & hæc est pars, in qua est actus D. d. Oia vero, quæ non habent aliam operationem, &c. i. omnia vero, quæ non habent actum, sed finis eorum est actio, actiones eorum existunt in eis, ut videre in visu, & vita in anima & fortuna in ea: quoniam fortuna est qualitas alicuius vite, & est vite nobilis.

Quædam res sunt quarum finis est agere terminum, & quædam sunt, quarum finis est aliquod actum.

Fortuna est qualitas vite nobilis. Videtur autem. I Epistola. Te.

Vnde patet quod substantia, & forma actus est. Et secundum hæc igitur ratio

nem manifestum est quod prior substantia actus, quod potentia. Et, quæ admodum diximus, tempore semper præcedit actus, alius autem alium visum ad eum, qui est primo mouentia. Veruntamen etiam magis principaliter æterna enim priora corruptibilibus substantia sunt: nihil vero potentia æternum est. Ratio autem hæc. omnis potentia simul contradictionis est. quod enim non est possibile esse, non inerit alicui. omne vero possibile, contingit non agere. quod igitur est possibile esse, contingit esse & non esse. quod vero est possibile non esse, contingit non esse, quod autem contingit non esse, corruptibile est, aut simpliciter, aut hoc ipsum, quod dicitur contingere non esse, siue secundum locum, siue secundum quantum, siue secundum quale: simpliciter vero quod secundum substantiam. Nihil igitur simpliciter incorruptibilem simpliciter potentia est: secundum aliquid autem nihil prohibet, ut quale, aut ubi. actus ergo omnia. Nec eorum, quæ necessarii sunt, licet hæc prima, si enim ipsa non essent, nihil esset profectio. Nec igitur motus, siquæ æternus est, neque si quid quod mouetur æternum, non secundum potentiam mouetur, nisi vnde, quod. huius autem materiam nihil prohibet esse. Quare semper agit Sol, & stelle, totumque cælum. Neque timendum ne quicquid staret: quod metuunt quidam Naturales. non enim fatigantur, cum hoc faciunt, eo quod motus eis non est circa contradictionem.

Oia potentia sunt contradictionis est.

Non est medium, ne quicquid cæli sit.

A dictionis potentiam, quædam
dum corruptibilibus, ita ut la-
boriosa eis sit motus continua-
tio. substantia namq, materia &
potentia existens non actu, hu-
ius causa est.

Manifestum est igitur, quod sub-
stantia, & forma est actus. Et se-
cundum hunc sermonem manife-
stum est, quod substantia, & actus
sunt ante potentiam. Et sicut duci-
mus semper precedit tempore: er-
go precedit actus, qui est ante il-
lud, quod semper mouetur primo
modo. Et alio modo etiam dicens

B verum, æternum. sunt secundum sub-
stantiam ante illa, quæ corruptun-
tur, & nullum est æternum in po-
tentia. Et omne verbum, & omnis
potentia est contradictoriæ insu-
mul. illud enim, quod non habet po-
tentiam ut sit, non erit: quia non
est aliquid, & omne quod hæt potē-
tiam, possibile est ut non agat. er-
go illud, quod habet potentiam ut

C sit, possibile est ut sit, & ut non sit.
ergo illud habet potentiam ut sit,
& non sit. & illud, quod habet po-
tentiam ut sit, possibile est ut non
sit. & illud, quod habet potentiam
ut non sit, corruptetur, aut modo
simplici, aut hoc modo. quod igitur
dicitur quod est possibile ut non
sit, aut quantitate, aut qualitate,
aut modo simplici per substantiā.
Ergo nullum eorum, quæ non cor-

ruptuntur modo simplici, est in po-
tentia modo simplici. aliquo vero
modo nihil prohibet, ut qualitas,
aut ubi, sed omnes sunt in actu. Et
non sunt ex eis, quæ sunt necessaria.
quoniam, si ista prima fuerint ita,
ergo nihil omnino est in potentia.
Neq, si motus fuerit æternus, neq,
si aliquid motum æternum, non est
motum in potentia, nisi sit de ubi
in ubi. & nihil prohibet ut hic sit
materia. Et ideo sol semper agit,
& stella, & totum caelum. Et non
est timendum quod quiescant in
aliqua hora, sicut est timendum de
duabus materiis, ne habeant fati-
gationem de hac actione. quoniam
non est eis magis quam potentia cō-
tradictoria, sicut est motus in eis,
quæ corruptuntur, ut motus con-
tinuus sit compositus. quoniam, si sit
materia, & sit in potentia non in
actu, hæc est causa erroris.

Et, cum sit declaratum, quod actus ¹⁷
est forma, & quod forma est ante potē- ^F
tiam secundum definitionem, ma-
nifestum est, quod definitio, & illud, quod
est in actu, est ante illud, quod est in
potentia secundum definitionem,
& quiditatem. Deinde d. Et, sicut
diximus, &c. i. & actus etiam, qui est
motor, inuenitur precedere tempo-
re rem moti. & ascendit hoc ad pri-
mum motum, & ad primum moto-
rem, in quo non est potentia omni-
no. Et intendit illud, quod declara-
tum est in Physicis, quod omnia mo-
ta reducuntur ad primum motorem,

2. Phy. 72.
& 73.

Metaphysicorum

S qui est actus, in quo non est potentia omnino. Deinde d. Et alio modo etiam dicens verum, &c. i. & in alia translatione. Sed illud, quod est magis verum, est dicere, q̄ æterna sunt priora substantijs sensibilibus. & nullum æternorum est in potentia i. & illud, quod est manifestius, & magis verum est dicere, q̄ res æternæ sunt priores rebus generabilibus & corruptibilibus.

In æternis
nō ē potē-
tia. vide. 2.
Cœl. 32. &

H Deinde d. & omnes potentiz, & omne possibile est potentia ad esse, & ad non esse, non potentia ad alterum contradictorium. quoniam, si habuerit potentiam ad alterum contradictorium, non habebit ad alterum: & illud, ad quod non est potentia, non erit: & q̄ non erit, est impossibile. & si alterum contradictorium est impossibile, reliquū est necessarium: & sic non erit possibile. & hoc intendebat, cum d. illud. n.

I quod non habet potentia ut sit, nō erit: quia non est aliquid, i. quia est non esse in possibile. Deinde d. & omnia, quæ habent potentiam ut agant, possibile est ut non agant cū potentia possibilitatis in duo cōtradictoria. D. d. ergo illud, quod hēt potentiam, &c. & hoc est manifestū per se. Deinde d. & illud, quod habet potentiam ut non sit, corrumpetur &c. i. & omne corruptum aut dicitur esse corruptū simpliciter, & est corruptum secundum substantiam: aut dicitur esse corruptum per aliquod eorum existentium in eo, ut qualitas aut quantitas. Deinde d. Ergo nullum eorum, quæ non corrumpuntur, &c. i. declaratum est in scientia Naturali, q̄ nullum eorum, quæ

non corrumpuntur sū substantiæ, & habent potentiam q̄ substantiæ eorum corrumpantur. Et hoc d. in hoc loco, quasi vagando, & declaratio eius perfecta est in Primo Cœli & mundi. illic enim declarauit, q̄ impossibile est ut in æterno sit potentia ad corruptionem. D. d. aliquo vero modo, &c. i. sed est possibile ut in quibusdam æternis sit potentia aliquo modo modorum potentiz. v. g. ve partes eorum sint in potentia in aliquo loco, non in alio, aut in aliqua qualitate hoc enim non est prohibitum. & istæ qualitates, quæ possunt esse & non esse in corporibus celestibus, sunt aliæ ab eis, quæ attribuitur alterationi, ut obscuritas Lunæ, & illuminatio, & similia. Deinde d. sed omnes sunt in actu, i. sed omnes transmutationes, quæ apparent in cœlo, sunt secundum genus in actu, scilicet q̄ in eis nō inueniūt aliquod genus transmutationum in potentia, postquam non sint. sed illud, quod inuenitur ex eis potentia ante actū, est sicut singulæ partes illarum transmutationum. Deinde d. Et nō sunt ex eis, quæ sunt necessario. i. & non omne, quod apparet in cœlo, est in actu semper sine potentia, & sine motu. qm̄, si ita esset, inueniretur in potentia, s. factum de nouo. & hoc intendebat, cum d. qm̄ si ista prima fuerint ita, nihil omnino erit in potentia. Deinde d. Neq̄, si motus fuerit æternus, &c. i. & similiter, si fuerit motus æternus, impossibile est ut suum motum sit ante in potentia, s. secundum genus, sed secundum partes & totum hoc declaratum est in Physicis. Deinde d. & nihil prohibet ut hoc sit materia. i. & hoc, q̄ corpus celeste non denudatur à potentia

10 & 11a.

L

M

in

A in vbi, non prohibet vt sit materia. Nihil phi
bet vt cor-
lū sit mī
sed prohi-
bet vt sit
foia. vide
l. cap. de
subaoribz
& 8. Met.
c. 12. & 1.
Cael. 10. &
quæ ibi.

Idē 8. phy.
79. & 2. c.
de substan-
tia orbis

hæc enim est dispositio materiæ, s. non denudari a potentia, sed prohi-
bet vt sit forma. Deinde d. Et ideo
Sol semper agit, &c. i. quoniam non
est in eis potentia ad fatigationem ma-
gis q̃ potentia ad corruptionem: si-
cut est dispositio in motib⁹ & I mo-
tis ex se generabilibus & corruptibi-
libus. s. q̃ potentia fatigationis in eis
est maior potentia ad corruptionem.
Et, cum in corporibus celestib⁹ nō
est potentia ad corruptionem, quæ
est minor potentia fatigationis, quā-
to magis non erit in eis potentia ad
fatigationem. & natura aufert à cor-
poribus celestibus potentia ad cor-
ruptionem, vt motus sit continuus
& æternus. Deinde d. qm̃, si sit mate-
ria, &c. i. qm̃, si materia est in gene-
rabilibus & corruptibilibus, & est in
potentia, ista potetia, quæ in eis est,
est cō fatigationis & corruptionis.

Imitantur autem incorrupti-
bilia & illa entia, quæ in trans-
mutatiōe sunt, vt terra, & ignis.
etenim semper hæc agunt. per se
enim, & in seipsis habent motū.
Cæteræ vero omnes potentia,
vt determinatum est contradi-
ctionis sunt (q̃ enim potest sic
mouere, potest etiam non sic) &
cuncq̃. s. secundum rationem. Ir-
rationales vero, eo ipso q̃ adsūt
& absunt, contradictionis erūt
eædem. Si igitur aliquæ naturæ,
siue substantiæ tales sunt, quales
dicunt in sermonib⁹ ideas, mul-
to magis sciens aliquid erit, q̃
ipsa scientia, & motum, quam
motus. illa enim magis act⁹, hæ
vero horum potentia, Quod

igitur actus prior & potentia ex
omni transmutatiuo principio
est, patet.

*Et illa, quæ transmutantur, as-
simulantur illis, quæ non corrup-
puntur, vt terra & ignis, ista n.
sunt agentia, quia habent motum
per se, & in eis. Alia vero poten-
tia, ex quibus aguntur, omnes sunt
cōtradietiorum. illud enim, quod
habet potentiam mouere, hoc ha-
bet potentiam mouere non hoc est,
vt omnia quæ habent verbum. il-
la autem, quæ nō habent definitio-
nes, erunt cōtradietiorum, cum
sunt præsentes primo. Si igitur ista
fuerint nature aliqua, aut vt sub-
stantia tales, sicut illa, quæ dicunt
qui faciunt exemplaria in verbis,
tunc erunt illa, quæ sunt cognitio
magis multum aliqua cognitione,
& motus etiam motus. ista enim
sunt magis act⁹, illa vero sunt po-
tentia ipsorum. manifestum est igitur,
quod actus est ante potentia, et
ante eē principii transmutationis.*

Et illa, q̃ transmutatur, &c. i. & il-
la, quæ corrumpuntur fm̃ partes, s.
elementa, assimulantur in hoc, quod
agunt perpetue similiter eis, quæ
non corrumpuntur, neq; secundū
totum neq; fm̃ partes, s. corporibus
celestibus. Deinde d. quia habent
motum, &c. id est, quia in natura eo-
rum est vt moueantur ex se, s. vt as-
similentur motis ex se, s. motis per
principium in eis, non ex extrinse-
co. D. d. Aliz vero potentia, & c. i.

Metaphysicorum

G & intendit per potentia corpora celestia. qm̄ in corporibus celestibus est potentia ad generationem & corruptionem istorum. & ad generationem contrariorum apud propinquitatem & remotionem. D. d. illud. n. quod habet potentia, &c. i. illud. n. de corporibus celestibus, quod habet potentiam ut sit aliquid, h̄t potentiam ut sit non illud, sed contrarium: sicut est dispositio in oibus, q̄ sunt cum ratione, s. quia agunt contraria in diuersis: sicut dictum est superius. D. d. Illa autem, quæ non habent definitiones, &c. sic inueniuntur exemplari. q̄ sunt contradictoriorum, sine non. & debet esse q̄ non sunt contradictoriorum: quia hoc declaratum est in principio istius tractatus. Et demonstrat hoc, quia in alia translatione sic est: Illa autem, quæ sunt sine ratione, quia sunt presentia, & non sunt contradictoriorum generationis istorum, i. q̄ autem sunt sine ratione, non agunt contraria primo & essentialiter, qm̄ ē presens illud, in quod agūt. & est necesse ut sit presens: quia agunt, qm̄ actum intelligunt. D. d. Si igitur ista fuerint naturæ, &c. & in alia translatione sic inuenitur: si autem inuenitur aliqua natura sicut ista, aut substantiæ, sicut dicunt illi qui verificant exemplaria per sermones. dicunt. n. q̄ homo est sciens magis multum q̄ scientia, & motus mobilis magis q̄ motus. ista n. sunt magis actu, illa vero sunt potentia. i. qm̄ si fuerint hic formæ, & substantiæ separatae, quæ largiuntur sensibilibus cognitionē & esse, tunc homo, qui est ex talibus formis misciens, est perfectioris scientiæ illis: & formæ motus ex eis sunt etiam perfectioris in motu, q̄ motus q̄ est

in illis formis. Istæ enim formæ sunt potentia, quæ agunt quandoq̄, & non agunt quandoq̄, & acta eorum sunt perfectio & completum actuum. & si sunt similia, intrant magis capitulum actus, q̄ separata: quod est impossibile.

Actum priorem esse studiōsa potentia.

Cap. 5.

Quod autem melior ac præstantior q̄ ipsa studiōsa potentia actus sit, ex his patet. Quicūq̄. n. sibi posse dicit, idem est potens contraria. ut quod dicit posse sanum eē, idē est etiam ægrotans, & simul eadem. n. potentia est sanū & ægrotum eē, & quiescere & moueri, & extruere & destruere domū, & extrui domū & destrui. Posse itaq̄ contraria simul est: contraria vero simul esse impossibile est, ut sanum & ægrotū esse. quare necesse est unū eorū bonum esse. ipsam autem posse utrūque simul, aut neutrum. actus igitur melior. Necesse autem est ēt in malis finem & actum deteriorē potentia esse. etenim potens est idem ambo contraria. Patet igitur q̄ malum non est præter res. malum namq̄ natura posterius potentia est. Non igitur quicūq̄ in his, quæ à principio, & quæ perpetua sunt, malū est neq̄ corruptū. etenim corruptio de malis ē.

Quoniam autem actus est melior, & nobilior potentia nobili, manifestum est ex istis sermonibus. Vnumquodque enim eorum, quæ dicuntur

M
In malis actus ē deterior potentia.

A dicuntur in potentia, est in potentia contraria. V.g. illud, quod dicitur habere potentiam sanitatis, est infirmus etiam, & erunt infirmus etiam. potentia. n. sanitatis, & infirmitatis est idem. Similiter & potentia quietis & motus, & motus, & edificare & diruere, & edificari & dirui. Contraria igitur secundum quod sunt in potentia sunt infirmus: secundum autem quod sunt contraria est impossibile

B le. & actiones etiam impossibile est ut sint infirmus, ut sanare & debilitare. ergo necesse est ut alterum sit bonum. potentia vero similiter, aut neutrum. ergo actus est melior. Et necesse est etiam in rebus malis ut actus, & complementum sit peius potentia. idem enim, quod potest esse utrumque contrarium. ergo manifestum est, quod non est malum absolutum a rebus. malum. n. naturaliter est post potentiam. Non igitur

C tur in rebus, quae sunt ex principio, & in rebus quae sunt aeternae, non est aliquid malum omnino, neque error, neque corruptio. corruptio enim est ex rebus malis.

19 Cum declaravit, quod actus praecedit potentiam in omnibus modis predictis, vult etiam declarare illud praecedere eam in nobilitate, & d. Quoniam autem actus, & c. i. quoniam autem actus, quod est bonum, est melior potentia ad illud, manifestum est ex hoc, quod dicitur, scilicet quod potentia est potentia ad re-

& ad fusi contrarium: & alterum contra-
triorum necessario est malum potentia & admiscetur cum malo: est actus vero bono non admiscetur malum omnino, & est actus, inter quem fecit comparationem, & potentiam, quod est bonum. Et cum d. quod potentia est potentia ad duo contraria infirmus, dedit exemplum, & d. v. g. illud, quod dicitur habere potentiam sanitatis, & c. i. v. g. quod illud, quod recipit sanitatem, recipit infirmitatem, v. g. quatuor humores. D. d. & erunt infirmus, & c. i. & actus, quod est bonum, est melior potentia ad illud quia cum potentia ad bonum admiscetur potentia ad malum: & cum bono, quod est in actu, non admiscetur malum. Et hoc intendebat, cum d. ergo necesse est, & c. i. ergo necesse est ut, cum bonum exierit in actu, sit bonum tamen: cum autem fuerit in potentia, sit, scilicet quod potentia ad bonum erit bona. sed cum ista potentia admiscetur potentia ad malum: quoniam illud, quod est in potentia ad aliud malum aut habebit potentiam ad duo contraria infirmus, aut ad neutrum. D. induxit conclusionem, & d. ergo actus est melior. i. quod potentia ad illud. D. Et necesse est etiam in rebus malis, & c.

1. & apparet ex hoc sermone, quod necesse est ut actus malus sit peior potentia ad illud. illud. n. quod potest illud, potest illud, & contrarium eius, quod est bonum, & actus malus est malum simpliciter. D. d. ergo manifestum est, quod non est malum, & c. i. manifestum est igitur, quod malum non est distinctum a rebus, quae sunt in potentia. malum. n. non inuenitur nisi post potentiam. D. d. Non igitur in rebus, & c. i. manifestum est igitur, quod in rebus, quod non sunt post potentiam, & sunt illa, quod sunt aeterna, sed esse eorum est

Potentia ad sanitatem & agitudine est eadem. Opusculi. 3. ph. t. c. 10. Vide contra. 2im.

In sempiternis non est malum, neque error neque corruptio.

Metaphysicorum

G principium, nō est malum oīno, neque error, neque corruptio. corruptio enim est ex rebus malis. Et ex hoc cognosci hoc, qđ dicunt Astro nomi, qđ quidam stellę sunt fortunatę, & quidam infortunatę. sed trā impossibile ē scire de eis, qđ quidam sunt meliores quibusdam. hoc enim inuenitur in absolutis à motu, nedum in mobilibus.

In absolu-
tis à motu
repat bonū,
& melius oppo-
sit. Me. t. c.;
Vide contra-
dictio-
nes Zim.

Quo pacto Designationes Geometricę actū inueniuntur. Cap. 6.

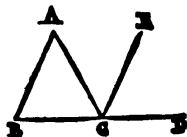
* Designa-
uones que
que geo-
metricę.

Figurę quoq; actū inueniū-
tur. diuidentes namq; inue-
niunt. qđ si diuisę essent, ma-
nifestę essent. nunc autem sūnt
potentia. Cur triangulus duo re-
cti ē quia qui circa vnum pun-
ctum anguli duob⁹ rectis equa-
les sunt. si igit qui circa latus est,
educeret, videnti mox esset ma-
nifestū. Cur in semicirculo vtr
rectus quia si tres æquales, & q
basis est duo, & qui ex medio su-
pra stat rect⁹, videnti manifestū
erit ei, qđ illud sciat. Quare patet
qđ qđ potētia sunt, redacta ī actū
inueniunt. Cā ăr est qđ intellectio
ē act⁹, qđre ex actū, potētia, & ob
hoc agendo cognoscunt. poste-

rior namq; generatione est, qui ē
sūm numerum actus est.

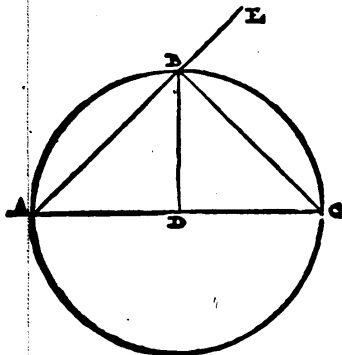
Et figura linearum inueniuntur etiam in actū. quoniam, cum diuidunt inueniunt eas. sed sunt diuisa manifeste. sed modo est in eis in potentia. Quare triangulus hēt duos rectos. hoc ē manifestū, quia duo anguli, qui sunt in lateribus vnius puncti, sunt æquales duobus rectis. igitur si extrahatur vnum vel alterū trianguli, declaratur, quod duo anguli, qui sunt ex duobus partibus lateris tangentis, erūt æquales duobus rectis. Et similiter quare ī quolibet semicirculo ē vnus rectus ī circūferētia, siue crura sūt æqualia, aut non. Cū basis fueris diametri siue cecideris ī medio circūferētia, aut ī alio. Ergo manifestū ē, quod illa, qđ sunt ī potētia, cū sint ī actū, sūt existētia. Et cā ī hoc ē, quod actus eris per itelligere ī eo quod potentia eris ex actū. et propter hoc, quādo agunt sciunt. actus enim numero est post generationē.

Figura, per quam demonstratur trianguli angulos duobus rectis æquales esse.

Figura

Figura, per quam demonstratur angulum, qui est
in semicirculo, rectum esse.

10 Intendit declarare, qd res non in-
ueniuntur, & sciunt, nisi qn sunt in
actu. & dat exēplū in Mathematicis
quia nō inueniuntur actu, aut sciunt,
nisi qn Geometer ponit ea in suis
rectis, & extrahit ea d potētia i actū.
& intendit p hoc declarare, qd act° est
nobilior potētia, cū eē sit nobilior
nō esse, & scia ignorantia. Et d. Et si
C guræ linearū, &c. i. & figuræ, q sunt
in lineis, nō inueniunt, & sciunt, ni-
si qn sunt i actu. D. d. qm cū diui-
dunt, inueniūt eas. i. Geometer. n. qn
diuidit figuras, inuenit, & scit eas. v.
g. cū d. q figurarū qdā cōstāt ex li-
neis rectis, & qdā ex nō rectis: & re-
ctarū qdā cōstāt ex tribus lineis re-
ctis, & qdā ex qtuor. qm, cū pfiunt
diuisione, tūc inueniunt & sciunt i
actu: dū aut nō diuidunt, nō sciunt
neq; sunt. D. d. sed sunt diuise ma-
nifeste. i. sed illud existit i actu, & scit i
actu, qn diuiduntur spēs: ppria ve

ro earū inueniūt i eis post diuisione
i potētia, ita q, cū in actu exierint
cū, q faciunt v. illa ppria existit i
eis i actu, tūc exhibent i actu, & sciūt
in actu: an vero neq; erunt exētes i
actu, neq; sciunt. v. g. q triāgulus p
diuisione existit in actu, & erit scit°
qn vero anguli ei° sūt duo recti, erit
scit° in potētia i eo. D. d. qā duo an-
guli, &c. i. sed cū alterū laterū extra-
hetur, & apparebit q duo anguli, q
sunt in duob' partibus lineæ triāgu-
li tāgētis lineæ extractæ, sunt equa-
les duob' rectis, statim appebit i actu
q tres anguli triāguli sunt æquales
duob' rectis. qn ēi extrahit a pūcto,
i quo triāgulus tāgit latus extractū,
linea æquidistans lineæ tertiar trian-
guli, tūc fiet ibi tres anguli eq̄les duo-
bus rectis: quorū vn° ē cōtinu° triā-
gulo, & duo reliq; sūt eq̄les duob' re-
liq; triāgulis. ille vero, q approp̄q̄t
lateri triāguli tāgētis lineæ extractæ,
erit

Metaphysicorum

G erit equalis alternato trianguli, & reliquus reliquo: quia alter est extrinsecus, & alter intrinsecus. D. induxit & aliud exemplū, & d. Et similiter, quare in oī semicirculo, &c. & similiter ē erit scitū ī potētia, & exūs ē ī potētia ī triangulo, qui cadit in semicirculo, quare angulus, q ē ī circuli fērtia, semp est rectus, siue duolatera trianguli exeuntia ad duo extrema diametri sint equalia, aut in equalia. etenim hoc nō scit in actu, nisi qn in actu diuidit in media, & cōplet figuratū. D. d. ergo manifestū est, & c. i. ego declarati ē ex hoc

H illud, qd est in potētia, nō erit scitū, neq; ens, cū exiuetit ī actū. D. d. Et cā in hoc est, & c. i. & cā in hoc ē, qā intelligere, qd est in potētia, nō venit ad actū, nisi p̄telligere aliud, q est ī actū. D. d. & p̄ hoc, qn agūt, sciunt. i. & iō qn cōsiderans cōsiderat ī sciētis scit. D. d. actus n. numero est post generationē. i. qm, cū cōparatur inter potētiā & actū illius potētiē, inuenit q illa potētia p̄cedit tpe actū. cū aut cōparat iter potētiā, q est in generato, & inter actū, qd est extrahēs illud, qd est in potētia in actu, inuenit q actus p̄cedet tempore potētiā, & esse.

Quo passo ex veritate, & falsitate, actus potētia sue p̄stantior. Cap. 7.

Viā Auz.
1 Ep. Tr. j.

C Vm autē ens et nō ens dicatur, qdā quidē fm figuras p̄dicamentorū: quoddā autē fm potētiā, aut actū horum, aut cōtraria: quoddam vero maxime propriē ens verum aut falsum: hoc autē in rebus ēst compositione vel diuisione: quamobrem verum di-

cit, qui diuisum diuidi, & compositum componi putat: falsum autē qui contra q̄ res se habeāt, aut qn sunt, aut non sunt: quare q̄ verū aut falsum dī, quid p̄fecto hoc dicimus, cōsiderandū est. Nō. n. propterea q̄ nos te vere putamus album ēē, tu albus es: sed p̄p̄ea q̄ tu albus es, nos, qui dicimus, verum dicimus. Si quēdam itaq; semp cōposita & impossibilia diuidi: quēdam vero semper diuisa & impossibilia cōponi sunt: quādā vero contingit contraria esse, esse q̄dem est cōponi, & vnum esse: non esse vero non componi, sed plura esse. Ergo circa contingētia quidē eadē fit falsa & vera opinio, & eadem oratio, & contingit qnq; veram, qnq; falsam esse: circa vero impossibilia aliter se habere non fit quandoq; verum, quādoq; falsum, sed hęc semper vera, & falsa sunt.

Et cū dicitur ens et non ens, alterum vero secundū figurā. p̄a dicamentorum, et alterū secundū potētiā et actū, quā sunt istorum, aut secundū contraria. et dicuntur in rei veritate, aut mō vero, aut modo falso. & hoc est in rebus, aut per cōpositionē, aut per diuisionem, ergo qui videt, quod diuisum diuiditur, verum dicit, et qui videt quod congregatū congregatur aliquid. Ablatio in Græco. sermo falsum etiam oportet. n. ponere aliquid, cū dicitur, quod illud, quod existit-

A existimatur, est malum. Qui igitur dicit hoc, dicit verum. Et in alia translatione loco istius, & istud, quod est valde verum, aut verum dicit, aut est fallax: et hoc est in rebus compositis, aut diuisis. et ideo qui existimat quod illud, quod est diuisum, est diuisum, verum: et qui existimat compositum esse diuisum, existimat falsum. Deinde sequitur in duabus translationibus hoc, quod dicit modo. Si igitur quadam sunt
B semper composita, et non possunt diuisa: et quadam semper diuisa, et non possunt composita: et in quibusdam possunt esse contraria entia: igitur et compositio & essentia vnus, & non essentia est non compositum, sed vt sint plura. In rebus igitur possibili- bus erit vna existimatio, quae est falsa & vera. sermo. n. idem est, & potest esse verus in aliquo tempore, & falsus in alio. in illis autem, quae non habent potentiam
C vt sint alio modo, non erit hoc. & non erunt quandoque vera et quandoque falsa, sed semper vera aut falsa.

21 Intendit declarare, quod actus est nobilior. quoniam cognitio rei, in qua non est potentia ad mutationem in falsum, est nobilior illa, in qua est posse vt reuertatur falsa, postquam fuerit vera: quemadmodum illud, quod semper est, nobilior est corruptibili. Deinde dicit: & cum dicitur ens, &c. i. & cum hoc nomen ens dicitur de vnoquoque, predicamen-

torum, & similiter non ens: & verumque istorum diuiditur in potentiam & actum, aut in contraria. Deinde dicit: & dicuntur in rei veritate, &c. id est, & etiam quaelibet diuisio entis dicitur aut vere, aut falso, & etiam affirmatio significat compositionem eorum adinuicem, & negatio significat diuisionem, manifestum est quod, qui opinatur compositum esse compositum, affirmatio eius est vera: & qui opinatur diuisum esse diuisum, negatio eius est vera: & qui opinatur e conuerso, fallitur in affirmatione & negatione, l. qui opinatur compositum esse diuisum, & diuisum esse compositum. & forte hic diminutum est a libro. D. d. Si igitur quaedam sunt composita semper, &c. i. si igitur quaedam sunt composita semper, & quaedam semper sunt diuisa: & quaedam quaeque composita sunt, quique diuisa, tunc quiditas rerum, & vnitas, & veritas earum est in compositione & diuisione. Quaedam igitur sunt, quorum veritas est semper, & nunquam mutantur: & similiter sunt, quaedam, quorum falsitas est semper, & nunquam mutantur: & quaedam mutantur de vero in falsum, & de falso in verum. Scire igitur illa dicitur scire, scire autem essentiam mutabilem dicitur existimare. D. d. in rebus igitur possibilibus, &c. i. & cum sit sicut narrauimus, manifestum est, quod in rebus possibilibus erit eadem existimatio quandoque vera & quandoque falsa. & nos non percipimus. In rebus vero possibilibus, quae non mutantur a compositione in diuisione, nec e conuerso, non est possibile, sed verum in eis semper est verum, & falsum semper est falsum. Et intendit quoniam, cum

In rebus possibilibus eadem existimatio erit quandoque vera & quandoque falsa: aut in necessariis. Idem sequenti.

Metaphysicorum

G cum scientia non transmutabilis sit nobilior transmutabili: & nō transmutatio est rerum existentium in actu, & transmutatio est rerum, quę sunt in potentia: sequitur qđ actus sit nobilior potentia necessario.

Circa impossibilia vero quid esse, aut non esse, & verū & falsum? Non .n. est compositum, ut sit quidē si componatur, nō sit autem, si diuisum sit, sicuti album lignum, aut diametrū incommensurabilem esse, nec verum, & falsum similiter ē in illis erit. **H** An, quęadmodū neq; verum est, idem in his, ita nec ipsum esse: sed illud quidē verū, hoc vero falsum ē Attingere nāque ad dicere verum est: non .n. est idem affirmatio & dictio: nō attingere vero est ignorare. Nō est enim decipi circa qđ qđ est, nisi sū accidens. similiter autē est circa nō cōpositas substantias, non .n. est decipi. Et cunctę sunt actu, non potentia. generarentur etenim profecto, ac corrumpere. nunc aut ipsum ens non sit, neq; corrūpit: ex aliquo .n. vtiq; generaretur. Quęcūq; itaq; sunt verę ipsum eē quid et actu, circa hęc non est decipi, sed aut intelligere, aut non. verum qđ quid est de eis querit, si talia sint, an non. esse vero ut verum est, et nō eē ut falsum. vñ quidē si componitur, verum: si vero non componitur, falsum. vnum vero si est quidē ens sic: est: sin vero non ita, non est. verum autem intelligere hęc. fal-

sum vero si ē deceptio, sed ignorantia. non qualis cecitas est: etenim cecitas qđē, sicuti si omnino non haberet aliquis intelligendi potentiam. Manifestū autē est qđ neq; de immobilibus deceptio est sū qñ, si quis immobilia putet. vtpota si triangulū non putet mutari, non opinabitur mō duos rectos habere, mōdo non: mutaretur etenim. verū aliqd quidē, aliqd vero non. vtpota parē numerū primum nullū esse: aut quosdā quidem, quosdā vero nō. quō ad numerū autē circa vnū, nec hoc. n. amplius enim quędam quidem, quędam vero non putabit, sed verum dicit, aut falsum, tanquam ita semper se habeat.

illa autem, in quibus non est compositio, ut aliquid sit, aut non sit verum, & falsum non est ita. Non enim est compositū, ut sit si fuerit compositum, & non sit si fuerit diuisum, ut album lignū, aut symetrum diametrum: et non essentia veri & falsi in hoc est, sicut in illis etiam. Quęnam, sicut verum in istis non est idem, similiter essentia: sed est aut verum, aut falsum. Et quoddam est verum, non quia dicitur: quia affirmatiua & terminus non sunt idem: & ignorantia est, qua non tangit rem. Non est enim deceptio in eo quod est, nisi per accidens, & similiter in substantijs com-

A composituꝛ, quoniam in eis est deceptio. Et sunt omnes in actu, non in potentia. Et si non generarentur et corrumpereutur, eis enim per se non generatur, neq; corrumpitur. Et si non, esset aliquid ex nihilo. Omnia igitur, quæ sunt in suis essentis ali quid et sunt in actu, etiam nõ est in eis deceptio, nisi per intelligere. sed queritur in eis quid sint, verũ sint hoc, aut non. aut eris sicut ve rum, aut non eris sicut falsum. Vñ

B enim si fueris composituꝛ, est verũ: Et si non fueris composituꝛ, est fal sum. Vñ aut si fueris secundum quod est in hac dispositione, est. Et si non fueris secundum hanc dispo sitionem, tunc intelligere eas non est verum. Et hoc non est falsum, neq; deceptio, sed ignorantia, non sicut cæcitas. si enim ignorantia est si cut cæcitas intellectus, cum nullus eorum habueris intellectum dno. Manifestum est igitur, quod in re bus, quæ non mouentur, non est de ceptio, etiam si attribuantur alicui tempore. V. g. si aliquis existimet quod triangulus est non verũ, quia non transmutatur nunquam, exi stimat semper quod possibile est ut in aliquo tempore habeas duos an gulos rectos, et in alio non: quoniã si fueris, transmutabitur. sed aut per aliquid quod eris, aut per ali quid quod non eris. V. g. ut non sis neq; unus numeroruꝛ numerus per-

fectus, aut non: aut quidam sit aut **D** non: aut ut sit secunduꝛ numerum in vno, non: quoniam non est hoc ali quid et aliquid non est. Et in hoc non est existimatio, sed aut est ve rum aut falsum, quia semper est in hac dispositione.

Illæ aut, in quibus non est cõposi tio, &c. i. res autem simplices, quartũ esse, aut non esse non attenditur ut ex eis sit aliquid, aut non sit, sicut est di spositio in cõpositis, verũ & falsum contingentia in eis non sunt in eis sicut verũ & falsum in compositis. **E**

D. d. causam & d. non enim est cõposituꝛ, &c. i. quia verũ & falsum in simplicibus non assimilant cõposi tioni aut diuisioni existentibus extra animã. D. d. v. albuꝛ lignuꝛ. v. g. quĩ dicere hoc esse albuꝛ, cum sit verum, cã in hoc est, quia albedo est cõposi ta extra animã cũ ligno: & dicere, q diameter est symeter colicũ falsum, & cã falsitatis e, qã sunt diuisa extra animã. D. d. & nõ essentia veri & fal si, &c. i. & quiditas veri & falsi i sim plicib; nõ est sicut in cõpositis: & in tendit in qõne qd est. D. d. cã, & d. Qm, sicut verũ in istis, &c. i. qm, si cut verũ in cõpositis in qõne vtrum sit nõ est idẽ, ita verum nõ est in eis idẽ in qõne q sit i. in simplicibus & cõpositis. D. d. sed est aut verũ, aut falsum, &c. i. sermo, q signat vtrũq; quid sit, est aut verus aut falsus: sed in quibusdã, i. in cõpositis, quia ali quid p̄dicat de aliquo, et in simplici bus, nõ quia aliqd p̄dicat de aliquo.

D. d. quia affirmatiua, et termi nus, &c. i. et causa in hoc est, quia de ceptio, quæ accidit in quiditate com positorum, est similis deceptioni accidẽti

Metaphysicorum

E accidenti in affirmatiua, & q̄ accidit
intelligere simplicia ē de modo de-
ceptionis accidētis in definitionib⁹
fm q̄ sunt definitiones, & non sunt
idē sermo definitiuus, & sermo affir-
matiuus. D.d. & ignorantia est, quæ
nō tangit, i. & ignorantia, qua acci-
dit vnū intelligere simplicia, est vt
intellectus nihil intelligat de eis. est
igitur fm ignorantia, quæ est priua-
tio sciz. D.d. Non est enim, &c. i.
& causa in hoc est, quia non accidit
deceptio in quid est, nisi p̄ accides.
in cōpositis quidē per deceptionem
in affirmatiua, q̄ est ignorantia fm
habitu in simplicibus vero p̄ priua-
tione intelligendi, q̄ est ignorantia
fm priuationē. D.d. & sūt in sub-
stantijs, &c. i. & in substantijs non cō-
positis nō accidit deceptio ex suis na-
turis, & sūt in substantijs cōpositis,
cū quibus non admiscet⁹ potētia
& sunt in actu : sed deceptio in hoc
est nobis, & si i eis acciderit deceptio
ex suis naturis, tunc generarent⁹, &
corrūperent⁹. & si quidirates & for-
mæ ēt generarent⁹ & corrūperentur,
iūc generarent⁹ ex nihilo, & hoc
intendebat, cū d. cens enim p̄ se, &c. i.
& innuit hoc, quod declarātū est in
tractatu de substantia. D. d. Omnia
igitur, q̄ sunt, &c. i. & oēs substantijs,
quæ sunt cōpositæ, non accidunt in
eis q̄ sit deceptio essentialis, sed per
accidens. querit enim, q̄ sunt igno-
rati esse, expositio nominū suorum
p̄ sermone cōpositū. si ergo cō-
positio fuerit vera, tunc esse & intel-
ligentia erit verū. & si non fuerit ve-
ra, tunc esse erit falsum. v.g. vt si ali-
quis querat quid sit vacuum, & di-
cetur ei quid intendat p̄ hoc nomen
vacuum. si igit dixerit dimensionē
separatā, cōsiderabitur si fuerit im-

possibile dimensionē. & separatū esse, &
tunc vacuum nō erit, ex sermone iu-
dicante, non ex sermone exponēte,
fm q̄ est exponēs. D.d. & si nō, &c.
idēst substantiæ vero simplices, si in-
telligunt⁹, tunc intelligere earū erit
fm illud, quod sunt. & si non intelli-
gant⁹, tunc nihil ex eis intelligitur,
quod sit verū, nisi fm q̄ non esse in
telligendi ea nō est verū, non fm q̄
accidit in eis intelligere falsum. fal-
sum enim intelligere non est nisi p̄
compositionē. Et hoc intendebat,
cū dicit: intelligere eas non est ve-
rum. i. & cū dicimus, q̄ apud nos
nō est verū de substantijs simplicib⁹, **L**
nō intendimus q̄ accidit nobis er-
ror, qui est ignorantia fm habitum,
sed accidit priuatio veritatis, quæ est
ignorantia tū. & hoc est in virtute
rationali, sicut cecitas in oculo. Et
innuit p̄ hoc, q̄ nō intelligere res se-
paratas p̄ intellectu humanū est in
intellectu nostro in primo sūt cēci-
tati in oculo, anteq̄ perficiat⁹ in-
tellectus. Hoc enim nō solummodo
reperi⁹ in hac virtute in suo primo
esse, sed in suo esse vltimo. & hoc iā
declarauimus in alio loco. Et decla-
rabimus, q̄ fortunitas maxima, quæ
est inspicere intellectu separatū, est
p̄ potētiā, quæ sit in intellectu spe-
culatiuo apud suā vltimā perfectio-
nem, sūt potētiæ, quæ sunt in vsu
apud aspectū ad colores, non p̄ po-
tētiā de modo potētiarū cogita-
tiuarū, quæ acquirunt⁹ per cognitio-
nem. qm̄ non est sicut existimauit
Auerpace, q̄ hoc acquirat⁹ per * co-
gnitionem. D.d. Manifestū est igit⁹
p̄ hoc, &c. i. declarātū est igit⁹ ex hoc, q̄
in rebus necessarijs nō trāsmutabili-
b⁹ nō decipitur hō ex nā rei, ita q̄
scīa de aliquo reuertat⁹ existimatio
in

Si i substa-
tīs nō cō-
positis ac-
cideret de-
ceptio ex
suis natu-
ris, tūc ge-
nerarentur
& corrūper-
entur.
Vide cō. 1.
2. huius.

I tractatu de substantia. D. d. Omnia
igitur, q̄ sunt, &c. i. & oēs substantijs,
quæ sunt cōpositæ, non accidunt in
eis q̄ sit deceptio essentialis, sed per
accidens. querit enim, q̄ sunt igno-
rati esse, expositio nominū suorum
p̄ sermone cōpositū. si ergo cō-
positio fuerit vera, tunc esse & intel-
ligentia erit verū. & si non fuerit ve-
ra, tunc esse erit falsum. v.g. vt si ali-
quis querat quid sit vacuum, & di-
cetur ei quid intendat p̄ hoc nomen
vacuum. si igit dixerit dimensionē
separatā, cōsiderabitur si fuerit im-

M
Vide 1. de
Aia. cō. 16.
Fortunitas
maxia nō
currit mō
potētiarū,
cogitatiua
rū vt exist-
mauit Aue-
pace. Vide
idem. 1. de
Aia. cō. 16.
* a. l. cogi-
tationem.

METAPHYSICORVM

LIBER DECIMVS,

CUM Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In prima agitur de Vno, secundum se
considerato. In secunda de vno respectu
multitudinis: vbi de Contrarietibus multa
pertractantur.

SVMMAE PRIMAE.

Quot modis vnum dicatur: et aliud esse
querere quae vnum dicuntur, et
vni esse, et eius rationem. E
Cap. I.

Vñd vnum multis ^{Viñd Auer.}
dicatur modis in di ^{I Epi. Tr. j.}
uisione de quoties;

dictū est prius. Cū
autē multiplex dicat,
primorū, & eorum, q̄ fm se, non
fm accidēs dñr vnum, quatuor
in summa modi sunt. Et ipsum
nanq̄ continuum aut simplici-
ter, aut maxime quod natura, et
non tactu, neq̄ ligatione. & ho-
rum illud magis vnum, & prius,
cuius motus indiuisibilior, & f
magis simplex est. Item tale etiā
magis est, quod totum est, ali-
quamq̄ formam & spēm hñs;
& maxime quodcunq̄ natura
tale sit, & non vi: quemadmodū
quæcūq̄ aut glutine, aut clauo,
aut cōiunctione, at habeat in se,
quod causa ei sit, vt continuum
sit. tale vero est, cui vnus motus
loco, & tpe indiuisibilis sit. Qua-
re manifestum est, q̄ si quid na-
Metaph. cū cō. Auer. II

A in aliquo tpe. Et d. hoc: quia, qñ sen-
satum recedit à sensu, statim certitu-
do sui esse mutatur in existimatio-
nē, absq̄ eo q̄ in nobis accidit error.
D. d. v. g. si aliquis existimet, &c. i.
v. g. q̄ scire triangulū hñe tres angu-
los æquales duobus rectis nō mutat
de certitudine in existimatiōē, cū
nō sit timēdū in hac hora si sit tri-
angulus, cuius anguli non sunt æqua-
les duobus rectis; D. d. cām in hoc, &
d. quia non transmutat, &c. i. & cau-
sa in hoc est, quia non est timendū,
vt natura trianguli transmutet. &
ideo nullus existimet esse posse vt ali-

B qua hora veniat, in qua sunt anguli
æquales duorum rectis, & alia hora
non. D. d. qm, si fuerit, transmutabi-
tur. i. si hoc acciderit in scia triangu-
li, tunc natura trianguli transmuta-
ret. sed consequens non est verū, ne
que antecedens. D. d. sed aut per ali-
quid qd̄ erit, aut p̄ aliquid quod nō
erit. i. sed res necessariz, aut dispositi-
tur p̄ aliquid, qd̄ est in eis semp, aut
p̄ aliquid, qd̄ nunq̄ est in eis. D. d.
exēplū. & d. v. g. vt nō sit, &c. i. v. g.
qm̄ aut p̄ erit verū, q̄ nullus nume-

C rorū erit pfectus, aut oīs numerus p-
fectus est, aut quidā est pfectus & q-
dam non. D. d. aut vt sit fm numerū
in vno, &c. i. vt aut sit hoc i vno fm
numerū, ita q̄ qñq; sit i eo, & qñq;
non sit, est impossibile vt qñq; sit i re-
bus: & illæ res sunt eadem in specie.
D. d. & in hoc non est existimatio,
i. & ideo non accidit in tali gñe exi-
stimatio, sed iudicium in ipso, aut
semp erit verum, aut semp erit fal-
sum, quia ista semp sunt eodē mō.
Et intendebat p̄ oīa ista, q̄ scire ea, q̄
sunt in actu, est nobilius q̄ scire ea,
q̄ sunt in potentia. Et illud, cuius est
scia nobilior, est nobilius.

Illud, cuius
est scia no-
bilior est no-
bilior. Idej.
6. Met. c. c.
1. & 1. de
Alia. c. 1.

Metaphysicorum

Gtura motionis primę principii
hēt primū (dico autē lationis cir-
culationē) id printa magnitudo
vna. Quædam itatq̃ ita vnum,
aut continuum, aut totum sunt.
Quædam autē, quorum vna rō
est. talia vero, quorū intellectio
vna, talia autē, quorū indiuisibi-
lis, indiuisibilis vero eius est, qđ
aut specie, aut numero indiuisi-
bile est. Numero igitur indiuisi-
bile ē singulare. Specie vero co-
gnoscibili & scientia, quare vnū
vtq̃ erit primum, quod substā-
tijs, vt vnū sint, causa est. Toties
I igitur dī vnum, & quod natura
continuum est, & totum, & sin-
gulare, & vī. hæc autē oīa vnū
sunt, eo q̃ quorundam motus,
quorundam intellectio aut ra-
tio indiuisibilis est.

Dictum est prius, quod vnum
dicitur multipliciter in distinctio-
nibus, in quibus narratur secundū
quem modum dicitur res. Dicitur
enim multis modis, qui cum capi-
tulantur, sunt quatuor modi rerū,
H qua dicuntur per se vnum, non per
accidens. Est enim continuum, aut
simpliciter, aut magis illud, quod
est naturaliter, non per cōtactum,
neq̃ per ligamentum. & magis
quā hoc vnum, & est ante, &
magis quod non diuiditur motus
actionis, & est magis simplex. Et
etiam est tale, aut magis, totum,
quod habet aliquam naturam ei,
& formam, & maxime quod est

tale naturaliter, non violente: vt
illud, quod est vnum per glutinū, aut
per clauos, aut per ligamenta, sed
hēt aliquid ī se, quod est causa sua
continuationis. & tale est, vt mo-
tus sit vnum, & non diuidatur se-
cundum locū & tempus. Et hoc est
manifestum, si fuerit aliquid pri-
mum principium primi motus na-
turaliter, vt motus circularis &
motus simplex, quod hæc ē prima
magnitudo. Quædam igitur sunt
vnum & secundū hunc modū, aut
quia sunt continua, aut quia sunt
totū. Et qđam sunt talia secundū
conuenientiā, sicut ista quorum in-
telligere est vnum, & sicut ista, q̃
non diuiduntur, neq̃ diuiduntur in
indiuisibilia, vt definitiones indiuisibilibus, sicut definitio puncti,
qua non diuiditur. Si autem fuerit
numero singulare, nō diuiditur nu-
mero. Vnum autem secundum for-
mam est illud, quod non habet di-
uisionem secundum cognitionem. **M**
vnum igitur primū est illud, quod
est substantiarum causa vnum. Er-
go vnum dicitur secundum nume-
rum istorum modorum, sicut il-
lud, quod est continuum naturaliter,
& totum etiam, & singulare,
& vniuersale omnia enī ista sunt
vnum, quia non diuiduntur, qua-
dam vero secundum motum, qua-
dam secundum intellectum & ra-
tionem.

Intendit

A **I**ntendit per distinctiones
Quintum librum, I quo
distinctiones sunt significa-
tiones nominū. D. d. Df
enim, &c. i. qm, & si illic numeravi-
mus plura, de quibus dī hoc nomē
vnam, videtur cōcludi in quatuor
generibus primis: & sunt illa, quę da-
cuntur vnum per se, non per accūs.

D. incoepit numerare illa, & d. Est
enim continuum, &c. i. & vnus isto-
rum modorū, de quibus dī vnū, est
continuum, aut simplex, aut secun-
dum prius, & hoc est continuū p na-
turam, non continuum, per conta-

B ctum, aut ligamentū, & vīr per arti-
ficium. D. d. & magis q̄ hoc, &c. i.
hoc nomen vnum dī magis de con-
tinuis per naturam de illo cōtinuo,
quod habet vnum motum indiuisi-
bilem: & hoc est continuum rectū;
qm continuum tortuosum, qd ha-
bet angulos non mouet fm oīs suas
partes motu æquali qm mouetur se-
cundum totum. & hoc intendeat
cū d & est magis simplex. Deinde
induxit secundū modum illorum
quatuor, & d. Et etiam est tale, aut
magis, &c. i. & hoc nomen vnum di-
citur, sicut de cōtinuo, aut magis de
toto, quod est totum, & continuū p

C formam existentem in ipso. & hæc
est dispositio indiuiduorum habea-
tium formas, & d. aut magis, quia
causa in hoc, q̄ indiuiduum sit con-
tinuum, est forma eius. ergo forma
dignius dicitur vnum q̄ continua-
tio, cū forma sit causa continua-
tionis. Et quia totum, aliud est totū
naturaliter, aliud artificio, & maxi-
me quod est naturaliter non violē-
te. quia indiuiduum artificiale est
vnum per violentiam, deinde dicit:
sed habet aliquid in se, &c. i. sed vnū

indiuiduum I rei veritate est illud, D
quod habet in se causam continua-
tionis, scilicet formam. & intendit indiui-
dū naturale, quod est vnū per con-
tinuationem secundum suā formā.
Deinde d. & tale ē, vt motus sit vn⁹,
&c. i. vnum in rei veritate in hoc ge-
nere est illud, cuius motus est vnus,
& indiuisibilis secundum tempus, &
secundum locum. & tu bene scis q̄s
sit ille motus vnus ex Quinto Phy. T. cō. 14.
Deinde d. Et hoc est manifestū, &c.
i. & est manifestum q̄, si fuerit ali-
quid hic, quod mouetur p p̄cipiū
in eo primo motu naturaliter, scili-
cet circulari simplici, & istud motū
est primum corpus, & quod moue-
tur vno motu, qui nō diuidit, neq;
secundum locum, neq; secundū tē-
pus. Deinde d. Quædam igitur sunt
vnum, &c. i. declaratum est igitur,
q̄ omnia ista reducuntur ad vnum
secundum continuationem, & vnū
secundum totum. Deinde d. Et quę-
dam sunt talia secundum conueniē-
tiam, &c. i. & vnum dicitur etiā de
illis, quorum proportio ad intelle-
ctum est sicut proportio istorum
ad sensum: & sunt illa, quę non diui-
duntur, quando intelliguntur. & isto-
rum quędam sunt, quę non diuidit
in intellectu, neq; diuiduntur in
aliquod indiuisibile: vt punctus, &
vnum in numero, & vīr quod non
diuiditur secundum definitionē in
illo genere: vt definitio puncti, qua
non diuidit in magnitudine, & defi-
nitio vnus in numero, q̄ non diui-
ditur fm numerum. Deinde dicit:
Vnum autem fm formam est illud
quod non diuidit fm cognitionem,
& diuiditur in esse. & hoc est vnum
* diuisibile e contrario de vno secū-
dum definitionē in vnoquoq; ḡne.

* a. l. indiui-
sibile.

Continuū
tortuosū
nō mouet
secundū
oīs suas p-
tes motu
æquali.

Cū in hoc
q̄ indiui-
dū sit v-
nū & con-
tinuū est
for a eius.
Idem. l. de
aia. 90.

Metaphysicorum

Idē 7. me.
tex. cō. 4.

G D d. vnum igitur primum, & c. i. & cum primum in vnoquoq; genere est illud, quod non diuiditur fm definitionem in illo genere: & substantia est primum omnium entiu fm definitionem, manifestu est, qd vnu primum, quod nō diuiditur fm definitionem in substantiam, est causa vnius in omnibus generibus euium. D. d. Ergo vnum dicitur, & c. i. declaratu est igitur ex hoc, qd nō, de quibus dicitur hoc nomen vnu, concluduntur in quatuor. Primum vero est continuum per naturam. Secundum illud, quod est totum & perfectum: & est vnum indiuiduū naturale. Tertium autem est illud, quod est simplex in vnoquoq; genere decem predicamentorū. Quartum est vnum fm formam, & vlt vlt. & istorum, duo, s. continuū per naturam, & indiuiduum, quod est totum, & completum dicuntur vnu, quia sunt duo indiuidua, quorum vtrunq; mouetur vno motu. duo autem alia dñr vnum, quia nō diuiduntur in intellectu: alterum vero in definitione, reliquū aut in natura continui vna pluribus vno.

I Oportet autem considerare, qd non est eodem modo accipiendum, cum dicatur, quæ vnu dicuntur, & quid est vni esse, quæ ueratio eius est. Vnum etenim toties dicitur, & vnum quodq; eorum, cui aliquis horum modorum insit, vnum erit. Esse autem, qñq; quidē alicui horū erit qñq; vero alteri, quod & magis propinquum nomini est. illa vero, potentia. quemadmodum si de elemento, & causa oporteat dicere, & de ipsis rebus, determi-

nando, & nominis definitionē reddendo. ignis etenim quodā modo quidem est elementū (for-
tassis vero fm se etiam ipsum in finitum, aut aliquid aliud tale) quodam modo vero minime ē. non. n. est idem igni, & elementū esse, sed tanquam res quædā, & natura ignis elementum est. nomen autem significat qd hoc ei competat, quod ex eo, tāquā ex primo inexistēte aliquid sit. ita & de causa, & vno, & cūctis huiuscemodi. Propter qd vnu esse est idiuisibile esse, ipsum re-
vera ens & inseparabile, aut loco, aut specie, aut mente, aut toto atque determinato.

*Vnum esse, ac naturam maxime in hoc cō-
sistere, quod prima oīum mensura
su. proprijs sunt vero ipsius quā-
ti, ex ab ipso in alijs men-
suram dici. Cap. 2.*

M Axime autem mensurā esse cuiusq; generis pri-
mam, & maxime proprie quāti. hinc enim & ad alia aduenit. Mensura enim. i. quo quantum cognoscitur: cognosci-
tur autem quātum vt quantū, aut vno, aut numero: omnis vero numerus vno: quare oē quātum, prout quantum, vno cognoscitur, & quo primo hoc cognoscit, ipm vnum. pp qd vnu pricipiū ē nūeri, put nūerus ē.

Et oportet existimare per cognitionem, quoniam non oportet existimare, quod dicitur eodem modo illud,

A illud, quod videtur vnum per quale, & quod est per essentiam vnu. Vnum enim dicitur secundum numerum istorum modorum, & quod libet istorum erit vnum, quando habuerit aliquem istorum modorum. Secundum autem quod est vnu; forte erit alterum istorum, & forte erit aliud, quod est propinquum secundum nomen, magis quam ista. illa autem in potentia, ut si esset necesse loqui de elemento & causa, **B** & distinguere ea a rebus, & inducere definitionem nominis. ignis enim est sicut elementum. & relictum est ut sit infinitum per se, aut per aliud tale. & quod non est ita. essentia enim ignis & elementis non sunt idem, sed ignis est elementum sicut natura alicuius. & hoc nomen aut accidit sicut accidit ei per complementum, quia est aliquid ex hoc, sicut est ex primo, quod est in re. et similiter essentia etiam & vnum, **C** & omnia, quae sunt in talibus istis. Et ideo essentia vnius est ut non dividatur. & est quia ista res est, & est non separata per locum, aut formam, aut cognitionem, & est totum & terminatum. Et ideo est magis quam aliud prima mensura cuiuslibet generis, & quantitates valde dominae. & ex hoc est in alijs rebus. Mensura enim est illud, per quod cognoscitur quantitas: & quantitas cognoscitur secun-

dum quod est quantitas, aut per **D** vnum, aut per numerum: & omnes numeri cognoscuntur per vnu: ergo omnis quantitas, secundum quod est quantitas, cognoscitur per vnu & illud, per quod primo cognoscitur, est vnum. & ideo vnu est principium numeri, & non numerus.

Id est, Et non est existimandum, quod **E** illud, quod significat hoc nomen vnum in eis, de quibus dicitur, est idem dictum vniuocum. secundum nomen & definitionem. Deinde d. Vnum enim dicitur, &c. i. apparet enim quod hoc nomen vnum dicitur de istis modis diuersis, quos numerauimus, & quod omne ens non simpliciter habet hoc nomen, nisi habuerit aliquam istarum intentionum, quas numerauimus. Deinde d. Secundum autem quod est vnum, forte est alteri, &c. i. illud autem, quod significat hoc nomen vnum, secundum quod est vnum, forte est primum in hoc genere: & forte inueniatur ei aliquid, quod appropinquat significato huius nominis, nam quod est vnum magis quam aliud. Illud autem, quod est praeter vnum primum, inuenitur ei de significato huius nominis vnum, secundum quod est vnum, aliquid simile illi primae intentioni. & hoc intendebat, cum d. illa autem in potentia, quoniam simile rei dicitur esse res in potentia. Deinde dedit exemplum & d. ut si esset necesse loqui, &c. i. & dispositio debet esse, quando volumus loqui de vno, sicut dispositio debet esse, quando volumus loqui de elemento & causa, & de alijs, quae dicuntur primo & secundo. si ut primo incipiamus ab eo, quod significat definitio illius nominis, sed

Res in potentia & si mille rei. vi de 9. Met. ca. 7. & 4 ibi.

Metaphysicorum

C ϕ est illud nomē, deinde distingue-
mus illa significata, si inuenitur ali-
quod, quod conueniat definitioni il-
lius nominis, dicem⁹, ϕ illud est primū
in illo genere: & si non inuenimus
tale, accipiemus illud, quod est ma-
gis propinquum, & dicemus ipsum
esse primum in illo genere. v. g. cū
q̄suerimus quid sit elementū, & in-
ueniemus, ϕ illud, qd̄ signat defini-
tio elementū, est aliud ab eo, quod si
gnificat hoc nomē ignis, & ideo nō
dicemus ϕ ignis sit primum elemē-
tum. & si inueniremus definitionē
elementi, in quo est magis propin-
quum q̄ ignis, dicemus ipsum esse
primum elemētum, vt quidā Anti-
qui dicebant, ϕ infinitū est primū
elemētum. D. d. & ϕ non est ita, &c.
i. & illud, in quo nō inuenitur essen-
tia elementū, s̄m ϕ est elementū, nō
dicit̄ esse primum in illo genere, vt
ignis. qm̄ quiditas & definitio eius
non est definitio elementū, sed dicū-
tur hoc nomine, quia in eis est ali-
quid de natura significati istius no-
minis elementum. & sic accidit eis
hoc nomen, sicut accidit hoc nomē
verum ei, quod hēt hanc intentio-
nem complete, vt prima materia in
cōpositis. quatuor. n. elementa sunt

H elementa compositorum, sed non
primo: quia sunt composita ex pri-
ma materia & formis simplicibus.
Deinde d. & similiter essentia etiā,
& vnū, &c. i. & similiter hoc nomen
vnum, secundum ϕ est vnum, quia
illud, quod nō diuiditur aliquo mo-
do, neq; s̄m locum, neq; s̄m formā,
neque s̄m cognitionem, & est totū
& terminatum, ideo necesse est vt
vnum in vnoquoq; genere, s̄m ϕ ē
indiuisibile, sit prima mensura illo-
rū, q̄ sunt in illo genere. i. ϕ natura

vnus est natura mensuræ, & scipoc R
in generibus habentibus mensurā
prius, & essentialit, s̄. in quantitate
discreta. hoc. n. est in eis prius alijs
rebus, quibus accidit mensurari. D.
d. & ex hoc est in alijs rebus. i. & de
quantitate discreta, & vno numera-
li transmutat hoc nomen mensura
ad alia genera, quæ vtuntur mensu-
ra. D. d. mensura enim est illud, &c.
i. & definitio mensuræ est illud, per
quod mensuratur quantitas discre-
ta, i. cognoscitur: & quantitas cogno-
scitur, aut per vnum, aut per numerū,
i. ϕ numerus cognoscit̄ & mensura
tur per vnum: ergo oīs quantitas di-
screta cognoscitur per vnū. & ideo
vnū est principū numeri, non nu-
merus. nam, si esset numer⁹, cogno-
sceret̄ per vnū: quod est impossibile.

Hinc autem & in alijs id dici-
tur mensura, quo primo vnum
quodq; cognoscit̄, & vnuscu-
iusq; mensura vnū est, in lōgitu-
dine, s̄ latitudine, in profundita-
te, in grauitate, in celeritate. Gra-
uitas. n. & celeritas cōis est i cō-
trarijs. duplex enī & vnū quod-
que horum est. vt grauitas, & q̄
quantumcunq; pōderis hēt, & M
quæ excedit pondere: & celeri-
tas, quæ quantumcunq; motū
habet, & quæ excedit in motū,
etenī est aliqua tardi celeritas,
& leuis grauitas. In his itaq; om-
nibus mēsurā, & principū vnū
quiddam & indiuisibile est. nā
& in lineis vtuntur pedali tan-
quam indiuisibili. vbiq; etenim
mensuram vnum quiddā & in-
diuisibile quærun. hoc aut̄ sim-
plex, aut quali, aut quanto. Vbi
itaque

I
Prima mā
verissime
essetū dī.
vide in. 5.
Met. 4. &
1. de Gēa.
& corre-
puone. c. 6

A itaq; vñ non esse aut auferendū,
aut addēdum, illa certa mēsurā
est. Quare numeri certissima ē.
vnitatem etenim ponunt, quæ
oīno indiuisibilis est. in cæteris
vero imitant̃ huiuscemodi. ex
stadio nanq; & talento, ac semp̃
à maiore magis p̃fecto latebit,
& additum aliquid & dēptum,
q̃ ex minore. Quare à quo pri-
mo fm̃ sensum non contingit,
hoc oēs mensuram, & humido-
rū, & siccorū, & grauis, & leuis
faciūt: & tūc p̃cāt cognoscere q̃
tū, cum p̃ hanc mēsurā sciant.

Et ex hoc dicitur mēsurā in alijs,
per quā scitur primo quodlibet co-
rum, & actio cuiuslibet eorum est
vna, in longit̃udine, & in latit̃u-
dine, & profunda, & velocitate.
Gravitas enim, & velocitas sunt
communes in contrarijs. & vtraq;
earum est duplex. vñ gr̃aue, quod
est illud ex declinatione est in re,
& etiam illud, quod habet addi-
tionem declinationis. & velocitas,
qua habet aliquē motū eius, quod
habet per quantitatem, & quod
habet additionem motus etiā. gra-
ue enim habet velocitatem, & le-
ue tarditatem. In omnibus igitur
istis est mēsurā, & principium,
quod non diuiditur. in lineis enim
alijs vñuntur mēsurā equali men-
surā, sicut illud, quod non diui-
ditur. quia quarunt mēsuram
in omnibus rebus aliquid indi-

uisibile. & hoc est simplex, aut
qualitas, aut quāritas. Vbi igitur
existimatur quod non est dimi-
nuitio, aut additio, illud est mēsurā
vera, quia numeri sunt certi. Et po-
ssio eorum est, quod vñ non diui-
ditur. & i alijs rebus assimilatur ei,
quod est tale. quoniam ex linea, &
ex tali, quod est cētum libra, sem-
per a maiori magis latet, & si di-
minuitur, aut additur i eo aliquid
quam latet in minori. Ergo illud,
in quo est impossibile vñ hoc sit in
eo sensibile, accipitur in omnibus
pro mēsurā in rebus humidis, &
in grauitate, & in magnitudine:
& tunc existimant, quod sciunt
quantitatem, quando sciunt illam
per hanc mēsuram.

Et ex hoc dī, & c. i. ex vno nūera-
li fuit trāsūptū hoc nomen mēsurā
ad quālibet eorū, q̃ dñr mēsurare ex
eis, q̃ sūt i gñe q̃ntitatis: sicut fuit trās-
ūptū ad aliud gen⁹ hoc nomen q̃nti-
tatis à q̃ntitate nūerali. D. d. & actio cu-
iuslibet earū, & c. i. & cā i trāsūptiōe
isti⁹ nōis ad illa, q̃ sūt p̃ter nūeros ē,
qa actio eorū ē vñ i oībus. qm̃, si
fuerit vñ i lōgitudine, erit i lōgita-
dine, & si fuerit vñ i latitudine erit
vñ i latitudine, & si i p̃fundo erit
i p̃fundo, & si fuerit vñ i velocita-
te mor⁹ cui⁹ cā ē grauitas & leuitas,
actio ei⁹ erit vna i mēsurā grauita-
tis. D. d. grauitas. n. & velocitas. & c. i.
& cā i hoc, q̃ actio mēsurā in vno-
quoq; istorū generū, est vna actio,
ē qa vñ qd̃q; istorū generū diui-
ditur in duo contraria, & sunt quali-

II iiiij dupli-

Metaphysicorum

G duplicia. v. g. qm̄ graue diuiditur in illud, quod est magis graue, & in illud, quod est minus graue. & similiter velocitas. cuius causa est, quia quantitas grauis diuiditur in illud, quod est minoris velocitatis & maioris velocitatis, cum sit rei grauis & leuis. Illud quod ē minoris grauitatis: grauis vero est velocitas, leuis vero tarditas. Et hoc est manifestum in alia translatione, in qua dicitur, Grauitas enim & velocitas est complementum esse in contrariis: quoniam utrumque eorum est duplex. graue enim est illud, quod habet paucam declinationem, & quod habet

H multam declinationem. & velox ē secundum hunc modum est illud, quod habet paruū motum & magnū motum. velocitas. n. inuenitur tardus, & tarditas in veloci. i. qm̄ velox dicitur tardus ad illud, quod est velocius: & tardum dicitur velox ad illud, quod est tardius. & intendit quod similiter est in quantitate continua. Et intendit declarare, quod in ista non inuenitur aliquod vnum, scilicet indiuisibile per naturam: sed, cum homines voluerint mensurare in istis rebus, posuerunt vnum per institutionem, & inspexerunt, quod esset valde simile vni numerali. Et intendebat per hoc quod, cum fuit necesse uti pondere per grauia, acceperunt illud, quod non recipit magis & minus in sensu: sicut fecerunt in ponderibus, quae fundantur super grana ordei. Et hoc intendebat, cum dicitur. In omnibus igitur istis est mensura. i. in omnibus istis rebus mensurabilibus & ponderosis metabilibus accipiunt vnam mensuram indiuisibilem, aut secundum institutionem, aut secundum sensum simile mensurae naturalis, scilicet vno numerali. In pondero-

fix. n. ponitur aliquod indiuisibile secundum sensum. ut grana ordei. & in spatiis continuis aliquod aequale minori mensurae, quod est naturaliter: ut mensura pedis & cubiti. & notificant cubitos per palmas, & palmas per digitos. D. d. in lineis. n. & c. i. qm̄, qm̄ mensurae sunt lineae, ponitur mensuras aequales alicui quantitati linearis mensurabilis, & ponunt illam mensuram quasi indiuisibilem, ver. g. cubitum aut palmam. D. dedit causam in hoc, & d. quia quaerunt mensuram, & c. i. & cum inueniunt illud in illo genere, ponunt ipsum indiuisibile secundum institutionem. Deinde d. & hoc est simplex, & c. i. & mensura, cui assimilatur alias mensuras, est illud, quod non diuiditur in qualitate autem est illud quod non diuiditur in qualitate: in quantitate vero est illud, quod non diuiditur in quantitate. D. d. Vbi igitur existimatur, & c. i. & cum accideret eis aliquo genere inuenire mensuram, in qua non est additio, nec diminutio, illa mensura est apud nos mensura certa, quia est similis mensurae numeri certae simpliciter, quae est vnum. D. d. Et positio eorum, & c. i. quoniam opinabantur, quod vnitates essent prima mensura, ideo quaerit simile ei in alijs rebus. Deinde d. quoniam ex linea, & ex tali, & c. i. & cum fuerint duae mensurae diuersae, cum de maiori diminuitur aliquid, aut additur aliquid, latet diminutio & additio, magis quam lateat additio, & diminutio in mensura minori. & quanto magis mensura fuerit minor, tanto magis apparebit additio & diminutio. & ideo mensurare per minorem mensuram semper est certius. D. d. ergo illud, in quo est impossibile, & c. i. ergo illud, in quo additio aut diminutio

* a. l. numerali.

Alio non est sensibilis, accipit ab oib⁹ hoibus p mensuram in mensuratione rerum humidarū, & in mensura grauitatis, & in mensuratione magnitudinum: & cum mensurant p talem mensuram, sunt certi in cognitione quantitatis.

Ac etiam motū simplici & velocissimo motu, minimū. n. tps hic hēt. Quapropter in Astrologia tale vnum, principiū & mensura est. motum. n. equalē & velocissimum cœli supponunt, ad quē cæteros iudicant. & in Musica ^{num.} prima sensibilis ton⁹, quā minimum. & in voce elementū. & hæc omnia ita vnū quiddā non ita commune quiddam vnum, sed vt prædictum est.

Mensuram vnam esse, & indiuisibilem quo pacto sit intelligendum: Eamq; semper eiusdem generis esse. Et quo pacto scititia, ac tēpus mensura rerū esse dicantur. C. 3.

Non semper autem mensura numero vnum est, verum aliquā plura. vt puta primi sensibilis toni duo, qui non secundum auditū, sed ^C in rationibus sunt. & voces plures, quibus mensuramus. & diameter duobus mensuratur, & latus, & omnes magnitudines. Sicigitur mensura omniū vnū est, quia cognoscimus ex quib⁹ substantia est, aut secundū quantum, aut secundum formam diuidentes. Et propterea vnū indiuisibile est, quia primum singulorum indiuisibile est. nō tamē oīa similiter indiuisibilia sunt, vt pes, & vnitas, sed hoc q-

dem oīno, illud vero vult in idē diuisibilia ad sensum, vt iā dictū est. fortassis etenim oē cōtinuū diuisibile est. Semper autē mēsurā eiusdem generis est. magnitudinum namq; magnitudo, & sūm vnumquodq; longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vocum vox, grauitatis grauitas, vnitas vnitatum. ita. n. accipere oportet, & non q; numerorum numer⁹. At oportet, si similiter. non tñ similiter censet, sed ac si vnitatum vnitates, & non vnitatem censeret esse mensurā. numerus. n. vnitatu ē multitudo. ^E

Et videtur hoc in motu simplici, & veloci propter paucitatem tēporis. Et ideo in computatione stellarum vnū, quod est tale, est principium in mensura. est. n. positum apud eos, quod motus cœli est eodem modo, & valde velox etiam, & per illum motum iudicant de alijs motibus. & in Musica diesis, quod est neuima duorum punctuū: quod non diuiditur, quia est valde breuis. & in voce litera. vnum. n. in omnibus istis est hoc modo. vnū enim non est commune, sed sicut diameter est. Et non semper mensura est vnum numero, sed forte magis. vt diesis, quoniam sunt duo, quæ non sunt auditis, sed in sermone & vocibus, per quas mensuratur, sunt multa. & diameter mensuratur per duo, & latus etiam. & sunt aliqua magnitudines, & habent

*Mensura
semper est
eiusdem
generis.*

Metaphysicorum

G bent oēs magnitudines. Vnum igitur non est mensura omnium rerum, neq. omnium magnitudinum, quæ cognoscuntur. Et ex istis est substantia, cum diuidimus eam, aut per quantitatem, aut per formam. Et ideo vnum non diuiditur, quia est primum omnium rerum, quæ non diuiduntur. Et non omne vnum est indiuisibile eodem modo, ut per unitas, sed quedam non diuiditur omnino, et quedam volumus

H ut sint indiuisibilia per sensum, ut dictum est. quoniam omne continuum est diuisibile. Et mensura semper est vni generis. v.g. quoniam mensura magnitudinum est magnitudo, et similiter in vnoquoque simplicium. longitudinis ergo longitudo, et latitudinis latitudo, et vocis vox, et grauitatis grauitas, et unitatum unitas. oportet enim accipi hoc modo, non ut numerorum numerus. Et si oportet ut sit ita, sed non est necesse ut sit sicut hoc, sed est necesse ut sint mensura unitates. numerus autem est multitudo unitatum.

4 Et vtuntur hoc, &c. i. & ponunt motum simplicem, qui est velocissimus omnium motuum, mensuram, per quam mensurant oēs motus. & iste motus est motus cæli diurnus. tēp enim istius motus est minimū omnium temporum. D.d. Et ideo in cōputatione, &c. i. & ideo mensurāt motum orbium stellarum per istum motum, qui est principium omniū

motuum. D.d. cū in hoc, & d. est K enim positum apud eos, &c. i. & faciūt hoc proprie de motu cæli diurno, quia opinantur, q. motus cæli non additur, neq. diminuit, & q. est valde veloc. & ista sunt necessaria in mensura, sū q. est mensura in vnoquoque genere. D.d. & in Musica diebus cōputant totum. D.d. & in voce literarū. i. quæ sunt mensura dictionum. D.d. vnum enim in omnibus istis est hoc modo. i. est minimum illo genere: & non est in eo additio nec diminutio. D.d. vnum n. nō est commune. i. & vnum in vnoquoque genere est proprium illi generi, quæ non est vnum commune, sicut dictum est. Et, cum declarauit, q. vnum numero est prima mensura in vnoquoque genere, declarauit, q. non vñtatur in quolibet genere vna mensura, sed quæq. duabus. sed tñ, quia maior notificatur per minorem, deinde d. Et non semper vna mēsurā, &c. i. & mensura in quolibet genere non est vna, sed inuenitur in vno genere plus q. vna mensura, sed maior mēsuratur per minorem. ut neumata composita, q. mensurantur per plus vno neumate. & hoc non est in audibilibus tñ, sed in dictionibus, ut syllabarū pedes. Deinde d. Et diameter mēsuratur per duo. i. & diameter circuli mēsuratur per latus exagoni, & per alia latera cadentia in circulo. & similiter latera per plus mensurantur vna quantitate diametri. Deinde d. Vnum igitur non est mēsurā omnium rerum. i. & nō est hoc vnum, quod in sua natura sit vnum, quod sit mensura omniū rerum, nisi omnia haberent eandē naturam. Deinde dicit: neque omnium magnitudinum. i. neque oēs ma-

A magnitudines habent vnum, quod mensurat oēs, & præcipue corpus: & maxime quādo mēsuramus ipsum qñq; per quantitatem, & qñq; partes eius, quæ sunt fm qualitatem.

D.d. Et ideo vnū non diuidit, &c. id est: & in vnoquoq; est vnū quod non diuidit: quia primum in quolibet genere debet esse indiuisibile.

& si nō, non esset primum. D.d. & non oē vnū est indiuisibile eodem modo, &c. i. & non oēs vnitates, quæ accipiunt ad mēsurandū, sunt indiuisibiles eodē modo: sed quædā sunt indiuisibiles simpliciter, & vnum in numero: & quædā per institutionē, vt

B pes & palma: & quædā quia sunt res indiuisibiles in genere fm pondus, vt grana ordei. D.d. qm omne cōtinuum est diuisibile. i. & diximus, q quædam mensuræ non diuidunt in sensum, quia naturales mensuræ sunt de natura continui: & oē continuum est diuisibile. D.d. Et mensura semper est vnigena, &c. & hoc, quod dixit, est manifestū, s. q vnū, quod mensurat in quolibet genere, est de nā illius generis, quia numeri non mensurant per magnitudinē, neque magnitudines per vnitatem.

C D.d. oportet enim accipi hoc modo. i. vnum mensurat numerū fm q est cōpositus ex vnitatibus, non fm q est numerus. numerus enim non mensuratur fm q est numerus nisi per numerum. D.d. Et si oportet vt sit, &c. i. & si numerus mensuratur per numerum, tamen non est necesse vt ille numerus mensurans mensuretur à numero, sed oportet vt mensuratio perueniat ad numerum, qui mensuratur per vnū, quoniam numerus est multitudo vnitatum. Et d. q mensura numerorum

est vna, non vnitas, ad notificandū, **D** q mensura cuiuslibet rei est sui generis, adeo q mensura numerorum non est vnitas, sed vnum est mensura numerorū. Et intēdit, vt reputo, q cū sit ita in vno & vnitate, licet vnum denominet ab vnitate, quanto magis in eis, quæ sunt diuersa in specie, vt vnum & numerus.

At scientiā quoq; & sensum mensurā rerū dicimus esse, propterea quia p ea aliquid cognoscimus. atqui mensurantur magis q mensurent. sed accidit iobis, ac si alio nos mensurante, **E** cognosceremus quanti nam sumus, eōq; toties nobis cubitalis mēsurā admota est. Protagoras autē hominem ait mēsuram esse cunctorū, perinde ac si scientē, aut sentiētē diceret. istos autē, quia habent, ille quidē scientiā, hic vero sensum, quæ dicimus obiectorum mensuras esse. nihil itaq; dicentes egregiū, aliquid dicere vidētur. Quod itaq; vni esse (maxime fm nomen, quod determinant) mensura quædam est, maxime proprie quiritatis, **F** deinde qualitatis, manifestū est. tale autē erit, si hoc quidem fm quantitatem, hoc vero secundū qualitatem indiuisibile sit. Quare vnū, aut simpliciter, aut prout est vnum, indiuisibile est.

Et dicimus et, quod scia est mensura rerū, & sensus propter eandē causam. scimus enim per ista aliquid. & si non magis dignus est vt mensurentur, quam vt mēsurent.

Protagoras hoc dicit aut melius esse cūrum.

mensura ē
vigena.
2. 4. l. hy
20. 119.

sed

Metaphysicorum

G sed accidit nobis, quasi si aliquis
mēsuraret nos, sciremus cuius men-
suræ sumus per mensurā cubiti po-
sitā super nos. Et Protagoras dice-
bat, quod homo est mensura omnium
rerum, s. per sciens & sentiens, quia
alter istorū habet sensum, & alter
scientiam. ideo dicimus, quod sunt
mensuræ verū positarum. & quia
nihil dicebant distinctū, nedum ut
aliquid dixissent. Manifestum est
igitur, quod essentia vnius magis
H est, & nomen, quod ponunt perfe-
ctus, est principaliter quantitati,
deinde qualitati. & erit tale, alte-
rum vero si fueris, induisibile se-
cundum quantitatem, & alterum
si fueris secundum qualitatem. Et
ideo vnum est induisibile, aut mo-
do simplici, aut quia est vnum.

S Et dicitur, q̄ intellectus & sensus
sunt mensuræ. intellectus vero rerū
intelligibilium & sensus sensibilibus,
quia p̄ ista cognoscunt entia, & il-
lud, p̄ quod cognoscunt, est mensu-
ra. & hæc est causa cōis sensui & in-
tellectui & vni. & si nō dignius ē ut
entia mensurent sciam & sensum,
q̄ ut mensurent entia. non enim est
mensura, nisi si entia sequerentur il-
lud, quod est in anima, ut d. Prota-
goras. cum ait illud, quod est in anima,
sequat entia, necesse ē ut entia men-
surent animā. & nos apprehendim⁹
quantitatē eius, q̄ existit in anima ex
hoc. sicut si aliquis mensuraret nos
p̄ cubitum, tunc cōprehenderemus
quorū cubiti sunt in nos. Et hoc in-
tendebat, cū d. sed accidit nobis, &c.

D.d. Et Protagoras dicebat, &c. i. **R**
quia opinabatur, q̄ verum est illud,
quod oēs opinantur, adeo q̄ si duo
homines opinantur duo opposita in
aliquo, q̄ vtrumq̄ erit verū. opina-
batur enim q̄ verū sequitur opinio-
nem. Deinde dicit. s. per sciens, &
sentiens. i. & diximus, q̄ hō est men-
sura, quia est sciens & sentiens. & di-
cimus hoc de sciente & sentiente, q̄
ista pars animæ hēt sensum, & ista
alia habet sciam. **D.d.** & quia nihil
dicebant, &c. i. & innuit illos, qui lo-
cuti sunt de definitione vnius, absq̄;
eo q̄ distinxerunt fm̄ quorū modos
dī vnum. sic enim existimant dice-
re aliquid de definitione eius, & ipsi
nihil dicunt. Et ideo dicit post: Ma-
nifestū est igit, q̄ essentia vnius, &c.
id est, & cum consideratū fuerit de
vno, fm̄ q̄ distinximus, manifestū
erit, q̄ essentia vnius, & intentio illi⁹,
quod est significatum a nōte perfe-
cto in hoc genere, inuenitur modo
priori, & simplici in vno, quod est in
quantitate, deinde in vno, quod est
in qualitate, & q̄ vni nō habet vni⁹
in omnibus reb⁹, neq̄ principium,
sicut existimauerunt. Et hoc inueni-
tur in alia translatione sic: Illi autē,
qui dicunt, q̄ sunt mensuræ positæ,
opinantur aliquid dicere distinctum,
ut sit magis p̄ nomen vnius, p̄ quod
distinguant, mensura primo verē
quantitatis, & sūt qualitatis. i. & illi,
qui definiunt vnitates, q̄a sunt men-
suræ rerū mensurandarū, existimāt
aliquid rectū dicere cū distinguūt
illa, quæ significat hoc nomen. & cū
distinguant, vident q̄ p̄ hoc nomē
mensura & vnum metri significat
quantitatē existentē in vera quanti-
tate, s. discreta, deinde in qualitate,
& sic apparebit, q̄ illud, qd̄ dixerūt
est

A est falsum. D.d. & eritale, &c. i. & vnum in prima mensura. quod autem existit in quantitate, est illud, quod non diuiditur fm quantitate. & qd existit in qualitate, est illud, qd non diuidit in qualitate, & precipue substantiali. D.d. Et ideo vnu est indiuisibile, &c. i. aut fm q est vnum in diuisibile in substantia, aut fm q est vnu in diuisibile in quantitate. Et in alia translatione: & ideo vnu est indiuisibile, fm q est simpliciter, & fm q est vnu. Et intēdebat declarare, q dimittere distinctione huius nominis vnum, fuit causa in opinione

B opinantiū, q vnu, quod est in quantitate discreta, est substantia, & q est principii entium, & q numeri pp hoc sunt substantie. Et hoc est fuit causa in opinione Auic. q vnum, quod est principii numerorū, est genus decē entū, ita q significat accides cō eis: quia ignorauit dñam inter hoc nomen vnu, quod significat principii numerorū, quod. Est in quantitate, & hoc nomen vnu, qd est synonymū huius nomini ens.

Auic. gno-
tauit q
vnu, qd ē
principii
numerorū,
ē aliud ab
vno quod
est synony-
mū enti.
Idē. 4. Me-
ta. cō. j. &
hic intra
eom. 8.

*Dubitationis solutio, an vnum sit rei sub-
stantia, ipsiusq; ad ipsum ens con-
paratio. Cap. 4.*

C
Dubitatio
Vid Auic.
I Ept. Tra-
ctau. j.

Secundum substantiā autē set naturā quoniam modo se habeat quārēdum est, quē admodū in dubitationibus tractauimus, quidā vnum sit, & quō d eo opinari oporteat. vtrū vtrū ipsum vnu substantia sit, quē admodū Pythagorici dixerunt prius, & Plato posterius: an magis aliqua subicitur natura. & quo modo oporteat notū dici. & an magis, sicuti Naturales,

illorū enim quidā amicitia ip-
sum vnu ait esse, quidā aerem,
quidam infinitum. Si autē nihil
vniuersalium potest esse substantia
esse, quē admodū in sermonibus
de substantia, & de ente dictum
est, nec hoc ipsum, vt vnu quid
preter multa, substantia esse pos-
sibile est (cōe nanq) sed vt prae-
dicatio solū, patet, q nec ipsum
vnu. ens enim, & vnum vtrū ma-
xime de omnibus praedicantur.
Quare nec genera naturae que-
dam, & substantiae à ceteris sepa-
rabiles sunt: nec ipsum vnu ge-
nus contingit esse, propter cal-
dem causas, propter quas nec
ens, adhuc autē similiter in om-
nibus necesse est se habere.

*Secundum autē substantiam et
naturā perscrutemur quo est, quē
admodū perscrutati sumus de qua
sionibus difficilibus. Et difficul-
tas est quid sit vnu, et vtrū opor-
tet existimare ipsum esse vnum, si
cui substantia dicimus, sicut dixe-
runt Pythagorici, et Plato post: aut
est alia natura posita. Et oportet
cū hoc dicere sermonem magis cla-
rum, vt dixerunt Naturales. qui-
dam enim dixerunt quod vnu est
amicitia, et quidam finitum, et
quidam infinitum. Sed, si sit impossi-
bile, vt aliquid vniuersaliū sit sub-
stantia, sicut dictū est in sermoni-
bus de substantia, et qui dicti sunt
de ente, ergo hoc non est substantia
etiā. impossibile enim ē vt aliquid
sit*

Solutio.

E

E

lit

Metaphysicorum

¶ *fit præter multitudinem, quia est commune, sed quia est dictum tantum. manifestum est igitur, quod non est substantia, sicut non est vnum etiam. Vnum enim et ens sunt prædicamenta vniuersalia magis, & dicuntur de omnibus. Ergo neque genera naturaliter, neque substantia abstracta ab alijs. & impossibile est etiam, ut vnum sit genus propter illas causas, neque ens, neque substantia sunt genera. & etiam necesse est ut omnia sint similiter.*

6 Et cū sit declaratum, quod in vnoquoque genere est vnum, quod est primum in illo genere, perscrutemur de natura vnius in substantia, quid sit, sicut perscrutati sumus de quonibus difficultibus. D. d. & difficultas est quod sit vnum, & c. i. & difficultas est in hac questione scire, utrum vnum existat per se aliud à substantijs sensibilibus, ut Pythagorici dicebāt de numero, & Plato de formis: aut significat aliquam substantiam sensibilem, ut dicūt Naturales esse ipsum ignem, aut aerem, aut aliquod medium. D. d. & oportet cum hoc dicere, & c. i. & oportet ponere nostram perscrutationem tamen sermonem manifestiorē in sermonibus Antiquorum de principijs: quoniam sunt entia singularia, non vnia, ut fecerunt Naturales. Quidam. n. dixerunt quod principium substantiæ est amicitia: & quidam dixerunt corpus finitum, v. g. aerem, aut aquam: & quidam dixerunt corpus infinitum. D. d. Sol, si sit impossibile, & c. i. & cū declaratum est in tractatu de substantia,

& de generibus entis, quod impossibile est ut aliquod vnum sit substantia, manifestum est quod vnum vniuersale non est substantia. D. d. impossibile enim est ut aliquid sit per multitudinem, & c. i. quia impossibile est ut aliquid commune pluribus sit substantia, nisi tamen quod est in anima tantum. D. d. manifestum est igitur, quod non est substantia, sicut non est vnum. i. &, cum vnia non sint substantiæ, manifestum est, quod ens commune non est substantia existens extra animam, quemadmodum vnum commune non est substantia. D. d. vnum enim & ens, & c. i. quoniam vnum & ens prædicamenta sunt vniuersalia, quæ non habent esse nisi in anima. Et dixit magis: quia hoc nomen ens dicitur de pluribus, & de quibus dicit hoc nomen vnum, ut cū dicitur de significato rei. D. d. Ergo neque genera, & c. i. & cū vniuersalia non sunt substantiæ: ergo neque genera sunt etiam substantiæ. D. d. & impossibile est ut vnum sit genus propter illas causas. i. propter illas causas, per quas fuit impossibile ut vniuersalia essent substantiæ. D. d. neque substantiæ sunt genera, & c. i. quia genera sunt vniuersalia. Deinde d. & etiam necesse est ut omnia sint similiter. i. omnia vniuersalia, siue fuerint vniuersalia substantiarum, aut vniuersalia accidentium.

Dicuntur autem æqualiter ens et vnum. Quare, cū in qualitatibus sit aliquid ipsum vnum & aliqua natura, similiter autē & in quantitativis, manifestū est quod omnino querendū est quidnam vnum sit, sicuti quid ens: tanquā non sufficiens sit quod hoc ipsum

L
Vnd, & si
sunt vna. q
si hnt esse,
nisi in ala.
Idē. 7. Me.
17. & 4 ibi
* Hoc no-
mē ens dī
de plurib
eis, de qb
dī hoc no-
men vnd.
Oppositi.
4. Met. c. 1.
Ista hic in
t. sequenti.
Vide con-
tra. Zim.
M

& ipsum eius natura sit. at vero in coloribus est vnus color, vtpu-
ta album: deinde alij ex hoc ex
nigro fieri videntur. nigrum au-
tem priuatio albi est, sicuti tene-
bræ lucis. hæ autem lucis priua-
tio sunt. Quare, si entia colores
eēnt, aliquis profecto numerus
entia essent. sed quorum? patet
q̃ colorū. & ipsum vnū eēt vti-
q̃ aliquid vnū, vtpu-
ta albū. Similiter, si entia modulationes
essent, numerus essent profecto.
attamen primorū sensibiliū to-
norū, sed nō numerus esset sub-
stantia ipsorum, & ipsum vnū
vtiq̃ esset aliquid, cuius substa-
tia non ipsum vnū, sed primus
sensibilis tonus. Similiter autē &
in sonis elementorū essent entia
pfecto numerus, & ipsum vnū
elementum vocale. Et si figuræ
linearum rectarum, figurarum
profecto numerus essent, & ip-
sum vnū triagulū. eadē vero rō
& in ceteris generibus ē. Qua-
re, si cum in passionibus, quali-
tatibus, quātitatibus, ac in mo-
tu numeri sint, & vnum quādā
in omnibus, & ipse numerus ali-
quorū sit, et ipsum vnū aliquid
vnum, non autē hoc ipsum sub-
stantia eius sit, necesse est vt etiā
in substantijs sic se habeat. simi-
liter nāq̃ in offibus se hēt. Quod
igit̃ i os genere ipsum vnū aliq̃
natura est, et q̃ nullius hoc ipsū
vnū natura est, patet. quēadmo-
dū. n. incoloribus ipsum vnum
vnus color quādus ē, ita et i sub-
stātia vna substantia ipsum vnū,

Et ens dicitur modis inualibus D
modis vnum. Cū igitur vnum est
in qualitatibus, et est alia natura,
et hoc est in quantitatibus ē, mani-
festum est, quod oportet vniuersali-
ter querere quid sit vnum, sicut
ens: cū in cognitione quod est hoc
nō est sufficiētia. sed i coloribus est
vnum color, vt album: alij autē viden-
tur generari ex hoc & ex nigro.
et nigrū est priuatio albi, sicut ob-
scurit̃as priuatio lucis. hæc igitur
priuatio lucis. Ergo, si entia essent
colores, tunc entia haberēt nume-
rū, sed aliquorum. manifestū est
igitur quod essent colores, & vnū
ē, secundū quod est vnū, si fuerit
vnū, vt albū. Et similiter, si entia
essent neumatæ, tūc dieis esset nu-
merus. sed non cōponeretur ea sub-
stantia et vnū, ergo quodlibet est
aliquid habens substantiam, non
vnū, sed dieis. Et similiter in neu-
matibus ē, si entia essent litteræ,
numerus corū esset vna littera vo-
calis. Et si essent figuræ rectarū li-
nearū, tunc numerus figurarū es-
set figuræ, & vnum triagulus.
& idē est sermo de alijs generibus
ē. Ergo, si in passionibus, & in
qualitatibus, & quantitatibus, et
in motu est numerus, & in omni-
bus vnum aliquod, & numerus
est alicuius vnus etiam, et non est
hoc in substantia, necesse est vt si-
militer sit in substantia etiam
est

Metaphysicorum

G est enim cōsimile in omnibus. *Manifestum est igitur, quod vnum in quolibet genere est natura; et non est hoc vnum natura alicuius colorum. sed sicut in coloribus querere vnum colorem est vnum, similiter in substantia etiam querere vnam substantiam est vnum.*

7 Et cūm dicitur vñ modis æqualibus eis, quibus dñ hoc nomen ens, sed differunt fm modū: & in qualitate est vnum indiuisibile per naturā, & similiter in quantitate: manifestum est, qm iam oportet querere quid sit vñ in ente. & hoc declarādo quid sit vnum primum in substantia, quod est indiuisibile in ea. D. d. cū in cognitione, & c. i. cū non sufficit scire q in substantia est aliquid tale, sed & scire quid est illud, qd est vñ in substantia. D. d. sed in coloribus est, & c. i. apparet. n. q in substantia est dispositio sicut dispō in coloribus. quemadmodū igitur in coloribus est vnum indiuisibile fm qualitatem, & est illud, ex quo componuntur alij colores, album,

I ita in substantijs dicitur esse aliquid tale. Et non debet aliquis dicere, q colores componuntur ex duobus, scilicet albo & nigro. qm nigrum est priuatio albi, sicut obscuritas est priuatio lucis. ergo in coloribus non est principium, & mensura nisi vnum, D. declarauit hoc & d. Ergo, si entia eēnt colores, & c. i. v. g. q, si ola entia eēnt colores haberent aliquē numerum, qui eēset numerus colorū, & non numerus aliorum, & haberent vnum numerans, cū vñ colorem. v. g. album. Et cū d. sed aliorum, intendit, sed est album nu-

merus colorum, non numerus simpliciter, sed neq; numerus alterius naturæ. D. induxit aliud exemplū, & d. Et similiter, si entia eēnt neumatæ, & c. i. & tūc numerus eēset numerus neumatū tantum, & dies eēset vnum numerās in eis. D. d. sed non componuntur, & c. i. sed tūc entia non fierent ab vno, qd est substantia, neq; ab vno, quod est principium quantitatis, sed ab vno, quod est dies. D. d. ergo quodlibet, & c. i. entia fierent ab aliquo, qd habet naturam, & substantiam, nō nām vnus; fm q est vnum, sed vnum, qd est dies. D. induxit et aliud exemplū, & d. Et similiter in neumatibus, & c. i. & si entia eēnt dictiones, tūc vñ numerans eēset littera vocalis: & illa littera eēset principium entis. Et similiter, si entia eēnt figure, tunc vnum numerans eēset triangulus, & similiter contingit in alijs generibus entium. D. d. ergo in passionibus, & c. & cū sit veritarum, q in passionum prædicamentis, & qualitarum, & quantitatis, & moris sunt numeri, & in omnibus est vñ, qd est principium illius numeri, & est illud, quod non diuiditur in illa natura, & hoc nō apparet sensui i substantia, neq; vna istarū vnitatum est apta vt sit principium numerorum substantiæ, necesse est fm hoc vt similiter sit in substantijs, c. vt in eis sit vnum, qd est principium numeri colorum, & principium sui eē. omni. n. qd est principium esse, est principium numeri: & qd est principium numeri, est principium essendi. idē enim contingit ex hoc in omnibus generibus. Et hoc intendebat cū d. est. n. cōsimile in omnibus. D. d. Manifestū est igitur, q vñ in quolibet genere,

Documentū. Nō dēt aliq dice- re q colo- res com- ponunt ex duobus, al- bo & ni- gro. Vide oppositū. 1. Ph. c. 56. & 1. Ph. 6. 19. & 12. c. Vide con- trād. Zim.

A genere, &c. i. & cum hoc sit ita, sicut apparet fm inductionem, manifestum est, qd vnum in quolibet genere est alia natura simpliciter naturę illius generis: & vnum non est natura alicuius eorum, s. vnum vniuersale. Deinde d. sed sicut in colorib⁹, &c. i. quod est principium esse substantiarum est principium numeri eorum, quę existunt in substantia. Et intendit qd, cum huic fuerit iunctum quod declaratum est in Physicis, hoc esse primum motore eternum, & absolutum ab omni materia, & declarauit post, qd hoc non solummodo est principium tanquam motor, sed tanquam forma & finis, declarabitur, qd illud est vnum, de quo declaratum fuit hoc, qd est principium substantię: sicut est declaratum, qd est actus vltimus, cui non admiscetur potentia omnino.

Quod autem idem quodammodo significat vnũ & ens patet etiam ex eo, qd æqualiter sequitur prædicamenta, & in nullo est, nec in ipso quid est, nec in ipso quale, sed similiter se habet sicuti ens. Et ex eo, qd in prædicatione vnus homo non addit aliquid aliud qd homo, sicut nec ipsum est, præter quid est, aut quale, aut quantum, & vni esse est vnicuique esse.

Quoniam autem intentio vnus est eadem quoquo modo cum intentione entis manifestum est, quoniam modi consecutionis istorum ad prædicamenta sunt æquales, & quia essentia eorum non est vna, neque alterum solum, sicut est vnum in

prædicamento, quod dicitur quid, D & in qualitate non est vnum, sed simile sicut ens. Et quia non additur prædicamento aliud, & vnus homo hominũ, sicut neg, per essentialiam, præter quale, aut vbi, aut quantum, & illud, quod est essentia vnum, et ē essentia cuiuslibet.

Quoniam autē hoc nomen vnũ, & ens sunt synonyma, manifestum est ex hoc, qd æqualiter diuiduntur prædicamenta secundum ea. quoniam, sicut dicim⁹, qd ens diuiditur in substantiam, & quantum, & quale, & alia, ita dicimus qd vnum aliud est substantia, & vnum quale, & sic de alijs. & hoc intendebat, cū d. quoniam modi consecutionis, &c. Et

Auicenna d. qd ens & vnum significat intentionem additam essentię rei. Non enim opinatur, qd res est ens per se, sed per dispositionem additam ei: vt dicimus aliquid esse album. vnũ igitur & ens apud ipsum significat accidens in re. Et iam diximus impossibile contingentia huic positioni in alijs locis, & post obtinget ei hoc, s. qd illa dispositio, aut illud accidens per vnum est vnum & ens. Ens autem est etiam vnum, & ens per aliquid additum, aut per se: si per additum, procedetur in infinitum: si per se, ergo concessum est aliquid esse vnũ & ens per se. Sed de ceperunt esse duo, quia opinabatur qd vnum, qd est principium quantitatis, est vnũ, quod est synonymum enti. & quia hoc vnum numeratur in accidentibus, existimauit qd vnũ, quod significat omnia prædicamenta, est accidens. Et etiam fuit decept⁹, qd igno-

Digressio contra Auic. d. vno require in 4. Me. c. j. Impugnatio.

F

Ca prima erroris Auicena.

Ca secunda

Meta. cū cō. Auer. K K

8. phy. 78. &c. 79. Primum motor & principium

capitulum tanquam motor, & tanquam forma & finis. Idem 11. Me. cō. 5. & 6. & 36. 38. 41. 44. &c. 1. &c. 2. c. de substantia octava.

Metaphysicorum

Gens, qđ signat gen^o, & qđ signat verū. Qđ. n. significat verū, est act^o, & quod significat gen^o, significat vnū quodq; decem predicamentorum multipfr. D. d. & quia essentia eorū, &c. i. & quia essentiz, & quiditates p^odicamentorum sunt diuersz, & nō est i eis aliqđ cōe, ita qđ vnum & ens sint tanq̃ genus: qm̃ si ita esset, tunc hoc nomen vnū non significaret illud, quod signat in p^odicamento substantiz, aut qualitatiz, aut quantitatis prima significatione, & sine medio, sed significaret quemadmodū hoc nomen genus significat species mediante aliquo cōi. D. d. neq; alterum solum. i. neq; substantia vnus ex eis, qđ sunt in quolibet p^odicamento, est substantia. D. d. sicut est vnū in p^odicamento, quod dī quid, &c. i. sicut non inuenit aliquid, quod sit vnum cōe p^odicamento substantiz & qualitatiz, & aliorum p^odicamentorum: sed dicitur de eis principaliter & secundo, sicut dicitur hoc nomē ens. Et, cum induxit has duas rationes super hoc, qđ hęc nomina vnum & ens significat vnam essentiam, sed differūt fm̃ modum,

Induxit tertiam rationem, & dixit: Et quia nō additur, & cetera, idest, & signum eius est quodd, cū aliquis dixerit de aliquo homine demonstrato esse vnum hominem, & esse hominem, nihil aliud induxit diuersum ab eo, nisi liget hoc nomen vnum per aliquod p^odicamentum, verbi gratia vt dicat, quod est vnus in vbi, aut vnus substantia, aut vnus in quanto. & hoc intendebat, cum d. & illud, quod est essentia vnus essentiz cuiuslibet. Et non intendit, quod ista nomina vnum & ens sunt idem omnibus modis, sed

intendit, qđ significant idem secundum subiectum & diuersa secundū modum. & ideo deceptus fuit Aui- cen. cum d. si hęc nomina vnum & ens essent synonyma cum hoc nomine res, non esset verum dicere re esse vnam, verbi gratia, &c. si vn^o homo significaret hominem, tunc dicere istum hominem demonstratū esse vnum, non esset enuntiabile cōpositum ex p^odicato & subiecto: sed dicere hominem esse vnum, est sicut dicere hominem esse hominē.

Hic fami-
tur p^odicati-
one eius
de de sep-
so et nupa-
toriā. Vid
idē. 4. me.
com. j.

SUMMA SECUNDA.

De Vno respectu multitudinis confydo L
caxxvi de Contrarietatibus quamplura.

De Vno, & Multitudine, ac qđ, qua
ad ipsa consequuntur.

Cap. I.

Pponuntur autē vnū & multa multis modis. quorum vno vnum & multitudo, vt indiuisibile & diuisibile. quod enim aut diuisum, aut diuisibile est, multitudo quædam dicitur. quod vero indiuisibile, aut non diuisum, vnum. Cū autem oppositiones quatuor sint modis, & horum alius secundū priuationem dicatur, contraria erunt profecto, & neque vt contradiçtio, nec vt ea, quæ ad aliquid dicuntur. Dicitur autem ex contrario ipsum vnum, & si significatur ex diuisibili indiuisibile, eo qđ magis multitudo, & indiuisibile sensibile est. Quare multitudo ratione prior qđ indiuisibile propter sensum est.

Vid Auez.
[Epa. Te.]

Et

Ita & vnū
signande
cō p^odicati-
onem si-
ne medio.
Vide con-
fite. 12. me-
taph. 19. &
20. c.

Documē-
tum.

- A Et etiam vnum & multum op-
ponitur sibi secundum situm mul-
tis modis. & vnum eorum est vnu
& multum, vt diuisum & no di-
uisum. Vnum enim eorum secun-
dum quod diuiditur, dicitur mul-
tum. illud enim, quod non diuidi-
tur, dicitur vnum secundum quod
non diuiditur. Ergo opposita secun-
dum situm sunt quatuor modis. &
vnum eorum dicitur secundum pri-
uationem. sunt igitur contraria, et
B non dicuntur de contrario esse, si-
cut contradietoria, neque sicut re-
latiua. Et scitur vnum indiuisibi-
le per vnum diuisibile. multum n.
est magis sensibile, & quod diuidi-
tur est magis sensibile quam illud,
quod non diuiditur. Ergo sermo de
multo est ante sermonem de indi-
uisibili propter sensum.
- 9 Intendit per opposita secundum
situm quatuor opposita. & vnu op-
ponitur pluri, magisq; secundum vnu
modum modorum: oppositorum qua-
tuor. Deinde d. & vnum eorum est
C vnum & multum, vt diuisum & no
diuisum. vnum enim est indiuisibi-
le, multum autem diuisibile est. &
hoc intendebar, cum dixit: vnum
enim eorum, & c. i. multum enim
dicitur illud, quod diuiditur. vnum
autem, secundum qd est vnum, est
illud, quod non diuiditur. Ergo op-
posita secundum situm, & c. i. &
cum dictum est in alijs locis, quod
opposita sunt quatuor modis affir-
mativa & negativa, & c. manifestu
est, quod vnum opponitur pluri se-

cundum hunc modum, scilicet ha-
bitum & priuationem. indiuisibi-
tas enim est priuatio diuisibilitatis.
Deinde d. sunt igitur contraria, & c.
id est, multum igitur & vnum sunt
contraria ea contrarietate, secundum
quam sunt contraria priuatio & ha-
bitus. Et vocauit priuationem & ha-
bitum contraria, quia contraria ve-
ra reducuntur ad hoc genus. Deinde
d. & non dicitur de contrario, & c.
id est, & vnum & multum non dicitur
tur opponi, secundum qd opponun-
tur sibi contradietoria, scilicet affir-
mativa & negativa, neque secundum
qd opponuntur sibi relatiua. Deinde
d. Et scitur vnum indiuisibile, &
c. i. & vnum opponitur pluri, secun-
dum qd priuatio opponitur habitui:
quia indiuisibilitas est priuatio diui-
sibilitatis, & diuisibilitas est quasi ha-
bitus. Deinde dedit causam in hoc,
qd diuisibilitas est manifestior indi-
uisibilitate, & dixit: multum enim
est magis sensibile, & c. i. & causa in
hoc est, quia diuisibile est multum,
& manifestius singulari, & etiam di-
uisibile est maius indiuisibile, & ma-
ius est manifestius minori: ergo co-
cedere multum est, ante concedere
indiuisibile. & dixit hoc, ne aliquis
dicat qd multum est priuatio vnitatis.

Item vnus quidem est (que-
admodum & indiuisione contra-
riorum descripsimus) idem, si-
mile, & equale: multitudinis ve-
ro diuersum, dissimile, & inequa-
le est. Cum autem idem multi-
pliciter dicat, vno qdē modum
numeru, qd qnq; dicimus ipm.
Hoc vero si & rōe & nūero vnū
sit. vtpote tu tibi ipsi & forā, &
materia vnū. Itē si primæ sub-
stantiæ

Metaphysicorum

G ratio vna sit. vt æquales lineæ rectæ eadē, & æqualia, & æqualium angulorum quadrata, & meti plura sint, æqualitas tamē in eis est vnitas.

Et, sicut descripsimus in diuisione contrariorum, vnum habet idē, & simile, & æquale: & multum habet diuersum, & dissimile, & inæquale. Cum igitur dicitur idē multis modis, quorum vnus est numerus, quem forte dicimus idem.

H & etiam si fuerit vnum per definitionem & numerum, aut illud, quod dicitur idem secundum formam & numerum etiam. Et ē, si definitio, quæ est substantia, fuerit vna, aut dicitur quod linea æquales sunt linea rectæ idem. & similiter figura quadrangula æquales, quoniam anguli earum sunt æquales, quoniam & si sint plures, sed tamen æqualitas in istis est vna.

10 Et iam numerauimus, cum diximus propria oppositorum, & diximus, qd idem & simile, i. in quo non est diuersitas secundum qualitatem, & æquale, in quo non est additio neque diminutio sunt propria vni, & qd opposita istis s. diuersum, & dissimile & inæquale sunt propria pluri. vnum igitur opponitur pluri secundum istos modos. Deinde d. Cū igitur dicitur idem multis modis. i. & quia iam prædiximus, qd idem dicitur multis modis, necesse ē vt vni opponatur pluri omnibus istis modis. Quorum vnus est, vt existimatis quidam, l. qd entia non distinguuntur

ad inuicem, nisi propter hoc, qd sunt numerus & secundum hoc demonstratum est vnum, quia distinguitur per vnitatem numeralem, quæ est ipsum. & similiter multum demonstratum non est multum nisi per multitudinem numeralem, ita qd hæc dictio duo demonstrata nō sunt duo nisi propter dualitatem numeralem. & ratiocinabantur ad hoc ex hoc, qd alij dixerunt, s. qd numerus est prior naturaliter numeratis, & vnitas numeralis vno. Continuum autem videtur esse vnum per vltima terminantia, quoniam corpus terminatur a superficiebus, & superficies a lineis, & linea a punctis. Deinde d. & etiam, si fuerit vnum secundum definitionem, & c. i. & dicitur vnum illud, quod est vnum secundum formam & materiam, vt Callias demonstratus, quoniam forma eius est vna, s. indiuisibilis: & similiter materia ei⁹. Deinde d. Et etiam si definitio, quæ est substantia, & c. i. & etiam illa, quæ conueniunt in definitione substantiali, dicunt vni. vt dicitur, qd lineæ rectæ sunt æquales e contrario de lineis non rectis, aut de rectis cum nō rectis. linea. n. arcualis non potest æquari lineæ rectæ, neque non recta non rectæ. Deinde d. & similiter qui definit figuras rectorum angulorum, quia sunt illæ, quæ habent quatuor angulos æquales. Deinde d. quoniam etiam si sint plures, & c. i. quoniam figure habent quatuor angulos rectos, & si habent plures species, tamen cōueniunt in hoc, qd anguli earum sunt æquales. & similiter lineæ rectæ, & si habent plures species, tamen conueniunt in hoc, quod recipiunt æqualitatem.

Similia

M
Lineæ æquales nō pōt equari lineæ rectæ neq. non rectæ. Vidē Oppositū in pñctis. mentis vbi dī quadraturā circuli scibilem non dūm tñ sciam. Vide contradiçtiōnes Zm.

A Similia vero, si cum non sint eadem simpliciter, nec secundum substantiam subiectam in differentia, secundum formam eadem sint quoniam admodum maius quadratum minori simile est, & tamen inaequales. haec enim similes quidem, verum non eadem simpliciter sunt. Quaedam vero, si cum eandem formam habeant, in quibus magis & minus sit, neque magis neque minus sit. Quaedam autem, si eadem & una specie passio sit. ut valde album & minus, similia esse aiunt, quia una species eorum est. Quaedam vero si plura habet eadem quam diuersa, aut simpliciter, aut quae in parte sunt. ut stannum argento & auro: aurum vero igni, prout flammus & rufus est. Quare manifestum est quod diuersum & dissimile multipliciter dicuntur. Aliudque & idem oppositum. Unde omne ad omne, aut idem, aut aliud est. hoc vero, nisi sit & materia & ratio una (quare tu & propinquus diuersum) tertium autem, sicuti illa, quae in mathematicis sunt. Diuersum igitur aut idem ideo omne ad omne dicitur, quod quaeque unum & ens dicuntur. non est enim contradictio ipsius eiusdem. Quare non dicitur de non entibus (at non idem dicitur) sed de omnibus entibus. aut. n. unum, aut non unum natura apertum ens, & unum esse. Diuersum igitur & idem ita opponuntur.

Et dicuntur consimilia, cum non fuerint idem simpliciter, & non fue-

rint diuersa per lineam compositionem secundum formam, & fuerint idem. Verbi gratia, quod quadrangulus maior est consimilis quadrangulo minori, & linea, quae sunt inaequales, etiam sunt consimiles. Quaedam autem sunt eadem non simpliciter, sed habens formam, quae est eadem, & est in eis magis & minus, cum non fuerit magis & minus. Et quaedam, quando passio fuerit eadem in forma. ut album valde, & minus dicuntur consimilia, quia forma eorum semper est una. Et quaedam, quando in eis fuerint idem magis, quam diuersa, aut simpliciter, aut facilius esse. ut stannum argento & auro, quia est rufum & igneum. Ergo manifestum est, quod diuersum etiam & dissimile dicitur multis modis. Et aliud autem & idem dicuntur secundum opinionem in se. Et ideo omne dicitur aut idem aut aliud & quaedam, cum materia & definitio non fuerint unum (& ideo oppositum etiam est diuersum) & tertium est sicut illud, quod est in mathematicis. Diuersum enim aut idem propter hoc utrumque in respectu uniuscuiusque aliorum, & est omne, quod dicitur unum & ens. non enim contradictorie est idem. Et ideo non dicitur in eis, quia non sunt (non idem autem dicitur) in omnibus vero entibus dicitur. quoniam unum aut

Metaphysicorum

G est *unum naturaliter, aut multum.*
Unum enim dicitur de ente natu-
raliter, & de ente per accidens, i.
unum artificiatum, sicut scammus,
aut erit unum naturaliter, aut nō
erit, & ens unum. Et diuersum et
idem secundum hoc opponuntur
sibi in situ.

- I I** Cū declarauit, qd vnum, & mul-
 rum opponuntur fm oppositionē
 eiusdem, & diuersi, & similis & dissi-
 milis, & declarauit tm quot modos
 opponuntur simile & dissimile, idē
H & diuersum, vult etiam declarare se-
 cundum quot modos opponūtur,
 & d. Et dicuntur consimilia, &c. i. &
 dicuntur consimilia, cū non fue-
 rint idem secundum formam, neq;
 etiam fuerint diuersa, fm formas p
 diuersitatem linearum, ex quib^o cō-
 ponuntur. vt diuersitas trianguli à
 quadrato. Deinde dedit exemplum
 & d. verbi gratia, qd quadrangulus
 maior, & minor, qui sunt consimi-
 les in forma. Et in alia translatione:
 verbi gratia, quoniam quadrangu-
 lus magnus est similis quadrangu-
I lo paruo. i. quoniam figuræ propor-
 tionales non sunt eadem, v.g. quo-
 niam duo quadranguli æquales di-
 cuntur esse idem, & nō dicuntur ef-
 se consimiles. & similiter non dicit,
 qd quadrangulus, & figura oblonga
 rectorum angulorū & æqualiū late-
 rum sunt consimiles. D. d. & lineæ,
 quæ sunt inæquales. i. & lineæ rectę
 non æquales in istis figuris consimi-
 libus, sunt etiā cōsimiles, i. propor-
 tionales. D. d. Quædam autem sunt
 eadem non simpliciter, &c. i. & dicitur
 proportionalia illa, quæ conue-
 niunt in forma non simpliciter, sed

conueniunt in forma secundū ma-
 gis & minus. Deinde d. Et quædam
 quando passio, &c. i. & dicuntur cō-
 similia illa, quorū passionēs, i. qua-
 litates sunt eadem in forma, sed di-
 uersantur secundum magis & mi-
 nus. v.g. illa, quæ conueniunt in al-
 bedine, sed diuersantur secundum
 magis & minus. Dicuntur enim cō-
 similia alio modo à primo: quoniam
 subiecta diuersantur secundum ma-
 gis & minus secundum accidentia,
 & illa diuersantur secundum magis
 & minus in hoc, qd sunt decem præ-
 dicamenta. Deinde d. & quædā, qñ
 in eis, &c. i. & dicuntur consimilia il-
 la, in quibus dispositiones conueni-
 tes sunt magis qd diuersæ, aut simpli-
 citer, aut quia possunt esse per artifi-
 cium conuenientia, in pluribus dis-
 positionibus leuiter, & facile. vt stā-
 num & argentum: quoniam per ar-
 tificium possunt esse conuenientia
 in pluribus dispositionib^o, ita qd exi-
 stimabitur stannum esse argētum.
 & similiter cuprum cum auro. De-
 inde d. Ergo manifestum est, qd di-
 uersum, &c. i. & cū diuersum op-
 ponitur eidem, & idem dicitur mul-
 tipliciter, manifestum est etiam, qd
 diuersum dī multiplex. & similiter si
 consimile dicitur multiplex, manife-
 stum est qd dissimile dicitur multi-
 pliciter. D. d. Et aliud autem, & idē,
 &c. i. & diuersum autem & idē sunt
 opposita secundum positionem, s. qd
 cum alterum ponitur, aufertur reli-
 quum. D. d. & quædam cum matē-
 ria, & definitio non fuerit eadem. i.
 & quædam dicuntur diuersa, quan-
 do diuersantur i materia & forma,
 & hoc est oppositum eidem, s. vno
 in materia & forma. D. d. & ideo op-
 positum etiam est diuersum, id est.
 &

A & idem oppositum huic modo vni⁹ est non vnum. Et inquit, quiste modus non diuiditur in verum & falsum, nisi inter duo existentia. Deinde d. & tertium est sicut illud, quod est in mathematicis. i. & tertius modus, in quo inuenitur iste mod⁹ possum, scilicet idem & diuersum, est illud, quod est in mathematicis vt dicimus simile, aut dissimile. Deinde d. Diuersum autem, & idem propter hoc, &c. i. & ideo diuersum & idem non opponuntur, nisi inter duo existentia, quando comparatur vni ad alterum. Deinde d. & est omne,

B quod dicitur vnum & ens. i. vnum autem, quod est synonymum cum ente, non opponitur ei, quod est nō vnum: quoniam diuersum est illud, quod dicitur in respectu vnius ad vnum: & ideo non opponitur vni hoc, quod dicitur hoc nomen ens, cum dicimus autem est ens, aut nō est ens, sed opponitur omne, quod est præter illud de entibus, vt dicimus, aut est vnum, aut multum. Et cum d. q. vnum, quod est synonymum cum ente, opponitur multo, deinde dedit causam in hoc, & d. quoniam vnum, aut est vñ naturaliter, aut multum, &c. i. & est necesse, vt omne ens sit, aut vnum naturaliter, aut multum. quoniam omne vnum, aut est vnum naturaliter, aut multum.

C vnum enim per artificium, vt scamnum est multum, quia est vnum p accidens: & vnum per accidens est multum. & ideo diuidit verum & falsum de omni dictione secundum hoc significatum huius nominis vnum. aut est vnum aut multum. scānum enim est multum, non vnum naturaliter. Deinde d. & ens vnum, i. naturaliter. D. d. Et diuersum, &

idē, &c. i. & idē, & diuersum fm hoc **D** opponunt sibi pfecta oppositione, e contrario de eodē & diuerso, q dñt in respectu alicuius ad aliud vnum.

Diuersum
& differēs
differunt.

Differētia vero & diuersitas aliud ē. diuersum nāq, & illud, à quo diuersum, nō ē necesse ali quo eē diuersum. oē etenim, qd cunq, sit ens, aut idē, aut diuersum est: differēs vero ab aliquo, aliquo differens est: quare necesse est aliquid idē esse, q differūt. hoc vero idē, aut genus, aut spēs est. oē namq differens, aut genere, aut specie differt. genere quidem, quorū non est cōis materia, neq, mutua generatio, vt putata, quorū alia p̄dicationis figura est: specie vero, quorum idē genus. dicitur autem gen⁹, quo ambo quæ differunt, secundum substantiam idem dicuntur.

Diuerfitas autē & diuersitas alio mō. diuersum. n. & illud, cuius est diuersum, non ē necesse vt sit diuersum à re. oē. n. ens aut ē diuersum, aut idē: quod autē differt ab aliquo per aliquid differt: ergo est necesse vt sit aliquid idē, per quod non differt. & hoc est genus, aut forma. oē. n. differēs differt per genus, aut formam. secundū genus aut illa, q non habent materiā cōem, neq, generantur ex inuicē, vt oīa, quorum figura p̄dicamenti est alia: per formā vero illa, quorū est genus idē. & dicitur genus illud, quod est idē per substantiam omnia diuersa.

KK iiii Diuersa

Scamnum ē
multū, nō
vñ nāli-
ter. Vide
supra cōi.

Metaphysicorum

G Diverſa autem, & nō diverſa op
12 ponuntur ſibi alio modo ab eo, ſecū
dūm quem opponitur idem. Deinde
de incōpit dare differentiam, & d.
diverſum enim, & c. i. diverſum, qđ
opponitur eidem, non eſt de capitu
lo ad aliquid, ita qđ ſit diverſum ab
aliquo, ut differens eſt differens ab
aliquo, & conveniens alicui conven
iens. Deinde d. omne enim ens, & c.
i. omnia enim duo entia aut ſunt di
verſa, aut idem. Deinde d. illud au
tem, quod differt, & c. i. & quia diſfe
rens differt per aliquid, neceſſe eſt
ut illud, quod nō differt, conveniat

H cum illo, per quod fuit differentia:
& ut illud, in quo convenit, ſit illud,
per quod differt. Si igitur aliqua cō
venientia conveniunt ſecundū ge
nus, aut ſecundum formam, neceſſe
eſt ut illa, quæ diſſerunt, & differant
aut ſecundum genus aut ſecundum
formam. Deinde d. ſecundum autē
genus illa, quæ non habent, & c. i. &
illa, quæ diſſerunt ſecundum gen^o,
ſunt illa, quæ non habent materiam
communem, neque tranſmutantur
adinuicem. Deinde d. hoc, quia illa,
quæ tranſmutantur adinuicem, hab
ent materiam communem. Deinde

Illā quæ
tranſmuta
tur adinuicem

et habent
mām cōm
Idem. l. de
Ghar. 41.
& 52.

d. d. ut omnia, quorum figura præ
dicamenti eſt alia. i. ut omnia, quæ
ſunt ſub diverſis prædicamentis. ut
linea, & album. iſta enim non con
veniunt in aliquo genere, quia vñ
& ens non ſunt genera vera, & ideo
non tranſmutantur adinuicem. De
inde d. per formam vero, & c. i. illa
enim, quæ diſſerunt per differentias
formales, ſunt illa, quorum genus
eſt vñum. Deinde dedit deſcripſit
ipſum genus, & d. & dicitur genus,
& c. ætera, id eſt, & dicitur genus il
lud, quod eſt prædicabile de diver

ſis, ſm qđ eſt vñum quodq; eorum. **K**
iſta enim eſt diſpoſitio prædicabi
lis ſubſtantialis.

Contraria vero differentia
ſunt, & contrarietas quædā diſ
ferentia eſt. Quod autem recte
hoc ſupponimus ex inductione
patet. Cuncta enim diſſerre vi
dentur, & non ſolum diverſa eſ
ſe, ſed quædam ſecundum gen^o
diverſa, quædam in eadem præ
dicationis coordinatione. quæ
re & quæ eadem ſpecie in eodē
genere ſunt. determinatum au
tem in alijs eſt. quæ eadem, aut l.
diverſa genere ſunt.

*Contrarietatem differentiam eſſe perfe
ctam: ex quomodo diſſerant ipſa
contraria. Cap. 2.*

Cum autem contingit inui
cem diſſerre, quæ diſſerūt,
& plus & minus, eſt etiā
quædam maxima differentia. et
hanc dico cōtrarietatem. Quod
autem maxima differentia eſt,
manifeſtum eſt ex inductione.
Quæ enim genere diſſerunt, nō
habent ad ſe mutuam viam, ſed
plus diſtant, & non cōveniunt. **M**
illis vero, quæ ſpecie diſſerunt,
generationes ex contrarijs tan
quam ex ultimis ſunt. diſtancia
vero ultimorum maxima eſt, qđ
etiam contrariorum. Acqui qđ
maximum eſt i quoque genere
perfectum eſt. etenim Maximū
eſt, cuius non eſt exceſſus. Perfe
ctum vero, extra quod non eſt
poſſibile aliquid habere. ſinem
nanq; habet pfecta differentia.
quemadmodum cætera pfecta
dicun

Hinc ſumit
ſolet deſi
nitio con
trariorū
Videtur
I Epi. Tr. j.

Maximū
quid
Perfectū
quid.

A dicuntur, eo quod habeant finem. extra finem autem nihil est. vltimum enim in re omni est, & eo tinet. quare nihil extra finem est, nec indiget aliquo quod perfectum est.

Quoniam autem & contrarietas est aliqua diuersitas, manifestum est ex sequentibus, quod bene fuit hoc positum. omnia enim videtur esse differentia, & non illa, quae sunt diuersa tantum. sed quaedam sunt diuersa secundum genus, &

B quaedam per ordinem vniuius prae dicamentis. ergo sunt in eodem genere, & sunt eadem secundum genus. & determinatum est in alijs locis, quae sunt secundum genus idem, aut diuersa. Cum igitur possibile est ut differant ab inuicem differentia maiori et minori, manifestum est, quod aliqua differentia maxima est. Quoniam illa, quae differunt secundum genus, impossibile est ut sint ex inuicem, sed distant magni,

C & non conueniunt. illa autem, quae differunt secundum formam generantur ex contrarijs, quia sunt maiora: & distantia aliarum rerum est maxima distantia: ergo distantia contrariorum est. Sed maximum in qualibet genere est perfectum. Maximum enim est illud, cui non est additio. Perfectum vero, extra quod nihil est. diuersitas enim habet perfectionem. sicut alia etiam dicuntur perfecta, quae habent con-

plementum. & complementum est, D extra quod nihil est. vltimum enim est in ente, & est continens. & ideo nihil est extra complementum, & complementum nullo indiget oino.

Quoniam autem bene posuimus, 19 quod contraria & contrarietas est aliqua differentia, manifestum est ex sermone sequenti, scilicet ex inductione. D. d. omnia enim videntur, & c. i. apparet enim, quod omnia, quae dicuntur esse differentia, & non conuenientia, non dicitur hoc in illis, quae sunt diuersa simpliciter, sed in eis, quae sunt diuersa secundum genus, aut diuersa secundum formam tantum, sed quaedam secundum genus, quaedam secundum formam. D. d. ergo sunt in eodem genere, & c. i. ergo illa, quae sunt differentia, sunt quae non conueniunt in eodem genere, & quae sunt conuenientia conueniunt in eodem genere. D. d. & determinatum est in alijs, i. distincti sunt superiores modi rerum, quae sunt eadem secundum genus, aut diuersae secundum genus. Deinde d. Cum igitur possibile est, & c. i. & c. cum possibile est ut res differant ab inuicem magna differentia & parua, manifestum est, quod differentia, quae est in fine, est maxima differentia. Deinde d. quoniam illa, quae differunt secundum genus, & c. i. illa vero, quae differunt in genere, non agunt in se inuicem, neque sunt contraria, sed distant ab inuicem, & in rei veritate non sunt differentia. differentia. n. agunt in se inuicem, illa vero, quae differunt secundum formam, aut sunt contraria, aut sunt illa, quorum generatio est ex contrarijs, & sunt contraria, quae contraria sunt maioris distantiae in esse, quemadmodum illa, quae sunt

Metaphysicorum

G sunt differentia prima in loco, sunt illa, quorum distantia est maxima. Et debes scire, qd hęc definitio est cōtrarietatis propter contrarietatem, quæ est in loco. distantia. n. in loco est maxima, scilicet centri ad circumferentiam. & ista distantia est causa in cōtrarietate substantiarū corporum propriorum istis locis. & ideo dictū est in definitione contrariorū simpliciter, qd sunt illa, inter qd est distantia in esse maxima. D. d. Sed maximū, &c. i. si distantia maxima i quo libet genere, scilicet distantia in loco, & distantia in qualitate, & forma est perfecta. D. d. Maximū. n. est illud, cui non est additio. i. & illud, cui nō est additio. i. & illud, cui nō pōt fieri additio, est complementū. D. d. & cōplementum est, extra quod nihil ē, i. & illud, extra qd nihil est, est complementū. ergo distantia, qd est inter res contrarias & differētes, est distantia completa. D. d. & est continens, scilicet complementum. & ideo nihil est extra cōplementum. i. quia est continens, & complementum nullo indiget omnino, i. nullo addito.

H cedit contrarietas; aliquā in substituijs. Vide con. zim.

I Quod igitur contrarietas est differētia perfecta, ex his patet. Cum autem multipliciter dicatur contraria, ita perfectū sequitur, sicuti eis inest esse cōtrarijs. His autem existētibz, patet qd non contingit vni plura contraria esse. nec. n. ultimo vltim⁹ aliquid erit, nec vnius distātię plura, qd duo vltima. & omnino si contrarietas differentia est, differentia vero duorum est, ergo & ipsa perfecta. Necesse autē alias cōtrariorum definitiōes veras ēē. etenim plurimū differt perfecta

dīa. Namq nō est aliquid sumē dum extra ea, qd & genere differunt, & specie. ostēsum est. n. qd ad ea, qd extra genus sunt, nō est differentia. horum autē hęc maxima est. Et qd in eodem genere plurimum differunt. contraria sunt. maxima enim horū differētia est, qd perfecta est. Et quæ i eodem susceptivo plurimū differunt, cōtraria sunt. materia. n. eadem contrarijs. Et quæ sub eadem potentia plurimum differunt. etenim sciētia circa vnū eorum genus vna, in quib⁹ perfecta differentia, maxima est.

Quod igitur differentia cōpleta cōtrarietas est, manifestum est ex istis. Et, cum cōtraria dicuntur multis modis, accidit eis vt sint cōpleta hoc modo, secundū quod est eis essentia, vt sint contraria etiā. Et cum ita sit, manifestū est, quod impossibile est, ut vnū habeas multa contraria. nullū. n. est magis posterius quā postremum. & vna dimensio nō hēt plus quā duo vltima. & vniuersaliter, si diuersitas ē differentia, & diuersitas est duorū, ergo & cōplementū ē. Et necesse est ē, vt definitiones cōtrariorū postrema sine vera. diuersitas. n. cōpleta hēt diuersitatē maximā. impossibile est. n. vt aliquid sit magis distans i diuersis secundū genus & formā. Declaratū ē igitur, quod diuersitas non ē in eis, qd sunt exura

A extra genus, et quod hoc in eis est maximum. Et quod maxime diuersa in vno genere sunt contraria. diuersitas enim maxima in istis est diuersitas completa. Et est differentia maxima diuersitate, qua sunt in eodem genere. materia enim est eadem contrariorum, et qua sunt in eadem potentia sunt diuersitate maxima diuersa. eadem enim scientia est in eodem genere, et in eis est completa diuersitas, et ma-

B xima.

14 Manifestum est igitur ex sermone praedictis, scilicet quod diuersitas, quae est in contrarietate, est diuersitas, cui impossibile est addere in illo genere, neque, ut aliquid illius generis sit extra illud. et quod est tale, est completum in distantia: ergo contrarietas est diuersitas completa. D. d. Et cum contraria dicuntur, etc. i. &, cum sit declaratum, quod contrarietas est diuersitas completa, secundum quod est contrarietas: contraria autem dicuntur multis modis, ut dictum est superius: manifestum est, quod diuersitas inter modos eorum debet esse completa secundum essentiam contrarii, secundum quod est contrarium. quoniam, si fuerit in loco, tunc diuersitas in loco erit perfecta. &, si fuerit in forma, tunc diuersitas in forma erit completa. &, si sunt in qualitate et erit completa. Et, cum declarauit hoc, incepit declarare, quod contrarium vnum habet contrarium. & hoc videtur in caelo & mundo tamquam sumpto, & d. Et, cum ita sit, manifestum est, & hoc intellectus est per se. D. d. demones, & d. quoniam non aliquid erit, etc. i. quoniam possumus est, quod contrarium est in extremo vltimae distantiae:

& vltimum non est numerum, quod admodum dicitur & primum: & idem d. & distantia non habet plura quam duo, scilicet duo vltima, scilicet principium & finem. D. d. & vlt. & c. i. & vlt. si contrarietas est diuersitas, & diuersitas est duorum, manifestum est, quod diuersitas eorum est completa. D. d. Et necesse est et, etc. i. manifestum est ex hoc sermone, quod definitio contrariorum conuenit diuersis, maxime in eodem genere. contraria enim sunt illa, quorum diuersitas est completa: & diuersitas completa est possumus non est maior: & nulla diuersitas est maior quam illa, quae sunt in eodem genere: quoniam inter illa, quae sunt di-

uersa secundum genus & formam, non inuenitur magis distans & magis propinquum. scilicet quoniam inter illa non accidit comparatio, sicut non accidit mensura inter diuersas magnitudines in genere. D. d. Declaratum est igitur, etc. i. declaratum est igitur, quod non inuenitur diuersitas completa in eis, quae non sunt in eodem genere. quoniam diuersitas, quae est inter illa, est maxima. Et declaratum est, quod illa, quae maxime differunt in eodem genere, sunt contraria. & est e contrario sermoni dicto, quod contraria sunt in eodem genere, & quod sunt maxime differentia in illo genere. D. d. Et etiam differentia, etc. i. & etiam est declaratum, quod illa, quae maxime differunt, sunt in eodem genere, & quod differentia eorum est completa. Deinde dicit: materia enim eorum contrariorum, etc. i. & significat quod illa, quae sunt in eodem genere, sunt contraria, hoc, quod materia recipit contraria, & quod illa, quae sunt in potentia in eodem loco sunt diuersa maxima diuersitate. & ideo eadem est scientia contrariorum.

Primum

Inter illa, quae sunt diuersa, non accidit comparatio, sicut non accidit mensura inter diuersas magnitudines in genere. D. d. Declaratum est igitur, etc. i. declaratum est igitur, quod non inuenitur diuersitas completa in eis, quae non sunt in eodem genere. quoniam diuersitas, quae est inter illa, est maxima. Et declaratum est, quod illa, quae maxime differunt in eodem genere, sunt contraria. & est e contrario sermoni dicto, quod contraria sunt in eodem genere, & quod sunt maxime differentia in illo genere. D. d. Et etiam differentia, etc. i. & etiam est declaratum, quod illa, quae maxime differunt, sunt in eodem genere, & quod differentia eorum est completa. Deinde dicit: materia enim eorum contrariorum, etc. i. & significat quod illa, quae sunt in eodem genere, sunt contraria, hoc, quod materia recipit contraria, & quod illa, quae sunt in potentia in eodem loco sunt diuersa maxima diuersitate. & ideo eadem est scientia contrariorum.

Metaphysicorum

G Primum contrariorum esse priuationem
 & habitum: omnemq; contrarieta-
 tem priuationem esse, & non
 e contra. Cap. 3.

Viñ Auct.
 i Epi T. 3.

Prima vero cōtrarietas ha-
 bitus & priuatio est. non
 tamē omnis priuatio (mul-
 tipliciter enim priuatio dicitur)
 sed quæcunque perfecta sit. Cæ-
 tera vero contraria secundum
 hæc dicentur, quædam, eò qd
 habeant: quædam, eò qd faciāt,
 aut factiua sint: quædam, eò qd
 accipiant, abñciāt hæc, aut alia
 contraria. Si opponuntur ita-
 que contradictio, priuatio, con-
 trarietas, & ad aliquid: horum
 autem primum contradictio:
 contradictionis vero nihil me-
 dium est, contrariorum autem
 contingit: patet qd non idem est
 contradictio & contraria. Pri-
 uatio vero quædam contradi-
 ctio est, aut enim quod omnino
 impossibile est habere, aut qd,
 cū natura aptum habere sit,
 non habeat priuatum est, aut to-
 taliter, aut modo quodam deter-
 minatum. multipliciter enim
 hoc, vt in alijs diuifum à nobis
 est, dicimus. quare priuatio quæ-
 dam contradictio est, aut im-
 possibilis determinata, siue si
 mul accepta cum fufceptiuo.
 Ideo contradictionis quidē non
 est medium, sed priuationis ali-
 cui⁹ est. omne enim, aut eguale,
 aut non eguale. eguale vero, aut
 inæquale non omne, nisi solum
 in fufceptiuo æqualitatis.

Et prima contrarietas est habitus
 & priuatio. & non omnis pri-
 uatio (quoniam priuatio dicitur mul-
 tis modis) sed illa, quæ est perfecta.
 Alia vero contraria dicuntur de
 talibus istis: quædam enim, quia
 habent: & quædam, quia agunt,
 & quia habent agentia: & qua-
 dam, quia sunt diminutio, & etiā
 ista & alia contraria. Et si oppo-
 nuntur secundum oppositionem cō-
 tradictoria, & contraria, & pri-
 uatiua, & relatiua: & contradi-
 ctoria sunt prima istorum: & non
 est medium contradictoriorum.
 contraria vero possunt habere me-
 dium: manifestum est igitur, quod
 contradictoria & contraria non
 sunt idem. Priuatio autem est con-
 tradictio quoquo modo, quoniam, si
 illud, quod nō habet potentiam vt
 omnino fit, & illud, quod nō habet
 istud, quod naturaliter debet ha-
 bere, est priuatio, aut vniuersali-
 ter, aut aliquo modo singulari. quo-
 niam hoc dicitur multis modis, si-
 cut diximus in alijs locis. ergo pri-
 uatio est contradictoria, quæ di-
 stincta est sine potentia accepta
 cum recipiente. Et ideo non est
 medium inter contradictoria, alia
 autem priuatio habet medium.
 quoniam æquale illud, quod non
 est æquale. æquale vero totum,
 & inæquale, si fuerit in receptio-
 ne æqualis.

Et

A Et prima contrarietas, &c. & d. hoc, quia opposita fm habitum & priuationem precedunt naturaliter opposita fm contrarietatem. Omnia. n. contraria opponuntur fm priuationem & habitum: quia vilius contrarietatem accidit ei vt sit perfectioris priuationis: & declaratum est in Phisicis, q. prima contrarietas est priuatio & forma. D. d. & non omnis priuatio, &c. i. sed non omnis priuatio & habitus precedunt contraria, sed priuatio, quae est pura priuatio, & non coniuncta cum esse omnino. D. d. Alia vero contraria, &c. i. alia vero contraria dicuntur contraria, quia pendunt ex istis contrarijs descriptis. quoniam quaedam dicuntur contraria, quia habent aliquid de intentione verorum contrariorum qdā dicuntur contraria, quia sunt acta a contrarijs: & quaedam, quia sunt agentia contraria. D. d. & quaedam, quia est diminutio. i. & quaedam dicuntur contraria, quia alteri eorum est completus habitus, & alteri diminutus. D. d. & etiam ista, & alia contraria. i. ista igitur est dispositio contrariorum, de quibus induxi mus exempli superius, & alia contraria sunt, quae non diximus. D. d.

C Et si opponunt fm oppositionem, &c. i. & cum opposita completa sint quatuor, vt descripti est in alijs locis, contradictoria illorum sunt magis opposita, & prima in hoc. & hoc declaratum est in ultimo capitulo Perihermenias. D. incepit dare differentiam in hoc, & d. & non est mediū contradictoriū. i. affirmatiua & negatiua differunt a contrarijs: quia affirmatiua & negatiua nō habent mediū, & qdā contraria hnt: ergo manifestū est, q. contradictoria

& contraria nō sunt eadē. D. d. Priuatio autē est contradictoria quoquo mō. & d. hoc, quia priuatio & habitus nō diuidunt verū & falsum, nisi qn subiectū eorū fuerit ens, aut terminatū. contradictoria vero diuidūt verū & falsū, siue subiectū fuerit siue nō, vt declaratū est in Logica. D. incepit dare dīam inter illā & contradictoriā, & d. qm, si illud, qd non habet potentia, &c. i. & priuatio est cōtradictio quoquo mō. quia qnq; priuatur ab aliquo illud, qd non habet potentiam: vt sit in eo, vt rationalitas ab asino: & qnque priuatur ab aliquo illud, qd naturaliter hēt aut simpst, & in ostēpe, vt citas in hōie a principio natiuitatis, aut i aliquo tēpore, vt barba in puero. priuatio. n. dī multis modis, & necesse est in oībus recipiens esse. & ideo d. ergo priuatio est contradictoria, &c. ergo priuatio ē negatio, in qua nō est potētia ad affirmationē, cum fuerit accepta cum proprio accipiente. D. d. Et id nō est mediū, &c. i. & ideo cā in hoc, q. cōtradictoria nō habēt mediū, est, quia cōtradictio est priuatio nō in recipiente ppro. Priuatio autē & habitus hnt simile medio, qn pēdicant de alio a proprio recipiente, qm tunc falsant ambo. Deinde d. exemplum, & d. quoniam aequale, &c. v. g. aequale & inaequale. in albo. n. falsant ambo; f. aequale & inaequale. D. d. aequale vero eorum, &c. id est, aequale vero & inaequale, quando pēdicantur de subiecto proprio, scilicet magnitudinibus, diuidunt verum & falsum, quando accipiuntur oppositum aequale & inaequale. diuiditur enim verum & falsum. dicitur. n. q. ista linea est aut aequalis illi, aut inaequa-

Priuatio & habitus si diuidūt verū & falsum, nisi qn subiectū eorū fuerit terminatū: si cō d cōtra dictionis. Idē in vōt pēdicamētis. & c. Me t. c. 27. & t. c. c. 1: 9. & c. 1. Ph. c. 24. & c. 4. E. Ph. 109. Idē hic in cō. sequē

15
Ola cōtra-
ria oppo-
nunt sed;
priuationē
& habitū,
q. vlt. cō-
tra vōtū ē
sicut pri-
uatio pō-
thoria. Idē
supra. c. 9.
& c. 7. & c.
1. Ph. c. 15.
& c. 1. Ph. c. 5.
& c. 1. de Ge-
nerat. c. 6.
18. & c. 1. cō-
B
li. cō. 18. & c.
4. Met. c. c.
27. Idē hic
ut sequēti.

Metaphysicorum

inæqualis. sed si fuerit declaratum, quod non æqualis, diuiditur etiam in magnū & parū. diuisio enim perfecta ē dicere, quod ista linea est æqualis, aut maior, aut minor.

Si itaq; generationes ipsi materie ex contrarijs: sunt autem aut ex forma, & habitu forme, aut ex aliqua priuatione speciei & forme: patet qd omnis quidē contrarietas priuatio est, priuatio vero non omnis fortasse contrarietas est. Causa vero ē, quia multipliciter priuari contingit quod priuatū est. à quib⁹ enim vltimis trāsmutationes, hæc cōtraria sunt. Hoc autem & per inductionem manifestum est. omnis namq; contrarietas habet alterius cōtrariorum priuationē: verum non omnia similiter, inæqualitas enim æqualitatis, dissimilitudo vero similitudinis, vitium autem virtutis. Differt autem, vt dictū est. etenim hoc quidem, si solum priuatum sit: hoc vero, si sit, aut quando, aut in aliquo. vtputa in aliqua ætate, aut in principali, aut omnino. Ideo horum quidem est aliquid mediū, & est nec bonus homo, nec malus: illorum vero nō est, sed necesse est esse parem, vel im parem. Præterea, quedam habent subiectum determinatum, quedam non. Quare manifestū est, qd semper alterum cōtrarium fm priuationem dicitur.

Et si generationes in materia sunt ex contrarijs: & generantur

aut ex forma, et ex habitu forma, & aut ex aliqua priuatione forma: manifestū est, quod contraria omnia erunt, priuatio vero non erit, neq; omnia contraria. Et causa in hoc est, quia possibile est priuatum priuari multis modis. ista enim cōtraria sunt ex alijs, ex quibus sunt trāsmutationes. Et hoc manifestū est ex sermone sequenti. omnia enim contraria habent priuationem alterum contrarium. sed non est formula in omnibus. quoniam inæqualitatis est æqualitas, & dissimilitudinis similitudo, & prout a studio sitis. Et differunt sicut dictū est. Vnum enim, quando fuerit priuatum tantum, & aliud, quando in aliquo tempore fuerit alicuius, sicut est alicuius in aliquo tempore ætatis, aut modo dominantis in natura totius. Et ideo quadam habēt mediū, & est homo non bonus, aut malus. sed & in quibusdā non est, sed impar, aut par. & etiā in quibusdā est subiectum terminatū, & in quibusdā non. Ergo manifestum est, quod semper alterum contrarium est modo priuatio, & quod hoc necesse est.

Id est, si generatio est in mā inter contraria: & oīs generatio est ex forma cōpleta in formā diminutā, aut econuerso, ista generatio est ex cōtrarijs: manifestū est, qd in altero cōtrarium est priuatio, & non omne, in quo est priuatio, est contrarium. D.d.

A D.d. priuatio vero, &c. i. sed nō de necessitate ois priuatio est cōtrariū. qm̄ quāzā priuationes sunt, in quibus nō est contrarietas, s. cū cōpletz priuationes. Et cū in hoc est, qm̄ in eis priuatione nō est contrariū: qm̄ priuatio aut ē priuatio fm̄ totū, aut est priuatio, qā caret pfectione tm̄.

D.d. ista enim, &c. i. & causa i hoc, q cū contrarijs admiscet aliqua priuatio, est, quia sunt ex principijs cōtrarietatis, ex qua fit generatio simpliciter, s. quē sunt forma & priuatio. & hoc est manifestū ē ex inductione, q cū alterū omniū contrarium est priuatio. nigrū enim quoquo mō est priuatio albi, & sifr calidum & frigidum, & leue & graue.

D.d. sed non est sifr in oibz, &c. i. sed habitus & priuatio, q est in altero contrariō, non est sifr in oibz modis contrariō. etenim inaequalitas opponit equalitati, & dissimilitudo sifitudini, & qd opponit prauitati est studiosus. & cū ista sunt diuersa fm̄ sua cōtraria: ergo & priuationes cōiunctz in eis sunt diuersae.

D.d. Et differūt, sicut dictū ē, &c. idest & istz priuationes diuersant. qm̄ quāzā sunt, in quibus est priuatio simp̄: & quāzā sunt, in quibus est priuatio fm̄ aliquod tps, v.g. fm̄ aliquod tps etatis, vt priuatio barbz ante pubertatē: & quāzā habēt de priuatione intentionē dictā principat & vere. D.d. Et ideo quāzā habent mediū, &c. i. & pp diuersitatē naturz contrariōrū & nāz priuationum accidit, vt quāzā habcant mediū. v.g. qm̄ hō eremita, qui nō est pars ciuitatis, non est bonus aut malus, & ē mediū. Et quāzā nō habēt mediū: vt par & impar. & ē quāzā priuationes habent subiectū termi-

natum, & quāzā nō. & intendit priuationē, quā significat hāc particula non. D.d. Ergo manifestū est, &c. idest ex p̄dictis manifestū est, q necesse est ex hoc vt priuatio & habitus sint illa, ad quē reducunt contraria.

Sufficit vero etiam, si prima & genera contrariorum, vtputa vnum & multa. cetera enim ad hāc reducuntur.

Quo pacto Aequale magis & paruo opponatur. Cap. 4.

C Vm aut vnum vni contrarium sit, dubitauerit quis piā quonā modo vni & multa opponunt, & aequale magno & paruo. ipsum enim vtrū, semp in oppositione dicim⁹, vt puta, vtrū albū, an nigrū / vtrū albū, an non albū / vtrum vero homo, an album, non dicimus, nisi ex suppositione. & quzerentes. vtputa, vtrum Cleon venit, an Socrates. sed hoc in nullo genere necesse est. Verū hoc quoq illinc aduenit. sola namq opposita nō contingūt simul esse, quo & hic vtitur, in eo q est vter veni. nā, si simul, contingeret, ridicula esset interrogatio. q si etiā ita, sifr etiam in oppositionē cadit, ad vnum, aut multa. vtputa vtrum ambo venerūt, an alter.

Et si principia contrariōrū cōgera eorum sunt, sicut vni & multum, vnum attribuitur istis. Sed, cum vnum est contrariū vni, vtrū est vt aliquis querat quēstionem difficile, quō opponatur fortis dum oppositionem vni & multū

Erēmita, q nō est pars ciuitatis, nō ē bon⁹ aut malus idē s. Meta. com. 17.

Vid. Aum. I. Epi. Tr. p.

Metaphysicorum

G & aequale magno & paruo. quoniam si opposita secundum oppositionem dicuntur semper per vtrum, scilicet vtrum album aut nigrum, & vtrum album & non album. & non dicitur vtrum homo aut non album, nisi per accidens. & questio est, ille veniens est Cleon, aut Socrates. quoniam hac non est necesse in aliquo genere omnino. Sed iste deinde fuit deceptus. opposita enim secundum positionem non possunt existere in simul. **H** mul. & ipse videtur hoc etiam cum dicit, vtrum veniens est alter. quoniam, si essent in simul, tunc questio esset derisibilis. et si fueris hoc modo etiam, tunc caderet sub oppositione in vno aut multo, sicut vtrum veniunt ambo, aut alter.

17 Et si principia & genera contrariorum sunt vnum & multum, quia vnum accipitur in definitione contrariorum. Sed, si vnum & multum sunt contraria, & est dictum, quod contrarium non habet nisi vnum contrarium, & multum non est vnum: & si est æquale, quod est proprium vni, opponitur magno & paruo: & cum oppositum & contrarium in istis non est vnum, sed plura vno, quomodo igitur dicitur, quod vnum est contrarium vni? D. incipit declarare diuersitatem inter opposita, & non opposita, & dicit: quoniam, si opposita secundum oppositionem, &c. i. quoniam si illa, quæ sunt opposita secundum oppositionem, sunt illa, de quibus quaeritur per hanc particulam vtrum, v.g. vtrum iste color est albus, aut niger, aut medius, aut iste color sit albus, aut non albus. D. d. & non

dicimus vtrum homo, &c. l. & non quaeritur per hanc particulam vtrum in eis, quæ non sunt opposita, nisi oppositio accidat in eis per accidens. v.g. quoniam aliquis quaerit vtrum veniat Socrates, aut Plato, non est necesse, ut ista sit oppositio in aliquo genere omnino, quoniam possibile est ut veniant ambo in simul. D. incipit dare modum, secundum quem hoies quaerunt hanc questionem, & d. Sed iste deinde fuit deceptus. i. sed qui hoc quaerit, fuit & deceptus ex hoc: quia quaerens talem questionem credit, quod non venient in simul: & tunc quaerit aut scit, quod alter eorum debet venire. & ideo sunt opposita per accidens, scilicet quia accidit eis hoc secundum quaerentem. scilicet quia quaerens scit, quod illi non venient in simul: aut quia alter eorum debet venire, & ignorat quis. D. d. causam in hoc, & d. opposita enim secundum positionem, &c. i. & hæc particula vtrum coniungitur semper cum oppositis, quia opposita non possunt esse in simul. D. d. testimonium super hoc, quod qui quaerit hoc, scit quod non veniunt in simul, & d. & ipse videtur hoc, &c. i. & potentia istius questionis est sicut questio quaerentis, vtrum veniens est alter istorum.

Et d. hoc, quia, si potentia istius questionis non est potentia alterius interrogationis, tunc potentia esset ociosa. D. d. & si fuerit hoc modo, &c. id est, & cum declaratum sit, quod ista interrogatio, scilicet vtrum venit Socrates aut Plato, est sicut interrogatio, quæ est, an venit alter eorum, manifestum est, quod ista interrogatio reducitur ad interrogationem, quæ est in oppositis: sicut interrogatio, quæ est in oppositione, quæ est inter multum & paucum. & intendit per hoc, quod omnis interrogatio est in oppositis.

A Si itaq; ipſi⁹ vtrum quæſtio ſemper in oppoſitis ſit: dī autē vtrum maius, an minus, an æq-
le: quænam equalis ad hæc oppo-
ſitio eſt? Nec alteri ſoli cōtrariū
nec ambobus eſt, cur. n. magis
maiori, q̄ minori? Præterea in æq-
li equali cōtrariū, quare in plu-
ribus q̄ vno erit, qd̄ ſi inæquale
idē ambobus ſimul ſignat, erit
quidem ambobus oppoſitum.

*Et ſi ſemper in oppoſitis eſt in-
terrogatio per vtrum, & dicitur*

B Vtrum eſt magis, aut minus, aut
æquale: quid igitur opponitur ſecū-
dum oppoſitionē equali. quoniā nō
eſt cōtrarium, neq; alteri tantū,
neq; vtriq; quoniā erit maius mino-
ri. Et eſt æquale eſt cōtrarium non
equali, ergo erit aut multitudinis
aut vniſatis. & ſi non æquale ſi-
gnificat idem vtriq;, ergo erit op-
poſitum in oppoſitione vtriq;.

18 Cum declarauit, q̄ interrogare
per vtrum eſt i quatuor oppoſitis,
quærit nunc quō equali, & magnū,

C & paruum opponuntur, cum in eis
viſitatur iſta particula vtrum. Et d.
Et ſi ſemp, &c. i. q̄ ſi interrogare p
vtrum eſt in quatuor modis: & mul-
tociens interrogamus in magnitudi-
nibus vtrū ſit maius, aut minus, aut
æquale, quomodo eorū opponitur
æquale, minori, aut maiori? D. d.
qm̄ non eſt cōtrarium, &c. i. qm̄, ſi
fuerit cōtrarium, aut erit cōtrariū
alteri, aut vtriq; & impoſſibile ē vt
ſit cōtrarium alteri, verbi gratia
minori, inuenitur enim maius mi-
nori, & minus maiori. D. d. Et etiā

æquali, &c. i. & cum dicimus, quod
æquale eſt cōtrariū inæquali, tūc
dicere nō æquale, aut ſignificat vnā
naturam, aut plures. ſi igitur inæqua-
le ſignificat vnā naturam oppoſi-
tam naturaliter æquali, cōtinget vt
illud, quod non eſt non æquale, ſit
æquale: quod eſt falſum.

Et dubitatio iuuat illos, q̄ di-
cunt inæquale dualitatē eſſe. ve-
rum accidit vnū duobus cōtra-
rium eſſe: quod impoſſibile eſt.
Itē æquale quidē mediū magni
& parui vtrū. cōtrarietas vero ne-
que media vtrū, neq; ex definitio-
ne poſſibile eſt. non. n. eſſet per-
fecta, ſi alicuius media eſſet, ſed
magis ſemp aliquid ſuſpēſi⁹ me-
dium habet. Reſtat itaq; aut vt
negationē opponi, aut vt priua-
tionē. Alterius igit non contin-
git (cur. n. magis magni q̄ par-
ui) amborū ergo priuatiua ne-
gatio. ideo ipſm vtrū ad ambo,
non ad alterum ſolum dī. vtrū-
ta, vtrum maius an æquale, vel
vtrum æquale an min⁹, ſed tria
ſemp. Nō autem priuatio neces-
ſario. etenim non oē. quod non
maius, aut min⁹, æquale eſt, ſed
in quibus apta natura ſunt illa
eſſe. Eſt igit æquale, quod, cum
nec magnū, nec parū ſit, natu-
ra tñ aptū eſt magnū, aut parū
eſſe. & ambobus, tanquā priua-
tiua negatio opponitur, ideo &
mediū eſt. & qd̄ nec bonū, nec
malū eſt, ambobus opponit, ve-
rum innoſcātū eſt. multiplex nan-
que vtrūq; dī, & ſuſceptiuum
non eſt vnum, ſed magis, quod

Metaph. cō cō. Auer. LL

Metaphysicorum

G nec album, neq; nigrū. neq; tñ hoc dī vnum, sed determinati quodāmodo colores sunt, de q^b priuatiue hæc negatio dī. necesse est. n. aut fuscum, aut pallidum, aut huiusce modi aliquid aliud determinatū esse. Quare non recte reprehēdunt, qui sūt putant oīa dici. vt calcei & manus mediū sit, qđ neq; calceus, neq; manus est: qñquidē & qđ nec bonū, nec malū est boni & mali, ac si ofum eēt aliquod mediū. Verū non est necesse, vt **H** hoc accadat. etenim hæc negatio simul oppositorum est, & quorum aliquod mediū, ac aliqua distantia natura apta est esse. illoꝝ autē non est dīa. in alio. n. genere ea sunt. quorū simul erāt negationes. quare quod subijcitur, non est vnum.

Et questio difficilis accidet dicentibus, quod inæquale solum est inter. sed accidet vt vnum contrarium sit duobus: quod est impossibile. Et etiā aequale videtur iter magnum & paruum. contrariū. n. nō videtur inter. & impossibile est hoc de definitione etiam quoniam, sic, non est completa si fuerit inter, sed habet semper aliquid inter. Remanet igitur vt opponantur secundum oppositionem. sicut negationem, aut sicut primationē. Sed impossibile est alteri. non enim est negatio magni magis quā parui. ergo est vtrūq; negatiua primatiua.

*& ideo dicitur, vtrum de vtroq; . **K** & non dicitur de altero vtrum est maius aut aequale, aut vtrum est aequale, aut minus: ergo sunt tria. Primatio autem necessario: quoniam non omne, quod non est maius aut minus, est aequale, sed illa, quæ sūt in eis, est aequale. Aequale enim est illud, quod non est magnum aut paruum, & naturaliter est magnum aut paruum. sed non habet nomen. & opponitur ambobus secundum oppositionem, quoniam vtrūque dicitur multis modis. & recipiens non est vnum, sed plura. & non est album aut nigrum. nequa hoc est vnum, sed terminatur aliquo modo illud, de quo dicitur hæc negatiua modo primatiua. quoniam necesse est vt sit aut rubei coloris, aut alcerius. Ergo non est verus sermo existimantium, quod sermones omnium rerum sunt conformes. ergo erit inter manū & vestimentū a manus, quod est neq; vestimentū aut manus, cum non sit bonū aut malū etiam inter bonum & malū. est enim mediū inter oīa. Et non accidit, vt hoc sit de necessitate. negatiua vero congregata, q̄ opponitur secundum oppositionem, est mediū, & hęc natura vt sit aliqua distantia. qđ aut non habent diuersitatem, quorum negatiua congregata sunt in eodem genere. ergo subiectum non est vnum.*

A Et questio difficilis accidit dicen-
 19 tibus, q in a quale solum ita inuenit
 in exemplari. & si non est error, in-
 uendit, q dicentes, q in a quale signi-
 ficat vnā intentionem, & est inter
 æquale & non æquale, accidit et eis
 questio ista, & est q inter affirma-
 tionem & negationem est mediū.

D. d. Et etiam æquale videt, & c. i. &
 etis æquale dī esse medium inter ma-
 gnum & paruum: & neutrum con-
 trariorum est medium inter duo ex-
 trema. D. d. nec est possibile hoc et
 ex definitione, & c. i. & etiam hoc im-
 possibile est ex definitione contra-
 riorū, s. q maxime distant, vt æqua-

B le sit contrarium magno & paruo.
 Quod. n. est contrarium nō est me-
 dium inter duo contraria: sed cōtra-
 ria sunt illa, inter quæ est medium.
 & ex hoc apparet q magnū non est
 contrarium paruo, neq; æquale me-
 dium inter illa: magnū enim & par-
 uum nō maxime distat, i. perfecte,
 cū inueniatur mai' magno, & mi-
 nus paruo. D. d. Remanet igitur,
 & c. i. cū æquale non opponat ma-
 gno & paruo fm contrarietatem, re-
 manet vt sint opposita aut fm affir-
 mationem aut negationem, aut fm

C priuationem & habitum. D. d. Sed
 impossibile est, & c. i. sed impossibile
 est, vt æquale sit oppositum alteri il-
 lorum fm negationē: qm non ma-
 gis opponit magno fm negationē,
 q paruo. E. d. hoc: quia, si esset nega-
 tio, esset negatio vnus tm: cū sit
 impossibile vnā negationem esse
 duorum: quod non est in priuatio-
 ne. D. d. ergo est vtriq; & c. i. & cum
 in æquale nō opponit æquali fm ne-
 gationem, ergo opponitur fm pri-
 uationem. Et cū d. q est vtriq; ne-
 gatiua priuatiua, illud, q d signat

in æquale, incipit declarare, qd op D
 paret q non est priuatiua vnus, &
 d. & ideo dī vtrum, & c. i. & in æqua-
 le, quod significat alterum, s. aut ma-
 gnum aut paruum, non opponitur
 æquali, quia non qrit vtrū hoc sit
 maius aut æquale, aut vtrum hoc sit
 min' aut æquale. D. d. ergo sunt tria
 & c. i. ergo querere per vtrum est de
 tribus, s. vtrum sit aut maius, aut mi-
 nus, aut æquale. D. d. Priuatio autē
 necessario, & c. i. æquale aut esse op-
 positū magno & paruo fm opposi-
 tionē priuationis & habitus sequit
 necessario non fm negationē & af-
 firmationem. in æquale aut non est

I negatiuū æqualis: qm nō oē, quod
 est maius aut minus, est æquale. v. g.
 qm color nec est minus, nec maius,
 tm non est æquale. sed æquale inue-
 nit in natura, in qua inuenit magis
 & minus: & ideo non significat ma-
 ius nec minus. D. d. Æquale. n. est il-
 lud, quod, & c. i. in æquale. n. non est
 negatio æqualis: qm æquale & inæ-
 quale non diuidunt verū & falsum
 inter se, nisi in natura terminata, s.
 in natura, q recipit magis & minus,
 non in oibus entibus, sicut est dispo-
 sitio de affirmatione & negatione.
 & ideo æquale & in æquale non di-
 11 dunt verum & falsum in colore. D.
 d. sed non habet nomen, & c. i. sed in
 æquale, fm quod significat maius &
 minus, non habet nomen, qd signifi-
 cat aliquod finitum. maius. n. dī ma-
 ius respectu plurium, & similit' mi-
 nus, ita q hoc procedit in infinitū.
 vnde sequit, vt priuatio eorū dicat
 de intentionibus infinitis: ideo non
 fuit positū terminatum. Et quia cū
 fuit hoc, s. q negatiua priuatiua. q
 negat extrema opposita, nō signat
 vnā naturā. v. g. nō maius nō min',

Vide etiam
 istius sup.
 cō 15. & q
 ibi.

Metaphysicorum

C non album nō nigrum, s. in hoc, q̄
imponeret eis nomina, incipit de-
clarare hoc, & d. & recipiens nō est
vnum, &c. i. & illud, quod significat
hæc duo negatiua priuatiua, s. non
album, non nigrum non est vna na-
tura: quæ admodū illud, quod signi-
ficat non maius & nō minus, nō est
vna natura, cum maius & min⁹ sint
relatiua. D. d. neq; hoc est vñs, &c.
i. & illud, quod significat nō albū &
non nigrum, non est vnum signifi-
catum, sed plura terminata, s. colo-
res medij inter album & nigrum. &
cū d. illud, de quo dicit hæc nega-
tiua modo priuatiua, intendit non
album & non nigrū. & vocauit hæc
duo priuatiua, quia non sunt nega-
tiua simpliciter, quia significant na-
turam existentē & terminatā. D. d.
qm̄ necesse est, &c. i. necesse est enī
illud, quod significat nō albū & nō
nigrum, sit color rube⁹, aut viridis,
aut ali⁹ color inter album & nigrū.
D. d. ergo non est verus sermo, &c.
i. ergo non est verus sermo singen-
tium, q̄ sermones oīum rerum sū
affirmationem & negationem om-
niū sunt similes qm̄, si negatio esset
quorūlibet duorū diuersorū abin-
uicē, sicut negatio duorū opposito-
rum à medijs amborum, tunc esset
inter vestimenta manus, & man⁹ ali-
quid; quod esset nec vestimenta ma-
nus, nec manus: sed est imposse, qm̄
non est medium iter manum & ve-
stimenta manus, neq; inter pedem
& manum, neq; inter alinū & equū
sicut inter bonum & malum, s. vir
neq; bonus neq; malus Duo autē ne-
gatiua, q̄ negant sū priuationē ex-
trema opposita, quæ sunt in eodem
genere, signant naturas medias. &
hoc in ea debat, cū d. negatiua ve-

Vide su-
pra cō. 16.

ro congregata, &c. i. duo sūt negati-
ua congregata ex negatione duo-
rum extremorū oppositorum sunt
illa, q̄ significant aliquid medium,
tertiam naturam. D. d. & habet na-
turam, &c. i. & illud medium habet
naturam, per quam habet distantia
terminatam à duob⁹ extremis. s. q̄
pertinet naturæ mediorum. Quædā
autē negata abinuicem non habent
hanc naturam, quæ sūenit inter op-
posita, s. quæ sunt in eodem genere,
s. q̄ negatio duorum extremorū in
eis vere dicitur de medijs.

Quo pacto vnum, & multa opponantur.

Cap.

5.

Similiter autē de vno & mul-
tis quispiam dubitare pos-
sit. Et enī, si multa vni sū
pliciter opponunt, accidunt q̄-
dā impossibilia. vñū etenī pau-
cum, aut pauca erit, multa etenī
paucis opponunt. Præterea duo
sunt multa (siquidē duplex mul-
tiplex) dī autem duplum à duo-
bus: quare ipsum vñū paucum
erit ad quid, n. ipsa duo diceren-
tur multa, nisi ad vnum & pau-
cū nihil nanq̄ est minus. Præte-
rea, si vt in lōgitudine longū &
breue, ita in multitudine multū
& paucū. & quodcunq̄ sit mul-
tū & multa, & rursus q̄ multa
ē multū, nisi ergo in cōtinuo fa-
cile terminabili differat, qd̄ pau-
cum est qdam multitudo erit.
q̄re ipsum vñū multitudo qdā
est, siquidē & paucū. hoc vero
ēē est, si ipsa duo multa sunt. Ve-
rum fortassis multa dicuntur q̄
dem, sicuti & multū, sed vt dis-
ferēs: veluti aqua multū, multa
vero

L
Vid. Aver.
I Epi. Tr. 4.

A vero minime. sed quaecunq; diuisibilia sunt in his dñr. vno qdem modo, si qua multitudo sit excessum aut simp̃r, aut ad aliquid habēs: paucumq; sūt, multitudo defectum habens. alio vero, vt numerus, qui solum vni opponit̃. ita. n. dicimus vnū, aut multa, quemadmodum si quis dicat vñm & ipsa vna, aut albū & ipsa alba, & mensurata ad mensuram & mensuratum. sic & multiplicia dñr. multa nanq; vnusquisq; numer⁹, quia vni⁹, & quia vnusquisq; mensurabilis, & tanq; vni, nō paucoppositus. Hoc itaq; modo multa sūt & ipsa duo: tanq; vero multitudo, aut ad aliqd, aut simp̃r excessum hñs nō sunt, sed prima. simp̃r vero sūt pauca ipsa duo: multitudo nanq; est prima defectum hñs. Quare non recte fuerit dicens Anaxag. q̃ simul cunctae res erāt, multitudine & paruitate infinitae. oportebat nanq; pro paruitate dicere, & paucitate. non. n. infinitae, cum paucum non propter vñm, vt quidam aiunt, sed propter duo.

Quaerenda est q̃stio hac de vno etiam & multo. Quoniam, si multum opponitur vni, modo simplici, accidens quaedam impossibilia. tunc enim erit vñm paucum aut pauca. multa enim paucis opponantur. Et etiam duo erūt multa: cum duplicum est de magnis multiplicibus & opponitur duobus etiam: ergo

vñm est paucum, & si non fuerit ita, quemodo igitur opponitur duo, & erunt multa, nisi vni aut paucis? nihil enim est minus de numero. Et etiam, si quemadmodum est in longitudine longum & breue, ita in multitudine multum & paucum, ergo quod est multum est multa, & quod multa est multum. nisi igitur hoc differat aliquo modo in continuo facili determinatio, tunc erit paucum aliqua multitudo. ergo vñm erit multitudo, & si sit paucum etiam. & similiter necesse est vt duo sit multitudo. Sed rectū est, vt quaedam multa dicantur multitudo etiam, quia ē diuersum: & quaedā nō. vt aqua est multum, non multitudo. sed sicut illa, quae nō diuiduntur in ista. quoniam ista dicuntur vno modo, si fuerit multitudo quaedam, quae habet partes quasdam. i. & sua q̃da sunt sicut numerus, & opponitur vni tantum. & similiter opponitur vñm multitudini, sicut cū aliquis dicit vñm & vñm semper, aut album & album, & mensurata in respectu mensurae, & mensuratum est vñm, & eē vñm est mensuratum ab vno. sed quemadmodum oppositum est vñm, non paucum, similiter duo sunt multa etiam addita aut alicui, aut simpliciter. sed duo sunt pauca simpliciter, quia est prima multitudo,

Metaphysicorum

G qua habet quadam. Et ideo nō bene dixit Anax. in hoc, quod dicit, quod si a erant infinita infinita in multitudine & paruitate deberet enim dicere in loco paruitatis paucitas enim, quoniam non sunt finita in paucitate vniuersi, sicut dixerunt quidam, sed propter duo. *

* Co. Grz. hanc addit op. onum itaq; & sic

10

Cum induxit questiones contingentes in hoc, quod quale opponit magno & paruo, & declarauit, quod de necessitate opponitur secundum habitum & priuationem, incipit perquirere de vno & multo quomodo opponunt sibi, & d. Querenda est, &c. i. & querendum est hoc sist de vno & multo, scilicet utrum opponantur simul secundum contrarietatem, aut alio modo. D. d. Quid, si multum, &c. i. quoniam, si vnum opponitur multo simpliciter secundum contrarietatem, accidunt plura impossibilia. D. incipit dicere impossibilia, & d. tunc enim erit vnum paucum, &c. i. quoniam, si fuerit positum, quod vnum est contrarium multo: & illud, quod est contrarium multo est paucum: accidet ut vnum sit paucum. D. incipit declarare questionem, & d. **I**tem etiam duo erunt multum, &c. & etiam duo sunt multa, quia sunt duplum, & duplum est multitudo, quod dicitur in respectu paucitatis, sicut multiplex dicitur in respectu submultiplicis. D. d. conclusionem: ex hoc, & de vno vnum est paucum, &c. i. quoniam, cum duo fuerit duplum: & duplum est multitudo respectu eius, cuius est duplum: sequitur, quod illud, cuius duo sunt duplum, scilicet vnum sit paucum, quoniam, si vnum non fuerit paucum, cuius igitur comparantur duo, cum dicantur esse multa: & quod omne multum co-

paratur paucum, si non comparatur ad vnum, aut ad aliquid minus vno: sed nihil est minus vno: ergo de necessitate comparantur adinuicem: & vnum est illud paucum, ad quod comparatur multitudo multa, quae sunt duo. D. d. etiam questionem, & d. Et etiam, si quemadmodum in longitudine, &c. i. & etiam debet aliquis dicere, quoniam quemadmodum in oblongo est longum & breue: longum. scilicet in respectu breuioris, & breue scilicet in respectu longioris: & omne multum est paucum in respectu plus, & multum in respectu paucioris. si autem vnum fuerit paucum in respectu duorum, continget ut sit multum in respectu paucioris: sicut continget, ut duo sint pauca in respectu plus, & quia vsus est in hoc sermone, quod est, quod est multum, est multitudo multa, & hoc non est verum in liquabilibus, excepti illa. & hoc non nocet in hoc, quod intendit concludere. quoniam numerus non est de liquabilibus, & multum dicitur de numeris, & de liquabilibus equivoce. & hoc intendebat, cum d. nisi igitur hoc differat, &c. Et cum compleuit hanc dubitationem, quae sequitur ab impossibili, quod est vnum diuidi, incipit soluere eam, & declarat, quomodo vnum & multi opponunt sibi, & dixit: Sed rectum est ut & quaedam multa, &c. i. sed rectum est, ut quaedam, quae dicuntur multa, vere dicantur multitudo, quae natura eorum diuersatur: & quaedam non vere dicantur multitudo, & vere dicantur multa. ut aqua, quae vere dicitur multa, & non vere dicitur multitudo. Multitudo vero, cuius unitates non diuiduntur, dicitur vno modo, cum partes eius fuerint sicut partes, scilicet de quantitate discreta. Et intendit,

* a. l. cōparat ad vnu

L

M

A tendit, q non ois multitudo est multitudo eius quod est pauciora, neq; ois paucitas est multitudo ei⁹ quod est paucioris. & hoc manifestu est de multitudine & paucitate in numeris. & ideo non est necesse vt ex numero vnum opponatur duobus fm paucitatem & multitudinem. D. d. & opponunt vni trm, &c. i. & mod⁹, quo vnum opponitur multitudini, & multitudo vni, & modus, quo vnu opponitur multo, quod est de specie illius vnus. & vnum albi opposit⁹ pluribus albis, & vnum plurib⁹ vnis. & ista oppositio nulla alia e ni

B si oppositio mensurantis ad mensuratum, & numerantis ad numeratum. Omnis enim multitudo mensurat⁹ per vnum suae speciei. & ideo no opponitur sibi fm contrarietatem, sed fm mensurans & numeratum. Et declaratum est in principio istius tractatus, q vnum, fm q est vnu & simplex, est mensura eius, qd componitur ex illo. D. d. sed quemadmodu oppositum, &c. i. & quemadmodu illud, quod opponitur multitudini, est vnum fm mensuram & proportionem mensurantis ad mensuratum, non fm paucum & multum, ita est de vno & duobus. D. d. qm autem het multitudinem, &c. i. duo vero, q sunt multitudo, dicuntur multa, quia addunt supra paucius illis: aut q sunt multa simpliciter, dnr in respectu eius, ad quod d^r multitudo simpliciter, i. paucitas: & no est ita. D. d. sed duo sunt pauca, &c. i. sed duo sunt primi numeri numerorum paucoru. sunt igitur pauca simpliciter, cum non inveniuntur pauciora. & ideo non sunt prima multitudo. D. d. Et ideo non bene dixit Anaxag. &c. i. qm illud, quod opponitur multitudini, est

paucitas, & illud, quod opponitur paruo, est magnum. Si igitur dixerit, q oia sunt infinita propter paruitatem & magnitudinem, no est sermo falsus, & si dixerit infinita in paucitate & multitudine, esset falsus quodam modo, & verus alio modo. falsus vero, quia quod disponitur per multitudinem & paucitatem, non procedit in infinitum: verus autem, quia paucitas opponitur multitudini. D. d. deberet enim dicere, &c. i. si aliquis dixerit, q illa, quae disponuntur per multitudinem, sunt finita in paucitate, & perueniunt ad vnum, non diceret veru: sed verum est dicere, E q sunt finita in paucitate, quia perueniunt ad duo, q s^t pauciora paucoru.

Opponunt aut vnu & multa, q in numeris, vt mensura mensurato: haec vero, vt ea, q ad aliqd, qcuq; eorum, quae ad aliquid non fm se. distinctum autem a nobis in alijs est, q ea, quae ad aliquid, dupliciter dnr. quaedam vt contraria, quaedam vt scientia ad scibile, eo q aliquid aliud dicitur ad ipsum. Vnum vero aliquo minus esse, vt puta duobus nihil prohibet. no enim si minus est, et paucum est. Multitudo autem quasi genus numeri est. numer⁹ etenim est multitudo vno mensurabilis. Et quodam modo vnu & numer⁹ opponunt, non vt contraria, sed quemadmodu dictu est, vt quaedam eoru, q ad aliquid. quaten⁹ n. hoc quide mensura, illud vero mensurabile, eatenus opponunt. Ideo non oportet, quod vnum sit, numerus est, vt puta, si qd indiuisibile sit. Cu aut

LL iij simili-

Ois multitudo mensurat⁹ per vnum suae speciei.

Metaphysicorum

G similiter dicitur scia ad scibile, non sibi assignatur. videri nāq posset scientia quidem mensura esse, scibile vero quod mensuratur. accidit autem omnem quidē scientiam scibile esse, scibile non oē scientiā esse, eo q modo quodam scientia scibili mensuratur. Multitudo autē neq pauco contraria est, sed huic multū, tanquam excedens multitudo excessē multitudini. nec vni omnino, sed hoc quidem, vt dictū est, quod diuisibile, hoc indiuisibile, tanq ad aliquid, quemadmodū scia scibili, si fuerit numerus, vnum vero mensura est.

Et vnum opponitur multo, vt mensura mensuratio: illa autē q opponuntur secundum relationē sunt omnia, quae non sunt per se de capitulo relationis. Et ita distinximus in alio libro, quod relatiuum dicitur multis modis. Vno modo sicut contraria, & alio modo sicut scientia ad scitum. dicitur enim istud in respectu illius. Vnum autem nihil prohibet vt sit minus aliquo, vt g. duobus. quoniam non si est minus, est paucum etiam. Multitudo vero est tanquam genus numeri. numerus enim ē multitudo mensurata per vnum. Et opponuntur vnum & numerus quoquo modo, non sicut contrarium, sed sicut dictum est in quibusdam relatiuis, quae opponuntur sibi. opponuntur

enim sicut mensura, & mensuratum. Et ideo nō omne, quod ē vnum, est numerus etiam, sicut est omne quod diuiditur. Et scientia dicitur tali modo in respectu sciti, sed non conuertitur. rectum est igitur vt scientia sit mensura & scitum mensuratum, sed accidit, quod omnis scientia sit scitum, sed nō omne scitum est scientia. scientia enim quoquo modo mensuratur per scitum. Multitudo vero non est contraria paucis etiam, sed hoc multū, quod ē sicut multitudo vna, addita multitudini, ei est contraria. Et multitudo non est contraria vni omnino modo, sed cuidam, sicut dictū est, quia diuiditur. illud vero, quod non diuiditur, est sicut relatiuum, sicut scientia scito, si fuerit numerus sciti, vnum vero est mensura.

Et vnum opponitur, &c. i. & vnum est oppositum multo, non sibi relationem contrariam, vt multū paucis, sed sibi relationē, in qua non est contrarietas, vt mensura & mensuratum. Et d. hoc, quia posuit in questione praedicta, q vnum opponitur multo, sibi q multum opponitur paucis. D. d. illa autem, quae opponuntur, &c. i. illa, quae sunt opposita sibi relationem tm, sunt illa, quae non sunt relatiua in se. Declaratum est enim in tractatu, in quo exposuit nos, q relatiuum est duobus modis: quorum vnus est illud, quod est relatiuum per se, & aliud relatiuum p aliud, s. quia aliud cōparatur ad ipsum, vt sensatum & intellectum. sensatū. n. &

A & intellectum sunt relatiua, quia in
tellect^o & sensus, q sunt relatiua nō
per se, comparantur ad ipsum, & p
se non sunt relatiua. D.d. & iam di-
stinximus in alio libro, &c. i. & iam
distinximus in alio tractatu, q rela-
tiuum est duobus modis. Vnus autē
modus est, relatiua per se: & sunt il-
la, quorum vtrunq; non habet esse.
nisi fm q refertur ad secundū. & isti
relationi accidit cōtrarietas, vt pau-
cum & multum. Secundus autē illa,
quæ non sunt relatiua per se: & sunt
illa, in quibus non accidit contrarie-
tas, vt scientia & scitum. D.d. dicitur
B enim istud, &c. i. scitū. n dī relatiuū,
non quia est relatiuum p se, sed qd
aliud comparat p se ad ipsum, s. scie-
tia. D.d. Vnum autē nihil prohibet,
&c. i. Et d. hoc ad dissoluendum quæ-
stionē prædictam, dicentē q, si duo
sunt multa, sequitur, q vnū sit pau-
cum, quia est paucius. & d. respondē-
do q non sequit vt omne, quod est
minus aliquo, sit diuisibile, sed pōt
esse indiuisibile omnino. & hæc est
dispositio vnus cum duob^o. & ideo
vnum non est paucum. D.d. Multi-
tudo vero est tanq̃ genus numeri. i.
multitudo vero opposita vni ē mul-
C titudo, quæ est tanquam genus nu-
meri. & innuit per hoc illud, qd di-
ctum est in definitione numeri, s. q
est multitudo composita ex vnitati-
bus. & ideo d. numerus. n. est multi-
tudo mensurata, i. numerata p vnū.
D.d. Et opponuntur vnum, & nu-
merus, &c. i. & forte non opponitur
numero fm oppositionē contrarij,
sed fm oppositionē modi relatiui,
qd non est relatiuū p se. Et d. hoc,
quia posuit in quæstione prædicta, q
multitudo opponit vni, fm q oppo-
nit paucō, & est oppositio fm cōtra-

rietatē. & ideo sequit ex illo sermo-
ne vt vnum sit paucum. Et cum di-
xit, q multitudo opponitur vni mo-
do relatiuo, dedit exēplū, & d. oppo-
nunt, n. sicut opponunt mensura, &
mensuratū. D.d. Et ideo nō oē, &c.
i. & ideo non sequit vt illud, qd est
vnum, & mensurat multitudinem,
vt sit sicut paucum. vnum. n. mensu-
rans potest esse indiuisibile oīno.
D.d. Et scientia dī, &c. i. & scitū co-
gnoscitur per scientiam, sicut mesu-
ratum p mensuram. & scientia dī-
tur hoc modo fm relationem ad sci-
tum: sed non conuertitur, s. vt sit, si-
cut omnis scientia habet scitum, vt
E oē scitum habeat scientiam. Et intē-
dit sicut conuertit, dicere oīs mensu-
ra est mensura mensurati, & oē me-
suratum est mensuratum p mensu-
ram. D.d. rectum est igitur, &c. i. re-
ctum est igitur, vt scientia sit men-
sura, & scitum sit mensuratum. sed
accidit vt omnis scientia sit scitum,
s. vt omne mensurans sit mensura-
tum, & non oē scitum sit scientia, i.
cognoscitur per scientiam. scientia
enim quoquo modo cognoscitur
p scitum. D.d. Multitudo vero, &c.
i. multitudo vero non opponit pau-
citati simpliciter, sed opponit pau-
F cū multitudini, quæ dī fm additi-
onem supra aliam multitudinem. D.
d. Multitudo vero nō est contraria
omni vni, &c. i. & multitudo nō est
cōtraria omni vni fm paucitatem,
sed quibusdam vnīs, s. vni, quod di-
uiditur. illud. n. quod nō diuiditur
de vnitatib^o, opponit multitudini,
sicut scientia opponitur scito. & hoc
intendebat, cum d. illud vero, quod
non diuidit, est sicut relatiuum, &c.
i. illud vero, quod non opponitur, si
aut scientia scito opponitur, si scia
fuerit

Metaphysicorum

G fuerit numerus, & mensura sciti. D. d. vnum vero est mensura. i. qm̄ nō accidit in eo vt sit mensuratū fm̄ q̄ est vnum, sicut accidit scienti q̄ vt sit mensurata per scitum.

*Media contrariorum in eodem genere cum
ipsis contrarijs esse, ac ex ipsis com-
poni. Cap. 6.*

Viā Aucz.
I Eph. T. l.

Cum vero contrariorū cō-
tingat aliquid mediū eē,
& quorūdam sit, necesse
ex contrarijs media esse. Omnia
enim media, & illa, quorum me-
dia sunt, in eodem genere sunt.
Media nanq̄ illa dicimus, in q̄
H necesse est primo transmutari,
quod transmuteē. vt puta si ab
ultima ad primā paulatim per-
transseat, prius ad medios sonos
veniet, & i coloribus, si ex albo
ad nigrum veniat, prius ad pu-
nicē, & fuscum, q̄ ad nigrū ve-
niet. sūt autem & in alijs. Tran-
smutari vero ex alio genere in
aliud genus non est nisi fm̄ acci-
dens, vt ex colore in figuram. ne-
cesse igitur vt media & sibīnui-
cem, & quorum media sunt, in
eodem genere sint. At vero oīa
I aliquorū oppositorum sunt. ex
his nanq̄ solia p se trasmutari ē.
Quare impossē est media esse nō
oppositorū, esset nanq̄ profecto
transmutatio ēt ex non opposi-
tis. Oppositorū vero contradi-
ctionis quidē nullū est mediū.
Hoc. n. est contradictio, opposi-
tio, cuius cum nihil habeat me-
dium, cuiuscūq̄ altera pars adest.
Cæterorum vero q̄dam ad ali-
quid, q̄dā priuatiua, q̄dam cōtra-

ria sunt. Eorū vero, quæ ad ali-
quid, quæcūq̄ non sunt cōtra-
ria, non habent medium. cā ve-
ro, quia nō in eodē genere sunt.
quid nanq̄ sciētiæ & scibilis me-
dium verū magni & parui est.

Cum vero contraria possunt ef-
se mediata, in quibusdam est neces-
se vt sit medium inter contraria.
Oīa. n. mediata sunt in eodem ge-
nere, & illa, quæ habent medium
etiam. Et dico media oīa ista, ad q̄
primo transmutabile transmutat-
ur necessario primo. v. g. quod, si
motus fueris de pneumatē ad acu-
tum, primo veniet in pneumatibus
minimis convenientibus, quæ sunt in
ter se. & similiter in coloribus, si
fueris motus de albo i nigrum, pri-
mo veniet ad rubrum & glaucū.
& similiter de alijs. Transmuta-
tio vero de vno genere in aliud nō
est nisi per accidens, vt de colore i
figurā. ergo de necessitate media,
& illa, quæ habent media, sunt in
eodem genere. Sed omnia media
sunt rerum oppositarum, quoniam
ex istis solummodo est transmuta-
tio per se. & ideo impossibile ē tras-
mutari illa, quæ non opponuntur.
ergo transmutatio & nō transmu-
tatio erit de oppositis. Et opposito-
rum contradictoria non habet me-
dium. Contradictoria enim sunt
opposita, quorum altera pars sem-
per est, & nullum habet medium

om-

A omnino. Alia vero opposita quædam sunt relativa, & quedam privativa. Relativorum vero omnia, quæ non sunt contraria, non habent medium. & causa in hoc est, quia non sunt in eodem genere. & non erit medium inter sciam & sciri: sed inter magnum & parvum.

22 Idest, & proprium est contrarijs
inter alia opposita, q in quibusdam
eorum est medium. Et causa in hoc
est q in quibusdam generibus, i q-
bus sunt, necesse est vt sit medium

B inter contraria qm̄ media, & illa, in
ter quæ sunt media, sunt in eodem
genere: & contraria sunt in eodem
genere: ergo sequitur per cōuersio
nē maioris propositionis, vt media
sint cōtrarijs. D. descriptit mediū.
Et d. & dico media, &c. & intelligit p
medium illud, ad quod transmuta
bile transmutatur primo & essentia
liter, s. qm̄ transmutatur de cōtrario
in contrarium. D. d. exempli, & d.
v. g. &c. i. v. g. qm̄ transmutatio, quæ
est a neumare grauissimo ad acutis
simum erit per transmutationē su-

Cpra neumata. q̄ sunt inter graue & acutum. & s̄ffr morus de albo in nigrum sit per motum supra colores medios primo, & post peruenitur ad nigredinem. Et causa in hoc est, quia transmutatio est de contrario in contrarium, & contraria sunt in eodem genere, & media in genere, in quo sunt contraria, sunt illa, in q̄ primo cadit transmutatio. Transmutatio vero de genere in genus, s̄. quæ non est in eodem genere, non est nisi per acciden. v. g. de colore figuram. D. d. ergo de necessitate, & c. i. & cum transmutatio fuerit de

contrario in medium primū, deinde in sui contrariū, & contraria sunt in eodem genere sicut dictū est: ergo necesse est vt media & contraria sint in eodem genere. D. d. Sed omnia media, &c. i. & quia media sunt contraria, ideo etiam transmutatio ex eis adinuicē erit per se, sicut erit inter extrema medianibus illis. D. d. & ideo impossibile est, &c. i. & propter hoc, q̄ transmutatio debet esse de contrario in contrarium, nō trāsmutantur illa, quæ non opponunt sibi adinuicē essentialiter. ergo trāsmutatio erit de illis, quæ sunt opposita. Et quasi iste sermo est conuersus primi. in primo. n. posuit q̄ trāsmutatio est de contrario in contrarium, & declarauit ex hoc, q̄ transmutatio erit primo ad media. I hoc autem posuit q̄ transmutatio est ad media, & declarauit ex hoc, q̄ transmutatio est de contrarijs. ista. n. videntur conuerti. D. d. Et oppositorum, &c. i. & cōtradictoria inter opposita non habent medium. & hoc manifestum est. D. d. Alia vero opposita, &c. i. & illa, q̄ sunt opposita apud interrogationem per vtrum, sunt quatuor, contradictoria, & relatiua, & priuatiua, & contraria. Re latiuorū aut illa, q̄ nō sunt cōtraria, nō hnt mediū. D. d. & cā in hoc, s. q̄ qdā relatiua nō hnt mediū, est q̄ vnum relatiuorū potest esse i ali quo genere, & suum correlatiuū in altero. vt scia & scitum. scia. n. est in qualitate, & scitum in substantia. Et ideo d. & non erit mediū inter scētiā & scitum. D. d. sed inter magnum & paruum. i. & mediū nō inuenitur in relatiuis, nisi in quibus est contrarietas, vt magnum & paruum, inter quæ est æquale.

Quòd nos Zin:

Vide idē,
Pharmac.

Scia e 17.
litare, &
scitū est 1
substantia.
Oppositū
7.phy. 20
Vide con-
tradictiō.
per Zin.

Metaphysicorum

C Quod si media in eodē genere sunt, vt ostensum est, et cōtrariorum media necesse ē ipsa ex his cōtrarijs cōponi. Aut. n. erit aliqd genus eorū, aut nullū. et si genus quidē ita erit, vt aliquid prius contrarijs sit, dñg priores contrarij erunt, q̄ faciunt contrarias species, tanq̄ generis. ex genere nanq̄ & differentia species sunt. vtp̄ta si album & nigrū contraria sunt: est autem illud segregatiuus color, hoc vero congregatiuus: hęc differentia cōgregatiuū & segregatiuū priores. quare priora inuicē cōtraria sunt. at vero quę contrarie dñia sunt, magis contraria sunt. cetera quoq̄ & media ex genere & differentijs erunt. vtp̄ta quicunq̄ colores medij inter album & nigrum sunt, hos opz vt & ex genere dicantur (est aut genus color) et ex quibusdā differentijs. hęc vero non erunt prima cōtraria. qđ si sec⁹, vnū quodq̄ aut albū, aut nigrū erit, ergo alię. medię igit primorum contrariorū hęc erunt. primę vero dñg segregatiuum & cōgregatiuū. Quare hęc primū quęrendū est, quęcunq̄ contraria non in genere, ex quo media eorum. Quā. n. in eodem genere sunt, necesse est vt, aut ex incompōsitis genere componant, aut incompōsita sint. & quidē contraria inuicem incompōsita, p̄pterea qđ principia sunt. media vero, aut omnia, aut nullum. ex contrarijs vero aliquid sit.

quare erit in hoc transmutatio, & ante quam in illa. vtroq̄ enim ex magis et minus erit. medium igitur cōtrariorum hoc ēt erit. Ergo cetera quoq̄ media cōposita sunt. id. n. quod vno minus, altero magis est, cōpositū ex illis quodam modo est, quorū vno minus, altero magis dicitur esse. Cum vero cōtrariorū alia priora eiusdem generis nō sunt, omnia media profecto ex contrarijs erunt. quare & omnia inferiora, tū contraria, tum media, ex primis cōtrarijs erūt. **L**

Si igitur media sunt in eodē genere, sicut declaratum est, & contraria habēt media, necesse est vt sint cōposita ex istis contrarijs. Quoniam aut habebunt aliquod genus, aut non habebunt. si habebunt, ergo erunt secundum hunc modū, quasi aliquod recipiens ante contraria, & erunt contraria ante differentias, q̄ fecerunt contraria. forma. n. sunt ex genere et differentijs. vt album et nigrum sunt contraria, et alterum color segregans, & alterum color congregans. ista igitur differentia segregans et cōgregans sunt ante. ergo ista sunt contraria ante: sed illa, qua differunt secundū contrarietate, sunt magis contraria: ergo erunt ista media ex genere et differentijs. vt omnes colores, qui sunt inter albū & nigrum. oportet igitur, vt ista dicantur ex differentijs, & genus est

R est color, & quod ista sunt ex aliquibus differentijs, sed non erunt contraria prima. & si non, erit quodlibet aut albu, aut nigrū, aut aliud mediū. ergo erunt ista inter prima contraria, & primas differentias, quæ sunt tales, et quæ continent. Ergo quædā sunt ista prima, & omnia contraria, quæ non sunt ex aliquo medio i genere. Necessesse est. n. ut illa, quæ sunt in vno genere, sint composita ex illa, quæ non sunt composita secundū genus, aut sunt non composita. Quoniam contraria non sunt composita ex invicem, ergo sunt principia media deo aut omnia, aut nulla. et erit aliquod ex contrarijs. ergo erit transmutatio in hoc, antequam perveniat ad ista: erit. n. utrumq; eorum minus, aut maius. Ergo & hoc etiam est inter contraria. & ideo omnes partes composita sunt media. compositum. n. ex altero magis quam ex altero minus, dicitur quoquoq; pñ, quod est ex altero magis, & ex alio minus. Et cum non sint diversa oia contraria, ergo media sunt ex contrarijs. ergo omnia, quæ sunt sub, & contraria et media erunt ex primis contrarijs.

23 Si igitur media & contraria sunt in eodem genere, ut dictum est, & media sunt media inter contraria, necesse ē, ut media sint composita ex illis contrarijs. D. d. Quomā aut ha-

bebunt genus, & c. i. contraria autem D aut habebūt idē genus, aut nō: sed, si nō habebūt idē genus, nō erūt contraria. & si habuerint, cōtinget, ut idē genus recipiat contraria. i. & sic illud genus recipiet cōtraria, & illa, quæ sunt inter cōtraria. & cōtinget, ut sint contraria ante dñas, ex quibus constituunt contraria. D. d. for me. n. & c. i. species n cōponit ex generibus & differentijs. v. g. albu & nigrū, q̄ sunt cōtraria: & albedo est color disgregans visum, & nigredo color cōgregās visum, & istę dñæ sunt priores dñis, q̄ bus cōstituunt media. segregās. n. & cōgregās sunt ante in cōtrarietate albo & nigro, cū p̄ illa sint cōtraria albu & nigrū. D. d. sed illa, q̄ differūt, & c. i. & spēs cōtrariorū, ut albu & nigrū, sunt maioris contrarietatis, q̄ dñæ & d. hoc, q̄a disgregatio & cōgregatio accidit eis magis & min⁹. D. d. ergo erūt ista media, & c. i. & cū hęc contraria fuerint cōposita ex genere & primis dñis, & media illius generis sint inter illa, necesse est ut ista media sint cōposita ex genere & illis duab⁹ differentijs oppositis fm mixtionē: qm̄ illę dñæ recipiūt magis & minus. v. g. colores medij sūt albu & nigrū, quę cōponunt ex colore & segregatione & cōgregatione, sed differunt fm magis & minus. D. d. op; igitur, & c. i. op; igit fm hoc, ut media sint in eodē genere, & ut habeāt aliquas dñas contrarias, sed nō erūt prima cōtraria. D. d. & si nō, erit quodlibet, & c. qm̄ dñæ mediōrū aut erūt eadē cū differentijs primorū contrariorū, aut medię inter cōtraria: sed differentię eorū non sunt primorū contrariorū: ergo sunt media inter differentias primorū contrariorū.

Dñæ cōn-
rā recipi-
unt magis
& minus.

Metaphysicorum

Gtriorum. v. g. qm̄ mediū inter al-
bū & nigrū, aut est albū aut nigrū,
aut mediū inter illa. D. d. ergo erit
ista, &c. i. ergo sequitur, vt ista media
sint inter contraria, quæ continent
ola media, & vt dñq̄ eorū sint inter
differentias primorū contrariorū.
D. d. Ergo querēda sunt, &c. i. ergo
op̄ q̄tere semper ista media, & cō-
traria, quæ non habet aliqd̄ mediū
i vno genere. qm̄ illa, q̄ sunt in vno
gñe, necesse est vt sint cōposita ex il-
lis, q̄ non sunt cōposita ex illis, quæ
sunt i illo gñe, aut vt n̄ sint cōposita,
saut sint cōposita ex simplicib⁹, aut
H vt sint simplicia. D. d. Qm̄ cōtraria,
&c. i. qm̄ cōtraria, cū nō sint cōposi-
ta ex illo genere, sequit̄ vt sint prin-
cipia compositorū ex illo genere, s̄
mediorū. D. d. media vero necesse
est, aut vt ola sint ex contrarijs, aut
nullū eorū sit ex contrarijs. Et inco-
debat declarare, q̄ est imposse opina-
ri, q̄ quēdā sint ex contrarijs, & q̄-
dā non : & tacuit destructionē par-
tis, dicentis q̄ nullū eorū cōponitur
ex partibus cōtrarijs, q̄a est mani-
fēstū ex hoc, q̄ sunt media, & q̄a pri-
mo ad illa transmutant̄ contraria.
& ideo. d. ergo erit transmutatio, &c.
I i. transmutatio ergo de cōtrario erit
ad illud, qd̄ est mediū, anteq̄ veniat
ad fm̄ contrariū. & si essent alterius
naturæ, tunc transmutatio de cōtra-
rio in contrariū mediātib⁹ illis est
p̄ accidens. D. d. erit. n. verūq̄ eorū
magis aut minus. i. & cā in hoc, q̄
transmutatio de cōtrarijs erit ad me-
dia, est, quia contraria recipiūt ma-
gis & minus. aut intendi cōtrario,
s̄ q̄, cū fuerit positū, quia transmu-
tatio est primo de contrario in me-
dium, sequitur vt contrarium reci-
piat magis & minus. Illud. n. quod

non recipit magis aut minus nō ha-
bet transmutationem. & ideo, si me-
dia differunt in specie ab extremis,
non esset illic inter, qd̄ est necessa-
rium in motu, vt declaratum est in
naturalibus : nec esset illic transmu-
tatio omnino. & ideo d. post. Ergo
& hoc est est inter contraria. Ergo
transmutatio est necessario inter cō-
traria. D. d. & ideo & of̄s partes, &c.
i. & non solummodo est verū dice-
re, q̄ ola media sunt composita ex
contrarijs, sed e contrario, s̄ q̄ om-
nia composita ex cōtrarijs sunt me-
dia. composita. n. ex duob⁹ debent
habere ex altero illorum minus, &
ex altero magis. * Et hoc demon-
stratur ex suo sermone : qm̄ impos-
sibile est, q̄ in composito ex contra-
rijs sint duæ partes æquales, sed alte-
ra debet esse dominans, cui attribua-
tur forma. Et hoc demonstrat, q̄ im-
possibile est inueniri complexione
mediā in extremis contrarijs, vt di-
xit Gal. possibile est. Qm̄, si esset pos-
sibile, tunc esset possibile inuenire
cōpositum ex ipsīs extremis, absq̄,
eo q̄ accideret eis transmutatio, aut
diminutio. Et iam fecimus sermo-
nem cōtradictentem Gal. D. d. cōpo-
sitū. n. &c. i. qm̄ in cōposito inuenit̄
ex altero contrariorū magis, & ex
altero minus, nō simp̄r, sed aliquo
modo, i. in potentia. † partes enim
compositi sunt in composito in po-
tentia, non in actu. & ideo compo-
situm est vñ in actu, & forma per
partem dominantē. & si non, nō est
vñ in actu. D. d. Et, cū nō sint
diuersa omnia contraria, ergo me-
dia sunt ex contrarijs. i. & cū media
sint inter res diuersas : & diuersitas
earum non differt a diuersitate cō-
trariorum : ergo media necessario
sunt

R
Si media
differunt
sp̄ ab ex-
tremis, nō
est illic in-
ter, neque
motus.

* Digressio
qua ostēdit
si posse da-
ri equale
ad pōtus,
nec cōposi-
tū cōpara-
tum, qualē
posuit Ga.
Vid. i. cor.
c. 7. & l. 2.
Colliget
cap. 1.

† Partes cō-
positi sunt
i cōposito
i potentia.
ex hoc vi-
extrema n̄
est actū in
medio. Vi-
de. s. Ph. 6.
19. 32. & 2.
de Aia. 118
& 2. de Ge-
ne. cō. 12.
vbi d. opo-
positū. Vi-
de c. 2um.

A sunt inter contraria: ergo oīa, quae sunt sub medijs, & cōtraria nō pīa, & media sunt ex primis contrarijs.

Et quidem q̄ cuncta media in eodem genere, & contrariorum media sunt, ac ex contrarijs componantur, patet.

Differentiam secundum speciem contrarietatem esse. Cap. 7.

Diuersum autē specie ab aliquo diuersum aliquid ē, & hoc ambobus inesse oportet. vt si aīa specie diuersum, ambo aīalia. necesse est igit in eodē genere esse, quae specie diuersa sunt. Huiuscemodi enī appello genus, quo vnū & idē ambo dicunt, non s̄m accidens dīam habens, siue vt materia existēs, siue vt aliter. etenim nō solum cōe oportet existere, vt ambo aīalia, verum etiā vtriq̄ diuersum hoc ipsum aīa: ut hoc quidem equum, hoc vero hominem. quare hoc cōe diuersum specie vicissim est. erit itaq̄ s̄m se hoc quidē tale quid animal, hoc vero tale qd: vt hoc quidē equus, hoc vero hō. Necesse igit hanc dīam generis diuersitātē esse. dico nōq̄ dīam generis diuersitātē, quae diuersum hoc ipsum facit. Contrarietas igit hęc erit. Patet autem ex inductione. cūcta nāq̄ oppositis diuidunt. & q̄ contraria in eodem genere sint ostēsum est. contrarietas. n. perfecta dīa erat: omnis vero specie dīa est alicuius aliquid: quare hoc & idē, & genus in am-

bobus. ideo in eadem coordinatione predicamēti sunt oīa contraria, quacūq̄ nō genere differunt, & inuicē maxime diuersa. pfecta nāq̄ dīa, & simul inuicem nō sunt. Dīa ergo contrarietas est. Hoc enim est diuersa specie esse, q̄, cū in eodē genere sint, contrarietātē habēt, indiuidua existētia. Eadem autē specie, quacūq̄ contrarietātē non habēt, indiuidua existētia. in diuisione nāq̄, & in medijs sunt contrarietates, anteq̄ ad indiuidua deueniāt. Quare manifestum est, q̄ ad id, quod vocat̄ genus, nec eadem, neq̄ diuersa specie, vlla, q̄ vt generis spēs, cōueniunt. materia nāq̄ negatione ostendit̄: genus vero materia ei⁹ est, cuius genus dī, nō vt quod Heraclidarū, sed vt qd est in natura. Nec ad ea, q̄ non in eodē genere sunt, sed ab illis genere differēt, specie vero ab his, q̄ in eodem genere sunt. etenim dīam necesse est esse cōtrarietātē ei⁹, a quo specie differt: hęc autē his solis inest, q̄ in eodē genere sunt.

Vide eodē. 2. m.

Declaratū est igitur, quod oīa media sunt in eodem genere, & quod sunt inter cōtraria, & quod oīa sunt cōposita ex cōtrarijs. Illud autē, quod est aliud per formam, est aliud alicuius, & oportet vt hoc infit vtrūq̄, quoniam, si aīa est aliud secundum formam, necesse est vt vtrūq̄, sit aīa, & vt illud, quod est aliud secundum formā, sit in eodem. Illud

Metaphysicorum

E illud, enim, quod est tale, bene dicitur, quod ambo sunt ex eodē, cum differunt non per accidens, sed secundū naturā, siue alio modo. oportet enim ut habeant illud, quod est eōe tantum, ut animal utriq, sed ut quodlibet eorum habeat aliud, & etiam idem animal. v.g. ut sit equus, & aliud homo. Necessē est igitur, ut ista diuersitas sit alietas in genere. dico. n. quod diuersitas generis est alietas, & alietas est illud, quod facit hoc aliud. Contrarietas igitur, quae est in re, est eadem. Et hoc manifestū est ex sermone sequenti. oīa enim diuiduntur secundū oppositionē. & iam declarauimus, quod contraria sunt in eodem genere. contrarietas enim est perfectā diuersitas, & diuersitas secundū formam. omne enim aliquid est aliquod genus hoc: ergo illud, quod est idē, & genus ē dicitur de utroq. & ideo omnia contraria conueniunt in eodem predicamento, quae differunt secundū formam, non secundū genus. et ista quadam a quibusdā alijs magis diuersitas enim est completa, & non est infima utriq. Ergo diuersitas est contrarietas. Et dicuntur idem secundū formam omnia, quae non habent contrarietate: & sunt illa, quae non diuiduntur. contrarietas enim est in diuisione, et in eis, quae sunt media, ut nequā perueniāt ad illa, quae non

diuiduntur. Ergo manifestum est, & quod nihil est in rei veritate & apud illud, quod dicitur genus, neq. idē, neq. aliud in forma omnino in illa, quae est sicut forma generis. materia enī cognoscitur per negatiuā, genus autē est materia illius, quod dicitur genus, non sicut genus Heruleorum, sed sicut illud, quod est in illis, quae sunt naturaliter. Neq. in illis, q. non sunt in eodē genere, sed differunt ab istis secundū genus, et differunt secundū formam ab illis, quae sunt in eodē genere. contrarietas enim ē diuersitas eius, quod differt secundū formā: & ista est in illis, quae sunt in eodē genere tantū.

Cum declarauit, q. contraria sunt in eodē genere, & q. media componit ex contrarijs, & q. media sunt inter contraria, fecit rememorationē de hoc. Deinde incepit declarare, q. illa, quae differunt fm dīas & formas, conueniunt in genere, & dicit. Illud autē, quod est aliud, &c. i. illud autē, quod est aliud fm formam, inuenit in alio, & non sunt diuersa existētia in eodē subiecto, sed in genere, in quo conueniunt. & hoc intēdebat, cum d. & oportet ut hoc in utroq. D. d. q. si, si alā, &c. i. necessē est enim si alā diuidit in duo diuersa fm formam, s. in duas species, ut alā sit in utroq; s. q. utrunq; sit animal. D. d. & ut illud, &c. i. & vniuersalius necesse est vīlla, q. differunt fm formam, s. species, sint in eodem genere. D. d. Illud enim quod est tale, &c. i. illa enim quae differūt tali diuisione; scilicet secundū formā, sunt

A sunt in eodē gēne, cūm non differant p accidens, sicut illa, q̄ conueniunt in forma, & differunt fm materiam. v.g. duo annuli, alter de auro, & alter de argento. D.d. oportet. n. vt habeant, &c. i. oportet vt nō conueniant nisi in re cōi tū, & vt differant in illo, p qd̄ vtrūq; est aliud. Et intēdit p hoc distinguere inter res diuersas, q̄ faciunt illa, in quibus inueniunt diuersa in sp̄e, & res diuersas, q̄ cōgēgant in eodē subiecto, & non faciūt illa, in quibus inueniunt diuersa fm colōre & sapore: in istis. n. nō est cōtrarietas. illa autē, q̄ faciunt res existētes diuersas, faciunt hoc p contrarietatem, q̄ est eis, cūm dictū sit, q̄ contraria sunt illa, q̄ non congregant in eodē subiecto eodem modo. D.d. Necessē ē igit̄, vt ista diuersitas, &c. i. ergo necesse est, vt iste modus diuersitatis, q̄ facit contrarietates, sit illud, p quod differt intra se idē gen⁹ in sua substantia. D.d. dico. n. &c. i. & ideo dico, q̄ illud, p qd̄ differt idem gen⁹, est aliud: & ista alietas facit genus diuidi p d̄fias contrarias. D.d. Contrarietas igit̄, &c. i. & cō ista sit contrarietas, q̄ existit in forma, est illa, q̄ facit vt habeat idem gen⁹. D.
C d. Et hoc manifestū est, &c. i. & hoc, q̄ forma, p quam diuidit̄ genus primo & essentialiter, hēt in se contrarietatem, manifestum autē est ex inductione. i. qm̄, cūm cōsiderata fuerint ola genera, inueniunt̄ ita. D.d. oīa. n. diuidunt̄, &c. i. quā non congregant̄ in eodem. Et, cūm posuit propositionē dicentem, q̄ differētiar, quibus gēns diuiditur, sunt cōtrariar, posuit q̄ contraria sunt i eodem genere, ad concludendum, q̄ formar, quib⁹ diuiditur aliquid, sunt in eodem genere, & d. & iam decla-

rauimus, &c. i. & iam declarauimus **B** superius, q̄ cōtraria sunt in eodem genere. Cōtrarietas. n. est cōpleta diuersitas: & cōpleta diuersitas non intelligitur, nisi inter duo, q̄ sunt eiusdem naturę, v.g. inter duas extremitates longissimę lineę, & in qualitate inter duas formas remotissimas. D.d. & diuersitas, quę est secundum formam, &c. i. & diuersitas, quę est fm formam, est contrarietas, quę facit vt illa, quę diuersantur secundū ipsam, non congregantur. D. d. ergo illud, quod est idem, & genus, i. illud ergo, in quo cōueniunt duę formę diuersę, est idē, & genus, de quo **E** prædicantur. D.d. & ideo omnia cōtraria, &c. i. & propter hæc omnia contraria, quę sunt in eodem prædicamento fm formam, diuersantur non fm genus. vt album & nigrum, dulce & amarum, quę sunt in qualitate. D.d. & ista quedam a quibusdā alijs magis. i. & ista differunt ab inuicem magis q̄ alia differentia, & quę inueniuntur in eodem subiecto. D.d. diuersitas. n. est cōpleta, &c. i. & intendit, q̄ duo diuersa non inueniunt̄ in simul. Et in alia translatione d. diuersitas. n. cōpleta nō erit, cūm quedam fuerint cum quibusdā in simul. i. diuersitas. n. cōpleta non inuenit̄ in diuersis, quę sunt in simul in eodem, vt color, & albedo, & rationalitas, & ideo ista inueniuntur in generib⁹ diuersis. illa autem, quę differunt perfecta differentia, & quę non inueniuntur in eodē, necessario sunt in eodem genere. D.d. Ergo diuersitas, &c. i. ergo diuersitas fm formam, est diuersitas fm cōtrarietatem. diuersitas. n. fm formā est illa, fm quam diuiditur idem genus, & non congregant̄ in eodē. &
Meta. cū cō. Auer. M M

Metaphysicorum

G ista est dispositio contrariorum. D. d. Et dñr idem, &c. i. illa, quæ sunt idē fm formam, sunt oīa, quæ non habent contrarietatem, s. particularia, quæ non diuiduntur. vt Socrates & Plato. D. d. contrarietas. n. &c. i. contrarietas. n. est in forma, p quam diuiduntur prima genera, & media genera, donec poeniat ad illa, quæ non diuiduntur fm formam, & sunt vltimæ spēs, quæ diuidunt in indiuidua. D. d. ergo manifestum est, &c. i. ergo in genere nō inueniatur aliquid, quod in rei veritate sit idem cū forma, q̄ est in genere, aut aliud, qm̄ genus est materia. & materia cognoscitur p negatiuū, cum dñr q materia est priuatio formæ. & intēdebat declarare, q in genere nihil est factu, ita q̄ diceret aut est idem cū forma existente in eo, aut aliud. D. d. gen^o aut est materia, &c. i. gen^o aut significat materiam, s. gen^o, quod dñr in rei veritate, non genus, qd dñr de oībus attributis eidē^o parti. v. g. gen^o Herculeorū. D. d. sed illud, quod est, &c. i. sed genus, quod p̄dicat de reb^o existentibus fm naturam, qd ita definitur, s. q̄ est pradicabile de pluribus spēsibus in eo q̄ quid. D. d. Neq; in illis, q̄ non sunt in eodē genere. i. neq; diuersitas fm formam inueniatur inter illa, q̄ non sunt in eodem genere. D. d. & differūt fm formam, &c. i. & illa, p quæ differt forma, sunt in eodem genere. & causa in hoc est: quia contrarietas fm formam est diuersitas, & diuersitas fm formam est diuersitas fm contrarietatem: & contraria sunt semper in eodē genere: ergo diuersa fm formam sunt in eodem genere. & hoc intendebat, cum d. & erunt ista, quæ sunt in eodem genere, s. diuersa secundum formam.

Dubitationis solutio, cur quædam contrarietas diuersa specie faciat: quædam vero nō. Et an materia, diuersa specie faciat, vel no.
Cap. 8.

Viñ Auer.
I Epi. Tr. 3.

Dabitabit aut quispiam, cur mulier à viro nō specie differat, cum mas, & formina contraria existant, differentia vero contrarietas sit. neque diuersum specie aīal masculus, & formina, cum tñ hæc dñia p se aīalis sit, & non vt albedo, aut nigredo, sed quater^o aīal, & masculus, & formina existant. Hæc aut dubitatio ferē eadē est, & cur hæc quidē contrarietas diuersa spēs faciat, hæc vero nō. vt gressibile, & volucre, albedo vero & nigredo nō. An, qm̄ illa quædem propriæ passionēs generis sunt, hæc vero minime. & cum illud quidē ratio, hoc vero materia sit, quæcūq; in rōne contrarietates sunt, spēs dñiam faciunt: quæcūq; vero in coassumpto materiæ, minime faciunt. Quare hōis albedo, vel nigredo nō facit, nec hōis albi ad hōem nigri fm spēm dñia est, & si vnū nomē ponat. homo nāq; vt materia est, materia vero non facit dñiam. non: n. hōis spēs sunt homines. Quare & si carnes, & ossa, ex quibus hic, & hic est, diuersa sint. attamē totum diuersum quidē, spēs vero non est diuersū, qm̄ in rōne non est cōtrarietas. hoc aut est vltimū sdiuiduum. Callias vero rō cū materia est, & albus hō, qm̄ Callias albus. p accidens

Genus significat materiam; vide oppositū. i. meta. c. 17. Vide contradictionem Zim. a. l. patris.

Illis, q̄ non sunt in eodē genere. i. neq; diuersitas fm formam inueniatur inter illa, q̄ non sunt in eodem genere. D. d. & differūt fm formam, &c. i. & illa, p quæ differt forma, sunt in eodem genere. & causa in hoc est: quia contrarietas fm formam est diuersitas, & diuersitas fm formam est diuersitas fm contrarietatem: & contraria sunt semper in eodē genere: ergo diuersa fm formam sunt in eodem genere. & hoc intendebat, cum d. & erunt ista, quæ sunt in eodem genere, s. diuersa secundum formam.

A accidens igitur hō est alb⁹. Nec
gneus, & ligneus circulus, siue
triangulus æneus, & circulus li-
gneus ob materiam spē differūt
sed qm̄ in rōne contrarietas in-
est. Vtrum autē materia non fa-
ciat diuersa spē, cū quodā mo-
do diuersa sit. An aliquo modo
facit. Cur. n. hic equ⁹ ab hoc ho-
mine diuersus spē, cū rōes eo-
rum cū materia sint. An, qm̄ in
rōne contrarietas inest. etenim
hōs albi, & equi nigri specie di-
uersitas est, nō tñ prout hic qui
dem albus, hic vero niger: si qui-
derit & si ambo albi essent, nihil
minus spē diuersi essent. Mascu-
lus autē & forma propriae qui-
dē a suis passionibus sunt, sed non
sū substantiā, verū in materia,
& corpore. quare idem semē ali-
quam passionē passum, aut for-
mina, aut mas sit.

Et querendum est, quare mu-
lier non differt à viro secundū for-
mam, cum masculus sit contrarius
femina, & diuersitas est contra-
rietas. & quare animal masculū
non est aliud à femina secundum
formam. ista enim diuersitas est
per se animalis, & non est sicut al-
bedo & nigredo, sed femina, &
masculus sunt secundum quod ani-
mal. ista enim questio appropin-
quat qm̄, dicens, quare quedam
contraria faciunt alia secundū for-
mam, & quedam non. Vt ambu-
lans & pennatus, albedo vero et

nigredo non. Quedā. n. sunt passio-
nes propria generi, & quedā non:
ergo quedam sunt verbum & q-
dam materia. ergo omnia contra-
ria, quae sunt in definitione, faciūt
diuersitatem secundum formā. &
omnia, quae sunt in re cū materia;
non faciunt. Et ideo albedo non fa-
cit hominem neq, nigredo: neq, ho-
mo albus differt secundum formā
in respectu hominis nigri, neque si
fuerit positum vnum nomen homo
enim est sicut materia, & mate-
ria non facit diuersitatē. quoniam
homines non habent formas idea.
Ideo & si carnes & ossa sunt alia
et alia, ex quibus sunt haec & hoc,
sed tamen totum congregatum est
aliud, secundum vero formam non
est aliud, quoniam in verbo non est
contrarietas. & hoc est vltimum,
quod non dimidit. Callias vero est
sermo cum materia, & albus est
homo, quoniam Callias est albus, &
hō est albus per accidens. Nec cir-
culus cupri & ligni, neque trian-
gulus cupreus, & circulus ligneus
differunt secundum formam pro-
pter materiā, & non sunt diuersa
secundū contrarietate, sed quia in
verbo est contrarietas. Sed verum
materia non facit aliud secundum
formā, cum sit diuersa aliquo mo-
do? Et forte possibile est vt faciat.
Et quare est equus alius secundum
formam ab hoc hoīe, cum verba

Metaphysicorum

Generum sunt cū materiā? Aut quā
in verbo est contrarietas, ut homi
ni albi & equi nigri. habent. n.
formas, sed non quia alter albus, et
alter niger. quoniam, si ambo essent
albi, & forma eorum essent i alia
dispositione. Ad asculum vero & fe
mina & si sint passionēs propria
animali, cum non sint secundū sub
stantiam, sed sunt in materia &
corpore. & ideo idem sperma erit
aut femina aut masculus, postquā
H patitur aliquam passionem.

23 Et querendum est quare mascu
lus nō differat a femina fm formā,
cū sint duo cōtraria: & diuersitas
fm contrarietatem est diuersitas fm
formam. & quare animal masculū
non est contrarium animali femi
nino, ita qd sit substantia, adeo qd di
uidat his duabus differētijs diuisi
oē specifica. Et dixit hoc, qm mani
festum est per se, qd masculus & fe
mina sunt in oī genere animalium
eiusdem speciei. D.d causam facien
tem hanc quæstionem, & dicit: ista
enim diuersitas, &c. i. animal. n. diui
uiditur his duabus differētijs essen
tialiter, non accidentaliter, sicut di
uidit in album & nigrum. & inen
debat qm, si diuidit essentialiter, ne
cesse est vt masculus sit vna species,
& femina alia spēs. D.d sed femi
na, &c. i. & est necesse, vt ista diuisio
sit essentialis, qm diuisio animalis i
masculum & feminam est fm qd est
animal, quod non est ita in albo &
nigro. D.d. ista. n. quæstio, &c. i. & si
milis est isti quæstioni quæstio, di
cens quare quædam cōtraria faciūt
species, v.g. ambulatio & volatus &

natatio. ambulans enim & volans & K
natans diuersantur fm speciem. &
quædam non faciunt speciem, vt al
bedo & nigredo. in eadem enim spe
cie inueniuntur album, & nigrum.
D.d causam in hoc, & dixit: Quæda
enim sunt passionēs, &c. & causa in
hoc est, qm quædam contraria, in q
genus diuidit, sunt accidentiæ & pas
siones illius generis, non differen
tiæ substantiales, & quædam nō. nō
differētiæ substantiales. D.d. ergo
quædam sunt verbum, &c. i. ergo q
dam contraria sunt forma, quæ est
pars substantiæ rei, per quam dispo
nitur, & quædam est materia nō ar
tributa substantiæ rei. D.d. ergo om
nia contraria, &c. i. ergo omnia con
traria, quæ sunt in definitionibus, l.
quæ accipiuntur in eis pro differen
tijs, faciunt diuersitatem fm speciem.
l. faciunt species contrarias. Omnia
vero contraria, quæ inueniuntur in
materia, & sunt accidentiæ materiæ
non faciunt spēs. & ideo albedo ad
dita animali non facit hominem, si
cut rationalitas addita animali facit
hominem: neq; homo albus differt
ab homine nigro. Deinde d. neq; si
fuerit positum, &c. i. & si aliquis po
suerit nomen proprium homini ni
gro, & nomen proprium homini al
bo, tamen propter hoc nō faciet ho
minem duas species. qm homo est
sicut materia albi & nigri, & album
& nigrum sunt passionēs materiæ:
& passionēs contrariæ materiæ non
faciunt materiam species cōtrarias.
D.d. qm homines non habent for
mas idæ, s. quia sunt albi & nigri,
aut habent alia contraria accidētia
materiæ, sed faciunt homines esse ho
mines rationalitas. D.d. Ideo & si
carnes, &c. i. & nulla alietas inuenit

A in homine fm materiā, est carnes & ossa, ex quibus componitur hoc demonstratum, sint alia à carnibus & ossibus, ex quibus componitur hoc aliud, scilicet diuersæ complexionis. & ideo totum congregatum ex istis ossibus & carnibus non est aliud à toto congregatu ex istis ossibus & carnibus. & homo est vnus fm formam, & alietas nō inuenit, nisi qm in forma sint contrarietates. D. d. qm in verbo nō est contrarietas. i. & causa in hoc, qd hō est vnus in sua forma, est, quia in sua definitione non accipiunt differentie contrarie. Illa n. in quorum definitionibus accipiuntur differentie contrarie, sunt contraria. D. d. & hoc est vltimum, quod non diuiditur. i. & illud, quod fm formā est vnum, est vltima species, quæ nō diuiditur nisi in indiuidua. D. d. Callias vero, &c. i. indiuiduū vero, v. g. Callias, est compositum ex forma & materia. D. d. & albus est hō, &c. i. qm albedo & nigredo insunt homini per accidens: & istæ differentie non faciunt in eo specialitatem. albedo enim non est in homine, nisi quia est in quibusdā indiuiduis hominis, vt Socrate & Platone. est igitur in homine nō fm ipsum, sed fm sua indiuidua. est igitur in specie per accidens. Et ideo dicit: Nec circulus cupri, &c. i. nec etiam diuersant res in specie propter diuersitatem suarum materierum in specie, cum forma sit vna, vt circulus factus ex cupro aut ligno, & triangulus factus ex cupro aut ligno. D. d. & non sunt diuersa fm contrarietatem. i. & ideo illa, quæ diuersant fm speciem, nō diuersantur fm diuersitatem suarum materierum, sed quia in suis formis est contrarietas. D. d. Sed vt vnum ma-

teria, &c. i. & quaeritur vtum sit possibile vt materia faciat aliud in specie, quando materia fuerit diuersa quoquo modo. D. d. Et forte, &c. i. & forte existimatur possibile esse vt ista diuersitas fm materiā faciat diuersitatem in specie, qm dux diuersitates fuerint congregatæ, scilicet species & forma insimul. D. d. Et quare est equus alius, &c. i. v. g. vt aliquis quaerat quare equus & homo sunt alia fm speciem, vtum per diuersitatem formarum, aut materierum, quia sunt diuersa in ambobus. Et respondetur, qm potest aliquis fingere in talibus, qd diuersitas earum in specie est propter diuersitatem eorum in materia. D. dedit exemplum, & dicit: vt hominis albi, &c. i. v. g. homo albus & equus niger. hæc enim duo sunt diuersa fm materiā & formā. diuersa enim secundum materiam, quia alter est albus, & alter est niger secundum formam vero, quia hoc rationale, hoc autem inanimabile. De inde d. sed non, quia alter albus, &c. i. sed manifestū est per se, qd homo albus non differt ab equo nigro in hoc, qd homo albus, & equus niger. Deinde dedit causam in hoc, & dicit: qm, si ambo essent albi, &c. id est, quoniam, si ambo conuenirent in albedine, essent in forma diuersi, & propter hoc non conuenirent in forma. & intendit qd sic est intelligendum in diuersitate hominis & equi in materia, scilicet quod ista diuersitas non facit diuersitatem in forma, sicut est dispositio in homine albo & homine nigro. Et, quia questio, à qua incipit in masculo & femina non est dissoluta dissolutione propria, incipit dicere hoc, & dicit: Masculus vero & femina, &c.

illa, quæ definitionibus accipitur diff.

teretis contrarie, sunt contraria.

C

illa, qd diuersant secundum speciem, nō diuersant secundum diuersitatem suarum materierum.

E

F

i. quæ-

Metaphysicorum

Gi. questio aut dicta de mare & forma
na existentibus in aali sic dissoluit.
qm masculinitas & femininitas, li-
cet sint passioness essentialia aali &
propria ei, tñ non sunt de numero
differentiarum essentialiũ substanti-
aliũ, sed sunt accidentia essentialia
materie, & corporis aalis: sed aal
accipit in definitione earũ, non aut
illa in definitione aalis. D. d., & ideo
idẽ sperma, &c. i & ideo materia ma-
ris & formaz vtr est vna. Idem. n.
sperma, qñ patet aliqua passione, sit
ex eo masculus: & qñ patet passione
contraria, sit ex eo femina. Et dixit
H hoc, qd passio ẽ in pñdicamẽto qñta-
tis, non in pñdicamẽto substanti-
q: & sperma est in genere substanti-
q: Et forte intendit p passionem illud,
quod accidit ei de caliditate & frigi-
ditate, illud quod declaratum est in
generatione animalium.

Quid igitur sit specie diuer-
sum esse, & cur quedam specie
differant, quẽdã non, dictũ est.

*Qua sunt contraria, qua genericam faciũt
differentiam, Cap. 9.*

Cum vero contraria specie
diuersa sint, corruptibile
autem & incorruptibile
contraria sunt (priuatio nãq de
terminata impotentia) necesse ẽ
diuersum genere esse corrupti-
bile & incorruptibile. Nũc qui-
dem in ipsis vniuersalibus nos-
tris diximus, quare videbit vti
que non esse necesse quodcunq
corruptibile & incorruptibile
diuersa specie esse, quemadmo-
dum nec album, & nigrum. Idẽ
enim contingit & simul eẽ, mō

vniuersalium sit. sicuti hō profe
cto esse possit & albus, & niger.
& singularium fuerit idem (nō
simul) & albus, & niger, tamet si
album nigro contrariũ sit. Verũ
contrariorum quẽdã fm accĩs
quibusdam insunt, vte a q nũc
dicta sunt, ac alia multa: quẽdã
impossibile est, quorum est cor-
ruptibile, & incorruptibile. ni-
hil. n. fm accidens corruptibile
est, accidens namq contingit nō
esse: corruptibile vero corũ est,
quẽ necessario insunt his, qui-
bus insunt. aut vnum & idẽ cor-
ruptibile, & incorruptibile erit,
si contingit non inesse ei corru-
ptibile. Aut substantiam igitur,
aut in substantia cuiq corrupti-
bilitatem necesse est corruptibile
esse. Eadem aut ratio & de cor-
ruptibili est. corũ. n. ambo sunt,
quẽ necessario insunt. Prout igi-
tur & fm q primum hoc quidẽ
corruptibile, illud vero incorru-
ptibile, oppositionem habent.
quare necesse est genere diuersa
esse. Manifestum itaq est q non
contingit tales formas esse, qua-
les quidam aiunt. erit namq &
ipse hō hic quidem corrupti-
bilis, ille vero incorruptibilis q-
uis formaz eadẽ specie cũ parti-
cularibus esse dicatur, & non æ-
quocq. q vero gñe diuersa sunt,
plus distat, q̃ quẽ specie.

*Dictum est igitur, quare sunt
alia in forma, & quare quedam
sunt diuersa in forma, & quedam
non. Et cum contraria sint alia in
forma*

A forma: & corruptibile & incorruptibile sunt contraria: alia magis est necessarium ut sint genere corruptibile & incorruptibile ex privatione per differentiam sine potentia. Et ideo diximus nunc in nobis. ergo possibile est existimare, quod non est necesse ut incorruptibile & corruptibile sint alia in forma, quemadmodum neq. nigrum neq. album. Quadam. n. possunt esse idem infirmum, cum fuerint ex universalitate, ut homo, quoniam potest esse albus & niger. & possibile est ut hoc sit in rebus simplicibus, & ut sit unum, & non infirmum albus & nigrum, & si album est contrarium nigro. Sed quedam contraria in quibusdam rebus sunt per accidens. dicta sunt, & alia multa, et quedam non possunt esse alicuius. & similiter corruptibile, & non corruptibile. quoniam nihil corrumpitur per accidens. accidens. n. possibile est ut non sit: corruptibile autem & incorruptibile sunt rerum, quae sunt necessario in his, in quibus sunt. cum idem fuerit corruptibile etiam, & si fuerit possibile ut non habeat corruptionem, similiter. Ergo necesse est ut corruptio sit substantia, aut in substantia cuiuslibet eorum, quae corrumpuntur. Et iste sermo est possibilis etiam in eis, quae non corrumpuntur. Vtrumque enim est ex illis, quae sunt necessaria

rio, quoniam sunt superius etiam prior modo, per quem sunt opposita. alterum. n. est corruptibile, & alterum incorruptibile. ergo necesse est ut sint alia secundum genus. Et est manifestum, quod impossibile est ut sint formae tales, ut quidam dicunt. & si non, tunc homines quidam corrumpuntur, & quidam non, et si ista forma dicantur quod secundum formam sunt eadem cum singularibus, non equivoce. illa vero, quae sunt alia in genere, magis distant, quam illa, quae sunt alia secundum formam.

Dictum est igitur de causa, propter quam dicitur aliud esse aliud in specie. D. d. & quare quaedam, & c. i. & quare quaedam eorum, quae dividuntur secundum contraria, diuersantur in specie, & quaedam non diuersantur in specie. Et, cum posuit hanc questionem, incepit pertractari de corruptibili & incorruptibili, quomodo dividitur ens in ipsa: virtus secundum quod genus dividitur per differentias contrarias substantiales, aut secundum quod materia dividitur per accidentia opposita: aut corruptibile & incorruptibile diuersantur secundum genus & formam, contraria enim non fugiunt ab ista tria diuisione. D. d. Et cum contraria sint alia, & c. i. & cum contraria faciant species diuersas: & corruptibile & incorruptibile sunt contraria: ergo corruptibile & incorruptibile sunt species diuersae. Quod enim est tale, non collocatur sub uno genere. illud enim, per quod differt corruptibile ab incorruptibili, est differentia priuationis diuersarum potentiarum

MM iij duarum

Metaphysicorum

E duarum, scilicet corruptibile differt ab incorruptibili, quia alterum habet ad corruptionem potentiam, & alterum non habet potentiam ad corruptionem. Contraria vero, quae sunt in eodem genere, differunt, quoniam in genere ubi eis sunt duae potentiae diversae: quarum una recipit alterum contrariorum, & altera alterum. & ideo corruptibile & incorruptibile sunt diuersa non secundum formam tantum, sed secundum formam & genus. D. d. Et ideo diximus nunc in nobis, & dixit hoc, quia corruptibile & incorruptibile sunt duae differentiae contrariae: & il

Hud, quod congregat illa, est nomen equiuocum: & qui loquitur de tali natura, v. g. qui loquitur de corpore simplici, non loquitur nisi de nominibus. quoniam hoc nomen corpus, v. g. quod dicitur de corruptibili & incorruptibili, est nomen equiuocum. & ideo necesse est, si corpus corruptibile est compositum ex materia & forma, ut non corruptibile sit non compositum, & ut materia & forma dicantur equiuoce, cum materia & forma sit generabilis & corruptibilis. D. d. ergo possibile est existimare, &c. i. ergo est possibile existimare de corruptibili & incorruptibili,

I quaedam talium contrariorum possibile est ut inueniantur in eadem natura in simul, quando illa natura fuerit vniuersalis. ut homo, possibile. n. est ut quidam sit albus, & quidam niger, & hoc in simul. Deinde d. & possibile est ut hoc sit in rebus simplicibus, &c. i. & possibile est in talibus istis contrariis, ut inueniantur in re singulari, ita quod vnum sit album & nigrum, sed non in simul, sed album in aliquo tempore, & nigrum in alio. Deinde d. & si album est contra-

rium, &c. i. sed ista questio, & si concedatur in ea, quod corruptibile est contrarium incorruptibili: quoniam quaedam accidunt illi contraria, in quo sunt, & quaedam impossibile est ut sint in eodem genere. Et intendit quod, cum contraria sunt tribus modis, quorum duo sunt destructi in definitione corruptibilis & incorruptibilis, remanet tertius, scilicet contraria substantialia quae non sunt in eodem genere. Deinde d. & similiter corruptibile & incorruptibile, &c. i. quoniam sunt ex contrariis existentibus in re essentialiter, non accidentaliter: cum impossibile est dicere in aliquo corruptibili, quod est corruptibile per accidens. Illud enim, quod corrumpitur, non corrumpitur nisi in sua substantia, scilicet illud, quod videtur corrumpi simpliciter. Deinde d. accidens enim possibile est ut non sit, &c. i. & est differentia inter contraria essentialia & accidentalia: quoniam accidentaliter possunt esse in illo, in quo sunt, et non essentialiter: vero sunt necessario. et corruptibile et incorruptibile sunt de rebus necessariis in rebus, quae disponuntur per illa. Deinde d. cum idem fuerit, &c. i. quoniam cum idem fuerit corruptibile, est corruptibile necessario. et similiter, si fuerit incorruptibile, semper etiam disponetur per incorruptibilitatem necessario. Deinde d. Ergo necesse est, &c. id est, et cum corruptio est de rebus necessariis rebus corruptibilibus, ergo necesse est ut corruptio sit substantia cuiuslibet eorum, aut sit aliquid existens in substantia cuiuslibet eorum, & aut est substantia, aut sequitur substantiam rei. Deinde d. Et iste sermo, &c. i. et talis sermo dicitur de rebus, quae non corrumpuntur,

Corpus dicitur de corruptibili & immutabili nomen equiuocum. Id est, cor. co. p.

In Prima reasumuntur dubitationes, de quibus in Tercio libro habemus est scripto.

In Secunda narratur ea, quae a d. huius scientiae considerationem pertinent de quibus in Quarto libro. ex his autem nonnullarum questionum supradictarum solutiones eliciuntur.

In Tertia ex ratione considerandi ac de finiendi modo annotatur huius scientiae ad alias differentia: quarum hic fit divisio. Item ens per accidens a scientiarum consideratione abijciuntur de quibus oibus I. Seco.

In Quarta agitur de Motu, de Infinito, de Divisionibus motus, & de Nomenclaturis de finitionibus: de quibus omnibus in Testio, & Quinto Physicorum.

Mouetur dubitationes circa Sapientiam considerationem. Cap. 1.

Vòd quidē Sapientia scientia quaedam circa principia est, patet ex primis, in quibus ad ea, quae ab alijs, de principijs dicta fuerunt, dubitatu est. Ambigat autē quispiam, utrū ipsam Sapientiam par sit vnam eē sciētiam, an plures. si. n. vnam, vna certe semper contrariorum est. at principia contraria non sunt. q̄ si nō vnam, quales has ponere oportet. Item demonstratiua principia speculatiua vtrum vnū est, an pluriū. nā si vnus, cur huius magis q̄ cuiuscunq̄. q̄ si pluriū, quales has ponere oportet. Præterea

A rur, quoniam priuatio corruptio- nis, aut est substantia eorum, aut se quitur substantiam. Deinde. d. quo- niam sunt superius, etc. i. magis enī differunt q̄ illa, quae opponūtur pri- mo modo: et sunt illa, quae sunt op- posita, quorum genus est idem. De inde d. ergo necesse est, etc. i. et cum magis differant q̄ opposita in gene- re, ergo necesse est vt sint diuersa se- cundum genus. Deinde d. Et est ma- nifestum, etc. i. et manifestum est ex hoc, q̄ impossibile est vt sit hic ea- dem forma in specie aeterna et non aeterna, sicut quidam dicunt. quo- niam, si ita esset, esset possibile vt quidam homines essent aeterni, et quidam generabiles et corruptibili- es: quoniam et generatio et corrup- tio tunc esset in eis per accidentē, vt albedo et nigredo. Deinde d. et si istae formae, etc. i. et impossibile sequitur, quoniam formae separatae ponūtur eadem cum singularibus in natu- ra: ita q̄ nomē homo dicatur de se- parato et sensibili vniuoco et non æquiuioco. Et dixit hoc, quia iste ser- mo est potentium formas. dicunt enim, q̄ formae separatae sunt substā- tiae formarum sensibilium. Qui au- tem ponit formas æquiuiocas cū istis formis sensibilibus, non est loquen- dum cum eo. Deinde d. illa vero, quae sunt alia in genere, etc. i. et illa, quae distant secundum genus, magis distant q̄ illa, quae distant sūm for- mam: quoniam illa, quae distant in forma, sunt in eodem genere, et il- la, quae distant sūm genus, non conueniunt in vna natu- ra omniō ppter causam prae- dictam.

illa, q̄ di- citur sūm genus, nō conueniunt in vna nō oīno. vide hūc sup. c. 8

Metaphysicorum

C Præterea, vtrum oſum ſubſtan-
tiarum, an non. nam ſi oſum, diſ-
ficile erit qualium nã ſit redde-
re. ſi aut non oſum vna, incertũ
eſt quonã modo contingit plu-
rium eandem ſciẽtiã eſſe. Præ-
terea, vtrum circa ſubſtãtias ſo-
lum, an et circa accidentia . ſi. n.
circa accidẽtia demonſtratio-ẽ,
circa ſubſtãtias non eſt. q̃ ſi al-
tera, qnãnam vtraq̃, & vtra ſa-
pientia ſit. demonſtratiua. n. ſa-
pientia, quæ circa accidẽtia eſt:
quæ vero circa ipſa prima, quæ
H ſubſtantiarum eſt. At nec circa
cauſas, q̃ in Phyſicis dictæ ſunt,
quam quærimus, ſcientia ponẽ-
da eſt. neq̃. n. circa ipſum cuius
cauſa. tale. n. eſt bonum. hoc ve-
ro in agendis, & his, quæ ſunt in
motu, exiſtit. & hoc primũ mo-
uet. tale nanq̃ ſinis eſt. in immo-
bilibus vero primũ mouẽs nõ
eſt. Et oſo dubitationem hẽt,
vtrum circa ſenſibiles ſubſtan-
tias eſt, q̃ nunc quæritur, ſcĩa, an
non, ſed circa alias quaſdam. ete-
nim ſi circa alias, aut circa for-
I mas erit proſectò, aut circa ma-
thematica. q̃ aut formę nõ ſint,
manifeſtũ eſt. Attamen et, ſi q̃s
eas ponat eſſe, dubitationẽ hẽt,
cur non ita ſe hẽt de ceteris, quo-
rum formæ ſunt, quemadmodũ
de mathematicis / dico autẽ, q̃
mathematica quidẽ, media po-
nunt formarum, & ſenſibilium
eſſe, quaſi tertia qdã præter for-
mas, & ea, q̃ hic ſunt. at tertius
hõ nõ eſt, nec equus, præter ipſum,
& p̃ciculares. Quod ſi, vt aiunt,

non ſunt, circa qualia ponendũ
eſt, qd Mathematico tractetur nõ
enim circa ea, q̃ hic ſũt. nihil. n.
horũ tale eſt, quale Mathematicæ
ſcĩa quæritur. At vero nec circa
mathematica eſt, q̃ nunc quæritur
ſcĩa. nihil. n. horũ ſeparatũ ẽ. Ve-
rum nec ſenſibiliũ ſubſtãtiarũ .
corruptibiles nanq̃ ſunt. Et om-
nino dubitare aliquis poeſſit q̃-
liſoã ſcĩa ſit, de Mathematicorũ
materia dubitare. nec. n. Natura
lis, eò q̃ circa ea, q̃ ſe principiũ
motus & quietis habent, oſo Na-
L turalis intentio eſt. Nec illius, q̃
de demonſtratione, & ſcĩa tra-
ctat. circa nanq̃ idipſum genus
conſyderationẽ facit. Reſtat ita-
que Philoſophiam propoſitam
de hiſce rebus tractare. Dubita-
uerit autẽ quiſpiam proſectò, ſi
hec, q̃ quæritur, ſcĩa ponẽda ſit cir-
ca p̃cipia, q̃ a quibuſdã elemẽ-
ta vocantur. hæc aut oēs inefſe
compoſitis ponũt. At magis vi-
deat vniuerſalium eam oportere
eſſe, quæ quærit ſcĩa. oſo. n. ra-
tio, oſis ſcĩa vniuerſalium, non
M vltimorũ eſt. quare ſic erit vtiq̃
primorũ generum. hæc aut ſane
fuerint ens, & vnum. hæc enim
maxime putabuntur cuncta en-
tia continere, & maxime princi-
pijs aſſimilari, eò q̃ natura pri-
ma ſint. corruptis nãq̃ eis, ſi cæ-
tera quoq̃ pereunt. oẽ. n. ens &
vnum. Quatenus autem neceſſe
eſt, vt differentia participet his
ſiquis hæc genera ponat, nulla
vero differentia participat gene-
re, hoc pacto non videbitur ea
gene-

A genera ponere, neq; principia. Item, si magis principium est, qđ simplicius, qđ quod minus tale sit, vltima vero eorum, qđ ex genere sunt simpliciora, qđ genera sunt (hec. n. indiuidua sunt: genera vero in plures species, & differentes diuidunt) magis species, qđ genera videantur principiu esse. quatenus vero species simul cum generibus pereunt, genera magis asimulantur. principijs. principium namq; est, quod co-interimit. Hæc vtiq; & huiusmodi alia sunt, quæ dubitationem habent.

Proponebantur duæ rationes de rebus qđ, qđ ab hac sententia considerari dicuntur. Cap. 2.

Item, vtrum ponendū est qđ quā præter particularia, an non, sed horum est, quæ quæritur, scia. at hæc infinita sunt. qđ vero præter singularia sunt, aut genera, aut spēs sunt. neutrius aut horum, qđ quæritur, sciētia est. cur enim hoc impossibile sit, dictum est. Etenim oīno hæsitationem hēt, vtrum arbitrandū sit aliquā separatam substantiam præter sensibiles substantias, & has qđ hic sunt, an non, sed illa essentia, & circa illa Sapientiam versari. querere nāq; videmur aliā quādam, & hoc est nobis ppositū. dico autē videre si quid per se separabile sit, & i nullo sensibiliū existens. Item, si præter sensibiles substantias est aliqua alia substantia, præter quales sensibiles ea ponenda esset, cur. n. magis præter

hoses, qđ præter equos, aut alia a alia, aut oīno ēt inafata ponēda sit, at his sensibilibus, & corruptibilibus substantijs alias se piternas æquales ponere profecto extra rōnem cadere videret. Quod si id, qđ nunc querit, principium non est a corporibus separabile, quod aliud magis, qđ materiā quis poneret at hæc actū quidem non est, potentia vero est. Magis itaq; ac principalius ea videat esse principiu, spēs & forma. verum hæc quoq; corruptibilis est. quare oīno, non est perpetua substantia, & p se separabilis. Sed hoc inconueniens est. videt namq; esse, ac ab ipsis maxime gā præditis querit, tanquam sit tale principium, ac talis substantia. Quo namq; pacto ordo erit, non existente aliquo ppetuo separato, ac permanente. Item, si est aliqua substantia, & principiu naturale, quale nunc quimus, & hoc oīb; vnū, & idē ppetuis, atq; corruptibilib; dubitationem hēt, cur cum idē principiu sit, quædam, qđ sub illo principio sunt, eterna sunt, quædam non, hoc. n. inconueniens est. Et si aliud quidem corruptibiliū principium, aliud eternorū est. si etiam corruptibiliū eternū est, similiter dubitabimus. Cur enim principio eterno existente, non æterna, quæ sub eterno sunt corruptibili vero existente, aliud quoddam huius principium sit, & illius aliud, & hoc in infinitū procedet. Quod siq;

Elegantissimè.

rursus

Metaphysicorum

Rursus (quæ maxime videntur im-
mobilia principia esse) ens & vnũ
ponat, primo quidem nisi quod
quid & substantiã vtrunq; eorũ
significet, quò separabilia: & p
seipsa erunt: talia namq; prima,
& æterna principia querimus.
Quòd si substantiã, & quod qd
vtrunq; eorũ significet, omnia
entia substantiæ sunt, cũ de om-
nib; ens prædicatur, de quibus-
dam vero etiam vnum. cuncta
vero entia substantiã esse falsum
est. Itẽ illis, qui primũ principiiũ
H ipsum vnũ aiunt, & hoc substan-
tiã esse, ex vno vero, & materia
primo numerũ generant, & hũc
substantiã esse dicũt, quomodo
contingit verũ esse quod dicitur
Dualitatem namq; & ceterorũ
compositorum numerorũ vnũ
quenq; quoniam modo vnũ in-
telligere oportet: de hoc enim
nec dicunt aliquid, nec vt dicat
facile est. Si quis vero lineas, aut
quæ has sequuntur (dico autem
primas superficies) principia eẽ
ponat, hæc non sunt substantiæ
I separabiles, verũ sectiones & di-
uisiones, illæ quidem superficie-
rum, hæc vero corporũ. puncta
vero linearũ sunt, & et ipsarum
earundem termini. hæc aut oĩa
in alijs sunt, et nihil separabile ẽ.
Itẽ, quonã modo arbitrari opor-
tet vnus & puncti substantiam
esse: omnis namq; substantiæ ge-
neratio est, puncti vero minimẽ.
punctũ enim diuisio est. præbet
aut dubitationem hoc etiam, qd
omnis quidem scientia vniuer-

salium est, & eius, quod tale est: &
substantiã vero non esse vniuer-
saliũ, sed magis ipsum quod qd
& separabile. quare, si scientia
circa principia est, quonã modo
arbitrari oportet principiiũ sub-
stantiã esse? Itẽ, verũ est aliquid
præter ipsum totũ, an non. dico
autem materiam, & quod cũ ea est.
Nam si non est, quæ in materia
sunt, omnia corruptibilia sunt.
quod si est aliquid, species & for-
ma profecto fuerit. hoc itaq; in
quibus est, in quibusue non est,
difficile determinare est. in qui-
busdã enim manifestũ est non
esse formã separabilẽ, vtputa do-
mo. Item principia, vtrũ specie,
an numero eadẽ sint. si enim nu-
mero vnũ, omnia erunt eadem.

SUMMA SECUNDA.

Narrantur ea, quæ ad huius scientiæ consi-
derationẽ pertinent, de quibus in Qua-
sto libro. Ex ijs autem nonnullarum
questionum supradictarum so-
lutiones eliciuntur.

Primum Philosophum de ente, prout est
ens. speculati: quod vt ea, quæ ab
vno, vel ad vnum, dicitur.

Cap. I.

Vm autẽ Philosophi
sciẽtia sit entis prout
ens, vniuersaliter, &
non secũdum partẽ,
ens veto multipliciter, & non se-
cundum vnum modũ dicatur,
si æquiuoce, & non secundum
aliquiũ commune dicitur, non
est sub vna sciẽtia: talium enim
non est vnum genus. qd si secun-
dum aliquod cõe, erit vtrũq; sub

Prima Philo-
sophia
ens vt ens
vtrũ & non
secũdum par-
tem consi-
derat.

- A** vna scientia. Videtur autem præ dicto modo dici, quemadmodum medicatiuum, & salubre. etenim vtrūq; horum multipliciter dicitur. dicitur namq; hoc modo vnumquodq; eorum, eo qd hoc quidem ad medicandi scientiam quodā modo referatur, hoc vero ad sanitatem, hoc vero aliter, vnumquodq; vero ad idem. medicatiuum namq; sermo, & cultellus dicitur, eo quod ille quidē a medicandi scientia, hic vero ei utilis. similiter & salubre. hoc enī, quia sanitatis significatiuum: hoc vero, quoniam factiuum. idem autem modus, & de cæteris est. Eodem autē modo & omne ens dicitur. eo namq; qd entis, prout ens est, passio, aut habitus, aut dispositio, aut motus, aut aliquid huiusmodi sit, dicitur ens vnumquodq; eorum. Cum autem omnis entis ad vnum quid & commune reductio fiat, contrarietatum quoq; singulæ ad primas differentias, & contrarietates entis reducuntur, siue multitudo & vnū, siue similitudo & dissimilitudo primæ sunt entis differentie, siue aliquæ alie, sint autē hæc speculatione perceptæ. Nihil autem interest ad ens, vel ad vnū entis reductionē fieri. etenim si non idē, sed aliud sit, attamen cōuertitur. & ipsum enim vnum quodā modo ens, & ipsum ens vnū est. Cum autē vnus & eiusdem scientiæ sit cuncta contraria speculari, vnumquodq; autē horum sū priuationē dicatur, quorum aliquid intermedium **D** est, quæadmodū iusti & iniusti, dubitauerit quispiā quonā modo sū priuationem dicantur. Circa omnia talia sanē priuatio ponenda nō totius rationis, sed vltimę speciei. vtpote si iustus est sū habitum quendam legibus obtēperans, iniustus nō erit omnino tota ratione priuatus. circa vero obedientiā legū deficiens, aliquo pacto, & ob hoc ei priuatio inest. eodē autē modo & de alijs. Quæadmodum autē Mathematicus circa abstracta speculatur: tollēdo namq; oīa sensibilia, ita speculatur, vtpote grauitatē & leuitatē, duritiē & contrariū, item autē caliditatē & frigiditatem, & cæteras sensibiles contrarietates: solū vero dimittit quantum & continuū, horum quidē ad vnū, horū vero ad duo, horū autē ad tria, & passiones eorum prout quanta, & continua sunt, nō prout aliquid aliud speculatur, & horū quidē situs adinuicem cōsiderat, & ea quæ eis insunt, horū vero cōmensurationes & incōmensurationes, horū autē rationes, attamen vnā omnium, & eandem scientiā ponimus geometriā: eodem modo ē circa ens se habere. Quæ enim ei prout ens est accidunt, & eius prout ens contrarietates, nō est alterius scientiæ, qm Philosophiæ speculari. Naturali namq; speculationem de eis, nō prout entia, sed prout motu participat, attri buere quæat quispiā. **E** **F**

Metaphysicorum

E vero, & Sophistica de his, q̄ ac-
cidunt quidem entibus sunt, ve-
rū non prout entia sunt, nec cir-
ca ipsum ens, put ens est. unde
restat Philosophū esse circa p̄di-
cta speculariū, put entia sunt.
Cū vero & omne ens secun-
dum vnum quid & commune
dicatur, multipliciter dictum,
contraria quoq; eodem mō (ad
primas nanq; contrarietates, et
differentias entis reducant) hu-
iusmodi vero possibile sit sub
vna scientia, esse soluetur profe-
Mcto dubitatio à principio dicta.
dico autē in qua dubitatur, quo-
nam mō multorū et genere dif-
ferentiū vna quēdam scia erit.

*Primum Philosophum versari circa
communis principium vni-
uersum. Cap. 2.*

Vide. 12.
Met. cō. 1.

Cum autem etiā Mathema-
ticis proprie specialiter
communibus utat, horū
quoq; p̄cipia speculari primę
Philosophię profecto erit. qđ. n.
ab equalib; demptis & equalib;
equalia sunt quę restant, cōmu-
Ine quidem in oībus quātis est.
Mathematica vero accipiet, cir-
ca quandam suę materię partē
speculatur, vt circa lineas, aut
angulos, aut numeros, aut aliqd
ceterorum quantorū: non tñ
prout entia, sed prout vnūqđq;
horum ad vnū, vel duo, vel tria
continuum est. Philosophia ve-
ro de particularibus quidē, pro
ut vnicuiq; horū aliqd accidit,
non considerat: circa vero ens
prout ens, vnumqđq; horū spe-

culatur. Eodem autē modo cir-
ca etiā Naturalem sciam se ha-
bet, quo Mathematica. Natura
lis nanq; accidentia & principia
entium prout mouentur, & nō
prout entia sunt, speculatur. pri-
mam vero sciam horum dixi-
mus esse, prout ipsa subiecta en-
tia sunt, & modo prout aliquid
aliud. Propter qđ & illa, & Ma-
thematicā scientiam Sapientię
partes esse ponendum est.

*Quod circa primum principium non con-
tingat falsum dicere: redarguatur q;
illib; qui aliter sentiant. Cap. 3.*

Ese autem aliqd in entibus
principium, circa qđ dice-
re falsum non erit, sed ne-
cesse est semper contrariū face-
re. dico autē verum dicere, vtpu-
ta q; non contingit idē fm vnū,
& idem tempus esse, et non esse:
& cetera eodem atq; hac, oppo-
sita. & de his talibus simpliciter
quidem demonstratio non est,
ad aliquem autē est. non ē. n. ex
certiore principio syllogismus
ipsum ei usdem facere, quod esse
oporteret, si simpliciter demon-
strare eēt. Ad illū vero, qui dicit
locutiones oppositas, accipien-
dum est ab eo, qui mōstrat hoe
falsum esse, aliquid tale, qđ idē
erit quidem ei, qđ nō contingit
secundum vnum et idē tēpus
idem esse, & non esse, non autē
appareat idem esse. sic enim so-
lummodo demonstratur ad eū,
qui dicat oppositas locutiones
de eodē verificari. Qui autē ser-
monē inuicem cōdicaturi sunt,
oportet

¶
Vid. 7. Me-
ta. cō. 3.

L

M

oportet

A oportet vt aliquatenus inuicem intelligant, hoc enim non facto, quomodo erit eis inuicē sermōnis communicatio? Oportet igitur nominum vnumquodq; notum esse, & aliquid significare, nec multa, sed vnum. q; si plura significet, manifestare ad quod eorum nomen fert. Qui igitur dicit esse hoc & non esse hoc, qd omnino esse dicit, non dicit. quare id, quod nomen significat, id ipsum non significare dicit. hoc aut̃ impossibile est. vnde si quidem significat aliquid, hoc scilicet esse hoc, impossibile est contradictionem de eodem verificari. Item, si nomē aliquid significat, & hoc verificatur, oportet hoc necessario eē. quod vero necessario est nō cōtingit tunc nō esse. oppositas ergo non est possibile locutiones de eodem verificari. Item, si nihil magis affirmatio, quā negatio verificatur, qui dicit hominē, vel non hominē, nihil magis verū dicit. attamen videri potest, q; si hominē non equum esse dicat, aut magis, aut nō minus verū dicere, q; si non hominē. vnde ē, si eundem dicit equum esse, verum dicit. oppositas enim sūt erit veras esse. accidit igit̃ eundē. & hominē, & equum esse, aut epteriorum animalū aliquod. Horū sanē nulla est simpliciter demonstratio: verum ad eum, qui hæc ponit, demonstratio est. Facile aut̃ & ipsum Heraclitum quispiam hoc modo interrogans cōcedere co-

geret nunquā possibile esse oppositas locutiones de eodē verificari. nunc vero, cum seipsum quidnā diceret, nō intelligeret, hanc opinionē habuit. Omnino aut̃ si hoc, quod ab eo dī, verū est, nec hoc ipsum verum erit, & inquam, q; conringit idem sū vnū & idem tempus esse. Quē admodum enim & ipsis diuisa nihil magis affirmatio, q; negatio verificatur, eodem modo simul vtroq;, ac complexo, ac si vna quædam affirmatio esset, nihil, magis negatio, quam totum tanquam in affirmatione positum verificabitur. Item, si nihil est vere asserere, id etiam ipsum falsum erit dicere, assertionem nullam veram esse. q; si aliquid sit, soluetur profecto, quod ab illis dicitur, qui ad huiuscemodi instāt, & qui totaliter ipsum disputare perimunt.

Redarguitur Protagora opinio falsa, assertus omnes, quod opinatur verum esse: assignaturq; deceptionis ipsius causa. Cap. 4.

Simile aut̃ dictis est & quod a Protagora dictum est. & ille nanq; omniū rerū mensuram hominē aiebat esse: nihil aliud dicens, nisi quod id, quod vnicuiq; apparet, hoc ē indubitato esse. hoc aut̃ posito, idem accidit esse, & non esse, & malū & bonum esse, & cætera, quæ se cundū oppositas locutiones dicunt: propterea q; plerumq; his quidem hoc apparet, istis vero contrarium esse bonū: men surā autem

Protagoras sicbat hōies; omnid rerū et mēsurā. Idē. ro. Ma. ta 7.

Metaphysicorum

G autē esse, qđ vnicuiq; appareat. Soluetur autē hęc dubitatio, visō vnde hūius opinionis principiū venit. Vt etenim quibuscūq; quidem ex Naturalium opinione sumpsisse principiū, quibusdam vero ex eo qđ nō omnes eadem de eisdem cognoscant, sed quibusdam hoc apparere delectabile, quibusdā contrarium.

*nihil ex a
mot, of ve
ro ex ente
fieri cōe ē
Nihil de*

*H
ereti. idē
t. Ph. c. 34.*

nihil. n. ex nō ente fieri, oē vero ex ente ferē ofum Naturaliū est decretū. Cū igitur non albū ex perfecte albo fiat, & minimē ex non albo, nunc vero factū nō albū, si fieret ex non ente albo, qđ sit nō albū, fieret profecto ex nō ente fm illos, si nō erat idē albū & non albū. Non est autē difficile hanc dubitationē soluere. dictum est. n. in Naturalibus, quō ex non ente, & quō ex ente fiāt quę fiunt. At similiter vtrisque opinionibus, ac imaginationibus eorum, qui sibi ex aduerso addubitat, attēdere stolidū est. manifestum est enim, qđ alteros eorum necesse est falsū dicere. Hoc etiam ex illis patet, quę fm sensum fiunt. nūquam. n. idē quibusdam dulce, quibusdam contrarium apparet, non corruptis, & lēsis alteris organo sensus, & iudicatio prędictorum saporum. hoc autem ita se habēte, alteros quidem putandum mensuram esse, alteros vero minime. Similiter autem & de bono, & malo, & turpi, & alijs huiusmodi dico. nām non ponere esse, nisi ea quę apparent,

nihil differt ab his, qui digitum & visui supponentes, ex vno duo apparere faciunt, ac duo esse putant, ppea qđ tot apparent, & rursus vnum. illis namq; qui visum non mouent, vñū apparet, quod vnum est. Simpliciter autē inconueniens est ex eo, qđ p-
sentia videntur mutabilia, & nunquam in eisdē permanētia, ex hoc de veritate iudicare. opz etenim ex eis, quę semper similiter se habent, nullamq; mutationem faciunt, veritatem venari. talia vero sunt, quę in mūdo. hęc enim non quandoq; quidē talia rursus autem alia apparēt, verum semp eadē, nullius mutationis participantia. Pręterea, si motus, & aliquid motū est, omne vero ex aliquo f aliquid mouetur, opz igit qđ mouet ē adhuc in eo, ex qđ mouet, et nō esse eo, & ad hoc moueri, ac fieri in eo, aut contradictionē nō verificari fm eos. At si fm quantū p-
sentia fluunt et mouent, & hoc aliq; ponat, quāuis verū nō sit, cur fm quale nō manent? Videtur at haud minime ea, qđ fm cō-
tradictiones fiunt, de eodē p-
dicari, ex eo, qđ putant quātū in corporibus non manere, propterea qđ idem & quatuor cubitorum est, & non est. substantia vero fm quale. hoc enim determinatę naturę, quantum vero indeterminatę est. Item cur, cū hunc cibum pręcipiat medicus, sumunt? quid namq; magis hoc, panis qđ non panis sit? quare ni-
hil

*Veritas et
quibus.*

L

M

Ahil differt comedere, vel non comedere. nunc vero tanq̃ verum dicente circa idipsum, & hoc cibo existente, qui p̃cept⁹ fuit, sumunt illum. at non oportebat, cum nulla natura in sensibilibus firmiter maneat, sed omnes semper fluant, ac moueantur. Item, si semper quidem alteremur, & nunquam idem permaneamus, quid mirum, si nunquam nobis eadem apparent, quemadmodum etiam egrotis: etenim his eo q̃ non similiter dispositus habitus eorum sit, vt cum sani erant, non ea apparent similia. quæ secundum sensus, cum ipsa quidem sensibilia nullam mutationem propter hoc participant, diuersas tamē egrotis, & non easdem sensationes faciunt. Eodem igitur modo fortasse necesse ē se habere, si dicta mutatio sit. Quod si non mutamur, sed idem permaneamus, sit aliquid profecto permanēs.

Quibus supradicta opinantibus cum difficultate, facile sit occurrere. Item locutiones omnes nec veras, nec falsas esse possibile esse. Cap. 5.

AD eos igitur, qui ex rōne prædictas dubitationes habent, non ē facile dissoluere, si nihil ponant, nec hui⁹ rationem quærant. hoc enim modo omnis ratio, orationis demonstratio fit. si enim nihil ponunt, ipsum disputare, & omnino orationem perimunt. quare ad eos quidem non est sermo. Ad illos

vero qui hæsitant, facile est ex iam traditis dubitationibus obuiare, & ea dissoluere, quæ faciūt in eis dubitationem: vt ex p̃dictis patet. Quare manifestū est ex his, q̃ non est possibile locutiones oppositas de eodem, vno & eodē tempore verificari: nec ipsa contraria, cum omnis contrarietas secundum priuationē dicatur. hoc autem patebit, resoluentibus ad principium rationes contrariorum. Similiter nec mediolorum quicq̃ possibile est de vno & eodem prædicari. si. n. album sit aliquid subiectū, dicentes illud, nec nigrū, nec album falsum dicimus. accidet. n. illud album esse, & non esse. alterum enim complexorum de eo verificabitur. hoc autem est alibi contradictio. Nec igitur s̃m Heraditum dicentibus, vera dicere possibile est, nec s̃m Anaxagoram. aliter accidet contraria de eodem prædicari. cum. n. in omni re dicat omnis rei partem esse, non magis dicit eē dulce, q̃ amarū, aut quācunq̃ cōtrariorum cōtrarietatum, si omnia quidem non solum in oī potentia, verum etiā actu, & sciūtum insunt. Similiter autem nec omnes locutiones falsas, nec veras possibile est eē: tñ propter alias multas difficultates, quæ ob hanc positionem euenirent: tum etiā, qm̃ si cunctæ falsæ sint, nec cum hoc ipsum aliquis dicet, verum dicet. si autē veræ, cum oēs falsas dicet, non falsum dicet.

Meta. cū cō. Auct. N N

Sensibilia
oīe temp
mutari.

Metaphysicorum

G SUMMA TERTIA.

Annouatur Primæ Philosophiæ ad alias scientias differentia. Item ens per accidens a scientiarum consideratione abijciunt: de quibus omnibus supra in Sexto.

Primam Philosophiæ ab alijs differre sciētis, quæcum huius sit diuisio, ex consyderandi ratione, ac definiendi modo. Cap. I.

Mnis autē scientia circa vnumquodq; eorum, quæ sub ea scibilia sunt, præcipia quædam & causas querit, ut Mediciu, & Exercitatu, ac singulæ Effectiuarum, vel Mathematicarum. harū etenim vnaquæque circa quoddā circūscriptū genus, tanquam existēs, & ens, non tū prout ens est, tractat, sed hæc alia quædam scia præter illas scientias est. dictarum vero scientiarum vnaquæque accipiens aliquo modo ipsum quid est in vnoquoque genere, cætera vel debilius, vel exactius conatur ostēder. Accipiūt autem ipsum qd est quædam per sensum, quædā supponentes. Vnde ex hac inductione patet substantiæ, & ipsi⁹ quid est demonstrationem non esse. Cum autem sit aliqua de natura scientia, patet qd & ab actiua, & ab effectiua diuersa erit. Effectiuæ namq; in faciente, non in eo quod sit, motus principiū est. & hoc, aut ars quædam, aut alia vis est. Similiter & actiuæ, non in eo qd agitur, sed magis in agentibus motus est. Naturalis vero scientia circa ea, quæ in se-

ipsis habent motus principium est. Quod itaq; neq; actiuam, neque effectiuam, sed speculatiuā esse Naturalem scientiam necesse sit, ex his patet: in vnum namque horum genus eā cadere necesse ē. Cum vero vnicuique scientiarum necesse sit aliquo modo ipsum quid est scire, & hoc vt principio vri, oportet non latere quonam modo definiendum Naturali sit, quoue mō substantiæ ratio sumenda sit, vtrum vt finem, an magis vt concauum, horum. n. simi quidē ratio vna cum materia rei dicitur, concaui vero absq; materia. simitas namque in naso fit. & ideo ratio quoque ei⁹ cum eo dī. finem. n. est nasus concauus. manifestum est igitur etiam carnis, & oculi, cæterarumq; partiū rationē cū materia reddendam esse. Cum autem quædam sit entis sciētia, prout ens & separabile est, consyderandum est vtrum eam eādem cum Naturali ponendum sit, an magis aliam. Naturalis sane circa ea est, quæ motus principium in seipsis habent. Mathematica vero speculatiua quidē est, & hæc quædam circa manētia, non tñ separabilia. Circa separabile igitur ens, & immobile alia præter has ambas sciētia est, si aliqua quidem talis substantia est. dico autem separabilis, et immobilis, quod tentabim⁹ ostēdere. & si qua talis in entib⁹ natura sit, illic profecto diuinitas erit, & hoc erit primum & principale

A cipale principium. Patet igitur tria genera speculatiuarum esse scientiarum, Naturalem Mathematicam, Theologiam. Optimi igitur speculatiuarum quidem scientiarum genus, harum sanè ipsarum ea, quæ ultimo dicta est, circa namq̃ honorabilissimum entium est. vnaqueq̃ vero melior, aut deterior dicitur secundum proprium scibile. Dubitauerit autem quispiam, vtrum entis, prout ens est, scientiam vniuersalem ponere oportet, an non.

B Mathematicarum etenim vnaqueq̃ circa vnum quoddam determinatarum genus est. vniuersalis vero communis de omnibus est. Si itaq̃ naturales substantię primæ sint entium, ipsa quoq̃ Naturalis scientia prima scientiarum erit. q̃ si alia natura, atque substantia separabilis, & immobilis est, necesse ē vt scientia quoque ei⁹ alia sit, & Naturali prior & vniuersalis prior.

C *Ens per accidens à nulla considerari scientia: ipsumq̃ non habere causas nec principia. Nec etiam de ente vero querenda esse principia. Item de Fortuna causa per accidens existente. Cap. 2.*

C Vm autē simpliciter ens pluribus esse modis dicitur, quorum vnus est, qui secundum accidens dicitur esse, primo de ente hoc pacto considerandum est. Quod igitur nulla scientiarum, quæ traditæ sūt, circa accidens versetur, patet. Nec enim ars ædificatoria, quid

nam illis, qui vsuri sunt domo, D accidit considerari: vtputa, si anxie, vel ē contrario habitabunt, neq̃ textura, neq̃ futura. quod vero proprium sibi ipsi est, solū vnaqueq̃ istarum scientiarum considerat. hoc autem finis proprius est, neq̃ quatenus musicū & grammaticum. nec quod is, qui musicus est, factus grammaticus simul ambo erit, cū pri⁹ non esset. quod autem cū non semper esset, hoc fiebat. quare simul musicus, & grammaticus fiebat. Hoc autem nulla ea-

rum, quæ certę scientiæ sunt, q̃rit, præter Sophisticam, hæc. n. sola circa accidēs versatur. Quare non male Plato ait, cū dixit Sophisticam circa non ens immorari. Quod autem nec sit possibile accidens scientiam esse, manifestum erit, si videre conabimur quidnā accidens sit. omne itaq̃ dicimus quoddam quidem semper, & ex necessitate esse (ex necessitate autē non ea dico, quæ secundum violentiam dicitur, sed qua in demonstrationibus vtimur) quoddam vero vt plurimum, quoddam autem, nec vt plurimum, nec semper & ex necessitate, sed vt contingit: vtputa sub cane fiat frigus: sed hoc nec vt semper ex necessitate, nec vt plurimum sit, quandoque tamen accidit. accidens ergo est, quod sit quidem, nō semper tamen, nec ex necessitate, nec vt plurimū. Quid itaq̃ accidēs sit dictū est. Cur vero nō sit

E

Sophistici circa accidens veritas.

F

Metaphysicorum

G huiusmodi scientia, patet. oſa
nanq ſcientia eius eſt, qđ ſemp,
aut plurimū eſt. accidens vero
in neutro horum eſt. quod autē
entis ſecundū accidens non ſint
cauſe, & principia talia, qualia
per ſe entia, manifeſtū eſt. eſſent
enim oſa ex neceſſitate, nam ſi
hoc exiſtēte, hoc erit, & hoc, hoc
(atq id non vrcontingit, ſed ex
neceſſitate) illud quoq ex neceſ-
ſitate erit, cuius hoc cauſa erat,
vſq ad vltimū dictū cauſatum.
hoc vero ſm accidens erat. quaſ

H re ex neceſſitate oſa erunt, & de
entibus auferetur, tum quod ad
vrūlibet ſe habet, tū ipſum con-
tingere & fieri & non fieri. At et
ſi cauſa nō vr ens, ſed vr ea, quę
ſit, ſupponatur, eadē accidēt. oē
nanq ex neceſſitate fiet. etenim
craftina eclipſis fiet, ſi hoc fiat.
hoc vero, ſi aliud quiddā. & hoc
ſi aliud. & hoc itaq modo, ſi ab
eo tempore finito, quod ā nunc
eſt vſq cras, demat tempus, de-
uemet aliqñ ad exiſtens. quare
cūm hoc ſit, cuncta, quę ſequun-
tur, ex neceſſitate profecto ſiēt.
vnde ex neceſſitate oſa ſient.

Quoddā autē vr verum & non
ſm accidens eſt ens, quod eſt in
mentis complexione, & paſſio
in ea. quare circa illud, quod ita
eſt ens, non quærunt principia,
vrū circa id, quod extra & ſe-
parabile ens eſt. Quoddam ve-
ro non neceſſariū, ſed inſinitū.
dico autem quod ſm accidens
eſt. huius vero inordinatę & in-
ſinitę cauſę ſunt. Ipſum vero ali-

cuius gratia in eis eſt, quę, ā na-
tura, aut ā mente ſiunt. Fortuna
Fortuna vero eſt, cūm aliquid horū ſm
accidens fiat. quemadmodū. n.
& ens quoddam per ſe, quoddā
ſm accidens eſt, ita & cauſa. for-
tuna vero ſm accidens cauſa eſt
in eis, quę ſm electionē alicuius
gratia ſiunt. quare circa idē for-
tuna & mens. electio nanq ab-
ſente mente non eſt. Cauſę ve-
ro, quibus ea ſiant, quę a fortu-
na ſunt, ſi determinatę ſunt, qua-
re humanę cogitationi incertę
ſunt. & cauſa per accidens eſt.
ſimpliciter vero nullius. Bona
vero fortuna & mala dicitur, cū
bonū aliquod, aut malū euene-
rit. Fors fortuna vero & infortu-
niū circa magnitudines horū.
Cūm aut nihil ſm accidēs pri⁹
his ſit, quę ſm ſe ſunt, nec igitur
cauſę. Si itaq fortuna aut cauſa
codi cauſa eſt, prior, mens & na-
tura cauſa erit.

SUMMA QVARTA.

De Motu, de Inſinito, de diſtinctionibus mo-
tus, & nonnullorum terminorum de
diſtinctionibus de quib; in Terſio,
& Quinto Phyſicorum.

De Motu. Cap. I.

St aut hoc qđ ē actū
ſolum, illud vero po-
tentia: hoc aut poten-
tia & actū. hoc quidē
ens: illud vero quantum: hoc au-
tē ceterorū aliquid. Non eſt au-
tē motus præter res. mutatur. n.
ſemper ſm entis prædicationes.
cōmune autē nihil in his in villa
præ-

A prädicatione. vñ quodq; vero dupliciter omnibus inest, velut hoc. nā hoc vt forma, hoc vero vt priuatio. ac fm qualitātē hoc albū, illud nigrū, fm quantitātē hoc perfectū, illud imperfectū. eodē modo & secundū latitudinem: nā hoc sursum, illud deorsum, aut leue aut graue. quare mot⁹ & mutationis nec sunt species, quot entis. Cū autē vñ quodq; genus in actum & potētā diuidatur, actū eius, qđ potētia est, prout tale est, dico eē motum. **B** Quod autē vera dicimus, hinc constat. cū enim edificabile prout tale, ipsum dicim⁹ esse actū quatenus edificatur, & hoc est edificatio. similiter eruditio, curatio, voluptatio, ambulatio, saltatio, senescētia, ac incrementa. Accidit autē moueri cū actus ipse fuerit, & neq; pri⁹, neq; posterius. actus autē ei⁹, qđ est potentia, cū actu ens agat, non prout ipsum, sed prout mobile, motus est. dico autē prout **C** sic: nā res potentia est statua, nō tñ actus gr̄is, prout res, mot⁹ est. non enim idem est gr̄i esse, & alii cui potentia. Quod si idē esset simpliciter, ac fm rationes, esset profecto aeris actus motus quiddā. at non est idē quod & in contrarijs patet. si quidē posse sanari, possetq; agrotare, non est idē: alioqui & sanari & egrotare idē foret. subiectū vero, quod sanabile, aut agrotabile est, siue humor, siue sanguis, vñ idēq; est. Cū nō sit igit idē, sicut nec co-

lor, ac visibile idē est, cōstat motū esse actum rei possibilis, put possibilis est. Quod igit ipse est, & qđ tunc contingit moueri, cū actus ipse sit, & qđ nec ante nec post, manifestū est. nā contingit vñ quodq; aliqñ quidē operari, aliqñ minime, velut edificabile, prout edificabile: & edificabilia, prout edificabilis actus, edificatio est. aut. n. hoc, edificatio ē edificabili actus, aut domus. at vbi domus sit, non vltra edificabile erit. edificatio vero eius est, qđ edificabile est. necesse itaq; **E** edificatiōē actū eē. edificatio vero motus quiddā est. eadēq; in ceteris motib⁹ ratio est. Quod vero hæc sint recte dicta, ex his quoq; cōstat, quæ alijs de ipso referunt. tum ex eo qđ nō facile est ipsum aliter finire. nec. n. licebit cuiquā in alio genere eū collocare. Et patet ex his ēt, quæ alijs protulerunt. quiddā. n. alteritatē, inæqualitatē, & ipsum non ens, quorum nullū necesse est moueri. at neq; mutatio hæc, neq; ex his potius qđ ex oppositis ē. Causa vero, propter quā in his motum statuerunt, ea est, qđ indefinitum quiddā videtur esse motus: alterius verū coordinatiōis principia, vtpote priuatiua, indefinita sūt. nā nec quod quid, nec tale, nec aliorū prædicamentorū vllum ipsum est. Quod vero motus indefinitus esse videatur, ea est causa, qđ neq; inter ea, quæ sunt potentia entia, nec quæ fm actū, ponere ipsum est.

Metaphysicorum

G nec enim quod potest quantum est se, moveri necessarium est, nec actu quantum. At motus actus quidam esse videtur, quantum imperfectum. Cuius vero est, quod imperfectum est potest, cuius actus est, quamobrem difficile ipsum comprehendere, quidnam sit, nam aut in privationem necessario reponetur, aut in potentiam, aut in actum simplicem. horum autem nullum videtur contingere posse. superest igitur quod dictum est, esse & actum, & non actum qui dictum est, qui etsi difficilis cognitum sit, tamen contingit esse. Simul & illud perspicuum est, motum esse in moto, actus. n. eius est a motivo. Neque alius est motui actus: oportet enim utriusque actum esse. nam motuius est, eo quod possit movere vero, eo quod operetur. verum actiuus est ipse mobilis: quare eodem modo unus utriusque actus. quemadmodum eadem distantia ad duo unus, & ad unum duorum, ascensus quoque, ac descensus, ac esse non est unum, ita etiam in mouente, & in moto.

Quid sit infinitum.

De Infinito.

Cap. 1.

Infiniū vero est, aut quod impossibile est pertransire, eoque non sit aptum permeari, quemadmodum vox inuisibilis: aut quod transiū hēt in consummabile: aut quod vix: aut quod natura aptum ē habere, nequaquam tamen transiū, aut finē habet. licet secundum appositionem, aut ablationem, aut ambo. Separabile sane ipsum quicquam esse impossibile est. nam si nec magnitudo, nec multitudo est, sed infini-

Vide con-
zim.

tum substantia eius est, & non acci-
dens. indiuisibile erit, siquidem diuisibile, aut magnitudo, aut multitudo est. quod si ē indiuisibile, non est infinitum, nisi quodammodo vox inuisibilis est. verum nec sic aiunt nec nos si quidem, sed etiam impermeabile. Præterea, quoniam modo continget esse per se ipsum infinitum, si nec numerus, nec magnitudo sit, quorum infinitum passio est. Præterea, si secundum accidens, non esset sane rerum elementum, prout infinitum est: sic uti nec inuisibilis locutionis, tamen si vox inuisibilis est. Quod autem infinitum non potest esse actus, patet. erit namque quod pars eius finita, quod accipit. nam infinito esse, atque infinitum, id est: si quidem infinitum substantia, & non de subiecto sit, aut igitur inuisibile, aut per infinita diuisibile, si partibile est, verum multa finita idem esse impossibile est. quemadmodum. n. aeris aer pars, ita & infinitum infinitum, si substantia, & principium sit. spartibile igitur, & indiuisibile est, verum hoc impossibile, actus esse ens infinitum: necessarium. n. quantum esse. secundum accens igitur existit. at hoc modo dictum est non posse principium esse, verum id potius, cui accedit numerum, vel pars esse. sed hæc fortasse inquisitio vtilis est. Quod vero in sensibilibus non est, hic constat. nam si ē corporis ratio hoc, esse superficie definitum, non sane fuerit infinitum corpus, nec intelligibile, nec sensibile. Cæterum nec numerus ita est, tanquam separatus, atque infinitus. quippe cum

Infinitum
diuisibile.

Infinitum
actu esse,
non posse.

Infinitum
insensibile
bus non est.

A numerus, aut qđ habent numerū, numerabile sit. Quod si naturaliter potius contēplemur, ex his patet. neq. n. cōpositōrū, neque simplex poterit esse. Cōpositum namq. non erit corpus, si finita quidem sunt multitudinē elementa. oportet namq. contraria æquari, nec esse vnū eorū in finitū. nā etsi quantūvis inferior sit alterius corporis virtus, corrūptē finitū ab infinito. nec posse est vnūquodq. ēē infinitū, si corpus quidē est, quod vnde-
B cūq. hēt dimensionē: infinitū vero quod infinite distat. quare infinitū corpus vnde cūq. finitū erit. Nec vero vnū & simplex contingit infinitū esse corpus. nec, vt quidā aiunt, prāter elementa, vnde hęc generāt. tale namq. corpus prāter elemēta non est. nā cūcta, ex quib⁹ sunt, in ea ēt resoluunt. hoc vero non vñ pter simplicia corpora, neq. ignis, neq. aliud vllū est torū. etenim absq. eo q. aliquod horū finitū sit, impossibile est vniuersū,
C & si finitum sit, aut esse, aut fieri aliqđ eorū vnū, vt Heraclitus dicit, oīa qñq. ignē fieri. Eadem ratio & de vno est, quod faciūt prāter elementa Naturales. omne. n. ex contrario in contrariū, velut ex calido in frigidum trāsfit, Item corpus sensibile alicubi est, idēq. partis ac totius locus, velut terræ. quare, si vni forme sit, aut immobile erit, aut sempelē hoc vero impossibile est. quid enim deorsum potius q. sursum,

aut vsquā velut si gleba sit, quo mouebit, aut vbi manebit? loc⁹ .n. eiusdē gñis corporis illius infinitus ē. cōstinebit igit. torū locū. At quō? Quæ igit. mansio, motusq. eius? An vbiq. manebit? nō mouebit ergo. An vbiq. mouebit? non ergo stabit. Quod si vniuersum distat sit, loca quoq. disticta erunt. Ac primū quidē non vnū vniuersi corpus, nisi actū. Deinde aut finita erūt hęc, aut infinita specie. finita quidē impossibile. nam quædam infinita erunt, quædam minime, si totum infinitum sit, velut ignis aut aq. at hoc erit contrariū corruptio. qđ si infinita, ac simplicia, loca quoq. infinita, & estia infinita erūt. qđ si ē impossibile, locatq. finita sint, totū item necessario finitū erit. Ex oīno impossibile infinitū esse corpus, & locū corporibus, si oē quidē corpus sensibile, aut grauitatē hēt, aut leuitatē. aut. n. ad medium, aut sursum mouebit. uerū ipse infinitum, aut torū, aut mediū, aut quodcūq. passum esse. quoniam modo diuides, aut quo pacto finiti hoc quidē sursum fuerit. hoc vero deorsum. aut extremū, aut mediū. Oē itē corp⁹ sensibile in loco: loci vero spēs sex. in corpore vero infinito hęc esse nō possunt. Oīno aut, si impossibile est locum infinitum esse, corpus quoq. impossibile est. quod. n. in loco est, id alicubi est. hoc vero. aut sursum, aut deorsum, aut aliqd. ceterorū significat, quorū

Metaphysicorum

G vnūquodq; terminus quidā est. Infinitū vero non idē in magnitudine, motu, & tpe, tanq; vna quædā natura, sed ipsum posterius fm prius dī. velut motus fm magnitudinē, sup quam sit motus, aut alteratio, aut augmētatio: tēpus vero pp motum.

Distiguatur motus per se à motu per accidens, & secundum partem. Quot modis aliquid in aliud mutari dicatur. In quæ, & quibus predicamentis sit motus. Immobile item quot dicatur modis. Cap. 3.

H Transmutatur vero quod transmutat, hoc quidem fm accidens, veluti cū dicim⁹ musicū ambulare: illud vero, eò q; eius quippiā mutet, simpliciter dicitur mutari, vt q; fm partē dicuntur. sanatur nanque corpus, qm̄ ocul⁹. Est p̄terea, qd̄ per se primū mouetur, & hoc ē per se mobile. Est itē de mouēte quoq; eodē modo, mouet nanq; quoddā per accidens, quoddam fm partem, quoddā per se. Est rursus aliquid, quod primo mouet: & est aliquid, quod mouet. Itē tēpus, in quo, ac p̄terea ex quo, demum, & ad quod, forme vero, passionēsq; ac locus, ad q; mouētur mota, ea smota sunt. veluti scientia & calor. est vero motus, non caliditas, sed calefactio. Mutatio autē non per accidens haud quaquā in oībus est, sed i contrarijs ac medijs, atq; ēt in contradictione, cui⁹ rei fides in inductione est. Mutatur autē quod mutatur, aut ex subiecto i

subiectū, aut ex non subiecto in non subiectū, aut ex subiecto in non subiectum, aut ex non subiecto in subiectum. Aio autē subiectū, quod affirmatione explanatur. Quare necesse ē tres mutationes esse, illa enim, quæ ex non subiecto in non subiectum, non est mutatio. nec enim contraria, neq; cōtradictio est, quia neq; oppositio. Mutatio igit ex non subiecto in subiectū fm cōtradictionē, generatio est: q; qui dē simpliciter simplex, quæ vero cuiusdam, quædā. ac quæ de subiecto in non subiectū, corruptio: quæ simpliciter simplex, q; cuiusdam, qdā. Si itaq; non ens multifariā dicitur, & nec quod fm compositionem, aut diuisionē, dicitur moueri cōtingit. nec item quod fm potentiam, quod oppositū est ei quidē, quod simpliciter est (nō album enim aut nō bonum contingit nihilominus fm accidens moueri. esse nā que homo potest nō album) qd̄ vero simpliciter non hoc, id nequaquam. nā impossibile est nō ens moueri. si igitur hoc, & generationem motum esse. sic enim non ens. nam et si maxime fm accidens sit, attamen verum est dicere de eò, qd̄ simpliciter sit, quod est non ens. Eodem modo igitur & quiescere. Hæc itaque omnia accidunt absurda, si quis quid mouetur, in loco est, non ens vero in loco non est: esset. n. vsquam. Nec corruptio igitur motus, siquidem motui motus

aut

A aut quies cōtrariū est. corruptio vero generationi est contraria. At cum oīs mot⁹ mutatio quēdā sit mutationes vero tres, quę dictę sunt, harū vero, quę secundū generationē & corruptionē minime sit motus (sunt aut illę secundū cōtradictionē) necesse ex subiecto in subiectū mutatio nē solā motū esse. subiecta vero, aut contraria, aut media, nā & priuatio cōtrariū esse ponatur, quandoquidē & affirmatio declaratur, veluti nudū, cæcū, & nigrū. Si igitur prædicamenta, substantia, qualitate, loco, facere, pati, ad aliquid & quantitate diuidantur, tres esse mot⁹ necesse est, qualis, quanti, & loci. Secundū vero substantiā minime: propterea q̃ substantiæ nihil contrariū est. Nec eius quod ad aliquid. etenim altero mutato, verificatur alterū nullatenus mutātū. quare secundū accidēs horū motus erit. Nec præterea agentis aut patientis, neque oīno moti ac mouentis: cū non sit motionis motus, nec generationis generatio, nec deniq; mutationis mutatio. Bisariā. n. cōtingit motionis motum esse. nam aut tanquam subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mouetur. quare sic etia motus, aut calefit, aut frigescit, aut loco transfertur, aut crescit. id vero impossibile est, cū mot⁹ non sit aliquod subiectōrū. Aut eo q̃ aliud quoddā subiectū ex mutatione in aliā speciē mutet.

vt homo ex morbo in sanitatē. **D** At nec hoc possibile, præterq; p accidēs (oīs nāq; motus in aliud ex alio mutatio est. & generatio itē ac corruptio eodē modo. veruntū quę ex oppositis sic aut sic, non sunt motus) alioqui si mul ex sanitate in morbū mutatur, atq; ex ea ipsa mutatione in aliā. constat itaq; q̃, cū agrotauerit, in quāuis mutatus erit. cōtinget enim quiescere. ac præterea non sēper in quācūq; & illa quoq; ex aliquo in aliud quiddā erit. quare opposita erit conualescentia, verū ex accidēti, vt ex reminiscētia in obliuionem mutatur, quia id, cui inest quādoq; in scientiā, quādoq; in sanitatē mutatur. In infinitū præterea procedet, si mutatiōis mutatio, & generationis generatio fuerit. necesse igitur & priorem fore, si posterior fuerit. vt si simplex aliqui fiebat gñatio, illud q̃ que, quod fiebat, simp̃r fiebat: quare nondū erat: quod simp̃r fiebat, sed quod fit aliquid, aut quod iā fiebat. si igitur hoc etiā **F** aliqui fiebat cur nondū erat, qđ tunc fiebat: cū vero in infinitis non sit aliquid primū, non erit primū: quāobrem neq; consequēs erit. nec fieri igitur, nec moueri, nec mutari quicq; post est. Eiusdē præterea motus contrarius atq; quies, generatiōis & corruptio. quare quod fit, cdm factū fuerit, quod fit tūc corrumpit. nec. n. statim, cū fiat, nec post. nā esse opus est qđ corrumpitur.

Item

Metaphysicorum

G Item necesse materiā subesse ei, quod sit, & mutatur. q̄ igit erit velut alterabile quiddā, aut corpus, aut aśa. ita quiddam etiam eius, quod sit, aut motus, aut generatio, & aliquid item ad hoc mouetur. nā op^o est aliquid huius ex hoc in hoc, qđ motus non est, esse motum. Quonā igit modo? Non erit doctrina doctrinę. quare neq̄ generatio generatio nis. Cū vero neq̄ substantię, nec ad aliquid, neq̄ faciendi, ac patiendi, superest fm quale, & quā tū, & vbi motū duntaxat esse. qñ quidem in horū singulis contrarietas est. Quale autē dico, nō quod in substantia (si quidē differētia quale est) verū passiuū quale, quo dī res, aut pati, aut īpassibilis ēē. Immobile autē est, & quod osno imposse est moueri: & quod in multo tpe vix mouetur, aut quod tarde incipit. et quod natum quidem est moueri, non possit autem, qñ natum est, & vbi, & quō: quod sane inter immobilia solum voco quiescere. contraria. n. quies motui. quare priuatio erit susceptiui.

Nonnullorum terminorum assignantur definitiones. Cap. 4.

Simul fm locū esse dīr, quę in vno loco primo sunt. Et separata, quę in diuerso. Tāgi autem, quorū extrema sunt simul. Medium, in quod natū est prius venire quod mutat, qđ ad quod vltimū mutat, fm naturā continue mutatū. Contrarium

fm locū, quod fm rectitudinē pīm distat. Consequens est, cui^o principium sequentis, aut solo situ, aut forma, aut aliquo quodam modo definito, atq̄ illius, cuius est consequens, nihil ē medium eorū, q̄ i eodē genere sūt, velut linea lineę, aut vnitas vnitatis, aut domus ipsius domus. aliud vero medium esse nihil p̄hibet. Consequens nanq̄ aliquid consequens, ac quoddā posterius est. non. n. vnum consequens duorum, neq̄ nouiluniū consequens secundę. Attiguum vero, quod consequens tangit. Ceterum cū oīs mutatio ī oppositis sit, hęc vero contraria, ac contradictio, cōtradictionis vero nihil medium est, constat qđ medium in contrariis est. Cōtinuum sane, quoddā attiguum, aut tangens est. dī vero continuum, cū idem sūt, atq̄ vn^o vtriusq̄ termini, quibus tīgūt, & se continuant. quare patet in his esse continuum, ex qđ vnū quiddam natum est fm contactum fieri. Et quod consequens primum sit, constat. consequens nanq̄ non tangit. hoc vero consequens ē. & si continuū ē, tīgūt qđ si tangit, nōdum continuum est. in quibus vero non est tact^o in his non est cohęrentia. Quare non est punctum idē vnitati, nam illorum est tactio, harū vero minime, sed consequenter. & illorum quidē est aliquid inter medium, harū vero minime.

ALEXANDER

IN DVODECIMVM METAPHYSICORVM
P R O O E M I V M.

*Paulo Israhelita, & Iacob Mantino Hebraei
interpretibus.*

ISRAELITAE

Uniam nec Alexandri, nec Posteriorum in aliquâ huius scientiæ dictionem glossæ, expositione reperta est, nisi in hanc dictionem, cuius quasi dux tertiz partes glossæ Alexandri, & completa Themistij paraphrasis mihi ablata est, ideo in singulis articulis Alexandri sententiam recensere ratum fore censui, & quod Themistius, & nos apposumus, aut dubitavimus, adijcere.

Alexander igitur in hac dictionem exorsus, inquit, quod hæc dicitio, descripta per litteram Lamech, scilicet duodecima littera alphabeti, continet, & est ultimum huius scientiæ & finis. In alijs enim dictionibus dubitationes, & earundem solutiones tradidit: quod ipse in his, quæ deinceps sunt, duabus dictionibus adimplevit. in quibusdam vero tractat de rebus consequentibus ipsum ens, secundum quod ens in hac autem dictione de fine entium secundum quod entia: qui quidem principium est & prima substantia, cuius secundum viam veritatis existentia est. ostendit enim talis conditionis dari substantiam, quidque hæc ipsa substantia sit explanat. Et hoc est, quod deinceps in hac arte depolitur.

dux

MANTINI

Ico, quod non inveni in libris huius scientiæ, nisi in hoc Duodecimo libro expositione Alexandri. neque aliorum posteriorum. & in hoc libro non nisi super duas fere partes triti partium ipsius libri, idemque fere & Themistius mihi autem visum est melius esse me exponere in singulo capite id, quod dicitur Alexandri. clariori & breviori oratione quam potero. & siquid videbitur in Themistio superfluum, vel dubium, de illo mentionem faciemus: idemque agemus de eo, quod videbitur nobis superfluum, & dubium.

Dicam us ergo, quod Alexander primo incipit narrare, quod id, quod Aristoteles inquit in hoc libro Duodecimo, qui est finis huius artis, est quid necessarium. Nam inter alia, quæ dicta sunt in hac scientia, quædam habent nonnullas dubitationes, quæ debet in hac scientia animaduerti: aliqua vero habent solutiones illarum dubitationum, de quibus in duobus libris huic subsequenter sermonem facit. in quibusdam vero eorum tractavit de rebus, quæ insunt ipsi enti, ut est ens, & de principijs substantiæ primæ, quæ est maxime vera. & hoc, quia probabit reperiri substantiam ita se habentem, & quid sit talis substantia. Et notificatio huius substantiæ est finis intentus in hac Arte.

quoniam

Metaphysicorum

ISRAELITAE

MANTINI

G duē nāq; sequētes dictōes nihil pri-
maria intēctione nūntiāt, nec quicq;
pprijs rōnibus demonstrant: sed nil
aliud q̄ eorū, qui entū p̄cipia for-
mas, numerosq; statuunt, insim re-
fellere molunt. licet. n. idem facere
aggressus ē in dictione signata p̄ lire-
rā Aleph maiorē, de hoc tñ in dua-
b^o hic dictionib^o sermonē cōsumat.
Insup hāc vltimā esse dictiōnē, q̄b^o
huius scē cōsideratio fit ei⁹, in prin-
cipio dictōis tertie, necnō & alijs in
locis verborum series insinuat. Hāc
summa est eorū, quibus Alexander
præsentem hanc dictiōnē aperuit.

H præsentem hanc dictiōnē aperuit.
Nec absōnū est huc quoq; asserre
ea, q̄ ad summaria aliarū huius scē
dictiōnū intelligentiā Alexā. præpo-
suit. Dicamus igit, qm̄ præsens eru-
ditio speculat de ente fm̄ q̄ ens: spe-
culari asit hmoī exigit cōsidera-
tiōē de principijs entis fm̄ qd̄ ens,
deq; dispositionibus cōsequentibus
ipsum: hęc siquidē duo scēdi gene-
ra oīs speculatiua ars cōplectitur: id
circo & hoc, cui insistimus, negotiū
primō duo partiri necesse ē. At q̄
Prisci de rerū primordijs falsa qdā
enūntiant, cōdetēs quoq; erat hęc ip-
sa illorum dictā obruere. quo fit vt
tertia hui⁹ scē portio emergat. Tres
itaq; hui⁹ artis p̄tes collige, vñ de
primis p̄cipijs entis, fm̄ q̄ ens: aliā
de cōsequentibus entis, secundū q̄
ens: tertiam de falsis sermonib^o, qui
de entium principijs traduntur.

I Rursus, ex quo omnis speculatiua
facultas in duo absoluit, quorū vnū
cōtinet modū cōsiderandi illius ar-
tis, & quas cās, & vñ sumēdū sit exor-
diū, & quousq; p̄cedendū, q̄ ūe lege
fabricā de fuit delitiōes, q̄ oīa p̄pria
hui⁹ artis cōsideratiōē cōcernunt:

Secundū

quoniam in duob^o libris, qui hunc
sequuntur, nihil ex primario præ-
supposito exponet, neq; quicquā ex
sua p̄pria opinione verificabit: sed
in eis continet contradictiō dictōis
ponentis principia entis esse ideas,
& numeros. Inquit. De his aut iam
locut⁹ est in secūdo libro huius ope-
ris: at nunc perficit sermonē hanc de
re in his duobus. Inquit. Ratio aut,
qua probat hunc librum esse finē co-
rum, q̄ in hac scē tractant, est id, qd̄
dixit in principio libri Tertij, & alibi.
Hāc in quā est summa eorum, quæ
præfatus est Alexander in hoc libro. **L**

L Id vero, qd̄ dixit, pro intelligentia
eorū, quæ in alijs libris positus in hac
scē continent, pōt aliter exponi, &
forte huic loco magis debet expositio,
q̄ alibi. Dicamus ergo q̄, cū hęc
ars cōsideret de ente, vt ē ens, & hoc
cogit hāc artē tractare de principijs
entis, vt est ens, & de reb^o insequē-
tibus ipsum: cū quēlibet ars cōtempla-
tiua hęc duo genera cognitiōis am-
plectet: bifaria igit hęc ars primo di-
uidat. Et, quia antiqui de principijs
entis falsas, prulerūt sentētiās, quas
refellere oportebat, ideo I tertia par-
te huius artis hoc explicari necesse
fuit. Et sic partes hui⁹ libri erūt tres:
Prima de ente, vt est ens: Secunda
de cōsequentibus entis, vt est ens:
Tertia de falsis sentētijs, quæ de prin-
cipijs entis proditæ sunt.

Præterea, cū oīs ars cōtempla-
tiua diuidat in duo genera cōtempla-
tionis, quorū primū est illud gen^o,
qd̄ cōtinet modū cōtemplationis illi⁹
artis, & quicqd̄ præstat de causis, &
vñ de incipiat, & quo definat, & q̄ sit
mod⁹, quo delitiōes efficiant, & hoc
vocat propria tractatio illius artis:

Secundū

ISRAELITAN

MANTINI

A Secundum genus Iepromit & prosequitur quicquid in hac arte comprehendit: quocirca primo in duo hanc artem profcindi voluit, quorū vñd exprimit partem logicā huius arti propriā, alterum ea, quorū hic scientiam petimus. & sic duae ampliores sunt partes, quarū vna rursus in arduiores scindit partes tres, vnde quatuor huius scientiae portiones resultant.

Qui vero in hoc praefatus indago alijs artibus praefert, q̄ ipsa suimet principia porrigit, ideo vbi hoc ipsum peragit, quasi quinea huius scientiae portio excipit. Insuper, ex quo haec scientia parum entis cōsiderat, vna autē partium est ipsum ens intelligibile, opportunū erat de huius generis entis principijs speculari, & falsis circa haec cogitationibus resistere. Arist. igit in singulis his generibus cōsiderando, exactiorē qui fieri potuit doctrinae ordinē exercuit: ita q̄ in prima dictione designata per litteram Aleph minorē cōmemorat quādam difficultatem, facilitatisq̄, haec scientia cōtineat, asserens id, quod singuli hōi tam in hac scientia referūt, tamen p̄ nullū quoddā sit, nihilominus, cū oīa illorū dicta in cumula redacta fuerint, erit qd colligitur quantitas hand modica.

Cūq̄ ad huius scientiae opificē spectet cōsiderationē causarū attingere, siquidē hārū gratia cetera entia psequimur, ideo & ipse in eandē dictione terminat ad causas, postq̄ cōmemorauerit formas, deniq̄, finē suū. In cōstitūdo portionis eius errorū cōtingētū in speculabilib⁹, p̄sertim circa principia, quales errorū causas sunt falsae hominum existimationes vel pulsantes, quas inde in speculabilibus ipsi fide accipientes statuūt.

Cūmq̄;

Secundum vero est scientia rei, quae D ab illa arte continetur: diuiditur ergo haec scientia primo bifaria, nempe in eius proprium dicendi modum, & in partem in se continentem huius scientiae propofitū. sunt ergo duae magnae partes, quarum vna in tres diuiditur, & sic erunt partes huius scientiae quatuor.

Sed, quia haec scientia quoq̄; studet respondere cōtra auferentes speculationem, & negantes eius principia, ideo haec pars erit, veluti quinta pars eius. Et, quia tractat de partibus entium, quorum vna eius pars est de entib⁹ rationalibus, ideo oportuit eam tractare etiam de principijs huius generis entium, & destruere falsas sententias, quae de eo dictae sunt. Et, quia Aristoteles tractauit de his generibus, in eorum doctrina elegit ordinem ceteris praestantiorē. & incipit a primo libro, cui titulus est A paruum, vbi notificauit quanta sit difficultas, & facilitas, quae in hac scientia reperit: & q̄ id, quod ex ea cognitum est, & si parum sit, tamen si accumuletur totum, erit res alicuius momenti.

Et cum professores huius scientiae cogantur credere contemplationem de causis esse finem, eam de entibus haec inuestigantur, ideo in illo libro probauit post praefationē praedictam causas esse finem. mox in calore eius concludendo notificauit quae nam sit potissima causarū, ob quam accedant errores in rebus speculabilibus, & praesertim in ipsis causis: & est videlicet ipsa educatio in falsis opinionibus impositis eis, ac si essent veluti lex rerum speculabilium.

Sed,

Metaphysicorum

ISRAELITAE

MANTINI

D Cumq; cōsideratio de causis ex postulet pñoscere quot sint prima illarū gēnera, quidue de eis tradunt priores, ideo in dictione, cui ascribitur lra Aleph maior, cōmemorat quid de causis quatuor cognouerit Antiquitas: ostendūq; hārū gēnera esse quatuor, asserens q, si pīpōta fuerint aliorū dicta de causis, iudicabitur eadē ipsa quatuor causarū genera inuenire. Deinde illorum rōnes de rerū naturalīq, diuinariūque causis assert, & earū nonnullas destruit, p̄sertim illorū, qui tractāt diuina, nō autē qui tractāt natu-

E ralia, quorū cōsultatio attinet ad negotiū de Natura. quos autē ex illis redarguit sunt qui principia ponūt entia mathematica & numeros. nec ipsos quidē tractantes diuina admissum ibi refellit, sed ex parte. reliquū autē redargutiōis cōplet ī dictiōibus duab^{us}. q̄ hāc ipsam sequētur, descriptis per literā Lamed, & Mem. Qm̄ vero cuiusq; examinis sciam p̄fecte assequimur, qñ p̄rio sciuerimus, p̄bables sermones, q & astruunt, & destruūt, eō q nisi p̄dubitātū sit de re, nequaquā, q̄ tū de scia rei post eius ignorātiā attingit, q̄ tū vt de eadē p̄scitū fuerit iudicari poterit, idcirco iustū erat in ordinē doctrinā scōrum dictionē facere, qua p̄rio topicis tōcinij singula hui^{us} scē q̄ sita examinatē: residuū vero in alijs hui^{us} libri dictiōib^{us} absoluere. hoc itaq; agit in Tertia huius libri dictiōe descripta p̄ literam Beth. Cōdecēs autē erat hāc dictiōne posteriorē ē dictiōe p̄ia, & scia & priorē alijs dictiōib^{us}, q̄ eā sequitur, q̄ ī duab^{us} dictiōibus primis ē topicē tractat hic dari causas, & nul-

lum

Sed, q̄a cōsideratio de causis cogit cōsiderare quot sint earū gēnera p̄ia, & qd de hoc dixerit priores ante Aris. ideo incipit in 2. lib. cui titulus est a magnū, notificare qd attigerit Antiqui de generibus earū primarū: & p̄bat ibi easē quatuor, & ostendit qd, qd dixerunt de causis, si recte cōsideret, non transgredit^{ur} quatuor causas. Mox asserit opiniones de causis entīū: & p̄sertim Diuinorū Philosophorū, non autē Naturaliū: nā de his īā in scia Naturali determinauit. & ij quidē sunt illi, q̄ dicunt principia esse mathematicalia, & numeros. contra hoc tñ aliquantūper arguit contra eos in hoc libro, & distulit cōplemētū sermonis contra eos ad duos libros, qui sunt post Duodecimū (cuius Titulus ē lra 1.) & sunt Tertiusdecimus (qui est m.) & Quartusdecimus (qui est n.)

Verū, quia oē questū scibile p̄fecte acquiri ē, si quis p̄p̄notificauerit rōnes topicales affirmantes, vel destrūctes: nā si q̄s nō dubitaret de aliqua re, nō posset scire quātū fuerit assecutus de notitia ei^{us} post eius ignorātiā, neq; quantū erat sibi occultū de notitia rei anteq̄ sciret eā: ideo putauit nihil p̄stantius in mō doctrinā, q̄ declarare speculatiōes q̄ sitorū huius scē, & inuestigare rōnibus topicis & p̄babilib^{us} de singulis q̄ sitis ei^{us} scōrum, & separata tractandē. mox incipit post hoc in reliquis libris hui^{us} operis soluere dubia, q̄ acciderūt in hac scia: & id egit in tertio libro huius operis (cuius titulus est litera a. Is autē tertius debet sequi primū, & scdm, & p̄cedere reliquos. sequitur autē post duos priores,

INRAELITAS

MANTINI

lum caufarū genus abire in infinitum, ideo hanc prima & ſcda poſte-
riorem efficit. priorē autem alijs
huius libri diſtinctionibus hāc eſt oportu-
tate, qd id, qd alię diſtinctiones oſten-
dunt, alteram duarū diſpoſitionū
continet, ſ. aut ipſas dubitationes,
quę in hac diſtinctione recenſent, aut
noticiam earū rerum, quas dubita-
tionum ſolutio depoſcit.

Quā vero biſformes eiufcemodi
dubitationes ſunt: nā qdam de mō
conſyderandi huius ſcię dubitant,
& quedā de quęſitis, & hęc ipſa ſcia
examinat: ideo q modū cōſyderā-
di in hac ſcia oñdere nititur, primo
dubitationū attinet ū ad modum
conſyderandi ſolutionē concipiat
neceſſe ē. ex hoc n. facile modus cō-
ſyderandi huius ſcię eliqueſcit, per
quem ſane modum hęc ars, vocata
ſapientia, ab alijs artibus ſecernit.
quapropter dubitationes de modo
conſyderandi huius ſcientię primo
ſoluere oportuit.

At, quia conſyderandi modus re-
tinetur ex notitia habita de ppōni-
bus maximis, oportet precium fuit in
primis contendere cū eo, qui eiufce
modi propōnes perimit. quō ſit ut
duo hęc in Quarta huius diſtinctione
designata per litteram Ghimel eno-
dari voluerit: ſ. vnum, quo peculia-
rē huius ſcię conſyderandi legē ex-
planet: alterū, quo primū princi-
piorum, quę nobis conſtant natu-
rę, inſinuat, videlicet quōd affirmā-
tio vel negatio de quacunq; re vna
affirmāda eſt hęc. n. propoſitio cu-
iufq; conſyderationis principium
extat. & qui hanc renuit, nullū pror-
sus, nec aſſerentem, nec deſtruen-
tem ſermonem cōprobare poteſt.

Cūmq;

priorē, qā in illis duobus continet A
ētid, qd ad artē topicā attinet. nepe
q dant quatuor cāſe, & q nullū ge-
nus earū pcedit ī infinitū. ante po-
nit vero reliq; ſlibris ſequētib⁹, qā ī
illis id, qd cōtinet, alterū duorū cō-
tinet, nepe vel ſolutionē dubiorū p
dictorū in hoc lib. vel cognitionē
rerum, quę ſunt neceſſarię p ſolu-
tione dubiorū pdictorū ī hoc lib.

Et, qā dubiorū, q in hoc lib. nar-
rantur, genera ſunt duo, alterū qdē
de modo cōtēplatiōis huius ſcię, al-
ter ū vero de qñtē, de qbus tractat.
iō neceſſe eſt ut ille, qui incipit cō-
tēplationē demōſtratiuā huius ſcię,
pſciat ſolutionē horū dubiorū. qm
p illorū noticiā dirigat modus cō-
tēplatiōis demōſtratiuę huius ſcię,
& hoc mō cōtēplatiōis dignoſcerat
tē, q vocat Sapiētia. & iō dignū
putauit debere prius incipere ā ſolu-
tione dubiorum, quę ſunt in mo-
do contemplationis huius artis.

Sed, quia cōtēplatio quoq; de-
bet ſciri p propōnes principaliffi-
mas, idcirco iudicauit debere pri-
mū loq cū his, q has deſtruit ppō-
nes, negatq; cōtēplationē. q duo in
vnico libro, q ſequit librum 3 (& eſt
liber Quartus, q eſt c) declarare vo-
luit: alterū, qd de propria huius ſcię
tractatiōe loquit: alterū vero eſt,
qd repetit illud primū principū,
qd ineſt nobis natura, qd ſc. cetera
pcedit principia, nempe cūm di-
cimus affirmationem & negationē
nō poſſe ſimul coniungi, quia hoc
eſt principium contemplationis. &
ob id quicunq; negat hoc princi-
pium, nulla debet ab eo accepta
ratio, neque propoſitio affirmā-
tiua vel deſtrutiua.

Et,

Metaphysicorum

M A N T I N I

I S R A E L I T A S

D Cùmq; hanc in illa dictione intentione expleverit, iustum erat varietatem dispositionum, quas in hac scientia nomina designant, statim subnectere. cui negotio Quinti huius libri dictione destinavit, eamq; priorem alijs dictionibus collocavit. quia qd in ea ostenditur ad singulorum quæsitum demonstrationem præconcupi necesse est, quiquidem cuiusq; quæsti nomē multiplex significatum porrigit, qd ad accommodatam huius scientiæ intentionem distingui necesse est.

E Cùmq; & hæc in hac dictione absoluerit, concedens erat de rebus in hac scientia comprehēsis, videlicet de causis entium perquirere. & quæ entis genera sunt tria, scilicet quæ per accidens, quæ in anima, quæ extra animam, opportunum erat enti ipsa entium genera præcognoscere, & quod ex entium generibus potiori intentione perquiritur esse ipsum, cui extra animā inuentio est. hæc omnia examinat Sexta dictione, quæ continuo quintam dictionem sequitur. Et quia in hac ipsa dictione intentio est ens p accidēs, & ens in alia discernere ab eo, qd vere ens est, qd vtiq; innoscere nō potuit, nisi ei, qui pponeret hanc artē speculati de omni ente, sū q ens, ideo in eiusdē dictionis capite recolligit ea, q id in Quarta huius libri dictione ipse exposuit, videlicet hanc artē speculati de ente sū q ens, eamq; sū a Mathematica, Naturaliq; facultate sciam existere. quæ quidem non reiterationis, sed commemoratiois cā, & aliter q prius resumere statuit. & hæc quoq; in ipsa Sexta dictione designata per literā He.

Cùmq;

Et, qā cōplevit hoc negotiū in hoc libro, indicavit esse cōstantē, vt hæc librū sequat distinctio rerum, quartū nolā veniūt in vsum in hac scia. indicavitq; cōveniens esse in doctrina, vt scorsum l alio libro id tractaret, qd quidē fecit in lib. v. l. d, q sequit librū c, & pcedit alios. nā q est aptus demonstrare aliqd qd tū, debet pso incipere declarare illud nomē, qd dī de illo qd tū, qn habet plura significata: pferim cū dī p analogiā, vt sunt qd tū, q sunt propria huic scē: cū nomē entis dicat analogice, vt ipsemet declaravit in hac scia. Et postq explevit sūa, sūa in hoc libro, fuit coactus ingretere de rebus quæsitis in hac scia, q sunt cāq entis. & cū genera entium hinc tria, nēpe ens p accidēs, & ens i alia, & ens extra aliam, indicavit cōstantē eē pnotificare pso genera horū entis, & paterere qd opus erat primo inuelligare de eo, qd ē extra aliam: de quo tractavit in lib. q seqt post qntū, q dicebat. **D.** Sed qā in hoc lib. tractavit de distinctiōe entis, qd ē p accidēs, & de eo, qd ē in alia, ab ente vero, qd nō p q intelligere, nisi sciuerit hanc artē eē cā, q cōsiderat de oib' generib' entis, vt sū entia, id in initio huius libri fecit mentionē de his, q iā declarata sū l lib. Quarto, i. c nēpe q hæc artē illa, q tractat de ente, vt ē ens, & q nō est scia Nālis, neq; Mathematica. n tū id egit p modū repetitiōis, sed p modū memoriæ. sed id postea notificavit modis qbuslibet diuersis a priori bus: qd totū in lib. Sexto fecit, i. q seqt post d, vbi de nobus egit, & vocatur liber z, qui sequit d rōnabili ter, & annectit subsequenter.

Et,

ISRAELITAE

MANTINI

A Cūq; explanauerit ens per acci-
dens, & ens in anima ē entia imper-
fecta, & q; scrutandi intentio est de
ente vero extra animam existente,
mox ad hui⁹ entis examen accingit.
Et, quia huius entis principium est
substantia, ideo conatur ostendere,
quæ sint principia substantiæ, & pri-
mo de principiis substantiæ, quæ ge-
nerationē corruptionemq; patitur,
docendo horū principia esse mām,
& formā: formam autē esse substan-
tiam via definitionis patefieri cen-
suit, videlicet, quia apparuit sensibi-
liū definitiones innuere id, quod ip-
B soris sensibilibū substantia est. cū igitur
ipse eādem definitiones formas
inuenit, conuincitur & formas ē
substantiā: quoddq; eiuscemodi for-
mæ, & id, cuius hæ formæ sunt, vnū
& idē existunt, & q; secundū hoc
non erunt accidentia substantia, nec
opus esse separatas formas, quæ sub-
stantiæ sunt sensibilibus, quæ scien-
tiam rerum conferant effingere.
Ostendit insuper eiuscemodi gene-
rabiles corruptibilesq; substantias
generari a substantia corruptibili si-
C bi specie & genere inuoca, q; & rei
generis est, atq; corruptens: ipsum
vero generabile & corruptibile cō-
pactū esse ex materia & forma: for-
mas autē nec generationi, nec corrup-
tioni esse obnoxias, nisi sū acci-
dens. quo conuincitur, q; Platonis
formæ, tamen extiterint, ad gene-
rationē tñ nullam præstent opem.
Ostendit præterea vniuersalia non
esse substantias existentes extra ani-
mam, licet de substantijs significet:
formas vero esse substantias, non
quod compactæ sint ex elemento,
sed quia substantia censentur. &
inter

Et, quia non latebat cum ens per
accidens, & ens in mente inter se
opponi, & q; hæc scia inuēdit inuesti-
gare de vero ente, quod ē extra ani-
mam, ideo inceptit post hoc inqui-
rere de hoc ente. Sed, quia substantia
est principiu huius entis, ideo inco-
pit inuestigare, quæ nam sint princi-
pia substantiæ, & sic incipit primo tra-
ctare de principiis substantiæ genera-
bilis & corruptibilis, & pbauit ea ē
formā & materiā: & tū addidit viā ad
sciendū, q; formæ sint substantiæ ex
ipsis definitionib⁹, hoc est q; cū ipse
pbauerit q; definitiones indicēt ali-
E quid substantiarū sensibilibū, quod
est illarū substantia, & q; significant
formas, cōcludit ex hoc, q; ipse for-
mæ sunt substantiæ, & q; ipse, & id,
cuius sunt formæ, sunt idē in se, & q;
pp hoc accidentia nō sunt substan-
tia, & q; nō oportet pro cognitione
rerū ponere formas separatas, quæ
nō sint formæ sensibiles, quā id, qd
significat definitio rerum, sunt ipse
res. Ostendit etiā hanc substantiam
generabilem & corruptibilem gigni
ex substantia generabili & corrupti-
bili sibi simili specie & genere: & q;
F generabile & corruptibile est quid
aggregatū ex forma & māt: & q; for-
mæ nō sunt generabiles & corrupti-
biles, nisi per accidens: & q; pp hoc
ideæ Platonis, si reperiunt in re, non
sunt necessariæ ad generationē. &
intelligo per ideas illas formas sepa-
ratas, quas ponit Plato. Præterea pro-
bat Arist. q; vñ non sunt substantiæ,
extra animā existentes, licet signifi-
cent substantias: etiā dicimus, q; for-
mæ sunt substantiæ, non quia sint
elementū, neq; quia consistunt ex ele-
mento, sed quia substantia tertia.
Metaph. cū cō. Auct. OO et

Metaphysicorum

ISKANLITAE

G inter eiusdemodi substantias dñam assignat. primarum quoq; substantiarum differentiam enuntiat, & partes formales distinguit à parib; materiæ. quæ omnia examinatur in dictione Septima signata litera Vau, & Octava signata litera Zain.

Cumq; in duab; hæc dictionibus explanata sint principia substantiæ sensibilis, quæ generatione & corruptione subire apta natura est, exinde vñta entis, sed q̄ ens obcomitatio, speculari iustū erat. & primo inquit de potentia & actu, cap I primarias potes

H scindēdo, monstratq; priorē esse actū potentia. & hoc in Nona huius libri dictione, signata per litteram Heth. Ex inde in decima dictione, cui ascribit Teth, tractat de vno & multo, de eodem, de simili, de contrario & id genus vniuersaliū, quæ consequuntur entia, secundum q̄ entia.

Deinde in Vndecima huius dictione speculat de motu, de infinito, alia ex parte q̄ de his considerat Nālis. Et, quia intendit post hanc vndecimam, dictione descripta litera Iod, considerare de primo principio sub

I sensibilis, quod potissimū finaleq; huius scilicet propositum erat, ideo in huius dictionis principio coaceruatim repetit dubitationes commemoratas in tertia dictione signata Ista Beth: sic & eas solones, q̄s priores dictione insinuat, muniat quoq; enūtiat, & sermones, q̄ sequuntur ad auferētes principia sciētiæ, hæc oīa tractant, ab soluanturq; in dictionib; pcedētib; dictioni descriptæ litera Caph, supple q̄ numerari deberet dictione duodecima. Dictione autē signata p litterā Iod, supple q̄ vndecimæ dictionis locū tenet, nondum peruenit ad nos.

At

MANTINI

& perfecit adhuc ostendere dñam, & quæ est inter illas duas substantias, mox declarauit, dñas primaræ substantiarū, & distinxit partes formarū à paribus materiæ. & hoc totū fecit in libro litteræ F, & G, i. in Septimo & Octauo. Et, cū probari i his duobus libris principia substantiæ sensibilis generabilis & corruptibilis, iudicauit debere post hoc inuestigare primo de consequentibus vñtib; ipsi entis, vt est ens. & primo tractauit de potentia & actu, & ea ad illa principia refert. & pbat ibi actū esse priorē potentia. & hoc in eo libro, cui titulus est H, i. Nono, quæ post Octauum locauit. Deinceps tractauit in libro sequenti, cui titulus ē littera I, i. Decimo, de vno, & multis, & de eodem, & de sibi, & de oppositis, & reliquis consequentibus vñtib; ipsi entis, vt ē ens. Deinde tractauit post hoc in libro litteræ K, i. Vndecimo de motu, & de infinito, qm̄ p̄fessor huius scilicet tractat de eis alio modo q̄ Physicus. Sed, quia erat paratus tractare post hæc libris de principiis substantiæ sensibilis primæ: hoc autē fuit ei propositū primū huius scilicet, cū hoc esset finis ab ea inactus: idcirco fecit mentionē in initio huius libri, vide licet vndecimi, omniū dubiorum, quorum meminit in libro tertio: scitq; memoriā de his, quorū solutio p̄cesserat breui sermone in libris pcedentibus: in quo adhuc breuiter meminuit dubiorū, q̄ insurgūt contra negantes principia sciētiæ. Hoc inquam est, qd̄ inuenim; in ordine librorū, qui p̄ueniunt ad nos, qui sunt ante duodecimū, i. litterā L. & non inuenimus secundum ordinē litterarum librum litteræ K, neq; ipsum vidimus.

Vtrū

ISRAELITRA

MANTINE

D

A At dictio, cui deputata est litera Caph, & cui nunc insistimus, potissimum de primo sensibilibus substantię principio niti. Primum autem ofum substantiarum principia declarat, initium faciendo de principio substantię generabilis & corruptibilis, & ea, quę circa hoc septima, & octava dictio exposuit, breui sermone resumit. exinde ostendit principium substantię primę, & id ipsum substantiam esse, & quor modi principij ei congruant demonstrat.

B Cumq; de vñ principio examen absoluerit, reuertitur ad reluctandū contra falsa opinantes de principio vniuersi, & hoc in duab; dictionib; signatis litera Lamed, & Mem.

Ex his denique quicquid omnes huius Aristotelis scientię dictiones complectuntur ad nutum intueri licet: quodq; nihil in eis inordinatum repertum est, vt falso opinatus est Nicolaus Damascen^o, qui se exchiu hanc tradidisse scientiā, quā Aristoteles in quodam suo volumine pręsumpsit.

C Nos autē summa indagine, atq; amore profecuti sumus hanc scientiam, & iam ante huius viri in hac scientia dictiones compendio perstrinximus, in eruditionem eorum, qui non ad amussim Aristoteli verbis studuerint, & ad epilogi instar his, qui eius verba penetrauerint.

Ab ipso deniq; Altissimo, qui solus scientiam tribuit, & intellectū, opem deposcimus, vt nobis virtutē elargiatur ad huius dictionis expositionem, iuxta verborum seriem perficiendam: quemadmodum Dei patrociniū in pręhabitis dictionibus id ipsum adimpleuimus.

Verum libri literę L, i. Duodecimi, cuius expositionē incēpimus, primū ppositū est notificare principia substantię sensibilibus primę. Sed incēpit in ei^o initio notificare principia omniū entium absolute. & incēpit a principijs substantię generabilis & corruptibilis, & meminit quicquid fuit declarātū de hoc in libro Septima, & octauo. deinde declarauit principia primę substantię, & pbaui id esse substantiā, & quor modis sit principij.

Et postq; perfectis suis sententiis de principijs vniuersi, reuertēda oppugnandum cōtra id, quod dixerūt de principijs substantię prędecesores eius, & id fecit in duob; libris, scilicet M, & N, hoc est Decimotertio, & Decimoquarto. Ex his igit; dictis patet quidnam cōtineat vniuersūq; liber huius scēz ex libris, qui Aristoteli ascribunt: & q; procedūt ordine per optimo, & q; nihil in eis cōtigit pter ordinē, quemadmodū inuenimus Nicolaum Damascenū esse opinatum in libro suo, propterea q; ipse declarauit, vt opinatus est, hęc scientiā debere doceri pstantiori ordine. **F**

Nos vero, quia hanc scēam diligimus, eiusq; doctrinę, & disciplinę curiosi sumus, ideo iā exposuimus librum huius viri de hac scēa, vt facili^o possit capere qui nondum perfectis suis studiis in libris Aristotelis eric enim hoc veluti memoria quedam his, qui libris Aristotelis studuerūt.

Ex sic incipiam^o spetātes in Deo, qui pręstat intellectū, & scēam, vt ad votū deducat id, quod intendimus, expositionē huius libri iuxta literā: postquā Dei gratia in pręcedentib; libris pro viri nostra iā affectu sumus hoc idem propositum.

OO ij ARIST.

Metaphysicorum

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER XII.

CUM AUCT. COMMENT.

SYMMAE LIBRI.

In Prima agitur de substantia Sensibili.
In Secunda de substantia Immobili.
In Tertia de Vniuersi bonitate.

SYMMAE PRIMAE.

De substantia speculationem esse oportere.
ex Antiquorum etiam opinionibus.

H

Cap. I.

Speculatio de substantia est. siquidem substantiarum principia, & causae quaezuntur.

Consideratio quidem de substantia est. quae sita enim sunt causa & principia substantiae.

Dixit Alexander. Quia sua intentio in hac arte fuit loqui de ente in eo quod ens, & de causis & principijs eius, cum prima Philosophia de istis duobus consideret, & ita declaratum est, quod substantia principaliter est ens, & est causa ceterorum, iuccepit in hoc tractatu quaezere de principijs entis, quod est substantia. Et dixit: Et intendit per hoc, quod dixit, consideratio est de substantia, i. quod consideratio in hoc tractatu est de substantia, i. de principijs eius. Et potest intelligi, quod consideratio in hac scientia principaliter est de substantia, & de principijs eius: sed melius est

dicere, quod incepit tractari istum est intentione eius. Et fin hoc intelligendum est substantia generabilem & corruptibilem, & aeternam, & quod sua intentio in hoc tractatu principaliter est loqui de principijs substantiae aeternae: de principijs autem substantiae sensibilis generabilis & corruptibilis locus est in tractatu Secundo, & Tercio. & est declaratum est in Naturalibus, sed alio modo. Consideratio enim de principijs eius, in eo quod est substantia, alia est a consideratione de eis, in quantum sunt causae transmutationis. & ideo incepit primo considerare de principijs substantiae generabilis & corruptibilis, & facere memoriam de hoc, quod declaratum est in Naturalibus, & in tractatu praecedenti hunc. Et idem iste tractatus videtur diuidi in duos, scilicet in considerationem de principijs substantiae generabilis & corruptibilis, & aeternae.

Documentum.

Idem 7. Metaphysicae. com. 9. & quae ibi.

Primo vsque ad 19. secundus a 19. vsque ad finem.

Etenim, si ut totum aliquid vniuersum est, substantia prima pars est. & si ex consequenti, hoc quoque modo primum est substantia, deinde quale, postea quantum.

Quoniam, si hoc totum fuerit quasi aliquod vniuersum, substantia est pars primi. & si est secundum quod aliquid consequitur aliquid successive, tunc etiam substantia hoc modo est prima, & post hoc quale, & quantum.

Dixit Alexander. Intendit per totum ens, & quasi dicat, diximus, quod consideratio est de substantia. quoniam, si aliquis fuerit opinatus, quod ens est quasi vniuersum continuu, credendum est, quod substantia est pars primi.

& si

2. Priorum exp6 Alexan.

I
Continetur
tio.

I
7. Metaphysicae.
com. 4. &
1. cor. 1.

Expositio.

A & si opinatus fuerit, quod quiddam prius est quodam in esse, & quod ex eo hoc est primum, hoc autem secundum, dignius est credere, quod substantia principis est ens, & iste modus prioritatis est, quem intendit Aristoteles. & est quod prius declarauit. Et cum de ente quiddam est primum, scilicet substantia, & quiddam secundum, necesse est ei, quod considerauit de principis entis, in eo quod est ens, ut consideret de principis substantie. hanc igitur est intentio Alex. & est expositio vera. **D** & potest intelligi per hoc, quod dixit, quasi vniuersum, genus: & per hoc quod dixit, pars primi, species, & quasi dicat, quoniam, si ens est quodam genere, tunc sua prima species est substantia. deinde debilitauit hanc expositionem: quia verum genus non habet species priores se adinuicem, sed omnes sunt secundum vnum ordinem. Dico ergo, quod intendebat Aristoteles dicere apud me, quod ens aut demonstrat vnum genus & vnam nomen, aut genera diuersa. & quocumque sit, manifestum est, quod substantia est prior ceteris. multa enim, quod sunt eiusdem generis, sunt priora adinuicem, ut sunt substantie se priores adinuicem. Prioritas enim inuenitur in eodem genere, & in diuersis generibus, quod dicuntur in respectu eiusdem rei, ut dicitur ens de decem predicamentis. secundum hoc igitur intelligendum est de hoc, quod dixit, vniuersum, totum collectum, scilicet individuum, & vnde collectum ex speciebus, in quibus inuenitur prioritas & posterioritas. Themistius autem exponit sic, dicendo: Totum enim, siue fuerit adunatum, sicut est coadunatio membrorum in corpore humano, & partium in corpore plantarum: aut fuerit compositum ex rebus contingentibus se adinuicem, sicut domus & nauis: aut fuerit compositum ex rebus segregatis,

sicut ciuitas & exercitus: necesse est. **D** ut prima suarum partium sit substantia, & quod locus eius sit de toto, sicut locus cordis de corpore animalis. Si autem non fuerit huiusmodi, sed sicut vnum inuenitur in numero, deinde duo, deinde tria: aut sicut in figuris rectarum linearum primo inuenitur triangulus, deinde quadratus, etiam secundum hoc substantia inuenitur prima, deinde qualitas, & qualitas substantie etiam prior est istis, sicut vnum alio numero, & triangulus alijs figuris. hoc igitur dixit Themistius in sua abbreviatione.

Sed ipse intellexit de vniuerso tres modos. aut vniuersum compositum ex partibus consimilibus adunatis adinuicem: aut contingentibus se, ut corpora artificialia: aut segregatis, ut partes ciuitatis & exercitus. & hec additio est superflua. nullus enim existimat, quod partes entis, quod sunt decem predicamenta, sint contingentes se, aut segregate in loco. Sed sua expositio ad hoc, quod dixit de particula secunda, scilicet hoc, quod dixit: & si fuerit secundum quod aliquid consequitur aliquid, ut numerus, & superficies consequuntur se adinuicem, est mala expositio. Prioritas enim in numeris & superficiebus est in eodem genere: sed prioritas substantie alijs predicamentis non est in eodem genere, sed sicut prioritas rei ad res, quod attribuuntur ei. Expositio igitur Alexan. in hac particula est vera. Sed querendum est, & dicendum, iam declarauit superius modum, quo substantia precedit alia predicamenta: sed tamen Aristoteles non intendebat ponere istos duos modos prioritatis nisi ad confirmandum suum sermonem contra aduersarium: cum aduersarius non posset ponere, quod substantia antecedit alia predicamenta nisi his duobus modis, in quibus necesse

○○ iij est

Secunda expositio Alexan.

B

Auer. secundum Alexan. sustinet.

C

Prioritas inuenitur in eodem genere, et in diuersis generibus, quod dicitur in respectu eiusdem rei.

Expositio Themistii

Impugnatio Them. **E**

Opinio Auer.

Metaphysicorum

S est vt substantia sit prior. Et, cum dixerimus, qd intentio Aristot. est ista, quo reputat aliqz qd dispositio substantie cum alijs predicamentis est sicut dispo continui ex partibus con similibus? nisi intelligat qd prioritas rerum hmoi sit prioritas reru, quz sunt eiusde generis. membra enim corporis sunt in eodem genere: sed cor antecedit ea. & fm hoc nulla dis ferentia est inter hanc prioritatem, & prioritatem numeroru, & superfi ciorum: sed hoc in continuo, & hoc in discreto. Et cum ita sit, substantia non vt antecedere alia predicamen ta, nisi altero istoru duorum modo rum: aut scut ea, quz sunt in eode genere, pcedunt se adinuice apud re putates qd hoc nomen ens dr de eis, sicut numerus de duobus & tribus: aut sicut res antecedit res, quz attri buunt ei, & non sunt in eode gene re, vt sanitas antecedit sanabilia, & Medicina antecedit res attributas Medicinz. & ista coparatio est vera coparatio. Et est intelligeda p hoc, quod dixit: Qm, si hoc uotum fuerit quali aliquod vniuersum. i. res, quz antecedit sibi inuice, & sunt in eode

H genere fm expositione, qua debilita uit Alexan. & accepit Aristot. in hoc loco vniuersum loco generis, ne accideret ei dubitatio, qd accidit Alex. cum genus dicatur qnq; vniuoce, & qnq; secundum prius & posterius. & ideo omisit hoc nome genus, & acce pit vniuersum in suo loco. & ideo, si huiusmodi genus fuerit intellm per vniuersum, erit vera expositio. Themistius vero no intellexit hunc lo cum, & trāsmutauit expositionem. posuit enim intētionem in primę particule in secunda, & exposuit primā in modum, quē non habet substan

tia cum alijs predicamentis, & dimi K sit verā comparisonem, quā habet substantia cum alijs predicamētis. Expositio igitur Alexan. est, quam nō compleuit. Themistij aut est pu rus error. Et causa in hoc est dimi nutio, quz accidit in expōne Alexā. Themistius enim non abbreviauit nisi expositionem Alexan.

In quo d f fert a Tho mistic.

At simul (vt ita dicā) nec entia sunt ista simpliciter, verum qua litates, & motus, quēadmodum non albū, & non rectū, dicimus nanq; hzc quoq; esse, veluti est non albū. Præterea, cæterorum L nullū separabile est. At hoc idē opere testant Antiquiores, quip pe qui principia, elemēta, & cau sas substantie quzerebant.

Et cum hoc non sunt entia sim pliciter præter illa, sed qualitas et motus: quia neq; album neq; rectū dicitur vere, quod sunt entia etia. similiter inuenitur non album. Et etiam nullum aliorum est abstra ctum. Antiqui etiam testantur per hoc quod faciunt. illi enim querunt M elementa, et causas substantia.

Hæc est alia causa, pp quā con sy derandum est de substantia tantum. Nullum enim inuenit aliorū sim pliciter neq; motus, sed in substantia. v.g. quia qualitas non dicitur ens sim pliciter, neq; motus, sed dr esse qua litas, & esse motus. Motus enim est motus alicuius, & qualitas est quali tas alicuius: substantia vero non est substantia alicuius. ens igitur prin cipaliter & simpliciter est substantia.

Et, qd aliquis potest dicere, qd alia predicamenta diminuuntur a sub stan

In quo d f fert ab Ale xan.

Gen^o qbz dicit vni uoce, & qbz secū dū pri^o & posterius. Idem. 1. de Ala ed. 7. & 2. d Ala 30. & 3. de Anima. 4. Met. c. 1. & 1. Meta com. 4.

A stantia tantum, & hoc nomē ens dicitur de omnibus, dixit respondendo: si inuenitur non alibi. i. & hoc nomen ens, quamuis dicatur de eis, tñ dicitur qd hoc est alibi, & hoc est mobile, tamen hoc non dat vtrperse esse habere: esse qm hoc etiam dicitur esse in negando esse, cum dicitur, qd hoc est non album, & non rectū. Et, cum dicitur, qd substantia dicitur simpliciter, & alia prædicamēta secundum comparationem, dedit causam in hoc, & dixit: Et etiam nullū aliorum est abstractum. i. & causa in hoc est, qd substantia est constans & ens p se, & alia sunt in substantia.

Idem. t.
Phy. 14.

B Deinde dedit testimoniū, & dixit: Antiqui et testantur, & c. i. & Antiqui testantur nostræ opinionī per hoc, quod fecerunt, qm quærebāt de principijs entium. tunc enim quærebāt elementa, & causas substantiæ.

Recentiores vero vniuersalia magis ponunt esse substantias, genera namq vniuersalia sunt, quæ asserunt magis principia, atq substantias esse, propterea qd Logice quærun. Antiquiores vero singularia, vt ignē et terrā, non autem corpus commune.

C Qui vero modo sunt, ponunt substantiam esse vniuersalia. vniuersalia enim, de quibus dicunt esse proprie principia substantia, sunt genera, quia r. putatio eorum fuit secundum Logicam. Antiqui vero particularia, vt ignem & terram, sed non corpus vniuersale.

4 Cum narrauit, qd Antiqui quærebant principia substantiæ & iā prædixit opiniones eorum de hoc, si cit

hic rememoratiōem de eis, & d. **D** Qui vero modo sunt. i. iuniores. & in te debet Platōne, qui opinabatur, qd vna sunt substantiæ, & principia substantiæ sensibilis. opinabatur enim, qd genera sunt naturæ abstractæ, & non sunt existētia in particularibus, ita qd in eis coniungantur. Vniuersalia enim apud Arist. sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea cōsimilitudinē, & facit ea vnam intentionem. Plato vero ponebat vniuersalia existētia extra animam p se. Et verificabat suam opinionem ex hoc, quod scientiæ & definitiones sunt de vniuersalibus. vnde videntur esse perfectiora particularibus & priora eis. vniuersalia enim, cum non fuerint, non erunt particularia: sed e cōuerso non. & ideo ponebat vniuersalia esse principia & formas substantiæ sensibilis sed destructum est hoc is in tractatu* Secundo. Et intendit p Logicam hic cōsideratiōem, quæ fit ex propositionibus non conuenientibus. Propositiones enim falsæ quædam sunt conuenientes, & quædam non. & vtr qui semper est in disputatione multociens accidit ei videre extranea remota a natura rei. Deinde dicit: Antiqui vero particularia, vt ignem & terram, sed non corpus vniuersale. id est Antiqui vero opinabantur, qd corpus particulare est principium substantiæ, vt ignis & terra, & non opinabantur, qd principium est corp vniuersale, vt Moderni. Et cum narrauit, qd cōsideratio de principijs entis dat vt cōsideratio sit de substantia, & qd principia quæredæ substantiæ ad sunt res vniuersales, in corp d. unde re modos substantiæ.

Op. Platō.

Idem. t. 14.
Aia cō. 1.
& quæ ex
Dna mat.
Arist. &
Plato de vni
uersalib.
Fundat. ē
cū opinatio
nes Plā.
E

Idem. t. 14.
Aia cō. 1.
& quæ ex
Dna mat.
Arist. &
Plato de vni
uersalib.
Fundat. ē
cū opinatio
nes Plā.
E

Idem. t. 14.
Aia cō. 1.
& quæ ex
Dna mat.
Arist. &
Plato de vni
uersalib.
Fundat. ē
cū opinatio
nes Plā.
E

Idem. t. 14.
Aia cō. 1.
& quæ ex
Dna mat.
Arist. &
Plato de vni
uersalib.
Fundat. ē
cū opinatio
nes Plā.
E

Metaphysicorum

G Dividitur substantia in sensibilem & immobilem: illaq; in sempiternam, & corruptibilem. Idem ostenditur in sensibilibus substantijs materiam necessariam esse: tria; ipsarum esse principia. Cap. 2.

Mul. en.
nō habet
hæc yba.
Sempiterna
y o. Has et
duas scri-
pturas vi-
dit Aver.
ex Alexā.

Verū substantiæ tres sunt. Vna sensibilibus. cuius quædam sempiterna, quædā corruptibilis, quā omnes conce-
dunt, veluti plātæ, & animalia. Sempiterna vero, cuius elemen-
ta, siue vnū, siue multa sint, acci-
pere necesse est. Alia immobilis,
quā aliqui separabilē aiunt esse,
quidā in duo diuidentes, quidā
in vnā ponētes naturam tam
formas q̄ mathematica, quidā
ex his mathematica solum.

Substantia aut sunt tres. Quarum vna est sensibilis. & istius quædam est æterna, & quædam corruptibilis, quam oēs concedunt, vt plantæ, & animalia. cuius elementa necesse ē accipere, aut vnū, aut plura. Alia autem est immobilis. & ideo dicunt quidam, quod
I est abstracta, & quidā eorū di-
dunt eam in duo, & quidam eorū
posuerūt formas mathematicas in
eadem natura, & quidam mathe-
maticas tantum ex istis.

S Dicit, q̄ substantiæ sunt tres, sen-
sibilis, & insensibilis. sensibilis autē
diuidit̄ in duo, in substantiā æternā,
quod est corp⁹ quintū, & in substan-
tiam generabilem & corruptibile,
quā oēs concedunt, vt plantæ & ani-
malia. & dixit: cuius elementa necesse
est accipere. Alexā. dixit sup hoc,

q̄ non est intelligenda ex hoc sub-
stantia generabilis & corruptibilis,
sed vtraq; generabilis & non gene-
rabilis. Et Alexan. dixit, demonstra-
re enim principia entis, quæ sunt
primi Philosophi: & q̄ istis vñ Na-
turalis, est quia non declarat ea, sed
quia ponit ea. Substantia enim im-
mobilis est principis & causa rerū
naturalium, de quo modo loquitur
principaliter: illa autē alia principia
sunt tm Naturalia, i. ad declarandū
quæ sunt. dixit & hoc, quod dixi
postq̄ dixit substantiā sensibilem ge-
nerabilem & corruptibilem, sc̄ cum
dixit, cuius elementa necesse est acci-
pere. ita inuenit in vna scriptura. &
expō est, sicut diximus. Et in aliā
scriptura inuenit sic: Et hoc est eter-
num, cuius elementa necesse est acci-
pere, &c. D. Alexan. & expō est fm
hanc literam, & necesse est accipere
principia, & elementa substantiæ eter-
næ. Causa enim prima, de qua hac
arte loquimur, est cā & principium
corpis diuini. & dixit, sed prima scri-
ptura ē melior: q̄m iā posuit, q̄ sua
intētio est loqui de elementis sensibi-
lis substantiæ, in qua sunt res generabi-
les ē: & ipse ita faciet, q̄m pertran-
sibit de cōsideratione in istis rebus ad
formas abstractas. Hæc sunt verba
Alexan. Sed habet q̄onem. Cū n. n.
dixit, q̄ demonstrare principia entis
est primi Philosophi nō naturalis:
& q̄ Nālis ponit ea positione, &c. si
intēdebat, q̄ principia entis, de qui-
bus Philosophus cōsyderat, & quæ
Nālis concedit esse, sunt principia
substantiæ sensibilis æternæ, q̄ sunt
suba abstracta, & q̄ principia, de qui-
bus cōsyderat Naturalis, declarādo
ea esse, sunt principia generabilis &
corruptibilis, erit sermo nō rectus.
Substantia

Alexan. et
positio su-
p illo ver-
bo, cuius ele-
menta est
accipere.

Auer. per-
scrutato
circa Alex.
expōnem

A Substantia enim aeterna declarata est in nōlibus in fine Octavi Phys. sicut declarata sunt principia substantia generabilis & corruptibilis i Primo istius libri. Quomodo igitur dicat q̄ naturalis ponit hanc positionem, cū impositū sit ut delectet nisi in naturalibus? & quō est rectū dicere, q̄ Naturalis nō declarat nisi principia substantie generabilis & corruptibilis, cū non solummodo consideret de substantia generabili & corruptibili, sed et de non generabili & non corruptibili? considerat. n. de ente mobili siue generabili siue non. fm igitur hunc intellectū iste

B sermo est falsus. Si igitur aliquis dixerit q̄ dictū est in Logica, q̄ nulla scia habet pbare sua principia: sed subiectum scē Naturalis est corpus mobile, & eius principium est substantia abstracta. Dicemus, q̄ hoc verū est. sed illud, qd dictum est in Logica, est q̄ nulla facultas habet probare sua principia, s. pp quid. qm hoc non fit, nisi per principia illorum principiorū, & per principia principiorū generis, cū illa principia habuerint principia. Sūt igitur alterius generis necessarii superioris illo. Ille n. qui considerat de illis principijs, habet considerare de hoc. & iō facultas inferior non habet considerare principia sui generis fm sim p'icem demonstrationē: fm vero demonstrationes, quae vocantur signa, possibile est. & iō principia subiecti Naturalis nō demonstrant nisi per res posteriores in scia Naturali. Et ideo impossibile est declarare aliquid abstractum esse, nisi ex motu. & oēs viæ, q̄ reputant esse ducentes ad primū motū esse præter viā motus æqualiter, sunt insufficientes. & si essent veræ,

essent numeratæ in prima Philosophia. prima. n. principia impossibilia est ut demonstrent. Iste. n. sermo Alexan. non est intelligendus secundū suū intentum. Et in Auic. reputavit hunc sermonē esse verum, s. q̄ nulla facultas habet probare sua principia. Et Auic. hoc absolute dixit, q̄ prim' Philosophus habet declarare p'ia principia sensibilis substantie siue æternæ, siue nō: & Naturalis ponit positionem naturā esse: & q̄ primus Philosophus demonstrat eā esse, et nō distinxit inter duas substantias. Si igitur aliquis dixerit, q̄ Philosophus considerat de principijs sentis, in eo q̄ est ens: ergo considerat de principijs substantiarum sicut dictū fuit in principio istius tractatus: & principia substantie sunt principia naturalis subiecti. Diuinus igitur hēt probare principia naturalis subiecti: & Naturalis ponere ea positionē. Et dicemus nos quidē, q̄ Philosophus inquitit quæ sunt principia substantie fm q̄ substantie, & declarat, q̄ substantia abstracta est principium substantie naturalis: sed hoc ponēdo accepit pro constanti, hoc qd declaratū est in naturalibus de principijs substantiarum generabilis & corruptibilis, s. quod declaratū est i p'io Phys. s. qd est cōpositū ex materia & forma: & qd declaratum est in Octauo, s. qd est cōpositū ex materia & forma: & qd declaratū est i Octauo. s. q̄ mouēs æternā substantiā est abstractū à materia. † D. declarauit, q̄ principia substantie generabilis & corruptibilis sunt substantie istorū, & q̄ substantie istorū nō sunt vñæ, neq; vnū, & vñ neq; formæ, neq; mathematica. * & hoc, qd declarauit in tractatu 2. & 3. decla-

Error Aut. de quo et Vid. l. 1. Ph. c. vlt. & 2. Phys. cō 12. 16. & 8. Ph. cō 3.

E Obiectio bona, q̄ dicitur p'bat principia Naturalis. Nota, quōd Diuinus p'bat principia scē nō s. p. quæ vide et. 4. Me. c. 1. & 1. Me. c. 15. & 18. & 7. Me. 1. 9. & 19. & 6. Me. cō 1. & 8. Me. c. 4. & 8.

hic cō 1. & 1. Ph. 4. & 2. Ph. 4. & 21. Octauo 1. Ph. 78. & 79. † P'io Me de numeris a 19. ac 25. & a 25. vñ: i finis de formis * Sedo Me 4. et 5. et 1. Me 2. 7. & 15. m. ome q̄mes.

Obiectio q̄. Nilus si pot demōstrare substantias abstractas et Soluio. Nulla scia hēt pbare sua principia demōstrare pp qd. Idē 2. Ph. c. 16. 11. & 1. Ph. c. vlt. & 1. d. Aia 27.

Imposse ē demiare aliqd abstractū et, nisi via motu.

Metaphysicorum

Grat ē in hoc tractatu, q̄ principium primæ substātiæ abstractæ etiam est substātia, & forma, & finis, & quod mouet utroq; modo. & hoc intēdit primo declarare hoc tractatu. Sed, quia modus considerandi in hac sc̄a est de principijs substantiæ, in eo q̄ est substantia, siue æterna siue nō, incēpit declarare in hoc tractatu de principijs substātiæ nō æternæ, & fecit rememorationē de hoc, quod declaratum est ex eis in naturalibus, & in p̄cedentibus tractatibus. Deinde post hoc incēpit declarare principia æternæ substantiæ, & posuit ē hoc, quod declaratū est

H in naturalibus, & considerauit de eis consideratione p̄pria huic sc̄e. v.g. q̄ est substantia & prima forma, & q̄ est principium & finis. D. considerat de hac substātia immobili, vtrum sit vna, aut plures, & si plures vtrum reducātur ad vnum, & quomodo ordinantur ab eo. Sic igitur intelligenda est communicatio istarum duarum scientiarū in consideratione de principijs substantiæ, s. q̄ Naturalis declarat ea cē fm q̄ sunt principia substantiæ mobilis. Philosophus autem considerat de eis fm q̄ sunt principia substantiæ in eo qd̄ est substantia, nō substantia mobilis. & etiā Philosophus declarat abstractū esse, quod est principii substantiæ sensibilis: sed postq̄ accepit pro concessio a Naturali humi

edictio
sc̄e Nili
& Diuine.

In eo qd̄ est substantia, nō substantia mobilis. & etiā Philosophus declarat abstractū esse, quod est principii substantiæ sensibilis: sed postq̄ accepit pro concessio a Naturali humi
Glosa ver
ba Alex.

rat quæ sunt principia substantiæ generabilis & corruptibilis fm modū proprium ei, s. per principia propria quæ. & hæc scientia considerat de multis principijs, cum declarat, q̄ substantia immobilis est principii substantiæ mobilis. & hoc est intelligendū de hoc sermone. & sic non erit dubitabilis. & hoc fecit Auicē, errare. Quod aut̄ Alexan. dicit, q̄ prima scriptura est melior secūda, forte est econuerso. quia hæc est sua prima intentio in hoc tractatu. Et, cū posuit tres substantias esse, & q̄ vna earum est abstracta, induxit testimonium, & dixit: & ideo dicunt
L quidam, q̄ est abstracta, &c. i. quia opinabantur, sicut nos Et quia istorum hominum quidam diuidunt hoc abstractum in duo, & quidā reducunt hæc duo in vnum, & quidā ponunt tantum vnum, d. & quidam eorum diuidūt ipsam in duo, & quidam ponunt formas mathematicas tantum ex istis. quod hæc substantia quidam ponunt eam duplicis naturæ, scilicet formas, & mathematicas, quæ ponunt inter formas abstractas & substantias sensibiles. & quidā ponunt formas & mathematicas vnā naturam. & quidam ponunt substantiam abstractā sola mathematica, & nō dicunt formas esse. Et primus sermo est Platonis. Secundus autem, vt dixit: Alexan. est alterius, & secundum expositionem quorundam discipulorum Platonis est Platonis. Tertius est Pythagoræ, & aliorum: quāuis variat de istis, qui non dicunt numerum esse abstractum. & in tractatu sequenti cum istis loquitur de hac substantia.

Illæ

A Illa itaq; Naturalis. cum motu nanq; sunt. ista autem alterius est, si nullum eis commune principium est. Sensibilis vero substantia mutabilis est. Si itaq; ex oppositis, aut medijs mutatio sit, oppositis vero nō oibus (non album enim ipsa vox, verum ex contrario) necesse est aliquid habesse, quod in contrarie tatem mutetur. non. n. cōtraria transmutantur. Præterea hoc q;dem permanet, contrariū vero non pmanet. est igitur aliqd tertii pter cōtraria, ipsa materia.

B Et sermo de istis modis duobus est Naturalis. ista enim sunt cum motu. & ista alterius est, cū non habeant neg. vnum principiu commune. Substantia autem sensibilis est transmutabilis. Si igitur transmutatio est ex oppositis in situ, aut ex medio, non est ex omnibus oppositis in situ (vox enim non album, sed e contrario) necesse esse ut subiectum sit ei; quod transmutatur ad contrarietatem. contraria enim non transmutantur. Amplius hic permanet, contrarium autem non permanet. materia enim tertia est à contrarijs.

C Dixit Alex. Et, cū locutus fuit de substantia mobili, d. q; Naturalis debet loqui de istis duabus substantijs, scilicet æterna & corruptibili. Consideratio enim Naturalis est de substantijs mobilibus, s; q; accipit principia istorū à primo Philosopho: substantia aut immobilis est propria

primæ Philosophiæ. Alexan. autē in hoc loco aperte vī dicere, q; Naturalis considerat de substantia mobili, querendo principia eius à Philosopho, & q; Philosophus declarat hæc principia esse. sed iā declarauimus, q; iste sermo nō est verus: & q; Naturalis considerat de substantia mobili, querendo principia eius, pueniēdo à posterioribus ad priora, vt declaratu est illic. D. d. ista. n. sunt cū motu. i. & cōsideratio de substantia mobili est alterius scilicet, scilicet. et cā in hoc est, quia illæ duę substantiæ sunt mobiles, hæc autem est alia ab eis & immobilis, cū mobile & imobile nō habeant principium sibi cōc. D. d. Substantia aut sensibilis, &c. Alex. i. cū dixit, q; sermo de substantia sensibili ē Nālis, cū sit in motu, & iā prædixit, q; necesse est accipere elementa substantiæ sensibilis, si vñ, & si plura. Cōsideratio. n. hoc & in inueniēdo principia naturalia est primi Philosophi. & ideo incipit suū sermōem in hoc, & declarat quę sunt elementa naturali substantiæ. & ad hoc accipit propositio nē manifestam, q; omnis sensibilis substantia est transmutabilis. Omnis enim hmoi substantia, aut est transmutabilis in loco tantū, vt substantia æterna: aut in qualitate & magnitudine: aut in substantia, vt in generatione. D. coniungit ei aliā propōnē manifestā, & est, q; illud, quod transmutatur, ex contrario, aut ex medio inter contraria transmutat: sed ea, q; sunt inter contraria, non dicunt esse contraria: media. n. ex quibus sit transmutatio ad extrema, non simpit sunt contraria ex extremis: vñ, & vñ nō ex contrarijs. quomodo autē transmutatio, quæ

Mobile, & Immobile hāc pñ. 4 pñ cōc. 1. de 10. M. c. c. vi. & c. c. c. f. E

q. Ph. 1. c. 1. Ph. 47. c. 4. l. c. c. 10. l. de G. 10. c. 10. Met. 2. l. de A. 44.

Snia Alex. de cōsideratione Nālis circa principia naturalia.

Metaphysicorum

10. Met. c.
23.

G quæ est in istis, & ex istis, et est ex contrariis: quia illa, q̄ sunt inter contraria, sunt ex mixtione contrariorum: in tractatu decimo declaratum est. Et cū d. q̄ transmutatio, quæ est inter contraria, d. & accipit in hoc loco opposita loco contrariorum, & ponit, q̄ oīs transmutatio sit ex contrariis, aut ex medijs, quæ sunt inter contraria. D. d. vox n. non est alba, sed econtrario. Alex. i. quis possumus dicere, q̄ vox non est alba, tñ non pp hoc sit album ex voce, q̄ vox nō est albū. oportet. n. q̄ illud, qd̄ transmutat, fiat contrarium ei, ex quo transmutat. D. Alexan. forte non intendebat

H
Alia expō
Alex. quæ
re d. ex op
ponit.

hoc. sed cū dixit vtr, q̄ transmutatio sit ex oppositis & ex medijs: opposita autē multipliciter dicitur: declarauit, q̄ transmutationes non fiēt ex quibuslibet oppositis. Qm̄ bene possumus dicere, q̄ vox opposita est alba, cūm dicendū sit, q̄ vox nō est albū: sed tñ non pp hoc est dicendū, q̄ album sit ex voce, & q̄ vox transmutatur in album. non. n. ex omnibus, de quibus dicitur non albū, sit album: qm̄ non ex omnibus oppositis sit transmutatio, sed ex contrariis. Et, cūm declarauit, q̄ necesse ē

I in oībus naturalibus, vt in principiis sit aliqua contrarietas, coniungit hoc, q̄ necesse est, vt in oībus transmutabilibus sit aliqd̄ subiectum, qd̄ transmutetur ad contrarietatem, qua sit transmutatio: & q̄ in aliqua hora sit in aliqua parte eius, & in alia hora in alia parte. Impossibile. n. ē, vt contraria recipiant sua contraria permanentibus illis. & hoc iam declaratum est in primo Phy. & coniungit ē: hoc, qd̄ declaratum est in illis tractatibus, q̄ illud, quod transmutat, cū transmutatur, permanet: cō-

traria autē, ex quibus transmutatio fit, non permanent. & ex hoc apparet, q̄ necesse est in omnibus transmutationibus vt sit tertium permanens aliud a contrariis. hæc sunt verba Alex. & est pfecta expositio. Sed hoc, qd̄ d. q̄ cōsiderauo i hoc, & in inueniendo principia naturalia est Philosophi, non est intelligendum fm̄ suū modū, s. q̄ demonstrare principia naturalis substantiæ esse est primi Philosophi. sed econtrario. Naturalis. n. habet dare causas mobilis substantiæ materiales & mouentes: formales autē & finales non pōt. sed Philosophus dat eas demonstrando, q̄ primū mouēs, qd̄ iā declaratum est esse in scia Naturali, est principium substantiæ sensibilis fm̄ formā & finem. Secundū igitur hunc modum quaerit Philosophus elementa substantiæ sensibilis, i. elementa entis. in eo q̄ ē ens. Declarat igitur in hac scia, q̄ ens non materiale, qd̄ iam declaratum est esse mouens substantiam sensibile, est substantia antecedens substantiā sensibile: & q̄ est principū eius fm̄ formā & finē. Secundū hoc igitur intelligendū est, q̄ Philosophus q̄rit de principiis substantiæ naturalis, s. de prima forma & fine. de causa autē mouente & materiali est Naturalis. Et in hac scia ponit has duas causas esse principū perscrutationis de duabus alijs causis. Et ideo incipit ponere has duas causas, & primo materiale, & declarat illam per propositiones illas eadē, quibus vsus fuit i scia Naturali. Et ideo vt, q̄ hæc cōsideratio nō est propria huic scia, sed est pars scia Naturalis, sed, quia vicinē sit hæc cōsiderationes, & necesse est vna eorū vt i altera quasi principio, fecit reme-

K
nō cōsiderat principia sensibilia subiecta: & quæ ex pō Alex. vt significari pōt. Nālus hēt dare eis mobilis substantiæ materiales & mouentes formales et finales nō pōt. (Oppositū. l. Ph. l. c. 70. Vide contra. 24.

1. Ph. 10. 11
12. & 13. &
1. Phyl. 19.
Digressio i
qua ingrit
quæ diui

M

A rememorationem de hoc, qđ declaratum est in Scia Naturali. Sed tñ hic magis generaliter pscrutatur qđ in naturalibus. v.g. qđ, cū declarat qđ principia substantię sensibilis est materia & forma, querit utrū principia substantię sint principia aliorū pđictamentorū aut non. & sicut pscrutatus est in pđictis tractatibus de forma, utrū sit substantia aut nō, & de vñ & particulari, & ideo fecit rememorationē in hoc loco de eo, qđ declaratum est de principijs substantię sensibilis in Scia Naturali, & in tractatibus pđictis istius scē. Istę autem

B tem duę scē sicut sunt, scē, quę cōsiderat de pđictis substantię mobilis in eo qđ est mobilis, & quę cōsiderat de eis in eo qđ substantię. & id potest est vti his pđictis magis generalibus qđ in Scia Naturali, non in eo qđ est substantia simpliciter. Et sñ hoc verificabitur sermo Alex. cū d. qđ cōsideratio Naturalis est de substantijs, quę sunt in motu, sñ qđ accidit principia istorum a primo Philosopho, l. qđ intelligenda sunt ex hoc causa formalis & finalis, nō materialis & mouens, quę sunt vna sñ subiectū. Et similiter verificabitur sermo eius pđictus, cū d. qđ demonstrare principia entium est primi Philosophi, & qđ Naturalis ponit ea positione, l. qđ intelligenda est cā formalis & finalis, nō mouens & materialis. Et similiter verificabitur et sermo eius, cū d. illa aut alia principia sunt Naturalis tantum, cū fuerint intellecta ex istis hęc duo tñ principia, l. materia prima & primū mouens. Et cecidit dubitatio in hoc, qđ principia formalis, & finalis, & mouens non sunt tria numeri, sed vñ in subiecto & tria in ra-

tione. sñ aut qđ est mouens, & clara datur esse in Scia Naturali, & qđ nō est in materia: & sñ qđ cōcedit hęc scia qđ hoc mouens non est in materia, declarat qđ est forma & finis istius sensibilis substantię, non in eo qđ est sensibilis, sed in eo qđ est ens. sñ igitur hoc est intelligēdū qđ principia vtriusq; scē sunt diuersa in mō tantum, non in esse. & ideo sermo Alex. est valde dubitabilis, nisi determinetur sic. Ex quo errauit Auic. sicut dixit. & oportebat Alex. si hoc intēdebat, sicut est famosus in hac scia, distinguere & determinare hoc. Et ideo videmus The. nistum dimittere hanc intentionē vniuersaliter.

Si itaq; transmutationes sunt quatuor, aut sñ ipsum quid, aut sñ quale, aut quantum, aut vbi: ac generatio simplex et corruptio, quę sñ qđ quid fit, augmentatio & diminutio, quę sñ quantum, alteratio, quę sñ passionem, latio vero, quę sñ locum: profecto in contrarietates quę sñ singulorum mutationes erunt: necesse est igitur mutari materiam, quę ambo possit.

Si igitur transmutationes sunt quatuor, aut in quid, aut in quale, aut in quantum, aut in vbi: generatio aut simpliciter ē in hoc, augmentum vero in quantum, alteratio autem in passionem, translatio autē in locum: videtur quod transmutationes non immutandæ, nisi in eis, quę sunt in vnoquoque. Et necesse est vñ materia transmutetur, quia potest vtrumque.

Cum

Quo expō
Alex. pōt hñ
veritatem.

Cā forma-
lis, & fina-
lis, & mo-
uens sūt idē
subiecto. l. d.
10. Me. c. 7

Metaphysicorum

6 Cū declarauit, q̄ transmutatio
7 fit ex contrarijs, aut ex his, quæ sunt
inter contraria, quæ et sunt contra-
ria, & declarauit, q̄ contraria habet
tertium subiectum, & est materia
coniuncti, vult declarare quod sunt
modi contrarietatis, qui sunt in trās-
mutationibus, & d. Si transmutatio
nes sunt quatuor, aut in substantia,
& dicis generatio et corruptio sim-
pliciter: aut in qualitate passiuā, &
dī alteratio: aut in quantitate, & di-
citur augmentum & diminutio: aut
in vbi, & dicitur translatio, necesse
est vt omne, qd̄ transmutatur, trās-
mutetur ex contrarijs, quæ sunt in

H vnoquoq; istorum modorum qua-
tuor. Etiam declarauit est in Quin-
to Phys. qui sunt modi diuersitatis
inter has transmutationes, & diuer-
sitatem quæ est inter hæc contraria.
Contrarietas autem in substantia est
forma & priuatio: in qualitate au-
tē, vt calor & frigus in tactu, & dul-
ce & amarum in gustu, & albu & ni-
gru in visu. & omnia ista reducun-
tur ad sensum tactus, vt declarauit ē
in libro Peri Gene. I quantitate aug-
mentu & diminutio. Et, cū posuit,
q̄ hæc quatuor sunt modi transmu-
I tationum, d. & necesse est vt mate-
ria transmutetur, quia pōt vtrunq;
.i. &, si necesse est, sicut declaratum
est, vnumquodq; istorum contra-
riorum habere naturam, sup̄ quā
succedit sibi contraria, necesse est
vt non sit materia nisi fm̄ q̄ recipit
vtrunque contrariorum, non quia
m̄m. habet alterū contrariorum, in sub-
stantia sua: & vt non sit materia,
nisi quia transmutatur ex contra-
rio in contrarium illo permanēte.
Ph. 50. & totum hoc perfecte declaratum
est in Physicis.

Cū autem duplex sit ens, &
omne mutatur ex potentia ente
in actu ens, vt ex potentia albo
in actu albu. eodē autē modo &
de augmentatione & diminu-
tione. Quare non solum per ac-
cidens ex non ente fieri contin-
git, sed etiā ex ente omnia sunt:
verum potentia quidem ente,
actu vero ex non ente.

Et, quia ens est duobus modis,
omne transmutabile transmuta-
tur ex eo, quod est ens in potentia,
ad illud, quod est ens in actu. v.g. L
ex albo in potentia ad album in
actu. & similiter in generatione
& corruptione. Ergo non tantum
est possibile vt sit accidentaliter
ex non ente, sed ex ente, idē vt
sint omnia ex ente in potentia, &
non ente in actu.

Cū declarauit, q̄ principia sunt
substantiæ contrariorum, vult de-
clarare cuiusmodi esse sit esse mate-
riz: & præponit huic q̄ ens diuidi-
tur in potentia & actu in oibus p̄di-
camentis & Alex. dixit q̄ hoc decla-
ratum est in tractatu Nono, in quo
loquit de potentia, & actu. & int̄ de
bat p̄ hoc, q̄ in tractatu demonstrat
potentia esse p̄cedentē ad actu, & d.
impossibilia cōtingentia ad negates
potētiā eē, & pōntes eā cū actu. &
hoc nō fecit in illo tractatu, nisi ad
confirmandū. potentia. n. esse nō in-
digeret demōstr. Et, cū posuit, q̄ in-
ueniē ens duobus modis, aut poten-
tia, aut in actu: d. q̄ trāsmutatio est
ex ente I potētia ad ens in actu in oī
sp̄e transmutationis. v.g. q̄ trāsmuta-
tio

Potentia est
nō indiget
demonstr.

2. de Gene.
6. & 7.

Ph. 50. &

A tio ad albu est ex albo in potetia ad albu in actu : & trāsmutatio ad hāc substantia est ex illa substantia in potentia : & si corruptu est ex illo, qd est in potentia corruptu. & hoc intendebat, cum dixit : & similiter in generatione & corruptione. & intēdebat, qd oēs trāsmutabile sit ex illo, qd est in potentia in illo mō prādicamentū. Et, quia hoc ignorauerūt Antiqui errauerunt in generatiōe, & dixerunt, qd nulla generatio est oīno, sed entia fuerunt prācedētia in esse in actu, sed reputatur p p sensum esse generata, & nō sunt in rei

Vi. l. Ph. 33

B veritate, sed ex ētrabiniuicē. & vnus eorum, qui hoc opinati sunt, est sicut Anaxa. & mouit eos ad hoc credendū, qd ens non sit ex non ente. non esse. n. non transfert in eē, neq; ēt ex ente : quia illud, qd sit, tūc ēt prius ens, qd esse. Et, cū posuit qd generatio sit ex ente in potentia, vt de claratum est in primo Phy. d. Ergo non tū possibile est, &c. & innuit p hoc modum, quo dissoluit qdōnem dictam in primo Phy. de generatiōe. Dictum est n. illic qd, si generatio est, aut est ex non esse, aut ex eē. si ex nō esse, ergo non esse transfert in esse. si ex esse, contingit vt sit ens, antequam sit, & dissoluit hanc qdōnē in illo tractatu, dicendo qd generatio sit ex non ente accidentaliter, quia est ex ente potentialiter, s. materia, cui accidit priuatio, qd est non ens simplr : & ēt est ex non ente in actu accidentaliter. accidit. n. materiz, ex qua est generatio essentialiter, qd fuit nō ens in actu & ens i potetia. scit igit hic rememorationē de eo, qd declaratum est illic, qd generabile non generatur ex ente accidentaliter, sed ēt essentialiter, s. ex

1. Phy. 71. mouet qd soluit aut ibidē l. 74 & 75.

Privatio ē nō ens sim pht Vide. l. Ph. 78.

C Vult declarare, qd oēs Antiqui, cū voluerunt dissoluere illam questionem de generatiōe, speculabantur naturam materiz debilitat, & non potuerunt scire veritatem illius materiz : sed tū oēs intendebat, quasi veritas induceret eos ad illam. Et dixit : & hoc est vnum, &c. id est, & istam naturam, quē declarata est esse, reputabat Anaxag. esse misturam suam. Materia enim assimilatur mixtioni : quia res admiste pro-

ente in potetia. i. qd non sufficit dicēti in solutione istius qdōnis qd generabile impossibile est qd generet ex non esse, dicere qd generatur ex nō esse essentialiter, sed accidentaliter : sed oportet ēt dicere ei cū hoc qd generatur ex ente essentialiter, s. ex ente in potentia. Et Alex. dixit, qd non compleuit sermonē in hoc loco de materia, quoniam trāsmisit nos ad Physicam, Et hoc demonstrat ipsum videre qd sermo in probando primam materiam esse est naturalis, e contrario Auicē.

Cōtra Aui. Vide ēt. c. vi. l. l. Ph. & 12. l. Ph.

Et hoc est Anaxagorā vnū. melius namq; qd cuncta simul, & qd mixtura Empedoclis, ac Anaximandri. & vt Democritus quoq; ait, simul omnia potentia erant, actu vero minime. Quare materiam tetigerunt.

Et hoc est vnum, quod Anaxagoras ignorauit. & est melius quā quod omnia sint infimul. et est ēt mixtio Empedoclis, et hoc Anaximandri. & sicut dicit Democritus, omnia fuerunt nobis in potentia, in actu aut em non, quousq; inueniantur admissa cum materia.

Vult declarare, qd oēs Antiqui, cū voluerunt dissoluere illam questionem de generatiōe, speculabantur naturam materiz debilitat, & non potuerunt scire veritatem illius materiz : sed tū oēs intendebat, quasi veritas induceret eos ad illam. Et dixit : & hoc est vnum, &c. id est, & istam naturam, quē declarata est esse, reputabat Anaxag. esse misturam suam. Materia enim assimilatur mixtioni : quia res admiste pro-

propter

Metaphysicorum

Etinque sunt ut sint in potentia, sed in infimul sunt in actu. & ideo d. & est melius q̄ q̄ oia sint infimul. i. & ponere, q̄ materia ē in potentia omnia in dissolutione illius questionis melius est q̄ dicere, q̄ oia existunt in actu in mixtione infimul. Nō. n. potest euadere p̄ positionē mixtionis ex hoc, q̄ generatio fit ex ente in actu: & sic remanet q̄stio destruet generationem. D. d. & est et mixtio Empe. i. & ista materia est, quā Empe. inspiciebat, cum posuit, q̄ mundus est admixtus aliqui per amicitia: & aliqui segregatus p̄ litem. D. d. &

Hoc Anaximandri. i. & q̄ ponebat iste hō, habet aliquam similitudinem cū materia. Ponebat. n. p̄ elementū omnium rerū est infinitum, & medium inter aerem & ignē, aut inter aquā & aerem, sicut alius faciebat. isti. n. inspiciebant potentia existentem in materia. & iō posuerūt ipsum medium inter ea, quz sunt entia in actu. & inspiciebant etiā naturā materiæ, cum posuerūt ipsum infinitum, ne generatio secetur. esse enim eius in potentia omnia est cā, propter quā generatio non absconditur. D. d. sicut dixit Democ.

Inia fuerūt nobis in potētia, in actu autem non. i. & de propinrioribus isthis aspiciendo materiā fuit Democritus, cum d. partes esse indiuisibiles, quę sunt apud ipsum elementum omniū d. n. q̄ istę fuerūt in potentia omnia, antequā conglutinentur ad inuicē, & q̄ nunquā fuerunt in actu. D. Alex. & forte iste sermo, quem d. oia fuerūt nobis in potentia, in actu aut non, est totus Democriti: sed sermo Democriti est, omnia fuerunt nobis in potentia, i. æterna, quia assimilantur materię

in hac intentione, & erit sermo eius, & oia sunt in potentia, in actu autem non prius Arist. & quia correrit sermonem Democriti, dicēdo & Democ. quasi d. q̄ partes indiuisibiles semper fuerunt æternę, bene inspicxit naturā materiæ: & maxime esse eius in potentia omnia facta ex eis, non in actu. D. d. quousq; inueniatur admixta cum materia. i. & natura veritatis iduxit omnes antiquos vicinari materię. Et d. hoc, quasi q̄ fuit testimonium super hoc, quod probauit de materiā. Nullus. n. sciuit materiā in rei veritate ante ipsum, sed inspiciebant ipsā a lōge.

Nullus id
uit mām
ad Arist.

Cuncta vero quęcunq; mutantur, materiam habent, sed diuersam. nam & ipsorū sempiternorum quęcunq; non sunt generabilia, sed latione mobilia, aut nō generabilem, sed vnde, quō.

Et omnia, quę transmutantur, habent materiam, sed diuersam. Omnia igitur æterna, somnia, quę sunt ingenerabilia, & mouentur secundum translationem, habent materiam, sed non generatam, sed ex vbi, aut ad vbi.

inspiciebāt
et a longe
Idē. i. Ph.
cā. 78.

Et si omnia, quę transmutantur, habent materiam, sicut diximus, sed naturę materię diuersantur in modos naturę transmutationis. materia autem generabilium est in potentia, translatorū autē est in actu, cū translatum sit aliquid in actu, & ideo qd ex translatis fuerit non generabile neq; corruptibile, non habebit materiam, quam habet generabile & corruptibile, & est quęstio in potentia. & quasi dicat, & omnia æterna,

10
Nō mare
rierū dicit
sunt scdm
modos na
turę trās
mutationis.
Idē. i. Ph. 1.
c. 8. & i. Ph.
63. Vide et
3. de Aia. c.
5. iuxta p̄
cipium dī
gestibus.

De p̄p̄i
goribus in
aspiciēdo
nām fuit
Demo. op
positū. i.
Ph. c. 79. d
Plat. Vide
cā. Zim.

Aeterna quæ sunt non generabilia, sed mouentur moru fm translationem, habent materiam, sed non habent materiam generabiliū, sed materiam corū, q̄ mouentur de vbi in vbi. Et ex hoc videt corpus cœleste non habere potentiam diuisibilem fm diuisionē corporis, s. formā materialem, nam si ita esset, esset i eo materia, q̄ est in potentia: & iā declarātū est, q̄ nullū æternū habet potentiam vt corruptat, & in primo cœli & mundi. Aui. aut̄ errauit in hoc, cū d. q̄ materia, quæ est in potentia, existit in oībus corporibus.

Dubitare vero quispiam pos-
sit, ex q̄ non ente generatio fiat.
tripliciter enim non ens dī. Si
igitur quippiam est potētia, ve-
rū tamen non ex quocunq̄, sed
cū alterum ex altero. Nec id
sufficit, q̄ simul omnes res crāt,
quia differunt materia. cur eni
infinita facta fuisset & non vnū,
cū intellectus vnus sit: quare
si materia vna, illud actū fuisset
factū, cui⁹ materia potētia erat.

*Et dubitandum est in hoc &
dicendum ex quo non ente sit gene-
ratio, non ens enim tripliciter dici-
tur. Si igitur fuerit in potētia, sed
non ex qualibet potentia, sed alte-
rum ex altero. Et non sufficit etiā,
vt omnia sint insimul, nam sunt di-
uersa secundum materiam. & si
non, qua de causa sunt infinita, nō
vnum intelligentia enim vna est?
si autem materia fuerit vna, &
illud erit in actū, cum materia
fuit in potētia.*

Vult narrare, q̄ quamuis mate-
ria prima sit vna, tū multa est in po-
tentia, & habilitate, & q̄ quodlibet
ens cum materia cōi habet naturā
propriam. & incipit ponere quæstio-
nem, quam dissoluit, & est q̄ ens nō
sit ex ente, sed ex non ente, & d. & si
aliquis posuerit, q̄ generatio sit ex
non ente, habet dubitare & dicere
ex quo non ente sit generatio. Non
ens enim dī triplī. Et intendit, quo-
rum vnum est nō ens simplī, quod
non hēt esse, neq; imaginationē. Se-
cundum est non esse, quod est i ma-
teria, s. priuatio formarum. Tertiū
est ens in potentia. Ens enim in po-
tentia dī non ens, nō ens in actū.
Et, cū posuit hæc tria, incipit bre-
uiter ponere intentionem, qua dis-
solvitur quæstio, & d. Si igitur fuerit
in potentia, & c. i. & si quæstio dissol-
uit, ponendo q̄ ens sit ex non ente i
actū, & ente in potentia. non. n. q̄-
libet ens sit ex qualibet potētia, sed
vnumquodq; entium sit ex eo qd̄
est in potētia illud, quod sit, i. ex po-
tentia propria, ita q̄ numerus potē-
tiarum sit licet numerus specierum
entium generabilium. Et d. hoc, q̄
opinatur, q̄ prima materia est vnū
secundū subiectum, & multa fm ha-
bilitates. Primo. n. habet habilitates
ad recipiendum primas contrarieta-
tes, s. formas oīum quatuor elemen-
torū. Secundo vero habet potētias
consimilium partium mediantib⁹
formis quatuor elementorum. &
istæ potentiz diuersant fm diuersi-
tatem mixtionis quatuor elemento-
rum, ita q̄ ex hoc diuersant formæ
generabilium. Et, quia Antiqui fm
positionem suā in materia non pos-
sunt dare causam in multitudine en-
tium ex materia, d. Et nō sufficit ē,

Met. cū cō. Auer. P P

D
11
Mā ē vna,
tū ē multi-
ta potētia
& habili-
tate. vide.
i. de Gna.
cō. 12. & c. 1.
c. 19. & c. 4.
ph. l. c. 84

Numerus
potētiarū
ē sicut nu-
mer⁹ spē-
rū entium;
F
gnabiliū.
Prima mā
primo hēt
potentia;
ad recipiē-
dū formas
elementorū;
& cis me-
diantibus
ad formas
mixtorū;
Idē. s. cū.
com. 67.

Corp⁹ cœ-
leste non
hēt mām.
Idē infra.
36. 41. 48.
& c. 49. & c. 1
cœ. c. 10.
22. 95. & in
2. cœ. 3. 15.
31. 32. 36.
38. 64. & c. 1.
phy. 63 &
73. & c. 8.

Met. c. 12.
& 9. Met.
com. 17.

Metaphysicorum

G omnia fuerint infimul. i. & ideo non sufficit in dando causam multitudinis entium dicere qd ea, ex quibus fit generatio, fuerint entia infimul in actu, neq; entia in potentia, cum potentia non fuerint multe.

Et ista questio consequit Anaxagoram dicentem mixturā, & oēs Antiquos. contingit. n. eis vt quodlibet fiat ex quolibet, eo qd non sint materiz propinque propriæ vnicuiq; entii. albū igit nō fit ex non albo qd ē nigrū, sed ex quolibet nō albo, v.g. ex linea. non albū enim dī de linea. Et sicut contingit Democrito & Empedocli, cum elementa distinguant

H apud ipsum ex vno, quod fecit amicitiam apud corruptionem mundi.

Et cum d. qd non sufficit in positione eius, ex quo est generatio, dicere qd ea, ex quibus fit generatio, fuerint entia ante generationem, dedit causam in hoc, & d. nam sunt diuersa fm materiam, &c. i. & sermo Anaxagoræ proprie non sufficit, quia multitudo entium provenit ex multitudine materiz aut formæ agentis. & si non, quæ de cā diuersant entia in infinitū diuersitate infinita, & non sunt vnū, cum agens est vnū apud ipsum, qd est intelligentia. Et intentabat, cum materia sit vna & agens sit vnū, necesse est vt non sit multitudo. multitudo. n. est aut ex multitudine materiz, aut ex multitudine

agentis, si fuerit posse, vt formæ diuersæ habeant eandē materiam, aut ex multitudine duarū cāssū. D. d. si autē mā fuerit vna, &c. si autē materia fuerit vna, & generans vnū, & potentia vna: tūc illud qd sit, erit vnū. subiectū. n. cum fuerit vnū, & potentia existēs i eo fuerit vna, & agens vnū, tunc nulla erit causa multitudinis.

Tres itaq; causæ, & tria principia. duo quidem ipsa contrarietas, cuius hoc quidem ratio & forma, hoc vero priuatio: tertium vero materia.

Nec materiam, nec formam generari. Item quo pacto formas dari non male dixerit Plato: Et cur sit non cogatur nos: eas ponere. Cap. 3.

Post hæc qd neq; materia fit, neq; forma. dico autē extrema. Omne. n. quod transmutatur, aliquid est, & ab aliquo in aliquod transmutat. I. ab aliquo quidem, primo mouēte: in quo vero, materia: i qd autem, formam. in infinitū itaque procedet, si non solum qd rotundum sit, verum ipsum rotundū, aut rē, quare necesse ē stare.

Causa igitur sunt tres, & tria principia. quorum duo sunt contraria, quorum vnum est forma, & alterum priuatio, & tertium materia. Et post ista neq; materia fit, neq; forma, sed illa duo alia, omne enim, quod transmutatur, transmutatur ex aliquo ē aliquid. illud autem, a quo transmutatur, ē motor: transmutabile autem est materia: illud autem, ad quod transmutatur, est forma. & processus eris in infinitum, si caprum nō tantum fueris rotundum, sed rotundum etiam, & caprum necesse est vt precedat.

Cum declarauit in principio istius tractatus, qd ipse non erit nisi principia

Multitudo entium, puenit ex multitudine. i. e. materiz aut formæ agentis vide. 7. me. 12. cō. 18.

A pia & elementa substantię, & posuit
q̄ substantię sunt tres, mobilis & i-
mobilis, & mobilis diuidit̄ in duo,
in eternā & nō eternā, & fecit re-
memorationē de eo, qđ declaratū
est in scientia Naturali, & etiam in
tractatibus pręcedentibus, & decla-
rauit quantum comprehenderunt
Antiqui de principio materiali, &
q̄ nullus eorū dixit in hoc sermonē
conuenientē generationi & corrup-
tioni, & hoc qđ dicunt, q̄ principia
sunt contraria, non sufficit, & q̄ ne-
cessarium est dicere subiectū esse,
& q̄ nullus eorū dixit sermonē re-

B ctum, vnde non potuerunt dissolue-
re quęstionem dictā in dissolutiōe
generationis, neq; potuerunt redde-
re causam, pp̄ quā generabilia sunt
multa, materia autē sit vnum, & agēs
sist. & cum oīa ista fuerint declara-
ta ab eo, dixit q̄ causę sunt tres, &c.

Expositio. D. d. q̄ forma nō generat, neq; ma-
teria, sed illud, quod congregat ex
eis. Omne. n. transmutabile ab ali-
quo, & ad aliquod, & ex aliquo trans-
mutat̄. illud autem, a quo transmutat̄,
est motor: & illud, ex quo trans-
mutat̄, est materia: & illud, ad quod
transmutat̄, est forma. * Si igit̄ for-
ma generaretur, esset composita ex
materia & forma, quia transmutare-
tur ab aliquo, & ex aliquo, & ad ali-
quid: & forma tunc haberet formā:
& contingeret sic in ista vt haberet ef-
sentiam: & sic in infinitū. forma igit̄
tur, in eo q̄ est forma, non generat̄.
Et sic est de materia, si esset genera-
ta, esset composita. & sic inuenirent̄
ex parte materię species infinitę in
composito, aut generatio esset ex ni-
hilo. & hoc est declaratū in tractati-
bus p̄cedentibus istius sciz. D. d. &
processus erit in infinitum. i. for-

mę & materię. i. q̄, si fuerint genera-
biles, contingeret vt in eodē sint for-
mę & materię infinitę. D. d. si cu-
prū tm̄ non fuerit rotundū. i. neces-
se est vt formę & materię sint infi-
nitę, si posuerimus, q̄ generatū nō
est cōpositū tm̄, sed et forma & ma-
teria. v. g. q̄ generatum non est cu-
prū rotundū, sed rotunditas & cu-
prū. qm̄, si ita fuerit, contingeret vt an-
te rotunditatē sit rotunditas, & reci-
piens rotunditatem, & sicut caprum
indiget recipiente & forma. Et hoc,
quod dixit, non est impossibile in cōpo-
sitis materijs, vt in cupro: sed est im-
possibile in prima materia, & in simpli-
cibus formis, & accepit cuprū rotū-
dū loco cōpositi, & cuprū loco ma-
terię, & rotundū loco formę. D. d.
sed rotundū ē & cuprū necesse est
vt p̄cedat. i. sed forma & materia ne-
cesse est vt p̄cedant cōpositū. aut in-
tendit, sed si posuerimus formā esse
generabile, & materiā ē ḡnabilem
sicut est cōpositū ex eis, necesse ē
vt p̄cedant eas forma & materia.
ver. gr. q̄, si rotundum fuerit gene-
rabile, necesse est vt sit cōpositū
ex rotundo & cupro.

Documen-
tum.
Videl. ph.
tex. c. 82.

Deinde q̄ quęlibet substan-
tia ab vniuerso sit. Que enim na-
tura, substantię sunt, & alia. aut
enim natura, aut arte, aut fortu-
na, aut casu fiunt. Ars igit̄ prin-
cipium in alio, natura vero prin-
cipium in ipso. homo nanq̄ ho-
minē generat. cęterę vero cau-
sę priuationes horum sunt.

*Et post ista, quia inaneq̄ sub-
stantiarum sit ex eo, quod est con-
ueniens ei in natura. naturalia n.
sunt substantia, et illa alia residua.*

PP ij quo-

oppo. l. ph.
cō. 60. de
materia.
Vide cōi.
Zim.
* Si forma
gharet̄ ē
cōposita
ex m̄a &
forma. l. dē
7. Met. cō.
26. & 27.

Metaphysicorum

¶ *quoniam aut sunt artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Ars igitur per incipit est in altero, natura vero est principium per se. homo enim generat hominem. causa autem residua sunt priuationes istorum alterorum.*

I Cum declarauit principia substantiz generabilis & corruptibilis existentia in ea. scilicet formam & materiam, vult etiam declarare principia agentia ad veniendum ad prima principia. & incepit facere rememoratio-

H nem de eo, quod declaratum est in tractatibus substantiaz, & dixit, quod vnaquaqueque substantiarum fit ex eo, quod conuenit ei in nomine: ut homo ex homine, & equus ex equo. Et dixit Alex. quod debet homo coniungere huic, & querere de aliis generatis a putrefactione, quoniam sunt generata a conuenientia in nomine. Ista enim videntur generari natura, non voluntarie, aut casu. neque; & multus fit ex conueniente ei, cum non generetur a mulo. Quod autem coniungit est quod ponit maiores dubitationes quam cum dicitur quod ea, quae

I sunt secundum naturam, sunt ex conuenientibus, addit in suo sermone, quod & illa alia residua aut erunt artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Reputatur enim, quod iste sermo non est quod omnes substantiae sunt ex conuenientibus, sed & omnia alia, quae sunt ex non substantia sunt etiam ex conuenientibus. Ea autem, quae sunt artificialiter, possibile est ut sit verum, cum ars est forma illius, quod fit, quam facit artifex in materia: sicut dicitur in sermone praecedenti, quod ratio cuiuslibet est forma. In eis autem, quae sunt casu, quorum agens non est terminatum, quomodo est intelligendum, quod ista sunt ex con-

uenientibus. Et forte non dicitur in istis, neque; quod sunt, neque quod sunt a simili. quoniam cum dicitur de rebus, quae sunt naturaliter, & quae artificialiter, sequitur post, & dicitur causa autem residua sunt priuationes istorum: & priuationes non sunt generationes secundum primam intentionem, sed secundum errorem ex accidentibus positum: quoniam neque in artificijs est ea, quae sunt secundum errorem, secundum rei veritatem. id est quod est credendum, quod Aristoteles opinabatur quod ea, quae sunt casu, sunt ex conuenientibus, cum non sit rectum vocare ea generabilia, sed priuationes generabilium. sunt enim. **L** in natura, sicut ea, quae sunt in artificio errores. & sicut ista non est rectum ut vocentur generabilia artificialia, ita illa, quae sunt casu in rebus naturalibus. & hoc intendebat cum dicitur causa autem residua sunt priuationes istorum. Dicitur d. Alex. iam locutus fuit de hoc multum in tractatu Septimo, & declarauit, quomodo sit vnaquaqueque rerum, quae sunt ex conuenientibus: & etiam locutus fuit Aristoteles de rebus, quae sunt ex putrefactione in Physicis. quoniam ista, quamuis non sint ex conuenientibus simpliciter, tamen sunt ex aliqua operatione. calor enim existens in substantijs est causa in generatione huiusmodi. Dicitur et, & quid intelligebant per suum sermonem ex conuenientibus ita est, quod ea, quae sunt naturaliter, naturaliter sunt: & quod nullum eorum, quod sunt naturaliter, fit ab artificio, sed ex natura. & similiter artificialia ab artificio, sed ex natura. & sunt casualia. nullum enim istorum fit ex natura, aut artificio. & quod omnia ista declarata sunt hic. Dicitur d. Ars igitur principium est in altero. id est quod ars est principium mouens in alterum, in eo quod est alterum: natura

Alex. quoniam de generis ex putredine, & de mulo quoniam fiant a simili sumi

1. ph. 8. 1. & 84. M

Alia cap. Alexan.

7. Met. 12.

A ruta autem est movens aliquid p se, i. quia existit in re p se, non accidentali-
ter. & hoc declaratum est in Secundo
Phy. Et cum non dixit in hoc sermo-
ne ea, q sunt voluntarie, dixit Alex.
q post est ordinare ea, q sunt vo-
luntarie, etiam cu eis, q generant se
cundum artem. Voluntas n. est etiam
principium in alterum. D. Alex. &
& cum dixit hoc, d. post, homo. n.
generat hominem. & iste sermo signifi-
cat, q non intendebat p hoc, quod
d. de eis, q generantur quae sunt ex
convenientibus, nisi primam inten-
tionem intentionum convenientium.

B Osa. n. quae sunt naturaliter, aut ar-
tificialiter, non habent dispositionem
talem. inveniunt n. p se, aut p casu,
cum vocat ea, q sunt huiusmodi pri-
mata, non generata. Et intendit Ale-
xan. per hunc sermonem, q ea, de qui-
bus d. Arist. q ea, quae sunt ex conue-
nientibus, & ex arte sunt secundum primam
intentionem. Osa. n. q sunt a natu-
ra & artificio, sunt talia, cum iam p-
scrutatus est de casu in alio loco: &
ipse dat rationem ex hoc, q Arist.
non vocat ista generata. D. Alex. &
forte sunt casu, & non p se alia, q
generantur ex putrefactione.

S quoniam autem ea, q sunt ex artificio,
sunt ex convenientibus, iam decla-
ratum est in primis tractatibus. quo-
niam vero mulus fit ex convenien-
te, declaratum est in primis tractati-
bus. fit. n. ex asino & equa: & sunt ea
q sunt una intentio, & habet unum
nomen positum. i. q intentio con-
veniens, ex qua fit mulus, est natu-
ra una obis asino & equae. Et hoc,
quod dicit Alex. l. expositione istius
loci est totum bonum, sed non v. c.
verbis Arist. q ponit per substantias
aliqua generari ex convenientibus,

sicut ipse dicit, q apparet ex sermo-
ne eius. qm, cum dicit, & illa alia re-
sidua, non respondent ad illud, quod
dicit, q sunt ex convenientibus, sed
est principium sermonis, & sibi ap-
positum est aut artificialiter, aut na-
turaliter, aut casu. Et in alia transla-
tione ab ea, quam exposuit Alex. ce-
cidit, aut artificialiter. & secundum hoc, q si
dicat, q generalia, q sunt substantiae,
sunt ea, q sunt ex convenientibus: il-
la autem alia sunt naturaliter, aut ca-
su. & secundum hoc non accidit dubitatio
in hoc sermone. & hoc idem declara-
vit in tractatu septimo. Et inveni-
mus hunc sermonem copulari in alia
translatione cum eo, q dictum est
prius hic sic. D. d. necesse est vt hoc
sit post hoc. osa. n. substantia fit ex
conveniente in nomine & definitione:
ea autem, q sunt natura, sunt sub-
stantiae, alia autem aut sunt naturaliter
aut per se. Et reputo, q hoc, qd ceci-
dit in translatione Alex. & illa alia
residua, qm sunt aut casu, aut p se, &
hoc, q addidit hanc particulam, qm
quia secundum hoc quod dicit, & illa alia
residua, respondendum ad hoc, qd
dicit ex convenientibus. Et hoc in-
venimus ex translatione Ioannis, si
cut dicit, & cu processus fuerit in in-
finitum, si cuprum non fuerit tunc ro-
tundum, sed rotundus, aut cuprum, ne-
cesse est vt iter. deinde post hoc, qm
vnaqueq; substantiarum fit ex conue-
niente in nomine, & ea, q in natura sub-
stantiae, & illa alia residua, qm sunt
aut artificialiter, aut naturaliter, aut
casu, aut per se. & hoc facit existima-
re, q osa sunt ex convenientibus, secundum
qd dicit Alex. & q plus ponit dubi-
tationem in hoc est, quia ponit in eis
ea, q sunt artificialiter. iam. n. dicit
Arist. q ea, quae sunt artificialiter,

7. Met. 31

E

F

Expō A.
uer. cōtra
primā ex-
positionē
Alexandri.

PP iij sunt

Metaphysicorum

G sunt ex cōuenientibus. sed vñ mihi
q̄ intēdebat per alia reliqua, alia ac-
cidentia prater substantiā. & ideo po-
suit inter ea, q̄ sunt accidentaliter.

Prima rō.
Ea, q̄ sūt
casu, non
hāt ordi-
nē, neq; ī
spēs inten-
tē a nā. vi-
de idē ītra
cō. 18. & 7.
met. cō. 11.
Scda rō.
Vide. 2.
phy. 83.

Et sū hoc substantiā, q̄ sunt ex pu-
trefactione, collocant in eis, q̄ sunt
ex cōuenientibus, non in eis, quæ
sunt ex casu. Eā n. q̄ sunt ex casu,
non habent ordinem, neq; sunt spe-
cies intentē a natura. istæ aut viden-
tur ē species a natura, sed tm̄ dimi-
nuntur a spēbus gñatis a patre &
matre. Et plura eorū sunt in tēpori-
bus determinatis. nihil est igit̄ ī istis
dicere q̄ sunt casu. Hoc aut, quod

H dicit q̄ Aristō. dicit ista in Physicis,
errauit p obliuionem. & forte dicit
ea in tractatu secundo. & iste tracta-
tus est diminutus in quibusdam lo-
cis, sū quod peruenit ad nos. Et, cū
dixim⁹ q̄ illud, qd̄ gñatur ex putre-
factione, generat̄ ex cōueniente, nō
volumus dicere q̄ gñatur ex calore
innato tm̄, sicut dicit Alex. sū alie-
rinnatū ex positionē: sed est dice-
re, q̄ putrefactio, ex qua generatur,
est sicut semē in alalibus gñantib⁹,
quia sicut in seminibus est virt⁹ ge-
neratiua spēs habentis illud semē, q̄
Arist. assimilauit artificio: ita virt⁹,

I q̄ est in putrefactione propria alicu-
ius alalis, est similis artificio, qd̄ est
in semine. & cū ea, q̄ sunt ex arti-
ficio, sunt ex cōueniente, necesse
est vtea, quæ sunt ex virtute, q̄ est
in putrefactione propria alicui⁹ ala-
lis, hiant a cōueniente. Et nulla dif-
ferentia est inter virtutem, q̄ est in
putrefactione, quæ assimilatur artifi-
cio, & eam, quæ est in semine. sed ea,
quæ est in semine, fuit ex habente se-
men & Solē: illa aut, q̄ est ex putre-
factione, a Sole tm̄. & ideo dicit Ari-
stot. q̄ homo generatur ab homine

& Solē. Et ideo nullo modo indige-
mus ponere formas, quas existima-
uit Themistius ponere ex necessita-
te in alalibus, q̄ sūt ex putrefactioe.

Substantiā vero tres. quēdā
materia, quæ quōd quid est, eo
ipso q̄ apparet. quæcūq; n. ta-
ctu non coadherentia sunt, ma-
teria & subiectum sunt. Quēdā
vero natura, & q̄ quid, & qui-
dam habitus ad quē. Tertia itē,
quæ ex his, quæ singularis est, vt
Socrates, aut Callias. In quibus
igit̄ quod quid nō est pter com-
positam substantiam (vt dom⁹
forma non nisi ab ipsa arte) nec
est generatio aut corruptio eo-
rum: verum alio modo sunt, &
non sunt, tum dom⁹, quæ absq;
materia, tum sanitas, & omne,
quod sū artem est. sed siquidē
sunt, ī his sunt, q̄ natura sunt.

*Substantia autem sunt tres.
Vna autem est materia, & ē hoc,
secundum quod videtur. quoniam
quod est secundum contactum, non
secundum ordinem, est materia et
subiectum. Et quadam natura est
hoc, ad quod est aliquis habitus in
esse. Et etiam est Tertia, quæ est
inseparabilis, vt Socrates, & Cal-
lides. Quoniam in quolibet re inten-
tio huius rei non est aliud a substā-
tia composita: vt forma domus, si
ars esset. non esset etiam genera-
tio & corruptio istarum, nisi alio
modo sint entia, & non entia. do-
mus sine materia, & sanitas. &
omne,*

Dīa inter
virtutē pu-
trefacti-
& seminis

1. phy. 16.

A omne, quod est secundum artem, aut alio modo, aut non, nisi quia sunt secundum naturam.

14 Cum dixit principia substantie sensibilis, quorum principia sunt substantie, intendit dicere in hoc capitulo quod sunt substantie. & ipse facit rememorationem de eo, quod declaratum est in tractatibus substantie, & in scientia naturali, & declarat, quod sunt tres, materia, & forma, & illud, quod ex eis congregatur: ut veniat ex hoc ad cognoscendum primam formam, & primum finem. D. Alexan. & primo Arist. dicit de materia hunc sermonem. Vna autem est materia, & est hoc, secundum quod videtur. Etiam in hoc sermone est difficultas, & intentio est, quod substantie sunt tres. Vna igitur earum est materia. & hoc est, quod recipit formam, & adunat, quia tunc est cum forma. forma. n. est in actu, & ut illic: illa autem per se non videtur. D. autem erit intentio sic, & est quia materia est hoc secundum quod videtur. quoniam materia per se & in rei veritate non est hoc, sed reputatur esse hoc: quoniam in quolibet inuenitur materia. & hæc sunt quæ sunt subiecti. Intentio autem primæ expositionis Alex. est, quia materia est illa, quæ videtur, aut sentitur per formam, & deberet dicere, quod materia est illa, quæ videtur, secundum quod est hoc, loco eius quod dicit, quod est hoc, secundum quod videtur. Intentio vero secundæ expositionis est, quod materia est hoc in sensu. i. quod sensus non comprehendit differentiam inter ipsam, & hoc secundum intellectum. & ideo Antiqui reputauerunt substantias rerum esse materias earum, & quod formæ non sunt substantie. formæ enim sunt insensibiles, sed intelligibiles. & habet ter

tiam & quartam expositionem, quas D. nos post dicemus. D. Alex. & hoc, quod dicit post, quoniam illud, quod est secundum contactum, & non est secundum ordinem, est materia & subiectum, ad id ipsum ei, quod dicit: & est secundum quod videtur, in quantum demonstrat, quod materia videtur hoc in rebus, in quibus existit, cum fuerint contingentes se adinuicem, & adhuc non ordinatæ, aut compositæ, sicut est res generata, & est illud, quod componitur ex eis. ista enim reputatur esse materia eius, quod sit ex ea, secundum quod est hoc. non enim contingere se adinuicem, nisi essent hoc in actu. E. & secundum hunc modum lapides & lateres sunt materia domus, & ligna & tabulæ sunt materia nauis. Sed forte intendebat, cum dicit: & est hoc, secundum quod videtur, demonstrare, quod materia, quæ videtur est hoc. materia autem, quæ videtur, est materia propinqua, hæc autem est in re. Et forte dicit secundum quod videtur, ad declarandum materie naturam. Quod. n. dicit de ea in alio loco, quod ipsa materia est cognita secundum similitudinem, conuenit huic, quod dicit modo, secundum quod videtur. ibimus enim ad intelligendum naturam eius ex rebus, quæ videntur. & forte hoc est illud, quod declarauit per exemplum, cum dicit: quoniam illud, quod est secundum contactum, non secundum ordinem, est materia & subiectum. quoniam, si in rebus, quæ videntur, s. compositis, fuerit aliquid non secundum ordinem, ut in domo materia videtur vicina rebus, ex quibus sit domus: lapides enim & lateres habent talem dispositionem & proportionem, sicut materia habet in alijs rebus. & forte dicit hoc in loco eius, quod diceret,

PP iij q

Pria expō
Alexan.

Tertia ex
positio.

4. ex pñ.

Secunda
expō eius
dem.

ima pñ
ca. omis.

Sūma se-
cundæ ex-
positionis.

Metaphysicorum

G ϕ est aliqua substantia hæc igitur sunt verba Alex. Intentio autem primi sermonis est, quia, cum dicit, ϕ materia reputat esse hoc secundum sensum, declarauit quoniam existimatur hoc, & dicit, & hoc erit, cum materię rei, ex quibus componitur, fuerint contingentes se adinuicem, sicut dispositio lapidum & laterum in domo, domus enim non reputatur esse nisi lapides & lateres, cum enim materię rei fuerint admixte, tunc non reputantur esse illa res, & secundum hoc intendebat, cum dicit per ordinem mixtionem. & confirmat hanc expositionem illud, quod inuenitur in alia translatione. Intentio autem tertię expositionis, quia dicit super hoc, ϕ materia est hoc, secundum ϕ visum, quia intendebat materiā propinquā. & quasi dicit, & materia propinqua rei est materia huius rei visibilis & secundum hoc erit intentio sermonis eius, quoniam quod est secundum contactum non secundum ordinem est materia & subiectum: quia materię propinquę sunt illę, quę tangunt se adinuicem. Quę enim admiscuntur & adunantur sunt materia propinqua. v. g. caro & os & manus, ex quibus manus componitur est materia propinqua

H manus, & sunt contingentes se adinuicem, quatuor autem elementa, quę sunt admixta adinuicem, sunt materię remotę. Intentio autem quartę expositionis est, quod dicit in primo physici. i. ϕ prima materia non intelligitur nisi secundum comparisonem, scilicet illi, cuius comparatio ad omnia entia in actu, est sicut comparatio materię sensibilis ad illud, cuius est materia, ut comparatio ligni ad nauem. & secundum hoc erit intentio eius, quod dicit, ϕ materia est hoc secundum ϕ videtur. i. ϕ prima materia non intelligitur esse materia huius rei, nisi secundum materias, quę videntur materię

enim contingentes non adunantur. Et omnia ista, quę istę dixit, nihil faciunt nos acquirere, quę ante non sciuitur de materia. Si igitur potuerimus exponere hunc sermonem tali modo, quo potuerimus scire se nouam de materia, & conuenienter litterę, erit aliquid. Et videtur mihi ϕ intendebat dare differentiam inter naturam materię in esse, & naturā formę vniuersalis, & maxime illius, quod est genus. Reputatur enim ϕ prima materia, quia est cōis, habet naturam rei vniuersalis, prædicabilis de pluribus. Vnde quidam existimant primam materiam esse corpus. Et, si ita esset, haberet formam, & non esset vna secundum numerum, sed secundum formam. sed iam dictum est in alijs locis ipsam esse vnam secundum numerum. Demonstrandum est igitur, quod vnum numero potest inueniri in pluribus. Hoc quidem non intelligitur in eo, quod est in actu: in eo autem, quod est in potentia dicere est ϕ est vnum in numero, & commune pluribus, & non habet differentias, quibus differunt in singulis indiuiduis adinuicem. & quia differentię indiuisibiles absunt, & carent formis, quibus inuenitur pluralitas in numero, dicuntur esse vna. & quia carent forma, quę res dicuntur esse vna numero, dicuntur esse cōes rebus pluribus in numero: non quia habent formam cōem, sicut est ignis. Secundum igitur, ϕ carent differentijs formarum indiuidualiū est vna numero, non quia habeat formam indiuidualem, quę sit vna numero. & secundum hoc etiam ϕ caret forma in actu indiuiduali, est cōis pluribus rebus. Formę enim communes, in quibus inueniuntur vniuersalia, sunt entia

Expositio
Auerrois.

Expositio
tertiaz.

L
Inest p-
positionis,
gliter mē
ē vna nūe
ro & pluri
bus cōis.

Expositio
quartę.

M
Inde colligitur per hoc
mā ē esse
vna nūero
videtur cōis
2. de Alia.
cō. 7. & 8.
& 7. Met.
c. 49. & 50.
& phy.

Antea in potentia obicatione: & sci-
re ideo aliquid fm qd est vlt est sci-
re in potentia: *obitas igit, qd intelli-
gitur in formis cōis, hēt ēē extra
animam in potentia. Ista autē com-
munitas, qd intelligit in materia, est
pura priuatio, cum non intelligat
nisi fm ablationem formarū indivi-
dualū ab ea. Materia igit non hēt
esse extra aīam fm hunc intellectū,
s. quia est cōis oībus generabilibus
& corruptibilibus, cum non intelli-
gat sic nisi fm priuationē. Et, est ita
sit, illud igit, quo differt a non esse,
& est aliquod ens extra animā, est;

B quia est subiectum individui sensi-
bilis, quod vlt, non illud, quod intel-
ligit ex ea. & hoc est perfecta imagi-
natio materiz. & hoc nunquam di-
cit Arist. in aliquo loco, sed inuenit
ex eius verbis. Si igit iste sermo est
conueniens huic expositioni, tunc
iste sermo facit intelligere, qd ēē est
esse materiz, & est propriū huic scie-
tiz, & non de scientia Naturali. &
nullus potest intelligere esse mate-
riz in rei veritate nisi sic. &, cum in
spexeris verba Arist. videbis, qd hęc
expositio non remota est ab eis pl^o
illis quatuor expositionibus, & est
multo melior eis. Et fm hoc erit in-
tentio eius, quod dixit, est hoc, fm qd
vlt. i. & est illa, cuius esse non est nisi
fm qd sentitur. i. propter illud, quo
fit sensibilis: & hęc est forma. Mate-
ria. n. non est sensibilis per se, sed p
aliud, i. per formam. & non habet ef-
se, nisi quia sentit per aliud, non per
se. est. n. ens per illud, quod sentitur.
Et, quia esse materiz est esse in cō-
paratione ad hoc esse, quo sentitur,
& est forma, dicit: qm quod est fm
contactum, & c. i. & causa, quod suū
esse est per illud, quod sentit, est, qd

oē cuius natura est in contactu & cō-
tinatione cum alio, vt perficiat p
ipsum (non cuius natura est in ordi-
ne intellecto ab eo, & est forma in-
telligibilis) est materia & subiectū.
Ista enim natura, quia nō habet for-
mam, non habet esse in intentione
intellecta ab ea, & fuit suum esse in
comparatione ad formā. Et quasi
intendebat demonstrare, qd sua na-
tura est in comparatione, & qd non
hēt naturam propriā. & accipit con-
tactum loco cōparationis. Oē. n. cui-
us esse est p contactum & per conti-
nationem cum alio, non p naturā
intellectam ab ea, qua fit ens per se,
est materia. Et forte intendit inten-
tionem manifestiorem oībus predi-
ctis fm verba, & est qd materia est il-
lud, ad quod innuitur fm sensum.
Forma. n. non comprehendit fm sen-
sum, sed fm suam actionem. Iste ideo
non comprehenditur nisi ab intel-
lectu. Et dicit, qm quod est fm con-
tactum, non fm ordinem, est subie-
ctum & materia. i. & ideo elementa
sunt ea, qd tangunt se, non fm ordi-
nem, qui sit a rebus tangibilibus. &
intendebat p ordinem formam. &
iste sermo fm intellectum hunc est
propriū materiz propinquus. Et di-
cit fm contactū, non mixture, qd
hoc est cōmune elementis admixtis
& non admixtis, s. quia admixta pri-
mo tangunt se, deinde admiscetur.
Et, cum dicit hoc, incipit dicere for-
mam, & dicit: Et quædam natura
est hoc, ad quod est aliquis habitus
in esse, i. & secunda substantia est na-
tura, ad quam transmutatur substā-
tia, quæ est in materia, & est habit^o,
s. forma. D d. Et etiam est terra, & c.
i. & terra substantia composita ex
istis, quæ est vnūquodq; indiuiduo
rum.

Idē. i. phy.
69. & l. ca.
d. s. u. ba. qd
bis. & c. a.
ph. cō. 16.

E
Alia expō
Cōmētā.
Fōia non
cōprehē-
dit id m. ad
sum, s. s. se-
cūddi sūā
actionem.
Oppō. i. d.
aīa cō. 6j.
Vide cōm.
Zim.

* Cōitas, qd
intelligit in
formis cōis
bus hēt ēē
extra aīam
potentia
Idē. i. met.
41. & 7.
me. 7. vi.
de hic c. 4
& itē cō. 18

C
Auer. ap-
plicat suā
expositio-
ne tertiū.

Metaphysicorum

Grum. D. Qm̄ in qualibet re intentio huius rei non est aliud à substantia composita: vt forma dom⁹, nisi ars, i. manifestum est, q̄ intentio rei, q̄ existit in ea in actu, & est forma ei⁹, non est separata a materia, q̄ est in eo, nisi in artificijs. forma. n. eius qd̄ sit, est in aia, & est aliud ab eo, quod est extra aiam. Et hoc ē manifesti⁹ in alia trāslatione. dicit. n. loco isti⁹ sermonis. qm̄ intentio istius est, q̄ non est extra substantiam compositam. Et, cum induxit hūc sermonē, quasi proponēdo ipsum ad perscrutandū, vtrum forma abstracta inue-

Forma ar
tis in aia ē
alia ab ea,
q̄ est extra
aniam. m.
vide infra
cōmēn. 13

Hnia, aut non, dicit: non esset ēt generatio aut corruptio. i. sed formæ artificiales non hnt generationem, neq; corruptionē, cum sint accidentia. Et hoc ēt inuenit manifesti⁹ in alia translatione. D. d. neq; etiam inuenit i istis generatio & corruptio. & dicit hoc, ne aliquis dicat, q̄ sicut formæ artificiali⁹ inueniunt i alio a materia eorum, forte sic est de formis naturalibus: sed quocunq; sint, formæ artificiales non sunt abstractæ, quia aut sunt in aia, aut in materia. D. d. nisi alio modo sint entia, &

Idē. 2. phy.
s. cōm. 13

I non entia, domus sine materia, & sanitas, &c. i. sed forte aliquis queret vtrum sit possibile vt aliqua forma rū sit abstracta. Sed manifestū est, q̄ non de artificialibus: de naturalib⁹ aut dubium est, de artificialibus autem nō est dubium, quia forma domus, aut est in lateribus, aut in aia Edificatoris. & sicut forma sanitatis, aut est in anima Medici, aut in humoribus. Et inuenit in alia translatione post hoc, quod dicit, neq; inuenitur in istis generatio & corruptio sic, sed domus, quæ est sine materia, & sanitas. Et intendit, sed do-

Forma san
tatis aut
ē i aia me
dici, aut i
humorib⁹
Idē 7. met.
c. 23. & hic
infra cō. 16

mus, q̄ est sine materia, & sanitas, q̄ est in aliquo sine materia, est in aliqua materia. f. aia. & forte intendit, sed domus, & aliz artificialium formarum sunt ea, quæ sunt possibilia inueniri in materia alia à materia, i qua existit in rei veritate. D. d. An. in hac translatione: & oē, quod est fm̄ artem, & alio modo, aut nō nisi quæ sunt fm̄ naturam. i. & ideo quærendum est, vtrum sit possibile inuenire aliquod abstractū in formis artificialibus, aut non, nisi in formis naturalibus.

Propter quod non male Plato dixit, q̄ formæ eorum sunt, q̄ natura sunt. siquidē formæ sunt aliq̄ ab his: vt sunt ignis, caro, ca put. cuncta namq; materia sunt: & maxime eius substantiæ, quæ est vltima.

Et ideo non fecerunt male illi, qui posuerunt formas. quia forma, si fuerint aliquo modo, sunt omnia, quæ existunt secundum naturam. sed ex istis ignis, caro, &c. caput, omnia sunt materia. & hæc substantia est illud, quod est maxime valde & illud postremū & indivisibile.

Dicit Alex. Iannit in hoc sermōe Platonē, et nō dixit, bñ fecerūt, sed dicit nō male. & iste sermo erit manifestior, si legat ita. & ideo non male fecerūt ponētes formas, si habent eē aliquo modo, affirmando oē, qd̄ ex eis sit p naturā. D. & pōt intelligi sic: et iō nō male fecerūt ponētes formas istorū oia, q̄ sūt fm̄ nām, si forma hēt eē aliquo mō. Dicit: & erit manifestior iste sermo, si mutauerit in hāc pticulā istā, hāc pticulā formæ, &

15
i. exposit.
Alexandri
exp. eius

A & fuerit posita est hac pericula sunt: ita q sic legatur, & ideo non male fecerunt ponentes formas, quia ista sunt omnia, quæ sunt fm naturam, si formæ habēt esse. Et omnes istæ expositiones reducunt in duas. Quarum vna est, q intendebat q nō male fecerunt ponentes formas abstractas formarum rerum naturalium, quia non posuerunt istas formas rerum artificialium, si aliquo modo esse habent formæ abstractæ. Aut intendit, q ideo non male fecerunt, dicentes q formæ rerum naturalium sunt abstractæ, cū non dixeret hoc

B in formis artificialibus. Duo enim hi sermones propinqui sunt. Adicere, q formæ naturales sensibiles habent formas abstractas, quod dicit Plato, aut dicere q formæ naturales sunt formæ abstractæ. Et per scrutatio de hoc, i. verum est aliqua forma abstracta, est per scrutatio naturalis, sicut ipse possit facit. per scrutatio vero de hoc, verum formæ abstractæ sint aliz à formis sensibilibus, q sunt formæ rerum sensibilibus, non est naturalis, cum nā sit desiderat: sed est per scrutatio necessaria, fm q aliquis dicit, & hoc fm aliquā rationē. D. d. sed ex his ignis, caro, os, caput, oīa sunt mā. Sunt intelligenda ex hoc fm Alexan. duo, quorū vnum est, q hoc nō apparet in omnibus formis naturalibus, sed quædam formæ materiales videntur non separari à materia, vt forma ignis, & ossis, & capitis, & carnis. Et quasi dicat fm hanc expōnē, sed quod fuerit ex istis formis, sicut ignis, & caro, & os, habent communem materiam, & impossibile est vt sit abstractum ab eis. Et potest intelligi etiam, q impossibile est credere in omnibus formis hoc.

quia formarū rerum naturalium quædam sunt formæ rerū, quæ sunt materiæ aliorum, vt ignis & aliorū elementorum. quæ sunt materiæ aliorum: & sūt carnis et ossis, quæ sunt materiæ capitis. et hoc manifestus est fm hoc, quod dicit, oīa sunt mā.

D. d. de substantia est illud, quod est maius valde, et illud postremū et indiuisibile. Intelligenda est sunt fm Alex. duo. intendit enim p illud, quod est magis substantia, compositum ex materia et forma, et p postremum et indiuisibile materiam. et quasi dicat: et substantia congregata dignior est vt sit substantia, q postrema substantia, quæ est oīs omnibus, et est corpus. Aut intēdebat per substantiā, quæ est maioris substantialitatis, substantiam compositam ex elementis, et per postremum elementa. et fm hoc erūt omnia ista scilicet formæ et materiæ eorum materia postremæ substantiæ. D. Alex. et hoc inuenitur manifestus in alia scriptura sic: et ideo non male fecerunt ponentes formas, quia sunt oīa, quæ sunt fm naturā, si formæ sunt aliquo modo, sed istorum. Ignis. n. et caro, et os, et caput omnia sunt materia postrema eius, quod est dignius vt sit ens. Dicit Alexander. et non intendebat substantiam postremam hic materiam. Dico ego. et dicit hoc, vt reputo: quia Aristoteles non fecit hanc comparisonem, nisi inter substantias, quæ sunt in actu.

E Causæ itaq mouentes, tanquam antea ortæ, existunt. quæ vero vt ratio, simul sunt. cum enim sanus sit homo, tūc etiam sanitas est. & forma æneæ sphaeræ simul atq gnea sphaera.

Et

Sūma ista
rū expō-
tionum.

ibi vt fecit
dā Alex.
cōpositū
et nobilio
rē substantiā
q formā.

Pria expō
Alexan.

Scdā expō
auidentem.

Metaphysicorum

G Et causa mouentes sunt, quia
præcedunt tantum ea aut, quæ sunt
vniuersaliter, sunt infimul. si enim
homo est sanus, tunc sanitas, & homo
sunt infimul. & figura spheræ a cu-
prea, et spheræ cupræ sunt infimul.

16 Cum declarauit causas esse duas,
materiam, scilicet & formam, vult distin-
guere inter eas, & causam mouentem
& agentem, dicendo, quod causa agens dif-
fert a forma, quia agens & mouens
præcedit illud, quod agit & mouetur
ab eo. formalis autem & materialis est

H eius generatione. Et hoc intendebat
cum dicit: ea aut, quæ sunt vtriusque, sunt
infimul. causæ autem, per quas res fit
ens, & vtriusque, sunt cum eo, quod per ip-
sas fit totum infimul, cum talis dispo-
sitionem habeant in congregato, si-
cut partes in toto. Dedit exem-
plum, & dicit: si enim homo est sa-
nus, &c. id est, quod sanitas non præcedit ho-
minem sanum, cum sanitas in sano
est quasi forma. sanus autem necesse est
ut præcedat sanitatem, & sicut figura
spheræ, quæ est quasi forma spheræ,
non præcedat spheram.

Hic ut di-
cere mām
præcedere
formā: cu-
ius opposi-
tū vide. 9.
Meta. 15.
Vide cōtr.
Zumarz.

I Si autem aliquid posterius per-
manet, considerandum est. in
quibusdam enim nihil prohibet.
veluti si anima tale sit, non om-
nis, sed intellectus. omnem namque
fortassis impossibile est.

*Si autem aliquid remanet in po-
stremo, querendum est de hoc. in
quibusdam enim non est impossibile.
Verbi gratia, si anima est talis di-
spositionis, non tota, sed intellectus.
tota enim forte impossibile.*

Dicit Alex. querendum est, si alii
qua istarum formarum remanet, postquam
compositum corrumpitur, deinde nar-
rauit unde veniat ad hanc quæstio-
nem. quoniam, quia anima hominis est for-
ma eius, & intellectus est aliqua for-
ma, & virtus animæ remanet postquam
homo corrumpitur, possibile est ut ali-
qua forma materialis remaneat, postquam
compositum corrumpitur, sed non tota
anima remanet. Quædam enim virtu-
tes animæ non habent esse nisi cum materia
ut cibabilis, & sensibilis, & imagina-
tiua, & desideratiua. Neque et iste in-
tellectus, qui est virtus animæ, & existi-
matur, quod est pars eius, posse est ut re-
maneat. Intellectus enim quæ dicit
in lib. de Anima, scilicet quod remanet, scilicet intel-
lectus adeptus, non est intellectus iste,
neque et est pars animæ, neque et est
forma materialis, ut declaratum est
illic. Et d. forte, quia demostro super
hoc non est istius artis, sed libri de
Anima. Et hoc, quod dicit Alex.
est sua opinio de intellectu, scilicet quod nul-
lus intellectus remanet nisi adeptus
intellectus. Intellectus autem ut in habitu,
& materialis corrumpitur apud ipsum.
& hunc intellectum intendebat, cum
dicit: neque et iste intellectus, qui est
virtus animæ, & reputatur et esse pars
eius, posse est ut remaneat. & ideo est
quod intellectus, quæ dicit in lib. de Anima
remanere, scilicet adeptus, non est iste, scilicet
qui est habitus animæ, neque pars eius.
Sed non est talis sententia Theophrasti,
neque aliorum Peripateticorum, neque
Themistii: sed reputabat plures eo-
rum, quod intellectus materialis remanet,
& quod intelligentia agens abstracta, est
quasi forma in intellectu materiali,
ut compositum ex materia & forma: &
quod ipsa creat intellecta vno modo, &
recipit ea alio modo. agit enim eas
inquantum

A inquantum est forma, & recipit eas
fm intellectum materiale. Nos au-
tem ita perscrutati sum⁹ de istis dua-
bus opinionibus in lib. de Anima,
& diximus, q^d intelligentia agēs est
quasi forma in intellectu materiali,
& q^d ipsa agit intellecta, & recipit ea
fm intellm materiale: & q^d intelle-
ctus materialis nō est generabilis &
corruptibilis. & declarauimus illuc,
q^d hæc est sententia Arist. & q^d intel-
lectus in habitu habet partē genera-
bilem & partē corruptibilem. Illud
aut, quod corrumpit, est actio eius
in se, aut non corrumpit, & q^d ex ex-
trinseco intrat nos. Si enim est ge-
nerabilis, consequeret^r trāsmutatio-
nem, vt de claratū est supra in trach-
tibus substantiæ, scū declarauit q^d,
si aliquid fieret in trāsmutatione,
tunc aliquid fieret ex nihilo. & ideo
intell^s, qui est in potentia, est quasi
locus istius intell^s, non quasi mā.
Et si actio istius intellect^s, fm q^d co-
pular^r cū intellectu materiali, esset
nō generabilis, tunc actio eius esset
substantia eius, & nō haberet neces-
sitatē in hac actione, vt copularetur
cū intellectu materiali. Sed, cū fue-
rit copulat⁹ cū intellectu materiali,

C erit actio eius, fm q^d copular^r cum
eo actio alia à substantia eius: & fuit
aliud, quod agit substantia, & est aliq^d
non sibi. & ideo posse est vt aliquod
æternū intelligat aliquod generabi-
le & corruptibile. Si igit^r iste intelle-
ctus denudetur apud perfectionem
humanam à potentia, necesse est vt
destruat^r ab eo hæc actio, quæ est alia
ab eo. & tunc aut non intelligemus
omnino p^r hunc intellectū, aut intel-
ligemus fm q^d actio ei⁹ est substan-
tia ei⁹, & impossibile est vt in aliqua
hora non intelligamus per ipsum.

D Relinquit^r igitur, cū iste intell^s fue-
rit denudatus à potentia, vt intelliga-
mus per ipsum, fm q^d actio est sub-
stantia eius, & est vltima p^rperitas.

Manifestū itaq^d est, q^d pp^r hæc
non oportet ideas esse. nō namq^d
hominem generat, singularis ali-
quæ. Similiter ēt in artibus. Me-
dendi enim ars rō sanitatis est.

*Manifestū est igitur, quod nul-
lo modo indigemus propter hoc vt
forma sint. homo enim generat ho-
minem, quod est vnu: vnde homo
ex hominibus. Et secundum hoc in
artificijs. ars enim Medicina est
ratio sanitatis.*

E Cū declarauit, q^d causari quæ-
dam sunt agentes, & sunt præceden-
tes ad esse, & quædā sunt partes rei,
& sunt cum ea, dicit, q^d manifestum
est q^d nihil cogit nos dicere formas
Platonis. quoniam, cū illud, quod
fiet, fiat ex conuenienti in nomine,
nulla est indigentia vt^r formæ sint.
homo enim generat^r ex homine,
& equus ex equo, & vnum ex vno,
& particulare ex particulari, nō par-
ticulare ex vniuersali, sicut dicit di-
cens formas esse. ita enim est de na-
tura, sicut de arte. Ars enim agens fa-
nitatem est forma sanitatis existens
in anima Medici. & sicut artifex, cū
agit, nō indiget exemplari, ad quod
respiciat cū agit, cū illud, quod
habet de forma illius quod fit, suffi-
ciat ei in actione, ita est de nā agen-
te, sc^d q^d non agit, nisi fm q^d habet for-
mam illius, q^d fit. & ideo necesse est
vt cōueniens fiat ex conuenienti. The-
mistius aut dicit hunc sermonē esse
sufficiētē, sed dicit ipsum obliuī fuisse
alialia, quæ sunt ex non similibus.

Vespē

C& 5. tertij
d Anima.
Et com. 20

Tigressi
Iqua pri
inducunt
yba Tine
mi. ij. coa
tra Arist
negantes
ideas.

Metaphysicorum

G Vesp̄e n. videntur fieri ex corporibus equorum mortuorū, & apes ex corporibus vaccarū mortuarum, & ranę ex putrefactiōe aquarū, & mulcilioes ex vino corrupto. natura .n. non facit ista ex similibus in forma. & nos bene scimus, q̄ in spermate cuiuslibet animalis & plantę sunt proportionēs proprię, & rōnes quibus, ea quę generant ex eis sunt animalia propria, aut plantę proprię: ita q̄ ex sp̄mate hols non sit equus, neq; equi homo: neq; ex femine alius cuius plantę alia planta, neq; sunt respondentia istis proportionibus in eis, ex quibus generant ista a alia, nisi in natura fuerint positę prius p̄portiones habiles ad faciendū quācunq; speciē possibile in speciebus animalis, cū inuenerint naturam conuenientē, vt aliqd animal fiat ex ea. D. & non decipiat vitilitas animalū talū. & cogita q̄ maius mirū est de scientia operantis aliqd de luto, q̄ de sc̄ta eius in faciēdo aliqd ex auro. & si tu bene consideraueris de a alibus maioribus istis, inuenies, q̄ processus naturę in eis est talis processus. Necessē .n. est vt proportionēs & formę eius sint in nā, s̄m quas facit id, qd facit. Hō .n. quamuis generet ab homine, tñ pater nihil facit in compositione eius, quia est impossibile vt sit melior: sed oportet vt sit talis dispōis per illud qd positum est in natura cuiuslibet substantiarū ex proportionibus & formis. Ars aut nihil facit in corpore, nisi in extremitatibus tm̄, natura vero in ipso corpore toto. & nō est mirum, quamuis natura nō intelligat aliquid de hmōi, & tñ facit hoc inducēdo aliquam intentionem. & hoc demonstrat q̄ aliquid

rememorat ipsam de causis nobilioribus, vt anima, quę est in terra: de quo Plato dicit, q̄ sit ex Dijs secundis, & Arist. ex Sole & orbe declinui. & ideo facit illud, qd facit, inducēdo se paulatim ad intentionem, quę agitur, & ipsa non intelligit intentionem: sicut videmus homines loquentes futura, & nihil intelligunt de eo, quod dicunt. & vñ necesse est vt in natura sint proportionēs, & formę, cū in generatione rei indigeatur suo simili. sed oīa, q̄ generantur, non habent simile, ex quo generant: sed cū indiguerimus aliqua forma, tunc aliqua actio est, & L sciemus, q̄ non sit per ipsam solā: & sic fiet ipsa forma, quali esset latens in aliqua re. & in rei veritate latet in natura generante hęc igit sunt verba Themistij. Et apparet, q̄ iste nō intelligit qd sit generatio, & quid est dicere, q̄ generatum sit a conuenienti in definitione & substantia. Cū .n. intellexit, q̄ generatum sit de nouo a conuenienti, i. q̄ creat formā eius, & ponit eā in materia, quā si esset aliud in materia, fuit necesse apud ipsam, vt n rebus nālibus sint formę creantes animalia, & plantas, & generata ex putrefactione, i. formę dantes animato creationē, & lineationem, & animā. Et contingit in istis formis, si agens fuerit conueniēs, vt sint animę, aut abstractę, aut nō abstractę. sed, si animę fuerit nō abstractę, & fuerint in instrumentis proprijs (& in istis formis generantibus formas animalū generatorū ex putrefactione non apparet) neq; subiecta propria sunt abstracta. aut aliq; dicit, q̄ sint nō abstractę, & nō habent de instrumentis, nisi principū, i. calorem animalern. & si istę fuerint

Nota de
Prophetis

Reprobatio
Themistij
sup.

M

A fuerint huiusmodi, erunt factæ. A quo igitur fiunt tales formæ? & omne factum a conveniente fit. & ideo putatur, quod iste sermo coget formas dicere esse. Et hoc non tantum contingit in animalibus, quod fiunt ex putrefactione, sed in seminibus. Cum enim dixerimus, quod necesse est in seminibus ut sint virtutes, & formæ similes rebus artificialibus, quæ agunt ea, quæ habent semina, & posuerimus eas factas, continget ut habeant alias formas, a quibus hiant. quas propter necesse est formas abstractas esse. Unde quidam dicunt, quod omnes formæ substantiales sunt a forma abstracta extrinseca, quæ dicitur a quibusdam dator formatum. & dicitur, quod hæc est intelligentia agens. & ratiocinatur super hoc, quod virtutes actiue sunt quatuor qualitates, calor, frigus, humidum, siccum: & quod nihil est in materia agens, nisi ista, quæ agunt sua similia. formæ autem substantiales non agunt in quibusdam. ignis enim cum fecerit alium ignem similem sibi ex corpore graui, tunc forma substantialis, quæ est in eo, v.g. leuius, non agit in illo corpore graui, quod fecit ignem, alius leuius similis sibi, cum aperte fuerit dictum in libro per Genesios, quod nulla est in igne virtus agens, nisi calor. Et, cum ita sit, cum forma ignis sit in corpore combusto ab alio igne, necesse est, quod hæc fiat altero duorum modorum: aut ut forma ignis fiat in corpore combusto consequens factionem caloris ignei in eo, sicut actiua consequuntur formas, & hoc est inconueniens. & contingit secundum hoc ut fiat forma ex non forma. & hoc non dicunt in anima & in omnibus formis substantialibus. & dicitur, quod non videmus aliam fieri ex alia,

sed ex non alia. Si igitur factio fixa
conuenienti, necesse est animā ab-
stractam esse, ex qua fiunt istę ani-
me. Et hoc iam aperte dicit Them.
in suo lib. de Anima, cū locutus fuit
de intellectu, sicut dicit, cū dicit q
ista anima est illa, quam Plato dicit
fieri a Dijs secundis, & Arist. a Sole,
& orbe deciu. Et ista quidē quæ-
stio est valde difficilis. Et nos dice-
mus in hoc fm postū posse, & fm
propōne, quas habemus de insa ip-
sius Arist. quę est vt dicit Alex. mi-
noris dubitationis osum salari, &
magis conueniens vt sit vera. Dica-
mus igitur, q omnes dicentes esse vtr
aliqd esse & generationem agē vtr
sunt bipartiti & valde cōtrarij, & ha-
bent medios, & quidā eorū sunt di-
centes latitationē, & contrarij eorū
sunt dicentes creationē. Dicentes. n.
latitationem dicunt, q qālibet est
in quolibet : & q generatio est exi-
tus rerum abinuiç : & q agens nō
est, nisi extrahens & distinguēs eas
abinuicem. q autē agens apud istos
non est nisi mouens, manifestū est.
Dicentes autē creationem, dicunt,
q agēs creat totum ens de nouo ex
nihilō, quod non habet necesse ad
hoc vt sit materia, in quam agat,
sed creat totum. & hæc est opinio
loquentium in nostra lege, & lege
Christianorum : de qua Ioannes
Christianus opinabatur, q possibi-
litas non est nisi in agente, vt Alpha-
rabus narrauit in libro de entibus
transmutatis. Opiniones autē medias
inter istas duas videntur reduci in
duas : quarum vna diuidit in duas,
& sunt tres. Istę quidem tres conue-
niunt in hoc, q ponunt generatio-
nem esse transmutationem in sub-
stantia, & q nihil generat ex nihilō,

Sala Arith.
minoris
dubitatio-
nis ofum
filarū, &
magis co-
ueniens ve
E
lic vera.
Idē. 2. col.
col.

Opto Chri
stianorū,
& Sarace-
norū, & In-
deorum.

19

Metaphysicorum

G f. q. necessarium est in generatione subiectum esse, & q. generatum non sit nisi ab eo, qd est sui generis in forma. Vna autem istarum opinionum est, q. agens creat formam, & ponit eam in materia. Et istorum quidam dicunt, q. illud agens non est in materia omnino, & vocant ipsum datorem formarum: & Auic. est de illis. Quidam dicunt, q. illud agens inuenitur duobus modis, aut abstractum a materia, aut non. illud autem, quod est non abstractum apud eos, est sicut ignis, qui facit ignem, & homo generat hominem. Abstractum

H vero est illud, quod generat animalia & plantas, quae sunt non a simili. Et haec est sententia Themistij, & forte Alpharabij, fm q. apparet ex suis verbis in duabus philosophijs: quamuis dubitet in ponendo hoc agens in animalibus generatis a patre & matre. Tertia autem est opinio Arist. & est, q. agens non facit nisi compositum ex materia & forma. & hoc fit mouendo materiam, & transformando eam, donec exeat de ea illud, quod est de potentia in ea, ad illam formam in actu. Et in ista opinione est quaedam similitudo dicen-

I tis, q. agens non agit nisi ordinando segregata, & est sententia Empedoclis. & nos dimisimus hanc sententiam de agente, cum dicimus sententias hominum. sed agens apud Arist. non est congregans inter duo in rei veritate, sed extrahens illud, qd est in potentia ad actum, & quasi congregat inter potentiam & actum, in ter materiam & formam, fm q. extrahit potentiam ad actum, non destruendo subiectum recipiens potentiam: & tunc efficiunt in composito duo, scilicet materia & forma. Et etiam assimila-

tur creationi, in quantum illud, qd est in potentia, fit in actu: sed differt a creatione, quia non conuenit per formam ex non forma. & similiter assimilatur latitationi aliquantulum. & oēs dicentes creationem, aut latentionem, aut congregationem & segregationem, hoc intendebat, & non potuerunt pertinere ad illud. Intentio igitur sermonis Arist. q. conueniens sit a conueniente, aut prope conuenientem, non est q. conueniens agit per se & per suam formam, formam sibi conuenientis: sed est dicere, q. extrahit formam sibi conuenientis ex potentia in actum, & non est L agens, quia adducit in illam materiam aliquid extrinsecum. Et sic est in hoc de substantia, sicut in alijs accidentibus. calidum. a. non inducit in corpus calidum calorem extrinsecum, sed facit calidum in potentia esse calidum in actu. Et sic est de magnitudine consequente generationem, scilicet q. magnitudo, cum fuerit transmutata apud generationem ex quantitate in quantitate aliam non transmutabitur ex quantitate adueniente ex extrinseco. Et similiter motus localis non est veniens ab extrinseco a motore. & ideo non est necess. M se, vt agens omnino sit conueniens fm omnes modos. Generans igitur animam non est dicere, q. ponit animam in materia, sed q. extrahit illud, quod est anima potentia, ad esse animam in actu. Vnde ignis generatur a motu, sicut ab igne. Et intentio p- li. co. 42 portionum & formarum existentium in generantibus animalia est, quia extrahunt proportionem & formas, quae sunt in materia ex potentia in actum: & omne extrahens aliquid ex potentia in actum, necesse est vt in

Opfo Ari.
de qua qre
ipsum l. 9.
Meta. sup.
cap. 4.
Opfo The.

Opfo Ari.

Agens apud
Arist. non est
congregans i
ter duo in
rei veritate
sed extrahens
illud, qd est
in potentia
ad actum. Vide
com. 14. 8.
Metaphy.

Virtutes,
q sunt i se-
minibus, h
sunt actu
animatz.
Vide Idē.
7, Me. c. 31.

A eo sit aliquo modo illud, q̄ extra-
hit, non q̄ sit ipsum fm oēs modos.
Virtutes igitur, quz sunt in semini-
bus, quz faciunt animata, non sunt
animatz in actu, sed in potentia: si-
cut domus, quz est in anima. Edifi-
catoris, est domus in potentia nō in
actu. Et ideo Arist. fecit assimilatio-
nem de istis virtutibus ad virtutes
artificiales, & dicit in lib. de Anima-
libus, q̄ istę virtutes diuinę sunt, cū
habeant potentā dandi vitę, & sunt
similes virtutibus, quz dicuntur in-
telligenti, quia adducunt ad finē.

B Et, quia ista semina nō faciūt hoc,
nisi per calorem, qui est in eis, & ca-
lor ignis non facit nisi calefactionē
aut desiccationem, non figurā, neq;
formam animatz, dicit Arist. in lib.
de Animalibus, q̄ iste calor nō est
ignis, neq; igneus. Ignis. n. corrūpit
animalia, non generat, istę autē ca-
lor generat. & ideo v̄f similis calori
artificiali, quē ars mensurat ad ali-
quam operationē. & iste calor ha-
bet formā, qua conseruat in sua mē-
sura, & ista forma non est anima in
actu, sed in potentia: & est quam
Arist. assimilat arui & intellectui. &
ideo vocat calorem istum calorem
animz nō animatz. & iste calor est

in seminibus, & sit ab habente semē
& à Sole. Vnde Arist. dicit, q̄ hō
generatur ex hōe & Sole: & factus
est ille calor ex terra, & aqua ex ca-
lore Solis admixto cum calore alia-
rū stellarū. Et ideo Sol & alię stel-
lę sunt principium vitę cuiuslibet
viui in natura. Calor igitur Solis &
stellarum diffusus in aqua & terra,
generat animalia ex putrefactione
nata, & v̄st omnia, quz sunt ex nō
semine: nō q̄ illic sit anima in actu

* inuēta in orbe decliui & à Sole, si-

cut narrat Themistius. & oīa ista de
clarata sunt in lib. de Animalibus.
ergo calores generati ex caloribus
stellarum generantes quamlibet spe-
ciem specierum animalium, habet
mensuras proprias illius caloris ex
quantitatibus motuum stellarū, &
dispositionibus earum adinuicē in
propinquitate & remotiōe. Et ista
mēsurā prouenit ab arte diuina in-
tellectuali, quz est similis vni for-
mę vnius artis principalis, sub qua
sunt artes plures. Secundum hoc igitur
est intelligendum, q̄ natura fa-
cit aliquid perfectē, & ordinare, quā-
uis non intelligat, quasi esset reme-
morata ex virtutibus agentibus no-
bilioribus ea, quz dicuntur intelli-
gentię. Istę autē proportionēs, & vir-
tutes quz sunt in elementis à moti-
bus Solis & aliarum stellarum, sunt
hę, quas reputat Plato esse formas,
& eas intendit: sed lōge respiciebat
eas, quapropter dicit formas esse.

Arist. autē sultet sup hoc, s. q̄ agēs
nō inuenit formam, creando eam.
qm̄, si creasset eam, tunc aliquid fie-
ret ex nihilo. & ideo forma apud ip-
sum non habet generationē, neq;
corruptionē, nisi accidentaliter, s. p
generationem & corruptionem cō-
positā. & cū hō conseruauerit hoc
fundamētū, nullus error accideret.
Imaginatio ergo super creationes
formarum induxit homines dice-
re formas esse & datorem esse for-
marum: & induxit Loquentes triū
legum, quz hodie quidē sunt, dice-
re aliquid fieri ex nihilo. & cū Lo-
quentes nostrę legis opinabatur q̄
agens agit creando formā ex nihilo,
& nullum hmoi agens viderunt
hic, dixerunt vnum agens omnia
entia sine medio, & q̄ actio istius

Metā. cū cō. Auer.

E

Rō & fun-
damētū in
F
opinionis
Aulico.

Contra lo-
ges.

Vide cōti-
mle. 9.
Me. c. 7

Dfina inter
calorē ele-
mentālē &
coelestē. p
quo vide.
2. de Gene-
alio. ca. 3.
& 2. ca. de
substantia
orbis. & 4.
Cō. c. 32.
Sed vid op
positū l. 1.
Physicord
c. 13. Vide
contra. 21.

C

* 2. Linium
ēta ex.

QQ

Metaphysicorum

G agētis trāsit in vno instāu in actiones contrarias & conuenientes & in finitas: ita q̄ negant ignē comburere & aquam humectare, & dicunt oīa ista indigere creatione. Sed corpus non creat corpus, neq; facit venire in corpore aliquā dispositionē adeo q̄ dicunt q̄ homo, cū mouet lapidem expellendo, nō est mouēt, sed illud agens creat motū. & negauerunt pp hoc potentia esse. & error istorum est manifestus. Istis et hominibus accidit mirabile. Dicūt enim q̄ agens non pōt priuare aliquid: actio. n. agentis nō est nisi in inueniēdo, non in priuando.

H sydera igitur, quō reputant esse impossibile, q̄ agens trāsmouēt ens esse in non esse, & nō reputant esse impossibile ex non esse aliquid esse. Si igitur aliquis dixerit quō agens facit priuationes? Dicemus sicut facit inuenire, & est extrahere illud, qd̄ est in potentia in actum. Generatum enim in actu est corruptū in potentia. & oīs potentia non exit in actum, nisi pp extrahens, qd̄ est in actu. Si igitur potentia nō esset ens, non esset agens omnino. & si agens non esset, nihil esset hic om̄e ino in actu. Et ideo dī, q̄ omnes p̄portiones, & formę sunt in potentia in prima materia, & in actu in primo motore: & assimilatur aliquo modo esse eius, quod sit in anima artificis. Reuertatur igitur ad nostrum locum.

Quot, quibusq; modis sensibilibus rerum principia eadē dici possint, & quibus minime. Cap. 4.

Causę vero, atq; p̄cipia quodam quidem mō alia aliorū sunt, quodam vero

mō non, si quis vtr̄ dicat, & sūm & proportionem omnium credē. dubitare nāq; quīpiam possit, vtrum alia, an eadē principia et elementa substantiarum sint, & eorū, q̄ ad aliquid sunt. & eodē modo in quolibet p̄dicamentō. At absurdū est, si omnīū eadē sunt. ex eis dē. n. erit ad aliqd et substantia. Quid igit̄ hoc erit ē p̄ter. n. substantiam, & alia, q̄ p̄dicantur, nihil cōse est. prius aut̄ elementum est, q̄ ea, quorū est elementum. At vero nec substantia eorum, quę ad aliquid sunt, elementū est, nec aliquid horum substantiæ.

Et principia sunt rerum diuersarum, & causa, & sunt sicut hō debet dicere vniuersaliter omnia eadem proportionaliter. Et debet homo dubitare, vtrum materia & elementa substantiarum, & relationū, et omnium predicamentorum sint similiter eadē. Sed est inconueniens, si principia sint eadem, substantia autem & relatio erunt ex eis dē, ex eo quod hoc non erit ens, quoniam inuenitur extra substantiam, et illa alia aliqd vniuersale, & elementum quā illud, quod est elementum eis. Et substantia non est elementum rerum relatarum, neque ista etiam substantia.

Ista q̄stio iam inducta est in principio istius artis, & modo iterat̄ ad dissoluendū ē. & est qd̄, vtrum prin-

A principia & elementa decem predicamentorum sint eadē, aut diuersa. Et primo ponit fm quē modū sunt eadē, & dicit, q̄ causę, & principia predicamentorum, quāuis sint rerū diuersarū, bene pōt hō ponere ea eadem fm proportionalitatē. Et quia hoc non apparet, nisi cū fuerit declaratum, q̄ non sunt eadē simp̄r, neq; diuersa simp̄r, incorp̄t declarare hoc, & dicit: Et debet hō dubitare, &c. i. & sunt eadē fm proportionalitatē, non fm definitionē: quia hō debet dubitare, utrū elementa substantię sint elementa relationis & aliorū, aut non. Sed est inconueniens, vt sint eadem, tunc enim substantia & relatio erunt sub eodem genere. Et dicit pprie relationem: quia est debilius esse alijs predicamentis: ita q̄ quidā reputauerūt ipsam esse ex secundis intellectis. D. incipit dicere impossibile consequens hanc positionē, & dicit: ex eo q̄ hoc non erit ens, qm̄ inuenit̄ extra substantiam &c. i. & sequit̄ ex positione eorū, vt sub vno genere sit natura vtrius alia à quolibet decem predicamentorū, & est nā cōis. Et quia aliquis pōt dicere, q̄ & si ista natura nō fuerit decem predicamenta, possibile est vt sit vnū eorū, s. substantia, cū existimātū est, q̄ substantia est principium, & elementū aliorū: & cū oīa existant in substantia, & substantia antecedit ea in definitione & alijs modis, dicit: Et ē substantia nō est elementū rerū relatiuarū, neq; ista ē substantię. i. & impositū est ponere, q̄ substantia sit elementū relationis & aliorū, & tacuit impossibile, qm̄ manifestū est. Manifestū est. n. q̄ elementa substantię sunt substantię, & elementa relationis relatio. Et, si substantia

esset elementū relationis & aliorū, D. cōtingeret vt oīa essent substantia. omne. n. cuius elementū est substantia, est substantia. Et similiter est impositū ponere vnum aliorū esse elementū oīum, v. g. relationē. contineret. n. omnia esse relatiua: & cōtingeret, vt in aliqua hora dissolueretur substantia in relationē, aut relatio in substantiā. & hoc contingit in genere, quod est in materia, non in eo, quod est in forma.

Item, quo modo continget oīum eadem esse elementa? nullum enim elementorum idem potest esse ei, quod ex elementis componitur. veluti ipsi B A, ipsum B, aut ipsum A.

Et etiam, quomodo est possibile vt omnia elementa sint eadem? nullum enim elementorum possibile est vt sit illud, quod est compositum ex elementis, vnum. Verbi gratia, vt A sit B quoddam.

Manifestatio istius sermonis est, 20 q̄ elementa decem predicamentorum impositū est vt sint eadē. contingit. n. vt elementa & compositum ex elemento sint idē. Et Alex. dicit, q̄ ista ratio est probabilis. non. n. contingit ex nā illius, cuius est elementū vt sit cū eo idē. elementū. n. cū eo, cuius est elementū, est eiusdē naturę: sed tamen elementum in illa natura est simplex, & elementarum compositum. hoc igitur non contingit, nisi ponendo elementum esse vnum illorum, & esse elementum omnium tunc. enim contingit vt elementum, & elementarum sint idem. & hoc nou videtur ex suis verbis. Et ideo dicit Alex. forte inten-

Idem. i. de
Ala. cō. i.

Expō Ale.

Metaphysicorum

G debet q, si elementū omnium prædicamentorum fuerit aliquod ens aliud a prædicamentis, necesse est vt habeat etiā elementum. Omne n. habet elementum. aut igitur illud elementū habebit elementum, aut elementum & elementatum erunt idē. Et hoc, qd dicit Alex. est et probabile. non. n. contingit, vt quidlibet sit ex elemento, cū oē ens aut sit elementum, aut ex elemento: nisi ponatur, q oē ens i actu necesse est vt sit ex elementis. Si igitur omnia elementa sunt in actu, continget, vt oē elementatum habeat elementū. &

H hoc aut procedat in infinitum, aut elementum & elementatum erunt idē. Et hoc dissoluetur ponēdo, q eorum, quæ sunt in actu, quedā habent elementa in actu, & quedam iu potentia. & hæc dispositio est corporū simplicium, quæ sunt elementa cōpositorum. Themistius autem aliter exposuit, dicendo q, si decē prædicamenta habeant elementū vnū aliud ab eis, necesse est aut vt sit extrinsecum ab eis, i. prædicatū de eis, aut intrinsecum in eis, i. q oīa prædicantur de ea. Si extrinsecum, contingit vt aliquid præcedat substantiam & alia prædicamenta. Si autē intrinsecum, conūget, vt compositum prædicetur de simplici, ex quo componitur: & tunc res prædicatur de suo elemento. Quapropter erunt idem hoc modo: ita q vere prædicabitur syllaba de consonante & non consonante, quæ sunt elementa syllabæ. & vtunq; eorum est vna pars syllabæ. & hoc intendebat, cū dicit: vt a sit quoddam. s. i. v. g. q a non est consonans. & similiter est de dictionibus cū syllabis. Et inuenimus Alexan. post exponen-

te hunc sermonē hac expositiōe. Et **K** in quadā scriptura inuenimus sic: Et ē, qd est possibile dicere eadē esse elementa oīum. i. cū hoc nomen ens demonstrat eis elementum cōe, i. cū hoc nomen ens demonstrat eis elementū in aliqua nā cōi: & demonstrat vnumq; eorū: ergo ipsa sunt vera elementa.

Neq; sanē vllum intelligibiliū vt vnum vel ens, elementū est. hæc enim vnicuiq; compositorum insunt. nullum igitur eorū neq; substantia, nec ad aliquid erit. at necessarium est.

Neq; ē ex elementis intellectus, vt de vno, aut de ente. hac. n. duo existunt in omni composito. nullum enim eorum est substantia, aut re latio. sed necessarium.

Cū declarauit, q impossibile ē vt decem prædicamenta habeant vnum elementum sensibile, vult de clarare, q neq; etiam erit ex intellectis vñbus vnum & ens. i. q nō potest aliquis dicere, q vnum & ens sunt genera & elementa istorū, & q sunt extrinseca ab eis. & hoc intendebat, cū dicit: Neq; ē ex elementis, &c. D. d. hæc. n. duo existunt in omni composito. Et Alex. exposuit hunc sermonem duobus modis sic.

Ens. n. & vnum demonstrat simplicitia sicut composita. si igitur elementum est vnum & ens, tunc simplex non est magis elementū compositi q compositum simplicis: vtunq; .n. est vnum & ens. Aut sic: Contingit enim vt compositum & simplex sit idem, cū hoc nomen vñs eodem modo dicatur de eis. D. d. & nullum eorum est substantia aut relatio,

Themistij
expositio.

Pria expo-
sitio Alex.

Secda expō.
eiusdem.
Pria expō
sup vno &
nullum.

A relatio, sed necessarium, & Alex. dicit, qd oportet coniungere istū sermonem ad illud, qd dixit prius, & qd quomodo est possibile dicere eadem esse elementa omniū: nullum .n. elementorum, &c. i. dicit, qm hoc, quod dicit, nullum .n. eorū est substantia aut relatio, cōsequitur hunc sermonē: qm sermo eius est de elementis. Et dicit, & intendit per hoc quod dixit, nullum .n. eorū est substantia aut relatio. sed necessarium, q, si vnum & ens fuerint elementū substantiæ & relationis: elementū autem non est idem cū suo elementum.

B tato: tunc substantia & relatio, & alia prædicamenta non erunt vnū, neq; ens, & si nullū eorū fuerit aut vnum aut ens, nullum eorum erit neq; substantia, neq; relatio, neque alia, qd .n. est non ens, non est. sed necessarium est, vt hoc nomen vnum dicatur de omnibus. Dixit: Et possibile est vt hoc, qd dicit, nullum enim eorum est substantia aut relatio, si de vno & de ente, si aliquis dixerit, qd aliqd istorum duorū est elementum compositorum. hæc .n. duo indigent ad hoc vt non sint eadem cū eis, quæ fiunt ex eis, vt non sint in aliquo istorum generum. sed vnū quodq; istorum generum est vnū & ens. & ideo neq; vnum erit talis dispositionis sicut vnum, qd est in istis, neq; ens. sed est impossibile, vt vnum & ens sint extrinseca à decē generibus: sed necesse est q, si aliqd fuerit ens & vnū, vt sit in istis. qm, si elementata sunt substantia & quantitas & qualitas aut aliud aliorū: elementa autem sunt animalia: tunc nullum istorum erit ens, neq; substantia, neq; quantitas, neq; qualitas, neq; aliquod aliorum. sed hoc

est necessarium. necesse est .n. vt elementa sint ex entibus. Si igitur aliqd istorum fuerit ens, & vnum, necesse est vt intret sub vno prædicamentorum. hæc sunt verb. Alex. Et abbreviatio eius, qd dicit in hoc capitulo, & in prædicto est, q, si decē prædicamenta communicent in aliquo, qd est elementum eorum, v.g. in vno & in ente: vnum autē & ens non dicuntur nisi de decem prædicamentis: necesse est, vt elementa sint hic prædicamenta. & hoc est in conueniens. continget .n. vt elementum & compositum sint idem. Et etiā vnum & ens sunt ex rebus vniuersalibus, & quæ non habent esse extra animā. & vniuersaliter vnū, & ens non demonstrat quodlibet compositorum, sed decem prædicamentorum. Quodlibet igitur prædicamentorum est non ens. de quo enim ens dicitur non ens dicitur. & sic nulla erit substantia, aut quantitas, aut qualitas. sed necesse est vt sint: ergo vnum, & ens non sunt vna natura communis alia ab eis.

Non sunt ergo omnium eadem elementa. An (vt diximus) quodam modo quidē sunt, vt
F dam modo vero non. Veluti fortassis corporum sensibilibus calidum, tanquam forma, & alio modo frigidū, vt priuatio, materia vero, qd primo per se potentia hæc erat. substantiæ vero, tum hæc, tum ea ex his, quorū hæc principia sunt: aut si quid ex frigido, & calido sit vnū, vt caro, aut os, necesse profecto est aliud ab his esse illud, qd factū est, horum itaq; eadem elemen-

Metaphysicorum

Gta, atque principia sunt, alia vero aliorum. Omnium vero ita quidem dicere non est, sed analogice. quæadmodū si qs dicat, q̄ principia sunt tria. forma, priuatio, & materia. verum vnū quodq̄ horum circa vnumq̄d, que genus aliud est. vt in coloribus album, nigrū, superficies, lumen, tenebræ. aer: ex his vero dies, & nox.

Elementa igitur omnium non sunt eadem. Et sunt, sicut diximus, eadem vno modo, & alio modo non sunt, vt elementa corporū. quod autem est sicut forma calidum, alio autem modo frigidum primatio. materia autē illud, quod est in potentia hæc duo, primum per se. Substantia vero est illa, ex quæ sunt ex istis, quorum sunt hæc principia: & si aliquid sit vnum ex calido & frigido, vt caro & os. quod enim sit, necesse est vt sit aliud ab eis. istorum autem hæc sunt elementa, & principia, aliorum autem alia. Quod autem sic dicitur de omnibus, non est eis, sed oportet æquare comparationē. Vt si aliquis dixerit, quod principia sunt tria, scilicet forma, priuatio, & materia. sed quodlibet istorum est diuersum in vnoquoq̄ generum, in colore album, nigrum, superficies, planities, obscuritas, lumen, aer: & ex istis dies, & nox.

Cū induxit impossibilia cōditiōnē, si principia decem prædicamentorum fuerint eadē natura, dicit: Elementa igitur oīum nō sunt eadem, i. iam igitur declaratum est, q̄ elementa decem prædicamentorum non sunt eadē, ita q̄ hoc nomē ens dicatur de eis vniuocē. Et, cū declarauit, q̄ impossibile est q̄ elementa eorū sint eadem simpliciter: & etiā fuit manifestum per se, q̄ principia eorū non sunt diuersa simpliciter, sed quia prædicamēta accidentiū obliuunt per substantiā, & quoddā eorū antecedit quoddam, dedit tertium modum verū, & est quia principia eorū sunt eadem proportionaliter. & dicit: Et sunt, sicut diximus, eadē vno mō, & alio modo nō sunt. i. & cū non sunt eadē simpliciter neq; diuersa simpliciter, necesse ē vt sint eadē vno mō, & diuersa alio. D. dedit exēplum ad declarandū q̄ elementa sunt substantiarū. quæ dicunt proportionaliter in oībus prædicamētis, & d. vt elementa corporū &c. i. v. g. q̄ principia in substantia declaratū est q̄ sunt tria, duo cōtraria, & subiectū: vt vnum contrariorū est quasi forma & habitus, & aliud quasi priuatio. q̄ autē est quasi forma, est sicut calor, qui est forma quorundā elementorū, s. ignis & aeris. illud vero, qd est quasi priuatio est sicut frigidum, qd est forma terræ & aque. subiectū autē est illud, qd est in potentia hæc duo contraria, primo & per se. Et Alex. dicit, q̄ hic posuit priuationē, alioquo modo sub substantia, cum frigidum est illud, qd caret calore, & frigiditas in corporibus frigidis facit substantiam eorū. quapropter sunt in eis substantiæ contrariis rebus,

Frigiditas
secūdum
Alex. facit
substantiā i
corpiū
frigidis.
Idē. i. Phy.
32. & 3. Ph.
c. 10. & 8.
Me. cō. 3.

A rebus, in quibus sunt accidentia, & frigidas & calidas nō sunt substantię in rebus, quarum species nō faciūt caliditas & frigiditas, sed alię virtutes, vt anima in animatis. D. d. substantia vero est illa, & quę sunt ex istis, quorū ista sunt principia. i. & cunī ista sint principia substantię: & principia substantię sunt substantię: necesse est vt substantia dicatur de istis rebus, s. de contrarijs, & materia, & de compositis ex eis, quorū ista tria sunt principia. D. d. & si aliquid sit vñ ex calido & frigido, vt caro, & os. i. & si alię substantię sunt ex istis corporibus simplicibus, necesse est vt formę earū sint alię a formis istorum. Generatū. n. aliud debet esse ab eo, ex quo generatur, quia habet aliam formā. Et intendebat demonstrare, qđ principia propinqua in omnibus substantijs non sunt eadē, sed formę* simplicium alie sunt a formis compositorum, & materię eorū propinque alię a materijs istorum, sed tñ eadē sunt proportionaliter. In simplicibus autē sunt prima materia & formę contrarię substantiales, & in composito ex simplicibus virtus, quę est in simplicibus ad recipiēdū formas compositas ex formis finalibus, & istis formis. fm igitur hunc modū possibile est dicere, qđ principia substantiarū sensibilium sunt eadem. Et, quia etiam inuenitur in alijs prædicamentis qđ assimilatur: istis principijs, quę sunt in substantia, sed nō sunt eadem. d. istorū autem hæc sunt elementa & principia. aliorū autē alia. id est substantiarum autē ista, quę diximus, sunt elementa & principia, alia autem præter substantias habent alia elementa sibi si-

milia. D. d. Quod autem sic dicatur de omnibus, & c. i. qđ autem dicatur de omnibus, s. qđ hæc tria, quę sunt in substantia, sunt principia aliorum prædicamentorum, & propinqua, non est sic: sed habent ista principia fm comparationē & proportionem. i. qđ in vnoquoq; prædicamentorum accidetium inueniuntur principia, quorum proportio ad illa est, sicut proportio principiorum substantię ad substantiam, nō qđ habeant illam eandem materiā.

D. d. exemplum, quomodo est ista comparatio vniuersalis in omnibus, & dicit: vt si aliquis dixerit, qđ principia sunt tria, & c. i. & dicere est qđ principia sunt eadem proportionaliter, vt dicimus, qđ forma, & materia, & priuatio sunt principia decē prædicamentorum, sed quę in substantia differunt ab eis, quę sunt cuiuslibet prædicamenti. & similiter ea, quę sunt vniuersaliq; prædicamenti, differūt ab alijs. Deinde dedit exemplum istorum principiorum in qualitate, & dicit: in colore album, nigrum, & c. i. v. g. qđ principia colorum fm formam & priuationem sunt album & nigrum, secundum autem materiam recipientem est superficies, quę est in potentia omnes colores. & principia notis & dei fm formam & priuationem sunt, lux & obscuritas, secundum autem materiam recipientem est aer, qui est in potentia luminosus & obscurus. Et intelligendum est hoc in principijs propinquis: in remotis vero possibile est vt principia substantię sint principia omnium.

QQ iij Cum

* Formę simplicium sunt alie a formis compositorum. Vidē idē 7. Met. 60 & 1. Met. 12. & 1. de Gen. 84. & 3. cor. 67.

Metaphysicorum

G Cū vero illæ non solum, q̄
insunt, causæ sint, verum et ex
his, q̄ extrinseca sunt, illud qđ
mouet, patet qđ aliud est princi-
pium, aliud elementū. ambo ve-
ro causæ sunt, & principium in
hæc diuiditur. quod aut vt mo-
uens, vel sistens est, principium
quoddā, & substantia est. Qua-
re elementa qđ analogice tria:
causæ vero, atq; principia qua-
tuor. aliud vero in alio: & pri-
ma cā, vt mouens, in alio alia. sa-
nitas, morbus, corpus: mouēs,
H ars Medendi. forma, inordina-
tio talia, lateres: mouens AEdi-
ficatiua. & nimirum in hæc di-
uiditur principium.

*Et quia causa non tantum sunt
in eis, qua fiunt, sed ea, qua sunt
extrinsecus, manifestum est quod
principium, et elementum diuersa
sunt. quod aut mouet, aut sistit, est
quasi aliquod principium. Elemen-
ta vero secundum equalitatem,
qua est secundum convenientiā, sunt
tria, causa autē & principia sunt
I quatuor. et aliud aliq est causa: pri-
ma etiam secundum quod est mo-
uens aliud. sanitas, infirmitas, cor-
pus: quod mouet, Medicina. forma
non ordinatur, sicut illud, quod
mouet. artem adificationis.*

23 Cū locutus fuerit de p̄cipijs,
quæ sunt partes rei, scilicet forma &
materia, vult loqui de extrinseco,
scilicet motore, & dicit: Et quia cau-
sæ non sunt, &c. 1. & quia causæ non
omnes sunt partes rei cōpositæ, sed

etiam sunt aliz causæ extrinsecæ, **K**
quarum vna est mouens: & hoc no-
men principium dignius est conue-
nire motori, & elementū conueni-
re intrinsecis: manifestū est, qđ ele-
mentum & principium differūt in-
ter se. Et d. hoc, quia causa dī de os-
bus: principium aut de extrinsecis:
elementū vero de intrinsecis. Et id
d. in Physicis, qđ dispositio scientiæ
in omnibus artibus habetibus prin-
cipia & causas & elementa: quia in-
tendebat per p̄cipia causas mouē-
tes: & per causas illud, quod est cō-
mune illis quatuor: & per elemen-
ta, ea quæ sunt in re. Et quia agens
propriū est motori: agens n. est
mouens & faciens passionēs, vt de-
claratum est in lib. peri Geneleos:
mouens autē proprie nullam facit
passionem: quapropter omne agēs
est mouens, sed non omne mouēs
est agens. D. quod aut mouet, &c. i.
qđ si de mouente & elemento dica-
tur principium, cum principii pro-
prie dicatur de motore, Et in alia
translatione inuenimus loco huius.
manifestū est, qđ principii & elemē-
tū sunt alia, & cōq̄ vtriusq; i. manife-
stū est, qđ principii differt ab elemē-
to, & qđ hoc nomen cā dī de vtroq;.
Et inuenio loco eius, qđ d. qđ autē
mouet, &c. sic. & principii diuidit
in duo, sicut illud qđ mouet & con-
stituit, cū sit quasi aliqđ principii.
Et in tertia translatione. & dicitur
principium in istis. qđ autem mo-
uet est principii. & manifestū est, qđ
intendebat demonstrare per hunc
sermonē, qđ hoc nomen principii
cōc est eis. D. d. elementa vero fm
æqualitatem, &c. & in alia transla-
tione: Causæ autē et principia sunt
quatuor, sed aliud aliq: & p̄ia cā est
quasi

Principii dī
grū dī de
motore, &
elementū dī
causis in-
trinsecis. Idē
1. Met. c. 4.
& c. 1. h. c. 1
Expō dī dī
1. cō. & c. 1.
primi. Ph.
Cōradicū
sibi de cā
hic. & c. 1.
Phy. cō. 1.
Vidē cōtra
dictio. 2.
de Gene.
de c. 4. 1. &
1. Ph. cō. 1.

L

M

A quasi motor alius alij, sicut sanitas, & infirmitas, & corpus: & Medicina quod mouet, quauis sit sine ordine, sicut ista sanitas, illud quod mouet ædificationem. i. Et iā declaratu est, q̄ principia & causæ sunt quatuor: & illud, quod est principiu & finis, est aliud ab eo, cuius est principiu, & q̄ mouens est aliud ab eo, quod mouet ab eo. D. d. exemplū causæ extrinsecæ, & d. sanitas, infirmitas, corpus: quod mouet, Medicina. i. & exemplū causæ, quæ est alia à causato, est Medicina, quæ mouet ad sanitatem, aut ad infirmitatē. Medicina

B enim alia est à sanitate, & ab infirmitate. & quia forma sanitatis non est in alia Medici materia, sicut est forma sanitatis, ideo forma sanitatis, quæ est in alia Medici, non facit sanitatis actionē. qm̄, si ita esset, tunc Medicus esset sanus. D. & si sine ordine ista sanitas mouens ædificationem. i. q̄, si sanitas mouens non habet ordinationē sanitatis, quæ est in corpore, neq̄ forma ædificationis habet ordinē formæ domus. i. q̄ forma sanitatis, quæ est in alia, non hēt actionē sanitatis, sicut habet formā sanitatis, quæ est in corpore. Et hoc

C intendebat, cū dicit in alia translatione: forma enim nō ordinatur, sicut illud, qd̄ mouet artē ædificationis. i. q̄ forma, quæ ē in alia sine ordine, i. sine actione eius, quod est extra animam, vt forma ædificationis, q̄ mouet ad formam ædificati, quia non habet actionem formæ domus.

Cū autē mouens, in naturalibus quidē homo, in his vero, quæ à mēte fiunt ipsa forma, vel contrarium sit, modo quodam tres profecto causæ erūt, alio ve

ro modo quatuor: sanitas namq̄ D quodammodo est ars Medendi, & Aedificatiua forma domus, & homo hominem generat. preter hæc item cuncta mouēs, tanquam omnium primum.

Mouens autem in rebus naturalibus homo hominis, in eis autē, quæ sunt ex cognitione forma, & suum contrarium. quapropter causæ aliquo modo sunt tres, sicut & quatuor. Medicina enim est aliquo modo sanitas, & ars ædificandi forma domus, & hō generat hominē. E Et illud, quod est extrinsecū ab istis, quod est principium omnium.

Cū declarauit causas esse quatuor, vult declarare, q̄ aliquo modo reducunt in tres. & dicit q̄, cū quidlibet non sit, nisi à sibi conuenienti: vt homo generat hominē in rebus naturalibus, & forma artificialis facit alia formā sibi similem, aut contrariā in rebus artificialibus: manifestum est, q̄ causæ reducuntur in tres, cū agens & finis idem fiat forma. Medicina enim aliquo modo ē sanitas, & forma domus aliquo mō est domus, & semen hōis homo. & quia dispō vltimi mouentis omnia aliquo modo est sicut dispō mouentis propinqui, & primū mouēs mouet ad oēs formas: manifestum est, q̄ forma primi mouētis aliquo modo est oēs formæ. & hoc intendebat, cū dicit: & illud, quod ē extrinsecū ab istis, quod est primū. Alexander autē dicit, q̄ addidit hoc ad demonstrandū aliud principiu esse extrinsecū à motis, & oē omnib' mouētib'. hoc enim principium,

fm

Forma primi mouētis aliquo mō est oēs for̄e. vide idē supra c. 18. i. fine

Metaphysicorum

G secundum qd est commune & remotum, non est necessarium vt sit conueniens. & quia etiam primus motor, sicut declaratum est, nō mouet nisi ad perfectionē. & quod est sic, non est necesse vt sit conueniens.

Es veritas est, qd primum principium non debet esse conueniens secundum modū, quo est principii proprium: & debet esse conueniens aliquo modo vniuersali. Et Themistius dicit, qd dicit primum motorem, ad inueniendum qd est aliud ab istis mouentibus propinquis, & qd illud est quæsitum in hoc sermone. & ita videtur mihi. Et Alexander dicit, qd dicere conueniens non verificatur, nisi in causis agentibus propinquis & essentialiter, non casu, scilicet in eis, quæ sunt ex causis agentibus, quæ fuerint propter aliquid. & iam prædixit, qd animalia, qd sunt ex putrefactione, sunt apud ipsum istius generis. & in sermone eius est quæstio, quæ per se est perscrutanda. Deinde & dubitandum est in hac propositione dicente, qd conueniens sit essentialiter ex conueniente: quia in corrigia nihil est tale quale illuc, quod relinquitur

H ab ea in dorso. & est simile sermoni quod in serra non est signum abscissionis, quæ est in ligno. talia autem sunt instrumenta, non causæ agentes: & sermo eius non est nisi in causis agentibus. & ideo dicit qd abscissio, quā facit serra, est in anima serrantis: & dolor, quē facit corrigia, est in anima percutientis. Dicitur igitur qd ista propositio verificatur tribus conditionibus, sc. vt sit in agente non in instrumento, & in propinquo non in remoto, & in agente essentialiter non accidentaliter.

Cum aut quædam separabilia, quædam inseparabilia sint, illa sunt substantiæ, propter qd hæc omniū causæ sunt: siquidem absq; substantiæ passionēs, & motus non sunt. deinde hæc erunt, anima fortassis, & corp⁹: aut intellectus, appetitus, & corpus.

Et quia quedam res sunt abstractæ, & quedam nō abstractæ, illæ sunt substantiæ, & propter hoc inueniuntur ista causa: quia extræ substantiæ non inueniuntur passionēs eorum, neq; motus. & post hoc erunt istæ, anima forse, & corpus, aut intellectus, aut desiderium in corpore.

Cum declarauit, qd possibile est dicere causas prædicamentorum esse easdem proportionaliter, vult declarare, qd substantia aliquo modo est causa omnium. Materia enim, quæ est in substantia, est materia omnium prædicamentorum, & causa eorum. contraria enim similiter, quæ sunt in substantia, sunt causæ contrariorum aliorum prædicamentorum. & hoc iam declaratum est in tractatibus substantiæ. & hic facit rememorationem. Et interdit per abstracta substantias, quæ sunt subiecta nouæ prædicamentorum: & per non abstracta nouem prædicamenta, quasi diceret, quia prædicamentorū quædam sunt abstracta, & quædam nō, abstracta sunt substantiæ, & non abstracta accidentia substantiæ. & hoc declaratum est. declaratum est enim, quod substantia accipitur in definitione eorū, & non e conuerso. vnde substantia videtur causa eorum.

Deinde

Documen-
tum.

Quot con-
ditiones re-
quiruntur vt
verificetur
propo-
sitiō qd
conueniens
sit à conue-
nienti. vide
et 2. Cæli
cō. 42. &
7. Metæ-
cōm. 28.

I ab ea in dorso. & est simile sermoni quod in serra non est signum abscissionis, quæ est in ligno. talia autem sunt instrumenta, non causæ agentes: & sermo eius non est nisi in causis agentibus. & ideo dicit qd abscissio, quā facit serra, est in anima serrantis: & dolor, quē facit corrigia, est in anima percutientis. Dicitur igitur qd ista propositio verificatur tribus conditionibus, sc. vt sit in agente non in instrumento, & in propinquo non in remoto, & in agente essentialiter non accidentaliter.

A Deinde dedit causam, & d. & propter hoc, &c. i. & quia accidentia nō separantur a substantia, videntur substantiæ causæ eorum. nullum enim accidens existit extra substantiam. sunt enim in rei veritate passionēs, & motus substantiarū. & hoc intendebat, cum dicit: quia extra substantias non inveniuntur passionēs, & motus earum. i. quia ista non sunt nisi dispoñes substantiæ, non sui ipsorū.

Et hoc intendebat in secunda translatione, cum dicit: & p̄ hanc cām causæ omniū sunt ista: quia passionēs & motus nō sunt extra substantias. i. & p̄ hoc, quod diximus, causæ omniū sunt substantiæ, quia passionēs & motus impossē est extra substantias. Et sciendum est, q̄ substantiæ sunt duobus modis: modus vn̄, in quo possibile ē fugere accidentia: & alius sine aliquo accidente. primus autem est sensibilis: secundus autem intelligibilis. D. d. & post hoc erūt ista anima, &c. & dicit hoc, quia substantiarū quædam sunt naturales &

quædam animatæ. animatæ autē videntur esse principia substantiarū naturalium. & quasi dicat. & post hūc sermonē dicamus, q̄ principia omnium substantiarū forte est anima, & corpus: aut intellectus ex anima, & desiderium tñ. & inuit corpora celestia. quia enim sunt principia animatorū & non animatorū, fuit necesse vt essent animata, & vt principia eorum sint corpus & anima.

C Et dicit forte, quia adhuc non est perfecte declarātū. Alexander autē dicit q̄, cum narravit causas substantiæ, quæ est causa omnium, coniungit huic corpus & animā: aut quia ista sunt causæ animalium, aut quia opinatur, q̄ hæc duo propriæ sunt sub-

stantiæ abstractæ. & ideo non dicit materia, neq; naturā, quia istæ sunt substantiæ non abstractæ. & ideo dicit forte, quia quidā existimaverūt animā esse abstractam, quæ anima apud ipsum nō est abstracta, sed prima forma est abstracta. & intendit p̄ omnia ista, corpora celestia. D. & similiter intendit per intellectū primum mouens corpora celestia, & p̄ desiderium animam, quæ est in corporibus celestibus. & vtrunq; istorum est alteri propinquū. Et vniuersaliter apparet ex hoc sermone q̄, cum dicit, q̄ substantia est principium aliorum entium, dicit q̄ principium substantiæ est anima, & corpus: aut intellectus & desiderium & corpus. & dimisit formas naturales & primam materiam, cum videns esse causatæ a substantiis animatis: quia substantiæ animatæ sunt priores eis in esse: aut quia non sunt substantiæ in actu, sicut anima & corpus.

Itē alio modo analogice principia sunt eadē, vt actus, & potentia. verum hæc etiam in alijs alia, et alio modo sunt. In quibusdam enim idem quōq; actu, quōq; potentia est: vt vinum, aut caro, aut homo. Cadunt autem hæc in prædictas causas. actus namq; est forma, si separabilis sit, & quæ ex ambobus. priuatio etiam, vt tenebræ, aut ægrotans. potentia autem materia. hoc namq; est, quod ambo fieri potest. Aliiter autem actu, potentiaq; differūt, quorum nō eadem materia est, quorum non eadem forma: sed diuersa est. veluti hōis causa, elementa, ignis, & terra, & materia:

Prima forma tñ est abstracta apud Alex.

E

F

Metaphysicorum

¶ & propria forma, & si qd aliud extrinsecus est, vt pater, & pter hæc Sol, & obliquus circulus, quæ nec materia, nec forma, nec priuatio, nec eiusdē speciei sunt, verum mouentia.

Et etiā alio modo principia proportionaliter sunt eadem, vt potentia, & actus. sed hæc sunt rerū diuersarū diuersa, & modis diuersis. In quolibet enim inuenitur idem quandoq; in actu, quandoq; in potētia: vt vinum, aut caro, aut homo.

H Et cadunt ista et in causis prædictis. forma enim est in actu, cū fuerit abstracta, & quod ē ex utroq; est priuatio, vt obscuritas, aut infirmus. & in potentia materia. & hoc est possibile vt sit vtrūq;. Et alio modo est diuersum in actu & in potentia, in qua non est materia vna, & cuius forma non est eadē, sed diuersa. vt sunt elementa causa hominis, scilicet ignis, & terra, sicut materia: & forma propria: & aliud ex extrinseco, vt pater, & extra ista Sol, & orbis declinans, cum non sunt materia, neq; forma, neq; priuatio, neq; aequale in specie etiā, sed motor. In alia translatione loco istius capituli dicitur etiam idem.

26 Cū declarauit, qd possibile ē dicere qd oīa prædicamenta habēt eandem causam fm proportionalitatē, & sunt causæ, quas habent de forma, & mā, & priuatione, vult et declarare,

q hoc et habent de actu & potētia, & ita q principia omniū sunt actus, & potētia, & q hæc et reducuntur ad formā, & ad mām. Et dicit: Et etiā alio modo, &c. i. & et possumus dicere, q principia omniū prædicamentorū sunt eadem proportionaliter, alio modo a prædicto, sicut dicim⁹ de materia, & forma, & priuatione.

D. d. sed hæc duo sunt rerū diuersarū diuersa, & modis diuersis. i. sed potētia & actus, fm q inueniuntur in rebus diuersis, sunt diuersa, & habent respectū ad entia modis diuersis. i. quia potētia & actus, quæ sunt principia substantiæ, sunt alia a potētia & actu, q sunt principia qualitatē. & sic de alijs. hæc autem sunt principia omniū, quia quilibet est aliqñ in potētia, & aliqñ in actu. & hoc intendebat cū dicit: In quolibet enim inuenit idem, &c. i. & hæc duo sunt vna omnibus: quia quodlibet ens aliqñ est in potētia, aliqñ in actu, v. g. vinum qñ est in actu, qñq; in potētia: & sit caro, & hō.

D. d. Et cadunt ista et in causis prædictis, &c. i. actus enim reducit ad formam, q est abstracta, aut ad illud, quod congregat ex mā & forma, & priuatione, vt obscuritas, quæ est in aere, ex priuatione lucis, & infirmitas, quæ est in corpore, ex priuatione sanitatis. D. d. & in potētia mā, & hoc potest esse, vt sit vtrūq; i. potētia aut reducitur ad materiam, de qua est possibile vt fiat congregatum ex ea & ex forma, s. compositum. potētia enim, quæ est in materia, est super indiuiduum compositū ex ea & ex forma. D. d. Et alio modo est diuersum in actu, &c. i. & etiam accidentia diuersa sunt abinuicem fm potētiā & actum pp suā diuersitatem

Nota quod actus & potētia sunt principia omnium prædicamentorum.

M

A tectm in materia & forma, alio modo ab eo, fm quem diuersantur passua: D.d. vt elementa, &c. i. verbi gratia, qm mā hominis sunt quatuor elementa, & motor propinquus pater, & remotus Sol & orbis decliuis. mā autē hominis & patris, & formæ eorum sunt eadem: Sol autē & orbis decliuis non. Et intendebat quasi per hoc declarare, qd sicut actiua diuersant in potētia & actu per diuersitatem formarum & materierum eorum, ita et actiua differunt à passiuis in potentia & actu p diuersitatem materierum & formarū eorū.

B Et, quia causæ actiuarū differunt à causis et passiuarum, C. quæ sunt partes rei, & dicit: & Sol & orbis decliuis, cum nō sunt, &c. i. cum nō sunt forma hominis neq; materia eius, & dicit: neq; æquale in specie: quia motor propinquus ē æqualis in specie, scilicet pater.

Præterea videre oportet, qd quædam est vtrū dicere, quædā minime. Omnium itaq; prima principia, quod actu primū, & aliud, quod potētia. At illa, quæ vñā dicimus, nō sunt, singulare

C nanq; principium eorū est, quæ singularia sunt. homo enim hominis vñs. sed nullus est. verum Pelleus Achilles, tui autē pater. & hoc B ipsius B A, ipsum vero B omnino ipsi⁹ B A simpliciter. Deinde formæ hæ, quæ substantiarū sunt. verū aliorū aliq; causæ, ac elemēta, vt dictum est, eorum, quæ non in eodem genere sunt colorū, sonorū, substantiarum, quantitatis, nisi proportionaliter. Eorū quoq; quæ in eadē

specie sunt diuersa, non specie, **D** sed qm quæ singularium aliud, & tua materia, & forma, & qd mouit, & forma, ac mea materia. Vniuersali vero rōne eadē.

Et etiā considerandum est, quod quædam sunt, quæ possumus dicere vniuersaliter, & quædam, quæ possumus dicere particulariter. Et prima principia habēt naturam, quæ est in actu. & hoc ē prius. & aliud in potentia. Et illa vniuersalia non sunt, quoniam quod est indiuiduū, est istius indiuidui. homo enim est hominis vniuersaliter. sed nullus. Sed Achilles Pelleus, & te pater tuus. & hoc B ad hoc B, vniuersaliter aut B ad B simpliciter. Forma enim substantiarum alia sunt causa aliorum, & elementa, sicut dictum est ea, quæ nō sunt in eodem genere, ex coloribus, & contrariis, & substantiis, & quantitate. Præterea quæ conueniunt, & ea, quæ sunt in eadē forma, & differunt secundū formas, sed quodlibet singulare ē aliud, & materia, & forma, & quod mouet, quantum non sunt idem vniuersaliter.

Cum determinauit, qd principia sunt eadem proportionaliter in omnibus pdicamentis vult declarare, qd principia duobus modis habent respectū ad res, vñ, & particulariter. & demonstrat, qd verus respectus ē particularis, cum vñā non habeant esse extra animā. Et dicit: Et et considerandum, &c. i. & sciendum est: hac

27
Vñā non
hnt et
extra animā.
Idē supra
ed. 4. et 21.
& 14. Idē
3. Metā.
ed. 10. &
1. Met. c. 6.
26. & 27.

Metaphysicorum

G hac cōsideratione, q̄ iste causæ dan-
da sunt in suis causatis vñr, & parti-
culariter. v.g. q̄ sanguis menstruus
est materia hominis, & q̄ homo ge-
nerat hominem. & possumus etiam
dicere, q̄ Socrates generat Platonē,
& q̄ sanguis istius mulieris est ma-
teria istius indiuidui. Deinde de-
monstrauit, q̄ verus modus est par-
ticularis, & dicit: Et prima p̄cipia
habent nām, &c. i. & principia prin-
cipalia sunt ea, quorū substantia est
aliquod ens in actu extra animam,
alia aut sunt ea, quę sunt in potentia
particularia. & primum p̄cedit hoc.

H Et iste processu est, sicut dicit Ale-
xander in esse, * non in intellectu.
Vñ autē sunt priora in intellectu
particularibus, quę, cū auferūtur,
auferunt particularia. vnde existi-
mantur vñ esse substantię. D. d.
post: Et illa vñ non sunt, &c. id est
& principia vniuersalia non existūt
extra animam, sed indiuiduale hoc.

hoc enim indiuiduum ab alio indi-
uiduo generat. homo enim vñ non
generatur ab hōe vniuersali. D. d.
homo enim est hominis vñr, &c. id
est, dicitur enim vñr, q̄ homo ge-
nerat hominem, sed nullum vñr gene-
rat aut generatur, sed Socratem Pla-
to, & te tuus pater. & hoc B ad hoc
B, quamuis dicatur, q̄ B simpliciter
generat B simpliciter. Et q̄ residuū
est de hoc capitulo inueni diminu-
tum in expositione Alexan. & est:
Forma enim substantiārū aliz, &c.
id est, & cū cōsiderandz fuerint
causæ & causata, vñ inueniuntur for-
mę substantiārū diuersę in genere
esse causę rerum diuersarum in ge-
nere: & elementa diuersa in genere
rerum diuersarū in genere, vt cau-
sę rerum, quę sunt in diuersis gene-

ribus, vt causę elementorū contra-
riorum, & aliarum substantiarum,
quę sunt diuersę in genere. Et di-
cit hoc, quia causę aut erunt conue-
nientes in specie, & diuersę in nume-
ro, vt causa Socratis & Platonis: aut
cōuenientes in genere & diuersę in
specie, vt causa hominis & equi: aut
cōuenientes in genere, quod est vñ
proportionaliter, & diuersę in vñ
genere, sicut causę substantiarū dif-
ferunt a causis quātitatis & qualita-
tis. Et in alia translatione: & post
hoc, quia actiones substantiārū sunt
aliz causę aliorū, & elementa alio-
rum: sicut dictū est de eis, quę non
nō sunt in eodem genere colorū cō-
trariarū substantiarum quantitas.

Et hoc, quod dicit. Præterea q̄ con-
ueniūt, & ea quę sunt in eadem for-
ma, & differunt fm formas, dicit ip-
sum ad extrahendū ex substantijs
substantias, quarū causę sunt diuersę
in specie: & sunt ea, quorū causę sūt
diuersę in specie, & sunt in eodē ge-
nere. causę enim istorū sunt eodē
in forma generali, & diuersę in for-
ma speciali. Et intēdit p hoc, quod
dicit in eadē forma, formam gene-
rale. Intēdit p hoc, quod, dicit: &
differunt fm formas, formas specta-
lissimas, & intendebat, q̄ causę sub-
stantiārū, & substantię, quę differūt,
quędā differūt fm genus modo pro-
pinquo diuersitati causarū decem
prædicamentorū, & non dicunt esse
eodē, nisi proportionaliter, & nō vt
ea, quę sunt conuenientia in eodem
genere & in eadē forma. istę. n. sunt
conuenientes in forma generali, &
diuersę in forma speciali. D. d. sed
quodlibet singulare est aliud. i. sed
ea, quorū causę eodē sunt in specie,
sunt etiā diuersa in numero. & sunt
singul-

Idem. 2. de
Aia c. 60.
& 1. de Aia
cō. 8. & 1.
de Aia cō.
18. Idē. 10.
Met. cō. 8.
Et idē hic
1 cō. seqn.
Idē. 7. Me-
ta. cō. 46.

* Singula-
ria in ef p̄
cedūt vñ
sed vñ p̄-
cedūt sin-
gularia in
intellectu
vide. 1. de
Aia c. 8.

I

M

A singularia individua, quodlibet eorum istorum aliud est à suo compari in numero. & ex hoc intelligitur aliqua esse convenientia in suis causis in specie.

D. d. & materia, & forma, & quod mouet, &c. i. & cum dicamus, quod materia, & forma, & motor sunt principia omnium rerum, non sunt eadem, eadem sunt sermone vbi. Et in alia translatione est: materia enim tua, & sanitas, & quod mouet hoc in sermone vniuersali sunt principia omnium entium. quoniam quamuis cum dicatur esse principia non eisdem modis, sed diuersis, in eadem sunt omnibus rebus vbi & proportionaliter. & quasi dicat: quoniam quamuis non sunt eadem secundum naturam, tamen sunt eadem sermone vniuersali, per quem describitur principium & causa.

Querere autem quoniam principia, siue elementa substantiarum, ad aliquid, & qualitatatum sint, vtrum eadem an diuersa, patet quod, cum multipliciter dicantur, vniuersi cuiusque sunt, ac si diuidantur, non eadem, sed diuersa, nisi quod aliquo modo eadem. analogice namque eadem: quia materia, forma, priuatio, mouens, ac illo modo substantiarum causarum, quasi omnium causarum sunt: quia peremptis, perimuntur. Præterea quod primum actu est, illo vero modo alia prima, quæcunque contraria, quæ nec vbi genera, neque multipliciter dicuntur, item & materia.

Quoniam autem questio nostra, qua sunt principia, & elementa substantia, relationis, & quantitas, vtrum sint eadem aut diuersa,

*manifestum est, quod sunt quæ di- D
cuntur multis modis in quolibet. et cum diuidatur, non sunt eadem, sed diuersa, præter hoc quod sunt omnium etiam, sic autem sunt eadem secundum aequalitatem comparationis forma mouens. & sic etiam causa substantiarum, sicut familia eorum omnium, quæ auferuntur cum illa auferuntur. Et etiam primum in perfectione. & sic diuid, & prima omnia, quæ sunt contraria, quoniam ista non sicut genera dicuntur, neque multis modis, & etiam materia eorum.*

Cum quæ sunt principia prædicamentorum an sint eadem, aut diuersa, & declarauit modum, quo sunt eadem, & quo sunt diuersa: amplius, & quod principia substantiarum sunt aliquæ, sicut principia aliorum prædicamentorum, vult colligere hæc dicendo: Questio est nostra, vtrum principia substantiarum sint eadem aut diuersa, manifestum est, quod sunt diuersa, cum multipliciter dicatur hoc nomen principium de vnoquoque istorum. sed tamen non est intelligendum ex hoc, quod secundum æquiuocationem puram dicatur, & hoc intendebat, cum dicit multis modis. Et in secunda translatione dicit: manifestum est, quod dicitur multis modis vniuersalibus. & addit vbi, cum sit talis dispositio significationum nominum, scilicet significant intentiones vbi in quæstione. De particulari enim non fit demonstratio: quamuis ipsum tamen sit ens in rei veritate. Deinde confirmans hoc, & dicit: & cum diuidatur, &c. id est

F
De particulari non est demonstratio. Idem. 7. Metaph. 13. Solidum particulare ens in rei veritate. Idem super cō. præcedenti. Idem 2. de Gen. com. 19.

Metaphysicorum

G id est et apparet q, cum hoc nomen principium diuidatur, scilicet in formam, et priuationem, et materiam, et mouens, non videbitur significare idem in quolibet eorum sed diuersum. Forma enim in substantia differt a se in alijs predicamentis. et sicut priuatio, et materia, et mouens. Et, quia non perfecte differunt, scilicet quia non pura equiuocatione dicuntur hanc principia de eis, dicitur propter hoc, q, sunt omnium, etc. i. propter hoc q, vident eadem secundum comparationem et respectum. v. g. q, respectus forme substantie ad substantiam est sicut respectus forme quantitatatis ad quantitatem: quauis non idem significet forma in vnoquoque eorum. et sicut de priuatione, et materia, et motore. ista igitur principia de eis dicuntur in respectu. Et puto, q, sermo eius fuit diminutus, cum dicitur forma mouens. debebat igitur dicere forma, priuatio, materia, mouens. D. d. et sic etiam cause substantiarum etc. i. et etiam cause substantiarum videntur esse cause causarum aliorum predicamentorum, similium causis substantiarum. et signum eius est q, cum cause substantiarum auferentur, auferentur etiam cause aliorum predicamentorum. materia igitur est causa materiarum ceterorum predicamentorum. et sicut de forma, et priuatione, quae est in substantia, et in mouente. Et hoc intendebat, cum dicitur in secunda translatione: et iste modus, qui est in substantijs, est quasi cause omnium, quia corrumpuntur, cum illa destruantur. i. et secundum istum modum possumus dicere, q, cause substantie sunt cause omnium predicamentorum. Et hoc est, quod intendebat declarare de prima materia. cum enim declaratum fu erit, q, cause substantie

sunt cause omnium entium, et fuerit declaratum quae sunt cause generum substantie corruptibilis et incorruptibilis, tunc declarabuntur cause vltimae entium, in eo q, sunt entia. et hoc intendebat declarare in hoc tractatu. et ideo percuratus est primo de principijs substantie. D. d. Et et primum in perfectione. et intendit per primum in perfectione causam propinquam, quae respicitur in esse: et est causa agens cause, quae est ei propinqua. et intendit, q, et ista causa dicitur de omnibus proportionatur. D. d. et sic aliud, et prima omnia, quae sunt contraria. i. et alio modo dicitur de eis, q, contraria praecedunt omnia. i. q, sunt principia omnium alio modo ab eo, secundum quem dicuntur genera, quorum nomina sunt vniuoca, et ab eo, secundum quem dicuntur nomina equiuoca. id est q, cum dicimus, q, principia omnium sunt contraria duo, et materia, non est dictum equiuoce nec vniuoce, sed secundum assimilationem. Et hoc, quasi manifestius est in secunda translatione, quae talis est: et et primum in perfectione, et alio modo prima omnia contraria, quae non dicuntur sicut genera, neque multis modis, sed eadem. Et Alexander dixit, q, forte intellexit per hoc, quod dixit, et ista non sicut genera dicuntur, neque multis modis, causas individuales, quae sunt vere cause causatorum individualium, quae sunt vere causata. i. q, ista differunt in numero, et non in genere, neque in specie. Cause enim eorum, quae differunt in genere, differunt in genere, et quae in specie, et quae in numero in numero. Et secundum hoc intendebat cum dixit: et alio modo prima omnia contraria. prioritas enim individualis alia est a prioritate vniuersali.

Quae

A Quæ itaq; sensibilibus principia sunt, & quot, quoue modo eadem, & diuersa, dictum est.

S Y M M A S E C V N D A.

De substantia immobilis.

Necessarium esse dari substantiam aliquam immobilem, perpetuam, semperq; actus existentem. Item actum potentia esse priorem. Cap. 1.

Vide Aut.
I Epist. 113. 4

B Vbi vero tres sint substantiæ, duæ quidem naturales, alia autem immobilis, de hac est dicendum q; necesse est perpetuam aliquam, & immobilem substantiam esse. Etenim substantiæ primæ entium sunt, & si cunctæ corruptibiles, omnia corruptibilia sunt, at impossibile est aut generari motum, aut corrumpi: nam semper erat. neq; tempus, cum non sit possibile prius & posterius esse, tempore non existente. & motus sanè ita continuus est, sicuti & tempus. aut enim idè, aut quædã ipsius motus passio est. motus vero non est continuus, præter hunc, qui secundum locum, & hunc, qui circularis est.

C *Quæ autem sunt principia sensibilia, & quot, & quomodo sunt eadem, & diuersa dictum est. Et, quia substantiæ sunt tres, quarum duæ sunt naturales, & una est immobilis, loquendum est de ista, & narrandum est quod necesse est de quam substantiam æternam & non mobilem esse. Substantia enim præ-*

cedunt omnia entia. si igitur omnes substantiæ fuerint corruptæ, omnia entia erunt corrupta. sed est impossibile quod motus fiat, aut corrumpatur: semper enim erat. neq; tempus etiam, cum impossibile sit prius & posterius esse, si tempus non fuerit. & motus igitur secundum hunc modum continuus est, sicut tempus. aut enim erit idè, aut passio motus. sed non inuenitur motus continuus, nisi in loco, & ex istis circularis.

E Per hoc, quod dixit, q; sunt principia sensibilia, innuit materiam, & formam, & priuationem, & motorem, & q; sunt tria vno modo, & quatuor alio modo. Et hoc, quod dixit, & quomodo, innuit illud, qd prædixit, q; sunt eadem per assimilationem, & diuersa secundum naturam. Considerandum autem est, utrum hoc intendebat per sensibilia, de quorum principijs loquebatur, generabilia, & corruptibilia tantum, aut etiam æterna. Alexander autem dixit, q; quauis sermo eius prædictus sit de substantijs non æternis, tamen de utraq; substantijs loquitur, scilicet æternæ, & non æternæ. In substantia enim æterna inueniuntur et causæ, quæ per similitudinem dicuntur cum causis generabilibus & corruptibilibus. inueniuntur enim in ea potentia, cum mouetur in loco. sed tamen potentia in vbi non est potentia in substantijs. Deinde dicit: hoc enim, quod inuenitur in vbi, simile est contrarietati, aliquando enim est in vbi in potentia, aliquando in actu. Et signum huius est, quia Aristoteles. Metaphysicæ cum dicit. Auer. R R

Metaphysicorum

G posuit distinctionem in hoc sermone in substantiam mobilem & immobilem, ita q̄ dixit: Et, quia substantiæ sunt tres, quarum due sunt naturales, &c. i. Sed hoc, qd̄ dixit: & narrantum est; q̄ necesse est aliquam substantiam æternam & non mobilem esse, est signum q̄ posuit hanc substantiam esse in diuisione potentia, ubi dixit, & una est immobilis: nisi posuerit hoc in diuisione, secundū q̄ oēs Antiqui opinabantur, scilicet hoc esse substantiam immobilem. Simile enim huic fecit I primo isti tractatus. Et illud, super quod debemus sustentari in imaginatione est, q̄ substantia est duobus modis, modo æterno & non æterno, vt declaratum est in scientia Naturali. & q̄ sua intentio in hoc tractatu est perscrutari de substantia, quæ est principium substantiæ æternæ: cum declarata sint principia substantiæ generabilis & corruptibilis in naturalibus. sed, quia sermo ei⁹ in hac scientia est de principiis substantiæ simpliciter, necesse fuit exponere considerationē bipartitā, scilicet in principiis substantiæ nō æternæ, & principiis substantiæ æternæ. Et ideo diuisit hunc tractatum primo in duo.

I Quorum primum est de principiis substantiæ non æternæ, quæ habet communicationem cum æterna: & posuit hoc de naturalibus. Secundū autem est de principiis æternæ proprijs. Et, quia principia substantiæ sunt substantiæ, necesse fuit loqui de substantia, quæ est principium æternæ substantiæ mobilis, & declarauit eam esse immobilem & æternam. Sed tamen Arist. voluit ponere doctrinam manifestationē, & magis simplicem. fecit enim sicut homines po-

nunt substantiam immobilem esse R principium mobilis. Deinde incepit declarare hanc substantiam esse ex p̄p̄onibus vtriusq̄, scientiæ, & dicit: Substantiæ enim præcedunt omnia entia. idest vt declarati sunt pri⁹.

D. d. si igitur omnes substantiæ fuerint corruptæ, omnia entia erūt corrupta. idest q̄, cum posuerimus, q̄ causæ omniū entium sunt substantiæ, & q̄ substantiæ sunt generabiles & corruptibiles, continget necessario, vt omnia entia sint generabilia & corruptibilia. Omne enim, cui⁹ causa ē generabilis & corruptibilis, est generabile & corruptibile. Et, cum posuit q̄, si oēs substantiæ fuerint generabiles & corruptibiles, oīa entia erunt generabilia & corruptibilia, destruxit consequens, & dixit: sed est impossibile, q̄ motus fiat, aut corrumpatur. i. sed est impossibile vt omnia entia sint generata, postq̄ nihil fuit omnino, & corrupta, ita q̄ nihil erit. impossibile enim est intelligere motum factū, postq̄ nullus motus fuit: aut corruptum, ita q̄ nullus motus erit. D. d. semper enim erat, idest vt declaratum est in Naturalibus.

D. d. neq̄ etiam tempus, i. neq̄; ē tempus est ex entibus talibus, & quæ possunt imaginari generata aut corrupta, postquā fuit tempus, & postq̄ non erit tempus. D. d. causam in hoc, & dicit: cum impossibile sit prius & posterius esse, si tempus non fuerit, idest, cum impossibile sit intelligere generati & corruptum, nisi intelligant prius & posterius, quæ impossibilia sunt imaginari, nisi cum præterito & futuro, quæ sunt partes temporis. factum enim est illud, quod est post non esse, & cuius nō esse est ante suum esse. sed ante & post sunt dñæ

nib⁹ cōst⁹
vtriq̄ scie.
Oppositū
require in
cōmē. vlt.
primi phy.
Vide cōt.
Zam.

Idē cō. pri
mo huius.

Substantia
æternā ē
declarari
p̄ q̄ p̄p̄o.

A differentie temporis. Si igitur tempus ponatur esse factum, necesse est fieri in tempore. quapropter tempus erit ante tempus, & sic in infinitum.

¶ Tempus & motus aut sunt idem aut ipse est aliqua passio motus consummatus. 3. Phy. c. 10 vide pro hoc clari. 4. Phy. c. 6. 98. & text. c. 101.

D. d. & motus igitur secundum hunc modum continuus, &c. i. & cum tempus est continuum, & æternum, & unum, necesse est ut motus æternus sit continuus, & unus. ¶ Tempus enim & motus aut sunt idem: aut tempus est aliqua passio eius. ¶ sine enim tempore impossibile est imaginari motum.

D. d. sed non invenitur motus continuus, nisi in loco, & ex istis circularis, idest & impossibile est ut iste motus sit, nisi localis & circularis, ut declaratum est in Physicis.

At vero, si motuum aut effectuum est, non aut operans aliquid, non est motus. possibile namque esse non operari, quod potest non habere. nulla igitur utilitas erit, ne quidem si perpetuas substantias faciamus, quemadmodum qui faciunt formas, nisi aliquid principium insit, quod mutare possit. Non igitur sufficit illa, nec alia substantia præter formas.

C Nam, si non operabitur, motus non erit, nec ite si operabitur, substantia vero eius potentia sit. non enim erit perpetuus motus. quod enim potentia est, contingit non esse. oportet igitur esse tale principium, cuius substantia actus sit. Itē has oportet esse substantias absque materia. sempiternas enim eē oportet, si aliquid quidem eternum est. actu igitur sunt. Atqui dubium est. Nam omne quidem agens posse quoque videtur, potens vero non omne, agere. quare potentia erit prior.

Dubitatio

Verū, si hoc ita sit, nihil entium erit. contingit enim posse quidem esse, nondum vero esse. At si, ut Theologi, qui ex nocte cuncta generant, siue, ut Naturales dicunt, omnes res simul erant, idem impossibile erit. Quo namque modo mouebunt, si nulla erit actus causarum non enim ipsa materia seipsam mouebit, verum opifex virtus, neque menstrua neque terra, verū semina atque humanum semen. Propter quod quidam faciunt semper actum, veluti Leucippus & Plato, cum semper esse motum dicant. **E** cur vero, vel quē, non aiunt, nec cur sic, nec causam. nihil enim susque deque mouetur, sed oportet ut semper aliquid præexistat, sicuti nunc. natura quidem hoc modo, ut etiam, aut ab intellectu, aut ab aliquo alio, hoc modo. Deinde, quisnam primus sit, differt enim quidam maxime.

Solutio.

Sed, si fueris substantia mouens, aut agens, & nihil agit, non erit motio. possibile est enim, ut illud, quod est in potentia, non agat. & si non, nihil prodest cum posuerimus substantias æternas, aut decedentes formas, nisi in eis sit principium, quod potest transmutare. Sed hoc non sufficit, neque aliud extra formam. Si enim non fuerit, non erit motus. neque si egeris, & substantia eius fuerit in potentia. non enim erit motio æterna. Possibile enim est, ut quod est in potentia, non sit ens, R.R. ij necesse

Metaphysicorum

G necesse est igitur ut tale principium sit substantia, quia est actio. Et oportet etiam ut ista substantia sint existentes extra materiam, cum necesse est ut sint aeterna, si etiam aliud fuerit aeternum, actio est. Quamvis hic sit questio. Existimatum est enim, quod omne agens habet potentiam, quia potest, & non omne, quod potest per potentiam, agit. Unde potentia videtur prior. Sed quamvis ita sit, nullum quidem entium

H erit ens, cum sit possibile ut sit, & non sit ens. Sed si secundum loquentes in Divinis generantes mundum ex nocte dicunt, & Naturales dicentes, quod omnia fuerunt insimul, impossibile est ut sint eadem omnia haec. Et si non, quomodo moventur, si non habent in actu causam? materia enim substantia carpentarii impossibile est ut moveatur per se, sed carpentarius, neque sanguis menstruus neque terra, sed semina & spermata. Et ideo quidam ponunt separationem, ut Plato, & Leucippus. dicunt enim motum semper esse aliquid, sed quare, non dicunt causam. nihil enim movetur, sed oportet ut semper sit aliquid, sicut modo est, aut naturaliter, aut violente, aut ex alio & post, quod est primum, multum enim differt.

30 Sed, si fuerit substantia, &c. id est, quod, cum motus aeternus sit, & omnis motus habet motorem, ut determi-

natum est, necesse est, ut iste motus habeat motorem, qui est actio pura sine aliqua potentia, id est, quia in nulla hora est motor in potentia. Si enim non fuerit actio pura, sed cum potentia, aliqua hora erit, in qua non erit motio ab ea. Deinde dedit causam, & dicit: posse enim est, &c. id est, quia omnis motor, cuius substantia admiscet potentia, possibile est ut in aliqua hora non moveatur. non enim movetur, nisi per alium motorem extrahentem ipsum ex potentia in actum, qui est impossibilis ut non sit praesens. D. d. & si non, nihil prodest, cum posuerimus, &c. i. declaratum est igitur substantiam esse aeternam, & semper moventem. & ideo nihil prodest ponere substantiam aeternam, in qua non sit principium movendi: ut dicunt dicentes formas. Deinde dicit: Sed hoc non sufficit, neque aliud, id est, non enim sufficit ponere principium mobilium formas, neque aliud extrinsecum a formis, cum motus non auferatur ab ablacione illius. Et hoc intendebat, cum dixit: Si enim non fuerit: si enim non fuerit, non erit motus. i. si non fuerit positum aliquod tale, id est aliquid, quod si non esset, non esset motus. Deinde dicit: neque, si egerit, & substantia eius fuerit in potentia. id est & non sufficit in hoc ponere aliquid, quod si non fuerit tale, non erit motus, sed etiam si non fuerit tale, id est quod si auferatur, auferetur motus, & substantia eius non erit in potentia. sed utrumque necessarium est, in eo scilicet, quod cum auferatur, auferatur motus, & quod substantia non admisceatur potentia. Alexander autem dixit, quod necesse est tertium esse, cum hoc sit aeternum & movens in actu, scilicet

Ois motor, cuius substantia admiscet potentia, potest ut in aliqua hora non moveatur. Idem 8. Phyl. 4. & 8. 15. ed.

L

M

A ut sit illud, ad quod secundum desy-
deriū mouet hoc corpus, quod est
nobilissimum corporum, scilicet celeste.
Illud autem, ad quod secundum desyderiū
mouetur hoc corpus, non est homo,
neque aliquod entium, quae sunt hic
cum nobilitas desiderio non tendat
in vilius. Deinde dedit causam in
hoc, & dixit: non enim erit motio
aeterna, id est, si in substantia huius
motoris fuerit substantia, quae est in
potentia, scilicet in materia. Deinde
dicit: possibile enim est, ut quod est
in potentia, non sit ens.

B possibile est, ut non sit ens simplici-
ter, id est, quia corrumpetur in aliqua
hora. Et hoc quidem determinatū
est in Naturalibus, quod omne, cuius sub-
stantia admiscetur potentia, est ge-
nerabile & corruptibile. & si fuerit
in potentia motor in loco, impossi-
bile est ut non moueat. Vnde necesse
est, ut isti motori non admiscetur
potentia omnino, neque in substantia,
neque in loco, neque in aliquo modo-
rum potentia. Et hoc interdebat, cum
dixit: necesse est igitur ut tale princi-
pium sit substantia, quae est actio.
quia causa potentia in rebus, in qui-
bus est potentia, est materia, ut dictū
est in Naturalibus.

C Et dicit: Et oportet ut istae substantiae sint existentes,
&c. i. & quia istae substantiae sunt
mouentes sine aliqua potentia, ne-
cessesse est ut sint sine omni materia,
cum necesse est ut sint aeternae. omne
enim aeternum est actio pura: & omne,
quod est actio pura, non habet poten-
tiam. D. d. Quāvis hic sit questio, &c.
id est, & si isti termini dicuntur ut actio
sit ante potentia, est tamen hic ques-
tio. Existimatum enim est, quod po-
tentia est ante actum, quia existima-

tum est, quod omne agens sit in poten-
tia, & non omne, quod est in potentia
aget: unde & potentia videtur prior
actu. Deinde dicit: Sed quāuis ita
sit, nullum entium, &c. i. & hoc est
impossibile, quoniam, si motor omnis, &
agens haberet potentiam mouendi
& agendi, possibile esset ut in aliqua
hora nihil esset: & tunc possibile es-
set quodlibet esse & non esse. quoniam, si
possibile est, ut primus motor non
sit ut non moueat, possibile erit ut
nihil sit omnino: quod est impossi-
bile, ut dictum est prius, ubi locutus
est quod actus est ante potentiam. D. d.
Sed si secundum quod Loquentes in
Diuinis, &c. i. nisi esset verum, quod
Loquentes in Diuinis & Naturali-
bus dicunt, scilicet, quod omnia facta fue-
runt ex se sine motore. ut dicentes
mundum generari ex obscuritate;
& ut ponentes causam generationis
omnium materia tantum, aut unum
elementum quatuor, aut partes infi-
nitas: quod est impossibile, scilicet ut aliquid
moueat sine motore. verbi gratia,
quod lignum, quod est subiectum car-
pentarij, impossibile est ut moueat
per se absque carpentario. & si san-
guis mēstruus impossibile est ut ab
eo fiat homo, nisi moueatur a sper-
mate: neque terra planta, nisi mouea-
tur a semine. D. d. Et ideo ponunt
quidam, &c. i. & cum quidam perce-
perunt, quod nihil mouetur, nisi ante
sit motus, posuerunt motū ante ge-
nerationem mundi. nulla enim alia
est inter ponentē materia esse mo-
bilem ex se, & ponentē, quod omnes causas
fuerunt in quiete, & quod deum in-
coeperunt moueri. & ideo posuerunt
isti ante generationem mundi mo-
tum aeternū, ut Plato dixit, quod prius
fuit motus inordinatus, deinde Deus

Of. eternū
et aho pu-
ra. Idē in-
fra. 35. 41.
& 44. Idē
9. Met. 10.
c. 17. & 2.
Cō. 33. &
34. Opposi-
tum. 3. de
Ala cō. 5.
In solō ne-
terij qō-
dis, & c. 14.
Vide eōrū.
Zimarr.

Metaphysicorum

G induxit eum ad ordinem: & sicut dicunt dicentes partes esse indiuisibiles de motu in vacuo. D. d. qui dicunt, q̄ omnia fuerunt in simul. Et Alexander dicit, q̄ non innuit Anaxagorā. iste enim ponit causam agētem, s. intellectum. sed, quia istis contingit q̄, cū aliquid incorperit^r mouere, vt sit prius in potentia^a mouēis, deinde factu sine motore, in nullo differunt ab eis, qui non perceperūt eam esse mouentē. & hoc modo nō est remorū vt Anaxagoras sit de eis, vt oīs generans mundū, siue cōcesserit causam esse mouentem, aut nō.

a. l. moue
ri.
a. l. motū

H Et forte dixit de his, qui non receperunt causam mouentē in substantia: quia oīa apud eos fuerunt in simul quia, cū illic nō fuerit generatio, nō erit illic aliquid in potentia, & aliquid in actu, sed oīa in actu in simul semp, cū impossibile est vt oīa sint priuata vt aliqd sit qñq; ens, & qñq; nō ens. Et, quia Plato, Leucippus, & Democritus dicebāt motū esse ante generationē mundi, Leucippus aut motū spacij in vacuo, necesse est eis dicere quis mot^r est iste motus æternus: impossibile enim est motū æternū esse nisi circularem. & necesse est eis dicere et quare est semp. Et dixit,

I vt mihi vñ, q̄ illi dicunt motum aliquid esse: quia aliqui Antiquorum ordinabāt motū in nō ente: & istis est contingit ponere motū violentū esse æternum & priorem naturali. & hoc manifestū est ex sermone Platonis, qui vocat eum motum inordinatum. D. d. nihil enim mouetur, & c. id est impossibile enim ē ponere aliquid moueri, si nō ponatur aliquis modorū motuum, qui sunt hic, & aliquis modorum mouentiū. motus enim, qui sunt hic, aut sunt

Aliq ordinabāt motū in non ente.

naturaliter, aut violentē. & motor etiam aut est motor prim^r, aut qui ab alio mouetur. i. q̄ necesse est dicentibus motū esse ante generationem mundi, dicere quis modus fuerit motū, & quis modus fuerit mouentiū, & vtum fuerit motor vauis aut plures: quod nō fecerunt, neque possunt facere: sed contingit dicēti motū inordinatum esse dicere motum violentū esse ante naturalem: quod est valde incohueniens, & impossibile. & hoc intēdebat, cū dicit: & post, qui est primus. multū enim differt dicere, q̄ motus naturalis est primus, aut q̄ motus violentus. **L**

At neq̄ Platoni possibile est dicere id, quod quandoq̄ putat principium esse, quod seipsum mouet. posterior enim pariter cœlo est anima, vt ait.

Neq̄ etiā possibile est Platoni dicere quod multisotiens existimat, quod principiu est illud, quod mouet se. anima enim, sicut dixit, est in postremo cum cœlo.

Quia aliquis defendendo Platonem potest dicere q̄ ea, quæ mouebantur æterne ante mundum, et ante M principia, quæ se mouebant, cū Plato opinabatur aliquid mouere se, d. respondendo propter hoc, q̄ nō potest dicere hoc. Anima enim apud ipsum est mouēs se: sed apud ipsum anima non fuit nisi post cum generatione cœli. apud enim illum motum æternum non ordinatum non fuit anima apud ipsum.

Arbitrari itaq̄ potentiā actu priorē, quodammodo quidem bene est. quodāmodo vero minime dictum aut est quomodo. Quod

A Quod aut actus sit prior, Anaxagoras testatur. Intellectus namque actus est. Et Empedocles, amici sui & contentione ponit. & qui semper esse motum aiunt, ut Leucippus. Quare non erat tunc infinito Chaos, aut nox, verum semper eadem circuitione, aut aliter, si actus quidem prior potentia.

Quoniam aut potentia est prior actu, in existimatione quodammodo recta, & quodammodo non recta, dictum est quomodo. Quoniam

B aut actus est prior, testatur Anaxagoras. Intellectus enim est actus. & etiam Empedocles, qui ponit amicitiam & litem. & etiam ponentes motum esse semper, ut Leucippus. Fovea autem & nox non sunt infinita, sed eade semper sunt, aut secundum reciprocationem, aut alio modo, si actus est prior potentia.

32 Cum declaravit actum esse priorem potentia propter hoc, quod motori motus circularis nulla potentia admiscet omnino, facit nunc rememorationem istius questionis in tractatu primo, & dicit: Quoniam autem, &c. id est, id prædiximus modum, secundum quem possibile est dicere potentiam priorem esse actu,

& modum, secundum quem non determinatum enim est in alijs, quod potentia præcedit tempore individuum generatum: actus autem præcedit simpliciter potentiam, cum nihil exeat de potentia in actum, nisi per aliquid in actu. * Vnde propositio dicitur quod omne, quod est in actu, prius fuit in potentia, non est vera.

nam si ita esset, tunc potentia præcederet actum simpliciter. & si ita esset, tunc res mouerentur ex se sine motore. Et ideo dicitur: Quoniam autem actus est prior, testatur Anaxagoras, id est, quoniam autem est prior potentia simpliciter, testatur omnis ponens causam mouentem. ut Anaxagoras ponens intellectum facientem generationem. & Empedocles faciens litem & amicitiam. & etiam testatur ponens motum semper æternum, quia ponit actionem æternam, ut Leucippus. Deinde dicitur: Fovea autem & nox, &c. id est, & cum declaratum est, quod actus præcedit potentiam, si etiam fuerit ex nocte & fovea: fovea tamen & nox non dicuntur esse fixæ tempore infinito, sed necesse est quod generatio & corruptio eorum sit reciproca: aut in toto, ut dicit Empedocles de toto mundo, quod quandoque generatur, quandoque corrumpitur: aut secundum partes, sicut est de generatione & corruptione elementorum. & hoc inridebat, cum d. aut alio modo, Et ideo videtur quod, si quædam fuerint permanentia in specie, & de eis alia permanentia in numero, quæ sunt causæ permanentiæ illorum in specie, necesse est ut potentia præcedat individuum sine tempore, & quod actus præcedat potentiam simpliciter: & quod hoc conuertatur, scilicet, si necesse fuerit ut actus præcedat potentiam simpliciter, & potentia generatum sine tempore, necesse erit ut entia sint duobus modis, modo remanente in numero, & modo remanente in specie.

Si vero semper idem circuitione, oportet ut aliquid semper similiter operando permaneat,

RR iij Si

* Propo di
cens quod
qd est in
actu, prius
fuit pot
tia, non est
vera, vide
9. Meta.
c. 13. & 1.
d. Aia ter.
c. 10. et 27.

Metaphysicorum

6 Si igitur idem est semper & circulariter, necesse est ut agat sic per se, & sic per alterum. Caelum igitur primum aeternum.

33 Dixit Alexander, quod facit hic rememorationem breuiter de eo, quod dictum est in libro de Genera. & corruptio. p. q. si generatio est semper, necesse est aliquid generare semper, & est corpus, quod circulariter mouetur. & si non erit generans semper, impossibile est quod generatio & corruptio sint semper. & si non, consumetur materia, & tunc necesse est ut corruptio pens

H semper sit aliud a generatione semper, aut idem faciat duas diuersitates duabus dispositionibus diuersis. immo necesse est aliquid aeternum unum esse, quod sit causa actionis aeternae, quia non agit nisi una actione, & aliquid aeternum, quod agat actibus diuersis, ut ab eo semper sint acta diuersa. & haec est dispositio primi caeli suo motu diurno. Aeternitas enim actionis prouenit ex eo, quod ipse facit unam actionem semper. Quae autem faciunt actiones diuersas, sunt quae mouent in orbibus dediuibus: & maximus eorum est Sol, remotus. n. & propinquus facit contraria. v. g. q. cum fuerit remotus, erit causa corruptionis plurium entium, & cum fuerit propinquus, erit causa generationis plurium: & aliquando remotus generat aliqua, & propinquus generat alia. Et omnia ista innuit mirabiliter & breuiter per hoc, quod dixit: Si igitur idem, &c. i. si igitur necesse est motum unum, & continuum aeternum esse ut agat per se unam actionem continuam, & ut agat per aliud actiones diuersas, ut semper sint duae actiones: & nihil est tale, nisi caelum: necesse est ut caelum sit aeternum. Et in alia translatione.

Vide idem
1. de Gen.
a. c. 56.

Quod si futura est generatio & corruptio, aliud operans aliter & aliter esse oportet. Necesse igitur est hoc quidem modo illud semper se operari, hoc vero semper aliud, aut igitur semper diuersum, aut semper primum. necesse autem est ut semper hoc namque rursus, & sibi & illi causa est. Dignius ergo est, quod primum est. hoc namque, ut semper sibi se habeat, causa erat: ut vero aliter, aliud. ut autem semper aliter, ambo scilicet. Patet igitur quod motus quoque ita se habent. Cur igitur alia quiescere oportet principia? Cum vero & ita contingat (& si non sic, ex nocte, & simul omnibus, & ex non ente erunt) haec profecto soluentur. Et est aliquid, quod semper incessabili motu mouetur, hic vero circularis est. & hoc non solum ratione, verum etiam opere patet. Quare aeternum est profecto primum caelum.

Principium sequens textus Averrois vsq. ibi. Et si generatio, idem est cum textu superiori Trigesimo tertio, sed secundum aliam translationem. quod etiam per ea vicina antecedentis comenti verba, Et in alia translatione, satis patet.

Si igitur idem semper fuerit circulariter, oportet aliquid semper esse permanens, quod agat unam actionem consimilem. Et, si generatio & corruptio sit, oportet aliquid esse, quod agat multis modis. Necesse est igitur, ut agat per se secundum hunc modum, & alio modo secundum alium modum. & necesse est ut illud sit aut

aut

Aut alio modo, aut primo modo. *¶* illud ē est causa sui ipsius, & alterius. Primum igitur est melius. illud enim fuit ea ut semper fiat secundum eandem dispositionē con- similem: cur autem sint plures mo- di, iam fuit alia. quod autē sem- per fuit, & plures modi, utrunq. Et hoc est manifestum, quod mo- tus non sunt sic. Quomodo igitur querenda sunt principia? & si non secundum hunc modum, secun- dum autem alium modum possibi- le est ut omnia sint ex nocte, et ut etiam sint insimul, & non ex en- te etiam. ista igitur non desistunt. Aliquid enim semper mouetur motu non quiescenti, scilicet quia secun- dum circulationem. & hoc decla- ratur non tantum potestate, sed etiam actu. Primum igitur cœ- lum est æternum.

S Per hoc igitur, quod dixit: Si igitur idem, &c. intendit si igitur est hic vna actio æterna consimilis, & est mo- tus circularis, oportet ut illud, quod agit ipsam, sit circulare & vñs, sicut est de orbe, quod mouetur motu diu- rno. & ista vna actio est cā continua- tionis & permāentis transmutatio- nis, scilicet quia ista actio est causa, quod trans- mutatio non deficit, & quod oīa sunt semper insimul, quæ nō consequun- tur se adinuicem, nisi per istū moto- rem. quod igitur dat iste orbis primo & per se, est continuatio, & æterni- tas. D. d. Et, si generatio & corru- ptio est, &c. i. & si hic fuerint duæ actiones contrarie, ut generatio &

corruptio æternæ & fm reciproca- tionem, oportet ut illud circulare, quod facit has duas actiones contrarias, moueatur duobus modis op- positissimis loco, aut pluribus, sicut est de septem planetis. & plus quā appa- ret de actiōibus istorum est Sol. & ideo Antiqui vocabant istum dñm vitæ. D. d. Necesse est igitur ut agat per se, &c. necesse est igitur ut hoc corpus vñs, quod circulariter mo- uetur & continuæ, primo & per se agat continuationem & æternitatē, per aliud autem & secundo genera- tionem & corruptionem æternas. D. d. & necesse est ut illud sit aut alio modo, aut primo. i. necesse est igitur, ut sit alius modus actiōis alij, & pri- mus primo. Et in alia translatiōe: igitur aut per aliud, aut per primū necesse est ut continuetur. i. actio, i. diuersa sit per aliud à primo. æterni- tas aut necesse est ut sit ex prio. D. d. & illud etiam est causa sui ipsius, & alterius. i. & erit primū cā sui ipsius & aliorum. Et intelligendū est per primum, primum cœlum, aut totū cœlum, aut octauam sphaeram. De- inde d. Primum igitur est melius, &c. i. primum igitur est perfectio- ris actionis & melioris. Primum. n. Fecit ea, quæ sunt diuersarum actio- num æterna, & continua: & illud, quod est post primum, est cā actio- num diuersarū. D. d. quod autē semper fuit, & plures modi, utrunq. i. quod pri- mum & fm congregata sunt cā, quod actiones sunt æternæ & plures: æter- næ autem per primum, diuersæ au- tem propter illud, quod est post pri- mum. D. d. Et hoc est manifestum, quod motus non sunt sic. i. & manife- stum est, quod motus apparentes non conueniunt principiis, quæ posue- runt

Metaphysicorum

G runt alij. Aut intendit, qd est manifestum, quod motus consequentes illa principia, quæ dicebant Antiqui, non sunt sicut isti motus. Deinde dicit: Quomodo igitur sunt querenda principia. & si non secundum hunc modum. i. qd igitur possibile est ponere alia principia convenientia ei, qd apparet. Sed, si hoc fuerit impossibile secundum hunc modum, possibile est vt ponatur. D. d. fm autem alium modum possibile est vt omnia sint ex nocte, &c. i. & cum pncipia fuerint posita alio modo ab isto, possibile est, vt omnia sint ex nocte, sicut d. * Dinodes faciens leges, & qd entia sunt subito inuenta in simul, & ex non ente omnino. Deinde dicit: ista igitur non desistunt, &c. i. ista igitur generabilia, & corruptibilia non desiciunt in aliqua hora generari. Est. n. corpus, quod mouetur motu nunquam quiescente. & hoc non inuenitur nisi in corpore circulari, in eo quod est circulare. Deinde dicit: & hoc declaratur non tantum potestare, sed etiam actu. i. non tantum ratione, sed sensu. Apparet. n. motum talem esse, scilicet qui nunquam desinit nec deficiet, & quod semper est circularis; & quod alij motus reducuntur ad ipsum. Deinde dicit: Primum igitur cælum est æternum, id est ex omnibus igitur apparet, quod primum cælum est æternum, & quod per ipsum perficiuntur alij motus corporum celestium. Et in alia translatione: & hoc non apparet sermone tantum, sed operatione. & intendit per sermonem definitionem, & per operationem. illud, quod apparet sensu.

Estq; aliquid, quod mouet. **I** Cū vero id, quod mouet, & mouet, mediū sit, est & aliquid, qd non motū mouet, qd æternum, & substantia, & actus est.

Inuenitur igitur aliquod mouens, cum non mouetur. Et, quia etiam est motum, et etiam est motor, & medium aliquod est mouens, cum non mouetur.

Dixit Alexander. Ista est ratio, 35 qd aliquod mouens nō mouetur, & est dicta breuiter, & rememoratio eius qd dictum est in ult. Phys. Et L est fundata super duas propositiones quarū vna est, qd omne compositum ex duobus, quorum alterum potest esse per se, possibile erit etiam alterū esse per se, nisi compositio sit substantiæ & accidentis. v. g. qd hydromel, quia componitur ex aqua & melle, & mel inuenitur per se, necesse est ergo vt aqua inueniatur per se. Et, quia inuenimus aliqd motum & mouens. quasi compositum ex mouente & moto: & inuenimus aliqd motum per se & non mouens: manifestum est, qd est necesse aliqd mouens esse & non motū. hoc igitur mouens immune est a potentia, & in nulla materia existit. Et d. Inuenit igit aliqd mouens, cū nō mouetur i. inuenitur igitur aliqd mouens & non motum. Sunt. n. tria in intellectu, motum vltimum, & mouens primum, & medium, s. mouens & motum. Quapropter necesse est, vt primum mouens nō moueatur omnino. medium enim erit nō primum, si spouebitur. Aut si dicamus qd, si extremum vltimum, s. motū tū inuenitur simplex, tū necesse est vt suum

H
a. l. h. h. o.
d. a.

A. Ph. 17.
Abbreuiatio ut cōpositū ex duobus, quorū alterū p. se p. se, potest erit et aliter ut p. se, nisi sit cōpositū sub & actus. vi de idē. 8. Ph. c. 17.

M
Tex. expō prima.

Mouens primum imune ē a potentia, & in nulla existit m. l. d. 8. Ph. 78. 79. & i. lib. de suba orb. p. totum.

Kpō 1.
Expōitum
cōparatio

A faum oppositum inueniatur simplex. Omne enim compositum ex duobus oppositis, quorum alterum inuenitur per se, de necessitate & reliquum. Secundum igitur has duas intentiones intelligitur apud me hac ratio: sed secundum primam magis videntur verba eius. Secunda autem est Alex. & oportet conditionare, q̄ compositum sit ex duobus extremis oppositis. tunc enim propositio erit manifestior, & nulla conditione indiget, nisi ut vñ eorum non sit accidens in reliquo, vt d. Alex. Potest enim dicere q̄, cum

B alterum extremorum & mediū fuerit, & reliquum extremorum erit. potest etiam dicere q̄, cum duo extrema & medium fuerint, necesse est vt alterum extremorum non sit medium. scilicet, quod, si vnum extremum fuerit mobile tantum nō motor, necesse est vt reliquum extremum sit motor non mobile. ex his apparet, q̄ primus motor nō est necessario motus. Et in alia translatione: Est igitur aliqd̄ mouens & quia est motum & & mouens: est igitur medium. Est igitur aliquid mouens non motum eternum, sub

C stantia, & actus. Ex hoc quod accepit medium, videmus q̄ sustentatus est in hac oppositione super duo extrema opposita. Cum enim alterum duorum extremorum separatim fuerit a medio, necesse est vt reliquum separaretur ab alio. intentio enim eius, quod dixit: in hac translatione est quod, cum est mouens & motum, necesse est vt medium sit. & cum sit medium & alterum extremorum, necesse est vt sit reliquum extremum.

Quo pacto de la substantia, que primum D
est principium, immobilis moueat. Cap. 2.

Mouet autē hoc mō. concupiscibile & intelligibile mouet, non motū. horum autē prima eadem sunt. desiderabile namq̄, quod apparet bonū. primum vero voluntate affectabile, qd̄ est bonum. magis vero appetimus, quia videtur, quā videtur, quia appetimus.

Viā Auer.
I Epi. Tr. 4
in duobus
locis.
Viā cō. Zi.

* volūtile.

Et mouet, sicut mouet desideratum & intellectum, cum non mouetur. et principia istorum eadem sunt. et desiderium est sensus, qui distinguit, et primum affectatum est sensus. & primo affectatum est bonum, & desideratum magis, quia existimatur propria esse maius, & non existimatur, quia desideramus.

Et cum primum mouens mouet & & non mouetur, neque secundum accidens, neque secundum seipsum, sicut mouetur anima, quæ est in corpore, necesse est vt ille motor moueat, quemadmodum desideratum, & affectatum mouens nos. quare actio videtur esse bonum. Et, quia modi desiderabilium mouentium sunt apud nos alij a modis intelligibilium, quæ mouent nos, adeo quod iste dux motiones contrariantur sibi: quoniam motio in alterum desiderati differt a motione in alterum intellectui. Et videtur de istis principijs, quæ

Metaphysicorum

G quæ sunt in corporibus celestibus, q̄ desideratum in eis idem est cum intellectu. Desideratū enim apud nos differt ab intellectu : quia potentia, qua comprehendit desideratū, differt ab ea, qua comprehenditur intellectum. Desideratum. n. comprehenditur sensu, & est voluptatū : intellectum aut intellectū, & est cuius actio v̄ bona. Corpora igit̄ celestia, quia non sentiunt: sensus autem nō est in animalibus nisi ad salutem : ideo desideratum in eis nō differt ab intellectu. intellectum. n. mouens ab eo, qd̄ est bonum, est in simul voluptuosum. hoc igitur est dicere, q̄ voluptuosum & intellectū est idē in eis. Et ex hoc quidem apparet bene hæc corpora * esse animata, & q̄ nō habent de virtutibus animæ nisi intellectum & virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco. Et hoc declarabitur ex his. Dictum est. n. in Octauo Physicorū, q̄ mouens hæc corpora celestia in nulla existit materia, & q̄ est forma abstracta. Amplius in libro de Anima formas abstractas esse intellectus. quapropter mouens est intellectus, & est mouens, quia agit motum, & quia est finis motus. Hæc autē describitur in nobis, si illud, qd̄ mouet nos in loco s̄m q̄ est agens, & qd̄ mouet nos in loco s̄m q̄ est finis. Et habet duplex esse, in anima, & extra animā. qd̄ autē est in anima, est agens motum, sed in vero, qd̄ est extra animā, est motus s̄m finem. V. g. * qm̄ balneum duplicem habet formam, in anima, & extra animā : & pp̄ illam formā, quæ est in anima, desideramus aliam formam, quæ est extra animā. forma igitur animæ balnei inquantū est in anima, est agēs

desiderium & motum : s̄m autem **K** q̄ est extra animā ē finis motus, nō agens. Si igitur forma balnei nō esset in materia, tunc moueret & secundum agens & s̄m finem sine aliqua motionē contingente. Et sic est intelligendū de mouentibus corpora celestia. s̄m igitur q̄ illa intellecta sunt formæ eorum, sunt mouentia s̄m agētia : s̄m autem q̄ sunt fines eorum, mouentur ab illis s̄m desiderium. Queret autē aliquis, si illud, qd̄ imaginatur ex illis formis, est eē illorum corporum, quid igitur indigeret motu ? si igitur forma atq̄, **L** quæ est in anima artificis esset esse arcæ, non moueretur ad agendam arcam. Dicamus igit̄, q̄ non mouentur, nisi quia intelligunt ex se q̄ p̄fectio & substantia eorū est in motu : sicut sanis illud, qd̄ mouetur ad conservandā suam sanitatē, quia scit q̄ sua sanitas non conservatur nisi motu. Et si intelligat q̄ motus eorum est eē existens, qd̄ est in potentia in illis formis abstractis ad actū, hæc formas materiales. Istæ n. formæ forte vident̄ habere duplex esse, s̄m actū. s̄m materiale esse, qd̄ habet, & esse in potentia, s̄ esse qd̄ habent in illa forma. * Et dico in potentia, quædamodū dicimus, q̄ formæ artificiales habent eē in actu in materia, & in potentia in anima artificis. Vnde hæc formæ vident̄ habere duplex esse abstractum, & materiale. * Et hoc quidem est q̄ facientes formas volunt dicere, sed non perueniunt ad ipsum. Sed tñ motus eorum nō est p̄exitum istarum formarum ad potentia in actū, ita q̄ illud sit p̄fectio prima eorū, sed ita q̄ illud est cōsequēs primā p̄fectionē eorū. **V.** g. q̄ qui exercitatur ad cōseruandū san-

tia orbis.
* Balnei
s̄m motus
v̄ agēti, &
v̄ eē extra
animā mouet
v̄ finis.

Dubitate

Solutio.

* Idē super
14. & 7.
huius. 24.
† Formæ
miles ac-
tū hūc et
mā, potē
M
cū sit s̄m
i p̄lo mo-
tore: Op-
positū vid
supra c. 18
Vide con-
tra. 2. Zim.
Idē supra
cō. 18.
Intelligen-
tiaz p̄la in
actū nō
agente nō
agente pp̄
teriora s̄
cōsecuti-
ue. Vide
Idē. 2. cō.
c. 17. & 24.

n. corpori
* celestib.
Idē de
yderabad
& intelle-
ctū. Idē. 1.
c. de sub-
stātia or-
bis, & 2.
misdē cor-
pora cele-
stia s̄m sen-
sūt, q̄a s̄c-
* dāi s̄c-
aialibꝫ ad
salutē. Idē
1. c. de sub-
stātia or-
bis. & 1. 3.
Aia. 60. 61.
& 2. 3. Aia
eō. viii.
* Corpora
celestia
sunt animata
& nō hāt
de virtuti-
bꝫ aq̄ nisi
intellectum
& virtutē
desiderati-
uā. Idē. 1.
cō. 90. &
1. cō. 19. et
61. & 2. de
1.
aia. 15. &
32. & 1. c. 2.
de substā-
tia orb. ac
4.
† Dicitur s̄m
mā a nāli
formas et
abstractas
& eas eē i-
ntelligētes.
Idem. 1. de
aia. c. 2. &
c. 61. sc̄d
de cō. &
mū. vi. ca.
de substā-

A sanitatem per aliquam operationē
alicuius artis, primo intendit ad con-
servandū sanitatem suam, secundo
autem intendit illam operationem.
D. d. & desideratū est sensus, qui di-
stinguit, & primum affectatū ē sen-
sus. i. qm̄ desiderium f animalibus
est pp̄ sensum, qui distinguit, & cō-
prehendit volup̄tiosum. & hoc de-
sideratum est appetitus. volūtas au-
tem est pp̄ intellectum. D. d. & pri-
mo affectatum est bonū, & desyre-
tarum. i. qd̄ primo est affectatū, est
bonum simpliciter, versus qd̄ mo-
uent corpora simpliciter. Et pōt in-
telligi, q̄ primo affectatū apud Intel-
lectū, in eo q̄ est intellectus, est bo-
nū. & ideo dicitur: & desideratū ma-
gis, quia existimatur p̄p̄e esse ma-
ius, & non existimatur, quia desyre-
tarum i. &, cū quanto magis aliqd̄
existimatum fuerit maius bonum,
tanto desiderium erit maius. Desyre-
tarum. n. ē pp̄ existimationē eius,
qd̄ est aliquid esse bonum: & non
existimamus aliquid esse bonum,
pp̄ qd̄ desyretamus ipsum. neces-
se est igitur vt illud, qd̄ est in se ma-
ius bonum, sit magis desideratum.
Et intendebat, q̄ si motor corporū
coelestium est magis bonus oībus,
necesse est vt sit desideratus magis
bonis oīaibus. Et intendebat, cū
d. & nō existimatur, quia desyre-
tarum, distinguere inter desiderium
intellectus & sensus. In quo. n. appe-
titus sensuum non dominatur sup̄
intellectū, reputatur desideratū ēē
bonū, quia est desyretable. Et om-
nia ista d. ad declarandū, q̄ corpora
coelestia, cum habent appetitum pp̄
intellectum: intellectus aut̄ maius
bonum ipso appetit: contingit ne-
cessario, q̄ corpora coelestia appe-

tunt in hoc motu, aliqd̄ magis bo-
num ip̄s. &, cum illa sunt nobilif-
sima corpora sensibilia & melio-
ra, necesse est vt illud bonum, quod
appetunt, sit nobilissimum entis,
& maxime quod appetit totum cor-
pus in motu diurno.

Principiū. n. intellectio. Ac
intellectus ab intelligibili mo-
uet. Intelligibile vero alter ordo
est, q̄ p̄ se ipsum est. et hui⁹ sub-
stantia prima, atq; huiusce quæ
simplex, & fm̄ actum est. Est au-
tē vnum, & simplex non idem.
siquidē vnum significat mensu-
rā, simplex vero quo mō se ha-
beat ipsum. At vero bonū quo-
que, et quod p̄ se eligibile est in
eodem ordine sunt. & semper
primū est optimū, aut propor-
tionale. Quod vero cui⁹ gratia
in immobilibus sit, ipsa diuisio
manifestat. est. n. id cuius gratia
alicui eorum, quorum hoc qui-
dem est, hoc vero non est. mo-
uet itaq; vt qd̄ amatur. qd̄ mo-
uetur autem, cetera mouet.

Principium autē est imagina-
tio per intellectum. intellectum ve-
ro est ex intellectu. intellecta autē
sunt allastogia vltima per se, &
singulariter. et ex istis substantia
est prima, et ex hoc simplex, & q̄
est in actu. Et vñ, et simplex non
sunt idem. hoc. n. significat mensu-
ram. simplex autē significat quo-
modo. Et etiam illud, quod eligi-
tur per se in vniuersitate elementorum,
& est valde nobile, cum acqui-
ritur

E
Vnum &
simplex n
idē.

Metaphysicorum

¶ ritur primo. Quoniam autem in non
mobilibus inuenitur propter quid,
hac demonstrat diffinitio. propter
quid enim inuenitur aliquid, &
hanc. & horum quidem est hoc
ens, hoc autem non. mouet igitur
sicut amaram. propter motum
autem mouet illa alia.

37 Cum declarauit primum motorem
esse eternum & substantiam, principium
sine materia, & motorem absque,
quod mouetur, & quod mouet sicut de-
sideratum & voluptuosum: principium
autem cuiuslibet motus est ex aliquo

H & ad aliquid: vult narrare principium
istius motionis in moto quid est: &
quid est illud, ad quod est motus. Et d.
Principium autem est imaginatio per in-
tellectum, i. principium autem istius motus
existens in corpore celesti est ima-
ginatio per intellectum. Et d. hoc ad
demonstrationem, quod principium istius mo-
tus non est phantasia neque sensus, sed
imaginatio per intellectum & desiratum,
& quod hoc corpus mouetur in loco,
est ab imaginatione in actu. Et,
quia imaginatio per intellectum, quae
est actio intellectus, est ipse intelle-
ctus: intellectus autem est ipsum intel-
lectum, ut dictum est in lib. de Anima:
deinde d. Intellectus vero est ex in-
tellecto, i. essentia autem & substantia
intellectus est ex intellectu. Et, quia
intellecta sunt plura rerum, incorporeum
demonstrare, quod intellectum est illud
intellectum, quod mouet totum celestem
motu diurno, qui est maximus
& velocissimus motus, & dicitur: Intellectus
autem sunt allastogia vltima. &c. i.
Et Ale. d. quod ex hoc intelligenda sunt
multa: quorum vnum est, quod vna allastogia
per se est intellecta de genere al-

lastogia, quam posuerunt Pythagorae
ci, cum quaerebant de principiis. quoniam,
cum posuerunt contraria esse principia
osum entium, ordinauerunt contraria
decem, quae ponuntur principia,
& ordinauerunt primum sub genere,
quod est bonum, & vltimum in malo. &
quae ex istis sunt intellecta per se, sunt
allastogia boni: quae autem mali,
per accidens sunt intellecta, scilicet per
privationem boni, & quasi dicat: &
hoc intellectum collocatur sub genere
boni, i. est bonum: quia bonum
est intellectum per se. D. & forte est. 1. Ep.
rememoratio de allastogia, quae dicitur
in diuisione elementorum. & lo-
quitur ex istis de contrariis, quae sunt
in vnoquoque genere, quae sunt principia
transmutationis osum transmutabilium,
quorum vnum est quasi forma, & aliud
quasi priuatio. Allastogia autem, quae est
quasi forma, est intellecta per se: quae autem
est quasi priuatio est intellecta, sed non per
se. priuatio enim non intelligitur nisi
in respectu sui habitus, qui est forma.
& quasi dicat, quod hoc intellectum
est de genere formarum, quae est habitus,
non quae est priuatio, cum habitus
intelligatur per se. Vel aliter. & est
quod intendit per allastogiam vltimas
formas perfectas, quibus priuatio non
admisceatur. & q. d. quod hoc intellectum
est ordinatum in intellectis, quibus
non admisceatur priuatio, non in
contradictorijs, quibus admisceatur
priuatio. Aut intendebat per allastogiam
vltimam formam, non materiam.
hoc enim principium non intelligitur
per se, sed per assimilationem: forma
autem intelligitur per se. Et
quasi dicat, quod hoc intellectum est
ordinatum in intellectis formarum,
non in intellectis materiarum. Allastogia

Principium
autem istius
motus non est
phantasia neque
sensus, sed
imaginatio per
intellectum
& desideratum

Idem. 1. de
A. c. 1. Ph.
118. & 119.

Priuatione
non intelligitur
nisi in
respectu
sui habitus.
Idem. 1. de
A. c. 1. Ph.
& 118. & 119.
Tertia.

Quarta.

Al intell
p affimila
tionē. Idē.
Ph. 69. et
1. & 1. ca.
de fūba or
nt. & hic
pā. 14.

Potētia p
alnt intelli
git. act⁹ &
p se. Idē. p.
de c. 10.

A glia enim, quæ est forma, est per se
& simpliciter: intellecta autē mate-
rierum decem entium sunt per affi-
milationem. & ideo dixit post: &
ex istis substantia est prima. & hoc
magis sonat ex suis verbis. Et q. d. &
hoc intellectum est collocatū in in-
tellectis formarum, quæ intelligun-
tur per se & non paffimilationē, &
sunt intellecta materiæ: & collocan-
tur de hoc genere in specie forma-
rum substantialium, & ex istis in eis,
quæ sunt simplices. Formarum. n.
quædam sunt substantiales, quædā
nō. Substantiali autē qdā materia
B les, & quædam non: in quo genere
collocatur hoc primum intellectū.
& hoc intendebat, cū d. simplex, &
quæ est in actu. intendebat enim p
simplex formam, cui non admisce-
tur materia. cōpositū enim est om-
ne, cui potentia admiscetur. & quia
potētia p aliud intelligit, act⁹ autē
per se, magis intelligitur illud, cui
nulla potentia admiscetur. D. d. Et
vnum & simplex non sunt idē, & c. i.
qm vñ, quod dē de continuo, non
significat idem et simpliciter abso-
lute. Vnum. n. quod dicitur de con-
tinuo, significat aliqd, qd est multū
C in potentia, & vnum in actu. conti-
nuum. n. diuisibile est: simplex au-
tem absolute indiuisibile significat,
potētia & actu. Et vniuersaliter sim-
plex, & vnum dupliciter dicuntur,
aut absolute, aut in comparatione.
Absolute autē vtriusq; est illud,
cui nō admiscetur materia, neq; est
indiuisibile oīno. Et fecit hic diffe-
rentiam inter vñ & simplex, quia
famosior intentio, quam significat
hoc nomen vñ, est illud, qd dē de
continuo: & famosior intentio, quā
significat hoc nomen simplex, est

simplex absolute. & p hoc timuit, **D**
ne accideret error in hoc nōse sim-
plex, p hoc nomen vnum famo-
sum, dū vñ ponatur pro altero. D.
d. & et illud, qd eligitur p se in vñ
tate elementorum istorū, est nobile
valde. i. & etiā illud, qd eligitur p
se. & desideratur iter hęc principia
abstracta, quorū vnumq; q; est ali-
quid vñ simplex, & elementū cor-
poris, qd mouet, est illud, qd est ex
eis in fine mobilitatis, & simplicita-
tis & vnitatis. Et intendit per hunc
sermonē distinguere inter primū
principium & alia principia abstra-
cta. Alia. n. videntur esse electa, &
desiderata, p alia, s. principia alio-
rum motuum celestīū p̄ter mo-
tum diurnū. quod aut hunc mo-
tū facit videtur esse electum per se,
cū versus ipsum mouetur oē motu
velociori & maiori motibus pro-
pria vnicuiq; eorū. est. n. electum
per se & amatum omnibus: tale au-
tē est perfectum fm finem. D. d. cū
acquiritur primo. i. cū illud, quod
est valde nobile, est illud, qd acqui-
ritur per se: & omnia, quæ acqui-
runtur, propter ipsum acquirūtur.
D. d. Quoniam autem in non mo-
bilibus inuenitur propter quid, hęc
demonstrat diuisio. Et Alexan. d.
quod dixit hoc, ne aliquis existi-
met, quod intendebat perfectionē,
quæ est accidens in perfecto. Perfe-
ctionum enim, propter quas mo-
ueretur perfectum, quædā sunt qua-
litates, quibus perficitur illud, quod
mouetur, vñ illud, qd mouetur p-
pter sanitatem. & quædam sunt sub-
stantiæ extrinsecæ & re, quæ mouent
ad eas, vt affimilant eis. vt inueniun-
tur omnes actiones seruorū, quo-
niam sunt erga* genera intentionū
domini

Ex hoc pa-
tet Deum
mouere
efficiat⁹.
E

* al. intenti-
onem.

Metaphysicorum

E domini sui. igitur Terui dicunt esse
p p dñm. & similiter omnia entia
cum hoc primo principio. D. d. pro
pter quid. n. inuenit alicui, & huic.
i propter quid. n. qđ non existens p
se, inuenit alicui, vt bonitas in ani
ma & sanitas in corpore. quod autē
est existens per se, est huius hoc idē,
i. existens per se. D. d. & horum qui
dē est hoc ens, hoc autē non. i. illud
autem, qđ est substantia ex his duo
bus finibus est ens per se, vt rector
hominibus ciuitatis: alius autē mo
dus est non per se, sed in alio. D. d.

H mouet igitur sicut amari. propter
motū aut mouet ista alia. i. hoc autē
primū mouens mouet primū mo
tum ab eo, sicut mouet amatum pri
mū amans absq; qđ amari mouea
tur. ea autē, quæ sunt sub primo mo
to, mouentur mediante isto primo.
Et intendit per primū motum cor
pus celeste: & per alia mota, ea, q
sunt sub primo corpore, s. alias sphe
ras, & ea, quæ sunt in generatione &
corruptione. Primū. n. celum mo
uetur ab isto motore s. desiderū
vt assimiletur ei s. suum posse, si
cut amans mouetur vt assimiletur
suo amato. alia autē corpora cele
stia mouentur s. desiderium ad
motum primi corporis. & ideo pla
netæ habent motū duplicem. Ea au
tem, quæ sunt sub istis, mouentur me
dianubus istis motibus. generatio
nē autem & corruptionē faciūt mo
tus oppositi duplices, continuatio
nem vero vnus motus æternus. & ex
hoc vt Deum habere curam circa
osa entia. Di. ntes autē qđ Deus sol
licitus est circa vnumquodq; indi
uiduum, aliquahiter est verū, & ali
qualiter non est quidē verum, quia
nullum indiuiduum habet dispo

ppriā, nisi illa dispo inueniatur in
aliquo modo illius speciei. hoc igitur
modo verū est Deum sollicita
ri circa indiuidua. sollicitudo autē cir
ca indiuiduum tali modo, qđ nullus
habeat communicationē cum eo,
hoc non est s. bonitati diuinæ.

At si quid mouetur, cōtingit
etiam aliter se habere. Quare, si
latio prima ē et actus est, quo mo
uetur, hoc mō sanē cōtingit ali
ter se habere s. m locum, quam
uis non s. m substantiam. Cū
autem aliquid sit mouēs, ipsum
immobile existēs, actu ens hoc, l
nullo modo contingit aliter se
habere. latio namq; prima muta
tionum est. huius autē, quæ circu
laris est, hanc autē illud mouet.
ex necessitate itaq; est ens. & p
ut necessitas, bene est. et sic prin
cipiū. Necessariū nāq; toties dī,
quoddam vi, quia præter incli
nationem: quoddam, sine quo
nō bene esset: quoddam qđ nō
aliter cōtingit se habere, sed sim
pliciter est. a tali ergo principio
tū celum, tū natura dependet.

*Si igitur aliquid mouetur, pos
sibile est vt sit diuersarum dispo
sitionum. Si igitur actio & pri
ma actio, qua mouetur, fuerit pos
sibile est vt locus sit diuersis dispo
sitionibus, et quod in substantia nō
sit diuersitas. Et, quia illud, quod
mouet ipsum, est non motum, cum
sit in actu, impossibile est omnino
vt sit secundum aliam dispositio
nem. et trāslatio est prima muta*

Primū cor
lū mouet
a prio mo
tore s. dñm
desideriū.
vt assimile
let ei s. dñm
dū suum
posse sicut
amans mo
uet vt ass
mulet s. dñm
amato. Vi
de infra. c.
44.

Qđo De
sollicitudi
ne hñat cir
ca indiui
dua s. dñm
dñm. Auct.
Vide Et. 1.

R
de Alia. c.
14. & hñat
fra. c. 12. &
1. Ph. c. 7. c.
63. op. huius
Vide ro.
Ethi. c. 10.
Vid cōtra
di. 2um.

A *mutacionum, & est qua est secundum circularitatem, & hic est motor istorum. Ex necessitate igitur inuenitur principium etiam, quod de necessitate sit principium. Et necessitas dicitur secundum hos modos. quaedam igitur est violenta, quia est extra naturam: & quaedam impossibile est, ut sit simpliciter alio modo quam sic. cælum igitur, & natura continua sunt si cæc per principium.*

B *Vult declarare modum colligationis nientium transmutabilium cum prima substantia. est. a. in hoc magna quaestio iam prædicta, scilicet quomodo æternum est principium generabilis & corruptibilis. Et d. Si igitur aliquid mouetur, potest & ut sit diuersarum dispositionum. & hæc propositio est vera in modis transmutationis. quod enim transmutatur in substantia, inuenitur diuersarum dispositionum in substantia, & sicut in qualitate, & in loco. D. d. Si igitur allatio, &c. i. si igitur motus transmutationis, quo mouetur primus motus, fuerit potest est ut hoc motus habeat diuersitatem in loco, non habendo diuersitatem in substantia, scilicet quod potest est inuenire aliquod æternum non transmutabile in substantia, & transmutabile in loco: & est quasi medium inter primum, in quo nulla transmutatio est, & inter transmutabilia in substantijs suis. Et hoc intendebat cum d. Et quia illud, quod mouet ipsum, est non motus, cum sit in actu, impossibile est omnino ut sit secundum aliam dispositionem. i. quod illud, quod mouet primum motum, cum sit non motum, quia est actus purus sine aliqua*

potentia, impossibile est ut habeat aliam dispositionem ab ea, quam habet. Deinde d. & translatio est prima transmutationum, &c. i. & translatio est primus motuum, sicut dictum est in Naturalibus: & ex istis circularis. D. d. & hic est motor istorum. i. & primus motor mouet istum motum tamen si ne mediū. D. d. Ex necessitate igitur &c. i. declaratum est igitur, quod necessitas tale principium esse de necessitate. D. d. Et necessitas dicitur secundum hos modos. i. duobus modis, quorum unus est violenta, & est illud, quod est extrinsecum a natura rei. & dicitur etiam de eo, quod est impossibile, ut in aliqua hora sit contra suum esse. & hoc intellexit, cum dixit: hoc est de necessitate principium. D. d. in alia translatione, cum tali principio continuū est cælum, & natura, sicut in nobis bona dispositio paruo tempore. i. si igitur declaratum est quod cælum & naturalia continuantur cum primo, quod est intellectus, qui est in fine gaudij & voluptatis, sicut nostra dispositio in continuatione cum intellectu, quod est principium paruo tempore. D. d. Ista igitur dispositio in illo est semper, nobis vero est impossibile. i. sed continuatio cæli cum hoc principio semper est, nostra autem continuatio cum principio, quod est in nobis, impossibile est ut sit semper. illud autem, quod continuatur de nobis, est generabile & corruptibile, i. corpore vero coelesti est æternū. Et ex hoc quidem apparet bene quod Aristoteles opinatur quod forma hominum, in eo quod sunt homines, non est nisi per continuationem eorum cum intellectu, quod declaratur in libro de Alia esse principium agens & mouens nos. Intellegitur enim abstracte, in eo quod sunt

Necessitas dupl. dicitur. Vid. s. met. cap. de necessario E

F
Expō principij textus sequentis. Digressio, quod ostendit intellectum esse formam hominis, i. eo quod habet. Vid. oppos. 1. de Alia. c. 5. & 2. de Alia. 7 & c. ii. com. Vide cōt. Zim.

Intelligentia abstracta, inquit, & abstracta

Metaphysicorum

G abstracta debent esse principia eorum, quorum sunt principia duobus modis, scilicet quod sunt moventes, & finis sunt principia. Intelligentia. n. agens, in quantum est abstracta & est principium nobis, necesse est ut moueat nos finis quod amatum amans. & si omnis motus necesse est ut continueatur cum eo, a quo fit finem, necesse est ut in postremo continueatur cum hoc intellectu abstracto: ita quod erimus dependentes a tali principio, a quo ceterum dependet: quia hoc fit in nobis modico tempore, sicut dixit Aristoteles.

H

De vita, essentia, perfectioneque primi principii. Et contra nonnullos doctores in ipso non esse optimum, ac perfectissimum. Cap. 3.

^o vita.

Principium h^o sex. qd non est in corpore. Aue. exponit ipse in fine cō. pcedentia.

Degentia vero, qualis nobis pauco tempore, optima illi est. siquidem ita se. Per illud est nobis autem profecto id impossibile est: quoniam & delectatio actus huius est. Et ob hoc vigilatio, sensus, intellectio maxime delectabile est. spes autem, ac memoria propter hæc. Ipsa vero intellectio finis se est, quod finis se optimum est. & quæ maxime est, eius quod maxime est. seipsum vero intellectus intelligit assumptione intelligibilis. intelligibilis namque fit attingens & intelligens, ita ut idem intellectus & intelligibile sit. susceptivum enim intelligibilis & substantia intellectus est, operatur autem, habens. Quare istud magis, quam illud est id diuinum, quod intellectus videtur habere. & speculatio optimum, & maxime de-

stabile est. Si igitur ita bene se habet. De^o semper, ut nos aliquando, admirabile est. quod si magis, adhuc admirabilius est. at ita se habet. Ceterum, vita quoque profecto inexistit. siquidem intellectus operatio vita est. ille vero est actus. actus vero per se illius vita optima, & perpetua est. Dicimus itaque Deum, sempiternum, optimum, & viuens esse. Quare vita, & æuum continuus, & æternus Deo inest. hoc enim est Deus.

De^o quod

non videtur

Voluptas enim est actio illius etiam. Et ideo vigilia, & sensus, & intellectus sunt voluptuosæ. spes autem, & rememoratio sunt propter ista. intellectus autem per se est eius, quod est nobilissimum per se. et quod est magis, est illius, quod est magis. & quod intelligit se, est intellectus per acquisitionem intellectus. fit enim intellectus, quando ad iungitur, & intelligit. intellectus igitur, & intellectum sunt idem. recipiens enim intellectum, & substantiam eius est intellectus, & non intelligitur, nisi cum habet. intellectus igitur ille diuinus est maior isto. desideratio autem est aliquid valde nobile, & voluptuosum. Si igitur Deus semper est, sicut nos in aliqua hora, hoc est mirum. & si magis, magis est mirum, est autem sic. Et habet vitam, quia actio intellectus est vita. & ille est intellectus per se, & habet vitam nobilem.

A *bilem, & semper eternam. Deus*
igitur est vnus, eternus, in fine no
bilis atis. Ergo est vita, & est con-
tinuum eternum. hoc quide est Deus.

39 *Dixit Arist. Voluptas. n. e actio,*
&c. i. primi principij. D. dedit clam,
& dixit: Et ideo vigilia, &c. i. quia cō
voluptatis est cōprehensio, & quasi
dicat: & delectat, quia cōprehēdit.
Et signum, q cōprehensio est causa
voluptatis, est, quia vigilia, & sensus
& intellectus sunt i nobis voluptuo-
si. D. d. spes aut, &c. i. spes aut, & re-
memoratio, quīs sunt voluptuosæ,
in sunt in rebus non existentibus in

B *actu. & sunt voluptuosæ, quia spes*
imaginat ea esse cōprehēta in actu,
& sūt memorans. & inuuit, q com
prehensio voluptuosa nō est nisi il-
lius, qd est in actu, non in potentia,
& q desiderium pcedēs cōprehē-
sionem magis vř dolor q voluptas.
D. intellectus aut p se est eius, quod
est nobilius p se. i. & quod intelligit
p se non p aliud est nobilius eo, qd
intelligit p intellm existentem i eo.
D. d. & quod est magis, est illius, qd
est magis. i. q voluptas, q est maior,
est illius, quod e maioris intellect⁹.

C *D. d. & quod intelligit se, est intel-*
lectus p acquisitionem intellectu. i. qd
intelligit se delectat per se. & hoc est
verum delectans, & tale est intel-
lectus. Eum. n. acquisiuit intellectum
& intellexit ipsum intelligens se, qñ
ipse non est nisi intellectu, quod in-
telligit. intellectus igit est illud, qd
delectatur per se. D. d. sit enim intel-
lectum, qñ admiscetur, & intelligit
i. & intellectus in nobis non intelli-
git se. donec admisceatur cum intel-
lecto, & imaginetur, & intelligat ip-
sum in actu, non quando est in po-

teria antequam intelligat ipsum in
tellectum: quia intellectum cum in-
telligit, sit idem cum eo, i. intelle-
ctu. Et intendebat per hoc distin-
guere inter voluptatem, quæ est in
intellectu, quæ quandoq; est in po-
tentia quandoq; in actu, & quæ est
semper in actu. & hic est, qui nō est
in materia. Deinde intellectus igi-
tur, & intellectum sunt idem, &c. i.
intellectus autem, & intellectu sūt
idem, cū intellexerit. quia recipiēs
& receptum de intellectu vtrūque
est intellectus. & ideo intellectus, & in-
tellectum, & intelligens reducitur
in vnum, & non differunt nisi secū
dum respectum dispositionum. In-
tellectus enim, inquantū intelligit
intellectum, dicitur intelligens: & m
quantum intelligit per se, dicitur q
intelligens per se est ipse intellect⁹,
eccontrario illi, quod intelligit per
aliud: & inquantum quidem intel-
lectus est illud, quod intelligitur, di-
citur q intellectus est res intellecta.

Deinde dicit: Intellectus igitur ille
diuinus est maior isto. i. &, cum in-
tellectus in nobis quandoq; est po-
tentia quandoq; act⁹: ille autem in-
tellectus diuin⁹ semper est act⁹: ma-
nifestum est nobiliore esse isto Intel-
lectu, qui est in nobis. D. d. desydera-
tio autem est aliquid valde nobile,
i. & manifestum est, q intelligere p
intellectum, qui est in nobis, est val-
de voluptuosum, & nobilius omni-
bus rebus existentibus in nobis. De-
inde d. Si igitur Deus, &c. i. & ideo
videmus q, si voluptas Dei per cō-
prehensionem sui ipsius est æqualis
voluptati, quam nos habemus cum
intellectus in nobis comprehendit
se, & est quando denudatur à pote-
tia: hoc autem i nobis paruo tēpore

Inself, est
intelligit,
sit idē cū i
tellectu.

Vide hoc
qdo dr in
tellectu esse
rem intel
lectam.

Metaphysicorum

Existit in Deo autē semp̄ valde ē mirabile, & si illa voluptas, q̄ semp̄ est in eo, est nobilis multo magis q̄ in nobis est, magis & magis est mirabile. Et Alex̄. dixit, q̄ non est intelligendū p̄ voluptatem, voluptatē cōsequentem passionem, q̄ opponitur tristitia. Voluptas autē, q̄ est in intellectu, non est passio, neq; hēt oppositum: cum ista comprehensio nō opponat ignorantia. Voluptas. n. cōsequitur comprehensionē, sicut vmbra corpus. Si igitur aliqua cōprehensio est, quā nullum oppositum hēt, nunquā est in potentia, cū comprehendenti nunq̄ accidit dolor p̄ defectū comprehensionis. D. d. Et hēt vitam, quia actio intellectus est vita. i. & dī de eo vita. hoc. n. nomen s. vita dī de comprehensione. & cum actio intellectus est comprehensio: ergo actio intellectus est vita. D. d. & ille est intellectus p̄ se, & hēt vitā nobilem. i. & cum intellect⁹ est vn⁹, & cum actio eius est vita, illud igit, quod intelligens est, quia intelligit se, nō quia intelligit aliud, illud est viuum, quod hēt vitam in fine nobilitatis. & ideo vita, & scientia proprie dīr de eo. Est igit vnus, De⁹, sapiens. & hoc putauerunt Antiqui trinitatem esse in Deo in substantia, & voluerunt euadere p̄ hoc, & dicere quia fuit trinus, & vnus Deus, & nesciuerunt euadere: quia, cum substantia fuerit numerata, congregatum erit vnū p̄ vnā intentionē additam congregato, Et d. Alex̄. & hoc sūt contingit loquentib⁹ in lege Maurorum, ponentibus has dispositiones additas essentia. quapp contingit eis vt sit vnus per vnā intentionem additam essentia materiarū & dispositionibus. Et vtriq; di-

spositiōni dabitur accidere cōpositio. & oī cōpositum est nouum, nisi dicant aliqua componi p̄ se. & si aliqua essent, quā componerentur p̄ se, tunc exirent de potentia i actū p̄ se, & mouerentur sine motore p̄ se. Et sic est intelligendum, cū dicimus ipsum esse vnū, & habens vitam, eīdem in subiecto, & duo fm modum: non quia significant idē oībus modis, sicut significat nola synonyma, neq; sicut significant nomina, neq; sicut principale & sumptum. quia sumptū significat idē, quod significat principale, & magis. Vita enim significat aliquid non in subiecto: viuum autē significat aliqd in subiecto: scilicet formam in materia, & habitum in subiecto. hē igitur sunt dispositiōes significationum nōsum in eis, q̄ sunt forma in materia. In eis autē, q̄ sunt forma nō in materia, dispositio & dispositum reducunt ad vnū in esse, & duo in cōsideratione. Ista enim essentia, cū fuerit accepta fm q̄ est posita, & fuerit disposita in aliqua dispositione, tunc dispositio & dispositum vnū erit in prädicatione, & duo in intēctione. quia prädicationum differt a subiecto: sed tū non sicut prädicationum differt a subiecto in propositionibus categoricis substantialib⁹. Dispositio enim idem est & dispositū, sicut in rebus abstractis: sed in potentia duo, qū intellectus diuiderit vnū ab altero. intellectus enim natus est diuidere adunata in esse in ea, ex quibus componuntur, quāuis non diuidantur in esse: sicut diuidit materiā a forma, & formā a cōposito ex materia & forma. Hęc igit est dispositio intellectus in rebus cōpositis ex materia & forma, cum disponit cōpositum

Digressio.

Intellectus natus est diuidere ea, q̄ sunt adunata. Ite, si cū diuidit māt; a forma. opposita dī mī. i. p. h. 69. et 4. ph. c. 16. Vide cōsum.

Zim.

Arum p[er]formam, aut cum disposuit
cōpositū habentē formā p[er] formā.
intelligit. n. utraq[ue] esse adunata ali-
quo modo, & d[icitu]r aliquo mō. v.g.
qua, cum disposuit hominem p[er] ratio-
nabilitatem, intelligit, q[uod] subiectum
rōnabilitatis & rōnabilitas idē sunt
in adunatione: & intelligit, q[uod] dese-
rens ex eis est aliud à declarato. Cū au-
tem fuerit cōsiderata dispositio &
dispositum in eis, q[uod] non sunt in ma-
teria, tunc reducunt[ur] ad vnam inten-
tionem o[mn]ib[us] modis; & nullus mo-
dus erit, quo p[re]dicatū distinguatur
a subiecto, & dispositio extra intelle-
ctum, Cū in essentia rei. Sed, cū intel-
lectus componit aliquam proposi-
tionē ex dispositione & disposito in
talibus rebus, tunc non intelligit ex
eis nōla synonyma, ita q[uod] p[ro]positio
sit s[ecundu]m nomen, non s[ecundu]m inest[itu]tionem,
sed intelligit ea esse d[icitu]r s[ecundu]m assu-
mationem, i. q[uod] in talib[us] accipit duo,
quorum proportio adinuicem alte-
rius ad alterum est sicut proportio
p[re]dicati ad subiectum. & ex eis cō-
ponit propositionem categoricā, &
nullam intelligit d[icitu]r inter ea esse
omnino, nisi s[ecundu]m acceptionem, Cū
idem accipit dispositum & disposi-
tionem. Intellectus enim potest in-
telligere idem his duob[us] modis s[ecundu]m
similitudinem ad propositionē ca-
goricā in rebus compositis, si-
cut intelligit multa s[ecundu]m similitudi-
nem. & si intellectus non accepisset
in istis dispositionem & dispositū,
non posset intelligere naturas eorū
neq[ue] declarare eas. & magna differe-
tia est inter ea, q[uod] differunt in esse &
in intellectu, & q[uod] differunt in intel-
lectu t[ame]n. Multiplicitas igit[ur] in Deo
non est nisi in intellectu d[icitu]r, nō in
esse. Sed Alex. d. q[uod] non est intelligē

dū p[er] hocq[ue] dicimus non intellect[us] **D**
intelligit se, s[ecundu]m alterationē: videm[us]
enim virtutem visibīlem videre se
in speculo. & cū hoc posse est dice-
re in eo, magis est possibile in intel-
lectu. D. d. Deus igit[ur] est vnus, & c. i.
& s[ecundu]m hoc, quod sonat hoc nomen,
est vnum æternum valde nobile. &
declaratum est ratione aliquod ta-
le esse: & est illud, quod mouet om-
ne. hoc igit[ur] est Deus.

Quicunq[ue] vero (vt Pythago-
rici & P[se]udippus) putant opti-
mum & pulcherrimum non esse
in principio, cōq[ue] plantarū quo-
que ac animalū principia cau-
se quidem sunt, bonum vero &
perfectum in his esse, quę ex his
sunt, non recte putant. semen nā
quę ex alijs prioribus perfectis
est, neq[ue] semen primum est, sed
quod perfectū est, velut homi-
nem dicere quispiā possit prio-
rem semine esse, non illum, qui
eo generatur, sed alium, ex quo
ipsum semen est.

*Omnēs autem, qui existimabāt
existimationē, vt Pythagorici &
Leucippici, quod bonum & nobile
non est in primo, quia cause plan-
tarum & animalium sunt princi-
pia, & quod bonum & perfectū
sunt in eis, quia sunt ex istis, non ve-
rum reputant. Semina enim sunt
ex alijs p[re]cedentibus perfectis.
primum autem non est semen, sed
aliquid perfectum. Verbi gratia,
quod hominem oportet esse ante
sperma, non illud, quod fit ex hoc,
sed aliud, ex quo fit semen.*

Metaphysicorum

G Et Antiqui dicentes, q̄ perfectio
40 non est in principiis, sed in eis, quæ
sunt ex principiis: animalia enim &
plantæ perfectiora sunt principiis,
Leminiibus, & spermate, non vere
dicunt semina enim sunt ex rebus
perfectis generantibus semina. ver-
bi gratia, quoniam semen hominis
fit ex homine. semina igitur non sunt
principia, sed est principium illud, à
quo generantur, & est in perfectione
sicut generatum, si fuerit de spe-
ciebus generatis ex similibus: aut p-
fectius, si fuerit ex non generatis ex
suis similibus. Principium enim eo-
rum, quæ non generantur ex simi-
li, est Sol & orbis declivis: & eorū, q̄
generantur ex simili, non tantū est
principium simile in specie, sed cū
Sole & orbe declivi. Vnde* Arist. d.
homo generat hominem, & Sol.

Principium
eorū, q̄ nō

H
giant ex
simili, ē Sol,
& orbis d-
clivis. vidē
idē supra
13. & 18. et
7. Me. 31. et
8. phy. 46.
& 47. cō.
* 1. ph. c. 6,
16.

Quod itaq; est quædam æter-
na, immobilisq; substantia, & à
sensibilibus separata, constat ex
dictis. Ostēsum autē est q̄ nec vl-
lam magnitudinē possibile est
hanc substantiam habere, verū
impartibilis, indivisibilisq; est.
nam infinito tempore movet. ni-
hil vero finitum infinitā poten-
tiā hēt. cū vero oīs magnitu-
do aut infinita, aut finita sit, fini-
tam quidem pp̄ hoc non habe-
ret magnitudinem: infinitā ve-
ro, qm̄ omnino nulla est infini-
ta magnitudo. At vero & q̄ im-
passibilis, & inalterabilis est.
omnes nanque reliqui motus
posteriores eo sunt, qui secun-
dum locum est. Et quidem hæc
propter quid hoc se habeāt mo-
do, dilucida sunt.

*Quoniam autem aliam substantiam æ-
ternam non mobilem ab-
stractam à sensibilibus esse mani-
festum est hoc modo. Et iam decla-
ratum est hanc substantiam habe-
re magnitudinem aliquam nō pos-
se, sed neq; partem, neq; divisionem
habet. movet enim in tempore infi-
nito. & nullum finitum habet po-
tentiam infinitam. omnis igitur
magnitudo aut infinita, aut finita.
propter hoc igitur non erit in ma-
gnitudine finita: neq; infinita, quia
magnitudo infinita est nulla. Et ē
manifestum est, quod non patitur,
neq; transformatur. omnes enim mo-
tus possunt locales sunt. Hæc igitur
manifesta sunt esse talia.*

Facit rememorationē de hoc, qd̄
declaratum est prius, s. substantiam
æternam esse, non mobile & abstra-
ctam ab oībus materijs, & d. Et iam
declaratum est hanc substantiam,
& c. 1. & iā declaratū est in naturalib-
us, q̄ impossibile est vt iste motor
sit potentia in corpore, neq; corp⁹,
qm̄ non habet partem, neq; divisi-
bilis est, neq; essentialiter, neq; acci-
dentialiter. omne autem corpus hēt
partes, & est divisibile. D. dedit cau-
sam in hoc, & d. movet enim in tē-
pore infinito, quapropter debet ha-
bere potentiam infinitam. D. d. &
nullum finitum habet potentiā in-
finitam. i. & necesse est vt habens po-
tentiam infinitam non sit corp⁹, q̄
primus motor habet potentiam in-
finitam: & oē corpus, aut potentia
in corpore, est finitum: ergo in se-
cunda

2. phy. 74.
& 75.

M

A cunda figura, primus motor nō est corpus, neq; potētia in corpore. Et, quia necesse est vt oē corpus habeat potentiam finitā, quia oē corp^o est finitum, & potētia corporales sunt diuisibiles fm diuisionem ei^o, d. ois igit^r magnitudo aut infinita, aut finita. i. & necesse est vt ois potentia i corpore sit finita si enim nō, aut ergo in corpore finito, aut infinito: sed corpus infinitum impositū est esse. & si in corpore finito fuerit potentia infinita, continget corpus illud moueri i instanti, vt declaratum est in Octauo Physic. Et hoc intendebar,

B cū d. propter hoc igitur non est i magnitudine finita, &c. i. causa autem, pp quam potentia infinita nō est in corpore, est quia in corpore finito non est, quia corpus infinitū non est. in corpore autem finito nō est, quia diuiditur p diuisionem nūm: & quod diuidit^r per diuisionē finitū, est finitum. Ioannes aut^r Grammaticus mouit magnā questionē & difficilem Peripateticorū. D. n. si omne corpus habet potētiam finitā, & cælum est corpus: ergo habet finitam potētiam. & oē finitum est corruptibile: ergo cælum, est corruptibile. Si igitur aliquis dixerit, q priuatio corruptionis est acquisita in cælo de potētia æterna abstracta, continget vt aliquid possibilis corruptionis sit æternum. q aī est impossibile hoc, declaratum est in fine primi Cæli & Mundi. Dicam^r igitur nos, q mirum est de hoc, qd d. q oē corpus habere potētiam finitam est verū. Potentia n. multiplex est. n. potentia in substantia, & alteratione, & vbi. & iam declaratum est, q de istis virtutib^o nulla existit in corpore cælesti, nisi potentia in

loco. ista igitur propositio non est obis oī corpori, nisi cum per potentiam intelligatur potentia in vbi. sc. cum dicimus, q oē corpus hēt potētiam finitā. Cum. n. dicimus, oēs potētias in corpore esse finitas, est verū quæcunq; potentia fuerit. & cū dicimus, quæcunq; potentia fuerit in corpore, est finita, est verum. sed nō consequitur ex hoc, q oē corp^o habeat omnem potētiam: quia corp^o cæleste non habet potentiam, nisi tū in vbi. Si igitur potentia, qua mouetur hoc motu æterno, fuerit in eo, aut est finita aut infinita. si infinita, continget moueri in instanti. si finita, possibile est quiescere: qd im E probatum est. ergo non mouet^r per potentiam existentē in eo, immo p potentiam nō in subiecto omnino. Sed aliquis quæret, si mouetur a potentia, cuius actio est infinita, necesse est vt moueat ipsum non in tempore: sicut continget, cum fuerit existens in eo. Et dissolutio est, q iste motus componitur, vt declaratum est ex duobus motoribus, quorum vnus est finitæ motionis, & est alia existens in eo: & alter est infinite motionis, & est potentia, quæ nō est in materia. Secundum igit^r q mouet^r a potentia finita, mouetur in tempore: cum dicere finitatem est habere proportionem terminatam ad motum rem, & in sua substantia æterna, quemadmodum eius subiectum est æternum. sc. q in neutro eorum est possibilitas in substantia, & tū est possibilitas in subiecto eorum in recipiendo motum in eis, aut non nisi in mouere tantum. Et p diuersitatem istius proportionis in corporib^o cælestibus, quæ est inter corpora eorum, & animas, diuersantur in

SS iiii velocitate

Digressio,
qua idu-
nt qd loā-
tis Grāma-
tici cōtra
Peripateti-
cos. p qua
ind cō. 79.

C
L. f. ph. & i.
fine ca. i.
libri d. sub
tertia de-
bet.

Auerrois
Solutio
Potentia
multiplex
dicitur. Vide i.
ph. 61. & 8
me. c. 4. &
11. & hic i.
c. 10. & 1.
c. 1. d. sub
stantia or-
bita.

Dubium.

Solutio.

Metaphysicorum

¶ velocitate & tarditate, & in hoc in quo conveniunt, quia moventur a potentia non in materia habente eternitatem motus, & continuatū motus. Et ex hoc modo est verum est dicere corp^o celeste habere potentia finitam. Et hæc est intentio eius, quod d. Arist. esse in celo. quoniam, si in primo celo essent plures stellæ, aut maiores, aut tardius moverentur, aut omnino non: non quia lassitudo accideret ei, sed propter defectum proportionis, quæ est inter motorem in eis, & motum. Motor. n. non movet, nisi quia potentia eius est maior potentia moti. &

H quanto mai^o fuerit, tanto maior potentia eius. & cum potentia motoris non superabundaverit, non poterit movere ipsum. & si modicum superabundaverit, movebit tardi^o.

* In corpore celesti non est potentia ut corrumpatur, quia non habet contrarium. id est 1. cor. c. 10. & q. ibi. † motus in posse est ut sit remanens

in se, e contrario permanentiæ, quæ est in substantia, ideoque non est in celo possibilitas, nisi ut quiescat. sed hoc iam probatum est esse impossibile: ergo necesse est ut hoc sit propter motorem, in quo nulla potentia est omnino, neque essentialiter, neque accidentaliter. sed tale non est in materia. Et ideo dixit Arist. quod non est timendum celum quiescere in aliqua hora, & non d. corrupti corruptio enim non est in eo possibilis, sicut quies. Et ideo non est verum dicere aliquid posse esse ex se, eternum autem & necessarium ex alio: eo

quod necessarium quoddam esse necessarium per se, & quoddam aliud, non est nisi in motu celi tunc. Ut autem aliquid sit possibile in sua substantia, & per aliud sit necessarium in esse, impossibile est. Impossibile enim est ut idem sit posse in esse ex sua substantia, & recipiat ex alio necessarium esse: nisi esset posse ut natura eius transmutaretur. Motus autem possibile est ut sit necessarius ex alio, & possit ex se. & causa in hoc est, quia est habere ex alio, a motore. Si igitur motus iste fuerit æternus, necesse est ut fiat ex motore non moto oculo, neque essentialiter, neque accidentaliter. Permanentia igitur motus est ex alio, substantia autem ex se. & ideo impossibile est invenire substantiam possibilem ex se, necessariam ex alio, quod est posse in motu. Oportet igitur potentiam movens existentem in corpore, necessario movere accidentaliter & non essentialiter: & omne motum accidentaliter aut essentialiter possibile est ut quiescat ex se, & est mori ab alio. Si igitur est aliqua potentia in corpore, quæ potest quiescere a motione in aliqua hora, necessarium movetur a motore, in quo nulla potentia est omnino, neque essentialiter, neque accidentaliter, sicut est de corpore celesti. Hæc igitur est intentio eius, quod dixit Arist. quod omnis potentia in corpore est finita. 1. quod actio eius potest esse ut sit finita. in quo autem ex corporibus est potentia ad esse, necesse est ut transmutetur eius substantia. & impossibile est ut acquirat permanentiam & eternitatem ex alio, nisi substantia eius transmutetur. in quo vero ex corporibus est potentia tantum in vbi, potest esse dicere hanc potentiam esse possibilem ex se, necessariam ex alio. Et ex quo corpus celeste ex se

mo-

A mouetur: & omne, quod ex se mouetur, post est ut quiescat ex se: & dicere est motum ex se hic esse, quod per desiderium & voluptatem mouetur: sed iam declaratum est quod corpus celeste quiescere impossibile est: quapropter eternitas motus eius est per motorem, in quo nulla potentia existit ad aliquem modum transmutationis, neque essentialiter, neque accidentaliter. Motor igitur corporis celestis est potentia non materialis necessario. ideo credendum est quod omne habet motum in loco eternum, necesse est ut sit substantia eterna.

B Si vero substantia eterna sit, non erit necessarium ut motus eius in ubi sit eternus. sed, si motus eius in ubi fuerit eternus, necesse est ut motus eius sit a motore non corporeo, neque potentia in corpore, neque eterno, neque non eterno. Hoc quidem est valde difficile, & clausum: & ideo iste locus fuit lapsus sapientum. Cum. n. declaratum est hoc corpus esse eternum, post est existimare quod non indiget in hoc esse ponere principium aliud nobilius eo. Existimatum est enim quod, cum dicimus omnis potentia in corpore est finita, non est verum nisi in corporibus

C materialibus generabilibus & corruptibilibus. Si autem aliquod eternum est in sua substantia, existimatum erit, quod necesse est potentiam eius manentem esse eternam motionis. & in hoc loco errauerunt Zabij, & sapientes eorum. Et Aristoteles sustentatus est in hoc super duas propositiones: quarum una est, quod omnis potentia in materia finita est: secunda autem est, quod actio infinita non fit ex potentia finita: unde prouenit quod faciens motum in finitum est potentia non in materia. Et ipse laborabat in declaratio-

ne istarum duarum propositionum I Octauo Physicorum. Et contradicentes huic dicunt quod propositio dicens quod, si in stellis sunt potentie finitae, tunc non esset vera, nisi stellae essent compositae ex materia & forma. & dicunt, quod impossibile est ut finitae eis potentiae finitae, & ut sint infinitae actionis. dicunt enim quod finitas actionis, & motionis non accidit nisi per alterationem motoris a moto. quapropter accidit ei fessitudo. Quod autem non alteratur in sua substantia, neque accidit ei fessitudo, non est impossibile ut agat actionem infinitam. Themistius autem in hoc loco dicit quod non rectum dicit, dicens Solem & alias stellas esse finitas, & habere potentias infinitas. Potentia enim, quae est in stellis, quae est infinita, non est naturalis in eis, neque, scilicet quod sunt corpora: sed aut pendet a prima causa, aut ex anima existente in eis ab illa potentia, quae non est corpus. Prima. n. causa est, quod reuoluit eos in tempore infinito. quoniam, si haberent illud, quod habent in potentia, ut corpus & magnitudo habent, & non essent semper in actu, tunc necessarium esset eis laborare, & lassari. Corpora enim stellarum, quia existit in eis aliquid in potentia, scilicet hoc potentiae eorum sunt finitae: in qualibet enim hora existunt in alio loco. Quoniam igitur sunt hic, quoniam, illic. & ista loca sunt quasi vltima motus. & impossibile est in aliquo existente in potentia, cum post peruenerit ad actum, quem intrat, ut non sit ei vltimum, & extremum. Causa autem, in qua nulla potentia existit, sed semper est in actu, & nunquam diuersatur in aliqua hora post aliam. Quo modo igitur possibile est imaginari magnitudinem & corpus, ut ista

Sententia
Themistaj
E

F

alia

Metaphysicorum

Galia, in quibus semper existit potentia, siue corruptibilia sint siue non. Et videtur, si actio singularis per se potest remanere in infinitum cum aeternitate temporis: actus vero, qui exit ab eo, quod est in potentia, est complementum illius, quod est in potentia: & impossibile est in tali actu ipsum permanere in infinitum, cum precedat ipsum potentia: quapropter necesse est ut potentia mouens, quae est in stellis, sit infinita: quoniam stellae acquirunt hac potentia non modo potenciali. Motus autem eorum in loco est finitus. potentia enim non est in stellis, nisi secundum has dispositiones. Hae igitur sunt verba Themistij. Et abbreviatio eius est

H Abbreviatio sententiae Themistij.

Oē, quod mouet motu eterno, motus eius est ad aliquid quod est in actu.

H quod omnis motor in loco, motio eius est ad aliquid in potentia: & omne, quod mouet ad aliquid, quod est in potentia, motus eius est finitus, cum illud, quod est in potentia, necesse est ut exeat ad actum: oē igitur, quod mouet motu eterno, motus eius ad aliquid semper in actu: & quod est semper in actu non est corpus, neque in corpore. oē. n. I quo est potentia, aut est corpus, aut potentia in corpore. in quo igitur non est potentia, neque est corpus, neque potentia in corpore. Et illud, super quod Aristoteles sustentatus in hac intentione, est quod omnis actio equalis infinita semper aeterna necessario sit a potentia, cuius actio est infinita, cui nulla transmutatio accidit, per quam deficiat actio. & omnis potentia mouens in loco in corpore, cui accidit transmutatio, necesse est ut eius actio non sit semper aeterna, quia ab alio mouetur. hoc igitur est intelligendum de eo, quod est infinitae motionis in alterum. Et, cum ita sit, potentiae mouentes, quae sunt in corporibus, sunt duobus modis. aut potentiae in corporibus generabilibus & corruptibili-

libus. haec igitur impossibile est, ut semper moueat se per transmutationem eorum, & per transmutationem subiecti eorum. & ideo accidit talibus necessario festitudo. aut potentiae mouentes in corporibus aeternis. haec igitur potest est ut moueant semper, & ut non moueant semper. Possunt. n. non semper mouere, si posuerimus illud, ad quod mouentur, scilicet primum motorem, receptibile transmutationis cuiuscunque modi. Possunt autem semper mouere, quoniam illud, ad quod mouentur, fuerit non transmutabile aliquo modo transmutationis: & hoc est, cum non fuerit corpus omnino. Si igitur motum aeternum est, necesse est ut moueat per potentiam existentem in eo a motore, cui nullus modus transmutationis accidit: & tale in nulla materia existit. Hae igitur est intentio Aristotelis. cum dicitur quod omnis actio infinitae actionis. hoc est modus proprio magis apparet corpus. n. coeleste aliquid est necessario. Reuertamur igitur ad nostrum locum. Et dicit Aristoteles. Et est manifestum est, quod non patitur &c. i. & manifestum est etiam, quod in motore qui semper mouet & eadem dispositione, quod non patitur neque alterat. quoniam, cum mouetur in loco, nullum aliorum motuum recipit. motus. n. in loco praecedit omnis motus: & cum nobiliorem non habet, non habet viliorem. Corpus enim coeleste, quia est nobilius omnibus corporibus habet nobilissimum motum, localem. Et quia iste motor est nobilior corpore coelesti fuit causa permanentiae eius in nobiliori dispositione, scilicet in motu. Deinde dicit: Hae igitur manifesta sunt et talia. & innuit omnia, quae declarauit de hoc primo motore, qui non est in materia.

M Motus ille eo potest oēs motus. Idē. R. phy. 1. v. 19. 64

A Quot sunt numero substantia immobiles, ac sphaera, quae ab eis mouentur, opinio nes tum aliorum, tum propria: ac per ad modum Antiqui de ipsis loquentes cō formatio. Cap. 4.

3 Auer
phi. 1. 4

Vtrum autē vna sit pone n da talis substantia an plu res, & quot, non oportet nos latere, sed meminisse quoq; aliorū insas, quod de pluralita te nihil, quod dictu perspicuum sit, dixerunt. De ideis nanq; opi nio nullam accommodatū cōsy derationem habet. Numeros nā que dicunt ideas, q dicunt ideas esse: de numeris vero qñq; vt de infinitis aiunt, qñq; tanquā vī que ad denarium determinatis, qua vero de causa tāta numero rū pluralitas sit, nihil cū diligē tia demonstratiua dicitur.

Vtrum autem ponenda est talis substantia vna, aut plures, & quot sunt, & non debemus occultare ser mones aliorum, sed dicere iudicia eorum, nihil enim manifeste dixe runt in multitudine. Sententia. n. de exemplaribus nō habet perser uationem propriam omnino. Dicē tes enim exemplaria dicunt ea esse numeros, & de numeris quando que dicunt eos esse infinitos, & quandoque vsque ad decem. quare vero multitudine numerorum est sic, nihil dixerunt demonstratione.

42 Cū autem declarauit vnā sub stantiam æternam esse non in mate ria omnino, iucupit quætere, vtrū

hæc substantia esset vna aut plures. **D** & si plures, quot sunt. Et, quia Anti qui quidā dicebant substantias esse abstractas, i. formas, sed de numero earū Antiqui nihil sufficienter dixe runt, incepit demonstrare impos se eorum ad declarandū hoc i illis sub stantijs posita. D. d. & non debemus occultare sermones aliorum, & c. i. & oportet inspicere in nostro sermo ne videre inquantum differt à ser mone aliorū. dicentes. n. substantias abstractas esse, nihil dixerunt i mul titudine. D. d. Sententia autē est de exemplaribus i opinantes aut sub stantias esse exemplaria, & formas rerū, **E** nihil proprie dixerūt de numero eo rum fm q sunt formæ. sed, si aliqd dixerunt, dixerunt fm q sunt nume ri. & hoc intendebat, cum d. Dicētes enim exemplaria dicunt ea esse numeros. i. qm inquantū sunt numeri, dicunt aliquid i multitudine eorū. D. d. opiniones dicentium numeros formales abstractos in multitudine, & d. & de numeris qñq; dicunt, & c. i. & dicentes numeros esse formales bipartiti sunt. quidam dicunt eos esse infinitos, & quidā peruenire ad de cem. D. d. quare vero multitudo, & c. i. **F** & dicentes illos esse decem, nihil dixerunt super hoc demonstratione.

Nobis vero ex p̄suppositis at que determinatis dicendū ē. Prin cipiū. n. ac primū entiū, tū p se, tū p accñs immobile est: mouēs autē, primo, sempiterno, & vno motu. Cum vero qd mouēt ne cesse sit ab aliq moueri, primūq; mouens immobile p se esse, ac mo tu æterno ab æterno moueri, & vnū ab vno, videmus p̄ter sim plicem lationē totius, q̄ dicim⁹ primam

Metaphysicorum

G primam substantiam & immobilē mouere, ceteras & lationes, quæ errantium sunt, sempiternas esse (sempiternum nanque & irrequiescibile circulare corpus est. monstratum autē est de his in Physicis) necesse est harū quoq; lationum vnāquāq; à per se immobili, & æterna substantia moueri. nā & stellarum natura perpetua substantia quædā existens, et quod mouet perpetuū, & prius est moto. & qđ prius substantia est, substantia sit necesse est. Constat itaq; necesse esse tot substantias esse natura perpetuas, & per se immobiles, ac absque magnitudine, ob causam prius dictam.

Nos autem dicamus de substantiis diuinis. Principium. n. & primum entium non mouetur neque essentialiter, neq; accidentaliter: & mouet & facit primum motū æternum ē. Si igitur motum necesse est vt moueatur per aliquid, primus autem motor non mouetur per se, & motus æternus sit per motorem æternum, & vnus per vnum, & nos videmus, quod præter motum totius simplicē, de quo dicimus moueri substantia nō mobili, alios motus æternos, qui sunt erraticorum. corpus. n. circulare est æternum sine quiete. (hoc. n. declaratum est in Naturalibus) necesse est igitur, vt vnusquisq; istorum motū fiat per aliquid, quod

non mouetur per se, & per substantiam æternam. natura enim stellarum est etiam æterna. & cum motor est æternus ē & ante motum necesse est vt illud, quod est ante substantiam, sit etiam in substantia. Manifestum est igitur, quod necesse est vt substantia sit secundum numerum illorum, & quod substantia sit æterna naturaliter, & immobiles per se, & quod sit sine magnitudine propter causam prædictam.

L
Nos autem possumus declarare 43
bene multitudinem istarū substantiarum ex rebus dictis, & inducere ad viam, qua quis pōt scire numerū eorum. Principium autem illius est hoc, quod prius declarauimus, scilicet qđ primum & principū entium est aliquid immobile omnino: & qđ hoc facit primum motū æternum, & vnum, & continuum, & diuinum. D.d. Si igitur motum necesse est vt moueatur, & c. si igitur positum est nobis, qđ omne motū habet motore, & motum primū habet motorem æternum, qui non mouet per se, & omnis motus æternus habet motorem æternum, qui non mouetur per se, & vnum (necesse ē enim, vt vnus motus habeat motorem vnum, & si non, nunc nō esset continuus, neq; vnus) sed nos videmus in cælo plures motus præter motum totius cæli, quæ dicimus fieri à prima substantia immobili, scilicet motus stellarum erraticarū, & manifestum est istos motus esse æternos, sunt. n. partes corporis æterni: necesse est igitur, vt vnusquisq; motuum

A tuum istorum habeat motorem, q non moueatur per se, & cuius substantia est aeterna. natura. n. stellarum est aeterna. D.d. & cum motor est aternus, & ante motu, &c. i. & est motor vniuersaliusq; istoru motu prior e illis motib; & illa mota sunt substantie: necesse est, ut omnes isti motores sint substantie. D.d. Manifestu est igitur, q necesse est, &c. i. manifestum est igitur, q numerus substantiarum mouentium est secundum numerum motuum propter causas dictas, & q istae causae sunt aeternae per se naturaliter, & non motae per se, neque corruptibiles propter causas praedictas.

Quod igitur substantiae sunt, & harum quatenam prima, quae secunda, secundum eum ordinem, quae & lationes syderum habent, patet. Pluralitatem vero lationum ex peculiarissima Philosophia Mathematicarum scilarum, videlicet ex Astrologia, considerandum est. haec. n. de substantia sensibili quidem, at sempiterna speculatur. caeterae vero de nulla quidem substantia, veluti quae circa numeros, atque quae circa Geometriam. Et quidem quod plures sint eorum, quae feruntur latitudo, manifestum est est his, qui parum attigerunt. pluribus. n. q. vna, errantium astrorum vniuersum fert.

Quoniam autem substantias esse, et earum haec est prima, haec autem secunda secundum ordinem motuum stellarum, manifestum est. Multitudo autem motuum scientia est a propria Philosophia Ma-

thematicorum. ista enim videtur D scientia de substantia sensibili, sed aeterna. illa autem non videtur scientia de substantia omnino, sicut de numeris, & mensura omnino. Quoniam autem motus erraticarum plures sunt, manifestum est eis etiam, qui parum considerant. Vnaquaeque, n. stellarum erraticarum videtur moueri plus uno motu.

Id est, Quia declaratum est ex hoc 44 sermone substantias aeternas esse plures vna, & q in eis est prima, scilicet illa, E quae omnia mouet, & secunda, & tertia secundum ordinem orbium manifestum est. Quoniam autem illa, quae omnia mouet, praecedat omne, manifestum est valde & praecise. omnes enim istum motum maximum intendunt. quapropter prior est omnibus naturaliter & etiam secundum locum, & etiam secundum magnitudinem, scilicet quod ista substantia videtur esse prior propter prioritatem eius, quod mouetur ab ea secundum locum, & secundum magnitudinem in multitudine stellarum & velocitate motus. & omnia ista faciunt eam priorē nobilitate & substantia. Quoniam vero ordinatio istorum mouentium a primo motore oportet ut sit secundum ordinem stellarum orbium in loco, manifestum est & c. prioritas enim in loco eorum, & in magnitudine facit eos priores in nobilitate. sed videmus quoque eos in velocitate motus reuerso, scilicet quod illi, qui sunt propinquiores terrae, sunt velociores. & hoc forte prouenit propter nobilitatem motoris, & forte propter paruitatem corporis. Sol autem videtur propter magni-

consideratio.

Metaphysicorum

G magnitudinē eius & * actiones eius
 * al. ppter
 actionem.

in caibus, & pp hoc quod apparet,
 qd motus aliarū erraticarū ordina-
 tur fnt motū Solis, & consequetur
 ipsum habere motore priorem ob-
 bus erraticis. sed velocitas, quē est in
 istis, sicut diximus, forte est pp no-
 bilitatē substantiarū mouentū, &
 forte pp paruitatem corporum. Or-
 dinatio quidem eorū adinuicē fm
 nobilitatem possibile est scire ex di-
 ctis ab Antiquis habētibus curam
 de actionibus earū in entibus. v. g.
 qm dant Soli vitā, & Saturno res li-
 xas. ordinatio igitur earū à primo

H est præcisa, ordinatio vero earū ab-
 inuicem nō est præcisa. Et forte me-
 lus est illud, qd Arist. intendebat, s.

Ordinatio
 intelligētiarū à prio-
 re præcisa, si or-
 dinatio ea-
 rū adinuicē
 sit et præcisa.
 Digressio
 cōtra Aui.
 Si aliq sub-
 stantiæ etn-
 tē nō mouē-
 tes, essent
 otiolæ.

I ex istis intelligentijs, qd quēdā earū
 consequitur quādam, sicut causatū
 causam. prima aut substantia debet
 esse vna & simplex in fine: ab vno
 autem & simplici non provenit nisi
 vñ: & à motore primi cœli proue-
 nit anima primi cœli, & motor or-
 bis consequentis: necesse est igitur
 ut sit non simplex. habet ergo cau-
 sam priorem eo. † Iste autē sermo
 est imaginabilis. non. n. est illic pro-
 uentus, neq; consecutio, neq; actio,
 ita qd dicamus qd vna actio cōsequi-
 tur agentem tantum. est. n. est illic

† Sola mo-
 uui Auc.
 in intelli-
 gentijs si ē p-
 uentus neq;
 actio, sed
 tñ ē illic
 cā & cōtū,
 scdm qd i-
 ntellectū ē
 cā intelli-
 gentis.

causa & causatum, fm qd dicimus qd
 intellectum est causa intelligentia.
 Eorum ita sit, non est impossibile
 ut illud, qd est per se intelligentia
 & intellectum sit causa plurium en-
 tium, secundum qd ex eo intelligen-
 tur multi modi. Aliud igitur, quod
 intelligit motor corporis cœli de pri-
 mo motore, & est cā in anima cœ-
 li, aliud est ab eo, qd intelligit ex eo
 motor orbis Saturni. & similiter de
 vnoquoq; eorum, scilicet qd perfectio
 vniuscuiusq; eorum est intelle-
 ctum intelligendo causam primam
 & propriam. & secundum hoc om-
 nes motus eorum idem intendunt, i.
 ordine totius. & sic est intelligen-
 dum de multitudine motuum cu-
 iuslibet stellæ, scilicet qd omnes sunt
 colligatæ per motum illius stellæ: &
 quilibet motor in eis perficitur per
 formam primi motoris proprii illi
 stellæ. & ideo motus cuiuslibet stel-
 læ earum intendunt motum ipsius
 stellæ. Et sic est intelligendū, qd mo-
 tus aliorū orbium intendunt motū
 orbis stellati, & qd perfectio vniuscu-
 iusq; mouētium vnumqdq; eorū,
 i. orbium, s. primorū perficitur per
 primum motorem omnium. Et
 ideo omnes intendunt hunc motū M
 diurnum, qui est primi motoris
 actio, & principium aliarum actio-
 num. apparet. n. qd alij motus pro-
 prij sunt propter istum motum &
 consequentes eum, & adunantes in
 ordine, quem intendunt, & est prin-
 cipiū actionū earū. Sed queret ali-
 quis, qm, si motus omnium orbū
 intendunt eandē actionem, & eun-
 dem ordinē communem omnibus,
 necesse est ut habeant eandem for-
 mam intellectam extrinsecā à for-
 mis, quas intēdit vniuscuiq; per se,
 s. for-

Dubium.

A scilicet formis proprijs. erit igitur forma quasi finis addita super formam propriam, erga quam mouetur vnusquis orbis aliorum orbium. Dicamus ergo, quod nulla forma est quasi finis & eorum & vltima, nisi illa ex eis, quae habet actionem eorum. & haec est dispositio formarum mouentium primum caelum motu diurno. Dispositio enim iuuamento corporis celestis adinuicem in creando eorum, quae sunt hic, & conseruando ea, est sicut dispositio regentium bonorum, qui iuuant se adinuicem in regendo bonam ciuitatem.

B quoniam omnes actiones eorum sunt erga actiones primi principis. ponunt enim actiones suas seruientes & consequentes actioni primi principis. Quoadmodum igitur primus princeps in ciuitatibus necesse est ut habeat actionem propriam, quae est nobilissima actio. (& si non, esset ociosus) quas actionem intendit per suam actionem omnes, qui sunt sub primo principe. quoadmodum igitur necesse est in istis principatibus ut primus princeps sit, sicut est necesse in actionibus principum ut prima actio sit: & sic accidit in artificijs, qui iuuant se adinuicem erga vnum artificiale, & sunt illa, quorum quaedam sunt principia aliorum, & omnia reducuntur ad vnum artificium.

C v.g. quoniam plura artificia seruiunt artificijs sequentibus: sic igitur est intelligendum de istis corporibus cum suis formis, a quibus mouentur, & de istis formis adinuicem. multum enim assimulantur artificijs, qui seruiunt sibi adinuicem, & quae intelliguntur adinuicem sunt principia eorum, ex quibus accipiunt intellectum proprium. v.g. quia artificium frenificandi accipit sua principia ab artifice artis sequentis, & sunt alia artificia seruientia huic artificio.

D Differentia autem inter ista & artificia est, quia formarum artificij mouentes artifices sunt in materijs, istae autem non.

Mos autem, qui iam est inter Modernos in dicendo, quod a tali motore prouenit talis motor, aut consequi, aut praecedat, aut talia verba, non vere intelligunt de istis principijs abstractis. omnia enim ista sunt dispositiones agentium superficiei tenus, non vere. ab agente enim nihil prouenit, ut praediximus, nisi extrahere illud, quod est in potentia ad actum. sed illic non est potentia, unde neque, agens. tamen enim est illic intellectus & intellectus, & perfectus & perficiens. quoadmodum artificia perficiuntur ab inuicem in hoc, quod accipiunt principia ab inuicem, & omnia reducunt ad accipiendum omnia sua principia ab artifice vni continentia ea. Et ideo videmus, quod scientia magis propria primi Dei, est illud, quod continetur sub prima Philosophia: & scientia propria proprijs, quae sunt sub eo, est similis scientijs particularibus, quae sunt sub prima Philosophia, sicut d. Nicolaus Peripateticus in sua prima Philosophia. Et ideo videmus, quod per acquisitionem istius scientiae ab homine inuenitur homo in sua perfectione essendi. Hoc autem, quod Plato dixit in suis verbis obsecris, quod Creator creauit Angelos manu, deinde praecipit eis creare alia mortalia, & remansit ipse in quiete sine labore, non est intelligendum ad litteram. Et forte existimare hoc in Deo fuit causa sabbati positi in lege filiorum Israel. Et hoc, quod diximus de mouentibus omnium orbium, est etiam in mouentibus, quae iuuant se adinuicem ad mouendum quamlibet stellam stellarum erraticarum, scilicet quod omnes illic reducuntur ad illum primum motorem.

Contra Aule.
Ab agente nihil prouenit nisi extrahere illud, quod est in potentia ad actum.

Metaphysicorum

G motorem, & q̄ oēs intendunt motū illius primi motoris. Et cū hoc declaratū est, reuertamur & dicam⁹ q̄, cū Philosophus accepit numerum motuum ab Astrologo, sicut principia esse à Naturali, fecit rememorationē de hoc, & dixit: Multitudo aut̄ motū scienda est, &c. idest, numerus aut̄ motuum considerandus est p̄ Astrologos. Deinde dedit causam in hoc, & dixit: Ista enim videtur scīa, &c. i. ista aut̄ ars propria est huic intēioni inter alias Mathematicas, quia considerat de substantijs æternis sensibilibus. aliz aut̄ sciētiæ

Sola Astrologia de Mathematicis considerat de substantia.

H Mathematicæ considerant de accidentibus, vt ars Arithmetica, & Geometria. D. d. Quoniam aut̄ motus erraticarum sunt plures, &c. idest, qm̄ aut̄ cōprehensum sensu est, q̄ istæ stellæ habent plures motus. qui enim aliquantulum ingressus est in Mathematicas, videt q̄ quilibet stellarum erraticarū habet plures motus vno. Et sciendum est, q̄ isti motus, quos ponunt Astrologi, sunt tribus modis. Est enim modus cōprehensus à vulgo visu. Est et̄ alius modus, cuius motus non comprehenditur nisi in instrumentis & considerationibus. & horum modorū quidam comprehenduntur in longissimis temporibus, & quidā in paruis. Est et̄ tertius, cuius motus sunt declarati rōne. plures enim istorū motuum videtur visu simplices. secundum aut̄ rationem & naturalia operandum est illos esse compositos ex pluribus vno. v. g. quia stellæ erraticæ videtur qnq; velociores & qnq; tardiores, & modo progredi & modo retrogredi. & hoc nō potest esse verum s̄m naturas corporum celestium. Declaratū est enim in natu-

Documentum.

Motus quos ponunt Astrologi sunt tri b⁹ modis.

I talibus, q̄ oēs motus sunt æquales, & q̄ impossibilis est in eis velocitas & tarditas, aut̄ progressus aut̄ retrogradatio. Vñ necessariū fuit Astrologo ponere Astrologiā, ex qua cōsequeretur hæc dispōsiones sine aliquo impossibili in naturalibus. Et hoc duob⁹ modis accidit: aut vt ille motus, qui qnq; videtur velocior qnq; tardior sit cōpositus ex pluribus motibus: aut vt sint illic orbes eccentrici & epicycli, vdicunt Moderni Mathematici. Propter hoc igit̄ differūt Astrologi de numero motū & stellarum, & multoties inueniunt per considerationē temporum motū L stellarum, & s̄m computationem inueniunt eas in locis terminatis zodiaci. & cū cōsiderant eas in instrumentis, inueniūt eas in alijs ab illis locis, & tunc addunt motū nouum illi stellæ. Et hoc mō posuit Prole. plures motus Lunæ & alijs stellis, quos nullus de Antiquioribus posuit. v. g. motus, quē Ptolemæus vocat motū respectuum Lunæ, & motum polorū epicyclorum. Istorum aut̄ motuum nō potuit iste homo facere Astrologiam, & s̄st hoc quidem apparuit ei, q̄ motus stellarū erraticarum in suis orbi b⁹ eccentricis sunt s̄m centra alia à centris eccentricorū, & nō potuit ponere Astrologiam secundum sua fundamenta. & omnia ista manifesta sunt parū exercitatis in Astrologia.

Quod vero hæc sint, nunc quidem nos ea, quæ quidā Mathematicorū aiunt, intelligēdi gratia dicimus, vt aliquā determinatā mente pluralitatē percipiamus. Deinceps quædā quidem nos ipsos quaerere debet, quædā autem

autem

A autem à quærentibus sciscitari, si quid præter ea, quæ nunc dicta sunt, his videat, q circa hæc versant, diligere quidē vtrospq, adhærere vero certioribus. Eudoxus igit Solis, & Lunæ vtriufque lationē in trib⁹ posuit sphæris esse, quarum Primam quidēcam esse, quæ non errantiū stellarum. Secundam vero scūdum id, quod per medium zodiacū. Tertiā porro fm̄ eum, qui in latitudine zodiaci obliquatur, in maiori autē latitudine obliquari eum, secundum quem Luna fertur, q̄ fm̄ quem Sol.

Quot autem sunt dicamus, secūdum quod dixerunt quidam Mathematicorū, ut aliquo modo imaginemur aliquam multitudinem terminatam. Quod autem relinquatur, quærendum est à nobis perscrutantibus de hoc, aut ab eis, qui inquisuerunt, si aliquid appaernerit ab eo, quod dictum est modo: quāuis sit perscrutandum de duabus scēlis, & concedendum sermonem illius, qui magis perfecte perscrutatus est. Eudoxus vero ponit motum vtriufq, Solis, & Luna i tribus sphæris, quarū Prima est stellarum non erraticarum. Secunda, q̄ est in medio signorū. Tertia aut, qua declinat i latitudine signorū. & illa, in qua magis Luna mouetur, magis declinat in latitudine signorū, quam in qua existit Sol.

Quia Philosophus accipit pro cōstāti numerum motuum, Astrologi aut diuersi sunt in hoc, fecit rememorationem de hoc, quod fuit magis famosum in suo tempore. & talia principia in maiori parte tm̄ sūt famosa, cum ferē oīa sint fundata, & in sensu quātitatū motuū stellarū, quod non potest perfici in vita humana. ideo necesse est in consyderationibus credere consyderationib⁹ prædictis, & tunc verificatur quantitas motuum. Et pp̄ difficultatē istarum rerū imposse est vti propositionibus necessarijs: sed famosis in hoc loco magis vtimur q̄ necessarijs, sed qm̄ in eis non fuerit diuersitas. si autē i eis fuerit diuersitas, nihil erit, sup̄ quod sustentet. Sed quocunq; modo sit, melius est scire sermones holum in hoc, q̄ nihil. Et ideo dixit: Dicamus secūdū q̄ dixerunt quidam Mathematicorū, &c. i. D. d. Quod autē relinquat, quærendū est à nobis perscrutantibus de hoc. i. qm̄ autem sunt mot⁹ additi super istos, quos computo, perscrutandū est in alia scientia. Et, cum dixit hoc, fecit rememorationē de hoc, quod dixerunt Mathematici in suo tempore, & posuit de eis duos homines famosos in hac scientia. Et dixit, q̄ Eudoxus ponebat Soli & Lunæ tres orbēs. Vnum quo mouet ab oriente ad occidentem in vnadie. Secundū ad motum longitudinis. Tertium ad motū latitudinis. Et hoc est manifestum de eis, qm̄ motus longitudinis & latitudinis sunt duo numerati. Mathematici autē huius temporis ponunt eundem motū, & est motus stellæ in suo orbe de cui: pp̄ qd̄ accidit ei in respectu zodiaci motus in longitudine & motus latitudine.

Metaph. cū cō. Auer. TT

45
Intensio
& causa.

Melius est
scire ser-
mones ho-
minum i
hoc, quā
habili.
Expō tex.

F

olis & Lu-
na lauo.

Metaphysicorum

G Quod autem sint duo motus à duobus corporibus, non indiget. quod enim potest natura facere vno instructo, non facit duobus. & secundum hoc Sol non habebit nisi duos motus tñ, & nisi sit necesse ponere tertium motum, propter hoc, quod apparet de velocitate & tarditate. Ecettricum enim aut epicyclum dicere est extra naturam: epicyclus autem impossibile est ut sit omnino. Corp^o enim, quod circulariter mouetur, non mouetur nisi in circuitu centri totius, cum ipsum faciat centrum. & si esset motus circularis extra hunc centrum, contingeret aliud centrum extra hunc: centrum esse: quapropter & alia terra extra ista est. & hoc impossibile est, ut dictum est in Naturalibus. Et similiter forte est de ecetrico, quem ponit Ptolemæus. Si enim essent plura cētra, essent plura corpora grauiora extra locum terræ: & tunc medium non esset vnum, & haberet latitudinem, & esset diuisum. & omnia ista sunt impossibilia. Amplius, si essent ecettrici, necesse esset inuenire in corporibus celestibus corpora superflua sine aliqua vtilitate, nisi ad implendum locum vacuum, sicut in corporibus animalium. Sed nihil de eis, quæ apparent in motibus stellarum, cogit necesse dicere epicyclum esse, aut ecettricum. Et forte excusant vtrunq; mot^o leniā, quos ponit Arist. & sicut Ptolemæus d. I suo libro, qui dicitur liber Narrationis, in quo d. q. Arist. & Antiqui ponebant loco istorum motuum motū gyrationis, & d. q. secundum hoc apud eos oportet crescere motus secundum numerum. Qui autē post

venerunt, inuenerunt viam simpliciorē ista, & potuerūt ponere ea, quæ apparent in paucioribus corporibus, & innuit epicyclum & ecettricum. & d. q. ista via est nobilior, quia concessum est, q. natura nihil facit superflue, & q. cum poterit mouere aliquid instrumentis paucis, non mouebit pluribus. Ptolemæus autē ignorauit quid cogit Antiquos ponere motus gyrationis, & est quoniam epicyclus & ecettricus sunt impossibiles. necesse est igitur rursus perscrutari de ista Astrologia vera, q. est super fundamenta naturalia: & est apud me fundata super motum eiusdē orbis, & polos diuersos duos, aut plures, secundum q. conuenit apparentibus. Possibile est enim accidere stellis ex talibus motibus velocitatem & tarditatem, & progressum & retrogradationem, & alios mot^o, quibus non potuit Ptolem. ponere Astrologiam. & apparet ex hoc propter propter & remotio, ut accidit in Luna. In iuuentute autem mea speraui, ut hæc perscrutatio completur per me: in senectute autem iam despero. sed forte iste sermo inducet aliquem ad perscrutandum de hoc. Astrologia enim hui^o temporis nihil est in esse, sed est conueniens computationi, non esse. Lunæ autem inuenerunt Antiqui post Arist. vñ motum, scilicet motum draconis. Ptolemæus autem inuenit ei in respectu Solis quartum motum, & in respectu centri, secundum quem reuoluitur luna equaliter, motū quatum, quem vocat motum respectuum diametri epicycli, cui non potuit secundum suum fundamentū ponere Astrologiam.

Designa-

NI nihil
agit super
flue. Idem
1. c. 11. &
3. de Aia.
45. et 4.
phy. 50.

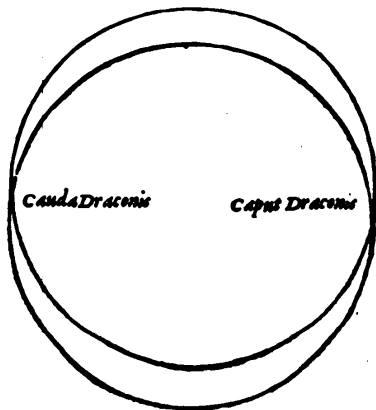
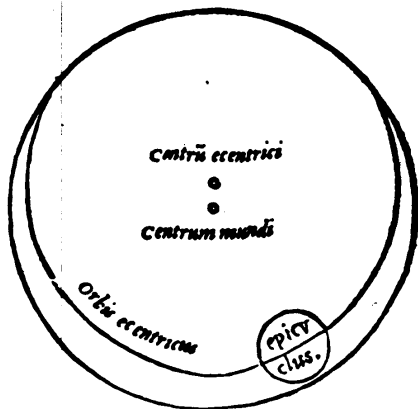
L

M

Liber Duodecimus

330

*Designationes orbium, ac motuum, qui
ab Anaxagorae confutantur.*

TT ij

Errantium

Metaphysicorum

G Erratiuū vero stellarū vniūſ cuiuſq; in quatuor ſphæris. quaru Primam quidē & Secundā eandem illis eſſe. etenim q̄ non errantium eſt, eam illam eſſe, q̄ oēs fert. at eam, q̄ ſub ipſa ordinata eſt, ac q̄ ſm zodiacū lationem habet, communem oīb⁹ eſſe. Tertiæ vero oſum polos ſe, quod per medium zodiacū eſt. Quartæ autem lationē, ſm eū, q̄ obliquatus ad medium eius eſt. eſſe vero tertiæ ſphære polos aliarum quidem, p̄prios, Veneris autem & Mercurij eoſdem.

Stellarum autem erraticarum vnaqueq; eſt in quatuor ſphæris. et earum Prima & Secunda ſunt illis eadem. illa autem, quæ non eſt erraticarū, quæ deſert omnes per ſuum motum, & illa, quæ eſt ordinata ſub iſta, cuius motus eſt in medio ſignorum, communes ſunt omnibus. Tertia autem, quæ eſt cōmunis omnibus, poli eius ſunt in illa, quæ eſt in medio ſignorum, ſphæra

Ira. Motus autē quartus mouetur ad medium iſtarum. & poli tertiæ ſphæra aliarum quidē ſtellarum ſunt proprij, Veneris autem & Mercurij vni.

46 Cū narrauit, q̄ Eudoxus ponebat vtriq; Soli & Lunæ tres orbes, incepit dicere, q̄ ponebat etiā vni cuiq; erraticarū quatuor orbes, tres orbes, quos poſuit Soli & Lunæ, & quartū additū & forte ille quartus eſt p̄p̄ progreſſum & retrogradationē, q̄ apparent in iſtis quinq; ſtellis.

D. d. & earū Prima & Secunda ſunt & illæ eadē. i. prima aſt ſphæra erraticarū; & ſecunda ſunt ſiſes primæ & ſecundæ Solis & Lunæ, ſ. orbis, qui mouet eas motu diurno, & orbis p̄p̄riæ ſtellarū, qui mouet eas econuerſo, ſab occidente in orientē, qui eſt in medio orbis ſignorū. D. illa aſt, q̄ non eſt erraticarum, &c. i. prima enim ſphæra cuiuſlibet ſtellarū ſimilis eſt primæ ſphære totius cœli, q̄ deſert oēs orbes ab oriente in occidente in vna die. D. d. & illa, q̄ eſt ordinata ſub iſta, &c. i. & ſecundus orbis cōis eſt oībus, qui ita tranſit per medium zodiaci, i. quia declinatus eſt **1** à primo orbe. Iſte. n. eam cōis eſt oībus, cū in hoc orbe videant mo ueri. Et, quia apparet eis latitudo in hoc orbe, poſuerunt Antiqui eis orbem declinē ab iſto orbe. & hæc erat opinio Antiquorū de Sole, q̄ habebat latitudinem à zodiaco, p̄ter latitudinem, quam habebat ex æquinoctiali, & ideo poſuerunt Soli tres orbes, ſicut alijs ſtellis. Ptolemaus aſt non poſuit Soli latitudinem, niſi in reſpectu æquinoctialis. D. d. Tertia aſt, q̄ eſt cōis omnibus, &c. i. & iſta tertia, q̄ facit declinationē à medio ſignorum in omnibus **M** ſtellis. D. d. poli eius ſunt in illa, quæ eſt medijs ſignorum. i. qm̄, cum poſuerunt orbem, in quo mouetur p̄ medium ſignorum alium ab orbe, in quo mouetur obliquū à medio ſignorum, fuit neceſſarium vt poli iſtius orbis ſint in circulo zodiaci. Stella. n. cum mouet in orbe, cuius maximus circulus tranſit p̄ zodiacum, & mouet ab orbe, cuius poli ſunt in hoc circulo, neceſſario videbitur declinans ſtella à circulo medio, q̄ eſt zodiaco. D. d. mot⁹ aſt q̄rtus, &c.

A &c. i. qm̄ iste orbes est declinans à medio istius tertij. D.d. & poli tertiz sphæræ, &c. i. vt mihi videtur intendit orbes declinues, qui sunt communes omnibus stellis.

At Calippus sicut quidē sphærarū eūdem Eudoxo ponebat, hoc est distantiarum ordinem. pluralitatem autē stellæ qdē Iouis ac Saturni eandem illi attribuebat, Soli vero & Lunæ duas adhuc putabat sphæras addendas esse, si quis eorum, q̄ sensibilibiter apparent, causas assignare debeat: cæteris vero errantium vnā cuiq̄ vnā. necesse vero esse, si debent oēs simul positæ, q̄ apparent reddere, s̄m vnāquamque errantium alteras sphæras vnā pauciores cē, quæ reuoluāt, & ad idem positione semp̄ primam eius astri sphærā, quod in serius ordinatum est, cōstituāt. hoc. n. modo solum contingit errantium lationem oīa facere.

Cū igit̄ in quibus ipsa quidē ferunt sphæris, hæ quidē octo, hæ vero viginti quinq̄ sint, horū sane illas solas nō oportet reuolui, in quibus fer̄, quod infime ordinatū est. q̄ quidē duarū primarū sphæras reuoluunt, sex erunt. quæ vero posteriorū quatuor sexdecim. cūctarū vero numerus, tum earum quæ ferunt, tū quæ reuoluunt eas, quinquaginta quinq̄. q̄ si Lunæ & Soli non addat aliquis, quos dixim⁹ motus, omnes sphæræ erunt septem & quadraginta. Pluralitas itaq̄ sphærarum tanta sit.

Calippus autem in positione quidē dem sphærarum eandem posuit cū Eudoxo. in multitudine autem in zone quidem & Saturno conuenit, in Sole autem & Luna videtur ponere duas sphæras addidas, si aliquis voluerit dare apparentia: aliarum autem erraticarum, aut vniuscuiusq̄ vnā necesse igitur, quoniam stella non mouetur per suum corpus, sed mouetur in sphæra, si omnes congregentur secundū quod dant apparentia in vnaqueque erraticarum, vt sint alia sphæra pauciores ei, quæ reuoluuntur gratiæ, & reuertunt primam sphæram ad suam situm super eūdem, quæ est stella ordinata sub ea. hæc enim tantummodo possunt esse motus omnium erraticarum. Sphæra igitur, in quibus mouentur, quadam sunt octo, & quadam viginti quinq̄, & ex istis non oportet moueri in eis motu gratiæ, quæ mouentur in eis faciliores earum. Quæ igitur mouentur motu gratiæ duarum primarum sunt sex, & quatuor postremarum erunt. xvi. Numerus igitur omnium, quæ mouentur, & quæ mouēt istos motu gratiæ, sūt quinquaginta quæque: Si autem nullas addas, quæ diximus Luna, & Soli, omnes sphæra erunt quadraginta septem.

Multitudo autem motuum sit tanta.

Sphærarū
numerus.

Metaphysicorum

G Dixit: Calippus aut ponebat orbes in ordine, quem ponebat Eudoxus. numerum vero orbium maiorem nisi in Ioue & Saturno, quam conueniebat Eudoxo. D. d. in Sole autem & Luna videtur ponere, & c. i. quam iste homo addit ei, quod dixit Eudoxus de numero orbium versusque, Solis, & Lunae duos orbes, ut per hanc conueniam apparentibus de motibus eorum. Et reputo quod addit hoc, ut det ex eis causas velocitatis & tarditatis, cum sit impossibile ut motus eiusdem stellarum sit velox & tardus in simul, nisi compositus ex motibus. D. d. aliarum autem

H erraticarum vniuscuiusque, vnam. i. addit in numero orbium stellarum erraticarum in qualibet stella vnum orbem. Ponebat igitur quinq; orbes vniuscuiusque erraticarum. D. d. necesse est igitur, quam stella non mouetur per suum corpus, & ponebat istum orbem additum, quia opinabatur, quod impossibile est ut stella moueatur motibus diuersis, sed quod mouetur per se, sed quod est pars orbis. D. d. si omnes congregentur, & c. i. & omnes conueniunt hoc, quod omnis stella habet de sphaeris minus quam sphaerae primae vna. Omnis sphaera ex hoc circulo reuoluit vnamquam

1 que primarum sphaerarum ad contrariam partem, ad quam mouentur primae sphaerae, ita quod ex hoc fit, ut stella videatur retrograda ad suum primum locum zodiaci, deinde progressa. & quasi intendit, quod ex motibus istorum orbium contrariis sit ut stella videatur retrograda & progressa. Et secundum quod Alex. dixit, ponebant omnes orbibus stellarum praeter orbem signorum, orbem, qui mouet illum orbem super vnum polum ad partem contrariam, ad quam mouetur primus orbis. & ponebant istos orbes mouentes ad co-

trarium. Quintum quidem sub quarto, & super eundem polum reuolui. Sextum autem ponebat sub tertio, & super eundem polum cum eo. Septimum vero sub secundo, & super eundem polum cum eo. & dicebat, quod hoc modo motuum compositorum possunt conuenire apparentibus. Et ista Astrologia non est manifesta nobis ex hoc sermone secundum motus istarum stellarum, quae ponuntur in hoc tempore & sunt etiam hoc non est manifestum quomodo sunt motus gyrationis ex istis motibus contrariis, nisi ponantur super polos diuersos. Motus enim contrarij, qui sunt super eosdem polos, sunt destruentes & adinuicem, sed quod impossibile est, quod duo motus contrarij sint super eundem polum. Super autem polos diuersos possibile est, & similiter super centra diuersa. Nisi aliquis dicat, quod orbis, in quo est stella, cum posuerimus ipsum inter duos orbes, qui mouentur ad contrarium, adinuicem, accidit ex hoc, ut orbis, in quo est stella, moueatur motu gyrationis. sed talis motus est violentus, qui non accidit corporibus celestibus: ideo melius est reputare, quod motus isti gyrationis fiant ex motibus contrariis, & super polos diuersos. secundum hoc enim accidit ut stella videatur aliquando velox, & aliquando tarda, & aliquando retrograda, & aliquando progressa, ut diuersetur sua latitudo a zodiaco. Ponatur igitur hoc fundamentum. est. n. fundamentum, ex cuius positione non accidit impossibile, & potest conuenire omnibus apparentibus. & iste motus gyrationis inuenitur in caelo secundum conuenientiam inter temporum diurnum, & motum stellarum in suis orbibus declinibus, sed quod omnes Astrologi conueniunt

Motus contrarij, qui

sunt super eosdem polos, si destruentes se adinuicem. Vide. i. c. c. 32. Motus gyrationis est violentus. vide. 7. ph. i. c. 10.

M

in

A in hoc, q̄ poli orbis declinū reuol
uuntur in motu diurno in circuitu
polord totius. & iste motus, vt Ma
thematici Hispani dicunt, exilit
in cirbe stellato, & vocat ipsum mo
tum processus, & reuersionis. D.d.
Sphæra igit, in quibus mouent, q̄
dā sunt octo, & q̄dam vigintiquin
que, & intendit per vigintiquinq;,
sphæras, p̄ quas mouent stellæ erra
ticæ motu proprio. Iste. n. homo po
nebat vniciq; stellarum erraticarū
quinq; orbes: & stellarū erraticarū
sunt quinq;: erunt igit orbes vigin
tiquinq; & intēdit p̄ octo orbes q̄
tuor, quos addidit in Sole, & Luna.
& sunt illæ, quæ mouent orbes eorū
primos gyratione, s. orbes, quos pone
bant Soli, & Lunæ, & quatuor, qui
reuoluūt orbem Saturni gyratione.
D.d. & ex istis non oportet moueri
in eis motu gyratione, q̄ mouentur
I eis faciliores earum. i. & ex istis or
bitis, qui est facilis motus, & est vl
timus motus orbis, in quo sunt stel
læ, non habet orbē, in quo reuoluat
gyratione: & ideo reuoluentes dimi
nunt à cæteris in vno tū. Et dixit
hoc, vt reputo, quia Sol & Luna nō
habent, vt apparet, retrogradationē
C & progressionem, sed tm̄ velocitatē
& tarditatem. D.d. Quæ igit mouē
tur motu gyratione, &c. i. intendit p̄
sex primos orbes, qui sunt Solis, &
Lunæ, s. deferentes non reuolutes.
& intendit p̄ sexdecim reuoluentes,
quatuor stellas erraticas. Erit igit, si
curdicit numerus orbium quinqu
gintaquinque. & eorum triginta &
vius sunt deferentes, & vigintiqua
tuor reuoluentes D.d. si autem nul
lus aliquis addat, &c. i. si aut̄ diminu
untur quatuor reuoluentes Solis, &
Lunæ fm̄ Eudoxum, & quatuor de

ferentes erraticarum, fm̄ Eudoxū **D**
erit numerus orbis quadragintale
ptē. Et fm̄ q̄ apparet ex suo sermo
ne debet esse numerus orbium fm̄
Eudoxum quadraginta sex. addebat
enī in reuoluentibus quatuor, quos
ponebat Soli, & Lunæ: & addebat in
deferentibus erraticarum quinque.

Quare substantias quoq; &
principia, tū immobilia, tū sen
sibilia, tot rationabiliter arbitra
dū est esse, quod. n. necessarium
est, relinquat potentioribus di
cendum. Quod si nullā lationē
post est esse, q̄ non ordinat ad la
tionem stellarū, omnem item na
turam, oēm̄ substantiam spāl
sibilem & p̄ se arbitrari oportet
optimum sortitam finem esse,
nulla p̄fecto præter has alia na
tura erit, sed hunc necesse est nu
merū substantiarum esse. si ete
nim aliz sunt, vtiq; mouebunt,
cū lationis finis sint. Sed esse
alias lationes præter dictas im
possibile est. hoc autem ex his
q̄ feruntur, rationabile est acci
pere. si enim omne, q̄ fert, eius
gratia, quod fertur, suapte natu
ra est: omnisq; latio alicuius, q̄
fertur est: nulla latio sui gr̄a erit
p̄fecto, nec alteri⁹ lationis, vt
rum stellarum causa. Si nanq; la
tio lationis causa erit, illam quo
que oportebit aliarum gratia ef
se. quare cum non sit processus
in infinitum, finis omnis latio
nis erit diuinorum corporū ali
quod, quæ in cælo feruntur.

*Necesse ē igitur reputare, quod
p̄cipia immobilia et sēibilia sunt*
TT iij huius

Metaphysicorum

G eius numeri. quod aut est necessariū
dimittendū est fortioribus. Si aut
non existimatur quod motus omnis
non est conueniens motui stelle,
& ratio ē dat quod existimandū
est, quod omnis natura & ois sub-
stantia, in qua passio non existit et
est per se, inuenit dispositionem me-
liorem, non igitur erit alia natura
omnino nisi ista, immo necesse est,
quod numerus substantiarū sit iste.
quoniam, si essent alia, mouebunt

H igitur quia sunt perfectio motus.
Sed impossibile est ut sint alij mo-
tus a predictis. & necesse est ut
hoc sit a motis. quoniam, si ois mo-
tus est propter rem motam, & om-
nis motus est per aliquem motū:
nullus motus ē omnino propter se,
neq, propter alium motum, sed pro-
pter stellas. Quoniam, si motus erit
propter motum, necesse erit ut ille
sit propter alium. sed impossibile
est ut illud, quod est in perfectio-
ne, sit infinitum, & omnis motus
corporis diuisi est corporum, qua
mouentur in cæle.

48 Cum posuit q, numerus motuū
aut sunt quinquagintaquinque, aut
quadraginta & septē, & iam declara-
uit, q, numerus substantiarū mouē-
tium oportet ēē fm numerū corpo-
rum cælestiū motorū, dixit q, oportet
existimare, q, numerus substan-
tiarū mouentium non naturalium,
& numerus substantiarū sensibiliū
motorum est iste numerus, & q, hoc
sufficit nobis in hoc tpe quod autē

est verū et necessarium, dimittēdū **K**
est habentibus sollicitudinem in il-
la arte. Et sciendū est, q, numerus
motorum, in quo conueniunt Mo-
derna, est Solis quidem duo, & Lu-
næ quinq, Mercurij autem septem,
vniuersūq, autē cæterarū erratica-
rum octo. orbis autē stellati duo, mo-
tus diurnus, & motus processus & re-
uersionis, quem Ptolemæus existi-
mauit motū esse pfectum istius or-
bis ex oriente in occidentem, & sicut
est dispositio de erraticis. oēs igitur
erunt quinquaginta & vnus motus,
scilicet Solis dubitabilis isti. n. sunt
hmoi numeri, ita q, ponant simpli-
ces, & q, situs eorū sint illi, quos po-
suit Pto. Si aut motus eorū fuerit
compositi ex plurib⁹ vno motu, ut
in Astrologia antiqua, ferē duplica-
batur iste numerus. D d. Si aut non
existimat, q, motus oīno, & c. i. si au-
tem posuerimus q, impossibile est
ut sit corpus cæleste, quod non hēt
iuuamentum in motione stellæ ali-
cuius, & posuerimus q, principia mo-
uentia impossibile est ut sint nisi in
dispositione meliori, q, non accidit
eis passio materiz, cum sint entia p
se non in materia, & esse eorum in
dispositione meliori est ut sint mo-
uentia, necesse est ut via numeran-
di ista principia sit via ista, scilicet ex nu-
meratione motuum stellarū. cum
enim posuerimus, q, nulla substan-
tia abstracta est, q, non moueat, qua
tunc inueniret in dispositione dimi-
nuta: & cum posuerimus q, oīs or-
bis est propter stellam, & si non, ēē
ociosum, manifestum est, q, via nu-
merandi istas substantias abstractas
est via numerandi motum stellarū.
Deinde confirmauit hoc, & d. qm si
essent alia, & c. i. qm necesse, si aliz
sub-

Documē-
tum.

L

M

A substantiæ sint ab istis substantijs ,
 vt sint corpora mouentia cœlestia
 alia ab istis corporibus: qm̃ vnaque
 que illarũ substantiarũ est perfectio
 & finis motus. D.d. Sed impossibile
 est vt sint alij mot⁹ à prædictis. i. sed
 impossibile est vt alij motus sint ab eis,
 qui comprehensi sunt, aut possunt
 comprehendi. impossibile est igit̃ vt sint
 substantiæ mouentes, nisi illæ, quæ
 sunt fm̃ numerũ motuum. D.d. &
 necesse est vt hoc sit à motis. i. neces-
 se est vt non sint alij motus à prædi-
 ctis, quia non sunt alia mota à prædi-
 ctis. D. incœpit declarare hoc, & di-
 xit qm̃, si ois motus est pp̃ rem mo-
 tam, &c. i. & necesse est vt numerus
 motuum sit fm̃ numerũ rerum mo-
 uentium & motarum. qm̃, si ois mo-
 tus est pp̃ esse in aliquo moto, & pp̃
 aliquem motorẽ: & nullus mot⁹ est
 pp̃ se, neq; pp̃ aliũ motum, sed ois
 mot⁹ est propter stellas: necesse est
 vt idem sit numerus motuũ, & mo-
 torum, & mouentium. & dixit hoc,
 quia forte aliquis p̃t dicere, forte
 sunt alij motus præter istos dictos.
 D. incœpit declarare hoc, & dixit:
 qm̃, si motus fuerit pp̃ alium mo-
 tum, continget vt ille etiam sit pro-
 pter alium, & sic in infinitum. sed im-
 possibile est vt habens finem & cõ-
 plementum sit in infinitum: infinitũ
 enim non habet finem: necesse est
 igitur, vt omnis motus sit pp̃ corp⁹
 diuinum corporum, quæ mouetur
 in cœlo, & stellarum. & hic complet̃
 sermo Alex. expositiuus.

Quod autem cœlum sit vnũ,
 manifestum est. si enim plures
 sint cœli, vt homines, principiũ
 vniuscuiusq; erit specie vnum,

numero multa. at quæcũq; mul-
 ta numero, materiam habent.
 Vna etenim & eadem multorũ
 ratio est, veluti hofs. Socr. vero
 vnus. ipsum vero quid erat esse
 primum non habet materiã, cũ
 actus sit. vnum ergo, rũ ratione,
 tum numero primum mouens
 immobile ens est. & id igit̃, qd̃
 semp̃ continuoq; mouetur. vnũ
 ergo tantum cœlum est.

Quoniam autem cœlũ est vnũ,
 manifestum est. quod, si plures cœ-
 li fuerint, erũt sicut homines. si au-
 tem principium hominis vnius est
 vnum, & fuerit vnum in nume-
 ro, & plures, & aliud numero mul-
 tum, habet materiam. Vnus enim
 sermo, qui est idem, est etiam plu-
 res, vt sermo hominis. Socratis au-
 tem vnus. quod autem est per pri-
 mam essentiam non habet mate-
 riam, quia est perfectio. primus igit̃
 tur motor, qui non mouetur, est v-
 nus ratione, & numero. oportet igit̃
 tur vt motum semper continuo mo-
 tu sit vnum tantum. ergo cœlum
 est vnum tantum.

Qm̃ autem vnum est cœlum, ma-
 nifestum est. & innuit, q mundus
 est vnus, non plures. quoniam, sicut
 d. si cœli essent plures, essent sicut in-
 diuidua hominum, s. vnum defini-
 tiõe, & plures numero: sicut homo,
 qui est vnus de itione, & plures se-
 cundum numerum. Et hoc inten-
 debat cũ d. si autem principium
 hominis vnus, &c. i. si autem plu-
 res cœli essent, contingeret vt prin-
 cipium

Quæcũq;
 multa nu-
 mero, ma-
 teriã hãt.

E

B

49

Metaphysicorum

G cipium cuiuslibet cœli esset vñū numero. erit igitur principium cœlorū vñū in specie, plura i numero. Et hoc magis manifestū est in alia translatione, & est. d. enim. & erit principium, quod est vñū in specie, & plura in numero. Et potest intelligi sic: & erit principium, qđ posuimus, vñū in specie, & plura in numero. D. d. vñū in numero, & plura, hēt materiam. i. & omne, qđ est vñū, & plura in numero, i. vñū in specie, & plura in numero, habet materiam. sed iam declaratū est, qđ principium cœli non habet materiam. D. d. Yunus n. sermo, & c. i. ea autem, quæ sunt vñū in ratione, i. de finitione, sunt plura in numero. vt homo, qui est vnus in numero, & plura in potentia, vt Socrates & Plato. D. d. quod autē est per primam essentiam, non habet materiā, qđ est perfectio. i. & hoc fuit ita, qđ prima essentia, qđ significat esse rei, oportet vt non habeat materiam. qm̄, si haberet materiam, haberet aliā essentiam, & sic in infinitum. & ideo necesse est vt prima forma, quæ perfectio est, & finis, non habeat materiā. erit ergo simplex. & omne simplex

I est non in materia. D. d. primus igitur motor, qui non mouet, est vnus de finitione & numero. D. d. oportet igitur, vt motum semper motu continuo sit vñū tantum. ergo cœlū est vñū tantum. i. & si motor est vnus numero, ergo ipsum primum motum ab eo, si mouetur motu continuo, est vñū etiam numero. & si cœlum est tale, vt declaratum est, ergo cœlum est vñū numero, mouetur enim vno motu continuo ab vno motore numero, & definitione.

Tradita autē sunt qđdā a maioribus nostris, & admodū Antiquis, ac in fabulæ figura posterioribus relicta, qđ hi dñi sunt vniuersarum naturarum diuinū continet. Cætera vero fabulose ad multitudinis p̄sualionē, & ad legū, ac eius qđ cōserat opportunitatē, iā allata sunt. hoiformes namq, ac aliorū a salium nōnullis siles eos dicunt, ac alia consequētia, & siliū his, qđ dicta sunt. quorū si quis ipsum solū primū separando accipiat, qđ deos arbitrabant primas substantias esse, diuine profecto dictum putabit: & (vt verisimile est) sæpius quaq, arte & Philosophia, quod ad postē fuit, inuēta, corruptaq, rursus, has illorum opiniones, quasi quādam reliquias, nunc vsq, saluatas esse.

Et accepta sunt ab Antiquissimis valde aliqua, q̄ sunt in posterioribus, sicut fabulose, quod ista sunt Dy, & quod Deus continet oīa naturalia. Alia autē sunt similia fabulis propter vsum legū, et illud quod est bonū hoīum. & ideo dicunt quod isti sunt similia quibusdam alijs aīalibus. & alia similia istis, non conueniētia dictis. si igitur aliquis distinxerit ex istis, & accepit primū tantū, opinabatur, quod primæ substantiæ sunt Dy: & secundū quod oportet, cum iā dictū sit multotiens in eo quod possibile ē cuiuslibet artificio & Philosophia

Idē. i. Me.
ed. 40.

A & etiam corrumpuntur, & ista
sententia eorum remanent vsque
modo, quasi reliquia.

30 Cum Arist. fuerit primus, qui sci
uit in suo tempore hoc principium,
vult dare testimonium de sermoni
bus Antiquis acceptis à Chaldeis, i
n quibus fuit scia perfecta fm illud, qd
remanet de sermonibus eorū & est
quasi apolog⁹. Et d. & accepta sunt
ab Antiquissimis valde. i. & accepta
sunt ab antiquissimis, quæ sunt hodie
quasi apologus. i. q. corpora cœ
lestia sunt: Dij: & q. Dij continent
omnia naturalia. D. d. Alia autem
sunt, & c. i. Alij autē sermones, & apo
logi in corporibus præter illos, qui
accepti sunt à Chaldeis, veteres
sunt fabulæ sine aliqua veritate: &
non fuerunt scriptæ, nisi ad corri
gendū mores hominū ad illud, qd
est bonum eis. D. d. & ideo dicunt,
q. ista sunt similia quibusdam alijs
animalibus. i. & isti apologi sunt hoc,
qd dicunt, q. hæc corpora sunt simi
lia modis animalium. Et innuit p
hoc formas cœlestes, quas dicit si
milesse formis, quæ sunt hic & q.
formæ, quæ sunt hic, sunt obedien
tes illis, sicut dicit Astrologi. D. d.
& alia similia istis, & c. i. & alij apo
logi non conuenientes ei, qd decla
ratum est de his principijs, neq. fm
remotā expolitionem. D. d. si igitur
aliquis distinxerit, & c. i. & si aliquis
hō exposuerit sermonem eorū, q.
intendebat per Deos primas substā
tias, quæ sunt principia corporum
cœlestiū, tunc ea pō erit vera, & tūc
apologus erit conueniens veritati.

C Astrologi
dicunt q.
formæ quæ
sunt hic
obediunt
formis cœ
lestibus.

Philoso
phia inue
ta fuit &
corrupta

Et signum eius, q. Antiqui inten
debāt per deos illas substantias, est
quia iam Philosophia inuēta fuit,

& corrupta infinities, sicut alia arti
ficialia. & hoc intendebar, cū d. cū
iam dictū est multotiens, & c. i. & cū
is hoc dictū fuit, & scitum multo
tiens, cū hoc possibile est in oī arti
ficio, & in Philosophia. Oē. enim
generabile est corruptibile, & oē ge
rabile & corruptibile reciprocatur
infinities. D. d. & q. isti in se eorū re
manferunt quasi reliquiæ vsq. mō.
& ideo opinandum est q. isti apo
logi sunt reliquiæ opinionum eorū,
quæ corruptæ sunt, & destructæ.

D in finibus.
Idē. i. Me
teorord.
& c. de aia
cū. q.
Oē genera
bile ē cor
ruptibile,
& oē gene
rabile &
corruptibi
le recipro
cat infini
ties.

Paterna itaq. ac priorū opi
nio in tū nobis manifesta sit.

*Examinantur nonnullæ dubitationes cir
ca primi intellectus intelle
ctuum. Cap. 4.*

EA vero, q. circa mētē sunt,
quasdam dubitationes hñt.
Vñ. n. eorū, q. apparēt, qd
diuinissimū esse. quo vero mō
se habēs, talis erit, difficultates
quasdam hēt. Siue. n. nihil intelli
gat, sed ita se hēat, vt dormiēs.
qdñā scellens erit & siue intelli
gat, huius vero aliud sit principa
le (nō. n. id, qd ē ei⁹ substātia, in
tellectu erit, sed potētia) pfectio
nō erit opēta substātia. siqd ē eo
qd stelligit, ei honorabilitas in
est. Præterea, siue mēa, siue stelle
ctio ei⁹ suba sit, qd stelligit aut
. n. ipsa seipsam, aut aliqd aliud.
qd si aliud, aut idē sp., aut aliud.
Verū autē differt aliqd, an nihil
intelligere bonū, vel qd cunq. &
An vero de quibusdā ipsam ēt
et cogitat absurdū ē. Manifestū
itaq. ē, q. illud stelligit, qd diui
nissimū, honorabilissimūq. est.

Neq.

Metaphysicorum

G Neq̃ mutat. in deterius nanque mutatio fieret, ac motus, quod hmōi iam esset. Primo igit, si nō est intellectio, sed potentia, rōnabile est laboriosam ei continuatōnē intelligēdi esse. Deinde dilucidum, q̃ aliquid aliud honorabilius esset q̃ mens, id ē. quod intelligit. Et intelligere profecto, ac intellectio, & quod pessimū intelligenti i.nerit. Quare fugiendum hoc est. etenim q̃dā melius est non videre q̃ videre. alioqui non fuerit quod optimū intellectio. Scipsam ergo intelligit, si est quidem, quod optimum est, & est intellectio intellectiois intellectio. At ṽr semp̃ alterius eē, tū sciētia, tū sensus, & opinio, ac cogitatio: sui vero ipsi⁹ p̃ter necessitatē. Si aliud p̃terea intelligere, aliud intelligi sit, fm̃ q̃d horum inest ei bene esset: q̃nquidē nō est idem intellectiois esse & intellectio. An in quibusdā scia est ipsa res. in effectiuis quidē absque materia substantia, & ipsum qd erat esse: in speculatiuis vero, ratio, res, & intellectio. Cū igit non sit diuersum id qd intelligitur & intellectus, q̃cunq; nō habent materiā, idem erunt, ac intellectio vna ei⁹, quod intelligitur. Item restat dubitatio, vtrū cōpositum sit, quod intelligitur, mutaret enim in partibus totius. An oē non habens materiā indiuisibile est, quemadmodū humanus intellectus, aut q̃ compositorum in aliquo tpe se hēt. nam nō bene esse hēt in hoc, aut

in hoc, verum in toto quoddā, & quod optimum est, aliud ab eo existēs. sic aut ipsa sui ipsius intellectio p̃ totum æternū se habet.

Sententia autem patrum præcedens omnia est hæc, & quantum declaratum est nobis ex illa, & est de intellectu tantum. Et in eo sunt plures dubitationes. Videtur enim esse ex apparentibus quod est valde diuinum. quomodo autem est tale, est valde difficile. Quoniam si nihil intelligit, quid est illud nobile, quod est ei? non. n. est ei, nisi si cuius dormienti. & si intelligit, habet alium dominum, quoniam substantia eius non est hoc intelligere, sed potentia in eo. ergo non erit substantia nobilissima omnium entium, quia nobilitas non inest ei nisi si quia intelligit. Et etiam si substantia eius est intellecta, est igitur aut sui ipsius, aut alterius: & si alterius, quid est illud, quod semper M est vñ, & non aliud? Et vñ non est differentia omnino intelligere bonum, aut quodcūq;? Aut impossibile est vt intelligat in diuersis. Manifestum est enim, quod ipse intelligit intellectum valde diuinum, & valde nobilem. Et nō transmutatur. transmutatio enim est ad malum. & quod est tale, est aliquis motus. Et primo, si non intelligit, sed est potentia, necesse est vt consecutio intelligendi inducat ei lasitudinem.

Non videre q̃dam dignū est q̃ videre.

accessorie.

Of nō hās mām indiuisibile ē.

A rudinem. Et postea manifestum est, quod nobile valde erit aliud ab intellectu & intellecto. intelligere enim tunc erit eius, quod habet intelligere vilius. Si igitur necesse est fugere hoc. non videre. n. quādā est melius, & nobilius quā videre. nobilius igitur nō intelligit. Ergo intelligit se, cū est fortius, et ipse intelligit intelligere. Sed semper videmus quod alterius est scientia, & sensus, & existimatio: et
B intelligere sui ipsius, aut accidentaliter. Aut etiam, si intelligere & passio sint aliud & aliud, ex quo igitur erit bonitas? quoniam essentia intelligendi nō est eadem. Et sicut in quibusdam rebus scientia est scitum, quoniam in rebus intellectus substantia est sine materia, & quod est per essentiam. in rebus autem essentialibus res est ratio, & intellectus. intellectum enim non est aliud ab intellectu. **C** Omne igitur, quod non habet materiam, est idem. intelligere enim et passio est etiā idem. Relinquitur autem dubitatio, si intellectum est compositum. quoniam hic tunc transmutaretur in partibus totius. Et non dividitur omne, quod non habet materiam, ut intellectus humanus. & quod est compositum ex bonitate in hoc, est secundum hunc modum: sed nobile in aliquo est omne, & est

aliud. & secundum hanc dispositionem intelligere est per se in toto seculo.

Quia ista questio est nobilissima osum, quæ sunt de Deo, scire quid intelligit, & est desiderata ab omnibus naturaliter: & quia Chaldei valde sunt perscrutati de ea, vocavit eam sententiam patrum. & dedit primo dubitationē in hoc, quid intelligit Deus, & dicit: Videtur. n. ex apparentibus, quod est valde diuinum. i. videtur. n. quod manifestum est, & apparens nobis, quod necesse est ut sit nobilissimum omnium entium, ita quod nihil sit nobilius eo. **D. d.** quō autem est tale, est valde difficile. i. & quod nō est in hoc, quod Deus debet esse perfectissimus & nobilissimum osum: sed questio est quō erit, hoc quod est in fine perfectionis in se, tū quod est talis dispositionis. **D. d.** Quoniam, si nihil intelligit, &c. i. quoniam necesse est, si est intellectus, ut semper sit finis alteri istorū duorum: aut finis dispositionem, in qua sciens nō utitur scientia sua, aut in qua utitur. Si igitur fuerit in dispositione, in qua sciens non utitur sua scientia, tunc est quasi dormiens, & nō inuenitur in eo dispositio nobilis: & hoc est inconueniens. & si igitur est finis dispositionem, in qua sciens utitur sua scientia, quid igitur est illud, quod intelligit in illa hora? oportet quidem ut sit valde nobile in fine, quapropter erit aliud ens nobilius isto. Intellectum enim est perfectio intelligentis. & hoc intendebat, cum dicit: & si intelligit habet alium dominum. **D. d.** quoniam substantia eius non est hoc intelligere, sed potentia in eo, id est & causa in hoc est, quia, si intelligit

S. I. Nobilissima osum quoniam sunt de Deo, & scire quod intelligit.

E

F

Intellectus est perfectio intellectus.

git

Metaphysicorum

Ggit aliud, tñc substantia eius nō erit actio eius, sed substantia eius erit potentia, qua sit ista actio. quapropter perfectus necessario per hanc actionem, sicut intellectus perfectus in nobis per illud, quod intelligit. D.d. ergo nō erit substantia nobilissima omnium entium, quia nobilitas nō est ei, nisi quia intelligit. i. ergo substantia eius non erit ei nobilissima omnium entium, quia nobilitas nō est ei, nisi quia perficitur per aliud, quod aliud necesse ē vt sit nobilior eo. quia intellectus est perfectio intellectus. D.d. Et etiam, si substantia eius est intellectus, & intelligere est sui ipsi, aut alterius. i. & si substantia eius est in hoc, quod intelligat, necesse ē aut vt intelligat se, aut vt intelligat aliud extra se. D.d. & si alterius, quid igitur est quod semper est vñ, & nō aliud. i. & si suū esse semper est in hoc, quod intelligat aliud, quid est igitur illud, quod semper est vñ per se sine alio? hoc. n. non est, quia est per esse alterius et contrario illi, quod positum est de primo principio, quod primum principium est illud, quod semper est sine hoc, quod indiget altero. D.d. Et vtrū non est dñia, &c. i. & contingit, vt nulla dñia sit in ponendo primum principium intelligere, & in ponendo intelligere quodcūq; sit, siue bonū, siue malū.

D.d. Aut impossibile est vt intelligat in diuersis, &c. i. aut dicamus, quod impossibile est vt intellectus eius perficiatur per aliud, quodcūq; sit. Illud enim, quod intelligit quodcūq; in intellectu eius cōsequitur illud, quod intelligit. i. quoniam semper est sub eo in ordine. sed manifestum est & notū nobis, quod intellectus diuinus necesse est vt sit valde nobile, & valde perfectum. Et etiam quod intelli-

git aliud, transmutatur in sua substantia in aliud. & omne, quod transmutatur in aliud, possibile est vt transmutetur in aliud, quā transmutatur in vilius eo. i. quod, cum primum intelligat quodlibet, necesse est vt transmutetur in vilius. D.d. & quod est tale, est aliquis motus. i. & cuius intellectus est talis, vel talis intellectus, scilicet de potentia in actum, sicut est de modo intellectus. intellectus eius est motus: & omnis motus est a motore: quapropter primum patitur, & mouetur ab alio.

D.d. Et primo si non intelligit, &c. id est, & si transmutetur in suo intellectu ex aliquo in aliquid. i. quia non intelligit aliquid, & post aliud, sicut intelligit intellectus in nobis nō subito, necesse est vt successio intellectus faciat ei lassitudinem, quā vult intelligere eas, & numerare eas in simul. Et hoc nō contingit, nisi cū posuerimus ipsum intelligere omnia successiue. cum aut posuerimus ipsum intelligere subito, nō contingit hoc: sed contingit vt in eo sit multitudo, & quod posuerimus. D.d. Et postea manifestū ē, quod nobile valde erit aliud, &c. id est manifestū est quod principium nobilissimum nō acquirit nobilitatem, nisi per suam actionem: quemadmodum intellectus in eis, qui intelligunt, quā non acquirunt nobilitatem, nisi per actionem intellectus. Si igitur primum intelligit vilia, contingit vt sua nobilitas sit intelligendo vilia: quapropter & sua actio erit vilissima actio actuum. D.d. Si igitur necesse est fugere hoc, &c. i. si igitur oportet nobile fugere actionem vilem, necesse ē enim apud nos nō videre quiddā esse melius quā videre, & nō est necesse, quamuis videre nobilior est quā nō videre, vt sit simplex. sed in rebus nobilioribus

Aribus dixit hoc, scilicet ne aliquis dicat, quod contingit ex hoc ut primum ignoret plura, & quasi dicat respondendo, quod ignorare vilia est melius quam scire.

Ignorare
vilia est me-
lius quam scire.

Intellectus in
nobis non
intelligit se
nisi acciden-
tali. Vide
1. de Anima
secundum c. 8.

D. d. nobilior igitur non intelligit, scilicet vi-
liore, vel sic, nobilior est non intelligit.
D. d. Ergo intelligit se, id est, & cum im-
possibile est ipsum intelligere vilius aut
nobilius, cum non est nobilior quam intelli-
gat, ergo intelligit se. D. d. cum est for-
tius, & c. i. cum sit nobilioris intellectus
omnibus rebus, & dicit hoc, quia intelli-
git in nobis non intelligit se, nisi acciden-
tali.

D. d. & ipse intelligit intelligere. id est,
& intelligit suam actionem, quae est in-
telligere. sua enim substantia est sua actio.

D. d. Sed semper videmus, quod alterius
est scientia, & sensus, & c. i. sed videmus
cognoscere, & sentire, & existimare, &
intelligere esse aliud ab eo, cui sunt
id est, ab intellectu, cognito, & sensato, &
existimato in nobis. haec enim actiones
ex istis virtutibus sunt aliorum,
non sui ipsorum, nisi per accidentem, scilicet
quia sensus, & existimatio, & intellectus sunt
intellectui, & sensato, & existimati non
per se, sed per accidentem. id est, quod intellectus in
nobis non intelligit se nisi per accidentem,
scilicet quia accidit intellectui quod sit
forma intellectus, & sicut accidit existima-
to quod sit existimatio, & sensato sicut quod
fuit sensus sentire. & hoc fuit, quia in-
tellectus non est in nobis intellectus
omnibus modis, & magis remorum
hoc est, quod sensus sit sensatum. D. d.
Aut etiam, si intelligere, & passio sunt
aliud, & aliud. id est, quod si iste intellectus
intelligit aliud, tunc erit patiens & fa-
ciens, & passio. ex quo igitur erit nobi-
litas in patiere, verum ex passione, aut
essentia patiente, aut ex eo, a quo sit
passio. ista enim tria sunt consimi-
lia, & dissimilia in omni, quod intel-
ligit aliud. & ideo sicut essentia intel-

lectus non est eadem cum intelligere, D.
quod est actio intellectus in nobis, & in-
tellecto in nobis intelligere non est
idem omnibus modis. Et causa in hoc
est, quia intellectus in nobis est aliud
ab intelligere. in eis autem, quae sunt non
in materia, contingit ut intellectus, &
intellectus, & actio intellectus sint idem.

Et hoc intendebat cum dicit: Et si-
cut in quibusdam rebus scientia, & c. i. & si-
cut videmus, quod vere possumus dice-
re quod scientia est res scita, & res scita est
scientia, quae est in materia, sicut de arti-
ficio & artificiali; dici enim quod for-
ma artificialis, quae est in materia, & quae
est in anima artificis est eadem: quanto
magis debet esse in rebus intelligen-
tibus, quibus materia non admiscetur,
& non sunt nisi forma & essentia si-
gnatae rei. D. d. in rebus autem es-
sentialibus, & c. i. in rebus autem specu-
lativis definitum est definitio, & intel-
lectum intellectus. D. d. intellectus enim
non est aliud ab intellectu. id est, intellectus
igitur in rebus abstractis a materia dignus
est ut non sit aliud ab intellectu. D. d.

In abstra-
ctis a ma-
teria id est in
intellectu
intellectus
& in-
tellectio.

Omne igitur, quod non habet mate-
riam, & c. i. declaratum est igitur, quod
carens materia, & intellectu, & intellectu
in eo idem est. patiens enim & passio
idem est. Et, cum declaravit, quod nihil in-
telligit extra se, incipit quaerere verum
illud, quod intelligit ex se, est unum
simplex aut multa composita. & dicit:
Relinquitur autem dubitatio, si in-
tellectum est compositum. quoniam hic
tunc transmutaretur in partibus to-
tius. id est, remanet igitur dubitatio in
intellecto ab eo, verum sit simplex
aut compositum ex multis intellectibus.
sed, si fuerit compositum ex multis in-
tellectibus, necesse est ipsum esse di-
versarum partium non consimilium.
quia tale multa intelligit: & quod intelli-
git

B

F

Metaphysicorum

Ggit multa, intelligit aliqua extra se, quæ aliqua sunt causæ ipsius. D. d. Et non diuiditur oē, quod non hēt materiam, vt intellectus humanus. Potest intelligi, qd oē intellectū intellectus, cuius intell̃s non habet materiam, & est illud, quod idē est in eo intellectus & intell̃m, impositū est vt diuidatur: sicut est possibile vt diuidat̃ in intellectu humano, si causa diuisionis in intellectu humano est, quia intell̃m aliquo modo est aliud ab intellectu. qm̃, si intellectus & intellectum in eo essent vnū omnibus modis, non contingeret ei vt in intellectu eius essent plura. causa enim multitudinis est alietas inter intell̃m, & rem intellectā in nobis.

Et potest intelligi, qd signū ei⁹ est, qd oē carens materia non diuiditur in eo intell̃s ab intellectu, est intellectus humanus. Videm⁹ enim ipsum liberatum à materia in se. & quāuis non sit liberatus simp̃r, intellectus & intell̃m in eo idē est. Et cū ita sit illud, quod est liberatū à materia simp̃r, intellectum & intellectus in eo idē est simp̃r. D. d. & quod est

I compositum de bonitate in hoc est fm̃ hunc modum i. & res compositæ non addunt sibi in nobilitate adinuicem nisi in paucitate compositionis, & propinquitate eorū primō simplici in illo genere: & cū fuerit aliquod genus intelligentiarū, quæ diuersantur adinuicē in compositione, si in alietate intellectū in eis ab intellectu, nobilius eorū est illud, qd est minoris compositionis in illo genere, immo illud est simplex in illo genere. D. d. sed nobile i aliquo est oē, & est aliud. i. immo necesse ē vt nobile in omni genere sit oē, & simplex indiuisibile, & singulare, & per

se extra compositum, s. qd substantia eius non est in compositione. v. g. qd calida non semp̃ abundat adinuicem, nisi in paucitate & multitudi- ne caloris. & ideo calidū simp̃r est, in quo non est compositio ignis, cū non admisceatur ei aliud corpus, pp̃ quod fiat modici caloris. & s̃lr primus intell̃s necesse est vt sit simplex, & vnum simp̃r. D. d. & fm̃ hanc dispositionē intelligere est p se in toto seculo. i. & quia nihil intelligit extra se, cū sit simplex, tunc, cū intelligit se, non accidit ei transmutatio neq; lassitudo in omni seculo, sicut accidit intellectui in nobis. Et sic debet esse in alijs intelligentijs abstractis. Sed primus est simplici- or eorū: & ideo est vnus simp̃r sine ali qua multiplicitate, neq; pp̃ alietatē intellectus & intellectū, neq; pp̃ multitudinem intellectorū. Multitudo enim intellectorū in eodem intellectu, sicut ē in intellectu in nobis, cōsequi alietatem, quæ inuenit̃ in eo, scilicet alietatē intellectus & intellectu in nobis. qm̃, cū intellectus & intell̃m fuerint adunata pfecta adunatione, contingit vt intellecta multa plura, quæ sunt intell̃s illius, adueniant & s̃ant vnū & simplex omnibus modis. qm̃, si remaneret illa intellecta, quæ sunt i vno intellectu, plura, & non adunarent cū essentia intell̃s, tūc essentia eius aliud erit ab eis. Et cū hoc ignorauit The mistius d. qd potē est qd intell̃s intell̃m ligat multa intellecta subito. hoc. n. contradicit sermoni nostro, cū diximus, qd intelligit se, & nihil aliud extrinsecus. & qd intell̃s & intellectū in eo sunt idem omnibus modis. dicit enim, qd intelligit oīa, ex quo intelligit se esse principium eorum.

Et

Digressio, quæ ostendit quō intell̃s primus est s̃lr placidissim⁹, & trin vnum intelligit.

M

Sententia Themistij

Cā multitudinis in intellectu & alietas inter intell̃m & rem intellectā in nobis.

Res compositæ nō addunt i nobilitate sibi adinuicē nisi in paucitate cōpōnis et propinquitate eorū p simplici in illo genere.

Impugna-
tio.

A Et omnia ista sunt eius, qui non intel-
ligit demones Arist. sed tñ huic
contingit inconueniens in hoc loco
& est vt sit igneum ea, q sunt hic.
& ideo dixerunt quidam, q ipse scit
ola, q sunt hic, scia vñ, non sciens
particulari. Et veritas est, q primū
scit ola, fm q scit se tñ scia in esse,
quod est causa eorum esse. v g. qui
scit calorem ignis tñ, non dñ nesci-
re naturam caloris existentis in re-
liquis calidis: sed iste est ille, qui scit
naturam caloris, fm q est calor. Et
similiter primus scit naturam vnita-
tis eo q est ens simp̃r, quod est ip-
sum. Et ideo hoc nomē scientia eg-
uocet dñ de scientia sua & nostra. sua
enim scia est causa entis: ens autem
est causa nostræ scientiæ. Scientia
igitur eius non dñ esse vniuersalis, ne-
que particularis. ille. n. cui⁹ scientia
est vniuersalis, scit particularia, que
sunt in actu in potentia scita. ei⁹ igitur
scientia necessario est scientia in
potentia, cum vñ non est nisi scientia
rerum particulariū. Et, cum vñ
est scientia in potentia: & nulla po-
tentia est in scientia eius: ergo scia
eius non est vniuersalis. Et magis
manifestum est, quoniam scientia
eius non est particularis. particula-
ria enim sunt infinita, & non deter-
minantur a scientia. Ille igitur pri-
mus non disponitur per scientiam,
quæ est in nobis, nec per ignorantiam,
quæ est ei opposita: sicut non
disponitur per istas illud, quod non
est innatum habere alterum.

Declaratū est igitur ali-
quod ens esse sciēs,
de quo nō erit
fas dice-
re si-
bi.

Quo pacto vniuersi natura ipsum bonum
ipsumq; optimum habent, opinio pro-
pria, aliarumq; impugnatio.

Eriscrudum autem
etiā hoc, quoniam mo-
do naturavniuersi ha-
beat ipsum bonū, &
ipsum optimum: vtrum separa-
tum quiddam, & ipsum, an per
se, an ipso ordine. An vtroq; mo-
do, quemadmodum exercitus.
etenim bene esse eius, in ordine,
& dux ipse est, ac magis ipse. nō
enim ipse pp ordinem, verum
ordo pp ipsum est. Cuncta autē
coordinata quodā modo sunt,
verum non similiter & natātia,
& volatilia, & plantæ. nec ita se
habent, vt sit vllum alteri ad al-
terum, sed sunt ad quippiam: ad
vnum nāq; coordinata sunt om-
nia. Verum, quēadmodū in do-
mo liberis quidē minime licet
quodcūq; facere, sed ea omnia,
aut plurima, quę ordinata sunt:
mancipijs vero & bestijs parū,
quod ad commune cōferat, sed p
vt plurimum quodcūq; con-
tingit (tale namq; principij cu-
iusq; eorum natura est.)

Et perscrutemur etiam quomo-
do in natura totius bonum & no-
bile, vtrum sit aliquid distinctum
per se, aut per ordinem, aut vtroq;
modo, vt in exercitu. In ordine. n.
est bonum, & in dūce exercitus,
sed in dūce magis. iste enim non est
propter ordinem, sed ille propter
istum. Ordinatus. n. sunt infirmul
Meta. cū cō. Aucr. V V

Quo scilicet
dūm oia
scit scdm
Auer.

B Huc nomē
scia æquo-
ce dñ dñ sci-
entia Dei
& de scia
nra. Scia
Dei non ē
vñ, neq;
particula-
ris. Idē lib.
destruc. dñ
sp. 13. in so-
lūde pri-
mi dubij.

Viā Aucr.
I Epi. Tr. 4

Ad vñm
oia coordi-
nata ē.

Metaphysicorum

G omnia aliquo modo, sed non ordine
conformis sunt natura, & volati-
lia, & plantae, sed tamen non sunt
in tali dispositione, in qua non com-
parantur adinuicem omnino, immo
aliquid: omnia enim ordinata sunt
in respectu alicuius. Sed sicut libe-
ri domus raro non licentiantur ad
faciendum quicquid comprehen-
dunt, sed omnes actiones eorum, aut
plures sunt ordinatae: seruientes au-
tem, & lupi in paucis communi-

H eant illis in actione, & pars maior
actionum istorum est quocunque,
quomodolibet, & qualibet: prin-
cipium enim cuiuslibet eorum est
tale natura.

32 Ista est tertia pars istius tractatus.
& intendit in ea perscrutari, vtrum
entia sint per se entia adinuicem, &
omnia sint ordo propter primum, sicut est
de membris hominis cum primo pri-
ncipio, quo sit homo: aut nulla liga-
tio est inter ea, sed esse eorum adin-
uicem est a casu, & omnia sunt pro-
pter aliquod extrinsecum ab eis. &
I quia manifestum est per se, quod hinc
aliquod bonum & aliquem finem,
propter quem fiunt, perscrutat^r est
vtrum bonum, quod est in entibus,
est extrinsecum, & distinctum ab eis:
sed nullum bonum habent existens
in ordine, i. quoniam non sunt ordinata
propter se adinuicem. ordinata enim
propter se adinuicem, illud bonum,
quod existit in eis, existit in ordine:
aut bonum existens in eis non est ni-
si in ordine tantum. & nullum bo-
num habent distinctum a toto, aut
est in vtroque. Verbi gratia vtrum bonum

existens in quolibet modo modo-
rum hominum existentium in vna ci-
uitate, scilicet finis, quem intendunt per
actiones eorum, est aliquod distinctum
& extrinsecum ab eis, v. g. primum prin-
ceps: aut bonum, quod est in eis nou-
est, nisi propter prioritatem eorum
adinuicem: aut in vtroque, scilicet propter
primum principium, & propter prio-
ritatem eorum adinuicem. Et hoc
intendebat, cum dicit: Et perscrutemur
& c. i. & perscrutandum est, vtrum bonum
quod est in istis entibus, scilicet illud, propter
quod sunt, sit extrinsecum & distin-
ctum ab eis: aut est in ordine eorum
adinuicem, scilicet in esse quorundam propter
quosdam: aut est in vtroque, sicut est
in exercitu. Bonum enim existit in
exercitu propter ducem in exercitu
& propter ordinem eius, sed bonum,
quod est in duce, maius est bono,
quod est in ordine. Ordo enim est propter
ducem, sed dux non est propter ordinem
cum dux sit causa ordinis, sed non
est ordo causa ducis. Et hoc intende-
bat cum dicit: In ordine enim est bonum,
& in duce exercitus, sed in duce ma-
gis. i. bonum enim existit in vtroque, sed
magis in duce. D. d. causam in hoc,
& dicit: iste enim non est propter ordinem, sed
ille propter istum. i. dux non est propter
ordinem, sed ordo propter ducem. & quia bonum existit in hoc
toto vtroque modo, scilicet propter ordinem
& propter illud, propter quod est or-
do, scilicet primum principium. & omnia,
quae sunt sub primo principio non
aequaliter habent ordinem. haec enim
quidem perfectum habent ordinem,
ita quod nihil amiserunt eis per acci-
dens, sicut est de corporibus coelestibus:
haec autem inueniuntur in eis pri-
uatio ordinis per accidens, & sunt
ea, quae sunt sub corporibus coelestibus.

Quae cum-
sit sub pri-
mo princi-
pio non quae
hinc ordinem
sunt. 8. me-
te. com. 10
Et. 1. coe. 1.
c. 100. & 1.
ph. 81. & 1.
de Alia. 14
Vide hoc
supra. 44.

Et

A Et hoc valde simile est ei, quod continetur in vno domo continete seruos, & liberos. Liberi. n. nullā actionem faciunt, nisi propter regimen domus: seruientes autem multoties faciunt actiones non conuenientes regimini domus. Et ideo dicit: Ordinata enim sunt istiusmodi oia aliquo modo, &c. i. & cum considerata fuerint omnia entia, quæ sunt in mundo, inueniuntur nō eodem ordine, sed quædam eorū magis in hoc quibusdam, sicut est de lupis, & animalibus, & volatilibus, & plantis. D. d. sed tñ non sunt in tali dispositione
B &c. i. & cum considerantur, non inueniuntur cæcitiā ordine omnino, s. in dispositione, in qua nullum eorum est per aliquod, immo in eis videtur aliquis ordo. D. d. omnia. n. ordinata sunt in respectu alicuius. i. apparet enim, qd hoc commune est oibus entibus, i. qd omnia sunt ppter vnum, & qd actiones eorum sunt erga illud vnum, & est prima causa: quemadmodū oia, quæ sunt in domo, propter dominum domus sunt. D. d. Sed sicut liberi domus raro nō licentiantur ad faciendum quicquid comprehendunt, &c. i. qm actiones
C corporum celestium in communicatione eorum adinuicem in cōstitutione mundi, est sicut actio liberorum in cōstitutione domus. Quē admodum enim liberi non licentiantur ad faciendum omnia, quæ appetunt de actionibus, sed omnes actiones eorum sunt propter iuamentum eorū adinuicem, ita est de corporibus celestibus. ea autem, q sunt sub istis de entibus, sunt sicut seruientes, & lupi conseruantes domos. Quē admodū. n. actiones seruientis cōstantes cum liberis paucis sunt, & pau-

ciores luporum, ita sunt in eis, quæ sunt sub corporibus celestibus. D. d. causam, propter quam modicus est ordo existens in actionibus rerū
 * naturalium, & dicit: principium. n. cuiuslibet eorum est tale natura. i. & est ita, qm principium cuiuslibet istorum impossibile est vt habeat naturaliter prius. Et potest intelligi qm principium vtriusq; istorū modorū, i. voluntarij & naturalis, oportet vt habeat talem intentionē accidentis. Et sciendū est, qd hæc est sententia Arist. in sollicitudine: & p istā dissoluuntur oēs quæstiones continentes sollicitudini. Sunt enim quidam, qui dicūt qm nihil est, de quo Deus non habeat sollicitudinē. Dicunt enim, qd non licet sapienti dimittere aliquid sine sollicitudine, neq; vt faciat malum: & qd oēs actiones eiusdem sunt iustæ. Et alij, qui cōtradixerūt huic sermoni de hoc, quod inuenitur, quoniam multa mala sunt, & debet sapiēs dimittere ea. Isti igitur sunt in extremo contradictorio, scilicet quod nulla sollicitudo est in eo omnino. Et veritas est in hoc, quod sollicitudo est, & qd, si aliqua sunt sine sollicitudine, proueniunt ex necessitate materis, non ex diminutione agentis: ita qd hoc excitat quoddam ad dicendum duos Deos esse, quorum vnus creat bona, & alius non bona.

Dico autē pariformiter qd necesse est oia i discriminē venire. & alia ita sunt, quibus oia cōstant ad vniuersum. Quæcunq; vero impossibilia, siue absurda aliter dicentibus accidunt, quæve dicunt elegantius dicētes, ac in quibus minime dubitantes

VV ij sunt,

* a. l. materialium.

Doctrinatum.

Vide cōsimile sup. com. 37.

* aggregacionem.

Metaphysicorum

G sunt, non decet nos latere. Omnes nāq ex cōtrarijs oīa faciūt. At nō recte id, oīa, neq id, ex cōtrarijs. quibus autem contraria insunt, quonam modo ex cōtrarijs erunt, non dicunt: qñquidē contraria impassibilia sunt ā se inuicem. A nobis autem rationi cōsentaneē hoc soluitur, cūm aliquid tertium sit. Quidam vero alterum contrariorum materiam faciunt, quemadmodum qui in aq̄le aequali, aut vni multa. Soluitur autē etiam hoc eo dem modo. nā materia vna nulli contrarium est.

Et ego dico eis, quod cognoscitur omnes ad diuidendum iudicium. & alia huius dispositionis sunt, in quibus communicans omnia in toto. Et oportet nos non ignorare omnia impossibilia contingentia, & qua impossibilia sunt de sermonibus aliorum, & quod illud, quod dixerunt, non ridiculose dixerunt, & in quibus est paucā dubitatio.

I Omnes enim faciunt omnia ex cōtrarijs. Sed nō recte faciunt, neque in omnibus, neque in quibus sunt ex contrarijs: quia contraria non patiuntur ab inuicem. Nos autem dissoluamus hanc questionem sermone necessario ad aliquod tertium esse. Et si posuerunt alterum contrariorum esse materiam, sicut posunt non aequale aequali, & vnum multitudinis. Hoc enim dis-

solvamus eādem modo. vna. n. materia nullo modo est contraria.

Cūm compleuit notificare opinionem suam in istis rebus, vult demonstrare, q̄ sua sententia est, ā qua separantur omnes obiectiones, & dissoluntur omnes questiones cōtingentes Antiquis in principijs. Cogitur enim concedere, q̄ in reb⁹ voluntarijs, quz communicantur in vna actione, inveniūtur similia his duobus modis actionis. & cūm hoc fuerit in rebus voluntarijs, nō est quzrenda alia causa in rebus naturalibus. Et hoc intēdebat cum dicit: **L**guntur enim omnes ad diuidendū iudicium, & c. i. omnis enim, qui locutus fuit de hoc, coactus fuit iudicare hanc diuersitatem existentem in natura, & distinguere, & determinare eam. & cum hoc confessus fuit q̄ tale inuenitur in reb⁹ omnib⁹ in omni actione, si in rebus voluntarijs. & quasi induxit hoc modo castigandi, cum oporteret eos dissoluere hanc questionem tali dissolutione & dicere in principijs totius talē sermonem, & non inducere impossibilia, quz induxerunt, cum laborauerunt in dando principia entium, & causas apparentium in eis. Et ideo dicit post: Et oportet nos nō ignorare, & c. i. & ideo oportet eum, qui sciuerit sermones nostros, nō ignorare differētiā inter sermones nostros & sermones aliorum, cogitando impossibilia cōsequētia sermonum eorum. D. d. & q̄ illud, quod dixerunt, nō ridiculose & c. i. nō ignorare debent, q̄ illud, quod dixerunt de hoc, non ridiculose dixerunt, & q̄ in opinionibus eorum nulla opinio ē, cui accadat modica dubitatio.

D. in

A D. Incepit dicere opiniones eorum corruptas de principijs, & dicit: Oēs enim faciunt omnia ex contrarijs, &c. i. error, in quo conveniunt oēs, est, quia faciunt principia omnium entium tantum contraria. & peccat in duobus. Quorum alterum est, qd principia omnium non sunt contraria, cum in principijs corporum celestium non est contrarietas. Et secundum est, qd impossibile est qd sola contraria sint principia. Deinde d. quia contraria non patiuntur ab invicem. i. contraria autem non sufficiunt esse principia generabilium, quia contrarium non recipit suum contrarium, cum transmutatens in generatione & corruptione de contrario ad contrarium. & hoc declaratum est primo Physic. hic autem est dictum ad rememorandum. D.

B D. Nos autem dissolvam, &c. i. nos autem iam dissolvimus hanc questionem, addentes contrarijstertium, scilicet materiam recipientem contraria successively. D. d. Et si posuerunt alterum contrariorum, &c. i. & non possunt evadere ex hoc alterum contrariorum ponendo, quasi materiam alterius. Materia enim oportet ut non sit contraria alicui, quia si esset non reciperet illud, cuius est materia: ut ponentes non æquale materiam esse æqualis, & unum materiam multitudinis.

C Itē cuncta participabunt malo præter ipsum unum. alterum namq. elementorum ipsum malum est. Et alij neq. principia bonum & malum, quāquam in omnibus maxime ipsum principium ipsum bonum sit. Quidam autē hoc quidem recte, qd principia:

D quo vero modo ipsum bonum D principium sit, utrum ut finis, an ut movens, an ut forma, non dicunt. Empedocles quoq. absurde amicitiam facit bonum, cum hæc principium sit, & ut movens, si quidem congregat: & ut materia, nā misti pars est. At si etiam eidem accadat, & ut materię principio esse & ut moventi, ipsum tamen esse non idē est. secundum qd igitur horum amicitia est inconueniens item est contentiōem incorruptibilem, cū hæc ipsa mali natura sit. **E**

Et etiam mendacium erit acquisitum in omnibus, præterquam in uno. malum enim per se est alterum elementorum. Alij autem non dixerunt malum & bonum esse principia, quoniam in maiori parte in omnibus bonum est principium. Et quidam eorum dicunt, quod hoc principium est bonum: sed non simpliciter dicunt quod bonum est principium, quasi personæ, aut quasi movens, aut quasi forma. Empedocles etiam dicit modo impossibile. facit enim bonum amicitiam, & malum litem. & hæc sunt principia: quia est quasi movens, & quia aggregat: & est quasi materia, quia est pars adiuncti. Quoniam si accidis alicui uni, ut habeat principium quasi materiam, & etiam quasi movens, sed tamen essentia non est una. secundū

Metaphysicorum

G *quod est igitur amicitia? Et impossibile est ut lis sit, quae non corrumpatur omnino, cum talis sit natura mali, & cum habeas naturam mali.*

54 Et etiam mendaciū, &c. i. & quidam ponunt omnibus duo principia, malum. f. & bonum, quae sunt materia & forma. & si ita sit, tunc malum existit in omnibus, praeterquam in uno, f. forma. necesse est autem ut omnia composita sint mala, quia alterum elementorum eorū, quod est materia, est malum. & hoc

H intendebat cum dicit: malum enim per se est alterum elementorum. Deinde d. Alij autem non dixerunt bonum & malum esse principia. i. Alij vero non dixerunt bonum & malum esse principia, cum bonum videatur esse principium in omnibus, & pluribus dispositionibus. D. d. Et quidam eorum dicunt, quod hoc principium est bonum. i. & quidam Antiquorum opinantur, quod primum principium est bonum, sed non dixerūt quomodo est principium, utrum scilicet finem, aut finem formam, aut finem mouens: neque determinauerūt hoc, sed

I dixerunt hoc vniuersaliter, non modo determinato. D. d. Et Empedocles etiam dicit: modo impossibile. facit enim bonū amicitiam, & malum litem. & haec sunt principia, &c. i. & quod dicit Empedocles de principijs, est etiam impossibile. facit. n. principium, quod est bonum, esse amicitiam, & principium, quod est malum, litem. Sed in quantum amicitia congregat res, est principium quasi mouens, & in quantum est pars rei admixtae, est principium quasi elementum. quapropter contingit ei pone

re causam mouentem extrinsecam **K** esse quasi elementum rei motae, f. ut motum sit admixtum cum motore. Deinde d. Quoniam, si accidit alicui vni, &c. i. sed, si accidat alicui vni ut habeat principium quasi materia & elementum, & principium quasi mouens, tamen non est possibile ut essentia motoris sit essentia materiae. fin igitur quem modum facit his duobus modis amicitia esse principium, utrum finem mouentem aut finem materiam? impossibile enim est ut idem sit causa eiusdem utroque **L** modo. D. d. & impossibile est etiam ut lis, &c. i. & impossibile, quod contingit Empedocli in suo sermone, est quod lis secundum quod est principium non corrumpatur, quamuis sit mala, & male naturae, & violenta. violentum autem non est mansuum.

Violentus non enim suus. Idem. Cael. c. 18

Anaxagoras autem bonū ponit principium, ut mouens, mens enim mouet. verum alicuius gratia mouet. quare alterū, nisi sit, ut nos dicimus. ara. n. medendi quodam modo sanitas est. Inconueniens est etiam quod non fecerit aliquid bono, mentis contrarium. **M**

Anaxagoras autem bonū principium dicit esse quasi mouens. intellectus enim mouet, sed mouet propter aliquid. dixit igitur alium sermonem, non sicut dicitur. medicina enim est aliqua materia sanatae. & impossibile est etiam non ponere contrarium boni, & intellectus.

Anaxagoras autem dicit, quod bonū est principium mouens, cum iam posuit, quod intellectus est mouens omnia: sed non dicit, quia de causa mouet. omne

A neenim, quod mouet ppter aliqd mouet: & illud, ppter quod mouet, magis est bonum, q̄ illud bonū mouens. Dixit igitur, sermonem diminutū, quia cōtingitei ponere aliud principium, non sicut dicimus, q̄ principium mouens mouet fm perfectionem & complementum, vt videmus medicinam mouere ad se. mouet. n. ad sanitatem, & medicina est forma sanitatis. si igitur sanitas non esset in subiecto, sicut est de primo principio, tūc medicina moueret vtroq; modo, s. fm q̄ est agens motum, & finis.

B Porro nulli eorum, qui ponunt contraria, vtuntur contrarijs, si quē inquirere nō pigeat. & cur quædam corruptibilia, quædam incorruptibilia nemo dicit. omnia nāq; entia ex eisdē principijs faciunt. Præterea, qui dā ex non ente faciunt entia. quidam vt hoc non cogantur, vnum cuncta faciunt. cur item semper generatio erit, quidq; generationis causa sit, dicit nemo. At tum illis, qui duo principia faciunt, aliud principalius principium necesse est esse: tum illis, qui formas, quia aliud principalius principiu est. cur enim participauit, aut participat? Et alijs quidem necesse est Sapientia, ac nobilissimæ scientiæ aliquid cōtrarium ponere esse, nobis vero minime. nihil enī est primo contrarium. quandoquidem cuncta contraria materiam habent, & potentia hæc sunt. contraria vero ignorantia ad cōtrarium. primo autem nihil contrarium

est. Præterea, si non erunt alia pter sensibilia, nō erit principiu, & ordo, & generatio, & ipsa celestia, sed semper principij principium, vt Theologis, Naturalibusq; cunctis. Si autem crūt formæ, aut numeri, nullius causæ erunt. si vero non, neq; prorsus ipsius motus. Quo namq; item modo ex non habentibus magnitudinem magnitudo continuūq; erit: numerus nāq; nō faciet continuum, neq; vt mouens, neq; vt forma. Cæterum nihil contrariorum erit quod et factiuum & motiuum. alioqui contingere sane posset non esse. verum enimvero & facere posterius q̄ potentia est. Entia ergo non erunt sempiterna: attamen sunt. interimendum igitur aliquid horum est. hoc autē aliquo pacto dictum est. Item, quo modo numeri sunt vnum, aut anima, & corpus, & omnino forma & res, nemo aliquid dicit, nec dicere potest, nisi (vt nos) dicat, quod vt mouens faciat. Qui vero dicit mathematicum numerum primum, & ita semper aliam attiguam substantiam, ac alia eiusq; principia, inconsiderantem vniuersi substantiam faciūt (nihil enim altera alteri cōferri, siue sit, siue non sit) & principia multa. At entia nolūt male gubernari. non est bonum pluralitas principiatuū. vnus ergo princeps.

VV iiii

Arist.

Immo
quid ad
uenturum

Vid supra
36. & 38.

Metaphysicorum

ARISTOTELIS

METAPHYSICORVM

L I B. TERTIVSDICIMVS,

Cum Auer. Commen.

S V M M A E L I B R I.

In Prima, de Mathematicarum rerum essentia pertractatur.

In Secunda, disputatur contra Idem.

In Tertia, probatur Numeros non esse substantias separatas.

S V M M A E P R I M A E.

H De quibus exordium fit in subsequentiis libris. Cap. 1.

E sensibilem itaq; substantiam, quæ nã sit, dictum est in traditione quidẽ naturalium, de materia, posterius vero de actu. Cum autem hæc consideratio sit, vtrũ præter sensibiles substantias aliqua sit immobilis & æterna nec ne, & si sit, quænam sit, quæ ab alijs dñr. primo speculandũ est: vt tum siquid non recte dicant, I non simus eisdem cõscj: tum si quod nobis & illis cõmunẽ decretum sit, hoc separatim nõ cõtra nos grauiter feramus. Sufficiens enim erit, si quis quædam melius dicat, quædam non deterius. Dux autẽ de his opiniones sunt. Quidam etenim ipsa Mathematica substantias esse aiũt, vt numeros, lineas, & quæ his eiusdem generis sunt. Et rursus Ideas. Cum autẽ quidam ideas, numerosq; mathematicos duo

genera faciant, quidam vnã amborum naturam, quidam autẽ alijs mathematicas tm substantias esse dicant: primum quidem de mathematicis considerandum est, nullam aliam eis addẽdo naturam. veluti vtrum ideæ sint necne, & vtrũ principia, substantiæ entiu, an non: verum tm, vt de mathematicis, vtrum sint an non sint: & si sint, quonã modo sint. Deinde postea scorum de ipsis ideis simpliciter, & aliquantulum legis grã. diuulgata namq; plurima sunt et in exterioribus rationibus. Præterea ad illam considerationem oportet maiorem sermonis partẽ attendere, cum de his considerem, vtrum substantiæ, principiatũ entiu numeri ac ideæ sint. post enim ideas hæc tertia consideratio restat. Necessẽ autẽ, si mathematica sunt, aut in sensibilibus ea esse, quemadmodum aliqui dicunt, aut à sensibilibus separata (& hoc etiam modo quidam aiunt) aut si neutro modo sunt, aut alio modo sunt. Quare dubitatio nobis non de ipso esse erit, verum de modo.

Mathematica substantias non esse magis quàm corpora, nec eis priora ratione, nec ab eis separata esse posse. Cap. 2.

ET quidem quod in sensibilibus ea esse impossibile ẽ, quodq; simul ficticia ratio est, dictum sane in dubitationibus est, qd simul duo solida esse impossibile est. Item qd eiusdem rationis

A rationis est ceteras quoque potē-
 tias & naturas in sensibilibus ef-
 se, ac nullam separatam. hæc ita
 que pri⁹ dicta sunt. Verū ad hæc
 et constat, q̄ impossibile esset quod-
 cunq; corpus diuidi. diuideret
 enim s̄m superficiē, & hæc s̄m li-
 neā, & ista s̄m punctum. quare
 si punctum impossibile est diuidere,
 et lineā, q̄ si hanc, cetera quoque.
 Quid igit differt aut has esse ta-
 les naturas, aut non esse quidem
 in eis tales naturas? idem nanq;
 accidet. diuisis enim sensibilib⁹,
 B diuidentur, aut nec ipsæ sensibi-
 les. At nec separatas esse tales na-
 turas possibile est. Nam, si erūt
 præter sensibilia solida separata
 ab his diuersa, prioraq; sensibili-
 bus, patet, q̄ etiam præter super-
 ficies alias necesse est esse superfi-
 cies separatas, puncta quoque, &
 lineas: q̄ si quidem eadē ratio est.
 Quod si hæc rursus præter ma-
 thematici solidi superficies, lineas
 & puncta, alia separata, siquidē
 in composita, priora compositis
 sunt, & si sensibilibus priora sūt
 C corpora non sensibilia, eadē rō-
 ne superficiebus et, quæ in soli-
 dis immobilibus sunt, priores
 sunt hīs, q̄ p̄ se ipsas existūt. Qua-
 re alie sunt hæc, tum superficies,
 tum lineæ, ab his, quæ simul cū
 separatis solidis sunt. hæc nanq;
 simul cū mathematicis solidis,
 illæ vero eis priores sunt. Rur-
 sus illarum superficieum lineæ
 erunt, quib⁹ priores alias opor-
 rebat eadem ratione lineas, pun-
 ctasq; esse, & eorum, quæ in prio-

ribus lineis, alia puncta priora, D
 quibus non erunt amplius priora
 priora. At absurda sane coacer-
 uatio fit. accidit namque solida
 quidem vnica præter sensibilia
 esse. superficies vero triplices, s̄-
 ter sensibiles: illæ scilicet præter
 sensibiles, quæ in mathematicis
 sunt solidis, quæq; præter eas, q̄
 in his sunt. lineæ autem quadru-
 plices, puncta autē quincupla.
 Quare circa qualia horum ma-
 thematicæ scientiæ erunt? non
 enim circa superficies, lineas, et
 puncta, quæ in immobili solido E
 sunt: quandoquidem semp sciē-
 tia circa priora est. Eadem ratio
 de numeris quoque. præter enim
 quælibet puncta alie vnitates
 erunt, ac præter quælibet entia
 sensibilia, deinde præter intelli-
 gibilia. quare numerorum ma-
 thematicorum infinita genera
 erunt. Item quonam modo quæ
 in dubitationibus enumerau-
 mus solui possunt? retentis ea, cir-
 ca quæ Astrologia est, simili mo-
 do præter sensibilia sunt, ac cir-
 ca quæ Geometria. esse vero coe- F
 lum, & partes eius, quonam mo-
 do possibile est, aut aliud quod-
 cunq; motum habens: similiter
 autem Perspectiue & Harmo-
 nicæ obiecta: erit nanq; vox, &
 visus præter sensibilia & parti-
 cularia. Quare patet, q̄ alii sen-
 sus etiam, aliaq; sensibilia sunt.
 cur enim magis illa q̄ ista? q̄ si
 hæc sunt, animalia quoque erunt,
 siquidem & sensus. Item quædā
 à Mathematicis vniuersali præ-
 ter

Metaphysicorum

ter has substantias scribuntur. erit igitur hæc quoque alia quædam substantia separata, ac media inter ideas, ac media, quæ nec numerus, nec puncta, nec magnitudo, nec tempus sit. quod si hoc impossibile est, constat quoque illa impossibile esse à sensibilibus separata. Et omnino contrarium, tum vero, tum ei, quod existimari solitum est, accidit, si quis ita eam mathematica ponat, ut quasdam naturas separatas. necesse enim est propterea quidem, quod ita se habeant, priores sensibilibus magnitudinibus esse, secundum autem veritatem posteriorum: si quidem imperfecta magnitudo generatione prior, substantia posterior sit, ut inanimatum animato. Item quo, & quando magnitudines mathematicæ vnum erunt: quæ quidem interdum animæ, aut parti animæ, aut alicui, quæ particeps est rationis, insunt: quod si non, multa erunt, ac dissoluentur. Illis vero (cum diuisibiles, quantæque sint) quidnam causæ est, ut vnum sint, coniunctæque maneat? Item ipsæ etiam generationes hoc manifestant. quandoquidem, quod primum est, ad longitudinem, deinde ad latitudinem, & tandem ad profunditatem fit, ac finem natum est. Si itaque substantia prius, quod generatione posterius est, corpus profecto, tum superficie, tum longitudine prius erit. & hac ratione perfectum magis, atque totum, quia fit aiatum. Linea vero, siue

superficies, quoniam modo aiat. Ita erit supra nanque nostros sensus hæc certe dignitas erit. Item corpus quidem substantia quidam sit, quippe quod iam perfectionem quodam modo habet, linee vero quoniam modo substantiæ erit: nec enim ut species, & forma quidam, veluti si anima sit, quod tale est. nec ut materia, veluti corpus. nihil. n. ex lineis, neque ex superficiebus, neque punctis videtur consistere posse. Atqui si quæ materialis substantia esset, hoc pati posse profecto videretur. Ratione itaque prior sit. non tamen omnia, quæcunque ratione priora, substantia quoque priora sunt, substantia nanque priora, quæcunque separata ipso esse excedunt. ratione vero his, quorum rationes ex rationibus. hæc autem non sunt simul. si enim passionibus non sint præter substantias, veluti quiddam motum vel album, hominem albo finem rationem albedo prior est, non finem substantiæ. non enim potest separata esse, verum semper una cum toto est. dico autem totum hominem album. Quare manifestum est, neque prius esse, quod ex ablatione est, neque posterius, quod ex appositione est: ex appositione nanque, ipsa albedine albus homo dicitur. Quod igitur nec substantiæ sint magis quam corpora, nec essentia sensibilibus priora sint, verum sola ratione, nec vltiusquam esse separata possibile esse, satis dictum est.

L
Non oia,
quæcumq;
ne substantiæ
priora.

Mathe-

*A Mathematica & extra esse, & quo pacto:
& quo modo non priora, & quo
modo priora. Vbi de Abstra-
ctione multa. Cap. 3.*

Cum vero nec in sensibili-
bus ea esse contingat, ma-
nifestum est quod aut omni-
no non sunt, aut modo quodam
sunt, & ob hoc non simpliciter sunt.
multiplex namque ipsum esse dici-
mus. Quemadmodum enim vni-
uersalia in Mathematicis non sunt
de separatis præter magnitudi-
nes, numerosque, verum de his,
quanquam non quatenus talia, ut

B magnitudinem habeant, aut diui-
sibilia sint, patet quod etiam de ma-
gnitudinibus sensibilibus ratio-
nes & demonstrationes sunt: ve-
rum non prout sensibiles, sed put-
tales sunt. quemadmodum enim
prout mota solum multæ ratio-
nes sunt, absque eo quod quid sit vnu-
quodque eorum, ac eis accidit ut
consideretur, & non est necesse
propterea idem aliquid motum à
sensibilibus separatim esse, vel
in eis aliquam naturam segrega-
tam esse: ita de his, quæ mouen-

Cur etiam erunt rationes, atque
scientiæ, non tamen quatenus
motæ, verum quatenus corpo-
ra tantum, & rursus prout sup-
ficies tantum, & prout longitu-
dines tantum, & quatenus diui-
sibilia, & quatenus indiuisibilia
sunt habentia, & prout indiui-
sibilia tantum. Quare cum sim-
pliciter verum sit dicere, non so-
lum separabilia, sed & non sepa-
rabilia esse, veluti ea quæ mouē-

tur, & mathematica (quia etiā **D**
qualia dicunt verum esse simpli-
citer dicere, & talia esse) & quæ
admodum ceteras scientias sim-
pliciter verum esse dicere huius
esse, non eius, quod ei accidat, ve-
luti quod albi (si salubre album sit)
verum prout salubre est, ac illi
cuius vnaquæque est, si salubris
salubre, si vero hominis prout
homo est, ita & Geometriæ, non
si accidit sensibilia esse quorum
est, non est autem eorum, prout
sensibilia sunt: non erunt sensibi-
lium Mathematicæ scientiæ, ne
que profecto circa hæc, alijs se-
paratis. Multa vero per se reb-
accidit, prout vnumquodque ta-
lium est, quoniam & quatenus femi-
na animal, & quatenus mas, p-
priæ sunt passionibus: etsi non est
quicquam femina, neque mas se-
paratim ab animalibus. Quare
etiam prout longitudes solū,
& prout superficies, & quanto
de prioribus ratione, ac simplicio-
ribus, tanto magis id certitudi-
nem habet. hoc autem simplex est. quæ-
re absque magnitudine magis est **E**
cum magnitudine, & maxime abs-
que motu, quod si habet motum,
primum maxime: siquidem hic sim-
plicissimus est, & huius qui re-
gularis est. Eadem ratio de Harmo-
nica, & Perspectiva est. neutra nam-
que, putat visus, vel putat vox spe-
culatur, verum putat lineæ, & numeri. at
hec propriæ illorum passionibus sunt.
Mechanica quoque sistit. Quare si
quæ ab accidentibus separaret, ac de
eis aliquid, quatenus talia sunt,
consi-

De quibus
sunt ipsa
Mathema-
tica, & eo
quod demon-
strantes.

Quopacto
habet abstracta
sua.

Infinitis
soluitur.

Metaphysicorum

Idē primo
Priorū. c.
1. & 2. Po
steriorū. com.
80. Instan-
tiā solutio.

Gonfyderet, minime pp hoc mē-
tietur. quemadmodū nec cūm
in terra deſcribat, ac eam, quæ
pedalis non eſt, pedālē dicat. nō
enim in propoſitionibus falſi-
tas ineſt. Optime vero ita vnū-
quodq; proſecto conſyderabit,
ſi quis ſeparans ponat qđ non
eſt ſeparatum: quod Arithme-
ticus, Geometraſq; facit. Vnum
etenim & ſdiuiſibile eſt homo,
put homo. ille vero poſuit vnū
indiuſibile: deinde ſpeculatus
eſt, ſi quid homini prout indiuſi-

Huiſibile eſt, accidit. at Geome-
tra nec prout hō, nec prout indiuſi-
bilis, verum prout ſolida.
quę. n. ēt tamen ſi nullibi erat indiuſi-
bilis, inerant ei, patet qđ ēt
abſq; his contingit ei poſſe ineſ-
ſe. Quare propter hoc nō ma-
le Geometra dicunt, & de enti-
bus differunt, & entia ſunt. du-
plex. n. eſt ens, hoc quidē actu,
hoc vero materialiter. Cū autē
bonū & pulchrum differāt (ſi
quidē illud ſemper in operatione,
pulchrum vero ēt in immo-
bilibus eſt) qui dicunt Mathe-
maticas ſcientias nihil de bono
vel pulchro dicere, falſū dicūt.
Dicunt etenim & maxime oſtē-
dunt, nam eſſi non nomināt, cū
tñ opera & rationes oſtendunt,
nonne dicūt de eiſ pulchri nā-
que maxime ſpecies ſunt, ordo,
commenſuratio, & definitum,
quę maxime oſtendunt Mathe-
maticę ſciā. Et, cū hęc mul-
torum cauſę eſſe appareant) di-
co autem veluti ordo & defini-

tum) patet qđ etiam ſimilē cau-
ſam, quę vt bonū cauſa eſt, quo-
dam mō dicant. magis autem
aperte in alijs dicemus. De ma-
thematicis igit, & qđ entia ſunt,
& quomodo entia, & quo mo-
do nō priora, & quomodo prio-
ra, tot dicta ſint.

SVMMA SECVNDA.

Diſceptatio contra Ideas.

Quæ moerunt Idearum aſſerentes ad eas
pertinendas. Cap. 1.

Eideis autē primo ipſi
ſam, qđ de idea eſt, opi-
nionem conſyderan-
dū, ad numerorū na-
turā nihil cōſortij habētēm. ſed
quemadmodum opinati ſunt
ad principio, qui primi ideas eſſe
dixere. Accidit vero de ideis
opinio illia, qui dixerūt, propte-
rea qđ de veritate adheſerāt He-
rarchiti rōnibus, tanquā oſa ſen-
ſibilia ſemper fluant. Quare, ſi
qua cuiuſpiā ſcientia, prudentiaſq;
erit, oportet alias quaſdā
naturas permanentes eſſe, ſter
ſenſibiles. non. n. fluentium eſſe
ſciām. Cū vero Socrates circa
morales virtutes vacaret, & de
his vñ definire primus quæ-
ret, naturalia. n. parumper De-
mocritus tetigerat ſolum, & ali
quatenus calidū & frigidū de-
finierat. Pythagorici ēt pri⁹ de
quibuſdā paucis, quorū ratio-
nes ad numeros reducebant, ve-
luti quid eſt tēpus, aut iuſtum,
aut nupti; ille ſane rationabili-

Ens de-
plex.
Bōi et pul-
chri differē-
tia.

I Quo poſſio
Mathema-
ticę ſciēti-
æ nū & pul-
chri cōſy-
derent.

Pulchritu-
dinis.

alibet.

M

ter querebat ipsum quid est. syllogizare. n. querebat. syllogorū vero principii est ipsum quid est. nondū. n. tunc erat vis dialectica, vnde et possent absq; eo ipso quid est contraria considerare, vtrū contrariorū eadē scia eēt.

Duo namq; sunt, quę Socrati iure proprio attribuat quispiā, in ductiua orationes, & definitio nē vñs. hęc. n. ambo circa principium scientię sunt. At Socrates quidem vñs non ponebat se parata, nec definitiones. quidā

vero separarunt, ac talia entii ideas appellarunt. quare ferē accidebat eis eadem ratione omnium, quę vniuersaliter dicuntur, ideas esse.

Deservuntur fundamenta eorum, qui ad eas ponunt. Cap. 1.

AT simile est, sicuti si quis numerare volens, cū qui dem pauciora existāt, arbitretur non posse: cū vero plura faciat, numeret. plures etenim (vt ita dicam) formę sunt, q̃ sen sibilialia particularia. de quibus cū causas quęrerent, ex his ad illas processerunt. nā & fm vnūquodq; eiusdē nominis sunt, & pręter substantias, cęterorum quoq; in multis est vnum, & in his, & sempiterna. Cęterū quibus modis ostenditur, q̃ formę sunt, fm nullum horum apparet: ē quibusdam namq; nō est necesse fieri syllogum: ē quibusdā vero, et quorū non putāt, horū formę fiunt. Secundum namq; rationes, quę ex scientiis, for-

mę erunt omnium, quorū scientię sunt. fm vero vnum in multis, ē negationum, & fm q̃ intelligimus aliquid eius, qđ corruptum est, ē corruptibile: siquidem horum aliqua conceptio est. Insuper quędā rationū, eorum etiā quę ad aliquid sunt (quippe cū exactissimę sint) ideas faciunt, quorum nō dicimus eē per se genus. Quędā ē tertium hosē dicūt. Et simpliciter hęc de formis rōnes, illa perimunt, q̃ magis q̃ ipsas ideas esse volunt, qui formas dicunt. **E**

Accidit. n. non esse prius dualitatem, sed numerum: & huius qđ est ad aliquid eo, qđ est p se: & cuncta, quęcunq; cū quibusdam sequerentur de ideis opinioes, aduersa facere principia. Item fm existimationē, fm quā dicunt ideas esse, non solum substantiarum, verum etiā multorum aliorū formę erūt. etenim vnus conceptus nō solū de substantiis, sed de non substantiis ē et est. Et scđ nō solū substantię erunt, & alia id genus accidunt infinita. Secundum vero necessitatem & opinioes de eis, si formę participabiles sunt, necesse est substantiarū solum eē ideas. nō. n. fm accidens participatio earū est, sed eatenus vnaquaq; participare est, quatenus dici non de subiecto. dico aut, vt si quid ipso duplo participat, hoc ē eterno picipat, sed fm accēs accidit. n. duplo aternū eē. quare formę substantia erunt. hęc autem

A Syllogorum principii ē ipsū qđ ē

Quid Socrati i dīserēdo peculiaris fuerit.

autem

Metaphysicorum

G autem hic et ibi substantiam significant. An aliquid est dicere esse præter hæc ipsum quod unum in multis? et si eadē quidē forma ē idearū, & participantū, erit ali quid cōe. cur. n. magis de corru pūbilibus dualitatibus, & pluribus qudē, sed æternis dualitas unū & idem sit, q̄ de hac & ali qua? q̄ si nō est eadem forma, equiuoca erit profecto: & simile, ac si quis Calliam, & lignum hoīes appellarit, nullā inspiciēs cōmunicationē eorum. Si autē c̄tera quidem, cōmunes videntur licet rationes formis conuenire ponemus, veluti ad ipsum circulum figurā planam, et c̄teras rationis partes, & quā ei, cuius est, apponā, cōsiderandū est, ne omnino vanū hoc sit. cui nāque apponēt? medio, an plano, an cunctis? Omnia. n. q̄ in substantia sunt, idē sunt, vt animal & bipes. Itē patet, q̄ ipsum quoque necesse est quod eē veluti planū naturā quādam, quæ oībus speciebus vt genus inerit.

I *Ideas ipsas neq; rebus, neq; scientiis predeste. Cap. 3*

Potissimū vero quispiā dubitabit, quid nā formę cōferāt, aut sempiternis sensibiliū, aut illis, q̄ fiunt, & corrūpuntur. nec. n. motus, nec alicuius transmutatiōis, eis ipsis causę sunt. At nec ad sciam aliorū profunt. nec. n. horū illę substantiæ sunt: in his etenim essent. Nec ad esse, quippe cū nō infint participantibus. Ita etenim for

tas sis causę putabuntur esse, vt **K** albū mistū albo. Sed ista ratio facile redargui pōt, quam Anaxagoras prior, Eudoxus vero posterior dubitans, & ali qdā dixerūt. facile. n. est multa et impositibilia ad hanc opinionē cōgerere. At nec ex formis cætera sunt s̄m vllum illorū modorū, qui dici solēt. Dicere vero exemplaria eas esse, & cætera eis participare, vana & signimenta poetica est dicere. Quid. n. est, quod agit, ad ideas inspiciens? Possibile enim est & esse, & fieri qudcunq; etiā nō ex imagine. quare, & existente Socrate, & non existente, fiet utiq; quale Socrates est. Similiter etiā dilucidū, si Socrates sempiternus esset, & eiusdē erunt plura exemplaria, quare & forma, vtp̄ta hominis, animal, & bipes: simul autē & idealis hō. Item nō solū sensibulum exemplaria forma erūt, verumēt ipsarū: vtp̄ta genus formæ, q̄ i generib⁹ sunt. quare idē erit exēplar & imago. Item videret impossibile esse separatā substantiā, & id, cuius substantia. Quamobrē, quō idē, cū rerum substantię sint, separatę erūt? In Phedone vero hoc mōdū, q̄ tū ip̄sus eē, tū ip̄sus fieri formę causę sunt, attamen quāuis formæ existant, nō fiunt, si non sit, q̄ moueat. & multa alia sūt, vt dom⁹, & annulus, quorū nō dicūt formas esse. Quare patet cætera quoq; quorū autē ideas eē, posse et esse et fieri propter

A ppter tales causas, quales eorum sunt, quæ nunc dicta sunt, & nō pp formas, sed de ideis quidē, & hoc modo, & per alias tum magis dialecticas, tum certiores rationes, multa iam consideratis, similia congregari possunt.

SUMMA TERTIA.

Opiniorum numeros substantias separatas ponentium destructio.

Quorū modis possibile sit dicere numeros substantias esse separatas: ex quo modis illis rse sunt. Cap. 1.

B

Vm autē de his determinatū sit, decet rursus, quæ circa numeros illis accidunt, qui eos substantias separatas dicūt, ac entiu causas primas speculari. Necessē vero est, si numerus quædā natura est, nec ē alia quædam eius substantia, sed hoc ipsum, vt quidā aiūt, aut quoddā eius primū esse, quoddam consequens, quod sit fm, quodq; specie diuersum. & hoc aut in vnitatibus confestim existit, & est quæcunq; vnitas cuiq; vnitati incombinabilis: aut sunt confestim consequenter oēs, & quæcunq; quibuscunq; cōbinabiles, qualē aiūt mathematicū numerū esse, (in mathematico enim nulla vnitas alia ab alia differt) aut quasdā cōbinabiles, quasdā non veluti si post vnū est prima dualitas, deinde trinitas, & sic alius numerus. Snt autē vnitates in vnoquoq; numero: veluti

quæ in prima dualitate sunt, inuicē cōbinabiles, & quæ in prima trinitate sunt, inuicē: & ita in cæteris numeris. Quæ vero in ipsa dualitate incōbinabiles eis, quæ in ipsa trinitate sunt, & similiter de alijs consequentibus numeris. Ideo mathematicus quidem numeratur, post vnū duo, cū anteriori vno aliud vnum, tria quoq; cū his duobus aliud vnum, & reliquis quidē similiter. iste vero post vnū, duo alia, absque primo vno. & trinitas absq; dualitate. similiter autē & reliquis numerus. Aut igitur quendā numerorū esse oportet qualis primus dictus est, quendam autē qualē Mathematici dicunt, tertiū vero qualis vltimo dictus est. Itē istos numeros aut separatos à rebus esse, aut non separatos, sed in ipsis sensibilibus, non autē ita vt prius considerabamus, sed vt ex numeris inexistētibz ipsis sensibilibz, aut quēdā eorū esse, quendā nō, aut oēs esse. Modi quidē, secundum quos contingit eos esse, hi sunt necessario soli. At hi etiam, qui dicunt ipsum vnum principium substantiā, ac elementum omniū esse, & ex hoc & alio quodam numerum esse, ferē singuli horū aliquē modorū dixerunt, præterquam qd omnes vnitates incōbinabiles sint. & rationaliter accidit. non enim contingit aliū modū esse præter eos qui dicti sunt. Quidā itaq; ambos numeros esse aiunt. illum quidem, qui

Metaphysicorum

G qui prius & posterius habeat ideas: mathematicū vero, præter ideas & sensibilia: ac ambos à sensibilibus separatos. Quidā mathematicū solum numerum esse primū entū, ac à sensibilibus separatum. Pythagorici quoque vnū ipsum mathematicū, verū non separatū, sed ex eo sensibiles substantias constare dicunt. totū enim cōtū ex numeris construunt, præter id, quod non ex monadicis, sed vnitates existimāt habere magnitudinē. Quo autē modo primū vnū consistit magnitudinē habens, dubitare videntur. Alius autē quidā primum numerū, ipsum formarū vnū esse: alij vero & ipsum mathematicū, hunc eundem esse. Simili modo etiā circa longitūdines, & plana, & solida. quidā enim alia esse mathematica, & alia, quæ post ideas. Eorū vero, qui aliter dicunt, quidā mathematica, & mathematice dicunt: quicunque ideas non faciunt numeros, nec esse ideas aiunt. quidam mathematica, non mathematice. non enim secari omnem magnitudinē in magnitudines, neque quascūque vnitates dualitatem esse. monadicos autē numeros esse ponunt oēs, præter Pythagoricos, quicunque vnum, elementū, atque principium entium aiunt esse. illi enim habentia magnitudinē aiunt, vt prius dictū est. Quot igitur modis cōtingat de eis dici, quodque omnes modi dicti sint, ex his manifestum est.

Pythagorici
cordi opi-
nione sen-
sibiles sub-
stantias nu-
mero ma-
thematico
constare.

Sunt autem cuncta quidem im-possibilia, magis vero fortassis altera alteris.

Disputatio contra ponentes Ideas numeros esse. Cap. 2.

Primo itaque considerandū est, vtrū cōbinabiles sint vnitates, an incombinabiles. Quod si incōbinabiles, quonā modo, vt diuissimū est enim quācūque cuiusque vnitati incōbinabilē esse. est autē & eas, quæ in ipsa dualitate sunt, ad eas quæ in ipsa trinitate, & sic eas, quæ in vnoquoque numero primo sunt, incōbinabiles inuicē esse. Si oēs igitur vnitates cōbinabiles, & indifferētes sint, mathematicus numerus sit, & vnus solus, neque cōtingit ideas numeros esse. qualis nāque numerus idealis homo, aut animal, aut aliqua alia species erit. Idea namque vna vniuersalis cuiusque veluti ipsius hōis vna, & ipsius animalis alia vna. hi vero similes et indifferētes infiniti. Quare nihil magis hæc trinitas ipse idealis homo erit, quæ quæcūque. Quod si ideas nō sunt numeri, nec oīno potest eas esse. ex quibus namque principijs ideæ erunt: numeris enim ex vno & dualitate indeterminata est. ac principia & elementa ipsius numeri dicunt, neque ea contingit; aut priora, aut posteriora numeris ordinare. Si vero vnitates incombinabiles sunt, & ita incombinabiles, vt quæcūque cuiusque, nec mathematicū hunc contingit esse numerū, mathematicus namque;

L

M

A namq ex indifferentibus est. & q de eo ostenduntur, tanquā in tali conueniunt. Nec hunc esse formarū. nō. n. erit dualitas prima ex vno & indeterminata dualitate. Deinde consequentes numeri, vt dī, dualitas, trinitas, q trinitas. simul etenim q sunt in prima dualitate vnitates generant: siue quemadmodum qui prius dixit, ex inaequalibus (factis namq aequalibus fiebant) siue aliter. Deinde, si altera vnitas prior altera erit, dualitate etiā, **B** quae ex his sit, prior erit. cū. n. aliquid sit, quoddam prius, qdādam posterius, & quod ex his, hoc quidē prius, illo vero posterius est. Item, cū primum quidē ipsum vnū sit, deinde ceterorū est aliquod primū vnū, secūdu vero post illud, & rursus tertiu, secūdu quidē post secundum, tertiu vero post primū, vnum. Quare priores profecto erunt vnitates, q̄ numeri, qui eas cōplectunt. veluti in dualitate erit tertia vnitas, anteq̄ tria sint: & **C** in trinitate, quarta & quinta, anteq̄ hi numeri sint. At nemo eorū hoc modo dixit vnitates in combinabiles. verum secūdu quidem principia eorū ita eē rationabile est: s̄m autem veritatem impossibile est. etenim vnitates priores & posteriores esse rationabile est, si & quādā quidem prima vnitas est, vnumq̄ primum. & dualitates similiter, si & prima quidem dualitas est, post nāq̄ primū rationabile & necessarium est secūdu quid. **D** dā esse: & si secūdu, tertium, & ita cetera consequenter. Simul vero vtrunq̄ dicere, vnitatēq̄ primam post vnā esse, atque secundam & primam dualitatē, impossibile est. hi vero vnitatē quidē & vnum primum faciunt, secūdu vero, & tertium nequaquā. ac dualitatē primā, secundam vero, & tertiam minime. Constat autem, q̄ si omnes vnitates in combinabiles sunt, non cōtingit dualitatē ipsam esse, ac trinitatē, & sic ceteros numeros. siue namq̄ sint vnitates indifferentes, siue differentes s̄n gulā singulis, necesse est numerum numerari per additionem. veluti binarium, ad vnum vno alio addito. ternarium quoque, alio ad duo appposito. & simili modo quaternariū. Quare cū ita sint, impossibile est numerum esse generationem, quemadmodū ex dualitate & vnitare generant. binarius nāq̄ pars ternarij sit, & hic quaternarij. eodē autē modo & in consequentib⁹ **E** accidit. At ex primo binario, in determinatōq̄ binario fiebat q̄ ternarius, duo binarij præter ipsum binarium. quod si nō, pars erit ipse binarius. alter vero adhuc erit vnus binarius. & binari⁹ erit ex ipso vno & alio vno. Quod si est, non est possibile alterum elementū esse indeterminatū binariū. vnā. n. vnitatē generat, sed nō determinatū binariū. Itē p̄ter ipsum ternarium, Met. cū cō. Auer. XX

Metaphysicorum

G ipsumq; binariū, quō erunt alij ternarij & binarij, quous modo ex prioribus & posterioribus vnitatibus componuntur: hæc enim omnia & ficticia sunt, & impossibile esset esse primū binarium, deinde ipsum ternariū, ac necesse est, postquā vnū quidem & indeterminatus binari⁹ elementa erunt. q; si quæ accidunt impossibilia sunt, hæc quoque principia impossibile est esse. si itaq; vnitates, quæcunq; à quibuscunq; differant, hæc & alia

H huiuscemodi necessario accidunt. Si aut quæ quidem in alio differentes sunt, quæ vero in eodem numero indifferentes inuicē solæ, non pauciora difficultatē ingerentia, hoc quoq; modo accidunt, veluti in ipso denario decē vnitates sunt. cōponitur aut denarius, tū ex his, tū ex duob⁹ quinarijs. Cum vero ipse denarius non sit quicunq; numerus, nec ex quibuscunq; quinarijs cōponatur, sicuti nec vnitatib⁹, necesse est vnitates, quæ in hoc denario sunt, differre. nā, si non differant, nec quinarij differēt, ex quibus denarius est. cum vero differant, vnitates quoq; differant. Si igitur differāt, vtrum nō erūt quinarij alij, sed hi duo tm, an erūt siue igitur nō erūt, inconueniens est: siue erūt, qualis ex eis denarius erit: non est enim in denario alius denarius præter ipsum, ac vero ē necesse est, vt non ex quibusuis binarijs quaternari⁹ componatur, inde

terminatus namq; binarius (vt **K** aiunt) determinatū accipiens binariū, duos binarios efficit: eo enim, quod cepit, binarij sunt efficiens. Itē, quonā modo contingit binarium præter duas vnitates, ac ternarium præter tres vnitates, aliquā esse naturā. aut enim certe alterū altero participabit, quemadmodū albus homo præter albū & hominē (his enim participat) aut cū alterum quædam alterius differentia sit, quemadmodum homo præter animal & bipes. Item quædam tactu, quædam mitione, quædam positione sunt vnū, quorū nihil vnitatibus, ex quibus binarius atq; ternarius fit, competit: sed quæadmodū duo homines non sunt vnū quid præter vtrunq;, ita de vnitatibus quoq; necesse est. Et non, quonā indiuisibile, idcirco different. etenim pūcta quoq; indiuisibilia sunt: veruntamen dualitas eorū nihil aliud est præter duo. At vero nec hoc latere decet, quod accidit priores, posterioresq; dualitates eē, **M** similiter autē & alios numeros. Binarij enim, qui in quaternario sunt, sint inuicē simul: sed ip si his, qui octonario insunt, priores sunt & genuerunt (quemadmodum binarius ipso) ipsi quaternarios, qui in ipso octonario sunt. Quare si & primus binari⁹ idea, hi quoque quædam ideæ erūt. Eadem ratio de vnitatib⁹ etiam est, quæ enī in prima dualitate sunt vnitates, generāt quatuor

A tuor, quæ in quaternario sunt. Quare oēs vnitates ideæ sunt, & cōponetur idea ex ideis, Quæ obrē patet, q̄ etiā illa, quorum hæ sunt ideæ, composita erunt. veluti si quis animalia dicat ex animalibus cōponi, & horum ideæ sunt, ex animalibus ideæ erunt. Et omnino facere vnitates quomocunq; differentes, absurdū & fictitiū est. Dico aut̄ fictitiū, quod ad suppositionem coactum est. nec enim secundū B quantū, nec secundū quale videmus differre vnitatē ab vnitate. necesse est aut æqualē, aut inæqualē esse omnē quidem numerū, sed præcipue monadicū. quare si nec maior neq; minor, equalis, equalia vero & omnino indifferentia, eadē putamus esse in numeris. Quod si non ita sit, nec dualitates, quæ in hoc de nario sunt, indifferentes erunt, cū æquales sint. quā. n. causam dicturus est, qui dicit indifferentes esse se, si oīs vnitas & vnitas alia, duo: vnitas quoq; quæ ex ipsa dualitate, & quæ ex ipsa trinitate dualitas erit & ex indifferentibus. Et vtrum trinitate prior, an posterior? Magis nāq; videt̄ necessariū priorē esse. hæc namq; vnitatum simul trinitati, illa vero simul dualitati. Et nos quidē omnino putamus vnum & vnū, siue equalia, siue inæqualia sint, duo esse, veluti bonum & malum, & hominem & equum. qui vero ita dicūt, nec ipsas vnitates, siue aut̄ non est maior nu-

merus ipsi⁹ trinitatis q̄ dualitatis, mirū est, siue est maior, constat q̄ equalis ē dualitati inest. quare ipse idifferēs ab ipsa dualitate. verū non contingit, si primus aliquis numerus est, & secundus. Nec erunt ideæ numeri. hoc. n. ipsum recte aiunt, qui vnitates differentes debere esse arbitrantur. si quidē erunt ideæ (vt pri⁹ dictū est) vna profecto erit species. Si vero vnitates indifferentes, dualitates quoque, ac trinitates indifferentes erūt. quare necesse ē eis dicere ita numerandū esse, vnū, duo, non superaddito iam præexistenti. nec enim gñatio ex indeterminata dualitate erit, nec ideā esse contingit. inerit nāq; altera idea in altera, cunctisq; formæ vni⁹ partes. quare s̄m suppositionē quidē recte dicunt, simp̄r vero nō recte. multa nāque perimunt. Cū aut̄ hoc ipsum habet̄ quādam profecto dicant dubitationē, vtrum cū num. remus & dicamus vnū, duo, tria, assumētes numeramus, an s̄m particulas. vtroq; aut̄ modo facimus: quapropter ridiculū est hāc ad tantam substantię differentiam reducere. Ante aut̄ omnia probe se habet determinare quæ nā numeri, & vnitatis differentia est, si est. Necesse aut̄ est aut s̄m quantum, aut secundū quale differre. neutrum aut̄ horum videtur posse esse: verū prout numerus, secundum quantum. Si itaq; etiam vnitates quātitate differ-

Metaphysicorum

Grent, numerus quoq; a numero differret, qui equalis est, plenitudine vnitate. Item vtrū primæ maiores, an minores, & postea crescant, an econuerso: hæc enī oīa absurda sunt. At vero nec secundū qualitatem differre contingit. nullā. n. inesse passionē possibile est. etenim numeris quoq; posterius aiunt inesse qualitatem q̄ quantitatē. Itē nec ab vno hoc ipse patientur, nec a dualitate. hoc. n. non est quale, illa vero quātum, quale. nā vt entia multa sint, hæc natura causa est. Si igitur aliter quoquo mō se hēt, dicendum hoc maxime in principio est, & de differentiā vnitatis determinandū, maxime quidem & propter quid necesse est existere. q̄ si non, quam dicunt. Et quidem, si idē numeri sunt, dilucidū est, q̄ neutro modō contingit, nec combinabiles cū cōtas vnitates esse, nec inuicem incombinabiles.

I Destruuntur opinionēs: Et ea, quæ numerus mathematicus rerum principia ponit: Et ea, quæ eundem esse numerum et mathematicum, et idēdem dicit: Et ea, quæ Pythagoricum est, dictum numerus quidem separatos non esse, sed ex ipsis constare corpora. Redduntq; eorum erroris causā. Cap. 3.

AT nec, vt alij quidem de numeris dicunt, recte dicūt. sunt autē hi, quicunq; ideas quidem esse non putant, nec simpliciter, nec vt numeros quosdam existentes: mathematica vero esse, & numeros entium

primos, ac eorū principium esse ipsum vnū. Absurdū namq; est, vnū quidem esse quid primum vnū, vt illi aiunt, dualitatem vero non esse dualitatem, neq; trinitatem trinitatem. eiusdem enī rationis oīa sunt. Si igitur ita se habeat quæ circa numerū sunt, & solū mathematicū quis eē ponat, ipsum vnum non est principium. necesse enim esset, vt tale vnū differret ab alijs vnitatib⁹. q̄ si hoc, dualitatem quoq; primā a dualitatibus. similiter autē ceteros quoq; consequētes numeros. si autē ipsum vnū est principium, necesse magis ē quæ circa nūeros sunt se habere (vt Plato aiebat) ac esse dualitatem primā & trinitatem, nec esse numeros ad se inuicem cōbinabiles. si quis vero rursus hæc ponat, dictū est q̄ multa impossibilia accidūt. At necesse est aut hoc, aut illo modo se habere. quare si neutro modo, non est possibile numerū esse separatum. Constat autē ex his, q̄ tertius mod⁹ pessime dicitur, eundē videlicet esse mathematicū & formarū numerū. Necesse est enim i vnā opinionem duos errores conuenire. nec enim mathematicum numerū contingit hoc modo esse, sed proprias suppositiones supponentem necesse est prolixum esse. Et insuper quæcunq; accidunt eis, qui vt formas numerum dicunt, hæc etiam necesse est dicere. Modus vero Pythagoricorū partim pauciores habet

A bet difficultates, q̄ prius dictæ
 fu. t. partim alias proprias. Nā
 non separatim facere numerū,
 aufert multa impossibilia. Cor-
 pora vero ex numeris esse com-
 posita, & hunc numerū mathe-
 maticum esse, impossibile est.
 nec enim indiuiduas magnitu-
 dines dicere verum est. Deinde,
 quia hoc modo maxime se ha-
 bent, vnitates vero non habent
 magnitudinē, magnitudinē ve-
 ro ex indiuisibilibus componi,
 quonā modo possibile est? At
B vero numerus arithmetic⁹ mo-
 nadicus est. illi vero numerū en-
 tia dicunt. speculationes enim
 adaptant corporibus, tanquam
 existentibus ex ipsis numeris. Si
 igitur necesse quidem est horū
 horum aliquo dictorū modorū
 esse, numerus quidē aliquid per
 se entū est, nullo autē horū esse
 contingit, constat non esse ali-
 quā talē numeri naturā, qualē
 asserunt, qui eū separatū faciūt.
 Itē utrū vnaqueque vnitās ex
 magno & paruo adæquatis sit,
 aut hæc quidē ē paruo, illa ve-
 ro ex magno? Si itaque sic, nec
 ex omnibus elementis vnum-
 quodque est, nec vnitates sunt
 indifferentes, in hac quidē ma-
 gnū, in hac vero paruum inest,
 suapte natura contrariū existēs.
 Itē quæ in ipsa trinitate quonā
 modo sunt? vna enim superflua
 est. sed propterea fortassis ip-
 sum in impare mediū faciunt.
 Quod si vtraque vnitatum ex
 ambobus est adæquatis, quo-

nā modo dualitas vna quædam **D**
 existens natura, ex magno &
 paruo erit aut qd ab vnitatis dif-
 feret? Itē vnitās prior dualita-
 te, perempta nanque, perimitur
 dualitas. idē igitur ideæ neces-
 se est eā esse, cum prior idea sit,
 ac priorē factā fuisse. ex aliquo
 igitur, indeterminata enī dua-
 litas dualitatis efficiens erat. Itē
 aut finitum, aut infinitū necesse
 est numerū esse, numerum. n. se-
 paratum faciunt. quare non est
 possibile non esse horū alterū.
 Et quidē quod infinitū esse non
 contingit, patet. infinitus enim
 nec par nec impar est. genera-
 tio vero numerorū, aut imparis
 numeri, aut paris semper est, cū
 enim vnū hoc non cadat in pa-
 rē, impar efficitur. cū vero hoc
 modo dualitas incidat, qui ab
 vno duplicatur. sic autē impari-
 bus, alius par. Itē, si omnis idea
 alicuius est, numeri vero ideæ
 sunt, infinitus quoque numer⁹
 erit alicuius vel sensibilibum, vel
 alicuius alterius idea. quamuis **F**
 nec secundū positionē, neque se-
 cundū rationē contingit, ita ta-
 men ordinant ideæ. Quod si fi-
 nitus, vsquequo? hoc enim di-
 ci oportet, non solū quod est, ve-
 rum etiā propter quid est. A ve-
 ro, si numerus ad denariū vsq̄,
 vt quidā aiunt, primo quidem
 cito deficient formæ. puta si tri-
 nitās est homo idealis, quis nu-
 merus erit idealis equus? et enī
 ad denariū vsque numerus est
 idealis, ideo necesse est quosdā
 XX iii eorū

Chado ne
 merorū.

Metaphysicorum

G eorum numerorū in eis esse. hi enim substantiæ, ideæq; sunt. at tamen deficient, si formæ quidē animalis excedent. Simul autē constat, qd si hoc modo trinitas idealis homo sit, & ceteræ quoq; trinitates, cū similes sint, qui in eisdē numeris sunt. quare infiniti homines erunt, aut vnusq;sq; idealis homo, si vnusq;sq; trinitas idea est. aut si nō, saltē homines. Et si minor pars sit maioris, qui ex his combina bilibus vnitatibus est, quæ i eodē sunt numero, si alicuius idea sit ipsa quaternitas, veluti equi aut albi, homo erit pars equi, si homo dualitas sit. Absurdū itē est denariū quidem idēa esse, vn denariū aut non, neq; sequentiū numerorū. Item & sunt & fiūt quædam, quorū formæ nō sunt, vnde qua de causa non sunt illo rū formæ? non sunt ergo formæ causæ. Inconueniens est, si numerus vsq; ad denarium magis qd ens, & ipsius denariū species, tamen si huius quidē non sit generatio tanquā vnus, illius tamē sit. tentant autē tanquā si is, qui ad denarium vsq; ad profectus numerus sit. generant porro q; sequuntur, veluti vacuum, proportionē, abundās, ceteraq; huiusmodi. infra denariū quēdā quidem principijs attribuunt, puta motū, stationē, bonū, malū, alia vero numeris. ideo vnū impar est. si enim in trinitate, quomodo quaternarius impar? Magnitudines item, & quæcun

que similia, quousq; quantæue luti prima linea indiuisibilis, de inde dualitas, deinde hæc etiam ad denariū vsq;. Itē, si numerus separatus est, dubitauerit quispiā vtrum vnū prius, an trinitas & dualitas. quatenus enim numerus compositus est, vnū est. quatenus vero vniuersale et forma, prior numerus est. vnaquæq; enim unitatum pars numeri, ut materia est: ille vero, ut forma. ac quodam quidē modo rectus prior acuto, quia & in ratione definiente positus est: quodā uero modo acutus, quia pars est, ac in hunc diuiditur. tanquā igitur materia acutus, elementū. & unitas, prius. at uero secundum formā, & eam, quæ secundū rationē est, substantiā, rectē, ac totū, quod ex materia & forma. quod enim ambo est, ppinquius est formæ, & ei cuius ratio est: generatione uero posterior. Quo igitur modo ipsum unū principium est: quia non est diuisibile, aiunt, sed indiuisibile, tū vniuersale, tū particulare, & elementū. uerum alio modo, illud quidē fm rationem, hoc vero fm tēpus. Vtroq; itaq; modo ipsum vnū est principium: vt enim dictū est, & rectus acutus, & iste illo prior esse videtur, & vterq; vnus. Vtroq; igit modo ipsum vnū faciunt principium. At impossibile. hoc enim vt forma, & substantia: hoc vero vt pars & materia. Est namq; quodammodo vnū vtrūq;, fm

Principiū
quō vna

M

veri-

A veritatē quidē potentia: si quidē
vnum quid est numerus, & nō
aceru⁹, sed alius ex alijs (vt aiūt)
vnitatibus: actu uero non est
utraq; unitas. Causa uero erro-
ris, qui accidit, q̄a simul ex ma-
thematicis & uniuerſalibus ra-
tionibus uenabantur; ita ut ex
illis quidē tanquā pūctū posue-
rint ipſum vnū, & principiū. uni-
tas enim punctum sine positiōe
est, quemadmodū igitur qui-
dam ex minimo entia compo-
ſuerunt, ita & isti. quare unitas
efficitur numerorū materia, si-
mulq; dualitate prior. rursusq;
posterior, tanquā dualitate exi-
ſtente toto quodam, & uno, &
forma. ex eo uero, quōd uniuer-
ſale querebant prædicatū vnū,
& ita ut partem dixerunt. at si-
mul hæc eidem inesse imposſibi-
le est. Quōd si ipſum unum ſo-
lum sine positiōe eſſe oportet
(in nullo enim differt, niſi quōd
principium est, & dualitas qui-
dem diuiſibilis, unitas uero nō)
ſimilior erit, pfecto ipſi uni uni-
tas, si autem unitas, illud quōq;
unitati q̄ dualitati, ea quōq; de-
re utraque unitas prior dualita-
te erit, at non dicunt: generant
ſanē dualitatem primo. Item, si
dualitas ipſa vnū quid est, ac ip-
ſa trinitas, ambo dualitas, ex q̄
igitur hæc dualitas? Dubitabit
autem quiſpiam, q̄ cū tactus
quidem in numeris minime ſit,
conſequentibus quidē his, qua-
rumcunq; non eſt aliquid me-
dium, unitatib⁹, ueluti his, quæ

in dualitate, trinitatē ſunt, u-
trū conſequentes ſint ipſi uni,
an non. & utrum dualitas prior
eſt his, quæ cōſequentur, an qua-
cunq; unitatum. Simili modo
hæc difficultates de poſteriorib⁹
etiam numero generibus, linea,
plano, & corpore accidunt. Qui-
dā enim ex magni & parui ſpe-
ciebus faciunt, ueluti ex longo
quidam & breui longitudines,
ex lato uero & ſtricto plana, ex
profundo autem & humili mo-
les. hæc autē magni & parui ſpe-
cies ſunt, p̄cipium uero, quod
ſecundum ipſum unum eſt. Alj
ea, quæ eorum ſunt, aliter poſue-
runt. At etiam in his infinita ui-
dentur impoſſibilia, & ficticia,
& omnibus rationabilibus con-
traria. abſoluta nanque abinui-
cem accidet ea eſſe, ſi principia
etiam non conſequentur, ut ſit
latum & ſtrictū, lōgū & breue.
at ſi hoc erit, planū erit linea, &
ſolidū planū. Anguli item & fi-
guræ & huiusmodi, quonā mō
aſſignabuntur, idemq; accidet,
quod eis, quæ circa numerū. hæc
nāq; magnitudinis ſunt paſſio-
nes, non ex his magnitudo: quæ
admodū nec ex recto & curuo
longitudo, nec ex leui & aſpero
ſolida. His autē omnibus cōmu-
ne, quod in ſpeciebus, q̄ ſunt ut
generis, dubitare accidet, cū q̄
uniuerſalia ponat: utrum aſal
ipſum in animali, an alterū ab
ipſo animali. Hoc nāq; ſi ſit nō
ſeparatum, nullam dubitationē
faciet. ſi uero ſit, quemadmo-

Metaphysicorum

G dum qui hæc dicunt separatim ab vno & numeris, non est facile soluere: si non facile dicere oportet, quod impossibile est. cum enim vnū quis in dualitate intelligat, & omnino in numero, vtrū ipsū quid, an aliud intelligit? Quidā itaque ex tali materia magnitudines generāt, quidā ex puncto (punctū autē eis non vnū, sed quale vnū esse videtur) & altera materia qualis est multitudo, sed non multitudine, de quibus nihil minus eadē accidit dubitare. **H** Nam si materia vna est, idē linea, planū & solidum sunt. ex eisdē enim vnū & idē erit. Quod si materia plures, & altera quidē lineæ, altera plani, altera solidi, aut sequuntur inuicē, aut non. quare hoc etiā modo eadem accident. planū etenim aut non habebit lineā, aut linea erit. Itē quo quidē modo contingit ex vno & multitudine numerū esse, nihil dicere conantur, quomodoque autē dicant, eadē difficultates accidunt, quæ illis quoque, **I** qui ex vno, & indeterminata dualitate dicebant. Quidā namque ex eo, quod vniuersaliter prædicatur, & nulla multitudine numerū generat. quidam, ex aliqua multitudine, prima tamen. dualitatē nāque primam aliquā multitudine esse. Quare (vt ita dicam) nihil differunt, sed eadē dubitationes sequuntur, siue mistio sit, aut positio, aut temperamentū, aut genera-

tio, & quæcumque alia similia. **K** Maxime autē aliquis inquirat, si una sit quæque unitas, ex qua nā est, non enim erit vnaqueque ipsum unū. necesse autē est, aut ex ipso uno, & multitudine esse, aut ex parte multitudinis. ac qui multitudinē dicere unitatē esse: impossibile est, cum indiuisibilis sit. Quod autē ex parte sit, alias habet multas difficultates. vnamquāque enim partū, aut indiuisibilē, aut multitudinē necesse est esse, ac vnitatē diuisibilē, & ipsum vnū, ac multitudine non esse elementū. quandoquidē vnaqueque vnitatis non est multitudine, ac uno. Itē qui hoc dicit, nihil aliud quā aliū numerū facit. multitudo nanque indiuisibiliū numerus est. Item querendū etiā ab eis, qui sic dicunt, utrum numerus infinitus an finitus sit. erat nanque, ut apparet, multitudo quoque finita, ex qua & uno sunt unitates finitæ. aliudque ē ipsa multitudo, multitudoque infinita. qualis itaque multitudo, & unū est elementū. Similiter autē de puncto quoque aliquis quereret, ac elemento, ex quo faciunt magnitudines. non enim unū solum punctū hoc est. ex quo nanque unū quodque aliorū punctorum non enim ex quadā dimensione, ipsosque puncto. At vero nec partes diuisibiles esse contingit partes dimensionis, quæadmodum multitudinis, ex quibus unitates, numerus nanque ex indiui-

A sibilibus cōponitur, magnitudines uero minime. Hæc itaque oīa, cæteratq; similia manifestāt q̄ impossibile sit numerum ac magnitudines separatas eē. Præterea quod ipsi primi de numeris discordāt, signū est ipsas res, cūm non sint ueræ, ipsis præbere confusione. Quidā. n. qui mathematica tm̄ faciunt præter sē sibiā, cūm uiderent difficultatē atq; fictionē circa formas, destiterunt à numero ideali, ac mathematicū fecerunt. Quidā uero, cūm formas simul & numeros facere uellent, neque uiderēt quonā modo si quis hæc principia ponat, mathematic⁹ numerus præter ideālē esset, eundem ideālē ac mathematicū numerū fecerunt ratione. quia autē opere sublatus est mathematicus, prius profecto & non mathematicas suppositiones dicunt. Qui uero prim⁹ formas & numeros esse posuit, formas & mathematicas esse rationabiliter separauit, quare accidit oēs secundum quid recte dicere, oīno uero nō recte. ac ipsi etiā fatentur nō eadē, sed contraria dicentes. Causa uero est, q̄ suppositiones atq; principia falsa sunt. difficile autē est (us ait Epicharmus) ex non bene præsuppositis, bene dicere, cūm primū enim aliquid dicitur, confestim apparet non bene dictū. Sed de numeris quidē sufficiant, quæ dubitata & quæ determinata sunt. cuiusq; nanque persuasum est, magis ei ex

pluribus persuasum fuerit. ut sit illi persuadeatur, cui non est persuasum, nihil magis.

Considerandum esse quid ex quomodo dicitur, Ideas, Numeros uel esse rerum principia. Ostenditur autem quod Ideas principia eē nō possunt. c. 4.

DE primis uero p̄cipijs, primisq; causis & elementis, quæcunq; quidē dicunt, qui de sola sensibili substantia determinant, quedā in Naturalibus dicta sunt, quedā non sunt p̄sentis scientiæ. Quæcunq; que uero aiunt, qui dicunt præter sensibiles eē alias substantias, consequens est dictis speculari. Cūm igitur quidā ideas, ac numeros tales esse dicant, elementatq; eorū elementa, principiatq; entium esse, considerandū de his, quid & quonā modo dicunt. Verū qui numeros tantū & hos mathematicos faciunt, posteri⁹ examinandi sunt. Eorū autem, qui ponunt ideas, simul quispiā & modū profecto uiderit, & dubitationē, quæ de eis sit. simul nanq; uniuersales substantias faciunt ideas, & rursus ut separatas & singulariū. hæc uero, q̄ nō contingant, dubitatū est prius. Causa uero eis, qui uniuersales ideas dicunt, ut eas in idē coniungant, fuit, quia sensibilibus non faciebant easdem substantias, singularia etenim, quæ in sensibilibus fluere putabant, nec aliqd horum manere. uniuersale autem præter hæc, tū eē, tum aliud quid

Ex suppositionibus nō bonis difficile dicere.

Metaphysicorum

G quid esse. Hoc autem (vt antea dicebamus) mouit quidem Socrates propter definitiones, non tamen à singularibus separauit. & hoc recte intellexit, non separans. constat autem ex operib⁹. etenim absq^{ue} vniuersalibus quidem non est accipere sciētiam: separare autem causa difficultatum, quæ circa ideas accidunt, est. Quidam vero tanquam necessarium sit, si substantiæ quædam præter sensibiles, & fluentes erunt, separatas esse (alias quidem non habebant) eas sane, q^{ue} vniuersales dicuntur, attulerūt: vt ferè accidat eisdem naturas vniuersales, ac particulares esse. at hæc ipsa p^{er} se ipsam erit difficultas eorum, de quibus dictū est.

Difficultatis determinatio, quo pacto vniuersali dicatur esse scientia, si substantia separata non sunt.

Cap. 5.

Quod vero & his qui dicunt ideas, & his qui nō dicunt, aliquā dubitationem habet, quod & à principio in dubitationem dictū est prius, modo dicamus. Nam si quis substantias non ponat esse separatas, & hoc modo sicuti entium singularia dicuntur, perimet substantiam, quemadmodū dicere volumus. Quod si quis substantias separatas ponat, quomodo principia earum & elementa ponet: si singulare nanq^{ue} & vniuersale, tot erunt entia, quot elementa. neq^{ue} scibilia elementa. sint etenim syllabæ quidē, quæ i vo

ce sunt, substantiæ. elementa vero earū elementa substantiarū. necesse autem est a, & vnam, quanq^{ue} syllabarū vnam esse, si nō vniuersaliter quidem & specie eadem, sed vna numero vna quæq^{ue}, & quod quid, nec æquiuocū. Item ipsum quod est vñ quodq^{ue} vnum ponunt, qđ si syllabę, ita illa quoq^{ue}, ex quib⁹ sūt, non erunt igitur plura a, q^{ue} vñ nec aliorum elementorum vllū fm eandem rationem, fm quā nec aliarum syllabarū eadem altera & altera. At vero si hoc, p^{er}ter elementa non erunt alia entia, sed solum elementa. nec item erunt scibilia elementa, cum nō sint vniuersalia, sciētia vero vniuersalium sit. constat vero ex demonstrationibus, ac definitionibus. non. n. fit syllogism⁹, q^{ue} hic triangulus duob⁹ rectis, nisi omnis duo recti. nec q^{ue} hic homo animal, nisi ois homo animal. At vero, si principia vniuersalia sunt, aut etiam substantiæ, q^{ue} ex his fiunt, vniuersales sunt, erit non substantia prior substantia. vniuersale nanque non est substantia. elementum vero & principium vniuersale est. est autem elementum & principium prius his, quibus principium et elementum est. Hæc itaque omnia rationabiliter accidunt, tum cum ex elementis ideas faciunt, tum cum præter eas ideas, substantiasq^{ue}, quæ eandem formā habent, vnum quid separatum esse censent. quod si nihil prohibet,

In hoc libro disputat contra eos, qui mathematica, vel ideas numeros entium principia ponebant.

Circa Immobiles substantias non posse principia contraria existere. Cap. I.

E hac itaque substantia tot dicta sunt.

omnes vero, quemadmodum in naturalibus, similiter et

circa immobiles substantias principia contraria faciunt. Si autem nullis principijs possit prius aliquid esse, impossibile erit perfectio principium, aliquid aliud existens, principium esse. veluti si quis dicat album esse principium, non prout aliud, sed prout album, esse tamen de subiecto, & aliquid aliud existens album esse, illud sane prius erit. at vero cuncta ex contrarijs sunt, tanquam cuiusdam subiecti. necesse ergo est maxime hoc contrarijs inesse. semper igitur cuncta contraria de subiecto sunt, & nullum est separabile. Ceterum, quemadmodum apparet, ratioque testatur, nihil substantiae contrarium est. nullum ergo contrariorum omnium proprium principium est, sed alterum. Narrantur

A hiber, quemadmodum in vocis elementis multa a, multaque esse, nihilque praeter multa ipsa a, ipsaque a esse, erunt ob hoc infinitae similes syllabae. Quod autem omnis scientia vniuersaliū sit, quamobrem necesse sit, eorum principia vna esse, tum non esse separatas substantias, hoc plus quam alia praedicta, maxime dubitationem habet.

Quopado sit & h sit apius vris scientia.

At quodam quidem modo verum, quod dicitur est, quodam autem modo non verum. Scientia namque, sicut & ipsum scire, duplex est: quorum aliud potentia, aliud actu est. Potentia igitur, cum sit tanquam materia ipsius vniuersalis, ac indefinita, vniuersalis, indefinitus est, actus vero determinatus & determinati, cum quod quid, huiusmodi alicuius sit. Verum per accidens videtur visus colorem vniuersalem, eo quod hic color, quem videt, color est, & quod Grammaticus hoc a speculatur, a est. Nam, si necesse est principia vniuersalia esse, necesse est illa quod ex his vniuersalia esse, quod admodum in demonstrationibus est. quod quidem si ita est, nihil erit separatum, ne substantia quidem. sed constat, quod quodam modo quidem scia vniuersalis est, quodam modo vero minime,

Metaphysicorum

G Narratur opiniones multæ Antiquorū
de principijs. Cap. 2.

Quidā vero alterum con-
trariorū materiā faciūt.
quidam vni ſequa-
li inæquale, q̄ſi hoc natura mul-
titudinis ſit. quidam vni multi-
tudinem. generant enim nume-
ri à quibūdā ex dualitate inæ-
qualis, magno ac paruo, à quo-
dā ex multitudine, ambobus tñ
ab ſubſtantia vnius. etenim qui
inæquale & vnū dicit elemēta,
inæquale vero ex magno & par-
uo dualitatem, tanquā vnū ſint
inæquale & magnū & paruum
dicit. nec determinat q̄ ratione,
numero vero minime. At vero
principia ēt, quæ elementa vo-
cant, non bene aſſignant. Cūm
autem quidā magnū & paruum
pariter cum vno hæc tria nume-
rorū elementa dicunt, duo qui-
dem materiam, vnum vero for-
mā. Quidam vero multū & pau-
cum, quia magnum & paruum
magnitudini magis ſm naturā
peculiariora ſunt. Alij autē quod
magis vniuerſale i his, excedēs
& exceſſum. At nullum iſtorū
aliquid diſſert (vt ita dicā) quo-
ad quædam, quæ accidunt, niſi
ad logicas tantum difficultates,
à quibus cauent, propterea q̄
alij quoq̄ logicas aſſerūt demō-
ſtrationes. eiſdem tñ rationis
eſt excedens & exceſſum at non
magnū & paruum principia eſ-
ſe, ac numerum dualitate prio-
rem ex elementis ponere. ambo
nanq̄ magis vniuerſalia ſunt. at

illud quidem dicunt, hoc vero K
minime. Quidam vero alterum
& aliud ad vnum opponūt. ali-
j autem multitudinem & vnum.

Narratur opiniones confutantur. Cap. 3.

S igitur entia (vt volunt) ex
cōtrarijs ſunt: vni vero aut
nihil contrarium, aut ſi eſt,
multitudo eſt, & inæquale equa-
li, & alterum eidē, etiam aliud ei-
dem: maxime quidē qui vnum
opponunt multitudini, aliqua
opinione nitunt, nec hi tñ ſuffi-
cienter. vnū etenim erit paucū,
quandoquidē multitudo pauci
tati, multum vero paucō oppo-
nitur. Vnū vero, q̄ meſuram ſi-
gnificet, manifeſtū eſt. ac in cun-
ctis eſt aliquid aliud ſuppoſitū,
veluti in harmonia primus ſen-
ſibilis tōnus, in magnitudine di-
gitus, aut pes, aut aliquid ſimi-
le. & in rhythmis grauī⁹, aut ſyl-
laba. ſimiliter in grauitate pon-
dus aliquod determinatū eſt. ac
eodē modo de omnibus. in qua-
litatibus quale quid, in quanti-
tatibus quantum quid. meſu-
ra enim indiuiſibile, quædam M
ſecundum formam, quædam ſe-
cūdū ſenſum, tāquā vnū, nō ſit
aliqua p ſe ſubſtātia. & hoc rō-
nabiſt. vnū nāq̄ ſignat, q̄ meſu-
ra cuiuſdā multitudinis eſt. ac
numerus multitudo meſurata,
& multitudo meſurarū. Quare
rōnabiliter vnū nō eſt numer⁹.
neque enim meſura meſuræ. Ve-
rum tam meſura q̄ vnū, princi-
pium eſt. Oportet autē vt meſu-
ra ſemper idem cū omnibus ſit.
veluti

A veluti si equus mensura equis,
& si hō hominibus. q si homo,
& equus, ac Deus animal, nu-
merus quoq; eorū fortassis ani-
malia erit. si autem hō, & albū,
ac ambulans, minime quidem
horū numerus est, cō q eidem
vniq; sūm numerum omnia in-
sunt. attamen numerus horum
generum erit, aut alicuius alte-
rius similis appellationis. Qui
vero inaequale vt vnum quid,
dualitatem aut indeterminatā
ex magno, paruq; faciunt, ve-
B hementer longe, tum ab appa-
rentibus, tum ā possibilibus di-
cunt. passiones nāq; magis hęc,
& accidentia, q̄ subiecta nume-
ris & magnitudinib⁹ sunt. mul-
tum namq; & paucum numeri,
ac magnum & parū magnitu-
dina. sicuti par & impar, læue
& asperū, rectum & curuū. Prę-
terea ad hunc quoq; errorem ē
necesse est magnum, & parū,
& quęcūq; similia ab aliquo ēē.
Ad aliquid vero minime prędi-
camentorū omniū natura quę-
C dā, aut substantia ē. ac posterior,
tum quali, tū quanto, & quędā
quanti passio (vt dictū est) sed
non materia, aut aliquid aliud
q̄ omnino commune ad aliqd,
partibusq; eius, & speciebus. ni-
hil. n. est, nec magnum nec par-
uū, nec multum nec paucū, nec
omnino ad aliquid, quod nō ali-
quid aliud existens, multū aut
paucum, aut magnum aut par-
uū, aut qd ad aliquid est. Quod
autē ad aliquid minime aliqua

substantia, aut ens aliquod sit, si **D**
gnum est, q̄ eius solum non est
generatio, neq; corruptio, neq;
motus: quemadmodum secun-
dum quantum augmētatio &
diminutio, sūm quāle alteratio,
sūm locum latio, sūm substantiam
simplex generatio et corruptio.
At sūm ad aliqd minime. absq;
enim q̄ moueatur, q̄q; maius,
quandoque minus, aut æquale
erit, altero sūm quantum moto.
Necesse item est cuiusque mate-
riā esse, quod potentia tale est.
quare ē substantię est. ad aliqd **E**
vero, neq; potentia, neq; actu
substantia est. inōnueniens ita
que est, immo impossibile sub-
stantię elementū facere non sub-
stantiā, ac prius, posteriora nan-
que omnia prędicamenta sunt.
Item elementa non prędican-
tur de his, quorum elementa
sunt. multum vero & paucum
seorsum, & simul prędicatur de
numero. ac longum & breue de
linea, planumq; latū & strictū
ē. q̄ si qua multitudo est, cuius
semper ipsum paucum sit, vt **F**
dualitas (nam si eius multū sit,
vnum profecto paucum erit) et
si multum simpliciter, nimirū
erit veluti denarius multum, et
si hoc pacto non est) plus quā
dena milia. Quo igitur modo
iste ex paucis, multoq; numerus
erit? aut. n. ambo prędicari opor-
tebat, aut neutū. nunc vero al-
terum tm prędicat. Simplr autē
consyderandum est vtrū possi-
bile sit gēna ex elementis cō-
poni.

Metaphysicorum

G poni. materiam namq habebūt. omne namq, quod ex elementis est, cōpositum est. Si itaq necesse sit, ex quo quid est (siue semp sit, siue factum sit) ex eo fieri, oē vero fiat ex eo, quod potētia est id, quod sit (nec enim ex impossibili factū fuisset, nec eēt) quod vero possibile est, cōtingit vt & quis agat, & nō, numerū quoq (& si q̄ maxime semper sit) aut quodcūq aliud materiam habens, cōtingat profecto non esse haud secus, & quod vnū diem

H habet, & q̄ annos quodcūq. si vero sic, & tempus cū tantum sit, vt cuius nō est terminus, nō erūt ergo æterna: siquidē quod contingit nō esse, nō est æternū, quemadmodum in alijs tractatum est. Quod si verum vniuer saliter est, quod nūc dicitur, nullam substantiam eternā esse, si nō sit actu, elementa vero materia substantiæ sint, nullius profecto æternæ substantiæ elementa erūt, ex quibus inexistentibus sit.

I Sunt autem quidam, qui duali tatem quidem indeterminatam vna cum vno faciūt elemētum, inæquale vero haud ab re spernunt, propter impossibilia, quæ accidunt. a quibus tot solū de difficultatib⁹ ademptæ sunt, quocūq necesse est illis accidere, q̄ inæquale & ad aliquid faciunt elemētum. quodcūq vero præter hanc opinionē sunt, has illis quoque necesse est accidere, siue i ðealem numerum, siue mathematicum ex eis faciant.

Mulus de causis. Antiquos in hac causa X lapsos fuisse: præcipue vero ab Parmenide docemur ipsum ens vnū esse: quod ab Aristotele redarguitur. Cap. 4.

MVLtæ igitur causæ sunt, quare & has causas lapsi sunt. maxime vero ex, quæ ob antiquitatē dubitatio ē. videbatur namq eis oīa entia fore vnū, s. ipsum ens. nisi quis soluat, & consensane e Parmenidis rationi incedat. nunquam enim hoc vilo modo esse nō ens. verū necesse ē ostēdere, q̄ nō ens sit. **L** hoc namq modo ex ente & aliquo alio entia fore, si multa sūt. Profecto in primis quidē, si ens multipliciter dicatur: quoddam enim, quia substantiā significat, quoddam, quia quale, quoddā, quia quantū, & reliqua quoq prædicamēta: quale igitur vnū omnia entia erūt, si nō erit non ens vtrū substantiæ, an passiue, & alia quoq similiter, an cūctar & erit vnū hoc, & tale, & tantū, & alia quæcūq vnum quid significat. **M** At inconueniens est, immo vero impossibile vnā aliquam naturam factam causam, & huius entis, & eiusdem entis sit quoddam hoc, quoddā tale, quoddā tm̄, quoddā vero vbi. Deinde ex quali nō ente, ac ente entiar Multipliciter enim, & q̄ nō ens, sicuti etiam ens. etenim quod non hominem significat, nō esse hoc: quod non rectū autem, non esse tale: quod non tricubitum vero, non esse tantum.

A ex quali igitur ente, & non ente multa entia erunt? Vult itaq; falsum, & hanc naturā nō ens dicere, ex quo & ente multa entia. quia de re dicebat q; oportebat aliquod falsum supponere, quē admodū Geometre pedalē esse, quæ non sit pedalis. Ar impossibile est hęc ita se habere. nec enī Geometre vllum supponūt falsum. non enim id in syllo propositionis est. neq; entia sūt ex ita nō ente, neq; corrumpūtur. verum qm̄ non ens, quod secundum causam dicitur, eque ac prædicamentum dicitur, præter hæc autem nō ens dicit, quod vt falsum, ac id, quod fm̄ potentiam, ex hoc generatio est. ex nō homine, potentia vero homine, homo. & ex nō albo, potētia vero albo, album. similit̄, siue vnum quid, siue multa siant. Videtur autem quæstio, quomodo ens, quod secundum substantias dicitur, multa sit, cū profecto numeri, longitudo, & corpora, ea sūt, quæ generantur. Inconueniens itaq; **C** est, quomodo quidē ens, quod quid est multa sit querere, non autē quo modo, aut qualia, aut quāta. non enim indeterminata dualitas, nec magnū & paruum causa est, vt duo alba, aut multi colores, aut sapes, aut figuræ sint. numeri nāq; hæc etiā erunt, ac vnitates. At vero, si hæc cōyderassent, vidissent profecto qd ēt in eis causæ. est eadem enim et proportionalis causa est. ipsa enī trāscensio causa. & id quod quæ

rebāt, enti & vni oppositum, ex quo & his entia facerent, causa fuit, vt ad aliquid & inæquale supponerēt, quod neq; contrariū, neq; negatio illorum est, sed vna natura entium, quē admodū quid & quale. Oportebat igitur hos etiā querere, quonā modo ad aliqd multa esset, & nō vnū. Nunc vero quo quidem modo multæ vnitates præter primum vnū queritur, quo modo vero multa inæqualia, minime. Quāuis vtūtur & dicūt magnū paruum, multū paucū, ex quibus numeri, longū breue, ex quibus longitudo, latum strictū, ex quibus planū, profundū humile, ex quibus moles, etiam adhuc plures spēs eius dicūt, quod ad aliquid est. quid igit̄ his causæ est, vt multa sint? Necessē itaq; est (quemadmodum dicimus) vnicuiq; supponere potētia ens. nā & ille, q; hæc dixerat, hoc quoq; monstrauit, q; aliquid potētia sit ens, hocq; substantia, non ens autē per seipsum, videlicet quia ad aliquid, ac si diceret, tale quod neq; potētia est vnum, aut ens, neq; vni⁹, aut entis negatio est, verū vnum quid entium est. at multo magis (vt dictum est) si quæsiuisset, quonā modo entia multa sunt, nō quæ in eodē prædicamēto, quomodo multæ substantiæ, aut multa qualia quærendo, uerū quo modo multa entia. quædam namq; substantiæ, quædam passiōes, quædam ad aliqd sunt. In alijs igit̄ prædicamenti hēt aliam

Metaphysicorum

G aliam etiam quandam cōsyderationem, quoniam modo multa sint. Etenim ppter ea q nō sunt separabilia, eō q subiectū multa sit, & est, qualia quoq multa sunt, & quāta. & quamuis oportet vnicuiq generi aliquam esse materiam, separabilem tamen a substantiis impossibile est. In his aut, quæ quod quid sunt, habet quandā rationem quō multa ipsum quid sunt, si nō quid erunt & quod quid, & quædā talis natura. hæc vero dubitatio illinc

H magis est, quō multæ actu substantiæ, & nō vna. At vero si nō idem sit hoc, & quātum, nō dicitur quō, & cur entia multa sunt, sed quomodo, & quare multa quanta. Omnis namq numerus quātum quid significat. & unitas nō est nisi mensura, quia ea, quæ secūdm quātum, indiuisibilis est, si igitur quātum, & qd quid est alterū nō dicitur, quod quid est, ex quo neq quō multa, si autē idem, multas sustinet cōtradictiones, qui hæc dicit.

I *Examinantur opiniones variæ ponentium numeros rerum principia: eademq improbantur. Cap. 5.*

S vgerere autē quispiam de numeris etiam cōsyderationem possit, vnde nā sit accipienda fides q sint, apud eū nāq, qui ponit ideas, præbēt quandā entibus causam. si quidem vnus quisq numerorum idea quædā est, idea sane ceteris vt sint, quomodocunq causa est. Sit enim hoc eis suppositū. Illi vero, qui

hoc quidem modo non putet, ppter ea q videat difficultates, quæ circa ideas existunt, ita vt propter hæc eas nō faciat numeros, faciat vero numerū mathematicum, vnde credendum est, quod talis numerus sit, ac quod quicquam ceteris vtilior nullius namq, nec ille ait, qui dicit eum esse, verum vt quandam ipsam p se existentē naturā esse dicit: nec apparet eū causam esse, qn quidem omnia Arithmeticonū theorematum etiam de sensibilibus (vt dictum est) erūt. Qui igitur ponūt ideas esse dicere tentant, quomodo, & qua de causa sint: eō q secūdm expositionem cuiusq vnum quid præter multa accipiūt vnumquodq. At vero quoniam hæc, neq necessaria, neq possibilia sunt, neq numerum propter hæc esse asserēdum est. Pythagorici vero, eō q multas numerorum passiones sensibilibus inesse corporibus videbant, numeros quidē esse entia fecerūt, non tamen separatos, verum ex numeris entia. Cur aut: quoniam numerorū passiones in harmonia sunt, & in cœlo, ceterisq multis. Illis vero, qui mathematicum solum numerū esse dicunt, nihil tale secūdm suppositiones dicere contingit: verum q nō erunt de eis scientiæ, dicebāt. nos autem dicim⁹ esse, quemadmodum dixim⁹ prius. Et patet q mathematica nō sūt separata. si enim separata essent, non inessent corporibus passiones

Affiones eorū. Pythagorici vero
 fm tale nullius culpabiles exi-
 stunt. At secundū quod natura
 lia corpora ex numeris faciunt
 ex non habentibus gravitatem
 vel leuitatē gravitatem & leui-
 tatē habentia videntur de alio
 eodem corporibusq; alijs, non autē
 de sensibilibus dicere. Qui vero
 faciunt separatū, eō q; dignita-
 tes non sunt in sensibilibus, qd
 que vera sunt quz dicūtur, &
 animz adblandiuntur, & eē exi-
 stimant, & separata esse; simili-
Bter quoq; & magnitudines ma-
 thematicas. At dilucidum est,
 q; oratio quoq; contraria dicet
 contraria, & quod iā dubitatū
 est, soluitur ab illis hoc pacto sci-
 sciantibus, quam ob causam, si
 nullatenus ea sensibilibus insit,
 passionēs corū in ipsis sensibili-
 bus sint. Sunt autē quidā, qui ex
 hoc, q; termini, extrematq; sunt,
 punctum linez. hęc superficiē,
 ista solidi, putāt debere tales na-
 turas ex necessitate eē. Oportet
 igitur & hanc rationem consy-
Cderare, nonne nimis debilis sit.
 Nec enim substantiz sunt extre-
 ma, immo omnia hęc termini.
 Cū & ambulationis, & omni-
 no motus aliquis terminus sit,
 is ne igitur est quod quid, & sub-
 stantia quaedam. at absurdum
 est. At vero et si sunt, sensibilia fa-
 ne omnia erunt. in his nanq; es-
 se ratio dixit. cur igitur separata
 erunt? Item inquireret quispiam,
 qui nō admodū facilis sit ad cre-
 dendū, de omni quidē numero,
 & mathematicis hoc ipsum, qd **D**
 nihil conferant inuicem priora
 posterioribus. nam & numero
 non existente, nihil minus ma-
 gnitudines erūt illis, qui mathe-
 matica solū esse aiunt: & his nō
 existentibus, anima, & corpora
 sensibilia. Ex his vero, quz ap-
 parent, non videtur natura in-
 connexa, quēadmodum vitiosa
 Tragoedia. Qui vero ponunt
 ideas, hoc quidem eos fugit. ex
 materia nāq; & numero faciūt
 magnitudines. ex dualitate qui-
 dē longitudines, ex trinitate ve-
 ro fortassis plana, ex quaternita-
 te solida, aut ex alijs numeris. ni-
 hil enim interest. Sed vtrum hec
 erunt idez aut quis modus earū
 est, quidue cōferunt entib;?
 Nihil profecto, quēadmodū ne-
 que mathematica, nec istz con-
 ferunt. At vero nec vllū theore-
 ma de eis est, nisi quis velit ma-
 thematicam motum efficere, ac p-
 prias quasdā opiniones facere.
 nō est autē difficile eos, qui quas-
 cunq; suppositiones sumunt, p-
 lixū quippiā facere. atq; conne-
Fctere. hi quidem hoc modo ma-
 thematicam ideis annectētes, pec-
 cant. Primi autē duos numeros
 facientes, tum idealē, tū mathe-
 maticum, nullo modo dixerūt,
 nec dicere habeant, quomodo,
 vel ex quo mathematicus erit:
 faciunt enim eū mediū iter idea-
 lē, & sensibile. Si enim ex magno
 & paruo, idē erit illi, qui idealū
 est, verū ex alio quodā magno
 & paruo magnitudines sanē fa-
 Metaph. cū cō. Auer. YY

Metaphysicorum

Gcit. si alit aliud quiddam dicit, plura elementa dicit. Et si principium utriusque unum quid est, esse quid in his id unum erit. at querendum est quomodo hac multa unum sint. Et simul semel eum aliter quam ex uno, & indeterminata dualitate numerum fieri impossibile est. Hac itaque omnia irrationalia sunt, ac ipsa sibi ipsis, & bene ratione utentibus compugnant. videturque in eis esse logos Simonidis sermo. fit namque longus sermo, quemadmodum is, qui feruorum est, cum nihil sanum dicant. Ipsa quoque elementa magnum, & paruum videntur conqueri, quod trahuntur. non possunt. nam. villo modo generare numerum, nisi eum, qui ab uno duplicatur. Inconueniens etiam est, immo impossibile generationem quoque eorum facere, cum perpetui sint. utrum autem Pythagorici faciant, an non faciant generationem, nihil dubitandum est. manifeste namque dicunt, quod uno constituto, siue ex planis, siue ex colore, siue ex semine, siue ex quibus egent dicere, confestim in finis propinquissimum traheretur, terminabaturque a termino. Verum quoniam de mundi factura, ac naturaliter hec dicere voluit, de cetera erat aliquid eos de natura inuestigare, a presenti vero via discedere. Querimus namque principia, quae in immobilibus sunt. quare talium numerorum generationem considerare oportet. Imparis itaque generationem non dicunt, quasi videlicet paris gene

ratio sit. Par vero primo ex inaequalibus, magno & paruo equatis, quidem constituunt. necesse itaque est prius esse ipsis inaequalitatem, quam ipsum aequari. si autem semper equata fuissent, non fuissent inaequalia prius. ipso. nam. semper nihil est prius. quare patet quod non contemplandi gratia faciunt generationem numerorum.

Dubitatio, quo pacto bonum in ipsis principijs insit: de qua re diuersa Antiquorum redarguntur opinionones. Cap. 6.

Habet autem dubitationem, & a bene dubitate reprehensionem, quoniam modo ad bonum, atque pulchrum elementa, principiatque se habent. dubitatio nam quidem hanc utrum aliquid isto rati tale sit, quale volumus ipsum ideale bonum, & optimum dicere, an non, sed posterius genita sint. A quibusdam. nam. recentioribus Theologis concessum esse videtur, qui non aiunt, nisi quod entium natura precedente, bonum quoque ac pulchrum apparet. hoc vero faciunt veram veritatis difficultatem, quod accidit dicentibus, quemadmodum quiddam ipsum unum, principium. Difficultas autem est, non quoniam principio bonum tanquam insitum attribuerunt, verum propterea quod ipsum posuerunt principium, & principium, ut elementum. numerum quoque ex uno. Poetae vero Antiqui similiter. quomodo regnare, eo & principia esse aiunt. non enim primos, veluti noctem, & coelum, aut chaos, aut et oceanum, sed

Co. Cos. ita legit. Poetae vero Antiqui hac sunt, qua regnare & dominari aiunt, non primos, &c.

A sed Iouem. At vero his quidē, eo q̄ mutant entū principes, talia dicere accidit. quia hi quidē eorū, qui misti fuerunt, nec oīa fabulose dicūt (vt Pherecydes, & alij quidam) primū generans optimū ponunt, ac ēt Magi, & posteriorū quoq; Sapientū, vt Empedocles, & Anaxagoras, cū hic quidem amicitiam, ille vero intellectum principium se cerit. eorum vero, qui immobiles substantias esse dicunt, quidam ipsum vnū ipsum bonum esse aiunt. substantiā tamē eius ipsum vnum maxime putabāt esse. Dubitatio quidem hęc est, vtro modo dicendū est. Mirabile autē est, si primo, & perpetuo, ac sibi ipsi sufficientissimo hoc ipsum primū, per se sufficiētia, & salus non sit tanquā bonum. enimvero propter nihil aliud i- corruptibile, vel sibi sufficiens est, nisi qm̄ bene se habet. Quare dicere quidē principii tale esse rationi consentaneum est verū esse: hoc vero eē ipsum vnū.

C Aut si non hoc, elementū, & numerorū elementū esse impossibile est. Accidit enim multa difficultas, quā cūm qdā fugerent, qui vnum quidem fatebant primū principii esse, ac elementū ipsius, tñ mathematici numeri abnegarunt. cunctę namq; vnitates re vera fiunt aliqd bonū, & magna honorū erit abundantia. Itē, si formę numeri, oēs formę ipsum bonū aliqd. At vero cuiuscunq; velit, ponat q̄ ideas

esse, si quidē honorū solū idēz, non erunt substantię. Quōd si ēt substantiarū, cūcta animalia, & plantę bona sunt, & participantia. Hęc itaq; inconuenientia accidunt. Et ad hęc contrariū elementū (siue multitudo, in eguale, & magnum & paruum sit) ipsum malum erit. Quare q̄dam fugiebat bonū vni copulare, tanquā necesse sit, cūm generatio sit ex contrarijs, naturam multitudinis malū eē. quidam ineguale mali naturā dicunt. accidit igitur omnia entia, præter vnū, quod est ipsum vnū, malo participare. & numeros eo magis puro participare, q̄ magnitudines, & malū locū esse boni, ac participare, & appetere corruptiū. contrariū namq; corruptiū contrarij est. At si, quemadmodū dicebamus q̄ materia est id, quod potentia unū quodque, veluti ipsius actu ignis, qd est potentia ignis, malū erit ipsum potentia bonū. Hęc igitur omnia accidunt. quoddam quidem, quia omne principium faciunt elementū. quoddam, quia contraria principia. quoddam, quia ipsum vnum, principium. qdā, q̄a numeros primas substantias, & separabiles, ac foras. Si igit nō non ponere bonū iter principia, tū ita ponere impossibile est, cōstat q̄ non recte assignantur principia, neq; primę substantię. At etiam nec is recte putat, qui vniuersi principia, animalū, plantarumq; principio assi-

Metaphysicorum

Cmilat, quia ex determinatis, ac imperfectis semp̄ perfectiora: & ideo ē in primis ita se h̄re aiūt, vt nec ens aliqd̄ sit ipsum vnū. Verū etiam hic perfecta principia sunt, ex quibus hæc sunt. homo enim hominē generat, nec semen primum est.

Contra ponentes locum simul cum magni tudinibus fieri. Item contra dicentes ex numeru, vt ex elementis entia fieri, ipsum autem aliud ex alio esse, quot modis dicatur non di uidentibus. Cap. 7.

H **A**bsurdū item est locū simul cū solidis mathematicis facere. locus nanq; singulariū proprius. quare loco separabilia sunt. mathematica vero non sunt alicubi. At insup̄ dicere quidē, q̄ alicubi erunt, quid vero locus sit, non absurdū est. Oportebat vero eos, qui entia dicebant esse ex elemētis, primatq; entium numeros, diuidere qualiter aliud ex alio sit: & ita dicere quonam modo numerus ex principijs sit. Vtrum mixtionē? At non est omne miscibile, & quod sit alterū, non erit separabile vnū ipsum, nec altera natura, neq; volunt. At compositione dicent, vt syllabā? Sed si tū necesse est esse. & qui intelligit, seorsum intelliget vnum, & multitudinē. hoc igitur numer⁹ erit, vnitas & multitudo, aut vnū & inæquale. Et cū id, qd̄ est ex aliquib⁹ esse, est quidē, vt ex his, q̄ insunt, est vero, vt non, vtrōnā mō numerus est? Sic. n.

vt ex his, q̄ insunt, non sunt nisi ea, quorū generatio est. Sed tanquā a semine erit? At non possibile ab indiuisibili aliquid abire. Verū fortassis tanquā vt ex contrario non pmanenter? At q̄cunq; ita sunt, ex alio quorū quodā permanente sunt. Cū autē vnū, quidā quidē vt contrariū multitudini, quidā vero inæquali ponat, vno vt æquali vtens, tā quā ex contrarijs erit numerus profecto. est igit quippiā aliud, ex quo pmanente, & altero est, aut factus est. Præterea, cur cetera quidem, quæcunq; ex contrarijs sunt, aut ea, quibus contraria sunt, corrumpuntur, numerus vero, & si ex omni sit, minime de hoc enim nihil dī, quamuis contrarium tā quod inest, q̄ quod non inest, corrūpat, vt cōtentio mixturā. attamē nō oportebat. non enim est illi cōtraria. *Numerum non esse causam aliquam ipsarum rerum. Cap. 8.*

Nihil autē determinatū ē, qualiter numeri substantiarū, & existentie causas sunt: vtrū vt termini, veluti puncta magnitudinū, & vt Eurytus ordinabat, hæc numerus huius: puta, hic quidē hōis, hic vero equi: quæadmodū illi, qui numeros ad figuras, triangulū, & quadratū reducunt, ita planetarū formas supputationū calculis assimilans. An, qm̄ ratio, & consonātia numerorū, sicut et homo, & aliorū vnūquoq; At passioēs, qualiter sunt numeri, album

A album, dulce, & calidū ē. Quod vero numeri veri non sint substantia, neq; causę formę, patet: substantia nanq; ratio est, numerus vero materia. veluti carnis, aut ossis numerus substantia sic, tria ipsi⁹ ignis, terrę vero duo. & semper numerus, quicunque fuerit, aliquorum est, vel igne⁹, vel terrenus, vel monadicus. verū substantia tm̄ ad tm̄ esse secti dum missionē hoc sanē non est numerus, sed ratio missionis numerorum corporaliū, aut quorūcunq;. Nec igitur eō q; faciat, causā numerus est: nec omnino numerus monadicus, aut materia, aut ratio, & forma rerū ē: sed nec qdē vt id, quod cui⁹ causā.

Contra ponentes bonum, quod est hic, omne a numeris provenire. Contra etiam nonnullos Homeri expostores, satna quodam in numeris dicentes. Et quo pacto in numeris ponendum est ipsum bonum. Cap. 9.

C Vbitauerit autem aliquis, quidnam sit illud bene, quod a numeris, si mixti in numero rationali, aut impari sit. nunc etenim nihil salubrius, ter tria, si melicratum sit mixtū, sed magis proderit fortassis, si nulla proportionē sit, & aquosum, aut si in numero sit purū. Item rationes missionū in additione numerorū, non in numeris sunt. veluti tria ad duo, non ter duo. idem. n. genus esse oportet in multiplicationibus. Quare ipso a mensurare oportet ordinē, in quo a, b, c, & ipso d eū,

in quo d a, z, & e eodē oīa. erit igitur ipsi⁹ ignis a, b, z, & aque numerus bis tria. Si autē necesse ē oīa numero participare, necesse est multa eadem accidere, & numerū eundem huic, & ali⁹ esse. Vtrum igitur hoc est causā, & ppter hoc res est? An id immanifestū. veluti est qdā Solis, ac rursum Lunę lationum numerus, & vitę vniuscuiusq; animalium. Quid igitur prohibet quosdam eorum quadratos eē, quosdam cubos & æquales, alios duplos? Nihil enim prohibet, sed necesse est in hos cōverti, si omnia numero participabant, & quę disserunt contingebat sub eodem numero cadere. Quare, si quibusdam idem accidens acciderit, eadem inuicē illa erunt, eandē habentia numeri speciē, puta Sol & Luna, eadem. Sed pp qd causę eadem: septē quidem vocales, septē autē chordę, aut harmonię, septē vero pleiades, in septē autē quędam emittunt dentes, quędam vero non, septem etiā, qui ad Thebas. Vtrum igitur qm̄ talis quidā numerus suapte natura apt⁹ est, ideo aut illi fuerūt septem, aut pleias septenariū stel larū est? An hi quidem propter portas, aut aliā quandā causam. Illam vero nos ita numeramus, vrsam autē duodecim. quidā autē plures. nam j + j consonantias aiunt esse. & qm̄ illę tres, hęc quoq; tria. quod autem mille talia sint, nemo curat. ipsi enim, & c, esse possit vnū signū. Si autē

Metaphysicorum

G qm̄ duplum aliorū vnū quodq; aliud vero minime, causa quidē est, quia cū tria loca sint, vnū in vno quoq; infert ipsi, ppter tria tū sunt, sed non qm̄ consonantiz tres: nam plures consonantię sunt. hic vero nō ampli⁹ possunt. Similes vero hi quoq; sunt Antiquis homericis, q paruas similitudines vident, magnas vero non vident. Dicunt autē quidam, q multa talia sunt, veluti ipsę mediz. quędam no uem, quędam octo, & carmen decem & septē his esse æquale numero. ascendit autē in dextro quidem nouem syllabis, in sinistro vero octo. & q equalis distātia, tam in literis ab "ad", q̄ i tibis à grauisimo bombo ad acutissimā neten, cuius numer⁹ æqualitas est omnimodę coeli melodiz. Videri autē non decet talia. nā null⁹ dubitaret neq; dicere, nec inuenire in perpetuis, qm̄ & in corruptibilibus. Vtrū q̄ i numeris naturę laudatę, & q̄ his contraria, ac omnino, quę in Mathematicis, vt quidā dicunt, & causas naturę faciunt, videntur hoc modo considerātes fugere. fm̄ nullum. n. modū eorum, qui circa principia determinati sunt, vlla eorum causa ē.

Vt tñ manifestum faciūt, quod ipsum bene est, & quod de coordinatione ipsi⁹ boni est impar, rectum, æquale, q̄ quorundam numerorum sunt potentiz (simul nanq; anni tempora, & talis numerus) & cetera, quęcūque colligunt, ex theorematib⁹ mathematicis hanc potentiam omnia habent. Quare assimilatur casualibus accidētibus. sunt enim accidentia quidem, sed cōuenientia inuicem oīa. vnū autem, quod proportionale est. In vnaquaq; enim entis prædicatione est, quod pportionale est vt rectum in longitudine, ita in latitudine æquale: si numero vero fortassis impar, in colore autē album. Præterea harmonicorū, atq; similiarum non sunt causa numeri, qui in formis sunt. Illi nanque æquales ab inuicem specie differūt. etenim ipsę quoq; vnitates. quare, ppter hęc non sunt faciendę formę. Quę igit accidunt, hęc, & alia etiam his plura, si colligerentur. Videtur autē id idicio esse multis male affici circa generationem eorū, & nullo modo posse cōnecti, eo q̄ mathematica non sit à sensibilibus (vt quidam dicūt) separata, nec ipsa quidem sint principia.

Librorum Quatuordecim Metaphysicorum finis.

Auerrois

356

AVERROIS

CORDVBENSIS

EPITOME IN LIBRVM

METAPHISICÆ ARISTOTELIS,

Iacob Mantino Hebraeo Medico interprete .

TRACTATVS PRIMVS.

Ixit Auerrois .
Intectio nostra
in hoc libro est
colligere dicta
scientia vna
ex dictis Arist.

posita in scien-
tia Metaphysice, iuxta nram cōsue-
tudinem in libris præcedentibus. Et
primo incipimus narrare intectio-
nem huius sciē, & eius vtilitatē, par-
tesq; ipsius, atq; gradum, & propor-
tionē: tandem exordiemur de reb⁹,
quarum præcognitio iuvat in, in-
itio huius artis. Et dicamus q; iam
alibi fuit dictū, q; artium, & scientia-
rum genera sunt tria: vel s. artes spe-
culatiuę, & sunt illę, quarum finis
est scire tm̄: vel artes practice, & sūt
quarum scia habetur propter opus:
aut sunt artes auxiliantes his, & diri-
gentes ad istas, & sunt s. artes logica-
les. in libro etiam Posteriorum fuit
dictū, q; artes speculatiuę sunt duę,
vniuersalis s. & particularis. vniuer-
salis quidem contemplat de ente ab-
solute, & de concomitantibus ipsum
essentialibus, cuius species sunt tres,
scilicet ars Topicorum, ars Elencho-
rum, & hæc ars. Partialis vero est,
quę speculatur de ente quoquo mo-

do: vbi adhuc fuit dictum q; ipsius
particularis genera sunt tātū duo, s.
Naturalis scientia, quę s. tractat de
ente transmutabili, & scientia Ma-
thematica, quę de quantitate denu-
data à materia contemplatur. quod
totum in libro Posteriorū fuit sup-
positum modo suppositi & est no-
tum. Hic autem cōuenit inuestiga-
re de hoc. & dicamus q; diuisio ha-
rū artium speculatiuarū in hæ tres
partes tm̄ fuit quid accidens de ne-
cessitate, cū ipsa entia diuidantur
in hæc tria genera. Nam si entia per-
quirantur, reperientur aliqua eorū
esse in materia & huius generis en-
tium speculatio, eorundemq; acci-
dentium consequentiū posita est p^r
se in vna scientia. & hoc est manife-
stū apud illum, qui in scia Naturali
studuit. Sunt & aliqua alia entia, in
quorum definitione non apparet
materia, licet habeant esse in mate-
ria. & hoc est manifestū speculati in
Mathematicis: & de oībus horū ge-
neribus atq; consequentibus ea sit
speculatio de per se. Et, quia in scia
Naturali ostenduntur alia princi-
pia, q; non sunt in materia, neq; i ali-
qua re, sed habent esse absolutum:
ideo fuit necessarium horū specula-

YY iiii] nonem

Scientiarū
& artium
diuisio.

Epitomes in libros Metaphy.

Scientiam fieri in arte vniuersalem, quæ speculat de ente absolute. Reperiuntur adhuc hic quedam res cōtes, in quibus communicantur sensibilia & insensibilia, vt vnum & multa, potentia & actus, & reliqua consequentia vniuersalia, & tandem ea, quæ conuoluntur rebus sensibilibus inquantum sunt entia: & est modus, quo appropriantur res separatæ, vt post hoc ostendemus. De huiusmodi igitur rebus impossibile est aliquam artem speculari præter illam, cuius subiectum est ens absolutum. Cum ergo ita sit, & fuerit propalarum quod scientiæ specu-

H latius bifariam distindunt, scilicet in partialem & vniuersalem, & de ipsa particulari iam præterijt sermo: quod igitur restat modo nobis est tractare de hac scientia: cuius intentio, vt declaratum fuit, est contemplari de ente inquantum ens, & de omnibus generibus eius, donec perueniat ad subiecta artium particularium, & de consequentibus essentialibus ipsius, & complere totum hoc vsque ad suas causas primas, quæ sunt res separatæ.

Hinc est quod hæc scientia non præstat de causis, nisi formam & finem, & aliquo modo agens: videlicet non eo modo, quo agens in rebus tractat mutabilibus: quia conditio agentis in hoc loco non est quod præcedat passum præcessionem temporali, sicut fit in rebus naturalibus. Et quemadmodum in scientia naturali, quoniam redditur causæ cuiuscunque rei, redduntur ratione naturæ & rerum naturalium, sic etiam in hoc loco, si conatur reddere causas rerum, quæ sunt entia, illæ redduntur ratione diuinitatis, & rerum diuinarum, quæ sunt entia non existentia in materia. Tandem eius prima intentio in hac scientia est da-

re id, quod restat in apud ipsum de scientia circa noticiam causarum vltimarum rerum sensibilium. Nam in scientia naturali fuerunt declarata de hoc duæ causæ vltimæ scilicet materia & mouens. hic igitur restat sibi declarare causam formalem ipsarum, & finalem, & agentem. Nam arbitrari potest esse differentiam inter agens & mouens: quia mouens præstat mobili motum tantum, agens vero formam, per quam fit motus. Huiusmodi autem notitia fuit propria huic scientiæ, propterea quia res, quibus habetur esse harum causarum, sunt res vniuersales, & hoc etiam, postquam fuerit receptum hic id, quod in scientia naturali propalarum fuit de esse motoris, qui non est in materia. De causa autem materiali, & de vltimo motore dantur ibi, cum in scientia naturali propositiones, per quas possunt haberi, non tamen possunt perfecte declarari per aliam, præsertim causam mouens. Declarationes vero, quas fecit Auicenna ad ostendendum primum principium in hac scientia, sunt dicta topica non omnino vera, neque dant aliquid perfecte & tu percipies hoc ex contradictionibus adductis ab Algazel contra eas in libro Destructionis. M

Similiter etiam recipit præfior huius scientiæ, vt diximus a scientia naturali illius esse, & dat modum, quo est motor: quemadmodum Mathematica recipit numerum motorum ab arte Astronomica. Neque est quid superfluum in hac scientia id, quod in scientia fuit propalarum de esse principiorum separatorum, vt dicit Auicenna. immo est necessarium, cum hæc scientia faciat hoc per modum radicis superpositæ, & est vna ex partibus subiectorum eius. Ex dictis igitur patet quid

Quæ sit intentio in hac scientia, et eius subiectum.

Divisio huius
scientiæ.

A quid sit intentio huius scientiæ, & eius subiectum. Partes vero ipsius inveniuntur disseminatæ in dictis attributis ipsi Aristotibus tamen continentur partibus. Prima pars speculatur de rebus sensibilibus in quibus sunt entia, & de omnibus generibus earum, quæ sunt decem prædicamenta, & de omnibus consequentibus eas: & refert eas ad prima illorum, quantum potest fieri in hac parte. Secunda autem contempletur de principijs substantiæ, quæ sunt res separatæ, & notificat quale habeant eæ, quæ etiam refert ad suum primum principium, quod est ipse Deus gloriosus, & notificabit attributa & operationes, quæ appropriantur ei, & de clarabit etiam proportionem aliorum entium ad ipsum, & quod ipse est vltima perfectio & prima forma atque primum agens, & de reliquis rebus, quæ appropriantur unicuique, separatim, & de communibus pluribus vno ipsorum. Tertia vero speculatur de subiectis scientiarum particularium, & remouet eorum errores, in quos inciderunt Antiqui: & hoc scilicet in scientia Logicali, & in duabus scientijs particularibus, id est in Naturali, & in Mathematica. Quod ita fuit, propterea quia non est scientiæ particularis verificare sua principia, neque remouere errorē cadentem in ipsis ut in libro Posteriorum fuit ostensum. Sed hoc est artis vniuersalis, scilicet vel huius artis, vel Topicæ. verū tamen ars Topica remouet illas opiniones per dicta famosa (seu apparentia): quare non erimus tui quin accadat in eis falsum. ista vero per dicta vera: etiam accadat et ipsa esse apparentia (seu famosa.) & ideo artes particulares sunt de necessitate huius scientiæ veræ.

Patet ergo ex hoc, quod partes necessariæ huius scientiæ sunt illæ duæ primæ tantum. sed tertia est melioris notæ gratia, cum esse plurium subiectorum scientiarum partialium, & modis ipsius esse eorum sit ex rebus per se notis. sed cecidit in eis error apud Antiquos, & de perfectione scientiæ est solvere illos errores per viam, quæ solutio dubiorum cadentium in re sit ex perfectione scientiæ eius vna cum acquisitione scientiæ per se. Nobis autem visum est diuidere hunc librum in quinque tractatus. In primo tractatu faciemus prologos, in quorum via nos sumus, & declarabimus I eo nota, quæ sunt in hac arte. In secundo tractatu memorabimur res, quæ se habent respectu primæ partis huius artis, veluti species. In tertio narrabimus consequentia communia ipsi. In quarto tractatur de eo, quod continet secunda pars huius scientiæ. Quintus tractatus continet id, quod in tertia parte huius scientiæ reperitur. Et dicamus quod vtilitas huius scientiæ est de genere vtilitatis scientiarum speculatiuarum. & hoc idem in libro de Anima fuit declaratum, ubi fuit dictum quod earum intentus est perfectio animæ rationalis, donec perueniat homo ad vltimam perfectionem suam. Verum tamen licet vtilitas huius scientiæ sit de genere vtilitatis scientiarum speculatiuarum, nihilominus adhuc est inferiori gradu in hoc. nam eius proportio ad illas est proportio finis & perfectionis, cum per eius scientiam habeat scientia entium per se suarum causarum, quod est intentus humanæ cognitionis. Scilicet quoque particulares acquiruntur perfectione per hanc scientiam, cum ipsa verificet sua principia & remoueat errorem cadentem in eis, ut diximus.

Ordo

Epitomes in libros Metaphy.

G Ordo vero doctrinæ eius est ut lo-
Ordo. cetur post scientiam Naturalem. nam
 ut diximus ipsa utitur tanquam radi-
 ce supposita eo, quod declaratur fuit
 ibi de esse virtutis, quod non sunt ma-
Nomen. teria. Et verisimile est quod hæc scien-
 tia noleat Metaphysica, pro ordine
 eius in doctrina. est tamen prior in esse:
 & ideo appellatur Philosophia prima.
 Ex dictis igitur apparet quid sit in-
 tentio huius scientiæ, & partes eius,
 & utilitas, & proportio ipsius, atque
 ordo, & quid significat nomen ei.

Via doctrinæ. Vix autem doctrinæ, quæ in ea sunt,
sz. sunt illæ, quæ in alijs sunt scientijs.

H Maior quoque pars generum demō-
 strationis, quæ in ea sunt, sunt si-
 gna, nam semper accipimus signum à
 rebus notionibus apud nos ad res no-
 tiores apud naturam. sed ut diximus
 maior pars rerum, quæ sunt in hac
 scientia, sunt res per se manifestæ,
 vel prope dixerim ut sint per se ma-
 nifestæ, vel res, quæ fuerunt declara-
 tæ in scientia naturali.

**De nomen
 significa-
 tionibus.**

Postquam ergo iam declaratum
 fuit quicquid intendebamus à
 principio rei, expedit modo tracta-
 re de vnaquaque; re primæ partis hu-
 ius scientiæ: postquam diuiserimus
 quot modis dñr nomina significan-
 tia subiecta huius scientiæ, & partes
 subiectorum eius, ut sint propria apud
 nos in scrutatione vniuscuiusque rei
 in ea requisitæ Et dicamus.

**De Ente.
 1. Met. l. c.
 13. & 14.**

Endr multis modis. Vno mo-
 do de quolibet decem prædica-
 mentorum: & est de nominibus, quæ
 dñr fm ordinem & proportionem,
 non quæ dñr fm meram æquioca-
 tionem, neque vniucationem. Secun-
 do dr de vero, quod scilicet ita se hñt in in-
 tellectu, quemadmodum extra in-
 tellm: ut si diceremus si natura est,

& si vacuū non est. Dr et de quidita-
 te cuiuslibet rei habentis quiditatem,
 & essentia extra alam, siue apprehen-
 dat hmoi essentia, siue non. In decem
 autem prædicamentis aggregantur hæc, scilicet
 quod dr de eis nomen entis his duobus
 modis. Vno scilicet modo, inquantum hñt
 esse extra alam. Secundo, inquantum
 significant quiditates illarum essen-
 tiarum. & ideo nomen entis reuertitur
 ad hæc duo rationes, scilicet ad verum, & ad id,
 quod est extra intellm. Et hoc est dupli-
 citer, quia vel ad spēs, vel ad formas.
 intelligo formas specierum, & earum
 quiditates. Sed ens per accens non potest
 imaginari in ente separato, quia essen-
 tia rei & eius quiditas non potest esse per
 accens. Bene tamen imaginatur, quoniam referuntur
 entia ad se inuicem. nam si nos faci-
 mus cōparationem inter duo entia, de
 qua cōparatione iudicatur vnum eorū
 sit de quiditate alterius, ut cōtū
 ad circulū, vel æqualitas duorum an-
 gulorum rectorū ad angulos triangu-
 li: aut quod vnum eorū sit de quiditate al-
 terius, ut filius & pater, tunc dr de eis quod
 sunt per se. Sed si non fuerit de quidi-
 tate vnius eorū quod reperiat in alio,
 dr quod hoc est per accidens: ut cum dici-
 mus ædificatorem percutere lignum, &
 medicū esse albū. Significat et per
 nomen entis illa habitudo, quæ co-
 pulat prædicatū cum subiecto in intel-
 lectu, & dictiones signantes tale pro-
 portionem: siue fuerit talis copula af-
 firmatio vel negatio, vel fuerit vera
 vel falsa, per se vel per accens. Istæ ergo
 sunt famosiores res, de quibus dr
 nomen entis in Philosophia, & est
 de nominibus transumptiuis. quia id,
 quod à vulgo significatur per ipsum,
 est aliud quam id, quod significatur in hoc lo-
 co. nam plebs idicatur aliquid inesse ali-
 cui rei, cum dicit inuenitur prædicatum
 tandem

M

Contra
Aui.

A tandem apud eos significatur aliquid inesse subiecto, licet non declarauerint ipsum. Hinc est qd aliqui existimauerunt ipsum significare accidens in aliqua re existens, nō eius essentia, quia illud apud plebem est de nominibus denominatiuis. sed nos nō debemus respicere hoc, immo oportet vt intelligamus ex ipso hic, qū volumus qd ipsum significet aliquam essentia, qd intelligatur p id, quod dicimus aliquid, & essentia, & tandem id, quod intelligit ex nominibus abstractis. Hinc est qd aliqui eorū existimant qd nomen entis, quod est transcendens ad verū, est ipsum met transcendens ad esse. & ideo illi ē, qui putant ipsum esse accidens, dicūt si ista dictio ens significaret esse, tūc cum dicitur de substantia qd est, esset contrariū dicti, & ipsi nesciunt qd ens dī in hoc loco de alia re, q̄ dicatur ibi. Si significaret etiā accidens in re, vt pluries repetit Aui. sequeret de necessitate vnum duorum, scilicet vel qd illud accidens est de secundis intelligibilibus seu intentionibus, vel de primis. Si de primis, tūc de necessitate erit vnū ex nouem prädicamentis, neq; transcendet nomen entis ad substantia, neq; ad alia pdicamēta accidentis, nisi ex eo qd accidit eis illud pdicamentū: vel dabit hic vnū genus accidentiū cōe ipsis decē pdicamentis. & hoc totū ē falsum vituperabile. & ideo nō est cōueniens qd fiat responsio p ipsum in eo quod quid est de quolibet indiuiduo decē pdicamentorum. & hoc totū est de se manifestum. Si fuerit autē ex secundis intelligibilibus, quorū esse est in intellectu tūc, hoc nō est impossibile. nā vna ex reb*, de quibus diximus, nomen entis trāsumi, & hęc, & est synonymū

ad verū. sed hoc & illud, quo significat esse separatū, ē valde diuersum: qd totū est manifestū modica speculatione. sed ista ē via hui* viri in pluribus rebus, quas de seipso adducit.

Ipsū quod est, quod in arabico Alhauia appellat dicitur synonyme de rebus, de quibus nomen entis dī, sed nō est transcendens ad verū. Est et de dictionibus trāsumptiuis, nā apud vulgus est verbū, & hic est nomen. & ideo recipit instm propriū nominis, i. articulum, & literā Henoticiatū, a quo ē derivat infinitiūm quod est agens, aut forma, a quo derivatur actio. Et dī ab ipso est esse. i. ab hoc quod dico, ipsum quod est, dicimus esse. quemadmodum denominat humanitas ab hoīe, & indiuidualitas ab indiuiduo. quo quidem vsū sum aliqui expositores, quia viderūt eē minoris erroris, q̄ sit nomen entis, quia videretur nomini denominatio assimilari.

Substātia, quæ Arabicè Giauhar nominatur, dī primo de re p se existente. & qd est de ipsa famosius est ipsum indiuiduū, quod neq; est in subiecto, neq; dī de subiecto villo pacto. Dicitur secundo de omni prädicato vsū notificante quiditatem indiuidui vt genus, vel species, vel dīa. Tertio dicitur de omni eo, quod significat ipsa definitio: siue notificet id, qd est quiditas substātiæ, siue notificet oē id, quod est quiditas alicuius rei, qualiscūq; fuerit ex decem prädicamentis. Hinc dicitur qd definitiones notificant quiditates rerū. hoc autem dicitur substantia respectiue, non absolute. Et quia manifestius de ipsa substātia est ipsum indiuiduū, quod nō est in subiecto, neq; dī de subiecto, quia illud indicant

De ipso
quod est
s. Met. vii.
com. 14.

De Substā
tia. s. Meta.
c. 15.

oēs

Epitomes in Libros Metaphy.

G omnes Philosophi esse substantiam, ideo apud ipsos id, qd notificat quiditatem huius rei indiuiduz, debet de nominari magis substantia. Et qui putant vria huius indiuidui notificare quiditatem eius, dicunt ipsa magis debere denominari substantia. Sed qui existimant corporeitatem notificare huius indiuidui quiditatem, & q ipsa corporeitas constat longitudine, latitudine, & profunditate, appellat istas dimensiones substantias. Et sicut qui credit essentiam indiuidui constare ex partibus indiuisibilibus, appellat eas substantias: vt audiuius lo-

H quentes nostri xui appellare atomi substantiam indiuisibilem. Et sic etiam qui imaginatur indiuiduum componi ex materia & forma, credit materiam & formam conuenientius debere appellari nomine substantiarum, q ipsam indiuiduum. & hoc est iuxta id, quod opinatur de materia cuiuslibet rei, & eius forma. Conueniunt autem omnes hoc iudicio, scilicet q id, quod notificat quiditatem indiuidui, potius debet appellari nomine substantiarum, q ipsam indiuiduum, quia videtur absurdum & falsum, q principia substantiarum & eius elementa non sint substantia, quia pp

I quod vnum quodq; tale & illud magis exempli gratia, res, quae est de se causa rerum calidarum, potius debet appellari calida. & ideo nemo ipsorum posuit accidens, in quantum est accens esse partem substantiarum, sed in quantum existimat ipsum notificare essentiam substantiarum indiuidui: vt qui posuit dimensiones esse substantias. His ergo sic se habentibus, cum fuerit ostensum q datur ens separatum, quod est causa, vt substantia indiuidui habeat esse, plus conuenit sibi nomen substantiarum, hinc est q Arist. nominat intel-

ligentias separatas substantias. Et hoc nomen est Philosophorum, i. Gianhar in Arabo est transumptum a lapide pretioso, sic nominato apud vulgum, qui lapis est magni pretij & valoris. & modus similitudinis inter hec duo est, quia isti lapides pretiosi, cum ita appellantur respectu aliorum bonorum substantiarum pp suam nobilitatem, & pretium apud eos, & quia praedamentum est substantiarum est nobilius q veris praedicamentis, appellatur substantia Arabica lingua Gianhar.

A ccidens dicitur de eo, quod non notificat de indiuiduo, quod quidem non est in subiecto, quiditatem suam. Et est duplex. Primum, quod non notificat de aliqua re essentiam suam, & est suum indiuiduum. Secundum est, qd notificat de indiuiduo essentiam suam, & est, scilicet suum vte. Et nomen accidentis est transumptum ab eo, quod significatur p ipsum apud vulgum, & est, scilicet id, qd cito aufertur. Et vniuersaliter diuiditur in nouem praedicamenta, quae sunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, quando, situs, habere, agere, pati.

E tiam notificauimus in libro Praedicamentorum significatum harum dictionum, scilicet q quantitas dicitur de eo, quod mensuratur sua parte. & dicitur primo secundum verum genus de numero, & postea de reliquis generibus, quae ibi enumerauimus. Et ipsius quantitatis alia est p se, alia vero p accidens, & quae p se, vt numerus, & reliquae species ibi numeratae. p accidens vero quantitas est, vt nigredo & albedo, quae mensurantur ex eo q sunt in magnitudine & paruitate. Sed p se est illud, quod inest primo illi rei, vt mensura & magnitudo inest numero. qnq; inest secundo, & p

De Accidente. Metaph. c. 15.

De Quantitate. Metaph. c. 18.

A & per aliquid aliud, ut temp^o, quod in quantitate collocatur ratione mot^o, & motus ratione magnitudinis immo hoc remotius ut, q^o ingreditur ipsa leuitas & grauitas quantitates, cum sint qualitates, quae tñ patiuntur mensuram ratione, quae sunt in magnitudinibus aliis & qualitates, quae in magnitudinibus inueniunt, ut magnitudo & parum, strictum & laxum, breue & profundum, appropinquant magis illi. hae enim licet sint qualitates, connumerantur tñ in quantitate, quia insunt primo magnitudinibus.

B Qualitas vero dicitur de communiori re, quae dicitur in libro Praedicamentorum & hoc, quia dicitur de quatuor generibus ibi iam enumeratis. Et quandocumque etiam dicitur de formis specificis, ut de humanitate & animalitate. Et quaedam eius inest substantiae per se, ut habitus & dispositio. & alia inest per aliquid aliud praedicamentum per figuram, quae quidem inest substantiae mediante quantitate.

C Relatio autem est obis omnibus decem praedicamentis, nam inuenitur in substantia, ut verbi gratia pater & filius: & in quantitate, ut duplum & dimidium & aequale: & in qualitate ut simile & scilicet scitum: & in ubi, ut qui in loco esse circumscribitur & locus: & in quando, ut prius & posterius: & in situm, ut dextrum & sinistrum: in agere & pati, ut agens & passum. Extat tamen ista inter haec quinque praedicamenta, quae relatione consistunt, & inter relationem ipsam, cuius essentia est per proportionem. Nam habitudo seu proportio accepta in ipsa relatione est proportio inter duas res, quarum quiditas dicitur de qualibet ipsarum in respectu ad alias, ut paternitas & filianus. Sed in proportionem assum-

pta in ubi, & quando, & reliquis alijs dicitur quiditas unius duorum tantum ad aliud. v.g. quia ubi, ut diximus, est proportio corporis ad locum, & in de finitione loci assumitur de necessitate corpus, sed non est necessarium quod in definitione corporis inueniatur locus, neque est relatiuum. sed, si definiamus corpus per hoc, quod in loco circumscribitur, tunc relationem patitur. & sic aliquo modo hoc praedicamentum ingreditur sub praedicamento relationis, & sic de alijs praedicamentis relationis. Tandem praedicamentum relationis vel consequitur res relatae per se, non per aliud praedicamentum, ut pater & filius, dextrum & sinistrum: vel per aliud praedicamentum, ut agens & passum, quae relatione afficiuntur per praedicamentum agere & pati: & quicquid relatio consequitur cetera concomitantia ipsorum praedicamentorum, ut contradictorium, & contrarium, & priuationem & habitum. Tandem ipsa relatio quandoque est de primis intelligibilibus, & de secundis, ut relatio, quae est inter genus & speciem.

E Sicut ita, quae Arabicis Dath nominatur, dicitur absolute de indiuiduo, quod non est in subiecto, neque dicitur de subiecto, & est scilicet indiuiduum substantiae. Dicitur etiam de indiuiduo, quod est in subiecto, & est indiuiduum accidentis: & de quolibet notificante quiditatem: & sunt scilicet nouae praedicamenta, eorumque species. Et, quia haec dictio dicitur primo de indiuiduo, quod non est in subiecto, ideo obuenientius erat transferre ipsum ad id, quod non est in subiecto, neque ipsum est subiectum alius rei omnino, si sciatur demonstratione quod inueniatur huiusmodi res sic se habens. Sed, si essentia rei ita constipiat,

De Qualitate. 1. Me. m. l. c. 19.

De Relatione. 1. Me. m. l. c. 19.

De Essentia. 1. Me. m. l. c. 19.

Epitomes in Libros Metaphy.

C piatur, significat quiditatem eius, vel partem quiditatis.

1. Metaph.
12.

Illud vero, qd dicitur per essentiam suam, (seu fm qd ipsum) dicitur multis modis. Primo de indiui duo non existente in subiecto, & est indiuiduum substantiz. Dicitur et de eo, qd notificat quiditatem aliusius qd itatis, & summam de omni eo, qd dicitur substantia absolute. Et quandoq; aliquid dicitur per se, cui contrariatur per accidens. & hoc iam in lib. Posterioru fuit declaratum, vbi fuit dictum, qd hoc fit

H in propositionibus predicabilibus duobus modis. Primo scilicet qn predicatum est de substantia subiecti, vt rationalitas, quz est de essentia hominis. Secundo, qn subiectum est in definitione predicati, vt sunt anguli æquales duobus rectis in triangulo. Dicitur. Et qnq; per se de predicato, quz primo in sunt suis subiectis, vt color superficie, & vita in anima. color. n. inest corpori mediante superficie, & vita corpori mediante anima. & hoc est vnum significatum, de quo dicit nomen primi predicati in propositionibus demonstratiuis. Et qnq; dicitur per se (vel fm qd ipsum) de ente, qd non habet causam precedentem sibi. neq; agentem, neq; formalem, neq; materialem, neq; finalem : & est scilicet primus motor, vt in scientia Naturali fuit declaratum, & in futuro adhuc declarabitur.

De Re.

Hæc dictio res arabice alschiai dicitur de omni eo, qd dicitur dictio entis. Et qnq; dicitur de communiore, scilicet de omni re concepta in anima, siue ita se habeat extra animam, siue non. vt hircoceruus, chimæra. & ideo debemus dicere hæc

res vel est, vel non est, & ideo nomen rei transmutatur ad falsum propositum: quod tñ non facit nomen entis.

V Num dicitur fm quendam modum nominis analogorū. Et ex eis est vnum numerale, quod primo dicitur. & famosius illo est, qd dicitur de continuo: vt cum dicimus vnam lineam, vnā superficiē, vnum corpus. Quod tñ conuenientius debet dici vnum inter hæc, est illud, quod est perfectū, in quo impossibile est quicquam addere, aut minuire, vt linea circularis, & corpus sphericum. & continuum qnq; est per se continuum, vt linea & superficies: & qnq; per aliquid in eo existens, vt sunt corpora homogenea. & sic dicit de indiuiduo aquæ, qd est vna aqua. Nonnunquam et dicitur vñ de colligatis contiguis, quorum motus est vnus. & qd maxime debet dici vnum de his est id, qd est natura colligatū, & sunt res, quz sunt vnitz, & coniunctz, vt manus vna, & pes, & de hoc id, qd non habet nisi vnum tñ merum. & minus hoc dicitur de colligato partem, vt domus vna & arca. Et qnque dicitur vnum de ipso particula

De Vno.
1. Metaph.
7. vñ ad
12.

M ri, quod est vñ fornix, vt Socrates & Plato. Hæc inquam sunt famosiores res, de quibus dicitur vñ numero: quz tandē significantur a vulgo, in quantum sunt ab alijs rebus capte, & sunt per se separate. Ex his aut denudat intellectus ipsum vñ indiuisibile, qd est principium numeri. Intellectus. n. non intelligit aliquid esse indiuisibile per aliquā re eius, nisi perceperit ipsum habere aliquid indiuisibile absolute. quæ admodū nō intelligit diuisionem vnus rei ab alia, nisi postquam intellexit

rit

Arit istam absolutam &c, cum intelle-
ctus iterat ipsum vnum absolutum,
generat quantitatem discretam abso-
lute, & est ipse numerus. & quicquid
connumeratur, patitur numerum,
mediante numero absoluto, cum
non concipiatur de ipsa unitate &
vno nisi hæc, quia non comprehen-
ditur in prima cogitatione de ipsa
unitate præter hæc, quæ ab alijs re-
bus capiuntur, & de se sunt separa-
te. & ideo dicitur in definitione unita-
tis numeralis quod ipsa est, qua dicitur
de vnaquaque re quod est vna. Et de
his rebus aliquæ continentur per lo-
cum suum circūdantem eas, & est
famosior vno: alique aliter vniun-
tur per sua extrema tantum, & sunt
contigua ipsa: aliter vero conceptu
tantum, & hoc modo continuum
patitur numerum. Vnum igitur nume-
ro in his rebus significat res, quæ sunt
extra essentiam suam, & vlt accide-
tia consequentia eas in imaginatio-
ne inquantum sunt indiuisibiles, & per
hunc modum generatur in obiectu
ipsum vnum, quod est principium nu-
meri. Nam, cum intellectus denudat
ab his particularibus istam rem in-
diuisibilem in duo particularia, vel
plura, illud erit illud vnum, quod est
principium numeri. & quoniam iterat ip-
sum ipse cogitans, generatur nume-
rus. Et per hunc modum ingreditur
numerus ex omnibus decem prædica-
mentis genus quantitatis, & vnum
erit eius principium. est n. Nume-
rus aggregatio unitatum sic se ha-
bentium, & mensuratio. quoniam nume-
rus mensuratur per vnum, propter
quod est ipsa mensura consequitur
res, in quibus inuenitur primo & na-
turaliter, scilicet eius indiuisibile, vt est
primum in genere qualitatis, & ge-

nere quantitatum, sed vulgus non
cognoscit de ipso vno, plus quam istud.
In hac tamen arte sit vnum synonymum
ad ipsum ens. & ex hoc est et ipsum
vnum numero, per quod quicquid signifi-
catur indiuiduum, quod non potest
diuidi in quantum est indiuiduum,
vt cum dicimus vnum hominem, &
vnum equum. Et ferè propinquum
huius rei dicitur aliquid contempera-
tum ex pluribus rebus esse vnum, vt
oxymel compositum ex aceto &
melle. Neque hoc est simile unita-
ti, per quam dicitur continuum esse
vnum, quia continuum non diuiditur
in partes terminatas numero na-
turaliter, quæ admodum oxymel. Sepa-
ratio quoque magnitudinum conti-
nuarum est quid egredies ex ipsis-
met. quod tamen non ita evenit in separa-
tione contemperati ex eo, à quo fuit
contemperatum. Neque iste modus est
intra in rebus compositis ex pluri-
bus vna re. nam partes compositi re-
periuntur actu in ipso composito, sed
non est sic de partibus oxymellis. &
est manifestum quod quoniam hic per vnum,
intelligimus vnum indiuiduum,
quod significatur per ipsum separatio
indiuidui in essentia sua & quiditate,
non separatio alicuius rei extra
essentiam suam. vt si dicimus quod ista
aqua demonstrata est vna numero,
quia separatio in hoc exemplo est
per accidens in aqua. & ideo remanet
eadem aqua tam separata quam
non separata, eo modo, quo acci-
dentia solent accidere vnum post
aliud alicui subiecto præter hoc,
quod transmutetur in se.

Et hinc fuit imaginarius Auic. quod
vnum numero significat accides in
substantia, et reliquis rebus separatis:
& quod ipsum non potest significare
sub-

Numeri
definitio.

Auicenna
dictum.

Epitomes in Libros Metaphy.

G substantiam alicuius rei, i. separationem, quæ non sit addita ipsi substantiæ. & hoc, quia ipse credit q, si concederet vnum numero significare separationem, quæ est accidens in accidente, & substantia in substantia, tunc numerus esset compositus ex accidentibus & substantijs, & nõ intraret sub vno predicamento, longe minus q ingrederetur sub predicamento quantitatis. & hoc est falsum. Dixit. Et adhuc, si ponamus ipsum significare substantiam tñ, sequeretur ex hoc aliud falsu, videlicet q substantiæ quiescerent

H super accidentibus. Sin aut, quomodo dicemus q indiuiduum accidentis sit vnum numero? Errauit tñ in hoc, quia ipse admiscuit accidentia insequentia rem fm intellectum cñ accidentibus insequentibus ipsam fm esse: & putauit vñ dici vniuoce de omnibus decf prædicationis non fm prius & posterius, & q est vnum numerale. Hoc aut melius declarabimus, qñ de vno & multis faciemus sermonem. Quandoq; dñ vñ numero in hac arte de substantijs separatis. & tandem plus conuenienteis dici vnum numero q

I alijs: quia sunt indiuisibiles fm qualitatem, quemadmodu diuiditur indiuidu in materiam & formã: neq; et fm quantitatem, quemadmodum diuiditur continuum. Et iste modus vnitatis videbatur manifeste in fine q similatur partim ipsi vni indiuiduali partim vni specifico. indiuiduali quidem, quia non prædicatur de multis, neque dicitur vello pacto de subiecto. similatur autem specifico, quia est vna res per se intelligibilis. Iti ergo sunt oēs modi, de quibus dñ vnum numero.

Dicitur autem vñ de pluribus **K** numero, quinq; modis. Primo modo de vno specie, vt cñm dicimus Socratem & Platonem esse vnum in humanitate. Secundo modo de vno genere, vt cñm dicimus aliqd particulare hois, & equi esse vnum in animalitate. Generis autem aliquod est propinquum, aliud vero remotum. & quotiensq; est vñ specie est vnum genere, sed non cõuertitur: & ipsum vnum genere appellatur vñm materia. Tercio modo dicitur vnum subiecto, plura definitione, vt perfectum & imperfectum. Quarto modo dicitur vñ L proportionem, vt cñm dicimus q portio nature ad nauē, & regis ad ciuitatem est vna proportio. Quinto modo dicitur vnum in accidenti, vt cñm dicimus niuem & campforam esse vnum albedine. Hæc igitur sunt omnia ea, de quibus dicitur vnum per se. Dicitur quoque vnum per accidens, cui opponitur per se dictum, vt cum dicimus, q Medicus & Edificator sunt vnum & idem, cñm contingit vnum Edificatorem esse Medicum. Sed hoc concipitur in rebus compositis, nõ autem in compositis: quando il- **M** lud, quod est essenziale indiuiduo, nõ peruenit per accidens. Et postquam est ostensum quot modis dñ vnum in hac arte, non ergo laet te vñ esse synonymum ensi: & q nõ refert in hac arte, vtrum queratur primum ens in quolibet genere entis, & præsertim in genere substantiæ, siue queratur vñ primum in aliquo genere: sed q percipiat principium, in quantum est vnum, præter hoc, qd percipiat ipsum in quantum est ens. Et ideo istud nomen

vnum

A vnum dicitur analogice de ipso primo indiuisibili in quolibet genere. Conuenientius autem est ipsum esse primum, ex eo quod est causa, ad vnum in substantia: & inquantum mensurat, vnum in quantitate numerali & vnum numero. & siue fuerit indiuisibile secundum quantitatem, ut homo vnus & equus: siue fuerit indiuisibile quantitate & forma. & hoc est duplex, quia vel habet positionem, & est positum: vel non habet positionem, & est

B ipsum vnum vniuersale, quod est principium numeri, prolatum naturaliter in omnibus numeratis. nam quodlibet aliud praeter ipsum profert per similitudinem, sicut sunt ipsae mensurae, & lapides ponderum librarum, & cetera alia. Scire autem debes quod istud nomen vnum quatuor complectitur generibus, scilicet vnum continuitate, & vnum quod est totum & perfectum, & primum simplex in vnoquoque genere, & vnum vniuersale dictum secundum primum & posterius, vel analogice de omni eo, quod numeratur hic de hac re.

Idem dicitur tot modis, quot dicitur vnum. Nam aliquod est idem numero, ut in habentibus duo nomina, sicut cum dicimus iacob est israel, & tandem quando vna res per duo signa significat. Aliquod aliud dicitur idem proportionem, & subiecto, & accidente, quorum omnium exempla iam praeterierunt. & totum hoc est ex diuisione rei, quae dicitur per se: quod quidem intenditur in hac arte & in alijs. Aliud vero est per accidens, de quo fiet mentio, ubi de terminabit de eo, quod est idem per modum conseruationis, vel determinationis. Est & aliud idem specie, ut cum dicimus tu es nos in hu-

manitate. Datur & idem genere, ut dum dicimus, quod iste equus est iste asinus in animalitate. Idem etiam est per accidens, ut cum dicimus quod si ficatorem esse medicum, quando accidit ipsum esse medicum. Idem autem specie, quando est in substantia dicitur, sicut & in qualitate dicitur simile, & in quantitate dicitur equale.

Simile vero dicitur multis modis. Vno modo de superficiebus, quarum quilibet anguli sunt aequales, & earum costae sunt proportionatae. Dicitur & de corporibus homogeneis habentibus figuras similes: & sunt quorum superficies sunt aequales numero, & similes in figuris. Dicitur quoque de rebus, quarum forma secundum possibilitatem earum sunt idem: ut duo rubra aequalia in rubedine. Dicitur etiam de illis rebus, quarum vna duarum est minoris possibilitatis, quam alia: ut duo rubra quorum vnum sit minoris rubedinis. Nonnunquam etiam dicitur de rebus, quae communicant in multis affectibus: ut cum dicimus stagnum esse simile argento, & plumbo.

Per opposita significantur illae quatuor species enumeratae in libro praedicamentorum, quas iam sciisti per suas descriptiones ibi, quae scilicet sunt affirmatiuum & negatiuum, & contrarium, & relatiuum, & habitus & priuatio. Veruntamen nomen contrarij quandoque dicitur communi, quod fiat ibi. Nam id fuit dictum ibi quod contraria in illo loco sunt vere sub eodem genere. Dicuntur tamen contraria per modum similitudinis ea, quae non coniunguntur in eodem subiecto simul, licet differant genere. Quandoque etiam dicuntur contraria largo modo

De Simili.
4. me. l. ca.
rente co.

De Opposi-
tis. 5. me.
F
e. car. l. ca.
men.

De eodem
5. me. l. ca.
rente com.

Metaph. cu. co. Auer. 22 do

Epitomes in libros Metaphy.

Gdo de his, quorum vnum est causa alterius, quæ habent inter se proportionem, vt quod sint agentia eorū, vel patientia ab ipsis, tandem proportionata illis.

De Priuatione. s. me. te. com. 17

Priuationis quoque nomen dicitur pluribus modis, q̄ ibi numerentur. Nam tres tantum species earum ibi connumerantur. Vna est q̄ non inueniatur in ea re, in qua solet inueniri, in tempore, quo solet inueniri in ea, præter hoc q̄ possit inueniri in futuro, vt caluities & cæcitas. Secunda, q̄ cum hoc possit inueniri in futuro, vt nudus & pauper. Tertia, q̄ non reperitur in subiecto, in quo solet reperiri eo modo, quo solet in eo reperiri, vt tortuositas oculi, & deprauatio membrorum. Aliorum vero modorum, quos nomen priuationis significat præter istos, quidam est q̄ nō reperitur in reali qua id, quod solet inueniri in ente absolute: vt cum dicimus de Deo q̄ est immortalis, & incorruptibilis. Quidam alius est q̄ non reperitur in aliqua re id, quod solet inueniri in suo genere: vt cum dicimus q̄ animal non est rationalis. Aliquis alius est, q̄ non inuenitur in re, in cuius specie solet inueniri: vt cum dicimus feminam non esse marem. Est & aliud modus, scilicet q̄ non reperitur in ea re, in qua solet inueniri in alio tempore: vt cum dicimus puerum non esse doctum.

De Diuersis. s. Me. te. co.

Diuersum dicitur modis oppositis illis modis, de quibus dicitur ipsum idem. nam aliquod est diuersum numero. Aliud est diuersum specie. Aliquod aliud est diuersum genere. Quoddam vero est diuersum proportionem, & diuersum etiam subiecto.

Differens autem discrepat ab ipso diuerso. qm̄ aliquid est diuersum per essentiam suam, sed est differens p̄ aliquid in eo existens. & ideo oportet vt differens differat p̄ aliquid, & transmutet p̄ aliquid.

De Differentiis. s. Me. te. co.

Quoniam ens diuiditur in potentiam & actū, consentaneū igitur est vt contempletur quæ modis dicitur potentia & actū.

De Potentia, & Actu & Impossibilitate. s. Me. te. com. 17

Et dicamus q̄ potentia dicitur multis modis. Vno modo dicitur de potentijs rerum mouentium aliud, in quantum sunt mouentes aliud, siue fuerint huiusmodi potentie naturales, aut intellectuales. vt calor, qui calefacit & medicus sanat, & vniuersaliter omnes artes actiue. Alio modo dicitur de potentijs, quæ ab alijs solent moueri, quæ potentijs mouentibus opponuntur. Et dicitur de omni eo, quod habet in se principium motus. & in hoc distinguitur naturalis ab arte. Nonnunquam dicitur potentia de bona actione. & sic dicitur aliquis habet potentiam ad loquendum & ambulandum, & cætera alia quibus aliquis homo denominatur potens ad aliquid. Quandoque etiam dicitur de omni eo, quod difficile patitur, agit tamen facile, vt in predicamento qualitatis dictum fuit. Et nonnunquam videntur Geometrarum nomine potentie alijs modis præter istos. dicunt enim ipsi q̄ talis linea est potens super talem lineam, quando mensuratur eius quadratum super quadratum illius. De omnibus autem his dicitur nomen potentie modo similitudinis. Sed nomen potentie, quod plurimum fit in scientijs, & manifestius apud Philosophos, est illud, quod est aptum inueniri post hoc in actu, & talis est potentia,

L

M

A tia, quæ dicitur de materia. & ut diximus, convenientius dicitur de ea nomen potentia. nam quicquid numeramus de rebus, de quibus dicitur nomen potentia, si animadvertas, inuenies eas dici secundum huiusmodi similitudinem. Nam dicimus habitus & formas esse potentias, propterea quia quandoque agunt, quandoque vero non, ac si sint similes rei, quæ in potentia. Sic etiam cum dicimus aliquid habere potentiam ad aliquid, intelligimus dispositionem bonam. & sic videtur res se habere in omnibus. Et quandoque dicitur quod partes rei sunt in re in potentia. & hoc dupliciter, quia vel partes, quæ sunt ratione qualitatis, & sunt materia & forma: vel propter quantitatem, & istæ quando sunt partes continuæ, sunt pura potentia, sed, quando sunt in actu in ipsa re, tamē sunt inuicem alligatæ vel coniunctæ, sic nomen potentia dicitur de eis secū dum posterius. Et propinquū huic est, quod partes indiuisibiles sunt in cōposito iuxta opinionem tenentem hoc. Et istius veræ potentia. aliqua habet impediens extra prohibens ipsam: & hæc potest exire ad actū, & non exire, ut indumentum, quod comburetur. alia est quæ non habet prohibentia extra: & hæc de necessitate exire ad actum, ut situs cœlestis, qui reperitur quandoque in potentia, quandoque in actu.

Eni actu.

Eni autem in actu est illud, quod non est in potentia. & eius genera sunt tot, quot sunt rei, quæ in potentia, & utraq; sunt iuxta numerū generum prædicamentorū. Potentia quoque, est aliquo modo priuatio: sed est de speciebus priuationis, quæ id, quod priuatur ea, solet habere.

Et postquam fuit declaratum quod duobus modis dicuntur potentia & actus, impossibile ergo dicitur tot modis. quod dicitur potentia. Impotentia quoque diuiditur, iuxta diuisionem specierum priuationis. Aliqua tamen est quoddam necessarium, ut cum dicimus diametrum quadrati esse impotentem ad costam. Alia vero est quoddam possibile, ut cum dicimus puerum esse impotentem ad ambulandum.

Perfectū dicitur multipliciter. Primo, extra quod impossibile est aliquid accipere, ut cum dicimus mundum esse perfectum. & prope hoc dicitur de circulo, quod est perfectus: quia impossibile est quicquid addi, & minui in eo. Dicimus tamē lineam rectam esse imperfectā, quia potest ei addi & minui, ipsa existente adhuc linea. Et similiter etiam dicimus corpus esse perfectum, quia nihil inuenitur diuisibile in plures dimensiones quæ corpus. & dicimus lineam & superficiem esse imperfectas, quoniam linea diuiditur in tantum dimensionem, & superficies in duas. Dicitur quoque, quod tria sunt numerus perfectus, quia habet principium & finem & medium. & hoc est propinquum primo. Et dicitur perfectum de omni eo, quod est nobile in suo genere. ut cum dicimus Medicum perfectum & Musicum perfectum. & hoc modo dicitur de entibus, quando nihil super perfectionis deest, quod ipsa sunt perfecta. Et quandoque transumitur hoc per modum metaphora ad mala, & dicimus Iatronem perfectum, & mendacem perfectum. Dicitur quoque perfectum de rebus, quæ cum hoc, quod perueniunt ad suam perfectionem,

De Perfecto. s. Me. c. com. 11. E

Epitomes in libros Metaphy.

G est etiam illud perfectum de se nobi-
le. & hoc modo dicimus res separa-
tas etiam perfectas, & omnia causa-
ta esse imperfecta. Et cui maxime
conuenit hoc nomen perfecti secun-
dum hunc modum est ipsum pri-
mum principium, quoniam ipsum
est causa vniuersi, & non causatum
ab aliquo. nam, cum ipsum habeat
suam perfectionem de se, illa vero
acquierunt eorum perfectionem
ab ipso, ipsum ergo est magis in vlti-
ma perfectione. Et dicitur perfectio
largo modo de aliquo habente pro-
portionem ad vnamquamq; re, cui
attribuitur perfectio.

H De Toto.
§ m.c.c.jl.

Per totum significant id, quod
continet omnes partes, extra qd
nihil inuenitur, & vniuersaliter est
synonymum ad id, quod significat
nomen perfecti in primo mo. lo sua-
rum significationum. & per hoc di-
cimus corp^u diuidi in omnes dime-
siones. Et nomen totius dicitur
vniuersaliter duobus modis. vel de
continuo, & est id, quod non habet
partes in actu: vel de discreto. Et hoc
etiam dupliciter, vno modo de eo,
cuius partes habent positionem ad
se inuicem, sicut sunt membra orga-
nica. Secundo de eo, cuius partes no
habent ad se inuicem positionem, si-
cut numerus & literę. Nisi qd ipsi ap-
propriant primum modum, qui di-
citur continuatio nomine totius, &
secundum nomen aggregati, quod
dicitur de discreto.

De Parte.
§ m.c.c.jo

Partes dicuntur dupliciter. Vno
modo ex parte quantitatis tan-
tum, ex quibus aliquę mensurant
rem, aliquę vero non. quedam etiā
sunt in re in actu, quedam vero nō.
nonnullę etiam sunt similes, aliquę
vero dissimiles. Secundo modo si-

gnificat nomen partis id, in quod di-
uiditur res ratione qualitatis & for-
mę. & hoc modo dicimus corpora
constare ex materia & forma, & de-
finitionem ex genere & differentia.

Imperfectum autem dicitur ratio-
ne qualitatis multis modis. Scili-
cet de illo, quod non est perfectum,
vt cum dicimus Musicum imperfec-
tum. Et dicitur de eo, cuius perfec-
tio in se non est nobilis, licet fuerit
perfectus in suo genere. & hoc mo-
do dicimus cetera entia esse imper-
fecta respectu primi principij. Sed
imperfectum ratione qualitatis nō
dicitur quomocumq; acciderit:
immo talis res debet esse de his, quę
habent partes assignatas inuicem, &
q non sit ex similibus partibus, &
q cum hoc etiam habeat naturali-
ter id, quo caret, & quod non aufe-
rat substantia illius rei per defectū
eius, nam per id, quo ablato aufert
substantia rei, nō debet dici aliquid
imperfectum. & fm hunc modum
dicit metaphorice imperfecti de re-
bus artificialibus. Superfluum vero
(seu additum) dicitur opposito mo-
do ipsius imperfecti.

**De Imper-
fecto.** §. r. n. a.
l. com. 32.

Prius & posterius dicitur quin-
que modis. Primo prius tempo-
re. Secundo pri^o ordine a principio
determinato. & hoc siue in oratōe,
siue in loco. Tertio prius dignitate.
Quarto prius natura. Quinto mo-
do prius causa. & id notificauit in li-
bro pdicamentorū id, quod signat
quolibet harum partiū, & non est
repetendum illud. Et qnq; dī prius.
Sexto modo, l. prius notitia: qā nō
quodcumq; est prius cognitione, est
prius secundum esse.

**De Priori
& Poste-
rio-
riori.** §. m.
l. com. 16.

Hec sunt duo nōsa synonyma
qd dñr de quatuor causis, quę
sunt,

**Quid gñā
cur, qdue
sunt,**

Ca. q. Hyl-
la Atabice
di. & sunt
synonyma
s. Met. l. c.
2. & 3.

A sunt, s. materia, & forma, agens, atq; finis. Et qñq; dñr per modũ similitudinis de rebus proportionatis his causis, vt alibi iã diximus. Sunt & ip sarum causarũ aliquę propinquę, aliquę remotę: aliquę per se, quędã vero p accidens: & nonnullę particulares, alię vero vñs: qdam compositę, aliquę simplices. Et de vñs quęq; harũ partiũ aliquę sunt actũ, aliquę vero potentia. Causarum ad huc, qdã sunt in ipsa re, s. materia, & forma, quędam vero extra, vt efficiens, & finis.

De Mate-
ria.

Materia aut̃ dicit̃ diuersimode. **B** Nã quędã est materia prima, q est imperceptibilis. Quędã vero habet formam, s. ipsa elementa quatuor, q sunt materia corporũ compositorũ. Et hoc genus materię est duplex.

Vnum est hoc, quod diximus, de cuius proprietate est q non corrũpit̃ eius forma totali corruptione adueniẽte alia forma, immo inest ei forma materię mediocri quodã mō, vt fuit declaratum hoc in libro de Generatione & corruptione. Secundũ est illud genus, in quo remanet forma materię, adueniẽte alia forma: vt est dispositio, quę inuenit̃ in quibusdã corporibus similiarium partium ad recipiendã aliam. hoc tñ ap propriat̃ noĩe subiecti. Nonnunquã et̃ dñr q partes compositi ratione quantitatis sunt materia compositi, & fm hunc modũ ponẽtes partes indiuisibiles appellant eas noĩe materię. Isti ergo sunt modi, quib⁹ dicitur materia in Philosophia.

C

Forma et̃ dñr multisar. Vno modo de forma corporũ simpliciu nō organicorũ. Secundo mō de formis corporũ organicorum, & sunt ipsę aliz. Tercio modo de formis corpo-

De Forma

Forma et̃ dñr multisar. Vno modo de forma corporũ simpliciu nō organicorũ. Secundo mō de formis corporũ organicorum, & sunt ipsę aliz. Tercio modo de formis corpo-

ri celestiu, q quidẽ simulant partẽ simplicibus, eo q sunt non organica, & simulant organicis, ex eo q sũt mobilia ratione illarũ. & hoc totũ fuit declararũ i scia Naturali. Qñq; etiam dñr forma de qualitate, & quãtitate aduenientibus ipsi mixto, in quantum est mixtũ. & p hunc modũ discrepant inter se formę corporum similiarũ partium, & acquirunt suas proprietates, vt est difficile corrumpi, quod quidem inest ipsi auro, & aliis ppricatas pter istã.

P Rincipium dñr de eo, qd dicitur causa. Et qñq; dñr de eo, vnde incipit res moueri, vt aliqua via, q est principiu ambulationis. Et nō nunquam dñr principiu id, ex quo sequitur generatio rei: vt doctrina exempli gratia, in qua qñq; non incipit a prioribus fm naturam, sed a facilio ribus. Et quicquid dñr principiu pater dictos modos dñr per viã similitudinis alicuius horum modorum: vt cum dicimus pmissas esse principia conclusionis, qm hoc transfer tur ad illud, vel ex eo q sunt efficiẽtes conclusionis vel materia.

E Lementũ dicitur primo de eo, qd quod res resoluitur ratione formę, & per hunc modũ quatuor corpora, s. Ignis, Aer, Aqua, & Terra, dñr esse elementa ceterorũ corporum compositorum. Et qñq; dicit̃ elementũ de eo, quod credit̃ esse minima pars rei, vt credunt potentes atomos. Aliquẽ etiam dñr q vniuersalia sunt elementa particulariũ, iuxta opinionem credentium ipsa esse principia rerũ. & quod est vniuersalius debet esse magis elementum.

N Ecessarium dñr illud, sine quo impossibile est vt res sit. & hoc ratione materię, vt cum dicimus q

De principio, s. Met. l. com. 2. E

De Elemento, s. m. c. 4. F

De Necessario, s. m. l. com. 6.

Epitomes in libros Metaphy.

A V E R R O I S

EPITOMES IN LIB.

M E T A P H I S I C A E

A R I S T O T E L I S

T R A C T A T V S I I.

De Natura.
ra. s. Mat.
com. s.

G animal sanguineſi neceſſario reſpirat. Qñq; etiam dicitur neceſſariũ de violentia, quod quidem eſt contrariũ electioni. & ideo poetæ Græci reſerunt ipſum eſſe obnoxiũ, & contriſtans. Et aliqñ dicitur neceſſarium de eo, quod impoſſibile eſt aliter ſe habere. & ſm hunc modum dicimus corpora cœleſtia neceſſario eſſe æterna.

Natura dñ de quolibet genere quatuor tranſmutationum, ſ. generationis & corruptionis, & motus tranſlationis, & augmenti, & alterationis. Dicitur adhuc de formis quæ ſunt principia horum motuũ, q̄ quidem verius nomen naturæ aſſumunt, & præcipue q̄ ex his eſt ſimplicior: nam organica potius debet appellari anima, ſicut eſt principũ incrementi. Et ſm hunc modũ audies Medicos dicētes iam naturam feciſſe aliquid. intelligunt virtutem regitiuam corporum, quæ eſt nutritiua, quæ quidem licet ſit organica, eſt tñ apud eos ſimplicior, q̄ alię virtutes, & ideo non poſſunt tranſferre nomen naturæ ad virtutem cordis. & iuxta hunc modum dicimus op⁹ naturale opponi rationali. Et qñq; tranſfertur nomen naturæ ad elementa, ex quibus cōſtat aliquid. & ſic dicimus naturam corporum ſimilariũ partium eſſe ex aqua, & igne, & cæteris ſimplicibus. Tranſfert quoq; natura ad oīa genera materiæ. Ipſa tandē dñ de oībus generibus formarum, & materiæ, & tranſmutationum conſequentium ea. Poſtquā ergo puenimus ad id, qđ primo intendeſſamus, ſ. declarationem ſignificationum noſtrum, de cetero modo procedere ad vñquodq; quæſitorum huius ſcientiæ.

Am oſtendimus q̄ ens dñ multiplex: ſed quod i-
tēditur de eo hic, eſt id,
quod ſignificat decem

Quopado
Ens mult.
pſt. dicit.
4. Met. l.

prædicamenta, quæ ſe habent veluti ſpēs generis ſubiecti huius artis. Maniſeſtum autē eſt q̄ ens nō ſignificat ipſa ſm purā æquinocationem. quia, ſi ita eſſet, non eſſet genus ſubiectum huius artis, quæ eſt hæc: neque darent hic prædicata eſſentialia, in quæ diuidat diuiſione prima, vt cū dicimus ens aliqd eſt factu, aliquod vero in potentia, & reliqua prædicata eſſentialia, q̄ hēt. Et poſſitio, cuius ſubiectũ eſt nomen æquiuocum, non hēt ſubiectũ eſſentialē, & hoc totum eſt maniſeſtum apud illum, qui in arte Logicali exercitatus eſt. Neq; etiam nomen entis ſignificat ipſa ſignificatione vniuoca quia, ſi ita eſſet, tunc decem prædicamenta eſſent vñum genus, aut ſub vno genere, cū tamen ſenſus teſtetur ipſa eſſe diuerſa & plura, licet nonnulli Antiquorum fuerint opinati ens eſſe vñum: ſed fuerunt ad hoc ducti, propterea quia diſmiſerunt eorum contemplationem ſenſui, & audiuerunt dicta ſophiſtica, i. fallentia, contra quos iam obiecit Ariſtoteles in Primo libro Phyſicorum: & nos reuertemur ad ipſos qñ de ſubiectis artium particulariũ faciemus tractatum. Si ergo ita eſt totum

L

M

tum

Arum hoc, ut diximus, & nomen entis non significat decem prædicamenta pura a quoocatione, neq; uniuersum non restat igitur q̄ significet ea, nisi aliquo modorum analogiz, & sunt scilicet significationes nominum significantium plures res, quæ tñ referuntur, ad vnā rem fm pri^o & posterius, vt ex ipsis apparet: vt cū dicimus aliqua, quæ Medicinæ attri-
buntur, esse medicinalia, & bello bellica. Et cum huius scientiæ (vt p-
diximus) sit referre genera entium inuicem, ex eo q̄ aliqua earum est causa alterius, donec referant oēs ad

B suas causas vltimas, contemplari igitur debemus hoc in omnibus prædicamentis, & videre quomodo ad se inuicem referantur secundū esse, & quod ipsorum præcedat aliud, & si detur aliquod prædicamentum, quo reliqua extent prædicamenta q̄-
le sit illud, & quo etiā substantet illud tale prædicamentum. Mox procedemus ad reddendas causas consequentium vniuersalium ipsorum, ex eo q̄ sunt entia, vt est potentia & actus & huiusmodi, & hoc totū vt possumus dare in ista prima parte huius scientiæ. Et id, quod restabit nobis de vltimis causis harum rerū differemus sermonem, donec declaratur hoc in secunda parte hui^o scientiæ. Et declarationes, quæ sunt de his rebus, sunt vltimum Logicæ, quia res, quæ declarantur in arte logica, exercentur, vt diximus alibi dupliciter, vel scilicet ex eo q̄ sūt instrumenta, & methodi, & regulæ dirigentes intellectum, & custodientes ipsum ab errore, & hoc est proprium officium illorum: vel ex eo q̄ accipiuntur illæ res, quæ ibi fuerunt declaratz tanquam pars artis

demonstratiuæ, & vtuntur illis in alia arte tanquam præsupposito, & radice supposita, eo modo, quo lo-
lēt artes demonstratiuæ communi cari in hoc, q̄ aliquæ earum vtunt eo, quod in alia scitur per demonstrationē. sicut exempli gratia assumit Astronomus Mathematic^o à Geometra q̄ semidiameter sit æqualis costæ sexagonæ.

Postquam ergo declarauim^o in-
tentionem huius partis huius-
modi speculationis, & modum pro-
positionum, q̄ sunt in ea, incipiam^o
loqui de ea. Dicam^o q̄ iam in libro
prædicamentorū fuit dictum q̄ p-
dicamentorū vniuersaliū sunt duo
genera. Vnū est, quod notificat de
indiuiduo substantiæ quiditatem,
& essentiam eius, & q̄ vniuersale,
q̄ est communis in hoc, est prædi-
camentum, quod dicitur substantia.
Aliud vero est, q̄ non notificat de
indiuiduo substantiæ quiditatem &
essentiam eius: sed, si notificat ali-
quid, illud non est substantia, & vni-
uersaliter quidem est in subiecto.
& ideo in ei^o definitione dicit^o q̄ est
illud, quod dicit^o in subiecto. de sub-
stantia vero dicitur, q̄ ipsa est, quæ
dicitur de subiecto. Et id, quod est
obius in hoc inter vniuersalia, sunt
nouem genera accidentium, q̄ ibi
numerant^o, Quantitas, qualitas, rela-
tio, vbi, qñ, situs, habere, agere, pati.
His igitur sc̄ stantibus videtur vni-
uersaliter q̄ prædicamentum sub-
stantiæ sit p se stans, & q̄ non indi-
get, ad eius esse aliquo prædicamento
accidentis, & q̄ prædicamenta acci-
dentis indigent ad eorū esse ipsa substantia,
& sunt causata ab ipsa. Cōsentaneū
ergo est indagare quomodo res se
habeat in quolibet prædicamento.

Subst; om-
nia eni
aut ef p-
ma. 7. me.
c. 1. & ide.

Res, q̄ de-
clarant^o in
arte Logi-
cæ, exer-
cent^o dupli-

Epitomes in libros Metaphy.

G Et dicamus, q̄ apparebit paulopost q̄ substantia assumitur in definitio-
netrium prædicamentorum, quæ
sunt Vbi, Sius, & Habere, & hoc pa-
tet ex eorum definitionibus. nā in
definitionibus omnium istorū ap-
paret corpus, vt cum dicimus q̄ ip-
sum vbi, est proportio corporis ad
locū. & simili modo res se habet de
situ, & de habere, Prædicamentū ve-
ro ipsius Agere & Pati, illud quidē,
quod est in substantia manifeste pa-
tet. illud vero, quod est in quantita-
te & qualitate, res se habet veluti de
ipsismet prædicamentis quantitatis

H & qualitatis, & præcipue prædicame-
tum pati. quia pati in quantitate est
semper substantia nutrimenti au-
getis, & corpus mouet aliud corpus
in loco. in qualitate vero est accidēs
sicut corpus calefieri. In definitioni-
bus vero ipsorum quatuor prædica-
mentorum, videlicet Quantitatis,
Qualitatis, Relationis, & Quando,
licet non appareat prædicamentum
substantiæ, nihilominus iā fuit ostē-
sum ipsa indigere pro esse suo ipsa
substantia. De prædicamento nāq;
relationis res manifeste patet q̄ nō
potest separari à substantia. Neque
I est eius subiectum tantū, sed facit si-
bi subiectum reliqua prædicamen-
ta. vt duplum & dimidium existēs
in quantitate, & sursum & deorsum
quod est in vbi. Sift Et de proximo
apparebit, q̄ est accidens, & q̄ non
potest separari à materia, præsertim
à substantia. Aliiter enim inueniret
passio absq; patiente, vel figura sine
figurato, aut habitus sine habēte ha-
bitū, vel dispositio sine disposito. &
hæc quidē sunt quatuor genera fa-
mosa ipsius qualitatis. De prædicamē-
to vero quantitatis non vñ dari rō

manifesta, q̄ indigeat substantia, & **K**
p̄ferum discreta, iudē & continua
quantitas, licet videamus q̄ vna spe-
cierū eius est corpus, in cuius defini-
tione fuit dictū q̄ diuidit̄ in tres di-
mensiones. Et p̄p̄a fuerunt opina-
ti aliqui q̄ dimensiones essent sub-
stantiæ, & q̄ notificant de indiui-
duo substantiæ quid est. & iā indu-
xit hūmōi speculatio aliquos hoies
credere quantitatem separari, & sunt
illi, qui dicunt subiectū Mathemati-
cæ separari. Et nos dicimus q̄ de se
primo appareat q̄ dimensiones non
notificant de indiuiduo substantiæ
quiditatem suā, & q̄ qñ p̄ eas deno-
minat aliquod indiuiduum substā-
tiæ denotatione & essentiali, tūc spēs
illius indiuidui, vel eius genus sumi-
tur in ei⁹ definitione eo modo, quo
capiunt subiecta, scilicet accidētium, vel
genera subiectorum eorū in suis de-
finitionibus. & hūmōi denominatio
non erit accepta in definitione illi⁹
indiuidui eo modo, quo accipiunt
prædicata, quæ sunt causæ subiecto-
rum in suis definitionibus: vt si, exē-
pli gratia, dicamus hominem, atq; mul-
ta alia animalia esse quātum aliqđ,
quia vnumquodq; istorū habet de-
terminatā magnitudinem. & tandē **M**
est manifestum q̄ dimensiones sunt
posteriores ipso animato, & q̄ ani-
ma & animatum præcedunt eas: &
sift etiam vident̄ alia entia natura-
lia p̄cedere dimensiones, quas existi-
mat ea habere. Hæc autē sunt oīa in-
diuidua substantiæ, quia quodlibet
indiuiduū substantiæ, vel est aīatū,
vel naturale. Sed sermo de genere
communiori, q̄ inueniat̄ in substā-
tia qđ sit, & utrū illud sit ipsum met
corp⁹, vel aliquid cui accidat corp⁹,
& si aliquid sibi acciderit, quidnam

Cōtra opi-
nantes di-
mēssiones
esse sub-
stantiæ

A sit illud, cui corporeitas accidit, ostēdetur qđ declarabimus quāā sint principia substantiæ sensibilis, & quæ sit esse ipsarū specierum, & generum, & demum vniuersaliū. Illi autem, qui dicunt qđ datur quātitas separata, si intelligunt quātitatē existentem in sensibilibus, iam fuit ostēsum in scientia naturali qđ impossibile est materiā primā denudari ab ipsa, quemadmodum est impossibile ipsam denudari a forma. nam, si ita esset, tunc daretur aliquod indiuiduum substantiæ nō habens quātitatem. quod est falsum. fuit quoq;

B ostensum in scientia naturali, vbi de vacuo tractat, qđ impossibile est dimensionem esse separatā. vbi etiā fuit declaratum qđ tempus est i substantia, quod est, scilicet corp⁹ celeste. Hic habetur qđ prædicamentum Vbi, cōsistit in substantia. nā res attribuitur tempori ex eo, qđ est trāsmutabilis, vel quia existimatur esse trāsmutabilis, & ipsum trāsmutabile est de necessitate corpus, vt in scientia naturali fuit declaratum. Numerus vero, qui est de quātitate discreta, cū nihil aliud sit qđ aggregatio vnitatū vt solet definiri, & diximus in præteritis qđ significat vnitates primo de re vniuersali, quam intellectus accipit ex rebus prouenientibus a distinctione rerum, & loco earum, & extremitatibus illarum, & demum ex rebus, quæ sunt extra essentiam rerum, & ideo est de necessitate accidentis. Nos autem ostendemus in futurum qđ rectius debet dici qđ sit ope ratio animæ, qđ sit aliquid existēs. Ex his igitur patet qđ impossibile est aliquod nouem prædicamentorū posse separari a substantia. Ipsa tamen substantia præcedit ipsā prio-

ritate causæ ad causatum suū. Neq; habet istam prioritatem tm̄ super accidentia, immo & prioritatē temporis & notitię. substantia enim notior est accidente. Iam autem fuit dictum quot modis dī prius & posterius. Sed vtrum detur præter hanc quātitatem sensibilem aliqua quātitas separata, quæ sit substantiæ artis Mathematicæ, vt imaginatus fuit Anaxagoras, de hoc inuestigabitur, qđ de verificatione artium particularium tractabit. Sed quomodo se habeant hæc nouem prædicamenta in ipsa substantia, vtrum ordinatim, ita qđ aliqua eorum sint veluti causæ, ob quas alia insunt substantiæ, aut eodem modo insint ipsi, ita qđ aliqua eorum non præcedant alia, hoc est manifestum, scilicet qđ vnū præcedit aliud in substantia: vt quātitas, quæ quidem videtur esse prima inter cetera, quæ præcedit in substantia, cum non reperiatur quātitas nisi in corpore. Neq; etiam locus, nisi in aliquo corporeo, in quantum est corpus. Neq; situs, nisi in locato. Neq; actio vel passio, nisi mediante situ & vbi. & hoc totū apparet ex dictis in scientia naturali. Similiter etiā ipsum habere non inuenitur in aliqua re, nisi postquam fuerit corpus & habens vbi, & situm. Non tm̄ est impossibile qđ reperiantur duo eorū obtinere eundem gradum, vt qualitas, & vbi, quia non vñ vnū istorum præcedere aliud iuxta suum esse in substantia.

C Vm ergo ex mō dictis apparet qđ nouē prædicamenta insunt substantiæ, & cū hoc ē fuit declaratum qđ aliqua ipsorū præcedunt aliqua alia in substantia, cōsentaneū est scrutari nunc de elementis substantiæ, & de

D ad cetera prædicamentā. 7. Met. te. 4.

De ordine prædicamentorum respectu substantiæ.

E

F

De speciebus signisficato. 7. meta. 1. & inde.

Epitomes in libros Metaphy.

G de eius principiis: & tandē verū den-
tur principia existentia in substantia
sensibili, quæ præcedant ipsam. & si
dant, quænam sint, quia in hoc ma-
gna existit difficultas, & disceptatio
inter Antiquos. Hoc quoq; quæsitū
præcedit quæsitum illud, in quo quæ-
ritur utrum detur substantia separa-
ta, quæ sit principium huius substan-
tiæ sensibilis vel ne. & si datur, quod
nam esse habeat. Dicamus ergo, ut
iam prædiximus, quod nomen substan-
tiæ ad plura se extendit. quod autē
est manifestius, & ab omnibus con-
cessum, est ipsum individuum, quod
H non est in subiecto, neq; dicitur de subie-
cto, ut sunt singularia hominis, & ala-
lium, & plantarum, & syderum, atq;
lapidum. & ideo continet nos inue-
stigare de principiis huius substan-
tiæ sensibilis. Opinio autē Antiquo-
rum, ut iam diximus, de eo quo con-
stat hæc substantia, sensibilis, & de
eius partibus quænam sint, est varia.
Nam quidam existimant ipsam ef-
se compositam ex partibus indivi-
sibilibus, siue finitis, siue infinitis.
Aliqui alij opinantur quod constet cor-
poritate. & cum ipsa corporeitas
sit divisibilis in dimensiones, ideo pu-
I tarunt dimensiones verius nomina-
ri substantiam. & quia cum dimen-
siones imaginantur resolutæ in
ipsam et superficiem, & hæc in lineas,
quæ etiam in puncta, ideo fuerunt
opinati quod puncta essent substantia.
Alij vero crediderunt quod ei⁹ vñ, quod
de ipsa prædicant, sunt eius principia,
& quod sunt res præstantes. Omnes deniq;
asserunt eam materiale. nonnul-
li tamen eorū dixerunt ipsam esse ato-
mos. alij vero dicebant ipsam esse
ignem, aut aerem, aut aliquid aliud, quod
visum fuerat alicui Anuquorū. De

structio autem omnium hæc opinio-
K num corruptarum iam fuit declarata
in scientia Naturali, ubi fuit propa-
latum quod omnia entia sensibilia constent
ex materia & forma, ibidemq; fuit
ostensum quot sunt genera mate-
riæ & formæ. Ibi tamen tractabat de ip-
sis tanquam de substantia transmu-
tabili, & idē ex eo quod sunt principia
transmutationum. & propterea illæ
opinionēs corruptæ ibi adductæ sunt
hunc modum ibi impugnantur, quoniam
si sermo de partibus indivisibilibus,
& aliarum opinionēs, quas Aristoteles
conat̃ destruere in ea scientia. Sed
L in hoc loco speculatur de ipsis, ex eo
quod sunt principia substantiæ, inquan-
tum est substantia. & similiter si quod
habent de opinionibus corruptis se-
cundum hanc modum refellit hic,
ut qui putat quod vniuersalia substan-
tiæ sunt sua principia, aut qui credi-
dit substantiam substantari dimen-
sionibus: licet de huiusmodi opinio-
ne possimus tractare duobus modis,
scilicet in hac scientia, & in Physica, ut fe-
cit Aristoteles in Tercio de Cælo.

Auicēna vero errauit in hoc valde, Auicēna
error.
cum putet Physicum non posse ostē-
dere corpora constare ex materia &
forma, & quod Metaphysicus debet con-
nari declarare illud. Sed totius huius
rei salūtas est per se manifesta apud
illum, qui vtrāq; scientiam didicit,
scilicet Naturalem, & istam.

Cum ergo ita sit, & fuerit decla-
ratum qualis sit consideratio
huius scientiæ de hoc quæsitō, nostrum
igitur est contemplari de hoc à nouo
apud nos, quod scilicet definitio. nam vñ
ex his, ad quæ se extendit nomen sub-
stantiæ, est ipsa definitio. Hinc est
quod audies quoniam; aliquos dicere quod defi-
nitio notificat substantiā rei. proce-
dimus

Tractata
de eleme-
ntis. 7. me.
110. & ista

A dimus quoque semper a notiori apud nos ad notius apud naturam, ut in pluribus locis diximus. Et dicamus quod definitio, ut dixit, est oratio notificans quidditatem rei per essentialia, quibus constituitur. Nam in arte Logicali iam declaratum quod predicata sunt duplicia, scilicet vel per se, vel per accidens. Et quod illud, quod est per se, est etiam duplex. Vnum scilicet illud, in quo ipsa predicata sunt partes substantiarum subiecti, & ex his terminis constituitur definitio. Aliud vero est, ubi subiecta sunt de substantia predicatorum. ex his terminis non componitur definitio, cum sint res

B posteriores substantiis definiti. Et ideo, si consideremus hoc secundum hunc modum, apparebit ex minima consideratione quod indiuidua singularia habent partes priores seipsis, quibus extant. Quod quidem non inuenitur nisi substantiis terminis. nam in definitione indiuiduorum accidentium inuenitur substantia, qua extant, & est preter ipsa. ideo non habent veram definitionem. neque etiam aggregatum ex substantia & accidente habet definitionem, quod admodum habet aggregatum in ex materia & forma, ut in futurum apparebit. Et ex hoc apparet manifeste quod in nullo predicato ipsorum predicamentorum substantia aliquid indiuiduum substantiarum: quia non notificat quidditatem indiuidui substantiarum, aut partes quidditatis, quae sit quale, vel quantum, aut habens relationem, vel ubi, aut agere, vel pati, vel sumum, aut habere. Hinc apparet differentia inter formas substantiales, & accidentia, licet utraque sint in subiecto. Si ergo ita est, & fuerit propalarum quod dant partes substantiarum, quae sunt priores ipsa, intelligemus igitur qualiter sunt hu-

iusmodi partes in ipsa substantia, & utrum versus accidentia ipsis, aut sint priora illis, ut putant qui ponunt ideas. Tandem considerabimus de omnibus consequentibus illorum, in quorum sunt in diuidua sensibilia aut partes rerum sensibilibus, & ex eo quod sunt intelligibilia & vniuersalia. quia iter haec duo esse magna inest distantia. Et cum ipsa definitio quoque, habuerit plures partes, quale nam esse habeant huiusmodi partes in ipso composito, utrum in potentia vel in actu. Demum quoniam pacto dicimus definitum esse unum, cum habeat plures partes in definitione. & notificabimus qualis sit proportio definitionum ad ipsa definita, & partium definitionum. Et huiusmodi consideratio est fere communis accidentibus & substantiis, si concedamus accidentia habere aliquas definitiones: licet terminis prius intentum huius negotii sit notitia substantiarum. Et ideo conuenit nos primo tractare de definitionibus. Et dicamus quod definitio ut est primo, & in specie, vel per se prior in ipsa substantia, & quoddam, si inuenitur in alijs predicamentis, est secundum posterius. Quia, si in reliquis predicamentis reperiuntur predicata essentialia, ex quibus constituiuntur definitiones eorum, quae admodum sit in substantia, nihilominus oportet et quod in eorum definitio ne reperiatur definitio substantiarum, quia non stant per se: & hoc siue in potentia propinqua, siue in actu. Ut in potentia, in illis predicamentis, in quorum definitione non apparet eorum relatio ad substantiam, ut in praeterito diximus, & praesertim si accipiantur abstracta per intellectum, & significetur per nomina in abstracto. ut albedo exempli gratia, cum accipitur abstracta per

Epitomes in Libros Metaphy.

G intellectum, dicimus ipsam esse colorem disgregatiuum visus: & hoc magis de ipsa magnitudine & figura. sed si accipiantur per eorum nomina concreta, quæ quidem magis significant sup̄ ipsis, apparebit equidem substantia in eorum definitione. Et substantia apparet re vera in definitione accidentium in actu, in illis prædicamentis, in quorum definitione reperitur substantia, & tandem in accidentibus essentialibus, in quorum definitionibus inveniuntur sua subiecta, aut genera subiectorum suorum, vt simitas in

H naso, & risibilitas in homine. Hinc est q̄ huiusmodi nomina significant rem compositam ex accidente & substantia, & abstracta horum compositorum, vt dicit Aristot. vel non habebunt definitiones pp̄ additionem assumptam in definitione eorum & iterationem: nam qui definit simitatem nasi, accipit in eius definitione definitionem nasi, & in definitione concavitatis assumptæ in ipso accipitur etiam nasus, ergo nasus accipitur bis. vel siquidē habent hæc definitiones, illud erit modo posteriori substantiæ compositorum.

Item ex materia & forma, quā definitiones sunt compositorum.

Quopactio
dent vñ.

ET, postquam fuit declaratum q̄ oīa prædicamenta habent definitiones significantes quidditates eorum, & q̄ substantia habet verā definitionem & quidditatem, quæ est substantia. scrutandum igitur est, vtrum quidditates rerum, & earum intelligibilia vñ sint ipsæmet res separatæ eo modo, quo dicimus exemplar rei esse ipsammet rem, & q̄ forma rei sensatæ est ipsum sensatum, aut aliquid aliud aliquo modo, sc̄p̄

habeant esse extra animam, vt dicunt **K** q̄ ponunt ideas. Et dicamus q̄ vñ essentialia. quæ notificant essentialia rei singularis sunt idem cū tali singulari eo modo, quo diximus, sc̄a notificare substantia ipsius singularis. Prædicata vero per accidentis non sunt idem. Nam qm̄ contingit medicum esse ædificatorem, tūc quidditas medicinæ non est in ædificatore. neq; homo est hō albus. immo hōi prædicatum est aliud à subiecto, contra qd̄ sit in prædicatis essentialibus. Et, si ipsa vñ essentialia rerum non essent idem cum ipso singulari, i. ipsa subiecta, tunc quidditas rei non esset ipsa res, neq; quidditas ipsius animalis, exempli gratia, esset ipsum animal indiuiduū. & sic tolleretur sc̄a, adeo q̄ non daretur aliqd̄ intelligibile. Sed qui ponunt huiusmodi vñ p̄ se stare, & esse separata, oportet vt ponant ipsa esse aliquid aliud à rebus singularibus aliquo modo. Quod si ita esset, tunc sequeretur vnū duorum, sc̄ vel q̄ illa vñ non erunt harū rerum singulariū intelligibilia, & sic nō erit sufficiens apprehensio horū singularium, qd̄ est contra id, qd̄ dicunt, quia ipsi ponunt vñ separata, & dicunt q̄ sunt pp̄ sc̄iam: vel q̄ concedatur eis q̄ hōi vñ notificant essentialia horum singulariū, & per ipsa intelligitur quidditates ipsorum. & si sic esset, tunc oporteret hōi vñ separata, inquantū sunt extra animam, alio modo se habere q̄ quæ mutantur ad se inuicem extra animam. & oporteret et̄ intelligere alia vñ: quia si res, quæ est extra animā, indigeret ad sui intellectiōnem alia re extra animam, tunc sequeretur idem qd̄ prius, & sic fieret processus

A cessus in infinitum. Vt tñ q nos nō indigemus ad intelligēdas quiditates rerum ponere vñā separata, siue sint, siue non sint. sed si sunt, nō valent ad intelligēdas quiditates rerum, neq; tñdem ad esse sensibiliū. Sed vt vñā talia vñā, ex quibus cōstat definitum, sint æterna, & intrāsmutabilia, & q si ipsa existerēt per se extra animam, vt dicunt, qui ponunt ideas, non valerēt ad esse sensibiliū, declarabimus hoc modo. Cum oē, qd generatur, sit aliquid, i. creatura & forma, & ex aliquo, i. materia, & ab aliquo, siue p aliqd, i. **B** agens, & apparet ē q in oibus generatis, siue a natura, siue ab arte ipsum agēs sit de necessitate aliud numero a passio, & q ipsum & passum sint idem quiditate & definitione, vel q sint proportionata. In pluribus autē rebus naturalibus & cōpositis res est manifesta: vt in animali gignituo & stirpe fructifera. nā ipsum generans prolificū, vel generat sibi simile in specie, vt hō generat hominem, & equus equum: vel erit sibi simile, & proportionatum, vt asinus, qui generat mulum. **C** simili etiam apparet in simplicibus: nā ignis i actu generat ignē i actu. Poterit tñ aliquis dubitare de animali generato spōte, atq; stirpe sic etiā orta, ignis quoq; qñ sit ex incēssione ferri, aut ex collisione lapidū. & tandem ex motu. Sic ēt apparet q dantur quedā mouentia, quę nō sunt de genere mobiliū. vt sperma, qd mouet sanguinē menstruū, donec conuertatur in embryonē, & calor accubatiōis mouet ouum, donec conuertatur in auem. Et dicamus q in pluribus horū generatōrū apparet q perficiunt pluribus

vno mouente, vt pater, qui mouet D sperma, & hoc mouet sanguinem menstruū. Illud ergo mouens, qd oportet necessario ēā ipsum & mobile idem quiditate, aut ēē proportionatum, & simile, erit vltimū mouens, ēā ipsum det propinquo mouenti virtutē, qua moueat vltimū autem mouens spermatis est pater & ipsius oui auis: licet fuerit iam ostensum q non sufficiūt hęc sine principio extrinseco, s. quę sunt corpora cōlestia, vt puta Arist. & est ipsa veritas: aut intellectus agens, vt imaginati sunt plurimi Philosophorū posteriorū, vt in scia Naturali fuit declaratū. Animalis vero spōte orti & stirpis, licet eorum generatio fuerit a motu syderum, calor quidē nō est mouēs vltimum in generatione. sed iā fuit ostensum q dāt mouēs proportionatū sibi, qd præstat sibi suā formā efficientialem. Verumtñ hmoi mouēs & mobile nō sunt idē quiditate, imo est immateriale, vt declarabit. In aliis vero & plātis sponte genitis vltimū mouēs est ipsa corpora cōlestia p virtutes auras influxas ab eis fm opinionē Arist. aut est intellectus agēs fm opinionē posteriorū. **F** Putat. n. Arist. q trāsmutans & generās nō est nisi corpus, aut in corpora, i. virtus i corpore: & q actio, q est finis trāsmutationis, nō puenit nisi cū agente trāsmutationis: & q est imposse, vt agens trāsmutationis sit aliquid aliud ab agente ipsius finis trāsmutatiōis. Motus vero, qui generat ignē, agēs ipse nō est ipse motus. At agens vtriūsq; illorū est idē genere, i. calor diffusus in elementa a calore stellarū, & est ipsemet aer. Verumtñ ipse motus præstat

De varijs mouētibus rerū diuersarū generationibus.

An vñā sint æterna.

Dubium.

Solutio.

Epitomes in Libros Metaphy.

G pręstat prædipositionem, qua recipit subiectum formam ignis. Et tu potes experiri hoc cum bombyce, qui ignitur à Sole per radiū cōuersum à vitro. nam non vñ q̄ radius habeat talem operationem nisi remoueam cum motu. radius vero præparas aerem ad recipiendum calorem, quo bombyx ignitur. nam aer non est ignis, vt fuit declaratū. Motus quoq; est quedā vñta rebus naturalibus, & est veluti extrahēs partes ignis existentis in aere in potentia propinqua ad actū perfectū. Hinc est q̄ euectatio auget substantiam ignis. Et per hoc potest persuaderi q̄ conseruans formā ignis existentis in actū in concavo orbis lunæ, sit quoquo mō ipse motus corporis cœlestis, vt in sc̄ta Naturali fuit declaratū. Nam ibi fuit ostensum q̄ elementa respectu corporis cœlestis se habent veluti materia: & ideo non possunt stare sine ipso, quemadmodum est impossibile materiā primam esse denudatam à forma. corpus quoq; cœleste indiget aliquo modo ipsius, eo mō, quo indiget formę ipsius materiębus. Cū autem diximus rē generari à sibi simili specie & quidditate, vñ magis apparet in artificialibus q̄ in naturalibus. nā sanitas adeptā ab arte medicinali in corporibus hominum sit à formis sanitatis, q̄ est in anima. Similiter etiā forma domus facta ab edificatore in lapidibus & lateribus est forma habitā à forma existente in anima. Sed, quia hmoi forma de necessitate perficit à plurius q̄ ab vno agente. nā si est sanitas, oportet q̄ ibi sit euacuatio, ergo erit ibi portio medicinę solutiue; sequitur ergo de necessitate q̄ id, qd est pri^{or} isto-

rū in alia artificis, sit posterius tempore in generatione. Hinc d̄ q̄ principium cogitationis est finis operationis, & initium operationis est finis cogitationis. In rebus quoq; naturalibus vñ res ita se habere, & q̄ eorū principia vltima sit conceptio p̄ intellectum. Aliiter. n. vnde euenit eis q̄ fiat ex sui natura apte vt intelligant à nobis? nā hoc est sibi quid essentiale & inherrens naturę earū. id aut, quod est essentiale alicui, puenit quidem ipsi enti à cā efficiēte de necessitate. Nihil aut dat, quo sensibile euadat intelligibile in potentia, i. qd de sui natura est vt intel ligatur, nisi ei⁹ generatio fiat ex intellectuāli apprehensione: licet sensibile sensibile sit obiectū à suis principijs sensibilibus, quemadmodū in artificialibus contingit. nā accidit rebus per arte confectis q̄ intelligitur ab illo, qui non operatur eas, p̄ ea quia sunt ordinatę ab intellectu, q̄ est ipsa forma existens in anima artificis: aliter. n. essent intellectū per accidens, & similiter et res se habet in natura, & in rebus naturalibus. Hinc apparet generationē q̄ dant formę separatę, q̄ sunt cā, ob quā ipsa substantia sensibilis est intelligibilis. **F** Pręstant autem ipsi sensibili formā substantialē, qua sit intelligibile potentia per ipsam naturam, & p̄ corpora cœlestia, & tales formę sunt formę corporum cœlestium. & hoc est, qd quærebant ponentes ideas, & non attingerunt ipsum.

Regressi sumus, & dicamus q̄, cū appareret vt diximus, q̄ id, qd generatur, generatur ab eo, quod est idem specie, & quidditate, manifestum igitur est quod quidditas,

Obpositū
nō formā,
nec mām
generari.
7. Me. c. 11
& infra.

A ut quid dicitur est ingenerabilis & incorruptibilis. Si sit etiam & ipsa materia, non generatur ab agente. Generabile igitur & corruptibile est ipsum individuum compositum ex illis duobus, & est illud, quod est numero aliud a generante, sed sunt idem forma. Patet igitur quod formae & materiae, inquantum sunt formae & materiae, non sunt generabiles, neque corruptibiles nisi per accidentia. Sed, quia quidditates rerum sensibilium nihil aliud sunt quam sua forma & sua materia, ut in futuro apparebit, manifestum ergo est quod formae & materiae, ut sunt formae & materiae, non sunt generabiles neque corruptibiles nisi per accidentia. Corruptunt autem & generantur formae, & tandem transmutantur ex eo quod sunt pars ipsius generabilis & corruptibilis per se: quod quidem est individuum compositum ex materia & forma, inquantum est forma rei singularis. Erunt res se habere de materia, quae quidem patitur transmutationem, ex eo quod est pars rei transmutabilis, id est individui, sed non inquantum est materia. Et, cum materia sit causa transmutationis sic adveniens ipsi formae, convenientius ergo est dicere formas ita se habere. Quod autem materia sit intelligibilis, hoc non habet ex eo quod est materia: nam residuo est intelligibilis, quia est in actu. Sed, si intelligimus ipsam, continuo illud fit per attributionem, & hoc de materia prima: vel accidit sibi habere actum, & hoc de materiis propriis unicuique entium. Et quoad modum ut quod artifex non facit materiam simpliciter, sic etiam neque formam simpliciter, facit tamen aggregatum ex materia & forma. nam ipse facit formam transmutando materiam, donec praestet formam sibi, ut de arca, exempli gratia. nam ipse non facit lignum, quem-

admodum neque formam arcae, sed facit id quoddam arcam ex aliquo ligno. Si vero formae ut formae, & materiae et generarentur & corrumpèrent, tunc generatio fieret ex nihilo absolute, & corruptio ad nihil absolute. v.g. si ponamus corpus, ut corpus, generari, sequeretur de necessitate quod fieret ex non corpore oino. sed generatio & corruptio est ipsius compositi ex utrisque, ex materia & forma. Hinc ostenditur quod generatio individui est individui, quia quod transmutatur materiam, est individuum. Apparet et quod definitiones sunt ingenerabiles & incorruptibiles, licet res de finitae sunt generabiles & corruptibiles.

Sed quo pacto accidat eis hoc, non est necessarium propterea nos ponere ideas. nam hoc est, quod fecit ponentes ideas affirmare eas, sed non est necessarium. Qui enim fuerunt ante Platonem, putabant quod scia erat de sensibilibus: sed quia viderunt quod sensibilia sunt transmutabilia & instabilia, abstulerunt sciam penitus: adeo quod fuit aliquis Antiquorum, cum interrogabatur de aliqua re, indicabat digito suo. significabat enim esse instabile & inquietum, & quod res sunt in continua transmutatione, & quod non datur hic ulla verificatio alicuius rei. & ex hoc pervenerunt ut opiniones erroneae. Adveniente vero aetate Socratis videntur quod dantur hic intelligibilia aeterna & immutabilia, ideo dixerunt ipsa esse extra animam eo modo, quo sunt in anima. & cum hoc etiam videretur quod sunt principia substantiarum sensibilium, & ex hoc, quod diximus, patet quod licet inveniuntur, ut ipsi putant, adhuc non inuenerunt ad esse generabilem illo pacto, quia generans particulare est unum particulare, ut ipsum in specie, aut sibi simile, ut diximus.

Themi-

Epitomes in Libros Metaphy.

G Themistius vero reddit rationē pro Platone, q̄ dant formā agentes ad esse animalū optum habentium ex putredine. Et putari pōt q̄ hmoi principium concedat apud Aristō. & q̄ non vñ necessariū intromittere ipsas in causā generationis hmoi generistū animalium, sed etiā animalium prolificantiū, vt potest intelligi ex libro de Animalibus. Verū tamen principū propinquum istorum apud Arist. est virtus animata: & remotū sunt formā corporū celestīū. totum aut hoc fm viā Aristō. indiget speculatione. Quod autem

H Aristō. credat has formas separatas habere operationem vñem in omni gñaro absq; medio, vt putat Auicē. videt esse remotum. In quibusdam tñ entibus naturalibus potest existimari q̄ necessitas cogit ponere formas separatas in generatione indiuidui, vt in animali persuaderi pōt, & p̄sertim in non gignitūo. In quibusdam tñ non vñ hoc; neq; vident indigere ipso, inquantū sunt generabilia. Verū tamen, si considerent formā generatā, inquantū accidit eis q̄ sint intelligibiles, & tandē habentes ordinē, apparebit necessariū

I intromittere hanc formā cunctis rebus, vt prius diximus. Sed huiusmodi principū alio modo se habet, q̄ ponitur a ponētibus ideas. Dicebāt enim q̄ intelligibile ipsius equi & eius quiditas, vt est in m̄a, est idem extra animā. & sic sequi de necessitate q̄ de equo hinnibilis sine materia, & ignis comburens & si intelligunt hoc, vñno errāt. Et si velint id, quod Arist. intendit de esse rerū separatarū, vt existimauit eorum fauor, errauerunt tandem: quia transulerūt dicta scētificā in dicta poe-

tica, quæ nō sunt vera, & sunt ad docendum populum. hoc aut in futuro ostendemus. Ex dictis ergo patet q̄ & si dantur vñæ per se stantia extra animā, non sufficiunt ad scientiā & generationē. nam generatio p se est rei particularis & indiuiduæ, sed de rebus cōsibus, quæ indiuiduæ generari p accidens, quasi dicas ex eo q̄ sunt indiuiduum, vt q̄ causā generationis earū sit ipsa natura. & causa, ob quam inueniūt natura faciens hmoi operationē, est ipse motus corporum celestīū. & causa, ob quam motus corporū celestīum præstat huic naturæ talem virtutē, sunt ipse **L** formā separata intelligibiles. Arist. aut opponit Platoni, quia posuit id, quod est principū & agens rei generatæ p accidens, principū & agens rei generatæ p se, quasi dicat q̄ sic debemus intelligere dīam inter istas duas vias: non q̄ Arist. neget hic, q̄ formā separata sint aliquo modo principia agentis, sed iuxta illū modum, quē diximus: & sic nō est opus intromittere in rebus naturalib' formas separatas ad aliquā generationem p̄ter intellectum humanū. & hæc ē veritas iuxta viā Arist., & ideo incipit declarare q̄ formā vñes nō **M** sunt generabiles, neque corruptibiles, nisi p accidens. Nos autem iam declarauimus hoc in expositione nostra super libris eius huius scientiæ.

Post hoc ergo cōuenit nos inuestigare de ipsis vñibus, vtrū hoc sit possibile in eis aut non, videlicet vtrū possint p se stare extra animā, ita q̄ verius appelletur noīe substantiæ, q̄ sua subiecta sensibilia. Et dicamus q̄, si ponantur hæc vñæ esse extra animā eo modo, quo sunt in anima, poterit hoc considerari vno **duorū**

Verū vñæ
possunt p
se stare ex-
tra animā

A duorum modorum, scilicet vel quod sunt per se, & nullam habeant attributionem ad indiuidua sensibilia. & hoc est contra id, quod ponitur in eorum definitione. nam videtur, ut fuit dictum, est illud, quod solet predicari de pluribus. sequetur ergo ex hac positione quod intelligibile alicuius rei non erit illa res: quod totum est impossibile, vel quod ipsum vniuersale est quid per se existens extra animam in indiuiduo. Sed si res ita ponatur, facile apparebit quod ex huiusmodi positione sequentur falsitates vituperosae. Nam, si ponamus ipsum esse in suis indiuiduis extra animam, non euadet quin talis obicatio cum indiuiduo sit vno duorum modorum, scilicet vel quod pars eius sit in vnoquoque indiuiduo, ita quod talis habeat de humanitate quandam partem, & Plato aliam partem: & sic humanitas non predicabitur de quolibet istorum duorum predicatione essentiali in eo quod quid, quia illud, quod habet partem hominis, non est homo, quod est de se manifeste falsum. aut quod ipsum videtur in sua vniuersalitate contineri quolibet indiuiduo eius. Hae tamen positiones contradicunt sibi ipsi, quia oportet de necessitate vel quod videtur multiplicetur in se, ita quod videtur, quod notificat quidditatem Socratis, sit aliud, quam quod notificat quidditatem Platonis, & sic non erit eorum intelligibile idem, & hoc est falsum: vel quod vna & eadem res in sua vniuersalitate sit in pluribus, imo non in pluribus solum, verum etiam in infinitis, quorum aliqua generentur, aliqua corrumpantur, ita quod vnum generabile & corruptibile erit multa secundum eundem modum: quod est falsum. Sequetur etiam ex hoc quod habebit simul contraria: quia mul-

ta vniuersalia diuiduntur per differentias oppositas, & inueniuntur in locis oppositis. Et, si ponamus quod ipsum inueniatur in multis eo modo, quo potest considerari vnum inesse pluribus, videlicet quod sit vnum numero indiuiduum existens in pluribus, vel forma totius in partibus, sequetur tunc ex hoc, quod homo erit compositus ex alio no & equo, & oibus alijs speciebus diidentibus ipsum, adeo quod erunt inuicem alligatae, siue sint continuae, siue contiguae. Et, si ponamus adhuc haec vniuersalia esse extra animam, oportebit ipsa habere alia vniuersalia extra animam, quibus illud videtur primum sit intelligibile: & sic de secundo tertium, & sic in infinitum. Sed non accidet nobis hoc dubium, si ponamus quod esse ipsum videtur esse in intellectu. quia id, quo videtur esse vniuersale, iam fuit declaratum in libro de Anima, quod est vna & eadem substantia separata, id est intelligibile intelligibili. Præterea, quomodo vniuersale est substantia per se stans iuxta opinionem eorum, cum sit de his, quae dicuntur in subiecto non de subiecto. & hoc patet ex eius definitione, & id, quod ita se habet, est accidens de necessitate. Si concedamus quoque hoc, tunc non inueniuntur hic substantia propria alicuius rei: sed substantiae rerum erunt communes, & substantia propria erit subiectum substantiae communis, & omnes istae falsitates sequentur, si ponamus haec vniuersalia per se stare extra animam. Sed, etiam non ponimus ea ita se habere, potest adhuc aliquis dicere quod non sunt vere, sed falsae, & chimeicae. nam verum, ut in libro Posteriorum fuit definitum, est illud, quod ita se habet in intellectu, quemadmodum extra.

Meta. cum co. Auct. AAA &

Epitomes in libros Metaphy.

G & tali modo poteris facere obmutare plures loquentium nostri t'p'a. & hæcmet dicta transferunt ad destruendū esse ipsorū vniuersalium. Neq; ex hoc sequit' id, quod putant sc. tollere sciam. quia ipsi nihil dicūt de sylis, qui constant ex duabus p'missis, neq; de prædicatis per se. sed de hoc fiet sermo cum eis, & cū alijs vbi tractatur de verificatione principiorū artis Logicæ, & aliarū artū particularium. Sed hoc dubiū, qd accidit circa vñā, penulopost soluet.

Et dicamus q, si falsum sit id, qd est in intellectu alio modo q̄ est extra (vt intelligi potest) ex opposito definitionis veri, hoc quidē potest considerari varijs modis (scilicet q res sit in intellectu, aliter q̄ extra in telm.) Vno modo, q res habeat esse inquantum est in intellectu tm, præter hoc q habeat esse penitus extra intelm. & hoc manifeste vñ subingredi definitionem falsi, & contineri sub eo. Secūdo, q talis res habeat esse extra intelm, sed accipiat in intellectu alio modo q̄ sit extra intellectum. Et hoc et potest considerari dupliciter. Vno modo q id, quod ponitur esse in intellectu, sit fm compositionem illorū subiectorū, quæ extra intellectum & attributionem vnus ad aliud, sed non eo mō, quo se habent in se. Huius aut rei falsitas nulli dubia est, & quod continetur sub definitione falsi, vt hircoceru', & conceptus vacui, & reliqua, quæ intellectus intelligit, & cōponit ab eo, quod non inuenit extra animā, in tali modo compositionis. Secundo modo, q extra animam inueniatur res diuersarum essentialiū, quæ sibi inuicem habent esse, & sunt immixtæ simul, & intellectus separat

illas e' sentias ab inuicem, & aggregat illas, quæ inter se sunt similes, & admiscet eas, & separat eas à rebus, quæ inter se differunt, adeo q intelligit naturas rerum separatā iuxta veritatem suā. Hoc autem neque est vñō pacto falsum, neq; continet sub definitione falsi. & iuxta hunc modū abstrahit p'ctū à lineā, & intelligit ipsam, licet non inueniatur nisi in lineā, & ipsum lineā quoq; à superficie, & superficie à corpore. Et tandem ille est modus, quo nos possumus intelligere omnes res, existentes in alijs fm vnionem. Hæc sunt accidentia, siue formæ. Verū tamen, qm intellectus abstrahit plures harum substantiarum, & distinguit vnā ab alia, & accidit q sunt res, quæ habent primum esse sub alijs, tunc intelligit eas cum illis rebus, q sunt subiecta earū, vt in formis materialibus euenire solet, quas quidē intelligit, ex eo q sunt materiales. Sed, si huius essentia fuerint de his, quæ non insunt primo alijs, immo ex eo q sunt ex consequentibus earum, vt lineā, quæ intelligit abstracta de se, h'mōi quidem sc̄ip̄ est p'pria virtuti rationali, vt in libro de Anima fuit declaratum. Nā sensus percipit formas, in quā sunt singulares, & tūc ex eo q sunt i materia individuali licet non recipiat eas receptione materiali, eo modo, quo sunt extra animā, sed spiritualiori modo, vt ibi ostensum fuit. Ipsius namq; intellectus officii est abstrahere formas à materia indiuiduata, & apprehendere ipsam separatā fm eius certitudinē. & hoc est manifestum ex re ipsius, & p hoc verificatur q intelligit quiditates rerū. aliter enim non darentur sc̄i p'prietatē.

Quant-

Re esse intellectum aliter q̄ extra
tra intellectum
varijs modis
considerari potest

A Quando ergo accipitur I definitio-
ne falsi, q est id, cuius esse extra in-
tellectum est aliud, q quod in intel-
lectu, non comprehendit hoc. & sic
definitio veri non prohibet vñ ha-
bere illud esse: quia illar dictiones, q
accipiunt in illis definitionib, sunt
de nominibus æquiuocis, videlicet
cũ dicimus in definitione falsi, q
est extra intellectum, alio modo, q
I intellectu, & in definitione veri, q
habet I intellectu, eo mō, quo extra.

Dubium.

Sed de vniuersali iuxta hunc mo-
dum poterit aliquis dubitare, & di-
cere q, cũ nos ponamus ista vñ
esse * abstrahibilia, ergo de necessi-
tate sunt accidentia. & si sunt accide-
tia, quomodo ergo poterunt notifi-
care substantias rerum singularium
per se substantium, cũ iam sit dictũ, q
id, quo notificat quidditates substan-
tiar, est substantia.

a. l. ratio
mala.

Solutio.

Sed hoc dubium facile soluit. vi-
delicet, quia, qñ intellectus abstra-
hit illas formas a materia, & intelli-
git essentias earum sin suam verita-
tem, siue sint formæ substantiales, si
ue accidentales, rñc accidit eis in in-
tellectu ipsa vniuersalitates: nō q vñ
sit essentia formæ illarũ substantia-
rum, & ideo vniuersalia sint de se-
cundis intentionibus. sed quib, ac-
cidant vniuersalia, sunt de primis.
& iam fuit latissime tractatum in ar-
te Logicali de differentia, quę est in-
ter primas & secundas intentiones.
& hoc de se patet apud exercitatum
in ea arte.

Quid prop-
riest sub-
stantia. Et
de qñe
pp quid. 7
Met. 19.
& infra.

ET postquā fuit ostensum q vni-
uersalia non sunt substantiar re-
rũ sensibilis, contemplerur modo
quidnā sit earũ substantia. Et dica-
mus manifestũ esse q res sensibiles,
i. indiuidua sup̄ sunt cōposita ex

pluribus q vna re, cum faciamus de
ipsis interrogationē pp quid. quod
quidē qñtũ non sit de simplicibus.
nā nō ē pp quid homo est homo,
cũ idē sit subiectũ & p̄dicatũ, sed
bene conuenit qđ pp quid de cō-
positis. vt si dicam, pp quid homo
est medicus, & dicat quia est intelli-
gens, & sit responsio p formā rei. &
quq; p materiam eius, vt si dicam,
pp quid hoc est sensitiuum, & dicitur,
quia est cōpositum ex carne &
osse. & tandem ad qñem pp quid
pōt fieri responsio p vnamquaq;
quatuor causarum. Manifeste igit
patet q indiuidua substantiar sunt
composita, & q, si sunt vnam actũ,
inest tñ eis quēdam pluralitas in po-
tentia. nam non sunt vna p colligē-
tiā, & cōtractũ, quemadmodũ acci-
dit in pluribus rebus artificialibus.
quia impossibile est quod inueniatur
elementa alicuius rei in eadem
re in actũ. aliter enim ipsummet cō-
positum ex elementis esset essentia
elementorũ. vt, exempli gratia oxy-
mel, quod quidem cōstitit ex aceto
& melle: & si esset in eo in actũ,
tunc nihil aliud esset oxyamel, q ace-
rum & mel. & similiter non reperit
ipsamet aqua, & aer, & ignis, & terra
in carne & osse. aliter ex immixto &
os esset aqua, & ignis, & aer, & terra.
Hinc potest haberi q in generato
est aliquid aliud prater elementum,
quo est id, quod est. aliter enim esset
ipsamet res, ex qua cōpositũ fuit.
vel dicemus in igne & aere & aqua
atq; terra esse carnem & os in actũ,
& tandem res infinitas, & sic reuer-
teretur ad sermonē de immixtione.
Neque adhuc euadet res, qua distin-
gitur cōpositum ab ipsis elemē-
tis (cũ sit quid sibi additũ) quia

AAA ij sit,

Epitomes in libros Metaphy.

G fit aut elementum, aut ex elemēto. sed, si fuerit elementum, tunc sequetur idē, quod I priori, videlicet qd differret à cōposito ex ipso, & ab elementis prioribus illi per elementum, & sic in infinitum: adeo qd inuenientur in vna re in actu elementa infinita. & si esset et ex elemento, tunc daretur quoq; aliquid, quo differret, & distingueret elementū, ex quo compositum fuit. & si iterum hoc esset ex elemento, seret in reh^o processus in infinitum. Ex dictis igitur apparet qd in composito est quedam substantia, præter elementa, qd

H forma nuncupatur. Et, quia vt in arte Logicali fuit declaratū definitiones constant ex genere & differentia: & iam in præcedētibz fuit ostensum, qd in quantum sunt vniuersalia, non habent esse extra intellectū, neq; sunt vilo pacto causæ definitorum: patet ergo qd gen^o nihil aliud est qd conceptus formarum vniuersalium ipsius definiti, qd se habent vlti materia, & forma vniuersalis. nam materię est communicari, & vlt est quid accidens formę vniuersali rei eo modo, quo accidit vlt ipsi intelligibili alicuius rei. & sicut apparet de ipsa differentia, quę est quodam consequens, quod insequitur intelligibile formę proprię alicuius rei, ex eo qd est in intellectu: & eadē ipsa representat formam, quemadmodum genus materiam. Et hinc apparet proportio definitionum ad definita: & solvunt multa dubia, qd possunt fieri in eis, vt id, de quo dubitauerunt Antiqui, qui dicūt quomodo animal, v. g. quod accipit in definitione hominis est vniuersali^o hōie, cum sit pars ipsius Sicut et dubi

* a. genus tant quonā pacto pōtēdū ē pōtēdū ē pars

de specie, & in eo qd quid. Et totum hoc accidit eis, quia non distinguūt inter esse intelligibile, & esse extra intellectum. & accidunt eis hæc dubia, quemadmodum accidit in reh^o quę accipiunt sūm pñt fñi qd sunt aliquid vnum, & sunt plura. si ergo ita est, & cum hoc fuerit ita propalatū, qualis sit proportio generis, & differentię ad partes definiti: manifestū ergo est qd partes substantię indiuiduę nihil aliud sunt qd materia sensibilis, & forma sensibilis. & hoc est, quod intendebamus declarare à principio rei.

S Crutemur modo de formis rerū sensibiliū absolute, i. de differentię materię primę, & quid est earum materia. nā ostensum ē oīa hæc habere definitiones, & definitiones constare ex generibus & differentię, quę representant formas & materias, siue sint substantię, siue accidentia. Et dicamus qd materia est id, quod est in potentia ad rē, qd est futura esse in actu, & definitione, & forma. ipsa vero forma est actus & quiditas. indiuiduum autē sensibile est compositum ex his duob^o. Et ipsam materiam concedunt oēs Anti

qui: & apparebit etiā paulo post ex his, quę in scđa Naturali fuit dictū, scđ quęlibet quatuor transmutatio nū, qd sunt scđ generatio & corruptio, incrementum & decrementū, translatio, & alteratio, habent subiectū, super quod sit transmutatio. Manifestum enim est qd transmutatio ex eo qd est accidens, indiget subiecto. & ideo non reperitur transmutatio sine transmutabili. Attamen res, qd habent transmutationē in substantia, oportet de necessitate qd habeant reliquas transmutationes. sed qd habent

Substēdialio & Materię esse substantiam. Met. 10. p. & 4.

A bent reliquas tranſmutationes, non eſt neceſſarium q̄ habeant trāsmu-
r- tionē, quæ eſt in ſubſtantia, vt quæ
habent motum locale, quemadmo-
dum in ſcientia Naturali fuit oſten-
ſum de corpore celeſti Sed, vt dixi-
mus, omnes aſſerunt materiam pri-
mam eſſe ſubſtantiam, quamuis di-
ſceperent in eius quiditate, ſ. materiz
primæ. & iam fuit declaratu hoc in
ſcientia Naturali. Poſt hoc autem
declaramus eius differentias.

De Forma
l. Met. 10
ſ. & 6.

C Onueniēs quoq; eſt facere ſer-
monem de forma, q̄ eſt dñia, &
dare differentias vſtes, quibus diuidi-
tur, in quantum eſt forma. Et dica-
mus, q̄ Ariſt. narravit q̄ quidā An-
tiquorum, inter quos Democritus,
dicebant differentias rerum conti-
neri tribus generibus, videlicet ſigu-
ra, ſitu, ordine. & ſimōi dictum licet
non complectat formas rerum ſen-
ſibilem, l. quæ accipiuntur in defi-
nitionib⁹ earum, adhuc proiecerūt
ab eo id, quod verius noſe differen-
tiarum dici debet, videlicet differen-
tias eſſentiales, quarū gradus i ſcien-
tia Naturali fuerunt declarati. im-
mo apparet vſt q̄ differentiz rerū
eſſentialium ſint multæ, ex quibus
quædam ſunt in ſubſtātia, quædam
alię in quantitate, & qualitate, & ſi-
dem in vnoquoq; decem prædica-
mentorū. Veruntñ, quia in mul-
tis accidit q̄ latent differentiz ſub-
ſtantiarum, ponuntur accideſta p-
pria earum vice differentiarum, vt
figura, & ſitus, atq; ordo, & ceteri
accidentia. Et ideo, ſi Democritus
intendebat hoc, qñ ponebat differē-
tias ſubſtantiz eſſe iſtas tres, nequa
quam poterit excuſari a culpa, cum
manifeſte dētur multæ ſubſtantiz,
quarum differentiz ſunt pter iſtas

res: vt ſunt ſubſtantiz, quatum diſſe-
rentiz ſūt p calidum & frigidum,
& alia accidentia præter hæc. artiſi-
cialium vero differentiz ſunt acci-
dentia. Et, cum res conſiſtent ex ma-
teria, & forma, ideo qñ definitiones
aggregant hæc duo, ſunt perfectiſſi-
mæ. Nam qui definit domū, q̄ eſt
ex lateribus & lignis, tunc dicit do-
mum in potentia. & qui definit ip-
ſam q̄ continet, & protegit contētu-
rum in ea, & q̄ eſt in tali figura, tūc
aſſert formam tñ, ſed nō eo modo,
quo vere eſt, cum non habeat eſſe,
niſi in materia. tandem ipſe definit
per partem definitionis domus, nō
per omnes eius partes, quibus con-
ſtat. ſed qui amplectit oīa hæc duo
ſimul in hac definitione, dicit q̄ do-
mus eſt lateres & lapides, qui fuerūt
compoſiti tali compoſitione, & eſt
aptus ad talem & talem rem, ita q̄
deueniat ad omnia illa, quibus con-
tentum in ea conſeruat, & quomo-
do ſtet in ea. Accidit tñ circa hoc du-
bitare. quia dato q̄ cōcedamus hoc
de definitionibus rerum habentū
materias ſenſibiles, quo pacto res ſe
habebit in his, in quarum definitio-
nibus non apparent materiæ ſenſibi-
les, vt eſt definitio trianguli & circu-
li. Hoc aut dubium ſoluitur p hoc,
q̄ licet huiusmodi res non habeant
materias ſenſibiles; (& ideo dicit q̄
conſideratio de ipſis non eſt ſquan-
tum ſunt in materia) nihilominus
habēt res, quarum proportio ad ip-
ſas, eſt proportio materiæ ſenſibilis
ad formā naturāle: vt cum dicimus
q̄ circulus eſt figura, quā continet
vna linea, intra quam eſt punctus, a
quo oēs linee egredientes ad lineā
circundantē ſunt æquales. nā, cum
dicim⁹ in hac definitione figurā, &

AAA iij dici-

Epitomes in libros Metaphy.

G dicimus in qua circūdar vna linea, est veluti gen^a. & reliquum dicti veluti differentia. Ex proportio existēs Inter istas materias factas, & materias sensibiles est q̄ istæ sicut reperiunt in circulo in potentia, quemadmodum materię rerum sensibiliū I rebus sensibilibus. Hoc autē declarabimus post hoc, qm̄ ostendemus quo pacto insunt partes definitionis ipsi definito, & quasi definitū sūt vñ, & definitio habeat plures partes.

Quid pro
men sub
stantie
sensibilis
si.

H
gnificatur
3. Met. te.
7. & inde

Cum ergo hoc totum ita se habeat, vt narrauim⁹, & fuerit declaratū q̄ substantię sensibiles sunt tres, scilicet materia, & forma, & aggregatum ex his duobus, tunc poterit aliquis querere, si substantię sensibiles cōstant ex materia & forma, qd̄ nam ipsorū significatur per nomen ei⁹, vtrum scilicet materia, vel forma, vel aggregatum ex ambobus. Videt autem nomen famosius significare aggregatum ex his duobus: licet dicatur qm̄q; de forma, & qm̄q; de aggregato ex illis duobus. Tamen dicitur hoc secundum prius & posteri⁹, q̄a compositum habet esse ex eo, quod est compositum ex forma, & est id, cui verius applicat nomen. Et ideo, si fiat comparatio inter has duas significationes, tunc significatio de composito erit prior tempore, & posterior fm̄ esse: & eius significatio de forma est posterior tempore, & prior fm̄ esse: quia nō est moris plebis distinguere inter individua substantię tali dīa. Neq; debemus tradere obliuioni id, qd̄ sepiissime diximus, scilicet qd̄ istæ res habent duplex esse, scilicet sensibile, & intelligibile: & q̄ esse intelligibile est sensibile, ex eo q̄ notificat ipsum, & facit intelligere q̄d̄tate eius. hinc dī q̄ intelli-

bile ipsius rei est ipsa res. Sed q̄ esse intelligibile sit sensibile, ita q̄ sensibile sit cōpositū ex intelligibili, aut generatū ab eo p se, vt putant ponētes ideas, vel q̄ sit ipsummet ex omni parte, ē falsum. quia, cum nos ponimus intelligibile rei esse ipsam res oībus modis, tunc forma compositi in intellectu est ipsummet cōpositū ita q̄ homo erit ala. Sift ēt, si ponamus substantiam sensibilem esse cōpositam ex substantia intelligibili, sequeretur q̄ res sensibiles non essent generabiles, neq; corruptibiles. nā iam fuit declaratū hoc I supradictis **L** de forma absoluta, & de materia absoluta, i. q̄ sunt ingenerabiles & incorruptibiles: & ideo sequitur de necessitate q̄ elementa substantiarum transmutabiliū sint necessarii transmutabilia p accidens, & nō p se. Nam formæ naturales, v.g. sunt generabiles & corruptibiles non p se, sed ex eo q̄ sūt pars generabilis corruptibilis p se, i. ipsius individui, vt prius fuit ostensum. Vtrum autē detur formæ naturales separatæ, iā in sc̄a Naturali fuit declaratū. De eo vero, quod de definitione fuit dictū scilicet q̄ essē enunciatio habens partes, dicendū q̄ definitiones sunt ipsius cōpositū: & q̄ forma & materia & tandem oīa simplicia non habent definitiones nisi p modū similitudinis: & q̄ qui dixerunt definitiones formarū separatāū ēē easdē definitiones, q̄ in materia, errauerunt. Sift ēt qui dicunt substantias rerū esse numeros. nā fm̄ istos sequeretur q̄ numeri non essent compositi ex vnitatibus, cum res habeant definitiones, & definitio habeat partes plures * non sunt vna aut dices res sensibiles esse puras vnitates, & non dabit sic **vlla**

M

Aulla definitio. Vide tñ de necessitate q̄ numer⁹ est in materia, & q̄ vni⁹tas eius est à forma, pluralitas vero pp̄ materiam. hoc aut̄ postea declarabimus. & summam apparet de ipsis indiuiduis sensibilibus q̄ sunt cōposita, quia habent duas res inter se maxime differentes, videlicet esse sensibile, & esse intelligibile. Impossibile. n. est ipsa habere hæc duo ex eadē parte: immo forma est causa, vt ipsa res sit intelligibilis, & materia est causa q̄ sit sensibilis.

BE postquā fuit declaratū quot sunt modi formarum sensibilū primarum, consentaneū est nūc tractare de differentijs substantiæ materialis, & de eius speciebus. Et dicamus q̄, cū genera transmutationū sint quatuor, videlicet transmutatio in substantia, in quantitate, & in qualitate, & vbi: & nō sit necessariū id, quod habet transmutationē fm̄ vbi habere transmutationē in substantia, aut in quantitate, aut i qualitate: manifestū ergo ē q̄ subiectū transmutationis in substantia qñq; erit p̄ter subiectū aliarum transmutationū, & p̄cipue transmutationis localis. Patet ergo q̄, cum dic̄ materia de corporibus celestibus, & corporibus generabilibus & corruptibilibus, d̄ quodam æquiuocatio nis modo. Duo ergo sunt genera materierum, vnum s̄. quod est subiectum transmutationis substantiæ, & proprie nominat̄ materia. Aliud vero est subiectum aliarum transmutationū, & nolat̄ proprie, vt plurimum, subiectum. Oportet autem corpora celestia habere materias simplices nō compositas ex materia & forma, cum non habeant nisi transmutationem fm̄ vbi tñ. Sed

transmutatio in substantia bene co-
D
git rem esse compositam ex materia & forma. Transmutatio vero in quantum transmutatio, vt fuit dictū in dictis vniuersalibus scientiæ Naturalis, est de necessitate in re diuisibili. Diuisio autem rei fit ex eo q̄ est materialis, non ex eo q̄ habet formam: diuisio nanq; inest formę per accides. Rerum aut̄, q̄ transmutantur in substantijs, quædam hñt vnā materiam communē, quem admodū cōcant corpora simplicia in materia prima: & horum oīa habent hoc propriū, q̄ vnumquodq; ipsorum pōt transmutari ad suum contrarium, eo modo, quo aliud cōtrarium habet potentiam, vt transmutet̄ in hoc: vt aer, exempli ḡra, qui habet potentiam, vt transmutetur in aquam, eo modo, quo aqua est potentia, vt transmutet̄ in aerē. Sunt & quædam aliæ res transmutabiles, quarum materiæ sunt diuersæ: vt flegmatis materia est vntuofitas, & cholæræ ruber materia sunt res amaræ. Proprium autem huius generis est q̄ de nullo horū duorū dicitur q̄ sit in potentia suā oppositum, quemadmodum d̄ de alio. vt pinguedo est in potentia flegma, sed flegma non est pinguedo in potentia, ita q̄ transmutet̄ in materiam pinguedinis. similiter etiam viuens est mortuum in potentia, sed mortuū non est viuum in potentia, ita q̄ transmutet̄ ad materiam vitæ. & ideo non fit quodlibet ex quocūq; contigerit, sed ex contrario p̄prio existenti in materia conuenienti. Hinc fit q̄ res non distinguunt̄ ab inuicē p̄ formas tñ, sed et̄ per materias: neque his duobus tantum, sed per causas efficientes & finales.

AAA iiii Hinc

Epitomes in libros Metaphy

6 Hinc apparet manifeste q, cum inuestigare intendimus vñquq; rerū naturalis, oportet nos pquirere de ipsis quatuor causis, & q non finis in hoc dimiuiti, ita q contentemur causis remotis, immo nos cōuenit reddere eis propinquas. Iste ergo est sermo de pñcipio corporū sensibiliū per suas differentias.

Quapacto
deh micio-
nis partes
sint pñtes
& definitio
vñd. 8. rōn
ta. 1. 15. &
16.

Quo aut pacto definitiones habeant plures partes, & tñ definitum sit vñd, hoc apparet ex eo, q indiuiduum non est compositū ex materia & forma, ita q vñumquod que ipsorū inueniat in actu, quēadmodū sit in rebus cōpositis arte: immo ipsa materia inuenit in composito in potentia, & forma in actu: & dicere q inuenitur in indiuiduo in potentia, est aliud q dicere, q est potentiale ad aliquid tale. Sed, cum dicimus ipsa inesse indiuiduo in potentia, intelligimus q separabitur forma ab ea per corruptionem illius in diuidui: & sic inueniet transmutari in actu, postquam fuit in potentia. Et, quia genera representat materias, ideo sunt in potentia in ipso definito. & ideo non reperitur animalitas abstracta in actu, sed alitalitas aliqua, ac si dicas habens differentiam. Et, quanto magis elongantur genera a formis sensibilibus, tanto convenientius habebunt tale esse, videlicet esse in potentia, vt q indiuiduum hōis sit corpus. & ideo nō est opus ponere in definitione nisi genus propinquū tñ, quia omnia genera rei (si est ex habentibus plura genera) includunt in eo in potentia. Sed, si ponat in definitione gen^o remotum, & non propinquum, tunc non continebitur propinquum in ipso, quare hōmōi definitiones erūt

diminutæ. Et huiusmodi esse, quod & representant genera, est medium inter formam, q est in actu, & materiam primam, quæ non habet formam: quæ res, vt diximus, diuersimode se habet. quod quidem ita fuit, propterea quia genera nihil aliud sunt q representatio vel exemplar materiarum compositarum, q sunt partim actus, partim potentia. & ideo genera habent definitiones, quemadmodū & species, vt homo, exempli gratia, constat rationalitate & animalitate, & animalitas ex sensu & nutritione, & sic hōec perueniat ad primum genus, quo nihil propinquū^o L ipsi materiz primæ. Et ppter ea huiusmodi genus non habet definitionem: sicut neq; ipsa forma vltima, nisi per modum similitudinis & manifestum est q vñumquodq; horū generum dī vñuoce: quia id, quod representat per illud genus, inuenit in habente illud genus, perfectius q ea, q representant per genera analogā, vt ens & res: & ideo impossibile est hæc genera esse, nisi æquiuoca. & harum materierū, quas representant genera, quædam sunt sensibiles, sicut materiz rerum naturalium, & hæc verius nominant materiz: quæ M dam vero sunt sictæ intentionales, vt sunt materiz rerum mathematicarum. Licet. n. in harum definitionibus non appareant materiz sensibiles, habent tñ quid simile materiebus: vt de circulo apparet, cuius genus est figura, in qua circūdat vna linea, & sic est possibile res mathematicas habere definitiones. Et hñc apparet q mathematicalia nō sunt separata. nam, si triangulus esset separatus, figura quoq; esset separata, & sic linea ēt ēt separata. &, si linea esset

A esset separata, potest esset separata. hoc autem declarabimus post hoc. Si ergo dant aliquæ res, quæ non habeant materias sensibiles, neque intelligibiles, non erunt quidem compositæ, neque habebunt definitionem, neque esse in potentia, immo ipsæ sunt actus purus. & causa unitatis earum nihil aliud est quam sua essentia, & tandem quiditas in eis est ipsum esse. Hinc apparet error potentium ideas, cum dicant ipsas & sensibiles esse unum quiditate & definitione.

Sed quæ partium definitio sint prior res definitione, & quiditate, & quæ posteriores ipsorum, cuius partium definitio definitiones ingredient definitionem definiti, dico quod sunt partes, quæ se tenent ex parte formæ, scilicet formæ universales, quæ est genus, & proprium, quod est differentia. Nam necessarium est definitum substantiari definitionibus harum rerum. ut definitio hominis, exempli gratia, est animal rationale, & sic definitio animæ rationalis, quæ sunt partes hominis, præcedunt ipsum. videlicet si rationalitas habeat definitionem, & sit figura, quæ est pars circuli præcedit ipsum. Sed partes

C rei, quæ se tenent ex parte quantitatis existentis in individuo ratione materiæ, sunt quidem posteriores definitione ipsi definito: ut definitio portionis circuli, quæ est posterior definitione circuli. Similiter et definitio anguli acuti est posterior definitione anguli recti, & definitiones manuum, & pedis hominis sunt posteriores definitione hominis. Hinc apparet error dicentium corpora sensibilia existere ex partibus indivisibilibus, siue fuerint finitæ, siue non. & ut quod definitionis materiæ accidentalium proportio ad rem materia

lem sit proportio definitionis partium, quæ se tenent ex parte quantitatis. exempli causa, & lignum, & lapis quique sunt materiæ trianguli, & circuli, & tandem eorum partes, & tamen horum definitiones non præcedunt triangulum. materiæ vero substantialium definitiones necessario præcedunt definitum. Diximus ergo quo pacto definitum sit unum, & definitio habeat plures partes, & quarum definitionum partes definitum præcedant definitum, & quæ non. Manifestum autem est quod qui dicunt universalia hæc esse extra intellectum non possunt solvere hanc difficultatem. nam apud eos oportet quod homo sit compositus ex pluribus rebus, immo contrariis inter se. Similiter et non possunt ipsi distinguere, & dicere, quare quidam partes definitionis præcedant definitum, & quædam aliz sint posteriores. Illud quoque, quod summo pereperquisierunt Antiqui, scilicet causam colligationis animæ & corporis, & tandem materiæ & formæ ostenditur ex hoc, videlicet, quia nulla maior ratio est, quam convenientia, quæ est inter potentiam & actum. Causa autem efficiens, ob quam potentia efficiat actus, est movens. & ideo quicquid non habet elementum, non habet compositionem istam, neque ullum habet movens.

Restat modo investigare quantum quod polliciti fuimus perquirere, videlicet contemplari quodnam genus sit christus in ipsa substantia, de quo consuetum fuit dicere esse corpus, siue corporeum. Et dicamus quod quidam dixerunt quod id, quod primo inest materiæ primæ non informatæ, sunt tres dimensiones, & quod ipsæ sunt principium rei, quæ informat materiam pri-

ma:

Quod sit genus
non christum
dicamus
substantia, quod
corpus a
pellamus.

Epitomes in libros Metaphy.

Gma: & putant qd nomē corporis primo competit huic rei, quia substantie significantur in abstracto, cum non sint in subiecto. & hoc est dictū Porphyrij, qui putauit hanc fuisse Antiquorum sententiam, vt Platonis, & aliorum. Dixit. Sed discrepauerunt inter se: quia quidam eorū ponunt materiam primam non esse informatam p se: aliqui vero alij dicunt esse informatam p dimensiones tres, & isti sunt habitantes in tentorijs. Nonnulli tñ hoīes putant ipsas tres dimensiones insequi formam simplicem, repertā in materia prima, & qd per hanc formam debet recipere corpus diuisionē & continuationē, & putant ipsam esse vnam, cōm omnibus rebus sensibilibus, quemadmodum materia prima, & vñ qd Auicē. sit huius opinionis. ponit tñ corporeum magis indicare hoc, cū sit denotatiuum (sue concretū) & cōcretū plus significat accidentia. Et dicimus qd fm illos, qui tenent primum dictū, & sunt illi, qui putant dimensiones esse principij rei, qua substat materia, sequet de necessitate qd dimensiones erunt substantiæ cum

I sint primū, quo cōsistit materia prima, & notificent de indiuiduo substantiæ quid est. Manifestū tñ est qd dimensiones, inquantū dimensiones, sunt remotæ ab hoc, qd notificet de indiuiduo substantiæ quid est. quia indiuidua substantiæ vt scētia Naturali fuit ostensum, sunt duplicia, s. vel habentia formas simplices, qd sunt formæ quatuor elementorum, vel habentia formas compositas. & hæc iterū duplicia, quia vel talia cōposita erunt ex gñe simplicium, sicut formæ corporū similium partium, vel erūt afata. Vident aut dime

siones esse posteriores predicatione quolibet horū generū. Imo ipsa accipiunt in definitionibus dimensionū eo mō, quo accipiunt subiecta I definitionibus accidentium. & hoc est manifestū illi, qui exercitatus est in arte Logicali. Neq; pōt imaginari qd primū, qd ponit in materia prima, sint dimensiones, & cū hoc sint accidentia in actu, qd accidentia in actu indigent subiecto, contra id, quo indiget forma. qm accidentia indigent subiecto habenti formam in actu, sed forma indiget subiecto, non ex eo qd sit in actu. & pp ea indiuidū existit p formā, & non p ipm accidens. Tandem differentia, quæ est inter habitudinē formæ ad subiectum, & habitudinē accidentis, est de se manifesta apud prouectum in his rebus. Sed dimensiones, qd adueniunt primo materiæ, sunt eadē in potentia, cōia omnibus corporib⁹. sunt tñ dimensiones in potentia, qd non sunt terminatæ p terminos, quibus corpora terminantur ante aduentū formæ ad ea: & cum puenierint formæ ad ipsa, tunc efficiunt terminatæ in actu iuxta quantitatem propriam illis formis: qd formæ gñabiles & corruptibiles habent quantitatem terminatā ex materia prima, a quibus tñ dimensionibus non denudat materia prima: suscipiunt tñ excessum & defectum per generationē & corruptionē. & istę tres dimensiones, qd sunt in materia prima fm istū modum essendi, sunt illæ, de quib⁹ Antiqui conueniunt, qd sunt illæ tres, qd primo adueniunt materiæ primæ & ipsa forma per istas tres dimensiones. Impossibile autē est qd tales dimensiones, sint substantia. nā, si essent substantia, tunc cū exirent ad actum

reci

A recipiendo terminos suos, essent substantia nō quantitas. qd est falsum. In scia tandē Naturali fuit is declarata falsitas ponentiū materiam primam esse informatam p se, & q dimensiones sunt eius forma. nā, si res ita se haberet, vt imaginati sunt ipsi tūc corporeitas esset vna & eadē in indiuiduo, permanēs formis generatōrū. Et causa erroris eorū fuit, q a viderūt corporeitatē permanere in gñe, & imaginati sunt ipsam esse in corruptibile, aut pmanētē ex eo q est accūs, cū putent ipsam esse substantiā. Et iuxta hanc opinionē non oportebit mān primā habere formam p dimēssiones, immo p multa accidētia inseparabilia ā mā prima, q sunt cōia corporibus simplicibus.

Secunda vero opinio, si intendit q datur forma simplex in actu, prāter formam corporum simplicium, quā est leuitas & grauitas, & tandē ipsa inclinatio, vt ex verbis Auicennae potest hoc colligi: & q coniunctio huius formā cū materia prima est illa substantia, cui accidit corporeitas, i. cui accidunt illae tres dimēssiones, quod significat per nomen corporis (sive corporei) cū nomen concreatū, vt dixit, prius significet illud, est equidem falsa. sequeret nāq; ex hoc, q generatio elementorum esset alteratio. Sed, si intendit p hoc, ipsam naturā inclinationis, aduenientis materię primae, quā est veluti genus iplis formis elementorū, tunc dictum est verum. ita me Diu ament. & sū hoc dicitur q corpus, aut corporeum est cōius genus, quod reperitur in indiuiduo substantię: & sic iacrit cōpositis, sicut in sunt genera speciebus, i. quoddā esse medio inter actū & potentiam. Sed corporei

tas, quā cōmunicant corpora simplicia, nō est forma inclinationis, ex eo q acciderūt sibi dimensionēs. etenim dimensionēs, quibus cōicant corpora simplicia, sunt eadē numero eodem modo, quo diximus ipsas primo in esse materię. Neque sunt corpus, neq; accipiuntur in definitione vice formā vñs. & ideo corpus positum vice elementi nominis habet aliud intellectum, q corpus positum vice formā vñs. fuit autem iam alibi dictum, quā nam sit differentia in eo corpus & elementum. Et, quia proprium materię celestium corporū est q non insunt ei dimensionēs elementales, i. cōes, quā exeunt de potentia ad actū adueniēte sibi forma, cū sint aeterna, ideo manifeste apparet q, cum dicim⁹ corpus, aut corporeum de substantia celesti, & de corporibus mobilibus motu recto, q illud dicitur equiuoce, nam natura inclinationis est valde diuersa in eis cum inclinatione, quā est in simplicibus. sit inuentio formarum contrariarum in materia prima per inuentionem dimensionum cōium, ideo & formā eorum sunt diuisibiles ad diuisionem materię. Sed inclinatio in corpore celesti est inuētio formā non cōtrarīe in materia & indiuisibilis per dimēssiones: neq; de ei⁹ natura est, s. corporis celestis denudari ā sua forma, neq; habet talem possibilitatem, neq; ita existit in materia, vt diuidatur ad eius diuisionem, quā admodum in scietia Naturali fuit declaratū. Omnibus ergo his sic stantibus, vt diximus, videtur q corpus, de quo contemplatur Mathematicus, est aliud ā Naturali: quoniam Mathematicus considerat dimēssiones abstractas ā mat: ria: Naturalis

* a. l. genus

E

F

Epitomes in Libros Metaphy.

G Naturalis vero corpus compositū et materia & forma, ex eo q̄ accidunt sibi dimensionibus tractat, in quantum sunt in tali corpore, iuxta id, de quo solet speculari istae duae scientiae in eo, quo communicant, ut in libro Posteriorum fuit declaratum. Et hic expletur quaesita huius libri, & continet ex libris attributis Arist. id, quod in Septimo, & Octavo ipsius habetur.

A V E R R O I S

EPITOMES IN LIB.

H

METAPHYSICAE

ARISTOTELIS

TRACTATUS III.

Postquam locuti sumus particulatim de speciebus entis sensibilis, & de principijs earum, quibus sunt sensibiles, & notificauimus qualis sit earum habitudo inter se inuicem quo ad esse, cōsentaneum est nunc sermonē habere de rebus, quae se habent, veluti consequentia earū. Et licet non lateat nos q̄ cōsideratio de vno, & de suis speciebus (quāuis ponatur in hac parte à nobis) pertinet tñ ad primam partem, cū ipsum vnum accipitur in hac arte, ut transcendens ad ens: quia tamē vni opponitur multitudo, & ipsam multitudinem insequuntur aliqua consequentia, ideo habet ingressum in hac parte quoquo modo. & ideo posuimus hic cōsiderationem de ipso cum inuestigatione de eius cōsequētibz. & ita fecit hoc Arist. in lib. 10. videlicet q̄ singulatim inquisiuit de ipso, & de suis consequētibz.

Incipiamus ergo tractare de potentia & actu: & notificabimus quid est vera potentia. Et dicamus q̄ nomen potentiae multifariam dicitur, ut in praecedentibus distinximus. Id autem, de quo nomen potentiae dicitur aequiuoce, dignum est animaduerti: ut cū dicimus talem lineam esse in potentia ad talem lineam. Illa vero, quae non sunt mere equiuoca, sed sunt analogia ad vñ principij, debet hic quoq; cōsiderari. Is enim modus, quo plures res sunt subiecta huius scientiae, vñ diximus in praeteritis, & vna ex rebus, de quibus significat ipsa potentia iuxta hunc modum, est duplex, scilicet potentiae actiuae, quae quidem agunt in aliud, in quantum sunt potentiae agentes in aliud, & sic accidat huiusmodi potentias agere in seipsas, illud est per accidens, ut accidit medico sanare se ipsum. sed in natura & potentijs naturalibus res opposito modo se habet, scilicet q̄ ipsorum operatio est in se. Secundo modo sunt potentiae passivae, & sunt illae, quae pati solent ab alio in quantum est aliud: non q̄ res patitur à seipsa sicut natura, sed q̄ nullam potentiam passibilem à seipsa, sed ab alio in quantum est aliud, & extra substantiam suam: cū passum non possit pati à seipso, sed ab alio, in quantum est aliud & extra ipsum. Cū autē dicimus passum non habere potentiam q̄ patitur à seipso, significat inter genera priuationis, scilicet naturalis priuatio, quae est ablatio rei ab eo, quod solet inueniri in alio, nō illa priuatio necessaria, q̄ est ablatio rei ab eo, in quo solet inueniri, & nos ita diuisimus quot modis de priuatio in his, quae dicta sunt.

Potest autē aliquis querere, cur aliquē

De potētijs
significatis
3. modis.

A aliquæ potentiz, quæ ſunt apud natu-
ram, ab alijs, qñq; paritur à ſeipſis,
vt ſanitas, quæ provenit à medicina,
& à ſeipſis: in quibꝫdā vero hoc eſt
impoſſe, vt domus, quæ non fit niſi
ex arte ipſiꝫ ædificatoria. Huius au-
tem cauſa eſt, quia eſſe ſanitatē per
ficiꝫ per artē & naturam. hinc eſt q
officiū harum artium eſt tantū ope-
rari, & poſtea expectare aduentum
finis à mouēte, quod nō mouet per
electionē. in edibus vero, & ſibi ſimi-
libꝫ quicquid innouat, eſt ab arte,
& reuertitur ad electionem.

De diſtin-
ctione po-
tentiarū p
tearū ſub
lecta p. 1. Me
ca. l. j. et 4.

Et quia harum potentiarū agen-
tium, quædā ſunt in animatis,
quædā vero in inanimatis, aliquæ ergo
earū agunt p naturā, & aliquæ alie
p deſideriū & electionem. & harū
adhuc quædā habēt intellectū, quæ-
dam vero nō. & quæ nō habēt intel-
lectū, neq; deſideriū, proprium eſt
ſibi operari p ſe ſed contrariorum
tū, vt calori caleſcere & frigori in-
frigidare. neq; habent potentiā niſi
ad vnū ipſorū tantū. cū autē dico
nō habere potentiā, intelligo priua-
tionē, quæ eſt ablatio rei ab eo, quod
eſt apud naturā, vt reperitur in alio.

C Illud vero, quod operatur per appeti-
tum & electionē, habet potentiā ad
faciendū quodcuq; ipſorū voluerit.
& ideo in artibꝫ factiuis operatiuis
cognitio contrariorū eſt vna & eadē
notitia. vt ars medicinalis, exempli
gratia, q habet notitiā de ſanitate, &
ægritudine. Attamen ſcīa vniuſcon-
trariorū eſt eius intentū per ſe, alie-
rius vero eſt p quendā modum acci-
dentis: qñ non eſt intentū harum
artū facere duo cōtraria. vt ars me-
dicinæ, exēpli gratia, q quidē nō di-
ſcit ægritudinē, vt faciat ipſam: diſcit
tā ſanitatē, vt eam agat & cuſtodiat.

Eſt quoq; proprium potentiarum **D**
naturalium, vt cū obuiat ſuis paſ-
ſibilibus, de neceſſitate agant: vt cū
ignis obuiat ligno, comburit ipſum
proculdubio. Sed in rebus, quæ deſy-
derio & electione operant, nō oportet
vt oſmo operentur, qñ obuiant
ſuis paſſibilibus. nam, ſi ita eſſet, tūc
agerent duo cōtraria ſimul, cum ex
natura ſua habeant facere vtrunq;
vel prohibebantur, & nihil facient
omnino. Hinc apparet q id, quod
inducit, ſiue cogit actū vnus contra-
riorum, eſt vna virtus, quæ appellat
deſiderium & voluntas vel electio,
qñ coniungitur illi potentiæ virt
copulatiua, vt libro de Anima ſuit
declaratum. Cum ergo hæc fuerint
genera potentiarum actiuarum &
paſſiuarū, manifeſte igitur patet q
bonitas actiōis & paſſiōis, & vtriuſq;
malitia inſequitur hæc duo. qñ id,
quod eſt bonæ actionis, & paſſionis
erit agēs, & paſſum, ſed hoc nō cōuer-
tit, adeo q id, quod eſt agens & paſ-
ſum, ſit bonæ actionis & paſſionis.

E
a. l. cōcor
dia.

Et poſtq eſt declaratum quid eſt
illa potentia, quæ dicitur de mo-
uentibꝫ & mobilibus, loquamur nūc
de eo, de quo dicit nomen potentiz **F**
ſm prius, & eſt illud, quod ſignificat
per hoc, quod dicimꝫ poſſibile. Hoc
autem non cognoscitur ab alijs re-
bus, de quibus dicitur nomen poten-
tiz, niſi per definitionem actus. qñ
actus & potentia, licet ſint oppoſita,
ſunt tñ ex relatiuis. vnū quodq; æ-
tem correlatiuorum concepitur per
cōparationē ad ſuū correlatiuum.
Non enim debemus omnium rerū
quærere definitionem ſm eundem
modum, cū nō omnia habeant ge-
nera & differentias: immo quædam
definiantur p ſua oppoſita, quædā
alia

De Act.
p. 1. Me. l. 11

Epitomes in Libros Metaphy.

De defini-
tione corre-
lacionis,
cōtra Aui-
cennam.

Calia per sua passia, nōnulla vero per suam actionem & passionē, & tandem per ea quæ insequuntur ipsa. Circulatio vero, quam ponit Auicenna sequi definitionem hardi rerum, nihil est: quia de natura correlatiuorum est vt de necessitate capiatur vnum in alterius formatione. Neq; qñ accipitur vnū correlatiuorum in formatione alterius, videtur vnū eorum præcedere aliud eo modo, quo videntur causæ rei in sua formatione quia nullum correlatiuorum est cā alterius. vtraq; .n. sunt simul. & ideo in conceptu, siue formandō vnus eorum applicatur conceptus, siue apprehensio alterius. Sed bene sequeretur dictū Auicennæ, si vnumqdq; ipsorum inueniretur in conceptu alterius, inquantum esset prius fm esse, notiusq; fm apprehensionē (siue formationem): & sic oporteret rem ipsam inueniri in suis ipsius conceptu. sed non est ita, immo vtraq; ipsorū sunt simul fm esse, & notū. Cuius rei causa est, quia huiusmodi prædicamentū est quid fabricatū ab ala in ipsis entibus, & si non esset anima, non esset relatio: sicut si non esset ala, non esset proportio, siue cōparatio. & qñ in huiusmodi comparatione concipitur vnū subiectori eius, oportet necessario illā rē concipi per cōceptum alterius subiecti, cū habeat existentiam per illa duo subiecta. His sic verificatis, sequit̃ qd actus est, qñ res existit nō eo modo, quo dñ qd est in potentia. Et ista priuatio intelligitur dupliciter. Vno modo, vt est ablatio rei ab eo quod est aptum natum reperiri in eo in alio tēpore, & iā habuit illam rem. & hoc fit in rebus, q qñq; sunt potē-

tia, qñq; actus. Secundo mō est ablatio rei, ab eo qd est aptum natum reperiri in alio: & fm talem priuationem cōprehēdit actus in rebus æternis: & potentia est aptitudo, q est in re, & possibilitas existēt in ea, vt inueniatur in actu. Et hoc, qd dicimus de potentia, non est sicut illud, qd dicimus infinitū esse in potentia: vt dicitur de motu q est infinitus in potentia, & de tempore: quia infinitum non exit ad actum ex eo qd est infinitum, donec auferatur ab eo potentia. sed res ita se habet, qd eius actus est cōiunctus cū potentia semper. Et hoc iā fuit declaratū in lib. Phys. nam multa declarantur in illo libro, q in hac scia sunt propositiōes. Est iā est, & fuerit iā propalatiū quid potētia, qd qñ actus, vt ergo q vtrumq; ipsorū reperitur prius in substantia, & secundo in reliquis p̃dicamentis, q sunt quantitas, qualitas, relatio, vbi, qñ, habere, agere, pati: siue huiusmodi passio rei sit i se ipsa, vt in reb⁹ naturalibus, siue extra, vt in potētijs p̃nominatis. Similiter ē intelligitur, qñ agit quodecunq; agens in se, vel in alio. Nam potentia, quæ est in sanguine menstruato ad hoc, vt fiat ex eo hō, ē prior potentia eius ad hoc vt sciat grammaticam. quoniam aptitudo propinqua ad recipiendam grammaticam est, postquam iam peruenit forma hominis.

Et iam fuerunt aliqui homines tēporibus præteritis ante hanc nostrā tēpestatē, qui negabant possibilitatē præcedentem rē possibile, et ponebāt possibile cū ipso actu. quare, cum tollerent penitus naturam possibilem, sequitur fm ipsos qd possibile sit necessarium, & necessariū possibile.

Cōtra ne-
gationē pos-
sibilitatis, cu
qñ res ē in
actu. 9. Me
ta. text. 5.

A possibile. Homines tñ huius nostre
ætatis ponebant possibilitatem pp
actū. Nos aut narrabimus falsita-
tes sequentes positionē illorū, qñ fa-
ciemus tractatum de principijs ar-
tiū particulariū. Hoc. n. est vnū ex
magnis principijs artium speculati-
uariū. & vnus error in eis est cā mul-
torū errorū, & tandem est potissi-
ma cā, quę inducet nos ad errandū.
Et isti contēporanei nostri negant
hōem habere voluntatē, & possē.
Et fm hanc opinionē tollitur scia
practica, & tollentur & voluntates
& electiōes, & oēs artes factiue. Sed
B isti hōes, vt sepius sime diximus, si
proferunt hęc, nō id faciunt ppea q
cōtēplatio duxerit eos ad illud: sed
vt p ea verificent res, quas inuēdūt
primo verificare & decreuerant in
mente sua, & querunt falsificare,
siue destruere id, quod est sibi op-
positum, & confirmare quod sibi
opitulatur. Et iam egressi sumus,
vnde eramus.

Qñ aliqd
dictū est
possibile
& qñ nō.
p. m. c. 12.

Reuertamur ergo, & dicamus
q, cū iam propalarum fuerit,
quid sit potentia & actus, dicamus
nunc, quando est vnumquodq; par-
ticularium in potentia, & quando
non, cum non quodcūq; acciderit,
sit in potentia ad quocūque. Ma-
nifestum autem est quod poten-
tiarum, quedam sunt propinquę,
quedam vero remotę. Subiecta ergo
quedā erunt propinquę, & quę-
dā alia remotę. Potētię vero remo-
tę non exeunt ad actū, nisi postq
uenerint propinquę, adueniente sub-
iecto vltimo. Cum dicimus ergo,
quod aliquid est in aliquo in po-
tentia, & illa potentia est remota,
tunc illud dicitur largo modo: vt
si dicamus hominem esse in fru-

mento, immo remotius in clemen-
tis. sed hō profecto est in sanguine
menstruo & spermate. & hęc est po-
tentia propinqua, qñ est in subiecto
vltimo propinquo. Neq; huiusce-
modi potentia aduenit huic subie-
cto, quomocūq; acciderit, sed
eo mō, quo possit exire ad actum:
vt si dicamus genituram esse homi-
nem in potentia, quę scilicet proiecta
in vulua, quam nō offendit aer ex-
trinsecus, ita q refringeretur & alte-
retur. & simili modo de aptitudine
artificiali. non. n. quilibet æger est
sanus in potentia, nisi fuerit in tali
disposiōe, q eius sanitas sit possibilis. **E**
Necessario igitur potentia propin-
qua indiget qualibet harum dua-
rum rerum, & tunc inuenietur, vt;
esse ipsius subiecti propinqui, & il-
la dispositione, qua est potentialis
in aduentu nanq; harum duarū re-
rum, & perfectione causarum effi-
cientium, & remotione impedi-
entium, res de necessitate exit ad actū.
Proprium autem huius potentie
propinque est, quod extrahens ip-
sam ad actum, atque mouens, sem-
per est eiusdem speciei, & idem mo-
uens numero, & præcipue in rebus
naturalibus. vt potentia, quę est
in sanguine, exempli gratia, ad
hoc vt conuertatur in carnem ex-
trahitur ad actum, ab vno tantum
mouente, quod est ipsa virtus nu-
tritua membrorum. sed potentia
existens in pane, vt fiat ex eo caro,
indiget prorsus pluribus mouenti-
bus quā vno, vt ore, & stoma-
cho, & hepate, & venis. & remo-
tior potentia hac est, quę existit
in elementis, ad hoc vt conuertan-
tur in carnem, quia cum hoc indi-
gent adhuc corporibus celestibus.
multa.

Epitomes in Libros Metaphy.

Gratia namq; nutrimenta indigent adhuc, cū mouentibus naturalibus, in quæcibus artificialibus pluribus q̄ vno: vt panis, qui pluribus quā vna arte idiget. Et quāq; percipitur subiectū propinquū alicuius rei, in quo est potentia ad illam re, ita q̄ appelletur generatū ex eo nomine de nominatio ab ipso, non p̄ idēmet nomen, vt Græcorū cōsuetudo abolenit. ipsi namq; non dicunt arcam esse lignū, sed lignē. est autē lignū. arca in potentia propinqua. A subiecto vero remoto non denominat nomē rei, neq; dicunt arcā esse terream, aut aquā: sed apprehensio subiecti propinqui tali mō notificationis, & doctrinæ cadit hac nostra tempestate. huius namq; significationes non reperiuntur in lingua nostra, sed in accidentibus & discretijs bene apparet hoc in lingua Araba. nā non dicerent ipsi aliqua alia esse intellectū, sed intellectiua. hinc ostendit q̄ forma est aliud à subiecto. similiter et non diceret corpus esse albedinem, sed albū: p̄ dicantur tñ genera de speciebus, q̄ significant ipsam p̄ nos in abstracto. & dicunt hō est alalitas, & arca est lignū. Et si ita est, q̄ particula

Hic consistit ex aliquo in potentia, & aliquo in actu, & qd̄ potentie plurimum rerū sunt plurē q̄ vna, sequitur ergo q̄ habent plura subiecta q̄ vnū. & quia subiecta habent esse ex eo q̄ sunt in actu, vna ergo re erūt plures actus q̄ vnus. Sed, quia impossibile est q̄ res procedat in vtroq; extremorū in infinitū, vt post hoc ostendetur, & in scia Naturali fuit propalati: manifeste igitur patet q̄ vltimū subiectum est in pura potentia, & est causa vt alia subiecta acq̄-

nant potentia. ita namq; se habent ea, quæ fm̄ prius & posterius dicantur cum illa re, ad quā referuntur. Sic et vltimus actus in vnoquoque ente est causa vt inueniantur in eo plures actus q̄ vnus. Et ideo illud, qd̄ est inter hæc duo extrema, non dicimus esse purā potentiam, neq; purum actū. Materia namq; prima, exēpli grā, est vltia cāda hoc, q̄ alia subiecta hōis sunt i potentia ad ipsū: vt potentia q̄ ē in elementis ad ipsū, mox in frumento, deinde in sanguine, postea vero in carne, denum in vnaqua; partū aīæ: & pari modo actus vltimus cuiusq; entis est causa, vt reliqua, quæ in ipso reperiuntur, sūt in actu. exēpli cā rōnalitas, q̄ est vna ex causis, ob quā inuenitur alalitas. nā non reperit animalitas simpliciter, sine abō hūe, s; qdā animalitas. & sic et alalitas est vna causatū ipsius nutribilis, cū nō inueniatur nutribile absolute, sed aliqd̄ nutribile. tandē inueniet inter oēs has duas operationes quēdā proportio formę simplicis ad materiā primā, & quēadmodū materia non inuenitur, nisi cū forma. nā si sine forma reperiret, tunc id, qd̄ non esset, esset, & sic se habebunt q̄libet duæ actiones, inter quas reperietur talis proportio. Hinc apparet q̄ potentia est quoddā consequens ipsius materię, eiusq; vmbra, licet dicat fm̄ prius & posterius. in idē & actus est consequens formę, & vmbra insequens ipsam, licet dicatur fm̄ prius & posterius. & cū fuerit declaratū q̄ datur forma existēs in puro actu, absq; admixtione alicuius potentie in ipsa, manifestum igitur est, qd̄ ipsa erit causa, ob quā sunt res in quarum operatione admiscetur

A scet potentia, qualiscūq; fuerit illa, videlicet siue sit potentia transmutationis in substantia, vel in alijs transmutationibus. Et huius rei causa est, quia actus in huiusmodi rebus reperitur secundum quandam dispositionem, & nomen simpliciter. id namque, quod in aliquo inuenit genere absoluto, est causa, ut in eo reperiat aliquid secundum dispositionem aliquam, ut sepius diximus, nam ignis, exempli causa, dicitur simpliciter calidus, & est causa, ut caliditas inueniatur in quolibet ente. Huiusmodi autem propositio frequentissime affertur in hac scientia, & est vnum magni principium ex principiis per se notis.

B De forma quidem par est ita etiam nostrare, & exercere, ut habeat de ea veritas. & ideo in ea elaborauit Aristoteles. idque posuit ipsam tanquam positum in primo libro huius operis. Et postquam ostensum fuit quid sit potentia, & actus, & quoniam est quodlibet singularis in potentia, & quoniam non: & fuit quoque declaratum qualis sit proportio potentiarum ad se inuicem, & proportio actus: consentaneum est inuestigare de ipsis, quodnam istorum precedat aliud, videlicet utrum potentia precedat actum, aut actus potentiam. Nos autem iam in precedentiibus diximus, quod ipsum prius dicitur multis modis, primo, prius tempore, secundo vero prius causa. de his igitur duobus, de quibus dicitur ipsum prius, est hic sermo principaliter, quoniam de potentia & actu tractatur.

C Et dicamus quod plures Antiquorum ante Aristotelem immo omnes fuerunt opinati quod potentia precedat actum tempore, & causa. & ideo aliqui posuerunt immixtionem illam, huc chaos & atomos: aliqui alij motum inordinatum, & fuerunt ad id ducti, quia

de principiis non pepererunt nisi primum principium materiale, & ut verisimile quod, cum ipsi viderint potentias rerum particularium precedere utroque modo, scilicet tempore & causa, iudicauerint idem iudicio vniuersali de partibus vniuersi. sed si recte res consideret, & in quatuor talia sunt naturalia, apparebit manifeste quod actus precedat potentiam illis duobus modis. quoniam in scientia naturali fuit iam ostensum quod ostendit, quod transmutatur ab aliquo transmutatur. & hoc in quatuor speciebus transmutationis. Nam ipsa potentia non potest esse sufficiens exire ad actum de se: quod quidem patet in tribus transmutationibus, videlicet quae in substantia, & in quantitate, & qualitate. nam in his mouens & agens est extra. Sed de transmutatione locali extat ambiguitas de hoc tamen iam satis innouit in Septimo & Octauo Physicorum. & hoc est, quod rectius videtur dici, quod actus precedat potentiam causa & tempore.

Ex ipsis quoque potentiis particularibus id ostendi videtur. nam licet ipsae potentiae precedant actum tempore, sunt tamen posteriores causa, cum ipse actus sit perfectio potentiae, gratia cuius talis potentia habet esse, & est causa finalis eius. Perfectiones autem non possunt procedere in infinitum, ut post hoc ostendit. Actus ergo est prior potentia, eo quia est causa efficiens & finalis. Finis autem est causa carum, cui aliquid reperiant gratia ipsi. haec quidem praecessio est, quod debet considerari. Nam prioritas temporalis, siue fuerit in potentia, siue in actu, inest ipsi priori per accidens. id est, si causa rei praecedunt ipsam rem tempore, illud est quid accidit rebus particularibus generabilibus & corruptibilibus. Metaph. c. c. Auer. B B B h

Ad prior
re et pot-
tia. 2. Met.
c. 1.

Epitomes in libros Metaphy

¶ libus. nam si per se inesset ipsis cau-
fis efficientibus, tunc nulla daretur pe-
nitens causa eterna. & si non daretur
eternum, neque etiam generabile &
corruptibile inueniretur de necessi-
tate, ut in scia Naturali declaratum
fuit. Item est manifestum quod cause
dant per se, & primo essentiam cau-
sati. Si enim hoc est sibi necessarium,
videlicet precedere tempore ipsum
causatum, hoc non apparet in eis, ut
putant plures loquentium: immo ex
huius positione sequentur illæ falsi-
tates, quas narrauimus, scilicet quod nihil ge-
neraretur, & presertim ex ipso eter-
no. nam, si concederemus hoc ita se

Habere, tunc cause possent in infini-
tum procedere, & non daretur aliquod
primum causa. & si non daretur pri-
mum, neque ultimum daretur. Posi-
to igitur quod cause totius vniuersi pre-
cedant ipsum vniuersum tempore,
quemadmodum procedunt cause
partium vniuersi generabilium & cor-
ruptibilium ipsa necessario, seque-
retur quod iste mundus esset vna partium
alterius seculi, & sic fieret processus
in infinitum: vel quod ponamus hunc
mundum esse corruptibilem secundum par-
tem, non secundum totum. & ideo sequentur

In istis falsitates, & multe alie ipsos po-
nentes huius positionem. quod to-
tum ideo sequitur ipsos, quia putat
actum omnino precedere tempore. Et
ideo, quando interrogantur quomodo fiat prio-
ritas actus ad ipsum tempus, mouetur
caput. quia, si ipsi dicerent sine tem-
pore, tunc iam concederent inueniri
aliquid agens non precedere nisi
passum tempore. si autem dicerent
cum tempore, tunc reuertetur que-
stio aduersus ipsos de huius tempo-
re: vel dicerent quod tempus est per se
istam, & quod non est causatum, & hoc

non diceretur. Totum autem hoc patet
& obuenit tertie parti huius scientie.
Reuertamur ergo nunc ad id, vnde
digressi sumus, & dicam quod adhuc
apparet potentiam non precedere
tempore actum ratione ipsius potes-
tiz, videlicet, quia ipsa potentia non
potest denudari ab actu, ut de mate-
ria prima ostensum fuit. Item quia
in multis rebus inuenitur potentia
ad aliquas alias res, ex eo quod habent ali-
quem actum illius rei, ad quem sunt
in potentia: ut discipulus, expleti gra-
tia, qui est in potentia sciens. nam de-
ueniet ad vltimum gradum, propterea
quia habet aliquam scientiam. aliter
enim sequeretur error Mennonis,
narratus primo libro Posteriorum.
Ad hæc, cum res eternæ, in quibus
nulla admisceatur potentia, præcedant
corruptibiles, in quibus admisceatur
potentia, sequitur manifeste quod actus
est prior potentia. Quod autem in re-
bus eternis non admisceatur potentia
simpliciter, idque sit in substantia,
manifeste ostensum est in libro de
Cælo & mundo. & si sit potentia ad
auertionem & augmentum, & ad
alterationem passibilem. De poten-
tia vero in loco & transmutatione
situali non fuit ostensum esse impos-
sibile, immo fuit declaratum esse ne-
cessarium illud. verumtamen fuit ibi de-
claratum de ipsa potentia in loco quod
errat ibi actus precedens, nullum om-
nino habens potentiam. Iste inquit est
sermo de his rebus per declarationes
proprias, multa. n. quaerita huius scientie,
immo maior pars eorum decla-
rata sunt, cum opponitur per modum
procemij ad ipsa id, quod declaratum
est ibi in scia Naturali, & soluantur
dubia vniuersalia eorum ex hoc loco.

At possumus hic facere declara-
tione.

Ationem vtem. & ideo dicamus qd quid est in potentia ad aliquid, siue illud fuerit mouens, siue mobile, possibile est ipsum esse & non esse, cum hoc sit de natura possibilis & potentie. & dicimus aliquid esse necessarium, cum non cessat esse, neq; cessabit, & est impossibile omnino qd non inueniatur, neq; habet potentiam ad hoc. nullus namq; arbitratur triangulum habere potentiam, vt eius anguli sint euales quatuor angulis rectis. Naturæ igitur inter se maxime differunt. & qui dicit necessarium esse posse, dicit transmuta-

Btionē diuersitatem veritatis, & hinc fm hanc suam opinionem qd nō est necessarium. Si ergo ita est totū hoc, vt diximus, sequitur qd actus de necessitate præcedit potentiam fm omnes modos prioritatis. Dubitare tñ contingit hic, s. quonam pacto res sempiternæ sunt principia rerū corruptibilium, cum ea, q sunt in continuo actu, necessario eorū actio debet esse continua: aliter. n. haberent esse in potentia, & sic eorū causata haberent continuum esse. Nam rerum, quæ qñq; sunt, qñq; non sunt,

Coportet necessario qd earum motor ita se habeat, videlicet qd moueat & nō moueat. Soluitñ hoc dubium per id, quod in sc̃a Naturali fuit de claratum de motu locali continuo, videlicet qd huiusmodi est, quod ipse motor habet, est veluti medium inter purum actum, & rem, quæ sunt partim actū, partim potētia. assimilatur namq; rebus existentibus actu, propter æternitatem, quam habet per se, & qd nullam habet potentiam ad corruptionem: sed similatur rebus quæ partim in actu, partim in potentia reperiuntur, propter varie-

tatem suam, quæ sibi accedit, & eadem ratione motus localis. Et animaduerte quo pacto cura diuinæ ingeniatæ colligare illa duo est, vñ scilicet cum alio, & posuit inter puram potentiam & purum actū huiusmodi potentiam, videlicet potentiam, qd est in loco, adeo qd per hoc perficit colligantia inter esse æternum & corruptibile. Quapropter non est timendum hunc motū corrumpi aliquo tpe, aut quiescere, vt aliqui sunt opinati: qm̃ eius motus vel motor nullam habet potentiam ad hoc. Et qui non posuerunt motum continuum, non poterunt reddere causam, quare Deus gloriosus, cum sit sempiternus, semper agat, postq̃ non fuerit agens, sequitur nāq; de necessitate fm ipsos, qd sit agens in potentia, anteq̃ operetur: & quod est in potētia, reduci in actū p̃ mouens, tandem per agens prius ipso, cum exitus de potentia ad actum sit quedam transmutatio: quolibet autem transmutatio sit a transmutante. & hoc totum patefiet tibi, si eris memor radicum naturalium.

Vm ergo iam ostensum sit qd actus præcedit potentiam, causa contemplari deest quodnam horum duorum præcedat aliud nobilitate & bonitate. Et dicamus quod malum de necessitate sit per priuationem, aut per vnum contrarium, cui acciderit priuatio sui contrarij. vt agnatio, quæ quidem licet sit quoddam ens, nihilominus est malum, ex eo quod est priuatio sanitatis: & quia potentia est ad contraria simul, ideo ex hoc quod potentia, non potest esse bonum simplex, sed mixtum. Potentia quoque dicitur bona, vel mala in

Ad pcedere potētia nobilitate, & bonitate. 9. Ma. 10. 19

Dubium quo pacto sempiterna sunt principia corruptibiliū. 9. Me. 17. & 18.

Epitomes in libros Metaphy.

E comparatione ad actum. Actus ergo est nobilior potentia de necessitate. & cum potentia sit cō priuationis, q̄ est ipsum malum, sequitur ergo q̄ res, q̄ non habent potentiam, nullū habent malū, cum non habeant priuationē, neq; contrariū, & huiusmodi res sunt illæ, in quibus ipsum bonū, quod quidē est ipsa veritas, vndiq; perdurat, i. q̄ verum in eis non variat, ita q̄ in aliquo tpe eundem falsum: quemadmodū solet accidere rebus, quæ q̄q; potentia, quādoq; actu inueniuntur.

Quo pacto
inueniuntur
res & falsi

fitas i osto
ribus. 9.
Meta. 1. 11.
& 12.

Ambigere tū cōdgit circa hoc. nam si ipsum verum perseuerat, inuenietur in rebus existentib⁹ æ per in actu. nulla ergo demonstratio fiet de rebus, quæ q̄q; potentia q̄que actu inueniuntur. & si de his nō erit demonstratio, nequaquam poterimus habere viam ad sciendum esse entium: & sic nulla erit demonstratio de rebus existentibus continuo actu, cum scientia necessaria acquirat per se ex rebus necessarijs, & nos ex his aliquid ad istam eam.

Et dicamus q̄ oratio vera necessario est, aut affirmativa, aut negatiua. Affirmatio autē nihil aliud est q̄ compositio alicuius cum aliquo: & negatio nihil aliud est q̄ eorundē diuisio. Et si dantur aliquæ, quæ non possunt componi, tunc negatio est semper vera in eis. Sed, si dantur aliquæ compositæ, quæ videlicet non possunt inueniri absq; tali compositione, tunc affirmatio est semper necessaria in eis. Si vero de utraque, in quibus sit possibile utraq; simul, scq̄ q̄q; componunt, & q̄q; diuidant, tunc veritas in his non semper perdurat. manifestum autem est q̄ in hac re reperiuntur hi duo modi.

Ea autem, quæ q̄q; componitur, & q̄q; diuiduntur, sunt res particulares. nam iste triangulus singularis quandoq; componitur, & habebit angulos æquales duobus rectis: & q̄q; diuidet, & verum in eis eundem falsum per se. & ideo dicitur q̄ oppositum veri in his dum verificat, est falsum possibile. Ea vero, quorū compositio est continua & diuisio continua, sunt res vniuersales, ex eo q̄ ad seiniocem comparantur. Ex hac ergo parte inest necessitas rebus transmutabilibus. exempli gratia, q̄ Anguli æquales duobus rectis in L quantum sunt æquales duobus rectis, semper inueniuntur compositi cum triangulo, & triangulus cō figura. & si sit rationalitas reperitur de necessitate cō animalitate, & animalitas cum nutritione, & nutritio cum corpore. sed anguli æquales tribus rectis semper inueniuntur diuisi à triangulo. & eodem pacto rationalitas semper est diuisa ab animo & equo. In his ergo non accidit falsū nisi ex errore, videlicet ut opinetur id qd est cōpositū, esse diuisum, aut diuisum compositum. Inest autē actus & perpetuum his, ex eo q̄ sunt intelligibilia, nō ex eo q̄ sunt aliter. n. vniuersalia essent separata. & hoc non cognouerunt ponentes ideas. sed, si tribuitur eis istud cō extra intellm, illud fit, ex eo q̄ habent potentiam ad hoc. nam, si non haberent aptitudinē ad hoc, tunc id, quod intelligeret de eis, esset inane. & propterea verū dicit de rebus, q̄ sunt extra intellm in actu continuo, & de his fm prius & posterius: & quia illa sunt vera, ideo hæc sunt vera, ut est de proprietate rerum, quæ dicuntur secundū pri⁹ & posterius. & fm hunc modum asseritur

seruitur

A ferretur malum, quod est falsum, a rebus sensibilibus, & acquiruntur ipsam bonum, quod est verum.

Quocirca
dicitur vnde
p. m. c. l.

T postquam locuti fuimus de potentia & actu, & de eorum consequentibus, nunc loquemur de vno & multis, & de totius consequentibus. Et dicamus quod vnum dicitur illis modis, quos narrauimus in precedentibus: & I summa reducuntur ad duo, scilicet ad vnum numero, & vnum per aliquid vnde. & hoc, ut iam dictum fuit, diuiditur in vnum secundum speciem, & vnum genere, & reliqua, quae antea enumerauimus. Sit et vnum numero dicitur primo de continuo, & postea secundario & secundum similitudinem de continuo, postea vero de composito, deinde de colligato. Nonnunquam tamen dicitur vnum numero de indiuiduo singulari: quod quidem non diuiditur ex hoc, quod est indiuiduum alicuius speciei, ut Socrates & Plato. Quoniam vero dicitur de eo, quod est indiuisibile quantitate, & illud est illud vnum, quod est principium numeri. Dicitur quoque de indiuisibili quantitate & definitio, hoc est diuidi multitudine & compositione. & his duobus maxime conuenit dicere vnum numero. Denique dicitur vnum numero de eo, quod est de se distinctum, & separatim ab alio, siue sensu, siue intellectu, siue per se. Manifestior autem distinctio est sensitiva, & haec est distinctio rerum per sua loca, mox per cortices earum. Distinctiones vero rationales sunt manifestae, & per hoc mesurantur longitudines, & denum quantitas continua. At distinctiones rerum indiuidualium secundum earum essentias est quid remotum a fama. & remotius adhuc est distinctio rerum per suas

quiditates intelligibiles, & est id, de quo dicitur vnum forma. Et quoniam dicitur vnum de aliquo vero simplici (vel communi) & est ipsum primum indiuisibile in vnoquoque genere, ut color albus inter colores, & mensura citharistica in melodiis, & littera vocalis & non vocalis in dictionibus, ut vnum in quantitate, quod non diuiditur per ipsam. Et quoniam admodum in omnibus his generibus est vnum primum, sic etiam est & numerus. Sed de numero, qui est in quantitate, considerat mathematicus. Et hinc apparet quod vnum dicitur de decem predicamentis, & sicut numerus. Vnum vero, quod est principium quantitatis discretae, non est illud vnum, quod dicitur secundum prius & posterius de omnibus generibus. Neque etiam ille numerus, qui est in quantitate, est numerus, qui reperitur in vnoquoque genere, ut post hoc videbitur. Et definitio ipsius vnius absoleti est quod est mensura numeri, & quod est indiuisibile aliquo modo diuisione. Et vnum numero est indiuiduum in intellectu & indiuisibile in quantitate, & quod est synonymum ad nomen entis. Differunt tamen in modo nomen, nam cum capitur quiditas eius ex eo quod est indiuisibilis, est vnum: sed si sumitur in quantum est quiditas tamen, nuncupatur essentia & ens.

Et si ergo totum hoc est, ut diximus, nescio quid sit illud vnum, quod est principium numeri, & quod esse habeat, nam cognosco quid est principium numeri cognoscitur quiditas numeri, cum numerus resultet ex eius iteratione. Et dicamus quod vnum numerale est illud indiuiduale, quod est in intellectu indiuisibile in quantitate, neque qualitate, neque positione.

quid sit
nec quod est
principium
numeri.

Epitomes in libros Metaphy.

Gtionem. Addidimus autem in definitione neq; positionem, quia punctum est indiuisibile quantitate & qualitate, sed habet positionem: & hoc est principium numeri, & non est numerus. & propter mensurationem huius vnus existentis in quantitate dicitur quodcūq; aliud vñ: quemadmodum propter multitudinem numeralem dñ multitudo de reliquis rebus. vel quia istud vñ, quod est in quantitate, mēsurat numerum, ideo mēsurat in vnoquoque genere aliorum numerū illius generis. Quod autem illud vñ,

H quod est principium numeri, sit de his, quæ sunt in subiecto, est manifestum. & ideo dicitur in definitione vnitatis, qd est id, quo dñ de rebus qd sunt vñ. & qd Mathematicus abstrahat hoc à subiecto indiuiduali, consideret tñ ipsum, quemadmodum abstrahit lineam & superficiē & corp⁹, est etiam per se manifestū. & hæc est dñia inter considerationem professoris huius scientiæ, & Mathematicam. Nam huius scientiæ professor considerat de ipso, ex eo qd est vñ quantitate, aut vñ substantia: Mathematicus vero cō-

Itemplatur de eo, fm qd est vñ tñ abstractum à subiecto. quemadmodum Physicus cōsiderat lineam & superficiem, ex eo qd sunt extrema corporis physici: sed Mathematic⁹ considerat vtrunq; inquantū sunt linea & superficies tñ. Vtrunq; ergo, vñ & multa considerantur à professore huius scientiæ, & à Mathematico: nisi qd consideratio vtri usq; ipsorū de hoc est fm duos modos diuersos, quemadmodum considerant variz scientiæ idem subiectū. & quia vñ numero, si accipiat

inquantum est vñ, non videt in **K** digere subiecto, & ingreditur prædicamentum quantitatis hoc tñ modo, & hæc est vna ex rebus ipsius in diuidui denudati à diuisione i quantitate & qualitate & situ: ideo ē principium multitudinis numeralis, & multitudo numeralis subigreditur etiam prædicamentum quantitatis. sed, cum diuidit ad res, de quib⁹ dñ per ipsum, qd sunt vna absolute, tñc comprehendit oīa decem prædicamenta. & sic pluralitas etiam erit ex consequentibus decem prædicamentorum. & hoc s. si ponamus subiectū ipsius vnus absoluti nihil aliud esse **L** qd decem prædicamēta, i. vnitates in decem prædicamentis existentes, quas numerauimus: quemadmodum linea, quam considerat Mathematicus nihil aliud est qd linea, qd est corporibus. Si ergo ita est, non euadet quin subiectum ipsius vnus absoluti sit vel aliquid cōe omnibus decem prædicamentis, vt dicit Auic. vel qd sit synonymum ad nomē entis, i. qd dicat fm prius & posterius: nō qd significetur per ipsum aliquid accidens (vt opinatur Auic.) vel qd sit aliquid separatum, vt imaginati sunt **M** de natura vnus quamplures Antiquorum, quod sit quædam res separata. Arist. tñ conabit destruire hāc opinionem in futurum. Illud vero quod dicit Auic. subiectum ipsius vnitatis esse quid additum prædicamentis, & quod semper significat hoc & omnino accidens commune prædicamentis omnibus, est falsum. Nā si semper significaret illud, & omni no res egredientes essentiam rerū, de quibus dicitur, tunc non daretur vñ per se, neq; in indiuiduo, neque in vniuersali, i. fm formam, & sic

Quid sit
subiectum
ipsius vnus
absolutum.

A sic de oibus prædicamentis. & tunc vnum erit accidens ipsius de cem prædicamentis per hoc, quod est quid aliud præter ipsa, commune tñ omnibus ipsis. Iste equidem sermo est de se manifeste falsus. & hoc apparebit ex his, quæ modo dicam, videlicet qd, si vnum fm vniuersalitatis dicatur significare accidens cōe decem prædicamentis, oportebit ergo ipm significare illud accidens inherens vnicuiq; ipsorum, vel fm significationem vniocam, vel fm obicationem, i. quæ dicitur fm prius & posterius, vel fm puram æquiuocationem.

B Quod autem ipsum vnū non significat res, de quibus dī fm significationem æquiuocam, est manifestū: cum æquiuoca non habeant subiectum essenziale, neq; vnam definitionem. Neq; etiam habebit significationem vniocam. falsum. n. est inueniri in prædicamento substantię, & prædicamentis accidentium aliquod genus, quod dicatur de eis vni voce, cum sint in vltimo differētiæ. & si ita est, sequeretur qd indiuiduū illius accidentis sensu perciperet, sicut fit in alijs prædicamentis accidentium habentibus esse. Nihil ergo aliud

C restat, nisi qd significet fm prius & posterius. quod fit, vt nihil aliud significet qd essentias prædicamentorum, cum huiusmodi significatio sit comparatio eorum inter se inuicem: vel oportebit inueniri in prædicamentis alia prædicamenta, & sic in infinitum: quod est falsum. Ergo nihil aliud restat esse subiectū ipsius vniū absoluti, qd vnum existens in quolibet prædicamento.

titatis, & in quolibet prædicamentorū, ita qd sit de ipsismet prædicamentis, & non quid additum eis. & hic putauit Auic. qd oportet eius subiectum inesse oibus prædicamentis. Sed res non ita se habet, vt imaginatus est. qm vnum numero non est idē natura cum alijs, cum vnum numerale sit ipsa individualitas abstracta à quantitate & qualitate, i. qua indiuiduum est indiuiduum. nā est indiuiduū p aliquid indiuisibile. intellē & est qui abstrahit ipsum à materijs, & determinat ipsum, & accipit ipm distinctū: quia vnū numero, & vnitas numeralis est quid fabricatū ab alia in ipsis indiuiduis entium. & si non esset alia, neq; etiam vnitas numeralis inueniret, neq; numerus penitus: cuius tñ rei contrariū accidit in linea & superficie, & demū i quantitate continua. & ideo numerus est immaterialior. Auic. tñ admiscuit secum naturā ipsius vnus, quod est principii numeri cū vno absoluto, qd est commune oibus prædicamentis. sed quia illud vnum, qd est principium numeri, est accidens, ideo putauit, qd vnum absolutū, qd est synonymum ipsi enti, sit accidens. & cum hoc conat ponere numerū, ita se habere, vt se hēt linea & superficies, videlicet qd habeat quandam naturā, & si nō reperiat anima: adeo qd fuit coactus ponere in prædicamentis quiddam esse additum eis.

Si ergo natura vnus numero, & ipsius numeri talis est, sequit qd primum metrum naturæ inest ipsi numero: quod quidem est ipsum vnum. aliorū vero generum metra sūt ex positione: & ideo computus, & mensura inest eis mediante numero. & secundum hunc modum accipiunt

to qd ita sit
& in quolibet
libet prædicamento.

E

F

Ex vnus
natura a-
lia mensu-
rari. x. me.
c. l. & ideo.

Quo pacto
vniū & nu-
merus sint
i prædicamē

Contra hoc tñ contingit dubitare, quonā pacto dicimus vnū, & nūmerum esse in prædicamento quā-

BBB iiii alia

Epitomes in libros Metaphy.

G alia metra, assimilando ipsi vni plurimum, i. q. scilicet in tali genere indiuisibilia vel difficile diuisibilia. Hinc fit q. oēs gentes mensurant oēs motus per motum diurnum, cū sit velocior ceteris motibus. i. q. ipsi mensurant alios motus, tpe huius motus, & sūt quies ceterorum mobilis p. tempus huius motus mensuratur. & ob hoc etiam capiunt de ponderibus & mensuris id minimum, quod possunt. Sed si alijs rebus preter prediamentum quantitatis addit mensura, illud quide fuit p. accidēs & rōne huius prediamenti, sicut est mensurare leuitatem & gravitatem: imo qd plus est mensurare nigredinem, & albedinem. Ex his igit patet quid sit vnum, quod est principii numeri, & cuius sit naturā, & q. numerus est congregatio harū unitatum, & multitudo constans ex ipsis. Obijcit tñ Auic. contra hmodi definitionem numeri, dicens: quoniam pacto multitudo pot. esse genus ad numerum, cū sit ipsemet numerus, cū ipsa multitudo, vt multitudo diuidatur in talem & talem multitudinem, quemadmodum numerus in talia & talia numerata, i. in resasibiles. Hoc tñ est erroneū, q. multitudo absoluta cōior est multitudi ne numerali: quemadmodum & ipsum vnum absolute est cōius vno numerali, quod est principium numeri. & dato q. esset, vt ipse dicit, ad hoc potest imaginari numerus, ac si sit spēs ex spēbus rerum numeratarum: & tunc ipsa multitudo erit genus sibi, & alijs rebus multis. & hoc non est impossibile officium ipsius animæ accidit nanq; hoc ipsi numero, quia est operatio animæ in numeraria. Sūt et dubitauit de defini-

tione vniū, & numeri, hōc modo. Et videlicet dicit ipse q. cū vni accipitur in definitione multitudinis, quod est ipse numerus: & ipsum vni concipiat p. priuationē multitudinis in eo existens: ergo vtrumq; ipsorum accipitur in ratione aliter: & hoc est p. ratio circularis. Ego autē dico ad hoc id, quod iam prius dixi i. definitione relativorum. Et nos egres si sumus, vnde eramus.

R esertatur ergo ad illud, & dicamus q. id fuit ostensum hic q. p. vnum significantur oia prediamenta, & q. est synonymū ad ens. est igitur manifestum q. consideratio de eo in hac scia sit ex hac parte. Et quia de ipso vno tractauerūt Antiqui hoc, scilicet transcendens ad ipsum ens, ex eo q. subiectum amborū est idem: Differuat tñ eo modo, quo discrepant eorū opiniones de vno primo, quod est principii vniuersi, & causā, ob quam cetera alia entia hūc esse, & in mensurando ea, in quantum sunt entia, in duas s. opinionones. Sed priores Naturales, qui putabant res sensibiles particulares precedere vites earum: & propterea quia sic sunt opinati: & cū hoc etiā putant oportere in quolibet gñe dari vnum primū, quod est causā, ob quam vnaquaq; species est in genere: & causā ē, p. quam reliquæ spēs mensurent, & cognoscant, cū de illis spēs dicat illud genus s. prius & posterius, quemadmodū res se habet in dec: prediamentis: vt exempli gñā calor, qui dī de igne, & de alijs rebus attributis igni, s. prius & posterius, & ignis est cā, ob quā reliquæ calida hēant esse, & sint mensurata & numerata: & ideo impossibile est q. non merent res calidas p. vnu, qd sit albe do,

Mor. dicit
nūc mēsu-
ra ē oīum
motuum
apud oēs
gentes. 10.
Met. 4.

De vno s.
p. vno
ad ipsum
ens. 10. m.
2. 6. & 10.

I M

Ado, aut nigredo: quā mensura i quo
habet gñe oportet d necessitate, vt sit
proportionata, & similis: & hoc ha-
bent ipsa entia inquantū sunt entia,
videlicet q dñr fm prius & posteri⁹
ideo putarūt oportere inueniri vnū
primum ens, quod est causa vt alia
entia sint entia, & numerata & sci-
ta: quemadmodū vnū i numeris
est cā vt reliquæ spēs numeri sint, &
numerent. sed, quia ipsi non cogno-
uerūt de causis nisi materiale, ideo
fuerunt imaginati q hmōi vnū,
est ista causa. & hoc ē iuxta varias
eorum opiniones de causa materia
Bli vltima. nam quidā eorū putant ef-
se aquam, alij vero ignem, & nōnul-
li infinitū. Posteriores vero, qā pce-
perūt cām formalem, aliter tñ q ē,
putant ipsi q ipsum intelligibile ali-
cuius rei existit extra intellm: qd q;
ipsi conuenit magis esse q suo sen-
sibili: & dicunt q vnū vñe, cui plus
conuenit ipsum esse q sensibili suo,
quod continet quicquid dñ vnū, est
causa vt sint reliqua entia, q dicunt
vna, & causa ē mensurationis eorū
Hæc igit est summa consideratio-
nis, quam habuerunt prædecessores
Arist. circa hoc quæsitum. Arist. ve-
Cro cum distincte cognouerit eē for-
marum intelligibilū ab esse earum
sensibilium, & q intelligibile nō ha-
bet esse extra intellectum, inquan-
tum est intelligibile: habent tñ esse
extra intellectum, inquantum sunt
sensibiles: & non latuit ipsum, q in-
ter res ensibiles nihil est cōmuni⁹
decem prædicamentis: & est quoq;
manifestum, q in quolibet gñe præ-
dicamentorū accidentiū dat quod-
dam vnū, quod est causa, vt reliq;
spēs existentes in illo gñe habeāt ef-
fe, & mensurent: vt inter colores, exē

pli gratia albedo, quæ quidem ē cā **D**
vt aliz spēs sint & mensurent: nam
nigredo potius debet esse priuatio
albedinis, q quid per se: & sūt in ser-
monibus syllabæ & pedes, quibus
mensurant tales dictiones, & nen-
ma in musica: ideo est opitatus q
in prædicamento substantiæ oportet
dare aliquid ita se habere, cū ipse
substantiæ sint plures: videlicet q de-
tur in eis vnū, quod sit causa vt
aliz substantiæ sint, & non solum
aliz substantiæ, sed & alia extra.
Nam reliqua entia mensurant quā-
dem inquantum sunt entia per sub-
stantiam, cū eorum esse consistat **E**
in ea, vt in principio huius scientiæ
fuit declaratum. & hmōi vnū, si re-
peritur separatū a materia, plus
conuenit sibi nomen unitatis, cū
plus conueniat sibi hoc nomē esse.
Et ideo hoc quæsitum reuertit ad il-
ludmet quæsitum, quod a principio
rei non desinit inquirere. Et præpo-
suit huiusmodi res, vt deueniret po-
stea ad ipsum: videlicet, vtrum des-
substantia separata, quæ sit principii
substantiæ sensibilis, aut sufficiat ip-
samet substantia sensibilis ad suum
esse. Hæc aut duo quæsitum sunt vnū
subiectiue, & duo in modo. & ideo **F**
habita notitia vnus eorum, aliud
quoq; nouerit. Si sit etiam, si mani-
festabit q dant plures substantiæ se-
paratæ q vna, oportebit etiam inue-
niri in eis vnū, qd sit causa, ob quā
sint multæ, & numeratæ. & hoc totū
apparebit in secūda parte huius scie-
tiæ. quia cōsiderate in hoc loco de
hmōi rebus est quidem veluti præ-
ludium ad illam partem, quæ est vt
finis huius, & ppeius nobilitat sue
runt imaginati aliqui quod scientia
Diuina cōsideraret de rebus sepa-
ratis

Epitomes in libros Metaphy.

G ratis tantum. Iste ergo est sermo de
vno in quantum est synonymum
ad ens.

De oppo-
sitione &
multitudi-
nis. x. met.
19. & inde

C onsentaneū autē est querere quō
comparat ad ipsum vnum pri-
mum. & quia vnum opponit multi-
tudini, contemplandū est quot mo-
dis opponit ei. Et dicamus qd vnum
opponit multitudini pluribus mo-
dis. Vno quidē modo p diuisibile &
indiuisibile. & hoc est fere sive oppo-
sitioni, quā est inter habitū & pri-
uationē, quia vnum est priuatum
diuisione existenti in multitudine.
Vnum adhuc opponit multitudi-
ni

H ratione suarū proprietatū. nam ip-
sum vnum hēt quāsdā proprietates
vt esse idem in substantia, & sive in
qualitate, & æquale in quantitate. nā
vnum in substantiā est in qualitate
sive, & in quantitate æquale. Multi-
tudo vero hēt proprietates opposi-
tas illis proprietatibus vnius, q sunt,
aliud, & diuersum, & oppositū. Ve-
runtū id, quod opponit ex his ip-
si vni, in quantum dicitur idem, & di-
uersum: quia idem & diuersum sūt
opposita: & ideo necessario quicqd
est in substantia, vel est idem vel di-
uersum. & hoc etiā iuxta suos mo-
dos, de quibus dī idem & diuersum

I esse opposita. Nos autē iam dixi-
mus qd dī idem genere & forma &
indiuiduo, vt qn hēt duo nōia, aut
cū comparat significatio nōis ip-
sius ad signationē definitionis. Et
quia qn vnum est in substantia dī
sicut ipsum, & qn in quantitate dici-
tur æquale, & in qualitate sive, & hoc
etiā dī iuxta illos modos, de quib-
us iā diximus ipsum sive dici: qua-
re oportet vt res sit sicut alia, vel nō
sicut illa, aut æqualis vel inæqualis,
aut similis vel dissimilis, & oīa hęc

concurrūt in hoc, q aliquid vel erit
idem, vel diuersum, siue absolute, si-
ue cum colligantia. Aliud autē &
differsens inter & consequuntur. Di-
stinguunt tñ: qm aliud est in se di-
uersum, sed differsens est differsē cū
alio per aliud, & qn differt ab aliquo
conuenit cum eo quod est idem: &
differsens suscipit magis & minus,
sed diuersum non.

Q uā autē sunt diuersa, non pos-
sunt aggregari in vno subie-
cto nī vnum modum & vno tēpo-
re. & talia sunt opposita, q vlt sunt
quatuor, scilicet contraria, & habitus
& priuatio, & affirmatio & negatio, & re-
latiua. In præteritis autē iam dictum
fuit quot modis dī contrariū, & ha-
bitus & priuatio. Veruntū duo cō-
traria re vera sunt, q inueniunt in
eodem gñe, quā maxime differunt
& distant: sed q sunt diuersa in gñe,
licet distent, tñ non suscipiunt ma-
gis & minus in distantia: & ideo eo-
rum distantia nō est ex hoc, q sunt
contraria. nam quādoque possunt
plura congregari in vno subiecto,
vt decem prædicamenta, quā sunt
distincta in suis generibus. sed si di-
cimus hęc inter se distare, illud est,

M quia non generantur mutuo ex se-
inuicem, neque aggregantur peni-
tus in aliquo genere: & non propte-
rea quod eorum distantia proue-
niat à contrarietate. Contraria ve-
ro sunt eadem genere, & maxime
differunt & distant forma: & ideo
non possunt conuenire in vno sub-
iecto, & vnum eorum corrumpit
aliud de necessitate. & quā ita se ha-
bent, videlicet quod vnum eorum
pat reliquum, distant eorum esse
in vltimo distantiz. & propterea di-
citur in definitione contrariorū q
habent

De opposi-
tionē. x. met.
11. & 12.

A habet vñs subiectū, & vtraq; maxime distant fm esse. Hinc apparet qd vñs cōtrario vñs tñ contrariatur. qd si illud, qd est pfectū i suo genere, est illud, extra qd nihil est vel su pra ipsum, ergo pfectū in distantia nō habebit aliqd remotū ipso. Nā si reperiat aliqd aliud sibi contrariū, tñc vel erit maioris cōtrarietatis eius fm esse quā primū, aut minoris. si minoris, tñc se habebit veluti mediū inter duo contraria, & nō est in extremo. & si maioris, ergo qñ ponitur in vñs, nō est in vltimo, sed est mediū. Impossibile ē qd

B reperiantur duę res in eodē gradu cōtrarietatis ad vñs rē, qd sunt in vñs distantie: qd vñs distantia reperitur inter duo extrema: & duo tñ sunt in vltimo distantie. & ideo impossibile est qd inter duo extrema cadat pluriq; vna linea recta. Et quia in definitione contrariōrū apparet distantia: & nomen distantie dñ primo & fm prius de quāritatē: oportuit cōtrariū primū esse in loco, & qd sit cā vt alia opposita sint p se & fm eē simul. nā, si nō esset magnitudo, nō possent inueniri contraria fm eē simul, vt calidū & frigidū, & reliqua.

C & p hoc inherens distantie maxime primæ est cā vt contraria sint.

Et quia cōtrariōrū aliqua sunt, quorū vñs non euadit a subiecto recipienti ipsa, vt par & impar, a quibus nō expoliatur numerus: aliqua vero alia sunt, a quibus vtrūq; subiectū, qñq; euadit, vt color, qui recipit albedinē & nigredinē: ideo cōtraria sunt duo specie, vnā habēs mediū, & aliud immediatū. Et quia transmutatio est de contrario in contrarium, vt in 1ª Naturali fuit ostensum: ideo est mediū inter

duo contraria de necessitate. Nam **D** mediū est primum, ad qd transmutabile transit: vt transmutatio, exēpli grā, de nigredine ad albedinē, qd quidē sit, postq̄ fuerit transmutata in vñs mediōrū inter ipsa existentium. & id est necessariū qd mediū, & extrema habentia illud mediū, sint in vno genere, qd sit idē. aliter .n. mediū non esset illud primū, ad qd sit transmutatio: qd ea, qd sunt distincta genere, nō transmutantur mutuo inuicē: etiā extrema & media sunt in vno genere, qd sit idē, quo manifestum est qd media sunt cōtēpata ex duob' extremis. Nā, si **E** nō eēnt cōtēpata, & tñ eēnt i cōpositō, tñc essent ipsamet extrema sicut sūt i. si extrema existerēt i medio i actu eo mō, quo existūt sepeata, & tñ iā fuit positū qd media sunt contraria inquantū acquirunt de contrarietate extremorū, & qd ipsa eadem non sunt extrema. hoc ergo indicat media nō posse eē extrema in actu puro, vel qd sint in eis extrema. Ea ppea fuit positū ipsa extrema, ex eo qd sunt medijs, vt inueniantur simul i vno subiecto: sed hoc est impossibile, inquantū sunt extrema & in actu vltimo suo. Et qd extrema sunt i medio, quodā esse mediū inter actū purū & purā potentia, id oportet non inueniri mediū nisi in rebus cōtemperatis. Et ppea iter sanitatē & egritudine nō datur mediū, cum de natura sanitatis non sit admisceri cum egritudine: & est impossibile qd subiectū recipiens vtrūq; euadat ab vno illorum duorū, cum egritudo sit lesio actionis membri sensibilis, aut eius passio, & sanitas illatio: inter lesionem autem & illationem non datur medium sensibile: licet

De cōtrarijs medijs & immediatis. 10.
M. 12. 11.

Inter sanitatē & egritudine nō dari medium.

Epitomes in libros Metaphy.

C in latione inueniat magis & minus quod Gal. appellat largo modo neutrum, quod significat id, quod non est, neq; sanitas, neq; aegritudo. nam hoc necessario ē, vel sanitas, vel aegritudo, sed nō l. vltimo. Et ideo oportet q̄ quicquid appropriatur nōse medii p̄ abnegationē duorū extremorum, q̄ intelligat p̄ illud verum medium. nam cū dicimus, exempli gratia, colorem flauum non esse album, neq; nigrū, signatur q̄ est q̄dam essentia, a qua priuat aliquid, quod inest duobus extremis existētibus sub vno genere, & hēt aliquid

H de duobus extremis p̄ modum mixtionis. Sed id, quod signatur per abnegationem duorū extremorū ab eo, quod non est ipsum, & extrema sub eodem genere, nō est medium. vt si dicamus lapidem loquentem, aut mutum: & Deum non esse extra mundum, neq; intra. & hac proprietate differunt contraria ab alijs oppositis, cum non habeant verum medium. In affirmatione autē & negatione res est manifesta. Priuatio vero, q̄ habet vim negationis, sc̄ hēt vt negatio, & est illa priuatio, q̄ opponit enti: vt si dicamus ens genera

I ri ex non ente. Inter reliquos tñ modos priuationis possibile est imaginari medium, sed non verū. vt cum dicimus embryonem non videre, neq; esse cæcum: & lapidem non loqui, neq; esse mutum. & hoc iā fuit rememorati. Relatiuorū vero natura, in quantum sunt relatiua, non est q̄ habeant medium. nā non cōditionat in eis, vt sunt in vno genere, sicut agens & passum, quod possunt esse vnum eorum in vno genere, & aliud in alio. sed si in aliqua relatione inest contrarietas, habebit

quidem medium: illud tñ euenit ratione contrarietatis, non ratione relationis, sicut medium, quod est inter magnum & paruum, & inter sursum & deorsum.

E X his igitur patet q̄ isti quatuor modi oppositorum sunt diuersi, & q̄ priuatio & habit⁹ sunt tanquā principia contrariorum, & affirmationum, & negationum. quia, cū gnatio fiat vel a priuatione formæ, vel a forma contraria: & ipsi formæ contrariæ de necessitate inest priuatio contrarij rei generabilis, quæ est aliquod contrarium, & si priuatio de necessitate præcedit generatū: ergo de necessitate priuatio inest contrarijs, & præcedit ea, natura. Inest quoq; vni contrariorum, vt sit imperfectius alio, & imperfectio est priuatio perfectionis: vt caliditas, & frigiditas, & humidum & siccum. Manifestum quoq; est q̄ inter negationem & hęc modū priuationis (Lab solue) non inest differentia.

E T quia, vt diximus, contraria sūt diuersa, forma, & idem gñe, conueniens est vt consideremus, vtrū quicquid est contrarium sit diuersum forma, aut nō sit necessarium hoc. Et dicamus q̄ contrarium, quodcunq; sequitur formæ rei, est de necessitate diuersum forma. nā im possibile est inueniri gnabile & corruptibile, & perpetuū in eadem forma aliter. n. esset posse inueniri homines p̄petuos. Sed illa contraria, q̄ insunt alicui rei p̄ materiam, non inueniunt q̄ sunt in eadem forma, si cut mas & femina in eadem specie, & albedo & nigredo, quæ sunt in vna specie. Ex hoc igit patet quid conuequat vnum & multa, & q̄ ipsa sunt principium generū oppositionis. &

Priuatio —
nē & habi
tū ēē con
trariorū
principia.
10. m. l. ij.

An quicquid
ē contrariū,
sit diuersū, for
ma. 10. m.
10. l. ij.

A ideo dicitur nos considerare quo pacto in se eis propria oppositio. nā, si nō daretur vñ, nō darentur plura et. & si nō daretur multitudo, nulla daretur penitus oppositio.

Quopado
vñum &
multitu-
do oppo-
nit. 10. Me
12. 13. &
21.

ET dicamus q̄ impossibile ē. q̄ vñ
opponatur multo p̄ modū con-
trarij, cū contrarij multitudinis sit
paucū, & vñ nō est paucū, quia
paucū est de affectibus ipsius diuisi-
bilitatis: & si obtingat vñ esse paucū,
illud sit, ex eo qd̄ vñum est multi-
tudo diuisibilia, nō ex eo qd̄ ē vñ.
Præterea, si vñ sit paucū, duo erāt
multū: q̄a paucū & multū dicuntur re-
latiue, & p̄p̄ea vñ erit quēdā mul-
tutudo. & hoc totū est impossibile. Ad-
huc ipsam contrarij, vt ostensum
fuit, habet contrarij, quæ vtrūq;
sunt in eodē generetur sed vñum &
multa nō ita se habent. At verum
oppositio istorū sit oppositio priua-
tionis & habitus consideratione in-
diget: quia vñ, cū ipsam vñ sit
quid diuisibile, & multitudo sit di-
uisibilis, q̄ in se ei priuatio diuisi-
bilis, quam quidem habet ipsa mul-
tutudo. Plures tñ Antiquorū fue-
runt opinati huius oppositum, vt;
q̄ ponebant multitudinem esse pri-
uationē vnitatis, qd̄ quidē ideo pu-
tauerunt (vt arbitror) quia viderunt
priuationē semper esse imperfectio-
rem habitu, & habitum nobiliorē
esse. & ita se habet vñum ad ipsam
multitudinē: est. n. cū vt illa sit. Sed
vt prædiximus, magis euident est,
q̄ ipsa vñitas sit priuatio multitu-
dis. nam quā plures priuationes sunt
nobiliores aliquibus entibus imper-
fectis. & ideo nonnunq̄ contingit
melius esse nō videre, q̄ videre. Sed
dato et q̄ hæc esset oppositio existeret
inter vtrūq; eorū, sequeretur adhuc

ex hoc falsitas vituperanda, videli-
cet q̄ habitus substantiaretur in pri-
uatione, cū ita se habeant vñum &
multa. Quapropter videtur magis
consonū ipsi opponi inter se op-
positione relationis. quæ contingit ip-
sum vñ mensurari, & multitudi-
nem mensurari: mensurans autem,
vel mensura, & mensuratum sunt in
capitulo relationis. sed hūc relatio
nō est de essentia ipsius vñus,
immo quid sibi accidit: & ideo nō
dī vñum in comparatione ad multa
eo mō, quo dicuntur relativi ad se-
mutuū. Est. n. res in hoc, vt in cau-
sa & causato. nā ignis est cū rerum
ignearum, & tñ est ignis absq; hoc
q̄ sit cū. ex eo igitur, q̄ est ignis, est
in prædicamento substantiæ: sed in-
quantū est cū, est in prædicamento
relationis. & hoc totū est per se no-
tum. & similiter videtur q̄ nomen
multitudinis significet illud, ex eo
qd̄ habet tale comparationē, licet nō
erant nisi cū eo. sed nomen multi-
tutudinis dī in relatione ad paucū: &
ideo ista relatio, quæ est inter mul-
titudinem & vñ, inest ipsi multi-
tutudi, ex eo qd̄ est quid mensura-
tū, & vñ, ex eo q̄ est mensura. Vel
dicamus q̄ vñ opponit multum di-
ni vtroq; mō simul: sed duob; mō-
dis varijs substantiabit multitudinē,
nō ex hoc q̄ accidit ei, qd̄ priuatur
multitudine, sed inquantū est eius
principiū. & isto mō oppositio am-
borū est ad aliqd: & ex eo q̄ accidit
ei ista priuatio, q̄ inest multitudini,
vt; diuisio, adhuc opponit multitu-
dini p̄ modū habitus & priuatiōis.

Queret tñ aliquis & dicit, cum
vñ in se vñ contrariū, quo igitur
mō æquale opponit magno &
paruo? Nam impossibile est vt æquale
habeat

Quopado
æquale
magno &
paruo op-
ponit. 1.
Me. 17.
inde.

Epitomes in Libros Metaphy.

G habeat hæc duo contraria, cum con-
trariū habeat vnum contrarium.
Hæc æquale existit inter magnum &
paruum: contrariū autem non est in-
ter, sed id quod est inter, est inter cō-
traria. Hoc in dubiū soluitur p hoc,
q̄ æquale opponit magno & paruo
p inæquale, & talis ē oppositio, quæ
inter priuationem: & habitum.

De causa-
rū finita-
te. vide 2.
Met. tex. 2.
& inde.

T postq̄ tractatum est
de vno, & de eius conse-
quentibus, expedit mo-
do tractare de fine qua-
mori causarū, quæ sunt materia, effi-
ciens, forma, & finis. Hoc namq; con-
fert ad id, quod querimus, videlicet

H inuestigare principii substantiæ, &
ad magnā partē rerum prædictarū.
& ideo Aristot. incipit exordiri hoc
in primo libro huius scilicet, & ē liber
designatus p a paruum. quo facto
perficiet prima pars huius scilicet cum
auxilio Dei. Et dicamus q̄, si pona-
mus plura causas q̄ duo, siue sint
tria, siue plura, aut ponamus ipsa fi-
nita numero, apparebit eis triplex
genus, scilicet principium, mediū, & finis.
Et vñ quodq; istorum habet quid
sibi propriū. nā vltimi propriū est
nō esse causā alicuius rei: mediij ve-
ro esse causā ad a primo & causā vlti-
mi, si de ponas illud modū. vñ, aut
multa finita vel infinita. Hæc nōq;
est dispositio mediij in quantum est me-
diū, nō in quantum est tale mediū, scilicet
finitū aut infinitum. propriū autē
primi est q̄ sit causā, & nō causā
ab aliquo oīno in quantum est causā,
ita q̄ esse eius vs̄ opponi vltimo, &
mediū est veluti mixtum inter ex-
trema: & totū hoc ē de se manifestū.

I Quod si ponam⁹ aliquas causas in
finitas alicuius causati vltimi, pone-
rem⁹ media infinita, sed ipsa media,

in quantum sunt media, vt diximus, &
siue finita siue infinita, indiget pri-
ma causā, in quantum sunt causata.
aliter. n. posset dari causā sine cā.
sed, si ponamus huius media esse in-
finita, deueniem⁹ in cōtradictionē:
quis necessario media habet primā
cām, sed, si ponam⁹ infinita, tunc nō
dabit⁹ causā primā. Item impossibile est
inueniri medium sine duob⁹ extre-
mis. Nam huius positio est fissa illis,
quæ sibi ipsi cōtradicunt, vt qui po-
nunt infinitū in actū. in libro autē
Elenchorū id fuit ostensum q̄ talia
dicunt⁹ non petitiones, sed plogi ad
destructionem positionis. Et licet
huius declaratio videat⁹ magis prop-
ria ipsi agētī & mouētī, nihilomi-
nus potest esse etiā cōis ad declara-
tionem finis causarū quatuor. Con-
uenientius tamen est declarare hoc
in vnaquaq; reliquarum causarum
iuxta id, quod est sibi propriū, &
incipiamus à causā materiali.

Et dicamus q̄ aliquid fieri ex ali-
quo dīduplī. Vno modo, licet dici-
mus aquā generari ex aere, & aerē
ex aqua: & albū ex nigro, & nigrum
ex albo. Et hæc dictio, ex, in hoc loco
re vera significat post. nā id, ex quo
sit vere gñatio, est subiectū aquæ &
aeris, & albi, atq; nigri: non forma
aqua, neq; forma aeris, neq; albedo
ipsa, aut nigredo: immo forma ipsi
aquæ discedit à subiecto, & accedit
vice ipsius forma aeris. & fin hunc
modū impossibile est q̄ præcedat id, à
quo sit gñatio, ad id quod generat⁹.
Neq; dā hic processus in infinitum
p se: quia forma aquæ nō pōt imagi-
nari prior ad formā aeris, neq; for-
ma aeris ad formā aquæ: Imo vtrq;
simul sunt eodē gradu, & subiectū
amborū est idē, & vtriusq; istorum
quod-

A quodlibet est in potentia & aptitudine ad aliud indifferenter, & ideo talis generatio potest esse circularis. Alio modo dicitur aliquid fieri ex aliquo, quoniam id, ex quo dicitur aliquid fieri, habeat suum esse in actu, propterea quod est aptum perfici ab alio, vel ab alia forma, ita quod, si illa res subiecta habet esse: ideo ipsum habet, quia mouet ad hoc ut perficiatur per illam ultimam rem, si non impediatur. ut exempli gratia virtus nutritiua, quod est in fetu, est apta ad recipiendam vitam & vita est apta ad recipiendam rationalitatem: nam de quolibet istorum dicimus vitam fieri ex virtute nutritiua, & ex aialitate (scu vita) fieri rationalitatem. sicut etiam dicimus ex puero fieri virum. In hac autem diuisione potest imaginari quod generatum habeat plusquam unum subiectum in actu. Iste tamen modus habet quid sibi proprium, quod non habet primus, videlicet quod illa res ultima in hoc non est in potentia ad subiectum, neque potest transformari ad ipsum: quia priora sunt apta recipere ultimam, sed postrema non est aptum recipere priora. Manifestum quoque est quod homini subiecta non possunt procedere in infinitum, quia, si hoc posset fieri, tunc inueniretur res in actu infinita in aliquo finito, & nihil differt, siue illa subiecta infinita rei in actu puro, quodammodo virtus nutritiua, quae est subiectum sensus: siue habeat esse medium inter potentiam & actum, ut elementa in membris similibus. Item ista ostensum fuit in scientia naturali quod subiectum non formatum per se: quod quidem in huiusmodi re impossibile est quod habeat subiectum. aliter enim haberet formam, & cum primo subiectum & ultima forma vniuersumque; sensibilibus sunt duo extrema

finita necessario: ergo media, quae sunt inter ipsa, erunt finita. falsum enim est ponere res finitas sine sua extrema & infinitas sine media earum. nam talis positio contradicit sibi ipsi: quia id, quod est infinitum, est ex omni parte infinitum, non ex una parte praeter aliam. & hoc est manifestum consideranti. De causa autem, quae est finis, manifeste patet ipsam non procedere in infinitum. nam homini positio reuertitur per eius ablationem. Nam, si motus, & aliquod quiescens essent ad infinitum: infinitum autem via non definit: ergo nihil inueniret, ad quod fiat motus, aut quiescens erit igitur inane & vanum. & hoc non solum est impossibile in rebus, quarum finis insequitur motum, sed etiam in rebus habentibus finem inquantum sunt tantum entia, quae non solent transformari, & sunt scilicet res immateriales.

De forma quoque apparet impossibile ipsam procedere in infinitum. De forma namque materiali vniuersumque partium mundi res manifeste patet, eo modo, quo fuit ostensum subiecta esse finita. nam impossibile est ut in aliquo finito reperiantur formae infinitae, quemadmodum est impossibile innouari in ipso subiecta infinita. Et sicut apparet hoc in toto mundo, nam, cum eius partes simplices se habeant, veluti formae ad se invicem ut in scientia naturali fuit declaratum, impossibile erit quod eius partes simplices procedant in infinitum ex parte, quae aliquae sunt perfectiones (siue actus) aliquarum, quemadmodum est impossibile actus procedere in infinitum: ut terra, exempli gratia, quae est per aquam, & aqua per aerem, & aer per ignem, & ignis per coelum. in huiusmodi enim perfectione impossibilis est processus in infinitum.

Epitomes in Libros Metaphy.

G Sic et si ponamus formas immateriales, quardā quādam sint pfectio-
nes aliquarū (vel actus) apparebūt si-
niscarū per hanc met declarationē,
videlicet ex eo, qd fuit ostensum cau-
sam finale habere finē. Ex dictis igit
patet quatuor causas habere finē, &
qd datur mā prima, & primū agens,
& prima forma, & primus finis.

Verum in
oibus cau-
sis prima
ca sit vna,
vel plures.

Sed verū prima causa in quolibet
istorū sit vna, vel plures, potest hic
ostendi de materia aut prima iā ap-
paruit in scientia Naturali, qd ē vna
generabilibus & corruptibilibus, &
propterea simplicia possunt trāsmu-
tari ad se inuicē. Vltimi vero agētis,
si reperiret plusq̄ vnum agēs, neces-
sario oporteret nomen agentis dici
de eis vniuocē, aut p aliquam analo-
giā ad id, in quo cōmunicant. & si
nomen agentis dē de eis vniuocē, er-
go cōcabunt in nōe generis. & vlti-
mum agens erit materiale, quod tū-
iam in scia Naturali fuit ostensum
hoc esse imposse. & intelligo p agēs,
vltimū motorem. & si dicat de eis p
aliquā analogiā ad aliquā vnā rem,
siue talis proportio sit in eodē gra-
du, siue in varijs gradibus, illud tan-
dem, ad quod comparant, est ipsum
primū agens, quo vnumquodq; ip-
sorum est agens. erūt ergo, ipsa cau-
sata, & nullū eorū erit vltimū agēs.
sequit ergo ex hoc de necessitate, qd
vltimū agens est vnū. Et si res ap-
paret de causa finali, & formali per
hancmet declarationē, videlicet qd
vltimū eorū opz qd sit vnū numero.

Verum in
qualibet
ca relique
aut aliqua
earū inue-
niantur.

Et postq̄ fuit ostēsum qd dantur
quatuor causę vltimę, consideran-
dum ergo est si est possibile inueni-
re in qualibet earū reliquas causas,
aut aliquas earum. Et dicamus qd
iam fuit declarātū in scientia Natu-

rali materiā primam nō habere for-
mam, siue non esse informatam: &
ideo non habet agens, cū ipsum
agens paret formā passio. qd autem
habeat finē, vel qd sit finita, est neces-
sariū, & est, si ipsa forma. aliter enim
inueniret id, quod non est aptū in-
ueniri. Vltimū vero agens, in quan-
tum debet ēē eternū, oportet quod
sit immateriale. qd aut non habet
formam, est necessarium etiam. Sed
verū habet causam finale, indiget
speculatione. Nā, si ponamus ipsum
habere causam finale, erit de neces-
sitate causatū ab ea, cū finis sit nobi-
lior agentis: sed quia non est in mā, **L**
ideo finis tantū est causa, vt ipsum
habeat esse. & quia iā posuimus ip-
sum esse efficiēs ipsum finis: est ergo
causa finis, & sic erit causa sui ipsius.
In rebus vero materialibus non se-
quit hoc: quia agens est causa ipsius
finis, eo qd finis generat, aut ē in ma-
teria: sed finis ē causa agentis ex hoc,
qd est finis. Cū ergo hoc sit imposse,
nihil restat nisi qd eius finis sit eius
essentia. quā admodum sapiens, cui⁹
finis in docēdo est influere bonum
tū: & legi institutor mouere hoīes
ad virtutē, absq; hoc qd ipse acquirat
de hoc virtutē. Ita ē de prima for-
ma vt res se habere, qd quidē non ha-
bet agens, quia si haberet, tunc non
esset vltima forma. quia ipsa ē p-
cedet fm esse ipsum agēs: & qd prius
est, qd erit materialis. & si non habet
agens, sequit qd ipsa & vltimū agens
sint idē subiecto. nā, si ponerem ip-
sam esse duo numero, sequerē qd ef-
fer causata ab agente, & agens esset
causata ab ipsa inquantū habet for-
mam: & sic nō esset primum agens.
Sequit quoq; qd nō habet finē. quia
finis habet formā, & sic reperiretur
forma

M

A forma prior ipsa: & ipsa nō esset vltima forma: eius igitur essentia est finis sui ipsius. Sic quoque impossibile est ponere primum sine præter primum agens, & præter formam primā. quia prima forma (vt fuit in hoc tractatu iam ostensum) & vltimū agēs sunt vnū & idem subiecto: & est impossibile (vt diximus) quod vltimū agens habeat aliū sine præter seipsum. Ex his igitur dictis apparet quod omnia ascendunt ad vnā causam, quæ est finis, & agens, & forma. Hoc tamen adhuc ostendit in futurum, sermone magis proprio. Et magna laus Deo glorioso. Et hic finit Tertius tractatus, in quo definit prima pars huius scientiæ.

A V E R R O I S

EPITOMES IN LIB.

M E T A P H I S I C A E

ARISTOTELIS

TRACTATUS IIII.

C In superioribus iam dictis fuit quod ens dicitur de omnibus predicamentis, de substantia tamen fuit prius, & de reliquis predicamentis fuit posterius: & quod ipsa substantia est causa, vt alia predicamenta sint. Ibi quoque fuit dictum quod substantia sensibilis diuiditur in materiam & formam, quæ vtræque sunt substantiæ, cum ipsum vniuersum esse diuidatur in ipsa illiusque duobus consistat. & quod reliqua predicamenta substantiantur in predicamento substantiæ. & quod horum vniuersalia ipsorumque intelligibilia non habent esse extra animam, neque ipsa vniuersalia sunt causa partium eorum sensibilium: immo for-

ma particularis & materia particularis, vtræque sunt duæ causæ tamen essendi substantiæ individualis. & quod ipsius individui agens, est aliud individuum sicut ipsum in se, aut scilicet, sibi. & quod forma vniuersalis, & materia vniuersalis non generant neque corrumpunt. Hoc inquit est, quod ex præcedentibus colligi potest de notitia principiorum vniuersi. Et, quia consideratio huius artis est appropriare ens ad suas causas vltimas, considerari igitur decet, vtrum illa principia ipsius substantiæ sensibilis, quæ fuerunt declarata, id est materia & forma, sufficiant ad esse substantiæ sensibilis: aut detur substantia separata, quæ sit causa vt ipsa substantia sensibilis sit semper in actu: & si sit, quod esse habeat, & quot modis dicatur ipsam esse principium substantiæ sensibilis: & sicut declaratum fuit in scientia Naturali, quod materiæ definiunt ad primam materiam existentem in re, vtrum formæ quoque definiunt in primam formam existentem in re, aut separatam: in eadem & de fine primo, & de primo agente.

Vltima autem propria ad notitiam huius quaeritur est ponere hic per modum proemij id, quod in scientia Naturali ostensum fuit de inuentione motorum immaterialium de qua re conuenit nos facere mentionem hic (vt moris est) veluti rememoratio, non quod huius scientiæ sit declarare hoc.

Et dicamus quod iam fuit declaratum in scientia Naturali quod omne quod mouetur, ab aliquo motore mouetur. & quod ipsum mobile mouetur, propterea quod est in potentia: mouetur vero mouetur ex eo quod est in actu. & quod si mouens quandoque moueat, quandoque non erit aliquo modo mobile, quoniam non habebit potentiam ad mobilitatem, quoniam non mouetur. Quamobrem cum dicitur. **CCC** p-

Rōnes sub-
stantiæ se-
paratæ ad-
paratæ ex Na-
turali Philo-
sophia. 12. met. 12.
13. & 14.

Epitomes in libros Metaphy.

G propter, si detur vltimum mouens vniuersi, quod qñq; moueat, qñq; non, sequetur necessario qd dabitur aliud mouens, prius illo, & nō erit illud primum mouens: & si ponatur iterum: illud secundum qñq; mouere quandoq; non, sequetur idem qd a primo. Necessario ergo vel procedatur in infinitum, vel est ponendus vnus mouens immobile omnino, cuius natura est vt non moueat, neque per se, neq; per accidēs: quo sit vt tale mouēs sit æternum de necessitate, & mobile quod mouetur ab eo, sit quoq; æterni motus. Nam, si

H aliquo tempore esset mobile in potentia ab ipso motore æterno, tunc daretur de necessitate vnus motor prior motore æterno: quapropter illud mouens, cuius esse fuit probatū in Secundo libro de Generatione animalium, non esset sufficiens ad mouendum præter motorem vniuersi. Et, cum fuerit ostensum qd datur motus æternus: scd cum impossibile sit, qd inueniatur aliquis motus æternus præter localem circularem, vt in scientia Naturali fuit declaratum: sequitur igit manifeste ex hoc qd datur motus localis æternus. sed nihil percipit sensu ita se habere præter motum corporis cœlestis: motus igitur huius corporis cœlestis est æternus, & eius motor est motor æternus cuius esse fuit probatum.

Adhuc ostenditur qd inuenitur motus æternus continuus ratione temporis. Nam tempus (vt fuit declaratum) est vnus ex consequentibus ipsius motus, & non potest generari ab aliquo, etiam si illud sit in vltimo roboris. quia si ponamus ipsum esse generatum: ergo est postquam non erat, & non erat antequam esset:

sed ante, & post sunt duo nō separatum temporis: ergo tempus est antequam sit. Item, si tempus esset generatum, inueniret instantis pñs, ante quod non erit tempus præteritū: sed impossibile est imaginari instantis præsens, in actu stans, quod nō præcesserit tempus præteritum: longe minus poterit hoc comprehendere, si tempus vere imaginetur. Bene tñ poterimus in hoc errare, si imaginemur tempus representare lineam. Nā cum linea habeat positionem, & sit in actu, necesse est ipsam esse finitā, tanto magis poterit cōcipi finis eius. & si hoc modo quoq; comprehendamus tempus, veluti lineam rectā, impossibile erit ipsum priuari sine. & is modus erroris est ex locis sophisticis per loca transdonationis, & permutationis, i. in quibus accipitur vnus pro alio. Et iam Alfarabius sermonem fecit longum de hoc in libro de entibus transmutabilibus. Quapropter, si tempus est continuus æternum, vt apparet, ergo de necessitate insequitur motum æternum continuum & vnus: quā vnus motus vera est, qui est continuus. Et si datur motus æternus, necessario quoq; datur motor æternus vnus. nam, si essent multi, non esset vnus motus continuus. Quod autem iste motor sit immaterialis apparet ex hoc, qd eius motio est in infinitum: & oēs mouēs existēs in materia de necessitate habet quantitatem, ac si dicas qd habet corpus: & quolibet potentia existēs in quantitate, est diuisibilis ad diuisionem quantitatis, & insequitur ipsam, quō ad finitatem & infinitatem, vt in scientia Naturali fuit ostensum: siue ponas talem virtutē extensam in corpus, & innatā sibi, vt calor in igne, &

A & frigiditas in aqua: siue habeat aliquā dependentiā, vt est dependentia accidentis in materia, videlicet dependentia necessaria ad esse ipsius, vt ipsa ala. & quia forma materialis impossibile est, q̄ habeat quantitatem infinitam, vt in sc̄a Naturali fuit ostensum: ergo nō poterit dari virtus materialis infinitæ mobilitatis. Et hoc totum iam fuit ostensum in sciētia Naturali, & inde accipitur.

6 idē p-
as ex hac
cla. i. l. m.
36. & idē

Possumus tamen declarare hoc de isto motore p̄ aliam declarationē in hoc loco. Et dicamus q̄, si primum motorem, p̄p̄ quē mouet

B corpus celeste, ponamus esse materiale, oportet ibi ipsum esse in subiecto alio à subiecto quod mouet ab ipso, & q̄ sit extra. & si ita est, ergo vel mouebit istud corpus celeste ratione comprehensionis eius & similitudinis ad ipsum, vt i. alalib⁹: vel mouebit ipsum potentia naturali existēti in eo vt sit in vbi. sed hoc etiam est manifeste impossibile. & ponamus q̄ motus huius corporis celestis sit desyderium inclinationis tñ, potest nanq; hoc in rationem afferri. Neq; sufficit ad huius responsionem id, quod dicit Auic. videlicet q̄

C motus inclinationis fiat ex re non naturali ad re naturalem: quia hoc bene reperit in inclinatione corporum, quorū motus est rectus. & p̄pterea quies inest his corporib⁹ naturalib⁹, sed motus inest eis mō quodam accit⁹ motus vero huius corporis iā fuit ostensum q̄ est similis vndiq; cū sit circa medium: & ideo dicimus impossibilem esse in eo quietē. Hoc ergo pōt esse vnū, qđ fortasse pōt suspicari esse cām motus huius corporis. Sed, cū ponim⁹ esse impossibile hoc corpus fore inanimatū, appare

bit hoc ē esse impossibile. Vnde aut ha **D** beatur q̄ sit alatum, nō dico. videlicet q̄, cum istud corpus videatur esse in continuo motu, ideo oportet, vel q̄ desyderet motū ipsum: vel q̄ sit necessarij motus, quod est hfc cū rā de his inferioribus: vel q̄ habeat vtrunq; simul. nā ex re ipsius apparet q̄ non desyderet finē motus, fin aut, iā quiesceret. sed quicquid desyderat ipsum motū, aut est necessarij motus, est quidē alatū, & desyderati uñ p̄ imaginationē, cum motus sit actio alæ. & si nō esset ala, nō inueniret, nisi mobile tñ. & hoc iā fuit declaratū ex dictis Alex. nā impossibile est **E** q̄ aliqd nobilissimū alatorū sit in alatū. Quod aut sit nobilius quolibet alio alato patet, cum gubernet ipsum, & sit prius ipso prioritate naturæ. Itē est æternum, & æternū est nobilius non æterno. Videt tñ ipm̄ precipere q̄ sunt hic aliter. n. non posset hfc talē curā de rebus, q̄ sunt hic, & p̄ptea magnificatū ipsum Antiq; & putarunt ipsum ēē Desi. Et cum sit alatū, ergo mouet sensu vel phantasia, aut cōceptu, qui sit p̄ intellm̄. Impossibile tñ est ipsum hfc sensus, cū ipsi sensus sint impositi alalibus ad euasione. sed declaratum fuit hoc **F** corpore esse æternū. Itē & de imaginatione, seu phantasia, quia ipsa ē inest alalibus ad liberationē, impossibile quoq; est inueniri phantasia sine sensu. Si ergo motus hui⁹ corporis fieret à sensibus, aut à phantasia, tunc non esset eius mot⁹ vnus continuus. Nihil igitur aliud restat nisi q̄ eius motus fiat à desyderio p̄ueniente ex cōceptu Intellectiuo. Sed si ponamus istā re conceptā ēē corpus, ac si dicas istas res, quę sunt hic sub orbe Lunæ, tunc sequeretur q̄

Epitomes in libros Metaphy.

G nobilius perficeret p ignobilius: qd est falsum. Neq; pot est dici q causa motus eius sit cōprehensio alterius corporis cōlestis nobilitioris ipso: qm, qn reddet cā motus illius corporis, sequet idem, quod sequebat de hoc mot corpore: & sic corpora cōlestia procederent in infinitū. & si res ita se hēt, & est impossibile hoc corpus cōleste moueri ad aliud corpus, siue ponat illud corpus esse nobilius, siue ignobilius: restat ergo vtrū moueatur nisi a desyderato, quod desyderatur ab eo, quod est nobilius ipso: & est id, cuius esse est ipsum bonum absolute: qm desyderatum est ipsum bonum, & oportet vt ipsum bonum, quod desyderat, sit nobili⁹ oib⁹ desyderatis, & perfectius omnibus bonis, quem motum alatum adiuuat eius scinatio naturalis, qā nulla est prohibitio inter scinationem huius corporis & eius motum alatu, vt in scia Naturali fuit ostensum. Hoc igit ē vñs, i quo assumit demtatio, q talis motor non est in materia: p prior tñ via, & fortior est illa, quam progressi fuimus a principio, & est via Arist. Conueniens ergo est, vt supponam⁹ hic oīa hęc,

H & recipiam⁹ ipsa a Philosopho Naturali. Illud aut, qd conuenit nos cōsiderare in hoc loco de huiuscemodi principiis, cum acceperimus esse eorū ita se hēre, videlicet inquantum nō sunt in materia, est dicere qd nō eē habeant, & quot sint numero, & quo pacto referant ad suā sensibile, i. quot modis sint principia ipsius. nā principia multifaria dicunt. Contemplandū quoq; est qualis sit proportio eorum ad seinuicē fm esse, i. vtrū qdā eorū precedant alia aut sunt a se soluta a seinuicē, i. q

quedam eorum non sint cause ali. **K** quorū ipsorum: & si aliqua sint cause aliquorū, quot modis sint cause. Notificabimus quoq; illas res, quibus cōcitant, & quā cōcitant, & narabimus dignitates eorum in illa re cōi. hoc ē. si sunt ad seinuicē cause, & qn sunt cause, quot modis sūt cause. Res autem, quibus cōcitant, sūt sicut q vnumquodq; ipsorū cōprehendit essentia suā, & essentiam alterius, & reliqua, q post hoc ostendunt: & summam obuenit nos ita cōsiderare hic circa hanc partem, sicut cōsiderauimus partem precedentē, videlicet sicut diximus de **L** attributione entis sensibilis, inquantum sunt entia ad seinuicē, & rerū, quā se habeant, veluti consequentia ad ipsa: sic et conuenit nos cōsiderare hic hunc modū essendi, postea tractare de cōparatione huius esse sensibilis, & consequentiū ipsius ad hoc esse intelligibile, quo facto erit cōprehensa scia entium inquantum sunt entia. & finis causarū ipsorū. & ista pars cōtēplationis continet in libro Duodecimo huius sciz libro Arist. Et iam ex dictis paruit, q scientia huius partis se habet vt pfectio & complementū primæ partis **M** huius scientiæ.

ET cum iam declaratum sit ex dictis qnā sit inuentio huius partis illius sciz, & q sint eius quæstiones, nūc cōsentaneū est tractare de vnoquoq; ipsorū. Et dicamus q illa principia, quæ ita se habent, sunt plura q vñs, vt in scia Naturali fuit ostensum. qm illud mouens, cuius esse asseruamus paulo ante, aliud quidem est q illud, cuius esse fuit declaratum in Secūdo de Gñatione alatum. illud nāq; pcedit istud natura,

De nūero
orbium u
Met. 4. l.
& inde.

Quid hoc
tractatu
tendat

quia

A quia istud scdm indiget illo primo ad eius motionem. nā, si primū nō ppararet sibi subiecta, quibus operet, nihil operaret, vt in scia Naturali fuit declaratum: sed istud primum non indiget illo ad eius motionem. Sensu quoq; pcipiunt plures motus corporis cœlestis, q sunt veluti motus partiales ipsi mobilis motu magno, quemadmodū orbes sunt partes, aut sicut partes magni orbis: & scia Naturali fuit is ostensum q sūt eius de substantiæ, & nullū habet contrariū: necessario igit oēs sunt æterni, partes quoq; æterni sunt æternæ.

B declaratiū nanq; fuit q iste motus vnus, i. diurnus est æternus. & cum isti orbes, qui sūt partes magni corporis, sint æterni: ergo eorū motus de necessitate erūt æterni, & eorum motores quoq; æterni, & sunt de genere motoris vniuersi. Sed quisnā sit numerus horum motuū & corporum mobiliū, recipit hic ab arte astronomica mathematica. De hoc aut accipimus hic id, quod est famosius hac tēpore nostra, i quo non discrepant professores huius artis à tempore Ptolemæi vsq; ad nostrā ætatem: dimitemusq; id, i quo discrepāt professores illius artis. Magna quoq; pars horū motuum nō pōt cōprehendi, nisi fiant circa hoc propositiones famose. nā cognitio pīm motuū horū indiget tpe lōgo, quod ptransibit vitā humanā pluribus vicib⁹. Propositiones aut famose alicuius artis sunt illæ, in quibus nulla adest inter eius professores discrepatio. & ideo decreuimus assumere huiusmodi propositiones.

Et dicamus q id, in quo conueniunt circa motū corporū cœlestiū, est q sunt triginta octo mot⁹ quin-

que videlicet pro quolibet triū planetarū superiorū, s. Saturni, Iouis, & Martis: & quinque Lunæ, & octo Mercurij, & septē Veneris, & vn⁹ Solis, ita quod pcipiat eius peragratio in orbe eccentrico tñ non in epicyclo, & vn⁹ ipsius orbis circūctis vniuersum, qui est orbis stellarū fixarū. Sed verū reperiatur Nonus orbis dubiū hēt. Nā Ptolemæ⁹ putauit q dā quidam motus tardus orbi zodiaco pter motū diurnū, qui cōplet suum circuitū in q millibus annorū. Et aliqui alij sunt imaginati, q est motus prioritatis & tarditatis, vt ille vir, qui nolarut Alzarcala, qui ē ex hac nra terra, s. Andaluzia, & qui sunt secuti ipsum, pp qd posuerunt quandā Astrologiā, ex qua sequitur iste motus. Fuerūt aut coacti ponere hunc motū, quia ipsi ppererunt reuersiones Solis ad quendā pñctū notum in orbe signorū, quas inuenerunt varias. Et alij fuerunt imaginati q ista varietas prouenit ex additione motus, aut motuū i orbe Solis. Nonnulli vero existimauerūt q hoc prouenit ex instrumentorū errore, aut imbecillitate ipsoꝝ instrumentorū in cognoscendo ipsos iuxta verum esse corū. Tandem apud me est remotū, q inueniatur orbis nonus sine stellis. nam orbis est stellarū gratia, q sunt nobilior pars eius. & ppea quanto plus habet de stellis, tanto est nobilior. sed de his iam pertractauit Arist. Orbis aut, qui mouet cæteris orbibus, quapropter nō vñ nobis q sit sine stellis, immo apud me est impossibile. Hoc ergo est vñū ex his, quorū debet fieri mētio in quæsito de cā huius motus.

Verū det
Nonus or
bita.

R

R

Sed iā digressi sumus vñ eram⁹.

CCC iij Re-

De numero
motorum.

Epitomes in libros Metaphy.

G Reuertamur ergo ad illud. Et dicamus q si ponamus hunc esse numeru huius motuum, sequet de necessitate q illemet erit numerus motoru: cum quilibet motus eorum fiat ex desiderio sibi proprio. Ipsum autem desiderium propriu est ad desideratum propriu, videlicet si ponamus q unus sit motor osum orbium in motu diurno. Sed, si imaginemur huius motu per hoc, q quilibet horum orbium habeat motore proprium, tunc numerus motorum perueniet ad quadraginta quinque.

H hac sit opinio Arist. sed Alex. dicit oppositum i suo libro de principiis vniuersi: videlicet q ipse ponit motorem orbium omnium hoc motu esse vnum. Sed quid horu duorum sit convenientius & magis obsonu, idiget quidem inquisitione. Nam, si ponamus q quilibet septem planetarum habeat proprium orbem, super quem mouetur isto motu, scilicet diurno, hoc inquam dico, vt Mathematici consueuerunt dicere, tunc conuenientius est ponere cuilibet ipsoru motorem proprium in huius motu diurno. sin autem, tunc natura agere frustra.

Iter frustra. sed, si ponamus aliquem orbem non habere motum propriu, tunc eius esse foret inane. Veruntamen, si ponamus rem ita se habere, tunc iste motus diurnus non esset vere vnus, quoniam non fieret ex vno motore, sed accidit q sequentur in tempore duntaxat. in se tamen sunt plures motus secundum varia loca ex varijsq; motoribus. & sic esset secundum hanc positionem vnus quomodo per accens, quoniam mobilia, quae differunt velocitate & tarditate, quorum motus sunt vnus per se, & in vno spe, habent qu-

dem hoc per partes sphaerae tamen. **Q**uod autem est per accidens, impossibile est q sit semper, neque vt in pluribus, in his rebus inferioribus, longe minus in corporibus celestibus. & si totum hoc ita se habet, vt narrauimus, vnde igitur motus per se erit in vno mobili, & vnum mobile mouebitur a motore vno. Conuenientius ergo est, vt imaginemur coelum in se totum esse vnum animal figurae sphaericae, cuius connexum est gibbum orbis stellati, & concaui eius illud, quod contingit sphaeram ignis, habens quidem vnum motum vsem: & q illi motus, quos habet vnumquodq; syderum, sunt partiales: & q ei motus magnus est similis motui locali animalium, & particulares motibus membrorum eius. & propea indigent isti motus centris, super quae reuoluantur, quemadmodum est terra ad motum magnum: quoniam in Mathematica fuit ostensum q centra plurius horum motu sunt extra centrum mundi, & q non distant a terra eadem distantia. & sic non sumus coacti imaginari plures orbes, quorum centra sit centrum mundi, & eorum poli sint poli mundi distincti abinuicem, immo imaginabimur inter orbes proprios vniciuique planetae esse corpora quaedam his, ac si non sint a seinuicem separata, & non habent motu per se, sed inquantu totius sunt partes, & q super haec corpora mouentur planetarum motu diurno. Ex hac autem nostra positione nullum sequetur falsum. Nam id, quod coegit Mathematicos ponere in quolibet septem planetarum suu orbem, super quos moueantur motu diurno propter orbes proprios vniciuique motui, est quia apud ipsos est impossibile q vnum mobile moueatur

Sit & motus orbis

Mathematicorum de cepuo.

A ueratur duobus motibus diuersis, si sit vnū mobile sup vñā magnitudinē. & hoc ē pōt adaptari fm hāc positionē, quā imaginati sumus, vide licet qd huiusmodi orbes mouent suis proprijs motib⁹ sup suos orbes proprios, & motus eōs est ex hoc, qd sunt partes maioris corporis, non ex eo qd illz partes hñt motū per se, sed ex eo, qd sūt parti. Sed quo pacto istz partes inter se uiuēt se subsequatur ex vno motore, cum sint separatz, & cur nō impediānt se inuicē, iam in libro de Caelo & mundo locuti fuimus de hoc.

B Vtū aut sit possibile ponere pauciores motores numero, vt aliq fuerūt opinati, videlicet qd imponam⁹ vnicuiq; orbi vnū tm motorem, a quo primū qd moueat sit planeta, mox insuat ab ipso planeta virtus, qua pficiant alij motus proprii illi planetz, & qui sunt gfa ipsius, hoc equidē est imposse, vt ex p̄dictis colligi pōt, & ex dicendis adhuc post hoc. Nā, si ponam⁹ hmoi orbes moueri ex cōceptu rerū immaterialiū, alij ergo mot⁹, qui insunt vnicuiq; planetz, manifestū est qd non fiant ex conceptione planetz, neq; ex de

C syderio ad ipsum, vt ex n̄is dictis apparuit. Neq; sunt ibi ēt virtutes influxz à syderibus ad ceteras partes sui orbis, cū non habeāt de partib⁹ alz, nisi id, qd sit p conceptū intellectualem. Sed vtrū sit possibile qd numerus harum substantiarū sit maior q̄ istorū motuum celestīū, nō equidē est imposse. Si aut ponamus inueniri aliqd horū principīū p̄ter illa, quz numerauimus, tunc illud principīū habebit aliquam actionē sibi propriam, siue fuerit principīū ad vnū istorū principiorū, vt ad no

bilius ipsorum, siue ad oīa ip̄a, quē admodū res se hēt de primo principio, vt post hoc declarabimus: siue fuerit principīū ad aliquas res, qd sūt sub orbe Lunz, vt de intellectu agēte res se habet: qm̄ imposse est inueniri aliqd horū principiorum nobiliū, qd non habeat aliquam actionē. nam imposse est quin ex essentia ignis proveniat combustio. hāc aut principia sunt agentia naturaliter, quemadmodum Sol illuminat naturaliter. Ad hāc, si inueniret aliqd horū principiorū, quod non haberet aliquam actionem, natura fecisset quid frustra. quāuis. n. esse eorū ex prima intentione non sit p̄p suā actionē, sed ex secūda intentione, vt ostendemus, nihilominus idē est in hoc, videlicet qd non inuenit aliquod principium eorū frustratum. Quā p̄p cōuenit hic nos determinare qd numerus eorū ē hñit⁹, & qd imposse ē inueniri principia nō agentia.

E T postq̄ fuit declaratum hoc de numero ipsorū principiorū, cōsiderandū est quodnā habeant esse quo ve pacto moueant, & quot modis sunt principia horū corporum celestīū diuinorū. Et via huius cōsiderationis est, vt supponam⁹ hic id, quod in scīa de Aīa fuit declarātū: cum plura principiorū, qb⁹ vtrū hic, sint assumpta ab illa scīa. & nulla equidem est via ad noticiam huius generis essendi in eo, qd est sibi propriū, nisi post noticiam illius scīz. Ex propterea est dictū in legib⁹ diuinis, cognosce te ipsum, & cognosces Creatorem suum.

Et dicam⁹ qd iā in illa scīa fuit declarātū, qd formz habent duplex eē, sensibile videlicet siue simile sensibili, & est illud esse, qd hñt ex eo, qd

CCC iij sunt

Qd sit esse
ip̄orum
eorum

Epitomes in libros Metaphy.

G sunt in materia: & esse intelligibile, quod quidē hnt ex eo, qd sunt denudate à materia. Si ergo dant formā, habebunt quidem esse ex eo, qd nō sunt in materia: erunt igitur de necessitate intelligentiæ separatæ. nam formæ, in quantum formæ non habent tertium esse.

Quo pa-
tio mo-
res mo-
ant moue-
ant corpa
coelestia.
12. Me. 36.
& inde.

ET postq̄ declarati sunt qd huiusce modi motores hnt esse, inquantū sunt intelligentiæ, considerandū igit est quonā pacto moueant corpora coelestia. Sed nullus restat modus, nisi p̄ modū imaginationis p̄ intellm: quam quidē sequit̄ desyderiū, quē ad modū mouet forma desyderati ipsum desyderans. Corpora igit̄ coelestia hnt intellm de necessitate, cū sint comprehensua. & hæc est demonstratio pp̄ quid & q̄a.

H Ex qm̄ motus sit cum desyderio, ergo hnt de necessitate desyderiū rōnale, & non hnt de partibus alz, nisi hanc partē tñ. Nam impossibile est ipsa hñe sensus, cum sensus sint impossiti a salibus pp̄ salutē eorum, & per sectionē. hæc autē corpora sunt æterna. Neq; hnt ē virtutes phantasticas, vt imaginatus est Auic. quia potentiz phantasticæ non possunt reperiri sine sensibus, vt in scia de Anima fuit declarati. nam intentū ipsarum virtutū phantasticarū est, vt animal necessario moueat à sensibilibus post eorum priuationē. & hoc ē vt p̄m sit pp̄ saluationē & perfectionē. Adhuc, si res ita se haberet corporibus coelestibus, vt est opinatus Auic. videlicet qd imaginent̄ sit, sup̄ quos pmutant, tunc eorū motus non esset vnus, & continuus, vt veniant vnus post alium contrariū, videlicet rerum phantasiarū, & contra id, quod in eis est. Habent tñ sit

quodam accidentis modo, & in relatione vnus ad aliū. nam declinatio, quā habet motus Solis, est quid ortum ex situ orbis eius ad magnū orbē. Si ergo est impossibile hæc corpora habere phantasiā, minime quocūque habebunt motus particulares: sed eorū motus est vnus continuus hoc modo, quē dictū videlicet, qd cū ipsa comprehendant bonū, quorū perfectio consistit in eius coceptione, desyderant assimilari sibi sūm perfectionem sic, videlicet qd perueniāt ex eorum esse ad nobiliorem rerū, quæ sunt sibi possibiles, & quia melius est qd moueantur q̄ quod quiescant, cum motus sit quædam vita rebus naturalibus, ideo sunt in continuo motu, & hoc non est, propterea quia eorum conceptio sit gratia motus. nam, si ita esset, tunc nobile esset propter minus nobile. sed quia motus prouenit ex illa perfectione, & insequitur ipsam, quemadmodū insequitur combustio formā ignis: & sicut qm̄ nos peruenimus ad ultimam perfectionem, est melius nobis qd insuamus de illa perfectione alijs iuxta posse, non quod perfectio nostra sit propter aliud: ita res se habet de corporibus coelestibus cum his, quæ sunt inferiora illis. & hoc declarabimus post hoc. Ex his ergo dictis apparet quodnam esse habeant isti motores, & quomodo sit motio ipsorum. Ex quo etiam ostendit̄ qd non sunt tantum motores corporum coelestium, immo dant eis formas suas, quibus sunt id, quod sunt. Nam, si ipsi tollantur, nequaquam reperiretur forma corporum circularium: quemadmodum si tollatur intellectus, qui est in actu, tunc non inerit nobis vltima perfectio. & ideo sunt

Quædam
corporū
coelestium
sit motus
vnus con-
tinuus.

L

M

Motores
et formas
corporum
coelestium.

A sunt eorum agentia quoquomodo, cum ipsum agens præstet essentiam rei, siue fuerit talis actio continua, siue interfecta. Melius tamen est quod sit continua, quemadmodum sunt alii quo modo formæ ipsorum. Nam forma corporum celestium nihil aliud sunt, quam id, quod intelligunt ex ipsis, & quia mouentur ab eis, ut diximus per modum desiderij, ideo sunt fines eorum. Hæc igitur principia sunt huius sensibilis esse, veluti forma & agens & finis. & ideo hoc esse sensibile non prouenit ab eis, ita quod sint propter ipsum, immo illud est

B gratia ipsorum, ut declaratum fuit ex hoc tractatu. Non restat ergo, nisi quod ordo ille proueniat ab ipsis ex secunda intentione, & eo modo, quo dicitur quod dator legis confert nobilibus: non quod ipse adipiscatur perfectio nem. Apparet ergo quod entia sunt duplicia, unum videlicet, quod fuit apertum inferuire alij, quod est eius finis: aliud vero est, quod perficit aliquod aliud. quod quidem ideo perficit ipsum quia est princeps, non propterea quod sit gratia eius, & hæc duo genera inveniuntur in quæstibus, & artibus liberalibus voluntarijs.

C Quæ propter naturam declaranda. Et postquam fuit declaratum quod modis ista separata sunt principia inter se inuicem, & quo modo sunt principium substantiæ sensibilis, & qualiter comparentur ad ipsum: considerandum ergo est quomodo comparatur ista principia inter se inuicem, & utrum habeant eundem gradum essendi in vniuerso, ita quod mundus habeat plusquam unum principium. Vtrum aliqua eorum sint causata ab aliquibus, & omnia tandem definant ad unum principium, quod est primum in illo genere & præ-

cedens omnia ista, & reliqua sint principia per id, quod acquirunt ex illo principio. Et si ita sit, quod modis sunt alia quæ eorum principia aliquorum, & ipsum primum sit principium omnibus.

Quod præcipua principia hæc se comparantur.

Et dicamus quod, si ista principia considerentur, inuenientur præcedere unum aliud inter se inuicem nobilitate. Nam motor, qui mouet motu diurno, est omnibus nobilior, cum omnes moueantur ab ipso per accedens, & ipse non moueatur ab ipsis. Illud adhuc, cuius motus est velocior, & corpus maius, est nobilior de necessitate. & si considerabis hoc in reliquis, inuenies ea sic differre. Ea autem, quod differunt dignitate, si unum non excedit aliud in specie, videlicet, quod sint species plures, quarum una sit nobilior alia, tunc diuersitas, quæ inest eis, sit ex prioritate unius ad aliud in eadem specie, in qua communicant. Et quæ ita se habent, unum erit de necessitate causatum ab alio: & prius omnibus in hoc est ipsa vltima causa eorum, & causa, ob quam omnia ipsa habent esse. Manifestum ergo est quod nobilior horum motorum est ille, qui mouet motu diurno. Iste ergo motor est vltima causa ipsorum & causa, ob quam omnes alij sunt. Declaratum quoque, fuit ex hoc, quod reliqua mobilia cōcant cum hoc mobili in motu suo, & mouentur cum eo: cōcant ergo in eius apprehensione. Unde quodque, igitur ipsorum hæc conceptum vltimum cōcant & proprium sibi. Vniuersalis autem comprehensio est, quam habent omnia ipsa ad istum motum. Propria vero est illa, quæ vni quodque ipsorum habet ad vni quæque motorem. Et huius cōcantis proportio ad id, quod est proprium vni cuique ipsorum non est comparatio generi-

Epitomes in libros Metaphy.

Generica, cum ista comprehensa sint imaterialia: sed eius comparatio ad hanc est comparatio rerū comparatarū ad vñū aliquid, qđ p̄cedit eas, & est cā vt sint. Vñe adhuc est pri⁹ particulari. nam, si auferat vñe, tollitur & particulare. si imposit ergo est qđ talis comprehensio p̄cedat prioritate generica, erit igit de necessitate eius prioritas ad reliqua comprehēsa prioritas causā. Ita ē vt res se habere in illis multis motibus, qui insunt vnicuiq; planetæ. Nā, cum appareat qđ huiuscemodi motus sunt pp motum plar etz oportuit de necessitate qđ motus eius sint pp motum planetæ. aliter. n. motus planetæ fieret ab eis p accidens. Si ergo totum hoc ita se habet vt narrauim⁹, sequitur qđ quilibet planeta habebit plures q̄ vnum motum, & eius motores necessario erunt causati a motore planetæ, & motores septem planetarum erūt causati a motore magni orbis. Hoc est quantum sermo dedit tractare de esse primi p̄cipij in hoc genere & fortasse ipse Arist. declarabit post hoc qđ non sufficit hunc motorem esse primū principium, si consideremus ea, quę sunt

H propria vnicuiq; ipsorum. Videt adhuc sermone vniuersaliori p̄cedē ut qđ necessario ista separata finiunt ad primum principij, & qđ ipsa nō sunt simpliciter vnum ab alio, ita qđ nulla sit dependentia causā, & causati inter ipsa: qm̄ non euadit quin dicatur nomen principij de vtroq; vniuoce aut pure æquiuoce, aut ordine & proportionē, & est vnus ex modis, quibus dñr nota analogā. Quod autem dicant vniuoce est falsum: qm̄ vniuoca habent pluralitatem rōne materiæ, hæc autē sunt ima-

terialia. Est quoq; falsum qđ nomē K principij dicat de eis puta æquiuocatione, cū fuerit is ostensum qđ sūt eiusdē gñis. Nihil igit aliud restat, nisi qđ dicat de eis nomen principij fm̄ prius & posterius. Ea autē, quę dicuntur fm̄ prius & posterius, necessario comparant ad vnum aliquid, qđ est cā, vt illa res insit alijs vt exēpli gratia, nomen caloris, quod quidem dī de rebus calidis per comparationē ad ignē, qui est causa vt calor insit alijs rebus calidis. Hinc apparet qđ oportet in his p̄cipijs alēdere ad vnum principium (sed non proprie, quēadmodū fuit ostensum L in p̄cedenti sermone) siue fuerit eorū ordo I comparatione ad ipsū vnus ordo, videlicet qđ vnum excellat aliud. & hoc ē non declaratur ex hoc sermone, quemadmodū ex p̄cedenti. Adhuc ostēdit hoc, qđ nos videmus operationes horū corporum celestium, qđ fluunt ex moribus suis fauere ad esse vniuscuiusq; entij existentij apud nos, & ad eorū conseruationē: ita qđ, si tollerēt vnus ex his motibus, corrumpereēt rerū, & ordo earū. Hinc est qđ videmus Lunā & stellas erraticas ferē seruire ipsi Soli motu earū, eumq; insequi. nā nos inuenimus eos semper progredi p̄ distancias terminatas ab eo, i. p̄ propinquitatem & remotionem itinerū determinantū, videlicet in velocitate & tarditate, vt I scia astrorū Mathematica ostēsum fuit. h. mōi autē operatio nō pōt inesse eis p accidens: necessario igit intendunt motu suo vñū finem. sed quia esse eorū non est pp res, quę sunt hic, ideo ille finis, quo cōcant, est cā vt conueniant, & adiuent ad esse entium, qđ sunt hic. Nam qm̄ ali-

Quoniam
omnino
principia
non sunt
autem
principia

quod

A quod paſſum hēt eſſe à pluribus q̄ vno motore, tunc p̄ficiuntur eius eſſe p̄ ſe per obiectum illorum motorū in vnum finem. & hoc innuit Deus glorioſus, cum dixit, ſi in eis eſſent Dij, p̄ter Deum, corrumpemur. Demū mundus eſt vnus p̄ vnū principium, aliter, n. eſſet vnus p̄ accideſ aut oporteret ipſum non eſſe.

Comparatio
mundi ad
ciuitatem.
2. Me. 52.

Vniuerſaliter igit̄ res ſe hēt in mundo, quemadmodum ſi ciuitate proborum virorum, quæ licet habeat plures principatus, aſcēdunt oēs ad vnum principatum, & intendunt vnum finem: aliter, n. nō

Beſſet vna. & quæadmodū ex hac parte ciuitas p̄petuatur, ita ē res ſe habet in mundo. Hinc ſit, q̄ illæ ciuitates, in quibus ſunt plures principes, facile incurrunt corruptionē, cum habeant vnitatem quodam accideſtis modo.

Quælibet
principiorū
ſeipſum in
telligere.

Et poſtq̄ fuit declaratum, qd̄ eſſe habeāt hæc principia, & qualiter comparent̄ ad mundū ſenſibile, & inter ſe inuicem, conſyderandū eſt de his, quæ ſunt ſibi propria. & ponemus conſyderationē nſam in hoc, vt diximus, ab eo, qd̄ in ſcīa de Aſa fuit declaratum. Et dicamus q̄ quilibet horū principiorum intelligit ſeipſum. & hoc patet, propterea q̄ intellectus noſter ita ſe habet, ſ. q̄ accidit ei q̄ qn̄ intelligit intelligibilia, conuertit̄ ad intelligendum ſeipſū, cum eius eſſentia ſit eſſentia intelligibilium. Si igitur iſte intellect⁹ eſt ipſummet intellectū, multo magis ita ſe habebit res in intelligentijs ſeparatis. Nā iſte intellectus cum habeat iſtam h̄proprietatem ex eo, q̄ nō eſt inſixus materiæ, licet habeat dependentiam cum materia, tanto magis habebunt hoc intelligentiæ

ſeparatæ, quæ nullam habent dependentiam cum materia. & ideo intellectus, & intellectum in eis habebit magis de vniōne q̄ ſit in nobis. nam licet intellectus noſter ſit ipſummet intellectū, aliquam tamen habet tranſmutationem ex eo, quod attri buitur materiæ.

Verū intel
ligentiæ in
telligit̄ ali
quid extra
ſe.

Et poſtq̄ eſt declaratū q̄ quilibet harum intelligentiarum intelligit ſeipſam, contempleri decet vtrū vnaquæq; ipſarum intelligat aliqd̄ extra ſe, aut non. Et dicamus q̄ iam fuit oſtenſum in libro de Aſa q̄ intelligibile eſt perfectio intelligētis, & eius forma. & cum dicimus vnū iſtorum intelligere aliud, dicim⁹ q̄ intelligit illud, ita q̄ p̄ficiat̄ ipſum. illud ergo aliud p̄cedit ipſum, & eſt cauſa, ob quā ſit illud. & itidē, ſi poſſuerimus vnū eorū eſſe cauſatū ab alio, neceſſario cauſatū comprehendit ſuam cām: adeo q̄ hæc duæ res conuertunt̄, videlicet q̄ quodcunq; horū principiorū comprehendit ali quod aliud, illud quidem aliud erit eius cā: & q̄ quicquid eſt eius cauſa & concipit̄ à cauſato, impoſſe eſt q̄ cauſatum concipiat eſſentiā ſuam, p̄ter hoc, q̄ concipiat id, quo extat ſua eſſentia. ſed iā fuit declaratū q̄ quodlibet ipſorū cōprehendit eſſentiam ſuā: ergo neceſſe eſt q̄ cārum ab ipſis concipiat ſuā cām. Hinc apparet q̄ aliqua eorum ſunt p̄cipiū quorundā aliorū p̄ modum forme, & efficientis, & finis, ſicut fuit oſten ſum de cōparatione eorū ad formā corporū cœleſtiū. nā vtraq; cōparatio eſt eadē. Neq; eſt in eis ē cauſa p̄p̄ cauſatum: quia impoſſe eſt q̄ nobilius ſit propter ignobilius. ſed ſi provenit cauſatū iſis à cauſa, illud quidem eſt quid ſequens perfectio nem

Epitomes in Libros Metaphy.

C nem causā, quā admodū vñtio sequi-
tur subiectū ignis. Et si totū hoc ita
se habet, vt narrauimus, manifestū
ergo est, q̄ impossibile est in his vt
cā cōprehendat causatū suū. nā ali-
ter posset cā conuerti in suū causā-
tū, & perficeretur nobilius p̄ minus
nobile: qđ est falsum. Hinc habe-
tur manifeste, q̄ si habeant cām pri-
mā, quē nō sit causata ab aliquo, vt

H cōprehendat nisi essentia suā, & nō
cōprehendat cām suā. & hoc nō
est propriū primo principio eorū,
sed qđ cōe oībus ē corporibus cre-
atibz: quia nō videmus ipsa cō-
cipere res, q̄ sunt sub ipso eo modo,
quo hñt ēē: q̄ si ita foret, tūc perficeret
nobilius p̄ ignobilius, & eorū
cōceptus ēēnt generabiles & corrup-
tibilis, quā admodū sit in intelligen-
tibus humanis. Qdlibet ergo ho-
rū principiorū separatōrū, licet sit
vnū, ita q̄ intelligens & intellectū
est idē in eis, nihilominus in hoc p̄-
excellunt se inuicē. Cui tñ verus cō-
petit vnitas est ipsum primū, deinde

I qđ sibi associat, mox ē qđ illi ad-
beret Tandē qđcunq; eorū indiget
ad cōprehensionē essentia suē pluri-
bus principiis, ē minoris simplicita-
tis, & uest ei aliqua pluralitas: & cō-
uerso, qđcunq; indiget ad cōceptū
sui ipsius paucioribus principiis est
simplicius, adeo q̄ primū simplex,
& verū nullo indiget extrinseco ad
sui ipsius cōprehensionē. Hoc inquā
est, qđ protulit sermo de cōprehensionē
horum principiorum.

*Dubid cō-
tra ea, qđ di-
ctū sunt, q̄
intelligenti-
a & intelli-
gantē hanc
inferiora.*

V Erunt multa insurgunt du-
bia cōtra hoc. quorū vnū est,
q̄ sequeretur q̄ hęc principia ignora-
rent illas res, quarū sunt principia,
& puenirent ab eis sicut procedunt

res naturales ex se inuicē: sicut vñtio, &
quē provenit ab igne, & congelatio
ā niue, & nō infuerent rōne cogni-
tionis. Sed falsum est q̄ procedat
aliquid ā cognoscente, inquantū est
cognoscentis, & nō cognoscat illud.
& hoc indicat aut illud dictū dicens,
nōne cognouit q̄ creauit, cū sit ip-
se sapiens & cognoscentis? Ignorātia
quoq; est defectus, & id, qđ est pfe-
ctissimū, imposse est q̄ habeat defe-
ctū. Cōtra hanc quidē positionem
hoc est difficillimū osum dubiorū.

Nos autē soluemus ipsum, & dice-
mus, q̄ cā agens præbet passio quid
sibi simile, & oportet passum esse
qđ aliud, & fm numero sequit de
necessitate vnū de duobus, vt, vel
q̄ sit diuersum ab ipso in materia:
& hoc est necessariū, qñ passum est
eiusdē speciei cā agētē absq; hoc q̄
sit inter ipsa excessus dignitatis in
forma: vel q̄ illa diuersitas, qđ est in-
ter ipsa, sit in excessu dignitatis i ea-
dē spē: & hoc. Cū agens in illa spē ē
nobilius passio. nā imposse est q̄ pas-
sum sit nobilius agētē de se, cū eius
quiditas proveniat ab agētē. In his
ergo principiis immaterialibus di-
uersificantur agēs & passum, & cau-
sati & cā, excessu nobilitatis in ea-
dē specie nō in diuersitate speciei. **M**
quia intellectus noster in actu nihil
aliud est q̄ cōprehensio ordinis & re-
ctitudinis existentis in hoc mundo,
& in qualibet eius parte: & cognitio
cuiuslibet rei in eo existētis, p̄ suas
causas propinquas & remotas ita q̄
cognoscat totū vniuersum: seq̄ ergo
de necessitate qđ dicitur intellectus
agentis hunc nostrū intellectū ni-
hil aliud est q̄ cōprehensio harū re-
rū, Hinc dī q̄ intellectus agens in-
telligit res, q̄ sunt hic. Op; in q̄ in-
telligat

*Solutio.
Agēs p̄ba
re passio
I.
qđ sibi si-
mule, duo-
bus et mo-
dis.*

A telligat istas res nobiliori mō. aliter
 .n. nulla eēt diuersitas inter ipsum &
 nos. Sed qđo ū, cū fuerit ista declara-
 tiō qđ intellectus noster factus sit ge-
 nerabilis & corruptibilis, qđ est im-
 meritus materie, eius tñ intelligibi-
 le est æternum immateriale? Et p p
 imbecillitatē intellectus nostri fue-
 runt necessarij sensus ad eius intel-
 lectionē. & p p qđ priuamur vno
 sensu, deficit & nobis illius intelli-
 gibile. & similiter, qđ sensatio alicu-
 ius rei est corrupta in nobis, amitti-
 mus eius intelligibile, neq; possu-
 mus illud acquirere nisi per modū
B samofum. Et similiter est posibile
 qđ causę alicuius rei sint ignote,
 quo ad nos: qđ tñ sunt in essentia in-
 tellectus agentis. Et fm hunc modū
 pñt reddi causę prophetiarū, & reli-
 quę pronosticationes futurorū. pa-
 timur tñ nos huiusmodi imbecil-
 litatē rōne materie. Et sic & sequit̃
 qđ intelligibile ipsius intellectus, qui
 agit ipsum intellectū agentē, nihil
 aliud sit qđ intelligibile intellectus
 agentis: qđ hoc & illud sunt idē spe-
 cie, verūm est aliquo mō nobilius.
 Itidē in reliquis, donec primū prin-
 cipitū intelligat vniuersum nobilio-
C ri mō olum modorū, quibus pñt
 pexcellere seipsas inter se intelligen-
 tias denudatas a materia: quia for-
 ma sui intelligibilis nihil aliud est
 qđ forma intelligibilis humanorū
 specie, multo magis cū reliquis in-
 telligibilibus aliorū separatorū res
 ita se habebit, etiā siat separata val-
 de in dignitate ab intellectu huma-
 no, & illud, qđ est sibi ppinquius ē
 intellectus, qđ sequit̃ ipsū, & sic fm hūc
 ordinē vsq; ad intellectū humanū.
 & sicut p pñt subiectū cōprehēsi-
 ois atq; sunt res materiales, & si qđ

intelligimus de his principiis, illud **D**
 quidē intelligimus fm analogiā: li-
 cet intelligamus ea fm ordinē, qđ qđ
 ppinquius est nobis, et ipse intel-
 lectus agens. & p p ea fuerūt nonnulli
 imaginati qđ possibile ē cōprehēde-
 re essentiam suā fm veritatē, ita qđ
 nos efficiamur ipse, & cū cōuer-
 tur in essentia cō. Eodē quoq; mō
 cōprehēsiōis intellectus agentis sub-
 iectū ē essentia sua. & si qđ intelligit
 de suis principiis id fm cōparationē
 intelligit. & sic sequit̃ res de scđo, &
 de tertio, donec res definat ad pri-
 mū principitū, cuius quidē propriū
 est nihil intelligere cōparationē. & iō **E**
 nō intelligit aliqd intelligibile, in
 quo sit defectus. Imo eius intellectus
 ē p p ceteris nobilior, qđ eius essen-
 tia ē p p tior oibus essentia. & iō in
 eius essentia nulla est excellentia in
 gradu & nobilitate, Imo ipse ē ipsa
 nobilitas absolute sine cōparationē.
 Sed si id, qđ intelligit causatū de his
 principiis, esset idē cū eo, qđ intelli-
 git cū de seipsa, tñ nulla inesset ibi
 diuersitas inter cām & cū: & nul-
 la inesset quoq; pluralitas in his reb^o
 separatis. Et hoc ergo dicto appa-
 ret qđ o pōt dici qđ intelligit oīa, qđ
 hoc eodē mō se habet in oibus & in **F**
 intellectibus corporū celestis: &
 qđo dī qđ ipsa nō intelligit ea, que
 sunt sub ipse. Et sic solent dubia
 pcedētia. nā fm hūc modū dī, qđ co-
 gnoscit id, qđ puenit ab eis, cū id,
 qđ ordinat a scđe, inquitū ē scđe,
 oportet qđ sit scđe, vt diximus. alie-
 ter. n. pcederet ab eo, sicut pcedit
 res nales a sciuntio. Et p hoc dictū
 acquiescent illi, qđ dicit. Deū scire res.
 Et p tñ dictum facies obmutescere
 eos, qđ dicit qđ ipse nō scit id, qđ est
 sub ipso. Nā ipse nō aduertit qđ vo-
 canonē

E
 Quopadmo
 primū intel-
 lectus in-
 telligit.

Epitomes in Libros Metaphy.

G ratione nōs scīe, & accipit ipsum, ac si significaret vñ tñ rem. & sic sequuntur ex hoc duo dicta contradictoria, eo mō, quo sequunt in pōnibus, quę accipiuntur simpliciter. Et sic per hoc soluent ille absurditates p̄dictę. Nā non est defect⁹ illi, qui cognoscit aliquid scīa perfectiori, si non sciat illud scīa imperfectiori: immo imperfectio est qđ op̄positū hui⁹. nā ille, qui nō pōt videre aliquid visione mala, sed videt ipsum vīsīe perfecta, nequaquā habet imperfectionē in hoc. Et istud, qđ diximus, est id qđ ex via Aristō. vel

H sociorum eius apparere pōt, vel qđ sequitur ex eorū via. Nā ipsi ostendunt intellectu agentē cognoscere ea q̄ sunt hic, i. sub ipso, & sic de intellectibus corporū celestīū. Et nihil differt (vt declarauimus) siue admittamus hoc in intellectu agentī, siue in eo qđ est supra ipsum de principijs. impossibile namq; est ipsa intelligere aliquid, cū quo nō identīficetur, nisi eo mō, quo diximus. Ex his igitur dictis apparet qualiter intelligat hęc principia essentias suas, & id qđ est extra essentias suas. Qđ autē hęc principia sunt substantię, nullū habet dubiū, qm̄ principia sunt substantię de necessitate. Itē, cū nomen substantię transferatur ad id, qđ ē materiale, multo magis ad hęc, quę non sunt materialia. Nomē ergo substantię verius dī de primo principio eorum, cū eius substantia sit causa substantię illorum.

I Priā principia et substantias.

De vita, & delectatione primorū principiorum. 12 Met. 39.

V idetur ēt hęc principia viuere, & delectari sua eētia: & qđ primū eorū viuere vita, qua nulla est p̄fectior, & nulla est maior oblectatio sua: qā ipsummet est ipsa lētitia tñ, & alijs aduenit lētitia & gaudiū

ipsum. Nā nomē vitę, cū transe-
rat apđ nos ad viliore gradū apprehensionis sensus, multo magis transe-
fert nomē ad nobiliore apprehensionē sensibiliū, & nobiliora genera cōceptiuorū. Sūt et delectatio cū sit qđ sequēs apprehensionē, & ē nobilior quāto est nobilior dignitas apprehensibiliū in seipsis, & in p̄secutione apprehensionis eorū, tāto magis illa delectabunt vere in sua apprehensioe. Vñ quodq; ergo p̄ter primū delectat esse suo, & p̄io ēt, & lētat i substantia sua, & in p̄io quoq; Primū autē delectat & lētat eētia sua tñ, & illud, qđ lētat ipso, idē lētat eētia sua, & qā eius apprehensio est p̄ ceteris nobilior, iō eius delectatio ē maior oībus delectationibus. & licet obiceret reliquis in hoc qđ delectant continuo, nihilominus, si eorū delectatio habet p̄peruitatē, illā sit p̄ eius eētia. Sūt et alię res, qbus obicit, insunt ei p̄ suā eētia, & illis ipsum. Et, qā in p̄teritis apparuit qđ debemus inquirere in substantijs vñ primū, qđ est cā, ob quā in sit eis pluralitas: nā quolibet pluralitas, vt ibi fuit declaratū, op̄ de necessitate qđ habeat vnitatē: op̄ quoque vt in his substantijs deēt vñ primū, qđ ē cā, vt sint plura & numerata. & hoc est vñ ex illis, qbus pōt oīdi qđ est necessariū reperiri i his principijs vñ, qđ p̄cedat illa s̄m natura, inquantū sunt plura: qā excedūt vñ aliud in sp̄e, & quia vñ i quolibet genere ē diuisibile, neq; est plurale in genere illius entis. & cū pluralitas, q̄ inest vnicuiq; horū separatoriū, inest eis ex eo qđ intelligūt de ē pluralitatē, vt i p̄cedeti tractatu fuit declaratum: seq̄ ergo de necessitate in hoc qđ ipsum vñ ē diuisibile.

L

M

A diuisibile, p id quod intelligit de se ipso. & ideo nō intelligit nisi vnā re simpliciter. Cuius essentia, & nō pōt intelligere aliquā pluralitatē, neq; in essentia sua, neq; extra suā essentia. Ipsum. n. est vnū simplex de se: alia vero sunt vnū ipsum. Et quia vnitas in quolibet illorū separatorū sit quidē p hoc, q intelligibile in eis sit vnū, & hoc sit eleuādo illa intelligibilia plura, quib⁹ identificat vnumquodq; ipsorū ad vnū intelligibile: sequit ergo de necessitate q ipsa vnitas vere, & primo reperit in ipso primo, deinde in sequēti ipso, postea

B in sequēti illud p ordinem: adeo q huic intellectui, qui est in nobis, insit maior pluralitas intelligibilium q in oībus intellectib⁹. Et hoc est illud vnū, de quo nō cessauimus querere in precedenti tractatu. & hoc est illud vnū per se, quo reliquæ substantiæ acq̃uerunt suam vnitatem.

E T postq declarātū est id, quod attribuit ipsi primo principio, & vnicuiq; entitū horū separatorū, conueniēs est cōsiderare q̃o ordinant̃ a primo principio, donec definat ordo ad ignobilius I gradu quō ad eē sensibile, q quidē sunt ipsa elementa simplicia, & m̃a prima. Et dicam⁹ q iā ex precedenti sermone ostēsum ē q nobilior horū motorū est motor orbis stellarū, & qd ipse ē illis prima causa. & hoc est totū illud, qd declarātū fuit iā ex hoc tractatu. Nos at, si cōparationē faciam⁹ inter illa attributa p̃pria illi primo, videlicet ex eo q est vnū simplex, qd nō intelligit de essentia sua aliquā pluralitatē, & iter actionē huius motoris, inueniem⁹ q nō correspondēt sibi illa attributa. Ab ipso. n. motore op̃ de necessitate q pcedat pluri vnā

forma: q̃a ipsemet est, q dat formā. D celo stellatū, & eē ipse motor orbis, q est post ipm in gradu, seu in ordine. Ab vno tñ simplici, inq̃uātū est simplex, puenit vnū. q̃uo ergo puenit ab eo multitudo, cū vnū p̃ccelat aliud inuice? Nā motor ē de necessitate nobilior, q̃ celū (vel forma celū): & illa essentia, a qua pueniūt hęc duo esse, hēt de necessitate partes, in qbus vna ē nobilior alia. & si hęc essentia ita se hēt, l. motor celū stellarū, necessario ergo erit cōta, & hēbit cām, q quidē est cū vt sit. sed I ipso principio bene cōueniūt illę attributiones pcedentes, & æquant̃ in ipso, & illud est ipse I ens gloriofus & excelsus. Nā ponere aliud principii prius isto, eē de necessitate superflui: & natura nō hēt superfluum.

Sed q̃o ordinent̃ ista principia ab isto primo. Vt q cōuenientius ē, vt illud, qd est sibi p̃pinquius, sit intelligibile simplici & nobilior. Sed, q̃a nō apparet aliq̃ motor nobilior motore vniuersi, ideo oportuit q ipse sit illud primū, a quo procedit de ordine tñ illius qd sequit post ipsum est cōsiderandum. qm cōsentia nō ē (vt dixim⁹) immo necessariū pponere nobilior. Nobilitas aut in his vte ē ex vna quatuor rerū. Vide licet ex velocitate mot⁹: Aurex magnitudine corporis mobilis maioriq; ambitu: Aut magnitudine stellarū, siue multitudinis earum: Quarta ex pluralitate motū, qbus p̃ficiunt mot⁹ stellarū, & paucitate corū. Nā quilibet motor, q indiget ad motionē stellarū, p̃cipue mot⁹, est pculdubio sibi qdā imperfectio respectu illi, q minorib⁹ indiget. Est at manifestū q motor orbis stellarū hēt dignitatē huiusmodi, q̃a eius motus est velocior oībus

Ab vno simplici inq̃uātū simplex, puenit vnum.

Quo p̃p̃rio entia p̃ia ordinant̃ a primo principio p̃p̃rio. I. M. C.

C De motorum de p̃p̃rio.

Epitomes in Libros Metaphy.

Contribus alijs motib⁹. ei⁹ quoq; corp⁹ est p^{er} c^{eteris} mai⁹, mouetq; plures stellas vno motu, contra id, qd accidit in alijs syderib⁹. Sed q^{uo} pcedat ordo post ipsum, vt dixim⁹, non v^t h^{ic} veras p^{ro}p^ones circa hoc, nisi fm prius & c^{on}uenientius, videlicet ponere hoc iuxta c^{on}suetudine^m exp^ositoru^m, s. q^{uo} qui sequit^{ur} postea gradatim, sit motor orbis Saturni, & iuxta sic fm ordin^e orbu^m, vt in Mathematicis fuit declaratu^m. Causa aut^{em}, ob qua nos dixim⁹ q^{uo} no habem⁹ circa hoc vera^m vis^u est, q^{uo}m, si ponam⁹ dignitate^m horu^m motoru^m esse p^{ro}p^o f^uit orbium

Hoc⁹ inter se inuicem, t^uc res illa, quae affert^{ur} dignitate^m, essent inter se opposit^{ae}, cu^m amb^{ig}u^{us} sit maius eo, quod ambit, inquantu^m est sibi vt forma. T^u no habebit illa^m dignitate^m, q^{uo} p^{ro}uenit ex velocitate motu^m, & pluralitate & paucitate, & magnitudine stellas, & ei⁹ paruitate, q^{uo}m nos inuenim⁹ alios orb^{es} inferiores h^{ic} velocitate^m motu^m, vt orbis Solis, & Lunae. Nisi fortasse dicat^{ur} q^{uo} ista velocitas sit in o^{per}atione ad motu^m, no in se ipsa, & sic appet^{er}et de Sole, q^{uo} est maior planetaru^m, & habet t^u pauciores mot^{us} c^{eteris}. Ex his igit^{ur}, vt dixim⁹, no habuim⁹ vis^u determinant^{em} ordinem eoru^m. Quare t^u aliq^{ui}, & dicet, si iuxta ordin^e vest^{ro} p^ouerim⁹ q^{uo} pcedat, ex^{em}p^li gra^{ti} ex motore Saturni ad sui orbis, & motor orbis sequeⁿtis post ipsum, & mot^{us} orbis ei⁹ p^{er}ficiat plurib⁹ motibus, q^{uo} vno, & qd pcedat ab eo est plusq^{uam} vnus motor, immo p^{ro}ueniunt, vt apparet seⁿs, quoru^m vnus est motor orbis sequentis ipsum, & quinq^{ue}, quibus p^{er}ficit^{ur} motus Saturni. sed iuxta p^ositione^m vestram sequeretur q^{uo} non ordinarentur ex isto motore, nisi tres res

tanti, cu^m sit in tertio gradu: oportet ergo q^{uo} pluralitas inuenta in eius o^{per}atione sequatur de necessitate pluralitatem existentem in essentia sua, quemadmodum vn^{am} essentiam insequitur vna tantum actio.

Solutio. Dicamus q^{uo} bene sequeretur hoc, si poneremus illas res, q^{uo} ordinant^{ur} ex hoc motore tertio, existere in eod^e gradu (seu ordine) ad ipsum: sed dicimus q^{uo} ordinant^{ur} a motore, qui est in gradu tertio, & est, s. motor orbis Saturni (primo ordine) tria, quoru^m vnus est motor orbis sequentis ipsum, & secundus est ala planet^{ae}, & postea ordinant^{ur} ex hoc motore reliqui tres ipsi⁹ motoris Saturni ordinatim et, s. secundus a primo, & tertius a sec^{undo}.

Et si tu dicas, sequit^{ur} ergo fm hoc, q^{uo} motor Lunae & Solis ex^{em}p^li gra^{ti}, cu^m in essentia horu^m p^{ri}ncipioru^m ext^{er}at pluralitas, q^{uo} motores ordinat^{ur} ex ipsis er^ut iuxta pluralitate^m existent^{em} iⁿ essentia amboru^m. & sic Luna, ex^{em}p^li gra^{ti}, habebit nou^{em} mot^{us}: & Sol si ponam⁹ ipsum supra Lunam, & sub Venere, & Mercurio iuxta discrepantia^m, q^{uo} existit in hoc iuxta Mathematicos.

Et dicam⁹ q^{uo}, si pluralitas p^{ro}ueniens ex vnoquoq^{ue} ipsoru^m oporteat nihil aliud e^{ss}e, q^{uo} qd diuidit^{ur} in ea ipsa essentia, est equid^e veru^m. & ideo ex vno p^{ro}uenit vn^{us}, & no p^ot ordinari ex eo duo: neq^{ue}, & post q^{uo} id, cuius essentia est diuisibilis iⁿ duo, q^{uo} ordinant^{ur} ab eo tria: & s^unt id, cui⁹ essentia est diuisibilis iⁿ tria, q^{uo} ordinant^{ur} ab eo quatuor. Quod aut^{em} sit necessariu^m q^{uo} id, qd pcedit ex aliqua essentia, & qd multiplicat^{ur} ex aliquo numero, q^{uo} in id diuidit^{ur} ipsa essentia, non v^t o^{mn}ino: cu^m sit impo^{ss}ibile p^{er} ea, quae dicta sunt in p^{re}teritis, q^{uo} aliqua horum p^{ri}ncipioru^m no habeant actionem.

Sed

Dabim⁹.

A Sed q̄ omnino operationes cuiuslibet eorum sint secundum illum numerum, in quem diuiditur eius essentia, fortasse nō erit necessarium, & red uocetur hoc ad excessum dignitatis eorum. & si aliquod istorum, cuius essentia est diuisibilis, fuerit nobilius, connumerabitur ei⁹ operationes in seipso. & si fuerit ignobilius, tunc eius operationes deficient à pluralitate suæ essentia, vel erunt minores. & non sequetur ex hoc illud falsum, quod sequitur ex processu pluralitatis operationum ab una essentia, aut quod ordinetur ex aliqua essentia plurificata, aliqua pluralitas perfectior essentia pluralitatis existentis in essentia causæ. Conuenit ergo in ordine harum substantiarum obseruare modum ordinis vnus ab alia: & non continget illa falsitas, à qua fugimus, scilicet, q̄ ex vno non ordinetur vnum: immo causa huius opinionis est oppositū, videlicet quod, cum fuerit certificatum quod ex vno nō ordinatur nisi vnum tantum, existimatur, quod hæc propositio conuertitur, scilicet, quod vna actio non proueniat nisi ex vno tantum, & dualitas ordinetur à duobus tantum. Verum est tamen, quod ex unitate non ordinatur nisi vnum tantum, & ex dualitate non ordinatur nisi dualitas, aut minus. quod autem dualitas ordinetur omnino ex dualitate, hoc nō est necessarium. Ista est via posteriorum Philosophorum Arabum, vt Alfarabij, & aliorum. & potest arbitriari quod sit via Themistij ex prioribus, & Platonis. sed illud, qd̄ narraui, est fortior declaratio, quā attulerunt in hanc sententiam.

Habet tamē dubium. nam, cum

dicimus quod ex vno non ordinatur nisi vnum, est verum de agente, inquantum est agens tantum, non inquantum est forma & finis: quia forma & finis dicitur agentia quodam modo similitudinis. Sed quæsitum proprium huius rei est, vt dicamus vtum sit possibile, quod ex vno simplici ordinetur plusquam vnuni, & perficiatur per ipsum plusquam vnum. & si hoc est impossibile, tunc petitio est vera. & si est possibile, tunc est inanis. de hoc tamen iam alibi fuimus locuti.

Ponamus autem rem ordinatim sic. Ex primo principio ordinatur motor orbis stellarum. & ex motore orbis stellarum ordinatur forma orbis stellarum, & motor orbis Saturni. & ex motore orbis Saturni ordinatur anima planetæ, & motor orbis Iouis, & vnus motor tantum ex motoribus, quibus perficitur motus planetæ Saturni. & ex hoc motore ordinantur reliqua tria mobilia ipsius motus huius planetæ ordinatim etiam. mox ex motore orbis Iouis ordinantur quoque tria, scilicet motor orbis Martis, & anima orbis eius, & tertius motor, à quo ordinatur reliqui motores, quibus perficitur motus eius secundum ordinem secundi à primo, & quarti à tertio. & sic potes imaginari rem in omnibus. iste tamen ordo non habet iudicium decisium, sed secundum prius & convenientius. Possumus tamen opinari quod motor Solis ordinatur à motore orbis stellarū, & postea ordinatur ex motore Solis motor Saturni, deinde isto modo secundum ordinē vsque ad motorem orbis Lune. & huius ordinis, quem diximus, assert testimonium

De ordine
inter mo-
tores.

Metaph. cū cō. Auer. DDD id.

Epitomes in libros Metaphy

Gid, quod apparet ex peragratione planetarum i comparatione ad Solem, & quod seruant semper in velocitate & tarditate terminatas distantias, & præsertim Venus & Mercurius. Nam motus horum duorū orbium ferentium ipsos sunt æquales motui Solis, & Luna quoque videtur peragrarī peragrationē æqualem apud coniunctionem, & in oppositione apud quadratum. & hoc hercle inuenitur in illis tribus reb⁹. & ideo non est longinquum (vt diximus) quod Sol sit nobilior omnibus, & eius motor associetur in gradu orbis stellarum fixarum, eādem (vt diximus) non habemus propositiones. quibus possimus adipisci ordinem eorum per veram viam.

Intellectus autem agens ordinatur ex vltimo horum in ordine: & ponamus ipsum esse motorem orbis Lunę. Elementa vero sunt de necessitate causata à magno motu. & hoc iam in libro de Cælo & mūdo fuit declaratum. ibi enim fuit dictum quod de natura motus est generare calorem, & ad esse caloris sequitur leuitas, quæ est forma ignis, & ad spriuationem motus sequitur oppositum, scilicet grauitas, & propterea definit ignis in concavo corporis sphærici: & firmatur terra in medio ob eius remotionem à motu ipsius ambientis: & simplicia, quæ sunt inter ignem, & terram, scilicet aqua & aer, habent vtranque dispositionem, videlicet grauitatē & leuitatem, scilicet grauitatem respectu superioris, & leuitatem respectu inferioris. Tandem, cum corpora simplicia habeant esse ex eò, quod sunt contraria: & nihil aliud sit, quod efficiat contrarietatem eo-

rum, quā motus corporis sphærici: necessario ergo corpus circulare est eorum agens, & conseruans. Neque habet tātum istas duas proportionēs ad ipsā, immo se hēt ad ipsā, vt forma, & ipsa sunt vt materia ad ipsum. Inferius ergo ipsorum perficitur à superiori, donec sint omnia perfecta per vltimum corporis circularis. & hoc iam in libro de Cælo & mundo fuit declaratum. Item corpus circulare, prout est sphæricum, impossibile est quin habeat corp⁹, super quod reuoluatur, quod est centrum. & illud, quod ita se habet ad corpus cœleste, est ipsa terra, & inuenta terra inueniuntur reliqua elementa. Necessario ergo sūt elementa, quia & corpora cœlestia inuenta sunt, quemadmodum de necessitate sunt lateres, & parietes ex forma domus. Et postquā hoc est ita, sequitur quod corpus cœleste est causa vt elementa inueniantur per hoc, quod est conseruans, & agens, atque forma & finis. De similib⁹ autem partibus iam fuit ostensum in scientia Naturali quod non est opus reddere alias causas propin quas præter elementa, & motū corporum cœlestium etiam. Et apud Aristot. quoque sunt aliqua corpora mixta animata, propter corpora cœlestia. & ideo dicit Aristot. quod Sol & homo generant hominem. & causa apud me est, quia indiuiduum generatur ab indiuiduo, sicut ipsum. &, cum illa corpora sint viua, adhibent vitam rebus istis inferioribus: quia nihil potest mouere materiam ad perfectionem animatam, nisi illud corpus, quod est naturaliter animatum. nam, si aliquid præstat vilitatem alicui rei, id facit

De ordine
intellect⁹
agens.
de dependen-
tia. ac
ordine ele-
mentorū.

I

M

A facit, quia habet ipsum in se. Aristoteles autem non ponit in scientia Naturali principium aliquod separatum, quod sit intellectus, nisi in intellectu humano, & in motu corporum coelestium. In humano quidem intellectu cum intellectus materialis non sit mixtus, neque est ibi materia, ita quod oporteat ipsum transmutari ab aliquo corpore: in corporibus vero celestibus, propterea quia perdurant in infinitum.

Quo pacto
des. princ.
piu extrin
B
secu in ge
neratione
rerum.

Et si ita est, ut narrauimus, sermo ergo in scientia illa cogit nos ponere principium extrinsecum ad esse plantarum & animalium, quoniam nos videmus ipsa habere potentias, quae habent operationes determinatas, quibus agunt ad aliquem finem, ut anima nutritiua. & ideo non possunt attribui elementis. Neque possunt etiam attribui in esse suo ad indiuiduum generatiuum, cum indiuiduum praestet huiusmodi res, videlicet vel materiam recipientem, vel organum, ut res se habet de spermate & sanguine menstruato. & hoc totum iam in scientia Naturali fuit declaratum. Sed, si res consideretur in hac scientia, videtur quod id, quo

C haec res sunt intellectae, impossibile est quod generetur ex forma materiali indiuiduali, in quantum est indiuiduali. Nam, si de natura formae materialis esset generare formam in materia in quantum est materialis, ergo non posset illud attribui formae separatae: sed iam fuit ostensum quod formae separatae generant formas in materia: ergo necesse est quod non generent ipsas formas materiales. Idem etiam est necessarium, eo quia res materialis indiuidualis generat rem indiuidua-

lem sicut est ipsa: sed forma intelligibilis generata non videtur esse res indiuidualis: quapropter oportet ut intellectus agens sit dator formae corporum simplicium, & aliorum. generans igitur per se ipse indiuidui est indiuiduum sicut ipsum. & ideo dicit Aristoteles, quod Sol & homo generant hominem. Indiuidui autem generatur per se, sed forma generatur per accidens. & ideo apparet quod eius generans est aliud ab indiuiduo. indiuiduum ergo hominis, quod generatur per se, generatur a Sole indiuiduo, & ab homine indiuiduo. illud vero, quod generatur per accidens, & est ipsa humanitas, generatur ab ipsa humanitate expoliata a materia. Iste inquam est sermo inter viam Aristotelis, & viam Platonis de hoc, scilicet, quod forma sit agens, & retine ipsum, quoniam hoc modo tollentur reliquae falsitates.

Si ergo ita est, ut narrauimus, & ostensum fuit quod corpora coelestia sunt causa, ut elementa habeant esse, & quot modis sint eorum causa: sequitur ergo quod formae elementorum sunt causa propinqua ut sit materia prima, quae est communis eis, & hoc per modum formae & finis tantum. nam impossibile est comprehendere de causis materiae primae nisi istas duas causas tantum. quoniam agens ideo efficit aliquid, quia praestat essentiam suam, quae videtur esse eius forma. & materia prima non est essentia formae, quod habeat agens. Neque potest comprehendere et in ea alia materia, quia ipsa est prima. Potest adhuc materia aliter comprehendere quod sit causa, videlicet quia cum materia dicat de ipsa & de materiis corporum coelestium, tamen quendam modum analogiae,

De necessitate
maie
tiz prime.

Epitomes in libros Metaphy.

● scilicet secundum prius & posterius & in his, quæ in se habent, illud prius est causa ut sit posterius: sic igitur materia corporum celestium erit causa ut ista materia sit, & formæ corporum celestium tantum sunt causa, ut materiæ ipsorum sunt. Et necessitas huius ordinis eorum intelligitur hoc modo, scilicet, quod, cum illa sint abstracta, oportet omnino ratione sui esse perfecti ut procedant ab eis alia entia. & cum formæ aliquorum horum entium impossibile est quin habeant subiectum ideo fuit necesse ut reperiat subie-

H autem. Iste autem formæ habet materiam propter necessitatem. sed esse earum in se ipsis est nobilitatis gratia, id est, quod necessario est melius quod animæ corporum sphericorum sint quàm quod non sint. Et pet hoc soluitur illud, quod solet dubitari de esse istarum formarum, quæ sunt hic. Potest namque aliquis dicere, cum habeant esse in rebus separatis secundum esse nobilius, cur igitur inveniuntur post hoc secundum ignobilius. Sed dicit aliquis quod finis intentus fuit ratione materiæ, & sic erit nobilius propter ignobile.

I per ignobile. Nos autem dicamus quod huiusmodi esse earum est ex necessitate ipsius esse secundi. esse namque nobilius est quàm non esse, & ideo habent esse imperfecti: & earum esse imperfectum est nobilioris rei gratia respectu privationis earum. Sunt autem imperfectæ secundum esse, & formæ in materijs propter necessitatem: quia impossibile est quod reperiantur perfectiori modo. & quemadmodum est nobis nobilius cum pervenerimus ad ultimam perfectionem, quæ

iuvemus alios de illa perfectione quæ est possibile, sic se habent principia separata ad esse corporum celestium ab ipsis. Sed formæ quatuor corporum, id est elementorum, sunt quidem propter necessitatem, scilicet propter esse formæ corporum sphericorum. sunt quoque in materia necessitatis gratia, ac si coniungatur in eis necessitas duobus modis: uno modo, ex eo quod sunt: secundo ex eo quod sunt in materia. Et causa horum duorum necessariorum in eis est esse corporum sphericorum. Nam necessitas, quæ facit ipsas esse, est esse corporum sphericorum: & ipsas esse in materijs est esse corporum sphericorum in subiecto. Formæ vero advenientes post mixtionem elementorum, & eorum compositionem, sicut sunt formæ vegetabilium: & forma hominis, habent suum esse in se propter animam rationalem: & anima rationalis propter nobilitatem, sicut res se habet in corporibus celestibus.

Et ideo videtur quod horum entium, scilicet inferiorum, illud, quod est propinquius in dignitate ad corpora celestia, est homo. nam est veluti medium inter esse æternum, & generabile corruptibile. Anima quoque rationalis est in materia propter necessitatem. & proportio animæ rationalis hic ad id, quod est de formis sub ipsa, est proportio ipsius rationalis ad intellectum adeptum. & proportio sensitivæ ad rationalem est proportio materiæ. & similiter proportio nutritivæ ad sensuam, & proportio simularum partium ad nutritivam est proportio materiæ etiam ad nutritivam, & est scilicet eademmet proportio formarum

A marum ſimilium partium ad elementa hominis. Homo ergo eſt id, quo coniungitur eſſe ſenſibile cū intelligibili. & propterea perfecit Deus glorioſus in ipſo iſtud eſſe ſenſibile, cui evenit imperfectio propter eius diſtantiā ab ipſo.

Cura & alia vegetari-ua, & vicia ſunt plures ſpec.

Sed cura de anima vegetativa & vitali reperitur plures ſpecies quā de alijs, videtur quod talis pluralitas ſit propter nobilitatem. & I quibuſdam earū videtur quod ſint propter hominem, aut aliquas earum propter aliquas alias, in quibuſdam tamen nō apparet hoc, vt in animalibus hominum hoſtibus & plantarum venenarum. & ideo oſtenditur poſtea quod maior pars horū entium, quæ inter ſe vnum aliud corrumpit, ſit quodāmodo per accidens, & propter neceſſitatem materiæ, vt Scorpiones, & cætera venenica. quod autem apparet ex eis eſt quod corrumpunt id, quod ſi non eſt nobilius iſtis, nō eſt tamen ignobilius. & hoc ſuit ex neceſſitate. Ex hoc ergo dicto iam declaratum eſt quo pacto res ſe ſe invicem vna ab alia habeant eſſe, & proportio vni⁹ ad aliam in perfectione: & q̄ perfectiones omnium referuntur ad primam perfectionem: & quod de neceſſitate ſuum eſſe eſt cauſatum ab eſſe primi.

De cura ſuperiorū circa hæc interiora.

Conuenit ergo conſiderare nūc de cura eorum, quæ ſunt hic, id eſt quæ ſub orbe Lunæ. & procedemus in hoc iuxta iſtas radices poſſuſpoſitas. Et dicamus quod eſſe harum rerum inferiorum, vt earum perpetuitas conſeruetur in ſpecie, hoc quidem eſt quid intentum de neceſſitate, cuius rei efficiens nō po

teſt eſſe cauſa, vt plures Antiquorū fuerunt opinati. & hoc apparet, ſi conſideretur conuenientia motuū cœleſtium corporum cum eſſe cauſæ libet rei, quæ hic generatur, & ei⁹ conſeruatione. & hoc euidentius apparet in Sole, deinde in Luna. Nam de Sole apparet hoc, quod ſi eſſet maior quam eſt, & eius locus propinquior, interficeret genera plantarum & animalium propter vehementem calorem. & ſimiliter, ſi ei⁹ corpus eſſet minus, aut remotius, interimeret præ vehementi frigidityte. cuius rei veritas haberi poteſt ex hoc, q̄ id, quo Sol efficit calorem, eſt eius motus, aut reflexio radorum eius. & ex locis inhabitabilibus præ nimia caliditate, & forti frigidityte apparet quoque cura, in eius circulo obliquo manifeſte. Nam, ſi non haberet circulum obliquum, tunc non fieret hic æſtas, neque ver, neque autumnus, at quod hyems. Eſt autem manifeſtum quod hæc tempora ſunt neceſſaria ad eſſe ſpecierum vegetabilium, & ipſa cura in motu diurno eſt euidentiſſima. Nā ſi non eſſet motus diurnus, non eſſet etiam dies neque nox: & tunc medietas anni eſſet nox, & alia medietas dies: & ſic res perirent eo tempore, ſine in die propter fortem calorem, ſive in nocte præ vehementi frigore. Lunæ quoque affectus conoſcitur, & oſtenditur in generatione pluuiarū, & maturatione fructuum. Eſt quoque manifeſtum q̄ ſi eſſet maior, aut minor, aut propinquior, vel remotior, aut quod eius lumen nou inſlueretur à Sole, tunc non efficeret huiusmodi actionem. & ſi non haberet etiam circuli ob-

De Sole.

De Luna.

Epitomes in libros Metaphy.

Gliquum, non faceret diuersas operationes in diuersis temporibus, & propterea calefiunt noctes tempore frigoris, & in frigidantur in tempore caloris. Causa autem, ob quam calefiunt in tempore frigoris est, quia eius situs ad nos, tunc est sicut situs Solis in tempore caloris, cum sit propinquior ad zenit capitis nostri, quia eius circulus est magis obliquus, sed in tempore caloris res opposito modo se habet, videlicet quod eius occultatio, & eius apparitio erit ex latere meridiei, quia ipsa semper apparet in parte opposita Soli. & si Sol fuerit in meridie, ipsa apparebit in septentrione, & occultabitur in meridie. & cum Sol est in septentrione, res conuerso se habet, videlicet quod apparebit ipsa in meridie, & occultabitur in septentrione. & ideo in frigidat tunc, cum ea hora recipiat radios solares in parte meridiei. Et similiter etiam id, quod apparet de suis peragrationibus equalibus in distantijs determinatis a Sole, non debemus arbitrari quod sit præter curam de rebus, quæ sunt hic. & quem admodum diximus de Sole, & Luna itidem debemus credere de reliquis planetis, & de eorum circulis, & de peragrationibus eorum equalibus in distantijs determinatis a Sole. Et ideo dicit Aristot. quod eorum peragratio est in peragratione Solis. Quod quidem ideo dixit, quia apparet quod sequuntur motum eius, & conantur similiari sibi. Nos autem, licet non percipiamus sensu multa prodigia ex motibus eorum exitu centri eorum, & rectitudine reuersioneq; sententiamus tamen vera determinatione quod hoc

prouenit ex cura, quæ habetur de rebus, quæ sunt hic. Nancisci tamen hoc est quid difficile, cum indigeat longo experimento, respectu cuius nostra vita humana est breuis. Et propterea oportet nos recipere hoc ab Astronomis, scilicet peregrinationes eorum & situm. & hoc iuxta id, quod potest haberi ab ipsis de varietatibus horum astrorum, id est, illud, de quo potest haberi notitia per longum aspectum. Et possibile est etiam quod sydera faciant hoc, sed ob nobilitatem horum corporum celestium, ut diximus sæpissime, non videtur nobis quod cura de inferioribus sibi sit ex prima intentione. Aliter enim sequeretur quod res æternæ essent corruptibili gratia, & nobile propter ignobile. Veruntamen, quia curant de his hoc modo, ideo non possumus dicere quod ignorent ea, quæ sunt hic: cum operationes cognoscant in quantum est cognoscens, sint cognitæ. tamen eorum scientia est eo modo, quo declarauimus. Et quia rectitudinem vel iustitiam motuum ipsorum acquisierunt per id, quod intellexerunt de essentia suorum principiorum: eorum autem principia acquisierunt illud a primo principio, quod est Deus gloriosus & excelsus: ergo prima cura de nobis est a Deo glorioso. & ipse est causa loci habitabilis super terram. & quicquid inuenitur hic de eo, quod est bonum perfectum, prouenit quidem a voluntate & intentione sua: sed proueniunt mala propter necessitatem materię, sicut corruptio, & debilitas seu rabies, & cætera alia. Quod quidem ideo fuit, quia cum

Of bonū
a Deo pro
uenit: ma
la vero ex
necessita
te māj.

hoc

A hoc esse nō possit inueniri nisi vno duorum modorum, videlicet vel si non inueniantur istæ res, quæ patiuntur malum, & sic hoc erit maius malum: vel quod inueniantur isto modo, cum eorū esse sit impossibile aliter se habere. vt exempli gratia ignis, cuius iuamentum in mundo est satis notum, & tamen accidit ei per accidens quod corrūpat multa vegetabilia, & animalia. Aspicere autem in cura de animalibus, quo pacto imposuit eis sensum tactus: quia hoc est eis possibile, iuxta eorum naturā, adeo quod per ipsum aufugiant sensibilia corruptiua ipsorum. identidem tribuit unicuique generi animatorum id, quo custodiatur eius esse à rebus insipientibus ipsum. & hoc etiam iuxta id, quod est de natura illius animalis recipere de te. & hoc etiam est vnum, ex quibus apparet quod datur cura de his rebus. Et propterea si tu considerabis multas res horum animalium, videbis quod est impossibile quod inueniantur, nisi ponantur illæ res, quibus conseruatur suum esse. & id, in quo magis apparet hoc, est homo. si enim non esset intellectus, non posset ipse reperiri aliquo tempore. Hinc apparet quod illa principia sciunt mala, quæ sunt hic eo modo quo sunt: & quod non peruenit eorum cura tantum ad hoc, quod præstent nobis esse: sed res etiam, quibus conseruamus esse nostrum ab eo, quod habet corrumpere nos. Et Alexander dicit quod qui dicit quod illa habet curam de omnibus singularibus, est dictum valde erroneum, vt quidam putabant. nam cura ab eis fiet ex eo quod sciunt,

vt prædictum fuit. quo pacto ergo poterunt habere nouas notitias particulares, maxime quod erunt infinitæ? & qui ita dicit, attribuit Deo impietatem etiam de necessitate. nā si ipse procedet via regitima vniuersi inique individui, qualiter ergo patitur individuum malum, dum Deus regit ipsum? Intellego autem per genera malorum hic id, quod est possibile non rui in ipsum. mala enim necessaria, si accidunt in aliquo individuo, non debet aliquis dicere quod hoc non sit à Deo. Sed maior pars illorum, qui credunt hanc opinionem de cura, putant tribuere sibi possibilitatem: quoniam omnia sunt possibilia apud Deum. & ideo oportet secundum ipsos de necessitate attribuire ei impietatem vel iniustitiam. Quod autem sit impossibile omnia esse possibilia est manifestissimum. Nam impossibile est corruptibile esse perpetuum, & ipsum æternum esse corruptibile. quæ admodum est impossibile triangulum habere angulos æquales quatuor rectis, neque quod colores eundem soni. Tractare autem de hoc noceat in scia humana valde. Qui autem dicit in huius rei ratione quod eius operationibus nō potest attribui iniustitia, sed boni & mali attributio est eadem, est dictum extraneum valde a natura hois, & remotum à natura entis, quod est in ultimo bonitatis. Nam nō dabitur aliquod bonum per se, sed ex suppositione: neque aliquod malum de se, immo malum poterit esse vel euadere bonum, & bonum malum. & nulla dabitur veritas, adeo quod magnificare primum, & conseruare ei erit bonum ex positione, & sic erit possibile quod sit

D D D iij bo-

De cura
animalibus habetur.

Impossibile est
omnia esse
possibilia.

An supiora
cura habent
ipsorum
lingularium
& præcipue
Deum.

Theophrasti

THEOPHRASTI

METAPHYSICORVM

L I B E R.

G bonum dimittere inferuire sibi, & declinare à credulitate magnificandi ipsam. Et omnes istæ opinioniones videntur esse similes opinionibus Pythagoræ. nos autem explebimus declarare quid enorme contineat, quem redarguimus in tractatu illo post istum cum auxilio Dei gloriari.

*Epitomes Averrois in Librum
Metaphysicæ finis.*

H Sequentis Theophrasti Libri
Recognitio.

Libellum hunc Andronicus,
et Hermippus non agnoscunt.
nec enim profusus de eo mentionem fecerit,
sed librorum Theophrasti descriptio
ne. At Nicolaus (u. n. ex Suda) cre-
ditur à Damascenorum urbe Philo-
sophus Peripateticus, Herodoti
Regi, Augustoque Cesari sa-
miliari in speculatione non parum
I quod Aristotelis, eius meminit,
Theophrasti, esse asserit.

*Sunt autem pauca qua-
dam in eo præmissa
tractatus uni-
uersi dubi-
tatio -
nes.*

*Deinationes, quo pacto se habeant intel-
ligibilia cum naturalibus, et qua
sunt ipsa intelligibilia. Ca. 1.*

Vo pacto, ac quibus,
et, quod de primis est,
speculationem deter-
minare oportet. Et
enim ea, quæ naturæ est,
plurimæ, vel (quæ admodum qui-
dā aiunt) ordinata min⁹ existit, l
mutationes subiens et modos. At
quæ circa præterita versata sunt, et cir-
ca eadem sp. Quælibet intelligibi-
libus quoque, quæ sensui prout non sunt,
ipsæ ponunt, utpote motu, muta-
tionemque præteritis atque summa hono-
rabilior est, maioribus etiam esse existi-
matur. Sit igitur initium, utrum consen-
sum quædam, ac mutua veluti socie-
tate cum naturalibus intelligibilia
hæcant nullā, sed tanquam sancta
utraq, ad omnem quod est substantiam quædam
modo sese adiuuent. Rationi perfectio
magis consentaneum existit, propter
M quædam quædam scilicet, et non peregrina
fateri omnia, sed v. g. aliquid quod est præ-
terita, aliquid vero posteriora, nonnulla
autem principia, quædam sub principibus col-
locata, quæ admodum et æterna
ad ea, quæ corruptibiles obnoxia sunt,
se habere videntur. Si igitur res ita hæant, quæ
natura ipsorum, et in quibus erit natu-
ra. Quippe si solis sint mathe-
maticis intelligibilia, ut nonnul-
li aiunt, neque admodum insignis
cum sensibilibus, neque proterus ido-
nea

A nea esse videbit cognatio cuiusque: utpote q̄ profecto excogitata sunt. Esse aut̄ vñr, nobis figurarum, formarum, ac rōnes accommodantibus. At hæc p̄ illa nullā nata sunt naturā. Si vero nō, fieri nequit, vt sic cū fīs, q̄ natura cōstant, conspirent, vt illis tanquā vitā, ac mouēdi facultatē suggerāt. Sed ne numer⁹ qdē ipse hoc p̄stare possit: quē ēt primū atq; maxime principē quidā faciūt. Est aut̄ alia qdā, q̄ prior, ac præstantior est, substantia, de q̄ disserere tēandū est, sit ne vna aut nūero, aut spē, aut gñe. Erit igit̄ oppido q̄ rōnabile, eā, q̄ principij naturā sortita est. I paucis eē, si abundantibus insit, nisi & in p̄mis, & eo, qd̄ primū ē, collocata sit. Quenā ergo sit hæc, quib; plures ipsi quoquo mō demōstrare conandū est, siue proportiōe, siue similitudine alia. Forsitā ūt potestate qdā atq; aliorū excessu, perinde atq; Deus, accipi debet. diuinū siquidē osūm p̄cipiū existit, p̄ qd̄ & sunt, & p̄manēt vniuersa. Hoc itaq; modo assignat̄ forte erit p̄facile, at vel clarius, vel ad suadendū aptius, difficile. Cū aut̄ principium sit h̄mōi, quod cū sensibilibus affinitatem habeat: natura vero (vt simp̄t dicam) i motu persistat, quod & illi propriū existit: manifestum est ipsum constitui de bere motu cām. At cū p̄ se immobile habeat, constat ip̄m nō esse cām, vt q̄ a natura sunt, moueant̄: sed hoc aliq̄ cuiusdā meliori

ac priori relinqvendū est potestati: qualis est illius ipsi⁹, qd̄ expetit, natura, a qua circularis, cōtinua, & irrequieta latio puenit. Quapp̄ fm hoc haudquaquam motus ēē principij resoluam⁹ oportet: aut si sit, cū mouetur, mouebit. Sed hætenus qdē veluti p̄fecta rō, q̄ osūm vñū facit principij, actū assignans, & (substantiā, atq; ēt quantitātē aliquā dicens, verum ad meliorē quandā, diuiniorēq; attollens particulam: sic. n. assignare pot⁹ oportet, q̄ id, qd̄ sectionē, partiumq; distractionē recipit, auferre. Nā eminetiōre simul, atq; vera magis fulcis rōe ita loquentiū insa.

Dubitationes, de desyderio superiorū ac inferiorum rerum. Et an inferiora sint celi partes, Et quo pacto. Et an circularis latio sui de celi substantia.

Cap. 2.

Quod aut̄ consequēs ē de desyderio, quale nā sit, & quorū, iā fuffiore i diget sermone: quippe cū multa sint ea, q̄ in gyrum ferunt̄, & lationes quodā mō cōtrariorum, & vanum, & cuius gñā incertū est. Etenim siue vñū est, qd̄ mouet, non oīa idē principij mouere, erit absurdū. Siue fm vñū, quodq; aliud, atq; diuersum, & principia quocq; plura. Quāobrem ipsorū cōcogitā ad optimā tendentiū expetit̄, nequam esse constabit. Quō autē ad sphærarū pluralitatē, de causa maioris requirit sermonē. Nec, n. iste Astrologorum est.

Du-

Theophrasti

G Dubiū ēt est, q̄ pacto cū natura
li habitu p̄dita sint, nō getē, sed
motū sectent. Cur igit̄ simul p̄
imitationē illud pari mō dicūt,
& qui vnū, & qui nūeros aiūt.
Ipsī. n. numeros, id vnū eē Iqūt.
Lā desyderiū, p̄sertim idetermi-
natæ rei. cū aīa existit. nisi quis
sistudine, ac dīa, q̄ mouentur,
asata dicat. simul at̄ aīa, & mor̄
esse vī. Siquidē vita inest habē-
tibus: q̄ appetitus quoq; q̄ cir-
ca vnū quodq; est, tanq̄ p̄ alia pa-
tiant, aīam tñ obtinent. Quod si
H igit̄ motus circularis cā prima
sit, non erit vtiq; optimi. quip-
pe cū is, qui aīa ē, p̄stantior sit.
Primus autē ē vel maxime, q̄ co-
gitationis ē, q̄ appetentia q̄q;
existit. At hoc forte quispiā iter
rogabit, quā ob cām solū q̄ cir-
culo mouent̄ desiderio afficiant̄
eorū vero, q̄ circa mediū, nullū:
quāq; & ipsa mobilia sūt. An q̄
ipotens sit, aut p̄trāsire nequeat
id, qd̄ primū est. At si pp̄ imbe-
cillitatē, hoc sane erit absurdū.
Robustius nanq; ipsum quispiā
I existimauerit loue Homericō,
qui ait.

” Ipse equidem ā terra traherē, &
ponto quoq; ab ipso.

Quare reliquū ē, vt taq; scōpre-
hensibile quippiā, atq; minime
cōpositū sit. Forsitā autē rogabit
prius aliquis, q̄ mō se habeant.

Vtrū celi ne partes hāc sint, an
non. Et si partes, q̄ pacto partes.

Nam nunc nō fm̄ regiones mo-
do, verū etiam fm̄ actiōnē ā no-
bilissimis quasi abiecta vident̄:

siquidem circularis latio hm̄ōi **K**
est. Contingit enim veluti q̄ ac-
cidents ex ea, q̄ in gyrum sit, la-
tione, tum ad locum, tum inui-
cem fieri mutatiōes. Quod si &
optimo melius esset aliquid, cir-
culari motu ā primo (nisi recipi-
endi vetaret ipotentia) indige-
ret. qñquidem quod primū est,
ac diuinissimū, q̄ optima sunt,
vult omnia. id autem forte exce-
dens aliquid, & inuestigabile
existit. Arbitratur sane qui hoc
dicit, similia esse omnia, & opti-
mis tenuem aliquā esse, aut nul-
lam habere differētiā. Sed for-
te quispiam hoc addubitauerit
ad ipsum primum cōzum referē-
rens, vtrū circularis latio de ip-
sius substantia sit: & si ā quiete
habita, statim in corruptionem
haberetur, an cupidine quadā,
atq; appetentia per accidents. ni-
si illa vtiq; appetendi facultas ei
congenita sit, nihilq; prohibeat
taliam quādam esse entia. Sed for-
sitan eum, qui talem appetitum
detraxit, de ipsa latione ambige-
re continget, si sublata cōlū cor-
rumpere. Atq; hoc quidē, qua-
si ad alios sermones p̄tinere vi-
detur. Verum hoc ipsum de
hac, aut de his principijs quis-
piam existimabit.

*Narrantur opiniones multe circa rerum
principia. Cap. 3.*

Fortassis autem pot̄, alia p̄-
tinus assignare, q̄ ordine se
quantur principia, atq; in
eo, quod antecessit, subsistere
nō oportere quispiā affirmabit.

Hoc

An latio
sit de cōlū
substantia

Verū infe-
riora fm̄
cōlū p̄ter:
& qd̄o.

A Hoc enim est pfecti, sapientistq; viri. quo pacto Eurytū calculos quoddā disponētē aliqui Archytas prodidit facere, diceretq; hūc esse hōs illū vero cuiusvis alius numerum. Nunc vero multi, ali quatenus pgressi, quiescūt, quē admodū qui & vnū, & indefinī tam dualitatē ponūt. Numeros enim planatq; & corpa cū creauerūt, reliquē penē omittūt, paucillū attingētē: & hoc tm̄ declarata, q; alia quidē ab indeterminata dualitate pficiunt, vt locus, inane, infinitum: alia vero ā numeris, & vno, vt asa, & alia qdā. tēpus aut̄ simul, & cōlū, & alia quoq; complura negligūt: nec vllā postea de celo, ac reliq; faciūt mētionē. Pari mō Speusippi discipuli, nō aut̄ aliorum vllus, pterq; Xenocrates. qppe qui oīa quoddā mō mūdo sūt ac oōmodat, sensibilia, itelligibilia, mathematica, itē & diuina. Conat quoq; Estigis vsq; aliquid (nō quēadmodū dictū ē) de primis solū dīserere. Plato aut̄, dū ad p̄ncipia redigit, alia quoq; tangere vī, ad ideas ea referens: istas vero ad nūeros: ex his at̄ ad p̄ncipia: deīde p̄gnationē, vsq; ad ea q; dicta sunt. Alij aut̄ ad p̄ncipia solū. Nōnulli vero & veritatē in his esse. entia. n. circa p̄ncipia tm̄ esse. At secus hic atq; in alijs accidit disciplina. In illis. n. quae post principia sunt, robur maius obtinēt: atq; interea, quae in illis sunt scientis, veluti perfectiora solent haberi. Forte autē

et hoc rationabiliter. nā ibi principiorū, in reliquis vero ā principis questio est.

Dubitatio, an principia informia sint, vel formam adepta. Cap. 4.

Sed forte ambiget aliquis, quonā pacto, & qualia supponi principia oporteat, vtrū ne informia & veluti potētia solū existentia, vt qui ignem & terrā principia faciebant, an formā adepta, quasi maxime foret opus, vt finita essent, quēadmodū in Timēo inquit. Etenim ordo, atq; finitio, rebus per quas excellentibus maxime familiaria sunt. Videtur aut̄ hoc in reliquis quoq; vt Grāmatica, Musica, Mathematicisq; ad hūc serē modum se habere. Consequunt̄ ēt quae post principia sunt. item & quae sm̄ artes, q; quidem naturam sūt imitant, & infra, & alia sm̄ principia. Alij igitur oīa admodum formalia putant principia. alij vero materialia tm̄. non nulli vtrūq; & formalia admodum, & materialia, tanq; in ambobus pfectio cōtineat: quippe qui ex contrarijs substantiis omnem fieri dicant. Absolum aut̄ & illis quoq; videat, si totū cōlū, & singulae eius partes, atq; vniuersa, ordine, rōne, forma, viribus, circulationibus p̄ditq; forent, ipsis vero principis tale in esset nihil: sed vt caro eorū, q; temere cōfusa sunt (optim⁹ inquit Heraclitus) sese mūdū haberet. Atq; sm̄ minima (vt ita dixerit) accipiūt perinde atq; inanimis.

D. finita

Theophrasti

G Definita nāq singulorū natura est, vt ita dicā, quāuis temere facta sint: principia vero indeterminata. Rursum, id quoq haud facile in oibus, & in aialibus, & plātis, atq i ipsa bulla, ad id, cuius grā sūt, pariter reducere, singul atq rōnes adhibere, nisi aliorū ordine, mutationeq oīgenas, ac varias corū, q tū in aere, tū in terra gignūt, itē, formas fieri cōtingat. quorū maximū quoddā exēplū nōnulli faciūt ea, q circa anni tpa fiūt, in qb⁹ aialū, plantarū, & fructuū, veluti pducēte ea

H Sole, gnationes apparent. Atq hēc quidē hoc i loco cōtēplādo, inuestigāt exiguā libationē, quē ordinis cōstitutionē ad quantitātē vsq repetit. Cur itē magis fieri nequeat in deterius trāsīt⁹.

*Dubitatio circa principiorum motum
& quietem. Cap. 5.*

In pncipīs aut, vnde prima quoq coepit oīo, de quiete merito aliquis dubitauerit. Nā si ea, vt pstantius aliquid sit, i pncipīs collocabit. sin vero vti qdā segnities, atq motus priuatio, minime. verū si actionē esse fateat, cōtra, tāq prior, ac honorabilior ē existimāda: mot⁹ vero i sensibilib⁹. Cū āt hoc pp illud quiescat, fieri neq, vt id, qd mo uēs ē, semp moueat. Nō. n. fuerit periculū, qd primū est, neq rationis spēm hēre, neq alioq fide dignū eē, sed maiorē quāddā cām quzerit. At qd mouet, ab eo, qd mouet, diuerium nō eē pp actionē, & passionē quodāmodo sen

sus acclamare vī ceu possibile. **K** Sed ē, q ad ipsam mentē, Deūq referat. Absōnū autem est aliud quoq dictū, illa nō moueri, quē ei⁹, qd quiescit, appetitu ducuntur, siquidē ipsa alia sequerētur entia. Vtūenimvero forsītā nō sic accipi debet, vt ad id, qd impers ē reducām⁹, sed vt qd maxime sibi cōsonū, pfectūq sit, veluti ciuitas, aut aīal, aut quiduis aliud corū, q in partes secari possunt, aut etiā oīno cōelum, quod sanē aiunt esse perfectissimū.

Dubitatio, quo pacto entium diuisio in materia & formam fiat. Cap. 6.

Ceterum aliquem & talia quoq sermonē postulāt, quo pacto in materiā, atq formā entū partitio fiat. sit ne alterū quidē ens, alterū vero nō ens, potētia aut vnū, & ad actū reductū: aut vnū quidē, sed indeterminatū ens, eo, quo in artibus modo. Gnatio aut, quē ipsorū quidē essentia, ē fm rōnes formari. sed ita quidē ad id, qd pstantius est, forte fieret trāsitiō. Ipsū aut eīse, per eā esse nihilo min⁹ verū fuerit. nō enim eīset, ipsa nō existente. At illud, neq hoc, neq quale, neq quantum. quippe qd formis indeterminatū ē: potestate āt quāddā eas hēt. sed hoc pportione ad artes oīno sumi dēt, & si qd sit alia sīctudo.

Dubitatio, quo pacto vniuersi naturae in contrariis existat. Cap. 7.

Praeterea illud quoq dubitationē (nisi curiosa qredidiligētia sit) habere videt,

A cur nam ipsa natura, totasq; vniuersi substantia in contrarijs consistat: idq; qđ de terius est, æquales ferme cũ optimo partes hēat immo vero ēt lōgē numerosius sit. Quapropter i vniuersum dicere vť Euripides, q; nequeunt bona esse separata. Talis autē sermo parū abest quin dicat, neq; bona, neque similia esse oīa: atq; quod de oīb; ipsūm eē dicim⁹. porrō nulla inuicē esse similia, vt q; alba, & nigra sunt i seip̄s. Est ēt quod p̄ter opinionem magis esse vť, fieri non posse, vt qđ est absq; contrarijs existat. Non nulli vero adhuc magis inopinabili vtentes, id, qđ neq; est, neq; fuit, neque futurum est, in vniuersū naturam adnumerant. sed hæc quidem est, veluti excedens quædam sapientia.

De varijs sciendi modis: quibzq; vniuersum quodq; persequi debeat. Quæ in vniuerso pacto circa principia speculati debemus. Cap. 2.

C A tēns q; multis dicat modis, manifestum, etenim dīas sensus speculat, cauſasq; inquit. Sed forsitan verius fuerit dicere, q; eorum, quæ cogitatione excellētia sunt, quędā quidem simpliciter quærit, quędam vero dubitationem faciendo: quam tamen transcendere non valet, lucem tñ aliquam in tenebris plus aliquid indagare volentium ostendit. Itaq; ipsum scire non sine dīa, quadam erit. Etenim, si inter se diuersa sint, dīa quædam inerit. Atq; in vni

uersalibus, cum sub eis plurima dī sint, discrimen inueniri est necesse, siue hæc vñ genera sint, siue species. Omnis autē scientia serē propriorum est, substantia p̄as & quiditas s̄m vñquodq; proprium existit. Et quæ in speculationem veniunt s̄m se, non per accidēs, aliquid vtiq; de aliquo sunt. Omnino autem in plurib; idem conspiciere, aut vñ, cōmuniterq; aut s̄m quodq; modo quodam proprie esse scientię dicimus: vt numero, lineis, animalibus, plantis. Finis autē ex ambobus, sunt ēt nonnulla vniuersalium finis, in eo enim causa. At horū id, quod in parte est, quatenus sectio in indiuidua sit, quæ admodū & in factibilibus. nam ad hūc modum se habet ipsoꝝ actio. Præterea idem substantia, numero, specie, genere, propositionē scimus: & si quę; præter hæc, diuisiones habeantur, at vt plurimū per analogiā, tanq; plurimum eam recipientes. atq; aliqua quidē per nosmetipsos, aliqua vero per rem subiectam, nulla autem per vtrūq;. Sed, cū multipliciter scire sit, quo pacto vñquodq; p̄sequi debeat? Nēpe suis cuiusq; modus, principium est, ac maximum, vt prima, & intelligibilia, & mobilia, & quæ sub natura sunt, atq; ex his ipsa, quæ i principio, quę sequuntur vsq; ad afalia, planitas, & vltima animæ expertia. Nam in vnoquoque genere propriū est aliquid, quæadmodū &

Quo pacto vñ quodq; vt sciat p̄as debeat.

Theophrasti

G in mathematicis. Ipsa namq; mathematica, quous vnus quodam modus sint generis, sortita sunt diffinitiones. Sunt aut diuisa sufficienter. At si qdā nota, eo q; ignota sint (quodadmodū inquit nōnulli) proprius sane inerit modus. Indiget aut quādā diuisione. Sed fortassis in quibus fieri potest, proportionē aliqd sciri magis propriū fuerit dicere; q; p id, qd ignotū est. quodadmodū si quis per inuisibile inuisibile. Tenebū est igit diuidere quot modi

H sint, et quoties ipsum cognoscere dicat. ad hanc aut ipsa principū. Atq; primū ipsum scire desimire difficilius videbit. Nā fieri nequit, vt vlt, cōtq; quippiā in his capiamus, q; multis dicuntur modis. Atq; tū quatenus, tū de quibus causas inuestigare parī sensibilibus, et intelligibilibus rōne deceat, aut dubiū hoc, aut dictū nō facile existit. Quippe cū via in infinitū in vtriusq; aliena sit, perimatur sapiētia. vtraq; aut quodāmodū picipiū. Sed forte hoc nostrū, hoc vero simpliciter, hoc qdē finis, hoc vero nostrū quoddā principū. Aliqua-

Quodāmodo
circa picipi
pia specu
lari debet
mus.

tenus igit p cām speculari possumus principia, a sensibus incipientes. Sed cū ad ipsa summa, primatq; trāsumus (siue qd cām non habemus, siue ob nrām imbecillitatē) sicuti desideratissima intueri nō amplius valemus. Forte aut veritati magis cōsonū illud existit, palpante ac veluti attingente mēte fieri specu-

lationem. Quod obrem circa ipsa nulla cōtingit hallucinatio. At difficilis est circa idipsum intellectus, atq; fides. Cū aut et alioqui magnū quippiā sit, et ad singulares tractationes necessariū, et potissimū maxillas, facere cōuenit definitionē, tū de natura ipsa, tū circa ea, q; adhuc priora sunt. Siqdē q; de obf^r rōnē qritat, simul cū rōne sciam tollūt, immo verius erit dicere eos rationē petere eorū, quorū neq; ē, neq; fuit, quicunq; cōtū ipsum aeternū existimant. latēdes aut, L magnitudines, figuras, distantias, & alia, quorū Astrologia demōstrōnē facit, & ipsa, q; prima mouēt, et cuius grā dicere omitunt: quēnā ita cuiusq; natura, q; inuicē situs, q; ipsius vniuersi substantia, ad alias quoq; singulares spēs, ad cicures vsq; animātes, plātasq; descēdēdo. Itaq; siqd coadiuuat Astrologus, in his, q; pta sunt in natura, nō erit. Alia. n. maxime ppropia sunt, ac priora. quippe cū modus (vt qdā putant) naturalis nō sit, aut M latē nō oia. Atqui moueri simpliciter naturę, cōtōq; maxime peculiare existit. quare & substantię cuiusq; rei actio, & quod fm vnūq; dū in opere ē, atq; motu, vt in animalibus, & plantis. Sin vero minus, equiuoca unt. quous videlicet in reuolutione cōtū sit fm substantiā separātū tū & quietē agens, & equiuocum esset. Nam velut quādam vita est circulatio vniuersi.

De

Ad causam cuius gratia in inferioribus à superioribus dependentibus: ubi et nonnulla Antiquorum opiniones adducuntur. Ca. 9.

Quærendū est igitur, si in animalibus, aut cui cōpetit, vita non existat, in cōlo quoq; atq; celestibus, neq; latio, neq; determinatus quidam modus inesset. Præsens autē dubitatio ad eū, qui ab immobili est, motū modo quodam pertinet. Quod vero oīa alicuius sint gratia, & temere nihil, sed perinde ac definitio, haud facile existit, ut sepe dī. Vnde. n. incipere, & in q̄ de finire oportebat: Ceterū nonnulla sunt eorū, q̄ ita habere nō vident, sed alia quidē casu, alia vero necessitate quadā, ut in celestibus, & plerisq; eorū, q̄ circa terrā sunt. Cuius. n. gratia sunt fluxus maris, ac refluxus: aut cuius exporrectiones, aut exiccationes, humectationesq; et oīa aliis in aliud mutationes, corruptiones, generationes, aut q̄ in ipsa terrā sunt alterationes, et eorū, q̄ in aliud ex alio trāsmutantur, mutationes, & id genus alia pleraq; In ipsis autē animalibus aliqua veluti vana existūt, cū māmē maribus, & forminis emisso (si quidē nihil confert) et nōnullis barbæ, aut oīno pilorum quibusdam in locis productio. Tum ē cornuum magnitudines, ut ceruorū. Nonnullis quoque lassis q̄ mobilia, q̄ in terrā directa, q̄ ante oculos posita ge-

starent. Quodq; aliqua vi fiant, D aut præter naturam, quæadmodū ardeola coit, vitamq; viuunt mansuetiorē. Et alia non pauca quispiā deprehendat istiusmodi. Quod autē maximū est, maximēq; apparet, circa educationes, generationesq; animalium ē. nullius. n. gratia hæc sunt, sed casus, atq; per necessitates alias. Oportebat. n. si alicuius quidē grāa sint, semper fm idē, similisq; mō fieri. Atq; ē in plantis, et præsertim inanimatis p̄finitā quadā (ut formis, specie, ac potestate E tibus apparēt) obtinet naturā. Hæc autē cuiusnā gratia sint, q̄reret aliqua. Nam rōnē nō habere, id ipsum dubiū est: idq; in alijs prius, ac honorabilioribus non ponētibus. quatenus & rō quicquam, quod fide dignum sit, habere videt: qm̄ hæc ideas quasdam aut inter se differentias à casu, & vniuersi latione, quæ in circulum sit accipiunt. Quod si neq; hoc ppter aliqd, & ad id, quod optimum est, definitiones quasdam sumere, nō F in oībus simpliciter ponere decet. Quandoquidem, quæ huiusmodi existunt, quandam continent dubitationem. Atq; simpliciter dicimus, quæ & de vno quoque. Simpliciter quidem, quando in omnibus naturam, quod optimum est expetere, et in quibus fieri potest, ordinem largiri, atque æternitatem videmus. Pari autem modo in animalibus quoque similiter. Nam

Theophrasti Metaphy. Liber.

- G** Nam ubi quod melius est, fieri potest, ibi haud quaquam pretermittit: veluti, quod ante gulam guttur sit. Optimam namque temperie in medio cordis ventriculo inueniri prestantius est: quippe cum medium honorabilissimum sit. Simili modo & quæ ad mundum pertinent: siquidem & appetitus haud secus. Quin illud quod, quod neque obediunt, neque quod bonum est, admittunt, cur multa sint, imo vero multo plura, declarat. Paucum namque aliquid
- H** animatum est. at inanimatum infinitum. Et ipsorum esse animatorum breue, ac melius existit. In vniuersum autem, tum rarum, tum in paucis bonum est. multum vero numero quod malum existit. Nūquid si indeterminatio solū, & veluti materię species, ut quæ ipsius naturę sunt, esse dicat, stultissimum erit. Si enim qui de tota disserunt substantia, dicant (quæadmodum Speusippus, quod pretiosum est, rarum quippiam esse facit) hoc circa medium locum esse, illa vero
- I** summa, & vtrinque, entia profecto pulchre erunt existetia. Plato autem, & Pythagoræi longo intervallo volunt omnia, quæ quæuis quandam indeterminatam dualitatis, & vnius, perinde quasi oppositionem faciant, in qua infinitum inordinatumque, & omnis (ut ita dicam) formę carentia per se existit. In summa autem, ut ut absque hac vniuersi natura sit, fieri nequit, sed veluti equum fortiri portionem, aut aliud antecellere, aut contraria esse principia oportet. Quæobrem, nec Deum fatentur esse qui adscribunt inde terminari agere posse omnia. Quin et, si aliquatenus fieri potest neque hoc fortassis pelegerit: quippe cum tota substantia ex contrariis quidam, ac in contrariis existet, perire cogeret. Vident autem et in primis considerata plerumque, et ut accidit, sicuti quod circa terrę mutationes dicta sunt. Neque enim, quod melius est, neque cuius gratia, sed si cõsequi aliquid est necesse. Multa namque tum in aere, tum in alijs talia contingunt. Ex sensibilibus autem celestia potissimum ordinem habere vident, ceteris priora loco, nisi si mathematica sint. Nam & si non totum, at maior pars in his ordinem adseruat, nisi quæ formas tales accipiat, quales Democritus indiduiduis supponit corpusculis. Sed de his quodam considerandum. Quod autem initio dictum est, et in ipsa natura, in vniuersi substantia finitionem quandam eius, quod alicuius gratia existit, atque illius, qui ad melius est impetus, capere tantandum est. Nam in quibus entia sint, & quo nam inter se modo sese habeant, hoc eius, quæ de vniuerso speculationis, exordium fuit.

MARCI ANTONII ZIMARÆ

Solutiones Contradictionum in dictis Aristotelis, & Auerrois,

Super Primo Metaphysicorum.

Grediamur nūc obsecro dicta Aristot. & Auer. in Metaphysicis. Ari. dicit animalia habēta memoria esse prudentia, sed est ex libro de memoria illa animalia habent memo-

ria, quæ tēpus percipiunt, quia est respectu præteriti, sequit̃ q̃ alia ab hōie sentiunt tēp. Sed huius oppositum habet ex. 4. phy. te. c. 131. quia tēpus cum sit numerus motus, nullum animal percipit tēp. sed nullū alia nō uis numerare, nisi hō qui habet intellectū, quia numerare solius intellectus est, ut ibi dicitur. Nisi esset q̃ differentia est inter hominē & bruta, nō homo solus q̃ se sensum tēporis habet p̃p̃ predictam cām: alia uero animalia ex accidenti, p̃ quantum agnoscūt motum, & passionem, quam aliquo tēpore acciperēt, & ista est ista Thesi. m. j. de anima in cap. 64. Forma igitur tēp̃is à solo homine, nedū materia cognoscitur, sed habēta memoriā præter hominē agnoscunt materiam istā. Amplius, ut d. Thesi. in cō. super lib. de memoria & reminiscētia lib. 1. cap. 5. Bruta hoc solū cognoscunt se modo corrumpere, aut olim corruisse, sed tū præteritum tēpus à futuro non discernunt. item hō recordari se percipit tēp̃ hoc brutis est negari.

Secunda contradi. est hīc in proc. primi meta. Arist. in proc. primæ philosophiæ dicit q̃ vniuersalia hominibus sunt difficillima ad cognoscendū. Sed huius oppositum legitur in primo physice auscultatione in te. cō. 4. ubi ostendens ordinē doctrinæ, ingit ab vniuersalibus ad particularia esse procedēdū, quia vniuersalia sunt magis nota nobis. Alexander autē in præfati loco volens istam sedare contradictionem asserit q̃ nō est idē primū quod vniuersalia. Prima Philosophia, cum sit scientiarum certissima, & cōstādiū autē certissime maxime priordū sunt, Metaphysica est de prioribus, quæ quidem hominibus sunt difficillima. vniuersalia autē, quæ in physice asseruit esse nobis notiora,

non sunt eadē cum primis, sed sunt obia, vt genera, quæ quidem solutio nūc res illas intelligatur obiecta est, & non videtur satisficere, quia Arist. in proc. enumerans condicio nes sapientis inter alias addiciones asseruit istam, videlicet q̃ sapientis est omnia cognoscere, ut possibile est, in vniuersali. vñ scribit. Horum autē hoc quid omnia scire vniuersali scientiā maxime habenti inesse necesse est: hic enim nouit omnia aliquales subiecta, & postea sequitur. Fecit autē & difficillima sunt hominibus ad cognoscendū quæ maxime vniuersalia sunt, nam à sensibus sunt remotissima. Amplius prima philosophia est de cōtibz & generibus saltem analogice dicta, quia ens & vniuersale sunt communissima omnibus per analogiam. & sic contradi. ad huc persistens in suo robore. Nisi esset q̃ duplex est vniuersale, vt innuit etiam Auerro. in cō. magno primo posteria. cō. 12. quoddam. n. est vnum numero secundū efficiendū, sed est vniuersale causalitate, sicut est primū efficiens & prima materia, quoddā uero est cōe pluribus per predicationem, ut sunt genera & species. Tunc igitur dictum Aristot. asserentis vniuersalia esse hominibus difficillima ad cognoscendū, quia à sensibz sunt remotissima, habet locū de vniuersalibus secundū causalitatem, & talia sunt prima seu principia omnium, idem enim dicitur primū, quod principū ex. 1. primæ philosophiæ. & hoc voluit dicere Alex. quod refert dicere aliquid esse primum & vniuersale, s. vniuersale per predicationem, de quo loquebatur in Physicis. sed primum & vniuersale causalitate nō dubitauerunt, & sic intelligitur solutio Alexan. Quod autem asserabatur etiam primū Philosophiam considerare de communissimis per predicationem, sicut est ens & vniuersale, hoc verissimum est, tamen talia licet in prima cognitione incepta sunt notissima, nam secundū Anic. ens & res prima impressione imprimuntur in aliquid quantum ad scientiam cognitionē naturalis proprietatum, quæ per demonstrationē acquiruntur, cognitio eorum est difficillima, & sic patet solutio.

Tertia contradi. est in cō. primo. Inquit Auer. q̃ materia non vere generatur, neque corrumpitur. Huius autē oppositum meminum nos legisse super primo physice. cō. 60. Soluitur. materia vere generat̃ & vere corrumpitur subiectum: motus enim est in moto & non in motore. & quia subiectū generationis & corruptionis est materia, proprie Metaphy.

III res

Solū propria, & Alex. verborū interpretatio.

1. Met. c. 1.

Solutio.

M. A. Zim. Solut. Cont.

rea dicimus nos ipsam vere generari, & ve
re corrumpi, quia. Subiectum est. Materia
non vere generatur, neq. vere corrumpit,
tquam generationis, quia corruptionis ter
minus. Primo modo loquitur 1. Physic. c. 6.
60. sicut ipse seipsum ibi declarat. Secun
do modo loquitur hic: & etiam loquutus
est Philosophus 1. Physic. c. 82. Dicit alij
quod videtur, distinctio vera est in se, nec
aliter dicitur Auer. adinuicem cõbiscari possunt.

1. Meta.
com. 9.

Solutio.

Quarta contradi. est in cõmen. 9. primi
huius. Dicit Auer. q. forma hois nō est ho
mo. Huius oppositū patet per ipsam. 7. Me
ta. 3. 4. & 11. Dico. q. solutio patet ex cõ. 11.
septimi Meta. quia ibi dicit, q. hō pōt duplī
fieri, vno modo pro sui quidditate. & cum
sua quidditas sit sua forma: nam materia,
nec est proprie quidditas, nec quidditas est
pars sic forma hominis homo dici pōt. Si
autem homo sumatur pro essentia hominis,
quæ quia composita est ex materia, & for
ma, sic hois forma non est homo: quia for
ma est altera pars essentia hois, & altera
est materia. etenim materia, & forma sunt
partes essentielles compositi, sicut patet. 1.
Physic. c. 5. & 7. Meta. 3. 7. & ideo refert di
cere in via Auer. aliquid esse de essentia ali
cuius, & aliquid esse de quidditate illius. si
cut supra declarari in. 3. de anima, super cõ. 1.
quidditas est quid magis abstractū, q. essen
tia. Confirmatur materia bene de essentia
quendam aut naturam: quidditas tñ proprie lo
quendo dici nō debet, sed si quandoq. dī
sumitur pro essentia, & ideo aliquid pōt
esse de essentia, quod tñ non erit de quid
ditate illius: sed solum vehiculū quidditatis.
& tale est materia sūm ipsam. Et per istam
distinctionē solum oīa argumenta Subi
lii Doctoris in. 7. Meta. & in. 3. Senten
distinctione. 12. questione vnica, si bene ad
uertit. Et etiā per istā distinctionē soluit cõ
tradictio: quia forma hois est homo vno
modo, & forma hois non est homo alio
mō. Vide cõ. 11. septimi Meta. & intelligis
tōd, qd diximus esse de uestione Auerrois.

Differt a
liquid esse
de essen
tia, & de
quidditate
alicuius.

1. Meta.
com. 12.

Solutio.

1. Meta.
com. 15.

Quinta contradi. est in com. 12. Videt
posse formas mixtorum distinctas esse a
formis elementorum, & per cõsequens po
nit pluralitatem formarum. Huius tamen
oppositum patet. 1. cap. de substantia orbis.
Solutionem, quare ibidem, nam super illo
loco diffuse dicit.

Sexta contradi. est in cõ. 15. Raritas, &
densitas sūm Auer. sunt de predicamento
sim. Huius tñ oppositū dī. 7. Physic. c. 15.
ubi dī. q. sunt qualitates & 4. Physic. c. 84.

ubi dī. q. sunt quantitates. Soluitur supra,
4. Physic. 84. dī. de hoc. & est. 7. Physic. 15.
non oportet igitur tertio repetere. non te
pigeat resolueret chartas.

Septima contradi. est in eodem cõ. 15.
Dicitur, q. impossibile est, ut idē recipiat
passionē, & transmutetur de contrario in cõ
trariū. Huius tñ instantia patet. 1. Physic. 63.
de materia prima, & 1. de substantia orbis,
& in quālibet alijs locis. Soluit. Intel
ligitur dictum eius de ente in actu, non de
ente in pura potentia, sicut est prima ma
teria. Nā si ens in actu, inquantū in actu,
idem manens mutaretur de contrario in
contrarium, tunc simul, & semel esset in
actu, & in potentia respectu eiusdē: quod
nō capis intellectus Philosophorum.

Octaua contradi. est in com. 17. Dicit
Auer. ex fide Alexandri genus à materia
differe. Huius tñ oppositum videtur. 10.
meta. tex. cõ. 14. Soluitur. Genus non est
vera materia, ut dicit Cõmen. hic. quia ma
teria talis non est actus aliqui, nec actum
habent, neq. vniuersalem, neq. particula
rem, sed est pura potentia. Et ideo cauere
ponentes formam corporis substantiæ: ma
terię primę cretali esse. tunc. nā materia
esset corpus aliqui formā vñm habens, &
ita nulla esset dīa, quam ponit Auer. hic.
Auer. genus, & materiā. Genus. n. nō dicit
ipram potentiam, sicut prima materia, & p
hoc à materia differt. nec dicit vñum
actum non conseruabile p alium actū quid
ditiatū, sicut dīa specifica dicit, sed di
cit quandā formam generalē, quę mediat
inter purā potentia, & actum completum,
qualis est vñum dīa, & ideo genus potest
predicari, non aut materia. quia predica
tū, ut dicunt Logici, habet modū forme,
& quia genus aliqui formā dicit, non autem
materia, inde est, q. illud pōt dici esse pōt,
illa vero minime. Tñ licet genus vera ma
ter a non sit, tñ est materię proportionale,
sicut dicit Porphyrius cap. de Differentia.
nam, quemadmodū ex materia, & forma
fit vñd per se cõpositū, sic ex genere, & dīa
fit per se vna species. & quia sicut materia
in physim cõpositione contrahit, qualifica
tur, & perficitur per formas, & subternitur
formę tñquam subiectū, sic genus perficitur,
contrahitur, & actus per dīas, & subternit
eis, sicut perfectibile ad perficiens, & sicut
subiectū ad formam. & inde fuit, q. modū
predicandi generis fuit in quid, & modus
predicandi dīe, fuit in quale. quia genus
predicatur per modum per se statum dif
ferentia

Solutio.

1. Meta.
com. 15.

Solutio.

1. Meta.
com. 17.

Solutio.

crendis autem per modum informantis, & alteri adiacentis, & per modum qualificantis predicatur. & ideo genus in quid, & differentia predicatur in quale. Solutio ergo contradictionis stat in hoc pñcho. genus non est vera materia. genus tamen est materis simile.

1. Meta. Nona contradi. est in com. 18. Vniuersale intellecti, inquit Communiter est prius com. 18. fm causam eo, quod est sub eo. Huius tamen oppositum patet 1. de anima. com. 8.

Solutio. istud dictum procedit de vniuersali Platónico, quod erat per se existens separatum à singularibus: sed dictum primi de anima. com. 8. locum habet de vniuersali Aristotēlico, sicut patet etiam 12. met. cō. 4. vbi dicitur, qd vniuersalia apud Arist. sunt collecta ex singularibus ab intellectu, qui accipit inter ea similitudinem, & facit ea intentionem vnā.

1. Meta. Decima contradi. est in cō. 39. Dicitur, com. 39. qd nihil mediū inter materiale, & abstractum. Oppositum patet 1. phy. tex. cō. 16. de forma hominis vicina. Solutur. aucto-ritas eius sic intelligitur. nulla natura est

Solutio. in re extra, quæ non sit, aut a materia separata, aut in materia immersa. De forma autem hominis vicina non dicimus ipsam mediū esse per abnegationē vtriusque extremi, sed dicitur mediū, fm similitudinis, & fm comparationem. nam pro quā eo in aliquo conuenit cū formis materialibus, materialis esse videtur: pro quanto rado conuenit cum abstractis, aliquo modo abstracta est. & ideo forte dixit Themistius scientiam de anima Mathematicam esse, scientiam & mediā. sicut etiam nos superiori anno. 1506. declarauimus pulchre, dum librum de Anima interpreta-remur.

1. Meta. Decima contradi. est in cō. 50. Scribitur com. 50. Antiquos quatuor causas cognouisse. Huius oppositum patet 1. phy. cō. 9. vbi dicuntur eos ignorare formam.

Solutio. hoc habet locum de Antiquis, qui fuerunt Arist. tempore. & ita glossat Commun. hic propositionem istam. Solut. 1. phy. cō. 9. loquitur de alijs Antiquis, qui longe ante tempora Arist. de causis rerum disputabant. illi enim solum materiam cognouerunt. Philosophia enim balbusiendi incoepit sicut dicitur in hoc primo. Et ideo distinguere tempora, & concordabis scripturas: sicut inquit diuus Hieronymus.

Rima contradi. est in com. 1.

Auer. facit istam consequentiam,

9. si intellectus noster non intelligeret abstractas

substantias, tunc aliquid natura

fecisset frustra, quia fecisset illud, qd

est in se naturā in intellectu, non intellectu ab

alio. Sed oppositū huius sequitur ex dictis

eius. 7. meta. cō. 18. vbi dicitur hęc verba. ef-

ficientia rerū intelligibilibus sunt: existēs, licet

non intelligantur. Confirmatur auctoritate

eiusdē ibidē cō. 46. (substantiæ sensibiles

sunt substantiæ, licet nō definiantur nō n. diuer-

sant in suis substantiis, qd definiunt, & qd

non definiunt. sicut est dispositio in visibi-

libus, quia ipsa nō sunt minus visibilia, qd

videntur. qd nō videtur. Et confirmatur nā

Philosophus. 1. de anima. re. cō. 143

reprehendit Antiquos opinantes sensibile

& sensum esse relatiua simplici: quia tunc

nullus esset actus color sine visu. sed idem

est iudiciū de sensibili respectu sensus, &

de intelligibili respectu intellectus. 1. de anima. re.

cō. 3. sicut ergo sensibile nō hēt esse p sensum,

sic nec intelligibile p intellectum. Et con-

firma. quia intelligibile intellectum natura

secundū prius aut inquantū prius non depē-

det in esse à posteriori. Preterea, rō Auer.

vt dicit Sanctus doctor hic, & doctor Subtilis in.

1. meta. qdne. 3. videt peccare per fallaciam

consequentis. quia arguit sic. si substantiæ

abstractæ nō sunt intelligibiles ab intellectu nro,

ergo a nullo, ac si sic argueret, nullas hō

currit, ergo nullū alia currit. Preterea peccat

secundū in hoc, qd ipse dicit, qd essent frustra.

3. hoc nō accidit, qd frustra vt dicit 1. phy.

est qd aliquid est respectu alius finis, quē nō

includit. manifestū est autē, qd finis intelligendi nō

est, vt à nro intellectu intelligant, quare multipli peccat

rō Auer. sicut videtur. Solut. Multi moderatū

laborauerunt in deducendo consequentiā istā

Auer. vt talia scōnēntia eui carēt, & qd dicta eorū

vera sunt, ideo pono modū, fm quem Cōmen. in via sua hēt

defendi Dico fm ipsum in. 1. de anima in infinitis

locis, qd intellectus noster, cum sit virtus separata à

materia, est totus entis, & ista fuit prima rō

Philosophi ad probandū im-

2. Meta.

com. 1.

Solutio.

Digressio

p. defen.

hōe Auer.

ro. fm sua

fundamēta.

ma.

materialitatis est: nā materia est sicut opacitas quādam obornebrans lucem. & ideo quanto virtus a liqua fuerit magis immerſa materia, tanto magis est i cognitione deficiens: & p consequens quanto magis ad im materialitatem accedit, tanto magis ad cognitionem tendit: & ideo non inconuenienter dictum est quamlibet intelligenti esse plenā formā, pro quanto quilibet intelligentia, cum sit a materia separata, est omnino cognitiua. quod qđo coningat non est penitus negotij. Aut igitur sermo, sicut mihi videtur, inuenitur huc fundamēto. Nam si substantiarū abstractarum cognitio nostro intellectui repugnaret, aut hoc esset in quantum materialis, aut in quantum humanus, aut in quantum abstractus & in quantum intellectus est. Non in quantum materialis est. qđ demonstratum est in. j. de anima secundū ipsam, qđ intellectus est virtus abstracta a materia. Nec in quantum humanus. quia ut humanus potest intelligere res materiales, quae sunt potentia intellectus: ergo multo magis poterit intelligere abstracta, quae sunt actu intellectus. licet non ita facilius. nam sicut dicit Cōmen. commē. j. c. super. j. de anima, ubi examinat dictū Themistij, si posserim? qđ intellectus materialis non est admixtus materiā, ut ille sermo erit verus, Cō. illud, quod est magis visibile, magis cōprehendit. quā quod cōprehendit minus perfectum ex eis cōprehendētibz, quae non sunt admixta materiā, necesse est ut cōprehendat perfectius, & non econtra. Et cōfirmat. quia aliter desiderid naturale esset ad impossibile. nā, si intellectui humano, in quantum humanus est, repugnat abstractorum cognitio, cū homo naturaliter ad talem cognitionē inclinatur, esse Philosopho in proc. meta. sequitur ergo tale desiderid ad impossibile ferri. Nec valet, si dicatur talem cognitionē esse possibilem pro alio statu, quia licet ita sit ex parte rei, tñ apud Arist. nō inuenitur aliquis locū, in quo ponat aliam statū. immo oppositū potest colligi ex dictis eius in j. & x. ethic. ubi ponit qđ felicitas mortuis cōtingere nō pōt. & inquit igit, si intellectus nostro talis intellectus repugnaret, qđ hoc esset in quantum abstractus, & in quantum intellectus est, talis quod repugnat intellectui in quantum intellectus est, illud repugnat cuilibet intellectui, sequitur ergo qđ si substantia abstracta a nostro intellectu non essent intelligibiles, qđ a nullo intellectu essent intelligibiles, nam in his, quae sunt eiusdem naturae, aut videntur, aut analogiz, quicquid per se

repugnat alicui ratione naturae, repugnat omnibus existentibus sub illa natura: ut per oppositum, si quid qđ cōpōrit alicui ratione naturae per se, cōpōrit oibz illius naturae. 2. cor. 13. & ista ratio Cōmen. est i si qđo, non a causa, si bene aduertis. Et ex hoc etiam sequitur per locū i signo, qđ tunc natura fecisset aliquid octosium. nā cum esse substantiarū superaretur sit vita intellectus. 12. meta. 39. si i se non intelligeretur, frustra essent, quia frustra est efficiētia, quae caret propria operatione. modo substantia intellectus non habet aliquā operationem in sequentem s. rnam materialē in quantum materialis est, vt calcescere insequitur calo rem: nec operatibz animae vegetatibz, aut finitibz, nec etiam intellectibz, vt diximus in deducendo. Porro dicit qđ adhuc habet operationem, quae est secundū locū mo uere. Sed contra. morio p̄supponit in intelligentiā ipsam intelligere, & velle. 12. meta. cō. j. 6. si igitur ipso intelligere careret, careret & mouere ipso, & ita essent frustra, quia cū sint naturaliter intelligibiles, et i nullo sint intellectus, careret ergo sua naturalis operatione: ergo octosio essent in natura, sicut diximus. & omnia ista sequuntur i signo, non a causa. & sicut videt, tollitur omnia argumenta Latioior contra Auer. Ad contradictionē autē formā soluentes dicitur rerum essentias posse existere, etio qđ non intelligantur, loquendo de essentia rerum, in quibus suum esse non est sui intelligere. sed tale intelligere est sibi aduentitium & extraneū: sicut accidit lapidi qđ sit intellectus. & habeat esse cognitiuum. sed in essentia rerum, quarum esse est suum intelligere, in tabulis salit propositio Auer. sicut est in proposito de abstractis substantijs. s. n. tales non essent actu intelligentes, & intellectus tales non essent, quia suum esse est sui intelligere, & econtra secundum Philosoph. modo autem istud sequitur ex hypothēsi data, vt deduximus per locū i signo, non autem a causa.

Secunda contradi. est in cō. 11. Auer. vide 2. Meta. tur ponere dissolutionem fieri a priori ad cō. 11. posterius. Oppositū autē videtur docere ipsemet in cō. 13. septimi meta. Magna fuit questio de hac materia apud Plurimam cōmen. super primo Techni. & Conciliatore in differentia 2. & omnes sequaces, an resolutiua via fieret ab effectu ad causā, an e contra. & Plurimam cōmen. voluit qđ fieret a causa super effectum: Conciliator autem voluit, & omnes Moderni qđ fieret opposito modo.

Solutio.

modo. Nos autem in hac materia median-
do dicimus compositionem, & resolutionem
duplitter fieri posse, uno modo secundum ra-
tionem, & alio modo secundum naturam. &
tunc dicimus qd resolutione, quae fit secundum
rationem, procedit à causa super effectum.
Vnde Themist. 1. Post. analyticor. cap. 16.
Inquit resolutio appellat, veta conclusione
posita, causae, ex quibus conclusa est cōclu-
sio, exquirere. Et illud maximo argumento
est, nam liber Posteriorum, resolutorius ap-
paret, eo quia de posteriori resolutione agit
in eo, quae est penes materiam necessariam:
talis autem resolutio est circa demonstrationē,
quae est ibi subiectum. demonstratio autē,
de qua agitur ibi principaliter, est demonstra-
tio simpliciter, quae à causa super effectum
procedit, quia per illam acquiritur scire sim-
pliciter definitum in illo libro: non autem
per demonstrationem quia, quia illa nō fa-
cit scire simpliciter, sed secundum quid. nam
scire simpliciter est rem per causam cognos-
cere, & quoniam illius est causa, & qd impossibile
est aliter se habere. Quia igitur resolutio illa, qd
secundum rationem discitur, penes causas at-
tenditur super effectum, sequitur ergo Plus-
quam Cōmen. rectius sentire in hoc qd Mo-
derati scire. n. resolutorie aliquid effectum,
& intelligere est, cum cognoverim causas
eius simplices, & principia prima vsq; ad ele-
menta, ut dicitur. 1. phy. tex. cō. primi. Et hoc
etiam Averro. confirmat in praefato loco,
qd dicit qd, si postremum nō fuerit, & prius
sit, non potest fieri sua definitio, quae per dis-
solutionem habetur. Et confirmatur nō clarum
est qd in Mathematicis scientiis est maxima
certitudo per resolutionem, patet autem qd
ibi non fit demonstratio quia, & per conse-
quens resolutio secundum rationem non fit ab
effectum ad causam, sed potius e contra. &
istud apud me non est dubium, dicant alij
quidquid velint. Alia est resolutio, quae fit
secundum naturam: & talis fit ab effectum ad
causam in natura. n. resolutio materiae in quatuor
elementa, & elementa in materiam Cōmē. 7.
meta. cō. 13. quia ibi loquitur de dissolutione,
quae fit attendendo penes illud, quod est
à natura, non autem à ratione. Et istius & sen-
tentiae est beatus Doctor in. 1. meta. in expōne-
soli certus, si ut videre potes ibi euidenter.

Tertia contradi. est in cō. 16. Dicitur qd
Mathematicae demonstrationes sunt in pri-
mo ordine certitudinis, & Naturales sequun-
tur eas in hoc. Huius oppositū dicitur. 1. de
Ala. tex. cō. primi, ubi dicitur qd scientia de

anima excedit omnes alias scientias nobilitate
subiecti, & certitudine demonstrationis prius
ter Diuinam. Soluitur. maius sunt, & variae
expositiones illius loci, sicut nesci. sed illud,
quod nobis videtur esse dicendum p nō ē,
est istud, quod nouit hic Cōmen. in cō. isto.
Dicit. n. qd in eadem scientia, si diuersae
certitudo secundum magis & animas, multo
magis diuersatur in diuersis scientiis secun-
dam genus. Pro quo debet scire, ut scribit
Cōmen. 1. cō. cō. 12. Quid autem quoniam diuersi-
tes sunt demonstrationes, quarum alterae at-
tendantur sensus, & alterae non, aut quia non
est innata sensori, aut quia non est possibilis
ut sentiantur, fides primae demonstrationis
erit magis perfecta. Vnde ex hoc colligo qd
demonstrationes Naturales, quibus plures
sensus attestantur, sunt maiores certitudinis
qd demonstrationes, quibus pauciores sensus
attestantur. Et, si certitudo Mathematicarū
scientiarum compararetur cardinali de-
monstrationum Naturalium penes hoc, di-
co qd ceteris paribus semper demonstratio-
nes Naturales essent certiores demonstratio-
nibus Mathematicis, quia naturales casus
sunt magis sensae, qd causas mathematicae:
Naturales. n. veritas circa sensibilia pro-
pria, & Mathematicae circa sensibilia com-
munia. Si vero certitudo demonstrationis
attendatur penes abstractionem, & simplici-
tatem subiecti, sic Mathematicae excedit
Naturales scientias, quia ut dicitur. 1. de ani-
ma, & 1. cō. cō. 1. phy. naturalia se habent
per additionem ad Mathematicas. vnde sic
Arithmetica certior est Geometria, quia est
de paucioribus, ut dicitur. 1. post. cap. isto.
Certior autem est scientia altera altera. Ista
autem propositio fit intellecta habet verita-
tem ut in pluribus fallit, & attendendo ad
librum de ala, principie quod ad certum li-
brum, in quo agitur de intellectu, qui est con-
magis abstractum qd quo libet mathematici
cum. Quid autem certitudo attenditur penes
iudicium potentiae apprehendens talem
certitudinem, & penes hoc, qd scientia ostendit
illud, à quo est fons, & origo cogitatio-
nis ois, & principio operis in alijs scientijs,
& in qualibet scientia. Et sic scientia de ala
cō. tractet de intellectu agente, & possibilis,
qui distinguit, & indicat quamlibet veritatem
in qualibet scientia, certissima est omnium
scientiarum praeter Diuinā, & ista fuit mens
Themistij ibi, & Aver. in cō. 1. primi de ala
ad calcem cō. si bene adueris. Sed dices re-
plicando qd, si isto modo scientia de Anima
esset certior alijs scientijs nobilitate subiecti,

EEE. iij & cer-

Et certitudine demonst. à pari & Divina
scientia saltem quantum ad secundum esse
certior. Solus. Scientia de Anima non est
nobilior, neq. certior Divina quantum est
merito subiecti. Nā illa Divina dicitur, quia
circa Deum versatur, & abstractas substan-
cias, quæ nobiliores sunt anima intellectu-
alia, teste Averrois in 1. de anima. cōm. 1. 9.
Neq. etiā rōne certitudinis ostendit potest
esse certior scientia de Anima. quia licet
scientia de Anima ostendat esse intellectu-
agens, à quo est certitudo principiorum
scientiarū oīum, tñ Divina etiam con-
siderat de Deo, qui est altior causa veritatis,
& certitudinis, q̄ sit intellect. agens. nam, vt
dicit Cōmen. in 1. meta. cō. 4. oīa entia ac-
quirunt esse, & veritatem à prima causa. &
ideo bene dixit Cō. cō. 1. q. scientia de Ani-
ma in nobilitate subie-cti excedit oīa alias
scias, & etiā in certitudine demonst. p̄ter
Divinā. Añdēt & certitudo demonst. ex
eo, quia pauciores dubitationes concingūt
in ea, & minor est difficultas resolūdi, q̄
in alijs. Et penes maiorem evidentiam illumi-
nationis esse super effectum. & sic loquit
Cō. hic, dum dicit, q. demones Mathema-
ticæ sunt in primo ordine certitudinis, &
Naturales sequuntur eas in hoc, & post Na-
turales sunt Divinæ. & hoc quod ad certitu-
dine demonst. quod ad nos, quæ attenditur
penes maiorem evidentiam causæ super
effectum, licet, si loquamur de certitudine
quod ad nos, quæ est penes obiectum magis
nobis notū, vt sic Naturales sunt in primo
ordine, & Mathematicæ in secundo. cum
illæ sint de sensibili proprio, hæ aut de sen-
sibili cōi. Divinæ aut etiam vt sic sunt in
tertio ordine, sed de ordine nature. Divinæ
demonst. sunt in primo ordine. Nilles in
secundo, cum sint de substantia. Mathema-
ticæ in 3. cum sint de accidentibus. substa-
ntia aut natura prior est accidente. 7. meta.
te. cō. 4. Nolo tñ absolute cōcedere quod-
libet consideratū in Naturali philosophia
esse prius natura quolibet considerato in
Mathematica, quia hoc falsum est, sed quod
ad hoc, q. demones Mathematicæ sunt
de accidentibus p̄ter Astralogia, sicut pa-
ter in 1. 2. meta. 4. 4. & quia accidens poste-
rius natura est substantia, sic quod ad hoc
sunt in tertio ordine, quod ad naturam. sed
sunt in primo ordine, quod ad nos, penes cui
dēt illuminationis esse super effectum.
Et ad hunc sensum. Post multū Philoso-
phi laudavit Mathematicas demones,
& etiam in presenti tex. qñ dicit, q. certi-

tudo sermonis mathematica non est ex-
petenda in omni re, nam sermones sunt,
im exigit materis subiecti, cogit bene
& pōdera, q. pauci, vel nulli poterūt hoc
intelligere, sicut passim videre poteris.

SOLUTIONES contradictionum in dictis Averrois,

Super Tertio Metaphysicorum.

Contradictio est in cō. 1. Inq. 1. meta.
Aver. q. consuetudo Aristot. com. 1.
fuit inducere sermones di-
sputatos in quōvis diffi-
libus. Huius tñ oppositū vide-
tur dicere. 1. cō. 1. cō. 1. de anima, com.
6. 1. Solutio huius patet ex cō. 8. 1. primi de
cō. 1. vide ibi, & considera.

Solutio.

Secunda contradi. est in cō. 1. 6. Dicit Cō-
menta. q. nomina denominativa signifi-
cant vñ compositū. Huius tñ oppositū
patet, 1. meta. cō. 1. 4. vbi vult, q. nomina de
nominativa significant primo formam,
& 7. meta. cō. 1. 8. & in predicamentis cap.
de substantia, vbi dī, q. album non est in
genere p̄ter suum duplex significare. &
7. meta. cō. allegato dicit q. qñ acci-
dentia per accidens sumpta fuerint in suis subie-
ctis essentialibus, tunc habebunt nomina
significancia verumque. De hoc vide, quæ
scripsi super cō. 8. secundi de anima, tamē
diffusius dicam infra. 1. met. super cō. 1. 4.
quia ibi est locus proprius.

Solutio.

1. meta.
com. 1.

SOLUTIONES contradictionum in dictis Averrois,

Super Quarto Metaphysicorum.

Rima contradi. est in cō. 1. Di-
cit Cōmē. q. scientia de na-
tura est de ente mobili. Huius
tamen oppositū videtur di-
cere 1. 2. meta. cō. 1. vbi dicit,
q. est de corpore mobili, & in p̄oc. suo su-
per 1. phy. dicit res sensibiles esse subie-
ctas scientiæ Naturalis. Soluitur. non est cura
Philosophi de nominibus, vt ipsemet di-
cit super cō. 1. primi phy. idem intelligit
apud me Cōmēnta. per corpus mobile,
& per corpus naturale, per res sensibiles,
per

4. meta.
com. 1.

Solutio.

per

Illud ignotum esse. unde ista non implicite, sed notum esse corpus mobile esse, & tñ q̄ me laeant veri conditiones subiecti sciam ex competant corpori mobili, vt ad totum Phisicum negotium pertinet. Ista est emporanea solutio. tamen magnificanda velle super hoc cogitare.

4. Meta.
c. 1.

Secunda contradi. est in c. 1. Dicit Com. men. q̄ substantia est causa accidentium, nō secundum finem & agens, sed secundū substantiam & materiam tñ. Huius tñ oppositum scribit Philosophus in 1. de ala. ter. c. 3. vbi dicit a tñ esse causam corporis animati in triplici genere can. scilicet, formalis, finalis, & efficiens. Et ad hoc multi videntur dicendum, q̄ substantia composita respectu accidentium existentium in ipsa concurrat tamq̄ materia & subiectū. talia enim sunt terminata, & non habent materiam, in qua substantia primo, nisi compositum. talia autem non sunt ab ipso composito tanquā ab agente, quia, cū materia & efficiens non coincidunt in idem, dicimus q̄ ab ipso, vt ab agente, impossibile est talia accidentia dependere: & ideo talia dependere ab extrinseco motore in q̄e causis efficiens nō agit, quoad dat de forma, tñ dat de consequentibus ad formam modis formaliter colligitur ex 8. phis. 1. c. 1. c. 1. c. 1. c. 1. Sed dicitur, q̄o compositum est causa talium actuum.

Galicia.

Instantia.

Solutio.

debetur, cum Philosophus 1. phy. 8. 1. dicit materiam causa-forma causam esse omnium eorum, quae sunt sicut materiam obiectum. licet compositum sint materia, in qua accidentia ista substantiantur, cū in rei veritate tñ, ppter quam recipiuntur in genere causae materialis est materia: & ratio, propter quam recipiuntur in composito in q̄e causis finalis, est ipsa forma, sicut patet. 1. cap. de substantia orbis. substantia igitur composita quocumq̄ distinguatur à materia, & forma ratione, qua composita est respectu talium accidentium subiective in ea existentium, non concurrat vt agens, non vt forma, neq̄ finis, sed solum vt materia. Illud autē, quod adducit de 1. de anima, patet q̄ non est ad propositum, quia non negamus substantiam, quae est forma, posse esse causam finalem, & agentem respectu accidentium. & isto modo patet mens Auer. in hoc loco. Quod autē quidam dicere voluerunt hic substantiam esse veram causam materialem accidentium, non autem causam agentem verā, sed pulsatiuam, & similitudinariam, sic etiam finalem, ista non sunt à verroistica, sicut diximus alias, sed veritas in via eius est ista.

Tertia contradi. est in c. 1. Dicit Com. 4. Men. q̄ ens & vnam vnam naturam significat (su. c. 1.). bñctio, sed diuersis modis. Huius tñ oppositum habet in 11. met. 11. & 12. c. 6. vbi habet q̄ ens non significat aliquam naturam. Solutio. qui ponit vnuconsonantiam ens, & Solutio. vnitatem conceptus ens per indifferentiam, dicunt contrarium ens non dicere re aliquam, neq̄ realitatem aliquam, sed dicunt q̄ dicit quandam formalitatem, quae habet modum intentionis primae & ita gloriatur Com. 11. met. c. 11. & 12. quia ibi Com. non negat absolute ens non importare aliquem conceptum, sed solum negat q̄ non dicit aliquam naturam, i. aliquam rem vel realitatem distinctam à substantia & ab accidente, à Deo & à creatura. sed q̄ ens non dicit aliquem conceptum realem obiectivum, hoc enim Com. vt aiunt negauit. Nobis autē cum suppositione istorum videtur oppositum de intentione ens. nō ego tamen conceptum ens secundum ipsam nō esse aliquid verum vniuocum distinctum à suis peribus subiectis, neq̄ naturae, neq̄ formalitatem importat. Vnde ipse dicit in 10. met. c. 8. ens significat decem predica menta prima significat actione & fine medici non quia ens sit commune obiectae nominis, & immediate significat sua significata, sicut dicitur vulgo ratiō significat decem predica menta sine modo, pro quibus descendit non per diuersas vniuocas, sicut genus in species, tunc ens efficit sicut canis, & per consequens nō potest substantiam esse in aliqua scientia. Et q̄ non dicit aliquam naturam distinctam à decem predicamentis patet etiam in c. allegoria. 11. & 12. 12. met. Sed illud, quod intendimus probare, est videre verum dicit aliquem conceptum verum distinctum à decem predicamentis. Et ad hoc dicimus q̄ bene importat vnam conceptum obiectae obiectae analogie respectu decem predicamentorum, qui dicit secundis prius & posterioribus. si. a. nullam vnitatem haberet, non esset de eo scientia & ista est sententia eius expresse in 4. met. c. 1. Iste autē conceptus secundum ipsum non est distinctus à suis inferioribus, vt dixerunt subiectes. vnde 4. met. c. 6. dicit Com. q̄ ens & vnum non significant vnam intentionem in oibus rebus, neq̄ intentionem diuersam ab oibus rebus. Et sic patet qualiter secundum Auer. ens non dicit aliquam rem, nec realitatem, nec formalitatem veram vniuocā distinctam à Deo & à creatura, & à substantia & ab accidente. Sed dicit, quod ad contradi. de bonis

distinctione formam dicatur. Dico q. Cōmen.
contra Auer. tenet in 1. cō. quatuor meta. &
etiam in 10. meta. cō. 3. q. ens & vniū significat
eandem naturam, & vniū conceptum,
non tñ distinctū realiter vel ex natura rei,
sed sola ratione à conceptibus horum infir-
morum: sed distinctis modis. vntas n. nō im-
portat aliquem conceptum vel formalitatem
positiua, vt dixerant posteriores distinctam
à conceptu ensis, sed solum in distinctionem
superaddit vniū ex modo signifi-
candi ad ipsum ens. sed in re significata conueniunt.
& ideo dicit q. ens & vniū significat vnam
naturam in subiecto, sed differunt secundū
modum significandi. Auer. autē voluit
consequenter, vnde licet q. tam ens q. vniū im-
portarent de per se vniū quodlibet aliq. con-
ceptum positum: quorum vnus erat ab al-
tero distinctus. & igitur Auer. ponit ens &
vniū idem significare. sed qñ dicit q. ens
& vniū non significant aliq. naturam, in-
telligit autē modum Platonem, q. videlicet
illa natura sit natura tercia à suis inferiori-
bus separata & distincta, vnde ipse dicit. 12.
meta. cō. 1. ens & vniū sunt ex rebus vti-
bus, quæ non hñt esse extra aliam. Et idem
habet. 10. meta. cō. 6. sūt ens & vniū non
dicunt vnam intentionem vniūcam tercia
ab intentionibus decem predicamentorum,
sed solum est indifferens per analogiam, vt
diximus ex intentione eius. 4. meta. cō. 6. &
cō. 1. Vnde in 10. meta. cō. 6. dicit. impos-
sibile est vt aliq. cōe plurib⁹ sit substantia, nisi
secundū q. est in alia tñ. & subdit parum
infra, q. ens & vniū sunt de intentionibus
vtrib⁹, quæ non hñt esse nisi in alia. vntas
igitur conceptus ensis & cōitas eius est cō-
munitas & vntas analogi, non vniūcatio
nis, non distincta secundū esse, vel ex na-
tura & rei à suis inferioribus, sed solum in
anima & in conceptu. Et nota bene ista, quia
multi laborauerunt in videndo veritatem
in via Auer. & non potuerunt. Et q. hoc sit
verum probatur ratione duplici. Si ens in-
quantum ens non diceret vniū conceptū
analogum distinctum ratione à conceptib⁹
suorum inferiorum, sequeretur q. non pos-
set de eo aliqua demonstratio fieri. conse-
quens est falsum, quia bonitas demonstrari
potest de ens mediante veritate non ratio-
ne aliquid inferioris ad ens, sed ratione sui:
ergo ens inquantum ens dicit aliq. vniū
conceptū. Confirmatur, quia si ens, inquan-
tum ens, non diceret aliquem conceptum
proprium ratione distinctum à suis infirio-
rib⁹, sed solum cōitatem nominis im-
por-

tare, sequeretur q. nullum predicatum effec-
tuale, & per se de eo diceretur. consequens
est falsum: nam dicim⁹ q. ista est per se, ens
est vniū, probatur consequentia, quia secun-
dum Auer. 4. meta. cō. 1. de termino argu-
mento bene aliquod predicatum accidentia-
le potest verificari vtr, sicut ista propositio
est vtr vera, omnis canis est pulcher: nullū
tñ predicatum per se de tali potest verifica-
ri. cō. igitur vntas & bonitas primo verifice-
tur de ens ratione sui, & non ratione attri-
buti, demonstratur sequi videtur q. ens in-
quantum est cōmune Deo & creaturæ, sub-
stantie & accidenti, non sola communita-
te vocis, sed conceptus distincti ratione à cō-
ceptibus inferioribus. & hæc non possunt
negari ab homine habente intellectum ha-
biliteratum ad bonum.

Quarta contra h. est in cō. 4. Enumerat 4. Meta.
scientias medias Cōmen. in numero scien- cō. 4.
tiarum Mathematicarum, sicut est Perspecti-
ua & Musica, Huius tñ oppositum videtur
fuisse Philosophus. 1. phy. tex. cō. 10. vbi ha-
bet. Demonstratur autē & quæ ex Mathema-
ticis magis Physicæ. vbi loquitur, vt dicit Cō-
ment. & vtr oīs expōitores de sciētijs medijs.
Soluunt, quidquid dicunt alij. scilicet medie
vt est Musica, Astrologia, & Perspectiua, &
quæ assimilantur his, sunt potius inter Ma-
thematicas scientias enumerandas q. inter
Physicas. Et ratio est ista, nam habet scien-
tias specificatas à medijs ita. n. Philoso-
phus posuit distinctionē inter speculatiuas
scientias in 6. met. tex. cō. 1. quia autē media
talium scientiarum subalternatarum ma-
thematica sunt, licet applicata sint materiæ
sensibili, dicimus q. cum denominatio in-
sequatur formam & non materiam, actum
& non potentiam: sicut est de intentione
Philosophi. 1. phy. tex. cō. 11. & 9. meta. tex.
com. 7. propter hoc & si materiale in talib⁹
naturale sit, cō. formale sit mathematicū,
potius ergo Mathematicæ q. Naturales de-
bent nuncupari. Et istius enī opinionis est
beatus Doctor, qui est in 1. phy. super alleg.
tex. oppositi dicit, tñ scilicet retractauit
in questionibus super Boetio de trinitate.
Ad authoritatem autē Philosophi dico q. illa
est multiplex secundū amphibologiam,
quia vnus sensus esse potest, q. duo sint cō-
parata, & vniū sit illud, ad quod fit com-
paratio. vt sit sensus q. Mathematicæ potius
est scilicet medijs comparatæ ad Physicæ trā.
Et tunc sensus esset iste q. scientiæ medijs
sunt magis Physicæ q. Mathematicæ potius
sunt Physicæ. & iste sensus verus est. & sic
intel-

Solutio.

M. A. Zim. Solut. Cont.

intellekt Philoſophus. Vnde trilectio Ana
bica ibi clarior eſt noſtra & ſonat hoc, qđ
diſtinctum. & hoc eſt rationi conſonum, me
dium. n. magis conuenit cum extremo, qđ
vult extremum cđ alio extremo, cđ maior
ſit diſtinctio extremi ab extremo, qđ extre
mi a medio, ſeu medijs ab extremo. Alter
ſenſus pōt eſſe. vt vult ſit cōparatō, & duo
ſint, ad quē fiat cōparatō. & tunc ſenſus eſt
ſex iſte, vt ſcientiæ medicæ cōparatæ ad Ma
thematicas, & ad Phyiſicas ſunt magis Phyi
ſicæ, qđ Mathematicæ, & iſto modo intelle
ctus propoſitio Philoſophi falſa eſt propter
rationem, quam adduximus.

4. meta.
com. 11.

Quinta contradi. eſt in cō. 11. Dicit Cō
men. qđ nullus intellectus intelligit contra
ria eſſe ſimul. Sed opponetur ſibi in margi
ne de vnitatē intellectus. nō, cum opiniones
de contradicōribus ſint contrariæ, teſte Phi
loſopho in. 1. perihermēias, ſi vnus eſt om
nium intellectus, vt ipſe poſuit, tunc contra
ria erūt in eodem ſimul. & cū intellectus
poſſit intelligere omnia, quæ ſunt in eo, ſi
ignotus tales opiniones contrariæ ſunt in ip
ſo, ipſe poterit intelligere contraria ſimul
eſſe. Ad hoc autē videtur Auer. reſpondere
in 6. meta. cō. vltimo, vbi dicit propoſitio
nem iſtam nō tenere in anima, ſed ſolum
in materia, nam licet materia extra animā
non poſſit recipere duo contraria in ſimul,
tā anima bene pōt. de hoc tñ videbimus
infra in illo loco, ideo pro nunc dimittat.

Solutio

S O L U T I O N E S Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Quinto Metaphysicorum.

ſ. meta.
com. 3.

Contradictio eſt in cō. 1. Dicit
Commen. qđ principijū ma
teriale eſt illud, quod demō
ſtratur cum hac propoſitio
ne ex. Huius tñ oppoſitū vide
tur ſentire ipſe in 1. phy. cō. 3. vbi dicit, qđ
in ſu ſubſtantiā, qđ hoc ſit hoc, i. priuatione
aūt, qđ ex hoc ſit hoc. Soluitur, vt ipſemet
Commen. dicit in hoc, ſ. meta. cō. 1. 9. fa
moſior ex ſignificationibus, ex. eſt qđ i. mpor
tat genus cauſæ materialis, & hoc eſt ratio
nabile materia. n. ſic deſcribitur à Philoſo
pho in. 1. phy. 2. 7. Materia eſt, ex quo ſit al
iquid cū inſit. Quod autē dicit de primo,
quorum priuatio eſt maniſeſta, generatio
attribuitur priuationi cum illa propoſitio

Solutio

ne ex. aut etiam in reſponſione arto. 2. ſi ex
non eſſe, & non ex eſſe. & ideo magis dici
mus, qđ infirmus ſit ſanus, qđ qđ homo ſanus
ſiactis in ſubieſto, quorum priuatio laret,
generationes ſubieſtis attribuitur: ſicut
dicimus, qđ domus ſit ex lateribus. Pro hoc
vide cō. 1. 5. ſeptimi meta. & nos ibi etiam
dicemus magis.

Secunda contradi. eſt in cō. 1. Dicitur, qđ ſ. meta.
natura prius de forma dicitur. Sed. 1. phyſ. com. 5.
cō. 1. dicit, qđ prius dicitur de cōpoſitior qua
inquit, qđ illa ſunt magis naturalia. Solutio.
nā ſm ipſum. 1. phy. cō. 1. 8. 4. nō dicit vni
uocē, nec equiuocē de materia, & forma &
compoſito, ſed analogice: licet compoſitū
proprie loquendo verius naturatū, vel ha
bens naturam dicitur, qđ natura, ſicut patet
ibidē. Vnde vniuerſaliter apud ipſum nū
vniuocē dicitur de cauſa, & cauſato, poci
pue in prædicatis, quæ ſunt primo intelle
cta, & habent modum intentionis primæ.
Vltim⁹ debes ſcire, qđ analogia eſt duplex,
quidam eſt ſm ſimilitudinem, & quidam,
ſm veritatem. vnde compoſita exiſtunt
cōmunitate eſſe magis entis, & magis ſub
ſtantie, qđ forma aut materia: quia talia nō
ſunt primæ cogitationi naturali ſint notio
rificati eſt de intentione eius. 1. phy. com. 1.
vbi per conſuſa magis exponit compoſitū
capitula ex elementis, ſed ſm veritatem na
tura per prius dicitur de forma, qđ de ma
teria, aut de compoſito: quia propter quod
vniuocūque tale, & illud magis.

Tertia contradi. eſt in fine com. 6. Dicit ſ. meta.
Commen. qđ æterna non habent eſſe neceſſa
rium ab alio. Huius tñ oppoſitum patet. 1.
cap. de ſubſtantia orbis, & 1. meta. com. 4.
Soluitur. æterna citra primū non habet eſ
ſe neceſſarium ab alio ſc. formaliter: habent
tñ eſſe neceſſarium ab alio, vt à fine, & ab
efficiente. Ratio primi eſt iſta, quia, ſi al
iquid non eſſet formaliter ex ſe neceſſariū,
ſed contingens, tale nullo pacto poſſet ab
alio ſc. tñ neceſſitatem. ſm ipſum. 1. phy.
cō. 4. 8. contra Au. niti tu ponas naturā cor
reſpondē conuerti in naturā æternam. vnde
quodlibet æternum caret materia, quæ
radix eſt contingentiæ, & poſſibilitatis. Ex
ideo ſm Philoſophos quodlibet æternum
formaliter eſt neceſſe eſſe ſc. pſo, eſſe tñ
vero, & finaliter talia æterna ſunt à Deo, &
propter Deū: ſicut demonſtrauiſmus in qđ
natura de triplici cauſalitate intelligitur.
Quarta contradi. eſt in com. 7. Habetur ſ. meta.
hic cōiter, qđ duo accidentia numero diſta com. 7.
non pōt eſſe ſimul in eodem ſubieſto. Sed
huius

Solutio.

hinc auctoritati resistunt Medici, ponentes
cōpōlacionē febrilē i eodē subiecto simul.
quia vt patet per Gale. in .1. de differentiis
febrilū, hec tēca febris pōt esse coniuncta cū
putrida, & tūc dux caliditates numero dif-
ferentes simul sunt in eodē subiecto, sicut
patet, quia febris nihil aliud est, nisi calor
naturalis conuersus in ignē. Nisi esset, q
in tali corpore, in quo est istud duarū fe-
brilū cōpōlacio, est vnāmet numero calidi-
tas genera, nō febrilū non distinguunt gēe,
vel specie penes calorē, sed penes diuersita-
tē materiē, in quib⁹ est calefactū esse. &
ideo non prohibet, vt vnāmet caliditas, vt
est in facto esse, quā remota putrida febre
adhuc remaneret in mēbris, illa rōne dicat
esse caliditas febris hec tēca, quā fm aliam
rōnē, vt est in fieri ab humore putrido cau-
sata dicat esse caliditas putredinalis febris.
Ita. n. absq; repugnācia fm diuersos respec-
tus: sed de hoc nō est nobis locus in prae-
sentia dubitandi, quia multa dici pōt hinc
inde, q transgredunt nrm negocium.

Solutio.

q. meta.
com. 14.

Quinta contradi. est in cō. 14. Nomē ac-
cidentale primo significat accidēs, & secū-
dario subiectū. Huius tñ oppositū dicere
videt. 1. phy. com. 25. vbi habet, q significat
nomen cōiectū duo, s. subiectū & formā.
quia dicit, q albi significat albedinē, & re-
ceptiuū albedinis, & 2. de anima. cō. 8. di-
cit, q nōia rerū artificialiū, quae accidentia
sunt, primo significat subiectū, & secū-
dario formā. Solutio, nomē significat rem,
fm, q est in actu. Actus aut duplex est, sub-
stantialis, & accidentalis. Substantialis dat
esse simpliciter, & accidentalis dat esse, fm qd.
Et ideo, cūq; cōpōlita substantialia sint in
actu simpliciter nomē talium primo significat
formā, quia forma est rō, q quam compo-
sitionem est in actu simpliciter, secundario aut
importat cōpōlitiū. In cōpositis vero per
accidēs nōia talium in concreto sumpta
primo formā significant, & secundario sub-
iectū, quia a forma fit denominatio non
a materia, & quia subiectum respectu acci-
dentis est sicut materia. 4. meta. cō. 2. Ideo
dicimus nos, q talia primo significat for-
mam, per quam sunt in actu fm quid, q
ipsū subiectū. Accedit ad hoc, q si talia
primo significarent subiectū, q formam, tūc
sequeretur, q esset nugatio dē cōdo homo
albus, sicut deducit pulchre Commen. hic
contra Aulic. De nothū aut rerū artificia-
liū quid primo significant an formā an su-
biectū dixi in cō. 8. secundi de ala. & ideo
illuc recurrit, q nāntū ad propōitū spectat,

Solutio.

duo nullū esse contradictionem in Aet. si
q; q; dicit nomen concretū accidentale duo
significare, s. subiectū & formam, seu com-
positū ex forma, & subiecto: sicut ipse ha-
bet. 3. meta. cō. 16. vbi habet nōia denomina-
ticia significare vni cōpositū: Quādoque
aut dicit talia significare formā primo, &
secundario subiectū aliud. n. est significare
absolutē, aliud est primo significare. dici-
mus talia nōia concreta significare vtrūq;
non tñ primo significare vtrūq; dicimus,
sed talia primo formā significant denomi-
natio ab actu sic, non a potentia. 1. physie.
11. & 9. meta. tex. cō. 7. & 8. meta. cō. 7. & 1.
phy. 63. & 1. cap. de substantia orbis. nam,
q; amittitur forma substantialis rei, ibi ma-
teria amittit nomen, & definitio ē rei:
cū aut destruitur forma accidentis, ibi
etiam amittitur denominatio, quod ad esse
fm quid. quod erat a tali forma, licet esse
simpliciter, quod est a forma substantiali non
amittat per amissionē accidentis forma-
sic igit solutio ad oēs auctoritates patet.

Sexta contradi. est in tex. fine cō. Aristot.
dicit in hoc cap. 9. non pōt dici oēm So-
cratem musicū esse, quia Socrates non est
in pluribus, sicut dicitur omnis homo mu-
sicus. Sed huius oppositū habet in 1. cō. 1. cō. 1.
& mundi, vbi dicit, q oēs mundus est ex pro-
pria materia in tex. cō. 98. vbi licet grāca
habet i vtrūq; mōdo, & tñ mundus non est
in pluribus, vt patet ibidem. Solutio, & est
sententia Alexan. ibidē referentē Simpli-
cio, q in individuis, in quibus saluat tota
natura speciei, sicut est in sempiternis, pōt
poni signū vtrūq; distribuens, sicut est de mū-
do & Sole, & id genus, sicut aut est de indi-
uiduis rerū generabilium, in talibus. n. to-
ta natura perpetuari non pōt, nisi per suc-
cessionē sollicitudo. n. diuina propter hoc
misera dedit talibus virtutē, vt possint per
petuari in specie, vt dicit Cōment. in. 1. de
anima. cōment. 3. 4. Ex nota bene hoc.

Sep̄tima contradi. est in cō. 16. Inquit Cō.
mē. q in intellectu vtrūq; notius est particulari.
Huius tñ oppositū sequi videt ex dictis ei⁹
in 1. meta. cō. 4. vbi habet, q via intelle-
ctus apud Arist. sunt collecta ex similitudi-
ne, quā accipit intellectus ex particularib⁹,
& facit ea intentionē vni: & q consequens
singularia notiora intellectui esse videt.
Nisi esset, q auctoritas ista in oppositū ad-
ducta, pcedit de vii pro secunda intentione,
non aut pro prima. quia vniuersale, vt
est de primo intellectu pcedit cognitio-
nem singularis. Singularis enim cognitio
pugnans

q. meta.
tex. fine cō.

Solutio.

q. meta.
com. 16.

Solutio.

repugnat intellectui vt intellectus est secundum Philosophos, non inquantum singulare, sed inquantum materiale. Et si intellectui in se cognoscit singularis attribuitur, hoc est, vt habet respectum ad materiam & ad finem ex sui imperfectione, cū sit vicinis in genere abstractio & 1. de anima. 19. & ideo Cōmen. super cō. lib. de Distinctione dicitur q. si substantia abstracta singulari materialis cognoscere, concingeret illas materiales esse. Et ideo intellectus nobis primo aspectu vniuersale cognoscit, quia hoc competit sibi ratione, quia intellectus est, cū sit abstractus à materia, & habet oppositum receptionis modum modo, quo materia recipit. nā materia singulariter, & intellectus vlt & abstracte recipit. sic ergo directe vlt cognoscitur ab intellectu. singulare autem eam non cognoscitur ab intellectu, nisi vt ipse inclinationem habet ad materiam, sic dicimus tale cognosci ab intellectu, vt super philosophia materia se conuertit. & ista cognitio reflexa est, & non competit intellectui nisi mediante sensu: sicut patet. 1. de anima. cō. 9. Cautem ergo Nicomachus, & Burleus tenentes singulare esse primo cognoscit ab intellectu. Sed de hoc in questione nostra de primo cognoscit diximus satis.

Octaua contradi. est in tex. 18. Arist. dicit in tex. c. 18. q. motus & tempus sunt quantia per accidens. Sed oppositum habetur in pr. x. d. c. m. vbi tempus posuit esse per se quantitatem continuā. Soluitur. tempus quiditate est numerus numeratus secundum prius & posterius ipsius motus, & p. c. p. primi motus. & quod ad hoc est per se quantitas, quia talis numerus numeratus potest esse quantitas continua, sicut triplicaneum vel d, vt dicit lucidissimus Themis. & ideo quiditate consideratur tempus est per se quantitas, quia nihil addit supra motum nisi numerum numeratum. Aliud autē est considerare in tempore, & est quod habet per se mensuratur motum. Motus autem mensuratur tempus per accidens. & hoc est accedens tpe, & non est quiditas tpe, vt inquit Alex. in. 4. phy. in expōne tex. cō. 118. & quod ad hoc tempus est q. r. m. per accidens, p. quāto imaginatur q. tempus mensuratur per sui quantitatem quiditate motus, & adequat el. & diuisio & continuatio eius adequatur diuisioni & continuationi motus, à quo tempus dependet, tanq. à causa, saltem in generalitate materialis. & sic dicit Philosophus q. tempus est diuisibile & continuum, p. motum, & motus propter magnitudinem.

Non inquantum ergo tempus, quod ad id, quod est secundū sui quiditatem esse quiditatem p. se, & quod ad id, quod accidit ei, quod sit quiditas per accidens. nā vt inquit Alex. quiditas t. p. est in numero esse prioris & posterioris in motu, secundū quod illud est prius & illud posterius, sed mensuratur motū accedens tpe, sicut propria passio accidit subiecto. Sed nunquid motus secundū sui quiditatem sit per se quiditas videtur q. sic. quia Cōmen. 4. phy. com. 99. declarat dicit Philosophi ibi, quod motus & prius & posterius in motu sunt eadem subiecto, sed differunt secundum esse, inquit q. prius & posterius, cū fuerunt accepta secundū q. sunt in subiecto, nunc sunt partes motusculum autem fuerunt considerata secundū determinationem & & quiditatem, tunc prius & posterius erit aliud à motu, qm motus est in quantitate, & prius & posterius sunt in numero. ex quo videt motum quiditate esse quiditatem. & hoc Burleus, & melius alij Auerroiste tenet. Ex aduerso autem instatur ex auctoritate Philosophi in. 1. meta. collocans motū in quantis per accidens. Amplius aut. 4. phy. com. & tex. 118. & 119. dicit q. tempus mensuratur rem motū, non simpliciter secundū q. motus est quantum, sed secundū q. motus ipse quiditas est. vbi Cōmen. in cō. dicit q. tempus mensuratur quantitate accidentem motui, & per consequens, si quiditas motus accidit motui, essentia & quiditas motus est ali quid, cui illa quantitas additur, quia nihil dī sub inest accidere. vbi Cōmen. elicit vnum pulchrum documentum per locum à maiori, q. si tempus non mensuratur rem motū, secundū q. est motus simpliciter, dignius est ipsum non mensuratur aliquid secundū q. est ens, ex quo vt q. si essentia motus nō mensuratur à tpe, sed quatenus accidens essentia motus, melius minus essentia aliud rerum à tpe nō mensuratur. & ratio est, quia vt inquit Philosophus. 12. meta. tex. cōm. 19. tempus aut motus est, aut est motus passio quidam. Et ideo magis vt q. tempus habet mensurare essentia motus, q. essentiam aliarum rerum. & ideo, si non mensuratur motus essentiam, sed quiditatem accidentem motui, multo minus mensuratur essentiam aliarum rerum. & ista & hinc sententia Alex. vt recitat Cōmen. 4. phy. cō. 101. q. tempus non est numerus motus, i. q. non est incrementum tempus numerare motum. quod ideo dicit, quia secundū Alex. quiditas tempus non consistit in numeratione actus respectu motus, sed in numeratione et prioris & post-

Vt motus p. sui quiditate sit per se quiditas.

1. Meta. tex. 18.

Solutio.

et posterioris, quia illud est accidens temporis seu proprietas, & non est quidditas temporis. Amplius autem dicit illud. quia dato quod tempus mensuratur motum, tamen non mensuratur eius quidditatem & essentiam, sed quantitatatem accidentis ei. Et confirmatur per Cōmen. 4. phys. com. 96. ubi Philosophus dicit quod tempus non determinatur per tempus, neque quod quantum, neque quod quale dicitur, non dicitur hoc, quia tempus sit quantum & quale. quoniam tempus est quantum, & non quale, sed, si tempus haberet qualitatem, sicut motus habet quantitatem & qualitatem, non mensuraretur a tempore, sicut motus, qui quod ad utrumque, a tempore determinatur. nam quidditas motus determinatur a tempore, quia dicitur motum magnitudinis esse in magno tempore, & velocitas motus quod est qualitas. motus est determinatus a tempore, igitur quidditas est accidens motus, & non est quidditas eius. & hoc tenet, quod quidditas & essentia motus est actus imperfectus in mobili. ut patet ex 3. phys. & huic accedit quidditas & qualitas, & multa alia accidentia, sicut est videre de rationatione & alijs in 4. phys. tex. com. 99. Ad auctoritatem Cōmen. in cō. 99. dico quod motus est in quo scilicet, ut habet mensurari a tempore, non autem quo ad sui quidditatem & essentiam pertinet ad quantitatē. alioquin idem esset mensurare motum qualitatem, & motus & essentiam, quod est contra Philosophum & contra Cōmen. 4. phys. in te. cō. 119. & tunc sequeretur quod quidditas motus tempore mensuraretur, & tempus esset mensura motus in esse quidditativo. & tunc sequeretur quod motus non posset quidditatem intelligi sine tempore, cuius oppositum scribit Cōmen. in 4. phys. in tex. cō. 97. ubi dicit quod tempus non imaginatur sine motu, & motus potest imaginari sine tempore. & confirmatur, quia in 3. phys. in definitione motus tempus non ponitur, ut patet ibidem. Alexan. autem in 1. meta. in cap. de quanto ista contradictionem isto modo solvere nititur. inquit. n. quod dicitur in predicamentis tempus fuerit dictum esse quantum per se, & motus, quod intelligitur ut tempus est idem quod motus, tamen in quinto talia dicit esse quanta per accidentia, sed non sunt quanta, sicut ut quae sunt quatuor passionum, quoniam quanta sunt, sicut est magnus & parvus, & multum & paucum, longum & breve: talia. n. sunt per se quanta passionum, in eo quod quantitas est, sed motus & tempus non sunt passionum quanta, in eo quod quantum, & ideo datur quanta per accidentia. Amplius autem ut Alexan. dicit in 1. meta. dicitur

quod ut loqui de quanto, quod in predicamentis. nam in quanto illud per se quantum est effectus quod permanet, & affectiones illius per se quanta sunt, quod permanent, sicut & subiecta, motus autem & tempus permanent. Unde definitio quanta in 1. meta. erat, quantum est quod est diuisibile in ea, quod instant, quorum quodlibet & unumquodque unum. quid, & hoc aliquid aptum est esse. Vbi Alex. ponderat illa verba, quod unumquodque, &c. dicit addita esse ad distinguendum a quantis ea, quod constituntur ex parvis sicut carentibus, cuiusmodi est tempus & oratione addita eum motum, talia. n. non proprie datur quanta. & ideo ob affectiones, quod instant quidditatibus permanentibus, quod proprie sunt quanta, quia tales sunt permanentes, sicut & subiecta aliorum, sicut multum & paucum, quae sunt numeri passionum longum & breve, & sunt passionum linearum & angularum, quae sunt passionum superficialium & huiusmodi, quae sunt passionum corporis, talia sunt quanta per se, sicut affectiones eorum, quae per se quanta sunt, quia subiecta talium passionum sunt vere quantitates permanentes. sic & istae passionum, sed motus & tempus non sunt passionum quanta per se, neque sunt permanentia. unde motus non est passio magnitudinis permanentis, in quantum magnitudo permanentis est, neque tempus est passio alicuius magnitudinis permanentis. unde vere illa sunt per se quanta affectiones, quod sunt consequentia sua subiecta necessario. motus autem non necessario consequitur magnitudinem, super qua sit motus, neque aliquid magnitudinis est motus. licet in magnitudine fiat. Haec sunt dicta Alexan. Et ut frater mihi, dicit quod quid tibi melius apparebit scio. n. quidditatem motum quantitatem non esse: tempus vero, cum sua quidditas sit in numero et prioris, ut quod sit per se quantitas, quo ad hoc, sed penes mensurare motum hoc sibi accidit: & sic est quantum per accidentia. quia refert dicere tempus esse numerum motus, & eum motum mensurari. prima est per se in primo modo, maxime sumendo numerum pro numero numeratificanda vero est in secundo modo. sic dicit Theop. in 4. phys. in expōne tex. com. 117. & 118. & ante ipsum fuit dictum Alexan. ut recitat Simplicius. unde tempus est mensura motus, & quoniam hoc motus per se, & quoniam per accidentia. sed tempus est numerus motus tantum, & non quale sit. quoniam. n. non consistit in transire prioris ad posterioris secundum se, sicut consistit motus. Nonne contradic. est super eo. tex. Aristot.

1. Meta
c. 18.

di cū

et dicit
mon.
predi.
quantū
per mi
ga hoc
mi, post
a scrip
titud.
des Deo.

et dicit
sententia.

Solutio.

dicit motum, & tps esse quita per accidē. Sed huius oppositum videt de motu Aristoteli dicere in 1. phy. in tex. cō primi. vbi dicit. videt aut motum esse de genere continuo. rum. De tēpore etiam oppositum patet in predicamentis, vbi enumerantur inter species quantitates continuas per se. Dico, q̄ motus quiditativus non pōt in alio genere, nec in alia natura collocari, q̄ in gēne actus permixti cū potentia hoc n. fuit bene determinatū per Arist. in 1. phy. in tex. cō. 11. Et miratus sum per viā nēā, q̄lo aliqui ausi sunt dicere in via Peripateticorū motum quiditativus esse quantitatē. nam tunc isti detrahunt Arist. qui in definitiōne quiditativa eius non posuit quantitatē, & aperte reclamant contra illos, qui per inquantitatē, quæ pertinet ad quantitatem, aut per aliteritatē, quæ pertinet ad qualitatem, definitiōne ipsam. immo, vt ait in nullo alio genere quiditativus reponi pōt, nisi in genere actus medij inter actum purum, & potentiam puram. Et ista fuit causa erroris Pythagorici dē definitiōnem ipsam per non ens, & privationē quia, vt dicit Arist. & Cōm. 1. phy. cō. 1. & 1. latuit eos iste actus medius. licet n. eius potentia, & actus non sint genera vniuocē dicta, dicunt tñ analogice, hinc notat Cōmē. ibidē cō. 4. & 11. & de anima cō. 10. Vnde quantitas, & conditio cio, & velocitas, & successio sunt de accidētibz motus cuius argumentū est, q̄ Arist. in 4. physica ascultationis, & Cōmē. in tex. cō. 11. dicit, q̄ tps non mensurat essentiam motus, sed quantitatē accidentem motui. vbi Cōmē. notat vñ pulchrum documentū, q̄ est manifestum, q̄ si tps non mensurat rem motū, sū, q̄ est motus simpliciter, dignus est ipsam non mensurare aliquod sū, q̄ est ens. Arguit enim per locum à maiori negatiue quia tps, aut est idem quod motus, aut est quidam passio eius. 11. meta. tex. cō. 1. & ideo magis apparet tps mensurare motum essentiam, q̄ essentiam verū permanentium. Si igitur nō mensurat motum essentiam, sed quantitatē accidentem motui, multo magis non mensurabit essentiam aliarum rerum, quæ non sunt motus. & ibi manifeste apparet sine aliqua cōtrouerſia q̄ quantitas est de accidentibus motui. Et hoc etiam expresse habet Cōmē. in 4. phy. in cō. 9. & vbi dicit, q̄ accidentia motus sunt in ultia. & in cō. 9. dicit expresse, q̄ motus est quantum, & qualis, & q̄ utroq̄ modo. nōus determinatur per tps, & ex parte quæ quantitas, vt cū di-

cimusq̄ motus magnus est in tpe magno & parvus in tpe paruo, & sūit ex parte quæ qualis, vt motus velox, qui fit in tpe breui, & tardus, qui fit in longo tpe, & in cō. 9. expresse dicit, q̄ vnum accidentium motū est continuatio. Mirum est q̄d de Burleo, & de multis alijs Peripateticis, qui voluerunt mecum esse quiditativus, & per se quātitatē. Nec obſtat authoritas Cōmē. in 4. phy. cō. 9. vbi declarans diam sū rōnem inter motum, & prau, & posterius, q̄ sunt in motu, quæ sunt eadem subiecto, & differeunt rōne, vt dī in tex. vbi dicit, q̄ cū fuerint cōsiderata, sū quantitatem, prius & posterius erit aliud à motu, q̄si motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero. dico, q̄ sumunt ibi quiditatē large pro descriptione, quæ notificat rem per accidentia, & cōſequentia. Et sic glosa, frater mi, dicitur Arist. in 1. phy. vbi dicit, q̄ videtur motus esse de numero cōtinuorum, non quod continuū sit de quiditate motus, sed est de cōſequentibus motum. Et ideo Cōmē. 1. physice animaduertens ad hoc, quod modo dixi, notat, 1. phy. cō. 1. inquit q̄ illud, quæ sequuntur motū cōtinetur propinqua substantia eius, est cōtrarium, & non dixit contrarium esse de substantia motus, sed esse de propinqua accidentia enim propria magnam partem conferunt ad cognitionem quod quid est 1. de anima. te. cō. 11. Et sic glosa dicitur Themistij, & solum expositiōi iuxta sententiā Arist. afferentem contrariū accipi in rōne motus modo predicto. De tpe autē est alia ratio, quia tps formaliter supra motum nō addit nisi rationem mensuræ. & ideo inquit Cōmē. in 4. phy. in cō. 11. 1. tempore essentialē est mensurare motum, cum essentia eius sit mensurare motum. & ideo tps est per se quantitas, quod aut Arist. dicit tps esse quantum per accidentē, hoc est pro quantum extenditur, & continuatur ad extensionē, & continuationem motus, vt ipsemet se declarat in hoc loco, & in 4. phy. in tex. cō. 9. & in tex. com. 11. Et nota bene hoc, quia non fuit ista solutio mihi declarata nisi post longum tempus, & non sine magno labore vitæ meæ.

Decima cōtradi. est super eo. 12. Arist. de clarando q̄lo motus dī esse continuus, inquit, dico autē nō q̄si mouet, sed quod motū est vbi videtur motū continuari esse à spatio, & non à mobili. Huius tñ oppositū inuenit determinatū ab Arist. in 1. de gene. & cōmē. in t. c. 6. & in 6. phy. te. cō. 17. vbi dicit

1. meta. tex. 18.

Soluzo.

dicte secundum est ad oia diuina esse ab ipso mundum, & iniebat qd. mutat. Soluat. vi. diuina n. 2. de genere. vbi solui ista obedi-
tionem, q. sine dubio illa videtur fuisse sola Philosophi ibi, q. cōtinuans mori? principat
est i mobilis fin. i. meta. q. possit quāta
p accidit ex duobus modis. vno rōne subie-
cti, v. alium est quantum ratione subie-
cti. Arist. ad pōit aliū modū, non rōne su-
biecti in quo: sed circa qd. ideo isto mod. v
dicit ibi Alex. Arist. pōit modū esse diuini
bilis nō d. subiecto q. tūc idē esset secundū
modū, & pōit qd. est p. accidit quāti:
sed pōit, q. tūc i spatio, circa qd. fit mori,
scilicet q. diuino, ex cōtinuatio nobis imo-
tu ex ista causa magis nota est. Aut a. si de-
re possunt q. mori habet duplices partes.
q. d. sunt simul, & tales hēt ex diuisione mo-
bilis, & hēt quāda nō simul, sed successiue,
q. vna est prior, & alia est posterior. 4. phy-
cō. 102. Tūc igit. si loquamur de diuisione,
& cōtinuatio, quō ad partes mori, quā-
tū hēt simul, deputat i mobili principat non i
spatio: sed quo ad alia: videt magis i spatio
q. i mobili, ideo volui hic repetere obedi-
tionem, vt inueniēt ista distinctio, & copia,
q. pulchra est & quicquid animi non pōt
mobile finitū, & tētel esse in diuersis par-
tibus spāt. & ideo illa cōtinuatio, & diuio-
ne est i spatio quātm ex subiecto.

г. Мет.
сб. 18.

Vndecima contradi. est in cō. 18. Scribitur
Commen. grane & leue quantitates esse. Op
positur tñ scribit. 2. de ala cō. 108. & 4. cori.
cō. 2. Vnde ibi, quia fuit solutum clare.

Solution.
5. Meta.
c6.19.

Duodecima contradi. est in cō. 19. Scribitur Cō. bonū & malū ē in aliaris. Sed oppositiū patet. c. meta. t. c. 8. vbi dī solū verū & falsū esse in alijs dicit malū & bonū esse in reb⁹. De hoc dicemus statim in cō. 8. ferri meta. vbi declarabimus illud dictū non hīc veritatē ē ferre. Cō. & analiter. & qđ ibi dicit^r.

5. Meta.
ch. 12.

Decimatertia contradi. est in cō. 12. Haber q. definitio est finis in cognitione. Sed huius oppositum patet. 1. de anima. cō. 11. in quod d. p. est principium. Soluitur. est principium cognitionis demonstratur. est finis simpliciter. et inuitur cognitionis.

5. meta
com.2 5

Deintraquarta cōtra. eff. in cō. 1. c. dicit
Cōm. in c. 1. g. cōpositio eff. in pōitione
pārdi admōitō. Huius tū oppositi habet. 1.
de p. a. c. 1. g. Solutio eff. ista. g. pōitio pārdi
tū requir' in mīnime ipā tanquā conditio
necēssaria. v. pāter c. 1. g. cūde primi d
gñe. nō tū formaliter eff. ipā: & ad istum
sēnsū negatū fuit. 1. de gēnera. 2. g. hic vō
nō cōceditur sūm pīmum sēnsū.

Decimaquinta contradi. left in t.}. Dicit s. meta.
Arist. q. materia & forma sunt gne diversa. tex.}.

SOLUTIONES
Contradictionum in dictis
Arist. & Averrois.

Super Sexto Metaphysicorum.

Omnino primo huius sex
habet 9, et dividitur prima
sua divisione in per se, & per
accidens. Sed in 5. meta. te. co.
14. et. 1. dividit in decem parti-

6. DEC
CONT. 2

casamenta, primo vero physico. *tex. commen.*
6. primo dissoluitur per finem et infinitum.
Tercio physico. *tex. commen.* 1. primo dis-
solvitur per actum, et potentiam. Solvitur.
plures sunt divisiones entis prime, tame-
n quælibet est prima in suo genere. quædam
est divisio entis in parva subiectiva, sicut
est divisio entis in decem prædicamenta,
quædam est divisio entis in passionem, sicut
divisio entis per vnum, et multa, per neces-
sarium, et contingens quædam est divisio
entis per modum, seu analogas differentias
modo loquendi Anselmi. sicut est divisio en-
tis per actum et potentiam. Et istæ divi-
siones sunt entis, quod est subiectum in meta-
physica, quod secundum Anselmum. habet vi-
tæque conceptus analogice dicti non vni-
voce. est etiam divisio entis in prima, et
extra animi. et ista divisio, ut peritissimè
in hac arte videtur, est vocis æquivocæ et
suarum significationum. Non est igitur habens
pro inconuenienti plures divisiones entis
primas esse modo declarato. sicut non in

Soluci3n:

comensit plura esse q̄a prima. iuste Porphyrio, capto de specie de hoc dicit pendicam ēta esse tanquam decem rerum principia.

6. Meta.
ed. 1.

Secunda contradiçtio est in eodē commento. Inquit Cōmentator quod nō est demonstratio ad genus artis, neq; ad species illius. hoc idem habet. 1. de ala cōm. 17. Sed oppositum fuit adductum per nos in margine de esse ignis, quod demonstratum est 4. cor. 1. ter. cō. 12. cūm tñ ignis sit pars subiecta illius libri. Soluitur aliqui q̄ ibi non demonstratur esse ignis, sed demonstratur ignem esse in loco. Ista solutio non est de intentione Auer. quia ipse habet ibi in cōmentario, quod ibi demonstratur species subiecti artis. Ideo dicimus non incommenire demonstrari species fuit parum subiectum, quod idem est, in scientia, vbi ille ignorat fuerit, & nulla alia ratione mouemur ad hoc asserendum, nisi in casu, quo illis fuerit ignotus. nā quid prohibet eas in scientia demonstrari posse demonstratione signi, vbi in tali scientia fuerit ignotus? & cūm hoc in tali scientia fuerit medium notius, per quod in illa scia demonstrari queant, quod dico propter substantias separatas, q̄ licet sint partes subiectus entis, inquantū ens, quod est ad inquantum subiectum Metaphysicæ, non tñ possunt demonstrari ex dicto medi, quia nullum aliud est medi, vt dicit Cōmentator ad probandum substantias separatas esse, nisi motus, vt dicit 12. metaphysic. cō. 5. hoc ad raro coniungit in scia, q̄ tales partes subiectus in scientia demonstrantur: vel q̄a raro coniungit illā scientiam habere medium notius in illa scientia ad illas demonstrandas. Vnde Cōment. 4. cor. 1. 2. expresse dicit raro istud cōtingere. & vt ego putō hoc non cōtingit, nisi ppter alteram illarum duarū causarum. Propositio igitur ista Auer. non habet veritatem, nisi vt in pluribus, nō semper. & ita est de multis ppositibus naturalibus, q̄ non sunt veræ, nisi vt in pluribus. Et de hoc non debemus admirari. n. 1. phy. 4. 8. ea, q̄ sunt à natura, aut sunt facta, aut sunt vt in pluribus.

Solutio.

6. Meta.
ed. 1.

Tertia contradiçtio est in eodem primo commento. Dicitur quod eiusdem scie est scire quia est rei, & quid sit res illa. Istius tñ oppositum sequitur ex dictis Auerro. 1. phy. cō. 16. vbi habet quod scientia Naturæ bene cognoscit esse abstractorum, non autem cognoscit quiditatem. Solut. dicit Philosophus habet locum hic, quando si est investigatum fuerit à priori: fallit autem,

Solutio.

q̄ tale si est investigatum fuerit à posteriori: sic patet instantia ex. 1. 6. ferdi phy. Et ista posita est ipsius Aristote. 1. post. & Auer. ter. cō. 8. sic clare videre poterit.

6. Meta.

Quarta contradiçtio est in ter. 1. Arist. dicit in. 6. meta. ter. cō. 1. quod forme naturales sunt sicut finem, & forme mathematicæ sunt, sicut cōtinuum. vbi colligitur formas naturales non posse secundi rationem cōcipi sine materia. Sed huius oppositum expresse colligitur. 1. cor. ter. cō. 91. vbi dicit quod tam in rebus natura q̄ entia arte constantibus aliud est secundū seipsum concepta forma, & aliud vt est mixta cū materia. Et confirmatur per Auer. 12. meta. cō. 19. vbi habet quod intellectus natus est diuidere cōtinua in esse, sicut diuidit materiam à forma, & formam à cōgregato ex materia & forma. Soluitur. aliud est formā naturalem rōne esse separabilem à materia, aliud est eam definiti posse sine materia. primum verum est. 1. phys. 12. forma est natura, quæ non est separabilis nisi rōne, tñ definiti non potest. nam definitio est ratio complere significati rem suam esse. Vnde Cōm. 1. de ala. cō. 16. dicit quod forme naturales non possunt definiti sine materia, alioquin talis inensio erit accepta alio modo q̄ est. Et, quia Arist. in. 6. primæ philosophiæ scientiarum speculationis distinctionē venatur pener distinctionem modū definiti, ideo dicit quod naturales forme sine materia definiti non possunt, possunt tñ intelligi & abstracti à materia. Et hic nota error illorum, qui non distinguunt inter modū abstractendi, & definiendi. & est differentia magna valde, sicut vides. verum autem ista abstractio sit naturalis vel mathematica, de hoc vide quia scripsi super cōsimili difficultatem in. 1. phys. in ter. cō. 12.

Solutio.

Quinta contradiçtio est super eodē ter. Arist. venatur distinctionem Philosophiæ theoreticæ ex triplici modo diserto definiendi, & est dicit quod sunt tres, videlicet Naturalis, Mathematica, & Theologia. Sed huius oppositum inuenimus ab eodem in. 11. primæ philosophiæ, in cap. 1. vbi concludit Mathematicam Naturalemq̄, parum esse sapientie. confirmat aut Arist. Metaphysicam parum parē plerumq̄ primam Philosophiā sapientiam, & mercedem Theologiam, sicut notat Alex. in. 4. meta. impossibile est autem vt vnum & idem sit pars diuidens genus, & sit pars postmodum speciei alterius cōdiuidens, sicut si irrationale cōdiuidit cū rōnale aial. imposse est irrationale esse partem rationalem.

6. Meta.
ed. 1.

rationis. Si igitur Septem, & Naturalis, & Mathematica sunt partes Philosophiae theoricæ, quod igitur Naturalis, & Mathematica partes possunt esse Sapientie, & est ars con-
tradictio, sicut videtur. Scire igitur debes, quod mul-
tiplici existunt divisione, ut innuunt Boetius
in lib. divisionis, & Anaxagoras Peripatetici: nam
aut est generis in species, & hoc dupliciter, vel
in partes homiometras, vel in partes anomi-
metras, aut est divisionis vocis æquivoce: in suas
significationes, aut est divisionis subiecti in ac-
cidents, aut accidentis in subiecta, aut acci-
dents in accidents, aut est divisionis ab uno,
vel a duobus, dubium est qualis sit ista divisionis.
Non enim potest esse generis in species, cum quia in
his, quæ sunt species eiusdem generis, non est hoc
prius & illud posterius, sunt enim simul natura,
ut dicitur in prædicamentis cap. de simul &
sunt idem genus condensationis: sed in talibus
est prius, & posterius, ut patet, natura, quia
prima Philosophia est natura prior ceteris.
Amplius autem genus equaliter participatur a
suis speciebus: sed una species non est parti-
cipe alterius, mathematicum autem genus en-
tium, circa quod scientia Mathematica ver-
satur, quodammodo est in materia, & sic parti-
cipe est ens naturalis, & quodammodo
est abstractum a materia, & sic parti-
cipe est ens diuini. Nec videtur esse divisio
totius in partes homiometras, quia tales non
solum sunt eiusdem denominationis cum
toto, verumetiam & inter se, sed Naturalis,
Mathematica & Diuina licet participant
nomen Philosophiæ theoricæ, non sunt tamen
eiusdem denominationis inter se, sicut quæ
libet pars carnis caro est. Neque in partes he-
terogenas, quia tales non participant no-
men totius, sed Philosophia Naturalis Ma-
thematica & Diuina participant rationem Philo-
sophiæ theoricæ. Naturalis enim theoricæ
quidam est, ut dicitur in text. c. 1. in præfati loco,
& similiter Mathematica & Diuina. Nec
est divisionis species in indiuidua, ut clarum est,
nec substantias in accidents, aut accidentis
in substantias, quia cognitio ipsa theoricæ,
& partes eius qualitate sunt. Nec est divi-
sio accidentis in accidents, quia, ut inquit
Boetius, divisio ista enumeratur inter divi-
siones, quæ sunt per accidents, quæ sunt tri-
bus modis, vel subiecti in accidents, vel eor-
um, vel accidentis in accidentis. unde, si
diuisus albus in dulce, & in amarum, tale
diuisum per accidents verificatur de condi-
tudentibus, quod in casu non est. nam Phi-
losophia Naturalis per se theoricæ est, & non

per accidents. Neque est divisio æquiuoce
sua significata, quia in talibus non est hoc
prius, & illud posterius, cum etiam quia in ta-
libus non inuenitur per se ad se, & per se, ut notat Comment. in 4. meta. in c.
2. Relinquitur igitur quod ista divisio sit tan-
quam divisio eius, quod est ab uno, sicut ab
una Medicina dicitur medicinale instrumen-
tum, & medicinale diuersa, & medicinale phar-
macum, sic ab ipso theoreico habitu dicitur Phi-
losophia Naturalis, & Mathematica, & Diuina
theoricæ philosophiæ, & ista est antiqua
expositio, & sententia Græcorum expositorum.
Latini autem nisi aliter sentiant, ut poterit vide-
re. Ex scire debes, ut dicuntur a nequiquam Peripa-
tetici, quod in nullo diuisiois modo ex illis, quæ
sunt octo, teste Damasceno, inuenitur diuisio
sunt prius & posterius natura, aut finem
magis & minus, nisi in postremo, quod sit divisio
ab uno, & ad duos, unde finem talem diuisiois
sit divisio ens in substantiam & accidents.
& ista est expressa sententia Philosophi in
4. primæ philosophiæ in text. c. 1. ubi asserit
ens dicitur multis modis, sed ad unum, et ad unum
aliquam naturam, non æquiuocè quæ diuisio-
nem Arabes & Latini posteriores appel-
lant diuisioem generis multiplex, seu analo-
gice dicti, quæ sunt media, ut notat Comen-
tarius ibidem inter æquiuoca, & vniuoca. Pro
solutione igitur prædictæ contradictionis scias,
quod cognitio quidamque particularium du-
plex est. Nam quædam est sub proprijs, & spe-
cificis rationibus, & de talibus sunt scientiæ
particulares, ut Naturalis est de quiditate
rerum sensibilium, ut sunt motus, vel ut habet
motus principium, & scientiæ Mathematicæ
sunt de quanto continuo & discreto, ut
continuum & discreto abstractum a mo-
tu & a materia sensibili, & sciunt tales sunt
distinctæ a scientiæ Diuina, quæ est de ens
inquantum ens, & non sunt partes eius Natu-
ralis & Mathematica illo modo, & sic intel-
ligitur dictum Philosophi in præfati loco
diuisiois Philosophiæ theoricæ in tres par-
tes, Naturales, Mathematicas, & diuinæ,
quarum neutra subalternatur alteri. distinguitur
enim isti habentur ex diuersis formalibus ra-
tionibus definiendi, & abstractendi. Alio mo-
do cognitio quidamque particularium con-
siderari potest sub rationibus generalibus, & tunc
sensus est, sicut quidam rei sensibilis potest
considerari, ut est ens, & ut est substantia, &
quidam ens mathematici ut est ens, & ut
est accidents, vel ut sunt actus, vel in potentia.
& talis consideratio est pars consideratio-
nis Diuina, quia scientia Diuina considerat

ens inquantum ens, & quodlibet inquantum ens. Et ita, ni fallor, intelligitur dictum Philosophi in 11. meta. afferentis Mathematici & Naturali esse partes Sapientie pro quibus videlicet quidamque particulares, de quibus itaq; considerant, participat rationem ens inquantum ens, & quae ens insunt. Sic obicit dar moedi Philosophi in principio. 4. & 6. meta. Et concordat etiam Alex. in 6. meta. c. 5. ubi dicit. & cum interrogat utrum vis sit prima Philosophia, mea quidam sententia non dicit vis, pro ea, quod est alias copulans, quae eadem modo exponebamus, sed visum per potiores, & nobiliore dixit. Et scribit etiam praefatus Alex. in 4. meta. in tex. 1. q. prima Philosophia non versat in particularibus entibus, quia tunc non esset a ceteris scientiis particularibus diversa, & sic exponit dictum Philosophi ibi, qualiter scientia Divina considerat ens inquantum ens simpliciter, aliter autem particulares sciens partes entis, & sic curat illi accidentia speculant. Vides igitur, q. non sub eadem ratione aliquid efficitur sub membro contradiucente sibi aliquod, sub quo contradiistinguitur illi. Nec hoc inconuenit, ut idem, sub diuersis respectibus consideratur, sit distinctum ab aliquo & sit pars subiecta eidem, dicit etenim. C. 6. in 3. c. 1. mundi in c. 6. 3. ens fm q. est respectum habet dispositiones contrarias & infinitas, & fm q. est essentia non est nisi unum, & est quesi sua essentia, comparatio. n. est accidens separabile a re, res autem non separatur a se. Michael autem Ephesus aliter interpretatur illud locum. 11. meta. afferit. n. Naturalem philosophiam, & Mathematicam esse partes Sapientiae, quae ita demonstrant, & non fallunt, quod maxime Sapientia actus agit, ad diuinam Sophiam, quae semper accipit falsam, & Dialiecticam, quae studio persuadendi interdum accipit falsam. Sed ista expositio vera esset, si rectus diceret partes esse Philosophiae, sed afferit esse Sapientiae. inquit. n. *per se* sapientiae. Sapientiam autem Arist. primam Philosophiam appellare solent. unde bene Arist. Philosophiam diuisit in theoreticam & practica, & theoreticam in tres partes. Dialiecticam autem non partem Philosophiae sed instrumentum vniuersum opinari esse esse, ut notat bene Alex. in topicis, & in lib. priorum, licet, Plato aliter seferat, ut diximus alibi.

6. meta.
etiam. viii.

Sexta contradi. est in com. viii. q. quod est octauum in ordine. Dicit Commenta. 2. anima potest simul opposita recipere. Huius tri oppositum habet. 4. meta. tex. c. 6. 9. viii. C. 6. & Philosophus probat per deductio-

nem ad impossibile, q. si primum praeissipium non esset verum, tunc opinionum contrariae in eodem essent. & Commen. in c. 6. dicit, q. qui dicit aliquid intelligibile, ponit hoc fundamentum, q. duo opposita non congregantur in eodem. Memini me superius difficultatem istam in hoc loco discutendam fuisse pollicitum esse, quia videbatur locus illi proprius esse huius materiae. Dico de institutione sapientiam ea, quae dispersa sunt in interioribus unita esse in superioribus. viii. Commen. 12. meta. c. 11. dicit oēs formas in potentia esse in prima materia, actu vero esse in primo motore. & illud forte intendebat Plato in positione idearum, sicut dicit Com. ibi. Similiter dico q. ea, quae contrariantur in rebus inferioribus, & materialibus, in superioribus & immaterialibus ad contrariantur vnde, sicut dicit C. 6. hic albedo & nigredo, quod ad esse, quod habet extrinsecam, in materia contrariantur, & ideo materia simul non potest habere ista sed successiue, maxime quod ad gradus, fm quos contrarietatem habet, quod dico propter colores medios, qui fm Averro. in pluribus locis actu componuntur ex extremis, tamen species albedinis, & species nigredinis nullam habent contrarietatem in visu, vel in sensu communi, vel in intellectu. De istis igitur contrariis incomplexis iudicio dicti Aver. veritatem habere sine dubio: sed de contrarietate, quae est inter complexa, difficultas est, & aliqui ad paucos respicientes voluerunt etiam praedicti Aver. sententiam se extendere ad complexa, ita q. dicunt opinioniones de contradi. contrariis non esse contrarias in intellectu. Ex ista opinio falsa est, & impossibilis sine dubio. Salua eorum patientia quia sententia Philosophi expressa est in 2. penultima contra hoc: tum quia opinio ista redit ad opinionem negantium primum principium. nam, si opinioniones de contradi. contrariis non sunt contrariae, quid ergo prohibet vnum & eundem contradi. vtriusque vere opinari, sed istud inconueniens contingit eis propter unitatem intellectus sustentandam, quam rectius functionem, & similitudinem dicere fas est. sed ut dixi, ad paucos respicientes de facili enunciant. Si tamen est tibi curae ista solvere, quia fides non habet merium, ubi humana ratio praebet experimentum, dicat opinioniones contradi. contrariis contrarias esse. Tunc esto q. sit unitas intellectus, diceret Com. propter hoc non sequi aliquod inconueniens. Nam quodammodo eadem ratio veni & talis susceptio

Solutio

perita est, ad variationem facti in re, quia in ea non est nisi tanquam in signo, in re autem est tanquam in causa, sic etiam veritas, & falsitas propositionum contradictoriarum existentium in intellectu consistit in relatione ad diversaphantasmata, & respectum illorum non sunt contraria, sed respectu vnius, & eiusdem huius contraria sunt, quia in virtute eius organizationis non potest esse duae opiniones particulares contradictoriae, & quia intentiones intellectus, sicut ipse dicit, 3. de anima. com. 37. sunt colligatae cum intentionibus imaginatis, sic igitur respectu vnius contraria sunt, non respectu diversorum. Sed ista solutio, & si de intentione com. sit, tamen multas habet instancias, quae ad 3. de anima dimittuntur discutientes, ubi in questione de intellectu plurificatione ne multa dicere meminimus. Ad formam igitur contradictionis dicendum puto, quod longe aliter Auer. exponit text. istum non d. 4. metaph. exponunt nostri Latini nam secundum La rinos Arist. ibi. secundum eorum expositionem probat, quod duo contradictoria non possunt simul vera esse, quia, si quis opinaretur oppositum primi principii, sequeretur quod cum opinionibus de contradictoriis finit contrariis, tunc accideret contraria in eodem esse, sed longe aliter exponit locum illum com. & sua expositio talis est, quod si dictum Heracliti esset verum, cum contringat duos diversos homines dicere contrarium, & existimare ea vera esse, sequeretur ergo duo contradictoria esse vera simul, quod non est possibile: quicquid sit de hoc, iam diximus quod contraria in intellectu possunt simul recipi, & quod non de dictis aut aliis non sit nobis curae iuxta illud Aristoteli nostri non est quod quisque loquatur.

Septima contradictio est ista. Dicitur falsum & verum in anima esse, bonum autem & malum esse in materia. Sed oppositum huius apparet, 3. de anima. 3. & 4. & 5. metaph. com. 19. ubi dicitur quod maxime bonum & malum tale quale in animis. Dico quod com. 3. de anima. com. 34. dicitur quod ens in intellectu est bonum simpliciter, sed ens extra intellectum est bonum in respectu, intelligitur sic dictum istud, ens in intellectu est bonum simpliciter, inquit, et ens absolute, iuxta illud Philosophi simpliciter dico, quod nullo ad litteram dico, sed ens extra intellectum est bonum in respectu, quia est bonum in respectu operantis. Et ideo dixit, secundum quod mihi videtur. com. 12. metaph. com. 36. quod balneum in aqua movet ut efficiens, sed balneum extra aquam movet ut finis, quia, cum finit habere in se bonum, iuxta illud Philosophi in 2. metaph. c. 8. qui dicit infinitum

autem bonum naturae, & 3. metaph. com. 36. quod bonitas balnei in respectu operantis non est secundum esse, quod habet in aqua, sed secundum esse quod habet extra aquam, pro hoc dicitur ergo com. 36. balneum extra aquam movere ut finem. Quamvis autem ad intentionem Philosophi hic species dicendum puto est. Bono doctore in prima parte summat, quod 16. art. 1. quod sicut bonum nominatur id in quod tendit appetitus, ita verum nominatur id, in quod tendit intellectus, hoc autem dicitur inter appetitus & intellectum, sine quocumque cognitione. Nam cognitio est secundum quod cognoscitur est in cognoscere: appetitus autem est secundum quod appetitus inclinatur in ipsum ut appetit, & sic terminus appetitus, quod est ipsum bonum est in re appetibile: sed terminus cognitionis, quod est verum, est in ipso intellectu, & sicut bonum est in re, inquantum habet ordinem ad appetitum, pro hoc nunc bonitas dicitur à re appetibili in appetitum, secundum quod appetitus de bono, prout est bonum, ita est verum sit in intellectu, secundum quod conformatur rei intellectus, necessesse est quod ratio veri derivetur ad rem intellectam, ut res intellecta vera dicatur, secundum quod habet ordinem ad intellectum, & hoc forte voluit dicere Philosophus, quod bonum & malum sunt in rebus, sed verum & falsum sunt in animis. Propter hoc tamen non excluditur quoniam in rebus animatis non boni sit, et animata esse res sunt, & veriores res, quoniam inanimata, esse Philosopho in 2. generatione anima lib. 2. c. 1. & etiam Augusti. 1. de trinitate. ca. 4. viventia non viventibus: intelligentia non intelligentibus, in istis istis, bona miseris praefere da iudicamus. Et ideo tenendum est maximum bonum in animis esse, cum maxime res sit, ut dicit Philosophus. 5. metaph. 19.

SOLUTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Averrois,

Super Septimo Metaphysicorum.

Rima contra. est in com. 5. anima. habet quod omnes Antiqui de quibus meminit Philosophus ibi, non propter nisi materiam esse quatuor causas. Sed hinc oppositum habet ex hoc, quod dicitur in Anaxagoras cognovit intellectum abstractum. 1. de anima. 80. & 1. phys. 39. & 1. metaph. com. 2. qui secundum ipsum erat segregans omnia, quae in suo chaos commixta erant. Similiter instans est de Empedocle. ipse enim posuit ultra quatuor elementa, quae secundum ipsum ipsum contra urebatur in quatuor consummationibus, in 8. metaph. 44. & anima

7. metaph. com. 5.

7. metaph. com. 5.

Solutio.

et ambiciens, que concurrerant in genere
causis efficientibus, sicut patet 1. phy. te. cō. 41.

Solutio.

Solutio. propositio ista habet veritatem de om-
nibus alijs Antiquis longe ante Arist. existit
tibus, proutquam de Anaxagora, & Empe-
docle, sicut scribit Cōmen. in 1. physic. an-
sulationis cō. 71. Dixi autē notabilitatem de
Antiquis longe ante Arist. existentibus, pp
Socratē, & Platonem, nam tempore istorum
fuit cognita ratio finis, sicut dicit Cōmen. 1.
meta. cō. 10. quia isti instituerunt res publi-
cas propter bonū. similiter Plato ideas pos-
uit, q̄ in genere causis efficientibus concurrūt.

7. meta.
ver. 8.

Secunda contradi. est in tex. 8. Arist. &
Cōmen. dicitur q̄ forma videtur esse ma-
gis separabilis, q̄ materia. Sed huius opposi-
tum scribit Alex. in paraphrasi de anima
cap. 1. ubi habet q̄ fieri nullo pacto pōt, vt
materia per se subsistat. nam licet materia
rōne separari a forma, nō tñ fru esse, & sub-
dit q̄ non sōld adt eiusmodi materia, verū
ipsa quoq; materię ingenua forma nullo
pacto pōt per seipsa subsistere. Quinimo for-
ma magis hoc pati videtur, q̄ ipsa materia.
quāquam 1. n. materia per se subsistere sine
forma non possit, tñ in compositis cōpori-
bus continenter excipit, non q̄ simplici ma-
teria sit, sed q̄ alius materia, cō sit, per se
subsistere videt. Formari autē, que in mate-
ria sunt, nulla vnquā per se pōt subsistere,
sive simplicis corporis, sive compositi cor-
poris esse dēprehendatur. unde videtur esse
aperta contradi. inter Alexandrum, &
rationem Alexandri, & dicta Arist. & Cō-
men. Nisi esset q̄ Cōmen. in cō. refert illam
separabilitatem, quō ad intellectum, quia
intellectus formę videt magis separatus, q̄
intellectus materię, sicut est de potentia &
actu, vt supra dictum est. sed Alex. loquit
de separatione quō ad subsistentiam in re-
rum natura. Sed tunc contra Alexan. emer-
git difficultas, quia materia est ens potenta-
te, & forma, & cōpositum sunt entia actu:
subsistentia magis tribuitur actu, q̄ potesta-
ti, & hoc videt dicere tex. Arist. Dic. n. At
impossibile, etenim separabile, & hoc aliqd
in esse videt maxime substantię. propter
quod forma, & quod ex ambobus substan-
tia videtur esse magis, q̄ materia. certissi-
mum est actū q̄ hoc aliquid apud Arist. di-
ci om̄ per se subsistentem. Dic. q̄ rei sub-
sistentia dupli. concipi pōt. Vno modo, quō
ad actū consistere, & sic subsistentia magis
formę, & composito attribuitur, q̄ mate-
rię: & isto modo Arist. ibi sumpsit. Alio mo-
do pro permanētia rei sine corruptione in

Solutio.

substantia, & sic magis subsistit mate-
ria, que est imperabilis, & incorruptibilis,
q̄ forma, aut cōpositum. & sic intellexit
Alexander.

Tertius contradi. est in cō. 10. Habet singu-
lana notiora esse vtrius. Huius oppositum
habet. 1. phy. tex. cō. 4. & cō. 1. & cō. 17. & alibi
infinitis. Solutio. singularare, de quo loquit
hic est notius vti in casando, iuxta illud
Philosophi in proemio meta. vñ sunt ma-
xime difficilia ad cognoscendū. Aut loquit
hic quādam ad cognitionem complexam.
singularare. n. & si de eo scientia nō sit, tñ
principium scientię, pro quantum ex singula-
ribus per inductionem sumit vñ, quod est
principium artis, & scientię. Aut loquit de
confusa cognitione singulararum, & de dis-
tincta vñ. Sed istud vñ nō placet
multum, quia tunc abusiva satis esset ista
comparatio, sicut iuranti patere pōt. Aut
aliter. singularia sunt notiora nobis in co-
gnitione in genere sumpta, vt est cōmunis
ad sensitiuum & intellectiuiam, nam prima
nostra cognitio naturalis sensitiua est.

7. meta.
com. 10.

Solutio.

Quarta contradi. est in cō. 11. Scribit
Cōmen. q̄ substantię compositę habent
definitionem. Huius tñ oppositum expresse
habet infra in cō. 17. Solutio est ista, q̄ in-
fra dicit compositiorum non esse definitio-
nes, per composita intellexit singularia, &
de talibus non est scientia, neq; per definitio-
nem, neq; per demonstrationem. 7. huius
tex cō. 11. & cō. 11. sed solum sensus, vt
mit composita vñ. & talium bene defini-
tiones esse possunt. similiter talia subiecta
demonstrari sunt, & hoc est, q̄ dixit Cō. 1. me-
ta cō. 17. sensibilia hñt duos modos cōpre-
hensionis, vnū, qui non est scientia eorū, sed
imago, vt sunt singularia, & modū, qui est
scientia eorū, & sunt intellecta vñ. cō. 11.

7. meta.
com. 11.

Solutio.

Quinta contradi. est in eodē cō. 11. Ha-
bet Cōmen. q̄ definitum est vnū actū, &
duo potentia. Sed huius oppositum habet
infra tex. cō. 41. ubi habet q̄ genus est po-
tentia, & dñia est actus, & ita definitum
est duo in potentia, sed vñ in potē. 1.
& aliud in actu. Solutio. definitum est vñ
in actu, quantum ad conceptum confusum.
sed quantum ad cōceptum distinctum est
duo in potentia, quia potest rebui in duos
conceptus: qui conceptus ita se habent,
q̄ vnus est potentialis ad alterum, sicut cō-
ceptus generis ad conceptum dñi: & ita se
dat contradi. clarissime, sicut videt.

7. meta.
com. 11.

Solutio.

Sexta contradi. est in cō. 11. Habet Cōm.
q̄ definitio non est omnis sermo significans
illud.

7. meta.
com. 11.

Illud, quod significat nomen. Huius tñ oppositū patet 4. meta. tex. c. 18. vbi habetur q. ratio, quā significat nomen est definitio. Soluitur in habentibus quid rei, ratio quid rei; & ratio quod nominis coincidunt, non tñ absolute ratio quod nominis quilibet est definitio quid rei. multa. n. habent quid no minus, quā tñ quod rei carere.

Solutio.

meta.

com. 14.

Solutio.

Septima contradi. est in c. 14. Hic Cō. q. priuatio non est non ens simpli. Sed hui' oppositū patet 1. phy. 7. 9. cō. Respondetur. priuatio formaliter est non ens, sed connotatiue aliquid entitatis habet. sic loquitur hic ratione connotatiue, sed in alijs locis loquitur respectu sui primar. & formalis imaginationis. vide com. 11. duodecimu meta. & cō. 60. pri. ni phyli.

meta.

com. 18.

Solutio.

Octaua contradi. est in cōm. 18. Habet Cōmen. q. accidentia per accidens non habent definitionem omnino. Huius tñ oppositū patet supra cō. 14. & 15. Soluitur. intelligit actum eius hic isto modo, accidentia per accidens non habent definitionem omnino, quare videlicet habeat habitudinē per se, & essentialē lem. & hoc manifestant verba eius sequentia, quia reddens causā in sui dē. propter quid accidentia ista non habent omnino definitionem, inquit, definitionē. significat res terminatas. Aut aliter solui potest. accidentia per accidens duplici subiecto comparari possunt, essentiali, ad quod primo consequuntur, & accidentali, cui per accidens attribuntur, & tunc dicetur, q. talia accidentia in comparatione ad subiecta, quibus per accidens attribuntur, non habent definitionem, sed bene in comparatione ad prima subiecta definiti possunt. & ista in solutione etiam latenter innuit Com mentator in hoc loco, sicut mihi videtur.

7. Meta.

com. 13.

Solutio.

Nona contradi. est in c. 13. Dicit dissoluto nem fieri à posteriori ad prius. Huius tamen oppositum patet. 1. meta. commen. 11. Vide ibi, quia soluta fuit.

7. Meta.

com. 13.

Solutio.

Decima contradi. est ibidem. Habetur q. materia de nominatiue predicatur de eo, cuius est materia. Oppositum patet. 1. de generatione. tex. cōmen. 4. contra Platonem. vide ibi, quia soluta fuit.

7. Meta.

com. 15.

Solutio.

Vndecima contradi. est in 15. cō. Scribit Commen. q. generatio magis attribuit priuationem, q. subiectū. Huius tñ oppositum patet. 1. phy. cō. 60. vbi habet, q. illud, quod vere generatur, subiectum est. Soluitur. subiectū motus vere moneri dī, quia motus est i motu, non in motore. & ideo subiectū generationis verissime generari dī, vt Cōmentat.

dict. 1. phy. cō. 60. sed in talibus non solent nisi rarissime loqui, cum istis præpositionibus, ex, vel ab, in subiectis. vt dicamus ex hōte sit musicus, vel ab hōmine fit mās cūs. sed talibus modis loquendi videtur in priuationibus. solempus. n. dicere ex immusi co musicum fieri. & hoc maxime propriū est idiomati Græcorū, sic scribit Cōm. 4. phy. 61. cō. & ideo dixit hic generationē magis attribui priuationi, q. subiecto, ad modū declaratū. & de hoc clare vide cō. 61. primi phy. & inuenies illud, quod dicimus.

Duodecima contradi. est in tex. 18. Scribit Philosophus, q. diuersa propter materiam vt Socrates, & Callias, sunt eadem in forma. & Cōmen. in cō. scribit q. multiplendo individua ut in eadē specie protensens ab vno generante est propter multitudinem materiam, in quas agit, ex quo eliciunt, q. materia est principium distinctionis individuum in eadem specie, & non forma, & per consequens individuum principaliter dependet in esse à materia, q. à forma, quia eadē sunt principia essendi, & distinguendi. Sed huius oppositū habetur ab Auer. in q. pluri bus locis, vt 1. de aīa cō. 90. vbi dicit, q. omne conuult & vnum numero est per suam formā, & non per suam materiam. & in 1. de anima. cō. 17. & 9. expresse dicit indiuiduum esse hoc, & indiuiduum per formam, quia non est indiuiduum, nisi, fm q. est in actu, & non est in actu nisi per formam. Soluitur. indiuiduum distinguitur ab alio, & à priori, & à posteriori. A priori autē aliquid dicitur distingui, q. per principia intrinseca constitutiuā distinguit. & sic indiuiduum, cū constituantur in esse ex materia & forma tanquam ex principijs intrinsecis, sic distinguitur ab alio, & per suam materiam, & per suam formam. nam vt scribit. 1. 1. pēmae philosophiæ tex. cō. 17. alia est natura tua, & mea, forma tua, & mea. Si autē ista duo adinuicem comparantur, videlicet forma, & materia, & querat à quo inuicem vnum indiuiduum distinguitur ab alio, vtrum per suam formam, an per suam materiam. Ad hoc non est nisi distinctione respondendū: quia quæstio ista est multiplex: & qui quonem multiplicitatem simplicem interrogat, aut male interrogat, aut capiose interrogat. vbi. n. est multiplicitas, ibi est confusio apud intellectum, & ideo oportet quonem multiplicem interrogatū distinguere, vt docuit Philosophus in 1. cōl. in te. cō. 10. & in 1. elenchorum. Dico igitur, q. aut hac queritur absolute, aut prout principium distinguendi

7. Meta. tex. 18.

Difficultas de principio indiuiduane.

Solutio.

Quo pōtē

Et quo pa-
cto mate-
ria sine di-
stinctio-
nis cause.

distinguitur contra principium assimila-
ti. si primum sic dico, q. quomodo modum
à forma individuū habet esse & non à ma-
teria, ita etiam ab ea recipit distinctionem
quā, v. dicit lucidissimus Theofilus. in princi-
pi. 2. de anima, à forma res habent vt essent,
sed à materia res habuerunt vt fierent. mate-
ria. n. esset, quo fit aliquid sed forma est,
per quā est hoc aliquid & hanc sententiam
asseruit etiam Cōmen. in. 7. met. in cō. 17.
vbi dicit forma est, quā cū fuerit, erit res sed
materia cū fuerit non erit res. h. c. igit à for-
ma principaliter individuū habet esse, & p
formam principaliter recipit distinctionē,
à priori loquendo. à materia aut non reci-
pit distinctionē principaliter, sed secunda-
rio, vt comparat ad formam. Sed, si distin-
ctio individuū p materia cōparet ad distin-
ctioē à posteriori, quā hēt individuū per
quantitatē, & per alia accidentia, sic dico, q.
individuū principaliter distinguitur ab alio per
materiam, & non per accidentia, nisi cōcomi-
tenter. & hoc colligitur ex intentione Auer. in
lib. destructionū destructionū in dispu. prima
in solō. 7. dubij. vbi dicit incommensū est in
diuiduū distingui ab alio indiuiduo solum
p accidentia, immo indiuidua ab inuicem
distinguntur materia. & 7. primæ philoso-
phie. cō. 2. expresse scribit, q. indiuiduū sub-
stantie precedit indiuidua aliorū acciden-
tiū. sic igit distinctio à materia est prior di-
stinctione per accidentia. Quod etiā ratione
obscūcā, si indiuiduū principaliter esset hoc
& distinctum ab alio eiusdē speciei p aliqd
accidens, tunc aut hoc esset per accidentia
terminata, aut per accidentia interminata:
non per accidentia terminata, quia illa ad-
ueniunt cōposuū post formā sū naturam,
vt dicit Cō. in. 1. cap. de substantia orbis, & per
consequēt in illo priori indiuiduū est hoc,
& non illud, & non per aliquod accidēt ter-
minatū, nec etiā per accidentia intermina-
ta, quia talia fundant in materia, & sunt in
differētia ad quilibet formam. Et ideo ca-
ueant, qui ponunt quantitātē esse principū
indiuiduationis à priori, & distinctionis,
sed solū est à posteriori, sic n. intelligo di-
ctū Cō. in. 1. phy. cō. 6. & sicubi habet simile
modū, q. multitudo, aut est rerū differētiū
sū formā, aut est rerū differētiū sū quan-
titatē. vbi per differētiā sū quantitatem
intelligit dñam eorū, quæ sunt vni⁹ speciei.
sed licet Philosophi in pūcipientibus multi-
tudinē in eadē specie apparuit, q. non inue-
niunt nisi in rei⁹ materialib⁹. & quantā, quā-
titas tñ nō est principū naturæ, & prin-

ciuale istius multitudinis, & distinctionis,
& per se, sed necessārio requisitū, & secun-
dāriū. dñm aut necessārio requisitū. quia, si
materia non esset dimīsa per quantitātē in
suis partibus, non posset habere in eadē ho-
ra plures formas in actu, vt scribit Cō. in li-
bro de substantia orbis. Si aut quæstio quæ-
rat, verū distinguendo principū assimulan-
di contra principū distinguendū, à quo in-
diuiduū principaliter, & appropriatē recipit
distinctionē, & assimilandū, verū à materia
vel à forma, solū sine aliquo dubio, q. di-
stinctionē appropriatē recipit à materia, &
assimilationē appropriatē recipit à forma.
Nā impote est assimilationem fieri à mate-
ria, à qua est omnis infirmitas, sed hoc est à
forma, & hoc est, qd pulchre notatur Arist.
in pēnsu tex. cō. 1. 8. q. quæ sunt dñā pro-
pter materiam, vt Socrates, & Callias, sunt e-
dem in forma: eorū q. identitas est à forma
& diuersitas est à materia. Vnde Cō. in cō.
dicit q. multisimō indiuiduorū proveniēs
ab vno generante est propter multitudinē
materierum in quas agit. & est ratio, quia
fundamentū proximū identitatis est vnitās
substantia. dicitur. n. in. 1. meta. tex. cō. 10.
eadem sunt, quorum substantia est vna, sed
cū vnitās sit principaliter à forma: dicitur
enim in. 2. de anima. tex. cō. 7. Ens & vniu-
s cū multisip dicant, quod vere est, actus est.
& 1. phy. cō. 6. & inquit Cōmen. causa, ppter
quam vniū est indigibile, est quia omnes
res est vna per suam formā. forma aut est
inuisibiles per se. & hoc etiam sentit in in-
finitis alijs locis. Materia aut appropriatē di-
cis esse principū distinctionis illo modo
quia ex quo nō ponit esse principū cō-
uenientie, & similitudinis, secutū est, vt
esset principū diuersitatis. Et hoc bene
enucleauit nobilis Peripateticus Auerro. in
lib. destructionū dispu. prima. in solutio-
ne. 7. dubij, vbi sic scribit ad litteram. Nam
causa multitudinis numeralis est materia
apud eorū causā vero distinctionis in multi-
tutine numerali est forma. Reperiri autem
multa numero, eadem tñ forma absq. ma-
teria, est qd dubiū. nā nō cognoscit, nec di-
stinguitur indiuiduum ab indiuiduo aliquo
attributo, nisi per accidens. qm reperitur
aliud, quo l. communicat ei in attributo illo:
distinguitur tñ indiuiduū ab indiuiduo ex
parte materie. Adde etiam q. Philosophi, &
pæcipue Peripatetici, cū viderint multitu-
dinem sine necessitate in natura non esse
ponendam, dixerunt multiplici actionē indi-
uiduorū in eadem specie est diminutione

propter

Quantita-
te non esse
indiuidua
vniū pri-
cipium à
priori.

proficiat, sicut hinc Cōm. in. 1. cōdi in cō.
4. & 9. & in. 1. de anima. cō. 34. & qui a ta
sunt, quocirca habent formam in mate-
ria, vt generabilia & corruptibilia, ideo di-
xerunt causam istius multiplicationis fuisse
materiam. vnde contradictiones illarū ar-
dū non nisi per distinctionem solent p̄ci: &
ab huiusmodi difficultatibus nō nisi solens
ingenium euadere poterit.

7. meta.
com. 19.

Decimatercia contradi. est in cō. 19. Ha-
bet Cōmēt. q. quemadmodum est in mo-
bilibus localiter, q. quādam moueatur ex se,
& quādam ex alio, ita est in generabilibus.
videt ergo q. aliqua ab intrinseco alitari
queant, & generari. Cuius oppositum patet
1. phy. cō. 1. bi soluitur. quia licet in corpo-
ribus simplicibus non inueniatur corpus,
quod alteretur ex se, sicut inuenitur corp⁹
simplex, quod mouetur in loco ex se: tñ in
compositis hoc, vt ipse dicit, falsū, quia talia
posiunt habere principium intrinsecū effe-
ctuum respectu suarū alterationis, & parti-
lis generationis: sicut est in nutritione, quæ
fit in animalibus, & plantis respectu illorū,
quæ adueniunt suis corporibus ab extrinse-
co, sicut est cibis & potus.

7. meta.
com. 31.

Decimaquarta contradi. est in cō. 31. Di-
cit q. in generatione substantiæ oportet, q.
preexistat agens, quod fit substantia. Sed in
flamma est de igne, qui. 1. cōdi. cō. 42. & 1.
meteo. generatur a motu. Soluitur in cō.
illo. 42. Nam substantiæ imperfectæ, quæ
quodammodo mediant inter substantiam
& accidentis, quales sunt substantiæ elemen-
torum, indifferenter possunt & ab vniuerso.
& ab aliquo generari.

7. meta.
com. 35.

Decimaquinta contradi. est in c. 35. Dicit
Philosophus tñ præfati text. vbi loquit⁹
de partibus definitionis s̄m materiam, & s̄m
formam, q. anima & anima esse sunt idē,
& circulus & circulo esse sunt idē, vbi Cō-
mēt. in cōm. notat, q. intendit Philosophus
per hoc, q. definitio animæ, quæ dat ei⁹ qui-
dāterem, videtur esse ipsum suum esse, & q.
in definitione eius non apparet materia.
pino, & ista, in quorū definitione ei⁹ nō ap-
paret materia, sunt illa, quorū definitione
apparet, aliud, & definitio dī de illis princi-
paliter, & de istis secundario. Sed hui⁹ oppo-
situm adducebatur ex. 1. de anima tex. cō. 5.
vbi dicitur q. anima est actus corporis in-
strumentalis, potentia vitam habentis: vbi
patet q. in definitione animæ ponitur cor-
pus, quod est materia, vt habetur. 1. de ani-
ma. re. com. 8. Beatus Thomas in. 7. primæ
philosophus in lectu. 9. in definitione

tex 34. dicit quod in definitionibus illarū
formarum, quæ sunt simul sumptæ cum
materia, ita, q. forma non potest distincte
concipi sine tali materia, licet materia non
sit pars formæ, tamē in definitione talis
formæ dicitur poni materia, vt corpus in-
strumentale in definitione animæ. sicut. n.
accidentia non habent esse perfectum, nisi
s̄m 3. sunt in subiecto, ita nec formæ nisi
s̄m. q. sunt in proprijs materijs, & propter
hoc sicut accidentia definiuntur ex addi-
tione proprii subiecti, sic formæ ex additi-
one propriæ materiæ, & hanc viam etiam se-
quitur Egidius Romanus in. 1. de anima.
Sed ista opinio stare non potest, quia Arist.
definitionem datam per addiciendum in
7. meta. dicit esse accidentium, & non sub-
stantiarum. cum autem forma sit substan-
tia, non potest dici, q. definitur per addi-
mentum, nisi rediret opinio Antiquorum
asserentium omnem formam esse accidens.
Et ideo dicamus nos cum Ansoque Peripate-
tici q. licet in definitione formarum ma-
terialium debet poni materia, vt habetur
in primo de anima tex. com. 16. & in 1. phy.
tex. cō. 16. & licet materia non sit pars for-
mæ, quia tñ est vehiculū, & subiectum for-
mæ, & in relatione quadam consistit ad ip-
sam formam, impossibile est formam talē
vt sic sine materia definire, vt s̄mēt. Cōmē.
1. de anima comen. 16. & in. 4. phy. cō. 16.
Non tamen propter hoc illa definitio erit
ex additione, quia definitiones ex additi-
one sunt de genere illarum, in quibus appa-
ret aliud, vt dicit Cōmēt. in præfati cō-
mēt. & sunt definitiones accidentium,
in quib⁹ apparet subiectum, quod est aliud
genere à forma definiti. Sed materia est in
eodem genere cum forma. Amplius ex ma-
teria & forma fit per se vniū, s̄. 1. ex subiecto
& accidente non fit per se vniū. & ideo
nullo pacto Antiqui Peripatetici conce-
dunt definitionem formæ substantialis esse
ex additione. hoc. n. est accidentaliter forme
propriū. Sed quantum spectat ad præsen-
tem contradictionem soluo, q. Cōmēt. in
intellectu in definitione, quæ dat quiditatem
animæ, non apparet materia omnino, vide-
licet sicut apparet materia in definitione ac-
cidentiū, ex qua e forma non fit per se vniū.
nā hoc declarant verba sequentia. inquit. n.
q. tales definitiones, in quib⁹ apparet mate-
ria, sunt de gēe illarum, in quibus apparet
aliud: & definitio in illis de principali. & in
istis secundario. novum est autē ex declaratione
in septimo, q. subiectū cadit in definitione

Solutio.
propria.

Solutio.
prima.

accidens. & sicut addidit, & sicut causa materialis, ut dicit Comment. expresse. 4. meta. cō. 1. & talis definitio est secundario. sed definitiones, in quibus non apparet materia alterius generis, sunt substantiarum, & talis definitio est principaliter. Illo modo igitur est glorianda auctoritas Cōment. q. omnino non apparet materia in definitione animæ, sicut apparet materia in definitione accidentium, & est sermo consonus verbis sequentibus. Aut dic q. licet in definitione dante animæ quidditatem apparet materia, tñ non apparet omnino tanquā pertiens ad esse quidditatum animæ, quia anima & suum esse idem sunt. Di. ita. Cōmē. cō. 17. declarant presentē auctoritatē qdō anima & esse animæ idem sunt, nomē formæ dī de forma vī, & de forma particulari, sed bene apparet in definitione eius, sicut vehiculum deferens ipsam quidditatem, ut glossat Cōmē. 7. meta. cō. 14. Et nota vni sacis pulchrum, & est antiquū dictū Alexā. q. Naturalis plerūq. in scientia Naturali in concipiendis rebus, de quibus considerat, vritur abstr. actione mathematica, ut alias notauit ubi. Forma. n. rōne separabilis est. 2. phy. cō. & tex. 12. Et Arist. in 7. meta. in tex. cō. 17. expresse etiam concedit, q. formæ, q. quæque in vna materia solum esse possunt, si misserit se habent illis, quæ in diuersis sunt materijs. Nam sicut illæ, quæ in diuersis materijs existunt, materia non est pars formæ, sicut q. forma circuli inest lapidi, & ligno, indiscriminatim saluari pōt, neutra talium materierum est de quidditate circuli, neque pars suæ essentia. Eadem ratione continget, si oēs circuli essent ænei, ita q. forma circuli in nulla alia materia saluaret, pp hoc æs nō esset de quidditate circuli, nec pars formalis eius, et licet forma circuli non posset actu separari à tali materia: posset tñ intellectū separari, licet hoc sit magis difficile, q. in casu, quo forma potest saluari in diuersis materijs: sed non est hoc impossibile. & hoc est quod cōfiteretur etiā Cōmē. in cō. 17. vbi dicit, omnes vero formæ, quæ non existūt plusquā in vna materia, à qua nunquā separantur. qm hoc nō prohibet intellectū intelligere in eis esse aliquid simile materiz, & aliquid simile formæ. quemadmodum, si circulus nunquam esset nisi in cupro, hoc non prohibet intelligere, q. cuprū non est forma circuli, nec pars formæ. hoc etiam auct. Cōmē. in 12. met. cōmē. 19. vbi dicit, q. inrell. dīp. inartus est diuidere adunata in esse, sicut diuidit mat. in à for-

ma, & formam à compositio ex materia. & forma. & hoc est ad confirmandum secundam solutionem.

Decima sexta contradi. est in tex. 17. Scribit Philosophus, & Cōmē. q. formæ naturales non possunt abstrahi à materia. vnde Cōmē. dicit q. impossibile est intelligere hominē sine carnis & ossibus. Sed hoc videt. contradicere Arist. in tex. vbi dicit, q. sicut formæ, quæ sunt in diuersis materijs, materia non est pars formæ, & intellectus potest abstrahere formam à materia, ita pariformiter in illis, quæ in vna solum existit materia, à qua nunquam separantur, ut si pōt circuli sunt ænei, sicut sunt formæ naturales, q. in propria, & determinata existunt materia, ut hominū forma semper cum carnis & ossibus spectatur. hoc aut auster mente non est difficile, ita q. verba Cōmē. contradicunt verbis Arist. Et confirmatur, quia Arist. in 2. phy. cō. & te. 12. describit formam, quæ est intellectus, dicit q. est forma, & species, non separabilis existens, nisi finitōe, & ita quælibet forma naturali. videtur ratione separabilis. Et confirmatur auctoritate Comment. 12. meta. cō. 19. vbi dicit q. intellectus pōt diuidere adunata in se, sicut diuidit mat. in à forma, & formam à compositio ex materia, & forma. & est aperta contradictio, sicut videt. Scias igitur fm mente in Auer. 7. meta. cō. 11. q. homo quandoq. sumitur pro hominū quidditate, & quandoq. sumitur pro congregato ex materia & forma. Et primo modo forma hominis est homo, & secūdo modo forma hominis non est homo, quia homo pro congregato constat ex materia & forma, tanquā ex partibus substantiarum. vnde aliud est essentia hominis, aliud hominū quidditas, & ita est in omnibus generabilibus habentibus formam conceptam cum materia. 7. meta. tex. cō. 41. Et animaduertere, q. si sumatur homo pro congregato, ut est essentia quædam per se existens, sic homo nō pōt intelligi sine forma, & materia, quia sunt partes, quæ sunt de eius essentia. & vna non sufficit sine alia. sed, si homo sumatur pro hominū quidditate: sic forma hominis potest intelligi per abstractionem intellectus sine materia, quia materia non est pars talis formæ, sicut quidditas, licet istam abstractionem difficilius operetur intellectus in formis naturalibus, q. in mathematicis: quia tale sunt indeterminata materia, à qua nunquam separari possunt, ut sint in alia. Intellectus n. ut scribit Commenta-

7. meta. tex. 17.

Solutio

In 4. phys. in cō. 95. multociens opinatur illud, quod sequitur rem, sit ipsa res. Homo igitur pro congregato impossibile est ut intelligatur sine carnis, & ossibus, quia compositum non potest intelligi, neque constare sine partibus compositum. sed homo pro hominitate quiditate potest intellectu abstrahi à materia, licet hoc difficilius sit, quā in formis mathematicis. Et nota, ut testatur Alexander, quia ista abstractio est mathematica, quia quicquid Naturalis videtur, ut alias notavi tibi. Et nota quod refert dicere formā naturalem posse intelligi sine materia, & dicere posse eam definiti. primum verū est mathematica abstractione, ut dixi, sed secundum est impossibile, & hoc notat bene Aristoteles 7. meta. tex. com. 39. contra Platonem, ubi dicit, & comparatio quidem de animal. quam iunior Socrates dicere solebat non bene se habet. adducit. n. à veritate, & opinari facit, quasi coniungens sit hominem esse sine partibus, sicut sine arte circuli. Sed hoc non est simile. sensibile namque; aliquid forsitan animal est, & sine motu non est definitio, & quod com. ibidem in cō. dicit, quod quiditates naturales non possunt intelligi sine motu, sicut quiditates Mathematicorum, intelligendum est definitiue, quia aliter contradiceret textui. primo. n. de anima tex. com. 16. Physicus definit per materiam sensibilem, & 6. meta. tex. cō. 1. idem habet ubi venatur distinctionem scientiarum speculatiuarum ex diuersis modis definitendi. sic igitur oportet intelligere dicta sapientum, quae non possunt intelligi in modico tempore, & sine labore grandi. Deus sit dator auxilij.

Decima septima contradi. est in cō. 37. Auer. dicit, quod definitio est formae videtur, non compositi ex materia & forma. Huius oppositum patet commento vltimo octauo huius, ubi habet definitiones esse compositorum. Soluitur. simpliciter hic compositum ex materia & forma, ut est singulare distinctum contra vniuersale, & talis non est definitio, sed sensus. sed cō. vltimo octauo huius vniuersale compositum videtur. nam tale ex materia in communi, & forma in communi componitur. et istud definitio esse potest, ut sic Philosopho hic. 7. meta. tex. cō. 17.

Decimo octaua contradi. est ibidem. Scribitur, quod forma natura est ab intellectu non possunt separari à materia in imaginatione. Huius oppositum scribitur. 4. phys. c. 17. & 2. meta. cō. 8. Soluitur. omne, quod intelligitur, intelligitur secundum quod est in actu: sicut patet. 9. meta. tex. cō. 20. & ideo, cum materia sit pura potentia, pro occurso ab intellectu

non potest apprehendi sine forma, sed est per analogiam ad firmam cognoscibilis: sicut patet. 1. phys. tex. cō. 69. sed sic cognita materia, intellectus actu secundo potest materiam sine forma intelligere, intelligendo. C. mare non esse formam, & fortiam non esse materiam. Nam ut scribitur Commentaria. 12. meta. cō. 19. intellectus partis est diuidere adunata in esse in ea, ex quibus componitur: quibus non diuidetur in esse, sicut diuidit materiam à forma.

Decimanona contradi. est in c. 44. Dicitur Comen. quod in indiuiduo non est nisi forma particularis, & materia, ex quibus componitur. Sed huius oppositum patet. 5. meta. cō. 6. ubi habet, quod in indiuiduo demonstratum est natura actus naturae compositum, & est illud, quod fit ex compositione. in omni. n. compositione ad aliquod vniuersale deuenire necessarium est. Soluitur. constituitur, & integratur nihil aliud est in indiuiduo, quod materia, & forma. sic intelligitur dictū eius hic. entitatur autem aliquid tertium potest esse, quod non est nec materia, nec forma, sed est substantia composita: quicquid dicant. Nouelli negantes tertiam entitatem, secundum principia Auer. Aut aliter dici potest, quod dictum eius hic procedit contra Platonem, qui posuit ideam separatam necessariam ad generationem indiuidui, & ad eius compositionem sicut potest patere tibi ex cōm. 45. huius septimi. & ita ista authoritas non est contra ipsam in preallegata authoritate. 5. meta. sicut vides.

Vigesima contradi. est in cō. 57. Auer. dicit quod nullum commune est substantia. & idem habet. 45. Sed huius oppositum patet hic in cō. 46. ubi habet quod definitiones vniuersalem habent aliquam dispositionem dispositionem substantialem, & qualitate accidentem eis. Soluitur. Commentum ista authoritate. 46. allegata expresse innuit duplicem vniuersalem acceptiōem, sicut in ratione secunda, quae est quaedam qualitas, quod dā accidens à ratione causatum, & attributum vniuersali pro prima intentione: quod autem dicitur in ratione apud; ellat ipse dispositionem ex dispositionibus substantialibus, id est habentibus esse circa actum animae. Quod autem dicitur in ratione apud; ellat ipse dispositionem commune est substantia, hoc dicit ad modum quo posuit Plato. vlt. n. apud Arist. non habent esse extra animam, sicut posuit Plato. 3. de anima. cō. 15. & 1. meta. cō. 45. Arist. opinabatur quod intellectus rerum non essent substantias earum, & non sunt substantiae

7. meta. com. 44

Solutio.

7. meta. com. 57.

Solutio.

7. meta. com. 17.

Solutio.

7. meta. com. 37.

Solutio.

stantie earum. Sic igitur vniuersale pro prima intentione non dicit aliquam formam reale distinctam a forma particulari reali. ut quidam volunt: sed dicit conceptum reale, qui est notio singularis, & est forma declarans non dante esse. tenemus. n. formam generis speciei, & individui vni esse fm rem, solum ratione differentem. Et sic gloso auctoritatem eius. i. meta. cō. 17. qñ dicit q materia prius recipi formas vniuersales, q minus vteret eis mediantibus recipi indiuiduales: non q in materia sit multitudo formarum correspondentiū multitudini predicationum quidam uiorū factorū ab intellectu, sed vna & eadem forma, fm modum intelligendi nrm prius intelligit informare materiam quod ad gradum substantialitatis, q corporeitatis, & prius quod ad gradum corporis, q viuentis, & sic descendendo vsq ad vltimū indiuiduale gradū: quicquid dicit Iohannes de tanduno in hoc, & sequentes eius.

7. meta. Vigesima prima contradi. est in cō. 18.

com. 18. Habet Cōm. q essentie rerū sunt exsistentes, licet non intelligantur. Sed opponebatur p nos ibidē per cōm. primum. i. meta. vbi habet q. si substantie intellectuales a nobis non essent intellecte, tunc essent frustra in natura, et per consequens nō essent, cum natura nihil agat frustra. i. cō. 11. 12. & 1. de anima. 45. Vide in cō. 11. 1. meta. quia fuit ibi soluta ista instantia diligenter.

Solutio.

7. Meta.

com. 60.

Vigesima secunda contradi. est in cō. 60. Habetur q compositum per se est aliud a componentibus. Huius oppositum scribit Commen. in. . phy. cō. 17. & supra cō. 44. vbi dicebat q in cōposito non est nisi materia, & forma particularis, ex quibus cōponitur. Solutio. in omni per se compositione, fm omnes sapientes necessarium est ad aliquam per se vnitatem deuenire, & huius oppositum non pot imaginari ab intellectu dispositio ad bonum. cum igitur compositio ex materia & forma sit per se compositio, oportet igitur istū terminari ad aliquam per se vnitatem. istud non est nisi eterna unitas. Si enim in mixture elementorum non dicimus mixtum esse omnia quatuor elementa simul sumpta: nam tunc mixto esset partium iuxta positio contra Philosophum primo de generatione. 8. 1. & cōm. hic expresse. caro non est terra & ignis, ex quibus cōponitur, sed est aliquid additum, quare ergo etiam materia cum forma non sunt causantes aliquid tertium aliud ab eis non video, Auctoritas aūt Cō.

1. phy. 17. procedit de toto integrali & continuo, quia sic etiam loquitur ibi Philosophus tale. n. fm rem non dicit aliquam formam ortam distinctam ab esse partium simul sumptarum, licet ergo teneam tale, fm rationem dicere formā aliquā distinctam ab esse partium simul sumptarū. nō fm Philosophū. 1. meta. tex. cō. 19. senarius numerus non est bis tria. sed est semel sex. Si autē velis illā propositionē Cō. 17. primi phy. dilatare ad totum essentiale, dicas q totū nihil aliud est q partem simul sumptā integratue & continuat. & sic ad auctoritatem eius supra in 44. huius dicat comen. & vi de supra. vbi etiā diximus in illo loco. Quod autem ista sit opinio Commen. credo me diffuse probasse super 1. phy. com. 17. & uillic recurras.

SOLUTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Octauo Metaphysicorum.

Contradictio est super tertio. 1. in isto. n. tex. habet q substantia magis dī de genere, q de specie, & vī magis, q dī particulari. Huius tñ oppositum determinatum est in 7. meta. in tex. cō. 44. vique ad finē, vnde ibi ē. te. cō. 18. expresse dī q nullum vīr dictū dī substantia est, neque vna ex substantijs. Amplius in præsenti tex. 1. expresse dī. Item etiā nec vī substantia nec genus. & ita in paruo spacio in eodē respectu Philosophus sibi ipsi cōtrarius esse videtur. Solutio. vt inuenit Cōm. hic in prin. Solutio. cō. & ita etiam dicit Michael Ephesius, q penum dictum est ex sententia Aniquorum, non ex sententia Aristot. nam Aristot. non vult genera, & species esse substantias, sed similitudines substantiarum particularium, ex quibus collectæ sunt. vt testatur Commen. 1. 1. meta. comen. 4. vbi dicit vniuersalia apud Aristotelem sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea similitudinem, & facit ea intentionem vnā. & 1. meta. comen. 4. 1. intellecta vniuersalia apud Aristot. non sunt substantie rerum, sed significati rerum substantias, per hoc patet solutio. Et si instetur, quod Aristot. 7. metaph. tex. cōm. 44. dicit, quod substantia, licet vniuersalis modis in eis, quos vnus est ipsam vniuersalem.

8. meta.
tex. 1.

Solutio.

12. & Commentum etiam hic dicit substantiam dici quatuor modis. Soluitur, q. vi dicit Cōmen. ibi, & hac etiam illa dīctio est secundum formam, sed secundum rei veritatem Aristoteli substantiam dicitur illam cōmemori dīstīnctōe, videlicet in materiam, formā, & congregatum, sicut fecit. 1. de anima. te. cōmen. 1. & 7. meta. & 8. tex. cōmen. 7.

8. Meta. cōm. 4. Solutio. Secunda contradi. est in cōmen. 4. dicit Cōmen. q. oppositio est primo in loco. Huius oppositum videtur velle. 8. phys. cō. 16. Soluitur refert dicere oppositionem primo esse in loco, & refert illam motui locali inesse. Et q. hoc sit verum, notum est, q. prima oppositio in loco reperitur. nā, cum de ratione oppositorum sit distantia, maxima aut distantia reperitur in locoidēo. &c. tamen non est per se notū, q. omne, quod est mobile motui locali, talem oppositionē habeat. quare, &c.

8. Meta. tex. 8. Tertia contradi. est in tex. 8. Dicitur in isto tex. q. materia, neque elementum est, neque ex elementis. Huius tamen oppositi memini me legisse in 1. primis philosophis in cō. 4. vbi Cōmen. in calce cōmen. dicit exponens verba Philosophi in fine textus, vbi inquit. Omnis vero commune est illud, cuiusque esse elementum, quod primum cuique igitur. vbi Cōmentum. dicit, & cum definitio praedicta sit illa, quam diximus, manifestum est quod verum elementum commune est omnibus compositis, quod est primum, ex quo componitur omnia, & istud elementum dicitur esse causa aliorum elementorum. & hoc, quod dixit, est prima materia. Amplius Cōmentum. auctoritate Alexand. plerumque gloriā exponens elementa pro causis inordinatis, sicut est materia, & forma. vi. 1. phys. cōmen. 1. & 8. meta. cōmen. 1. & 1. meta. cōmen. 11. Soluitur. elementum, ut dicit Cōmen. in 1. cōli cōmen. 11. quoddam est vniuersale omnibus corporibus tā simplicibus, quam compositis, & de talibus elementis Aristoteli egit in 1. phys. ex auctoritate talia elementa non sunt corpora neq. cōposita ex materia & forma, sed sunt prima materia & forma. qdā aut elementa sunt corpora, & sunt elementa corporū cōpositū & tale elementum definitur ibi in 1. cōli tex. cōm. 11. & de illis agit in 1. & 4. lib. & etiam in libro de generatione & corruptione, qui est liber de elementis, ut dicit Philosophus in 2. de anima in tex. cō. 117. Quando igitur dicunt Philosophus, & Cōmentum. materiam non esse elemen-

tum intelligitur quoddam esse elementum, quod est corpus, qui enim ponit primam materiam esse corpus peccat: ut dicit Cōmentum. 12. met. cōm. 14. & 1. phys. cō. 63.

Quarta contradi. est in cōmen. 10.

Inquit formam substantialem non recipere magis, nec minus. Instantia est de formis elementarum 1. cōli. cōmen. 67. Soluitur. Habet locum in veris formis substantiis, fallit in his, quae sunt mediae inter substantiam, & accidentia. gloriā Auer. vbi supra. 1. cōli. cōmen. allegato. Nota tamen quod licet formae perfectae non recipiant magis, aut minus in sua essentia, tamen ut sunt formae in materia, bene ut sic recipere possunt magis, aut minus sicut innuit Cōmentum. hic in isto cōmen. inquit enim, unus homo non est maioris humanitatis, quam aliter secundum formam: sed, si fuerit, erit secundum quod est forma in materia. Nam forma humana secundum dispositiones materiales, in quibus existit, sic potest magis & minus recipere, in tantum quod à Philosopho in ethicis aliqui homines arbores, aliqui brutales, alii qui intellectuales, & quasi terrestres Dij nuncupantur. Alii enim, ut dicit Hesiodus, ad scientias capere endas per solam naturam sunt apud & perfecti ex bonitate complexionis, sicut fuit Hippocrates, & Aristotele. Alii vero non per naturam, sed per doctores excitantes mentes eorum. Qui dam vero neutro modo apud sunt. & isti omnino ad discernendum verum à falso omnino inutiles sunt. Patet autem q. totalis ista dispersitas non provenit, nisi ex diversitate complexionis, & dispositionum, in quibus forma existit. Theologi etiam nostri dicunt quod in puris naturalibus anima Christi fuit, & est perfectior anima Iude.

8. meta. cōm. 10.

Solutio.

SOLUTIONES contradictionum in dictis Auerrois, & Arist.

Super Nono Metaphysicorum.

Contradi. est in co. 1. Auer. dicit q. si materia liberatur à materia sunt tamen agentiae, nullo modo patientes, neq. essentia liter. neq. accidentia liter. Sed oponebat ibi de anima intellectiva, quae recipit intellectum & species intellectuales. Soluitur. dictū Auer. veritate habet finem principia Philosophi. Pro quo debes scire, q. actus, &

9. meta. cōm. 1.

Solutio.

M. A. Zim. Solut. Cont.

& formæ est agere & mouere. 1. de generatione. tex. c. 1. & 9. meta. tex. c. 10. & c. 1. phy. 1. 7. materiz aut est moueri, & pati. unde quilibet forma, siue materialis, siue separata fuerit, actiua est nec aliqua sub hac ratione qua forma est, est passiva: q. passiuu esse insequitur potentiam, quæ est primo diuersa ab actu. Si igitur aliqua forma passiuæ fuerit, ista passibilitas competit sibi rōne, qua potentia participat. passibilitas aut ista duplex est, quedam signata, & realis, & ista insequitur primo s. m. Philoſophos n. r. teriam quantam. Vnde, si qua forma passiuæ fuerit passione, & receptione signata, siue realis, siue spiritualis fuerit, hpc e. rōne materiz, sicut scribitur Comen. c. 6. m. 1. de anima ad principium c. 6. & c. 6. 1. 6. Anima est passio & receptio v. s. & abstracta. & istius ratio est intellectus possibilis, qui nullam aliam naturam habet, nisi quæ passibilis vocatur est. & iste intellectus est materia intelligibilem. & est quarum genus unum: sicut dicit Comen. 1. de anima. c. 6. 1. in solo ne. 1. q. 1. Si formæ igitur existentes in materia reali passione patiuntur, hoc est rōne materiz. Vnde Comen. 4. c. 1. c. 1. dicebat, forma in motu elementu mouet, sed ut est forma in materia mouetur, q. etiam sensus virtutes signatæ recipit est, quia sunt in materia. Sequitur igitur q. cum omnes formæ à materia separatæ præter animam nostram intellectuam, quæ infima est s. m. ipsum inter abstracta. 1. de anima, c. 1. 9. nullo modo passiuam esse non essentialiter quia cuiuslibet formæ, ut forma est, repugnat essentialiter pati, etiam materialibus. vnde Comen. 1. phy. c. 5. qui duxerit formas per se moueri non est amplius loquendum cū eo in hac scientia, neque etiam accidentaliter, quia forma accidentaliter patitur potentie, quæ vel est materia, vel est intellectus possibilis. in talibus autem non est materia: ideo non possunt pati passione reali & signata s. m. Philoſophos, neque etiā passione spirituali, quia non intelligunt per receptionem, nec in eis est vere intellectus possibilis, licet Comen. videatur illud dicere, sed s. m. ratione, & alias declarauimus. Nul lo igit modo pati possunt tales formæ, neq. per se, neq. per accidens, nec passione reali, nec spirituali, cum intelligant per essentia, & non per species s. m. Philoſophos. Anima aut intellectuam, cum sit infima inter abstracta, cum sit composita ex intellectu possibili, & vere, & ex intellectu agente, ratione possibilis, affluta est ratione vero agens est actu

ua. sed passio ista est alterius rationis à passione materiz, sicut scribit Comen. 1. de anima c. 6. 1. 8. vbi formaliter ponitur ista solutio ad militarium motum à nobis hic, sicut tu diligenter poteris ibi videre.

Secunda contradi. est super tex. 1. Arist. 9. meta. & Comen. ponunt differentiam hic inter potentias rationales, actiuas, & irrationales: quia rationales sunt contrariorior, irrationales vero nequaquam, sed vnius tantū per se loquendo. Sed est instantia de virtute motiua voluntarie: cuius nedum est mouere corpus de loco ad locum, verumetia & retinere, sicut aut volans in aere. dum sistit seipsum, ille status causat à tali virtute motiua, & similiter homo, q. si erectus, ille stat. à tali virtute causatur, alioquin homo non posset stare, si ille status ab illa virtute non esset, sed cadere. quemadmodum si homo dormiens poneretur erectus, ut dicit Galeus in lib. de rigore, & tremore. Amplius per eandem virtutem mouetur graue deo rām, & quiescit deorsum, & patet, q. virtutes istæ sunt irrationales, sicut patet. Auer. aut videtur soluere primam difficultatem occulte in 1. phy. c. 4. 1. videtur. n. velle, q. virtus concupiscibilis est de virtutibus passiuis ap. nata recipere duo contraria æqualiter. & quia ille motus voluntarie sit à virtute concupiscibilis, quæ determinat ab obiecto, rā cessat primum. Ad s. m. autē diceret q. virtus grauitatis per se, & primo est causa quietis, & secundario est causa motus, quia elementum est in potentia accide tali ad motum deorsum, quæ est potentia violenta, postquam passum est violentiam. In hoc igitur consistit differentia, quia virtutes actiuæ rationales per se, & principaliter ex sui natura sunt indeterm. man. ad agendum duo contraria æqualiter, sed nat. rationes vnum per se, aliud per accidens, aut vnum ex principali intentione, aliud vero secundario, sic calidū per se calefacit, sed per accidens infrigidat, & frigidū per se infrigidat, & per accidens calefacit, & quandoque accidit, ut effectus per accidens sit validior effectū per se, ut patet expertis in naturalibus. Nec videtur tibi mirum, si dixerim formā grauitatis per se primo esse causā quietis, & non motus: nam ista est etiam sententia Auer. in 4. c. 1. c. 1. 6. & hoc etiam supra notauimus.

Tertia contradi. est in c. 1. 9. Scribit C. 6. 9. meta. q. potentia ad sanitatē & ad agendum est eadem. Oppositum patet, 1. phy. tex. c. 1. 0. vbi habet q. si potentia à sanitatē & agendum

Solutio.

9. meta. com. 19.

india.

poten-
tia, &
obiectiva.

matéria est una, cum finis & agendo
esset unus & idem. Soluitur. loquitur hic
potentia subiectiva, quia eandem est materia
contrariorum. sed. 1. phy. loquitur de poten-
tia obiectiva. idem autem est ens in potentia
obiectiva ad actum, & ens in actu. Vnde Ch.
dicit. 2. meta. com. 15. agens extrahens aliqd
de potentia ad actum non largitur multas
dinem sed perfectionem. & 12. meta. cō. 1. &
iuxta dīctum agens naturale non cōgre-
gat inter diversa. Nō tñ hic, q. potentia
est a subiectiva, & obiectiva una & eadem
est realiter, sicut nō videtur pro nōnē sed
fortiter tales potentie distinctas deno-
minationes in ordine ad diversa, sicut est
de actione, & passione. vnde pluralitas en-
tium est evitanda. Inquitum est possibile.
Dico, q. una & eadem forma, vt est in po-
tentia materiz, appellatur vt sic esse in poten-
tia subiectiva: sed eadem forma vt est i po-
tentia activa agens, dicitur esse in poten-
tia obiectiva, in ordine. 1. ad actum. vnde,
cūm fm Auerro. 12. meta. cō. 1. h. oēs forme
sunt in potentia in prima materia, & sunt i
actu in primo motore, tales sunt in poten-
tia subiectiva, & passiva materiz. cūm autē
potentia passiva sit principium trasmutan-
di ab altero in quantum alterum, videtur
mihi q. sit vnus respectus realis, qui respi-
cit tam subiectum, q. formam, vt in subie-
cto inducitur ab agente: sed diversas forti-
ter denominationes, vt ad diversa extre-
ma comparatur: sicut eadem est distantia
inter superius & interius, inter Thebas &
Athenas, non tñ est idē distare. & ita ego
saucio ponere potentiam obiectivam reali-
ter distinguī a subiectiva in via Auer. & li-
cet multi teneant hoc, tñ mihi videtur in
via eius, & forte etiam in via Arist. illā non
distingui re a subiectiva: quia est principiu
per se notum, & ab omnibus Peripatheci-
cis concessum, q. quicquid est possibile re-
spectu agentis, est possibile respectu patien-
tis, & quicquid est possibile respectu patien-
tis, etiam illud possibile est respectu agen-
tis. & hoc loquendo de vera potentia. nam
aliter aliquod esset oclōsum in natura, &
frustratorium. contra Philosophum. 1. coe-
li. 32. Et ideo recte diximus nos evitantes
plurilitatem entium, iuxta consuetudinē
principis nostre nīlītie Arist. inquantū
est possibile, q. respectus ille ad subiectū,
& ad formam vt est ab agente vnus & idē
est re, sed ratione distinguimur. Sed Theolo-
gi nostri, qui habent principia opposita
principij Philosophorum, tenent aliquid

esse possibile respectu apicis, quod nō tñ
possibile respectu passi. ideo habent de ne-
cessitate ponere istos respectus realiter di-
stingui. Vnde mundus ante sui creatiōē
erat in potentia activa agentis. 1. Dei. crea-
toris, non erat autē in potentia subiectiva
alicuius passi, cūm ex nihilo creata sit. Si-
militer angeli ante sui creatiōem erant i
potentia activa Dei: non autē erant in potē-
tia passiva alicui, cūm ex nihilo sint crea-
ti. immo materia prima fuit in potentia
ante sui creatiōem activa Dei: in nullius
tñ potentia subiectiva fuit, quia primum
potentiale in nullius est potentia subiecti-
ualiter esset primum & non primum. &
ideo Theologus dispiciens a Philosophis i
principijs habet etiam discordare in con-
clusionibus, sed velle tenere conclusionem
phyticam per principia Theologica distin-
cta a phisicis, vel econtra, ridiculum est. Et
ideo subtilissimus Scotus, videns ista vera
esse theologicē, voluit ponere potentiam
obiectivam distinctam a subiectiva morē
vt mihi videt per ista fundamēta. de Arist.
in hoc tantum curabat, inquantum auto-
ritates eius gloriare posset, ne veritati theo-
logicē obularēt. Quod autē hoc non possit
iple tenere in fundamētis Philosophi mihi
videtur hoc posse rationibus convinci sic.
Nam fm te Arist. ideo ponit potentia obie-
ctivam, quia diuisio bona debet equare
totam naturam diuisiōē. sed i Arist. diuidēs
ens per potentiam, & actum intellexisset
potentiam subiectivam tantum, & non
obiectivam, tunc sub tali diuisiōe nō cō-
prehenderetur omne ens, sicut patet de an-
gelis, de mundo, et materia prima ante sui
creatiōem, quae erant res in actu formali, vel
existentia: ergo oportet dicere potentiam,
quae est dīa entis, esse potentiam obiecti-
uam. Amplius. 9. meta. tex. cō. 13. actus &
potentia sunt eiusdem generis: sed hoc nō
potest de potentia subiectiva verificari, q. a
substantia potest esse potentia subiectiva
quantitatis, & patet. q. ista sunt diversorū
generum. Trahitur illud sic per Auerro. 2.
meta. cō. 15. agens extrahens aliqd de po-
tentia a. i. actum nō largitur multitudinē,
sed perfectionē. & hoc idem habet. 12. met.
cō. 18. vbi habet q. agens apud Arist. non
congregat inter diversa. & hoc idem habet
1. phy. cō. 9. q. potentia & actus sunt eiusdem
generis. & patet istas authoritates non pos-
se saluari de potentia subiectiva: sed de ne-
cessitate sunt vox de potentia obiectiva.

& ita

& in tantum proceditur cum huiusmodi authoritatibus plerique non modice authoritati vult, ut de intentione Auer. subiacere auti sunt potentiam obiectivam distinguat ab activa, & a passiva potentia; nec non a logica potentia, quae aliud aliud est q. respectus ad. non ex non repugnantia terminorum causatur, & ita per vicem meam non possunt sustineri de mente Philosophorum. Et ut agnoscimus eorum succurrant, offendentes eis causam erroris eorum. & est, quia potentes potentia obiectiva, conati sunt ad illud ex principio repugnante Philosophis & est q. aliquid est in potentia respectu agens, tunc, quod non est in potentia passiva, & hoc non conceditur a Philosophis in se, no ut in mo ipi dicunt omne, q. est in potentia activa agens, est in potentia passiva aliquid subiecti, iuxta illud Com. allegatum supra. ois formae sunt in potentia passiva materiae, & sunt in potentia activa primi motoris, patet modo q. fm Theologos aliqua forma a se sui productionem est possibilis possibilis, quae respectu agens tantum, & ideo istam q. potentiam a qua possibilis denominatur, nuncupare obiectivam, sed Philosophos dicentes oppositum huius, oportet negare secundum ipsam talem potentiam distinguat a potentia passiva, quia per potentiam passivam forma est possibilis ex parte subiecti ad respectu ad agens, quia. 9. meta. tex. c. 2. potentia passiva est principium transmutandi ab alio in quodam alterum potentia. n. passiva definitur per actum, & contra. vnde. 1. phy. 4. 8. & 8. phy. 7. 9. & in plerisque locis in libro destructionis contra Algazel, quicquid est possibile per principium passivum intransformatum, est possibile per principium extrinsecum actum. Et 1. ens non dividitur per potentiam obiectivam, sed per potentiam subiectivam ostenditur sic. Philosophus. 12. meta. tex. c. 8. vult declarare q. sic esse materiae dividit ens per potentiam ad actum, & ubi declarat materiam contineri sub potentia, & ubi sub actu: quia est illud, ex quo oia sunt per transmutationem manifestum est aut potentia, ex qua aliquid transmutatur, esse potentia subiectivam non obiectivam: quare ens dividitur per potentiam ad actum non est fm Philosophos per potentiam obiectivam, quia tunc argumentum Philosophi adductum esset in quatuor terminis. Amplius Comenius. 17. 12. meta. c. 1. 6. declarat intentionem Philosophi, inquit q. ubi intendit inquirere aliam modum, quo principia omnium peritiam &

eorum sunt eadem, & est pro quibus actum, & potentia sunt in omni genere, & q. actum habet reduci ad formam, & potentia ad materiam, & q. potentia, & actus propinquius sunt distincti in distinctis predicamentis, vult ergo potentiam subiectivam, & actum esse principia predicamentorum omnium, & non obiectivam, cum dicat potentiam reduci ad materiam, & actum ad formam. Amplus ipse in. 1. meta. c. 14. vbi declarat, quod actus, & potentia sunt in omni predicamento, exponit exemplis Philosophi in predicamento substantiae de forma mercurii, dicit q. in lapide est eadem forma mercurii, & in actu, & in potentia, & declarat, quod sit in potentia dicit q. est in potentia, quia habet naturam recipiendi nam: actus vero habet eam quando actus recipit eam. vbi patet de intentione eius potentia, in qua mercurius est, subiectus esse, non obiectus. nam. Nec valet dicere obiectum debere potius propter respectum ad agens, quia iste respectus importatur per subiectivam, cum sit principium transmutandi ab altero in quod alterum, & ita non oportet ens sine necessitate multiplicare. Et ideo, sicut mihi videtur, saluo semper meliori iudicio, de intentione Philosophi potentia ista obiectiva non est distincta re a potentia passiva, quia ista potentia obiectiva, si ponitur, non est propter aliud, nisi propter respectum, quae importat forma ad ipsam agens, sed, cum illa respectus sufficienter importetur per potentiam subiectivam, seu passivam, sicut clare patet ex definitione potentiae passivae posita in 9. meta. & in 1. propter hoc dicimus de intentione Philosophi non dari potentiam obiectivam, tantquam rem distinctam a subiectiva. Et dicimus q. divisio ensis per actum & potentiam est per potentiam subiectivam, & sic dicimus agens extrahens aliquid de potentia subiectiva ad actum non largiri multitudinem, sed perfectionem, quia una & eadem est res, quae est in potentia subiectiva materiae, & in potentia activa agens, cum re, quod actus producta est. & sic agens apud Aristotem non contigit inter diversa. Et sic dicimus consequenter q. potentia subiectiva, & actus sunt eiusdem generis in loquendo de potentia subiectiva proxima, nam ut dicit Philosophus, & Com. 12. meta. tex. c. 11. licet principia omnium decet predicamentorum remota positae esse eadem, quia principia predicamenti substantiae sunt principia omni predicamentorum, ubi principia prima vult, ubi q. propria.

propria. & sic patet quod actus & potentia
circumstant omne genus, & quod sunt eiusdem
generis. ista est mens Philosophi, & Aver.
1.2. met. 1.6. Quod autem dicitur de angelis, & de
matéria, & corporibus celestibus, quia non
sunt in potentia subiectiva, sed obiectiva,
patet, quia hoc nihil est contra Philosophum,
& Commentum. Sed apud Theologum bene il
lus habet vim. Cogita ergo & considera,
quod ex diversis principiis diversae sequuntur
conclusiones. Ex idem Aver. per hoc quod dicitur
Aver. in hoc, appellans ipsum methum
inter Peripateticos, & loquentes.

Quarta contradi. est ibidem. Dicitur quod in ab
solutum in motu reperitur methum. Oppositum
patet. 1. meta. 1.2. 1.6. 1. ubi dicitur in immobili
bus non est ratio boni, neque boni. Solvitur.
Immobilia duplicia, quodammodo sunt esse, & de
finitionem, sicut sunt substantiae separatae.
& quodammodo sola definitione, tunc dico, quod in
immobilibus sola definitione, qualia sunt
entia mathematica, non est in eis ratio boni,
neque boni, quia talia sunt esse separata non
subsistent, quia, si subsisterent, esset in eis
bonum, ipsum esse ipsum. Sed talia so
le ratione in motu separata sunt, & sic ab
strahuntur a ratione finis, qui habet rationem
invenitur. Nec est inconvenientem quod in ali
quo ente finem rationem non sit bonum, vel
ratio boni, cum ratio entis sit prior quam
ratio boni. loquitur igitur Commentator
hic de rebus separatis secundum esse & de
finitionem in motu, quia in talibus bene po
test esse ratio boni, immo summi boni.

SOLUTIONES contradictionum in dictis Arist. & Averrois,

Super Decimum, & Undecimum
Metaphysicorum.

Contradictio est in com. 6. In
venimus contradictionem in
ta apparent. Quia ibi Com.
dicitur quod hoc nomen ens de plu
ribus dicitur quod unum. Huius
est oppositum legimus in. 4. meta. 1. com. 1.
Solutio potest sic, quod ens de pluribus dicitur
quiditatem quod unum. nam ens quiditatem di
citur de suis partibus subiectivis: non autem
unum percipitur secundum viam communem quan
titativam: licet ut doctor super. 4. meta. hoc
ita de uno tenere videtur. Et tunc secundum istam

Solutionem auctoritatem Com. taliter habetur
interpretari. ens dicitur de pluribus quod unum, ut cum
dicitur de significatio rei, quantum ad quiden
tem rei, secundum quiditatem predicationem est: sed
quantum ad predicationem identicam de
quod dicitur ens, de tot eisdem dicitur unum: quia ens,
& unum, namque est eandem naturam signifi
cant secundum Com. com. 1. quatuor meta. 1. com. 2. de
cimi huius. Aut aliter, & subiectus in eo in
dicio, ens dicitur de pluribus quod unum, quod dicitur
de significatio rei propter hoc quod fiat mal
ta esse unum subiecto, quod est in significa
to rei sunt distantia, & secundum definitionem
ipsam, sicut patet expressum. 1. phy. 1. 2. 1. 2. ubi
Philosophus reprehendit Aristoteli secundum
expositionem Com. In hoc, quia credebatur
ens & unum semper idem significare ad mo
dum dictum. Et sic patet contradi. boni
lucio. nam ens, & unum, sunt sumuntur quo
ad naturam significatam, & sic videntur signifi
care, ut patet, nec sumuntur quod ad signifi
cationem, & rationes rerum, & sic de plu
ribus dicitur ens, quod unum, quia sunt aliqua
unum esse subiecto, & talia esse plura secundum
rationes & significaciones. Vide, ut dicitur in
2.1. primi phy. & sic Commentatorem per
Com. auctoritatem exponere, quia nil melius, quod
ipsiusmet auctoritatem semper interpretemur
esse, quia nemo nomen melius propriam in
notam, quam ipsiusmet auctor.

Secunda contradi. est in com. 7. Aver. dicit
non est dicendum colores componi ex albo
& nigro, tanquam ex duobus principis. Huius
tamen oppositum scribit ipse expressum. 1.
phy. 6. 1. 9. 1. 2. & hic com. 1. 2. Solvitur. forte
propter istam auctoritatem motus fuit Dur
lem, & multi Averrois ad tenendum de
intentione Aver. duo contraria non posse
esse simul in eodem subiecto. Et quod magis
suggerit difficultatem hanc, est etiam aucto
ritas eiusdem in. 4. meta. in 1. 2. 1. 6. ubi
assignat causam, quod contraria non possunt esse
in eodem, & est quia unum contrarium est prin
cipio alterius, & hoc eisdem dicit ibi Philosophus
in littera, & parum infra Commentum. dicitur, quod in
contrariis immediatis talia non possunt esse
se in eodem subiecto simul, sed successiva,
contraria vero habentia mediu possunt esse
se in medio potentia, non actu, nec perfecte
& hoc videtur servare opinionem illorum, qui
dicunt talia media inter contraria esse corpo
ra, ex extremis quidem ad denominationem,
non autem quoad ad esse, pro quantum mediu
comparatur vni extremorum, fortius no
men alterius, sicut pallidum respectu nigri
albidum dicitur, & respectu albi dicitur nigrum.

1. meta.
com. 7.

Solutio.
aliquod.

1. meta.
com. 6.

Solutio.

Sed

autem via sanctorum auctoritatis in omni scilicet & laudiorum gloria, allueat ibidem scientiam illam post Aristotelem tempora inuentam fuisse. sed ipse breuitati studens voluit supersedere a tali demonst. ratione. Nos igitur examus non inuenire aliqua conuenienter magnitudinibus mathematice consideratis, quae tamen repugnant magnitudinibus eisdem, ut à Natura. i. considerantur. sicut pulchre declarat Commen. 1. coeli com. 32. ubi dicit motui circulari mathematice aliquid contrariari, non naturaliter. similiter. 4. phy. 72. linea mathematica in infinitum potest diuidi, non autem ut est terrestria, vel ignea. Sic etiam naturaliter considerando magnitudinem circularem, & rectam, non sunt com. paraboles: quia ille considerat. ut in motu, et in re extra, & quia, ut dicebat, cum aequalitas sine illa, quae inuicem superposita non se excedunt, nec excedunt à se inuicem. & ideo sicut rem curuum, & rectum non possunt aequari, quia tunc curuum non esset curuum, sed Mathematicus, cuius propositiones omnes sunt verae ad imaginationem. 3. phy. 60. tenet figuram rectam comparabilem esse figurae circulari: quia ipse imaginatur, & est possibile, quia linea recta incuruetur, & haec circularis. & ideo ipse etiam dicit, quod linea recta est breuissima, quae duci potest inter duo puncta. ex hoc patet, quod tamen aequalitas sicut rem dicatur fere aequiuoce, sed istud dictum est large verum, & ad imaginationem dicit figuram multorum angulorum comparabilem esse figurae rectae. Et ista est solutio Aver. expressa. 7. Phy. cō. 29. sicut videre poteris. Et per hoc possumus modum cum Boetio concordare de quadratura circulari, & est possibile mathematicae, & sic locutus est Boetius in predicamentis: naturaliter autem dictum Modernorum procedit, non autem absolute, & simpliciter. Et istud malitiosum est, quod ducit doctores in graves errores, quia nescimus discernere considerationem à consideratione. & sic quae repugnant uni considerationi credunt alij repugnare. sed non est ita, sicut videt. & hoc forte fuit in causa, quod Aristoteles in predicamentis locutus est sub conditione, dum dixit, si scibile est, quia ipse videbat non sicut quilibet considerationem scibilem esse talem cuiuslibet quadratonem.

Quarta contradi. est in cō. 13. Dicit Com. quod contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantiis. Huius tamen oppositum patet

3. phy. cō. 17. ubi habet contra Alexandrum in substantiis nullam esse contrarietatem. Soluitur in substantiis est contrarietas, quantum ad qualitates inas. ideo Philosophus in 2. de generatione & corruptione. text. cō. 49 dicit quod igni contrariatur aqua, ut contingit substantiis substantiae contrariam esse. & hoc non propter aliud dicit, nisi quia videbat formas substantiales sicut se non habens contrarium, sed ratione sanctorum quatuordecim, sicut ipsemet seipsum declarando in eod. 2. in text. com. 34. dicit elementa omnia habent contrarietatem adinuicem, quia dissimilitudine contrarietatis insunt his. Sic igitur contrarietas in loco est causa contrarietatis in substantiis, non quantum ad esse substantiale, sed quantum ad esse qualitatium.

Quinta contradi. est in cō. 12. Habet Commen. scientiam esse in qualitate, & scientiam in substantia. Sed 7. phy. 20. dicitur quod scientia est in relatione. Soluitur non inueniuntur in diuersis predicamentis esse sicut diuersas rationes. sic scientia nostra, quae consistit à rebus, qualitas est, sed est relatio sicut ad ea, quia ad scibile refertur, licet scibile ad scientiam, aut non refertur, aut relatione rationis refertur. Assimilatur etiam scientia relationi in quantum in indissolubili consistit, & in quantum in ea non est per se motus.

Sexta contradi. est in cō. 23. Ait Commen. quod partes in composito sunt in potentia. Sed oppositum dicit ipse. 3. phy. 6. 19. & 19. & nos paulo ante oppositum determinauimus in cō. 7. Soluitur sic. ibi. per potentiam non intellexit potentiam puram absque actu, sed actum, sed potentiam actuali permixtam. unde partes, ut sunt in toto, non habent tantam actualitatem, quantum habent ipsae, cum sunt totae. & ideo ut in toto inexistit, dicuntur esse in potentia. i. in quodam modo potentiae, qui modus permixtus est actuali.

Septima contradi. est in text. 24. dicit Philosophus, quod materia negatione ostenditur. Sed huius oppositum habetur in 1. phy. text. com. 69. ubi habetur quod cognoscitur per analogiam ad formam. Soluitur duplex est materia notio. una est, quam dicit nobis prima scientia Naturalis. & istam venimus per transformationem, sicut processit Philosophus in 1. phy. & illo modo materia cognoscitur per comparisonem ad formam. Alia est posterior sicut ordinem doctrinae. & ista tradit nobis scientia Diuina, & in tali consideratione materia abstrahitur ab omni forma, & cognoscitur per negationem omnium formarum. Intellectus enim, ut scribit

Metaph. GGG Com.

Solutio.

10. meta.

com. 22.

Solutio.

10. meta.

com. 24.

Solutio.

10. meta.

text. 24.

Solutio.

10. meta.

com. 12.

SOLUTIONES contradictionum in dictis Auerrois, & Arist.

Super Duodecimo Metaphysicorum.

Cōm. 12. meta. cōmēn. 39. innatus est di-
dere aduena in esse, sicut diuinitas materis
a forma. & materia secundum talem con-
siderationem non habet esse extra animam;
quia tunc quod nō est in actu, esset in actu
ut deducit Commenta. 1. phy. c. 12. sed so-
lum habet esse in anima: quia sic est ratio-
nis obiectum solum. & sic considerata ma-
teria, pertinet ad diuinitas talis consideratio-
nis, ut pulchre notat Cōmēn. 12. metaphy.
cōmēn. 14.

10. meta.
com. 14.

Solutio.

Octaua contradi. est in cōmēn. 14. Di-
cit Commenta. quod genus significat mate-
riam. Huius oppositum patet primo meta.
37. Solutio. aliud est genus esse materis,
aliud ipsum materiam significare, & a ma-
teria sumi. primum est falsum, ut ipse pre-
ber primo metaphy. 17. & 12. metaphy.
cōmēn. 14. secundum autem verum est.
vide secundo oculi cōmēn. 49. & 7. me-
taphy. 41. Et hoc est rationabile. nam, sicut
dicit Commenta. primo de anima cōmēn. 5.
partes definitionis funduntur a principiis.
quae sunt in se. Et ideo a principio potentia
li sumitur genus, & ab actuali differentia.
Ideo dicit Porphyrius in cap. de differentiis
q. genus est proportionale materis, & dif-
ferentia formae.

11. meta.
apt. 9.

Conradi. est in 11. metaphy. super tex.
9. Arist. dicit, quod infinitum non eodē
modo est in magnitudine, motu, & tempore,
ut vna quidam natura, sed quod posse-
rit est dictus secundum prius, ut motus
propter magnitudinem, in qua mouetur,
& tempus propter motum, & eandem sen-
tentiam videtur asserere in 6. phy. in tex.
cōm. 70. & in 4. phy. in tex. cōmēn. 99.
ex quo videtur motum esse continuum &
infinitum principaliter ex parte magni-
tudinis, in qua fit motus, & non ex parte mo-
bilis. quod etiam Philosophus in 4. meta.
tex. com. 18. expresse testatur. Sed huius op-
positum determinat Arist. in 1. de genera-
tione & corruptione in tex. cōm. 62. Solutio.
motus: ut inquit Commenta. habet du-
plex partes. quidam sunt simul, & talem
partem diuisionem fortiter motus a mo-
bili in quo est, ut in subiecto: motus enim
est in mobili, & non in motore, & habet
alias partes in successione eriscentes, secun-
dum quas mensuratur a tempore. dico igitur,
q. tales partes & diuisionem in in-
finitum motus fortiter ex diuisione magni-
tudinis, super qua mobile mouetur, sed alias,
quas simul habet, fortiter a mobili. sic lo-
quuntur concordabiliter.

Solutio.

Verrores in suo. 11. super. 12. Met.
meta. Aristote. cō. 6. inquit. q.
Naturalis considerat causas
motuum, & materiales ipsi
similes substantias, forma-

12. Met.
com. 6.

les autem & finales cō. dicere non possunt.
Huius oppositum legitur 1. phy. 7. vbi ha-
bet q. Naturalis omnes causas considerat.
Solutio. memini me dixisse in 1. phy. cō. 1.
& in prologo Auer. differentiam esse dicere
Naturalem omnes causas considerare,
& dicere ipsam considerare omnes primas
causas. primum est verum secundum vero
falsum. duas primas causas considerat Na-
turalis, & duas alias priores Philosophus.
primum motorem, & primum materiam
Naturalem considerare: sed diuinas prius
formam & priorem finem. vide loco alle-
gato super. 1. phy. quia haec disputauit. vide
etiam 1. text. meta. & cōm. 1. & 19. 7. meta.
& in prologo suo super. 1. phy. & in 4. me-
taphy. cōmēn. 1.

com. 6.

Secunda contradi. est in cōmēn. 9. Di-
cit Cōm. & q. Democritus fuit propinquior
in aspiciendo materiam. Sed oppositum le-
gitur 1. phy. com. 79. vbi illud Platonis ar-
tribuit, non Democrito. Solutio. procedit
dictum eius de illis, quos enumerat Philo-
sophus hac, & vniuersaliter de his, qui fue-
runt ante Arist. sed Platonis, qui fuit in eodē
tempore cum Arist. fuit propinquissimus
in aspicienda natura materis. & sic intelli-
gitur dictum Auer. in primo phy. cō. 79.

11. meta.
com. 9.

Tertia contradi. est in 12. cōmēn. In-
quit Commenta. q. nec forma, nec materia
generatur. Sed oppositum patet de mate-
ria primo phy. cōmēn. 60. vbi habet, q.
materia vere generatur. Solutio. materia,
& forma non generantur, ut terminus per
se potest generationis. nam ex proemio
metaphy. actus & generationes omnes cir-
ca singularia sunt. & ideo dicit Commenta.
ad istum sensum hic q. si materia & for-
ma generantur isto modo, tunc materis
esset materia, & sic in infinitum. & ita exi-
t de forma procedit, q. illius esset forma, &
sic in infinitum. materia tamen vere gene-
ratur subiectiue, sicut ipse dicit in cōm. 60.
primi physicorum.

11. meta.
com. 12.

Solutio.

Quarta

Quarta contradi. est in cō. 14. Forma nō
comprehenditur sensu, dicit Cōm. Sed op-
positum huius patet. 1. de anima. 63. vbi di-
cit q. cognitiōis hominis cōprehendit inē-
tiones individuales decem p̄dicamentorū
ratiō. Solus Cōm. forma nō cōprehēditur a sen-
su in eo q. sensus sic intelligit dictū et vbi-
cūq. forma cōprehēdit potest a sensibus ho-
minis in eo q. sensus hominis sunt. Et in-
telligitur dictum eius. 1. de anima. 63. sicut
ip̄met seipsum gloriātibat in cō. 63. il-
lus secundū. Et hoc etiam ip̄s asseruit in
cō. suo super libro de sensu, et sensu ad finē,
vbi dicit q. homo cōprehendit differe-
ntias rerum, & intentiones earum proprias, quæ
sunt in re sensu, quasi medulla de fructu
in animali adit bruto cōprehendunt ea, quæ
sunt extra; quæ sunt quasi cordes fructuū.
Alia etiam solutio dari posse, quam etiam
in simili tetigimus in alijs locis, sed breui-
tatis gratia ad p̄sens dimitatur.

Quinta contradi. est in cō. 16. Cōm. nē-
dicere videtur materiam p̄cedere formā.
Huius tamen oppositum vde. 9. meta. ex.
cō. 11. vbi dicitur actum p̄cedere potētiā.
Respondetur, q. materia p̄cedit formā,
quæ prioritas est prioritas naturæ, teste A-
uer. cōm. 7. super. 1. de generatione, & cor-
ruptione. Quod autem dicitur per Philoso-
phum, a sum naturæ p̄cedere potētiā,
soluitur. nam illud dictum habet veritatē
de a sū agens, non adit de actu compositi
producti ab agente. licet etiam, si vere lo-
qui velimus, non sit simpliciter responden-
tium ad quælibet quærentem an matē-
ria p̄cedat formā, sicut colligi potest ex
sententia ip̄ius. 7. meta. cō. 31. vnde matē-
ria via generationis p̄cedit formā, quia
forma educit de potētia materis: sed for-
ma p̄cedit materiam via perfectionis.

Sexta contradi. est in cō. 18. Habet Cōm.
calorem ignem nihil generare. Huius op-
positum meminimus legisse ab ip̄o in cō.
11. super primo cantico canticorū. Aut. Dixi
alias in hac materia calorem coelestem, &
calorem elementalem non differre ab in-
cem, nisi sicut calor ignis, & calor febrilis.
manifestum est autē calorem esse actus & elemen-
talem vñ, & eundem subiecto esse, sed nō
differunt, nisi rōne tantū nā forma caloris,
vt regn'atur ab arte, est res artis: sed vt est re-
gulata a forma ignis, est res naturæ, sic vt
nihil videtur idē subiecto est calor elemē-
talis, & calor coelestis: quia sensus tactus re-
tus est index de qualitatibus tangibilibus
ex. 1. de aia. nullū adit dīam percipit tactus

inter vñ q. calorem, sed iste calor, vt est re-
gulatus a corporibus coelestibus, & comū-
sicatus, sic coelestis dī, & dī esse generatio-
nis instrumentum effectū dī. si autē coelestis
regulatus fuerit a forma propria, ignis fūdo
elementalis ignem, et quia vt sic dī proportio
natus est vñ & generatiōis, sic non dicit
calor vñficatus, sed resoluens ignem, & ele-
mentalis, & tamen rem sunt vñm, &
idem. Et hec etiam tenet calorem naturā
in animalibus & plantis eundem esse sen-
tenter cum calore ignis, & elementalis quic-
quid dicat Gentilis speculator in hac matē-
tia super prima quarti ad principium qui
voluit multiplicare entia sine necessitate,
imaginando calorem naturalem, & calo-
rem p̄ter naturam esse duos calores natu-
liter & essentialiter distinctos. Sed nobis ra-
tione videtur esse dictū, q. vñs & idē calor
est naturalis, & p̄ter naturā nā vt regulat
ab anima, naturalis dicitur vt vero regulat
a forma ignis, sic apparet elementalis, &
ignis. Et hoc voluit Gal. medicorum prin-
cipe, dum dixit febrem esse calorem natu-
ralē conuersum in ignem, & hoc, vt nihil
videtur, sicut Cōm. 1. de anima. cō. 42.
Sic igitur sedante contradi. in dictis est,
quia virunque vñ est, & q. calor ignis ge-
nerat, & q. calor ignis non generat matē-
tiam, nam est eorum generatiōis, vt regulat a su-
periorib' latitudinibus, iuxta illud Philosophi
meteor. 1. ad principium, oportet mundi
actum inferiorum superioribus latitudinibus
esse continuum, vt omnis eius virtus in-
de gubernetur. sed iste idem calor, vt regu-
latus a sua forma, sic mixta corrumpit. &
hoc non inronpenit, q. ab vna forma p̄ter
naturā oppositi effectus, prout respectu vñ
effectus concurrens vt agens principale, &
prout respectu alterius ip̄a efficitur instru-
mentum, sicut dixi subtilissimus Scotus
meus in theorematibus actio cuiuscunque
q. ip̄am sit instrumentum, specie differit
ab actione eiusdē vt principalis agens. Sed
contra istam solutionem similitur. Tu dixi-
sti q. calor coelestis, & calor ignis sunt idem
essentialiter. Sed hui' oppositū apparet ex
p̄fesse in. 1. cap. de substantia orbis ab ip̄o
Auer. vbi tenet q. specie distinguunt. Et cō-
firmat illz forme specificē distinguunt, q.
hāt operationes specie differentes. operatio
enim sic cognoscere formā, & transmuta-
tio materis: sed operationes istorū duorum
calorū sunt specie differentes, sicut patet ex.
4. meteor. & ex. 1. de generatione aliam
cap. 3. nā calor coelestis generat, consumit,

uificat, digerit, calor igneus corrumpit, mortificat, seu comburit, putrefacit, destruit: ergo videtur, q. sine specie differentes. Ad hoc ego memini me alias dubitasse sum propter authoritatem illam Auer. & tamen si cur mihi videtur potest dici, q. distinctio specifica, quandoque est accidentaliter: & ab accidentalibus differentiis, quibus loq. vero essentialiter. Dico ergo calorem conseruem, & elementalem differre specie accidentaliter ab intellectu ratione diuersorum regularium, th essentialiter sunt vnus, & idem calor: quia non est multiplicanda rerum entitas sine necessitate. Ad rationem autem patet solutio, q. non oportet semper oppositos effectus arguere oppositas formaciones quandoq. effectus, oppositi proueniunt ab vna & eandem forma, opposito modo se habent. Idem n. in quantum idem semper est apum facere idem, sicut patet. 1. de generatione tex. cō. 10 sed idem in quantum diuersum potest diuersa facere: sicut ibi dicitur de Sole, qui per accessum generat, per recessum corrumpit. similiter. 1. phy. 1. c. nauis sui absentia est causa submerisionis nauis, cuius presentia est causa salutis: sic forma, cum ipsa sit instrumentum, sua actio specie diuersatur à seipsa, vt erat principale.

Septima contradi. est in cō. 11. Auer. exponens propositionem Philosophi: quam etiam. 1. phy. ad principium adduxit, sub ipsi contradicit in expūdo quid nomine causā importetur. propositio autē est ista. omnia habentia principia, aut causas, aut elementa, non cognoscuntur nisi ex horum cognitione. ibi autem expūdit causas, i. finales principia aut dicit accipi pro agente & mouente: sed per elementa intellexit causas materiales, & finales: hic vero dicit, q. per causas Philosophus intēdebat illud, quod est comune illis quatuor: per principia aut causas mouentes, per elementa aut causas, quae sunt in re. & vult q. propositio ista in Physicis adducta, isto modo intelligi debet. Ecce igitur manifestissimam contradictionem. Soluitur, forte lūera est corrupta, aut forte pec. aut per obliuionem, aut forte hic exponit illam propositionem ex sententia propria: sed. 1. phy. dedit illam expositionē ex sententia Alexandri: sicut ipsemet facit in illo loco. & ista solutio est verior apud me, aut hūc fecit hoc, vt ostēderet illa ma, principia, causam, & elementa: synonyma non esse, non curauit autē ad hoc declarandum, vt eodem modo illa verba fuerint expōita ibi, & hic, iuxta illud Doctrinae. Ad

placitum poni propter d. analogiam vocant.

Octaua contradi. est in cō. 12. Inquit Cōmen. substantia aeterna, q. se potest declarari propositionibus communibus vtriusq. scilicet, 1. diuinae & Naturalis. Sed huius oppositum dicit ipse. 1. 1. phy. cōm. vltimo, & hic cō. 1. vbi dicit solum propositionibus naturalibus illud declarari posse. Longa est discordia. varij modi dicendi in hac materia reperimus: an sōlū Naturalis substantia abstractas declarare, an etiam hoc etiam diuina. Dic resoluit in hac materia duas conclusiones, ab alijs forte nondum intellectas. Naturalis purus esse a bitu ad hōi & posteriori demonstrat via motus. ratio est, quia nullum aliud est modū, per qd demonstrari queat nisi motus. Illud, vt mihi videtur, est possumum Auer. fundamētū super hoc, sicut mihi videtur. 1. phy. cō. vlt. & 1. 1. met. cō. 1. Secunda conclusio. Metaphysicus purus habeo pro constanti substantia abstractas esse à Naturali potest esse illarum non demōstrare, sed declarare aliqua superficiali via, q. sunt entia prima, & q. sine forma prima, & hinc omnium: procedendo à substantijs non vt sunt substantijs sensibiles, sed vt sunt substantijs tantum. hoc dicit cōm. 9. septima meta. Commen. quando dicit q. consideratio de forma, vt est substantia, perducit ad cognitionem primae formae, & primi finis. & ista secunda conclusio est de nouis cō. 12. huius cō. 1. sicut potes videre. Adde tertiam conclusionem. Metaphysicus, induens habitum Naturalis Philosophi: aliquid addens etiam de suo ad bene esse potest demōstrare substantias abstractas esse, sed via medijs demōstris est à Naturali, non ab illo addito tali demōstrationi à seipso. Ista conclusionem probō authoritate eius. 1. 1. met. cō. 6. vbi Philosophus probat via motus q. in causis mouentibus non est processus in infinitū: sed est deuenire ad vnu primum motorem non motum, & Cōm. in hinc illi cō. 1. ponit quoddam documentū: in quo docet, quare Arist. multas rationes, quas fecit in Naturali Philosophia adducat in Metaphysica, & inquit, & Arist. quāuis vtriusque demōstrationibus naturalibus. th inducit eas vniuersales: quoniam quanto fuerit de monstratio vniuersalior, tanto erit magis propria huic scientie. & Arist. se obseruat in hac intentione, i. in inducendo demōstrationes vniuersales alio modo, q. in scientia Naturali. & nec est causa in iteratione illarum demōstrationum in hac scientia. Similiter Commen. in 1. cōm. cō. 6. 1. declarat

1. 1. met. cōm. 12.

Solutio

11. Meta. cōm. 11.

In exemplo manifestum, quomodo aliqua de
monstratio potest fundari super propo-
sitiones veniuntque succedere. Dixit. n. q. Philo-
sophus in illo tex. induxit demonstrationes q. a
ad probandum cœlum animatum esse: sed
demonstratio simpliciter in hac scientia fun-
data est super propositiones physicas, & su-
per propositiones acceptas ex scientia Diui-
nali. Declaratum est. n. in scientia Natura-
li in lib. phy. q. motor corporum cœlestium
non est in materia, & declaratum est in
lib. de anima, quod illud, quod est huius-
modi, est intellectus, & declaratum est in
12. metaphysicis, quod forma intellectualis nō
mouetur nisi secundum desiderium, quod sit à suo
intellectu, quapropter necesse est, vt habeat
suum imaginatum, & est corpus cœlesse ha-
bens desiderium. Ecce igitur quomodo sub-
stantia æterna corporis cœlestis declaratur
esse animata per propositiones communes
utriusque scientie, scilicet Naturali & Diuinæ. sic in-
telligitur à diuino Cōmē. hic in isto cōmē.
29. Sed hic est locus dubitationis. nam per
Philosophum posteriorum. 1. media & ex-
trema oportet in eadem proximitate esse:
ergo videtur q. non possit fieri demonstra-
tio ex propositionibus communibus scien-
tiæ Naturali & Diuinæ: cuius oppositum
Commenta dicit. Et confirmatur, quia secundum
ipsū. 1. cœli. cō. 1. demonstrationes do-
ctrinales. 1. mathematicæ, non sunt innate
poti in scientia Naturali. ergo à pari nec na-
turales in scientia Diuina: quia non magis
videtur ratio de vna, q. de alia. Soluit. vt mihi
videtur, demonstrationes istæ, & si Natu-
rales sint, quia vis medij est à Naturali scien-
tia, quia omne medium efficax demonstra-
tium ad esse abstractorum, & æternorum
demonstrandum innuitur motui, tamen
tales demonstrationes, vt sunt in Metaphy-
sica, possunt eū inniti veritati alicuius prin-
cipij diuinalis, quod in virtute intrat ta-
les demonstrationes, & sic possunt indu-
ci consimiles demonstrationes in scien-
tia Diuinæ & naturalis: sed in Diuina abstrac-
tiori modo q. in Naturali. Sicut de motu illa
12. metaphysicis innuitur huic propositioni diuinæ,
quæ dicit, q. mediocris, extra quæ est aliquid
vltimū & primum, oportet esse illud, quod
est primum causam illorum, quæ sunt post.
patet aut q. ista propositio diuina est, quia
innuitur rationi primi & vltimi, & rationi
causæ, & rationi ordinis. & ista nō ingreditur
demonstrationem illā in sua ipsa maxima
cōmunitate sumpta, nisi in virtute tantum.
Naturalis aut accipit necesse est illud ad mo-

tum cōtrariū tunc, nō in sua maxime
cōmunitate. sic intelligitur modo illud, quod
forte adhuc ab alijs nondū est intellectum,
quod Diuinus potest aliquid administrari in
deklaratione æternæ substantiæ. sed hoc nō
vult quin medium demonstrans efficiam
habens sit naturale. Et iste modus est val-
de subtilis, sicut vides, & consonus doctri-
næ Auer. in locis adductis. Alter etiam potest
dici, q. substantia æterna potest declarari, q.
fit per propositiones communes vtriusque sci-
entia: non quia in vna & eadē demonstratione ac-
cipiantur duæ præmissæ, quāvis vna sit à Na-
turali scientia accepta, & alia à diuina: sed
postquā Diuinus accipit à Naturali pro co-
stanti substantia abstracta esse, declarat
ipse potest, qualiter prima substantia est si-
nis, & forma oīum entium: & sic etiam sub-
stantia æternæ principia declarantur à Di-
uino esse principia substantiæ æternæ in-
quantum substantia est in ratione finis, for-
mæ, & efficiendæ. & istud sensum videtur ten-
de Auer. in cō. 1. 12. metaphysicis. si recte inspicias.
eligatur alter libor modorum: quia sicut
mihi videtur vterque verus est.

Nona contradi. est in eodē cō. 29. Scribitur
Cōm. q. sine tempore impossibile est im-
maginari motum. Huius tamen oppositum pa-
tet. 1. phy. cō. 97. Soluitur. dictum eius hic
intelligitur de secunda operatione intelle-
ctus, quæ ab Auer. 1. de anima appellatur fi-
des, vel credulitas. Sed dictum eius. 4. phys.
cō. 97. procedit à prima operatione intelle-
ctus, quæ ab ipso appellatur formatio. nam
cū tempus non sit de quiditate motus, in
intellectus potest intelligere motum non in-
tellecto tempore, licet sine tempore verus
motus esse non possit.

Decima contradi. est in cō. 30. Commē. 12. meta-
dicit q. omne æternum est actio pura: &
omne, quod est actio pura, non habet poten-
tiam: ex hoc igitur videtur velle Cōm. nullū
æternū habere potentiam. Huius tñ opposi-
tum habetur ab ipso. 1. de anima. cō. 5. in so-
lutione. 1. questionis. & in cō. 14. vbi habet
in omni intelligentia circa primam esse po-
tentiam. Soluitur potentia duplex logica, et
physica. Potentia physica consequitur ma-
teriam, siue sit materia in potentia ad esse,
siue sit materia, quæ sit in potentia ad vbi,
siue sit materia, quæ sit in potentia ad intel-
ligibilia. de tali potentia in substantijs eter-
nis non est potentia ad esse, siue illæ sint cor-
pora æterna, siue sint motores æterni, vt co-
patet. 8. phy. & in lib. de subf. orbis. & 1. cœli
infinities. potentia ad vbi bene est in corpo-

12. meta.
com. 29.

Solutio.

Solutio.

Solutio.

M. A. Zim. Solut. Cont.

aliter eternitatis quia talis consequitur materiam in actu, quae est ipse orbes. Materia autem intelligibilium est intellectus possibilis. & ista materia reperitur in anima intellectiva vere, cum ipsa sit secundum Cōm. compositi ac intellectus agentis, & possibilis, tanquam ex duobus partibus essentialibus, per quarum alteram creatur intelligibilis, & per alteram recipit esse. sed in alijs intelligentijs non est intellectus possibilis vere, cum in eis non fiat intellectus recipiendo, sicut fit in nobis. Unde nulla potentia physica in alijs intelligentijs, excepta anima intellectiva, vere reperitur. non potentia ad esse, quia illa insequitur materiam primam. non potentia ad vbi, quia illa insequitur materiam in actu, quae est corpus simplex, non compositum ex materia & forma. intelligentiae autem omnes, nec sunt corpus, nec sunt virtutes in corpore: non est etiam in eis potentia ad intelligibilia, quia in eis non differunt intellectus, intellectus, & intellectus, sicut est in anima nostra in ordine ad non considerata, ut ipse essentia nulli ignitur est secundum Auer. vera potentia in aeternis substantijs. Alia autem potentia logica est, quae nihil reale dicit, sed dicit ens rationis. nam potentia logica apud me non aliud est quam ens rationis causatum ab intellectu ex non repugnancia ter minorum, inquantum non repugnat. Pro quo debes scire, quod solum est ens simpliciter perfectum, in quo est tota perfectio possibilis reperiri in habitu eius, & istud est solus Deus, sicut scribit Cōm. 1. meta. cō. 11. & tale veritas dicitur essentia, quod ens, cum sit ens per essentiam. Alia vero sunt entia per participationem, sicut scribit Cōm. 1. meta. cō. 4. & 12. meta. cō. 11. omnia autem entia circa primum deficient aliquo gradu perfectionis possibilis reperiri in habitu eius: quia omnia emanant a primo, eo modo, quo ipsa sunt emanare. nullum autem ens apertum namque est emanare a primo in equali gradu perfectionis primi, cum possibile sit dari duo prima aequae perfectae in genere entium, quorum unum sit ab alio, immo nullo modo, sicut ostendit Philosophus. 12. meta. ad finem, & etiam pulchre deducit Scotus. 1. sentent. distinct. 2. questio. 1. Et ideo, quia secunda intelligentia emanat a prima in aeternitate naturae, & cum essentia dependet a prima, licet secundum Philosophos ista intelligentia sit ab aeterno, habens omnem perfectionem possibilem sibi, inquantum talis intelligentia est in tali rerum ordine constituta: quia ibi non differt posse ab esse, sicut patet. 3. phy. 12. cōm. 3. 2. possibilitas. n. in

eis est necessitas, sicut patet. 2. cōm. cō. 74. Unde Cōm. ibi dicit, possibile in rebus eternis est necessarium, cum nihil sit possibile in eis vere. notanter dixit vere: quia nulla vera potentia in eis est, ut deduxi, ut ista intelligentia, inquantum, ens reperitur prius, & aliqua perfectione: quia sibi inquantum ens non repugnat habere maiorem perfectionem, quam sit illa, quam actu habet, quia, si sic sibi repugnaret, cuiuslibet enim hoc repugnaret, quod falsum est, sicut, si talis repugnaret visio inquantum animal, cuiuslibet animalis visio repugnaret. Ista autem potentia non est vera potentia, quia nihil reale dicit, sed solum est ens rationis, sicut ab intellectu ex non repugnancia talium terminorum, sicut diximus. & de ista potentia loquebatur Commen. tertio de anima. commen. 5. in loco allegato, quando dixit in omni intelligentia circa primum reperiri potentiam. Et ego addo, quod etiam in omni ente absolute circa primum est potentia. & ideo opinio illa Subtilis doctoris in octava distinct. primi, questione prima, vbi tenet quatuordecim creaturam compositam esse ex actu, & potentia, tanquam ex privatio, & positio, est opinio verissima, & de intentione Auer. sine dubio. licet igitur de potentia praefata distinctio controuertitur, non soluitur.

Vndecima contradi. est in ter. 36. An. & Commen. in intelligentijs ponunt intellectum, & voluntatem. Unde primo mouetur ad amatum in ratione huius, & boni, quod est obiectum voluntatis. Sed huius oppositum legimus in prima disputa. in lib. destructio destructionum in solutio. 11. du. 11. vbi dicitur Philosophi concedunt hoc, quod si antiquum haberet voluntatem, bene nouum ab antiquo proveniret. vbi videtur negare voluntatem in entibus antiquis, & aeternis. Nisi esset, quod voluntas dupliciter sumitur. vno modo vt est idem quod intellectus, sola tamen ratione distincta. nam eadem virtus abstracta, vt cognoscens, dicitur intellectus: vt desiderans, & amans, dicitur voluntas. & ista est mens Auer. & Aristoteles, vt ego puto in. 3. de anima. vbi non tenet tractatum specialem de voluntate distinctum ab illo de intellectu. & hoc elicitur ex mente Auer. 3. de anima. cōm. 49. Alio modo sumitur pro desiderio duorum oppositorum aequa liter. unde sic sumptus Cōm. voluntatem in prima disputatione in lib. destructio destructionum in disputatione prima in solutione secundae dubij. & voluntas isto modo est.

12. meta. ter. 36.

Solutio

est passio & mutatio, vt testatur Commien. in disputatione. 3. in solutione primi dubij vbi probat in Deo non esse voluntatē quālibet est in nobis, quia voluntas in generabilibus desiderat id, quod vult, & Deus non desiderat id, quod vult, & talis voluntas est passio & mutatio. Istud confirmat ex assumpta. 11. in solutione vltimi dubij, vbi dicitur non est verum, q. a Deo auferat voluntas, sed noua voluntas. & isto modo voluntas non est in intelligentijs, sed primo modo.

12. meta.
con. 36.

Solutio.

Duodecima contradi. est in cōm. 16. Inquit Cōm. 3. formę materialis actu sunt in materia, sed potentia sunt in primo motore. Huius ut oppositum inuenimus in cō. 18. ad finem in eodem lib. Soluitur. q. forma materialis est actu in materia, talis potentia est in Deo, quia eminenter in Deo continetur, non actu formali. Sed q. potentia est in materia, tūc actu virtuali est in Deo. & ista nōn contradicunt, sicut videt.

12. meta.
con. 17.

Solutio.

Decimatercia contradi. est in cōm. 17. Auer. inquit Deū sollicitari circa individua sub ratione speciei, non sub rōne individui. Huius oppositū habet ab Arist. & ab ipso. 1. o. ethi. ca. 10. vbi dicitur circa singularia, vt singularia sunt, Deū sollicitari esse. inquit. n. ibi. q. vultur Deus sapienter, sicut facit amicis amicū. Soluitur ibidē, quia dicitur in tex. n. si Dij curā aliquā habent humanarum rerū, vt existimatur & creditur, rationabile est eos gaudere optimo & cognatissimo, pater q. ibi loquitur probabiliter. nā sermones sunt fm materiam subiectam: & quia ibi erat in moralibus, congruū fuit vulgo persuadere hoc. sed in scientia Diuina ut cō. 31 determinat Philosophus fm propriā intentionem Deum circa singularia, vt singularia materialia sunt, non habere sollicitudinem, sic diceret, vt mihi videt Auer. in ista contradictione. Sed ista opinio falsa est, & haeretica, & contra fidem nostram, quia falsi non pot. est, cum ordine infallibili regat. nec rationes Philosophorum cogunt contra nos, immo ipse met Commenta. ab ipsa quasi veritate iocatus dicit se quandoque à Deo illustratū fuisse in solutione alius difficultatis, & multa confusio. Sed hic est locus dubitationis, quid est hoc dictū Deum intelligere entia secundum speciem, & sollicitari de entibus secundum speciem? si enim intelligatur Deum cognitionē habere de Socrate & Platone, vt conueniunt in natura humana, multiplex videtur sequi inconuenientia. tum quia talis cognitio esset vniuersalis, quia cognoscere Socratem, vt

est homo, est habere cognitionem vniuersalem, et per consequens potentialem, cum scire in vniuersali sit scire in potentia. 12. metaph. commien. 1. 4. consequens autem falsum est. nam secundum ipsum duodecimo metaphysice commento quinquagesimo primo scientia Dei non est vniuersalis, neque particularis. Amplius accideret positio idearum in mente diuina, quia nō est maior ratio, quod species humana cognoscatur ab intellectu diuino, quā alia species. & ita rediret opinio Platonis, quae secundum excellentes Platonicos fuit, q. idē essent in mente diuina. istud autem videtur repugnare dictis Peripateticorum dicentium Deum tantum vnum intelligere, ista sunt, quae diu agitari in via eorum, & tandem deueni ad hoc, quod secundum ipsum Auerrois sententiam duodecimo metaphysice commento 31. Deus subtilissimum vnum intelligit, & illud intellectū est sua essentia, quae eminenter est omnia cum, sicut supra dictum fuit, nulla sit ista potentia, neque imperfectio, aut defectus. sequitur autem ex hoc omnia alia entia supposita esse respectu essentiae diuinae per participationem dictā: sicut pater secundo metaphysice commento quarto. Deum igitur intelligens ens per essentiam intelligit omnia secundum speciem: quia omnia entia sunt quasi supposita per participationem dictā in ordine ad essentiam diuinam, non quod diuina essentia formaliter ingredietur constitutionem aliorum entium. sed ista participatio est talis, quod essentia aliorum entium est quaedam participatio de pendentia respectu diuini esse, pro quanto quilibet talis fuit extraneus naturae naturae diuinae, dependens tamen ab ipsa, & secundum q. tales creaturæ magis, & minus distantur dependent, secundum hoc dicitur ut magis & minus perfecte. Et sic intelligi aut dictum Philosophi secundo de anima trigésimo quarto, vbi habet q. omnia appetunt participare diuinum esse eo modo, quo possunt. & 1. o. ethi. ca. 10. o. habet. His quidem communicatum est esse, alijs quidem clarior, alijs vero obscurior. Nulla igitur fm ipsum met Arist. & Auer. est alia idea, nullum exemplar, nulla alia forma, nisi diuina essentia, quae taliter ab oibus participatur. Et ideo dicit Cōm. cō. 31. huiusmodi si quis cognoscat caliditatem ignis, talis non dicitur ignorare naturam caliditatis existentis in alijs entibus, & sic Deū intellectū esse per speciem, & quanto cognoscendo se cognoscit

Quomodo
intelligitur
tum in
liger en
fm spe
cia.

Illud quod est cœna, quia cognoscit: ens per essentiam: ens autem per essentiam species est participata ab omnibus per participationem diffusi. Illud autem verificari potest per dictum Auer. 4. phy. abstractionis cō. 101. ubi habet si illud, quod est calidum simpliciter est ignis simpliciter, illud, quod est aliquid calidum, est aliquis ignis. ubi patet manifeste finem ipsam, ens participatione diffusi, esse quasi suppositum: ens per essentiam. Et hinc hoc confirmari merito possumus arguere, si ens simpliciter perfectum est Deus simpliciter, & est essentia simpliciter: ergo ens aliqualiter perfectum est aliquis Deus, vel aliquid deitatis habens. & est aliquid ens, vel aliquid deitatis habens. sic igitur Deus oia cognoscere finem speciem intellexit Cōmen. scilicet Deum simpliciter esse ad extra, intelligendum Deum pro quanto ad gradum entis in quolibet concurrat tanquam ad effectum primum, & universalissimum: qui universalissimus & primus causæ attribui debet, iuxta illud Philosophi in 1. phy. text. cō. 38. Effectum universalium causæ sunt universales. Et ideo recte dixit Auctor de causæ propositione quarta, dum dixit primam rerum creaturarum esse ipsum esse, & nihil ante ipsum causarum esse. Sic etiam verificatur dicta Philosophorum dictum res mundi huius esse in intentione naturæ sub ratione speciei, non sub ratione individui, nisi per accidens, pro quanto Deus, & intelligentie concurrunt per se ad gradum naturæ cōm. Ad gradum autem materiale concurrat agens materiale, & sic sollicitudine hinc circa ista, quod ad ea, q. sunt naturæ, sed quod ad ea q. sunt individui, naturæ relinquunt. ponit ubi n. nobis duo extrema latitudinis entis, prima materia, & primo motore. 12. met. cō. 18. cōgruum est materiales formas, quæ sunt in potentia in prima materia, & sunt in actu in primo motore in aliquibus dispositionibus talia attribui materię, & in aliquibus attribui primo motori, & alijs abstractis substantiis: quæ cum primo concurrunt insimul, ut ex eis fiat unus actus, ex 2. cap. de substantia orbis, & 12. met. cō. 4. & 1. cō. cō. 41. Ex istis iam patet intellectum Deum actualissimum esse, cum sit terminus sui essentiam, quæ est ipsa actualitas. Patet etiam qualiter non est ibi universalis, nec particulare, nec potentia aliqua, nec multitudo idearum finem viam Auerro. & Arist. ut ego pur. 2. licet nos vera hæc esse minime sentiamur, quia catholici consentiunt Deum oia intelligere, iuxta illud Hierony-

mi. Ne minimum quidem folium cadens in terra cadit absq. nota Dei. Nec propter hoc sequitur intellectus diuinum vilescentem, quia tunc intellectus aliquis vilesceat ex perceptione rei vilis, q. talis est causatus à re vilis, & q. distrabatur à perceptione rei nobilis propter rei vilis considerationem. Ista ad: Deo benedictio non attribuitur: quia ipse non est causatus, sed causa: cuius quia participando alia à perceptione insipit non distrabatur, cum alia non participat nisi in seipso, nam sua essentia est suum obiectum primo motum, & primo terminatum respectu suæ intellectio: alia autem obiecta sunt secundaria terminanda unum, nullo modo momenta Dei intellectum. Licet igitur Arist. ista non videret, nec Philosophi viderent ista ista Prophetæ, qui in superiori gradu sunt constituti q. Philosophi finem sapientes, & ideo staret discordia, in talibus potius Prophetæ credendum, q. Philosophis, cum ipsi intentione Deo sint, quàm fuerint Philosophi.

Decimaquarta contradi. est in 3. cōm. Ait. Cōm. q. forma hominis inquantum homo, est intellectus. Sed huius oppositum patet tertio de anima cō. 1. ubi videt velle q. anima intellectiva non sit forma dñe esse homini. Defensores Auer. in questione de virtute intellectus, non potentes eadere argumenta à sancto Doctore in tractatu de virtute intellectus, & in questionibus disputatis de anima, & in summa contra Gentiles, deueniunt ad hoc, ut dicerent animam intellectivam esse veram formam dñem verum esse substantiale homini ad intentionem Auer & sic volunt hominem intelligere formaliter per animam intellectivam, tanquam per principium formale consummationis homini finem esse, & sic virtutem intellectus volunt sustinere de mente Arist. & inconvenientia multa evadunt positio isto fundamentum. Nos autem volumus, veritatis amore astricti, & christianæ religionis vinculo coacti, ostendere opinionem istam minime fuisse de intentione Auer. ut destruat fundamentum, super quo isti inniuntur, destruat positio virtutis intellectus. Licet enim veritas ista sit animam intellectivam esse formam substantialem hominis, dico tamen Auerroem istam veritatem non vidisse. Moneor autem ad hoc rationibus, & auctoritatibus eius. Præsuppono de intentione eius formam hominis, per quam homo est generabilis, & corruptibilis, esse animi cogitativam, quæ finem ipsam educta est de potentia

11. met. com. 3.

Animam intellectivam non esse formam dñem verum esse substantiale hominis

materia, & est quædam generabilis, & corruptibilis, sicut patet cō. 1. & 10. in. 1. de anima. Præsuppono secundo animam in cogitationem prius natura advenire homini q̄ animam intellectivam: sicut patet. 1. de generatione animalium cāp. 1. & est etiam hoc de mente cūr. 1. de anima cō. men. 1. in solutione secunde questionis. Tercio præsuppono de mente Averrois intellectum esse quandam intelligentiā vñ numero in oibus hominibus, à materia in esse non dependente, & æternā à parte actus & à parte pass. His stantibus, arguo Averroem nullo pacto potuisse animam istam intellectuam esse formam dantem esse in seipsa, & formaliter ipsi homini. q̄a dato hoc, sequeretur, q̄ ex duobus entibus in actu fieret per se vñ, quod est contra Philosophū, & contra ipsum m. 8. meta. ut. cō. 1. & 7. meta. cō. & ut. 49. & 1. de anima ut. cō. 7. Consequencia probat̃, quia cum anima intellectiva sit quoddam ens actu per seipsum suppositum, & homo constituitur ex materia, & anima cogitativa, quæ est perfectissima forma inter formas adfectas de potentia generatæ, sit etiam quoddam ens actu: cum igitur anima intellectiva adveniat materię potestati, aut naturæ, aut naturæ & tempore, respectu cogitativæ formæ, sequitur igitur ex duobus actu existentibus fieri vñ per se formaliter, & intrinsece quantum ad esse: quod est contra omnem Philosophiam. Nec potest cavillatio dici q̄ forma cogitativa nō dat esse simpliciter homini. quia, ut dictum est, ipsa est vere forma substantialis, non intensibilis, nec remissibilis, ut sunt formæ elementorum p̄m Averrois. neque est forma aliqua generica qualitercūque distincta à specifica, sed est forma specifica completa, ergo dabit esse simpliciter, & anima etiam intellectiva dat esse simpliciter, ergo etiam sequitur non solum ex duobus actu entibus fieri vñ ens simpliciter, immo sequitur, q̄ vnus rei erant duo esse simpliciter, quod non capit intellectu. Sed dicebat q̄ anima intellectiva est forma dantē esse, non eductā de potentia materię: sed anima cogitativa est forma dantē esse, eductā de potentia materię: quæ quia ordinabilis est ad animam intellectivam, utquam ad posteriorem formam, ideo vñq̄ vñri potest materię vñ immedia- te, & alia mediante alia, & q̄ ex eis fiat vñ simpliciter. sed, si istæ dux formæ essent eiusdem ordinis, bene hoc inconveniret. Contra ens actu, inquantum actu, non est

ordinabile ad aliud ens actu, inquantum ens actu: sine ille actu sit aliorum rationis, siue eiusdem, ita q̄ ex eis fiat per se vñ, quia semper oportet, ut loquitur Philosophus, in talibus vñum esse potentiam, aliud vero actum. sed hoc nō constituitur, ut dixi, per animam cogitativam habet esse actu simpliciter per animam cogitativam aliter si- la non esset forma dantē esse simpliciter quod est falsum. nam si alie formæ minorum inanimatorum, & animarum dant esse simpliciter, quanto magis cogitativa hominis, quæ est suprema, ergo anima intellectiva non dat esse simpliciter ip̄m. aliter, si sequitur idem habere duo esse. Et confirmatur, quia aut talia esse simpliciter sunt duo, aut vñum. si duo, habeo inquantum, q̄ tunc idem esset bis homo simpliciter, quod est absurdum. si vñum, cōtra. q̄ vñum esse simpliciter ascribitur vñ supposito ratione dæarum formarum, quæ vñ est ordinabilis ad aliud, illud esse principaliter ascribitur vicinæ formæ, quæ est actualissima. si ergo anima cogitativa ordinatur ad intellectum tanquam ad posteriorem hominis formā, tunc esse simpliciter hominis inquantum homo principi- paliter esset ab anima intellectiva, & tunc sequeretur q̄ homo non esset generabilis, & corruptibilis inquantum homo, sed inquantum animal, ita arguitur Commen. 1. de anima. cō. 1. Probat̃ur sequela. quia homo in seipso, & formaliter est homo per se q̄ animam intellectivam, sed anima intellectiva non est generabilis, neque corruptibilis: ergo homo non est generabilis inquantum homo, quod est absurdum. Amplius tu es per esse meū, & ego essem per esse tuū, nam si esse simpliciter hominis, & Platōnis sit per animam intellectivam, cum illa sit vñ numero: ita vñroque: ergo idem esse simpliciter numero erit in vñroq̄. aut igitur oportet te concedere animam intellectivam non dare esse simpliciter, aut oportebit te incurrere in ista inconvenientia. Et confirmatur quia, si anima intellectiva vñ- retur homini per informationem, sequeretur eam esse multiplicatam & distīctā: cuius oppositum tenet Commen. Probatur sequela. quia omnis forma dantē esse materię ad vñm materię mediantibus quantitatibus indeterminatis. 1. cāp. de substantia orbis: sed omnis talis extenditur ad extensionem mā- terię, ergo anima intellectiva erit extēsa. Ita arguit Commen. 1. cāp. de substantia or- bis. si intelligēcia vñretur orbi mediante

dimensione intermixta, esset diuisa. sed dicebat q. ratio diuersitatis: quia intelligentia aduenit orbi non preexistente aliqua alia forma substantiali & ideo, si mediantur dimensione viuitur per informationem ipsi materie, cum omne receptum recipiatur per modum recipiens, sequit intelligentiam esse extensam. sed anima in intellectu viuitur homini mediante alia forma substantiali, quia medianet anima cogitativa, que sufficienter terminat quantitatum intermixtarum informationem, ne progressi possit vsque ad animam intellectiuam. Sed contra, quomodocumq. est aliqua pars se ipso adequata alicuius effectus, facta quacumq. variatione in accidentalibus causis respectu illius effectus, ille effectus remanet, remanens sua per se, & adequata causa, per ista ex terminis. sicut in exemplo dicimus, si rationalitas in homine est per se & adequata causa respectu risibilitatis hominis, et si rationalitas coniungitur, vel albiditas, vel nigredinis, a hoc manent rationaliter maneret risibilitas. sed tunc sic ratio per se adequata extensionis formarum in materia intellectuum est ipsa quantitas. fm Auerroem primo capitulo de substantia orbis, & non est preexistens, vel non preexistens forma precedens in materialiter enim forme mixtur, & forme accidentium aduenientium ipsi mixtis non essent diuise, cum tales adueniant materie post aduentum aliarum formarum. Sed dicebat q. hoc est verum de forme deductis de potentia materie, sicut autem de forme dantibus esse materie, non deductis tamen de potentia materie. Sed obicitur negas ergo Commensatorem tuum, qui defendis, quia à pari sibi dicam in consequentia, quam facit in primo capitulo de substantia orbis de intelligentia, q. et si, q. illa viuitur orbi mediante dimensione, propter hoc non sequitur ipsam extensam, quia dicam sibi, q. non valet hoc in formis non deductis de potentia materie: sed dicebat q. procedit de intelligentia, & non de anima intellectiva, quia vna aduenit mediante priori forma, alia non. Contra, consimilis responsio exigit consimilem replicationem. ratio solum innuitur ratio nisi quantitas precise tanquam medio, quia dicit si viuitur orbi mediante dimensione, nullam faciens mentionem de preexistenti, forma, substantiali, vel non preexistenti, quia valebat q. illud non erat nisi accidentale respectu diuisibilitatis. Præterea,

si tu dicis ideo antiquam intellectiuam non extendi, licet fm esse vnam materiam, quia talis aduenit post formam cogitativam, que sufficienter terminat materiam, & interminationem quantitatum existentium in ea, ut videris progressi non possit ad subsequenter formam. Contra, ergo anima intellectiva aduenit materie sufficienter terminant per priorem formam. ergo, si vna materie informat per cogitativam, tunc ipsa erit accidentis. Sic arguit Cōuē. contra Auc. i. phy. comment. 6. qui ponebat formam corporeitatis vni materie per informationem ante aduentum aliarum formarum. deducit etiam eum ad hoc, quod omnes subsequentes forme essent accidentis: quia ariserent materie existenti in actu simpliciter. Et si ratio ista apud Auerroem, concludit de forma corporeitatis, que fm Auc. erat imperfectissima forma, quare igitur argumentum consimile non procedit contra ipsam de anima cogitativa, que est formarum perfectissima. sed dicebat q. in formis dantibus esse materie, que sunt deducte de potentia materie, in convenientem est duas formas substantiales perfectas non incidentibiles, neque remissibiles esse in eodem subiecto. quia sic, vt auct. intelligitur dictum Auer. i. cap. de substantia orbis, dicentis vnum subiectum habere plusquam vnam formam impossibile est. Dicitur, irremissibiliter carentes, propter formam elementis. dicitur deductis de potentia materie, quia in talibus, que non sunt deducte, ita vnum subiectum habere plures substantiales formas, quarum vna dat esse, & est deducta de potentia materie, & alia etiam non deducta de potentia materie dat esse etiam. sicut est de facto in homine, qui habet esse à duabus formis substantialibus, scilicet à cogitativa & ab intellectu. Sed contra, à pari dicam pro Auc. quod est quod forma corporeitatis substantia præexistit in materia, non sequitur alias formas accidentis esse. quia fm Auc. enim alias forme, que de nouo inducunt in materia, non sunt deducte de potentia materie, sed sunt ab extrinseco motore, quem dato rem formarum appellat (seu colocodem, ut inquit de ipso Commen. septimo metaphysicæ cōm. 31. Et confirmatur, quia, dato q. iste forme aduenientes post formam corporeitatis essent deducte de potentia materie, tunc ahuc magis videtur, q. ex forma corporeitatis, que materialis est, & aliis formis materialibus, fiat vnum per se, quam

ex anima cognitiua, & intellectiua har
vnam per se. nam illæ sunt eiusdem ordi-
nis, istæ vero diuersorum. Amplius opinio
istâ iacurari opinionem Platonis, & incon-
uenientia illius. Nam Aristot. cō. 1. cō. 4. 1.
septimi metaphysicæ arguit contra Plato-
nem, probando ideam non esse causam for-
malis individuiuorum constitutorum sub
ipsâ causam inquam formalem, dantem
esse non declarantem quidditatem: vt ex-
ponit ibi Commenta. Et ratio sua consistit in
hoc. Substantia vniuersalisq; individuū est
sibi propria: quodlibet vniuersale est com-
mune pluribus: ergo vniuersale non est sus-
stantia propria alicuius. Et inquit ibi Cōm.
quod, cum omnia individua cōtinentur
in vna substantia numero, sunt vnam nu-
mero. modo à pari, si fm ipsam omnia
individua speciei humanæ cōtinentur in
vna forma numero, quæ est anima intel-
lectiua, tanquam in forma dante esse simpli-
citer materię, sicut isti imponunt Auer. de
monstratione sequitur omnia individua ef-
se vnam numero. Ex ita argumentum, quod
ipse facit in commento quanto vbi difficul-
tas secundam questionem de vnitae intel-
lectus, in quo dicit quod, si vnus esset om-
nium intellectus, tunc tu esses per esse mei,
et ego essem per esse tui, & quod homo nō
esset generabilis in quantum homo, sed in-
quantum animal, euidenter demonstraret,
si ipse tenuisset intellectum animarū esse
formam intrinsece constituentem homi-
nem. Et illud maximo argumento est, q
Cōm. in illo commento non soluicista ar-
gumenta. quia iam solutio ē paruisse sup-
ponit ex his, quæ declarauerat in illo com-
mento. & est q. anima intellectiua non dat
esse formaliter & intrinsece homini, sed as-
sitit solum, sicut motor mobili, vt nos in-
fra declarabimus de intentione eius. aliter
enim diminutus fuisset, si ipse tenuisset op-
positum. quæ argumenta ista sunt in simi-
li casu contra Platonem, & si contra Plato-
nem demonstrant, demonstrabunt, & con-
tra ipsum, confirmatur, quia 3. cō. 61.
principia propinqua rerum corruptibiliū
sunt corruptibilia. si igitur anima intellecti-
ua esset forma dās esse homini formaliter,
tunc ergo esset propinquum & immediatū
principium, per quod homo esset homo, &
ita esset corruptibilis. Et ideo Commenta-
tor videns hoc dixit tertio de anima com-
mentato triplicem tertio, q. homo non est ge-
nerabilis & corruptibilis, nisi per virtutem
cognitiuam: quia ista fm ipsum est cog-

ma, per quam homo intrinsece, & formati-
ter est homo. Amplius homo esset in dupli-
ci specie, si haberet duplicem formam sub-
stantialem in esse perfecto. sic arguit Cōm.
contra Auer. tertio cō. 1. cō. 67. po-
nentem formam substantialis elementori
formaliter in mixto remanere. Nec valet,
si dicatur q. homo per animam cognitiuā
non est in specie sed in genere: sed per ani-
mam intellectiua homo est in specie. Cō-
tra, quia isti, quorum ista est positio, nemini
sicut tenendam est de mente Commenta.
esse vnam & eandem formam, per quam
aliquid est in genere, & specie, ergo, si per
cognitiuam homo est in genere, etiam
& in specie. Amplius, si anima intellectiua
esset forma dante esse formaliter homini
secundum Commenta. sequeretur q. non
esset idem agens disponens materiam, &
inducens formam, contra ipsum. 7. meta-
commen. 11. Probatur autem sequela, nam
in instanti generationis, in quo homo ha-
bet principium esse hominis, oportet ibi ef-
se animam intellectiua. aliter enim ho-
mo esset homo sine forma sua substantia-
li, per quam est formaliter homo: quod im-
plicat contradictionem, sicut implicat albi
esse sine albedine, quæ igitur in illo in-
stanti, an virtus informatiua, quæ est in so-
mine, stringat animam intellectiua, vel
non, primum dari non potest, quia anima
intellectiua non est in potestate agens na-
turalis, quia ab extrinseco aduenit esse Philo-
sopho in 2. de generatione animalium
cap. 1. & 12. metaphysicæ. cō. 17. si
enim consequeretur transmutationem,
tunc esset generabilis & corruptibilis. sic ar-
guit contra Platonem Philosophus, & Cō-
mentator septimo metaphysicæ. 1. omne mi-
xrum cum materia sit à mixto cum matē-
ria, q. si dicas aliud esse disponens, & aliud
esse inducens formam, tunc consequens
contra Auerennam facta nulla est. Forte di-
ces, q. ratio Commentatoris contra Auer-
nam procedit de formis ductis de poten-
tia materię, qualis non est anima intellecti-
ua. immo in talibus non inuenitur aliud
esse disponens, & aliud inducens: sicut col-
ligitur ex intentione eius. 1. phys. cō. 61. vbi
habet, q. non cessant partes spermatis rece-
dere, & fieri partes homines. & hoc, si for-
ma humana recipit partem, si vero
non, istud necessario erit in dispositionib⁹
propriarum accidentium formarū generac.
Sed cōtra, hoc non euidet, quia quantum-
que forma non acquiratur parubiliē, sed

sine dispositione particulatim assemblatur,
 ppter hoc. qd nō sequitur qd aliud sit dispo-
 nitio materiae, & aliud sit intellectus formalis.
 Nec valet consilatio tua data. quia à pari
 Aurem diceret ad argumenta eius, qd si for-
 ma, quae ipse ponbat adesse materiae
 ab extrinseco motore, essent eductae de po-
 tentia materiae, bene inconueniret aliud
 esse dispositum materiam, & aliud intellectus
 formam. imò fm Auc. omnes istae for-
 mae substantiales rerum materialium sunt
 à datore formarum infundentes eas in ma-
 teria disposita per agens naturale. Pervera
 inconuenientia illa, quae adducit Cōm. ibi,
 aq̃e procedunt de forma educta, sicut de
 forma non educta, & e contra. Amplius,
 accidit animam intellectus moueri loca-
 liter saltem per accidens, quod Cō. habet
 p o inconuenienti de quolibet abstracto.
 patet eod. q̃nētia. nam motus nobis, mo-
 uetur o quāto, quod sunt formaliter in no-
 bis. si ipse anima intellectus est forma ho-
 minis: igitur mouetur ad motum forma-
 ti, quia non potest sine implicatione con-
 tradiotionis intelligi aliquam esse formam
 dantem esse, & q̃ formatum mouetur, &
 q̃ sua forma non mouetur saltem per ac-
 cidens. Sed dicitur, dando instantiam de
 polis mundi, qui sunt formaliter & actuali-
 ter in orbe, & tñ orbe moto sunt simpliciter
 immobilis tam per se, q̃ per accidens.
 Sed contra, quia quicquid polus est transmu-
 ptiua, & non est vera quies. Sed hoc, q̃ di-
 cunt Mathematicos polos quiescere est a.l
 imaginariū, sicut sunt propositiones
 Mathematicorum. sed naturaliter hoc non
 est verum, sicut expresse dicit Cōm. in. 1. cō.
 16. & 4. phy. cō. 118. Quomodo autem
 implicet contradiotionē, ego sic dedico. nā
 sumpto hac homine, quæro an in illo loco,
 in quo est ipse, sit sua forma, per quam ipse
 est homo: vel non: si sic, habeo intentum, q̃
 est in loco per accidens, quia locatur ad lo-
 cationem motus. si non est in illo loco, tunc
 igitur ibi erat homo sine sua forma substā-
 tiali, per quam homo est homō. Nec potest
 dici: anima intellectus sit in loco q̃ opera-
 tionem, quia operatio eius non est moue-
 re fm locum, sed intelligere. licet. n. intelle-
 ctus praesens concurrat, ut dicitur in. 1. de
 anima ad motum progressum, tñ illud,
 quod exequitur motum, est à causa cogita-
 tiua, mediante virtute motiva, quæ est in
 membris. Et ideo posito q̃ Plato quiescat à
 motu progressu, querendum est ut prius,
 an in illo loco, in quo est Plato, sit anima

intellectus, aut non. & deducatur ut prius.
 Amplius, si anima intellectus est formati-
 ter unita corpori, fm esse, sequitur operatio
 nem eius, quæ est intelligere, esse signatam,
 & materialem. patet sequela. quia non potest
 esse operatio propria alicuius forme magis
 abstractæ, q̃ sit essentia, à qua procedit ope-
 ratio. si igitur anima intellectus est forma
 in materia fm esse, ergo & intelligere. Con-
 firmatur, quia tertio de anima tex. cōm. 4.
 demonstratur intellectum possibilem esse
 abstractum fm esse à materia, & non esse
 corpus. neque virtutem in corpore. Forte di-
 ces q̃ Arist. & Cōm. demonstrant intelle-
 ctum esse separatum à materia fm esse ad
 hunc sensum, quia videlicet non sit virtus
 educta de potentia materiae, non aut quia
 sit forma data esse materiae. Sed contra, hoc
 non potest stare fm expositionem, & viam
 Cōm. nam. 1. de anima. cō. 1. deridet Alex.
 commentum actum positum in definitione
 anime vniuocæ dici. & ideo tenuit animā
 intellectum, fm q̃ sibi imponit Cōm. esse
 formam eductam de potentia à materia:
 quia actus & finis & perfectio conueniunt.
 si igitur omnis anima est actus corporis: er-
 go nulla est à corpore separabilis. Cōm. aut
 dicit q̃ actus positus in definitione anime
 dicitur æquiuoce. oportet autem, si ipse in-
 tendit Alex. contradicere, ut ipse sumat actū
 æquiuoce dictū modo opposito, quo Alex.
 simebat ipsum vniuocæ dici. sed Alex. oēm
 animam appellat actum, per quæto qua-
 libet anima fm ipsum est perfectio: & finis
 corporis. hoc aut non conuenit anime in-
 quantum est educta de potentia materiae,
 quia ut sic considerata, forma potest esse cau-
 sata à materia in genere cause materialis, q̃
 q̃ sit causa eius. si igitur anima est actus, est
 pro quæto quælibet fm esse unita est ma-
 terie. ergo fm Auer. si mendi Alex. vult ob-
 uisare, non omnis anima est actus vniuocæ
 dictus: quia non omnes dat effectum anime
 intellectus secundum ipsum est actus vniuocæ
 corpore, non perficiens corpus, sicut etiam
 Simplicius dicit in. 1. de anima in expositio-
 ne illius definitionis. Et confirmatur autho-
 ritate Cōm. 1. de anima. cō. 11. ubi habet
 hæc verba. Ex sermonibus predictis mani-
 festum est ex definitione anime, q̃ alie per-
 tri anime non sunt abstractæ. Et reddens
 causam huius dicit, declaratum est enim in
 vnaquaq̃ istarum, q̃ est perfectio corporis
 organici perfectio. n. est finis & completum
 perfecti finis aut non separatur à fini-
 to: unde necesse est ut illæ sint nō abstractæ.

Excommuniſſimum locum, in quo Cōm. t. declarat qualem actus poſuit in definitione animae ſit equivoce dictus. Nam vult animam vegetatiuam & ſenſitiuam eſſe compoſiti organi perfectionem, & ideo nō eſſe ſeparabilem à corpore, quia ſinis & complementum non ſeparatur ab eo, cuius eſt ſinis. maniſeſtum eſt aut ſim ipſum Auer. tales formas non habere rationem ſinis. & cōplementi reſpectu corporis organi, niſi ꝑ quanto dant eſſe, non qua ſunt educti de potentia materię, quia, vt hic, potius dicuntur conſtitui in eſſe per ſubiectū apud ipſum ſm ſitam rationē, materia. n. eſt cauſa formę. 1. phy. 1. cō. ꝑo. quanto ſuſtinetur eſſe ſed forma appellatur perfectio & ſinis materię, ꝑo. quāto ipſa eſt cauſa materię dū eſſe ſibi, vt ibi dicitur. ergo, ſi anima intellectus eſt ſeparabilis à corpore, oportet ipſam non eſſe perfectionem & complementum organi corporis ꝑ informationem, & viſionem formalem. ſed dicat q. forma quilibet dicitur ab informando. ſi igitur anima intellectus apud Auer dicitur forma hominis, igitur dū eſſe formaliter homini. Et iſta ratiōe inſinuat dicitur etiam in ſenſitiuitate dare eſſe formaliter oſſibus. Sed nos contra hoc ſeriemus proſcitam quæſtionem de criſtici cauſaliſſime intelligentię in annotationibus noſtris contra Iohannē de landano, ſuper ſua Metaphyſica. ſed ꝑo nunc volo de inſpiratione Auer. huc clariſſe oſtendere non omnem formam eſſe ꝑ in formationem dictam. Nam Cōm. 12. met. cō. 17. habet ꝑ perfectionem, ꝑpter quas mouetur perfectam, quidam ſunt qualitates, quibus perfectior illud, quod mouetur, vt illud, quod mouetur ꝑpter ſimilitudinem. & quidam ſunt ſubſtantię extrinſecę à re, quæ mouetur ad eas, vt aſſimiletur eis, vt ſunt actiones omnes ſeruatorum, qñ ſunt erga genera inſectionum domini ſu. 1. Hæc Cōm. Amplius, ſi omnis forma eſſet informans, fruſtra igitur Philoſophus, quæſiſſet in. 1. de anima in tex. cō. 11. an anima ſit actus corporis, ſicut nauis nauis. Confirmat ſer. nam Cōm. 1. de anima ſuper tex. cō. 12. vbi Philoſophus loquens de intellectu dicit ꝑ videtur eſſe ſtricti generis anime, habet ꝑ anima intellectus non dicitur anima, niſi equivoce, & rectius dicitur de ipſa, ꝑ ſic non anima. Et ſupremum declarandum in eodem. 1. de animacō. 1. dicitur animam intellectus eſſe de natura ſuperiori naturę anime. Pro quo debes ſcire, ꝑ oſe endū eſt ſibi, natura, anima, intelligentia, & Deo

Natura eſt interior aīa, & anima inferior ad intelligentiam intellecti aīa aut inferior Deo. vnde Cōm. in lib. deſtr. 1. q. deſtructionem diſtinctionem. 12. inquit. Cū aut dicitur de Philoſophis, q. ipſi tenent, q. id, quod ꝑuenit à Deo. ꝑo. ꝑuenit naturaliter, eſt ſermo corruptus de eis: immo dicunt Peripatetici ſm veritatem loquentes ꝑ entia procedant ab eo altiori modo, q. ſu natura, & q. ſit humana voluntas. Scias etiam apud Arabes animam ab animando d. i. h. vnde Auer. loquens in. 3. ſit meta. ca. 4. de anima imaginatiua orbis, q. ſm ipſam non erat educta de potentia materię, ſed ſolum creata ab intelligentia, vnde tñ forma licet ſm eſſe, inquit hæc verba. Nos autem iam oſtendimus ꝑ anima vniūſ: uniūſ cor li eſt eius perfectio, & eius forma, nec eſt ſubſtantiā ſeparata: alioquin eſſet intellectus non anima. à pari dīco ꝑ, ſi anima intellectus apud Auer dicitur melius non anima, hoc non eſt ꝑpter aliam cauſam, niſi quia non eſt vniūſ ſm eſſe dant perfectionem corpori formaliter, vt iſti ſibi imponunt. Amplius, Cōm. vlt. 1. de anima cō. men. 1. 9. & 10. animam intellectum ꝑmo vñſi homini ſm ſpecie, q. homini ſm indiuiduum, hoc autem non eſſet, ſi anima eſſet forma dant eſſe formale homini: quia actus & generationes omnes ſunt ſingularium ex ꝑocino Meta. Amplius Cōm. 1. de anima cō. 1. tenet animam intellectus non vñſi homini, niſi medianibus phantaſmaſibus: homo autem phantaſiari incipit quando denegit ad diſcretionis annos. hoc autem non eſſet, ſi ipſe tenuiſſet animam intellectum dare eſſe formale homini: quia tunc à principio vñſerit ei quia nullam formam ꝑoſſet eſſe ſine ſua forma inſinſica, etiam ꝑ diuinam ꝑotentiam, vt noſtri Theologi dicunt: cū non poſſit Deus vicem cauſe inſinſice ſupplere. Et confirmatur nam, ſi teneamus animam cogitatum eſſe in homine, & teneamus animam intellectum eſſe vñſi intelligentiam numero ſeparatam & æternam, omnia ſibiari poſſunt, ꝑ homo nō habet animam iſtam intellectum, niſi ꝑoſt annos diſcretionis, quia homo omnes operationes vitales, & naturales, & animales habere ꝑoſt ſine anima intellectus: quia anima cogitanda ſm Auer. omnia iſta ſupplere poſſet. ſi igitur anima intellectus iſti homini vñſerit, nulla aīa eſt neceſſaria, niſi ꝑpter inſinſectionem: ſed intellectus non ſequitur formalem viſionem cum corpore ſm

M. A. Zim. Solut. Contr.

fm Auer. quia potius ista visio impedit, vt
diximus. intelligere. n. non sit cognoscere or-
gano corpore. quare igitur cogitatur po-
tere de intentione eius animam istam cor-
poris organici actum esse intrinsecum nō
video. Vide isti sunt medij inter Auerroē,
& Christianos. volunt. n. tenere unitatem
intellectus cum Auerroē, & volum. ei de-
fenderēdū principiū Christianorū, & ista
non possunt stare: quia ex oppositis princi-
pijs sequuntur oppositæ conclusiones. Erubescant
ergo mendacio velle uari vitare
intellectus, imponendo ei illud, quod non
dixit, sed potius dicant ipsū mēturū fuisse,
sicut rei veritas est, q̄ noua significat, &
monstra p̄tere in via eius. Nā vt luce clari⁹
aer, non minora inconuenientia sequunt⁹
contra hoc quod dicunt, q̄ contra unitatem
intellectus. & illud maximo argumēto est,
q̄ omnes Latini nostri, sicut Albertus co-
gnomēto Magnus, qui opinionem Arabū
et p̄cipue Auer. fuit fidelissimus interpres,
& Beatus doctor, in super subtilissimus Sco-
tus, ac Gregorius Romanus, quorum isti non
sunt digni solvere corrigiam calciamenti,
voluerūt Auer. sententiam fuisse animam
intellectuam non esse formā substantia-
lem hominis. Taceo Gregorium Ariminensem,
Iohannem de Gandauo, Gaetanum,
& Paulum Venetum, & multos præclaros
Auerroistas ex viuētib⁹, qui tenuerunt
hanc fuisse Auer. sententiam. Sed, vt dixi,
etiam isti bene intrinsecus deueniunt ad hoc.
sed volentes evitare inconuenientia
contra unitatem intellectus adueniunt ad hoc,
vt q̄ cant animam intellectuam, & si
unica sit ipsam tamen dare esse asseuerant.
aliter. n. non posset homo intelligere per
aliquod principium separatum. Et ideo pro
positum n̄m fuit declarare oppositum de
mente eius, vt ab ipsa tandem veritate con-
diti nulli p̄cepto defendant unitatem. immo
potius fuisse intellectus. Ad formā igitur
contradictoriam dicamus. q̄ Cōm. seipsum
declarat quōd est anima intellectus forma
hominis in ipso cō. 38. quia dicit q̄ est for-
ma, inquantū est agens nos quia intelligit
viz abstrahit duobus modis sunt principia
eorum, quod sunt principia, & fm q̄ sunt
mouētes, & fm q̄ sunt finis. est igitur for-
ma nō perficiens intrinsecus fm ipsum, sed
extrinsecus tantum. & ideo appellat Cōm. etiam
formas abstractas potētiā perfectiōis, &
non primas respectu orbium. 1. meta. cō. 1. vltimo. & anima intelle-
ctus apud totam dicitur actus secundus, q̄

primus, sicut potest colligi ex commentis
quinto. secundi de anima, & ex commentis
quinto. tertij eiusdem.

Decima quinta contradi. est in cō. 19. Ha-
bet Cōm. q̄ intellectus diuidit matē-
riam a forma. Oppositum patet. 1. phy. 69.
& 4. phy. 16. & primo ca. de substantia ob-
iectis, vbi dicitur, q̄ impossibile est intelligere
matēriam absque forma. Soluitur. quōd
quid intelligitur, intelligitur fm q̄ est in
actu, & cum materia non sit in actu, nisi
propter formam: ideo materia intelligitur
per formam. nam, cum materia sit purum
potētiā, caret principio formali, quo al-
iquid cognoscere potest. Et ideo dixit Philo-
sophus in septimo metaphysicē in tex. com-
men. 11. q̄ materia fm se ignota est. Intel-
lecta autem sic materia, in primo intellectu
occurra potest intellectus diuidere matē-
riam a forma: & intelligere materiam non
esse formam, nec aliquam habē formam.
& isto modo considerata materia non ha-
bet esse extra animam, quia non potest se-
cundum ipsum. 1. phy. cōm. 11. existe-
re sine forma, quia tunc quod non est in
actu esset in actu, sed solum vt sic habet esse
in anima, & est ens rationis, vt dixit Cōm.
11. metaphysicē. cōm. 14. pro quan-
to vt sic solius rationis potest esse obiectū,
non autem naturæ, v. agentis naturalis,
quia, si materia extra animam esset sine om-
ni forma, non posset aliquā recipere in actu
vt scribit Cōm. in 8. physicorum. cōm.
4. sic patet qualiter intellectus matē-
riā a forma diuidere potest, & in quo actu,
& qualiter non.

Decima sexta contradi. est in cōm. 41.
Habet Cōm. q̄ in cōtra nulla est alia poten-
tia nisi ad quietem. Oppositum patet per
ipsum. 6. phy. cō. 15. & 7. phy. cō. 1. & 9.
meta. cōm. & tex. 17. vbi dicitur, q̄ nō est
timendum q̄ corpora celestia stent. Ma-
gna fuit, magnitudo domine, altercatio tunc
non hoc anno in exercitationibus, & dispu-
tationibus, quas habuisti vos nobiles iuni-
ores. Et magnificus, ac perfectissimus iudici-
donus Gaspar Contareus a micissimis
tuis, & studiorum meorum collega dubi-
tante acutissime contra Cōm. in præsentī
passu. Nam dictum eius, q̄ in cōtra non est
potētiā ad corruptionem, sed solum est in
potētiā ad quietē, aut hoc intelligitur de
celo inquantum cōtra, aut hoc intelligitur
de celo inquantum corpus. Si de celo inquan-
tum cōtra, hoc est falsum: quia per ipsum
cō. 1. 7. phy. celum inquantum celum non
potest

11. meta.
com. 19.

Solutio.

12. meta.
com. 41.

1. contra
1. ad 1.

pōtē quiescere. Si vero dicas, q̄ dictū Auer. intelligitur de cōlo inquantū corpus, tūc nulla v̄t sic est differentia in dicendo cōlū esse in potētia ad quietem & dicere ipsum esse in potētia ad corruptionem. Quid si forte dicas cōlum inquantū corpus posse corrumpi, cōlum autē inquantū cōlum posse quiescere, tunc cōparatio erit in æqui uoco. similiter, v̄t dictum est, tunc Cōmen. cōtradiceret sibi ipsi. quia ipse minime vult cōlum inquantū cōlum, posse quiescere. Argumentum est satis difficile, sicut vides. Sed, v̄t mihi videtur, dici potest, q̄ cōlum potest sumi tribus modis, v̄t scribit Cōmen. in. 1. cōli cō. 7. 6. & 96. vno modo pro orbe qui mouetur. alio modo pro toto aggregato ex omnibus orbibus: quod v̄t sic animal magnum dicitur. & dicitur etiam cōlum aggregatum ex intelligentia & orbe. Tunc dico q̄ cōlū pro orbe tantum, non habet potētiā ad corruptionem, inquantum orbis talis est, quia est corpus simplex carē materia: licet inquantum corpus absolute, v̄t ly corpus dicit aliquid indifferē: ad corpus generabile, & æternū, possit corrumpi potētia logica, quæ nihil aliud est, nisi nō repugnācia quædam, & non implicatio contradictionis, causata ab intellectu ex ter minorum rationibus, inquantum non re-

pugnant. Cōlum autē pro orbe tantum potest quiescere, & inquantum corpus, & inquantum cōlum. quia successio et fieri motus non dependet in esse, nisi ab ipsa intelligentia, tanquam à causa extrinseca totaliter causante entitatem motus, sicut dicit Cōmen. in presenti cōmento. Et ideo cōlum pro orbe sumptum, q̄ sit in motu, nō habet a se hoc, sed ab ipso motore. ideo v̄t sic etiam solitarie consideratum abique intelligentia non implicat cōtradictionem ipsum posse esse in quiete. Et isto modo sumpsit cōlum Cōmen. hic, dum dixit, cōlum non habere aliam potētiā inquantum cōlum sic sumptum, nisi ad quietem, quia, v̄t sic, non habet potētiā ad corruptionem, v̄t dictum est. Sed. 7. phy. cō. 2. & 6. phy. 1. 1. & nono meta. tex. cō. 17. q̄ dicit cōlum non posse quiescere, inquantū cōlum, ibi sumitur cōlū pro aggregato ex intelligentia, & orbe. quia, v̄t sic, stat sub motore, & v̄t sic non pōt non moueri: quia sibi non est contingētia: quia esse à posse non differt in talibus. tñ inquantū corpus tale cōlū cōsideratū, non repugnat sibi quies: quia tunc cuilibet corpori repugnet quies: qd est absurdū. Argumentū igitur ex æquiuocatione cōli pcedit, quia aliter sumit cōlū ibi, & aliter hic, sicut patet ex declaratione.